

שבוע פרשת בא

(18 – 24 January 15)

כ"ז טבת – ד' שבט תשנ"ה

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ. י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַוְרָת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לומר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי
וְצִוְנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכִי
כְל־עֵמֶךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כְל־עֵמֶךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְרֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:**

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אֶהֱרֹן וְאֶל־בְּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תְבַרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:**

**יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲבֹד: יִשְׂאֵ
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם:**

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי
וְצִוְנוּ לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי
וְצִוְנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

**וְאֶהְבֶּתָּ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ דְבָרֶיךָ הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ**

**הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטַטְפֹּת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתַּבְתָּם עַל מְזוּזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.**

**וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אִתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וְלַעֲבֹדוֹ, בְּכָל**

**לִבְכֶּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמְלֹקֶשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִּבְנֶיךָ וְהִירָשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ
לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,**

**וְסָרְתָם וְעִבְדְתֶם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה
אָף יי בְּכֶם וְעִצַּר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתֶם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבֹה אֲשֶׁר יי**

**נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לִבְכֶּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדֹתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ**

**וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתַּבְתָּם עַל מְזוּזֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיַמֵּי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעִשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּנֵפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,**

**וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעִשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם**

**קִדְּשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הַרִיבִי מִקַּבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שְׁל וְאֶהְבֶּתָּ לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְעָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיַמֵּינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרָתְךָ.
אֲךָ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׂבוּ יִשְׂרָיִם אֶת פְּנֵיךָ.**

כראי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קמנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - המשנה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נתון צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנתן לו מהוריו או שקבל כפרם ... שבתן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומולואה" (או בראש־תיבות "לה'") בצירוף שםם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחרותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

תהלים

קיג

בו יסופר נפלאות מציאת מצרים:

א הַלְלוּ־יְהוָה | הַלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
 ג מִמְזֹרַח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבֹאֵו מְהַלֵּל שֵׁם יְהוָה: ד רָם עַל־פְּלִגּוֹיִם | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
 ה מִי כִּי־יִהְיֶה אֱלֹהֵינוּ הַמְגַבִּיחַ לְשַׁבַּת: ו הַמְשַׁפִּילֵי לְרֵאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: ז מְקִימֵי מַעַרְךָ
 ח לְמֵאֲשַׁפֵּת יָרִים אֲבוֹנוֹן: ט לְהוֹשִׁיבֵי עַם־נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: י מוֹשִׁיבֵי | עֲקָרַת הַבַּיִת
 אִם־הַבָּנִים שְׂמִיחָה הַלְלוּ־יָהּ:

קיד.

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בַּיּוֹם הַזֶּה יְהוָה יִהְיֶה לְקֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל מִמְשָׁלוֹתָיו:
 ג הַיָּם רָאָה וַיָּגֵם הַיַּרְדֵּן יִסַּב לְאַחֹר: ד הַהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים גְּבֻעוֹת כְּבַנְיָצָאן: ה מֵהַלְךְ
 הַיָּם כִּי תִגּוֹם הַיַּרְדֵּן תִּסַּב לְאַחֹר: ו הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים גְּבֻעוֹת כְּבַנְיָצָאן: ז מִלִּפְנֵי אֲדוֹן
 חוֹלֵי אֶרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ט הַהֶפְכֵי הַצּוּר אֲנִים־מִיִּם חֲלָמוֹשׁ לְמַעֲיָנו־מַיִם:

נקודות משיחות קודש – מזמור קיג מתוך "תהילות מנחם"

ט – אם הבנים שמחה – שמחה בכל מצב

א. איתא בזהר¹ "אם הבנים שמחה – דא יובלא (אם הבנים היא בינה שהיא מקור לבנים, ו' מדות דז"א), דכל חידו וכל חדווה דכלהו עלמין בי' תליין (שכל מיני שמחה וחדווה של כל העולמות תלויים בה)".

ומבאר אאמו"ר² הטעם לכפל הלשון בזהר "חידו וחדווה, שלכאורה הכל אחד הוא דהיינו שמחה, י"ל חידו הוא מצד חסדים וחדווה הוא מצד הגבורות, והוא חסדים וגבורות דאימא יובל . . . וי"ל דחידו וחדווה רומז על הבינה ספירה הח', ואותיות ד"ו שבשניהם קאי על זו"ן שהם ד"ו פרצופין ומתחברים יחד . . . ואם העיקר הוא הדוכרא ז"א חסדים, הוא בי', כמו י' דאי"ש³, והוא בראש קודם לד"ו, והיינו חידו. ואם העיקר הוא הנוקבא מל' גבורות הוא בה', כמו ה' דאשה, והוא בסוף אחר ד"ו, כמו שבאשה הה' הוא בסוף".

ב. וההוראה בעבודת כאו"א מישראל: ענין השמחה צריך להיות בכל המצבים, היינו, לא רק במצב של חסדים – "כל חידו" (בלשון זכר), אלא גם במצב של גבורה, בחי' נוקבא, מלכות, שהיא מבחי' הגבורות, כמ"ש⁴ "מלך במשפט יעמיד ארץ", צריך להיות ענין השמחה – "כל חדווה"⁵. ויתירה מזו, ע"י ההוספה בשמחה – "כל (חדווה)", מבטלים את כל הענינים שמצד הגבורות כו', ועוד זאת, פועלים ש"יתרון האור"⁶ יהי' ע"י ה"חושך"⁷.

(1) ח"א קנד, א.

(2) לקוטי לוי"צ ויצא ע' קידח.

(3) ראה סוטה יז, א.

(4) משלי כט, ד.

(5) כדאיתא בברכות (ס, ב) "כשם שמברך על הטובה . . . כך מברך על הרעה . . . לא נצרכה אלא לקבלינהו בשמחה . . . מאי קרא

(תהלים קא, א) חסד ומשפט אשירה לך ה' אומרה אם חסד אשירה ואם משפט אשירה".

(6) ל' הכתוב קהלת ב, יג. וראה תניא פי"ב.

(7) משיחות ש"פ ויצא וש"פ מקץ ה'תשמ"ו.

- (א) סדר הנחת תפילין ..... ב
- (ב) מזמורי תהלים קיג, קיד ..... ג
- (ג) מאמר ד"ה באתי לגני יו"ד שבת, ה'תשט"ו ..... ו
- (ד) משיחת ש"פ בשלח, י"ג שבת ה'תשט"ו ..... כד
- (ה) מאמר ד"ה באתי לגני יו"ד שבת, ה'תשל"ה ..... כח
- (ו) מרשימות יו"ד שבת, ה'תשל"ה ..... מה
- (ז) משיחות שבת פרשת בא, ד' שבת ה'תנש"א ..... מז
- (ח) לקוטי שיחות – פרשת בא
 (בלה"ק) כרך ו ..... נט
- (ט) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
 המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל ..... סו
- (י) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בא ..... סז
- (יא) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת בא ..... סח
- (יב) שיעורי תהלים לשבוע פרשת בא ..... קיד
- (יג) שיעורים בספר התניא (מוגה)
 לשבוע פרשת בא ..... קטו
- (יד) לוח "היום יום" לשבוע פרשת בא ..... קכו
- (טו) הלכה יומית לעיון ברמב"ם ..... קקט
- שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק :**
- (טז) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת בא ..... קלב
- (יז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת בא ..... קעב
- (יח) – ספר המצוות לשבוע פרשת בא ..... קפ
- (יט) נביאים וכתובים
 ישעיה פרק א, משלי פרק ג ..... קפא
- (כ) משניות – מסכת כלים
 ביאור קהתי ..... קפג
- (כא) עין יעקב מסכת יומא ..... קצ
- (כב) מסכת יבמות עם ביאורים
 מדף קו עד דף קיב ..... קצב
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד :**
- (כג) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
 אדמו"ר הזקן ..... רכח
- (כד) שולחן ערוך הלכות שבת
 אדמו"ר הזקן ..... רכט
- (כה) לקוטי תורה
 אדמו"ר הזקן ..... רכט
- (כו) שערי אורה
 אדמו"ר האמצעי ..... רלג
- (כז) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
 אדמו"ר ה"צמח צדק" ..... רלד
- (כח) תורת שמואל תרל"ב
 אדמו"ר מוהר"ש ..... רלד
- (כט) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
 אדמו"ר מוהרש"ב ..... רלה
- (ל) ספר המאמרים – ה'תרפ"ו
 אדמו"ר מוהרי"צ ..... רלה
- (לא) לקוטי דיבורים
 אדמו"ר מוהרי"צ ..... רלו
- (לב) אגרות קודש
 אדמו"ר מוהרי"צ ..... רלז
- (לג) חומש לקריאה בציבור ..... רלח
- (לד) לוח זמנים לשבוע פרשת בא ..... רמו
- (לה) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש ..... רמו

סדר מפורט ליום העשירי בשבת

ה

ב"ה, ראש חדש שבת, ה'תשי"א
ברוקלין, נ. י.

אל אני"ש, תלמידי התמימים, אל המקושרים או
השייכים אל כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע
הכ"מ, ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

במענה על שאלת רבים אודות סדר מפורט ביום העשירי בשבת הבע"ל, הוא יום היארצייט של כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ,
הנני בזה להציע:

בשבת קדש שלפני היארצייט ישתדלו לעלות לתורה.

אם אין מספר העליות מספיק - יקראו בתורה בחדרים שונים, אבל **לא להוסיף** על מספר הקרואים.

ישתדלו שמפטיר יהי הגדול שבחבורה - בריצוי רוב המנין - או על פי הגורל.

יבחרו וירימו מי שיתפלל לפני התיבה ביום היארצייט, ונכון לחלק שיתפלל אחד ערבית, שני - שחרית, שלישי - מנחה כדי
לזכות בזה מספר יותר גדול של אני"ש.

להדליק נר שידלק כל המעת לעת. אם אפשר בקל - נר של שעה.

בשעת התפלות ידלקו חמשה נרות.

אחר התפלה (בבקר - אחר אמירת תהלים) ילמוד (יסיים) המתפלל לפני התיבה פכ"ד דכלים ופי"ז דמקואות. אח"כ יאמר
המשנה ר' חנניא בן עקשיא כו' ויאדיר. בלחש - איזה שורות בתניא, קדיש דרבנן.

אחר תפלת ערבית - יחזרו חלק מהמאמר דיום ההסתלקות (ד"ה באתי לגני, נדפס בקונטרס ע"ד) בע"פ. ואם אין מי שיחזור
בע"פ ילמדוהו בפנים. וכן אחר תפלת הבוקר. ולסיימו אחר תפלת מנחה.

בבוקר קודם התפלה - פרק תניא. וכן לאחר תפלת מנחה.

בבוקר קודם התפלה ירים כל אחד תרומה להעניינים השייכים לנשיאנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, **בעד עצמו ובעד כל
אחד מבני ביתו שיחיו**, וכן קודם תפלת מנחה.

לאחר תפלת הבוקר וחזרת הדא"ח - יקרא כל אחד פי"ג (כמובן בחגיגת אבנט). אלו שזכו להכנס ליחידות, או עכ"פ לראות
את פני כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ - יצייר עצמו, בעת קריאת הפי"ג, כאלו עומד לפניו. להניח הפי"ג אח"כ בין דפי מאמר, קונטרס
וכו' של תורת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ. ולשלחו (אם באפשרי **בו ביום**) על מנת לקראותו על ציון שלו.

במשך המעת לעת - ללמוד פרקי המשניות של אותיות השם.

במשך המעת לעת - לעשות התועדות.

לקבוע שעה במשך המעת לעת - לבאר לבני ביתו ש"י אודות כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ ועבודתו אשר עבד בה כל ימי חייו.

במשך המעת לעת - לבקר (אלו הראויים לזה) בבתי הכנסיות ובבהמ"ד אשר בעיר לחזור שם מימרא או פתגם מתורתו של
כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, לבאר אודות אהבת **כל ישראל** שלו, להודיע ולהסביר תקנתו ע"ד אמירת תהלים, לימוד חומש עם
פירש"י - ובמקומות המתאימים - גם ע"ד לימוד התניא כפי שחלקו לימות השנה. - אם באפשרי לעשות כל הנ"ל מתוך
התועדות.

במשך המעת לעת - לבקר (המוכשרים לזה) במקום כנוסי הנוער החרדי - ולהשתדל, ככל האפשרי בדרכי שלום, גם במקום
כינוסי הנוער שלעת עתה עדיין אינו חרדי - ולבאר להם איך שחבה יתירה נודעת להם תמיד מאת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ,
לבאר להם את אשר תבע מהם והתקוה והבטחון אשר בטח בהם, אשר סוף סוף ימלאו את תפקידם בהחזקת היהדות והפצת
התורה בכל המרץ החום והחיות שהם מסגולת הנוער.

* * *

מובן אשר, אם זהו מתאים לתנאי המקום, ימשיכו בכל הנ"ל בימים אשר אחרי היארצייט ובפרט ביום השי"ק שלאחריו.

* * *

הווי' יחיש ביאת גואלנו והקיצו ורננו שוכני עפר, ונשיאנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, בעל ההילולא, בתוכם ישמיענו
נפלאות וינהלנו בדרך העולה בית א-ל.

מנחם מענדל שניאורסאהן

ביאור בדרך אפשר

1 נאמר בשיר השירים, הקדוש ברוך הוא אומר לבני ישראל שנמשלו לכלה
 2 שלו, כביכול:
 3 **באתי¹ לגני אחותי כלה², ואיתא³ מובא במדרש³ לגני**
 4 **לגנוני,** מקום היחוד שלי (היינו המקום שבו הקדוש-ברוך-הוא מתיחד,
 5 כביכול, עם בני ישראל, כשם
 6 שבתחילת הבריאה התייחד עם האדם)
 7 **למקום שהיה עיקרי (המקום**
 8 **של דירתה) מתחילה,** בתחילת
 9 הבריאה, **דעיקר שכינה**
 10 **בתחתונים היתה⁴,** עיקר השראת
 11 השכינה הייתה בעולם הזה התחתון
 12 **אלא שאחר-כך על-ידי חטא**
 13 **עין-הרדעת** שהיה החטא הראשון
 14 **והחטאים שלאחריו שפאו**
 15 **על-ידו** וגם הם תוצאה של חטא עין
 16 הרדעת, **סלקו בני האדם החוטאים**
 17 **את השכינה מלמטה** מהעולם
 18 הזה **למעלה,** כאמור במדרש שחטא
 19 עין הרדעת סילק והעלה את השכינה
 20 מעולם הזה לרקיע הראשון, והחטא
 21 הבא גרם לשכינה לעלות ולהסתלק
 22 מהרקיע הראשון לרקיע השני וכן
 23 הלאה, עד הרקיע השביעי, ועיקר
 24 השראת השכינה הייתה למעלה
 25 **ואחר-כך כשעמדו הצדיקים,**
 26 החל מאברהם אבינו **הנה על-ידי**
 27 **עבודתם חזרו והמשיכו** הורירו
 28 וגילו **את השכינה מלמעלה**
 29 **למטה,** אברהם הוריד את השכינה
 30 מהרקיע השביעי לשישי, יצחק
 31 מהשישי לחמישי, וכן הלאה, **עד**
 32 **שפא משה רבנו,** שהוא
 33 **השביעי, וכל השביעין**
 34 **חביבין⁵** ויש לו מעלה מיוחדת על
 35 הצדיקים הקודמים, **והמשיף את השכינה מרקיע הא' לארץ,**
 36 **שתחזור להיות** עיקר השראת השכינה **בתחתונים** בעולם הזה
 37 התחתון, כפי שהיה בתחילת הבריאה.

ביאור בדרך אפשר

38 **וזהו גם עבודת כל הצדיקים,** בדורות הבאים, **שהם ממשיכים**
 39 **מלמעלה למטה ומשפנינים⁶** למטה בעולם הזה את האור האלוקי של
 40 **בחנית שוכן עד מרום וקדוש⁷** דרגה שבדרך כלל היא למעלה
 41 מירידה והמשכה בעולמות תחתונים, ולכן היא נקראת 'מרום' ו'קדוש'
 42 במשמעות של נעלה ומובדל **שיהיה**
 43 **בגילוי למטה, והוא המשכת**
 44 **וגילוי מדריגה גבוהה ונעלית זו למטה**
 45 **היא על-ידי עבודתם** של בני
 46 ישראל, ובמיוחד הצדיקים,
 47 **באתפניא סטרא-אחרא,**
 48 בכפיית והכנעת הצד האחר, הצד של
 49 היפך הקדושה, **שעל-ידיה**
 50 **אסתלק [שפירושו משמעות**
 51 המושג "סילוק" **כאן במאמר זוהר**
 52 **שעל-ידי "אתכפיא" יש "סילוק" של**
 53 **השכינה הוא שנמצא** האור
 54 **האלוקי למטה בדרך גילוי ולא**
 55 **"סילוק"** באופן של העלם והסתור,
 56 **אלא שהוא באופן של**
 57 **רוממות** ללא התלבשות פנימית
 58 בהתאם למהותם של העולמות
 59 **הנקרא** אופן זה של "רוממות" נקרא
 60 **בשם אסתלק⁸** הסתלקות במובן
 61 של התעלות ועם זאת בהארה בגלוי]
 62 **יקרא דקודשא-בריך-הוא**
 63 **כבודו של הקדוש ברוך הוא בכולהו**
 64 **עלמין⁹,** בכל העולמות **הינו,**
 65 **שמאיר ומתגלה** למטה **אור**
 66 **הסובב-כל-עלמין** האור האלוקי
 67 שמתגלה בעולמות בלי להתלבש
 68 בתוכם בפנימיות, אור בלי גבול
 69 שמאיר בדרך 'מקף' ו'סובב' מלמעלה
 70 **שהוא אור המאיר בכולהו**
 71 **עלמין** בכל העולמות **בשורה** כי אור
 72 'הסובב כל עלמין' אינו מוגבל ומצומצם לפי ערך העולמות.
 73 **והנה, המשכת השכינה בתחתונים בכללותה** באופן כללי **הוא**
 74 **ענן המשפן ומקדש,** שבהם יש את עיקר השראת השכינה בעולם הזה

בס"ד. יו"ד שבט, ה'תשט"ו*
(הנחה בלתי מוגה)

1 **באתי¹ לגני אחותי כלה², ואיתא³ במדרש³**
 2 **לגני לגנוני, למקום שהיה עיקרי**
 3 **(דירתה) מתחילה, דעיקר שכינה בתחתונים**
 4 **היתה⁴, אלא שאחר-כך על-ידי חטא עין-הרדעת**
 5 **והחטאים שלאחריו שפאו על-ידו, סלקו את**
 6 **השכינה מלמטה למעלה, ואחר-כך כשעמדו**
 7 **הצדיקים, הנה על-ידי עבודתם חזרו והמשיכו**
 8 **את השכינה מלמעלה למטה, עד שפא משה**
 9 **רבנו, שהוא השביעי, וכל השביעין חביבין⁵,**
 10 **והמשיף את השכינה מרקיע הא' לארץ,**
 11 **שתחזור להיות בתחתונים. וזהו גם עבודת כל**
 12 **הצדיקים, שהם ממשיכים ומשפנינים⁶ בחנית**
 13 **שוכן עד מרום וקדוש⁷ שיהיה בגילוי למטה,**
 14 **והוא על-ידי עבודתם באתפניא סטרא-אחרא,**
 15 **שעל-ידיה אסתלק [שפירושו כאן הוא**
 16 **שנמצא למטה בדרך גילוי, אלא שהוא באופן**
 17 **של רוממות הנקרא בשם אסתלק⁸]** יקרא
 18 **דקודשא-בריך-הוא בכולהו עלמין⁹, הינו,**
 19 **שמאיר ומתגלה אור הסובב-כל-עלמין שהוא**
 20 **בכולהו עלמין בשורה. והנה, המשכת השכינה**
 21 **בתחתונים בכללותה הוא ענן המשפן ומקדש,**

(* על העתק הנחה שבספריית אגודת חסידי חב"ד, ציין כ"ק אדמו"ר שליט"א מה שנוכר במאמר מדברי רבותינו נשיאינו. ציונים אלו נעתקו במקומם בהערות ע"ס הא"ב. וראה לעיל ע' V.)
 (1) מאמר זה מיוסד בעיקרו על הפרק החמישי מד"ה באתי לגני ה'ש"ת (סה"מ ה'ש"ת ע' 117 ואילך). (2) שה"ש ה, א.
 (3) שהש"ר עה"פ. (4) בכל הבא לקמן – ראה ד"ה באתי לגני פ"א-ד (סה"מ שם ע' 111 ואילך). (5) ויק"ר פכ"ט, יא. (6) ראה גם מהרז"ו לבר"ר פי"ט, ז. מתנות כהונה ומהרז"ו לבמדב"ר פי"ג, ב. (7) ע"פ נוסח התפילה. ובשהש"ר שם: שוכן עד וקדוש שמו (ישע"י נז, טו). (8) ראה תו"א ויקהל פט, ד. (9) בתניא פכ"ז ובלקו"ת ר"פ פקודי מצייני לזוהר ח"ב קכח, ב (ובלקו"ת שם מצייני גם לזוהר שם סז, ב. וראה גם שם קפד, א). וראה גם תו"א ויקהל שם. לקו"ת חוקת סה, ג.

באתי לגני אחותי כלה

ז

ביאור בדרך אפשר

- 1 כמו שכתוב¹⁰ ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם הרי שהמקדש
2 נועד להיות מקום להשראת השכינה. וזהו גם הטעם הפנימי לכך שעיקר
3 העבודה במקדש היתה עבודת הקרבנות, שיש בה ב'
4 התנועות שני האופנים של חיבור העולם עם אלוקות דהעלאה של
5 התחתון להתקרב לאלוקות מלמטה
6 למעלה והמְשַׁכָּה של האלוקות
7 לרדת מלמעלה למטה ולהאיר בעולם,
8 שְׁהָרִי בְּקִרְבָּנוֹת פְּתִיב¹¹ אִשָּׁה
9 רִיחַ נִיחֹחַ לְהוֹי', אִשָּׁה עֵינִין
10 האש שטבעה לעלות מלמטה למעלה
11 הוא עֵנִין הַעֲלָאָה של התחתונים
12 להתקרב לאלוקות מלמטה
13 למעלה, וְעֵנִינוּ בְּעִבּוּדָה
14 בעבודת ה' הרוחנית של כל אחר, בכל
15 מקום ובכל זמן ולא רק בבית המקדש
16 הוא קרוב הפחות
17 והחוששים¹² של האדם לאלוקות,
18 וְעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה רִיחַ נִיחֹחַ
19 לְהוֹי', כשם שעל הקרבת הקרבנות
20 הקרוש-בוך-הוא אומר נחת ריח
21 לִפְנֵי שְׁאֲמַרְתִּי וְנַעֲשֶׂה נַחֲקִים
22 רְצוֹנִי¹³, והוא עניין ההעלאה של
23 האדם מלמטה למעלה ויש לפרש את
24 המושג נחת גם מלשון¹⁴ נחות
25 דְרָגָא¹⁵, לרדת מדרגה אחת לדרגה
26 נחותה ממנה שְׁהוּא עֵנִין
27 הַהֲמַשְׁכָּה של האור האלוקי
28 מלמעלה למטה. וכן הוא
29 בְּעִבּוּדָה בעבודת ה' של כל יחיד,
30 שְׁעַל-יְדֵי הַעֲבֹדָה דְאַתְּכַפֵּיא
31 סְטָרָא-אַחְרָא עבודה של האדם
32 מצד עצמו, מלמטה, לכפות את הצד
33 האחר, הצד של היפך הקדושה,
34 שְׁהוּא עֵנִין שֶׁל הַהֲעֲלָאָה,
35 התקרבות של האדם לאלוקות מלמטה
36 למעלה, מְמַשְׁכִּים מלמעלה למטה
37 ומגלים בעולם האור האלוקי הנעלה,
38 בחינת "סובב כל עלמין" שְׁהוּא
39 מאיר ומתגלה בְּכוֹלָהוּ עֲלֵמִין בכל
40 העולמות בְּשׁוּבָה באותה מידה.
41 וְהִגָּה, בְּכַדִּי שִׁיְהִיָּה שִׁפְי אִשְׁרֵי
42 כפיית והכנעת הסטרא-אחרא צְרִיכָה לְהִיּוֹת מְצִיאֹת הַסְטָרָא-

ביאור בדרך אפשר

- 43 אַחְרָא שְׁמַכְסָה עַל הָאָמֶת של האלוקות והקדושה, וּמְצַד זֶה בגלל
44 שהאמת האלוקית נעלמת ונסתרת וְכוֹל הָאָדָם לְטַעוֹת וְלַחֲשׁוֹב
45 שְׁגָם כְּאִשְׁרֵי עוֹבֵר עַל רְצוֹן ה', מְכַל-מְקוֹם עוֹדְנוּ
46 בְּיַהֲדוּתוֹ¹⁶, וזאת אף שהאמת היא שכל מעשה עבירה גורם פירוד בין
47 האדם לאלוקות, שְׁזָהוּ הַסִּיבָה לטעות
48 הוּוּ הִיא לְפִי שְׁנַכְנַס בּוּ באדם
49 רִיחַ שְׁטוּת, שְׁלֹכֵן יְכוֹל
50 לְעִבּוֹר עֲבָרָה¹⁷ ולולי אותה ריח
51 שטות' היה נמנע מעבירה כי באמת
52 אינו רוצה להיפרד מאלוקות. וְלִכֵּן,
53 כְּאִשְׁרֵי מְסִירִים וּמְבַטְלִים
54 הַרִיחַ שְׁטוּת שמכסה ומעלימה על
55 האמת, שְׁזָהוּ עֵנִין דְאַתְּכַפֵּיא
56 סְטָרָא-אַחְרָא, שְׁנַכְפֶּפֶת וּנְכַנַּע
57 מְצִיאֹת הַסְטָרָא-אַחְרָא,
58 וְאַחֲרֵיכֵן גַּם בְּאוֹפֵן נַעֲלָה יוֹתֵר
59 מ"אתכפיא", הוא אופן שֶׁל
60 אֲתַהֲפֵכָא (כלשון זוהר "אתהפכא
61 חשוכא לנהורא", החושך נהפך לאור),
62 שְׁמַתְהַפֵּף הַשְׁטוּת ד'לְעוֹמֶת-
63 זֶה', להיות 'שטות' של קדושה (כפי
64 שיחבאר להלן) הִנֵּה מְזַה נְכַנָּה
65 הַמְשַׁכֵּן, שְׁהוּא מְעַצִּי
66 שְׁטִים¹⁸, דְשְׁטִים הוּא גַּם-כֵּן
67 מְלִשׁוֹן שְׁטוּת¹⁹, ו"עצי שיטים"
68 מסמלים את עניין השטות של צד
69 הקדושה שבא כתוצאה מ"אתהפכא"
70 של השטות ד'לְעוֹמֶת זֶה, וְכוּ' במשכן
71 שנבנה מ"עצי שיטים" נַעֲשִׂית
72 עֲבֹדַת הַקְּרָבָנוֹת, שהמשמעות
73 הרוחנית שלה היא קרוב הפחות
74 והחוששים של האדם לאלוקות בדרך
75 "העלאה" מְלַמְטָה לְמַעְלָה,
76 וְעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשִׂית אַחֵר כֵּן
77 הַהֲמַשְׁכָּה של האור האלוקי
78 מְלַמְעֵלָה לְמַטָּה, שְׁזָהוּ עֵנִין
79 וְשְׁכַנְתִּי בְּתוֹכְם השראת השכינה
80 שיודה מלמעלה לשכון ולהתגלות
81 למטה בעולם הזה. וְכֵן הוּא
82 אִפְּיֵלוּ לְאַחֵר חוֹרְבָן בֵּית-
83 הַמִּקְדָּשׁ, כאשר אין את השראת השכינה במקדש בגלוי, שְׁגָם אִזְּ שְׁנָם
84 כֵּל הַעֲנִינִים האמורים של קירוב האדם והעולם לאלוקות בדרך "העלאה"

(10 תרומה כה, ח. 11) ויקרא א, ט. פינחס כת, ח. 12) ראה ספר הבהיר סימן מו (קט). 13) תו"כ ופירש"י ויקרא שם. ספרי ופירש"י פינחס שם. 14) ראה יבמות סג, א. 15) ראה לקו"ת פינחס עו, א. תצא לה, ג. 16) ראה תניא פי"ד. 17) ראה סוטה ג, א. 18) תרומה כו, טו. 19) ראה המשך וככה תרל"ז פט"ל ואילך. קונטרס ומעין בתחילתו.

ביאור בדרך אפשר

1 ו'המשכה' ברוחניות, שְׁעַל־יְדֵי הָעֲבוּדָה הרוחנית־נפשית של האדם
 2 באופן דְּאֵתְפָּאֵי סְטְרָא־אֲחָרָא בְּעֵנֵן הַקְּרָבָנוֹת בְּרוּחָנִיּוֹת,
 3 שְׁזָהוּ מֵה שְׁפָתוֹב²⁰ אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם, ומכך שלא נאמר "אדם
 4 מכם כי יקריב" אלא "אדם כי יקריב מכם" לומדים שהכוונה שהקרבנה היא
 5 של האדם עצמו, קרבן "מכם", הִינּוּ,
 6 שְׁעִיקַר הַקְּרָבַת הַקְּרָבָן צְרִיף
 7 לְהִיּוֹת מִכֶּם, התקרבות של נפש
 8 האדם אלוקות בְּכָל פְּרָטִי
 9 הַמְדַרְגּוֹת²¹ דְּמֵן הַבְּהֵמָה מֵן
 10 הַבְּקָר וּמֵן הַצֹּאן²⁰ כְּפִי שֶׁהֵם
 11 בְּעֲבוּדַת הָאָדָם, שהרי לאדם יש
 12 עֶפֶשׁ בהמית' שאותה עליו להעלות
 13 ולקרב לאלוקות ובעניין זה יש בחינות
 14 שונות, "בקר" או "צאן", בהתאם
 15 לאופי ולמהות של הנפש הבהמית של
 16 כל אדם, וכאשר עושים את העבודה
 17 הרוחנית של עבודת הקרבנות אָזִי
 18 פּוֹעֲלִים אֶת הָעֵנֵן דְּוִשְׁכְּנֵי
 19 בְּתוֹכָם²², השראת השכינה וגילוי
 20 אלוקות בעולם, גם בזמן הזה כשאין
 21 בית־המקדש קיים ולא מקריבים
 22 קרבנות בפועל.
 23 (ב) וְהִנֵּה בְּכַדִּי לְנִצַּחַ
 24 (אֵיבְעֶרְקוּמֵעֵן הַתְּגַבֵּר וְלֹהֲכֵנִי)
 25 אֶת הַשְּׁטוֹת דְּלְעוֹמַת־זָה', של
 26 הצד שכנגד, היפך הקדושה, צְרִיכָה
 27 גַּם הָעֲבוּדָה עֲבוּדַת ה' עַל יְדֵי
 28 האדם לְהִיּוֹת בְּאוֹפֵן שֶׁל שְׁטוֹת
 29 דְּקָדוּשָׁה, עבודת ה' למעלה מטעם
 30 ודעת והיגיון וְכִפִּי שְׁמִבְּאָר כ"ק
 31 מו"ח בְּעַל הַהִלּוּלָא
 32 בְּמֵאָמְרָ²³, דיבור־המתחיל 'באתי
 33 לגני' שמסר לפרסום ליו"ד שבת
 34 תשי", יום הסתלקותו. באותן שנים
 35 הרבי הרי"צ היה נוהג למסור לפרסום מעת לעת מאמר חסידות בכתב,
 36 ולקראת הימים יו"ד־ג' שבת תשי"ג מסר את המאמר דיבור־המתחיל 'באתי
 37 לגני אחותי כלה' – המאמר נועד לפרסום ליום היארצייט של אמרוֹקְנַתוֹ
 38 הרבנית רבקה (נסתלקה ביו"ד שבת תרע"ד) ושל אמו הרבנית שטערנא־שרה
 39 (נסתלקה ביי"ג שבת תש"ב) ולאחר פרסום המאמר לקראת ימים אלה, הרבי
 40 הרי"צ עצמו נסתלק ביו"ד שבת תשי", והתברר למפרע שהמאמר נמסר ליום
 41 הסתלקותו, ומאז ביו"ד שבת מידי שנה, החל משנת תשי"א, הרבי נהג לומר

ביאור בדרך אפשר

מאמר חסידות דיבור־המתחיל (זה) דְּכִשְׁם שְׁיֵשׁ הַטְּיָה סטייה מהדרך
 הישרה והכונה אל לְמַטָּה מֵן הַדְּעַת למעשה עבירה שהוא 'שטות'
 למטה מהשכל שְׁנִקְרָאת בְּשֵׁם שְׁטוֹת דְּקְלִיפָה, הצד של היפך
 הקדושה שמכסה ומעלים על הקדושה כשם שהקליפה מכסה על הפרי, הִנֵּה
 כְּמוֹ־כֵן יִשְׁנָה הַטְּיָה מדרך הרגיל
 לְמַעְלָה מֵן הַדְּעַת, וְהוּא
 שְׁטוֹת דְּקָדוּשָׁה שהיא עבודת ה'
 בדרגה גבוהה, למעלה ממה שמתחייב
 על־פי השכל וההיגיון, כפי שממשיך
 ומבאר.
 דְּהִנֵּה, נִתְבָּאֵר לְעִילָא²⁴ בפרק
 קודם במאמר דיבור־המתחיל 'באתי
 לגני' משנת תשי"ג שְׁשִׁיטָה הביטוי
 שהוא גם השורש של הביטוי "שטות"
 פִּירוּשׁוֹ נְטִיָה (כְּפִירוּשׁ
 רַש"י²⁵ "איש איש כי תשטה
 אשתו" – "תט מדרכי צניעות..."),
 וְזֶה גַם הַפִּירוּשׁ דְּשְׁטוֹת
 שְׁהוּא הַהַטְּיָה נטייה וסטייה
 מֵעֵנֵן הַדְּעַת, הַטְּיָה לְמַטָּה
 לשטות שלמטה מהדעת או הַטְּיָה
 לְמַעְלָה לשטות שלמעלה מהדעת,
 אֲלֵא שֶׁהַהַטְּיָה לְמַטָּה מהדעת
 היא שְׁטוֹת דְּלְעוֹמַת־זָה' הצד
 של היפך הקדושה, וְהַהַטְּיָה
 לְמַעְלָה היא שְׁטוֹת דְּקָדוּשָׁה
 למעלה מהדעת של קדושה. וְהִנֵּנוּ,
 שְׁאֲפִילוֹ הָעֵנֵנִים דְּקָדוּשָׁה מֵן
 הַטְּעַם־וְדַעַת, הָרִי סִבְתָּם וְשָׂרְשָׁם הוּא מִפְּנֵי
 שְׁבַע־עָצָם הַנֶּפֶשׁ הָרִי זֶה לְמַעְלָה מֵן הַטְּעַם־וְדַעַת,
 שְׁשֵׁם הוּא בְּבַחֲיַנַּת רְאִיָה מִמֶּשׁ.
 וּמִמְּשִׁיף לְבָאֵר בְּמֵאָמְרָ שְׁמִצִּינוּ גַּם שְׁטוֹת
 דְּקָדוּשָׁה, דְּהִנֵּה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְל²⁶
 האלוקית הָרִי זֶה הקדושה לְמַעְלָה מֵן הַטְּעַם־וְדַעַת, שְׁשֵׁם הוּא
 בְּבַחֲיַנַּת רְאִיָה מִמֶּשׁ והרי ראייה יותר נעלית מהבנה שכלית, כפי שרואים
 בפועל שכאשר אדם רואה דבר בעיניו הרי זה נקלט בו הרבה יותר מאשר
 אם רק שמע והבין את הדברים בשכל, וכך גם בעבודת ה', התגלות והארה
 אלוקית באופן של ראייה נעלית הרבה יותר מאשר הבנה והשגה שכלית.
 וּמִמְּשִׁיף הרבי הרי"צ בעל ההלולא לְבָאֵר בְּמֵאָמְרָ, שְׁמִצִּינוּ דְּבִרְבֵי
 חכמינו ז"ל גַּם ביאור ותיאור של עבודת ה' באופן של שְׁטוֹת דְּקָדוּשָׁה,

(20 ויקרא א, ב. 21) ראה קונטרס התפילה פ"ח (ע' 20). ספר השיחות תורת שלום ע' 10. ועוד. 22) בכל הנאמר עד כאן – ראה ד"ה באתי לגני תשי"א־תשי"ד בארוכה. 23) פרק ה (השייך לשנה זו). 24) במאמר – פרק ג. 25) נשא ה, יב. 26) כתובות יז, א.

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

1 עבודת ה' שלמעלה מטעם ודעת, דְּהִנֵּה אֶמְרוּ רְבוּתֵינוּ ז'ל"ב בגמרא
 2 אֶמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי יְהוֹדָא בְּרַבִּי אֲלֵעָאִי שְׁהֵיָה נוּטֵל בַּד עַנֵּף
 3 שֶׁל הַדָּס וּמֵרַקֵד לִפְנֵי הַפְּלֵה וְכוּ', רַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק
 4 מֵרַקֵד אֶתְלַת (שְׁהֵיָה נוּטֵל שֶׁלש בְּדִין וּמֵרַקֵד בָּהֶם
 5 לִפְנֵי הַכֹּלֵה, כַּדִּי לִשְׂמַח אוֹתָהּ). אָמַר
 6 רַבִּי זִירָא קָא מְכַסִּיף לָן סְבָא
 7 (רַב שְׁמוּאֵל בֶּן רַב יִצְחָק הִזְקֵן שְׂרוּקֵד
 8 בְּצוּרָה כּוּו לִפְנֵי הַכֹּלֵה) מֵבִישׁ אוֹתוֹ
 9 (שְׁמֻזְלִיל בְּכַבּוּד תִּלְמִידֵי-
 10 חֲכָמִים וְנוֹהֵג קָלוֹת רֹאשׁ
 11 בְּעַצְמוֹ). הֵינּוּ, שְׂרַבִּי זִירָא,
 12 שְׁהֵיָה בַעֲצֻמוֹ מֵרַאשֵׁי
 13 הָאֲמוּרָאִים, הֵיָה סְבוּר
 14 שְׁהֵנְהֵגָה זֹו שֶׁל תִּלְמִידֵי-חֲכָם זִקֵן
 15 הַרוּקֵד לִפְנֵי הַכֹּלֵה אֵינן לָהּ מְקוֹם
 16 מִצַּד טַעַם-וְדַעַת דְּקְדוּשָׁה
 17 וְהִיָּה סְבוּר שְׁהִיא 'שְׁטוּת'. וּמְסִים
 18 בְּגֻמְרָא, כִּי נָח נִפְשָׁה (דְּרַב
 19 שְׁמוּאֵל) אֶפְסִיק עֲמוּדָא
 20 דְּנִירָא בֵּין דִּידָה לְכוּלָּא
 21 עֲלָמָא כּוּ', כַּאֲשֶׁר נָחָה נִפְשׁוֹ שֶׁל
 22 רַב שְׁמוּאֵל, כִּשְׁנַפְטָר מֵהַעוֹלָם הַבְּדִיל
 23 עֲמוּד אֵשׁ בֵּינוֹ לְכֹל הָעוֹלָם אָמַר רַבִּי
 24 זִירָא (רַבִּי זִירָא הֵנִי"ל
 25 שְׁתַּחֲלָה אָמַר עַל הַנְּהַגְתּוֹ שֶׁל רַב
 26 שְׁמוּאֵל קָא מְכַסִּיף לָן סְבָא
 27 שֶׁהִדְרַב מֵבִישׁ אוֹתוֹ) אֵהֲנִי לִיָּה
 28 שׁוּטִיָּה, הוֹעִיל לוֹ הַשׁוּטִי שֶׁלוֹ
 29 וְאֶמְרִי לָהּ וּיש אוֹמְרִים שְׂרַבִּי זִירָא
 30 אָמַר שֶׁהוֹעִילָהּ לוֹ שְׁטוּתִיָּה לְסְבָא,
 31 לִזְקֵן הַשְׁטוּתִי שֶׁלוֹ וְאֶמְרִי לָהּ וּיש
 32 אוֹמְרִים שְׂרַבִּי זִירָא אָמַר שֶׁהוֹעִילָהּ לוֹ,
 33 שִׁיטְתִּיָּה לְסְבָא לִזְקֵן הַשִּׁיטָה'
 34 שֶׁלוֹ (כְּפִי שְׁמֵבָאָר בְּפִרְטוּיֹת
 35 כָּל ג' הִלְשׁוֹנוֹת), הֵינּוּ,
 36 שְׁשִׁיטְתּוֹ וּמִנְהֵגוֹ שְׁהֵיָה נוּטֵל
 37 שׁוּט כּד, עַנֵּף שֶׁל הַדָּס וּמֵרַקֵד
 38 בּוֹ שְׁזוּהֵי הַנְּהֵגָה שֶׁל שְׁטוּת
 39 דְּקְדוּשָׁה, הַנְּהַגָה שֶׁלמַעֲלָה מֵטַעַם
 40 וְדַעַת, אֵהֲנִי לִיָּה, הוֹעִילָהּ לוֹ
 41 שְׁעַל-יְדֵי-זֵה הַגִּיעַ לְמִדְרָגָה
 42 כְּזוֹ שֶׁלֹּא אַחַר פְּטִירָתוֹ רָאוּ שֶׁהִתְעַלָּה עַד
 43 כַּדִּי כִּךְ שֶׁהִפְסִיק בֵּינוֹ וּבֵין הָעָם

ביאור בדרך אפשר

44 עֲמוּד שֶׁל אֹר, שְׁזָהוּ בְּחִינַת גִּילּוּי אֹר בְּגִילּוּי מִמֶּשׁ.
 45 וּמִמֶּשֶׁיף בְּמֵאֵמֶר לְבָאָר הַשְּׂיָכּוֹת הַמִּיּוּחָדֵת שֶׁל עֲנִינֵי 'שְׁטוּת דְּקְדוּשָׁה'
 46 לְעִנְיָן הַרִיקוּד בְּשַׁעַת נִשְׁוֹאֵינן, דְּלְכָאוּרָה, הֵן אָמַת שְׂכָדִי
 47 לְהִלְחָם עִם הַיִּפְךְ הַקְדוּשָׁה וְלְהַפּוֹף אֶת הַשְּׁטוּת דְּלְעוֹמַת-זֵה'
 48 לְקְדוּשָׁה צְרִיף לְהִיּוֹת עֲנִינֵי
 49 הַשְּׁטוּת דְּקְדוּשָׁה, כִּי דוּקָא
 50 עֲבוּדַת ה' לְמַעֲלָה מֵטַעַם וְדַעַת הִיא
 51 הַמְהַפְכַת אֶת הַשְּׁטוּת שֶׁל הַתְּרַחֲקוּת
 52 מִקְדוּשָׁה וְאִלוּקוֹת בְּאוֹפֵן שֶׁלמַטָּה
 53 מֵטַעַם וְדַעַת, אָכֵל עֲדִין צְרִיף
 54 לְהִבְיָן שְׂיָכּוֹת הַמִּיּוּחָדֵת שֶׁל
 55 הַהֲנַהֲגָה בְּאוֹפֵן שֶׁל שְׁטוּת
 56 דְּקְדוּשָׁה לְעִנְיָן הַרִיקוּד
 57 בְּשַׁעַת נִשְׁוֹאֵינן, יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר
 58 'שְׁטוּת דְּקְדוּשָׁה' בְּנוֹשָׂאִים אַחֲרֵים
 59 בְּעֲבוּדַת ה' וּבְפִרְטָה שְׁהֵנְהֵגָה זֹו
 60 שֶׁל רַב שְׁמוּאֵל לְרַקֵד בְּצוּרָה כּוּו
 61 בְּשִׂמְחַת נִשְׁוֹאֵינן לֹא הִיָּתָה עֲנִינֵי
 62 שֶׁל צְרָאִי, הַנְּהַגָה לֹא קְבוּעָה מִצַּד
 63 מַעֲמָד וּמַצָּב פְּרָטִי מְסוּיִים,
 64 מִיּוּחָד בְּמִינּוֹ, שְׁבָאוֹתוֹ זְמַן
 65 וּמְקוֹם, אֲלָא שְׁזוֹ הִיָּתָה
 66 שִׁיטְתּוֹ וּמִנְהֵגוֹ בְּקִבְעוּת,
 67 שְׁבַשַׁעַת נִשְׁוֹאֵינן הֵיָה מִתְּנַהֵג
 68 בְּאוֹפֵן שֶׁל שְׁטוּת דְּקְדוּשָׁה.
 69 וְעַל זֵה מְבָאָר הַרְבִּי הַרִי"צ
 70 בְּמֵאֵמֶר הַנּוֹכַח (שֶׁל שְׁנַת תַּש"ם),
 71 שְׁעֲנִינֵי הַנִּשְׁוֹאֵינן הַרִי זֹו
 72 מִדְרָגָה גְּבוּהָה (וּכְדִלְקַמְּזוֹ),
 73 וְלָכֵן צְרִיכָה לְהִיּוֹת בְּזָה
 74 בְּמִיּוּחָד הַהֲנַהֲגָה דְּמֵרַקֵד כּוּ'
 75 כְּפִי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִבְּאָר הַלֵּלֵן עַל-פִּי
 76 בִּיאוּר תּוֹכֵן עֲנִינֵי הַרִיקוּד עַל-פִּי
 77 חֲסִידוֹת.
 78 וְהֵעֲנִינֵי בְּזָה, דְּהֵנָּה הַחִילּוּק
 79 הַהֲבִדֵל שְׁבֵינן רִיקוּד לְהִלְיָכָה
 80 וּגִילָה הוּא, כְּפִי שְׁמֵבָאָר
 81 אֲדַמּוּ"ר הִזְקֵן בְּלִקְוִטִי
 29 וְעַל זֵה מְבָאָר בְּמֵאֵמֶר, שְׁעֲנִינֵי הַנִּשְׁוֹאֵינן הַרִי זֹו
 30 מִדְרָגָה גְּבוּהָה (וּכְדִלְקַמְּזוֹ), וְלָכֵן צְרִיכָה לְהִיּוֹת בְּזָה הַהֲנַהֲגָה דְּמֵרַקֵד כּוּ'.
 31 וְהֵעֲנִינֵי בְּזָה, דְּהֵנָּה הַחִילּוּק שְׁבֵינן רִיקוּד לְהִלְיָכָה הוּא, כְּפִי שְׁמֵבָאָר אֲדַמּוּ"ר
 32 הִזְקֵן בְּלִקְוִטִי תוֹרָה"א שְׁאֵף שָׁגַם הִלְיָכָה עֲנִינָה עֲלֶיהָ מִדְרָגָה לְדְרָגָה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 תורה' שאף שגם הליכה ענינה עליה והתקדמות מדרגה
2 לדרגה ומעולם לעולם, כמבואר בחסידות ש'עמידה' היא כאשר
3 נמצאים כל הזמן באותה מדרגה ובאותו מצב ואילו 'הליכה' משמעה עליה
4 והתקדמות, מכל-מקום עליה זו היא בסדר והדרגה עליה
5 הדרגתית והתקדמות ביחס לדרגה
6 הקודמת, אבל ריקוד מורה על
7 אופן העבודה שמתנתק (ער)
8 ריסט זיך אפ' מנתק את עצמו)
9 לגמרי ממדרגתו הנוכחית,
10 ומדלג שלא בהדרגה כלל
11 למעמד ומצב אחר שנעלה יותר
12 מהמצב הקודם, ללא כל יחס והשוואה.
13 ועל זה נאמר בפרקי 'הלל'
14 בתהלים, ההרים רקדו כאילים²⁷,
15 והריקוד נמשל לדילוג וקפיצה של
16 אילים כיון שענין הריקוד שהוא
17 עליה הגדולה שלא בהדרגה
18 כלל, והיא התעלות שלא בערך ביחס
19 לדרגה הקודמת, הוא כאילים
20 שאין בהם דעת, ושרש
21 בחינה זו של עליה והתקדמות לא
22 באופן של הליכה אלא באופן של
23 ריקוד, הוא למעלה מהדעת,
24 למעלה מהשכל וההיגיון שהם מדוהים
25 ומוגבלים ושייכים לעליה מוגבלת
26 ומדודה. והינו, ששהנהגה
27 בענין הריקוד באופן של
28 שטות כפי שרב שמואל היה נוהג
29 לרקוד לפני הכלה הוא ענין של
30 עליה שלא בערך, למעלה
31 מטשעם-ודעת. וענין זה של
32 עליה גדולה כל-כך שנהג לנשואין
33 מצד גודל המעלה שבענין
34 הנשואין, כפי שהולך ומבאר.
35 והענין בזה, כפי שממשיך
36 במאמר שבענין הנשואין
37 אמרו חכמינו ז"ל²⁸ איש
38 ואשה אם זכו שכינה שרויה
39 ביניהם, דאיש הוא אותיות אש ה',
40 ואשה הוא אותיות אש ה',
41 וכאשר האיש והאשה זכו אז
42 הרי הם י"ה שהוא שמו של

הקדוש ברוך הוא כו'. והינו, שהשראת השכינה בין איש
ואשה היא השראה והתגלות אלויות של מדרגה נעלית, שהרי
אותיות י"ה הם החלק הנעלה שבשם הוי' ולכן הן באות
ראשונות, ורק אחריכך באות האותיות הבאות ו"ה. ועוד זאת,
שבאותיות י"ה באה
ההשפעה להאיש והאשה,
כמבואר בחסידות שכל גילוי והשפעה
מלמעלה בא עליידי 'אותיות' (מלשון
גילוי, כמו 'אתא [בא והאיר] בוקר')
אבל עיקר ושרש הענין הגילוי
שבא בענין הנישואין כפי שהוא
במקורו ושרשו היא מקום
נעלה הרבה יותר (פדלקמן).
ומצד זה בגלל השרוש והמקור
הנעלה שלו נעשה ענין הנשואין
באופן של בנן עדי עד בנין
נצחי (כפי שמוסיף כ"ק מו"ח
אדמו"ר במאמר: וכא בגילוי
הענין הנעלה שבנישואין מתגלה
בפועל בכך שהנישואין הם בנן עדי
עד כו'), שזהו ענין נצחי,
ענין שלמעלה מזמן ומקום,
כפי שממשיך ומבאר.
והענין בזה, כפי שמבאר
אדמו"ר האמצעי בסידור
במאמרי החסידות שדפסו ב'סידור עם
דא"ח [דברי אלוקים חיים, היינו
חסידות] מה שמברכים בברכת
נשואין: שמח תשמח רעים
האהובים כשמחך יצירך בגן
עדן מקדם, שמקדם קאי על
בחינת 'אדם קדמון', בחינה
הכוללת ומקיפה את כל פרטי
המדרגות של 'סדר ההשתלשלות'
שבהם האור האלוקי יורד מדרגה
לדרגה ומעולם לעולם, וכולם נמצאים
בה ב'סקירה אחת', ללא חלוקה
לפרטים מוגדרים שהוא 'אדם

ומעולם לעולם, מכל-מקום עליה זו היא בסדר
והדרגה, אבל ריקוד מורה על אופן העבודה
שמתנתק (ער ריסט זיך אפ) לגמרי ממדרגתו,
ומדלג שלא בהדרגה כלל למעמד ומצב אחר.
ועל זה נאמר רקדו כאילים²⁷, שענין הריקוד
שהוא עליה הגדולה שלא בהדרגה כלל, הוא
כאילים שאין בהם דעת, ושרש בחינה זו הוא
למעלה מהדעת. והינו, ששהנהגה בענין הריקוד
באופן של שטות הוא ענין של עליה שלא
בערך, למעלה מטשעם-ודעת. וענין זה שנהג
לנשואין מצד גודל המעלה שבענין הנשואין.
והענין בזה, כפי שממשיך במאמר שבענין
הנשואין אמרו חכמינו ז"ל²⁸ איש ואשה זכו
שכינה שרויה ביניהם, דאיש הוא אש י' ואשה
הוא אש ה', וכאשר זכו אז הרי הם י"ה כו'.
והינו, שהשראת השכינה בין איש ואשה היא
מדרגה נעלית, שהרי אותיות י"ה הם החלק
הנעלה שבשם הוי'. ועוד זאת, שבאותיות י"ה
באה ההשפעה להאיש והאשה, אבל עיקר
ושרש הענין היא מקום נעלה הרבה יותר
(פדלקמן), ומצד זה נעשה ענין הנשואין באופן
של בנן עדי עד (כפי שמוסיף כ"ק מו"ח
אדמו"ר במאמר: וכא בגילוי בנן עדי עד כו'),
שזהו ענין נצחי, ענין שלמעלה מזמן ומקום.
והענין בזה, כפי שמבאר אדמו"ר האמצעי
ב'סידור-מה שמברכים בברכת נשואין: שמח
תשמח רעים האהובים כשמחך יצירך בגן עדן
מקדם, שמקדם קאי על בחינת 'אדם קדמון',
שהוא קדם לסדר השתלשלות²⁹. ומצד זה
נעשית שמחת הנשואין לא רק באופן דמשמח חתן וכלה, שהפלה היא טפלה
לחתן, אלא יתרה מזה, כמו שמברכים בסיום ברכות נשואין משמח חתן עם

(ב) סידור (עם דא"ח) דרושים לחתונה (קלד, א. קלו, ב).

(27) תהלים קיד, ד. (28) סוטה יז, א. (29) ראה גם מאמרי אדמו"ר האמצעי דרושי חתונה ח"ב ע' תל ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 והיא זו שמשפיעה לו ועד שממנה מהכלה נמשכת השמחה לחתן
 43 שהוא בבחינת מקבל, הרי זה דוקא על ידי ההמשכה
 44 מקדם, מבחינה שלמעלה מפל סדר השתלשלות. וזהו
 45 שמוסיף הרבי הרי"צ במאמר של שנת תש"י: ובא בגילוי בנן
 46 עדי עד כו', דכיון שענין זה
 47 הענין הנעלה שנמשך בשמחת נישואין
 48 מקורו בדרגה שלמעלה
 49 מהבריאה, למעלה מסדר
 50 השתלשלות, לכן נמשך גם
 51 בסדר השתלשלות עצמו, אף
 52 שהוא 'סדר' מדוד ומובל, ענין
 53 שהוא למעלה מהבריאה
 54 ולמעלה מסדר השתלשלות,
 55 שזהו ענין בנן עדי עד, ענין
 56 הנצחיות שבמהותו הוא למעלה מגדרי
 57 הבריאה, פדוע³³ שהתגלות כח
 58 האין-סוף בעולמות באופן
 59 של כח הפועל בנפעל היינו
 60 שהמקור המהווה ניכר ופועל בגלוי
 61 הוא בענין ההולדה, שזהו
 62 תכלית ענין הנשואין להיות
 63 כתוצאה מהנישואין בנן עדי עד
 64 בנין נצחי בדור ישרים יבורך³⁴
 65 ענין ההולדה שהוא ביטוי לכוח האין-
 66 סוף.
 67 ועל-פי האמור שענין
 68 הנשואין הוא שנמשך למטה
 69 בבנין עדי עד נצחי ובענין ההולדה
 70 ענין שלמעלה מפל סדר
 71 השתלשלות, הרי מוכן
 72 שבשביל זה כדי שענין ששורשו
 73 ומקורו למעלה מגדרי העולמות יומשך
 74 למטה צריך להיות למטה בעולם
 75 הזה סדר הנהגה שלמעלה
 76 מטעם-ודעת. וזהו סדר
 77 הנהגה דרבי יהודא ברבי
 78 אלעאי ורב שמואל בר רב
 79 יצחק שהיו מרקדין בשמחת
 80 נשואין, ומשמחים את הכלה באופן
 81 שנראה כשטות שזהו ענין
 82 שלמעלה מטעם-ודעת,

1 קדמון" קדם לסדר השתלשלות²⁹. ומצד זה כיוון שבשמחת
 2 נישואין יש הארה והתגלות ממקור עליון כל כך נעשית שמחת
 3 הנשואין לא רק באופן דמשמח חתן וכלה, שהפלה היא
 4 טפלה לחתן, כך שעיקר השמחה היא של החתן, והכלה מצטרפת אליו
 5 כטפל אלא יתרה מזה, כמו
 6 שמברכים בסיום ברכות
 7 נשואין משמח חתן עם
 8 הפלה, שעיקר השמחה יהיה
 9 מן הפלה כו' ומן הפלה בא
 10 אל החתן, על-דרך שלעתידי-
 11 לבא בימות המשיח נקבה תסובב
 12 גבר³⁰ היינו שהנקבה, הכלה, תהיה
 13 במדרגה גבוהה מהגבר, החתן
 14 (ודוגמתו בשמחת נשואין
 15 בסיבובין שמסבבת הפלה את
 16 החתן תחת החופה)³¹ לפי
 17 פשוטו הכתוב אומר שבעוד שכעת
 18 דרכו של איש לחזור אחר אשה, לעתיד
 19 לבוא האשה תסובב ותחפש אחר
 20 הגבר, והנמשל הוא שבני ישראל
 21 מצידם ישובו אל ה' ועל-פי חסידות
 22 הכוונה היא שבזמן הזה האיש הוא
 23 המשפיע והאשה היא המקבל, ולעתידי-
 24 לבוא האשה תהיה המשפיע (ודבר זה
 25 בא לידי ביטוי כעת במנהג שהכלה
 26 מסובבת את החתן, היינו שהיא העושה
 27 את הפעולה - משפיע, והחתן עומד -
 28 מקבל). וענין זה נמשך מדרגה
 29 שלמעלה מפל סדר
 30 השתלשלות (מקדם, בחינת
 31 "אדם קדמון"), כי בסדר
 32 השתלשלות כפי שהוא במצב
 33 הרגיל כעת הרי הזכר הוא
 34 למעלה, והנקבה היא למטה,
 35 והמשפיע הוא מעל המקבל וכדי
 36 שיוכל להיות הענין דשמחת
 37 נשואין באופן שלא זו
 38 בלבד³² שהחתן והפלה הם
 39 שוין בקומתן (קול חתן וקול
 40 פלה בשונה), אלא יתרה מזה,
 41 שהפלה היא למעלה מהחתן,

(30 ירמי' לא, כא. 31) ראה גם מקומות שצויינו בהערה הבאה. (32) ראה לקו"ת שה"ש מח, ב. מאמרי אדמו"ר האמצעי שם ע' תרלו ואילך. (33) לקו"ת שה"ש לט, ד ואילך. ד"ה שמח תשמח תרנ"ז (סה"מ תרנ"ז ע' קעט). ובכ"מ. (34) תהלים קיב, ב.

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁעַל-יְדֵי-זֶה פּוֹעֲלִים שְׂיִומֶשֶׁךְ לְמִטָּה עֲנִין שְׁלֹמְעֵלָה מִסְדֵּר
 2 הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת, לְמַעַל מִגְדְּרֵי הָעוֹלָם שְׁעַל-פִּי טַעַם וְדַעַת.
 3 וְזֶהוּ גַם הַטַּעַם הַפְּנִימִי לְכַךְ שְׁעֲנִין זֶה הַרְיָקוֹד בְּשִׂמְחַת נִישׁוּאִין בְּאוֹפֵן
 4 שְׁלֹמְעֵלָה מִטַּעַם וְדַעַת אֶהְיֶי לִיָּה הוֹעִיל לוֹ לְרַב שְׁמוּאֵל בְּאוֹפֵן
 5 שְׂאִפְסִיק עֲמוּדָא דְנוֹרָא בֵּין
 6 דִּידָה לְכוּלָּא עֲלָמָא. (לאחר)
 7 פְּטִירוֹ, כְּאִמּוֹר) הַפְּסִיק עֲמוּד אֵשׁ בִּינו
 8 לְכָל הָעוֹלָם, הִנְנוּ, שְׁבַעֲוֹלָם
 9 דְּלִמְטָה כִּאֵן בְּעוֹלָם הוּא הָיָה
 10 בְּגִלּוּי עֲנִין שְׁהוֹרָה עַל הַפְּסִק
 11 בִּינו וּבֵין כּוּלָּא עֲלָמָא, בֵּין
 12 שְׁהִנְהִגְתוּ הִיתָה בְּאוֹפֵן שֶׁל
 13 הַבְּדֵלָה מִסְדֵּר הַהִנְהִגָּה
 14 בְּעוֹלָם וְלִמְעַל מִגְדְּרֵי הָעוֹלָם.
 15 (ג) וְלִהְבִּין שְׂכִיחַת הַעֲבוּדָה
 16 דְּשָׁטוֹת דְּקְדוּשָׁה עֲבוּדַת ה'
 17 לְמַעַל מִגְדְּרֵים וְהַגְּבּוּלוֹת שֶׁל הָעוֹלָם
 18 הַזֶּה לְכָל־לֹת הָעֲנִין דְּעֲשִׂית
 19 דִּירָה לוֹ יְתַבְּרָךְ בְּתַחְתּוֹנִים,
 20 כְּדִבְרֵי חֲכָמֵינוּ וְ"ל בְּמַדְרֵשׁ "נְתִירוֹ
 21 הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַיְיִת לוֹ דִּירָה
 22 בְּתַחְתּוֹנִים" וְכַמְבּוּאֵר בְּחִסְדוֹת שׁוֹ
 23 תְּכִלִּית בְּרִיאַת הָעוֹלָם, שְׁהָעוֹלָם הוּא
 24 הַתַּחְתּוֹן וְהַנּוֹחַת יִהְיֶה מְקוֹם רְאוּ
 25 לְגִלּוּי וְהַשְּׂרָאָה הַשְּׂכִינָה, וְעַל כֵּן
 26 מְבּוּאֵר כִּאֵן שְׂכוּנָה זוֹ בָּאָה לִידֵי
 27 מִיִּמּוּשׁ עַל יְדֵי עֲבוּדַת הָאָדָם בְּאוֹפֵן שֶׁל
 28 'שָׁטוֹת דְּקְדוּשָׁה' (כֶּשֶׁם שֶׁהַשְּׂרָאָה
 29 הַשְּׂכִינָה בְּמִשְׁכַּן הִיְיִתָה עַל יְדֵי עֲצִי
 30 'שְׂטִימִים'), דְּלְכָאוּרָה, הֵן אָמַת
 31 שְׂצָרִיכָה לְהִיְיִת הַעֲבוּדָה
 32 דְּשָׁטוֹת דְּקְדוּשָׁה עֲבוּדָה
 33 שְׁלֹמְעֵלָה מִטַּעַם וְדַעַת, כְּמְבּוּאֵר לְעִיל,
 34 מִפְּנֵי שְׁעַל-יְדֵי אִפְשֵׁר
 35 לְהִלְחֵם בִּסְטֵרָא אַחֲרָא וְלְבַטֵּל
 36 אֶת הַשָּׁטוֹת דְּלְעוֹמַת-זֶה,
 37 מִכָּל-מְקוֹם בֵּין שְׁפָלָלוֹת
 38 עֲנִין הָעוֹלָם הַזֶּה הַתַּחְתּוֹן
 39 וְהַמְּלַחְמָה שְׁבוֹ (הִנְנוּ, הֵן
 40 הַשָּׁטוֹת דְּלְעוֹמַת-זֶה)
 41 שְׂמִכְסָּה וּמִסְתִּיר עַל הָאָמַת
 42 הָאֱלוּקִית, וְהֵן הַשָּׁטוֹת דְּקְדוּשָׁה
 43 שְׂמִנְצָחוֹ וּמְבַטְלוֹ אֶת הַשָּׁטוֹת

ביאור בדרך אפשר

44 דְּלְעוֹמַת זֶה) אֵינּוּ אֶלָּא כְּדִי לְבַא לְתַכְלִית הַבְּרִיאָה, לְעֲשׂוֹת
 45 לוֹ יְתַבְּרָךְ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים³⁵, הָרִי מוּבָן, שְׁהָעֲנִין דְּשָׁטוֹת
 46 דְּקְדוּשָׁה שְׁלֹמְעֵלָה מִטַּעַם-וְדַעַת צָרִיךְ לְהִיְיִת קָשׁוּר עִם
 47 כְּלָלוֹת הָעֲנִין דְּדִירָה לוֹ יְתַבְּרָךְ בְּתַחְתּוֹנִים, הִינּוּ לֹא דִי בְּכַךְ
 48 שְׂשָׁטוֹת דְּקְדוּשָׁה הִיא הָאֲמַצְעִי לְנֹצַח
 49 אֶת הַשָּׁטוֹת שֶׁל הַיִּפְךְ הַקְּדוּשָׁה, אֵלָּא
 50 בְּהִכְרַח שִׁישׁ שִׁיכּוֹת מִהוֹתִית פְּנִימִית
 51 בֵּין עֲבוּדַת ה' בְּרוּךְ זוֹ שֶׁל 'שָׁטוֹת
 52 דְּקְדוּשָׁה' לְמִלּוּי כּוֹנֵת הַבְּרִיאָה
 53 לְעֲשׂוֹת אֶת הָעוֹלָם 'דִּירָה' לְאֱלוּקוֹת,
 54 הִנְהָ עַל זֶה מִמְּשִׁיךְ כ"ק
 55 מו"ח אֲדָמוּר בְּמֵאָמֵר:
 56 וּבְאוּר הָעֲנִין הוּא, דְּהִנְהָ אוּר
 57 אֵין-סוֹף הָאוּר הָאֱלוּקִי הַבְּלִיתִי
 58 מוּגְבַל הָרִי לִית מְחַשְׁבָּה
 59 תְּפִיסָא בִּיהַ כְּלָל³⁶, אֵין
 60 מְחַשְׁבָּתָם (שֶׁל הַנְּבִרָאִים) תּוֹפְסַת
 61 (מְבִינָה וּמְשִׁיגָה) בּוֹ כָּלֵל וְהוּא
 62 לְמַעַלָּה מְגֵדֵר הַשְּׂגָה וְכוּ',
 63 הָרִי אֵין-אִפְשֵׁר שְׂיִוְתַפֵּס
 64 בְּהַשְּׂגָה כְּלָל כּוּ', אֵין שׁוּם
 65 אִפְשֵׁר לְתַפֵּס' (לְהִשִּׁיג וְלַהֲתַחֲבֵר)
 66 בּוֹ בְּאֲמַצְעוֹת הַשְּׂכָל דְּבְּכַדִּי לְהִגִּיעַ
 67 לְהַתְּקֵר וְלַהֲתַחֲבֵר לְעֲצָמוֹתוֹ
 68 יְתַבְּרָךְ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֲצֻמוֹ
 69 שְׁלֹמְעֵלָה מְכַל מִדִּירָה וְהַגְּבּוּלָה כָּלֵל,
 70 הוּא עַל-יְדֵי בִיטוּל הַרְצוֹן
 71 שְׁלֹמְעֵלָה מִטַּעַם וְדַעַת, שְׂבַכֵּן
 72 הָאָדָם יוֹצֵא מִהַגְּדֵרוֹת וְהַגְּבּוּלוֹת שֶׁל
 73 הַמְצִיאוֹת שֶׁלוֹ וְלִכְן נִקְרָאת
 74 בְּחִינָה וּמְדִרְגָּה זוֹ בְּשֵׁם
 75 שָׁטוֹת שְׁעִינָה הַתְּעִלוֹת לְמַעַלָּה
 76 מִטַּעַם וְדַעַת.
 77 וַיֵּשׁ לְבָאֵר דִּיִּיק הַלְשׁוֹן בְּאִמּוֹר
 78 שְׂאוּר אֵין-סוֹף הוּא לֹא רַק
 79 לְמַעַלָּה מִהַשְּׂגָה, אֶלָּא גַם
 80 לְמַעַלָּה מְגֵדֵר הַשְּׂגָה כִּפִּי
 81 שְׂמִשְׁךְ וּמְבּוּאֵר אֶת הַהִבְדּוּל בֵּין
 82 "הַשְּׂגָה" לְ"גֵדֵר הַשְּׂגָה". דְּהִנְהָ,
 83 הַשְּׂגָה פִּירוּשָׁה שְׂמִבִּין וּמְשִׁיג
 84 אֶת הָעֲנִין, אֲבָל יִשְׁנֵנו אוֹפֵן
 85 שְׂאִף-עַל-פִּי שְׂאִינוּ יְכוּל
 86 לְהִבִּין וְלְהִשִּׁיג אֶת הָעֲנִין,

(35) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"א, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ. (36) תקו"ז בהקדמה (יז, א).

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מפני שהעניין עמוק ונעלה מיכולת ההשגה שלו, מִפְּלִמְקוֹם יֵשׁ לוֹ
2 שְׂכִיחוֹת לְהַעֲנִין בְּמִדָּה כְּזוֹ שִׂידְעָה מִה שֶׁצָּרִיף לְשָׁלוֹל מִמֶּנּוּ
3 כלומר, הוא אמנם לא מבין ומשיג את העניין, אבל יש לו שייכות לעניין
4 במידה כזו שהוא יודע מהו הדבר שהשגתו מושללת ממנו. וְהַעֲנִין בְּזָה,
5 דְּהִגָּה בְּקָלְלוֹת עֲנִין הַתְּאָרִים
6 שבהם מתארים את הקדוש ברוך הוא
7 מְבֹאֵר הַרְמַב"ם בְּאֵרוּכָה
8 ב'מורה נבוכים'³⁷ שֵׁישׁ שְׁנֵי
9 סוגים, תְּאָרִים חִיובִים
10 וְתְּאָרִים שְׁלִילִים, כפי שממשך
11 ומבאר את משמעות הדברים בכלל
12 וכפי שהוא ביחס לקדוש-ברוך-הוא.
13 וְכִמוֹ לְמַשֵּׁל הַתּוֹאֵר חֲכָם,
14 שְׁכָפִי שֶׁהוּא תּוֹאֵר חִיובִי,
15 פִּירוּשׁוֹ שֶׁהִנְקָרָא בְּתוֹאֵר זֶה
16 ומכונה "חכם" יֵשׁ לוֹ אֵת כָּל
17 פְּרָטֵי הָעֲנִינִים הַקְּשׁוּרִים עִם
18 עֲנִין הַחֲכָמָה, וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה
19 הַתּוֹאֵר חֲסָדִין שֶׁפִּירוּשׁוֹ שֶׁהִתּוֹאֵר
20 בתואר זה יש בו את כל עניני החסד
21 וְכִיּוֹצֵא בְּזָה. אָמֵנָם, לְמַעַלָּה
22 ביחס לקדוש-ברוך-הוא לא שִׁנְף
23 לומר תְּאָרִים חִיובִים שִׁתּוֹאֵרוּ
24 את גדולתו ומהותו ותכונותיו שהרי כל
25 אלה הם למעלה מההשגה שלנו, אֵלָּא
26 יש לנו את היכולת לתאר את הקדוש-
27 ברוך-הוא רק על-ידי תְּאָרִים
28 שְׁלִילִים, וּבְלִשׁוֹן הַחֲסִידוֹת
29 הוא עֲנִין יְדִיעַת הַשְּׁלִילָה
30 ידיעה ממה הוא מושלל. וְהִנּוּ,
31 שְׁכָפִי שֶׁהוּא אֲמָרִים כְּלִפֵּי מַעֲלָה,
32 ביחס לקדוש ברוך הוא הַתּוֹאֵר
33 חֲכָם אוֹ חֲסָדִין אוֹ חֵי אוֹ יָכוֹל
34 וְכִיּוֹצֵא בְּזָה, אין זה תואר שמגדיר
35 ומתאר את מהותו שהרי כאמור אין לנו
36 בכך השגה אמיתית, אלא הִרִי זֶה
37 רק שְׁלִילַת הָעֲנִינִים שֶׁהֵם
38 הַיִּפְךָ הַחֲכָמָה, וְכִיּוֹצֵא בְּזָה
39 בְּשֵׁאֵר הַתְּאָרִים שֶׁ"חֲסָדִין" פִּירוּשׁוֹ
40 שהקדוש-ברוך-הוא מושלל מהיפך
41 חֲסָדִין וְכֵן לְגַבִּי ח"י ו"יכוֹל".
42 וְהִגָּה, אֶף-עַל-פִּי שִׂידְעַת
43 הַשְּׁלִילָה אֵינָה יְדִיעָה בְּגוֹף הַדְּבָר עֲצֻמוֹ (כְּמוֹ יְדִיעַת

מִקּוֹם יֵשׁ לוֹ שְׂכִיחוֹת לְהַעֲנִין בְּמִדָּה כְּזוֹ שִׂידְעָה
מִה שֶׁצָּרִיף לְשָׁלוֹל מִמֶּנּוּ. וְהַעֲנִין בְּזָה, דְּהִגָּה
בְּקָלְלוֹת עֲנִין הַתּוֹאֵרִים מְבֹאֵר הַרְמַב"ם בְּאֵרוּכָה
ב'מורה נבוכים'³⁷ שֵׁישׁ שְׁנֵי סוגים, תְּאָרִים
חִיובִים וְתְּאָרִים שְׁלִילִים. וְכִמוֹ הַתּוֹאֵר חֲכָם,
שְׁכָפִי שֶׁהוּא תּוֹאֵר חִיובִי, פִּירוּשׁוֹ שֶׁהִנְקָרָא
בְּתוֹאֵר זֶה יֵשׁ לוֹ אֵת כָּל פְּרָטֵי הָעֲנִינִים
הַקְּשׁוּרִים עִם עֲנִין הַחֲכָמָה, וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה הַתּוֹאֵר
חֲסָדִין וְכִיּוֹצֵא בְּזָה. אָמֵנָם, לְמַעַלָּה לֹא שִׁנְף לומר
תְּאָרִים חִיובִים, אֵלָּא תְּאָרִים חִיובִים, וּבְלִשׁוֹן
הַחֲסִידוֹת הוּא עֲנִין יְדִיעַת הַשְּׁלִילָה. וְהִנּוּ,
שְׁכָפִי שֶׁהוּא אֲמָרִים הַתּוֹאֵר חֲכָם אוֹ חֲסָדִין אוֹ חֵי
אוֹ יָכוֹל וְכִיּוֹצֵא בְּזָה, הִרִי זֶה רַק שְׁלִילַת הָעֲנִינִים
שֶׁהֵם הַיִּפְךָ הַחֲכָמָה, וְכִיּוֹצֵא בְּזָה בְּשֵׁאֵר
הַתְּאָרִים. וְהִגָּה, אֶף-עַל-פִּי שִׂידְעַת הַשְּׁלִילָה
אֵינָה יְדִיעָה בְּגוֹף הַדְּבָר (כְּמוֹ יְדִיעַת הַחִיּוּב),
שֶׁהִרִי אֵין זֶה אֵלָּא בְּאֵפֶן שֶׁשׁוֹלְלִים מְדַבֵּר זֶה
תְּכוּנוֹת שִׂישְׁנָן בְּדְבָרִים אַחֲרִים, מִפְּלִמְקוֹם
כּוֹתֵב הַרְמַב"ם שְׁעַל-יְדֵי רִיבּוּי תְּאָרִים שְׁלִילִים,
הִנּוּ, רִיבּוּי יְדִיעוֹת בְּאֵפֶן הַשְּׁלִילָה שְׁמַפְשִׁיטִים
הַעֲנִין מִכְּמָה וְכִמְהָ תְּכוּנוֹת, יְכוּלִים לִילְךָ
וְלִהְתְּקַרֵּב לְדְבָר כְּפִי שֶׁהוּא מַצֵּד עֲצֻמוֹ, וּמְבֹאֵר
בְּזָה³⁸ שְׁכָפִי הוּא לֹא רַק בְּדְבָרִים גְּשָׁמִים, אֵלָּא
אֶפִּילוֹ בְּעֲנִינִים רוּחָנִים. וּמִזָּה מוֹכֵן, שְׁאֶף-עַל-
פִּי שִׂידְעַת הַשְּׁלִילָה אֵינָה הַשְּׂגָה וְהַכְנָה בְּגוֹף
הַדְּבָר (כְּמוֹ יְדִיעַת הַחִיּוּב), מִפְּלִמְקוֹם הִרִי זֶה
בְּגִיד הַשְּׂגָה, שְׁלֵכֵן יָכוֹל לְשָׁלוֹל כְּמָה וְכִמְהָ
עֲנִינִים.
עַל-פִּי תוֹרַת הַחֲסִידוֹת יֵשְׁנוּ גַם עֲנִין
תְּאָרִים חִיובִים אֶפִּילוֹ בְּאֵלְקוֹת, אֵלָּא שְׁזָהוּ
רַק בְּכַחַיִּת מְמַלְא-כֹּל-
עֲלָמִין, האור האלוקי המוגבל
המתלבש בעולמות ובנבראים לפי
של האורות האלוקיים (הה'כלים) מגבילים

ג) בכל זה – ראה דרוש ג' שיטות (אוה"ת ענינים ס"ע רנח ואילך) [כי קרוב תרס"ח].

(37 ח"א פנ"ח. 38) ד"ה קרוב ה' תרס"ח [שבעה ערה ג] (סה"מ תרס"ח ס"ע רי ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 את האורות) שמתלבשים בעולם. והענין בזה, דהנה ידוע
 2 ששיטת הרמב"ם³⁹ היא שהוא הקדוש-ברוך-הוא, הוא המדע
 3 השכל, כוח ההבנה והוא היודע המבין והוא הידוע הדבר אותו
 4 מבינים, בשונה מההבנה וההשגה האנושיות המורכבות משלושה דברים
 5 נפרדים, נפש האדם שהיא היודע,
 6 כוח ההבנה שהוא המדע והדבר
 7 אותו מבינים שהוא הידוע, אצל
 8 הקדוש-ברוך-הוא כל שלושת הדברים
 9 הם אחד, הוא עצמו ובזה מתרין
 10 הרמב"ם איך ייתכן שידיעתו של
 11 הקב"ה אינה פועלת בו
 12 שינוי או תוספת ואין היא סתירה
 13 לאחדותו, כיון שידיעתו אינה
 14 בדבר שחיוץ ממנו, אלא הוא
 15 עצמו השכל המדע והמשפיל
 16 היודע והמושפיל הידוע. אף יש
 17 חולקים על הרמב"ם, וכפי
 18 שמבאר המהר"ל מפראג⁴⁰
 19 בפירוכה, שאי-אפשר לומר
 20 על הקב"ה שהוא השכל
 21 והמשפיל והמושפיל הפל
 22 אחד, שהרי השכל הוא גם-
 23 כן נברא, ככל שאר הענינים
 24 שבבריאה, ואילו הקב"ה
 25 הוא למעלה מגדר שכל
 26 לגמרי וענין ידיעה וההבנה כפי
 27 שהוא למעלה הוא מהות אחרת, שונה
 28 לחלוטין, ממהות וגדר השכל האנושי.
 29 ומבאר ה'צמח צדק', שהן
 30 אמת שרבונו הזקן אמר
 31 להדיא במפורש שצדקו דברי
 32 המהר"ל ששכל הוא גם-כן
 33 נברא ולא עצמותו תפרך
 34 חס-ושלום ואכן עצמותו היא כלל
 35 לא בגדר שכל, אבל מפל-מקום
 36 מצד שני אי-אפשר לומר גם-
 37 כן שהשכל הוא נברא בדיוק
 38 כמו כל שאר הנבראים וגם
 39 השכל מוגדר ומוגבל בכל הגדרים
 40 וההגבלות של הנבראים, דאם-כן נמצא שהוא תפרך ידע בדבר
- שחיוץ הימנו שהרי הנבראים הם מציאות עם גדרים משלהם. אלא
 שלאחר שנברא השכל, אינו דבר נפרד מהבורא אלא באופן
 שאינה וחייהי חד, איהו וגרמוהי חד⁴¹, כדברי הוזהר לגבי ענין
 הביטול של עשר הספירות המאירות באורות בכלים (כוחות אלוקיים שעיקרן
 שכל-מוחין ומידות): הוא (הקדוש
 ברוך הוא בעצמו) והאורות שלו אחד,
 הוא והכלים שלו אחד, וכמבואר
 בפתניא בהגהה⁴² שלאחרי
 שישנו ענין הצמצומים של
 האור האלוקי הבלוי גבול, כך שאיר רק
 אור מועט ומוגבל וענין
 ההשפלתלות שבו האור יורד
 מדרגה לדרגה, אזי ישנו מקום
 ודרגה ששם הוא המדע
 והוא היודע והוא הידוע (אלא
 שלגבי אור אין-סוף הבלוי-גבול צדקו
 דברי המהר"ל מפראג שאי אפשר לומר
 תארים אלה על הקדוש ברוך הוא,
 כמבואר לעיל). וכן הוא בנוגע
 לכל התארים שאומרים על
 הקדוש ברוך הוא בתפלה, שאמנם
 הקדוש ברוך הוא בעצמו נעלה מהם
 לגמרי, ובכל זאת נכון להשתמש
 בתארים אלה כלפי מעלה כיון שהרי
 המכון הוא לעצמותו תפרך
 כפי שמתלבש בענינים אלו,
 ולא באופן שהם דבר נפרד
 וכשאומרים על הקדוש-ברוך-הוא,
 למשל, "חנן ורחום" וכד' אין הכוונה
 שמצד עצמותו ומהותו הוא מתואר
 בתארים שיש בהם הגדרה והגבלה,
 אלא שכפי שהתלבש בענינים אלו
 שייך לומר עליו תארים מסוג זה.
 ונמצא, שגם באלקות ישנו
 ענין תארים חיוביים, כמו
 הוא המדע כו', ולא כדברי
 הרמב"ם שכלפי מעלה יש רק ידיעת
 השלילה ותארים שנועדו לשלול הבנה
 אחרת אלא שאכן התארים לא
 מכונים לעצמותו אלא שזהו רק לאחרי הצמצומים להתלבש

(ד) שרש מצות התפלה פ"ח ואילך.

(39) הלי יסודי התורה פ"ב ה"י. הלי תשובה פ"ה ה"ה. סוף שמונה פרקים שלו. (40) בהקדמת ספרו גבורת ה'. (41) תקו"ז בהקדמה (ג, סע"ב). (42) פ"ב. שעוהיה"א פ"ט.

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

בבחינת הפלים כו'.

45 וְהִנֵּה, ג' חילוקים דרגות חלוקות הַנַּל "השגה", גדר השגה"
 46 ולמעלה מהשגה לגמרי יִשְׁנֶם בְּאֵמַת אֶפִּילוּ בְּבַחֲנֵינָה הָאוֹרוֹת, אף
 47 שאינה דומה השלילה שבאורות לשלילה שבעצמותו, כַּמְבוֹאֵר בְּמָקוֹם
 48 אַחֵר בְּאֵרוּכָה. אָבֵל בְּכָל־לוֹת, שלושת הדרגות נחלקות כדלהלן הַנֵּה
 49 בְּבַחֲנֵינָה הַפְּלִים יִשְׁנֹו עֲנִין
 50 תְּאָרִים חִיּוּבִים, יְדִיעַת
 51 הַחִיּוּב כִּי בְּאוֹר הָאֱלוֹקִי הַמְצוּמָצֵם
 52 (בחינת הכלים, "ממלא כל לעמין")
 53 יכולה להיות גם השגה חיובית.
 54 בְּבַחֲנֵינָה הָאוֹרוֹת וְהַגְּלוּיִים
 55 שלמעלה מהגבלה (בחינת האורות,
 56 "סוכב כל לעמין") יִשְׁנֹו הַעֲנִין
 57 יְדִיעַת הַשְּׁלִיָּה, שְׁאִין זֶה
 58 בְּאוֹפֵן שֶׁל הַשְּׁגָה חִיּוּבִית, אָבֵל
 59 יֵשׁ לָזֶה שְׂכֻחַת לַגֵּדֵר הַשְּׁגָה.
 60 וּבְבַחֲנֵינָה עֲצֻמוֹתוֹ יִתְּבַרֵּךְ
 61 שְׁלֹמֶעֱלָה מְאוֹרוֹת וְכָלִים,
 62 הָרִי זֶה בְּאוֹפֵן שֶׁל שְׁלִיָּה
 63 מוּחְלָטָה, שְׁלֹא שִׁיף שֶׁם עֲנִין
 64 שֶׁל תְּאָרִים כָּלֵל, לֹא תְּאָרִים
 65 חִיּוּבִים וְלֹא תְּאָרִים
 66 שְׁלִיָּלִים.⁴³
 67 וְעַל-פִּי-זֶה מוּבָן בְּנוֹגַע
 68 לְהַעֲנִין דְּדִירָה לוֹ יִתְּבַרֵּךְ
 69 בְּתַחְתּוֹנִים, דְּכִיּוֹן שֶׁהַפְּנֹנָה
 70 בְּזֶה הִיא שֶׁהָעוֹלָם יִהְיֶה דִּירָה
 71 לְעֲצֻמוֹתוֹ (לוֹ) יִתְּבַרֵּךְ
 72 שְׁלֹמֶעֱלָה מְגֹדֵר הַשְּׁגָה, וְלֹא
 73 שִׁיךְ בּוֹ אֶפִּילוּ הַשְּׁגַת הַשְּׁלִיָּה,
 74 צְרִיכָה לְהִיּוֹת עֲבוּדַת הָאָדָם
 75 גַּם-כֵּן בְּאוֹפֵן שְׁלֹמֶעֱלָה מְגֹדֵר
 76 הַשְּׁגָה, שְׁזָהוּ עֲנִין שְׁטוּת
 77 דְּקִדּוּשָׁה עֲבוּדַת ה' לְמַעַל מִטַּעַם
 78 וְדַעַת לְגַמְרִי, מַעַל וּמַעַבֵּר לְמָה
 79 שֶׁמִּתְחַיֵּב עַל-פִּי הַחִיּוּבִין (שֶׁהִיא
 80 מְבַטֵּלַת וּמְהַפְּכַת אֶת הַשְּׁטוּת
 81 דְּלְעוֹמַת-זֶה). וּמִזֶּה מוּבָן
 82 גַּם שְׁזָהוּ עֲנִין שִׁיכּוּלִים
 83 לְתַבּוּעַ מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד, כִּי
 84 שְׁאִין זֶה דְּרָגָה שֶׁל הַכְּנָה
 85 וְהַשְּׁגָה שְׁבָה יֵשׁ הַבּוֹלִים וְחִלּוּקִי

1 2 וּלְמַעַלָּה מִזֶּה דְרָגָה וּבַחֲנֵינָה נַעֲלִית יוֹתֵר בְּאֱלוֹקוֹת הוּא עֲנִין תְּאָרִים
 3 שְׁלִיָּלִים, וְלִגְבֵי בַחֲנֵינָה זֶה הַתְּאָרִים "חכם" ו"חסדן", לְמַשֵּׁל, הַכּוּוֹנָה שֶׁהוּא
 4 מוּשַׁלֵּל מִהִפְךְ חֲכָמָה וְהִפְךְ חֲסֵד, וּבְכָל־לוֹת הָרִי זֶה בְּאוֹר
 5 הַסּוּכֵב-כָּל-עֲלָמִין, הָאוֹר הָאֱלוֹקִי
 6 הַבְּלִי-גּוֹבֵל שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַתְּלַבְּשׁוֹת
 7 בְּעוֹלָמוֹת, דְּאֵף שְׁאִין מְשִׁיגִים
 8 בְּגוֹף הַדְּבָר וְאִין לָנוּ הַשְּׁגָה חִיּוּבִית
 9 דְּבַר עֲצָמוֹ (כְּמוֹ בִּידִיעַת הַחִיּוּב
 10 שֶׁהִיא הַשְּׁגָה בְּעֵצֵם מִהַהוּת שֶׁל
 11 הַדְּבָר), מִכָּל-מְקוֹם הָרִי זֶה
 12 בְּגֵדֵר הַשְּׁגָה עַל-כָּל-פְּנִיִם,
 13 עַל-יְדֵי יְדִיעַת הַשְּׁלִיָּה הֵינּוּ
 14 שְׁלֹבֵי דְרָגָה זֶה בְּאֱלוֹקוֹת לֹא שִׁיכֵת
 15 "השגה" (שֶׁל יְדִיעָה חִיּוּבִית) אָבֵל הִיא
 16 ב"גדר השגה" (כְּתוּצָאָה מִיְדִיעַת
 17 הַשְּׁלִיָּה). אָמְנָם, בְּמָה דְבָרִים
 18 אָמּוּרִים שְׁשִׁיף כָּלֵלוֹת עֲנִין
 19 הַתְּאָרִים, הֵן תְּאָרִים חִיּוּבִים
 20 שֶׁל "השגה" וְהֵן תְּאָרִים
 21 שְׁלִיָּלִים שֶׁל "גדר השגה", הָרִי
 22 זֶה רַק בְּבַחֲנֵינָה מְמַלֵּא-כָּל-
 23 עֲלָמִין וְסוּכֵב-כָּל-עֲלָמִין, שְׁתִּי
 24 הַבַּחֲנֵינָה שֶׁל הָאוֹר הָאֱלוֹקִי שִׁיכֵת
 25 לְהַאֲרֵה בְּעוֹלָמוֹת וּבְנִבְרָאִים אָבֵל
 26 בְּדְרָגָה שְׁלֹמֶעֱלָה הֵן
 27 מִמְּמַלֵּא-כָּל-עֲלָמִין וְהֵן
 28 מְסוּכֵב-כָּל-עֲלָמִין, דְּהֵינּוּ
 29 בְּעֲצֻמוֹתוֹ יִתְּבַרֵּךְ, הָרִי זֶה
 30 לְמַעַלָּה אֶפִּילוּ מְגֹדֵר הַשְּׁגָה
 31 (כְּלִשׁוֹן כ"ק מו"ח אֲדַמּוּר
 32 בְּמֵאֲמָר), שְׁלֹא זֶה בְּלִבְדֵּי שְׁלֹא
 33 שִׁיף שֶׁם בְּעֲצוּמוֹתוֹ יְדִיעַת
 34 הַחִיּוּב, שְׁהִי מוּבָן שְׁלֹא שִׁיכֵת בּוֹ
 35 שׁוּם חֲבִנָה וְהַשְּׁגָה שֶׁל נִבְרָאִים
 36 מוּגְבָלִים אָלֹא אֶפִּילוּ לֹא יְדִיעַת
 37 הַשְּׁלִיָּה, שֶׁגַם הִיא יְדִיעָה וְהַשְּׁגָה
 38 מְסוּיָמֶת, כְּמִבּוֹאֵר לְעֵיל, וְשֶׁם
 39 בְּעֲצוּמוֹתוֹ הוּא שְׁלִיָּה
 40 מוּחְלָטָה, לֹא יְדִיעַת הַשְּׁלִיָּה אֵלֹא
 41 שְׁלִיָּה מְכַל וּמְכַל, כִּי הַעֲדֵר הַתְּפִיסָה
 42 וְהַשְּׁגָה הוּא מוּחַלֵּט שְׁאֶפִּילוּ
 43 הַשְּׁלִיָּה עֲצָמָה הִיא
 44 מוּשְׁלָלָה.

לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּבַחֲנֵינָה הַפְּלִים כו'. וּלְמַעַלָּה מִזֶּה הוּא
 2 עֲנִין תְּאָרִים שְׁלִיָּלִים, וּבְכָל־לוֹת הָרִי זֶה בְּאוֹר
 3 הַסּוּכֵב-כָּל-עֲלָמִין, דְּאֵף שְׁאִין מְשִׁיגִים בְּגוֹף
 4 הַדְּבָר (כְּמוֹ בִּידִיעַת הַחִיּוּב), מִכָּל-מְקוֹם הָרִי זֶה
 5 בְּגֵדֵר הַשְּׁגָה עַל-כָּל-פְּנִיִם, עַל-יְדֵי יְדִיעַת
 6 הַשְּׁלִיָּה. אָמְנָם, בְּמָה דְבָרִים אָמּוּרִים שְׁשִׁיף
 7 כָּלֵלוֹת עֲנִין הַתְּאָרִים, הֵן תְּאָרִים חִיּוּבִים וְהֵן
 8 תְּאָרִים שְׁלִיָּלִים, הָרִי זֶה רַק בְּבַחֲנֵינָה מְמַלֵּא-כָּל-
 9 עֲלָמִין וְסוּכֵב-כָּל-עֲלָמִין, אָבֵל בְּדְרָגָה שְׁלֹמֶעֱלָה
 10 הֵן מִמְּמַלֵּא-כָּל-עֲלָמִין וְהֵן מְסוּכֵב-כָּל-עֲלָמִין,
 11 דְּהֵינּוּ בְּעֲצֻמוֹתוֹ יִתְּבַרֵּךְ, הָרִי זֶה לְמַעַלָּה אֶפִּילוּ
 12 מְגֹדֵר הַשְּׁגָה (כְּלִשׁוֹן כ"ק מו"ח אֲדַמּוּר
 13 בְּמֵאֲמָר), שְׁלֹא זֶה בְּלִבְדֵּי שְׁלֹא שִׁיף שֶׁם יְדִיעַת
 14 הַחִיּוּב, אָלֹא אֶפִּילוּ לֹא יְדִיעַת הַשְּׁלִיָּה, וְשֶׁם הוּא
 15 שְׁלִיָּה מוּחְלָטָה, שְׁאֶפִּילוּ הַשְּׁלִיָּה עֲצָמָה הִיא
 16 מוּשְׁלָלָה. וְהִנֵּה, ג' חילוקים הַנַּל יִשְׁנֶם בְּאֵמַת
 17 אֶפִּילוּ בְּבַחֲנֵינָה הָאוֹרוֹת, כַּמְבוֹאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר³⁸
 18 בְּאֵרוּכָה. אָבֵל בְּכָל־לוֹת, הֵנָּה בְּבַחֲנֵינָה הַפְּלִים יִשְׁנֹו
 19 עֲנִין תְּאָרִים חִיּוּבִים, יְדִיעַת הַחִיּוּב. בְּבַחֲנֵינָה
 20 הָאוֹרוֹת וְהַגְּלוּיִים יִשְׁנֹו הַעֲנִין יְדִיעַת הַשְּׁלִיָּה,
 21 שְׁאִין זֶה בְּאוֹפֵן שֶׁל הַשְּׁגָה, אָבֵל יֵשׁ לָזֶה שְׂכֻחַת
 22 לַגֵּדֵר הַשְּׁגָה. וּבְבַחֲנֵינָה עֲצֻמוֹתוֹ יִתְּבַרֵּךְ שְׁלֹמֶעֱלָה
 23 מְאוֹרוֹת וְכָלִים, הָרִי זֶה בְּאוֹפֵן שֶׁל שְׁלִיָּה
 24 מוּחְלָטָה, שְׁלֹא שִׁיף שֶׁם עֲנִין שֶׁל תְּאָרִים כָּלֵל, לֹא
 25 תְּאָרִים חִיּוּבִים וְלֹא תְּאָרִים שְׁלִיָּלִים.⁴³
 26 וְעַל-פִּי-זֶה מוּבָן בְּנוֹגַע לְהַעֲנִין דְּדִירָה לוֹ
 27 יִתְּבַרֵּךְ בְּתַחְתּוֹנִים, דְּכִיּוֹן שֶׁהַפְּנֹנָה
 28 בְּזֶה הִיא לְעֲצֻמוֹתוֹ (לוֹ) יִתְּבַרֵּךְ שְׁלֹמֶעֱלָה מְגֹדֵר
 29 הַשְּׁגָה, צְרִיכָה לְהִיּוֹת עֲבוּדַת הָאָדָם גַּם-כֵּן
 30 בְּאוֹפֵן שְׁלֹמֶעֱלָה מְגֹדֵר הַשְּׁגָה, שְׁזָהוּ עֲנִין שְׁטוּת
 31 דְּקִדּוּשָׁה (שֶׁהִיא מְבַטֵּלַת וּמְהַפְּכַת אֶת הַשְּׁטוּת
 32 דְּלְעוֹמַת-זֶה). וּמִזֶּה מוּבָן גַּם שְׁזָהוּ עֲנִין שִׁיכּוּלִים לְתַבּוּעַ
 33 מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְהַשְּׁגָה שְׁבָה יֵשׁ הַבּוֹלִים וְחִלּוּקִי

43 לשלימות הענין ראה שיחת ש"פ בשלח, י"ג שבט בתחילתה (לקמן ע' 254 ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 דרגות ומי שההבנה וההשגה שלו מוגבלת ומצומצמת אינו יכול להבין דברים
2 נעלים, אבל העבודה שלמעלה מטעם ודעת לא תלויה ברמת ההשגה וכל
3 אחד יכול להגיע לזה (מצד נשמתו).
4 (ד) וַיֵּשׁ לֹמֵר בְּדֶרֶךְ אֶפְסָר, שְׂזָהוּ הַפְּנִימִי בְּמֵאֵמֶר
5 הַבְּעַל-שָׁם-טוֹב עַל פְּסוּק⁴⁴
6 שׁוֹיִתִּי הַגּוֹי' לְנִגְדֵי תְּמִיד, 1
7 שׁוֹיִתִּי לְשׁוֹן הַשְּׁתוּוֹת, שְׁפָל 2
8 הָעֵנְנִימִים צְרִיכִים לְהִיֹּת 3
9 בְּהַשְּׁתוּוֹת, וִישׁ לְהַתְחִיחַס לְכָל דַּבֵּר 4
10 שְׁקוּרָה לְאָדָם, בְּצוּרָה שׁוּוּה, וְהוּא 5
11 לְפִי שְׁהוֹי' לְנִגְדֵי תְּמִיד. 6
12 וְצָרִיף לְהִבִּין, דְּבִשְׁלָמָא, כְּלוּמֹר 7
13 הַדַּבֵּר מוּבֵן וּמִתְקַבֵּל בְּנוֹגַע 8
14 לְעֵנְנִימִים דְּטוֹב-וְרַע גְּשָׁמִיִּים, 9
15 יֵשׁ מְקוֹם שִׁיְהִיֹּ אֲצִלוֹ בְּשׁוּה 10
16 וְיִתְחִיחַס לְכָל מֵאוּרַע בְּאוֹתָהּ מִיָּדָה, 11
17 לְפִי שְׁהוֹי' לְנִגְדֵי תְּמִיד, אֲבָל 12
18 כְּאֲשֶׁר מְדוּבָר אִוְדוֹת 13
19 הַהַשְּׁתוּוֹת כָּכָל הָעֵנְנִימִים וּבְכָל 14
20 הַדְּרָגוֹת בְּעִבּוּרֵי ה' בְּרוּחָנִיּוֹת, 15
21 וְיִתְרָה מְזָה, שְׁהַהַשְּׁתוּוֹת 16
22 תְּהִיָּה תְּמִיד, לְלֹא שִׁינּוּיִים, 17
23 אִינוֹ מוּבֵן אִיף אֶפְסָר לְתַבּוּע 18
24 מִנְּבָרָא מוּגְבֵל לְעַמּוּד בְּאוּפֹן 19
25 שְׁהוּא בְּלִי שִׁינּוּיִים, וְשְׁפָל 20
26 הָעֵנְנִימִים שִׁשְׁנָם בְּפִרְיָאָה 21
27 וּבִסְדֵר הַשְּׁתַלְשֻׁלוֹת יְהִיֹּ 22
28 אֲצִלוֹ בְּהַשְּׁתוּוֹת וְיִתְחִיחַס לְכוּלָם 23
29 בְּמִידָה שׁוּוּה, וְהִי מִטְבַּעוֹ הָאָדָם 24
30 מִתְפַּעֵל יוֹתֵר מֵעֵנְנִימִים נְעִלִים יוֹתֵר 25
31 וּפְחוּת מֵעֵנְנִימִים שְׁאִינִם נְעִלִים כֵּל כִּי? 26
32 אִף הָעֵנְנִי הוּא, שְׁעֵנְנִי 27
33 הַהַשְּׁתוּוֹת אֲכֵן אִין לֹא מְקוֹם 28
34 אֲצֵל אָדָם מוּגְבֵל וּמוֹגֵר בְּנִדְרֵי 29
35 הַמְצִיאֹת שֶׁלֹּא רַק כְּאֲשֶׁר הַנְּבָרָא 30
36 הוּא בְּסִדֵּר הַשְּׁתַלְשֻׁלוֹת שְׁבו 31
37 הָאוֹר הָאֱלוּקִי מֵאִיר בְּמִידָה וְהַגְּבֵלָה, 32
38 אֲבָל פִּינּוֹן שְׁהַעֲבֹדָה הִיא 33
39 לְעִשׂוֹת בְּתַחְתּוֹנִים דִּיָּרָה לֹא 34
40 יִתְפָּרֵךְ, דִּיָּרָה לְעִצְמוֹתָו, 35
41 שְׁהוּא לְמַעְלָה מְגֵדֵר הַשְּׁגָה 36

(ה) כש"ט סר"כ. צוואת הריב"ש בתחלתו. (ו) ספר המאמרים אידיש ע' 138 ואילך.

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אַתְּ הַקַּבָּה עַל-יְדֵי אֲמִירַת בְּרוּךְ-הַשֵּׁם, גְּעֹלְיֹבֵט דְּעַר
2 אוֹיְבֵעַרְשָׁטְעַר, וְכִיּוֹצֵא בְּזָה. וְהַעֲנִין בְּזָה, וְכִדְּוֵעַ בְּתוֹרַת
3 הַחֲסִידוֹת בְּעֲנִין שֵׁם שְׁמַיִם שְׁגוּר בְּפִי כַל⁴⁶, וְכִפִּי שִׁמְכּוֹאֵר בְּתוֹרַת
4 אור' לרבנו הזקן: "המאור הוא בהתגלות ולכן אפילו תינוקות יודעים שיש
5 שם אלוה מצוי" שְׁהַפְּנֵנָה בְּזָה
6 אֵינָה לְעֲנִין שֶׁל אִוְרוֹת
7 וְגִלּוּיִים, אֲלָא לְעֲצָמוֹתוֹ
8 יִתְבָּרַךְ, שְׁהָרִי הַעֲנִין דְּאוֹרוֹת
9 וְגִלּוּיִים אֵינּוּ יָכוֹל לְהִיֹּת בְּפִי
10 כֹל, שְׁהָרִי עֲנִין זֶה הוּא בְּכָל
11 חַד וְחַד לְפָנַי שִׁיעוּרָא
12 דִּילְיָה, בְּכֹל אַחַד וְאֶחָד לְפִי הַשִּׁיעוּר
13 (הַמִּידָה) שְׁלוֹ, וְלֹא כּוֹלֵם שׁוּיִים בַּהֲבֵנָה
14 וְהַשְׁגָּה שֶׁל הָאוֹרוֹת וְהַגִּלּוּיִים, וְרַק
15 מְצַד עֲצָמוֹת הַמְּאוֹר, עֲצָמוֹתוֹ
16 יִתְבָּרַךְ, הַשְׁוָה וּמְשׁוּנָה קָטָן
17 וְגִדּוֹל⁴⁷, וְלִגְבִּיז אֵין כֹּל הַבְּדֵל בֵּין
18 קָטָן לְגִדּוֹל הָרִי זֶה בְּאוֹפֵן שְׁשֵׁם
19 שְׁמַיִם שְׁגוּר בְּפִי כֹל וְגַם
20 הַקְּטָנִים בַּהֲבֵנָה וְהַשְׁגָּה אוֹמְרִים "בִּירוּךְ
21 הַשֵּׁם" וְכוּנְתָם לְעֲצָמוֹת. וְזָהוּ
22 עֲנִינוּ שֶׁל הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב
23 לְפַעַל הַעֲנִין דְּאִתָּהּ קְדוּשָׁה,
24 יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל, שְׁעַל-
25 יְדֵי תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל, שְׁכָל
26 יִשְׂרָאֵל, הֵן אֲנָשִׁים פְּשׁוּטִים
27 וְהֵן תְּלַמְדֵי-חֻכְמַיִם, יְזִכִּירוּ
28 שֵׁם שְׁמַיִם מִתּוֹךְ שְׁבַח
29 וְהִלּוּל, בְּאִמְרָם "בִּירוּךְ ה'" או
30 בִּישׁוּיִים דּוּמִים לוֹה, אֲזִי תִּהְיֶה
31 הַהֲמַשְׁכָּה שֶׁל הָאוֹר הָאֱלוֹקִי
32 מִלְּמַעַל לְמִטָּה [שְׁזָהוּ גַם
33 הַפִּירוּשׁ דְּתְּהִלּוֹת, מְלִשׁוֹן
34 בְּהִלּוּ גִר⁴⁸, לְשׁוֹן אֹר שְׁהוּא
35 עֲנִין הַהֲמַשְׁכָּה מִלְּמַעַל
36 לְמִטָּה] לֹא הַמְשַׁכָּה וְהַתְּגַלּוֹת רַק
37 שֶׁל בְּחִינַת הַפְּלִימ, אִוְרוֹת
38 וְגִלּוּיִים, אֲלָא הַמְשַׁכָּת
39 הַעֲצָמוֹת, שְׁהוּא לְמַעַל
40 מִגְּדַר הַשְּׁגָה.

(ה) וּמִמְשִׁיף בְּמִאֲמַר, וְזָהוּ גַם-בֶּן מַה שֶׁהִנְבִּיא
נִקְרָא מְשׁוּנָע, וְכִמּוֹ שְׁכַתּוֹב⁴⁹
22 מְדוּעַ בָּא הַמְשׁוּנָע הַזֶּה, דְּהִנְהוּ⁵⁰ בְּעַת הַתְּגַלּוֹת
23 הַנְּבוּאָה הָיָה צָרִיף לְהִיֹּת בְּהַפְּשָׁט הַגְּשָׁמִיּוֹת
24 (בְּמִבּוֹאֵר בְּזָהר⁵¹ שְׁהַשְׁרָאָה הִיא עַל-יְדֵי
25 הַתְּפִשּׁוּת הַגְּשָׁמִיּוֹת), וְהִינוּ הַפְּשָׁט הַשְּׁכָל
26 וְהַמְדוּת, וְזָהוּ גַם-בֶּן עֲנִין הַפְּשָׁט הַלְּבוּשִׁים
27 בְּעַת הַנְּבוּאָה, כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב בְּשִׂאוֹל⁵² וַיִּפְשַׁט גַּם הוּא אֶת
28 שְׁכַתּוֹב הַרְד"ק⁵³ שְׁזָהוּ לְפִי שֵׁשׁ לָהֶם בִּישׁוּל הַהַרְגָּשׁוֹת
29 וְהַפְּחוֹת הַנְּפִשׁוּת), שְׁזָהוּ עֲנִין הַבִּישׁוּל שְׁלֵמַעַל מְטַעַם-וְדַעַת, שְׁנִקְרָא בְּשֵׁם שְׁטוּת.

(46) ראה תו"א וירא יד, ב. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' יב. סה"מ תרפ"ט ע' 20. וש"נ. (47) פיוט וכל מאמינים דר"ה ויוהכ"פ. (48) איוב כט, ג. (49) מלכים"ב ט, יא. (50) ראה גם אוה"ת סוכות ע' א'תשטו ואילך. (51) ראה זח"ב קטז, ב. תניא קונטרס אחרון ד"ה להבין מ"ש בפע"ח (קנו, א). (52) שמואל"א יט, כד (בכתוב ליתא תיבת "את". אבל כ"ה בד"ה באתי לגני שם (וראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א שם). אוה"ת שם. המשך מים רבים שבהערה ח. ועוד). (53) מלכים שם. ועד"ז כפי' לשמואל שם.

ביאור בדרך אפשר

1 אף צריף להבין בענין הנבואה, שאף-על-פי שצריף להיות
 2 ביטול ההרגשות והפחות הנפשיים דשכל ומדות, ועד
 3 להפשטת הלבושים כפשוטם, כמבואר לעיל, ומפל-מקום
 4 ישנו ענין הדיבור, שהרי ענין הנבואה הוא באופן
 5 שמתגלה למטה בקול ודבור
 6 גשמי דוקא, כמו שכתוב⁵⁴
 7 רוח ה' דבר בי ומלתו על
 8 לשוני ולכאורה, אם בעת הנבואה יש
 9 ביטול מוחלט של מציאות הנביא אך
 10 הנבואה יכולה להתבטא ולהתגלות
 11 בדיבור גשמי (והרי הנביא צריך
 12 להתפשט' אפילו מהשכל והמידות
 13 שלו)?
 14 ויש לומר בדרך אפשר, על-
 15 פי תורת המגיד ממעוריש
 16 בפרוש מאמר רבותינו ז"ל⁵⁵
 17 בנמרא אי בעו צדיקים הו
 18 מיברי עלמא, אילו רצו הצדיקים
 19 היו בוראים עולם פי הלא בדבר
 20 הו' שמים נעשו⁵⁶, הקדוש-
 21 ברוך-הוא ברא את העולם באמצעות
 22 הדיבור וכתוב⁵⁷ ויפח באפיו
 23 נשמת חיים, ומתרגמינן
 24 והתרגום מפרש שנשמת חיים של
 25 האדם היא העובדה שהאדם נברא
 26 להיות רוח ממללא, רוח (נפש)
 27 מדברת, והנה בהשם-יתברך
 28 לא שיף לומר חלקים, פי
 29 הוא איין-סוף שאין גבול להתגלות
 30 ולהתפשטות שלו ולכן כאשר יש איו
 31 התגלות ממנו, בעצם זו התגלות של
 32 כל עצמותו, ובאין-סוף לא שיף
 33 לומר רק חלק הדיבור לבד
 34 נפח באפו, ואם-כן כיון שאי
 35 אפשר לומר שבנתנת נשמה באדם
 36 התגלה רק חלק מהאין-סוף אלא
 37 בהכרח לומר שהתגלה כולו, לכן
 38 בדבור הוא נקלל הכל, נמצא
 39 לפי-זה מאחר שהדיבור האלוקי,
 40 שבו נברא העולם, כולל את עצם
 41 האלוקות, אם כן אם בעו צדיקים

ביאור בדרך אפשר

הו מיברי עלמא, וכשם שלמעלה באלוקות הדיבור כולל הכול, כך
 בכוח הדיבור של הצדיק יש את כל הכוחות פי דבורו של הצדיק הוא
 ונקי בלי שום מסך המבדיל בינו לשורשו ומקורו האלוקי
 (שהרי רק עונותיכם היו מבדילים גו'⁵⁸ ואילו הצדיק נקי
 מעון), רק הדבור של הצדיק
 הוא מדויק ומקושר לשרשו
 ומאוחד אתו, והרי הוא ממש
 כמו הדבור של השם-יתברך
 אשר ממנו שמים נעשו כו'.
 ומזה מוכן שדבור הצדיק
 יכול להיות קשור עם שרשו
 ומקורו באופן שעל-ידו יכול
 להיות הענין דמיברי עלמא,
 והרי ענין זה של בריאת עולם
 באופן של בריאת יש' (מציאות)
 מאין' (לא דבר) הוא בכח
 העצמות דוקא רק ביכולתו של
 הקדוש ברוך הוא בעצמו, כמו
 שכתוב ב'אגרת הקדש'⁵⁹
 בספר התניא שמציאותו של
 המאציל הבורא ברוך-הוא
 שמציאותו הוא מעצמותו
 ואינו עלול תוצאה מאיזה
 עילה סיבה שקדמה לו, אלא
 מציאותו מעצמותו והוא קדמון שאין
 ולא יכולה להיות שום מציאות ושוש
 סיבה קודמת למציאותו הוא לבדו
 בכחו ויכלתו לברוא יש מאין
 כו' דבר מלא-דבר (באופן כזה
 שהיש נראה למציאות עצמאית כאילו
 אין לו שורש ומקור המהווה אותו),
 וכך זה של עצמותו להוות יש מאין
 נמשך ומתגלה על-ידי ענין
 הדיבור וכך גם בגילוי הנבואה, אף
 שהנביא הוא בביטול מוחלט
 ובהתפשטות ממציותו, מכל-מקום
 הגילוי בא באמצעות הדיבור כי זהו
 האופן שבו הקדוש-ברוך-הוא פועל
 ומתגלה.
 וממשיך במאמר בענין
 הפשטת הלבושים בעת

(ז אר"ת ויחי (כא, ג).

(54 שמואל"ב כג, ב. 55 סנהדרין סה, ב. 56 תהלים לג, ו. 57 בראשית ב, ז. 58 ישע"י נט, ב. סנהדרין שם. וראה תניא אגה"ת פ"ה. 59 ס"כ (קל, ריש ע"ב).

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הנְבוּאָה, דְּהַלְבוּשִׁים כִּלְלוֹת עֵינַי הַבְּגָדִים שֶׁהָאֵדָם לֹבֵשׁ הֵם בְּאֵים
2 מִצַּד חֲטָא עַץ-הַדַּעַת, דְּלִפְנֵי הַחֲטָא פְּתִיב⁶⁰ וַיְהִי שְׁנִיָּהֶם
3 עֲרוּמִים כּוֹ' וְלֹא יִתְבַּשְׁשׁוּ, כִּי קֹרֵם הַחֲטָא לֹא הִיָּה שׁוּם דְּבַר לֹא
4 צָנוּעַ בְּהַעֲדֵר הַבְּגָדִים וְעַל-יְדֵי חֲטָא עַץ-הַדַּעַת נִתְחַדֵּשׁ עֲנָן
5 הַלְבוּשִׁים, וַיְדוּעַ⁶¹ בְּתוֹרַת
6 הַחֲסִידוֹת דְּעִיקָר הַחֲטָא הוּא
7 הֶרְגֵּשׁ הַמְּעוֹרָב בְּטוֹב-וְרָע,
8 הַמּוֹדְעוֹת וְהַחֲכָרָה בְּקוֹמּוֹ שֶׁל הָרַע
9 וּכְתִיב⁶² וַיְדַעוּ כִּי עֲרוּמִים
10 הֵם, שְׁנִתְחַדֵּשׁ בָּהֶם הֶרְגֵּשׁ
11 הַמְּעוֹרָב בְּטוֹב-וְרָע, שְׁזָהוּ
12 גַם-כֵּן עֲנָן הַלְבוּשִׁים שֶׁאִף הֵם
13 נִתְחַדְּשׁוּ בַחֲטָא עַץ הָרַע מִסִּיבָה זוֹ
14 עֲצֵמָה, כְּפִי שֶׁמִּשְׁטָח וּמְבַאֵר.
15 וְהַעֲנָן בְּזָה, כְּפִי שְׁמִבְּאָר
16 אֲדָמוֹר מִהֲרָשׁ שְׁלִכְאוּרָה
17 אֵינוֹ מוֹכֵן מֵהַ שְׁנִיתוֹסָף
18 חֲכָמָה בְּאֵדָם הֲרֵאשׁוֹן עַל-יְדֵי
19 חֲטָא עַץ-הַדַּעַת, כְּמוֹ
20 שְׁכַתוֹב⁶³ וְנִפְקָחוּ עֵינֵיכֶם
21 וְהִיתֶם כְּאַלְקִים יוֹדְעֵי טוֹב-וְרָע,
22 וּכְתִיב⁶⁴ וְתִפְקַחְנָה עֵינֵי
23 שְׁנִיָּהֶם וַיְדַעוּ גוֹ' (לְעֲנָן
24 הַחֲכָמָה דְּבַר הַפְּתוּב), שְׁעַל-
25 פִּי-זָה נִמְצָא שְׁהַחֲטָא
26 נִשְׁפָּר⁶⁵ הֵינִי שֶׁהַחֲטָא מְבִיא שֶׁכּוֹ
27 רוּיָוֹת, וְאִין יִיתֵן הַחֲטָא, מַעֲשֵׂה שֶׁל
28 עֲבִירָה עַל רִצּוֹן ה' יְבִיא תוֹעֵלַת
29 וְרוּיָוֹחַ?
30 אֲךָ הַבְּאוּר בְּזָה, שְׁאִין הַפְּנִיָּה
31 שְׁנִיתוֹסָף בּוֹ חֲכָמָה שְׁלֹא
32 הִיתָה כָּלִל לַפְּנִי-זָה, שְׁהֲרִי
33 אִם נֹאמֵר שְׁלֹא הִיָּה בּוֹ בֵּאֵדָם
34 הֲרֵאשׁוֹן שׁוּם חֲכָמָה מְקוֹרָם,
35 לִפְנֵי הַחֲטָא, אִיךָ צָוָה הַשֵּׁם-
36 יִתְבַּרְךָ שְׁלֹא יֵאָכֵל מִן הָעֵץ,
37 הֲלֹא מִי שְׁאִין בּוֹ חֲכָמָה אֵינוֹ
38 בְּגֵדֵר מְקַיֵּם הַצְּוֵהוֹת שֶׁהֲרִי
39 אֵינוֹ מְסוּגָל לְהַבִּין מֵהָ אֲסוּר וּמֵהָ מוֹתוֹ,
40 אֲלֹא שְׁמִתְחַלֵּת בְּרִיאָתוֹ שֶׁל
41 אָדָם הֲרֵאשׁוֹן כִּבְרֵי הִיָּה בּוֹ שְׁלֵמוֹת

(ח) המשך מים רבים תרלו פקיוז.

(60 בראשית ב, כה. 61) ראה מאמרי אדה"ז אתהלך לאזניא ע' נה ואילך. סה"מ עזר"ת ע' פט ואילך. (62) בראשית ג, ז. (63 שם, ה. 64) שם, ז ובפירש"י. (65) ראה מו"נ ח"א פ"ב. (66) בראשית שם, כא.

ביאור בדרך אפשר

1 שלולי זאת ללא הבגדים המכסים יהיה הענין דויתבוששו
 2 שְׁיִסִּירָם מִדְרֶךְ הַיִּשְׂרָאֵל.
 3 וְעַל-פִּי־זֶה מוֹכֵן עֲנִין הַסֵּתֵר הַבְּגָדִים בַּעַת הַנְּבוּאָה שְׂפָדֵי שְׂיִוְכַל
 4 לְהִיּוֹת עֲנִין הַנְּבוּאָה, שְׁזָהוּ עֲנִין שֶׁל גִּילּוּי אֱלֻקוֹת, וְכֵדִי
 5 שְׁהִגְלִיּוּ הָאֱלֻקִּי יֵאִיר וּתְגַלֶּה בְּנִבְיָא
 6 צְרִיף לְהִיּוֹת הַמַּעֲמָד וּמַצָּב
 7 דְּוִיפְשֵׁט אֶת בְּגָדָיו, הִינּוּ
 8 לְבִטֵּל אֶת הַצְּרִיף בְּעֲנֵן
 9 הַלְּבוּשִׁים, הַתְּחַלּוֹת לַמַּצָּב רוּחָנִי
 10 נַעֲלָה (לֵאמֹר שְׂיִיכּוֹת לַגְּשָׁמִיּוֹת וּלְתַאֲוֹת)
 11 כְּמוֹ הַמַּעֲמָד וּמַצָּב שֶׁהָיָה
 12 לְפָנָיו הַחֹטָא.
 13 (ו) וּמִמְשִׁיף בַּמַּאֲמָר, שְׁתַּכְלִית
 14 הָעֲבוּדָה הִיא לֹא לְהַסְתַּפֵּק
 15 ב"אֲתַכְפִּיִּיא סְטֵרָא אַחֲרָא", כְּפִיִּית
 16 וְהַכְּנַעַת הָרַע (כִּי שְׂאֵמֵם אֵין לָרַע
 17 הַשְּׁפַעָה בְּפוּעַל אַבְל הוּא נִשְׂאָר
 18 בְּתַקְפּוֹ) אֲלֵא לְאַתְּהֶפְכָּא חֲשׂוּכָא
 19 לְנִהוּרָא, לְהַפְּוֹךְ אֶת הַחֹשֶׁךְ לְאוֹר,
 20 דְּהַחֲשֵׁךְ עֲצָמוּ יֵאִיר, וְהִינּוּ
 21 דְּמַהֲשֵׁטוֹת ד'לְעוֹמַת-זָה' עֲצָמוּ
 22 שְׁהִיא חוּשֶׁךְ (הַעֵלֵם וְהַסְתֵּר עַל הָאוֹר
 23 הָאֱלֻקִּי) יְהִיָּה בְּכַחֲסִינַת שְׁטוֹת
 24 דְּקְדוּשָׁה שְׁהִיא אוֹר (וְהִינּוּ
 25 שְׂבִיטוֹל הַשְּׁטוֹת ד'לְעוֹמַת-
 26 זָה' עַל-יְדֵי שְׁטוֹת דְּקְדוּשָׁה
 27 הוּא לֹא רַק בְּאוֹפֵן שֶׁל
 28 כְּפִיפָה וְהַכְּנַעָה "אַתְּכַפִּיא" בְּלִבְד,
 29 אֲלֵא בְּאוֹפֵן שֶׁל בִּיטוֹל
 30 שְׁה'לְעוֹמַת זָה' מִתְבַּטֵּל וּמֵאֲבַד אֶת
 31 תְּקוּפוֹ לְגַמְרֵי, וְהַבִּיטוֹל הוּא עַד
 32 כְּדֵי כֶּף שֶׁהַחֹשֶׁךְ בְּעֲצָמוּ
 33 יִתְהַפֵּךְ, וְתִמְרֹת הַיּוֹתוֹ חוּשֶׁךְ 'יֵאִיר'.
 34 וְהָעֲנִין בְּזָה, בִּיאור מַעֲלַת
 35 ה"אֲתַהֲפִכָא" בְּפִרְטוּיּוֹת יוֹתֵר
 36 דְּבִכְלָלוֹת הַמְּלַחְמָה עִם
 37 ה'לְעוֹמַת-זָה' יִשְׁנֵם כְּמָה
 38 אוֹפְנִים וּמְדוּגוֹת שׁוֹנוֹת. דְּהִנְּהוּ,
 39 הַתְּחַלַּת הָעֲבוּדָה בְּשִׁלְבַת רֵאשׁוֹן
 40 הִיא בְּאוֹפֵן שֶׁל אֲתַכְפִּיא,
 41 שְׂמַצָּד הַתְּגַבְּרוֹת הַטּוֹב -
 42 נַעֲשֵׂה הָרַע כְּפוּף וְכַנוּעַ לוֹ,
 43 וְהַנְּהַגָּה בְּמַחֲשַׁב־דִּיבּוּר-וּמַעֲשֵׂה

ביאור בדרך אפשר

44 בְּפוּעַל הִיא כְּרָצוֹן צַד הַטּוֹב שְׂבוּ, אֲבָל הָרַע נִשְׂאָר בְּמַעֲמָדוֹ
 45 וּמַצָּבוֹ כְּפִי שְׁהִיא קוֹדֵם הַתְּגַבְּרוֹת עֲלָיו לְגַבֵּי הַהִנְהַגָּה בְּפוּעַל, אֲלֵא
 46 שְׂאִין לוֹ שְׂלִיטָה עַל שְׁלֹשֶׁת הַלְּבוּשִׁים אֲמַצְעֵי הַבִּיטוּי שֶׁל הַנֶּפֶשׁ
 47 דְּמַחֲשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה. וּבְכִלְלוֹת הָרִי זֶה מַעֲמָד וּמַצָּב שֶׁל
 48 בִּינוּנִי, כְּמִבּוּאָר בְּאֵרוּכָה
 49 בְּתַנְיָא⁶⁷ שְׁהַחֲלוּקָה בֵּין "צְדִיק",
 50 "רִשָּׁע" ו"בִּינוּנִי" הִיא לֹא כְּפִי
 51 שְׁחוּשִׁים בְּטַעוֹת שְׂמִי שִׁישׁ לוֹ רוּב
 52 זְכוּיּוֹת הוּא צְדִיק, מִי שִׁישׁ לוֹ רוּב
 53 עֲבִירוֹת הוּא רִשָּׁע וּמִי שְׂמַצָּבו הוּא
 54 מַחֲצֵה-עַל-מַחֲצָה הוּא בִּינוּנִי אֲלֵא שְׂנֵם
 55 הַעוֹבֵר אֶפְּיֵלו עֲבִירָה אַחַת נִקְרָא רִשָּׁע,
 56 וְצְדִיק הוּא שְׂמַצָּבו הַנֶּפֶשִׁי הוּא כּוּחַ
 57 שְׂאִין בּוֹ רַע, וְאוֹלוֹ בִּינוּנִי הוּא מִי
 58 שְׂבִנְפִשׁוֹ יֵשׁ מֵאֲבָק מַתְמִיד בֵּין טוֹב
 59 לְרַע אַבְל בְּפוּעַל הוּא מִתְגַּבֵּר עַל הָרַע
 60 וְלֹא עוֹבֵר שׁוּם עֲבִירָה בְּמַחֲשַׁבָה אוֹ
 61 דִּיבּוּר אוֹ מַעֲשֵׂה. וְיִשְׁנוּ אוֹפֵן
 62 וּמְדוּגָה נַעֲלָה יוֹתֵר, שְׁזָהוּ
 63 עֲנִין דְּאַתְּהֶפְכָּא, שְׂלֵא זֹ
 64 בְּלִבְד שְׂאִין שְׂלִיטָה לְהָרַע
 65 בְּשֹׁלֶשֶׁת הַלְּבוּשִׁים דְּמַחֲשָׁבָה
 66 דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה, אֲבָל בְּעֲצָם
 67 נִשְׂאָר הָרַע בְּתַקְפּוֹ, בְּמַעֲמָדוֹ
 68 וּמַצָּבוֹ, כִּי הַתְּגַבְּרוֹת הִיא רַק בְּמָה
 69 שְׂנוּגָע לְהַנְהַגָּה בְּפוּעַל וְלֹא נִפְעַל שִׁינוּי
 70 בְּכּוּחוֹת הַנֶּפֶשׁ וּמַצָּבֵם אֲלֵא
 71 שֶׁהַטּוֹב הוּא בְּתוֹקֶף כְּל-כֶּף
 72 עַד שְׂנִלְחָם עִם הָרַע
 73 וּמַחֲלִישׁוּ. וְהִינּוּ, שֶׁהָרַע
 74 נִתְמַעַט אֶפְּיֵלו בְּמִקוּמוֹ הוּא
 75 וְלֹא רַק שְׂאִין לוֹ הַשְּׁפַעָה עַל הַטּוֹב וְעַל
 76 הַהִנְהַגָּה בְּפוּעַל, אֲךָ ב"אַתְּכַפִּיא"
 77 בְּמְדוּרָגָה זֹ, אֵין הַפִּיכָה מוֹשַׁלְמַת שֶׁל
 78 הָרַע לְטוֹב כִּי עֲדִין הָרִי זֶה
 79 בְּאוֹפֵן שֶׁהָרַע נִתְבַּטֵּל מִצַּד
 80 הַטּוֹב שֶׁהוּא בְּתוֹקֶף יוֹתֵר
 81 מְמַנּוּ וְהַבִּיטוֹל שֶׁל הָרַע בְּדוּרָגָה זֹ
 82 אֵינוֹ אֲלֵא בִּיטוּי לְכוּחוֹ שֶׁל הַטּוֹב.
 83 וְיִשְׁנוּ אוֹפֵן נַעֲלָה יוֹתֵר
 84 בְּאַתְּהֶפְכָּא, הַפִּיכַת הָרַע, שְׂלֵא זֹ
 85 יוֹתֵר בְּאַתְּהֶפְכָּא, שְׂלֵא זֹ בְּלִבְד שֶׁהָרַע מִתְבַּטֵּל מִפְּנֵי הַיּוֹתוֹ בְּמַעוּט לְגַבֵּי רִיבּוּי

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בלבד שהרע מתבטל מפני היותו במעוט לגבי יבוי הטוב, 1
 2 היינו שהביטול אינו רק כלפי הטוב, אלא שהרע עצמו מתהפך
 3 ונעשה טוב.
 4 ובאור ב' האופנים בעבודה דאתהפכא בפרטיות יותר, כפי שבא
 5 לידי ביטוי בעבודת האדם בפועל,
 6 דהנה אנו רואים שפאשר 1 הטוב, אלא שהרע עצמו מתהפך ונעשה טוב.
 7 וישנו מי שמצד מעמדו 2 ובאור ב' האופנים בעבודה דאתהפכא, דהנה
 8 ומצבו הלא-טוב, יש בו 3 אנו רואים שפאשר ישנו מי שמצד מעמדו
 9 תוקף החמימות דאש זרה 4 ומצבו הלא-טוב, יש בו תוקף החמימות דאש
 10 להט והתלהבות בלתי רצויה 5 זרה בתאוות ד'לעומת-זה', הנה פאשר מגיע
 11 פתאוות ד'לעומת-זה', תאוות 6 לעבודה דאתפכיא, הרי עדין מתעוררת בו תאנה
 12 לא רצויות, הנה פאשר מגיע 7 וחמימות דאש זרה בכל התוקף, אלא שאין לה
 13 לעבודה דאתפכיא, ובא להתגבר 8 שליטה על מחשבה דבור ומעשה, פיון שדוחה
 14 על הרצונות והתאוות הזרות שליבו 9 אותה ומבטלה מיד, כמבאר בתניא. אף פאשר
 15 בוער בהן הרי עדין מתעוררת 10 מתגבר בעבודתו ומתנגע ביגיעת נפש ויגיעת
 16 בו תאנה וחמימות והתלהבות 11 בשר, אזי פועל שמצד תוקף הטוב נעשה בו
 17 דאש זרה בכל התוקף, אלא 12 שינוי (אתהפכא), שמאבד את כל החמימות
 18 שאין לה שליטה על מחשבה 13 דאש זרה, ועומד בתנועה של קרירות בכל
 19 דבור ומעשה בפועל, פיון 14 עניונו. אבל עדין אין זה ענין של אתהפכא
 20 שדוחה אותה את התאוה 15 באופן של הפיכת הטבע, שהטבע שלו גופא
 21 והחמימות ומבטלה מיד, 16 יתהפך להיות טוב, ואין זה אלא באופן שהטבע
 22 כמבאר בתניא. אף פאשר 17 שלו נחלש ונתבטל בטוב (בששים או באלף
 23 מתגבר בעבודתו ומתנגע 18 ורכבה, כמבאר בתניא⁶⁸) מצד חלק הטוב שהוא
 24 ביגיעת נפש ויגיעת בשר, 19 בתוקף יותר. וישנו אופן נעלה יותר בעבודה,
 25 מתוך התגברות נפשית גדולה וחזקה, 20 שמתגבר בעבודתו כל-כך עד שטבע החמימות
 26 מעבר להתגברות הנדרשת כדי להתנגח 21 שהיה לו מקודם לכן, הוא עתה באש דקדושה.
 27 כראוי בפועל, אזי פועל שמצד 22 ועל-דרך שמצינו לעתיד-לבא, שתמורת
 28 תוקף הטוב נעשה בו באדם 23 חמימות דתאנה דאיש ואשה, יהיה האש דאיש
 29 בכלל, גם בנפש הבהמית וביצר הרע 24 (אש י') והאש דאשה (אש ה') בשלהיבו
 30 שבו שינוי (אתהפכא), 25 דקדושה⁶⁹, הינו, שהאש עצמו יתהפך להיות לעתיד-
 31 שמאבד את כל החמימות 26 אש דקדושה, על-דרך מה שכתוב⁷⁰ לילה פיום
 32 דאש זרה, ועומד בתנועה 27 יאיר, הינו, שהחשף עצמו נעשה אור.
 33 של קרירות בכל עניונו 28 וזהו גם-כן מה שכתוב בפרשת השבוע⁷¹
 34 הגשמיים והוא מאבד את ההתלהבות 29 ויבאו מרתה ולא יכלו לשתות מים
 35 והלהט שהיו לו בתאוות לא רצויות. 30 מרתה כי מרים הם גו' ויורהו ה' למשה
 36 אבל עדין אין זה ענין של 31 רבנו יצחק וישלף משה רבנו את העץ
 37 אתהפכא באופן של הפיכת 32 אל המים וימתקו המים,
 38 הטבע, שהטבע שלו גופא 33 ומבאר כ"ק אדמו"ר
 39 עצמו יתהפך להיות טוב, ואין 34 (מהורש"ב) נשמתו-עדין
 40 זה אלא באופן שהטבע שלו 35 המים וימתקו המים, ומבאר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדין⁷³
 41 להתאוות תאוות לא רצויות נחלש 36
 42 ונתבטל בטוב (בששים או

(ט) המשך תעריב ע' רג⁷² ואילך.

(68 פ"י. 69) ראה תקו"ז תכ"ב (סח, א). (70) תהלים קלט, יב. (71) בשלח טו, כג ואילך. (72) בעמודי תכריך הכת"י. ובהנדפס הוא בח"ג ע' א'שטו. (73) ח"ב ס, סע"א ואילך.

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁבוּזָה־ר 72 אֵיתָא מובא אֵין עֵץ אֱלָא תוֹרָה דְּכְתִיב 73 שְׁכּוּב עַל
 2 הַתּוֹרָה עֵץ חַיִּים הִיא לַמְחֻזְקִים בַּה גּוֹ', אֲבָל בְּמִדְרָשׁ 74 אֵיתָא
 3 מובא שְׁהִיָּה זֶה הַעֵץ שֶׁהַשֵּׁלִיךְ מִשָּׁה רַבְּנֵי לַמִּים כְּדִי לְהַמְחִיק אֶת הַמִּים
 4 עֵץ מַר. [דְּבַכְרָטִיּוֹת יֵשׁ בְּזָה
 5 כְּמָה דְּעוֹת בְּאִיזָה עֵץ מְדוּבָר, וְעַד
 6 שְׂיֵשׁ דְּעָה שְׁעֵץ זֶה הִיָּה
 7 הִרְדּוּפְנִי, שְׁהוּא סַם הַמּוֹת 75,
 8 וְלֹא רַק עֵץ שֶׁל סַחַם מְרִירוֹת, אֲבָל
 9 כְּלֹוֹתָם הַתּוֹכֵן הַכִּלְלִי שֶׁל כֹּל
 10 הַדְּעוֹת הוּא שְׁהִיָּה עֵץ מַר],
 11 וְדוֹקָא עַל־יְדֵי עֵץ מַר זֶה,
 12 נְתִיבְכּוּ הַמִּים הַמְרִים לְהִיּוֹת
 13 וַיִּמְתְּקוּ הַמִּים, וְהָיָה זֶה עֵינֵן שֶׁל
 14 "אַתְּהֶכָּא" בְּרַגְנָה הַנְּעֻלִית, שֶׁהַחֻשֵׁךְ
 15 עֲצָמוּ נִפְחָךְ לְאוּר, שְׁזָהוּ עֵינֵן
 16 דְּקִטְגוֹר עֲצָמוּ נְעֻשָׁה סַגְּוֹר 76,
 17 וּבְלִשׁוֹן הַמִּדְרָשׁ בְּמָה שְׁהוּא
 18 מְכָה (אִיזְמַל), כּוּה עֲצָמוּ הוּא
 19 מְרַפָּא אוֹתוֹ כְּלִי, אִיזְמַל, שֶׁמִּשְׁמַשׁ
 20 לְמַכָּה, הוּא עֲצָמוּ מִשְׁמַשׁ לְרִיפּוֹ.
 21 וּמְסִים כ"ק מו"ח אֲדָמוּר
 22 סְעִיף זֶה בְּבִאּוֹר הַעֲבוּדָה שֶׁל
 23 הָאָדָם בְּהַנְהַגְתּוֹ בְּחַיֵּי הַיּוֹם יוֹם
 24 דְּהַפִּיכַת ה'לְמַטָּה מִן הַדְּעוֹת'
 25 שְׁהִיָּה מְזָה 'לְמַעְלָה מִן
 26 הַדְּעוֹת', דִּישְׁנֵם כְּמָה דְּכָרִים
 27 בְּאָדָם שְׁהוּא נוֹהֵג וְעוֹשֶׂה כֵּן
 28 (לֹא מְפָיִי שֶׁפֶן מוֹבֵן בְּשִׁכְלָה
 29 וְהַכְּנָה וְהַשְׁגָּה, הֵינּוּ שְׁאִינוּ עוֹשֶׂה
 30 אֶת הַדְּבָרִים הַלְלוּ לְאַחַר מַחֲשַׁבָּה
 31 וְהַתְּבַנְנוּת שְׁכֻלִית שֶׁהִבִּיאָה אוֹתוֹ
 32 לְהַחֲלִטָה שֶׁכֵּן צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת אֱלָא)
 33 וַיִּלְעֵ אַזּוֹי טוֹט וְעֵלְט כִּי כֵן
 34 עוֹשֶׂה (נוֹהֵג) הָעוֹלָם (שְׁזָהוּ עֵינֵן
 35 הַנְּחֻזֹת הָעוֹלָם דְּבָרִים וְהַנְּהוּגוֹת
 36 ש'מוֹנַחִים' וּמְקוֹבְלִים בְּעוֹלָם), וְכִמּוֹ
 37 עַל־דֶּרֶךְ־מְשָׁל הַהַקְפָּדָה עַל זְמַנֵּי
 38 הָאֲכִילָה וְזְמַנֵּי הַשְּׁנָה, שְׁמַצַּד
 39 הַרְגֵשׁ הָעוֹלָם הֵם קְבוּעִים
 40 בְּעֵתִים וְזְמַנִּים, וְגַם כְּשִׁצְרִיף
 41 לְהַתְּעַסֵּק בְּעִנְיָנוּ מִשָּׂא וּמַתָּן,
 42 וְלִכְאוּרָה כְּדָא לֹו לְאָדָם לְשׁוֹת אֶת

ביאור בדרך אפשר

43 זְמַנֵּי הַשְּׁנָה אוֹ הַאוֹכֵל לְמַעַן הַרְיוּחַ שְׁצוּפֵי לוֹ, מְכָל־מְקוֹם הִנֵּה זְמַנִּים
 44 הָאֵלוּ עַל־פִּי הָרוּב בְּדֶרֶךְ כֹּלֵל בְּלִיתִי נִיזְזִים וּבְלִיתִי נְדָחִים כְּלָל
 45 וְעִיקָר אֵלֶּא בְּנוֹהֵג שְׁבַעֲוֹלָם לְשִׁמּוֹר וְלְהַקְפִּיד עֲלֵיהֶם מֵאֵד (וְהֵינּוּ, שְׁגַם
 46 כְּאֲשֶׁר יִשְׁנֵם עֵינְנֵים הַמְּכַבְּלִים, וּמְפָרִיעִים, אֵין מְכַבְּלִים אֶת
 47 זְמַנֵּי הָאֲכִילָה וְשְׁנָה,
 48 וְלְפַעְמִים לְעֵיתִים קְרוּבוֹת
 49 אֲפִילוֹ לֹא מְשָׁנִים אוֹתָם).
 50 וְאֵילוּ זְמַנֵּי הַקְּבִיעוֹת שֶׁל
 51 תּוֹרָה וְתַפְלָה הֵם נְדָחִים וְאֵין
 52 לָהֶם קְבַע (הֵינּוּ, שְׁבִשְׁבִיל כָּל
 53 דְּבָר קָל שְׁמְכַבְּלָל אוֹתוֹ וּמְפָרִיעַ
 54 לְאָדָם לְשִׁמּוֹר עַל הַזְּמַנִּים הַקְּבוּעִים
 55 לְתוֹרָה וְתַפְלָה, הָרִי הוּא מְשָׁנָה
 56 אֶת זְמַנֵּי הַקְּבִיעוֹת וּמְמַעֵט
 57 בָּהֶם כְּלוּמַר, גּוֹרַע וּמְפַחֵת מִזְמַן
 58 הַקְּבוּעַ לְתוֹרָה וְתַפְלָה גַם בְּגַל
 59 הַפְּרִיעוֹת קְלוֹת), וַיֵּשׁ שְׁהֵם
 60 נְדָחִים וּמְכַבְּטִים חֶסֶד־וְשְׁלוֹם
 61 לְגַמְרֵי. הִנֵּה הָאָדָם אֲשֶׁר נֹתֵן
 62 אֵיזָה חֶשְׁבוֹן לְנַפְשׁוֹ, וְשׁוֹאֵל אֶת
 63 עֲצָמוּ בְּכַנּוּת הָאֵם יֵשׁ אֵיזָה
 64 חֲכָמָה בְּהַנְּהַגָּה כְּזוֹ, דְּמִי הוּא
 65 הַיּוֹדֵעַ עֵתוֹ וְזְמַנּוֹ מִתִּי יְבוֹא זְמַנּוֹ
 66 הַלִּיפְטֵר מִן הָעוֹלָם, וְכַדְאֵיתָא
 67 בְּמִדְרָשׁ רַבָּה 77 שְׁכֹאשֵׁר מַגִּיעַ
 68 הַזְּמַן שֶׁל הָאָדָם הַלִּיפְטֵר מִן הָעוֹלָם,
 69 אוֹי אֵין אָדָם שְׁלִיט לְזַמֵּר
 70 הַמְּתִינּוּ לִי עַד שְׁאֲעֻשָׂה
 71 חֶשְׁבוֹנוֹתִי, וְעַד שְׁאֲצַוָּה
 72 לְבֵיתִי כּוֹ, וְכִיוּן שִׁמְיוֹ וְשׁוֹתִיו
 73 קְצוּבִים וְאֵין בִּיכּוּלְתוֹ לְשׁוֹת זֹאת
 74 וְלִבְקֵשׁ זְמַן נּוֹסֵף, וְאֵיךְ יִתְכַּן שְׁיִתֵּן
 75 כָּל נַפְשׁוֹ עַל עֵינְנֵים שֶׁל מַה־
 76 בְּכָךְ, שְׁאֵין בָּהֶם מְמַשׁ כְּלָל,
 77 עֵינְנֵים גַּשְׁמִיִּים פְּעוּטִים חֲסֵרֵי עֵרֶךְ
 78 שְׁעֵינְנֵים אֵלוּ יְהִיוּ אֲצֵלוֹ
 28 נֹתֵן אֵיזָה חֶשְׁבוֹן לְנַפְשׁוֹ, הָאֵם יֵשׁ אֵיזָה חֲכָמָה בְּהַנְּהַגָּה כְּזוֹ, דְּמִי הוּא הַיּוֹדֵעַ
 29 עֵתוֹ וְזְמַנּוֹ, וְכַדְאֵיתָא בְּמִדְרָשׁ רַבָּה 78 אֵין אָדָם שְׁלִיט לְזַמֵּר הַמְּתִינּוּ לִי עַד
 30 שְׁאֲעֻשָׂה חֶשְׁבוֹנוֹתִי, וְעַד שְׁאֲצַוָּה לְבֵיתִי כּוֹ, וְאֵיךְ יִתְכַּן שְׁיִתֵּן כָּל נַפְשׁוֹ עַל
 31 עֵינְנֵים שֶׁל מַה־בְּכָךְ, שְׁאֵין בָּהֶם מְמַשׁ כְּלָל, שְׁעֵינְנֵים אֵלוּ יְהִיוּ אֲצֵלוֹ

(74 משלי ג, יח. 75 שמו"ר פכ"ג, ג. פ"ג, ג. 76 ראה מתנות כהונה לשמו"ר פ"ג שם. 77 זהר שם, ריש ע"ב. 78 דב"ר פ"ט, ג.)

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בקביעות. ואילו עניני התורה ומצות שהם עיקר הכל, הם
 2 אצלו באופן שהקביעות וההקפדה עליהם לא נשמרת והם באופן של
 3 דיחוי ושינוי ומיעוט ולעיתים גם בגלל הפרעות קלות הוא עלול
 4 לדחות אותם, לשנות אותם וביטול או אפילו לבטל אותם לגמרי. ולזה
 5 צריך להיות שליט ברוחו
 6 ולפעול על עצמו לנצל את
 7 התוקף וההתלהבות שהיה אצלו
 8 בענינים ד'לעומת-זה' - לצד
 9 הקדושה, שתוקף זה יהיה
 10 אצלו בנוגע לזמני לימוד
 11 התורה וזמני התפלה, ובכל
 12 הענינים הקיים המצות
 13 בהידור ומובן שכאשר היברים הם
 14 בתוקף אינם נדחים ובוודאי שאינם
 15 מתבטלים.
 16 ז) ועל-ידי שלמות העבודה
 17 באופן דאתהפכא, "אתהפכא"
 18 באופן הנעלה והמושלם - שהוא,
 19 כמבואר לעיל, שהשטות
 20 ד'לעומת-זה' נהפך לשטות
 21 הקדושה, שתמורת ההנהגה
 22 באופן של שטות שלמטה מן
 23 הטעם-ודעת, עד לעבירה על רצון
 24 ה', נעשית ההנהגה בקדושה
 25 באופן שלמעלה מן הטעם-
 26 ודעת, שזהו ענין עצי שטים
 27 לשון 'שטות' דקדושה, אזי נכנה
 28 משפן ומקדש לו יתברך,
 29 מקום מתאים וראוי להשראת השכינה,
 30 ששמשיך על-ידי עבודתו
 31 להיות לו יתברך דירה
 32 בתחתונים, ומשנה ומהפך את
 33 מציאות העולם כך שתהיה בו השראת

השכינה פי כד כאשר אתכפיא סטרא-אחרא (ובזה גופא בענין
 ה"אתכפיא" עצמו, הכוונה לא רק ל"אתכפיא" באופן של חלישות
 וביטול ה'סטרא אחרא', אלא באופן של הפיכה לקדושה)
 אסתלק יקרא דקודשא-בריך-הוא בכולהו עלמין, מסתלק
 (ועולה) כבודו של הקדוש ברוך הוא
 בכל העולמות שמאיר ומתגלה
 אור הסובב-כל-עלמין שהוא
 בכל עלמין בשנה, וכפי שנתבאר
 לעיל באריכות.
 ומזה מהמשכת האור הכלי-גבול
 בתוך גדי העולם הזה נמשך
 ונתגלה בעולם הזה התחתון
 על-ידי ראשי ישראל, נשיאי
 ישראל, שהם מקשרים את
 כל אנשי הדור עם עצמותו
 ומהותו יתברך, כמו
 שכתוב⁷⁸ בתורה במשה רבנו אנכי
 עומד בין הו' וביניכם גו' להגיד
 לכם את דבר הו',⁷⁹
 ממוצע המחבר⁸⁰, בין בני
 ישראל והקדוש ברוך הוא בעצמו
 הנה על-ידי התקשרות זו של
 בני ישראל העובדים את ה' בעולם הזה
 פועלים שיהיה למטה דירה
 לו יתברך בתחתונים.

בקביעות. ואילו עניני התורה ומצות שהם עיקר
 הכל, הם אצלו באופן של דיחוי ושינוי ומיעוט
 וביטול. ולזה צריך להיות שליט ברוחו ולפעול
 על עצמו לנצל את התוקף שהיה אצלו בענינים
 ד'לעומת-זה' - לצד הקדושה, שתוקף זה יהיה
 אצלו בנוגע לזמני לימוד התורה וזמני התפלה,
 ובכל הענינים הקיים המצות בהידור.
 ז) ועל-ידי שלמות העבודה באופן
 דאתהפכא, שהשטות
 ד'לעומת-זה' נהפך לשטות דקדושה, שתמורת
 ההנהגה באופן של שטות שלמטה מן הטעם-
 ודעת, נעשית ההנהגה בקדושה באופן
 שלמעלה מן הטעם-ודעת, שזהו ענין עצי
 שטים דקדושה, אזי נכנה משפן ומקדש לו
 יתברך, ששמשיך על-ידי עבודתו להיות לו
 יתברך דירה בתחתונים, פי כד אתכפיא סטרא-
 אחרא (ובזה גופא לא רק באופן של חלישות
 וביטול, אלא באופן של הפיכה לקדושה)
 אסתלק יקרא דקודשא-בריך-הוא בכולהו עלמין, שמאיר ומתגלה אור
 הסובב-כל-עלמין שהוא בכל עלמין בשנה. ומזה נמשך ונתגלה בעולם הזה
 התחתון על-ידי ראשי ישראל, נשיאי ישראל, שהם מקשרים את הדור עם
 עצמותו ומהותו יתברך, כמו שכתוב⁷⁹ אנכי עומד בין הו' וביניכם גו' להגיד
 לכם את דבר הו',⁸⁰ ממוצע המחבר⁸¹, הנה על-ידי התקשרות זו פועלים
 שיהיה למטה דירה לו יתברך בתחתונים.

בענין התוארים שלמעלה שהם תוארים שליליים

בלתי מוגה

- 1 א. בהמשך להמדובר לעיל בהמאמר¹ בענין תוארים שליליים - יש להוסיף:
- 2 בענין השלילה - הנה כשמדברים בדרך כלל, הרי זה באופן שהשלילה היא רק מצד קוצר המשיג, ולא
- 3 באופן שהענין מושלל מצד עצמו.
- 4 כלומר: ישנם ענינים שהאדם תופס ומשיג בשכלו, ויש ענינים בשכל שאין ביכלתו לתפוס ולהשיג
- 5 אותם, להיותם למעלה מהשגתו. אבל אף-על-פי-כן, כיון שגם ענינים אלו הם ענינים שבשכל, והאדם
- 6 יש לו שייכות לענין השכל (שהרי יש ענינים בשכל שתופס ומשיג אותם) - במילא יש לו שייכות גם
- 7 להענינים שבשכל שלמעלה מהשגתו, שיודע על-כל-פנים מה צריך לשלול מהם.
- 8 ומזה מובן שלילה זו אינה מצד הענין עצמו, היינו, מצד עומק המושג, שהרי זה ענין שכלי, אלא
- 9 השלילה היא רק מצד קוצר המשיג.
- 10 ולכן מצינו שיש ענינים שאצל כמה חכמים הם באופן של השגת השלילה, ואילו אצל חכמים גדולים
- 11 מהם - באים ענינים אלו באופן של השגת החיוב.
- 12 וכל זה בנוגע לתוארים שליליים כפי שהם אצל נבראים; אבל למעלה - יש גם ענין השלילה בעצם
- 13 (לא רק מצד קוצר המשיג). וזוהי הכוונה בענין השלילה שדובר במאמר - שלילה בהחלט.
- 14 וענין זה תלוי בשיטות בענין האורות - שלפי השיטה שהאורות הם פשוטים, אזי השלילה היא (לא
- 15 רק מצד קוצר המשיג, אלא) שלילה בהחלט, כדלקמן.
- 16 ב. ידוע² שישנן ג' שיטות בענין הספירות, כמבואר בארוכה בדרוש ג' שיטות לכ"ק אדמו"ר ה'צמח
- 17 צדק'³. והרי כל ג' השיטות הן אמת. ויש לומר בדרך-אפשר הביאור בזה - ששיטה הא' היא מצד למעלה,
- 18 שיטה הב' היא מצד למטה, ושיטה הג' היא השיטה המכרעת, והלכה כדברי המכריע⁴, והיינו, ששיטה
- 19 הג' היא כפי שהענין הוא מצד הפנימיות, שכוללת גם ב' השיטות, ובלשון הקבלה - שקו האמצעי עולה
- 20 עד הכתר⁵.
- 21 ובהקדמה - שג' השיטות באות לתרץ ענין מוקשה - ב' ענינים שעל-פי שכל סותרים הם זה לזה:
- 22 ענין הא' - שכל מה שישנו בעולם בא מהקב"ה, שהוא פועל הכל, ובפרט הענינים דשכר ועונש,
- 23 ומכל-שכן ידיעה והשגחה, שהם בוודאי מהקב"ה בעצמו. והרי הוא יתברך אחדות הפשוטה.
- 24 וענין הב' - שבנבראים ישנו ריבוי התחלקות, "מה רבו"⁶ ו"מה גדלו"⁷ - שזהו שינוי גמור, היפך
- 25 הפשיטות.
- 26 ובמילא נשאלת הקושיא⁸: כיצד בא הריבוי מפשיטות?
- 27 והתשובה לזה - שריבוי ההתחלקות נעשה על-ידי הספירות, שהרי ההשפעה מהקב"ה לנבראים באה
- 28 על-ידי הספירות. ובמילא סרה קושיא הנ"ל - כי הקב"ה עצמו הוא אמנם פשוט, אלא שמצד הספירות
- 29 נעשה ריבוי התחלקות.
- 30 אלא שבביאור דתירוצן זה (שההשפעה לנבראים היא על-ידי הספירות) גופא - ישנם כמה ביאורים,
- 31 והם ג' השיטות.

(5) ראה המשך תער"ב ח"א ע' רכ ואילך. סה"מ תרע"ח ע'
 כה. תש"ז ע' 152. ועוד.
 (6) תהלים קד, כד.
 (7) שם צב, ו.
 (8) ראה סהמ"צ להצ"צ מצות האמנת אלקות פ"ד (דרמ"צ מח, ב ואילך).

(1) פ"ג (לעיל ע' קנז ואילך).
 (2) בכל הבא לקמן - ראה בארוכה ספר הערכים חב"ד (כרך
 ד) מערכת אורות דספירות - "פשיטותם" ו"ציורם" (ע' פא
 ואילך). וש"נ (ועיי"ש כמה פרטים משיחה זו).
 (3) אוה"ת ענינים ס"ע רנח ואילך. וש"נ.
 (4) שבת לט, סע"ב.

ג. ישנו ביאור שאופן הפעולה שהקב"ה פועל על-ידי הספירות הוא "כגרזן ביד החוצב בו"⁹. כלומר: כל הפעולות באות אמנם מהקב"ה, אבל כפי שבאות מצד הקב"ה בעצמו אין בהם התחלקות, וההתחלקות נפעלת על-ידי הספירות, שהן פועלות התחלקות וציור בהשפעה.
ולפי זה נמצא לכאורה שהציור הפרטי של כל פעולה אינו מתייחס להקב"ה עצמו, אלא לספירה. כלומר: אף-על-פי שהפעולה עצמה, עצם הפעולה, באה מהקב"ה, שהרי הגרזן אינו פועל בכחו, אלא שהחוצב פועל על-ידי הגרזן, מכל-מקום הפרט וציור הפעולה אי-אפשר לייחס להקב"ה עצמו, אלא לספירות.

אמנם, ביאור זה - נוסף לכך שאינו מובן כל-כך בשכל, יש על זה סתירה:
כאשר בני ישראל מתפללים להקב"ה וקורין אותו בתוארים שונים, הרי אין כוונתם להתוארים כפי שהם נפרדים חס-ושלום ממנו יתברך, אלא כוונתם היא להקב"ה בעצמו כפי שבא ומתגלה בתוארים אלו¹⁰.
ועל-דרך מה שכתב רבינו הזקן באגרת הקודש¹¹ שמה שכתוב¹² "הלא את השמים ואת הארץ אני מלא" ("לית אתר פנוי מיניה"¹³), הוא באופן של "אמונה פשוטה בסתם כללות ישראל (שהם "מאמינים בני מאמינים"¹⁴).. בלי לחקור בשכל אנושי ענין האלקות.. רק שחדשים מקרוב באו לחקור בחקירה זו כו", וידוע¹⁵ שהענין ד"מאמינים בני מאמינים" הוא בעצמותו יתברך.

והרי לפי ביאור הנ"ל נמצא שכל התוארים אין להם יחס להקב"ה בעצמו!
ד. והנה, ישנו ביאור המובא בספר 'פלח הרמון', שהספירות הן לא רק כלים שעל-ידן פועל הקב"ה בנבראים, אלא הספירות הן גם באלקות גופא (היינו בהאור), אלא שהן עשר ספירות בלי מ"ה כו', וכפי שמבאר¹⁶, ש"אין המספר בהם אלא בהעדר, ומי שידוע מה בין שלילה מוחלטת לבין ההעדר.. ירד לעומק המכוון הזה בפשיטות", עד-כאן לשונו.
ומבאר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן¹⁷: "ונראה לי הכוונה דהוא ענין ידיעת השלילה, דשלילה מוחלטת הוא שאין בו שום ידיעה אף בדרך שלילה, וההעדר הוא ידיעת השלילה". והיינו, ש"ההעדר (ש)הוא ידיעת השלילה" אינו שלילה שמצד קוצר המשיג, אלא שלילה בעצם, שלילה בהחלט, שלמעלה ממנה יש רק "שלילה מוחלטת", היינו, שאין בו שום ידיעה אף בדרך שלילה.

ומזה ראייה מוכחת שלשיטת ה'פרדס' האורות הם פשוטים:
אף-על-פי שלכאורה משמע ב'פרדס' שהאורות אינם פשוטים, מכל-מקום בהכרח לומר שגם לשיטת ה'פרדס' האורות הם פשוטים, כפי שמשמע בכמה מקומות ב'פרדס' גופא.

וההכרח לזה - שהרי הספר 'פלח הרמון' הוא קיצור מספר ה'פרדס' וביאור עליו, ושם מפורש להדיא שהספירות שבהאור הם באופן של העדר, שלילה בהחלט. היינו, שהאורות הם פשוטים.

וכמו שכתב רבינו הזקן להדיא¹⁸ שלא כפי שמשמע בקצת מקובלים אחרונים שיש אור החכמה וכלי החכמה, היינו, שגם בהאורות עצמם יש ספירות, אלא האורות עצמם הם פשוטים, והספירות הם רק מצד הכלים. והיינו, שמצד התלבשות האור בכלים נעשים ספירות בהאור, וגם אז, כשהאור הוא בהתלבשות בכלים, האור עצמו הוא פשוט, כמשל המים שרק נראים כפי גוון הכלים.

כלומר: האורות עצמם הם פשוטים, ואפילו בהתלבשותם בכלים נשארים הם בפשיטותם - כמובן ממשל המים, שאפילו בשעה שנראים כפי גוון הכלי הרי הם פשוטים. שלכן, כאשר מוציאים את המים

(15) ראה לקמן ח"ב ע' תרכז ואילך. וש"נ.

(16) שער ד פרק ד.

(17) סה"מ תרס"ח ע' רה.

(18) ראה "ביאור ע"פ עולת תמיד תקס"ט" (מאמרי אדה"ז

תקס"ט ס"ע ריז (ע' רלה) ואילך). - הובא באוה"ת שם (ע' רנט).

ובסה"מ תרס"ח שם (ע' רד). ועוד.

(9) ע"ד לשון הכתוב - ישע"י יו"ד, טו.

(10) ראה בארוכה סהמ"צ להצ"צ שרש מצות התפילה פ"ב

ואילך (דרמ"צ קטו, ב ואילך).

(11) סכ"ה (קמא, ב).

(12) ירמ" כג, כד.

(13) תקו"ז תנ"ז (צא, סע"ב). ת"ע (קכב, ב).

(14) שבת צז, א.

1 מהכלי יחזרו להראות בפשיטותם, כי באמת הרי גם בשעה שנמצאים בהכלים ונראים כפי גוון הכלים,
2 הרי הם בפשיטותם. וכמו-כן יובן בהאורות, שענין הספירות הוא רק מצד הכלים, אבל האורות עצמם
3 הם בפשיטות.

4 ה. ועדיין אינו מובן - שהרי לפי-זה נמצא שכל עניני התוארים הם רק מצד הכלים, והרי נתבאר לעיל
5 שכאשר מזכירים בתפילה תוארים, הכוונה היא לעצמותו יתברך?
6 ולבאר זה - ישנו משל מהתלבשות הנפש בגוף, ומשל נעלה יותר - מהתלבשות השכל במוח¹⁹:

7 בשכל - ישנן ב' מדרגות: כפי שהוא מצד עצמו, וכפי שמתלבש במוח. השכל כפי שהוא מצד עצמו
8 - אינו שייך להבין דבר גשמי, דכיון שהוא רוחני, אינו יכול להבין דבר גשמי. ורק על-ידי-זה שהשכל
9 מתלבש במוח הגשמי, ומתלבש בו באופן פנימי, אזי יכול השכל להבין גשמיות. אמנם, אף-על-פי
10 שההבנה בגשמיות היא רק מצד התלבשות השכל במוח, ומצד עצמו הרי הוא למעלה מזה, מכל-מקום
11 לאחרי התלבשותו במוח הרי השכל עצמו מבין גשמיות, אף-על-פי שמצד-עצמו הרי הוא למעלה מגשמיות
12 (גם לאחרי ההתלבשות²⁰).

13 וכן הוא בכללות התלבשות הנפש בגוף - שהרי מובן בפשטות שכל פרטי הציורים של יד ורגל וכיוצא
14 בזה, אינם שייכים בנפש עצמה, אלא מצד הגוף, ומכל-מקום לאחרי התלבשות הנפש בגוף, הרי הוא
15 עומד ומהלך וכו', היינו, לא רק הגוף עומד ומהלך כו', אלא כללות האדם, גם הנפש, עומד ומהלך כו',
16 אף-על-פי שמצד-עצמו (גם לאחרי התלבשותו בגוף²⁰) הרי הוא פשוט מכל הציורים.

17 וכמו-כן יובן למעלה בענין התלבשות האורות בכלים - שאף-על-פי שהאור הוא פשוט גם
18 בהתלבשותו בכלים, מכל-מקום מצד הכלים, הרי כל התוארים הם לא רק בכלים עצמם, אלא גם בהאור,
19 ומכל-מקום האורות הם פשוטים, גם בהתלבשותם בכלים.

20 ו. והנה, מה שנתבאר שלדעת ה'פרדס' האורות הם פשוטים - הרי זה מוכרח מדעת ה'פרדס' עצמה:
21 ידוע¹⁹ שרבי משה קורדובירו לא ידע מענין הצמצום. ולדעת המקובלים שלא ידעו מענין הצמצום,
22 הנה בשעה שדיברו בענין הספירות, בהכרח לומר - לדעתם - שהאורות הם פשוטים, דכיון שהאורות
23 הם בדביקות במקורם, ואין ענין של צמצום באמצע, הרי לא יתכן שיהיה בהאורות איזה ענין של ציור,
24 ועל כן צריך לומר שהאורות הם פשוטים, וציור הספירות הוא רק מצד הכלים.

25 וזהו מה שכתב ה'פרדס'²¹ שעשר ספירות הגנוזות הן שרשי הכלים ולא שרשי האורות (העצמות),
26 "כי העצמות (האורות) הכל אחד ואין צריך לא לשורש ולא למקור" - דכיון שלא ידע מענין הצמצום,
27 הרי לשיטתו, כאשר אין צמצום באמצע, אזי האורות הם בדביקות והם מציאות אחת עם מקורם, שהרי
28 זהו החילוק בין אורות לכלים, שהאורות הם בדביקות והכלים הם על-ידי הפסק.

29 וכמו שהוא גם בענין אור הכלול ואור המתפשט שהם באין-ערוך זה לזה, שמבואר בזה²² שלדעת
30 ה'פרדס' אינם באין-ערוך כל-כך - כי באור הכלול גופא הרי זה כאילו נאמר שיש בו האור כמו שהוא
31 לעצמו והאור כמו ששייך להתפשט חוץ ממנו, ושניהם (גם אור המתפשט) הם מצדו הוא, היינו, שמצד
32 האור עצמו הרי הוא שייך כבר להתפשט חוץ ממנו. וכיון שזהו גם מצד האור עצמו, הרי בהכרח
33 שהאורות הם פשוטים, דהיינו, באופן של שלילה בהחלט.

34 ז. ובנוגע לעניננו:

35 כ"ק מו"ח אדמו"ר מבאר במאמר²³ ש"אור אין-סוף.. הוא למעלה מגדר השגה", ולכן צריכה להיות
36 העבודה באופן של שטות דקדושה דוקא. היינו, להפוך את השטות ד'לעומת-זה' לשטות דקדושה באופן
37 שהחושך עצמו יאיר, כי שטות דקדושה היא למעלה מהשגה, ולכן הרי זה כלי לאור אין-סוף שלמעלה
38 מגדר השגה.

(22) סה"מ שם.

(23) בפרק השייך לשנה זו - פרק ה.

(19) ראה סה"מ שם.

(20) ברשימת ההנחה - שפרט זה אינו בביור (המו"ז).

(21) שער הצחצחות פ"ו. הובא בסה"מ שם ע' רג.

1 ונתבאר לעיל (במאמר¹) שהפירוש "למעלה מגדר השגה" (לא רק למעלה מהשגה, אלא למעלה גם
 2 מגדר השגה) היינו שזהו למעלה גם מתוארים שליליים, אלא באופן של שלילה מוחלטת.
 3 ובמילא נוגע כאן מהו הפירוש של "שלילה":
 4 אם הפירוש דשלילה הוא רק מצד קוצר המשיג, אזי יכול להיות גם הענין ש"למעלה מגדר השגה"
 5 (שלילה מוחלטת) באופן כזה, ובמילא, מספיקה גם העבודה דשטות דקדושה באופן כזה. ועל-דרך
 6 הידועה²⁴ בענין "בכל מאדך"²⁵, מאד שלך, שזהו למעלה מהכלים שלו, אף שבאמת יש בזה הגבלה.
 7 אמנם, כאשר מבארים שהפירוש דשלילה הוא שלילה בהחלט (לא רק מצד קוצר המשיג) - הרי
 8 שלילה מוחלטת שלמעלה מזהה²⁶ היא בודאי לא מצד קוצר המשיג, אלא שלילה מוחלטת ממש²⁷.
 9 וענינו בעבודה - שלא מספיק הענין ד"בכל מאדך", מאד שלך, אלא צריכים לצאת מהגבלה לגמרי.
 10 וזהו גם החילוק שבין "מאד" (פעם אחת) ל"מאד מאד" (ב' פעמים) - ש"מאד" (פעם אחת) יש לו
 11 עדיין איזו שייכות להגבלה, מה-שאינ-כן "מאד מאד" (ב' פעמים). וכמבואר ב'לקוטי תורה'²⁸ בענין ב'
 12 פעמים מאד, שהן ב' הבחינות שבכתר.
 13 והרי כללות הענין שבכתר יש ב' בחינות הוא לשיטת האריז"ל דוקא, שהיא השיטה האמיתית. - כל
 14 השיטות הן אמיתיות, שהרי "אלו ואלו דברי אלקים חיים"²⁹, אבל שיטת האריז"ל היא אמת לאמיתו.
 15 וענין זה נתגלה על-ידי הבעל-שם-טוב ואדמו"ר הזקן, שהסבירו זאת בשכל.
 16 ועל-ידי-זה יהיה הגילוי דלעתיד, שאז יהיה "הוי" אחד ושמו אחד"³⁰, שיהיו האורות פשוטים ואפילו
 17 הכלים פשוטים.

27 (27) חסר עוד אריכות הדברים בהענין דשלילה מוחלטת (החז"ל).
 28 ראה לקו"ת שלח לו, א ואילך.
 29 עירובין יג, ב. וש"נ.
 30 זכרי' יד, ט. וראה פסחים נ, א. וש"נ.

24 ראה תו"א מקץ לט, סע"ג ואילך. ובכ"מ.
 25 ואתחנן ו, ה.
 26 לפי דעת האריז"ל דוקא, כי לדעת הרמ"ק שלא ידע מענין הצמצום, הנה גם האור שלמעלה מזה שייך ג"כ לתואר השלילה בהחלט, כיון שאין צמצום באמצע. אך לדעת האריז"ל, הנה האור שלמעלה מהצמצום הוא שלילה מוחלטת (כ"ה בזכרון אחדים).

המשך ביאור למסכת יבמות ליום חמישי עמ' ב

8 מדברי רב שהוא סובר שבקידושי החרשת מדרבנן, התרשט קנויה
 9 לבעלה ומשויירת - אבל הקנין אינו מושלם וחסר באיכותו כיון
 10 שאין לה דעת. והקטנה לדעת רב, קנויה ואינה קנויה, כלומר ספק
 11 הדבר האם היא קנויה לגמרי או שאינה קנויה כלל. וההוכחה
 12 מדברי רב היא, דאי פלקא דעתה לומר להיפך, שהתרשט קנויה
 13 ואינה קנויה, והקטנה קנויה ומשויירת, תרשט אפאי - מדוע אמר
 14 רב שבונים אותה ומוציאה אחר כך בנות,

1 שתהיינה רשאיות להינשא לאחרים. משיבה הגמרא: אָמַר רַב
 2 חֲסֵדָא אָמַר רַב, בּוֹנִים אֶת הַתְּרֻשָׁת וּמְקִיִּים בָּהּ מִצּוֹת יְבוּם. וּמוֹצִיָּאָהּ
 3 בְּגַט לְאַחַר מִכָּן, וְקַטְנָה תְּמַתִּין עַד שֶׁתִּגְדִּיל וְתִחְלוּץ, וּלְכֵן הִיא עֲלִיו
 4 לַגֵּרֶשׁ אֶת הַחֲרֻשֶׁת שֶׁלֹּא תֵאָסֵר עָלֶיהָ לְאַחַר מִכָּן כְּשִׁיחְלוּץ לְקִטְנָה
 5 כְּשֶׁתִּגְדֵּל.
 6 הַגְּמָרָא לּוֹמְרֵת מִדְּבַרֵי רַב עַל הַהִבְדֵּל בְּמַהוּת קִנְיָן הַקִּידוּשִׁין שֶׁבִין
 7 קִטְנָה לְבֵין חֲרֻשֶׁת: אָמַר רַב חֲסֵדָא, שְׂמַע מִיָּנָה קָסָבַר רַב - מוֹכַח

ביאור בדרך אפשר

1 הקדוש ברוך הוא אומר לבני ישראל:
 2 **באתי¹ לגני אֲחֹתִי פֶלֶא², וּמָבִיא בְּעַל הַהִילוּלָא** הרבי הרי"צ
 3 שנסתלק ביו"ד שבט תשי"ב בהמשך קבוצת מאמרים בנושא אחד שיצא
 4 לאור לקראת יום ההילולא³ באותן שנים הרבי הרי"צ היה נוהג למסור
 5 לפרסום מעת לעת מאמר חסידות
 6 בכתב, ולקראת הימים יו"ד י"ג שבט
 7 תשי"ב מסר את המאמר דיבור-המתחיל
 8 באתי לגני אחותי כלה – המאמר נועד
 9 לפרסום ליום הירצייט של אמר-זקנתו
 10 הרבנית רבקה (נסתלקה ביו"ד שבט
 11 תרע"ד) ושל אמו הרבנית שטערנא-
 12 שרה (נסתלקה ב"ג שבט תש"ב)
 13 ולאחר פרסום המאמר לקראת ימים
 14 אלה, הרבי הרי"צ עצמו נסתלק ביו"ד
 15 שבט תשי"ב, והתברר למפרע שהמאמר
 16 נמסר ליום הסתלקותו, ומאז ביו"ד
 17 שבט מידי שנה, החל משנת תשי"א,
 18 הרבי נהג לומר מאמר חסידות בדיבור-
 19 המתחיל (זה) **מָה שְׂפָתוֹב**
 20 **בְּמַדְרֵשׁ רַבָּה' בְּמִקְוֵמוֹ⁴,**
 21 **לְגַנִּי לְגַנְוִנִי,** מקום הייחוד שלי
 22 (היינו המקום שבו הקדוש-ברוך-הוא
 23 מתייחד, כביכול, עם בני ישראל, כשם
 24 שבתחילת הבריאה התייחד עם האדם)
 25 **לְמִקְוֵם שְׁהָיָה עֵיקָרִי בְּתַחֲלָה,**
 26 בתחילת הבריאה **דְּעֵיקָר שְׂכִינָה**
 27 **בְּתַחֲתוֹנִים הָיְתָה,** עיקר השראת
 28 השכינה היה למטה, בעולם הזה
 29 התחתון, **כְּפִי שְׁהָיָה קוֹדֵם**
 30 **הַחֲטָא שְׁעֵיקָר שְׂכִינָה הָיְתָה**
 31 **לְמִטָּה,** כמבואר בהמשך דברי
 32 המדרש שהחטא הראשון, חטא עץ
 33 הדעת, גרם לסילוק ועליית השכינה
 34 מהארץ לרקיע, אבל קודם החטא עיקר
 35 השראת השכינה היה למטה ו**הַכְּפָרְט**
 36 **בְּגִן-עֵדֶן** כפי שהיה בעולם הזה.
 37 **וְעַל-יְדֵי הַחֲטָאִים דְּשִׁבְעַת**
 38 **הַדּוֹרוֹת, הִחַל מִחֲטָא עֵץ-**
 39 **הַדַּעַת, סִילְקוּ אֶת הַשְּׂכִינָה**
 40 **מִלְמִטָּה** מהארץ התחתונה **לְמַעַלָּה עַד לְרִקְיעַ הַשְּׁבִיעִי, וְאַחֲרֵי-**
 41 **כֵּן בָּאוּ שְׂבָעָה צְדִיקִים,** החל מאברהם אבינו **עַד מֹשֶׁה רַבְּנוּ**

בס"ד. יו"ד שבט, ה'תשל"ה
 (הנחה בלתי מוגה)

בְּאֲתִי¹ לְגַנִּי אֲחֹתִי פֶלֶא², וּמָבִיא בְּעַל
הַהִילוּלָא בְּהַמְשָׁךְ יוֹם הַהִילוּלָא³ מָה
שְׂפָתוֹב בְּמַדְרֵשׁ רַבָּה' בְּמִקְוֵמוֹ⁴, לְגַנִּי לְגַנְוִנִי,
לְמִקְוֵם שְׁהָיָה עֵיקָרִי בְּתַחֲלָה, דְּעֵיקָר שְׂכִינָה
בְּתַחֲתוֹנִים הָיְתָה, כְּפִי שְׁהָיָה קוֹדֵם הַחֲטָא
שְׁעֵיקָר שְׂכִינָה הָיְתָה לְמִטָּה, וּבְכָרְט בְּגִן-עֵדֶן.
וְעַל-יְדֵי הַחֲטָאִים דְּשִׁבְעַת הַדּוֹרוֹת, הִחַל מִחֲטָא
עֵץ-הַדַּעַת, סִילְקוּ אֶת הַשְּׂכִינָה מִלְמִטָּה לְמַעַלָּה
עַד לְרִקְיעַ הַשְּׁבִיעִי, וְאַחֲרֵיכֵן בָּאוּ שְׂבָעָה
צְדִיקִים, עַד מֹשֶׁה רַבְּנוּ שֶׁהוּא הַשְּׁבִיעִי, וְכָל
הַשְּׁבִיעִין חֲבִיבִין⁵, וְהוֹרִידוּ אֶת הַשְּׂכִינָה מִרְקִיעַ
הַשְּׁבִיעִי לְרִקְיעַ הַשְּׁשִׁי, עַד לְמִטָּה בְּאַרְץ. ולמטה
בְּאַרְץ גּוֹפָא הָרִי זֶה בְּמִיּוּחַד בְּמִשְׁכַּן, עָלָיו
נֶאֱמַר⁶ וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכֶם. וְהֵינּוּ,
שְׂבָעוּלָם גּוֹפָא שְׁעֵנִינוּ לְהִיּוֹת דִּירָה לּוֹ יְתַבְרַךְ
בְּתַחֲתוֹנִים⁷, יִשְׁנוּ עֵנְנָן שֶׁל דִּירָה בְּתוֹךְ דִּירָה זֶה
גּוֹפָא, שְׁזָהוּ עֵנְנָן וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי
בְּתוֹכֶם. וְהֵנָּה, הַמְשָׁכָן נַעֲשֶׂה מַעֲצֵי שֵׁטִים⁸,
שְׁמֵהֶם נַעֲשׂוּ כְּתִלֵי הַמְשָׁכָן שְׁהִקִּיפוּ אֶת הַמְשָׁכָן
מִכָּל צְדָדָיו, שְׁמֵזָה מוּכָן, שְׁזָהוּ עֵנְנֵי הָעֵיקָרִי
וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכֶם. וְהֵנָּה, מוּכָן שְׁהִפְתּוֹב מִדִּיק (לֹא רַק עֲצִים
לֹא רַק עֲצִים סֹתֵם, אֱלָא) עֲצֵי שֵׁטִים, מוּכָן שְׁגַם פְּרֵט
זֶה הוּא עֵיקָרִי בְּעֵנְנָן וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכֶם,
כְּפִי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמְבָרַךְ.
וְהֵעֵנְנָן בְּזָה, דְּכִיּוֹן שְׁעֵנְנָן
וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ שְׁפַעַל אֶת עֵיקָר
הַשְּׂרָאָה הַשְּׂכִינָה בְּעוֹלָם הַזֶּה שְׁהָיָה
לְאַחֲרֵי שְׁבַעַת הַחֲטָאִים שְׁגַרְמוּ
אֶת סִילּוּק הַשְּׂכִינָה מֵהָאָרֶץ לְרִקְיעַ
הַשְּׁבִיעִי, וְהוּא הַסִּיּוֹם שֶׁל הַשְּׂרָאָה הַשְּׂכִינָה לְמִטָּה בְּאַרְץ הוּא עֵנְנָן
הַתְּשׁוּבָה וְהַתִּיקוֹן שֶׁל הַחֲטָאִים הַלֵּל, הָרִי זֶה צְרִיף לְהִיּוֹת בְּדָרְךְ

ביאור בדרך אפשר

42 **שֶׁהוּא הַשְּׁבִיעִי** לאברהם (שהרי משה הוא בן עמרם בן קהת בן לוי בן
 43 יעקב בן יצחק בן אברהם), **וְכָל הַשְּׁבִיעִין חֲבִיבִין⁵, וְהוֹרִידוּ אֶת**
 44 **הַשְּׂכִינָה מִרְקִיעַ הַשְּׁבִיעִי לְרִקְיעַ הַשְּׁשִׁי, עַד לְמִטָּה בְּאַרְץ**
 45 **וּמֹשֶׁה שֶׁהוּא הַשְּׁבִיעִי וְהַחֲבִיב, הַשְּׁלִים אֶת הַשְּׂרָאָה הַשְּׂכִינָה בְּאַרְץ מַחֲדָשׁ.**
 46 **וְלְמִטָּה בְּאַרְץ גּוֹפָא** עצמה **הָרִי**
 47 **זֶה הַשְּׂרָאָה הַשְּׂכִינָה בְּמִיּוּחַד**
 48 **בְּמִשְׁכַּן, עָלָיו נֶאֱמַר⁶** בתורה
 49 **בְּצִוּוֵי עַל מְלֹאכֶת הַמִּשְׁכָּן וַעֲשׂוּ לִי**
 50 **מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכֶם** הרי
 51 **מְפֹרָשׁ בְּתוֹרָה שֶׁהַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה**
 52 **בְּמִשְׁכַּן. וְהֵינּוּ, שְׂבָעוּלָם גּוֹפָא**
 53 **עֲצֵמוּ שְׁעֵנְנֵינוּ** של כל העולם כולו,
 54 **וְזוֹ תַּכְלִית בְּרִיאָתוֹ לְהִיּוֹת דִּירָה לּוֹ**
 55 **יְתַבְרַךְ בְּתַחֲתוֹנִים⁷,** היינו
 56 **שֶׁהָעוֹלָם יֵהיֶה מִקּוֹם רְאוּי לְגִילּוֹי**
 57 **אֱלוֹקוֹת וְהַשְּׂרָאָה הַשְּׂכִינָה, יִשְׁנוּ**
 58 **עֵנְנָן שֶׁל דִּירָה בְּתוֹךְ דִּירָה זֶה**
 59 **גּוֹפָא, שְׁזָהוּ עֵנְנָן וַעֲשׂוּ לִי**
 60 **מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכֶם** המקום
 61 **שְׁבוּ, בְּעוֹלָם הַזֶּה עֲצֵמוּ, הַשְּׂרָאָה**
 62 **הַשְּׂכִינָה הִיא בְּאֹפֶן מִיּוּחַד.**
 63 **וְהֵנָּה, הַמְשָׁכָן** שבו השכינה שורה
 64 **בְּעוֹלָם הַזֶּה בִּיתֵר שֶׁאֵת נַעֲשֶׂה**
 65 **מַעֲצֵי שֵׁטִים⁸, שְׁמֵהֶם נַעֲשׂוּ**
 66 **כְּתִלֵי קִירוֹת הַמְשָׁכָן שְׁהִקִּיפוּ**
 67 **אֶת הַמְשָׁכָן מִכָּל צְדָדָיו,**
 68 **שְׁמֵזָה** מהעובדה שהקירות הקיפו את
 69 **הַמִּשְׁכָּן כּוֹלֵ מוּכָן, שְׁזָהוּ עֵנְנֵינוּ**
 70 **הָעֵיקָרִי שֶׁל הַמְשָׁכָן, וְכִיּוֹן**
 71 **שְׁהִפְתּוֹב מִדִּיק** לפרט ולפרש
 72 **(לֹא רַק עֲצִים סֹתֵם, אֱלָא)**
 73 **עֲצֵי שֵׁטִים, מוּכָן שְׁגַם פְּרֵט**
 74 **זֶה הוּא עֵיקָרִי בְּעֵנְנָן וְשִׁכְנָתִי**
 75 **בְּתוֹכֶם,** כפי שממשיך ומבאר.
 76 **וְהֵעֵנְנָן בְּזָה, דְּכִיּוֹן שְׁעֵנְנָן**
 77 **וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ** שפעל את עיקר
 78 **הַשְּׂרָאָה הַשְּׂכִינָה בְּעוֹלָם הַזֶּה שְׁהָיָה**
 79 **לְאַחֲרֵי שְׁבַעַת הַחֲטָאִים** שגרמו
 80 **אֶת סִילּוּק הַשְּׂכִינָה מֵהָאָרֶץ לְרִקְיעַ**
 81 **הַשְּׁבִיעִי, וְהוּא הַסִּיּוֹם שֶׁל הַשְּׂרָאָה הַשְּׂכִינָה לְמִטָּה בְּאַרְץ הוּא עֵנְנָן**
 82 **הַתְּשׁוּבָה וְהַתִּיקוֹן שֶׁל הַחֲטָאִים הַלֵּל, הָרִי זֶה צְרִיף לְהִיּוֹת בְּדָרְךְ**

1) מאמר זה מיוסד בעיקרו על פרק החמישי* מד"ה באתי לגני ה'שי"ת. 2) שה"ש ה, א. 3) רד"ה באתי לגני ה'שי"ת.
 4) שהש"ר עה"פ. 5) ויק"ר פכ"ט, יא. 6) תרומה כה, ח. 7) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדבר"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו. 8) תרומה כו, טו. 9) סנהדרין צ, א.

(* הפרק השייך לשנה זו - ראה לעיל ע' VI. ו"נ.)

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מְדָה כְּנֶגֶד מְדָה⁹ (כמאמר חכמינו ז"ל בגמרא: "שכל מדותיו של
2 הקדוש-ברוך-הוא מדה כנגד מדה"), היינו שתיקון החטא צריך להיות באותו
3 עניין ובאותו אופן שבו היה החטא. וְכִיּוֹן שְׁפַעְנֵן הַחֲטָא אָמְרוּ
4 רַבּוּתֵינוּ ז"ל¹⁰ אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבִירָה אֱלֵא-אִם-כֵּן נִכְנָס בּוֹ
5 רוּחַ שְׁטוּת, הִנֵּה גַם הַתִּיקוֹן
6 עַל זֶה צָרִיף לְהִיּוֹת עַל-יְדֵי
7 שְׁטוּת דְקָדוּשָׁה (שְׁזָהוּ עֲנִין
8 עֲצִי שְׁטִים, מְלִשׁוֹן שְׁטוּת)
9 שהיא הניגוד, ה"מדה כנגד מדה" של
10 השטות הבלתי רצויה, השטות של
11 העבירה, שְׁעַל-יָדוֹ עַל יְדֵי עֲנִין
12 ה'שטות דקדושה', עבודת ה' למעלה
13 מטעם ודעת, מעבר למה שמתחייב על
14 פי השכל וההיגיון, מְבַטְלִים
15 וּמְנַצְחִים אֶת הַשְׁטוּת
16 ד'לְעוֹמַת-זָה' (עַד כָּאן תּוֹכֵן
17 כְּלָלוֹת הַפְּרָקִים שְׁלִפְנֵי פֶרֶק
18 חֲמִישִׁי בַּמֶּאֱמָר הַרְאִישׁוֹן
19 דיבור-המתחיל 'באתי לגני' שֶׁל
20 הַמֶּאֱמָר קְבוּצַת הַמֵּאמְרִים).
21 (ב) וּמְבַאֵר בַּפֶּרֶק הַחֲמִישִׁי
22 עֲנִין שְׁטוּת דְקָדוּשָׁה, שֶׁהִיא
23 "הַטְּיָה נְטִייה מִהַדְרֵךְ הַפְּשׁוּטָה
24 והרגילה אל לְמַעְלָה מִן הַדַּעַת".
25 וְהֵינּוּ, שְׁשֵׁטוּת סַחַם הוּא
26 הַטְּיָה מִהִדְיָעָה וְהַחֲכָמָה¹¹,
27 הִיפֵךְ הַחֲכָמָה שְׁאִין זֶה עַל-פִּי
28 טַעַם-וְדַעַת, וְשְׁטוּת דְקָדוּשָׁה
29 הִיא עֲבוּדַת ה' לְמַעְלָה מִטַּעַם-
30 וְדַעַת, לְמַעְלָה מִמְדִּידָה
31 וְהַגְּבֵלָה מִחוּץ יַעֲיָא מִגְּדוּרֵי
32 הַמִּצִּיאוֹת וְהַהֲגַבְלוֹת שֶׁל הָאָדָם.
33 וּמְבַאֵר הַרְבֵּי הַרְיִי"צ בַּעַל הַהִילּוּלָא
34 בַּמֶּאֱמָר הַמֶּאֱמָר בַּהֲקָשָׁר זֶה שֶׁל
35 "שטות" ו"שטות דקדושה" בְּנוֹגֵעַ
36 לְכְּלָלוֹת הַנְּהַגְתָּ הָאָדָם, שְׁזָהוּ
37 מַה שְׁכַתּוּב בְּתַהֲלִים מִזְמוֹר
38 עַג¹², "וְאֵנִי בַעַר וְלֹא אֲדַע
39 בְּהַמּוֹת הִיִּיתִי עִמָּךְ וְאֵנִי תְּמִיד
40 עִמָּךְ וְגו', כְּלוֹמַר¹³, שְׁבִזָּה
41 שְׁאֵנִי בַעַר וּבְהַמּוֹת, עַל יְדֵי
31

42 שהאדם מתעלה להתנהג למעלה מטעם ודעת כאילו היה 'בער' אֲנִי תְּמִיד
43 עִמָּךְ הִרִי הוּא זוֹכֵה לְהִיּוֹת קְרוֹב לְאִלוּקוֹת, דְּבִכְדֵי לְהַגִּיעַ לְהַתְקַשֵּׁר
44 וְלִהְיוֹת חֹבֵר לְעַצְמוֹתוֹ יִתְבַּרֵךְ הוּא עַל-יְדֵי בְטוּל הַרְצוֹן
45 שְׁלִמְעָלָה מִטַּעַם-וְדַעַת בִּיטוּל גַּם נִגְד הַשְּׁכַל וְהַהִיגוֹן, וְלִכֵּן נִקְרָאת
46 בְּחִינָה וּמְדִרְגָּה זֹו בְּשֵׁם
47 "שטות", כִּי הִיא לְמַעְלָה מִטַּעַם
48 וְדַעַת.
49 וְהַעֲנִין בְּזָה, דְּהִנֵּה תְּכִלִּית
50 עֲבוּדַת ה' שֶׁל הָאָדָם הִיא
51 לְהִיּוֹת עִמָּךְ, דְּקָאִי שֶׁהַכוּוֹנָה
52 הִיא עַל אֹר-אֵין-סוּף, וְעַל-
53 דְרָף מַה שְׁנִתְבָּאֵר לְעִיל¹⁴
54 בַּמֶּאֱמָר 'באתי לגני' תִּשְׁ"י בְּנוֹגֵעַ
55 לְעִנֵּן הַקְּרַבְנוֹת שְׁרִזָּא
56 דְקוֹרְבָנָא סוּד הַקְּרַבֵּן הוּא עֲנִין
57 הַעֲלִיָּה וְהַקְּרוֹב לְאִלוּקוֹת שֶׁל
58 הָאָדָם הַמְבִיא אֶת הַקְּרַבֵּן עַד רִזָּא
59 הַסוּד דְאֵין-סוּף¹⁵ (ועבודת
60 הַקְּרַבְנוֹת שֶׁעֲנִינָהּ הוּא הַתְּקַרֵּב
61 לְאִלוּקוֹת הִיא כְּלוּלָת עֲבוּדַת הָאָדָם).
62 וְכִיּוֹן שְׁאֵין-סוּף הוּא לְמַעְלָה
63 מִכָּל מְדִידָה וְהַגְּבֵלָה, וְכִיּוֹן
64 שְׁאִין כָּל הַגְּדֵרָה אֵינוֹ נִתְפַּסֵּ' בְּכָל
65 הַהֲשָׁגָה הַמוֹגְבְּלִים שֶׁל הָאָדָם, אִם-
66 כֵּן אֵיף יָכוֹל לְהִיּוֹת וְאֵנִי
67 תְּמִיד עִמָּךְ וְאֵין יָכוֹל הָאָדָם
68 לְהַתְעַלּוֹת וְלִהְיוֹת קְרוֹב וְלִהְיוֹת עַד אֵין-
69 סוּף? הִנֵּה עַל זֶה כְּדִי לְהַסְבִּיר
70 כִּיִּצַד יָכוֹל הָאָדָם הַמוֹגְבֵל לְהִיּוֹת
71 "עִמָּךְ", לְהַתְקַרֵּב לְאִלוּקוֹת עַד
72 לְעַצְמוֹת אֵין-סוּף, מְקַדִּים בְּכַתּוּב
73 וְאֵנִי בַעַר וְלֹא אֲדַע גו',
74 שְׁכַדִּי לְהִיּוֹת תְּמִיד עִמָּךְ, הִרִי
75 זֶה עַל-יְדֵי שֶׁהוּא בְּכַחֲשֵׁינָת
76 בַּעַר שֶׁלִּפִּי פְּשׁוּטוֹ הַכוּוֹנָה לְחַסֵּר
77 שְׁכַל, וְלִפִּי הַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית הַכוּוֹנָה
78 לְהַתְעַלּוֹת לְמַעְלָה מִהַשְּׁכַל, שְׁזָהוּ
79 הִיפֵךְ עֲנִין הַטַּעַם-וְדַעַת,
80 לְמַעְלָה מִטַּעַם-וְדַעַת, שְׁזָהוּ
81 עֲנִין שְׁטוּת דְקָדוּשָׁה, עֲבוּדַת ה'
82 בְּרוּגָה נְעִלִית, לְמַעְלָה מִהַשְּׁכַל.

1 שְׁפַעְנֵן הַחֲטָא אָמְרוּ רַבּוּתֵינוּ ז"ל¹⁰ אֵין אָדָם עוֹבֵר
2 עֲבִירָה אֱלֵא-אִם-כֵּן נִכְנָס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת, הִנֵּה גַם
3 הַתִּיקוֹן עַל זֶה צָרִיף לְהִיּוֹת עַל-יְדֵי שְׁטוּת דְקָדוּשָׁה
4 (שְׁזָהוּ עֲנִין עֲצִי שְׁטִים, מְלִשׁוֹן שְׁטוּת), שְׁעַל-יָדוֹ
5 מְבַטְלִים וּמְנַצְחִים אֶת הַשְׁטוּת ד'לְעוֹמַת-זָה' (עַד
6 כָּאן תּוֹכֵן כְּלָלוֹת הַפְּרָקִים שְׁלִפְנֵי פֶרֶק חֲמִישִׁי
7 בַּמֶּאֱמָר הַרְאִישׁוֹן שֶׁל הַמֶּאֱמָר).
8 (ב) וּמְבַאֵר בַּפֶּרֶק הַחֲמִישִׁי עֲנִין שְׁטוּת
9 דְקָדוּשָׁה, שֶׁהִיא "הַטְּיָה לְמַעְלָה
10 מִן הַדַּעַת". וְהֵינּוּ, שְׁשֵׁטוּת הוּא הַטְּיָה
11 מִהִדְיָעָה וְהַחֲכָמָה¹¹, שְׁאִין זֶה עַל-פִּי טַעַם-
12 וְדַעַת, וְשְׁטוּת דְקָדוּשָׁה הִיא לְמַעְלָה מִטַּעַם-
13 וְדַעַת, לְמַעְלָה מִמְדִּידָה וְהַגְּבֵלָה. וּמְבַאֵר בַּהֲמִשְׁפָּה
14 הַמֶּאֱמָר בְּנוֹגֵעַ לְכְּלָלוֹת הַנְּהַגְתָּ הָאָדָם, שְׁזָהוּ מַה
15 שְׁכַתּוּב בְּתַהֲלִים מִזְמוֹר עַג¹², "וְאֵנִי בַעַר וְלֹא
16 אֲדַע בְּהַמּוֹת הִיִּיתִי עִמָּךְ וְאֵנִי תְּמִיד עִמָּךְ וְגו',
17 כְּלוֹמַר¹³, שְׁבִזָּה שְׁאֵנִי בַעַר וּבְהַמּוֹת, אֵנִי תְּמִיד
18 עִמָּךְ, דְּבִכְדֵי לְהַגִּיעַ לְעַצְמוֹתוֹ יִתְבַּרֵךְ הוּא עַל-
19 יְדֵי בְטוּל הַרְצוֹן שְׁלִמְעָלָה מִטַּעַם-וְדַעַת, וְלִכֵּן
20 נִקְרָאת בְּחִינָה וּמְדִרְגָּה זֹו בְּשֵׁם שְׁטוּת". וְהַעֲנִין
21 בְּזָה, דְּהִנֵּה תְּכִלִּית עֲבוּדַת הָאָדָם הִיא לְהִיּוֹת
22 עִמָּךְ, דְּקָאִי עַל אֹר-אֵין-סוּף, וְעַל-דְרָף מַה
23 שְׁנִתְבָּאֵר לְעִיל¹⁴ בְּנוֹגֵעַ לְעִנֵּן הַקְּרַבְנוֹת שְׁרִזָּא
24 דְקוֹרְבָנָא הוּא עֲנִין הַעֲלִיָּה וְהַקְּרוֹב עַד רִזָּא
25 דְאֵין-סוּף¹⁵. וְכִיּוֹן שְׁאֵין-סוּף הוּא לְמַעְלָה מִכָּל
26 מְדִידָה וְהַגְּבֵלָה, אִם-כֵּן אֵיף יָכוֹל לְהִיּוֹת וְאֵנִי
27 תְּמִיד עִמָּךְ. הִנֵּה עַל זֶה מְקַדִּים בְּכַתּוּב וְאֵנִי בַעַר
28 וְלֹא אֲדַע גו', שְׁכַדִּי לְהִיּוֹת תְּמִיד עִמָּךְ, הִרִי זֶה
29 עַל-יְדֵי שֶׁהוּא בְּכַחֲשֵׁינָת בַּעַר, שְׁזָהוּ הִיפֵךְ עֲנִין
30 הַטַּעַם-וְדַעַת, לְמַעְלָה מִטַּעַם-וְדַעַת, שְׁזָהוּ עֲנִין
31 שְׁטוּת דְקָדוּשָׁה.

(10 סוטה ג, א. 11) פרק ג. 12) פסוק כב. הקאפיטל תהלים דשנה זו - ראה סה"מ י"א ניסן ח"א ע' 1 ואילך. 13) תניא פ"ח (כד, א). 14) פרק ב. וראה גם ד"ה טעמה תש"ט (סה"מ תש"ט ע' 27) ובהערות שם. 15) ראה זהר ח"ב רלט, א. ח"ג כו, ב. - הובא בהמשך פרק יח.

ביאור בדרך אפשר

1 וְהָיָה הָעֲנָנִים דְּאָנִי בַעַר וְלֹא אֲדַע גּוֹ' הַבִּיטוּל הַמּוּחַלְט, לַמַּעֲלָה
 2 מִטַּעַם וְדַעַת, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה אֲנִי תָמִיד עִמָּךְ הָאָדָם מִסּוּגֵל לַהֲתַעֲלוֹת
 3 וְלַהֲתַקְרַב לְאַלּוּקוֹת עַד לַעֲצֻמּוֹת אֵין-סוּף, הוּא בְּנוֹגֵעַ לְכָל־לֹת הַנְּהַגַת
 4 הָאָדָם (כַּנ"ל). וּמִזֶּה מוֹכֵן שְׁעֲנָנִים זֶה צָרִיךְ לְהִתְבַּטֵּא בַּעֲיָקָר
 5 בְּעִבּוּדָה עֲבוּדַת ה' שְׁעַל-יְדֵהּ
 6 בָּאִים כָּל מַעֲשֵׂי הָאָדָם
 7 לְתַכְלִית שְׁלֵמוֹתָם, שְׁזָהוּ עֲנָנִים
 8 עֲבוּדַת הַתְּפִלָּה, שְׁהִיא כְּמוֹ
 9 סוּלָם מוֹצֵב אֶרְצָה וְרֹאשׁוֹ
 10 מְגִיעַ הַשְּׁמַיִמָה¹⁶, וְדוּכּוֹ נִיתַן
 11 לַעֲלוֹת מֵהָאָרֶץ הַתַּחַתּוּנָה עַד הַשְּׁמַיִם
 12 הָעֲלִיוּנִים, וְזֶה עֲנָנִים עֲבוּדַת הַתְּפִלָּה
 13 שְׁעַל-יְדֵהּ עוֹלָיִם כָּל
 14 הַמְּחַשְׁבוֹת וְהַדְּבוּרִים
 15 וְהַמַּעֲשִׂים שֶׁל הָאָדָם מִלְּמַטָּה
 16 מִמַּעֲיָנֵי הָעוֹלָם הַזֶּה לְמַעְלָה
 17 לְאַלּוּקוֹת עַד שְׁמִיגִיעַ הַשְּׁמַיִמָה.
 18 וְהֵינּוּ, שְׁעֲבוּדַת הַתְּפִלָּה
 19 עֲנִינָה הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל וְאֲנִי
 20 תָמִיד עִמָּךְ כְּמִבּוּאָר לַעֲלִי, שְׁזָהוּ
 21 צִיּוּרֵי הַשְּׁוֹלְחָן עֲרוּף¹⁷ שֶׁל
 22 הָאָדָם הַתַּהַנְּהֵג לְפִי הַכְּתוּב שְׁוִיִּתִי
 23 שְׁמַתִּי אֶת הַוַּי' לְנִגְדֵי תָמִיד¹⁸
 24 וְלִזְכוּר תָמִיד שֶׁה' נִמְצָא לִירוֹ הַנְּהַגְתּוֹ
 25 צִרִיכָה לְהִיּוֹת בַּהֲתַאֵם לְכַן. וְעַל זֶה
 26 נֶאֱמַר שְׁכַדִּי לְהִיּוֹת אֲנִי תָמִיד
 27 עִמָּךְ שׁוֹ הַכּוֹנֵנָה וְהַתְּכַלִּית שֶׁל
 28 עֲבוּדַת הַתְּפִלָּה, צָרִיכָה לְהִיּוֹת
 29 הַהֲקַדְמָה דְּאֲנִי בַעַר וְלֹא אֲדַע
 30 גּוֹ'. וְעַל-פִּי-זֶה תּוֹמַתְךָ גַּם
 31 הַשְּׁיִכּוֹת שֶׁל פִּסּוֹק זֶה, "אֲנִי בַעַר",
 32 לְהַמְשִׁיךְ הַמְזֻמָּר¹⁹, מִי לִי
 33 בְּשָׂמִים וְעִמָּךְ לֹא חֲפָצִיתִי
 34 בְּאֶרֶץ, כִּי־דוּעַ מַה שְּׁכַתְּבִי
 35 אֲדַמּוּ"ר הַצִּמְחָה צָדֵק'
 36 בְּשִׁרְשׁ מִצּוֹת הַתְּפִלָּה²⁰
 37 מֵאִמֵּר חֲסִידוֹת מִיּוֹד הַעוֹסֵק בְּעִנְיָנֵי
 38 הַתְּפִלָּה שְׁכַף הָיָה נִשְׁמָע
 39 הַלְשׁוֹן מִרְבֵּנוּ הַזֶּקֶן בְּדַבְּרוֹתָיו,
 40 מִי לִי בְּשָׂמִים וְעִמָּךְ לֹא
 41 חֲפָצִיתִי בְּאֶרֶץ, אִיךְ וְוִיל זַע

ביאור בדרך אפשר

42 גָּאָר נִיֶּסֶט, אִיךְ וְוִיל נִיֶּט דְּאִינִן גִּן-עֵדֶן, אִיךְ וְוִיל נִיֶּט דְּאִינִן
 43 עוֹלָם-הַבָּא כּו', אִיךְ וְוִיל מְעַר נִיֶּט אַז דִּיךְ אֲלֵינִן, אִינִי רוצה
 44 מֵאוּמָה, אִינִי רוצה אֶת הַגִּן-עֵדֶן שֶׁלךְ, אִינִי רוצה אֶת הָעוֹלָם הַבָּא שֶׁלךְ, אִינִי
 45 רוצה אֶלֵּא אוֹתְךָ בַּעֲצֻמְךָ, וּמִזֶּה שְׁה' צִמַּח צָדֵק' מְדַיֵּק וְכּוֹתֵב שְׁעֲנָנִים
 46 זֶה הָיָה בְּעַת דְּבַקּוֹתָיו
 47 (וְאַהֲבָתוֹ) שֶׁל רַבְּנּוּ הַזֶּקֶן,
 48 וּמַה גַּם שְׁמַכִּיָּא זֹאת בְּהַמְשִׁיךְ
 49 לְבִיאוּרִים בְּפִרְטֵי הַדְּרָגוֹת
 50 בְּאַהֲבַת ה', מוֹכֵן שְׁה' עֲנָנִים
 51 דְּעִמָּךְ לֹא חֲפָצִיתִי בְּאוּפֵן כּוֹה שֶׁל
 52 רִצּוֹן אֶךְ וּרְקַ אֵל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא
 53 בַּעֲצֻמּוֹ הוּא תְּכַלִּית הַשְּׁלֵמוֹת
 54 וְהַדְּרָגָה הַכִּי נַעֲלִית בְּעֲנָנִים
 55 הָאֲהָבָה, שְׁזָהוּ עֲנָנִים הַאֲהָבָה
 56 בְּתַכְלִית הַשְּׁלִימוֹת עֲנִינָה תּוֹכְנָה
 57 הַפְּנִימִי שֶׁל עֲבוּדַת הַתְּפִלָּה²¹,
 58 כְּפּוֹלְחָנָא לִית פּוֹלְחָנָא
 59 כְּפּוֹלְחָנָא דְּרַחֲמֵימוֹתָא²² אֵין
 60 עֲבוּדָה (נַעֲלִית וְחֻשְׁבוּהָ) כַּעֲבוּדַת
 61 הַאֲהָבָה.
 62 (ג) וּמִמְשִׁיךְ הַרְבִּי הַרִי"צ בַּעַל
 63 הַהִילּוּלָא בְּמֵאֲמָרוֹ, בַּהֲמַשְׁךְ הַבִּיאוּר
 64 בְּעִנְיָן שְׁטוֹת דְּקְדוּשָׁה: "דְּהִנְגָה
 65 אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (כְּתוּבוֹת יז
 66 עֲמוּד א) אָמְרוּ עֲלֵיו עַל רַבִּי
 67 יְהוּדָא בְּרַבִּי אֵילְעָאִי שְׁהִיָּה
 68 נוּטֵל בַּד עֵנַף שֶׁל הָדָס וּמִרְקָד
 69 לְפָנָי הַפְּלָה וְכוּ' כְּדִי לַשְׁמַח
 70 אוֹתָהּ, רַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק
 71 מִרְקָד אֲתַלַּת כּו' הִיָּה וּרְקַד לְפָנָי
 72 הַכֹּלָה עִם שְׁלוֹשָׁה הַדָּסִים, כִּי נָח
 73 נִפְשֵׁיהָ אֲפָסִיק עֲמוּדָא דְּנוּרָא
 74 בִּין דִּידֵיהָ לְכוּלֵּי עֲלָמָא וְכוּ',
 75 כַּאֲשֶׁר נָחָה נִפְשׁוֹ שֶׁל רַב שְׁמוּאֵל
 28 (ג) וּמִמְשִׁיךְ בְּמֵאֲמָרוֹ: "דְּהִנְגָה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (כְּתוּבוֹת יז עֲמוּד א) אָמְרוּ
 29 עֲלֵיו עַל רַבִּי יְהוּדָא בְּרַבִּי אֵילְעָאִי שְׁהִיָּה נוּטֵל בַּד שֶׁל הָדָס
 30 וּמִרְקָד לְפָנָי הַפְּלָה וְכוּ', רַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק מִרְקָד אֲתַלַּת כּו', כִּי נָח

26 תְּכַלִּית הַשְּׁלֵמוֹת בְּעֲנָנִים הָאֲהָבָה, שְׁזָהוּ עֲנִינָה שֶׁל עֲבוּדַת הַתְּפִלָּה²¹, כְּמֵאֲמָר
 27 לִית פּוֹלְחָנָא כְּפּוֹלְחָנָא דְּרַחֲמֵימוֹתָא²².

(16) ויצא כח, יב. זהר ח"א רסו, ב. ח"ג שו, ב. תקו"ז תיקון מה (פג, א). (17) רמ"א חאו"ח בתחילתו. (18) תהלים טז, ח. (19) פסוק כה. (20) פ"מ (דרמ"צ קלח, סע"א). נעתק ב"היום יום" יח כסלו. (21) ראה קונטרס העבודה פ"א. פ"ד. (22) ראה זהר ח"ב נה, ב. ח"ג רסו, א. לקו"ת שלח מב, ג. ובכ"מ.

באתי לגני אחותי כלה

לא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ונפטר מהעולם) הפסיק עמוד של אש בינו לכל העולם אָמַר רַבִּי זִירָא
2 אֶהְיֶה לְיָהּ כֹּהֵן שְׁטוּתִיהָ לְסַבָּא וְכוּ' הוֹעִילָה לוֹ הַשְּׁטוּת שְׁלוֹ ל"זֶקֶן".
3 וּכְלָלוֹת הַבִּיאוֹר שְׁמַבִּיא בַּמָּאֵמֶר סִפּוּר הַש"ס האמור
4 ב'כְּתוּבוֹת' הוּא, כְּדִי לְחַזֵּק הָעֲנִיָּן האמור לעיל לגבי עבודת ה' באופן
5 של 'שטות דקדושה', שְׁמַצִּינוּ
6 ב'ש"ס הַלְשׁוֹן שֶׁל שְׁטוּת גַּם
7 בְּנוֹגַע לְעִבּוּדַת ה' שֶׁל הָאָדָם
8 [כְּשֵׁם שְׁבִ'לְעוֹמַת־זֶה] הִיפך
9 הקדושה, לגבי העובר עבירה] אָמְרוּ
10 חֲכָמֵינוּ ז"ל הַלְשׁוֹן שֶׁנִּכְנַס בּוֹ
11 רוּחַ שְׁטוּת, שְׁלֹכֵן נַעֲשֶׂה
12 הַמְשַׁכֵּן מַעֲצֵי שְׁטִים דְּוָקָא,
13 שְׁטִים מַלְשׁוֹן שְׁטוּת (כנ"ל)
14 [סְעִיף א)] כִּי עַל יְדֵי 'שטות דקדושה'
15 מתקנים ומהפכים את ה'שטות
16 דלעומת־זו', וְעַל זֶה מְבִיא הַרְבֵּי
17 הַרְיִי"צ בַּמָּאֵמֶר אֵת סִפּוּר הַש"ס
18 ב'כְּתוּבוֹת' (שְׁמַמְנוּ יוֹכֵן גַּם
19 פְּרֻטֵי הַדְּבָרִים בְּאֹפֶן הַעֲבֹדָה
20 דִּשְׁטוּת דְּקָדוּשָׁה, כְּפִי
21 שְׁיִתְבָּאֵר לְקַמְזוּ), אֹדוֹת
22 הַהֲנַהֲגָה דְנוּטָל בַּד שֶׁל הַדַּס
23 וּמְרַקָּד כּו', וְכֵן אֹדוֹת הַהֲנַהֲגָה שֶׁל
24 מְרַקָּד אֶתְלַת, כְּפִי שְׁהוּבָא לְעִיל,
25 שְׂאִין זֶה אֹפֶן הַהֲנַהֲגָה שֶׁל
26 תְּלַמִּיד חֶכֶם עַל-פִּי טַעַם-
27 וְדַעַת, וְעַל-פִּי הַשֶּׁכֶל וְהַיְגִיוֹן הִיא
28 מִקּוּם לומר שִׁיקוּד לִפְנֵי הַכֹּלָה בִּאֹפֶן
29 כּוּזָה אֵינְנו הִנְהַגָה הַמְתַּאֲמָה לְתַלְמִידֵי
30 חֲכָמִים כְּמוֹ רַבִּי יְהוּדָה בַּר עִילָא וְרַב
31 שְׁמוּאֵל בַּר יִצְחָק וְעַל זֶה אָמְרוּ
32 שְׁאֵרְבָּה שְׁהֲנַהֲגָה זֶה בְּאֹפֶן שֶׁל
33 שְׁטוּת דְּקָדוּשָׁה, לֹא רַק שְׂאֵינְנָה
34 הִנְהַגָה בְּלִתי רְאוּיָה אֵלָא אֲדַרְבָּה
35 אֶהְיֶה לְיָהּ, הוֹעִילָה לוֹ, עַד כְּדִי
36 כְּךָ, דְּכִי נָח נִפְשִׁיהָ אֶפְסִיק
37 עֲמוּדָא דְּנוֹרָא בֵּין דִּידֵיהָ
38 לְכוּלֵי עֲלָמָא שְׂכַאשֵׁר נִפְטַר הַפְּסִיק
39 עֲמוּד שֶׁל אֵשׁ בֵּינוֹ לְכֹל הָעוֹלָם, לְהוֹרוֹת
40 עַל גּוֹדֵל מַעֲלָתוֹ.

אָף צְרִיף לְהַבִּין, שְׁהָרִי עַל-פִּי-זֶה לִפִּי הַמְבוּאָר לְעִיל בַּעֲנִיָּן /שטות
דְּקָדוּשָׁה/ נוֹגַע חָשׁוּב לְצוּרֵךְ בִּיאוֹר הַעֲנִיָּן רַק הָעֲנִיָּן דְּאֶהְיֶה לְיָהּ
שְׁטוּתָא לְסַבָּא, שְׂכַסּוּפוֹ שֶׁל דְּבַר הַתְּבַר שֶׁהַשְּׁטוּת דְּקָדוּשָׁה' בַּהֲנַהֲגָתוֹ
שֶׁל רַב שְׁמוּאֵל הוֹעִילָה לוֹ וּמָהוּ הַטַּעַם שְׁמַבִּיא בַּמָּאֵמֶר כָּל
אַרְיִכוֹת הַדְּבָרִים בְּסִפּוּר הַגְּמָרָא
נִפְשִׁיהָ אֶפְסִיק עֲמוּדָא דְּנוֹרָא בֵּין דִּידֵיהָ לְכוּלֵי
עֲלָמָא וְכוּ', אָמַר רַבִּי זִירָא אֶהְיֶה לְיָהּ כֹּהֵן
שְׁטוּתִיהָ לְסַבָּא וְכוּ'. וּכְלָלוֹת הַבִּיאוֹר שְׁמַבִּיא
בַּמָּאֵמֶר סִפּוּר הַש"ס ב'כְּתוּבוֹת' הוּא, כְּדִי לְחַזֵּק
הָעֲנִיָּן, שְׁמַצִּינוּ ב'ש"ס הַלְשׁוֹן שֶׁל שְׁטוּת גַּם
בְּנוֹגַע לְעִבּוּדַת הָאָדָם [כְּשֵׁם שְׁבִ'לְעוֹמַת־זֶה]
אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל הַלְשׁוֹן שֶׁנִּכְנַס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת,
שְׁלֹכֵן נַעֲשֶׂה הַמְשַׁכֵּן מַעֲצֵי שְׁטִים דְּוָקָא, שְׁטִים
מַלְשׁוֹן שְׁטוּת (כנ"ל סְעִיף א)], וְעַל זֶה מְבִיא
אֵת סִפּוּר הַש"ס ב'כְּתוּבוֹת' (שְׁמַמְנוּ יוֹכֵן גַּם
פְּרֻטֵי הַדְּבָרִים בְּאֹפֶן הַעֲבֹדָה דִּשְׁטוּת דְּקָדוּשָׁה,
כְּפִי שְׁיִתְבָּאֵר לְקַמְזוּ), אֹדוֹת הַהֲנַהֲגָה דְנוּטָל בַּד
שֶׁל הַדַּס וּמְרַקָּד כּו', מְרַקָּד אֶתְלַת, שְׂאִין זֶה
אֹפֶן הַהֲנַהֲגָה שֶׁל תְּלַמִּיד חֶכֶם עַל-פִּי טַעַם-וְדַעַת,
וְעַל זֶה אָמְרוּ שְׁהֲנַהֲגָה זֶה בְּאֹפֶן שֶׁל שְׁטוּת אֶהְיֶה
לְיָהּ, עַד כְּדִי כְּךָ, דְּכִי נָח נִפְשִׁיהָ אֶפְסִיק עֲמוּדָא
דְּנוֹרָא בֵּין דִּידֵיהָ לְכוּלֵי עֲלָמָא.
אָף צְרִיף לְהַבִּין, שְׁהָרִי עַל-פִּי-זֶה נוֹגַע רַק
הָעֲנִיָּן דְּאֶהְיֶה לְיָהּ שְׁטוּתָא לְסַבָּא, וּמָהוּ
הַטַּעַם שְׁמַבִּיא בַּמָּאֵמֶר כָּל אַרְיִכוֹת הַדְּבָרִים
שְׁלֹכְאוּרָה אֵינָם שְׂיָכִים לְבִיאוֹר הָעֲנִיָּן, הִחֵל
מִהַהֲקַדְמָה שְׂרַבִּי יְהוּדָא בְּרַבִּי אֶלְעָאִי הִיָּה נוּטָל
בַּד שֶׁל הַדַּס וּמְרַקָּד, וְרַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק
מְרַקָּד אֶתְלַת (שְׁלֹשׁ בְּדִין שֶׁל הַדַּס).^א וְכִמּוֹ-כֵן
מְבִיא אֵת כָּל ג' הַפִּירוּשִׁים בַּמָּאֵמֶר רַבִּי זִירָא
אֶהְיֶה לְיָהּ כֹּהֵן, וּמִפְרֹט אֵת שְׁלוּשַׁת
הַפִּירוּשִׁים אֶהְיֶה לְיָהּ שְׁטוּתִיהָ
הוֹעִיל לִזְקֵן הַשְּׁטוּת שֶׁל
עֲנַף שֶׁל הַדַּס שְׁהָיָה
מְרַקָּד (בו), וְאָמְרִי לָהּ וְיֵשׁ
אוֹמְרִים שֶׁהוֹעִילָה לוֹ שְׁטוּתִיהָ
הַשְּׁטוּת שֶׁל לְסַבָּא (שְׁהָיָה
מִתְנַהֵג כֵּךְ שְׂכַלְפֵי חוּץ הִיא נִרְאָה
כְּשׁוּטָה), וְאָמְרִי לָהּ וְיֵשׁ אוֹמְרִים
שֶׁהוֹעִילָה לוֹ שְׂיִטְתִּיהָ שִׁיתָו
לְסַבָּא (שְׂיִטְתוֹ וּמִנְהַגוֹ),^ב
וְלִכְאוּרָה לֹא מוּכָן מִדּוּעַ מִפְרֹט הַרְבֵּי
הַרְיִי"צ בַּמָּאֵמֶר אֵת כֹּל שְׁלוּשַׁת
הַפִּירוּשִׁים הַלְלוּ אֵף שְׁלֹכְאוּרָה
נוֹגַע פָּאן לְצוּרֵךְ בִּיאוֹר הָעֲנִיָּן הַנִּדּוּן
רַק הַפִּירוּשׁ דִּשְׁטוּתִיהָ הַשְּׁטוּת
שְׁלוֹ?
וּבִיּוֹתֵר יוֹקְשָׁה, שְׂאֵלָה נּוֹסֶפֶת
קִשָּׁה יוֹתֵר, דְּהִנֵּה מָאֵמֶר רַבִּי ז"ל
ד'כְּתוּבוֹת' הַמוֹפִיעַ בּוֹמַסֶּכֶת כְּתוּבוֹת
בְּתַלְמוּד הַג"ל הוֹבָא גַּם
רַק הַפִּירוּשׁ דִּשְׁטוּתִיהָ. וּבִיּוֹתֵר יוֹקְשָׁה, דְּהִנֵּה מָאֵמֶר רַבִּי ז"ל ד'כְּתוּבוֹת' הַג"ל

א) ואי אפשר לומר שמביא ש"ר' יהודה בר' אילעי הי' נוטל בד של הדס", דמזה מקור פירוש רש"י ש"מרקד אתלת" היינו שלש בדין של הדס", דמזה מקור פירוש רש"י ש"מרקד אתלת" היינו שלש בדין של הדס - דאין זה ענין המאמר לבאר המקור לפירוש רש"י. וגם: מאי נפק"מ בנדו"ד במה מרקד.
ב) ועוד, שהפירושים סותרים: שוט - שמחזוץ לאדם, שיטה ושטות.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בְּדְרוּשֵׁי מֵאִמְרֵי הַחֲסִידוֹת שֶׁל אֲדָמוֹר"ר הָאֲמֵצְעִי ב'סִידוֹר'²³ בִּסְפֹר
2 'סִידוֹר עִם דַּא"ח' (דְּרַבֵּי אֱלוֹקִים חַיִּים, הֵינּוּ מֵאִמְרֵי חֲסִידוֹת), וּבִמְאָמֶר
3 שֶׁל אֲדָמוֹר"ר (מְהוֹרָשׁ"ב) נִשְׁמָתוֹ-עֵדֶן דְּבוּר־הַמִּתְחִיל בְּאֵתִי
4 לְגַנְי שֶׁל שְׁנַת תְּרַנ"ח²⁴ (שָׁבוּ מִבְּאָרִים בְּכָל־לוֹת פְּמָה עֲנִינִים
5 שֶׁבְּהֶמְשָׁן הַהִילוּלָא שֶׁל שְׁנַת
6 תש"י, בּוּ בֵּאוּ הַדְּרִימִים בְּפִרְטוּת
7 (יֹתֵר), וּב'קוֹנְטֵרַס וּמַעֲיָן'²⁵,
8 מֵאִמְרֵי חֲסִידוֹת שֶׁל הַרְבֵּי הַרְש"ב עַל
9 הַכְּתוּב 'וּמַעֲיָן מִבֵּית ה' יֵצֵא וְהִשְׁקָה אֶת
10 נַחַל הַשְּׂטִימ' שֶׁגַּם בּוּ מְדוּבָר (בְּשִׂיכּוֹת
11 לְלִשׁוֹן הַכְּתוּב 'נַחַל הַשְּׂטִימ') בְּעִנְיָן
12 הַרוּחַ שְׁטוּת, לְמַטָּה מִטַּעַם וְדַעַת,
13 שֶׁבִּגְלַל־אֵדָם עוֹבֵר עֵבִירָה, וְה'שְׁטוּת
14 דְּקְדוּשָׁה' שְׁלֹמַעֲלָה מִטַּעַם וְדַעַת וְשֵׁם
15 בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת הַלְלוּ מוֹבָא רַק מָה
16 שֶׁנּוֹגֵעַ יִשְׁרׁוּת לְבִיאָוֹר
17 הָעֲנִיָן²⁶, וְאֵילוּ בְּמֵאָמֶר זֶה
18 דִּבְבוּר־הַמִּתְחִיל 'בְּאֵתִי לְגַנְי תִּשְׂי'
19 מִבְּאָרִים גַּם כָּל הַפְּרָטִים
20 הָאֲמוּרִים, שֶׁלְּכֹאֲרָה אֵין
21 לָהֶם שִׂיכּוֹת לְבִיאָוֹר הָעֲנִיָן
22 וְצוּרִךְ לְהִבִּין מִהוּ הַטַּעַם לְתוֹסַפַּת כָּל
23 הַפְּרָטִים הַלְלוּ?
24 וַיֵּשׁ לֹזְמֵר הַבִּיאָוֹר בְּזָה, דְּכִיּוֹן
25 שֶׁבְּמֵאָמֶר זֶה דִּבְבוּר־הַמִּתְחִיל
26 'בְּאֵתִי לְגַנְי תִּשְׂי מִבְּאָר פְּרָטִי
27 הַדְּרִימִים בְּעִנְיָן אֵין אֲדָם עוֹבֵר
28 עֵבִירָה אֶל־אִם-כֵּן נִכְנַס בּוֹ
29 רוּחַ שְׁטוּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר
30 לְפַנִּי-זֶה, הֵינּוּ שְׁעִינֵי שְׁטוּת
31 דְּלַעֲוֹמַת זֶה מִבְּאָרִים לְפִרְטֵיהֶם,
32 וּכְמוֹ-כֵן מִבְּאָר בְּהֶמְשָׁן
33 הַמֵּאָמֶר²⁷ לְעִנְיָן קִרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן
34 בְּעִנְיָן פְּרָטִי הָאוֹתִיּוֹת שֶׁק"ר,
35 הַחִילּוּק הַחֲבֹדֵל שֶׁבֵּינֵי הָאוֹתִיּוֹת
36 ק' וְר' לְאוֹתִיּוֹת ד' וְה' וְכוּ'
37 (כְּפִי שֶׁמְבֹאֵר בְּאִרְיִכּוֹת בְּפִרְקִים ו' ד',
38 ח' שֶׁל ה'הַמְשָׁךְ), לְכֵן רְצוֹנוֹ
39 לְבָאֵר בְּפְרָטִיּוֹת (עַל-כֵּן-פְּנִים
40 בְּקִיצוֹר) עֲנִינִים אֵילוּ כְּפִי
41 שֶׁהֵם בְּשְׁטוּת דְּקְדוּשָׁה, כְּדִי
42 לְכַטֵּל הַשְּׁטוּת דְּלַעֲמַת-זֶה'
1 הוֹבָא גַּם בְּדְרוּשֵׁי אֲדָמוֹר"ר הָאֲמֵצְעִי ב'סִידוֹר'²³,
2 וּבִמְאָמֶר שֶׁל אֲדָמוֹר"ר (מְהוֹרָשׁ"ב) נִשְׁמָתוֹ-עֵדֶן
3 דְּבוּר־הַמִּתְחִיל בְּאֵתִי לְגַנְי תְּרַנ"ח²⁴ (שָׁבוּ
4 מִבְּאָרִים בְּכָל־לוֹת פְּמָה עֲנִינִים שֶׁבְּהֶמְשָׁן
5 הַהִילוּלָא), וּב'קוֹנְטֵרַס וּמַעֲיָן'²⁵, וְשֵׁם מוֹבָא רַק
6 מָה שֶׁנּוֹגֵעַ לְבִיאָוֹר הָעֲנִיָן²⁶, וְאֵילוּ בְּמֵאָמֶר זֶה
7 מִבְּאָרִים גַּם כָּל הַפְּרָטִים הָאֲמוּרִים, שֶׁלְּכֹאֲרָה
8 אֵין לָהֶם שִׂיכּוֹת לְבִיאָוֹר הָעֲנִיָן. וַיֵּשׁ לֹזְמֵר
9 הַבִּיאָוֹר בְּזָה, דְּכִיּוֹן שֶׁבְּמֵאָמֶר זֶה מִבְּאָר פְּרָטִי
10 הַדְּרִימִים בְּעִנְיָן אֵין אֲדָם עוֹבֵר עֵבִירָה אֶל־אִם-
11 כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר לְפַנִּי-זֶה,
12 וּכְמוֹ-כֵן מִבְּאָר בְּהֶמְשָׁן הַמֵּאָמֶר²⁷ בְּעִנְיָן פְּרָטִי
13 הָאוֹתִיּוֹת שֶׁק"ר, הַחִילּוּק שֶׁבֵּינֵי הָאוֹתִיּוֹת ק' וְר'
14 לְאוֹתִיּוֹת ד' וְה' וְכוּ', לְכֵן רְצוֹנוֹ לְבָאֵר בְּפְרָטִיּוֹת
15 (עַל-כֵּן-פְּנִים בְּקִיצוֹר) עֲנִינִים אֵילוּ כְּפִי שֶׁהֵם
16 בְּשְׁטוּת דְּקְדוּשָׁה, כְּדִי לְכַטֵּל הַשְּׁטוּת דְּלַעֲמַת-
17 זֶה' (כְּדִלְקָמֶן).
18 (ד) וּנְקוּדַת הַבִּיאָוֹר בְּזָה, דְּהִנֵּה עֲשִׂית הַמִּשְׁכָּן
19 מְעַצֵּי שְׂטִימ הִיְתָה בְּאוֹפֶן שְׁעַצֵּי שְׂטִימ הוּא
20 עֲנִיָן שֶׁל מְקִיף, דְּהִנֵּה הַקִּירוֹת שֶׁהִקִּיפוּ אֶת כָּל
21 עֲנִינֵי הַמִּשְׁכָּן. וְאֵילוּ בְּתוֹךְ הַמִּשְׁכָּן נַעֲשׂוּ כָּל
22 עֲנִינֵי הָעֲבוּדָה שֶׁפְּלֹלוֹתֶם הוּא עֲנִיָן עֲבוּדַת
23 הַקְּרָבָנוֹת, עֲבוּדַת הַתְּמִידִין וְעֲבוּדַת הַמוֹסְפִין,
24 שֶׁעֲבוּדָה זֹו הִיְתָה צְרִיכָה לְהִיּוֹת בְּטַעַם-וְדַעַת
25 דְּרוֹקָא, בְּכַמָּה פְּרָטִים וּפְרָטִי פְּרָטִים. אֶל־אֵל שֶׁכָּל
26 עֲנִינִים אֵילוּ הֵיוּ מְקַפִּים בְּעַצֵּי שְׂטִימ, שְׂטִימ
27 מְלִשׁוֹן שְׁטוּת, שֶׁהוּא עֲנִיָן שְׁטוּת דְּקְדוּשָׁה
28 שֶׁלְּמַעֲלָה מִטַּעַם-וְדַעַת, וּמְקִיף זֶה הַשְּׂפִיעַ וּפְעֵל
29 בְּכָל עֲנִינֵי הָעֲבוּדָה שֶׁבְּמִשְׁכָּן. וְכֵן הוּא גַּם
30 בְּנִמְשָׁל, בְּעִנְיָן הַתְּפִלָּה (שֶׁבְּזָה מִתְּבַטָּא עֲנִיָן
31 הַשְּׁטוּת דְּקְדוּשָׁה, שֶׁזֶהוּ מָה שֶׁכְּתוּב וְאֵין בְּעַר
32 וְלֹא אֲדַע גו' שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה אֵין תְּמִיד עֲמָךְ, כִּנ"ל

(23 עם דא"ח - קכח, א ואילך. 24 סה"מ תרנ"ח ע' רי. 25 מאמר כו פ"א. 26) "ענין רב שמואל בר רב יצחק מרקד אתלת" - בסידור, ו"אהני לי שטותא לסבא" - בד"ה באתי לגני תרנ"ח וביקונטרס ומעין. 27 פרק ו ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הַכֶּלֶל וְהַנְקוּדָה של 'שטות דקדושה' שְׁהוּא מְקִיף וּמְשַׁפֵּיעַ עַל
 2 כָּל הַפְּרָטִים שְׁבַענִין הַתְּפִלָּה שעם היותם על-פי טעם ודעת, תהיה
 3 בהם הארה והשפעה של הנקודה הכללית שלמעלה מטעם ודעת.
 4 וְהַעֲנִין בְּזָה, דְּהִנֵּה נִתְבָּאָר לְעִיל בסעיף ב' שְׁעִיקָר עֲנִין הַתּוֹכֵן
 5 הַפְּנִימִי של הַתְּפִלָּה הוּא
 6 כְּהִלְשׁוֹן שְׁהִיָּה נִשְׁמַע מִרְבֵּנוּ 1 סְעִיף ב'), שְׁיִשְׁנוּ הַכֶּלֶל וְהַנְקוּדָה שְׁהוּא מְקִיף
 7 הַזְּקֵן בְּעַת דְּבִקּוּתוֹ, מִי לִי 2 וּמְשַׁפֵּיעַ עַל כָּל הַפְּרָטִים שְׁבַענִין הַתְּפִלָּה.
 8 בְּשָׂמִים וְעַמָּךְ לֹא חִפְצָתִי
 9 בְּאַרְץ, שֶׁאֵין לוֹ שׁוֹם דְּבַר בְּשָׂמִים 3 וְהַעֲנִין בְּזָה, דְּהִנֵּה נִתְבָּאָר לְעִיל שְׁעִיקָר עֲנִין
 10 וּבִאֲרֵץ וְאֵינוֹ רוּצָה אֵלָא אֵת הַקְּדוּשָׁ- 4 הַתְּפִלָּה הוּא כְּהִלְשׁוֹן שְׁהִיָּה נִשְׁמַע
 11 בְּרוּךְ-הוּא בְּעַצְמוֹ כְּפִי שְׁאוּמֵר 5 מִרְבֵּנוּ הַזְּקֵן בְּעַת דְּבִקּוּתוֹ, מִי לִי בְּשָׂמִים וְעַמָּךְ
 12 דְּוֹד הַמְּלָךְ, נְעִים זְמִירוֹת 6 לֹא חִפְצָתִי בְּאַרְץ, כְּפִי שְׁאוּמֵר דְּוֹד הַמְּלָךְ, נְעִים
 13 יִשְׂרָאֵל²⁸, בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל, 7 זְמִירוֹת יִשְׂרָאֵל²⁸, בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל, וְלִפְנֵי-זֶה
 14 וְלִפְנֵי-זֶה כְּתִיב בְּתַהֲלִים שֶׁם 8 כְּתִיב וְאֵנִי תְּמִיד עִמָּךְ, וּכְפִי
 15 וְאֵנִי תְּמִיד עִמָּךְ, וּכְפִי 9 שְׁמַקְדִים בְּקְתוּב שְׁהַתְּנָאִי
 16 שְׁמַקְדִים בְּקְתוּב שְׁהַתְּנָאִי 9 וְהַדְרִיף לְבָא לְזָה הוּא עַל-יַד־זֶה שְׁאֲנִי
 17 וְהַדְרִיף לְבָא לְזָה הַיְהוּת "עַמָּךְ", 10 בְּעַר וְלֹא אֲדַע גּו'. וּמְכַל-מְקוֹם הָרִי דְוָקָא
 18 הַתְּפִלָּה צְרִיכָה לְהִיֹּת בְּקִשְׁת צְרִכִיו, דְּהִינּוּ פְּרָטִי 11 בְּתַפְּלָה צְרִיכָה לְהִיֹּת בְּקִשְׁת צְרִכִיו, דְּהִינּוּ פְּרָטִי
 19 וְהַדְּבָרִים דְוָקָא. דְּהִנֵּה יְדוּעָה מַחְלֻקַת הַפּוֹסְקִים 12 הַדְּבָרִים דְוָקָא. דְּהִנֵּה יְדוּעָה מַחְלֻקַת הַפּוֹסְקִים
 13 אִם תְּפִלָּה הִיא מְצוּת-עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה, כְּמַבְאָר 13 אִם תְּפִלָּה הִיא מְצוּת-עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה, כְּמַבְאָר
 14 בְּאַרוּכָה בְּנוֹשְׂאֵי-כְּלִי הַרְמַב"ם בְּרִישׁ הַלְכוֹת 14 בְּאַרוּכָה בְּנוֹשְׂאֵי-כְּלִי הַרְמַב"ם בְּרִישׁ הַלְכוֹת
 15 תְּפִלָּה²⁹, שְׁכַתְּב מְצוּת-עֲשֵׂה לְהַתְּפַלֵּל בְּכָל יוֹם. 15 תְּפִלָּה²⁹, שְׁכַתְּב מְצוּת-עֲשֵׂה לְהַתְּפַלֵּל בְּכָל יוֹם.
 16 וּמְצִינּוּ בְּזָה מַחְלֻקַת בֵּין ה'בְּבַלְי' ל'יְרוּשְׁלָמִי', 16 וּמְצִינּוּ בְּזָה מַחְלֻקַת בֵּין ה'בְּבַלְי' ל'יְרוּשְׁלָמִי',
 17 שְׁבִיבְבַלְי' אֵיתָא בְּנוֹגַע לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי 17 שְׁבִיבְבַלְי' אֵיתָא בְּנוֹגַע לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי
 18 וּחֲבָרָיו שְׁתוּרְתָן אוּמַנְתָן, שְׁמַפְסִיקִין לְקַרְיַאת 18 וּחֲבָרָיו שְׁתוּרְתָן אוּמַנְתָן, שְׁמַפְסִיקִין לְקַרְיַאת
 19 שְׁמַע וְאֵין מְפַסִּיקִין לְתְּפִלָּה³⁰, וְהִינּוּ לְפִי 19 שְׁמַע וְאֵין מְפַסִּיקִין לְתְּפִלָּה³⁰, וְהִינּוּ לְפִי
 20 שְׁקַרְיַאת שְׁמַע דְּאוּרִיתָא, וְתְּפִלָּה דְרַבְּנָן. אֲמַנְם 20 שְׁקַרְיַאת שְׁמַע דְּאוּרִיתָא, וְתְּפִלָּה דְרַבְּנָן. אֲמַנְם
 21 ב'יְרוּשְׁלָמִי'³¹ הוּבָאוּ בְּזָה ב' דְּעוֹת, דְּעַת רַבִּי 21 ב'יְרוּשְׁלָמִי'³¹ הוּבָאוּ בְּזָה ב' דְּעוֹת, דְּעַת רַבִּי
 22 אַחָא, שְׁקַרְיַאת שְׁמַע דְּבַר תּוֹרָה, וְתְּפִלָּה אֵינָה 22 אַחָא, שְׁקַרְיַאת שְׁמַע דְּבַר תּוֹרָה, וְתְּפִלָּה אֵינָה
 23 דְּבַר תּוֹרָה. וְדַעַת רַבִּי בּוּא, שְׁקַרְיַאת שְׁמַע זְמַנָּה 23 דְּבַר תּוֹרָה. וְדַעַת רַבִּי בּוּא, שְׁקַרְיַאת שְׁמַע זְמַנָּה
 24 קְבוּעַ, וְתְּפִלָּה אֵין זְמַנָּה קְבוּעַ. וּמַנָּה מוּכַח 24 קְבוּעַ, וְתְּפִלָּה אֵין זְמַנָּה קְבוּעַ. וּמַנָּה מוּכַח
 25 שְׁלִדְעָה זו, הַתְּפִלָּה עֲצָמָה הִיא מִן הַתּוֹרָה. וְיִישׁ 25 שְׁלִדְעָה זו, הַתְּפִלָּה עֲצָמָה הִיא מִן הַתּוֹרָה. וְיִישׁ
 26 לּוֹמֵר שְׁזָהוּ הֵיסוּד לְדַבְרֵי הַרְמַב"ם שְׁתְּפִלָּה הִיא 26 לּוֹמֵר שְׁזָהוּ הֵיסוּד לְדַבְרֵי הַרְמַב"ם שְׁתְּפִלָּה הִיא
 27 מְצוּת-עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה. וְאָפִי עַל-פִּי שְׁבִיבְבַלְי' 27 מְצוּת-עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה. וְאָפִי עַל-פִּי שְׁבִיבְבַלְי'
 28 ו'יְרוּשְׁלָמִי' הִלְכָה כְּבִבְבַלְי'³², מְכַל-מְקוֹם יִשְׁנָן 28 ו'יְרוּשְׁלָמִי' הִלְכָה כְּבִבְבַלְי'³², מְכַל-מְקוֹם יִשְׁנָן
 29 רְאִיּוֹת גַּם מְכַמָּה מְקוּמוֹת ב'בְּבַלְי' שְׁתְּפִלָּה 29 רְאִיּוֹת גַּם מְכַמָּה מְקוּמוֹת ב'בְּבַלְי' שְׁתְּפִלָּה
 30 דְּאוּרִיתָא³³, וְרַק נּוֹסַח הַתְּפִלָּה וְזַמְנֵי הַתְּפִלָּה הֵם 30 דְּאוּרִיתָא³³, וְרַק נּוֹסַח הַתְּפִלָּה וְזַמְנֵי הַתְּפִלָּה הֵם
 41 הַבְּבַלִּי ל'יְרוּשְׁלָמִי' הַתְּלַמּוּד

(ג) ראה קונטרס העבודה (פ"ה) שאפילו המקיף דחי' משנה כו', ועאכו"כ המקיף דיחידה.

(28) שמואל"ב כג, א. (29) ראה רמב"ן בהשגות לספר המצוות להרמב"ם מ"ע ה ובנ"כ שם. סמ"ק מצוה יב. ספר זהר הרקיע להרשב"ן אות יב. (30) שבת יא, א ובפירש"י שם. (31) ברכות פ"א ה"ב. שבת פ"א ה"ב. (32) רי"ף סוף עירובין. וראה אנציקלופדי' תלמודית (כרך ט) ערך הלכה ע' רנ ואילך. וש"נ. (33) ראה פס"ד להצ"צ חידושים על הרמב"ם שם, ג ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 התפלה וזמני התפלה הם מדרבנן³⁴. וגדולה מזו יתר על כן
2 מצינו ב'רעיא מהימנא' (שהוא ספר המצות שבזהר)
3 פ'רשת פנחס³⁵, פקודא חד-סר, המצווה האחת-עשרה
4 איקריאת צלותא נקראת תפילה דשחרית מנחה ערבית.
5 שמונה משמע, שלשיטת
6 הזהר לא רק התפלה עצמה
7 אלא גם אפילו זמני התפלה
8 הם מן התורה (שלא כדברי
9 התלמוד שהמצווה עצמה מן התורה
10 ורק הנוסח והזמן הם מדרבנן). וזהו
11 גם מה שמצינו ב'ירושלמי'
12 תלמוד ירושלמי מסכת ברכות³⁶
13 שאחיתופל היה מתפלל
14 שלש תפלות בכל יום היינו
15 שלמעשה גם בירושלמי יש מקור לכך
16 שגם לזמני התפילה והחיוב להתפלל
17 שחרית, מנחה וערבית יש יסוד חזק.
18 ובכל אופן, הרי גם לפי
19 הדעות שזמני התפלה ונוסח
20 התפלה אינם מן התורה, הרי
21 לכל הדעות התפלה עצמה
22 חייבה מן התורה, ועיקרה
23 העניין העיקרי והמרכזי של התפילה
24 הוא כלשון הרמב"ם שיהא
25 אדם שואל צרכיו שהוא
26 צריך להם בבקשה ותחנה
27 ונמצא שהתפילה על הצרכים הגשמיים
28 היא עניין יסודי ועיקרי בעבודת
29 התפילה, ובכך מתחזקת השאלה איך
30 זה מתאים עם האמור לעיל שעניין
31 עבודת התפילה הוא להתעלות
32 ולהתקרב לאלוקות עד כדי כך שלא
33 יהיו לאדם שום רצונות אפילו לעניינים
34 ורחניים, וכל-שכן לעניינים גשמיים,
35 מלבד הרצון לדבוק בקדוש ברוך הוא
36 בעצמו?
37 ובפ'רשת על-פי ביאור ה'צמח
38 צדק' בתחילת מאמרו המיוחד על
39 עניין התפילה 'שרש מצות
40 התפלה'³⁷ (לאחרי שמביא
41 שיש מחלוקת הפוסקים אם
42 תפלה מצות-עשה מדאורייתא

או מדרבנן, ורוב מוני המצות העלו למסקנה שמצות התפלה
מדאורייתא היא בקשת צרכיו), שזהו משרשי האמונה לפי
שעל-ידי-זה שביקש את צרכיו מאת ה' דווקא, מתוך אמונה שה' הוא
מקור החיות של כל העולמות והנבראים ידע ויבין שהשם-יתברך
הוא לבדו המנהיג עולמו
ומשגיח בכל פרטי בריותיו,
וכי לו לבדו היכולת
להושיע. וכן מוכח גם
מתפלת שלמה בנוגע לבית-
המקדש, שנאמרה בעת חנוכת בית
המקדש הראשון, ובה שלמה המלך
מבקש מאת ה' לשמוע את התפילות
שיתפללו בבית המקדש בעתיד, ואומר
כל תפלה כל תחנה אשר
תהיה לכל האדם (כאשר
יהיה אצלו ענין בלתי רצוי,
כפי שמפ'רשת לפני-זה כמה
וכמה פרטים של מצבים בלתי
רצויים שיבואו להתפלל לה' להינצל
מהם, כמו בצורת או רעב וכד'),
ופ'רש בפיו אל הבית הזה,
ואתה תשמע גו' ונתת לאיש
המתפלל את שאלתו וגו'³⁸, וגם
אל הנכרי גו' אתה תשמע גו'
ועשית ככל אשר יקרא אליך
הנכרי³⁹, ועל-אחת-פמה-
וכמה בנוגע לאיש ישראל
(אלא שגבי נכרי כתיב ככל
אשר יקרא אליך הנכרי, מצד
קידוש השם, שלא יהא קורא
תגר כו', ויבוא בטרוניות נגד ה' כו',
מה-שאין-כן ישראל כתיב
ונתת לאיש ככל דרכיו
גו'⁴⁰). ונמצא, שענינו של
בית-המקדש הוא שבו
צריכה להיות בקשת צרכיו,
דהינו צרכים פרטיים דוקא
כמו אלה המפורטים בתפלת שלמה
המלך, המדברים אודות המזון
והפרנסה הגשמית. וביחד עם זה,

(34) ראה 'מגלת אסתר' לספר המצוות שם. וראה גם אג"ק אדה"ז (קה"ת, תשמ"מ) ע' לב ואילך. סהמ"צ להצ"צ קטו, א. מכתב י"א ניסן תשט"ו (אג"ק ח"י"ב ע' תיב). (35) זח"ג רנו, א. (36) פ"ד ה"ד. (37) סהמ"צ להצ"צ שם. (38) מלכים-א ח, לח-ט. (39) שם, מא-ג. (40) פירש"י שם.

באתי לגני אחותי כלה

לה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בד בכד עם המבואר לעיל באריכות שהתפילה היא על פרנסה גשמית, הנה
2 עננן התפלה הוא באופן דעמף לא חפצתי בארץ, שאין לאדם
3 שום רצונות בעניני 'ארץ', היינו עניינים גשמיים, כיוון שפממצב כזה
4 כאשר כל הרצון והתשוקה והשאיפה שלו היא להיות רבוק באלוקות לא
5 שיף אצלו צרכים גשמיים,
6 ואפילו לא צרכים רוחניים,
7 ואפילו לא דרגא הכי עליונה
8 ברוחניות, פיאם אך ורק שאיפה
9 להיות רבוק בקדוש-בורן-הוא בעצמו,
10 כלשון רבנו הוקן שהיה נשמע ממנו
11 בעת דבקותו איף וויל מער ניט
12 אז דיף אליין איני רוצה אלא
13 אותך בעצמך.
14 וביאור הענין, שפלקלות עננן
15 עבודת התפלה שבה האדם מתחבר
16 לאלוקות הוא באופן דסולם
17 מוצב ארצה וראשו מגיע
18 השמימה. הינו, שעל-די
19 התפלה מתעלה איש ישראל
20 השמימה, לדרגה גבוהה של
21 דביקות באלוקות עד לבחינת
22 ועמף לא חפצתי גו', עד למצב
23 שאין לו שום רצונות (גשמיים או
24 רוחניים) אחרים אכל באופן שיש
25 כזה בתוך ההתעלות עצמה גם כל
26 עניניו הפרטיים, ואדרבה,
27 ריבוי הפמות בתפלה הוא
28 בנוגע לענינים הפרטיים
29 והתפילה משפיעה עליהם ופועלת בהם
30 לכל פרטיהם. ועננן זה של השפעת
31 התפילה על כל הפרטים של חיי וצרכי
32 האדם נמשך ופועל גם לאחרי
33 הדבקות שבעבודת התפלה
34 (פדיוק הלשון בנוגע לרבנו
35 הזמן שפך היה נשמע הלשון
36 בדבקותו), ויש לו השפעה גם
37 לאחר סיום התפילה, כאשר האדם
38 אינו נמצא באותה דרגה של דבקות
39 כמו בעת התפלה, והוא פועל ומשפיע
40 בכל פרטי העבודה ואופן
41 ההנהגה במשך כל היום
42 פולו, דאף שאמרו רבותינו
43 ז"ל⁴¹ הלואי שיתפלל אדם
44 כל היום פולו, היינו שהיה ראוי

שארם יהיה כל היום כולו במצב של תפילה, בהתחברות ודבקות לאלוקות,
הרי על זה אומרים הלואי כו' אבל למעשה אין הדבר כך ובסיום
התפילה הדבקות נחלשת ונפסקת, והינו לפי שאי אפשר להישאר כל העת
באותו מצב שבו נמצאים בעת התפילה, כיוון שצריך להיות גם
עבודת כל היום באופן דכל
יומא ויומא עביד
עבדיתה⁴², כל יום ויום עובד
(האדם) את עבודתו, ועבודת היום
כוללת גם דברים נוספים שבמהלך
העיסוק בהם אי אפשר להיות באותה
דרגת דביקות כמו בעת התפילה אלא
שכל זה כל הפרטים האחרים של
עבודת היום צריך להיות חדור
עם ההכנה וההקדמה והסוף
הכל דעבודת התפלה הינו שכל
עניני העבודה של האדם במשך כל
היום צריכים להיות כך שיהיה ניכר
בהם שבאו לאחר ההכנה וההקדמה
של עבודת התפילה, וכן יהיה ניכר
בהם הסיכום והתוצאה של התפילה,
הדבקות באלוקות בדרגה הכי נעלית
שזהו עננן דעמף לא חפצתי
גו'.
(ה) וזהו גם מה שכתב הבעל-
שם טוב בצואת הריב"ש⁴³
ספר של ליקוט מדברי הריב"ש, רבי
ישראל בעל-שם טוב ובכמה
מקומות, שזהו חסד גדול
מהשם-יתברך שאדם חי נשאר
בחיים אחר התפלה, שלפי
דרך הטבע היה לו למות כו',
פי נתן כחו בתפלה כל-כף
מפח הפגנות הגדולות שהוא
מכונן ומרוב המאמץ ואיבוד הכוח
הוא לא היה אמור להישאר בחיים.
והינו, שאף שמדובר אודות
התפלה כפי שנקבעה בנסח
שלנו שיש בה שמונה-עשרה
ברכות של בקשות פרטיות עם
פירוט של דברים ברורים ומוגדרים,
הינו ירידה והתייחסות לדברים
גשמיים, מפל-מקום צריכה
להיות התפלה באופן שבכל
הענינים הפרטיים ניכר

(41) ברכות כא, א. ירושלמי שם פ"א ה"ב. (42) ראה זהר ח"ג צד, ב. (43) סל"ה. סמ"ב.

ביאור בדרך אפשר

1 וְנִרְגַשׁ (עַס הָעֶרֶט זִיף נְשֻמְעִי, נִרְגַשׁ) עֲנֵן הַכְּלִיזוֹן דְּבָקוֹת
 2 בַּאֲלוּקוֹת בְּרֵמָה שֶׁל כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ כּוֹ', וְעַד שֶׁזָּהוּ חֶסֶד גְּדוֹל
 3 מֵהַשֵּׁם-יִתְבָּרַךְ שֶׁלֹּא נֶעֱשֶׂה עֲנֵן הַכְּלִיזוֹן כְּפִשׁוּטוֹ אֲלֵא הָאֲדָם
 4 הַמִּתְפַּלֵּל נִשְׂאָר בְּחַיִּים.
 5 וְעַל-דֵּרֶךְ-זֶה מְבֹאָר בְּתוֹרַת
 6 הַרְבֵּה הַמְּגִיד⁴⁴ כְּפִירוּשׁ דְּבָרֵי
 7 הַגְּמָרָא⁴⁵ הָעוֹשֶׂה תְּפִלָּתוֹ אֵת
 8 הַיְבִית' שֶׁל הַתְּפִלִּין שְׁלוֹ עֲגוּלָה וְלֹא
 9 בִּירְבִיעַ כְּפִי הָרִין, סִפְנָה (וּפִירֵשׁ)
 10 רַש"י: "שֶׁלֹּא תִכְנַס בְּרֵאשׁוֹ", וְרֵאָה
 11 לַהֲלֵךְ בְּהַמֶּשֶׁךְ הַמְּאֹמֵר, וּפִירֵשׁוּ
 12 בְּתוֹסּוֹפֹת: "בִּשְׁעַת הַסַּנְכָּה יִכּוֹל
 13 לְהַסְתַּכֵּן בְּהֵן, וְלֹא תִגֵּן עָלָיו הַמַּצּוֹה
 14 וְלֹא יַעֲשֶׂה לוֹ נֶס כְּמוֹ לְאַלִישֶׁה בַּעַל
 15 הַכְּנַפַּיִים" (וְאֵין בָּהּ מַצָּנָה וּבִיבִית'
 16 כּוֹה אֵין מַצּוֹת תְּפִלִּין כִּי הַתְּפִלִּין
 17 צוּרִיכוֹת לְהִיּוֹת מְרֻבָּעוֹת דּוּקָא. וְעַל כֵּךְ
 18 אֹמֵר הַרְבֵּה הַמְּגִיד תְּפִלָּתוֹ, פִּירוּשׁ
 19 הַתְּדַבְּקוֹת שֶׁל הָאֲדָם בְּהַקְבָּ"ה
 20 (הֵינּוּ שֶׁמְּפָרֵשׁ תְּפִלָּתוֹ מִלְשׁוֹן
 21 תְּפִלָּה, שֶׁעֲנִינָה הַתְּדַבְּקוֹת
 22 בְּהַקְבָּ"ה שֶׁהִיא תְּפִלָּה הִיא מִלְשׁוֹן
 23 חִיבוּר כְּמוֹ "נִפְתּוּלֵי אֲלוּקִים נִפְתַּלְתִּי"
 24 וְכִמוֹ "הַתּוֹפֵל כְּלֵי חֶרֶס" בְּלִשׁוֹן
 25 הַמִּשְׁנָה). עֲגוּלָה - כְּמוֹ עֵיגוּל שִׁישׁ
 26 בּוֹ חֲלָקִים שׁוֹנִים, לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה
 27 וּבְצַדִּים, וְכֵן מִי שֶׁתְּפִלָּתוֹ הִיא בְּאוֹפֵן
 28 שִׁישׁ בַּהּ שִׁינוּיִים פְּעָמִים שֶׁהוּא
 29 דְּבֹקֵךְ בְּהַקְבָּ"ה וּפְעָמִים אֵינּוּ
 30 דְּבֹקֵךְ, פְּעָמִים הוּא לְמַעַלָּה
 31 כְּאִשֶּׁר הַדְּבִיקוֹת שְׁלוֹ הִיא בְּדִרְגָה נְעִלִית
 32 וְלְפַעְמִים הוּא לְמַטָּה כְּאִשֶּׁר
 33 הַדְּבִיקוֹת שְׁלוֹ הִיא בְּדִרְגָה פְּחוּתָה,
 34 כְּדָבָר הָעֲגוּל, וְאֵינּוּ תְּמִידוֹת
 35 אֲלֵא נִתּוּנָה לְשִׁינוּיִים, אֲזִי אֵינָהּ
 36 מַצָּנָה, מַצָּנָה הוּא לְשׁוֹן
 37 הַתְּחַבְּרוֹת כְּמוֹ צוֹתָא. וְהֵינּוּ,
 38 שֶׁפֶּאֶרְשׁ הַתְּפִלָּה הִיא בְּאוֹפֵן
 39 שֵׁישׁ בָּהּ שִׁינוּיִים וְחֹסֵר בַּהּ אֵת
 40 הַקְּבִיעוּת וְהַרְצִינּוֹת הַרְאוּיָה, הֲרִי זֶה
 41 מוֹרָה שֶׁאֵינּוּ בְּמַעְמַד וּמַצָּב
 42 שֶׁל צוֹתָא וְהַתְּחַבְּרוֹת, שֶׁאֲזוֹ
 43 לֹא הִיָּה שִׁיף בְּזֶה עֲנֵן שֶׁל שִׁינוּיִים כִּי אֵילּוּ הִיָּה מִתְפַּלֵּל בְּרֵמָה

ביאור בדרך אפשר

44 כּוֹה שֶׁנֶּעֱשֶׂה דְּבֹקֵךְ בַּאֲלוּקוֹת בְּאִמְתָּה, לֹא הִיָּה יִכוֹל לְהִיּוֹת כֵּךְ שִׁינוּי. וְיִתְיַדָּה
 45 מַזְהָה, שֶׁזָּהוּ עֲנֵן שֶׁל סִפְנָה, כְּפִירוּשׁ רַש"י שֶׁלֹּא תִכְנַס
 46 בְּרֵאשׁוֹ, וְהֵינּוּ שֶׁפֶּאֶרְשׁ נּוֹפֵל עַל פְּנֵי בַּעַת אֲמִירַת תְּחִנּוֹן⁴⁶,
 47 הֲרִי זֶה סִפְנָה שֶׁלֹּא יִרְצֵץ מוֹחוֹ. וְהָעֲנֵן בְּזֶה, שֶׁנְּפִילַת אֲפִים
 48 הוּא עֲנֵן הִיָּרִידָה לְמַטָּה
 49 מֵהַקְּדוּשָׁה לְבָרַר בְּרוּרִים כּוֹ'
 50 לְהַפְרִיד אֵת הַטּוֹב שֶׁנֶּפֶל בְּתוֹךְ הָרַע
 51 וְלַחְזוֹר וְלַהַעֲלוֹתוֹ לְקְדוּשָׁה (כְּמְבֹאָר
 52 בְּאַרוּכָה בְּכִתְבֵי הָאַרְיז"ל⁴⁷),
 53 וְלִכְּן אִם תְּפִלָּתוֹ הִיא בְּאוֹפֵן
 54 שֶׁאֵין בָּהּ חֶסֶד-וְשָׁלוֹם צוֹתָא,
 55 וְהַתְּחַבְּרוֹת לְמַעַלָּה, יֵשׁ סִפְנָה
 56 בְּהַתְּעַסְקוֹתוֹ בְּעִבּוּדַת
 57 הַבְּרוּרִים כּוֹ' כִּי הַמְּחוּבָר לְמַעַלָּה
 58 מוּבַטָּח לוֹ שֶׁגַם כְּשִׁיבֹא בְּמַגַּע עִם
 59 עֲנִינִים נִחוּתִים, כְּדִי לְהוֹצִיא מֵהֶם אֵת
 60 הַטּוֹב שֶׁנֶּפֶל לְתוֹכָם, לֵא יִפְגַע מִכּוֹ וְלֹא
 61 יִפּוֹל מִמְּדֻרְגָתוֹ, אֲבָל אִם אֵינּוּ קָשׁוּר
 62 וּמְחוּבָר לְמַעַלָּה הַדְּבָר מְסוּכָן לוֹ.
 63 וּמַזְהָה מוּכָן ב' הַקְּצוֹת
 64 שֶׁבְּתְּפִלָּה הַמְּבֹאָרִים לְעִיל בְּאִרְיִכוֹת
 65 וְכִיצַד לְאִמְיָתוֹ שֶׁל דְּבָר אֵין בָּהֶם
 66 סְתִירָה, הֵינּוּ, שֶׁהַתְּפִלָּה צְרִיכָה
 67 לְהִיּוֹת מְצֻדָה אֶחָד בְּאוֹפֵן שֶׁל
 68 דְּבָקוֹת וְהַתְּחַבְּרוֹת (שֶׁזָּהוּ גַם
 69 עֲנֵן הַכְּלִיזוֹן תְּכוּרַת הַבַּעֲלֵי-שֵׁם-טוֹב
 70 שֶׁתְּפִלָּה אֲמִיתִית הִיָּתָה אֲמֹרָה לְהַבִּיא
 71 אֵת הָאֲדָם לְכְלוֹת הַנֶּפֶשׁ), הֵינּוּ,
 72 שֶׁאֵינָהּ עֲגוּלָה וְאֵינָהּ נִתּוּנָה
 73 לְשִׁינוּיִים כֵּךְ שֶׁהִיא לְפַעְמִים כֵּךְ
 74 וּלְפַעְמִים כֵּךְ אֶלָּא דְּבָר תְּמִידִי וְקָבֹעַ
 75 לְמַעַלָּה מִשִּׁינוּיִים, כְּשֵׁם
 76 שֶׁהַקְבָּ"ה עֲצָמוֹ (שֶׁעָמְדָה לֹא
 77 חֲפָצָתִי וְאֵלּוּי הָאֲדָם שׁוֹאֵף וְרוֹצֵה
 78 לְהִיּוֹת דְּבֹקֵךְ) הוּא לְמַעַלָּה מִכָּל
 79 שִׁינוּיִים, וְכִיחַד עִם זֶה, הֲרִי
 80 מְצֻדָה שְׁנֵי זֵה הַדְּבָקוֹת הֵזוֹ נִמְשָׁף
 81 בְּשִׁינוּיִים שֶׁמוּכְרָחִים לְהִיּוֹת
 82 בְּעִבּוּדָה שֶׁבְּמִשְׁךְ הַיּוֹם כִּי
 83 בְּפוֹעַל אֵי אִפְשֶׁר לְהִיּוֹת כָּל הַיּוֹם בְּמַבְצַ
 84 שֶׁל תְּפִלָּה, וְלִכְּן גַּם בְּתְּפִלָּה
 85 מִתְּחִיל הַשּׁוֹרֵשׁ לָהֶם, שֵׁישׁ
 86 בָּהּ בְּמַחֲלָךְ הַתְּפִלָּה עֲצָמָה גַם אֲמִירַת תְּחִנּוֹן, שֶׁהוּא עֲנֵן עִבּוּדַת

(44 אור תורה סימן תז. תעט. 45) מגילה כד, ב. (46) פירוש הר"ח שם. (47) פרי עץ חיים שער נפילת אפים. וראה לקו"ת פ' ראה לב, ג. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' עה ואילך.

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 בה חלוקה כללית לשלושה (וכפי שמבאר בפרטיות יותר להלן). ויתירה
 43 מזה, במבאר בדרושי מאמרי החסידות דיבור-המתחיל 'ולקחתם
 44 לכם' לאדמו"ר ה'צמח צדק'⁴⁹, וגם בהמשך המאמרים
 45 המתחיל בפסוק 'וככה תאכלו אותו מתניכם חגורים...'
 46 לאדמו"ר מהר"ש⁵⁰ (מיוסד על כתבי האריז"ל⁵¹),
 47 בביאור ענין ד' המינים הלוב, אתרוג, הדס, ערבה שרומזים כל
 48 אחד מהם וכולם ביחד על האחדות, שענינו של הדס
 49 הוא באופן דתלתא (ג' עלים) בחד קינא⁵², בקן אחד
 50 (צומחים יחד מאותו יקר בענף ההדס), ומזה מוכן, שפאשר ישנם ג'
 51 הדסים (כמו בלולב ומיניו שצריכים להיות ג' הדסים⁵³)
 52 שכל אחד מהם הוא באופן דתלתא בחד קינא, שכל אחד
 53 משלושת ההדסים הוא באופן של שלושה בקן אחד הרי זה מורה
 54 על תכלית השלמות בענין ההתפללות של הענינים השונים
 55 של ההדס ביחד, היינו שישנם ריבוי פרטים השונים זה מזה,
 56 אבל הם באופן של התפללות זה בזה (כמו שמצינו בענין ההתפללות
 57 בספירות העליונות – חסד שבגבורה, גבורה שבחסד וכד').
 58 ויש להוסיף בזה על-פי מה שכתב אמו"ר רבי לוי יצחק,
 59 אביו של הרבי בהגהותיו⁵⁴ לאגרת הקדש⁵⁵ שבספר התניא
 60 בקשר ליום הילולא של צדיק, שמבאר תחלה הענין של לשון
 61 הזוהר שהובא ונתבאר באגרת הקודש⁵⁶ שבספר התניא
 62 דשבק חיים לכל ח'י, בהסתלקותו, הצדיק משאיר חיים
 63 לכל ח'י, היינו משפיע חיות לאחרים ואחר-כך מוסיף שישנו גם
 64 הענין דאור זרוע לצדיק⁵⁶, השפעה נוספת מהצדיק שזהו ענין

1 הברורים, עד לברור וההעלאה לקדושה של התחנות שנמצא
 2 למטה מענין ומקום הקדושה וגם זה נעשה חלק בלתי נפרד
 3 מהתפילה, כי דווקא בכוח ההתחברות והדבקות שבתפילה אפשר לפעול גם
 4 את הברור הזה.
 5 (ו) והנה כשם שנתבאר לעיל בעבודת התפלה שיש בה
 6 בתפילת שמונה-עשרה פמה וכמה ברכות וכמה פקשות
 7 פקשות וכמה פקשות פקשות פקשות וכמה פקשות
 8 פקשות וכמה פקשות פקשות פקשות פקשות פקשות
 9 פקשות פקשות פקשות פקשות פקשות פקשות פקשות
 10 על צרכים גשמיים בעניני העולם הזה, אלא שכל ענינים אלו הם
 11 באופן דעמך לא הפצתי, כמבואר לעיל שהמצב הנעלה שבו
 12 נמצא האדם בעת התפילה פועל ומשפיע על המעשים והניסוקים שלו
 13 במשך כל היום כולו, פן הוא גם בבלות העבודה
 14 למעלה מטעם ודעת, באופן של שטות וקדושה,
 15 פועלת ומשפיעה על כל עניני העבודה. ועל זה מביא
 16 הרבי הרי"צ בפאמר, סיפור הש"ס ד'כתובות' סיפור הגמרא
 17 במסכת כתובות בשלימותו, לא רק את הקטע המדבר על הנגהת רב שמואל
 18 באופן של שטות וקדושה' אלא גם את המסופר קודם לכן אודות ענין
 19 הריקוד ביד של הדס. והענין בזה, כפי שמבאר
 20 אדמו"ר האמצעי ב'סידור'²³ בענין מרקד אתלת, כפי שהשמעות
 21 הפנימית של הריקוד עם שלושה בדי הדס היא שג' הדסים הן כנגד ג'
 22 קנין, והינו, שענין זה הריקוד עם שלושה הדסים מורה על
 23 פללות עבודת האדם בשלשה העמודים שעליהם העולם עומד⁴⁸ תורה, עבודה
 24 (עבודת התפילה) וגמילות חסדים (צדקה ושאר המצוות), היינו שענין הריקוד והשטות וקדושה משפיע
 25 על פללות עבודת האדם שהיא בשלשה העמודים שעליהם העולם עומד⁴⁸ תורה, עבודה
 26 (עבודת התפילה) וגמילות חסדים (צדקה ושאר המצוות), היינו שענין הריקוד והשטות וקדושה משפיע
 27 על פללות עבודת האדם שהיא בשלשה העמודים שעליהם העולם עומד⁴⁸ תורה, עבודה
 28 (עבודת התפילה) וגמילות חסדים (צדקה ושאר המצוות), היינו שענין הריקוד והשטות וקדושה משפיע
 29 על פללות עבודת האדם שהיא בשלשה העמודים שעליהם העולם עומד⁴⁸ תורה, עבודה
 30 (עבודת התפילה) וגמילות חסדים (צדקה ושאר המצוות), היינו שענין הריקוד והשטות וקדושה משפיע
 31 על פללות עבודת האדם שהיא בשלשה העמודים שעליהם העולם עומד⁴⁸ תורה, עבודה
 32 (עבודת התפילה) וגמילות חסדים (צדקה ושאר המצוות), היינו שענין הריקוד והשטות וקדושה משפיע
 33 על פללות עבודת האדם שהיא בשלשה העמודים שעליהם העולם עומד⁴⁸ תורה, עבודה
 34 (עבודת התפילה) וגמילות חסדים (צדקה ושאר המצוות), היינו שענין הריקוד והשטות וקדושה משפיע
 35 על פללות עבודת האדם שהיא בשלשה העמודים שעליהם העולם עומד⁴⁸ תורה, עבודה
 36 (עבודת התפילה) וגמילות חסדים (צדקה ושאר המצוות), היינו שענין הריקוד והשטות וקדושה משפיע
 37 על פללות עבודת האדם שהיא בשלשה העמודים שעליהם העולם עומד⁴⁸ תורה, עבודה
 38 (עבודת התפילה) וגמילות חסדים (צדקה ושאר המצוות), היינו שענין הריקוד והשטות וקדושה משפיע
 39 על פללות עבודת האדם שהיא בשלשה העמודים שעליהם העולם עומד⁴⁸ תורה, עבודה
 40 (עבודת התפילה) וגמילות חסדים (צדקה ושאר המצוות), היינו שענין הריקוד והשטות וקדושה משפיע
 41 על פללות עבודת האדם שהיא בשלשה העמודים שעליהם העולם עומד⁴⁸ תורה, עבודה

(48 אבות פ"א מ"ב. 49) ראה אה"ת ויקהל ע' ב'צח. 50) פרק פז. 51) ראה פרי עץ חיים שער הלולב פ"ג. 52) סוכה לב, ב. 53) ראה גם תקו"ז תכ"א (נו, ב.). 54) לקוטי לוי יצחק הערות לתניא ע' נ. וראה גם שם ע' כב. 55) סי' ז"ך. 56) תהלים צז, יא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 נַעֲלָה יוֹתֵר מֵעֲנֵן שֶׁבַק חַיִּים לְכֹל חַי, וּמִבֵּיא מַה שֶׁתּוֹבֵב לְכֹל חַי, וּמִבֵּיא רַבִּי לֹוי יִצְחָק
2 בַּהֲגָהוֹת שְׁלוֹ לַחֲנִיָּא מַה שֶׁתּוֹבֵב בְּכַתְבֵּי הָאֲרִיז"ל⁵⁷ שְׁלֹלֵב
3 בְּגִימְטְרִיא חַיִּים, וְהֵדָס בְּגִימְטְרִיא חַיִּים וְאֶחָד יוֹתֵר (עַם
4 הַכּוֹלֵל הֵינּוּ שְׁמוֹנִים גַּם אֶת הַמִּילָה עֲצֻמָּה), וְאוֹר בְּגִימְטְרִיא ג'
5 פְּעָמִים הֵדָס. וְנִמְצָא, שְׁעָנֵן
6 אוֹר זָרוֹעַ לְצַדִּיק הוּא הַשְּׁפָעָה
7 מֵהַצַּדִּיק בְּדִרְגָּה גְבוּהָה, לְמַעְלָה
8 מֵעֲנֵן שֶׁבַק חַיִּים לְכֹל חַי, כִּי
9 אוֹר מְסַפְרוֹ בְּגִימְטְרִיא ג'
10 פְּעָמִים חַיִּים, וְאֶחָד יוֹתֵר
11 בְּכֹל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֵג' פְּעָמִים
12 חַיִּים, וְכִמּוֹ ג' הֵדָסִים שֶׁהֵדָס
13 מְסַפְרוֹ חַיִּים וְאֶחָד יוֹתֵר
14 הַתּוֹסֶפֶת שֶׁל ה"א אֶחָד יוֹתֵר" רֹמֹת
15 שֶׁמְדוּבָר בְּדִרְגָּה נְעִלִית יוֹתֵר.
16 וּמִבְּאֵר שָׁם, שֶׁצַּדִּיק הוּא כִנְגַד
17 הַמִּידָה הַעֲלִינָה בַּסְּפִירוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת
18 הַנִּקְרָאוֹת יְסוּד, וּמְסַפְרוֹ הַגִּימְטְרִיא
19 שֶׁל "צַדִּיק" (204) שׁוּוֹה לְגִימְטְרִיא שֶׁל
20 ג' פְּעָמִים חַיִּים (3 פְּעָמִים 68
21 שֶׁהֵם 204), שֶׁהֵם הֵג' בְּחִינּוֹת
22 חַיִּים, הַחַיִּים הַרוֹחֲנִים דְּאֲמוּנָה
23 יְרָאָה וְאֶהְבָּה שֶׁהֵם הַתּוֹכֵן שֶׁל
24 הַחַיִּים שֶׁל הַצַּדִּיק שְׁאִינֵם חַיִּים בְּשֵׁרִים
25 (כַּמְבּוֹאֵר ב'אֲגָרֵת הַקּוֹדֵשׁ' שֶׁם)
26 הַמְּאִירִים ב'יְסוּד', וְכִמּוֹ
27 שְׁבִיּוֹסָף הַצַּדִּיק שֶׁהוּא בְּחִינַת
28 יְסוּד נִמְשָׁךְ מִג' הָאֲבוֹת,
29 שֶׁזֶהוּ מַה שְׁבִיּוֹסָף מְסַפְרוֹ
30 הַגִּימְטְרִיא שֶׁל יוֹסֵף (156) ג'
31 פְּעָמִים בֵּן, הֵינּוּ שֶׁהוּא בֵּן
32 לְכֹל ג' הָאֲבוֹת. וְעַל-פִּי-זֶה
33 מוֹבֵן, שֶׁבְּעֲנֵן הַהִמְשָׁכָה
34 מִיּוֹסֵף (שֶׁהוּא הַמְּשִׁבֵּר בְּר'
35 לְכֹל עַם הָאֲרִיז"ל⁵⁸ הֵינּוּ שֶׁמִּשְׁפִּיעַ
36 לְכוֹלֵם, וְיֵשׁ כַּאֲן רִמּוֹ לְעֵנִין הַהִשְׁפָּעָה
37 שֶׁל הַרְבֵּי בַעַל הַהִילּוּלָא שֶׁל יו"ד שֶׁבֶט
38 שֶׁשֶׁמוֹ 'יוֹסֵף') לְאֶחָדִי
39 הַהִסְתַּלְקוֹת, יִשְׁנֵם ב'
40 אוֹפְנִים, בְּחִינַת חַיִּים כִּלְשׁוֹן
41 הַזוֹהָר "שֶׁבַק חַיִּים לְכֹל חַי",
42 וְלְמַעְלָה מִזֶּה, בְּחִינַת אוֹר
43 כִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב "אוֹר זְרוּעַ לְצַדִּיק".

(57) פרי עץ חיים שער הלולב שם. (58) מקץ מב, ו. (59) קהלת א, ה. (60) ראה קידושין עב, ב. (61) סה"מ תר"ל ע' מד ואילך. (62) ויצא ל, כד. (63) ויצא רכ, א ואילך. ויחי שפו, א-ב.

באתי לגני אחותי כלה

לט

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְדַעַת, עַל-דֶּרֶךְ הָאָמֹר לְעִיל בְּעִבּוּדַת הַתְּפִלָּה, שֶׁכָּל פְּרָטִי
 2 הַבְּרָכוֹת וְהַבְּקָשׁוֹת אֵף שִׁישׁ בְּהֵם פִּירוּט שֶׁל בְּקִשׁוֹת עַל הַצְּרִיכִים
 3 הַגִּשְׁמִיִּים שֶׁל הָאָדָם, הֵם בְּאוֹפֵן שְׁנִיפְכָר בְּהֵם הַעֲנִיָּן דְּעֵמָךְ לֹא
 4 חֲפָצְתִּי וּבַעֲצֵם אֵין לָאָדָם שׁוּם רִצּוֹנוֹת וְשִׂאִיפוֹת מִלְּבַד הַרְצוֹן לְהִיּוֹת דְּבוּק
 5 בְּאֵלּוּקוֹת.
 6 ז) וְעַל-פִּיזָה יוֹכֵן שֶׁכָּפָאָשׁוּר
 7 מְבָאָר בְּמֵאָמֹר עֲנִיָּן הַנַּ"ל שֶׁל
 8 עִבּוּדַת ה' בְּאוֹפֵן שֶׁל 'שְׁטוֹת דְּקְרוּשָׁה'
 9 בְּפְרָטִיּוֹת, מְבִיא אֶת כָּל
 10 אַרְיִכוֹת הַדְּבָרִים בְּסִיפּוֹר
 11 הַשֵּׁ"ס דְּכְתוּבוֹת, הַחֵל
 12 מִהִנְהַגַּת רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי
 13 אֵילְעָאִי שֶׁהִיָּה נוּטֵל בַּד שֶׁל
 14 הַדָּס וּמְרַקֵּד לִפְנֵי הַכֹּהֵן כּו', כְּפִי
 15 שְׁהוּבָא לְעִיל, דְּהִנְהָה, יְדוּעַ הַכָּלָל
 16 (שֶׁמְבִיא רַש"י⁶⁴) כָּל הַיֵּכָא
 17 דְּאֶמְרִינָן בְּכָל מְקוּם שֶׁאֵינוֹ אוֹמְרִים
 18 (בְּדַבְרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל) מַעֲשֵׂה
 19 בְּחִסְדֵי אֶחָד, הָרִי זֶה אוֹ רַבִּי
 20 יְהוּדָה בֶּן בְּבָא אוֹ רַבִּי יְהוּדָה
 21 בְּרַבִּי אֵילְעָאִי, וּמַצִּד
 22 הַחִסְדִּיּוֹת שֶׁלּוֹ הֵיְתָה עִבּוּדָתוֹ
 23 בְּאוֹפֵן שֶׁהִיָּה נוּטֵל בַּד שֶׁל
 24 הַדָּס וּמְרַקֵּד, הֵינּוּ הַדָּס אֶחָד
 25 דְּוָקָא, דְּעַם הֵיְתוֹ מְרוּבָה
 26 בְּעֵלְיָן לְמִרוֹת שֶׁגַם בְּהַדָּס אֶחָד יֵשׁ
 27 עֲלֵיָם רַבִּים (תְּלַתָּא בְּחַד קִינָא
 28 שְׁלוּשָׁה בִּיקָן אֶחָד, וּבִסְךָ הַכּוֹל רִיבּוּי
 29 עֲלֵיָם), הָרִי זֶה בְּאוֹפֵן שֶׁל בַּד
 30 אֶחָד וְכָל הָעֲלִים כּוֹלָם הוֹפְכִים לְהִיּוֹת
 31 מִצִּיאוֹת אַחַת, וְהֵינּוּ עַל-דֶּרֶךְ
 32 הָאָמֹר לְעִיל שֶׁכָּל פְּרָטִי הַעֲנִיָּנִים
 33 שֶׁבִּתְפִלָּה אֵפִילוֹ בְּקִשְׁתֵּי צְרִיכּוֹ
 34 הַגִּשְׁמִיִּים שֶׁל הָאָדָם הֵם בְּאוֹפֵן
 35 דְּעֵמָךְ לֹא חֲפָצְתִּי וּבַעֲצֵם אֵין לוֹ
 36 שׁוּם רִצּוֹנוֹת אִישִׁיִּים וְכָל רִצּוֹנוֹ הוּא
 37 לְדְבוּק בְּאֵלּוּקוֹת, שְׂעָהּוּ הַרְבִּיקוֹת
 38 בְּאֵלּוּקוֹת גַּם הַתּוֹכֵן וְהַגּוֹדֵה הַפְּנִימִית
 39 שֶׁל עֲנִיָּן הַחִסְדִּיּוֹת, כְּמוֹבָא
 40 בְּתַנְיָא⁶⁵ מֵאָמֹר ה'תְּקוּנֵי
 41 זְהַר'⁶⁶ אֵיזְהוּ חִסְדֵי הַמִּתְחַסֵּד
 42 עִם קוּנּוֹ, עִם קָן דִּילִיָּה כּו'
 43 'קוּנּוֹ' מִלְשׁוֹן 'קָן', כְּלוֹמֵר הַחִסְדֵי

מתנהג בחסד עם ה"קן" שלו, מקורו, הוא הקדוש-ברוך-הוא, כְּבָרָא
 דְּאֶשְׁתַּדֵּל בְּתַר אָבוּי וְאָמִיָּה כְּמוֹ בֶן הַמִּשְׁתַּדֵּל לְטוֹבַת אָבִיו וְאִמּוֹ
 דְּרַחֲמִים לוֹן יְתִיר מִגְּרַמְיָה כּו' וּמְסַר גְּרַמְיָה כּו'⁶⁷, שְׂאוּבָה
 אוֹתָם יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר אֵת עֲצֻמוֹ כּו' וּמוֹסֵר אֵת עֲצֻמוֹ (נַפְשׁוֹ) לְמוֹת, כְּדִי לְפַדּוֹת
 אֵת אָבִיו וְאִמּוֹ מִהַשְׁבִּין הֵינּוּ שְׂאִינּוֹ
 חוֹשֵׁב כָּלֵל אוֹדוֹת עֲצֻמוֹ,
 שְׂעָהּוּ אוֹפֵן הַעִבּוּדָה
 שֶׁלְמַעַלָּה מִטַּעַם-יְדַעַת וּבִנְיָגוֹד
 לְנִטְיָה הַטְּבַעִית וְהַהִיגוּנִית שֶׁל הָאָדָם
 לְחִיּוֹת בְּתוֹךְ גְּדִיר מִצִּיאוֹתוֹ.
 וְהִנְהָה, מֵאוֹפֵן הַהִנְהָגָה כְּפִי
 שֶׁהִיָּה אֵצֶל רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי
 אֵילְעָאִי בְּדוּרוֹ, רֵאשׁוֹנִים
 כְּמִלְאָכִים⁶⁸, עִבּוּדָה שֶׁל 'שְׁטוֹת
 דְּקְרוּשָׁה' לְמַעַלָּה מִטַּעַם וְדַעַת, הָרִי
 זֶה נִמְשָׁךְ גַּם בְּדוּרוֹ שֶׁל רַב
 שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק, שֶׁהִיָּה
 בְּדוּרוֹת הָאֶמְוָרָאִים, שְׂאֵצֶלוֹ
 הִיָּה עֲנִיָּן זֶה בְּאוֹפֵן דְּמְרַקֵּד
 אֶתְלַת. הֵינּוּ, שְׁנוֹסָף לְכַף
 שֶׁכָּל הַדָּס בְּפִגְי-עֲצֻמוֹ הוּא
 מְשׁוּלָשׁ בְּעֵלְיוֹ, וּבַעֲצֵם גַּם רִיקוֹד
 בְּהַדָּס אֶחָד מִכְּבִטָּא הֵיטֵב אֵת עֲנִיָּן
 הַעִבּוּדָה לְמַעַלָּה מִטַּעַם וְדַעַת, הָרִי
 זֶה נִמְשָׁךְ בְּגִלּוּי בְּשִׁלְשָׁה
 הַדָּסִים, הֵינּוּ שִׁישׁ לְכַךְ הַשְּׁפַעָה עוֹד
 יוֹתֵר גְּדוּלָה וְרַחֲבָה, וְאֵף שִׁישְׁנָם
 שֶׁלְשָׁה הַדָּסִים שׁוֹנִים וּמְחוּלְקִים
 זֶה מוֹזָה, מְכַל-מְקוּם עוֹמְדִים
 כּוֹלָם כָּל שְׁלוֹשָׁתָם יַחַד, עִם כָּל רִיבּוּי
 הָעֲלִים שְׁעִלְהֵם, בְּתַנּוּעָה שֶׁל
 רִיקוֹד בְּאוֹפֵן שֶׁל שְׁטוֹת
 דְּקְרוּשָׁה, שְׂעָנְיָן זֶה נַעֲשֵׂה עַל-
 יְדֵי הַהֲשַׁפְּעָה מִהִנְהַגַּת רַבִּי
 יְהוּדָה בְּרַבִּי אֵילְעָאִי שֶׁהִיָּה
 מְרַקֵּד בְּהַדָּס אֶחָד. וּמִזָּה
 נִמְשָׁךְ גַּם בְּדוּר שְׁלֹאֲחֵרִי-זֶה,
 כֵּן שֶׁהַעִבּוּדָה שֶׁלְמַעַלָּה מִטַּעַם וְדַעַת

64 שבת קכז, ב - מב"ק קג, ב. 65 סוף פ"י. 66 בהקדמה (א, סע"ב). 67 זח"ג רפא, א (ברע"מ). 68 ע"פ לשון חז"ל שבת קיב, ב - כגירסת תוד"ה צדיקים חוליך ה, ב.

ביאור בדרך אפשר

1 נראית וניכרת ונרגשת גם בדור הבא לאחר רב שמואל, וזוהי מוכן עד כמה
 2 ההשפעה היא גדולה ומרחיקת לכת, **בְּהַמְשֵׁךְ בְּגִמְרָא: אָמַר רַבִּי**
 3 **זִירָא** על הנהגתו של רב שמואל **קָא מְכַסִּיף לָן סְבָא** מבייש אותנו
 4 הזקן, כלומר, בכך שנוהג באופן שלכאורה לא מתאים לתלמיד חכם כמותו
 5 הוא גורם לנו (לתלמידיו) בושה
 6 (**שְׁקוּרָאוּ** רבי זירא קורא לרב
 7 שמואל **בְּשֵׁם סְבָא**, זקן, **פִּינָן**
 8 **שְׁהֵיָה רַבִּי זִירָא בְּדוֹר שְׁלֹאֲחֵרֵי-**
 9 **זָה וְלַעֲוֹמְתוֹ הוּא צַעִיר**). **הֵינּוּ,**
 10 **שְׁגַם אָז בְּדוֹר הַבֵּא הֵיְתָה**
 11 **פְּעוּלָה** והשפעה נמשכת
 12 **מִהֲנִהְגָתוֹ שֶׁל רַב שְׁמוּאֵל בַּר**
 13 **רַב יִצְחָק שְׁהֵיָה מְרַקְדַּת אֲתַלְתַּת**
 14 (**שְׁבָאָה כְּתוּצָאָה מִהֲנִהְגָתוֹ**
 15 **שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי אֱלֵעָאי**
 16 **שְׁהֵיָה מְרַקְדַּת בְּחַד**), **אָבַל**
 17 **הַפְּעוּלָה לֹא הֵיְתָה בְּאוֹפֵן שֶׁל**
 18 **רִיקוּד בְּאֲמִצְעַת הַיּוֹם,** ריקוד גלוי
 19 לעין כל, **אֲלֵא** ההשפעה הייתה רק
 20 **בְּאוֹפֵן דְּקָא מְכַסִּיף לָן,**
 21 שמבייש אותנו (כדברי רבי זירא
 22 שנהגתו של רב שמואל באופן
 23 שלכאורה לא מתאים לתלמיד חכם
 24 כמותו ומביישת אותנו **שְׁזָהוּ עַנְיָן**
 25 **הַבוּשָׁה שְׁקָשׁוּר עִם עַנְיָן**
 26 **הִירָאָה⁶⁹,** והוא ענין הפעולה
 27 וההשפעה על המעשה וההתנהגות
 28 **דְּכָל הַיּוֹם כּוּלוֹ (אֲצֵל כָּל**
 29 **אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לְפִי עַנְיָנוּ),**
 30 **לְהִיּוֹת בְּאוֹפֵן שְׁהֵיָה נִיכָר בּוֹ**
 31 **הָעַנְיָן דְּשָׁטוֹת דְּקְדוּשָׁה** שהיה
 32 (בעיקר) בזמן התפילה. **וּמַסִּים, כִּי**
 33 **נַח נִפְשִׁיָה** כאשר נחה נפשו (כאשר
 34 רב שמואל נפטר) **אֶפְסִיק עֲמוּדָא**
 35 **דְּנוֹרָא בֵּין דִּידֵיהּ לְכוּלָא**
 36 **עֲלֵמָא** הפסיק עמוד אש בינו לכל
 37 העולם. **הֵינּוּ, שְׁעַנְיָן זָה** של
 38 הנהגת רב שמואל **פְּעַל** והייתה לו
 39 השפעה גם ככל העולם כולו,
 40 **שְׁהֵיָה עֲמוּדָא דְּנוֹרָא** עמוד האש
 41 **הָיָה נִרְאָה בְּעוֹלָם** לעין כל,
 42 **אֲלֵא שְׁעַל-יָדוֹ** על ידי עמוד האש
 43 שהפסיק בין רב שמואל לכולם **רָאוּ**

ביאור בדרך אפשר

44 **בְּעֵרְךָ** לגבי הנהגה של כל שאר העם, **שְׁזָהוּ דִּיוֹק הַלְשׁוֹן אֶפְסִיק**
 45 **עֲמוּדָא דְּנוֹרָא,** הפסיק עמוד האש **שְׁהַהֲפִסֵּק מוֹרָה שְׁזָהוּ עַנְיָן**
 46 **שְׁלֹא בְּעֵרְךָ, לְמַעַלָּה מִהֲתַחְלָקוֹת הָעוֹלָם,** למעלה מהדרגה שבה
 47 ההבדלים בין הדרגות באים לידי ביטוי בולט אלא בדרגות שבהם אין
 48 להבדלים הללו משמעות **אָף עַל-**
 49 **יְדֵי הִנְהָגָה הַנַּ"ל** של רב שמואל
 50 עצמו **נִמְשָׁךְ וְנִתְגַּלָּה עַנְיָן זָה**
 51 **גַּם בְּעוֹלָם** למרות שהעולם מצד
 52 עצמו אינו בדרגה זו כלל.
 53 **וְהָיָה חִילוּק הַהַבְדֵּל הַנַּ"ל בֵּין**
 54 **דוֹרוֹת רֵאשׁוֹנִים לְדוֹרוֹת**
 55 **אַחֲרוֹנִים,** שבדורות הראשונים
 56 העבודה של 'שטות דקדושה' היא
 57 בדרגה גבוהה ונעלית ביותר, ובדורות
 58 האחרונים יש לה השפעה והמשך אך
 59 לא באותה דרגה, **יֵשׁ דּוּגְמָתוֹ גַּם**
 60 **בְּעַבְדוּתוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד**
 61 **בְּפִרְט,** שְׁזָהוּ חִילוּק הַהַבְדֵּל בֵּין
 62 **שֶׁרֶשׁ וּמְקוֹר הַדְּבָרִים** היסודות
 63 והבסיס של עבודת ה' **כְּפִי שְׁהוּא**
 64 **בְּתַחֲלִיל עֲבוּדַת הַיּוֹם,**
 65 **בְּעַבְדוּת הַתְּפִלָּה בְּאוֹפֵן דְּעִמָּךְ**
 66 **לֹא תַפְצְתִּי בְּאַרְצִי,** עבודת
 67 התפילה באופן שמביאה לדביקות
 68 והתעוררות עד כדי כך שאין לאדם
 69 שום רצונות גשמיים או רוחניים מלבד
 70 הרצון לדבוק באלוקות (כמבואר לעיל
 71 באריכות) **שְׁזָהוּ עַנְיָן הָעַבְדוּתָהּ**
 72 **שְׁלִמְעָלָה מְטַעֵם-וְדַעַת** בדרגה
 73 גבוהה, בדומה ל'שטות דקדושה' של
 74 הדורות הראשונים, **וּכְפִי שְׁנִמְשָׁךְ**
 75 **אַחֲרֵי הַתְּפִלָּה** במשך שאר שעות
 76 היום, כאשר ההתעוררות איננה באותה
 77 רמה שהייתה בעת התפילה עצמה,
 78 **כְּשֶׁהוּלֵךְ וְיוֹצֵא מִבֵּית-הַכְּנֶסֶת**
 79 **(שְׁהוּא מְקוֹם הַתְּפִלָּה)**
 80 **לְבֵית-הַמִּדְרָשׁ⁷⁰,** **לְעִסוּק**
 81 **בְּלִימוד הַתּוֹרָה בְּהִבְנָה**
 82 **וְהַשְׁגָּה דוֹקָא,** ובפֶּרֶט לעסוק
 83 במיוחד בלימוד בתורה **שְׁעַל-**
 84 **פָּה,** שֶׁרֶק כְּאֲשֶׁר הַלִּימוד הוּא
 85 **בְּהִבְנָה וְהַשְׁגָּה יְכוּל לְבָרֵךְ**
 86 **וְהִבְיֹאוּ** (כמו) **שְׁפָתַי אֲבָרְכֶם⁷¹**

(69) ראה תניא פ"ד (ח, א). אגה"ק סוסט"ו. לקו"ת נצבים נא, ד. ובכ"מ. 70) ברכות בסופה. שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ה ס"א.

באתי לגני אחותי כלה

מא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אֲדַמּוּר הַזֶּקֶן בְּשׂוֹלְחָן עֲרוּף שְׁלוֹ72 שבתורה שבכתב גם לימוד
 2 באופן של "לא ידע מאי קאמר" (איננו יודע ומבין מה הוא אומר) נחשב
 3 ללומד תורה ולפני הלימוד עליו לברך ברכות התורה, אבל בתורה שבעל-פה
 4 אמירת המילים ללא הבנה איננה נחשבת לימוד, וכאשר האדם לומד תורה
 5 עם הבנה והשגה, הרי הוא בוודאי
 6 שקוע בלימוד ולא נתון באותה דביקות
 7 שבה היה בעת לימוד התורה, אבל
 8 ההשפעה וההמשכה של ההתעוררות
 9 והדביקות בעת התפילה נמשכת גם אז.
 10 וְעַד כְּפִי שֹׁמֵשֵׁף בְּכָל פְּרִטִי
 11 עֲבוֹדַת הַיּוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב
 12 הַרְמְבַ"ם73 שֶׁהַחֶכֶם נִיכָר לֹא
 13 רק כשהוא עוסק בדברי חכמה אלא
 14 אפילו בַּמְאֲכָלוֹ וּבַמְשָׁקָהוּ וְכוּ'
 15 שלכאורה הם דברים פשוטים שלא
 16 מצריכים חכמה. וְהִיגוּ, שֶׁגַם
 17 בַּמְאֲכָלוֹ וּבַמְשָׁקָהוּ נִיכָר
 18 שֶׁהוּא חָכֵם, חָכֵם דִּיקָא,
 19 ומדויקים לומר "חכם" שְׁלֹמְעֵלָה
 20 מִמֵּבִין יוֹדֵעַ, כְּמִבְּאֵר בְּכֹמָה
 21 מְקוֹמוֹת הַחִילּוּק הַהִבְדֵּל שֶׁבֵּין
 22 חָכְמָה, בִּינָה וְדַעַת שְׁלוֹשֵׁת חֲלָקִי
 23 המוחין שהחכמה היא הנעלית
 24 מביניהם, וכשם שהחכם ניכר גם
 25 כשאוכל ושותה, כך גם ההשפעה של
 26 ההתעוררות והדביקות בעת התפילה
 27 ניכרת גם בשאר חלקי היום כאשר
 28 האדם עוסק בדברים אחרים, הן
 29 בעניינים רוחניים כלימוד התורה והן
 30 בעניינים גשמיים.
 31 וּכְלָלוֹת הַנְּקוּדָה בְּזָה, כְּפִי
 32 שֶׁמִּבְּאֵר כ"ק אֲדַמּוּר
 33 (מהור"ש"ב) נִשְׁמְתוּ-עֵדָן
 34 בְּדַבּוּר-הַמִּתְחִיל בַּמֵּאֵר חֲסִידוֹת
 35 הפותח בפסוק אֲתֵם נֹצְבִים
 36 הַיּוֹם74, שֶׁבְּתַחֲלֵת הַפְּתוּב
 37 נֹאמֵר נֹצְבִים גּוֹ' כּוֹלְכֵם, כְּפִי
 38 שֶׁמִּבְּאֵר אֲדַמּוּר הַזֶּקֶן76
 39 שֶׁזָּהוּ תוֹכֵן הַפְּסוּק "אתם ניצבים..." הוא שבני ישראל מתאספים יחד
 40 באחדות מוחלטת כְּאֹפֶן דְּלֹאֲחַדִּים כְּאֶחָד מִמֶּשׁ, וְאַחֲרֵי-כֵן
 41 מִפְּרֵט הַפְּתוּב רֹאשֵׁיכֶם שְׁכַטִּיכֶם עַד חוּטֵב עֲצִיף וְשׂוֹאֵב
 42 מִימֶיךָ. וּמִבְּאֵר בְּזָה הַרְבֵּי הַרְשָׁב בַּמֵּאֵר הַנּוֹכַח, שֶׁזָּהוּ עַל-דֶּרֶךְ
- הַחִילּוּק הַהִבְדֵּל שֶׁבֵּין הַקְּבָלַת עוֹלָה מַלְכוּת שָׁמַיִם דְּרֹאשׁ-
 הַשָּׁנָה, שֶׁמִּצְוַת הַיּוֹם בְּשׂוֹפֵר77 וּקְבַלְתוּ מַלְכוּתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-
 הוּא מַחֲדוּשׁ הִיא הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל מִצְוַת שׂוֹפֵר וְהַנּוֹקְדָה הַעִיקָרִית וְהַמְרְכִיזִית
 שֶׁל עֲבוֹדַת רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וּבֵּין הַקְּבָלַת עוֹלָה דְּכָל הַשָּׁנָה פּוֹלָה שְׁהִי
 תמיד צריכה להיות קבלת עול מלכות
 שָׁמַיִם. וְהִיגוּ, שֶׁבְּרֹאשׁ-הַשָּׁנָה
 עִיקַר הָעֲבוּדָה הִיא בְּעֵנִין
 דְּכוֹלְכֵם, הַעֲנִינִים שֶׁבָּהֶם כָּל בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל שׂוֹיִים וּבְמִשְׁפַּחַת הַשָּׁנָה
 עִיקַר הָעֲבוּדָה הִיא קְבַלְת עוֹלָה
 מַלְכוּת שָׁמַיִם בְּהַתְחַלְקוֹת
 הַמְּדַרְגּוֹת דְּרֹאשֵׁיכֶם עַד
 שׂוֹאֵב מִימֶיךָ (כְּלִשׁוֹן הַפְּסוּק:
 "אתם ניצבים היום כולכם לפני ה'
 אלקיכם, ראשיכם שבטיכם וְקִנְיֵיכֶם
 וְשׂוֹטְרֵיכֶם כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל, טַפְכֶם
 נְשִׁיכֶם וְגַרְךָ אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ מִחוּנְךָ מִחוּטֵב
 עֲצִיף עַד שׂוֹאֵב מִימֶךָ"), כְּפִי שֶׁהֵם
 כָּל אֶחָד וְאֶחָד, שֶׁכָּן בְּנוֹסֵף לְכַךְ
 שֶׁעַם יִשְׂרָאֵל מִתְחַלֵּק לְכָל הַסּוּגִים
 וְהַדְּרֹגוֹת הַלָּלוּ, הֵן קִימוֹת גַּם בְּכָל
 אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּפִרְט, בְּחִינַת
 רֹאשֵׁיכֶם בְּעֲבוּדַת הַשָּׁנָה לּוֹ,
 וּבְחִינַת שׂוֹאֵב מִימֶיךָ בְּעֲבוּדַת
 הַשָּׁנָה לּוֹ, עֲבוּדָה שֶׁבָּהּ יֵשׁ הִבְדֵּל
 דְּרֹגוֹת וְכָל חִינָה הִיא עֲבוּדָה אַחֶרֶת
 וְאֵילּוּ הַעֲנִין דְּכוֹלְכֶם הַעֲבוּדָה
 שֶׁלֹּמְעֵלָה מִטַּעַם וְדַעַת, הַעֲבוּדָה שֶׁבָּהּ
 לֹא נִיכְרִים חִילּוּקֵי הַדְּרֹגוֹת, הוּא
 בְּהַעֲלֵם. וְדוּגְמָתוֹ בְּעֲבוּדַת שֶׁל
 כָּל אֶחָד וְאֶחָד דְּכָל יוֹם הוּא
 הַחִילּוּק הַהִבְדֵּל שֶׁבֵּין כְּלָלוֹת
 הַעֲנִין דְּקְבָלַת עוֹלָה כְּפִי
 שֶׁהוּא בְּתַפִּילַת שְׁמוֹנֵה-עֶשְׂרֵה
 (כְּמִבְּאֵר בְּתַנְיָא78 שִׁישׁ מִי
 שְׁעוּבַד אֶת ה' בְּדֹרְגָה גְבוּוּהָ וּבִטְל
 לֵאלּוּקוֹת וּמֵאֲחָד וְדוּבּוּק בֵּאלּוּקוֹת
 בְּקִבְעוּת, וַיֵּשׁ מִי שֶׁלֹּא נִמְצָא בְּדֹרְגָה
 כּוֹז וְהוּא בִּטְל לֵאלּוּקוֹת בְּבִיטוּל מוּחֲלָט "דַּק לְפִרְקִים וְעַתִּים שְׁהֵם עַת רִצּוֹן
 לְמַעֲלָה וְכִמּוֹ בְּתַפִּילַת שְׁמוֹנֵה עֶשְׂרֵה..."), וּבֵּין עֲנִין דְּקְבָלַת-עוֹלָה
 כְּפִי שֶׁנִּמְשָׁף לְאַחֲרֵי הַתְּפִלָּה בְּמִשְׁפַּחַת כָּל הַיּוֹם, בְּפְרִטִי
 הַעֲבוּדָה דְּרֹאשֵׁיכֶם עַד שׂוֹאֵב מִימֶיךָ שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד,

71 או"ח ס"ג ס"ק ב. 72 הל' תלמוד תורה ספ"ב. 73 הל' דעות פ"ה ה"א. 74 ראה סד"ה אתם ניצבים תערו"ב (המשך תערו"ב ח"א ע' קכו). תרע"ה (שם ח"ב ס"ע אקלט ואילך). 75 ניצבים כט, ט"י. 76 לקו"ת ר"פ ניצבים. 77 משנה ר"ה כו, ב. 78 פל"ט.

ביאור בדרך אפשר

1 וכלשון הרבי הרשב"ב במאמר הנזכר לגבי ההשפעה והפעולה של העבודה
 2 באופן של "אתם ניצבים היום כולכם" על העבודה בדרגות השונות
 3 מ"ראשיכם שבטיכם" עד חוטב עציץ ושואב מימין": "... בראש השנה הוא
 4 העבודה שלמעלה מטעם ודעת, שזהו הפרש בין העבודה דראש-השנה
 5 להעבודה דכל השנה, דכל השנה עיקר
 6 העבודה הוא במוח ולב כו' אבל
 7 בראש-השנה עיקר העבודה היא
 8 בבחינת מקיפים שבגשמה כו', וכמו
 9 בקבלת עול מלכות שמים דראש-השנה
 10 שהוא בהתגלות עצם הנשמה, וכמו כן
 11 בתשובה דראש-השנה ועשרת ימי
 12 תשובה דהכול הוא בהתגלות עצם
 13 הנשמה כו'. וזהו ניצבים כולכם כולם
 14 בשווה דבמדריגה זו לא יש
 15 התחלקות... וזהו גם כן ענין אתם
 16 ניצבים היום ניצבים ועומדים כו',
 17 וכדאיאת במדרש רבה פרשת תרומה,
 18 למעלה שרפים עומדים, למטה עצי
 19 שטים עומדים כו', שטים הוא לשון
 20 שטות ויש שטות דלעומת-זה כמו כי
 21 תשטה כו', ויש שטות דקדושה וכמו
 22 אחי לי שטותא לסבא והוא העבודה
 23 שלמעלה מטעם ודעת כו', ועל-ידי-זה
 24 מהפכים את השטות דלעומת-זה, וכמו
 25 שכתוב ומעיין מבית ה' יצא והשקה
 26 את נחל השטים... וזהו שמפרט פרטי
 27 המדריגות ראשיכם שבטיכם כו' שהן
 28 עשר מדריגות שבכללות ציור קומה
 29 דנשמות ישראל כו', וכן בכל אחד
 30 בפרט על הן כוחות הנפש כו', והיינו
 31 בעבודה שעל פי טעם ודעת שבוה יש
 32 חילוקי מדריגות כו', והקיום שלהם
 33 הוא על-ידי העבודה שלמעלה מטעם
 34 ודעת...".

35 (ח) ועל-פי-זה יש לְבָאֵר גַּם
 36 מֵה שְׂמֵיכָא הרבי הרי"צ
 37 בַּמֶּאמֶר דיבור המתחיל 'באתי לגני'
 38 של שנת תשי"ג 'ג' הפירושים
 39 בלשון הגמרא "אחני לי, הועילה לו,
 40 שטותיה לסבא", אַחְנִי לִיָּה שׁוֹטִיָּה לְסַבָּא (שוט כו, ענף שֶׁל הַדָּס
 41 שְׁהִיָּה מְרַקָּד בו), וְאֶמְרִי לָהּ שְׁטוּתִיָּה לְסַבָּא (שְׁהִיָּה מִתְנַהֵג
 42 באופן שהיה נראה כְּשׁוֹטָה), וְאֶמְרִי לָהּ שִׁיטְתִּיָּה לְסַבָּא (שִׁיטְתּוֹ

ביאור בדרך אפשר

43 וּמְנַהֵגוּ). וְהֵינּוּ, שְׂבִתְחַלְהָ בשלב הראשון וההתחלתי של העבודה
 44 למעלה מטעם ודעת מוֹדְגָשׁ עֲנִיָּן הַשְּׁטוּת שְׁלִמְעָלָה מִטַּעַם-
 45 וְדַעַת רַק בְּנוֹגַע לְמַעֲשֵׂה בְּפוּעַל, שְׁזָהוּ שׁוֹט שֶׁל הַדָּס
 46 שְׁמֶרְקָד בּוֹ (פִּירוּשׁ הָא'). וְהֵינּוּ, שְׁעֲנִין הַהֲבָנָה וְהַשְּׂגָה,
 47 כְּמוֹ בְּלִימוּד עֵינֵי שֶׁל הַלְכוֹת
 48 הַמַּצְוָה, הוּא בְּמִדְיָה
 49 וְהַגְּבֻלָּה, לְפִי מִירַת הַשְּׂכַל וְהַדַּעַת
 50 וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה בְּנוֹגַע לְכֹנֶת
 51 הַמַּצְוֹת, שְׁמִכּוֹן הַפְּנִיָּה
 52 הַפְּרָטִית שְׂבִכָּל מַצְוָה וּמַצְוָה
 53 אבל לא יותר מזה, אֲבָל קִיּוּם
 54 הַמַּצְוָה בְּמַעֲשֵׂה בְּפוּעַל הוּא
 55 בְּאוֹפֵן שְׁלִמְעָלָה מִטַּעַם-
 56 וְדַעַת, מִתּוֹךְ כּוּוּנָה שְׂאִינָה כּוּוּנָה
 57 פְּרִטִית הַמִּיּוּחָדֵת לְמַצְוָה זוֹ וְהַבְנָתָה
 58 מוּגַבְלַת אֵלָּא עֲנִין כְּלָלִי וְעִיקָרִי בְּקִיּוּם
 59 הַמַּצְוֹת שְׁזָהוּ שְׁעִיקָר קִיּוּם
 60 הַמַּצְוָה הוּא מַצְד הַפְּנִיָּה
 61 הַקְּלָלִית לְמֵלָא רְצוּנּוֹ שֶׁל
 62 הַקְּב"ה (כְּמִבְאָר בְּעֵטְרַת
 63 רֵאשִׁי לְאֶדְמוּר"ר הַאֲמַצְעִי
 64 בְּסוֹפּוֹ79), לֵאלֹא נְפָקָא-מִיְנָה
 65 לֵאלֹא הַבְדֵּל מֵהוּ עֲנִינָה שֶׁל
 66 הַמַּצְוָה, וּבְלִשׁוֹן רַבְּנֵי הַזֶּקֶן80
 67 (וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה מְצִינּוּ גַּם
 68 בְּמִוְרָה נְבוֹכִים81) כְּמוֹ אֵילוֹ
 69 נְצֻטָּה לְחֻטּוֹב עֲצִים עַל-
 70 דֶּרֶךְ-מְשָׁל שְׂגַם אִזּוּ עוֹשִׂים זֹאת
 71 בְּשִׁלְמוֹת וּמִתּוֹךְ הַכוּוּנָה הַכְּלָלִית
 72 הַשׁוּוּה לְכָל הַמַּצְוֹת (שְׁלִשׁוֹן זֶה
 73 הַדִּימוּי הַזֶּה דוּקָא, לְחֻטּוֹב עֲצִים,
 74 דוֹרֵשׁ בְּיִאֹר בְּפְנֵי-עֲצָמוֹ).
 75 וְאַחֲרֵיכֵן בְּשִׁלְב הַבָּא וְהַמְתַּקְדָּם
 76 יוֹתֵר בְּעִבּוּדַת ה', חוֹדְרַת עֲנִיָּן זֶה
 77 שֶׁל עִבּוּדַת ה' לְמַעַלָּה מִטַּעַם וְדַעַת,
 78 גַּם בְּשִׁכְלוֹ, שְׁהִשְׂכָּל וְהַהֲבָנָה
 79 וְהַשְּׂגָה ה'טַעַם וְדַעַת' עֲצָמָם,
 80 נַעֲשִׂים בְּאוֹפֵן שֶׁל שְׁטוּת,
 81 לְמַעַלָּה מִטַּעַם-וְדַעַת.
 82 וְזָהוּ שְׂמֵיכָא הַרְבִּי הַרִי"צ בַּמֶּאמֶר פִּירוּשׁ הַב', שְׁטוּתִיָּה לְסַבָּא,
 83 שְׂבִזָּה מוֹדְגָשׁ שְׁהִרְקוּד הוּא בְּאוֹפֵן שֶׁל שְׁטוּת. וְהֵינּוּ,
 84 שְׁעֲנִין הַרְקוּד כְּשִׁלְעֲצָמוֹ, אִף שְׂאִינּוֹ עֲנִיָּן שֶׁל הַלִּיכָה, אֵלָּא

(79) דרוש לעשיית נג, א. נט, א. 80) לקרית שלח מ, א. וראה גם המשך תרס"ו ע' נד. 81) ח"ג פרק נא בהערה. וראה לקו"ש חכ"א ע' 17 הערה 51.

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 רִיקוּד בִּדְרוֹךְ דִּילּוּג קִפִּיעָה שְׁמוּרָה עַל יְצִיאָה מֵהַגְּבֻלָּה, מְכַל־
2 מְקוֹם אֵין הַכְרַח שְׁזוּהֵי עֲבוּדָה בְּאוֹפֵן שֶׁל שְׁטוּת דְּוָקָא, כִּי
3 יִכּוּלָּה לְהִיט יְצִיאָה מֵהַהַגְּבֻלָּה בְּמִידָה לֹא גְדוּלָּה כֹּל כֵּךְ וַיִּמָּה גַם שְׁיִישׁ
4 רִיקוּד בְּאוֹפֵן שֶׁיִּכּוּל לְכַוֵּן הַטָּאק⁸², שְׁתַּנּוּעוֹת רַגְלָיו יִהְיוּ
5 מְכַנְנּוֹת לְתַנּוּעוֹת הַנִּיגוֹן כּוֹ'
6 (וּדְבָרֵי אֲדוּמוֹר הַצִּמְצוּדִיק: "... וְזוּהוּ
7 עֵינֵי הַיּוֹפֵי בְּהִלּוּךְ פַּעֲמָיִי כִּי הִנֵּה כֹל
8 יוֹפֵי הוּא דוּקָא מֵהַתְּכַלּוֹת כִּמְה דְּבָרִים
9 יָחַד כִּמּוּ בְּגוּוֹנֵן שְׁגוּוֹן אַחַד לְבֵן אוֹ
10 אֲדוּם אוֹ יְרוּק לֹא יִתְכַן לְקִרְתוֹ יִפָּה כֹּל
11 כֵּךְ אֲבָל כְּשִׁישׁ גּוּוֹנִים הִרְבֵּה עַל הַבְּנֵד
12 כְּלוּלִים יָחַד נִקְרָא יוֹפֵי מַחֲמַת מוּזִיגָת
13 הַגּוּוֹנִים כֹּל-שֶׁכֵּן כְּשֶׁהֵם בְּמִידָה נִכּוּנָה
14 כְּפִי הַנְּאוּת וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה גַם כְּבָלִי זָמֵר
15 עֵיקֵר יוֹפֵי הַנִּיגוֹן כְּשִׁיחֵי מוּזִיגַת קוֹלוֹת
16 הִרְבֵּה מְשׁוּנִים זֶה מִזֶּה כִּמּוּ חֲדוּה
17 וּמְרִירוֹת וְכִשְׁחִיו יָחַד בְּנִיגוֹן אַחַד יִהְיִי
18 נִעְרַב לְקוֹל הַשּׁוֹמֵעַ מֵהַ-שְּׂאִי-כֵּן קוֹל
19 אַחַד פִּשּׁוּט אֵין בּוֹ עֵרִיבוּת כֹּל כִּי...
20 מִשְׁבַּח הַכְּתוּב מֵהַ יּוֹפֵי פַעֲמָיִי... עַל-
21 דֶּרֶךְ-מִשַׁל כִּמּוּ שֶׁמִּשְׁבַּחִים לְאַחַד בְּיוֹפֵי
22 הַרְקִידָה שׁוֹכֵל לְכוּוֹן (הַטָּאק) רְצוּנֵי
23 לְזַמֵּר שְׁתַּנּוּעוֹת רַגְלָיו יִהְיוּ מְכוּוֹנּוֹת
24 לְתַנּוּעוֹת הַנִּיגוֹן שֶׁהֵי הַנִּיגוֹן כְּלוּל
25 מִתַּנּוּעוֹת עוֹלוֹת וְיורדות כִּנ"ל כִּכְהָ יִהְיוּ
26 נוֹטוֹת תַּנּוּעוֹת וְקוֹל הַיּוֹצֵא מֵהַכַּת
27 רַגְלָיו אִם לְשִׁמְחָה אוֹ לְמִרְרוֹת
28 וְכִשְׁמֻכּוּן הַיֵּטֵב נִקְרָא יוֹפֵי, וְהַעוּבָדָה
29 שְׁתַּנּוּעוֹת הַרְקִידוֹ מְרִוּיָּקוֹת מוֹכִיחָה
30 שְׂאִין זוֹ יְצִיאָה מֵהַהַגְּבֻלוֹת לְגַמְרֵי,
31 וְלָכֵן מְדַגֵּישׁ בְּפִירוּשׁ הַבֵּי'
32 שְׁטוּתִיָּה לְסַבָּא, שְׁהָרִיקוּד
33 הוּא בְּאוֹפֵן שֶׁל שְׁטוּת מִתּוֹךְ
34 יְצִיאָה מוֹחֲלַת מֵהַהַגְּבֻלוֹת.
35 וְאַחֲרֵי-כֵן מוֹסִיף בְּפִירוּשׁ הַשְּׁלִישִׁי
36 יְתַרְהַ מְזָה, שִׁיטְתִּיָּה לְסַבָּא,
37 כְּפִירוּשׁ רַש"י שִׁיטְתוֹ
38 וּמְנַהֲגוֹ, הִינּוּ, שְׁעֵנֵן הַשְּׁטוּת
39 שְׁלִמְעָלָה מִטַּעַם-וְדַעַת נַעֲשֶׂה
40 שִׁיטְתוֹ וְהַנְּהַגְתּוֹ בְּמִשְׁוֹךְ כָּל
41 הַיּוֹם כּוּלוֹ, אֲפִילוּ שֶׁלֹּא בְּשַׁעַת
42 הַתְּפִלָּה וְלִימוּד הַתּוֹרָה, שְׁבִכְלֵ פֶרֶט וְלֹא רַק בְּעִנְיָנִים שְׁקוּרִים
43 בְּעִבּוּדֵי ה' בְּצוּרָה יִשִּׁירָה נִיכְרֵי בְּגִלּוֹי עֵנֵן הַשְּׁטוּת שְׁלִמְעָלָה

מִטַּעַם-וְדַעַת (עַל-דֶּרֶךְ הָעֵנֵן דְּאוּמְנָתוֹ⁸³, "תּוֹרָתוֹ אוּמְנָתוֹ"
שְׁבִכְלֵ דְכָר שְׁעוֹסֵק, נִיכְרֵי שְׁאוּמְנָתוֹ הִיא הַתּוֹרָה).
ט) וְזוּהוּ כְּלוּלוֹת תּוֹכֵן הַפֶּרֶק בְּעֵנֵן שְׁטוּת דְּקְדוּשָׁה, בְּהַמְשָׁךְ
לְמַבְאָר לְפָנֵי-זֶה בְּפָרְקִים הַקּוֹרְמִים הָעֵנֵן דְּעֲצֵי שְׁטִים, שְׁמַבִּיא
שְׁהֶלְשׁוֹן שֶׁל שְׁטוּת בְּקְדוּשָׁה
מְצִינּוֹ גַם בְּגִמְרָא, נִגְלָה
דְּתוֹרָה, כֹּל פְּרָטֵי הַדְּבָרִים שֶׁהוּבָאוּ
לְעִיל מְדַבְרֵי הַגְּמָרָא בְּמִסְכַּת כְּתוּבוֹת,
וּמַבִּיא אֶת כָּל אַרְיִכוֹת וּפְרָטֵי
הַדְּבָרִים שְׁבָזָה, לְהוֹרוֹת שֶׁלֹּא
מְסַפִּיק שְׁעֵנֵן זֶה שֶׁל הַעֲבוּדָה
לְמַעַל מִטַּעַם וְדַעַת יִהְיֶה בְּאוֹפֵן
כְּלָלִי, אֲלֹא צְרִיף שְׁיּוּמְשָׁךְ
אַחֲרֵי-כֵן בְּעֵנֵינִים פְּרָטִים כֹּל
פְּרָטֵי עֲבוּרַת ה' וּבְכָל הַעִיסוּקִים בְּמִשְׁךְ
כֹּל הַיּוֹם כּוּלוֹ (כְּפִי בְּאַרְיִכָּה),
שְׁדוּקָא עַל-יְדֵי-זֶה יְכוּלִים
לְנַצֵּחַ וּלְכַבֵּל אֶת פְּרָטֵי
הָעֵנֵינִים שְׁבִשְׁטוּת דְּלְעוֹמַת-
זֶה'. וְעַל-דֶּרֶךְ הַמְּבָאָר בְּסִפֵּר
הַמְצוֹת לְהַצְמַח צְדָק'
בְּמְצוֹת יוֹדֵי וְהַשּׁוֹבָה⁸⁴,
שְׁצָרִיכָה לְהִיט אֲמִירַת
אֲשֶׁמְנוּ בְּגִדְנוּ בְּכָל אוֹתִיּוֹת
הָא"ב, כְּדֵי לְסַלֵּק אֶת הַנִּיגָה
דְּלְעוֹמַת-זֶה', וְזוּ לְשׁוֹנוֹ: "זוּהוּ
סוּד נְפִילַת אֲפִים שֶׁתִּקְנוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל
לְזַמֵּר אֲשֶׁמְנוּ בְּגִדְנוּ כוֹ' בְּאַלְף בֵּית"
כִּי הִנֵּה עַל-יְדֵי מַחֲשׁבוֹת זֵרוֹת
וְהַהוֹרִים רַעִים שְׂאִין אֲדָם נִיצוֹל מֵהֵם
בְּכָל יוֹם, וְאֵין שׁוֹם אַחַד מֵהֵם נֹאבֵד,
וְזוּהוּ יֵשׁ לְאֲדָם כֵּף הַקְּלַע, שֶׁהַמַּחֲשָׁבוֹת
מְקִיפִים נִפְשׁוּ בְּצִאתוֹ מִן הַגּוֹף, לְהִיט
נְדָמָה לוֹ כְּעוֹשֶׂה מְעַנְיָנו גְּשָׁמִים
וְחוֹשֵׁב וּמִתְחַכֵּם בָּהֵם... וְלָכֵן, עַל-יְדֵי
אֲמִירַת כ"ב אוֹתִיּוֹת הַנ"ל דֹּאשְׁמֵנו
בְּגִדְנוּ כוֹ', הוּא מוֹחָה גּוֹף כ"ב אוֹתִיּוֹת
שְׁבִכֵל הַהוֹרִים רַעִים", וְאַחֲרֵי-כֵן
צְרִיכָה לְהִיט גַם הַמְשַׁכַּת
הָאוֹר שֶׁנִּסְתַּלַּק עַל יְדֵי הַעֲבִירוֹת
מִתְדַשׁ. וְעַד לְאוֹפֵן
שְׁמַמְשִׁיכִים מִלְּמַעַל אוֹר אֲלוּקֵי שְׁבָא לְיָדֵי בִטּוּי עַל יְדֵי עֲמוּדָא
דְּנוֹרָא דְּאַפְסִיק בֵּין דִּידֵיהּ לְכוּלָּא עֲלָמָא, עֲמוּד אֲשֶׁ שְׁמַפְסִיק

(82 ראה סהמ"צ להצ"צ קעז, ב. 83) שבת יא, א. 84) ספ"א (לח, ב).

ביאור בדרך אפשר

- 1 בינו לכל העולם הִינּוּ שְׁנַעֲשֶׂה הַפֶּסֶק בֵּינוּ וּבֵין סֵדֵר
2 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, לְהִיּוֹתוֹ לְמַעַלָּה מִמֶּנּוּ.
3 וְעִנְיָן זֶה שֶׁל עֲבוֹדַת ה' מִתּוֹךְ יִצְיָאָה מֵהַגְּבֻלוֹת נַעֲשֶׂה הַכְּנָה קְרוּבָה
4 לַיָּמּוֹת הַמְּשִׁיחַ, וְכִפִּי שְׁמִבְּאָר בְּמֵאֲמָר בְּאֲרוּכָה בְּפָרְקִים
5 שְׁלֹא־חֲרִי-זֶה⁸⁵ שְׁבִשְׁעַת
6 הַמְּלַחְמָה מִבְּזֻזִים אֵת 1 וּבֵין סֵדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, לְהִיּוֹתוֹ לְמַעַלָּה מִמֶּנּוּ.
7 הָאוֹצְרוֹת הַגְּנוּזִים שֶׁל הַמֶּלֶךְ, 2 וְעִנְיָן זֶה נַעֲשֶׂה הַכְּנָה קְרוּבָה לַיָּמּוֹת הַמְּשִׁיחַ,
8 שְׁזָהוּ עִנְיָן דְּאוּר-אֵין-סוֹף 3 וְכִפִּי שְׁמִבְּאָר בְּמֵאֲמָר בְּאֲרוּכָה בְּפָרְקִים
9 לְמַעַלָּה מִמֶּלֶךְ מִסְתַּלֵּם וְעוֹלָה עַד 4 שְׁלֹא־חֲרִי-זֶה⁸⁵ שְׁבִשְׁעַת הַמְּלַחְמָה מִבְּזֻזִים אֵת
10 אֵין קֶץ, וְלִמְטָה מְטָה יוֹרֵד 5 הָאוֹצְרוֹת, שְׁזָהוּ עִנְיָן דְּאוּר-אֵין-סוֹף לְמַעַלָּה
11 וּנְמַשֵּׁךְ עַד אֵין תְּכֵלִית⁸⁶, כִּפִּי 6 מַעַלָּה עַד אֵין קֶץ וְלִמְטָה מְטָה עַד אֵין תְּכֵלִית⁸⁶,
12 שִׁיחִיהָ בִּימּוֹת הַמְּשִׁיחַ שְׁאוֹ יִהְיֶה גִלּוּי
13 אֱלוֹקוֹת בְּלִי גְבוּל וְכָל זֶה נִמְשָׁךְ 7
14 לְמְטָה מִמְּעֻרָה טְפָחִים, 8
15 בְּאוֹפֵן שְׂרוּאִים בְּגִלּוּי פְּעִינֵי
16 בְּשׂוֹר, וְעַד שְׁנַעֲשֶׂה עוֹד פְּעַם 9
10 וּבִיָּתֵר עוֹז, וְכַפְלִים לְתוֹשִׁיָּה⁸⁷, בֵּין שְׁנַפְעֵל עַל-יְדֵי עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה⁸⁸, בְּבִיאַת
11 מְשִׁיחַ, דְּאֵתָא לְאַתְבָּא צְדִיקָא בְּתִיבְתָא⁸⁹, וְיִשְׁרָאֵל עוֹשֵׁין תְּשׁוּבָה וּמִיַּד הֵן
12 נְגָאֵלִין⁹⁰, וּבְקָרוֹב מִמֶּשׁ.

(85 פ"א. פ"ז. פ"ט. 86) ראה תקו"ז סוף תיקון נז. זהר חדש יתרו לד, סע"ג. וראה גם תקו"ז תיקון יט. 87) לשון הכתוב - איוב יא, ו. 88) ראה שמו"ר פמ"ו, א. 89) לקו"ת ר"ה נח, ד. האזינו עה, סע"ב. שמע"צ צב, ב. שה"ש מה, א. שם נ, סע"ב. נתבאר בשיחת אחש"פ תרצ"ד (לקו"ד ח"א קמו, א ואילך). וראה זהר ח"ג קנג, ב. 90) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

אגרות קודש

ב"ה, ד' שבט, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

... מ"ש שתמהו עליו בהנוסח של רבותינו הק' בהנוגע ליי"ט כסלו לכתוב כוח"ט, הרי פלא על בני תורה שיקשו כזה, לאחרי המבואר במשנה תחלת ר"ה אשר ארבעה ראשי שנים הם, ובש"ס שם ובמשנה סוף פ"ח גיטין אשר מונים למלכים אפילו למלכי או"ה, ועאכו"כ למלכי ישראל, ובכל שנה ושנה חוגגים את יום ההכתרה, וכיון שגם זה נקרא בתורתנו, אשר כל עניני מדויקים בתכלית הדיוק, בשם ראש השנה, הרי מובן שגם ע"ז קאי הביאור בזה, וכמו שהראש כולל כל האיברים כך יום זה כולל, בענין זה כל הימים שאחריו עד תקופת השנה.

וכיון שכל דבר ישנו מתחילה רק בכתיבה ואח"כ נחתם, וכמובא בש"ס בכמה מקומות, במילא מובן מזה אפילו ע"פ גלגל הענין דיום י"ט כסלו שהוא ר"ה לחסידים המתנהגים ע"פ תורת החסידות שיצאו אז בנצחון.

מובן אשר כ"ז הוא רק ע"פ גלגל (משא"כ פנימיות תוכן הענינים - שמבוארים ע"פ פנימיות התורה), וע"ד לשונו של רבנו הזקן, מהנגלות לנו ולבנינו (באגה"ק סוף סי' כ"ה) להאמין אמונה שלימה - שנשיאנו הק' וצוקלה"ה נבג"מ ז"ע, אשר קשרו ואחדו גלגל דתורה ונסתר דתורה להיות תורה אחת, ועל פיהם נהגו את עדתם את בניהם ובני בניהם. בודאי שהנהגותיהם מדויקות הן ע"פ נסתר דתורה והן ע"פ גלגל דתורה...

בברכת הצ' בכה"ל.

[בס"ד. יו"ד שבט, ה'תשל"ח*]

1 שטות דקדושה¹, וכהמשך במאמר² בנוגע כללות ההנהגה³, ואני בער גו'⁴, ודוקא על-ידי-זה אני⁴
 2 תמיד עמך⁵.

3 ועל-פי-זה תומתק השייכות להמשך⁶ מי לי בשמים גו' ועמך לא חפצתי, דכל ההנהגה דמחשבה
 4 דיבור ומעשה עולים על-ידי התפילה⁷, וידוע דבעת דביקותו (ואהבתו - שזהו ענין התפילה, לית פולחנא
 5 כו'⁸) דאדמו"ר הזקן על-פי כתוב הנ"ל מי.. (שרש⁹ פרק מ).
 6 ומחזק זה שייך¹⁰ שטות (ברוגמת עצי שיטים¹¹) מהש"ס כתובות¹².

7 וצריך להבין שמביא כל האריכות¹³. ואי-אפשר לומר¹⁴ (על-כל-פנים בנוגע לרבי יהודה ברבי
 8 אלעאי¹⁵) דמזה מקור פירוש רש"י דמרקד בהדס - דאין זה ענין המאמר המקור לפירוש רש"י. וגם, מאי
 9 נפקא-מינה בנידון-דידן כמה מרקד. וביותר יקשה, דאדמו"ר האמצעי בסידור¹⁶ מפרש גם כן הנ"ל,
 10 ומסתפק במרקד אתלת, וכן הוא גם בבאתי לגני תרנ"ח.
 11 ועוד שהפירושים סותרים: שוט - שמחוץ לאדם, שיטה ושטות¹⁷.

12 ויש לפרש¹⁸: דכמו עצי שיטים המקיף¹⁹, וצריכים להיות פרטים הנעשים בתוכם, קרבנות, אלא המקיף
 13 משפיע כו', כן הוא גם בהנמשל.
 14 ובקונטרס העבודה - שאפילו המקיף דחיה משנה, על-אחת-כמה-וכמה דיחידה²⁰.

15 ובתפילה - כנ"ל בפירוש מי לי בשמים, ועל-פי-זה במילא אין שינויים. הבעל-שם-טוב²¹ - הפליאה
 16 שלא כלתה²² בתפילה (צוואת²³ - כמה פעמים). ועל-דרך-זה הרב המגיד²⁴ תפילתו עגולה (קא, ב. קיב,
 17 א²⁵).

18 אבל אחר-כך צריך להיות נמשך²⁶ בהשינויים דעבודת היום שמוכרחים, ובפרט להשגת הרמב"ן²⁷,
 19 ואדרבא, זהו עיקר פסק-דין היד ריש הלכות תפילה דזהו²⁸ מן התורה, תפילת שלמה²⁹, והצמח צדק³⁰
 20 בהתחלת השרש. ולכן³¹ גם בהתפילה מתחיל שורש להם [י"ח, מבקש צרכיו].

(16) = דאדמו"ר האמצעי בסידור.

(17) הערה ב'.

(18) התחלת פ"ד.

(19) הקירות שהקיפו את כל עניני המשכן.

(20) הערה ג' בפ"ד דהמאמר.

(21) וכמבואר בתורת הבעש"ט - התחלת פ"ה.

(22) נפשו (מצד הענין ד"מי לי בשמים גו'").

(23) בספר צוואת הריב"ש - כמ"פ (סל"ה וסמ"ב).

(24) בתורת הרב המגיד בפירוש מארז"ל "העושה תפילתו

עגולה" - שהתפלה צריכה להיות באופן שלמעלה משינויים.

(25) בספרו אור תורה (בהוצאה החדשה - סימן תז. תעט).

(26) המקיף שלמעלה משינויים (מי לי בשמים גו') - באופן

שיפעל וישפיע בהשינויים כו' (סוף פ"ד).

(27) בספר המצוות להרמב"ם מ"ע ה' - ש"כל ענין התפילה

אינו חובה כלל, אבל הוא ממדת חסד הבורא ית' עלינו ששומע ועונה בכל קראנו אליו".

(28) בקשת צרכיו דוקא.

(29) "כל תחינה אשר תהי' לכל האדם ופרש כפיו אל הבית

הזה ואתה תשמע גו' ונתת גו'".

(30) וכמ"ש הצ"צ בהתחלת שרש מצות התפילה, שזהו

משרשי האמונה לפי שעי"ז ידע ויבין שהשי"ת הוא לבדו המנהיג ועולמו כו' וכי לו לבדו היכולת להושיע.

(31) כיון שגם המקיף שלמעלה משינויים צריך להיות נמשך

ופועל ומשפיע בהשינויים שמוכרחים להיות בעבודת היום, הנה

(* הרשימה שלפנינו - נעתקה מגוכתי"ק אדמו"ר שליט"א - ראשי פרקים למאמר ד"ה באתי לגני דיו"ד שבט ה'תשל"ח.

(1) "ומבאר בפרק החמישי ענין שטות דקדושה" (התחלת פ"ב).

(2) המשך באתי לגני השי"ת פ"ה.

(3) שצריכה להיות באופן של שטות דקדושה.

(4) תהלים עג, כב.

(5) והיינו, שכדי להיות "תמיד עמך", הרי זה ע"י שהוא בבחי' "בער", שזהו"ע שטות דקדושה.

(6) בתהלים שם, כה.

(7) ולכן, הענין ד"אני בער גו'" שעי"ז "אני תמיד עמך", צריך להתבטא בעיקר בעבודת התפילה.

(8) כפולחנא דרחימותא.

(9) מצות התפילה - להצ"צ.

(10) ששייך שטות בעבודת האדם (שטות דקדושה) - התחלת פ"ג.

(11) שטים מלשון שטות.

(12) "דהנה ארז"ל (כתובות יז ע"א) אמרו עליו על ר' יהודא בר' אילעאי שהי' נוטל בד של הדס ומרקד כו'" - שזוהי הנהגה באופן של שטות.

(13) דהש"ס כתובות - שהי' נוטל בד של הדס ומרקד כו', מרקד אתלת, וכל ג' הפירושים בדברי ר' זירא "אהני' לי כו'".

(14) הערה א'.

(15) = לרבי יהודה ברבי אילעאי

1 ובמאמר³² שמבאר בפרטיות – מה שאין-כן בהנ"ל³³ - מתחיל³⁴ רבי יהודה ברבי אלעאי בד אפד,
 2 אבל של הדס - ג' עלים, כללות הכל³⁵, ודוקא רבי יהודה ברבע אלעאי - חסיד האמור בכמה מקומות,
 3 ואיזהו חסיד³⁶ (בתקוני-זהר ובתניא). ואחר-כך³⁷ (גם כפשוטו - אמורא) נמשך בתלת. ואחר-כך³⁸ (גם
 4 כפשוטו, שהרי קרי ליה טבי) - יש פעולה, אבל דמכסיף. ובסיום³⁹ אפסיק כו' לכולי עלמא - למעלה
 5 מהתחלקות העולם.

6 ועל-דרך כולכם כאחדים⁴⁰, ופירש אדמו"ר נשמתו-עדן - אתם נצבים (תרע"ג?)⁴¹ - וכולל⁴² ראשיכם,
 7 ובמשך השנה התחלקות וכולכם בהעלם.

8 הדס⁴³ - וככה פרק פ"ז. הדס מג' - תקוני-זהר כא⁴⁴. פרי-עץ-חיים לולב פרק ג - ג' של ג'. לקוטי
 9 לוי-יצחק⁴⁵ תניא נ (וגם כב).

10 גם כן⁴⁶ עה"ט: מרקד⁴⁷ - שגם זה כבר יציאה מהגבלה, אבל אין מודגש שטות, ויש ריקוד בטאקט
 11 כו'⁴⁸. יתרה - ריקוד בשטות⁴⁹. יתרה - שנעשה זה שיטות⁵⁰ גם באכילתו, על-דרך הרמב"ם⁵¹ החכם ניכר.

12 תפלה מן התורה⁵² - ירושלמי ברכות א, ה: לדעת רבי בא דאין זמנה קבוע. ברעיא-מהימנא פנחס
 13 (רנו, ב) ג' תפלות, ובירושלמי (ד, ג) דאחיתופל התפלל⁵³.

עלמא", שההפסק מורה שזהו"ע שלא בערך, למעלה מהתחלקות
 העולם, ומכל-מקום נמשך ומתגלה בעולם.

(40) "אתם נצבים גו' כולכם", "לאחדים כאחד".

(41) ראה סד"ה אתם נצבים תער"ב; תרע"ה.

(42) והיינו, שבר"ה, העיקר הוא הענין ד"כולכם", אלא שכולל
 גם התחלקות המדריגות ד"ראשיכם גו'". ואילו במשך השנה,
 עיקר העבודה היא בהתחלקות המדריגות, והענין ד"כולכם" הוא
 בהעלם.

(43) תוכן פ"ו דהמאמר, בביאור פרטי המדריגות דהדס.

(44) ושם: "הדס אית לי' תלת הדסינ'".

(45) לקוטי לוי"צ לתניא ע' נ, וגם ע' כב.

(46) תוכן פ"ח דהמאמר בביאור ג' הפירושים בדברי ר' זירא
 "אהני' לי'.. לסבא" - שגם הם על הסדר.

(47) פי' הא': "שוטיי" - שוט של הדס שהי' מרקד בו.

(48) שמכוין שתנועת רגליו תהי' בהתאם לתנועת הניגון.

(49) פי' הב': "שטותי" - שהי' מתנהג כשוטה.

(50) פי' הג': "שיטתי" - שיטתו ומנהגו.

(51) הל' דעות רפ"ה: "כשם שהחכם ניכר בחכמתו ובדעותיו..

כך צריך שיהי' ניכר במעשיו במאכלו וכו'".

(52) שייך לפ"ד דהמאמר.

(53) שלש תפלות בכל יום.

גם בהתפילה - מי לי בשמים גו', שלמעלה משינויים - מתחיל
 שורש לענין השינויים, שזהו שבתפילת העמידה ישנם י"ח
 ברכות, שבהם מבקש צרכיו.

(32) התחלת פ"ז. - במאמר ההילולא שמבאר בפרטיות כו'.

(33) בדרוש אדמו"ר האמצעי בסידור, ובד"ה באתי לגני
 תרנ"ח.

(34) בביאור הש"ס דכתובות בנוגע להנהגה באופן של שטות
 דקדושה - מתחיל מהנהגת ר' יהודא בר' אילעאי שהי' נוטל בד
 של הדס ומרקד (בד אחד, אבל כו').

(35) ע"ד שכל פרטי הענינים שבתפילה הם באופן דעמך לא
 חפצתי גו'.

(36) המתחסד עם קונו, והיינו, שאינו חושב כלל אודות עצמו,
 שזהו אופן העבודה שלמעלה מטו"ד.

(37) לאחרי ההתחלה אודות הנהגת ר' יהודא בר' אילעאי -
 מביא במאמר (מהש"ס דכתובות) אודות הנהגת רב שמואל בר
 יצחק שהי' "מרקד אתלת". וענין זה הוא "אח"כ" גם כפשוטו -
 בזמן - כיון שרב שמואל בר יצחק הי' אמורא, לאחרי ר' יהודא
 בר' אילעאי שהי' תנא.

(38) מביא גם דברי ר' זירא: "קא מכסיף לן סבא", שמוזה
 מוכח שהי' בדור שלאח"ז, שגם אז יש פעולה מהנהגה הנ"ל

באופן של שטות דקדושה, אבל רק באופן ד"קא מכסיף לן".
 (39) הענין, מביא הא ד"אפסיק עמודא דנורא בין ידי' לכולא

**ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א
 לשלוח לאנ"ש שיחיו בכל מרחבי תבל
 לקראת יום ההילולא יו"ד שבט, ה'תשכ"ח**

התועדויות פעילות וכן בשבת וכפרשתנו ביד רמה ובשירה ובשיר לא"ל חי וקיים.

בברכה

בס"ד. משיחות שבת פרשת בא, ד' שבט ה'תנש"א.

23 ועל-אחת-כמה-וכמה בפסוקים שבהם מדובר
24 אודות היציאה ממצרים – "ויסעו בני ישראל
25 מרעמסס סוכותה"⁹, "ויהי בעצם היום הזה יצאו
26 כל צבאות ה' מארץ מצרים וגו' הוציא ה' את בני
27 ישראל מארץ מצרים על צבאותם"¹⁰.

28 ועל-דרך-זה בסיום הפרשה, שבה מדובר אודות
29 מצות תפילין הקשורה עם הזכרון דיציאת מצרים –
30 "זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים וגו'"¹¹,
31 "והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך וגו' כי
32 בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים"¹², "יציאת מצרים
33 תהיה לך לאות.. שתכתוב פרשיות הללו ותקשרם
34 בראש ובזרוע"¹³.

35 ב. ויש לבאר השייכות דתוכן הפרשה לשם
36 הפרשה (כידוע¹⁴ ששם הפרשה מורה על תוכן
37 הפרשה כולה) – "בא אל פרעה"¹⁵:

38 "בא אל פרעה" מדגיש התוקף דפרעה – שלכן,
39 צריך משה לבוא אליו¹⁶ ולהתרות בו¹⁷ "עד מתי
40 מאנת לענת מפני גו' כי אם מאן אתה לשלח את
41 עמי הנני מביא מחר וגו'"¹⁸.

42 ובפרט על-פי מה שכתב רש"י בפירושו "עד
43 מתי מאנת לענות מפני", "כתרגומו לאתכנעא, והוא
44 מגזרת עני, מאנת להיות עני ושפל מפני" – שבזה
45 מודגש התוקף דפרעה (היפך ההכנעה) כלפי הקב"ה,
46 כביכול, "כה אמר ה'.. מאנת להיות עני ושפל
47 מפני".

48 וצריך להבין: מהו הטעם שהפרשה שתוכנה
49 היציאה ממצרים על-ידי השבירה דמצרים (התוכן

1 א. ענינה המיוחד של פרשת בא ביחס לשאר
2 הפרשיות השייכות ליציאת מצרים (שמות וארא
3 ובשלח) – שבשאר הפרשיות מדובר אודות ההכנה
4 ליציאת מצרים (שמות וארא) ואודות הענינים
5 שהיו לאחור (ובהמשך) ליציאת מצרים (בשלח), ואילו
6 בפרשת בא היא היציאה ממצרים עצמה.

7 ובפרטיות יותר:

8 גם בתחילת הפרשה (לפני היציאה ממצרים,
9 שהיה צורך בשלש מכות נוספות עד שפרעה
10 הסכים לשלח את בני ישראל) מודגשת היציאה
11 ממצרים יותר מבפרשיות שלפני-זה – ש"עבדי
12 פרעה" אמרו כבר "שלח¹ את האנשים ויעבדו את
13 ה' אלקיהם"².

14 ומודגש יותר בהמשך הפרשה, שבה מדובר
15 אודות פעולותיהם של בני ישראל בשייכות ליציאת
16 מצרים³ – "דבר⁴ נא באזני העם וישאלו איש מאת
17 רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב ויתן
18 ה' את חן העם בעיני מצרים"⁵, וכן פרטי הענינים
19 דקרבן פסח (הציווי והעשייה בפועל) עד לאכילתו
20 ("ב"ליל שימורים.. להוציאם מארץ מצרים"⁶)
21 באופן ד"מתניכם חגורים וגו'"⁷, "מזומנים
22 לדרך"⁸.

(1) יו"ד, ז.

(2) משא"כ במכות שלפניו, כולל גם מכת כנים, שאף שאמרו
"אצבע אלקים היא" (וארא ח, טו), לא אמרו לפרעה שצריכים
לשלח את בני" ממצרים.

(3) כולל גם דברי משה שהוסיף פרטים באופן היציאה
ממצרים – "בנערינו ובקנינינו נלך בבנינו ובבנותינו בצאננו
ובבקרנו נלך וגו' וגם מקננו ילך עמנו לא תשאר פרסה" (יו"ד,
ט"ו).

(4) יא, ב"ג.

(5) נוסף על מ"ש לאח"ז (יב, לה) "ובני ישראל עשו כדבר
משה וישאלו ממצרים גו' וה' נתן את חן העם בעיני מצרים
וישאלום* וינצלו את מצרים".

(6) יב, מב.

(7) שם, יא.

(8) פירש"י עה"פ.

(9) שם, לו.

(10) שם, מא-נא.

(11) יג, ג.

(12) שם, ט"ט.

(13) פירש"י שם, ט.

(14) ראה לקו"ש ח"ה ע' 57 ואילך. ועוד.

(15) כן שמה – "בא אל פרעה" (ולא "בא" סתם) – ברמב"ם
סדר תפלות כל השנה (בסוף ספר אהבה). ובאבודרהם בסדר
הפרשיות וההפטרות.

(16) משא"כ לאחרי מכת בכורות הלך פרעה אל משה – ויקם
פרעה גו' ויקרא למשה, "שהי' מחזר על פתחי העיר וצועק היכן
משה שרוי" (יב, ל-לא ובפירש"י). וראה לקמן ס"ד.

(17) כפירוש רש"י: "ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה",
"והתרה בו" (וראה לקמן הערה 39).

(18) יו"ד, ג"ד.

(* ובפירש"י: "אף מה שלא היו שואלים מהם היו נותנים להם, אתה
אומר אהז טול שנים ולך" – דיש לומר שהכרח של רש"י הוא מה
שבהמשך להציווי "דבר נא באזני העם וישאלו ממצרים" נאמר כבר
"ויתן ה' את חן העם בעיני מצרים". שמזה משמע שקיימו הציווי מיד
(לפני מכת בכורות). ובצאתם ממצרים הוסיפו לשאול ממצרים, ואז
נתנו להם "אף מה שלא היו שואלים מהם".

33 במצות תפילין הקשורה עם הכניסה לארץ – כיון
 34 שהכוונה והתכלית דיציאת מצרים היא הכניסה
 35 לארץ²⁷, כמו שכתוב "אעלה אתכם מעני מצרים אל
 36 ארץ הכנעני וגו' ארץ זבת חלב ודבש"²⁸,
 37 "והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים וגו' והבאתי
 38 אתכם אל הארץ וגו'"²⁹.

39 וצריך להבין:

40 היציאה ממצרים בפרשת בא (נוסף על היותה
 41 בפרשה שבשמה מודגש התוקף דפרעה) היא רק
 42 השלב הראשון ביציאת מצרים – הנסיעה מרעמסס
 43 לסוכות. וכמודגש בהמשך סיפור יציאת מצרים
 44 בפרשה שלאחרי-זה: "ויהי בשלח פרעה את העם
 45 ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים גו' פן ינחם
 46 העם בראותם מלחמה ושבו מצרימה"³⁰. היינו, שגם
 47 לאחרי שכבר יצאו מצרים, היתה אפשרות שישבו
 48 למצרים; וגמר היציאה ממצרים היה בקריעת
 49 ים-סוף, כש"וירא ישראל את מצרים מת על שפת
 50 הים"³¹ – שאז בטלה אימת מצרים מבני ישראל³².

51 וצריך ביאור: מהו הטעם שמצות תפילין
 52 הקשורה עם הכוונה והתכלית (תכלית השלימות)
 53 דיציאת מצרים בכניסה לארץ, נכתבה (א) מיד לאחר
 54 השלב הראשון דיציאת מצרים, לפני המשך וגמר
 55 יציאת מצרים בפרשת בשלח, (ב) ועיקר: בסיומה
 56 של פרשה שבשמה מודגש התוקף דפרעה (היפך
 57 דיציאת מצרים) – "בא אל פרעה?"

58 ד. ויש לבאר זה בהקדם דברי הזהר³³ בפירוש
 59 הכתוב "בא אל פרעה" שבתחילת פרשתנו³⁴:

60 "מה כתיב בא אל פרעה, לך אל פרעה מיבעי
 61 ליה. מאי בא, אלא דעייל ליה קודשא-בריך-הוא

1 דעשר המכות) – נקראת בשם "בא אל פרעה"¹⁹
 2 שמדגיש התוקף דמצרים?

3 ובסגנון אחר קצת: לכאורה היתה חלוקת
 4 הפרשיות צריכה להיות באופן שהיציאה ממצרים
 5 תהיה בפרשה בפני-עצמה, כלומר, שג' המכות
 6 האחרונות יהיו בפרשה שלפני-זה (ביחד עם שאר
 7 המכות), והפרשה שלאחרי-זה תתחיל בהכנות דבני
 8 ישראל ליציאה ממצרים, ויציאתם ממצרים בפועל.
 9 ומהו הטעם דחלוקת הפרשיות באופן שגם בפרשה
 10 דיציאת מצרים מדובר אודות (מצב שיש צורך
 11 לבטל) התוקף דפרעה – "בא אל פרעה" "והתרה
 12 בו" (המשך וסיום המכות), ולא עוד אלא שכל
 13 הפרשה דיציאת מצרים נקראת (על שם המצב
 14 ד) "בא אל פרעה"?

15 ג. ובהדגשה יתירה – בנוגע לסיום הפרשה
 16 על-דבר מצות תפילין:

17 בפרשת תפילין כתיב²⁰ "והיה כי יביאך ה' אל
 18 ארץ הכנעני וגו'", ומפרש רש"י²¹ "יש מרבתינו
 19 שלמדו מכאן שלא קדשו בכורות הנולדים במדבר,
 20 והאומר שקדשו מפרש ביאה זו לומר אם תקיימוהו
 21 במדבר תזכו ליכנס לארץ ותקיימוהו שם". ועל-
 22 דרך-זה בנוגע לחיוב דתפילין – שלכמה דעות²³
 23 לא היתה מצות תפילין נהגת במדבר, כ"אם לאחר
 24 הכניסה לארץ, וגם להדעות שמצות תפילין היתה
 25 נהגת גם במדבר – עיקרה ושלמותה היא לאחר
 26 הכניסה לארץ²⁴, ולא עוד אלא שקיומה במדבר
 27 הוא בשביל קיומה לאחר הכניסה לארץ, כדרשת
 28 חכמינו ז"ל²⁵ "ביאה דכתב רחמנא גבי תפילין
 29 ופטר חמור.. מיבעי ליה לכדתנא דבי רבי ישמעאל,
 30 עשה מצוה זו שבשבילה תכנס לארץ", שאז יהיה
 31 הקיום דמצות תפילין בשלימות²⁶.

32 כלומר: סיום וגמר הפרשה דיציאת מצרים הוא

19 ובפרט ש"בא אל פרעה" הוא היפך היציאה ממצרים.

20 יג, ה"א.

21 שם, יא.

22 בכורות ד, ב ואילך.

23 פרטי הדעות והשקו"ט בזה – ראה תו"ש פרשתנו ח"ב ע' רמט. וש"נ.

24 שהרי גם להדעות שהניחו תפילין במדבר – היו בהם רק ב' פרשיות (קדש והי' כי יביאך) בלבד, כי הפרשיות שמע והי' אם שמוע נאמרו בסוף שנת הארבעים. ועצ"ע.

25 קידושין לז, סע"ב.

26 כלשון רש"י בנוגע לקדושת בכורות: "ותקיימוהו שם".

27 ויומתק יותר ע"פ מ"ש "אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים" (ר"פ מסעי), "מסעי" לשון רבים, אף שהיציאה מארץ מצרים הוא רק בנסיעה ראשונה שנסעו מרעמסס לסוכות – דכיון שהתכלית דיציאת מצרים היא הכניסה לארץ, נחשבים שאר המסעות עד הכניסה לארץ כחלק מיציאת מצרים (ראה לקר"ת מסעי פח, ג ואילך).

28 שמות ג, יד.

29 וארא ו, ו-ח.

30 ר"פ בשלח.

31 שם יד, ל ובפירוש"י.

32 ראה לקר"ש ח"ג ע' 878. ח"ז ע' 270. חכ"ב ע' 34.

33 שבו מודגש יותר האור (זהר – מלשון אור, כמ"ש והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע) ד"תורה אור" בתכלית הגילוי.

34 זח"ב לד, א.

28 ועל זה מבאר בזהר הפירוש ד"בא אל פרעה"
 29 (כאן) כענין בפני-עצמו – "דעייל ליה קודשא"
 30 בריך-הוא אדרין בתר אדרין לגבי תנינא.. לאגחא
 31 ביה קרבא" – "בא אל פרעה" בשביל לפעול בו
 32 שבירה וביטול. ובלשון הכתוב: "למען שתי אותותי
 33 אלה בקרבך.. את אשר התעללתי במצרים ואת
 34 אותותי אשר שמתי בם"⁴⁰.

35 ועל-פי-זה יש לבאר הדיוק ד"עייל ליה
 36 קודשא-ברוך-הוא אדרין בתר אדרין" (חדרים
 37 לפנים מחדרים⁴¹) – כי השבירה והביטול דפרעה
 38 צריכים להיות במקום שבו הוא עיקר הקביעות
 39 והתוקף שלו⁴², ולכן לא מספיק לילך אליו ולפגשו
 40 כש"יוצא המימה"⁴³ (וכיוצא בזה), אלא צריך לבוא
 41 לביתו⁴⁴, לארמון המלך, ובארמון המלך גופא
 42 בחדרים הפנימיים (חדרים לפנים מחדרים) שבארמון

40 ולהעיר גם ממ"ש בפסוקים שלפנ"ז (וארא ז, ה) "וידעו מצרים* כי אני ה'" – ש"וידעו" הוא גם מלשון שבירה, כמו "וידע (ותבר) בהם את אנשי סוכות" (שופטים ח, טז ובפירש"י) – תר"א וארא נז, א. ובכ"מ.
 41 פי' דרך אמת.

42 ובסגנון ההלכה: "קבוע לא בטל" (ראה כתובות טו, א).
 – ולהעיר, שאף שעיקר דין קביעות שייך בישראל דוקא (מצד שייכותם להקב"ה ותורתו), כיון שהקביעות האמיתית היא בקדושה דוקא, ה"ז נשתלשל גם באוה"ע, שמצינו אצלם חילוקי דינים ביחס לענין הקביעות, ולדוגמא: בנוגע להיתר דמצרי לבוא בקהל לאחר שעלה סנחריב ובלבל כל האומות ועירבם זב"ז, ד"אע"ג דבוודאי מיעוטם נשאר במקומותיהם, והיו ליי קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, מכל-מקום, אותו שמתגיר ה"ה פורש מהם, וכל דפריש מרובא קפריש ומותרים מיד" (לבוש לשו"ע אה"ע ס"ד ס"ו).

43 ככהתראה על מכת דם (ז, טו) ומכת ערוב (ח, טז). וראה שוה"ג להערה הבאה.

44 ראה בעה"ט ריש פרשתנו: "כשהי' אומר לו לבוא לביתו, הי' אומר לו בא, וכשהי' אומר לו לילך אליו המימה הי' אומר לו לך". ובחיי שם: "ענין בא אל פרעה.. שיכנס בהיכלו (ביתו) .. להורות על ענשו וגאוותו וגאונו כי הי' מתגאה.. בהיכלו, והוא שכתוב ויבוא אל ביתו, יאמר, כי מצד שנכנס להיכלו ונתגאה בו הי' בז לדברי משה ולא שת לבו גם לזאת.. משם (מביתו) באו אליו כל המכות ההם**".

* והטעם שבפרשתנו נאמר "וידעתם כי אני ה'" (ולא "וידעו מצרים") – כדי להדגיש שהשבירה והביטול דפרעה שייך להציאה ממצרים דבני"י. כדלקמן בפנים.

** ועפ"ז מבאר סדר ההתראות על כל שלש מכות, דצ"ע עד"ש באח"ב (שתיים בהתראה והשלישית שלא בהתראה), ששתי ההתראות שבכל חלוקה, הראשונה היתה על היאור (הנה יוצא המימה) והשני' בהיכלו ("בא אל פרעה"). דם על היאור וצפרדע בהיכלו, ערוב על היאור ודבר בהיכלו, ברד על היאור וארבה בהיכלו – דכיון שהי' מתגאה בשניהם, ביאורו ובהיכלו, "על כן היו ההתראות כולן מתוך היאור והיכלו ומהם משפטו כו".

1 אדרין בתר אדרין לגבי תנינא חדא עילאה תקיפא
 2 דכמה דרגין משתלשלין מיניה, ומאן איהו רזא
 3 דתנין הגדול, ומשה דחיל מיניה לא קריב אלא
 4 לגבי אינון יאורין ואינון דרגין דיליה.. כיון דחמא
 5 קודשא-ברוך-הוא דחיל משה.. אמר קודשא-
 6 בריך-הוא הנני עליך פרעה מלך מצרים התנין
 7 הגדול הרובץ בתוך יאוריו³⁵, וקודשא-ברוך-הוא
 8 אצטריך לאגחא ביה קרבא ולא אחרא, כמה דאת
 9 אמרת אני ה'".

10 כלומר: פרעה הוא שרש ומקור הקליפות,
 11 "התנין הגדול", אשר התוקף שלו הוא עד כדי כך
 12 שאפילו משה היה ירא ממנו³⁶, ולכן לא אמר לו
 13 הקב"ה "בא אל פרעה" (שילך לבדו), אלא "בא אל
 14 פרעה", שיבוא יחד עמו (עם הקב"ה) אל פרעה,
 15 והקב"ה מכניסו עמו אל פרעה בשביל להלחם עמו
 16 ("לאגחא ביה קרבא") ולבטלו מכל וכל³⁷.

17 ויש לבאר הטעם שהזוהר מפרש פירוש זה על
 18 הפסוק "בא אל פרעה" שבתחילת פרשתנו, ולא על
 19 הפסוק "בא אל פרעה" שנאמר לפני-זה בפרשת
 20 וארא³⁸:

21 בפרשת וארא נאמר "בא אל פרעה" כהקדמה
 22 להדיבור לפרעה ("בא אל פרעה ודברת אליו"), "בא
 23 אל פרעה ואמרת אליו", מה-שאינ-כן בתחילת
 24 פרשתנו נאמר "בא אל פרעה" [לא בתור הקדמה
 25 להדיבור לפרעה, שהרי לא נאמר בהמשך הכתוב
 26 "ודברת אליו" וכיוצא בזה, אלא] כענין בפני-עצמו:
 27 "ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה", ותו לא³⁹.

35 יחזקאל כט, ג.

36 ראה גם לקו"צ צו ח, ג"ד.

37 והטעם ש"ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה" – כיון ש"נתתיך אלקים לפרעה", "שופט ורודה לרדותו במכות ויסורין" (וארא ז, א ובפירש"י), היינו, שהכח לשבור ולבטל הקליפה, שאין זה אלא ביכולת הקב"ה ("אני ולא אחר") – ניתן למשה (ראה לקו"ש חט"ז ע' 74 ואילך. ושו"י).

38 בהתחלת הציווי ע"ד הדיבור לפרעה – "בא דבר אל פרעה מלך מצרים וישלח את בני ישראל מארצו" (ו, יא); בהתראה על מכת צפרדע – "בא אל פרעה ואמרת אליו גוי הנני נוגף את כל גבולך בצפרדעים" (ז, כו-כז); ובהתראה על מכת ערוב – "בא אל פרעה ודברת אליו כה אמר ה' גוי הנה יד ה' הוי' במקנך גוי דבר כבוד מאד" (ט, א-ג). משא"כ בשאר המכות – "לך אל פרעה" (ז, טו), "התייצב לפני פרעה" (ח, טז, ט, יג). וצ"ע הטעם ע"ז דוקא (וראה בחיי שבשוה"ג להערה 44).

39 ומטעם זה הוצרך רש"י להוסיף ביאור בפשוטו של מקרא – "בא אל פרעה והתרה בו", כיון שבפסוק נאמר רק "בא אל פרעה", ותו לא (ראה בארוכה לקו"ש ח"ו ע' 57 ואילך. ושו"י).

33 והביטול דפרעה ("דעייל ליה אדרין בתר אדרין..
34 לאגחא ביה קרבא") כענין בפני-עצמו.

35 וגם השבירה והביטול דפרעה כענין בפני-עצמו
36 (לא בשביל לפעול עליו להוציא את בני ישראל
37 ממצרים) הוא חלק מייציאת מצרים, שלכן נאמר "בא
38 אל פרעה" ב(התחלת ה)פרשה דיציאת מצרים, ולא
39 עוד אלא שכל הפרשה דיציאת מצרים נקראת "בא
40 אל פרעה", שמזה מובן ש"בא אל פרעה" הוא
41 תוכן ועיקר הענין דיציאת מצרים, כדלקמן.

42 ו. ויש לבאר זה בהקדם הביאור בכללות הענין
43 דגלות ויציאת מצרים כהקדמה לירושת הארץ –
44 כמו שנאמר לאברהם אבינו בברית בין הבתרים
45 "ידע⁵⁰ תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם
46 ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה, וגם את הגוי
47 אשר יעבודו דן אנכי, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול
48 גו' ודור רביעי ישובו הנה גו' לזרעך נתתי את
49 הארץ הזאת וגו'":

50 רצונו של הקב"ה שירושת הארץ תהיה על-ידי
51 עבודתם של ישראל בכח עצמם⁵¹ (ולא באופן של
52 "נהמא דכיסופא"⁵²), היינו, שישראל יעשו
53 מ"ארץ" מלשון ארצות שתהיה "ארץ ישראל",
54 "ארץ" – "שרצתה לעשות רצון קונה"⁵³, ו"ארץ)
55 ישראל" – שניכר בה שייכותה לישראל, "כי תהיו
56 אתם (לי) ארץ חפץ"⁵⁴, "בבית עינו" של הקב"ה⁵⁵,
57 שלכן "תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד
58 אחרית שנה"⁵⁶, שבזה נכלל גם הענין דראיית
59 אלקות בעיני הארץ⁵⁷ (על-דרך "מבשרי אחזה

1 המלך, ששם עיקר דירתו (הקביעות והתוקף שלו),
2 ועל-ידי-זה שנעשה השבירה והביטול בארמון
3 המלך ובחדרים הפנימיים שבו, מתבטל הקביעות
4 והתוקף שלו, עיקר מציאותו, ובדרך ממילא
5 מתבטלים שאר הענינים הטפלים⁴⁵.

6 [וענין זה מודגש גם בהשבירה והביטול בפועל
7 (במכת בכורות) – "ויקם פרעה לילה (ולא כדרך
8 המלכים בשלש שעות ביום) הוא וכל עבדיו (הוא
9 תחילה ואחר-כך עבדיו, מלמד שהיה הוא מחזר על
10 בתי עבדיו ומעמידן) וגו' ויקרא למשה ולאהרן
11 (מגיד שהיה מחזר על פתחי העיר וצועק היכן
12 משה שרוי, היכן אהרן שרוי) ויאמר קומו צאו
13 מתוך עמי וגו'⁴⁶ – שתמורת הקביעות והתוקף
14 דפרעה בהיותו בחדרים הפנימיים שבארמון
15 מלכותו, נעשה מצב דהיפך הקביעות והתוקף,
16 שהוכרח לטלטל את עצמו ממקום למקום, "מחזר על
17 בתי עבדיו ומעמידן", "מחזר על פתחי העיר וצועק
18 היכן משה שרוי", בידעו שבטלטול ממקום למקום
19 (ביטול הקביעות והתוקף) תלוי המושך קיום
20 מציאותו⁴⁷, כהמשך וסיום הענין: "וברכתם גם
21 אותי", "התפללו עלי שלא אמות כו"⁴⁸].

22 ועל-פי-זה מובן שגם הדגשת התוקף דפרעה
23 ב"בא אל פרעה" (כנ"ל סעיף ב) הוא חלק מהשבירה
24 והביטול דפרעה, כי עיקר השבירה והביטול היא
25 במקום ומצב שבו הוא הקביעות והתוקף דפרעה.

26 ה. ונקודת הענין – שבפרשת "בא אל פרעה"
27 מתחיל (עיקר ה)ענין השבירה והביטול דפרעה:

28 "בא אל פרעה" שבתחילת פרשתנו הוא לא
29 (רק) בשביל לפעול עליו להוציא את בני ישראל
30 ממצרים (כבפסוקים שלפני-זה, "בא אל פרעה
31 ואמרת אליו כה אמר ה' שלח את עמי
32 ויעבדוני"⁴⁹), אלא (גם ובעיקר) בשביל השבירה

(45) ויש לומר, שאצל בני-נח מודגש יותר ביטול הענינים
הטפלים להענין העיקרי, כמו ביטול ברוב*, כיון שאצלם אין
צורך בשיעור מסויים, אלא מספיק (רוב ב)כל שהוא (שלא ניתנו
השיעורים אלא לישראל בלבד (רמב"ם ה' מלכים פ"ט ה"י)).

(46) יב, ל-לא ובפירש"י.
(47) לאו דוקא בתור מלך מצרים, אלא בתור מציאות סתם,
(אדם) חי.

(48) שם, לב ובפירש"י.

(49) ואראו, ז, כו.

(* להעיר מהשק"ט בדיון ביטול ברוב בבני-נח (ראה שד"ח כ"ך ח'
ע' 3216 ואילך. ושו"נ).

50 לך-לך טו, יג ואילך.

51 ובלשון חז"ל – "נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית"
(שבת י"ד, א. וש"נ), ויתירה מזה, ש"הקב"ה (רק) עוה"ו" (סוכה
נב, רע"ב. וש"נ), היינו, שהעיקר נעשה על-ידי.

52 ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו, ז רע"ד. ובכ"מ.

53 ב"ר פ"ה, ת.

54 מלאכי ג, יב.

55 כמ"ש (זכרי' ב, יב) "הנוגע בכס כנוגע בבבת עינו". וראה
לקמן סי"ב.

56 עקב יא, יב.

57 ומודגש גם בהשפעה בענינים גשמיים – ש"אין ארץ
ישראל חסרה כלום שנאמר (שם ח, ט) ארץ אשר לא במסכנות
תאכל בה לחם לא תחסר כל בה" (ברכות לו, ב. וש"נ), ולא עוד
אלא שניכר שההשפעה היא מלמעלה – "למטר השמים תשתה
מים" (שם יא, יא), "שיהיו הכל תולין עיניהם כלפי מעלה" (ב"ר
פי"ג, ט), "נשואות אליו (להקב"ה) למפתח גשמים שבדיו" (בחי
שם, יז), משא"כ שאר הארצות, שנוסף לכך ש"אינו דורש אלא
אותה, וע"י אותה דרישה הוא דורש את כל הארצות עמה"

22 הגשמיים, כמו שכתוב⁷¹ "וישאלו ממצרים כלי
23 כסף וכלי זהב ושמלות גו' וינצלו את מצרים",
24 "כמצודה שאין בה דגן וכמצולה שאין בה
25 דגים"⁷², (ב) (שבירה ו) ביטול דהענינים הבלתי-
26 רצויים שאי-אפשר לבררם ולהעלותם לקדושה⁷³,
27 ו"שבירתן זוהי טהרתן"⁷⁴, ולא עוד אלא שעל-ידי-
28 זה ניתוסף שלימות בקדושה, על-דרך מאמר
29 רבותינו ז"ל בנוגע לצור וירושלים "אם מלאה זו
30 חריכה זו"⁷⁵, "לא נתמלאה צור אלא מחורבנה של
31 ירושלים"⁷⁶, ועל-דרך-זה להיפך, שעל-ידי
32 "חורבנה של צור" ניתוסף במילוי (שלימות)
33 דירושלים⁷⁷, כיון שעל-ידי-זה מתגלה תוקף
34 הקדושה באופן שאין מקום למציאות של מנגד,
35 שנתבטל ממציאותו לגמרי⁷⁸.

36 [ויש לומר שמעין ודוגמת ב' אופני הברור, ישנו
37 גם במכות עצמם: (א) "בא אל פרעה ואמרת אליו
38 כה אמר ה' שלח את עמי ויעבדוני, ואם מאן אתה
39 לשלח הנה אנכי נוגף וגו'" – שכוונת המכות היא
40 כדי לפעול על פרעה שהוא ישלח את בני ישראל
41 ממצרים – על-דרך וכדוגמת ברור ניצוצות

1 אלקה⁵⁸), ועד שממשיכים ופועלים הענין דארץ
2 ישראל בכל העולם כולו, ובלשון חכמינו ז"ל⁵⁹
3 "עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות",
4 שבכל העולם כולו יראו בגילוי כח הפועל האלקי
5 בנפעל⁶⁰, כמו שכתוב⁶¹ "ונגלה כבוד ה' וראו כל
6 בשר גו'", ועד שרואים שיש הנברא⁶² הוא 'חד'
7 עם 'יש האמיתי'⁶³.

8 וענין זה נעשה על-ידי הקדמת גלות מצרים –
9 "כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם":

10 "ארץ לא להם" היא ארץ שאינה שייכת
11 לישראל, ויתירה מזה, ארץ שמנגדת לישראל –
12 ארץ מצרים, על שם שהיא "מצירה לישראל"⁶⁴,
13 להיותה "ערות הארץ"⁶⁵, "מקולקלים מכל
14 האומות"⁶⁶, תחתון שאין תחתון למטה ממנו.

15 ואף-על-פי-כן גם בירידתם לארץ מצרים נעשה
16 אצלם מעמד ומצב ד"ויחי יעקב"⁶⁷, חיים אמיתיים
17 דיעקב.

18 ויתירה מזה, שפועלים גם הברור דמצרים – בכ'
19 אופנים כלליים: (א) ברור ניצוצות הקדושה, כמו
20 שכתוב⁶⁸ "וגם ערב רב"⁶⁹ (תערובות אומות של
21 גרים⁷⁰) עלה אתם", וכן ברור ניצוצות שבדברים

73 וי"ל שזוה גופא ב' אופנים: (א) שבירת וביטול הקליפה
לאחרי שנשלם ברור ניצוצות הקדושה שיכולים להעלותם
לקדושה – סדר העבודה ע"ד הרגיל, (ב) שבירת וביטול הקליפה
לפני (גמר) ברור ניצוצות הקדושה – שלזה צריך כח מיוחד,
"להאבידם בעודם בשלימותם שלא נתבררו עדיין אין זה .. רק
ביכולת ה' .. כל יכול להאביד את הרשעים לגמרי גם בעודם
בשלימותם .. וניתן כח לזמשה לשוברו בעודו בתקפו ובשלימותו
.. לרדותו במכות גם כשלא נתברר וליקח ממנו את הטוב" * (ראה
סו"מ עזר"ת ע' קלג).

74 כלים רפ"ב.

75 מגילה ו, סע"א.

76 פירש"י תולדות כה, כג.

77 להעיר מהביאור במארו"ל (ברכות נח, סע"א) "והנצח זו
בנין" * ירושלים – שבנין ירושלים הוא ע"י מדת הנצחון להכניע
לשבור ולבטל את המנגד (ראה תו"ח שמות (שלב, סע"ב). ושם
(שלו, סע"א), שזוה"ע האומות והמופתים שהיו במצרים.

78 ראה לקו"ש ח"ה ע' 67 הערה 77, שהעילוי שע"י שבירת
הקליפות הוא גדול יותר מהעילוי שע"י ברור ניצוצות הקדושה
שבהם.

* ועפ"ז יומתק שלאחרי השבירה והביטול דפרעה (במכת בכורות)
ניתוסף עוד יותר בברור ניצוצות הקדושה – שהשאלום "אף מה
שלא היו שואלים מהם .. אתה אומר אחד טול שנים ולך" (כנ"ל
בשוה"ג להערה 5).

** כ"ה (בנין ירושלים) בתו"ח ועוד. אבל בברכות שם: "והנצח זו
ירושלים". ואולי י"ל שההוספה "זו בנין ירושלים" היא ע"פ מ"ש לפני"ז
"והנצח זו מפלתה של רומי". כיון שמחורבנה (מפלתה) של רומי – ע"י
מדת הנצחון – נבנית ירושלים.

(פירש"י שם, יב), "מתמצייתה שותה כל העולם", הרי "א"י משקה
אותה הקב"ה בעצמו וכל העולם כולו ע"י שליח" (שרי אומות
שלמעלה ומזלות שלהם (תענית יו"ד, א ובחדא"ג מהרש"א)).

58 איוב יט, כו.

59 ראה פסיקתא רבתי פ' שבת ור"ח. יל"ש ישע"י רמז תקג.
לקו"ת מסעי פט, ב ואילך. ובכ"מ.

60 ראה תו"ח שמות תפב, א. שער האמונה ספכ"ז. ועוד.
61 ישע"י מ, ה.

62 שהתהוותו מ"מהותו ועצמותו של המאציל ב"ה
שמציאותו הוא מעצמותו ואינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו
ח"ו, ולכן הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט
ממש כו" (אגה"ק ס"כ).

63 ראה ביאור"ז בשלח מג, ג.

64 ראה בר"ר פט"ז, ד.

65 מקץ מב, ט. שם, יב. וראה קה"ר פ"א, ד (בסופו).

66 ספרי ופירש"י אחרי יח, ג. וראה רמב"ם הל' מלכים פ"ה
ה"ח.

67 ר"פ ויחי.

68 פרשתנו יב, ת.

69 "רב" – ר"ב (מרפ"ח) ניצוצות שנפלו למטה ונתבררו
בגלות מצרים (תו"א פרשתנו ס, ג. ובכ"מ).

70 להעיר ממארו"ל (פסחים פז, ב) "לא הגלה הקב"ה את
ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים", שהו"ע
ברור הניצוצות (תו"א בראשית ו, רע"א. ר"פ לך-לך. ובכ"מ).

71 שם, לה-לו.

72 ברכות ט, ב.

29 וענין זה מרומז בקריאת הפרשה דיציאת מצרים
30 בשם "בא אל פרעה" – להורות שעיקר הענין
31 דיציאת מצרים הוא השבירה והביטול דמצרים,
32 שזהו ענין "בא אל פרעה", "דעייל ליה קודשא"
33 בריך-הוא אדרין בתר אדרין לגבי תנינא חדא
34 עלאה תקיפא.. לאגחא ביה קרבא", ובלשון הכתוב
35 "שיתי אותותי אלה בקרב גו' התעללתי במצרים
36 וגו'".

37 ויתירה מזה – שבהענין ד"בא אל פרעה"
38 לצורך השבירה והביטול שלו, נכללת (הנתינת-כח
39 ל)תכלית השלימות (הכוונה והתכלית) דיציאת
40 מצרים, יציאה מכל המיצרים וההגבלות – הכניסה
41 לארץ טובה ורחבה, כמרומז בסיום פרשת "בא אל
42 פרעה" במצות תפילין שעיקרה בכניסה לארץ⁸⁵.

43 ויש להוסיף, שתכלית השלימות דיציאת מצרים
44 בכניסה לארץ הקשורה עם מצות תפילין שבסיום
45 הפרשה, נרמזת גם בתיבות "בא אל פרעה"
46 שבתחילת הפרשה⁸⁶ – כי על-ידי השבירה
47 והביטול דפרעה דלעומתה ("בא אל פרעה..
48 לאגחא ביה קרבא") נעשה "בא אל פרעה"
49 דקדושה, כמו שכתוב בזהר⁸⁷ בפירוש "בית
50 פרעה"⁸⁸, "ביתא דאתפרעו ואתגליין מיניה כל
51 נהורין", שבאים לבחינת פרעה דקדושה⁸⁹
52 שלמעלה מכל מדידה והגבלה, שזהו ענין יציאת
53 מצרים בתכלית השלימות, שיוצאים מכל המצרים
54 וההגבלות (גם) דקדושה, ובאים ל"ארץ טובה
55 ורחבה", "מרחב יי"ה"⁹⁰, ועד למרחב העצמי
56 דמהותו ועצמותו יתברך.

57 ח. ועל-פי הידוע שגלות מצרים היא שורש לכל

1 הקדושה שבמצרים, "וינצלו את מצרים", (ב) "בא
2 אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו
3 למען שתי אותותי אלה בקרב ולמען תספר גו' את
4 אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמת
5 במ" – כוונת המכות היא כשביל השבירה והביטול
6 דמצרים⁷⁹, שעל-ידיה ניתוסף שלימות בקדושה,
7 "וידעתם כי אני ה'".

8 ולאחר-יזה נעשית היציאה ממצרים ("ואחרי
9 כן⁸⁰ יצאו"⁸¹) – שיוצאים לגמרי ממצב של ניגוד
10 לקדושה, "מצירים לישראל", כי לאחרי שהיה
11 מנגד ונתבטלה מציאותו, לא שייך עוד אפשרות
12 ונתינת-מקום למנגד, ובמילא, נעשית שלימות
13 הכניסה לארץ ישראל, "ארץ טובה ורחבה"⁸² (היפך
14 ה"מיצר" דארץ מצרים), שארץ הלזו התחתונה
15 נעשית "ארץ ישראל", דירה לו יתברך בתחתונים⁸³.

16 ז. על-פי-זה יש לבאר הטעם ש"בא אל פרעה"
17 הוא השם דפרשת יציאת מצרים כולה, עד לסיומה
18 וחותרמה במצות תפילין שעיקרה בכניסה לארץ:

19 יציאת מצרים – יציאה ממצב של ניגוד
20 לקדושה – לאמיתתה ובשלימותה עיקרה בשבירת
21 וביטול המנגד, ולא (כל-כך) בכירור ניצוצות
22 הקדושה, כי הפעולה דכירור ניצוצות הקדושה
23 עיקרה גילוי הטוב שנפל ונתעלם במצרים, אבל
24 המציאות דמצרים כשלעצמה נשארת במצב של
25 ניגוד לקדושה, "מצירים לישראל", וכדי שתהיה
26 היציאה ממצרים, שלא יהיה מצב של ניגוד
27 לקדושה, צריכה להיות השבירה והביטול
28 דמצרים⁸⁴.

(79) ולא כדי לפעול על פרעה שיוסכים לשלח את בני מצרים – שהרי פרעה הי' כבר מסכים לשלח את בני, אלא שהקב"ה הכביד את לבו שלא יסכים לשלחם כדי להוסיף לו עוד מכות, לצורך השבירה והביטול דמצרים.

(80) לאחרי ש"את הגוי אשר יעבודו הן אנכי" (שבירת וביטול המנגד), אף שלכאורה יכולים לדונם גם לאחרי יציאת בני מצרים.

(81) כולל גם היציאה דניצוצות הקדושה שהיו במצרים – "יצאו ברכוש גדול", שקאי על ניצוצות הקדושה (ראה לקו"ש חכ"א ע' 80. וש"ג).

(82) שמות ג, ח. ועוד.

(83) ראה תנחומא נשא טז. ועוד. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

(84) ולכן לא נשלם הענין דיציאת מצרים עד ש"ורא ישראל את מצרים ונת על שפת הים", "כדי שלא יאמרו ישראל כשם שאנו עולין מצד זה כך הם עולים מצד אחר וירדפו אחרינו" (פירוש" עה"פ).

(85) ואף שבינתיים צ"ל שלבים נוספים ביציאת המבוארים בפ' בשלח (כנ"ל ס"ג) – ה"ה נכללים בהשבירה והביטול הקביעות והתוקף דפרעה שנעשה ע"י ש"עייל ליה קב"ה אדרין בתר אדרין" (כנ"ל ס"ד).

(86) ע"פ הכלל "נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן" (ספר יצירה פ"א מ"ז).

(87) ח"א רי, א.

(88) ויגש מה, טז.

(89) ובוה גופא – "בית פרעה", הדגשת התוקף והקביעות דפרעה דקדושה (ע"ד האמור לעיל (ס"ד) בנוגע לפרעה דלעו"ז), כמו במלכותא דארעא (ואדרבה: מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא) שהתוקף והקביעות דהמלך היא בדירתו, שבה מתגלה בכל עצמותו.

(90) תהלים קיח, ה.

27 פסוקים שתוכנם על-דבר השבירה והביטול דד'
 28 המלכיות⁹⁹ ששעברו את בני ישראל¹⁰⁰, ולדוגמא:
 29 "נפלה בבל ותשבר"¹⁰¹, "כי זבח לה' בבצרה"¹⁰²,
 30 "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו"¹⁰³,
 31 וישארו אלה שיעזרו ויסייעו לבני ישראל, כמו שכתוב
 32 "ושלחתי מהם פלטים גו' והביאו את כל אחיכם
 33 מכל הגוים מנחה לה' בסוסים וברכב גו' על הר
 34 קדשי ירושלים"¹⁰⁴, ויתירה מזה, "אז¹⁰⁵ אהפוך אל
 35 עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' לעבדו
 36 שכם אחד"¹⁰⁶.

37 ואז תהיה גם עבודתם של ישראל בתכלית
 38 השלימות – "כמצות רצונך"¹⁰⁷, כידוע¹⁰⁸ ש"עיקר
 39 כל המצוות ליושבים בארץ ה'", וקיומם בחוץ-
 40 לארץ ובזמן הגלות הוא באופן של "ציונים"
 41 (סימנים) לקיומם בארץ ישראל בגאולה האמיתית
 42 והשלימה, "אמרו בספרי¹⁰⁹.. אף-על-פי שאני
 43 מגלה אתכם מן הארץ לחוצה-לארץ, היו מצויינין
 44 במצוות שכשתחזרו לא יהיו עליכם חדשים.. וכן

99 להעיר מהמבואר בהמשך דברי הזוהר בפירוש "בא אל
 פרעה", "דעייל לי' קב"ה אדרין בטר אדרין לגבי תנינא .. תנין
 הגדול הרובץ בתוך יאוריו", ש"התנין הגדול" נמשך בכל היאורים
 הקשורים עם ד' הנהרות שהם כנגד ד' מלכיות, "ההוא דאקרי
 פישון .. איהו מלכות בבל וכו'" – דעפ"ז י"ל, שהענין ד"בא אל
 פרעה", "דעייל לי' קב"ה אדרין בטר אדרין לגבי תנינא .. לאגחא
 בי' קרבא", הוא גם אחרי שהתנין הגדול נמשך ביאורים
 הקשורים עם ד' המלכיות (ולהעיר מויק"ר פ"ג, ה': "עתיד
 הקב"ה להשקות כוס התרעלה לאומות העולם לעתיד לבוא,
 הה"ד ונהר יוצא מעדן, מקום שהדין יוצא, ומשם יפרד והי'
 לארבעה ראשים אלו ארבעה נהרות, שם האחד פישון זה בבל ..
 ושם הנהר השני גיחון זה מדי .. ושם הנהר השלישי חידקל זו
 יון .. והנהר הרביעי הוא פרת הוא אדום").

100 ומרומז בפסוק "וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי" –
 "וגם לרבות ד' מלכיות שאף הם כלים על ששיעבדו את ישראל"
 (פירש"י עה"פ).

101 ירמי' נא, ח.
 102 ישעי' לד', ו (וראה זהר שבהערה 106. פסיקתא שבהערה
 121).

103 עובדי' א, כא.

104 ישעי' סו, יט-כ.

105 צפני' ג, ט.

106 להעיר מזהר ס"פ וארא: "זמינין בני ישמעאל לאתערא
 קרבין תקיפין בעלמא .. בההוא זמנא יתער עמא חד מסייפי עלמא
 .. ויגח בה קרבא תלת ירחין .. וכדין יתער קב"ה עליהו, הה"ד
 כי זבח לה' בבצרה וגו', ולבטר מה כתיב לאחוז בכנפות הארץ
 וגו', וישיצי לבני ישמעאל מינה כו", ומסיים "ובההוא זמנא
 כתיב כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה'
 ולעבדו שכם אחד".

107 ראה תו"ח ר"פ ויחי. ובכ"מ.

108 רמב"ן אחרי יח, כה.

109 עקב יא, יח.

1 הגלויות⁹¹, והיציאה ממצרים היא שורש לכל
 2 הגאולות⁹² (עד לגאולה מגלות זה האחרון) – שייך
 3 האמור לעיל גם לגאולה העתידה לבוא תיכף ומיד
 4 ממש, עליה נאמר⁹³ "כימי צאתך מארץ מצרים
 5 אראנו נפלאות".

6 ובהקדמה – שאילו זכו, היתה הגאולה ממצרים
 7 והכניסה לארץ בפעם הראשונה באופן של גאולה
 8 נצחית שאין אחריה גלות⁹⁴, ומהטעמים שסיבב
 9 הקב"ה שלאחרי הגאולה ממצרים יהיו גם הגלויות
 10 שלאחרי-זה⁹⁵, החל מגלות בבל, "רישא
 11 דדהבא"⁹⁶, שהוא השורש לגלויות שלאחרי עד
 12 לגלות הרביעי (האחרון), גלות אדום – כדי
 13 שירושת הארץ (בגאולה האמיתית והשלימה) תהיה
 14 לאחרי העבודה דבני ישראל בבירור המטה (בזמן
 15 הגלות) בתכלית השלימות, היינו, לא רק בגלות
 16 מצרים שהיא השורש והכלל דכל הגלויות, אלא גם
 17 בכל פרטי הדרגות דד' הגלויות.

18 ועל-פי האמור לעיל (סעיף ו) שהבירור הוא
 19 בב' אופנים כלליים, שתחילה צריך להיות בירור
 20 ניצוצות הקדושה שיכולים לבררם ולהעלותם
 21 לקדושה [על-ידי "מעשינו ועבודתנו כל זמן משך
 22 הגלות"⁹⁷ בקיום התורה ומצוות שנתלבשו בדברים
 23 גשמיים, ובעניני הרשות שנעשים לשם שמים],
 24 ולאחרי-זה צריכה להיות השבירה והביטול דעניני
 25 ה'לעומת-זה' שאי-אפשר לבררם ולהעלותם
 26 לקדושה – לכן מצינו בנבואות הגאולה⁹⁸ ריבוי

91 שלכן כל המלכיות (גלויות) נק' ע"ש מצרים (ב"ר
 שבהערה 64).

92 ראה סה"מ ט"ח ע' 164. ועוד.

93 מיכה ז, טו.

94 ראה ספרי דברים א, ב: "אילו זכו ישראל ליום אחד היו
 נכנסים לארץ שנאמר (פרשתנו יג, ד"ה) היום אתם יוצאים בחודש
 האביב, והי' כי יביאך ה' אלקיך אל ארץ הכנעני, מיד". וראה
 בהנסמן בלקו"ש ח"ט ע' 346 הערה 43.

95 ויש לומר, שענין זה מרומז בהכתוב שבהמשך לפרשת
 בא, "ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלקים דרך ארץ
 פלשתים כי קרוב הוא גו' ויסב אלקים את העם דרך המדבר גו"
 – שהסבתם דרך המדבר רומזת על כל משך זמן הגלות ב"מדבר
 העמים" (ראה בארוכה אוה"ת ר"פ בשלח).

96 דניאל ב, לח.

97 תניא רפ"ז.

98 ומרומז גם בפרשתנו (יב, מב) "ליל שימורים הוא לה'
 להוציאם מארץ מצרים גו' שימורים לכל בני ישראל לדורותם",
 "ארבע לילון אינון .. לילא רביעאה כד ישרים עלמא קיצי'
 למיתפרקא חבלי רישעא ישתיצון וגירי פרזלא יתברון כו"
 (תרגום ירושלמי עה"פ).

27 נברא העולם, כמאמר רבותינו ז"ל¹¹⁷ "לפיכך נברא
28 אדם יחידי.. כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי
29 נברא העולם". ומזה מובן, שגם הענין דיציאת
30 מצרים¹¹⁸ והיציאה משאר הגלויות עד להיציאה
31 מגלות זה האחרון, שהתחלתם מ"בא אל פרעה"
32 (שבירת וביטול הקליפה) – תלוי ונעשה על-ידי
33 עבודת האדם.

34 והענין בעבודה בזה:

35 החילוק שבין ארץ ישראל לחוץ-לארץ, גלות
36 מצרים ובבל וכו' – שארץ ישראל קאי על עניני
37 קדושה, וחוץ-לארץ קאי על עניני חול, שהם
38 בבחינת "מצרים" ו"בבל", שמצד-עצמם הם
39 מצירים ומבלבלים לישראל בעבודתם בעניני קדושה.
40 ועבודת האדם היא להמשיך קדושה (ארץ ישראל)
41 גם בעניני חול (חוץ-לארץ) – שנוסף על עבודתו
42 בעניני קדושה (לימוד התורה וקיום המצוות),
43 עוסק גם בעניני הרשות (עובדין דחול) באופן
44 ש"כל מעשיך יהיו לשם שמים"¹¹⁹, ו"בכל דרכיך
45 דעהו"¹²⁰, שעל-ידי-זה נעשים גם הם בבחינת
46 "ארץ ישראל", על-דרך "עתידה ארץ ישראל
47 שתתפשט בכל הארצות".

48 ונוסף לזה, יש ענינים ד"מצרים" ו"בבל" שאי-
49 אפשר לבררם ולהעלותם לקדושה, כי-אם באופן
50 של שבירה וביטול. ולדוגמא: החילוק בין כח
51 המתאוה לציור הרע – שכח המתאוה יכול וצריך
52 להתהפך להתאוות לטוב, מה-שאינ-כן ציור הרע
53 שנתאוה אליו, להיותו רע גמור, אי-אפשר לו
54 להתכלל בקדושה, ואין לו תקנה אלא ביטולו
55 והעברתו מן העולם, שזהו ענין שריפת הפרה¹²¹,
56 שנשאר רק האפר שהוא החומר הפשוט, כח
57 המתאוה, מה-שאינ-כן ציור הרע מתבטל לגמרי¹²².

117 סנהדרין לו, סע"א – במשנה.

118 שצריך להיות וישנו בעבודת כאו"א מישראל בכל יום
– כמארז"ל (פסחים קטז, ב) "בכל דור ודור (ובכל יום ויום) חייב
אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא (היום) ממצרים" (ראה
תניא פמ"ז).

119 אבות פ"ב מ"ב.

120 משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג. שו"ע אדה"ז
או"ח סקנ"ו ס"ב.

121 להעיר ממארז"ל "פרה זו מצרים .. אדומה זו בבל ..
תמימה זו מדי .. אשר אין בה מום זו יון .. אשר לא עלה עלי'
עול זו אדום .. ושחט אותה לפניו, שנאמר כי זבח לה' בבצרה
וגו'" (פסיקתא דר"כ פ' פרה. פס"ר פ"ד. ועוד). – ולהעיר
מהדגשת בצרה.

122 ראה לקו"ת חוקת נו, ג ואילך. ובכ"מ.

1 אמר ירמיהו הציבי לך ציונים¹¹⁰, אלו המצוות
2 שישראל מצויינין בהם". היינו, שגם המצוות שהם
3 חובת הגוף, קיומם בחוץ-לארץ ובזמן הגלות הוא
4 "כדי שלא יהיו חדשים עלינו כשנחזור לארץ".

5 וענין זה מרומז בסיום הפרשה דיציאת מצרים
6 על-דבר הכניסה לארץ ("והיה כי יביאך אל ארץ
7 הכנעני וגו'") בשייכות למצוות תפילין –
8 שהשלימות דמצוות תפילין, וכן השלימות דכל
9 המצוות, "הוקשה כל התורה כולה (מצוות התורה)
10 לתפילין"¹¹¹, תהיה בכניסה לארץ¹¹² בגאולה
11 הנצחית שאין אחריה גלות. כי בזמן הגלות,
12 במעמד ומצב ד"בנים שגלו מעל שולחן
13 אביהם"¹¹³, לא שייך אמיתת ענין המצוות מלשון
14 צוותא (חיבור) עם הקב"ה¹¹⁴, כי-אם באופן של
15 "ציונים" בלבד. ואילו אמיתת הענין דצוותא
16 שבקיום המצוות יהיה לאחר שחוזרים להיות
17 סמוכים על שולחן אביהם באופן של קביעות
18 ונצחיות, בכניסה לארץ – "פלטרין של מלך", ושם
19 גופא בחדר לפנים מחדר – בירושלים עיר הקודש,
20 בבית-המקדש ובקדש-הקדשים, בגאולה האמיתית
21 והשלימה על-ידי משיח צדקנו.

*

22 ט. ויש להוסיף ולבאר ההוראה מהאמור לעיל
23 בעבודת האדם:

24 כתיב "את העולם נתן בלבם"¹¹⁵, היינו, שכל
25 עניני העולם תלויים ונעשים תחילה בלבו (על-ידי
26 עבודתו) של האדם, "עולם קטן"¹¹⁶, שבשבילו

110 ירמי' לא, כ.

111 "אמר קרא והי' לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך למען
תהי' תורת ה' בפיך, הוקשה כל התורה כולה לתפילין" (קידושין
לה, א), ומכיון שמהיקש זה למדים שנשים פטורות ממצוות-עשה
שהזמן גרמא, מוכח, שהכוונה ב"הוקשה כל התורה", היא
למצוות התורה.

112 אף שמתן-תורה הי' לפני הכניסה לארץ – במדבר דוקא
("כדי שיהיו הכל שוין בה" – במדבר"ר פי"ט, כו. ועוד) – כי
תורה היא למעלה מהגבלות דזמן ומקום (אף שניתנה למטה דוקא,
לא בשמים היא", בגדרי הזמן והמקום), שע"י לימוד התורה
בהלכות הקרבנות בכל מקום ובכל זמן (גם בחוץ-לארץ ובזמן
הגלות), "מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב כו'" (ראה לקו"ת
במדבר יג, א ואילך. ובכ"מ).

113 ברכות ג, סע"א.

114 ראה לקו"ת בחוקותי מה, ג. מז, ב. ובכ"מ.

115 קהלת ג, יא. וראה זח"א קצה, ב. לקו"ת במדבר ה,
רע"ב.

116 תנחומא פקודי ג. זח"ג לג, ב. וראה אבות דר"נ ספ"א.

38 רצונו ותאוותו¹²⁸, גם בהיותו בדרגא ד"חיי"
39 שלמטה מ"מדבר".
40 ואם הדברים אמורים כשהבן רוצה דבר חסר
41 ערך וחשיבות, על-אחת-כמה-וכמה כשהבן רוצה
42 דבר הכי חשוב – היציאה דכל בני ישראל
43 (והשכינה – "בכל צרתם לו צר"¹²⁹, "עמו אנכי
44 בצרה"¹³⁰) מהגלות – בוודאי ובוודאי שהקב"ה
45 צריך למהר למלא רצון בנו, כל בני ישראל שבכל
46 הדורות, לצאת מהגלות לגאולה נצחית שאין
47 אחריה גלות, אפילו אם עדיין לא הגיע לדרגא
48 נעלית בעבודת ה' [ובלשון הכתוב – "פדה אלקים
49 את ישראל מכל צרותיו"¹³¹, ואחר-כך "והוא¹³² יפדה
50 את ישראל מכל עוונותיו"¹³³], ובמכל-שכן וקל-
51 וחומר מהיציאה ממצרים בהיותם בדרגא נמוכה עד
52 כדי כך שלאחרי היציאה ממצרים היה מקום
53 לחשש "פן ינחם העם גוי ושבו מצרימה", שלכן "לא
54 נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי (אף ש)קרוב
55 הוא", ועל-אחת-כמה-וכמה ביציאה מגלות זה
56 האחרון, שתיכף ומיד באים לארץ ישראל בדרך
57 הקרובה ביותר.

*

58 יא. בהאמור לעיל יש הדגשה יתירה בדורנו זה
59 – שפרשת "בא אל פרעה" היא בסמיכות ליום
60 העשירי ("יהיה קודש"¹³⁴) בשבט, יום ההילולא
61 של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו¹³⁵, שחל בשנה
62 זו ביום הששי הבא עלינו לטובה שמתברך מיום
63 השבת-קודש¹³⁶ פרשת "בא אל פרעה":
64 מעניניו העיקריים של בעל ההילולא דעשירי
65 בשבט – ש"כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד

1 וסדר העבודה דשבירת וביטול הרע – למדים
2 מ"בא אל פרעה", "אדרין בתר אדרין לגבי תניא
3 כו' לאגחא ביה קרבא", שלכל-לראש צריכה להיות
4 שבירת וביטול התוקף והקביעות דהקליפה, ובדרך-
5 ממילא נעשה גם שבירת וביטול מציאות הקליפה
6 לגמרי. ודוגמתו בעבודת האדם – שלכל-לראש
7 צריך לשבור ולבטל הענין שבו מודגש התגברות
8 ה'לעומת-זה' ביותר, ועל-ידי-זה מתבטלים בדרך-
9 ממילא שאר הענינים.

10 וגם כאשר הקליפה היא בתוקף גדול עד שיש
11 מקום לענין של פחד – אומר הקב"ה לניצוץ משה
12 שבכל אחד ואחד מישראל: "בא אל פרעה",
13 "דעייל ליה קודשא-בריך-הוא.. לאגחא ביה קרבא",
14 שהקב"ה בעצמו בא יחד עמו, והקב"ה בעצמו
15 ("קודשא-בריך-הוא.. ולא אחרא") מבטל תוקף
16 הקליפה כו'.

17 י. ועוד ועיקר:

18 הענין ד"מצרים" ו"בבל" – שמצירים
19 ומבלבלים לישראל – מודגש אצל כל אחד ואחד
20 לפי ענינו: יש מי שאצלו מודגש המיצר והבלבול
21 מצד החסרון בעבודת ה' בתכלית השלימות, ויש
22 מי שאצלו מודגש המיצר והבלבול מצד החסרון
23 בענינים גשמיים (שעל-ידי-זה יהיה פנוי ללמוד
24 תורה מתוך מנוחה, כפסק-דין הרמב"ם¹²³ בנוגע
25 ליעודים הגשמיים שבתורה).

26 וכיון ש"בני בכורי ישראל"¹²⁴, "נער ישראל
27 ואוהבהו"¹²⁵, ומטבע האב שכאשר בנו הקטן צועק
28 שרוצה דבר מסויים, הרי גם כאשר הדבר שרוצה
29 הוא חסר ערך וחשיבות (אלא שרוצה לפי קטנות
30 שכלו), ממהר האב ליתן הדבר שרוצה בנו הקטן
31 עוד לפני שמחנך ומלמד אותו שירצה דברים
32 חשובים – הרי, כשיהודי מרגיש מיצר ובלבול
33 מחסרון בענינים גשמיים, ממהר הקב"ה לבטל
34 מיצר ובלבול זה, עוד לפני שמגיע לדרגא שירגיש
35 המיצר והבלבול מהחסרון בעבודת ה' בשלימות.
36 וכמו שכתוב¹²⁶ "פותח את ידך ומשביע לכל חי
37 רצון" – "כל אחד לפי רצונו"¹²⁷, "לכל חי לפי

(128) מצו"ד עה"פ.

(129) ישעי' סג, ט.

(130) תהלים צא, טו. וראה תענית טז, א.

(131) תהלים כה, כב.

(132) שם קל, ח.

(133) ראה קונטרס משיחת ש"פ ויחי ס"ט. ועוד.

(134) בחוקתי כז, לב. וראה לקו"ש ח"ו ס"ע 290. וש"נ.

(135) ויתירה מזה – שהסתלקותו (בשנת ה'תש"י) היתה ביום

הש"ק פרשת בא אל פרעה.

(136) ש"מיני" מתברכין כולהו יומין (זח"ב סג, ב. פח, א).

– ויש לומר, שעיקר ושלמות הברכה מיום הש"ק על כל ימי השבוע היא בסיום השבוע, ביום הששי, כמו בהתחלת הבריאה שעיקר ושלמות הברכה מיום השבת שלפני הבריאה (פרדס שער ד' פ"ז. ועוד) היתה ביום הששי, יום בריא אדה"ר, גמר ושלמות הבריאה.

(123) ה' תשובה רפ"ט.

(124) שמות ד, כב.

(125) הושע יא, א.

(126) תהלים קמה, טז.

(127) רד"ק עה"פ.

23 באמונה בבורא העולם שמביאה לקיום שבע מצוות
24 בני-נח¹⁴⁷, ובכללות ל"לשבת יצרה"¹⁴⁸.
25 ובמיוחד – בכואו למדינה זו בחצי כדור
26 התחתון [שגם בזה מודגש החידוש של בעל
27 ההילולא לגבי רבותינו נשיאינו שלפניו, כולל גם
28 אביו, שכולם היו בחצי כדור העליון], שבה ניתוסף
29 עוד יותר (ומוסיף והולך עד היום הזה) בבירור
30 התחתון, לעשות מ"אחר" "בן", הן בנוגע לבני
31 ישראל והן בנוגע לאומות העולם.

32 ובהדגשה מיוחדת – שעבודה זו היא הכנה
33 להגאולה: בנוגע לבני ישראל – שהקירוב דכל בני
34 ישראל (גם אלה שהיו רחוקים מיהדות) לתורה
35 ומצוות היא מעין ודוגמא והכנה לקיום היעוד
36 "יוסיף אדני שנית ידו לקנות את שאר עמו אשר
37 ישאר מאשור וממצרים וגו' ומאיי הים¹⁴⁹ גו' ואסף
38 נדחי ישראל גו'¹⁵⁰; ובנוגע לאומות העולם –
39 הכנה לקיום היעוד "אז אהפוך אל עמים שפה
40 ברורה גו' לעבדו שכם אחד".

41 ועל-פי המבואר לעיל שתוכן הענין ד"בא אל
42 פרעה" הוא בירור התחתון בשביל היציאה
43 ממצרים והכניסה לארץ, יש לבאר השייכות דיום
44 ההילולא (גמר ושלמות עבודתו) לפרשת "בא אל
45 פרעה" – כיון עיקר עבודתו של בעל ההילולא כל
46 ימי חייו היתה בבירור התחתון ("בא אל פרעה")
47 כהכנה לגאולה האמיתית והשלמה (יציאת מצרים
48 וכניסה לארץ).

49 יב. ובנוגע לפועל:

50 בעמדנו ביום השבת-קודש פרשת בא אל פרעה,
51 שממנו מתברך יום ההילולא דעשירי בשבט – יש
52 לעורר ולפרסם בכל מקום ומקום (נוסף על
53 הפעולות בד' אמותיו של בעל ההילולא¹⁵¹) על-
54 דבר ההכנות המתאימות ליום ההילולא, ועל-אחת-
55 כמה-וכמה על-דבר ההנהגה המתאימה ביום

1 כל ימי חייו.. מתגלה ומאיר.. למטה בעת פטירתו..
2 ופועל ישועות בקרב הארץ¹³⁷, וביתר שאת וביתר
3 עוז ("מעלין בקודש"¹³⁸) ביום ההילולא מידי שנה
4 בשנה – הפעולה דבירור התחתון¹³⁹, כמודגש בשמו
5 (הראשון), "יוסף", על שם "יוסף ה' לי בן
6 אחר"¹⁴⁰, שגם "אחר" יתהפך להיות "בן"¹⁴¹, שעל-
7 ידי-זה נעשית הוספה (יוסף מלשון הוספה)
8 ושלמות בקדושה¹⁴².

9 ובפרטיות יותר:

10 עבודתו של בעל ההילולא לעשות מ"אחר"
11 "בן" היא, לכל-לראש, בנוגע לבני ישראל – על-ידי
12 הפצת התורה והיהדות, והפצת המעיינות חוצה גם
13 עבור אלה שבגלוי ובחיצוניות נראים במעמד ומצב
14 של "אחר", להיותם רחוקים לעת-עתה מקיום
15 התורה ומצוות (שלא באשמתם, תינוקות
16 שנשכרו¹⁴³), שתתגלה מציאותם האמיתית – "בן"
17 – בפועל ובגלוי, כולל ובמיוחד – על-ידי תרגום
18 עניני התורה ופנימיות התורה בלשונות דאומות
19 העולם¹⁴⁴ עבור אלה שעדיין אינם מבינים לשון-
20 הקודש¹⁴⁵, שדבר זה התחדש על-ידי בעל
21 ההילולא¹⁴⁶; וגם בנוגע לאומות העולם, "אחר"
22 כפשוטו – על-ידי הפצת צדק ויושר חדרים

(137) ראה אגה"ק סז"ך וכ"ח.

(138) ברכות כח, א. וש"נ.

(139) להעיר מהשייכות לחודש שבט – ששמנו נמשכת ברכה ונתינת-כח לעבודה דחודש שבט – "ירח שהגוף נהנה מן הגוף" (מגילה יג, א), שרומז גם להנאה (כביכול) שע"י חיבור יש האמיתי עם יש הגשמי (ראה לקו"ש חט"ו ע' 382 ואילך).

(140) ויצא ל, כד.

(141) ראה אוה"ת פרשתנו ע' רנ. ועוד.

(142) ומרומז גם בשמו השני, "יצחק", ע"ש השמחה והצחוק ("כל השומע יצחק ליי") – שעיקר הצחוק והתענוג למעלה נעשה ע"י העבודה דהפיכת "אחר" ל"בן", "אתהפכא חשוכא לנהורא" (ראה תו"א תולדות יז, ד ואילך. וראה אוה"ת שם ע' רמט), ולעת"ל – "אז ימלא (שאז מותר וממלאים) שחוק פינו גו'" (תהלים קכו, ב. ברכות לא, א).

(143) ראה רמב"ם הל' מורים פ"ג ה"ג.

(144) להעיר מהשייכות לחודש שבט – "בעשתי עשר חודש באחד לחודש (ר"ח שבט) גו' הואיל משה באר את התורה", "בשבועים לשון פירשה להם" (דברים א, ג-ה ובפירש"י).

(145) לא רק כתיבת ופירסום מאמרי חסידות באידית (נוסף על אמירתם באידית, כדרכם של רבותינו נשיאינו, כמ"ש רבינו הזקן ש"הבעש"ט ז"ל ה' אומר ד"ת בל"א ולא בל"ה"ק" (אגה"ק סכ"ה)), אלא גם בלשון כל עם ועם.

(146) ולהעיר, שגם ההתחלה דענין זה בזמנו של אביו, כ"ק אדמו"ר, היתה בהשתדלות ועל ידי בנו ממלא מקומו, כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו.

(147) כפס"ד הרמב"ם בהל' מלכים ספ"ח: "וכן נצטווה משה מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל מצוות שנצטוו בני נח .. מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה כו".

(148) ישע"י מה, יח.

(149) ויש לומר ש"איי הים" רומז על חצי כדור התחתון.

(150) שם יא, יא-יב.

(151) להעיר מדיני חצר המשתמרת – בשיעורי הרמב"ם דימים האחרונים (הל' גירושין רפ"ה).

(152) ראה ספר המנהגים חב"ד ע' 95 ואילך. ועוד.

31 כנוגע בבכת עינו" [שב"בכת עינו" ("אישון העין")]
 32 גדולה ביותר הזהירות אפילו מנגיעה הכי קלה,
 33 שלא בערך לגבי הזהירות בנוגע לשאר חלקי
 34 הגוף], כולל ובמיוחד בנוגע לבני ישראל הדרים
 35 בארצנו הקדושה, שכיון שהיא "ארץ אשר גוי עיני
 36 ה' אלקיך דורש אותה (שימת-לב מיוחדת) תמיד
 37 עיני ה' אלקיך בה (ומוסיף ומפרט) מרשית השנה ועד
 38 אחרית שנה" (מתחילתה ועד סופה בשוה), הרי היא
 39 המקום הבטוח ביותר.

40 ובנוגע לפעולותיהם של שונאי ישראל שמנסים
 41 לפגוע חס-ושלום – אין בהם ממש, ולא יעלה
 42 הדבר בידם, כיון ש"לא ינום ולא יישן שומר
 43 ישראל"¹⁶¹, ואלה שנפגעו באופן קל [אף שמצד
 44 גודל מעלתם של ישראל, "בכת עינו" של הקב"ה,
 45 גם נגיעה הכי קלה היא דבר חמור] – יזכו תיכף
 46 ומיד לרפואה שלימה, ועד לתכלית השלימות
 47 שברפואה, באופן שעוקרת ומבטלת החולי
 48 מלמפרע (על-דרך פעולת חכם – וכל בניך לימודי
 49 ה'"¹⁶² – בעקירת נדר מלמפרע)¹⁶³.

50 ועל-דרך-זה בנוגע לכל בני ישראל בכל מקום
 51 שהם – כמפורש בפרשתנו¹⁶⁴ בנוגע להזמן שלפני
 52 ובסמיכות להציאה ממצרים, ועל-דרך-זה בימינו
 53 אלה, ברגעי הגלות האחרונים: "ולכל בני ישראל היה
 54 אור במושבבותם"¹⁶⁵.

55 השייכות דמאורעות אלה לבני ישראל היא –
 56 הידיעה ש"הגיע זמן גאולתכם", שלכן, עמדו הכן
 57 כולכם לקבלת פני משיח צדקנו, כולל ובמיוחד
 58 על-ידי ההוספה בעניני תורה ומצוות, אשר על-ידי
 59 "מצוה אחת, הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו
 60 לכף זכות, וגרם לו ולהם תשועה והצלה"¹⁶⁶.

61 יד. ויהי-רצון שלא יצטרכו להוסיף ולדבר על
 62 סימני ביאת הגאולה, כיון שתיכף ומיד ממש רואים
 63 בפועל ובגלוי את הגאולה האמיתית והשלימה
 64 על-ידי משיח צדקנו.

(161) תהלים קכא, ד.

(162) ישעי' נד, יג.

(163) "דיש ב' מיני רפואות, א' מכאן ולהבא .. וא' למפרע"
 (צפע"ו לרמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ב (בסופו)).

(164) יו"ד, כג.

(165) להעיר מהדעה ש"ארץ גושן" (שבה ישבו בני") "נבלעת
 בתוך ערי ישראל" (ראה לקו"ש חט"ו ע' 407 ואילך. ושו"נ).

(166) רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ד.

1 ההילולא עצמו¹⁵², כולל ובמיוחד הוספה בלימוד
 2 תורתו, הוספה בנתינת הצדקה למוסדות שמתנהגים
 3 ברוחו או שנקראים על שמו, והתוועדויות
 4 פעילות¹⁵³ שבהם יקבלו החלטות טובות להוסיף
 5 יותר ויותר בהליכה "בדרך ישרה אשר הורנו
 6 מדרכיו ונלכה באורחותיו נצח-סלה-ועד"¹⁵⁴.

7 והדגשה יתירה בנוגע להכנה להגאולה על-ידי
 8 חיזוק האמונה והבטחון והציפיה לגאולה, "אחכה
 9 לו בכל יום שיבוא"¹⁵⁵ – כלשון בעל ההילולא¹⁵⁶:
 10 עמדו הכן כולכם לקבל פני משיח צדקנו.

11 ובפרט בשנה זו, "היו תהא שנת נפלאות
 12 אראנו", ולאחרי שכבר ראו נסים ונפלאות בתקופה
 13 האחרונה, כולל ובמיוחד – יציאתם של רבים
 14 מישראל ממדינה ההיא לארץ ישראל, ועל-ידי-זה
 15 גם קירובם ליהדות תורה ומצוותיה, שענין זה הוא
 16 מעין ודוגמא והכנה קרובה לקיום היעוד¹⁵⁷ "קהל
 17 גדול ישובו הנה".

18 יג. ובזה ניתוסף עוד יותר בימים האחרונים
 19 ממש:

20 המאורעות דימים האחרונים בענין ד"מלכויות
 21 מתגרות זו בזו" מדגישים שנמצאים בסמיכות ממש
 22 להגאולה, כמבואר במדרשי חכמינו ז"ל¹⁵⁸ שענין
 23 זה הוא מסימני הגאולה.

24 ובלשון המדרש¹⁵⁹ "שנה שמלך המשיח נגלה
 25 בו.. מלך פרס מתגרה במלך ערבי.. וכל אומות
 26 העולם מתרעשין ומתבהלין.. ואומר להם (הקב"ה
 27 לישראל) בני אל תתייראו¹⁶⁰, כל מה שעשיתי לא
 28 עשיתי אלא בשבילכם הגיע זמן גאולתכם".

29 ופשוט, שמאורעות אלה לא יפגעו כלל וכלל
 30 בבני ישראל, שהם בבת עינו של הקב"ה, "הנוגע בכם

(153) לפי תנאי המקום והזמן, כולל ובמיוחד תנאי הזמן
 דקביעות שנה זו שיום ההילולא חל בערב שבת.

(154) לשון אדה"ז באגה"ק סו"ך.

(155) עיקר הי"ב מ"ג עיקרים.

(156) "היום יום" ט"ו טבת. ובכ"מ.

(157) ירמי' לא, ז.

(158) ב"ר פמ"ב, ד. מדרש לקח טוב לך לך יד, א.

(159) יל"ש ישעי' רמז תצט.

(160) ובלשון הכתוב (ישעי' לה, ד – בהמשך לנבואה ע"ד
 הפרעון לרשעי אוה"ע) "אמרו לנמהרי לב (שממהרין את הגאולה
 ומצירין על איחורה – פירש"י*) אל תיראו הנה אלקיכם נקם
 יבוא גמול אלקים (על הרשעים) הוא יבוא ויושיעכם".

(* ובראב"ע: "שלא היו מאמינים להיות כפלא הזה".

- 1 ובלשון הכתוב בפרשת בשלח שמתחילין
 2 לקרוא תיכף במנחה: "ויהי בשלח פרעה¹⁶⁷ את
 3 העם", "ובני ישראל יוצאים ביד רמה"¹⁶⁸.
 4 ובהמשך לזה – פרשת שירה¹⁶⁹, "אז ישיר משה
 5 ובני ישראל את השירה הזאת וגו'"¹⁷⁰,
 6 – כולל גם הגילוי בפועל דה"רמז לתחיית
 7 המתים" ("שר לא נאמר אלא ישיר, מכאן רמז
 8 לתחיית המתים"¹⁷¹) – "הקיצו ורננו שוכני
 9 עפר"¹⁷², ומשה ואהרן עמהם¹⁷³, ביחד עם נשיאי
 10 וצדיקי ישראל, ובראשם נשיא דורנו בעל ההילולא
 11 דעשירי בשבט –
 12 ותיכף ומיד – "תביאמו ותטעמו בהר נחלתך
 13 מכון לשבתך פעלת ה' מקדש אדניי כוננו
 14 ידיך"¹⁷⁴, בית-המקדש השלישי שיבנה על-ידי
 15 הקב"ה בשתי ידים¹⁷⁵, "כשה' ימלוך לעולם
 16 ועד"¹⁷⁶, לעתיד-לבוא שכל המלוכה שלו"¹⁷⁷ –
 17 ותיכף-ומיד כן תהיה לנו בלשון עבר, "והיתה
 18 (כבר היתה) לה' המלוכה"¹⁰³.

(167) כלומר, שפרעה עצמו שולח את בני ממצרים (וראה גם תו"א ר"פ בשלח) – ע"ד מ"ש "והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לה' בסוסים וברכב גו' על הר קדשי ירושלים".

(168) יד, ח.

(169) ומתחיל מהשירה תיכף ומיד – ניגון שמח, ששמחה פורצת גדר, ובפרט הניגון "ופרצת" [נשייך במיוחד ליום השבת לאחרי חצות, "נחלה בלי מצרים .. נחלת יעקב אביך .. כיעקב שכתוב בו ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה (שבת קיח, סע"א ואילך)], שעי"ז ממהרים ומזרזים ופועלים תיכף ש"עלה הפורץ לפניכם" (מיכה ב, ג), "פרץ זה משיח" (אגדת בראשית ספס"ג).

(170) טו, א.

(171) סנהדרין צא, סע"ב. מכילתא ופירש"י עה"פ.

(172) ישעי' כו, יט.

(173) ראה יומא ה, ב. תור"ה אחד – פסחים קיד, סע"ב.

(174) שם, יז.

(175) ראה כתובות ה, סע"א ובפירש"י. מכילתא ופירש"י

עה"פ.

(176) שם, יח.

(177) פירש"י שם.

אגרות קודש

ב"ה, ב' שבט, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיום ההילולא של רבנו הזקן, במה שכותב שלפעמים מפחד הוא וגם נדמה לו שיש לו מיחוש הלב. ולדעתי שני העניינים הם עניינים של דמיון ובמילא עליו לבדוק התפילין שלו, המזוזות בדירתו או בחדרו עכ"פ וכן לבדוק בכל יום את הטלית קטן, וחזק יהי בבטחונו בהשי"ת המשגיח על כאו"א בהשגחה פרטית שהוא נצב עליו וכו' ומה טוב שילמוד בע"פ מהתחלת פרק מ"א בתניא קדישא עכ"פ עד התיבות לפני המלך - נ"ו ע"ב - .

בודאי שומר שלשת השיעורים השווים לכל נפש מתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע בחומש תהלים ותניא הידועים, ונוטל חלק בפעולות צעירי אגודת חב"ד ובהתועדות חסידיות, אשר כל זה מבטל העלמות שישנם במציאות ועניינים כהנ"ל שאינם במציאות.

בברכה לבשו"ט בכל הנ"ל.

לקוטי שיחות פרשת בא כרך ו

מתורגם ללשון הקודש

22 רק בדברי הקדוש-ברוך-הוא אל משה, ומכך יודעים
23 ש"משה פעל בהתאם".⁹

24 אך יש להבין: בדרך כלל משתמש רש"י בביטויים
25 מלשון הפסוקים, במיוחד כאשר פירושו מבוסס על
26 פסוקים. ובמיוחד כאן, כאשר פירוש רש"י "והתרה
27 בו" קשור למילים "בא אל פרעה" ומבוסס על המילים
28 "ויאמר אליו כה אמר ה'...", הרי רש"י צריך היה לומר
29 "ואמרת אליו", בדומה לדברי הפסוק בפרשת וארא
30 ביחס אל אותו ביטוי "בא אל פרעה". מדוע משנה
31 רש"י ואומר "והתרה בו"? מכך מובן, שבדבריו
32 "והתרה בו" מתכוון רש"י להדגיש שהאמירה תהיה
33 התראה.

ב.

34 "מעיד" ו"מתרה"
35 כדי להבין זאת, יש לבאר תחילה את דברי רש"י
36 בפירושו בפרשה הקודמת¹⁰ "שהיתה המכה משמשת
37 רביע חודש, ושלשה חלקים היה מעיד ומתרה בהם".
38 מכך שרש"י מציין שני ביטויים – "מעיד" ו"מתרה"¹¹
39 – מובן, שבביטוי "מעיד" אין הכוונה כאן להתראה,
40 בדומה ל"העד העיד"¹², אשר רש"י מפרש "לשון
41 התראה", אלא הכוונה היא לאמירת עדות כפשוטה.
42 אמנם, בדרך כלל אמירת עדות היא על מאורע
43 שכבר התרחש¹³, ואילו "שלשה חלקים" שבהם העיד

א.

"ויאמר ה'..." - "והתרה בו"

1 בתחילת הפרשה מצטט רש"י את המילים "ויאמר
2 ה' אל משה בא אל פרעה", ומפרש: "והתרה בו".
3 אומרים המפרשים¹: כיון שבפסוק נאמר שהקדוש-
4 ברוך-הוא אמר למשה "בא אל פרעה", אך אין מוזכר
5 לאחר מכן מה עליו לומר לפרעה – שלא כבפרשה
6 הקודמת, ששם לאחר המילים "לך אל פרעה"², "בא
7 אל פרעה"³ או "והתייצב לפני פרעה"⁴, כתוב גם
8 "ואמרת אליו"⁵ וכן "ודברת אליו"⁶ – לפיכך ייתכן
9 לחשוב שהקדוש-ברוך-הוא אכן אמר למשה רק "בא
10 אל פרעה כי אני הכבדתי... ולמען תספר..." וממילים
11 אלו הבין משה בעצמו, ואמר לפרעה "כה אמר ה'...
12 הנני מביא מחר ארבה...", שהקדוש-ברוך-הוא יביא
13 על המצרים את מכת ארבה.⁷

14 לפיכך כותב רש"י "ויאמר ה'" ומוסיף "והתרה בו",
15 שגם ההתראה על מכת הארבה נמסרה במפורש על ידי
16 הקדוש-ברוך-הוא⁸. רש"י לומד זאת, בדרך הפשוט,
17 מדבריהם של משה ואהרן אל פרעה "כה אמר ה'...". ועל
18 כך שאין כתוב בתחילת הפרשה "ואמרת אליו..." – הרי
19 אנו מוצאים במקומות רבים, שענינים מסויימים
20 מופיעים רק בדברי משה, ומכך מובן שכך הורה לו
21 הקדוש-ברוך-הוא. וכן מצד שני: ענינים רבים מופיעים

(1) רא"ם וגו"א כאן.

(2) וארא ז, טו.

(3) שם, כו, ט, א.

(4) שם ח, טז, ט, יג.

(5) שם ז, טז, ח, טז, ט, יג.

(6) שם ט, א.

(7) דעת זקנים מבעה"ת וכלי יקר כאן. גו"א כאן בשם יש מפרשים.

(8) ובזה מובן מה שרש"י מעתיק גם התיבות "ויאמר ה' אל משה"

– בכדי להדגיש שגם "והתרה בו" אמר ה' למשה.

(9) רמב"ן כאן פסוק ב', רא"ם וגו"א עה"פ. וראה תו"א פ' שמות

(גב, ד – לענין ההתראה דארבה. עיי"ש) וסוף פרשתנו.

(10) וארא ז, כה.

(11) ובפרט שבמדרש (שמור"פ פ"ט, יב. תנחומא וארא יג, ת"ב שם יד)

נאמר רק "מתרה" ורש"י משנה ומוסיף "מעיד" (ובמדרש שכל-טוב הוא

כברש"י).

(12) מקץ מג, ג.

(13) ובזה יובן, מה שהוזקק רש"י לפרש במשפטים (כא, ט): "והועד
בבעליו – לשון התראה בעדים (ואינו מסתפק בזה, ומוסיף:) כמו העד העיד
בנו האיש" – אף שבפרשת יתרו (יט, כא) – שהיא לפני – מפרש בפשוט,
בלי שום רא"י (כי סומך על פירושו בפ' מקץ שם. וראה לקמן) "העד בעם –
התרה בהם כו"

[והרי לכאורה, אדרבה: עיקר חידושו של רש"י בפ' מקץ (שם) הוא
שגם התראה שאינה בפני עדים נקראת העדאה (דלהיות "שסתם התראה
מתרה בו בפני עדים", לכן כל התראה (גם כשאינה בפני עדים) נקראת
העדאה).

(שלכן הוזקק להוכיח מ"כי העד* העדותי באבותיכם" שבידמי" (יא,
ז) ואינו מוכיח מ"העד תעיד" שבש"א (ח, ט) שקדמו – כי ההתראה
שבשמואל – כמה עדים היו שם (כל אלה שלא היו מ"השואלים מאתו
מלך"), משא"כ בדידמי" – הרי בכל ישראל העד. וכן בדיתרו**).

ומכיון שההתראה שבפ' משפטים (משא"כ דפ' יתרו) היא בעדים,
א"צ כ"כ להוכיח ששייך לומר עלי' "והועד"]

– כי מכיון שלשון העדאה ברוב המקומות הוא על העבר כבפנים,

(* כן הוא בדפוס הראשון וכצ"ל וכדלהלן בשה"ג ה' ובכמה דפוסים נשמטו התיבות "כי העד". ובעוד דפוסים במקום הכתוב ה"ל – נעתק הכתוב "העדותי בכס" (דברים
ד, ט, ועוד!)

(** והקדים הכתוב דידימי' לזה דיתרו ולא הביא הכתובים דדברים וכיו"ב – כי רוצה להביא רא"י מכתוב שנאמר בו המקור וגם הפעל – כמש"כ כאן "העד העיד".
ואין רא"י זו מתאימה כ"כ, כי לא יתוּסַף תוקף בהתראת הקב"ה כשהוא בעדים ולכן מביא מיתרו (כי ציווי ומוקד) שמדובר בהתראה משת.

30 גבולך בצפרדעים", ולכן מציין רש"י גם את הביטוי
31 "מתרה".

32 זהו ההסבר לדברי רש"י בתחילת פרשתנו "והתרה
33 בו", כי במכת ארבה משה התרה בפרעה (ולא העיד),
34 כנאמר בהמשך "כי אם מאן אתה לשלח את עמי
35 (מכאן ולהבא) הנני מביא מחר ארבה...".

ג.

37 יש ללכת לפרעה "למען שתי אותותי..."
38 אך עדיין לא לגמרי ברור: למילים "ויאמר ה' אל
39 משה בא אל פרעה", שאותן מתכוון רש"י להבהיר,
40 כדלעיל, שלא רק על ההליכה לפרעה היתה הוראה,
41 לכאורה הכרחי רק להוסיף "ואמרת אליו..." (שלא רק
42 יבוא לפרעה, אלא גם יאמר לו על מכת הארבה). אך
43 מדוע חשוב להדגיש בפסוק זה, שדברי משה אל פרעה
44 יהיו באופן של התנאה ולא עדות?

45 כדי להבין זאת, יש להקדים ולבאר קושי בפסוק זה
46 בכלל:

47 לציווי "בא אל פרעה" נתן הקדוש-ברוך-הוא נימוק
48 "כי אני הכבדתי את לבו...". יש להבין:

49 (א) בכל המכות הקודמות לא נתן הקדוש-ברוך-הוא
50 למשה סיבה לציווי "להעיד" או "להתרות" לפרעה
51 לגביהן. מדוע במכת ארבה הוא נתן לכך טעם¹⁵?

52 (ב) מדוע מהווה הענין של "אני הכבדתי את לבו"
53 נימוק ל"בא אל פרעה"? הסיבה של "בא אל פרעה"
54 היא, לכאורה, כדי להזהירו על מכת הארבה ולשכנעו
55 לשחרר את ישראל ממצרים, ואילו "אני הכבדתי את
56 לבו" הוא, להיפך, נימוק להמנעות מהליכה אל פרעה,
57 שהרי כיון ש"הכבדתי את לבו", לא תועיל ההתנאה!

1 (והתרה) משה היו בתחילה, לפני המכה¹⁴, אך אמירת
2 עדות אינה מוגבלת וקשורה בעבר או בעתיד: אם
3 בטוחים בודאות בענין מסויים, אף כאשר הוא עדיין
4 לא התרחש, אלא בודאי יתרחש מאוחר יותר, אפשר
5 להעיד לגביו.

6 וזהו ההבדל בין "מעיד" לבין "מתרה": "התראה"
7 מצביעה על אי-ודאות. כשמזהירים מישהו שעקב חטא
8 מסויים יענישוהו, אין ודאות שהעונש יתמש, ו
9 ואדרבה: האזהרה עצמה מבטאת, שהעונש תלוי
10 במעשיו של המוזהר, ואם הוא לא יחטא, לא יענישוהו.
11 לעומת זאת, "עדות" מצביעה על ודאות בדבר שעליו
12 מעידים, כדלעיל.

13 ולכן, כאשר רש"י מפרש, מיד במכה הראשונה, את
14 תהליך התרחשות המכות בכלל, הוא מציין את שני
15 הביטויים – "מעיד" ו"מתרה" – כי במכות היו שני
16 סוגים, שהתאימו להם שני ביטויים שונים:

17 היו מכות שבאו כעונש על שפרעה לא שחרר את
18 ישראל לפני כן, כמכה הראשונה – מכת דם, שבאה
19 כעונש על ההתנהגות שלפניה, כנאמר¹⁵ "והנה לא
20 שמעת עד כה". לגבי סוג זה של מכות מציין רש"י את
21 הביטוי "מעיד", שמשא אמר דבריו לגביהן בודאות
22 שהן תגענה, כי הן מהוות עונש על חטאיו הקודמים
23 של פרעה¹⁶. ומטרת משה בעדותו במכות אלו היתה
24 כדי להודיע לפרעה, שאין זה מקרה, אלא עונש מאת
25 הקדוש-ברוך-הוא על אי-שחרורו את ישראל¹⁷.

26 והיו מכות שבאו כעונש על שפרעה אינו משחרר את
27 ישראל בהווה, ומכאן ולהבא, כמסופר מיד לאחר הפסוק
28 כאן, לגבי המכה השניה – מכת צפרדע, שלגביה נאמר¹⁸
29 "ואם מאן אתה לשלח – עכשיו – הנה אנכי נוגף את כל

(15) וארא ז, טז.

(16) ואף שבאם ה' פרעה עושה תשובה ומשלח את בני, ה' נפטר מהעונש על מה שלא שמע עד כה (וראה לקמן סעיף ד') – בכל זה, מכיון שמצד "לא שמעת עד כה" יענש בודאי (ורק שעי' התשובה יכול לחדש שניו בזה) שייך ע"ז לשון העדאה.

(17) וכמשי"ג (וארא ז, יז) בזאת תדע כי אני ה'.

(18) שם, כז. וכן בערוב, דבר ורבה שנאמר בהם (ח, יז, ט, כ, י, ד) "כי אם אינך משלח"; "כי אם מאן אתה לשלח" – אבל במכת ברד נאמר (ט, יג) רק "שלח את עמי ויעבדוני". וראה להלן הערה 30.

בהמכות כנים, שחין וחושך אינו מסופר כלל שמשא הודיעם (וראה ראב"ע ח, טו. ורמב"ן שם. ספורנו ח, יב). אבל מפשטות לשון רש"י (וארא ז, כה. וכן מהמדרשים שנשמנו לעיל בהערה 11) משמע, שבכל מכה ה' מעיד ומתרה בהם.

(19) וכמו שהקשה ברשב"ם כאן.

ה' מסתבר לכאורה (אלולי פירש"י) שהכוונה ב"והודע בבעליו" היא שהעידו בבעליו ששוררו נגח מתמוז שלשום, ולכן הוזהר רש"י לחדש שהוא "לשון התנאה" ולוהוסיף "כמו העד העיד בנו האיש". (משא"כ בפ' יתרו שם, שנמפורש בכתוב "פן יהרסו גוי". ובפרט שכבר הביא "רד העד בעם" בפ' מקץ שם).

(14) בפרש"י כותב "שלשה חלקים כו" אחרי כתבו "שהיתה המכה משמשת רביע חדש" (ומוננה מהסדר שבמדרש (נסמן לעיל הערה 11) שמקדים "כ"ד ימים ה' מתרה כו" (ואח"כ כותב) "ושבעת ימים היתה משמשת"). אבל אין להוכיח מזה (ש"לפרש") היתה המכה משמשת בתחלת החדש, כי הרי מפורש הוא בקרא שהתרה מקודם. וגם – מובן בפשטות, שאחר המכה אין מקום להעדאה והתראה. ומה שרש"י מקדים "שהיתה המכה משמשת רביע חדש", הוא לפי שכאן בא לפרש "וימלא [מנין] שבעת ימים"; ורק אח"כ הוא ממשיך לבאר מה שה' בשאר חלקי החדש.

30 החטא, והעונש יימנע; (ב) לפחות, ניתנת לו האפשרות
31 להימנע מהעונש, על ידי ציות לאזהרה ואי-עשיית
32 החטא. אך בעניננו (א) הכוונה היתה שפרעה לא יציית,
33 ואכן יקבל את העונש – "למען שתי אותותי אלה
34 בקרבך", ויותר מכך: (ב) כיון ש"אני הכבדתי את לבו"
35 לא ניתנה לו האפשרות למנוע את העונש.

36 לפי זה היה צריך להסביר, לכאורה, שבדבריו
37 "כה אמר ה'... הנני מביא מחר ארבה..." משה לא
38 התרה בפרעה לגבי העתיד, אלא "העיד" לפניו על
39 מעשיו בעבר, שיבוא עליו ארבה על אי-ציותו
40 לקדוש-ברוך-הוא לפני כן – "עד מתי מאנת ליענות
41 מפניי"²³. ודבריו "שלח עמי ועבדוני כי אם מאן
42 אתה לשלח את עמי" לפני "הנני מביא מחר
43 ארבה..." נאמרו רק כדי להבהיר שאם בכל זאת הוא
44 ישלח את ישראל, הוא ימנע את עונש הארבה
45 המגיע לו בודאות על חטאו הקודם – "מאנת", אך
46 הוא יכול לשנות ולבטל זאת על ידי "שלח את
47 עמי".

48 אך כדי לשלול פירוש זה, מדגיש רש"י "והתרה בו",
49 שהאזהרה לפרעה על מכת ארבה היתה התראה,
50 כפשוטו לשון הפסוק²⁴, שהעונש "הנני מביא מחר
51 ארבה" הוא משום "מאן אתה לשלח את עמי"²⁵ (ואין
52 זו סתירה לפירוש של "כי אני הכבדתי... למען שתי..."
53 – כדלהלן בסעיף ה').

ה.

התראה - חלק מ"התעללתי"

54
55
56 ההכרח של רש"י להסביר שהמשמעות כאן היא
57 "והתרה בו", ולא "והעד בו", נובע לאמיתו של דבר
58 לא רק מפשטות לשון הפסוק "כי אם מאן אתה

1 (יש מפרשים²⁰ האומרים: כאשר ראה משה
2 שאפילו מכת ברד, שהיתה קשה בהרבה מהמכות
3 הקודמות²¹, לא השפיעה על פרעה, הוא היה עלול
4 לחשוב: מהי התועלת בהליכה אל פרעה, והרי בלא-
5 הכי לא ייעתר? לכן אמר לו הקדוש-ברוך-הוא "כי אני
6 הכבדתי את לבו", מכת ברד לא השפיעה, כי "אני
7 הכבדתי את לבו", ולא מפני שפרעה כשלעצמו קשוח
8 כל-כך, ולפיכך, כאשר יסיר הקדוש-ברוך-הוא את
9 כובד הלב שהוא יצר, ייעתר פרעה.

10 אך פירוש זה אינו מובן: גם ההתראה על מכת
11 ארבה, ואפילו המכה עצמה, לא השפיעו על פרעה
12 לשחרר את ישראל. וכיצד ייתכן לומר שב"אני הכבדתי
13 את לבו" הכוונה היא, שלמרות שמכת ברד לא הועילה,
14 הרי ההתראה על מכת ארבה כן תועיל – והרי היא
15 באמת לא הועילה?!).

16 אם כך הכרחי לומר, שהנימוק ל"בא אל פרעה"
17 איננו "הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו", אלא "למען
18 שתי אותותי אלה בקרבך" [והמשמעות של המילים "כי
19 אני הכבדתי..."], (הנאמרות כנימוק ל"בא אל פרעה"),
20 היא: "למען שתי אותותי אלה בקרבך": שאמנם,
21 ההליכה לפרעה לא תשפיע עליו לשלח את ישראל,
22 כפי שהמכות עד כה לא השפיעו עליו, אך למרות זאת
23 יש ללכת אליו ולהזהירו על מכת ארבה "למען שתי
24 אותותי אלה בקרבך"²².

ד.

דברי משה לפרעה - התראה

25
26
27 אך לפי זה קשה: בדרך כלל, כאשר מתרים
28 במישהו שעל פעולה מסויימת הוא ייענש בעונש
29 מסויים, הרי (א) מתכוונים בכך שהוא לא יבצע את

(שבמכות) הקדמות, נאמר רק בענין העתיד.

24 וגם: דא"כ, למה נאמר "כי אם מאן גו" (שע"י תשובה יוכל לבטל כו') כאן – ולא במכת דם שלפני?

25 ומ"ש "עד מתי מאנת גו", אף שהוא התראה על העתיד – כי בזה מבאר הטעם על שיענש (על מיאונו לשלח את ישראל מכאן ולהבא) בעונש גדול כזה – "וכסה את עין הארץ גו" ואכל את יתר הפליטה גו" אשר לא ראו גו" – כי מכיון שמיאונו עכשיו אי"ז פעם הראשונה, כ"א "מאנת לענות מפני" עד עכשיו כ"כ פעמים, לכן ב"אם מאן אתה לשלח את עמי" גם עכשיו – "הנני מביא גו". ובהו מובן בפשטות הלשון עד מתי (משא"כ במכת דם – העדאה – "והנה לא שמעת עד כה" (סיפור דברים ועדות בלבד)).

20 אה"ח כאן (ד"ה כי אני הכבדתי – בפירושו השני). וראה גם ראב"ע כאן: בא אליו.. ואל תשתומם בעבור שחוק לבו עד עתה.. בעבור שירך לבם בבוא מכת הארבה.

21 ראה פרש"י וראו ט, יד (עפ"י גירסת ופי' הרא"ם, לבוש וש"ח. וראה גם כלי יקר וואה"ח).

שלכן (א) רק במכה זו התודה על עווננו ואמר "חטאתי הפעם" (שם, כז) וכברמב"ן בפרשתנו. וראה גם ראב"ע וכלי יקר ט, יד*. (ב) דוקא לאחר מכת ברד, כשהתורה משה שיביא עוד מכה, אמרו עבדי פרעה "עד מתי יהי' זה לנו למוקש" (י, ז).

22 כבספורנו כאן.

23 ועפ"י פירוש זה מובן בפשטות מ"ש "עד מתי מאנת גו" (בדוגמת "לא שמעת עד כה" שנאמר גבי העדאה דדם). משא"כ בכל התראות

* בדעת זקנים מבעה"ת (שם, כז): "כי ברשע הניחו בהמותיהם בשדות". אבל מפשטות המשך הכתובים "חטאתי הפעם גו" העתירו גו' ואשלחה אתכם גו" משמע ש"חטאתי" הוא מה שלא שלחם.

33 צריך היה הקדוש-ברוך-הוא לנמק זאת, כי בפשטות
34 אין מובנת כלל ההתראה בפרעה, כאשר הקדוש-ברוך-
35 הוא בעצמו הקשה את לבו, שהוא לא יושפע מן
36 ההתראה, וכדלעיל בסעיף ד'.

37 לפיכך הוסיף הקדוש-ברוך-הוא טעם "כי אני
38 הכבדתי... למען שתי... ולמען תספר... את אשר
39 התעללתי במצרים...": המשמעות של "התעללתי" היא,
40 כפירוש רש"י, "שחקתי", שהקדוש-ברוך-הוא שם את
41 המצרים ללעג: מצד אחד הוא הכביד את לבם ונטל
42 מהם, כביכול, את הבחירה, ויחד עם זאת הוא התרה
43 בהם והזהירם, שאם לא ישמעו, יענישם. לפיכך, הכרחי
44 לציין כאן גם את "אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו",
45 כי על ידי כך "התעללתי", כדלעיל³¹.

46 1.

47 נטילת הבחירה - עונשו של פרעה

48 אך, לכאורה, יש לשאול: אם "ויחזק ה' את לב
49 פרעה", ופרעה היה מוכרח לא לשלח את ישראל, הרי
50 אינו מובן כלל כיצד הענישוהו על כך – "השופט כל
51 הארץ לא יעשה משפט" (בתמיהה)³²? אפילו ילד קטן
52 מבין שאם מכריחים מישהו למעשה מסויים, אין
53 להענישו על כך. ובמייוחד, מי שהכריחו לכך!

54 קושי זה מתרץ רש"י כבר לפני כן: על הפסוק²⁶ "ואני
55 אקשה את לב פרעה..." אומר רש"י "מאחר שהרשיע
56 והתריס כנגדי, וגלוי לפני שאין נחת רוח באומות לתת לב
57 שלם לשוב, טוב שיתקשה לבו למען הרבות בו
58 אותותי...". כלומר, שתחילה אכן היתה לפרעה בחירה,
59 ורק לאחר ש"הרשיע והתריס כנגדי" הענישוהו בעצם
60 נטילת הבחירה³³.

61 ועונש זה היה מדה כנגד³⁴ מדה³⁵: פרעה יצא
62 במפגיע כנגד הקדוש-ברוך-הוא ואמר "מי ה' אשר
63 אשמע בקולו"³⁶, שאין הוא "מתרגש" מהקדוש-ברוך-
64 הוא, ושהוא יפעל כרצונו. לפיכך הראו לו³⁷, שאין הוא
65 כלל ברשותו, וכל מעשיו – אפילו דברים שלאחרים יש

1 לשלח... שבהמשך, אלא אף מפסוק זה עצמו, שאותו
2 הוא מבאר. כי אילו היינו מפרשים "והעד בו", הרי
3 היה קשה:

4 (א) לפי האמור לעיל, הסיבה ל"בא אל פרעה" היא
5 רק "למען שתי...", ולא "אני הכבדתי את לבו...". אך
6 מפשטות לשון הפסוק "בא אל פרעה כי אני
7 הכבדתי..." נראה, ש"אני הכבדתי" הוא הסיבה ל"בא
8 אל פרעה"?

9 (ב) כבר לפני המכה הראשונה, מכת דם, אמר
10 הקדוש-ברוך-הוא למשה "ואני אקשה את לב
11 פרעה"²⁶. אם כך, משה כבר ידע לפני כן שכמה מכות,
12 או כולן (עד מכת בכורות²⁷) לא ישפיעו על פרעה,
13 ולמרות זאת, כאשר הקדוש-ברוך-הוא שלחו לפרעה
14 להזהיר על המכות הקודמות, ואפילו על מכת ברד
15 שהיתה לאחר "ויחזק ה' את לב פרעה"²⁸ למעשה
16 (במכת שחין), הוא לא היה צריך לנמק מדוע הוא
17 שולח אותו לפרעה. מדוע, אפוא, הוא אכן היה צריך
18 לתת טעם לשליחתו במכת ארבה?

19 (ג) ושאלה זו קשה יותר: כאשר אמר הקדוש-ברוך-
20 הוא למשה "ואני אקשה את לב פרעה" הוא הוסיף
21 "והרביתי את אותותי...", כלומר "למען הרבות בו
22 אותותי"²⁹. משה כבר ידע, אפוא, שהתכלית של
23 הקשחת לב פרעה ושל המכות היא "למען הרבות בו
24 אותותי", ומה היה קשה בעיניו, כשצווה ללכת לפרעה
25 להזהיר על מכת ארבה? ומה חידש לו הקדוש-ברוך-
26 הוא באומרו "כי אני הכבדתי... למען שתי אותותי...",
27 כאשר משה כבר ידע זאת לפני כן?

28 את כל הקשיים הללו מתרץ רש"י בהוסיפו "והתרה
29 בו":

30 המכה היחידה, שבה ציוה הקדוש-ברוך-הוא
31 למשה להתרות את פרעה לאחז "ויחזק ה' את לב
32 פרעה", היתה מכת ארבה³⁰. לפיכך, דוקא במכה זו

(26) וראה ז, ג.

(27) ראה לעיל ג, יח (ברש"י ישן). ד, כג. רש"י ז, טז ("ומדרשו").

(28) ט, יב. וראה רש"י ז, ג.

(29) ז, ג. פרש"י שם.

(30) משא"כ בברד, נאמר (ט, יג) רק הציוו "שלח את עמי ויעבדוני", אבל לא "כי אם מאן גוי" – התראה.

(31) ועפ"ז יש לומר שפירוש "התעללתי" הוא גם מלשון עלילה ובלבול, וע"ד מרדכי (הובא ונתבאר בתו"ח תולדות יג, א) ובביאורו להצ"צ (ע' רסז) עה"פ נורא עלילה על בני אדם.

(32) וירא יח, כה ופרש"י שם. וברמב"ם (הל' תשובה פ"ה ה"ד)

מוכיח מזה בפשטות ענין הבחירה עיי"ש.

(33) כמבואר ברמב"ם שם פ"ו ה"ג. ובארוכה – בשמונה פרקים שלו פ"ח. וראה גם שמו"ר פי"ג, ג: כיון ששיגר הקב"ה ה' פעמים כו'.

(34) ראה סוטה ה, ב: במדה כו'.

וכ"ה גם בדרך הפשט, ועד שע"י הנהגה זו ניכרת גדולת הקב"ה – ראה יתרו יח, יא וברש"י שם. וראה גם לעיל ד, ככ"ג. רש"י ז, כח.

(35) להעיר מח"פ שם: "ולא נתחייב לדעת חכמתו כו'".

(36) שמות ה, ב.

(37) וגם י"ל שהעונש ד"התעללתי" (מלשון שחוק) הוא לפי שהתגל*

פרעה (וירא ה, כה).

(* ראה מצו"צ עה"פ (ש"א ו, ו – הובא בפרש"י פרשתנו י, ב) "הלא כאשר התעלל בהם" ענין שחוק והתגל כמו אשר התעללתי במצרים.

29 האחרות, ואפילו לא בהתראה על (מכת חושך ו) על
 30 מכת בכורות, אשר "שקולה כנגד כל המכות"⁴² –
 31 ולמרות זאת, בשעת המעשה עצמו לא היה בכוחו
 32 להתגבר על עצמו ולהיענות למשה, על אף שמפני
 33 הטענה "כי אבדה מצרים" (אשר הוא עצמו הביע את
 34 הסכמתו לה) הוא היה צריך להיענות לו. וכל זאת רק
 35 מפני ש"אני הכבדתי את לבו...", שהוא עצמו אינו
 36 ברשותו כלל.

לפי זה יוצא, שהענין של "התעללתי – שחקתי"
 37 התבטא בשני ענינים: א) הן בעצם הענין ראו כולם
 38 שלפרעה אין כלל בחירה ודעה עצמית, והוא רק כלי
 39 משחק שבאמצעותו מיישם הקדוש-ברוך-הוא את
 40 רצונו שלו – בניגוד לרצון פרעה. ב) וכבר לפני כן,
 41 בהתראה, ראו כיצד שוחקים לו, כדלעיל סוף סעיף ה'.

ח.

הבחירה עדיין קיימת

מהענינים של "יינה של תורה" בפירוש רש"י זה:
 45 לאחר כל האריכות דלעיל, עדיין צריך ביאור:
 46 המשמעות של "כי אם מאן אתה לשלח את עמי הנני
 47 מביא מחר ארבה בגבולך", לפי פירוש רש"י "והתרה
 48 בו", הרי היא, כדלעיל בסעיף ד', ש"הנני מביא מחר
 49 ארבה בגבולך" הוא עונש על אשר "מאן אתה לשלח
 50 את עמי" עתה. ואין מובן: אמנם, "אני הכבדתי..." הוא
 51 עונש שהגיע לו על אשר "הרשיע והתריס כנגדי" לפני
 52 כן בבחירתו, אך כיון שלאחר מכן הוא בכל זאת היה
 53 אנוס, כיצד ייתכן להענישו על כך שעתה "מאן אתה" –
 54 מעשה שלא היתה לו בו בחירה?⁴³

ההסבר לכך הוא: אדמו"ר הזקן אומר באגרת

1 לגביהם בחירה מוחלטת – נעשים רק לפי רצונו של
 2 הקדוש-ברוך-הוא.

ז.

כבר בהתראה ניכר ש"התעללתי – שחקתי"

לפי זה יובן מדוע דוקא בהתראה על מכת ארבה
 5 אמרו "עבדי פרעה": "עד מתי יהיה זה לנו למוקש...
 6 הטרם תדע כי אבדה מצרים", ופרעה קיבל טענה זו, ולכן
 7 קרא שוב למשה ולאהרן, כדי לומר להם "לכו עבדו את
 8 ה' אלקיכם"³⁸.

ולכאורה, מדוע בכל המכות הקודמות, ואף בחמש
 10 הראשונות – לפני "ויחזק ה' את לב פרעה"³⁹ – לא
 11 השפיעה ההתראה כלל, לא על העבדים ולא על פרעה,
 12 ורק לאחר שבאה המכה בפועל אמר פרעה שהוא ישלח
 13 את ישראל. ודוקא ההתראה על מכת ארבה, שהיתה
 14 לאחר ש"אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו"⁴⁰,
 15 השפיעה ההתראה על העבדים כל כך, עד אשר דרשו
 16 "שלח את האנשים", ופרעה עצמו הושפע מטענתם, עד
 17 כדי "ויושב את משה ואת אהרן אל פרעה ויאמר אליהם
 18 לכו עבדו את ה' אלקיכם"⁴¹?

לפי האמור לעיל, מובן הדבר בפשטות: כיון ש"בא
 20 אל פרעה – והתרה בו" היה "למען תספר... את אשר
 21 התעללתי במצרים", לפיכך גרם הקדוש-ברוך-הוא לכך
 22 שכבר בהתראה יהיה ניכר ש"התעללתי – שחקתי",
 23 שלפרעה אין כלל דעה עצמית: הוא אכן הושפע מאד
 24 מהטענה "הטרם תדע כי אבדה מצרים", עד כדי כך
 25 שלפני שהמכה באה בפועל הוא שלח במיוחד שליחים
 26 לקרוא למשה ולאהרן ולומר להם "לכו עבדו את ה'
 27 אלקיכם" – דבר שלא התרחש באף אחת מהמכות

לפי שהיתה אחרי מכת ברד והיתה קשה ממכות הקודמות (ראה לעיל
 הערה 21 ובהנסמן שם).

(42) פרש"י וארא ט, יד (לפי גירסת ופי' הגר"א, כלי יקר ואוה"ח
 שם. וראה גם רש"י ד, כג).

(43) בנוגע להעונש יש לתרץ נוכח מוכרת לומר עפ"י שיטת הרמב"ם
 בהל' תשובה שם – בכדי שלא יקשה עליו מדילי' (שם פ"ה ה"ד) "אילו
 הא"ל הי' גוזר על האדם כו' באיזה דין ואיזה משפט נפרע כו'...", שהוא
 ע"ד הדין (ב"מ מב, א. רמב"ם הל' נזקי ממון פ"ב הט"ו. הל' שכירות
 פ"א ה"ד) דתחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב.

[וגם להמ"ד (ב"מ שם. וש"ג) דתחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור,
 לא יקשה עליו ממה שנפרע מפרעה (וכן סיחון וכנענים וכו') המגויים
 ברמב"ם הל' תשובה פ"ו (שם) – כי י"ל, דשאני בנדוד, המכיון שמה
 שנאנס אח"כ זה עצמו בא מחמת פשיעתו שבתחלה, א"א לו לפטור את
 עצמו בטענת אונס*].

ולהעיר ממ"ש הרמב"ם הל' תשובה שם "חטא גדול... שנאמר הבה
 נתחכמה לו" – דלכאורה הרי הדיבור "הבה נתחכמה לו" עצמו אינו
 "חטא גדול" כ"כ שעברו ימנעו ממנו התשובה, והוי לי' להרמב"ם
 להביא המעשים שעשו בפועל וההשלכה ליאור – כי הענין ד"נורא עלילה
 גו'" (ראה לעיל הערה 31) הו"ע התחכמות. ולהעיר משער הבחירה
 לאדמוה"א כא, ד.

(38) פרשתנו י, ז"ח.

(39) רש"י וארא ז, ג.

(40) וגם אחרי "ויכבד לבו הוא ועבדיו" (סוף וארא). – משא"כ
 בהמכות שלפנ"ז, לא נזכרו עבדיו כלל.

(41) אף שיש לומר: הטעם ד"אני הכבדתי גו'" הוא "למען שתי גו'".
 ומכיון שמגיעת "שתי אותותי" הוא דוקא באם פרעה הי' מסכים לשלח
 גם את טפם כו', לכן בנוגע ל"לכו נא הגברים" לא הכבד ה' את לבו
 ונשאר כמו שהוא מצד טבעו – ובמילא פעלה עליו ההתראה דמכת ארבה,

* ואף שכל תחלתו בפשיעה וסופו באונס הוא כשהאונס בא מחמת הפשיעה (והיכא שבא שלא מחמת הפשיעה ס"ל לכו"ע דפטור – תוס' ב"מ מב. טע"א. רמב"ם
 הל' שכירות פ"ג ה"י) – היינו דוקא כשהמעשה שאידע באונס בא מחמת פשיעתו. משא"כ בנדוד, שהאונס גופא (מה שאין לו בחירה) הוא מחמת פשיעתו. וה"ז
 בדוגמת הורק חץ. שאף שלאחר שציא החץ מידו אין בידו להחזירו. אין שייך לפטור מטעם אונס. מכיון שהוא עצמו גרם לזה (ולתעור מני"ב בק, כב, א.) ועצ"נ.

24 כשלעצמו הרי תמיד "ולבי ער" אפילו בתקופת הגלות⁵²,
25 ורק לפעמים יש אצלו טמטום הלב מפני ש"נדבקה" בו
26 בחינת "פרעה"⁵³ – הרי בודאי יש בידו תמיד הבחירה
27 לעורר את לבו, שהוא תמיד ער (ואף אין צורך לעוררו,
28 אלא רק להסיר את הכיסוי שעליו), ולשוב בתשובה – כי
29 "אין לך דבר העומד בפני התשובה"⁵⁴.

30 ויותר מכך: כיון ש"יחשב מחשבות לבלתי ידח
31 ממנו נדח"⁵⁵, והקדוש-ברוך-הוא מצפה לכל יהודי
32 שישוב בתשובה, הרי מובן בפשטות, שאף כאשר
33 "ואתה הסכות את לבם אחורנית", שהתורה מבארת על
34 כך, ש"מנעת מהן התשובה"⁵⁶, הרי זה בחיצוניות
35 בלבד. כי לא ייתכן שמלמעלה ייצרו מצב שהוא ההיפך
36 מהתכלית. אלא אדרבה: עצם המצב של "הסכות את
37 לבם אחורנית" הוא כדי⁵⁷ לעורר תשובה עמוקה יותר,
38 תשובה מתוך "דחק".

39 י.
40 הכוונה הפנימית: התראה למען תשובה
41 לפי האמור לעיל יובן מדוע נאמר בפסוק עצמו רק
42 "בא אל פרעה", ואין נאמר בפסוק "והתרה בו": כיון
43 שבגלוי "הכבדתי..." הוא ענין המונע את התשובה, הרי
44 הכוונה, כפי שנראה בחיצוניות, בענין של "בא אל
45 פרעה", היא שהוא לא יציית, "למען שתי אותותי...
46 ולמען תספר... את אשר התעללתי": ועל כך בא רש"י
47 ומגלה את הכוונה של ענין זה בפנימיות⁵⁸, שהמשמעות

1 התשובה⁴⁴, שאף אלו שנאמר לגביהם ש"אין מספיקין
2 בידו לעשות תשובה", הרי, אם דחק ונתחזק ונתגבר
3 על יצרו ועשה תשובה – מקבלין תשובתו", כי
4 המשמעות של "אין מספיקין" היא רק שאין מסייעין
5 לו, ויותר מכך – מעוררים קשיים מסויימים המפריעים
6 לו לשוב בתשובה, עד שהוא צריך להגיע לידי "דחק".
7 אך אין הוא מוכרח ח"ו שלא לשוב בתשובה, ואף לו
8 יש בחירה להתגבר על כל הקשיים ולחזור בתשובה⁴⁵.

9 וכך גם לגבי פרעה: אף לאחר ש"ויחזק ה' את לב
10 פרעה", ואף לאחר שהקדוש-ברוך-הוא אמר בדיבור⁴⁶
11 "כי אני הכבדתי את לבו", עדיין היתה לו בחירה
12 להתגבר ולשוב בתשובה⁴⁷.

ט.

התכלית - תשובה

13 מכל ענין יש ללמוד הוראה בעבודת ה'⁴⁸, ובמיוחד
14 כאשר המטרה של "בא אל פרעה והתרה בו" היא "למען
15 תספר באזני בנך ובן בנך...", הרי ההוראה מכך מובנת
16 בפשטות:

17 אם פרעה, שבהיותו גוי הרי חיותו היתה משלש
18 קליפות הטמאות⁴⁹, היה בכוחו לשוב בתשובה אף לאחר
19 ש"הכבדתי את לבו", על-אחת-כמה-וכמה יהודי,
20 שחיותו היא מן הקדושה – מהנפש האלקית⁵⁰ אשר "גם
21 בשעת החטא היתה באמנה אתו יתברך"⁵¹, אשר

אבל עדיין אינו מוכן: הרי הקושיא שברמב"ם (פ"ה שם) – על
הס"ד "אילו האיל ה' גזר על האדם כו" הוא [לא רק "באיה דין כו'
נפרע", כ"א גם (ואדרבה, זהו תחלת הקושיא)] "היאך ה' מצוה לנו כו'
עשה כך". והרי הביאור שבפ"ו שם "כדי להודיע כו" מתרין רק "למה
ה' שולח לו כו'", אבל אינו מתרין עדיין: איך צוה לפרעה "שלח עמי
ויעבדוני?"

(44 פ"א. ובח"א – פכ"ה (לא, ב).

(45 וע"ד אחר דשמע חוץ מאחר ובכ"ו הו"ל לידחוק (חגיגה טו, א.
חדא"ג מהרש"א שם ד"ה יצתה בת קול. וראה גם ר"ח שם). וגם ע"ד
הפשט מצינו זה – ראה פרש"י ס"פ בראשית נ, ו (ד"א כו). תשא לב,
יב. ועוד.

(46 ומכיון שאמר "כי אני הכבדתי גוי' למען שתי גוי", הרי דיבור זה
הוא גזירה שימאן לשלח (עד שיבואו כל האותות). משא"כ באם לא היתה
האמירה, מכיון שחזיק הלב הוא רק בנוגע ללבו של פרעה (ולא בנוגע
לאי שילוחו את בני' בפועל, ורק שחזיק הלב הוא טיבה שימאן לשלוח),
אי"ז מכריח כ"כ את הבחירה (וא"צ לזה העבודה ד"דחק"). ובדוגמת
"בראת צדיקים בראת רשעים"; "בטרם אצרך בבטן גוי"; "זוורו רשעים
מרחם גוי", שמכיון שהוא רק חומר מוכן לקבל צורת הטוב והרע [אבל
לא נגזר עליו שיהי' צדיק או רשע בפועל – כי "צדיק ורשע לא קאמרו"],
אי"ז מכריח את הבחירה (ראה שעה"ת – לאדמו"ר האמצעי – ח"א כ, ד
ואילך. תו"ח תולדות יג, ג ואילך).

ובזה מתורצת הסתירה לכאורה ממש"כ ברמב"ם הל' דעות רפ"ב:
בנ"א שנפשותיהם חולות כו' (ועד"ז בח' פרקים פ"ג) למש"כ בהל'
תשובה רפ"ה (ובח' פרקים פ"ח) – אף שהל' (בהל' תשובה כו) צע"ק.

ואכ"מ.

ועפ"ז יש לומר, שמה שאמר ה' למשה "כי אני הכבדתי גוי", הוא לפי
שדוקא ע"י האמירה, יהי' הענין ד"התעללתי". ואף שכבר אמר בתחילה "ואני
אקשה את לב פרעה", הרי באמירה ההיא לא נתפרש (בדיבור) זמנה, ובמילא
אינה גזירה.

(47 ומקרא מפורש הוא (שגם בן חמש למקרא ילמדו): וינחם ה' על
הרעה אשר דבר לעשות לעמו.

(48 ובפרט מסיפור בתורה – לשון הוראה (זח"ג נג, ב).

(49 תניא ספ"א. ספ"ו. וראה לקו"ש ח"ו (המתורגם) ע' 59 סוף הערה
47.

(50 ראה לקו"ש שם ע' 14 הערות 15-16.

(51 תניא ספכ"ד.

(52 שה"ש ה, ב. ובמדרש עה"פ.

(53 ראה לקו"ש שם ע' 59 הערה הנ"ל.

(54 ירושלמי פאה פ"א ה"א (בפני בעלי תשובה). מהנ"ע כו"ח ס"פ
בראשית. רמב"ם הל' תשובה ספ"ג. תניא פכ"ה. אגה"ת רפ"ד.

(55 ש"ב יד, יד.

(56 מ"א יח, לו. רמב"ם הל' תשובה פ"ו ה"ג. (אבל ראה רש"י
במלכים שם: נתת להם מקום כו).

(57 ועפ"ז מ"ש בשמו"ר (פי"ג, ו) "כדי שיחזרו בהן ויעשו תשובה"
– מוכן, שאפילו בנוגע לפרעה, הכוונה פנימית היתה שישוּב.

(58 ולפי שכוונה זו היא "גבוהה מאד", אינה יכולה להתלבש בכתב
(בציורי הקב"ה למשה) – ראה תו"א נב, ד.

23 והתנהגות זו דרש בעל ההילולא מחסידיו
 24 וממקושריו ואפילו רק מההולכים בעקבותיו, שלא
 25 לחשב חישובים באיזה סוג נחשב יהודי זה, אם הוא
 26 "רעך" ועמיתך⁶⁴ – עמך⁶⁵ בתורה ובמצוות, או שהוא
 27 רחוק מכך, ועד לסוג שעליו נאמר ההיפך מ"מעלין"⁶⁶
 28 – שגם בו⁶⁷ יתרו שישוב בתשובה, ודוקא בדרכי נועם,
 29 על ידי שיראו לו שעל ידי התשובה הוא יכול לחסוך
 30 מעצמו ייסורים ר"ל.
 31 והרי "ברית כרותה לעבודה ותעמולה שאינן
 32 חוזרות ריקם"⁶⁸, שההתראה בדרכי נועם מביאה לידי
 33 כך, במוקדם או במאוחר, אך בסופו של דבר היא
 34 משפיעה על כל אחד, שתוסר ממנו כבידות הלב, והוא
 35 עומד אכן לצאת מן הגלות, אשר גלות מצרים היא
 36 שורש לכל הגלויות⁶⁹,
 37 הוא נעשה אחד מ"כל צבאות ה'", היוצאים מהגלות
 38 העכשוית "כימי צאתך מארץ מצרים"⁷⁰ – כי יש בו כל
 39 מה שנדרש מ"צבא", כמוסבר בהרחבה במאמרי יום
 40 ההילולא⁷¹,
 41 לקבל פני משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו בקרוב ממש,
 42 בעגלא דידן.

(משיחת ש"פ בא ותשכ"ה)

1 של "בא אל פרעה" היא "והתרה בו", שכאשר מתרים
 2 ומזהירים מישהו, הרי מתכוונים בהתראה זו, ובאיום
 3 של עונש קשה, שהוא יציית לציווי. כפי שאומר רש"י
 4 בפרשה הקודמת⁵⁹ "ומתרה בו לשוב".

5 יא.

6 הרבי: לעורר כל יהודי לתשובה

7 בתורה כל הענינים מדוייקים⁶⁰. והנה, אנו רואים
 8 שפרשת בא, הכוללת הוראה זו, נקראת תמיד בשבת⁶¹
 9 שלפני יו"ד שבט, או בשבת שבו חל יו"ד שבט
 10 עצמו⁶² – יום ההילולא של כ"ק מורי וחמי אדמו"ר:
 11 אמנם, בדברי הקדוש-ברוך-הוא למשה נאמר רק
 12 "בא אל פרעה", והענין של "והתרה בו" אינו נאמר
 13 במפורש בפסוק, אך בדברי משה אל פרעה נאמר
 14 במפורש בגלוי "כי אם מאן אתה..." – התראה,
 15 שכוונתה שהמותרת יציית וימנע את העונש.
 16 וזוהי דרכו של רועה ישראל – החל ממשה רבינו
 17 רעיא מהימנא, והתפשטותו בכל דור ודור⁶³, עד לכ"ק
 18 מורי וחמי אדמו"ר בעל ההילולא – שאפילו ליהודי
 19 שלבו אטום ר"ל, עד אשר על ידי מעשיו הוא גרם
 20 ל"ויחזק ה' את לבו", ואשר התורה פוסקת "מנעת מהן
 21 התשובה" – אפילו אליו הולכים ומתרים בו, בדרכי
 22 נועם, שישוב בתשובה.

נמלאו עשרים שנה. – ראה המכ' דר"ח שבט (ה'תש"ל) (נדפס בלקו"ש ח"ו
 (בהוספות) ע' 293).
 63 תקר"ז תס"ט.
 64 עליו נאמר הוכח תוכיח (קדושים יט, יז).
 65 כדרז"ל בתנא"ר ספי"ח.
 66 ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"א ע' 118. ח"ב ע' 620.
 67 וכמבואר בארוכה תניא פרק לב. ועייג"כ הגהות הצ"צ (נדפסו
 ב"קיצורים והערות" ע' לו) וש"נ.
 68 היום יום ס"ע לא. וראה גם שם ע' מג ובכ"מ.
 69 ד"ה קול דודי תש"ט בתחלתו. וראה ב"ר פט"ז, ד.
 70 פרשתנו יב, מא. מיכה ז, טו.
 71 ד"ה באתי לגני פרק יו"ד ואילך.

59 שמות ד, כג.
 60 ובפרט עפ"י מ"ש בשל"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב – נעתק
 בלקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 131 הערה 1. וראה גם בהמובא שם הערה
 2.
 61 דמינ"י מתברכין כולהו יומין (זח"ב סג, ב. פח, א). – ועפ"י מה
 שדובר בכמה שיחות (וראה גם שיחת ש"פ וארא תש"ל), שגם השבת
 (שלאחרי ששת ימי החול) שייך בזה להשבת שלפנ"ז – גם כשיום
 ההילולא חל בש"פ בשלח, שייך הוא לש"פ בא.
 62 כבשנת ההסתלקות.
 ועפ"י מה שנתבאר (ראה בארוכה שיחת י"ט כסלו תשכ"ה), שהגם
 שרוב המועדים נקבעו ביום מסויים בחודש, מ"מ, כשהם חלים באותו היום
 של השבוע, ובאותה הפרשה, הם בתוקף יותר – מובן, שבשנה זו חזרת
 וניעורת המשכה שהיתה בפעם הראשונה ביתר שאת. ובפרט שהשנה

קמח

ביאור ורמזים במאחז"ל "מה ראתה אסתר שתמלוך על קב"ז מדינה, אלא תבא אסתר בת בתה של שרה שחיתה קב"ז שנים, ותמלוך על קב"ז מדינה" - דמרמוז על בחי "מלכות" שם "אדני"

רבי עקיבא הי' יושב ודורש, והצבור מתנמנם, בקש לעוררן, אמר, מה ראתה אסתר שתמלוך על שבע ועשרים ומאה מדינה, אלא תבא אסתר שהיתה בת בתה של שרה¹ שחיתה ק' וכ' וז', ותמלוך על ק' וכ' וז' מדינות. בראשית רבה פרשה נח, ג

הנה ידוע שאסתר רומז על מלכות², הנקראת שושנה³ – מספר אסתר⁴.

והוא שם אדני⁵ – דמלכות⁶ – מלא, בהסרת י'. והוא מה ששם אדני דמלכות מסתתר בבי"ע, שזהו פירוש אסתר מלשון הסתרה⁷, ועיין בריש הקדמת הזוהר⁸ עפ"י כשושנה בין החוחים ובמקדש מלך ובביאור⁹ הזוהר שם.

(1) ראה לעיל סימן קלא.

(2) ראה דרך מצותיך עמוד קנט-318. לקוטי שיחות חלק כא סוף עמוד 357 ובהנסמן שם.

(3) ראה אור התורה אסתר עמוד רפז. תורת מנחם – ספר המאמרים ה'תשל"ז עמוד קכח ואילך. תורת מנחם התוועדויות ה'תשנ"ב חלק ב' עמוד 185.

(4) "שושנה" (בגי' 661), וכן אסתר. ראה פרי עץ חיים שער הפורים פרק ו. אור התורה פרשת ראה עמוד תת-א.

(5) פירוש: אדני במלואו הוא, אל"ף (111), + דל"ת (434), + נו"ן (106), + יו"ד (20) = 671. "אסתר" (וכן "שושנה") בגי' 661, נמצא "אסתר" בגי' שם "אדני" במלואו חסר י' (10), וחסר האותיות "וד" (10) דמילוי ה"יוד" כדלקמן.

ראה גם ספר המאמרים אדמו"ר מהר"ש – תורת שמואל – תרכ"ו עמוד קסח. לקוטי לוי יצחק הערות לזוהר שמות-דברים עמוד קנט.

(6) ראה זהר ויקרא יא, א. תניא שער היחוד והאמונה ריש פרק ז' וז"ל: "...ושם המורה על מדת מלכותו יתברך הוא שם אדנות כי הוא אדון כל הארץ". וראה הנסמן במאמרי אדמו"ר האמצעי בראשית עמוד קצז. תורת מנחם – ספר המאמרים תשי"ט עמוד ריג. לקוטי שיחות חלק יח עמוד 172 ואילך.

(7) ראה חולין (קלט:) אסתר מן התורה מנין שנא' (דברים לא, יח) ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא וגו'.

וראה אור התורה מגלת אסתר עמוד ברעו וז"ל: ואפשר לומר כי במלכות דאצילות יש שני מדרגות, הא' כשהיא באצילות, הב' כשהיא יורדת לבי"ע וכמ"ש (בלקו"ת – שיר השירים ח, א) בביאור ע"פ שחורה אני ונאווה, וזהו ענין הדסה היא אסתר, אשר הדסה היינו כשמיוחדת עם ז"א בעלה חג"ת דאצילות, היא אסתר כשיורדת לבי"ע כשושנה בין החוחים ע"ש. (ראה גם לעיל סימן קלח הערה 16).

(8) ראה לעיל סימן ח.

(9) ביאור הזוהר לאדמו"ר האמצעי.

ואסתר נכנסה למלוך על קכ"ז מדינות מפני שהיא בת בתו¹⁰ של שרה שחיתה קכ"ז שנים.

זה רומז גם על שם אדני, שברבוע הוא¹¹ קכ"ו, ועם הכולל קכ"ז, ועיין בלקוטי תורה¹² להאריז"ל פרשת חיי שרה.

ומפני שאסתר חסר מספר י' להשלמת שם אדני מלא, שהם האותיות ו"ד דמילוי ה"י דאדני, זהו אסתר שכשנכנסה למלוך על קכ"ז מדינות הי' זה בחודש העשירי טבת¹³ דוקא, החודש ה'עשרי בכלל רומז על מלכות, ספירה העשירית, הנבנית מה"ט ספירות הקודמות, חח"ן¹⁴ בג"ה דת"י, שאז הוא בנין המלכות.

זהו¹⁵ טבת, ט-בת, בת¹⁶ קאי על מלכות כידוע¹⁷, הנבנית מט' ספירות הקודמות לה וכו'.

זהו מה שבחודש טבת דוקא, שהוא החודש ה"י, אז הושם כתר מלכות בראשה דאסתר, ואז מלכה על קכ"ז מדינות, רבוע שם אדני שהוא בכתר מלכות כמ"ש בלקוטי תורה שם.

אך מה שטבת הוא חדש העשירי, הוא¹⁸ ו"ד, היינו ו' חדשים דקיץ מניסן עד תשרי, וד' חדשי החורף מתשרי עד טבת, זהו שבחדש הזה נלקחה אל המלך והוא מה שנשלם לה האותיות ו"ד דמילוי ה"י דאדני החסרים למספרה עצמה וכו'.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד רמט ואילך

(10) ראה גם לעיל סימן פ. קלא. קלח. דאברהם ויצחק הם כנגד ולעומת המן ובניו וכו'.

(11) אדני ברבוע הוא: א' (1), + א"ד (5), + אד"נ (55), + אדני (65) = 126, ועם הכולל 127.

(12) וז"ל: "ותמת שרה בקרית ארבע, הנה שרה סוד המלכות והנה הכתר של המלכות הוא שם אדני בריבוע כמ"ש בדרושים, והנה שם ד' מציאות [א' א"ד אד"נ אדני] וזהו בקרית ארבע, אמנם עם היות ד' צרופים הכל א' וחיבור א' וזהו חברון לכן תמצא שחיתה קכ"ז נגד שם הנ"ל שעולה עם הכולל קכ"ז.

(13) אסתר ב, טז.

(14) ר"ת חכמה, חסד, נצח. בינה, גבורה, הוד. דעת, תפארת, יסוד. הג' קוויין כידוע דימין שמאל ואמצע. ראה תורה אור פרשת תולדות. עמוד יט, א ואילך.

(15) מבאר חודש טבת מרמז על ספירת המלכות, הן מצד שהוא החודש ה"עשירי", ומלכות הוא ספירה העשירית (וכן מרומז באופן קביעות החדשים כדלקמן), והן מצד האותיות "טבת" מרומז "מלכות", שהוא נוטריקון "ט-בת", ה'ט' ספירות הבונות את ה"בת" – מלכות. וראה הערה 16.

(16) ראה תורה אור לז, ד. לח, א. תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט חלק ד' עמוד קפה.

(17) ראה עוד בפנים בלקוטי לוי יצחק עוד ביאורים על חודש טבת, וכן ביאור מאחז"ל גוף נהנה מן הגוף."

(18) פירוש: מבאר דהקשר למלכות אסתר על קכ"ז מדינות לחודש טבת, הוא, הן מצד שהוא חודש "העשירי" בחי' מלכות והן באופן קביעות החדשים, להשלים המספר עשר (10) לאדני מלא.

וכן תמצא בגאולתנו העתידה שלשה קצים בספר דניאל: אלף ק"נ, אלף ר"צ, אלף של"ה, הוא שכתוב תחלה: ויאמר אחד קדוש¹ לפלמוני המדבר עד מתי החזון התמיד והפשע שומם תת וקדש וצבא מרמס, ויאמר אלי עד ערב בקר אלפים ושלוש מאות ונצדק קדש², חשוב ימים ולילות³ ביחד, וכיון שנחלקם בימים הרי אלף ק"נ שנה⁴, וכתוב: ומעת הוסר התמיד ולתת שקוץ שומם ימים אלף מאתים ותשעים⁵, וכתוב אחריו: אשרי המחכה ויגיע לימים אלף שלש מאות שלשים וחמשה⁶.

והיתה הסבה מאת הקב"ה שהיתה גאולת מצרים על ג' קצים כדי לחזק ידיו הרפות בגלותנו זה, ושלא נאמר: אבדה תקונתו נגזרנו לנו⁷, כי מאחר שנתברר לנו כי שלשה קצים אלו של גאולת מצרים שלשתן היו אמת, כי עלינו להאמין כי שלשה קצים המפורשין בדניאל בגאולתנו העתידה כלם אמת אע"פ שיש שם מדות וחשבונות מתחלפות, וע"כ נגזרו כאן וכאן ג' קצים, שאם יזכו יהיו נגאלין בראשון, ואם לא יזכו בראשון יזכו בשני, ואם לא יזכו בשני יזכו בשלישי, ואי אפשר שתאחר הגאולה מן הקץ הקצוב האחרון ואילך.

רבינו חננאל, מובא ברבינו בחיי

יתכן חשבון זה של הר"ח, כי כן מסיים רבינו שדעה זו היא של הר"ח (ועיין לעיל בפרשת ויגש מו, ח, שגם כן רמז לשיטה זו, ע"ש ביאורים ד"ה וכבר ידעת). ולא מצאתי דעה זו שהוזכרה בשום מקום (והחכם ש"ר באספו את הליקוטים של פירוש ר"ח השמיטו, וגם בת"ש לא מצאתי רמז לשיטה זו). שוב ראיתי שב"תורת חיים" הרגיש בזה דמילידת יצחק לא היו אלא ת' שנה והניח בצ"ע. ועיין עוד בפירוש הקצר לראב"ע מה שמביא בשם רב סעדי' גאון שחשבון ת"ל הוא מיום שיצא אברהם אבינו מארץ כשדים. והחשבון ת' הוא מיום שעמד בו אברהם כשאמר לו השם "ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה". והנה מזה שנודע לנו כי ר"ח הלך בעקבות ר"ס. עוד תהי' התימה יותר גדולה למה חולק עליו זה.

(3) אחד מן המלאכים (רש"י).

(4) דניאל ת, יג-יד.

(5) היינו "ערב בקר" (שנאמר בדניאל ת, יד).

(6) שהרי חצי 2300 הוא: 1150.

(7) שם יב, יא.

(8) שם יב.

(9) יחזקאל לו, יא. - ועיין לעיל ברבינו בחיי פרשת לך לך יז, כ, שגם שם הביא מרבינו חננאל דברים יקרים מוזקים לב בגאולה העתידה.

יב, כב – ולקחתם אגודת אזור וטבלתם בדם אשר בסף והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות מן הדם אשר בסף ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר

א. ולקחתם אגודת אזור. איתא במכילתא ר"ש אומר ארבעה מזבחות היו משקוף ושתי המזוזות וסף שהוא אסקופה, וכבר כתבנו לעיל שמשקוף ושתי המזוזות היו נגד אברהם יצחק ויעקב כמבואר בזוהר (עיי' ש"ר א, לו), יש לומר שדם אשר בסף על אסקופה יסוד הבית שמרמז על יוסף והוא כי אזור מספרו י"ו ועם אותיות סף הוא בבחינת יוסף, ואפשר שהי' לכפר על מכירת יוסף דכתיב בו (בראשית מב, כב) וגם דמו הנה נדרש ולכן נצטוו על דם מילה ודם פסח כדכתיב (יחזקאל טו, ו) ואומר לך בדמייך חיי, ועמ"ש לעיל עוד כי שתי המזוזות היו מרמזים על בתי מקדשים ראשון ושני והמשקוף על בית שלישי שיבנה במהרה בימינו, והסף הי' מרמז למזבח שבשילה שהי' בחלקו של יוסף.

פנים יפות

יב, ז – ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה

ב. ומושב בני ישראל. מצינו בגאולת מצרים שלשה קצים, והם: ת' שנה, ת"ל שנה, רד"ו שנה. ת' שנה נמנים מתחלת גרות זרע אברהם עם ענים ודלותם ולחצם של בניו, שנאמר: ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה¹, ובה נכלל גרות ועבדות. ת"ל שנה הם נמנים מיצחק משעה שנולד². רד"ו שנה הם שישבו במצרים מנין רד"ו.

(1) בראשית טו, יג.

(2) כן מצאתי בכל ד"ר. אבל הוא תמוה מאד, כי כל המפרשים (רש"י וראב"ע בפירוש הארוך ורמב"ן) וגם המדרשים (סדר עולם פרק ג, מכילתא פסחא פרשה יד, ועיין תורה שלימה לך לך טו, הערה קמב) וגם הרמב"ם ב"אגרת תימן" (הוצ' מוסד הרב קוק עמוד קנד), וגם רבינו בתוכם (עיין לעיל פרשת לך לך טו בסוף פסוק יד), כולם פה אחד שמשנולד יצחק עדי שייצאו ממצרים היו ארבע מאות שנה בשוה (והחשבון הוא בדיוק: יצחק הי' ס' שנה בלדת רבקה את יעקב, ויעקב הי' ק"ל שנה, וישראל עמדו שם רד"ו שנה, הרי ת). והחשבון ת"ל הוא מוגזרת בין הבתרים. ואם כן איך

המשך ביאור למסכת יבמות ליום שני עמ' א

9 דרבי אושעיא, שהמאן מפקיע רק את המאמר, מאמר דְּמַדְעָתָה – מאמר שנעשה מדעת האשה ומרצונה שהרי אינו יכול לקדשה בעל כרחו, מְצַיָא עֲקָרָא – יכולה היא לעוקרו על ידי מיאון, אבל יִקְהָ דְּבַעַל פְּרָתָהּ מכח קידושי הראשון או מכח נישואי הראשון שלא מיאנה בו, לא מְצַיָא עֲקָרָא – אינה יכולה לעוקרו על ידי מיאון.
14
15 מקשה הגמרא: וְתָרֵי בִימָה של יבם דְּבַעַל פְּרָתָהּ – שרשאי לבא עליה וליבמה אפילו בעל כרחו

1 הסעודה) כְּדִי דְּלִפְּוֹק עֲלִיָּהּוּ קְלָא דְּאִישׁוֹת – שיצא עליהם קול שהם נשואים, ולא ימנעו מלשאת קטנה.
2 שנינו במשנה: בֵּית שְׂמַי אֹמְרִים מִמֵּאנָת כְּבַעַל וכו' ולא ביבם, ובית הלל אומרים בבעל וביבם. הגמרא דנה במהות המיאון ביבם לשיטת בית הלל: אָמַר רַבִּי אוֹשְׁעִיָא, הַקְטְנָה מְמַאֲנָת לְמַאֲמָרוֹ, כלומר מפקיעה את קידושי המאמר ואינה זקוקה לגט, וְאִינְהָ מְמַאֲנָת לְוִיָּקְתָּהּ – אבל אינה מפקיעה את הויקה ועליה לחלוץ כדי להפקיע את הויקה. מבארת הגמרא: אָמַר רַב חֲסִדָא, מַאי מְעַמָּא

♦ יום ראשון כ"ז טבת ♦

א וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה עוֹל לָזֶה פְּרֻעָה אֲרֵי אָנָּה
יְקָרִית יֵת לְבָהּ וְיֵת לְבָא דְעִבְדֵיהּ בְּדִיל
לְשׂוּאָה אֲתִי אֵלֶיךָ בְּיַמֵּיהוֹן :

י (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פְּרֻעָה פִּי־אֲנִי
הַכְּבִידְתִּי אֶת־לְבֹו וְאֶת־לֵב עֲבָדָיו לְמַעַן שְׂתִי
אֶתְתִּי אֵלֶּה בְּקִרְבֹו:

כ"ז - וַיֹּאמֶר ה' אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פְּרֻעָה • וְהִתְרַה בּוֹ. שְׂתִי • שִׁמִּי, שְׂאֲשִׁית אֲנִי.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 1 עמ' 65)

וְהִתְרַה בּוֹ (רש"י י, א) מבאר ב'תנאי', שאף מי שנאמר בו ש"אין מספיקין בידו לעשות תשובה", הנה "אם דחק ונתחזק . . ועשה תשובה - מקבלין תשובתו". ואף כאן, גם לאחר שהכביד ה' את לב פרעה עדין היתה בידו הבחירה להתחזק ולשוב בתשובה. זהו **וְהִתְרַה בּוֹ** - הקב"ה הכביד את לב פרעה כדי **לשלל** ממנו את האפשרות של תשובה; אף רש"י מגלה שעדין היה בידו לעשות תשובה, שהרי המטרה של התראה היא, בדרך כלל, שהאדם **יקבל** אותה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת בא פרשת תש"מ - מתוך 'התקשרות')

בא אל פרעה (י, א)

מדוע נוקט הפתוב לשון 'בא' ולא כפי שלכאורה מתאים יותר - 'לך'?

ההסבר הוא, שפרשתנו מספרת על הגאולה ממצרים, ועל כך רומז הפתוב כי עבודת הבורא באופן של 'בא' - מקרבת את הגאולה.

כאשר אדם קובע עתים ללמוד התורה, יתכן שאמנם הוא 'הולך' אל הלמוד ומשתתף בו, אף הלמוד אינו פועל ומשפיע עליו, והוא והעניין הנלמד נשארים שני דברים נפרדים. על כך נאמר בא - על האדם 'לבו' אל הלמוד, שהתכן הנלמד 'לבו' ויבא בפנימיותו, והענין ישיפע עליו ויתאחד עמו בהתאחדות גמורה. זו גם צריכה להיות השאיפה בכל עניני עבודת ה' - התאחדות והתקשרות פנימית בין העובד לעבודה.

על־ידי עבודת ה' בבחינת בא, מחישים את בוא הגאולה האמתית והשלמה במהרה בימינו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת מוצאי ש"ק פרשת וארא תשל"ח - מתוך 'התקשרות')

כי אני הכבדתי את לבו (י, א)

גזרות פרעה וקשי גלות מצרים לא באו מרצונו החפשי של פרעה אלא מפני שהקב"ה הכביד את לבו, כדי שיתגלו נסי ה' ונפלאותיו.

כשהיודי נתקל ב'מצר' - בדברים המונעים אותו מעבודת הבורא, יתן אל לבו שמקור המניעות הוא למעשה הקב"ה עצמו, המבקש לנסותו, כדי שגלה את כחות נשמתו.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

בהם שאם לא יציתו לו יענשו, שפאלו יש להם בחירה (הרב).
שתי - **שימי** - לשון שימה. ובכמה בתביריך ובדפוס ראשון: שומי.
שאשית אני - דהינו תיבת "שיתי" אף שנכתב בלשון מקור שממש גם בלשון עבר, כאן פירושו בלשון עתיד (לבוש). ופירוש הפסוק: כדי שאשים אני את אותותי אלה בקרב. ומשמיענו גם ש"שיתי" פירושו "אשית אני", ולא "אשית אותי" (רא"ם).

שהקדוש־ברוך־הוא הכביד את לבו, מה טעם שמושה יתרה בו? ויש לומר, שמטרתו של הקדוש־ברוך־הוא בשליחות זו של משה לפרעה היא כהמשך לשון הפסוק "למען תספר באוני בנגד וכן בנגד את אשר התעללתי במצרים", ופירוש רש"י "התעללתי - שחקתי", דהינו שמטרת התראה זו של משה היתה לשים את מצרים ללעג וקלס, שמצד אחד הכביד את לבם ונטל מהם את בחירתם החפשית, ומאידך התרה

(א) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה בֹּא אֶל פְּרֻעָה - וְהִתְרַה בּוֹ - והיא ההתראה המפורשת לקמן פסוק ג. בלומר, "כי אני הכבדתי את לבו" זה טעם ל"וְהִתְרַה בּוֹ" הקטר בפתוב, ולא טעם ל"בא אל פרעה". וכוונתו, שאל יקשה בעיניו בצורך להתרות בפרעה לאחר שפבר אמר "קטאתי הפעם וגו'", משום שמיד אחר־כך "אני הכבדתי את לבו", בשביל שיקבל את שאר המכות, ולכן בא וְהִתְרַה בּוֹ (רא"ם). אלא שלפי זה קשה, מפיון

ב וּבְדִיל דְתִשְׁמַעֲנִי קִדְם כְּרָךְ וַיְבַר כְּרָךְ יָת
נְסִין דִּי עֲבָדִית בְּמִצְרַיִם וַיָּת אֲתוּמִי דִּי
שְׁוִיתִי בְּהוֹן וַתְּדַעוּן אַרִי אָנָּא יְיָ:

(ב) וּלְמַעַן תִּסְפָּר בְּאֵזְנֵי בְנֵךְ וּבֶן-בְּנֵךְ אֶת אֲשֶׁר
הִתְעַלְלָתִי בְּמִצְרַיִם וְאֶת-אֲתוּמִי אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בָּם
וַיִּדְעֶתֶם כִּי-אֲנִי יְהוָה:

כ"ז"י - התעללתי • שחקתי, כמו: (במדבר כב) "כי התעללת בי", (שמואל א ו) "הלוא פֶּאֶשֶׁר הִתְעַלַּל בְּהֶם", האמור
במצרים. ואינו לשון פועל ומעללים - שאם בן, הנה לו לכתב עוללתי - כמו: (איכה א) "ועולל למו פֶּאֶשֶׁר
עוללת לי", "אשר עולל לי".

ג וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן לִנְת פְּרַעַה וַאֲמָרוּ לֵה
כְּדָנָן אָמַר יְיָ אֱלֹהֵא דִּיהוּדָאֵי עַד אֲמַתִּי
מִסְרַב אֶת לְאִתְּכַנְעָא מִן קְדָמִי שְׁלַח עֲמִי
וַיִּפְלְחוּן קְדָמִי:

(ג) וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן אֶל-פְּרַעַה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו
כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים עַד-מַתִּי מֵאֲנַתְךָ
לְעַנְתְּ מִפְּנֵי שְׁלַח עֲמִי וַיַּעֲבְדֵנִי:

כ"ז"י - לענת • בתרגומו: לאתכנעא, והוא מגזרת עני, מאנת להיות עני ושפל מפני.

ד אַרִי אִם סְרִיב אֶת לְשַׁלְחָא יָת עֲמִי הָא
אָנָּא מִיָּתִי מְחַר גּוֹבָא בְּתַחוּמָךְ:

(ד) כִּי אִם-מֵאֵן אֲתָה לְשַׁלַּח אֶת-עַמִּי הַנִּנְי מִבְּיָא
מְחַר אַרְבָּה בְּגִבְלָךְ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ 'לקוטי שיחות' כרך ו, עמוד 56 - מתוך 'לקראת שבת')

בכל מצב יכולים לשוב בתשובה

בתחלת פרשתנו הובאו דברי משה אל פרעה בשליחותו של הקב"ה "כי אם מאן אתה לשלח את עמי, הנני מביא מחר
ארבה בגבלך" (ז, ט).
וידועה הקושיא, דהרי כתוב לפני זה "אני הכבדתי את לבו", שהטעם שמאן פרעה לשלח את בני ישראל הוא מכיון
שהקב"ה חזק את לבו, ואם כן מדוע נענש בארבה מטעם שמאן לשלח, הרי זה לא היה בבחירתו?
ויש לתרץ על-פי מה שכתב רבנו הזקן נשמתו-עזן ב'אגרת התשובה' (פרק יא) שאף מי שנאמר עליו "אין מספיקין בידו
לעשות תשובה" (יומא פה, ב במשנה), הנה "אם דחק ונתחזק ונתגבר על יצרו ועשה תשובה מקבלין תשובתו". דהינן, דאף
מי שמלמעלה מכבידים עליו התשובה, מפל-מקום עדין יש לו משפט הבחירה "להדחק" ולשוב בתשובה.
ועל-דרך-זה יש לומר בנוגע לפרעה, שהפונה בזה ש'הכבדתי את לבו' הוא שמלמעלה הקשו עליו לשוב בתשובה, אבל
לא לקחו ממנו את משפט הבחירה, ועדין היה יכול "להדחק" ולשוב בתשובה ולשלח את בני ישראל, ועל זה הוא נענש.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

כ"ז"י **פֶּאֶשֶׁר עוֹלְלָתְ לִי** - איכה א, כב.
"אֲשֶׁר עוֹלְלָ לִי" - שם א, יב. אֲשֶׁר
נְעִשָׂה לִי (רש"י שם). תורה ב
(ג) **לְעַנְתְּ** - בתרגומו: **"לְאִתְּכַנְעָא"** -
להכנע.
וְהוּא מְנַזְרֵת עֲנִי - ולא מלשון עינוי
או שיעבוד (רא"ש).
"מֵאֲנַתְךָ לְהוֹיֹת עֲנִי וְשִׁפְלֵ מִפְּנֵי -
מוסיף ו'שפל', לומר שענין עני כאן
אינו עני בממון אלא מענין שפלות
(רא"ש). ורא"ה גם רש"י ושענה לא, ד.
הושע ה, ה: "לשון עוני והכנעה".
זכריה י, ב: "לשון עוני". תהלים כב,
כה: "לשון הכנעה". שם קיט, קז: "עני
ושפל". תורה ד

ברש"י איוב טז, טו: "לשון ביוון וגנאי".
וכן ברש"י איכה ג, נא: "לשון נוול".
"הִלּוּא כֶּאֱשֶׁר הִתְעַלַּל בְּהֶם" -
שמואל א ו, ו.
הָאָמַר בְּמִצְרַיִם - וב'לשון הפסוק שם:
"ולמה תכבדו את לבבכם פֶּאֶשֶׁר כְּבָדוּ
מִצְרַיִם וּפְרַעַה אֶת לִבָּם, הִלּוּא כֶּאֱשֶׁר
הִתְעַלַּל בְּהֶם וַיִּשְׁלַחוּם וַיִּלְכְּבוּ".
וְאִינוּ לְשׁוֹן פּוֹעַל וּמַעֲלִילִים - מעשים,
בלשון הפתוב (ש"א כה, א): "ורע מעללים".
כלומר, אשר עשיתי במצרים.
שָׂאֵם בֶּן, הִנֵּה לוֹ לְכַתֵּב עוֹלְלָתִי -
כלומר, בלשון פועל, ולא בלשון
התפעל.
כְּמוֹ "וְעוֹלְלָ לְמוֹ" - ופועל למו (רש"י).

(ב) **הִתְעַלְלָתִי** - שחקתי - יש לומר
שעונש של התעללות זו לפרעה הוא
מדה כנגד מדה, פרעה התיחס לבקשת
בני ישראל לצאת ממצרים בדרך של
לעג והתול, תחילה הסכים לשלחם
ואחר כך חזר בו, וכלשון משה אליו
"רק אל יוסף פרעה התל לבלתי שלח
וגו'", והענישו הקדוש-ברוך-הוא מדה
כנגד מדה, ושם אותו לצחוק ולהתול,
ובדלעיל (הריב).
כְּמוֹ "כִּי הִתְעַלְלָתְ בִּי" - במדבר כב,
כט. וברש"י שם: "לשון גנאי וביוון".
וכן ברש"י ושענה ג, ד: "תעלולים,
ליצני בני אדם המתעללים בהן ומבזין
אותם כמו .. את אשר התעללתי". וכן

ומזה הוראה נפלאה אלינו, שאם בנוגע לפרעה שהיה רשע גמור, אומרת לנו התורה שהיה בלבו בתשובה, על-אחת-כמה וכמה אחד מבני ישראל שיש לו נשמה קדושה ש"אפילו בשעת החטא היתה באמנה אתו יתברך" (תניא סוף פרק כד) שבכל מצב שהיה, ביכלתו לשוב בתשובה ולהתקרב להקב"ה.

ה' וַיִּמְצָא יְת עֵינַי שְׂמֵשָׁא דְאַרְעָא וְלֹא יָכוּל לְמַחְזֵי יְת אַרְעָא וְיָכוּל יְת שְׂאָר שׁוּבְתָא דְאַשְׁמָר לְכוּן מִן פְּרָדָא וְיָכוּל יְת כָּל אֵילָנָא דְאַצְמַח לְכוּן מִן חֲקֵלָא:

(ה) וְכִסְּהָ אֶת-עֵינַי הָאָרֶץ וְלֹא יוּכַל לִרְאֹת אֶת הָאָרֶץ וְאָכַל אֶת-יֵתֵר הַפְּלִטָה הַנִּשְׁאַרְתָּ לָכֶם מִן-הַבֶּרֶד וְאָכַל אֶת-כָּל-הָעֵץ הַצֹּמַח לָכֶם מִן-הַשָּׂדֶה:

ט"ז אֶת עֵינַי הָאָרֶץ • אֶת מְרֹאֵה הָאָרֶץ. וְלֹא יוּכַל וְגו' • הַרְוָא לְרֹאוֹת אֶת הָאָרֶץ, וְלִשְׁוֹן קְצֵרָה דְבַר.

ו' וַיִּמְלִיזוּן בְּתִידָא וּבְתִידָא כָּל עֲבָדֵיהּ וּבְתִידָא כָּל מִצְרַיִם דִּי לֹא חִזּוּ אֲבִהֶתְהּ וְאֲבִהֶתְהּ מִיּוֹמָא דְמַהוּיָהוֹן עַל אַרְעָא עַד יוֹמָא דְדִין וְיִתְפַּגֵּי וְיִפְקַח מִן קֳדָם פְּרַעֲה:

(ו) וַיִּמְלֵאוּ בְתִידָא וּבְתִידָא כָּל-עַבְדֵי דִי וּבְתִידָא כָּל-מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא-אָרְאוּ אֶת-תִּידָא וְאֲבוֹת אֶת-תִּידָא מִיּוֹם הַיּוֹתָם עַל-הָאָדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפֹּן וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרַעֲה:

ז' וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פְרַעֲה לֵה עַד אֲמַתִּי יְהִי דִין לְנָא לְמַתְקֵלָא שְׁלַח יְת גְּבַרְיָא וְיַפְלְחוּן קֳדָם יְיָ אֱלֹהֵהוֹן הַעַד כְּעַן לֹא יְדַעַת אַרְי אֲבַדְתָּ מִצְרַיִם:

(ז) וַיֹּאמְרוּ עַבְדֵי פְרַעֲה אֵלָיו עַד-מַתִּי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שְׁלַח אֶת-הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבְדוּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם הַטֶּרֶם תִּדַע כִּי אֲבָדָה מִצְרַיִם:

ט"ח הַטֶּרֶם תִּדַע • הַעוֹד לֹא יְדַעַת כִּי אֲבָדָה מִצְרַיִם?.

ח' וַיֹּאמְרוּ יְת מֹשֶׁה וְיְת אַהֲרֹן לְנוֹת פְּרַעֲה וַאֲמַר לְהוֹן אֲזִילוּ פְלַחוּ קֳדָם יְיָ אֱלֹהֵכוֹן מִן וּמִן דְּאֲזַלִּין:

(ח) וַיֹּיָשֶׁב אֶת-מֹשֶׁה וְאֶת-אַהֲרֹן אֶל-פְּרַעֲה וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם לְכוּ עֲבַדוּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִי וּמִי הַהֲלֹכִים:

ט"ט וַיֹּיָשֶׁב • הוֹשְׁבוּ עַל-יְדֵי שְׁלִיחַ שְׁשֻׁלְחוּ אַחֲרֵיהֶם, וְהַשִּׁיבוּם אֶל פְּרַעֲה.

ט' וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּעוֹלָמָנָא וּבִסְבָּנָא נְזִיל בְּכַנְנָא וּבְכַנְנָא בְּעַנְנָא וּבְתוֹרְנָא נְזִיל אַרְי חֲגָא קֳדָם יְיָ לְנָא:

(ט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנֻעְרֵינוּ וּבְזַקְנֵינוּ גִלְדָּה בְּבִנְיָנוּ וּבְבִנוֹתֵנוּ בְּצִאנְנוּ וּבְבִקְרָנוּ גִלְדָּה כִּי חַג־יְהוָה לָנוּ:

אשל אברהם - הרב אלאשילי

פְּרַעֲה - תְּחִילָה מִבְּאֵר רִשׁ"י שְׂמֵשָׁה וְאַהֲרֹן הוֹשְׁבוּ עַל יְדֵי-שְׁלִיחַ, וְלָכוּן נֹאמַר "וַיֹּיָשֶׁב" וְלֹא "וַיִּשְׁבּוּ" (מֵאֲלִיָּהוּ), וְכַעַת מִבְּאֵר מְדוּעַ כְּתוּב "אֶת מֹשֶׁה וְאֶת אַהֲרֹן", שְׂאִין זֶה מְתִישֵׁב עִם תִּיבַת "וַיֹּיָשֶׁב", וְהִיא צְרִיף לֹאמַר "וַיֹּיָשֶׁב מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן", וְעַל כֵּן מִבְּאֵר שְׁשֻׁלְחוּ אַחֲרֵיהֶם וְהַשִּׁיבוּם, כְּלֹמֵר שְׁהִיְתָה כָּאֵן שְׁלִיחוֹת מִיּוֹחַדַּת אַחַר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּדִי לְהַשִּׁיבֵם, וְלֹא שְׁהוֹשְׁבוּ סַתָּם כִּי עַל יְדֵי אֶחָד מֵעַבְדֵי פְּרַעֲה (ג'א). תוֹרָה ט

(ו) הַטֶּרֶם תִּדַע - הַעוֹד לֹא - וְהוּ פִּירוּשׁוֹ שֶׁל "הַטֶּרֶם", כְּדִלְעִיל בְּרִשׁ"י ט, ל. יְדַעַת "כִּי אֲבָדָה מִצְרַיִם"? - מִפְּרִשׁ "תִּדַע" שֶׁהוּא לְשׁוֹן עֲתִיד בְּלִשׁוֹן עֶבֶר, מִשׁוּם שֶׁלִּשׁוֹן "הַעוֹד לֹא" לֹא שִׁיף לְאֶמְרוֹ עַל הַעֲתִיד, אֲלֵא עַל הַעֶבֶר (ר'א"ט). תוֹרָה ח (ח) וַיֹּיָשֶׁב - הוֹשְׁבוּ עַל-יְדֵי שְׁלִיחַ - וְלָכוּן כְּתוּב "וַיֹּיָשֶׁב" מִבְּנֵי הוֹפְעַל, שֶׁהוּא מְקַבֵּל הַפְּעוּלָה מֵאַחַר (ר'א"ט). שְׁשֻׁלְחוּ אַחֲרֵיהֶם וְהַשִּׁיבוּם "אֶל

(ה) אֶת עֵינַי הָאָרֶץ - "אֶת" מְרֹאֵה "הָאָרֶץ" - כְּלֹמֵר, הָאָרֶץ יְכַסֶּה אֶת זְרִיחַת הַשֶּׁמֶשׁ הַזּוֹרֵחַ עַל הָאָרֶץ עַד שֶׁלֹּא יִגִּיעַ אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ אֶל הָאָרֶץ (ר'א"ט). אוֹ שֶׁהָאָרֶץ יִפְסִיק בְּפִרְיָתָהּ בְּאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ בֵּין הָאוֹר שֶׁמֵאִיר עַל הָאָרֶץ לְבֵין הָאָרֶץ, וּבְזֶה יְכַסֶּה אֶת מְרֹאֵה [גוֹף] הָאָרֶץ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה נִרְאָה לְרוֹאֵה (ג'א). וְלֹא יוּכַל וְגו' - הַרְוָא "לְרֹאוֹת אֶת הָאָרֶץ" - מִפְּנֵי הַחֹשֶׁךְ. וְלִשְׁוֹן קְצֵרָה דְבַר - שֶׁלֹּא פִּירֵשׁ מִי לֹא יְרָאָה. תוֹרָה ו

(י) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי כֵן יְהוָה עִמָּכֶם כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְאֶת־טַפְכֶם רְאוּ כִי רָעָה נִגַּד פְּנֵיכֶם:

וַיֹּאמֶר לַהוֹן יְהִי כֵן מִימְרָא דִּי בְּסַעֲדָכוֹן בַּד אֲשַׁלַּח יִתְכוֹן וְיָת טַפְלָכוֹן תְּחוּ אַרִי בִישָׂא דְאַתּוֹן סְבִירִין לְמַעַבְד לְקַבֵּל אִפִּיכוֹן לְאַסְתְּחָרָא:

כ"ז - **כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְגו'** • אף כי אֲשַׁלַּח גם את הצאן וְאֶת הַבְּקָר, כַּאֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם. רְאוּ כִי רָעָה נִגַּד פְּנֵיכֶם • כַּתְּרָנוּמוּ. וּמִדְרַשׁ אַגְדָּה שְׁמַעְתִּי: כּוֹכַב אֶחָד יֵשׁ שֶׁשָּׁמוֹ רָעָה, אָמַר לָהֶם פְּרַעַה: רוּאָה אֲנִי בְּאִיצְטַגְנִינּוֹת שְׁלִי, אוֹתוֹ כּוֹכַב עוֹלָה לְקִרְאָתְכֶם בַּמִּדְבָּר, וְהוּא סִימָן דָּם וְהִרְיָנָה. וּכְשֶׁחֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל בְּעַגְלָה וּבִקְשׁ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְהִרְגֵם, אָמַר מֹשֶׁה בַתְּפִלָּתוֹ: (לְקַמֵּן לֵב) "לָמָּה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לְאֹמֶר כִּרְעָה הוֹצִיאֵם?" זוּ הֵיא שְׁאֲמַר לָהֶם: "רְאוּ כִי רָעָה נִגַּד פְּנֵיכֶם", מִיָּד: "וַיִּנָּחֶם ה' עַל הַרְעָה" וְהִפֵּךְ אֶת הַדָּם לְדָם מִיֵּלָה שְׁמַל יְהוֹשֻׁעַ אוֹתָם, וְזֶהוּ שְׁנֵאמַר: (יְהוֹשֻׁעַ ה') "הַיּוֹם גִּלּוֹתִי אֶת חֲרַפְתּוֹ מִצְרַיִם מֵעַלְיֵכֶם", שֶׁהִיוּ אוֹמְרִים לָכֶם: דָּם אָנוּ רוֹאִין עַלְיֵכֶם בַּמִּדְבָּר.

(יא) לֹא כֵן לָכוּ נָא הַגְּבֵרִים וְעַבְדוּ אֶת־יְהוָה כִּי אַתָּה אַתָּם מְבַקְשִׁים וַיִּגְרַשׁ אֹתָם מֵאֶת פְּנֵי פְרַעַה:

יֵא לֹא כֵן אֲזִילּוּ כַעַן גְּבִרַי וּפְלַחוּ קְדָם יְיָ אַרִי יְמָה אַתּוֹן כַּעַן וְתִרְיָד יְתַהוֹן מִן קְדָם פְּרַעַה:

כ"ז - **לֹא כֵן • כַּאֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם לְהוֹלִיךְ הַטַּף עִמָּכֶם, אֲלֹא לָכוּ הַגְּבֵרִים וְעַבְדוּ אֶת ה'.** כִּי אַתָּה אַתָּם

אשל אברהם - הרב אלאשילי

שפרעה אָבֹן רָאָה נָכוֹן, אֲלֹא שֶׁהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הִפֵּךְ אֶת הַדָּם לְדָם מִיֵּלָה, אֲבָל רָאָה רַש"י יְהוֹשֻׁעַ ה', ט': "וְהֵם אֵינָם יוֹדְעִים שֶׁהוּא דָם מִיֵּלָה", דְּהִינּוּ שְׁמֹלְכַתְחִילָה לֹא הָיָה זֶה אֲלֹא דָם מִיֵּלָה. וְרָאָה גַם רַש"י בַּמִּדְבָּר כַּג, כח: "הַחוֹזִים בְּכוֹכְבֵּי רוֹאִים וְאֵינָם יוֹדְעִים מֶה רוֹאִים". שְׁמַל יְהוֹשֻׁעַ אוֹתָם, וְזֶהוּ שְׁנֵאמַר - יְהוֹשֻׁעַ ה', ט.

"הַיּוֹם גִּלּוֹתִי - הִסְתִּירוֹתִי (רַש"י שם). אֶת חֲרַפְתּוֹ מִצְרַיִם מֵעַלְיֵכֶם", שֶׁהִיוּ אוֹמְרִים לָכֶם: דָּם אָנוּ רוֹאִין עַלְיֵכֶם בַּמִּדְבָּר - וּכְשֶׁמָּלוּ בִימֵי יְהוֹשֻׁעַ וּבָא אוֹתוֹ הַדָּם, הוֹסְרָה אוֹתָהּ הַחֲרַפָּה, שְׁעַדִּין עָרַב רַב שְׁעָלוּ עִמָּהֶם הָיוּ מוֹנִים [=מִצְעָרִים] לָהֶם (רַש"י שם). תוֹרָה יֵא

(יא) **לֹא כֵן - כַּאֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם לְהוֹלִיךְ הַטַּף עִמָּכֶם, אֲלֹא "לָכוּ נָא הַגְּבֵרִים וְעַבְדוּ אֶת ה'". כִּי אַתָּה אַתָּם מְבַקְשִׁים - "אַתָּה" עַבְדָּה - זֶהוּ פִירוּשׁ "אוֹתָהּ" (רַאס).** בַּקְּשָׁתְּם עַד הַנְּהָ - מִפְּרַשׁ תִּיבַת "מְבַקְשִׁים" בְּלִשׁוֹן עִבְרָה, כְּלוֹמַר הֵייתֶם מְבַקְשִׁים עַד עַתָּה. כִּי אֵי אִפְשָׁר לְפָרֵשׁ כַּפְּשׁוּטוֹ שֶׁמְבַקְשִׁים כֵּן גַּם עֲכָשְׁיוֹ, שֶׁהָיָה עֲכָשְׁיוֹ הֵם רוֹצִים גַּם אֶת הַטַּף (ע"פ ג"א).

לְקַבֵּל אִפִּיכוֹן לְאַסְתְּחָרָא" - רָאוּ שֶׁהִרְעָה שְׁאֲתֶם חוֹשְׁבִים לְעֲשׂוֹת תְּסוּב כַּנִּגְד פְּנֵיכֶם. כְּלוֹמַר, מֶה שְׁאֲתֶם חוֹשְׁבִים לְלַכֵּת גַּם עִם הַטַּף וְהוּ בַּשְּׂבִיל שְׁאֲתֶם רוֹצִים לְבְרוּחַ, אִךְ דַּעוּ שֶׁדְּבָר זֶה יִגְרוּם שְׁלֹא אַתּוֹן לָכֶם לְצִאת כָּלֵל. וּמִדְרַשׁ אַגְדָּה שְׁמַעְתִּי - יִלְקוּט שְׁמַעוּנִי תִשָּׂא רַמְזוֹ תַצַּב. בְּרַש"י יְהוֹשֻׁעַ ה', ט מוֹבָא הַמִּדְרַשׁ בְּשֵׁם רַבִּי מֹשֶׁה הַדְרָשׁוֹן.

כּוֹכַב אֶחָד יֵשׁ שֶׁשָּׁמוֹ "רָעָה", אָמַר לָהֶם פְּרַעַה: רוּאָה אֲנִי בְּאִיצְטַגְנִינּוֹת שְׁלִי, אוֹתוֹ כּוֹכַב עוֹלָה לְקִרְאָתְכֶם בַּמִּדְבָּר, וְהוּא סִימָן דָּם וְהִרְיָנָה - לָכוֹ אֲנִי מְזַהֲרֵכֶם שְׁלֹא תִנְסוּ לְבְרוּחַ לְגַמְרִי לְמִדְבָּר, שֶׁהָיָה לְשֵׁם כֶּף אַתָּם רוֹצִים לְקַחַת עִמָּכֶם גַּם אֶת הַטַּף, אֲלֹא תִלְכוּ לְזַמֵּן קְצוֹב בְּלָבָד. וּכְשֶׁחֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל בְּעַגְלָה וּבִקְשׁ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְהִרְגֵם, אָמַר מֹשֶׁה בַתְּפִלָּתוֹ - לְקַמֵּן לֵב, יב. "לָמָּה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לְאֹמֶר כִּרְעָה הוֹצִיאֵם", זוּ הֵיא שְׁאֲמַר לָהֶם - וְזֶהוּ פִירוּשׁ "יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לְאֹמֶר", שֶׁהַמִּצְרַיִם יֹאמְרוּ שֶׁזֶה מֶה שְׁאֲמַרְנוּ לְיִשְׂרָאֵל. "רְאוּ כִי רָעָה נִגַּד פְּנֵיכֶם", מִיָּד "וַיִּנָּחֶם ה' עַל הַרְעָה" - שֶׁם פְּסוּק יד. וְהִפֵּךְ אֶת הַדָּם לְדָם מִיֵּלָה - מִשְׁמַע

(י) **כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְאֶת טַפְכֶם - אִף כִּי אֲשַׁלַּח גַּם אֶת הַצֹּאן וְאֶת הַבְּקָר כַּאֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם - פִּירוּשׁ, אַתָּם אֲמַרְתֶּם לְשַׁלַּח טַפְכֶם וְצִאנְכֶם וּבִקְרַכְכֶם ("בְּצִאנְנוּ וּבִבְקִרְנוּ נִלְךְ"), אֲנִי אֲנִי אוֹמֵר לָכֶם: יְהִי ה' עִמָּכֶם כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְאֶת טַפְכֶם, וְכֹל-שֹׁפֵן כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח גַּם אֶת הַצֹּאן וְהַבְּקָר. וְהִינּוּ ש"אִף כִּי" שְׁבִדְבְרֵי רַש"י הוּא בְּמִשְׁמַעוֹת כֹּל-שֹׁפֵן וְקַל-חֹמֶר [רְאָה רַש"י יְחֻזְקָאֵל יד, כֹּא שֹׁפֵן פִּירוּשׁ "אִף כִּי" בְּכָל הַמִּקְרָא]. וּבִזְוָה מְבָאֵר רַש"י מִדּוּעַ נִשְׁמְטוּ כָּאֵן מִדְּבַרֵי פְרַעַה צֹאֵן וּבְקָר שֶׁנִּזְכְּרוּ בַּבְּקָשָׁת מִשָּׁה, כִּי זֶה מוֹבָן בְּמִכָּל שֹׁפֵן (רַאס וּבֹאֵר בַּשְּׂדֵה). אִךְ ה"מִשְׁפִּיל לְדוֹד" כְּתַב שֶׁהִפְרִיֹשׁ הוּא כֶּף: אִפִּילוּ אִם אֲתַרְצֶה לְשַׁלַּח גַּם אֶת הַצֹּאן וְהַבְּקָר וְלֹא רַק הַגְּבֵרִים, מְכַל־מְקוֹם אֶת הַטַּף לֹא אֲשַׁלַּח. וְלָכוֹן נִשְׁמְטוּ בַּכְּתוּב צֹאֵן וּבְקָר, כִּי אוֹתָם הִתְרַצֶּה לְשַׁלַּח וְרַק אֶת הַטַּף לֹא הִסְכִּים לְשַׁלַּח בְּשׁוּם אוֹפֵן.**

רְאוּ כִי רָעָה נִגַּד פְּנֵיכֶם - כַּתְּרָנוּמוּ - וְכַתְּב הַרְמַבְדִּין: "וּמָה טוֹב הָיָה שִׁיפְרָשְׁהוּ אֲלֵינוּ, וְהַנּוֹסְחָאוֹת מִן הַתְּרָגוּם מִתְחַלְפוֹת בּו". רָאָה אוֹנְקִלוֹס וּבְבִיאור שָׁם. וְה"מִשְׁפִּיל לְדוֹד" כְּתַב, שֶׁכּוֹנֵת רַש"י לְגִירְסָא הַמְקוּבָּלָת: "חֹזוּ, אַרִי בִישָׂא דְאַתּוֹן סְבִירִין לְמַעַבְד

מִבְּקָשִׁים • (אוֹתָהּ עֲבוּדָה) בְּקִשְׁתָּם עַד הַנְּהָ: נִזְבְּחָה לְאֱלֹהֵינוּ, וְאִין דְּרָף הַטָּף לִזְבֹּחַ. וַיִּגְרַשׁ אֹתָם • הָרִי זֶה לְשׁוֹן קָצָר, וְלֹא פֶרֶשׁ מִי הַמְּגֵרֶשׁ.

♦ יום שני כ"ח טבת ♦

יב ואמר יי למשה ארים ידך על ארעא דמצרים ונתי גובא ויסק על ארעא דמצרים ויכול ית כל עסבא דארעא ית כל די אשאר ברדא:

(יב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִמְה יַדְךָ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאַרְבֶּה וַיַּעַל עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּאכַל אֶת־כָּל־עֵשֶׂב הָאֶרֶץ אֵת כָּל־אֲשֶׁר הִשְׁאִיר הַבְּרָד:

יג"א ◀ בארבה • בשביל מכת הארבה.

יג וארים משה ית חטרה על ארעא דמצרים ויי דבר רוח קדומא בארעא כל יומא ההוא וכל ליליא צפרא הנה ורוח קדומא גטל ית גובא:

(יג) וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־מַטְּהוֹ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיְהִי־הָנֶחֱלָה רֹוח־קָדִים בְּאֶרֶץ כָּל־הַיּוֹם הַהוּא וְכָל־הַלְּלִילָה הִבְקֵר הָיָה וְרוּחַ הַקָּדִים נָשָׂא אֶת־הָאַרְבֶּה:

יד"א ◀ ורוח הקדים • רוח מזרחית נשא את הארבה, לפי שבא כנגדו, שמצרים בדרומית מערבית היתה, כמו שמפרש במקום אחר.

יד וסליק גובא על כל ארעא דמצרים ושאר בכל תחום מצרים פקיף לתדא קדמוהי לא הנה כן גובא דכותה ובתרוהי לא יהי כן:

(יד) וַיַּעַל הָאַרְבֶּה עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּנַּח בְּכָל־גְּבוּל מִצְרַיִם כְּבָר מְאֹד לִפְנֵי לֹא־הָיָה בֵּן אַרְבֶּה כְּמֹהוּ וְאַחֲרָיו לֹא יְהִי־בֵּן:

טז"א ◀ ואחריו לא יהיה-בן • ואותו שהיה בימי יואל, שנאמר: (יואל ב) "כמהו לא נהיה מן העולם", למדנו

אשל אברהם - הרב אלעזר שניאורסון

שמה שנאמר "וה' נהג רוח קדים בארץ", הנה ניתן לפרש לרוח הקדים של העולם שבה ה' נפרע מן הרשעים, אבל לאחר שנאמר "ורוח הקדים נשא את הארבה", הרי שפירושו לרוח קדים שכנגד ארץ מצרים שהרוח באה כנגדו ולפי-זה לכאורה צריך לומר שמה שכתוב "וה' נהג רוח קדים בארץ", הכונה על ארץ ישראל, או בארצות השוכנות במזרח כנגד ארץ מצרים.

כמו שמפרש במקום אחר - ראה רש"י במדבר לד, ג. תורה יד (יד) ואחריו לא יהיה בן - ואותו שהיה בימי יואל, שנאמר - יואל ב, ב.

"כמהו לא נהיה מן העולם", למדנו שהיה כבוד משל משה, כי של יואל היה על-ידי מינין הרבה, שהיו יחד

נפרע בה מן הרשעים, באומר לקמן יד, כא בקריעת ים-סוף וברש"י שם, ולכן אין רש"י מופירה לא כאן ולא שם בדוגמא ל"רוח קדים" שה' נפרע בה מן האומות, אלא הכונה לרוח מזרחית שכנגד ארץ מצרים, שפיון שנאמר "ורוח הקדים נשא את הארבה", שמשמעו שהרוח עצמה נשאה עמה את הארבה למצרים, הרי שהרוח שבאה למצרים היא רוח מזרחית שכנגד ארץ מצרים, והוא מה שאומר רש"י "לפי שבא כנגדו", שהרוח באה ממזרח ארץ מצרים לכיוון ארץ מצרים. כלומר מפיון ארץ ישראל והמדינות היושבות כנגד מזרח ארץ מצרים. ועל-פי-זה מוכן מה שרש"י לא פירש מהו "רוח קדים" בפעם הראשונה שנוכר בפסוק "קדים", וכקושית ה"גור אריה", מפני

ואין דרף הטף לזבוח. ויגרש אתם - הרי זה לשון קצר, ולא פרש מי המגרש - ואין המגרש פרעה, שהרי אמר שגירש "מאת פני פרעה", ולא "מאת פניו", אלא זהו אחד מהמגורשים את העם מפני המלך (רא"ם). תורה יב (יב) בארבה - בשביל מכת הארבה - כלומר, הבי"ת של "בארבה" פירושו "בשביל" (רא"ם). ומזה שהבי"ת נקוד בקמ"ץ שהוא מורה על ה"א הידיעה, אם-כן פירושו בשביל הארבה הידוע, לכן הוסיף "מכת הארבה", שהמכה היא הדבר הידוע. תורה יג

(יג) ורוח הקדים - רוח מזרחית "נשא את הארבה", לפי שבא כנגדו, שמצרים בדרומית מערבית היתה - כלומר, דרומית מערבית לארץ ישראל. ולפי זה "רוח קדים" האמורה כאן אין זו "רוח קדים" שה'

שְׁהִיָּה כְּבֹד מִשָּׁל מֹשֶׁה, [כִּי שָׁל יוֹאֵל הָיָה] עַל־יְדֵי מִינִין הִרְבָּה שְׁהִיּוּ יַחַד: אַרְבָּה, יֶלֶק, חֲסִיל, גָּזֶם, אָבֵל שֶׁל מֹשֶׁה לֹא הָיָה אֵלָּא שֶׁל מִין אֶחָד (כַּף גִּרְסַת רַבֵּי אֱלִיהוּ מִזְרְחִי), וְכַמוֹהוּ לֹא הָיָה וְלֹא הָיְתָה.

טו וַחֲפָא יָת עֵינֵי שְׁמָשָׁא דְּכָל אַרְעָא וַחֲשׂוּכַת אַרְעָא וְאָבֵל יָת כָּל עֶסְבָּא דְּאַרְעָא וְיָת כָּל פִּירֵי אֵילָנָא דִּי אַשְׁאֵר בְּרִדְא וְלֹא אַשְׁתָּאֵר כָּל יוֹרְקָא בְּאֵילָנָא וּבְעֶסְבָּא דְּמִקְלָא בְּכָל אַרְעָא דְּמַצְרַיִם:

(טו) וַיִּכְּסֶם אֶת־עֵינָיו כָּל־הָאָרֶץ וַתַּחֲשֹׁךְ הָאָרֶץ וַיֵּאָבֵל אֶת־כָּל־עֵשֶׂב הָאָרֶץ וְאֵת כָּל־פְּרֵי הָעֵץ אֲשֶׁר הוֹתִיר הַבְּרָד וְלֹא־נֹתַר כָּל־יֶרֶק בְּעֵץ וּבְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

טז « כל ירק • עלה ירק, וירדור"א בלע"ז.

טז וַיֹּאחֲזִי פְרַעֲהַ לְמַקְרֵי לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר קְדָם יְיָ אֱלֹהֵכֶן וּלְכֹן:

(טז) וַיִּמְהַר פְּרַעֲהַ לְקִרְא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר חֲטָאתִי לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלָכֶם:

יז וַיִּכְעַז שְׂבוּק פְּעֹן לְחוּבֵי בְרַם זְמַנָּא הֲדָא וְצִלוּ קְדָם יְיָ אֱלֹהֵכֶן וַיַּעֲדֵי מַנִּי לְחוּד יָת מוֹתָא הֲדִין:

(יז) וַעֲתָה שָׂא נָא חֲטָאתִי אֵךְ הַפְּעַם וְהַעֲתִירוּ לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וַיִּסַּר מַעֲלֵי רַק אֶת־הַמּוֹת הַזֶּה:

יח וינפק מלות פרעה וצלי קדם יי:

(יח) וַיֵּצֵא מַעַם פְּרַעֲהַ וַיַּעֲתַר אֶל־יְהוָה:

יט וַיַּחֲפֹךְ יְיָ רִיחָא מִצְרַבָּא תַקִּיף לְחֲדָא וַיִּטַּל יָת גּוֹבָא וַרְמַהֵי לְיִמָּא דְּסוּף לֹא אַשְׁתָּאֵר גּוֹבָא חַד כְּכָל תַּחֲוּם מִצְרַיִם:

(יט) וַיַּהֲפֹךְ יְהוָה רִיחֵיִם חֲזֹק מְאֹד וַיִּשְׂא אֶת־הָאָרֶב וַיִּתְקַעְהוּ יַמָּה סוּף לֹא נִשְׂאֵר אַרְבֶּה אֶחָד כָּל־גְּבוּל מִצְרַיִם:

כ"א « רוח ים • רוח מערב. ימה סוף • אומר אני שים סוף היה מקצתו במערב כנגד כל רוח דרומית וגם במזרח של ארץ ישראל. לפיכך, רוח ים תקעו לארבה בימה סוף כנגדו. וכן מציינו לענין תחומין, שהוא פונה לצד מזרח, שנאמר: "מיים סוף ועד ים פלשתים", ממזרח למערב, שים פלשתים במערב

אשל אברהם - הרב אלאשולי

צריך להיות. וכן הגייה בספר "קרני רמים" בשם מורו ז"ל. כל רוח דרומית - ראה גם רש"י שופטים יא, טז שים סוף "בדרומה של ארץ אדום, וארץ אדום בדרומה של ארץ כנען". וגם במזרחתה של ארץ ישראל, לפיכך "רוח ים" תקעו לארבה ב"ימה סוף" כנגדו - כלומר, במזרח. וכן מציינו לענין תחומין שהוא פונה לצד מזרח, שנאמר - לקמן כג, לא. "מיים סוף ועד ים פלשתים", ממזרח למערב, שים פלשתים במערב היה - ראה גם רש"י במדבר לד, ג שהפלשתים "יושבים על הים במערבה של ארץ כנען".

מה שאין כן ביואל מפורש שהיו כמה מינים. ו"כמהו", "לא תיח" ו"לא יתיח" - ראה גם רש"י יואל שם: "אבל מין ארבה לבדו לא היה כמו אותו של מצרים". תורה טו (טו) כל ירק - עלה ירק - מפרש בזה איה שיק לומר "ירק בעץ", שהרי בדרך כלל ירק הוא עשב השדה, ולכן מפרש שהפונה לעלה ירוק (שפ"ט). וירדור"א בלעז. - wurdure, ירק, צמחה ירוקה. תורה טז (יט) רוח ים - רוח מערבי - ולא רוח שבאה מהים. ימה סוף - אומר אני, שים סוף היה מקצתו במערב (ו) כנגד - לכאורה כך

ארבה, ילק, חסיל, גזם - ברש"י יואל שם: "לבוא כל המינים הללו זה אחר זה". וצריך לומר שגם ברש"י כאן הפונה שלא באו יחד ממש אלא ברציפות בזה אחר זה (דברי דוד). אבל של משה לא היה אלא של מין אחד - והקשה הרמב"ן, הרי בתהלים עח, מרמו נאמר: "ויתן לחסיל יבולם.. ושקמותם בהנמל", וכן שם קה, לד: "וילק ואין מספר". ותיירץ ה"דברי דוד", שאין הפונה בתהלים לומר שבימי משה באו כמה סוגים של ארבה, אלא אותו סוג של ארבה נקרא בכמה שמות בגלל איזה טעם, וכן הוא הדרך בספר תהלים לכפול הענין במלות שונות, והראיה שבתורה לא נזכר אלא ארבה.

הִיָּה, שְׁנֵאמַר בְּפִלְשֵׁתִים: (צפניה ב) "יושְׁבֵי חֶבְל הַיָּם, גּוֹי כְּרִתִּים". לא נשאר ארבה אחד • אף המלוחים שְׁמֵלְחוּ מֵהֶם (שמות רבה) •

(ב) וַיְחֻזַּק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרָעָה וְלֹא שָׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(כא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִמְּה יֵרֶד עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּמַּשׁ חֹשֶׁךְ:

י"ט • וַיִּמַּשׁ חֹשֶׁךְ • וַיְחַשְׁיֵן עֲלֵיהֶם חֹשֶׁךְ יוֹתֵר מִחֹשְׁכוֹ שֶׁל לַיְלָה, וְחֹשֶׁךְ שֶׁל לַיְלָה נֶאֱמַשׁ וַיְחַשְׁיֵן עוֹד. וַיִּמַּשׁ • כְּמוֹ וַיִּאֲמַשׁ. י"ש לָנוּ תְבוּת הַרְבֵּה חֲסֵרוֹת אֶל"ף, לְפִי שְׂאִין הַכֶּרֶת הָאֶל"ף נִכְרַת כֹּל־כָּךְ, אִין הַכְּתוּב מִקְפִּיד עַל חֲסֵרוֹנָה, כְּגוֹן: (ישעיה יג) "לא יֵהֵל שֵׁם עֲרֵבִי" - כְּמוֹ לֹא יֵאָהֵל, - לֹא יִטָּה אֶהְלוּ, וְכֵן: (שמואל ב כב) "וַתִּזְרַנִּי חֵיל", כְּמוֹ וַתִּזְרַנִּי. וְאוֹנֵקְלוֹס תִּרְגַּם לְשׁוֹן הַסֵּרָה, כְּמוֹ לֹא יִמַּשׁ, בְּתֵר דִּיעְדִי קִבֵּל לַיְלָא, כְּשִׁיגִיעַ סְמוּךְ לְאוֹר הַיּוֹם, אֲבָל אִין הַדְּבוּר מִיִּשָׁב עַל הַיּוֹי"ו שֶׁל וַיִּמַּשׁ, לְפִי שֶׁהוּא כְּתוּב אַחַר "וַיְהִי חֹשֶׁךְ". וּמִדְרָשׁ אַגְדָּה פּוֹתְרוֹ לְשׁוֹן (דברים כח) "מִמַּשֵּׁשׁ בְּצַהָרִים", שֶׁהִיא כְּפוּל וּמְכַפֵּל וְעַב עַד שֶׁהִיא בּוֹ מִמַּשׁ.

(כב) וַיִּטַּ מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ־אֲפֹלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים:

אשל אברהם - הרב אלאטוילי

"לא יפרוש שם אהל".
וכן "ותזרני חיל" - שמואל ב כב, מ.
כמו "ותזרני" - תהלים יח, מ.
ואונקלוס תרגם לשון הסרה, כמו "לא ימיש" - לקמן יג, כב.
"בתר דיעדי קבל ליליא" - אחר שיסור חשכת לילה.
כשיגיע סמוך לאור היום - אן תתחיל מפת חושך.
אבל אין הדבור מישב על הוי"ו של "וימש", לפי שהוא כתוב אחר "ויהי חשך" - ולפי אונקלוס, תחילה היה צריך לומר "וימש חשך", שיסור החושך, ואחר־כך "ויהי חשך".
ומדרש אגדה - ראה תנחומא סימן ב. פסיקתא זוטרותא פרק י.
פותרו: לשון "ממשש בצהרים" - דברים כח, כט.
שהיה כפול ומכפל - כלומר, פי ארבעה מחשך רגיל, שכן "ויהי חושך" פירושו שיהיה חשך כפול מחשך הלילה הרגיל, "ימש חשך" פירושו, שהחשך הכפול יוכפל עוד, ונמצא "כפול ומכופל".
ועב עד שהיה בו ממש - בדפוס ראשון: משוש. לפי המדרש פירוש

העריב והחשיך היום). ולפי זה נמצא שפירוש "וימש חושך", הוא שחשיך עליהם חושך של לילה, כלומר שיהיה יותר חשך מחשך של לילה. וכפי שמוסיף לבאר מיד.
חשך - בן הוא בכמה פתידי ובדפוס ראשון, דהינו שזה המשך הביאור של הקטע שלפני זה. ויש גורסים: וחשך. ואין לזה הנהגה.
של לילה יאמיש ויחשיך עוד - מוסיף לבאר את הפסוק בניתר הבהרה, שבפעם מפת חשך היתה שהחשך של הלילה החשיך עוד יותר (ולא שכרא בריאה חדשה של חשך). וחשך כבד זה שרר בכל ימי החשך.
וימש - כמו ויאמש - מלשון אמש. יש לנו תבות הרבה חסרות אל"ף, לפי שאין הכרת האל"ף נפרת כל־כך, אין הכתוב מקפיד על חסרונה - ראה גם רש"י ישעיה יג, ג, ושם הוסיף "שהכרת קול האות במקום אות".
כגון "ולא יהל שם ערבי" - ישעיה יג, ב.
כמו לא יאהל - ראה גם רש"י צפניה א, ב.
לא יטה אהלו - ראה גם רש"י שם

שנאמר בפלשתים: - צפניה ב, ה.
"יושבי חבל הים גוי כרתים" - פלשתים יושבים על שפת הים האחרון במערבה של ארץ ישראל בתוף מצרי תחומיה, "גוי כרתים", מדינה היא בפלשתים ושמה כרתי (רש"י שם).
לא נשאר ארבה אחד - אף המלוחים ששלחו מהם - לומר בן מיתור תיבת "ארבה", שהיה לו לומר כמו בערוב (לעיל ח, כ) "לא נשאר אחד" (משכיל לדח). או מזה שאמר "בכל גבול מצרים", שלכאורה לאחר שאמר "ויתקעו ימה סוף", מה מוסיף "לא נשאר .. בכל גבול מצרים", אלא "ויתקעו ימה סוף", מוסב על הארבה החי ואילו "לא נשאר ארבה אחד בכל גבול מצרים", מדבר על המלוחים שבהם, שאותם לא תקע בים סוף, אלא רק הוציאם מגבול מצרים (ע"פ באר בשדה). תורה ב
(כא) וַיִּמַּשׁ חֹשֶׁךְ - וַיְחַשְׁיֵן עֲלֵיהֶם חֹשֶׁךְ יוֹתֵר מִחֹשְׁכוֹ שֶׁל לַיְלָה - כְּלוֹמֵר "וַיִּמַּשׁ", הוּא מִלְשׁוֹן "אֲמַשׁ", שְׁפִירוּשׁוֹ הַחֹשֶׁךְ (רָאָה רִש"י סִנְהֶדְרִין מִד, ב ש"אֲמַשׁ" הוּא בְּלִשׁוֹן עֲרֵבִית, שְׁפִירוּשׁוֹ

כ"י ויהי חשך אפלה וגו' שלשת ימים • חשך של אפל, שלא ראו איש את אחיו אותן ג' ימים (בשמות רבה), ועוד שלשת ימים אחרים חשך מכפל על זה שלא קמו איש מתחתיו, יושב אין יכול לעמד, ועומד אין יכול לישוב (שמות רבה. ע"י"ש). ולמה הביא עליהם חשך? שהיו בישראל באותו הדור רשעים, ולא היו רוצים לצאת ומתו בשלשת ימי אפלה, כדי שלא יראו מצרים במפלתם ויאמרו: אף הם לוקין כמונו. ועוד שחפשו ישראל וראו את פליהם, וכשיצאו והיו שואלין מהן והיו אומרים: אין בדינו כלום, אומר לו: אני ראיתי בביתך ובמקום פלוני הוא. שלשת ימים • שלוש של ימים, טרציני"א בלע"ז, וכן שבעת ימים בכל מקום, שטייני"א של ימים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 3)

ולא היו רוצים לצאת (רש"י י, כב) יש לשאל: הרי בגלות מצרים היו עובדי עבודה זרה, ולמרות זאת נגאלו, ומדוע דוקא אלו שסרבו לצאת לא זכו לגאולה. ויש לומר, דהנה מי שעבר על אסורי יום פפור אין יום פפור מכפר עליו. ובטעם הדבר מבאר, שיום פפור עצמו הוא בגדר גורם לחטא זה, ואין קטגור נעשה סגור. ועל-דרך זה פאן: גאלת מצרים נבעה מהקשר הפנימי הקיים בין הקב"ה ובין כל יהודי, לרבות הרשע; אף מי שסרב לצאת התנגד לעצם הקשר - ושוב לא יתכן שהוא יועיל לו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"ה עמ' 80 ואילך, חל"א עמ' 48 ואילך - מחנך 'לקראת שבת')

קיום המצות בדרך השבע

ויהי חשך-אפלה בכל-ארץ מצרים (י, כב)

ולמה הביא עליהם חשך. . שחפשו ישראל וראו את פליהם וכשיצאו והיו שואלים מהן והיו אומרים אין בדינו כלום, אומר לו אני ראיתי בביתך ובמקום פלוני הוא (רש"י).

אשל אברהם - הרב אלאשילי

ושמלות, בדלקמן יב, לה. והיו אומרים: אין בדינו כלום, אומר לו: אני ראיתי בביתך ובמקום פלוני הוא - אכל ראה רש"י לקמן יב, לו: וישאילום - אף מה שלא היו שואלים מהם היו נותנים להם; אתה אומר אחר, טול שנים ולך. ויש לומר, שלאחר שבני ישראל גלו להם את מקום הפלים, אזי המצרים נתנו יותר ממה שבקשו. שלשת ימים - שלוש של ימים - שכל השלשה ימים הם יחידה אחת, ללא שינוי מיום לחברו. ואילו בשאומרים "שלשה ימים", אזי כל יום הוא נמנה בפני עצמו. טירציני"א - terceine, קבוץ של שלשה ימים והים (מעייני אגם). בלעז. וכן "שבעת ימים" בכל מקום - ראה גם רש"י ויקרא כג, ח: "כל מקום שנאמר שבעת הוא שם דבר, שבו של ימים, שטייני"א בלעז, וכן כל לשון שמונת, ששת, חמשת, שלשת". שטייני"א של ימים - seiteine, קבוץ של שבעה ימים והים. וראה גם רש"י לקמן יב, טו. תורה כג

יותר (באר בשדה). פירוש נוסף: למה הביא עליהם שני מיני חשך, מה שלא הביא עליהם בן בשום מכה (לבוש תח"י). שהיו בישראל באותו הדור רשעים, ולא היו רוצים לצאת, ומתו בשלשת ימי אפלה - בשלשת ימי החשך הראשונים. וראה רש"י לקמן יג, יח שמתו אז ארבעה חלקים מבני ישראל. כדי שלא יראו מצרים במפלתם ויאמרו: אף הן לוקין כמונו - זהו טעם למה הביא עליהם שלשת ימי החשך הראשונים (לבוש תח"י). ועוד - זהו טעם למה הביא עליהם חשך כפול ומכופל בשלשת הימים האחרונים, עד כדי שלא יוכלו לעמוד או לשבת (לבוש תח"י). שחפשו ישראל וראו את פליהם - משמע שבני ישראל ראו בדרך השבע את כלי המצרים, מאחר שהחשך לא החשיך להם, ולא שהיה להם גס מיוחד שיכלו לראות בחשך (הרבי). והמצרים לא יכלו למנוע מהם להכנס לבתיהם, כי לא יכלו לזוז ממקומם (לבוש תח"י). וכשיצאו - ממצרים. והיו שואלין מהן - כלי כסף וזהב

ויומש חשך" הוא, שיהיה אפשר למשש בו. תורה כב (כב) ויהי חשך אפלה שלשת ימים וגו' - חשך של אפל - בלומר, אין "אפלה" תואר, שאם פן היה לו לומר "חשך אפל" (לשון זכר), אלא הוא שם דבר: "חשך של אפל" שלא היה בו אלא אפל בלבד שאין אדם רואה את חברו, אכל חשך של שלשה ימים אחרונים היה כפול מזה, וכפי שמבאר מ"ד (ספר הזכרון). שלא ראו איש את אחיו" - פסוק כג. אותן "שלשת ימים" - בלומר, שתחילת פסוק כג מחוברת לסוף פסוק כב. ועוד "שלשת ימים" אחרים - שכתובים בפסוק כג. חשך מכפל על זה - כפול מהחושך שלפניו באיכותו. שלא קמו איש מתחתיו, יושב אין יכול לעמד, ועומד אין יכול לישוב. ולמה הביא עליהם חשך - בלומר, לאחר שהביא עליהם מכות קודמות ולא הועיל, למה הביא עליהם מכת חשך שהיא קלה ביחס למכות הקודמות, היה לו להביא מכה קשה

מלשון רש"י "שחפשו ישראל" משמע שאינו מפרש שפרוש שהובא בתנחומא (פרשתנו ג) ש"היה מאיר לישראל ומראה להן כל כלי כסף וזהב וכיוצא בזה", דמפרש שבגני ישראל היו צריכים לחפש את כלי הזהב וכיוצא בזה, ביאור טעם השנוי. ויש לבאר זה דהנה צויי הקב"ה נתנו "לצרף בהן את הבריות", ולכן הדין דצויי הקב"ה צריך לקיים בדברים טבעיים ולא במעשה נסים בכדי שהמצוות יהיו בדברים שהם מגדרי העולם (ראה מצפה איתן על תוד"ה חטין סנהדרין טו, ב. כלי חמדה פי' ויקהל לה, כזכח).

ועל-פי-זה גם הצויי ד"ונצללתם את מצרים", היו צריכים לקיים בדרך הטבע. ולכן מפרש רש"י שפדי שקיים הצויי לא יהיה בדרך נס, הנה לא רק עצם קיים המצוה (ונצללתם את מצרים) היה בדרך הטבע, אלא גם ההכנה לקיים המצוה (חפוש כלי הזהב של המצריים) היה בדרך הטבע ולא באופן נסי.

(כג) לא־ראו איש את־אחיו ולא־קמו איש מתחתיו: שלשת ימים ולכל־בני ישראל היה אור במושבתם:
 כג לא חזו איש את אחוהו ולא קמו איש מתחתיהו תלתא יומין ולכל בני ישראל תרה נהורא במושבתיהון:

♦ יום שלישי כ"ט טבת ♦

כד וקרא פרעה למשה ואמר אזילו פלחו קדם יי לחוד ענכון ותרכון שבוקו אף טפלכון זייל עמכון:

(כד) ויקרא פרעה אל־משה ויאמר לכו עבדו את־יהוה רק צאנכם ובקרכם יצג גם־טפכם ילך עמכם:

כז"י • יצג • יהא מצג במקומו.

כה ואמר משה אף את תמסר בידנא נכסת קדשינ וצלון ונעבד קדם יי אלהנא:

(כה) ויאמר משה גם־אתה תתן בידנו זבחים ועלת ועשינו ליהוה אלהינו:

כז"י • גם אתה תתן • לא דיך שמקננו ילך עמנו, אלא גם אתה תתן.

כו ואף בעינא זייל עמנא לא תשתאר מדעם ארי מנה אנחנא נסבין למפלח קדם יי אלהנא ואנחנא לית אנחנא ידעין מה נפלח קדם יי עד מיתנא תמן:

(כו) וגם־מקננו ילך עמנו לא תשאר פרסה כי ממנו נקח לעבד את־יהוה אלהינו ואנחנו לא־נרע מה נעבד את־יהוה עד־באנו שמה:

כז"י • פרסה • פרסת רגל, פלנט"א בלע"ז. לא נרע מה נעבד • כמה תכבד העבודה. שמא ישאל יותר ממה שיש בידנו.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

תכבד העבודה - מפרש "מה" במשמעות "כמה", כי "מה נעבד" ידעו, אלא שלא ידעו כמה נעבדו (רא"ם).
שמא ישאל יותר ממה שיש בידנו - ולכאורה קשה, וכי יעלה על הדעת שהקדוש־ברוך־הוא ידרוש מבני ישראל דבר שאין באפשרותם לקיימו? ויש לומר שמשום כך דיק רש"י לכתוב "שמא ישאל יותר ממה שיש בידנו", שאמנם הקדוש־ברוך־

עמנו" הכתוב לא־חרי, ו"וגם מקננו" מוסיף על "גם אתה תתן בידנו" (ע"פ רא"ם). וראה רש"י במדבר כג, כה שמצינו בן במקרא ש"גם" הראשון מוסיף על "גם" השני, ו"גם" השני על "גם" הראשון, ומביא לכך דוגמאות. תורה כו
(כו) פרסה - פרסת רגל - שכל בעלי כף רגל ילכו (רא"ם).
פלנט"א - plante, כף רגל.
בלעז. לא נרע מה נעבד - כמה

(כד) יצג - יהא מצג במקומו - ישאר מצג במקום שהם בו, ולא שבעת יצג (רא"ם). תורה כה
(כה) גם אתה תתן - לא דיך שמקננו ילך עמנו" - ככתוב בפסוק כו.
אלא גם משלך - זהו הפירוש "אתה", שאין הכוונה שפרעה בעצמו יתן, אלא משלו יתן (ג"א).
"תתן" - כלומר, ש"גם אתה תתן בידנו" בא להוסיף על "וגם מקננו ילך

כז וַאֲתָקַף יְיָ יָתְ לְבָא דְפָרְעָה וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחָהּ וְהוֹתֵהוּן :

כח וַאֲמַר לָהּ פָּרְעָה אֲזִיל מַעֲלֵי אֶסְתֵּמַר לָךְ לֹא תוֹסִיף לְמַחְזֵי אֶפִי אֲרִי פִּיּוּמָא דְתַחְזֵי אֶפִי תַמּוּת :

כט וַאֲמַר מֹשֶׁה יְאוּת מְלִילְתָא לֹא אוֹסִיף עוֹד לְמַחְזֵי אֶפִי :

(כו) וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרַעֲה וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחָם :

(כח) וַיֹּאמְרוּ לוֹ פְּרַעֲה לָךְ מַעֲלֵי הַשְּׁמֹר לָךְ אֶל־תִּסְפָּה רְאוֹת פָּנָי כִּי בַיּוֹם רִאֲתֶךָ פָּנָי תַּמּוּת :

(כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בֵּן דְּבַרְתָּ לֹא־אֶסְפָּה עוֹד רְאוֹת פָּנֶיךָ :

כ"ז - בן דברת • יפה דברת, ובזמנו דברת. אמת, שלא אוסיף עוד ראות פניך (שמות רבה) •

א וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹד מִכְּתֵשׁ חַד אֵינִי עַל פְּרַעֲה וְעַל מִצְרַיִם כְּתֵר בֵּן יִשְׁלַח יַחְכּוֹן מִכָּא כְּשַׁלְּחוֹתָהּ גְּמִירָא תִּרְכָא יִתְרִיד יִתְכּוֹן מִכָּא :

יא (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עוֹד נִגַּע אֶחָד אָבִיָּא עַל־פְּרַעֲה וְעַל־מִצְרַיִם אַחֲרַיִכֶן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מוֹה כְּשַׁלְּחוֹ כְּלָה גְרֵשׁ יִגְרֵשׁ אֶתְכֶם מוֹה :

כ"ח - כלה • גמירא. כלה, כליל. בלכם ישלח.

ב מְלִיל כְּעֵן קָדַם עֲמָא וּשְׂאִילוֹ גְבַר מִן חֲבֵרָה וְאַתְתָּא מִן חֲבֵרְתָּה מְנִין דְּכֶסֶף וּמְנִין דְּדִבְבֵי :

(ב) דְּבַרְנָא בְּאֻזְנֵי הָעַם וַיִּשְׂאָלוּ אִישׁ מֵאֵת רַעֲהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רַעֲוֹתָהּ כְּלֵי־כֶסֶף וְכֵלֵי זָהָב :

כ"ח - דברנא • (ברכות ז) אין נא אלא לשון בקשה. בבקשה ממך, הזהירם על כך, שלא יאמר אותו צדיק, אבריהם: "ועבדום ועננו אותם" קיים בהם, "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" לא קיים בהם.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

בְּלָכֶם יִשְׁלַח (גרא). אָבָל רָאָה רִשׁ"י תְהִלִּים עַד, יֵא ש"כְּלָה, לְשׁוֹן גְּרֵשׁ. תוֹרָה ב

(ב) דְּבַרְנָא - אִין "נָא" אֵלָא לְשׁוֹן בְּקִשָּׁה - רָאָה גַם רִשׁ"י בְּרֵאשִׁית כַּב, ב. שָׁם לַח, כַּה. שָׁם מ, יד. בַּמִּדְבָּר ה, לֹא. שָׁם יב, ו. דְּבָרִים ג, כַּה. וְצָרִיד לומר שֶׁהַבְּנֵה ל"נָא" הָאָמֹר כָּאן, אָבָל בְּהַרְבֵּה מְקוֹמוֹת פִּירוּשׁוֹ עֲבָשׁוּ (רא"ש). כְּלוּמַר, יֵשׁ "נָא" שְׁנֵיתָן לְפָרְשׁוֹ אוֹ מְלִשׁוֹן בְּקִשָּׁה אוֹ מְלִשׁוֹן עֲבָשׁוֹ, אָבָל כָּאן (וְכֵן בְּשָׂאָר מְקוֹמוֹת שְׂרִשׁ"י מְפָרֵשׁ בּוֹ), בְּהַרְבֵּה שֶׁהוּא לְשׁוֹן בְּקִשָּׁה. בְּבִקְשָׁה מִמֶּךָ הַזֵּהוּרִים עַל כֶּךָ - לוֹמֵד בֵּן מְלִשׁוֹן "נָא", שֶׁלְּכַאוּרָה מֵה שִׁיף בְּקִשָּׁה וְהַפְּצָרָה עַל דְּבַר שֶׁהוּא לְטוֹבָתָם, אֵלָא מִכָּאן שֶׁבְּקִשׁ מֵהֶם שִׁיזְהִירֵם עַל כֶּךָ, מִשׁוּם שֶׁמְלַבֵּד טוֹבָתָם (שְׁעַל זֶה לְכַאוּרָה יִכְלוּ לוֹתֵר, בְּגַלְלַי אֵי הַנְּעִימוֹת שֶׁבְּדַבְּרֵי), יֵשׁ כָּאן עֲנָן נוֹסֵף שֶׁבְּשִׁבְלוֹ צָרִיד הַדְּבַר לְהַתְבַּצֵּעַ, כְּמוֹ שְׂרִשׁ"י מְמַשִּׁיף לְבָאָר

פְּרַעֲה "אֵל תוֹסֵף גו" - לֹא שִׁיף לוֹמַר "אֵמֶת דְּבַרְתָּ", שֶׁהָרִי הַדְּבַר אֵינּוּ תְלוּי בְּפְרַעֲה אֵלָא בְּמֹשֶׁה, וּמִתַּיִם יוֹתֵר לְפָרֵשׁ "יְפָה דְּבַרְתָּ", שֶׁהַדְּבָרִים מְקוּבְּלִים אֶצֶל מֹשֶׁה, אִף כְּלִפִּי מֹשֶׁה עֲצֻמוֹ שִׁיף לְפָרֵשׁ "אֵמֶת", מִשׁוּם שֶׁהוּא זֶה שֶׁאֲמֹר לְקִיָּם אֵת דְּבָרֵי פְּרַעֲה וְלֹאֲמַתָּם שֶׁלֹּא יוֹסִיף לְרֵאוֹתוֹ (רא"ש). תוֹרָה א

(א) כְּלָה - "גְּמִירָא" - אוֹנְקְלוֹס. כְּלִיל - תְּחִילָה הִבִּיא אֵת תְּרַגּוּם אוֹנְקְלוֹס שֶׁכְּלָה הוּא "גְּמִירָא", וּמוֹסִיף שֶׁ"גְּמִירָא" פִּירוּשׁוֹ "כְּלִיל", שֶׁכֵּן מְתַרְגֵּם אוֹנְקְלוֹס לְשׁוֹן "כְּלִיל" [רָאָה וַיִּקְרָא ו, טו "כְּלִיל תִּקְטֹר" - גְּמִיר תַּתְּסֵק"] (גרא).

בְּלָכֶם יִשְׁלַח - מוֹסִיף בְּנֵה, שְׂאִין הַפִּירוּשׁ "כְּלָה" וְ"כְּלִיל", שִׁיגְרֵשׁ אֶתְכֶם לְגְמִירֵי לֹא שׁוּב, שֶׁהָרִי הוּא שֶׁלַח אוֹתָם רַק לְשִׁלְשָׁה יָמִים, אֵלָא פִּירוּשׁוֹ "בְּלָכֶם יִשְׁלַח", שֶׁלֹּא יִשְׂאִיר אֶצְלוֹ אִף אֶחָד, וְזֶהוּ הַפִּירוּשׁ "כְּלָה .. יִגְרֵשׁ",

הוּא לֹא יִרְוֹשׁ יוֹתֵר מִמֶּה שִׁישׁ בִּיכְלֵתְנוּ לְהַשִּׁיג, אָבָל בְּהַחֲלֵט אֶפְשָׁרֵי שִׁידוּשׁ יוֹתֵר מִמֶּה שִׁישׁ "בִּינְדִינוּ" (מְשֻׁלָּנוּ), וְנִצְטָרֵף לְהַשִּׁיג זֹאת מִמְקוֹר אַחַר (מִמְקַנְהָ פְּרַעֲה). כְּלוּמַר, דְּבָרֵי מֹשֶׁה הֵם בְּהַמְשָׁךְ לְפִסּוּק שֶׁלְּפָנָיו "גַם אֲתָה תִתֵּן בִּידֵינוּ זְכוּתִים וְעוֹלוֹת", מֵאַחַר שֶׁאֲנַחְנוּ לֹא נִדַע מֵה נַעֲבֹד אֵת ה'", כִּינּוּ שִׁיתְכּוֹן שֶׁנִּצְטָרֵף יוֹתֵר מִמֶּה שִׁישׁ בִּינְדִינוּ מְשֻׁלָּנוּ, וְנִדְרֵשׁ לְהַקְרִיב גַם מְשֻׁלָּף, לְכֵן גַּם אֲתָה תִתֵּן בִּידֵנוּ מְשֻׁלָּף (הר"ב). תוֹרָה כו

(כט) בֵּן דְּבַרְתָּ - יְפָה "דְּבַרְתָּ", וּבִזְמַנּוֹ "דְּבַרְתָּ", אֵמֶת שֶׁ"לֹא אוֹסִיף עוֹד רְאוֹת פָּנֶיךָ" - פִּירוּשׁ הַדְּבָרִים: "יְפָה דְּבַרְתָּ", מִשׁוּם שֶׁבִּזְמַנּוֹ דְּבַרְתָּ, שֶׁכֵּן פָּעַת "אֵמֶת שֶׁלֹּא אוֹסִיף רְאוֹת פָּנֶיךָ" (מִהַרְש"ל). וַרְאָה רִשׁ"י בְּרֵאשִׁית מַב, יֵא שֶׁ"כֵּן דְּבַרְתָּ" הוּא בְּמִשְׁמַעוֹת אֵמֶת, אִף כָּאן רִשׁ"י דִּיק תְּחִילָה לְפָרֵשׁ "יְפָה דְּבַרְתָּ" וְאַחֲרֵי־כֵן הוֹסִיף "אֵמֶת שֶׁלֹּא אוֹסִיף כו", מִשׁוּם שֶׁעַל בְּקִשַׁת

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חכ"א עמ' 12 ואילך - מחודד לקראת שבת)

רכוש גדול כמתנה או כתשלום

דבר-נא באזני העם וישאלו איש | מאת רעהו וגו' . . ובני-ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים כלי-קסף

וגו' וינצלו את מצרים: (פרשתנו יא, ב ואילך)

ויש לעיני, דאם הפנה ב' וינצלו את מצרים" היתה כדי לקיים ההבטחה לאברהם אבינו בברית בין הבתרים ש'ואחרי כן יצאו ברכוש גדול', למה עשה הקב"ה שבני ישראל יקבלו את הרכוש גדול ע"י שאילה ובקשה מהמצרים, דלכאורה היה מתאים יותר אם המצריים היו נותנים להם את זה בדרך פבד ע"י נתינת מתנה וכיו"ב, ולמה הצרכו בני ישראל לבקש ולשאל את הרכוש מהמצריים?

ויש לומר ע"פ מה דאיתא בסנהדרין (צא, א) "פעם אחת באו בני מצרים . . אמרו . . תנו לנו כסף וזהב שנטלתם ממנו, אמר גביהא בן פסיסא . . תנו לנו שכר עבודה של ששים רבוא ששעבדתם במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה . . ולא מצאו תשובה", והיגו, שבני ישראל קבלו את הרכוש כתשלום שכר על שעבודם למצרים.

ועל-פי-זה אם המצריים היו נותנים להם את זה מצד עצמם, היו יכולים לחשב שזה היה רק בדרך מתנה ולא כתשלום שכר (שחייבים לשלם להם), ולכן עשה הקב"ה שהמצריים יתנו את הרכוש רק כתוצאה מהשאלה וה"תביעה" של בני ישראל (שמוגיע להם שכר- מצד הדין) ואז ראו הכל, שזה הגיע לבני ישראל כי היו ראויים וזכאים לזה כתשלום, ולא בדרך מתנה. וק"ל.

ג ויהי יי את עמא לרחמין בעיני מצרים אף גברא משה רב לתרא בארעא דמצרים בעיני עבדי פרעה ובעיני עמא :

(ג) ויתן יהוה את-חן העם בעיני מצרים גם ו האיש משה גדול מאד בארץ מצרים בעיני עבדי-פרעה ובעיני העם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כ עמ' 239)

ויתן ה' את חן העם בעיני מצרים (יא, ג) יש אומרים ששגבט לוי, שלא היה בשעבוד מצרים, לא היה בכלל נתינת החן ולא קבל מבזת מצרים. אבל ראה רש"י להלן (יג, א): שאין לה אחד מישראל שלא נטל הרבה חמורים טעונים מכספם ומזהבם של מצרים.

◆ יום רביעי א' שבט ◆

ד ויאמר משה כדנן אמר יי כפלגות ליליא אנא מתגלי בגו מצרים :

(ד) ויאמר משה כה אמר יהוה פחצת הלילה אני ויצא בתוך מצרים:

כ"י ויאמר משה כה אמר ה' • בעמדו לפני פרעה נאמרה לו נבואה זו, שהרי משיצא מלפניו לא הוסיף ראות פניו. פחצת הלילה • כהחלק הלילה. פחצות, כמו: (מלכים א יט) "כפעלות", (תהלים קכד) "בפחות אפם בנו",

אשל אברהם - הרב אלאשוילי

הקדוש-ברוך-הוא יוצא בתוך מצרים. וראה רש"י בראשית יד, טו: "ויחלק עליהם לילה - שנחלק הלילה, ובחציו הראשון נעשה לו נס, וחציו השני נשמר ובא לו לחצות לילה של מצרים".
"פחצות" כמו "כפעלות" - יהושע ו, טו. שמואל א ט, כו. מלכים ב ג, כ. איוב ה, כו. וברש"י איוב שם: "כפעלות גדיש - כפאשר נסתלק הגדיש מן הקרקע בעתו".
["כבלות"], - בן הוא בדפוס ראשון.

נבואה זו - שהרי אמר את הדברים לפני פרעה, כמו שמפורש לקמן פסוק ח "ויירדו כל עבדיך אלי".
שהרי משיצא מלפניו לא הוסיף ראות פניו - גדלעיל י, כט.
פחצת הלילה - כהחלק הלילה - ופירושו: כפאשר יתחלק הלילה לשני חצאים. וראה ב"תורת מנחם" שההפלאה בזה היא, שזו נקודת זמן שאינה ניתנת למדידה (שאם לא בן, גם היא צריכה להתחלק), ובדיוק בנקודת הזמן זו של חלוקת הלילה,

מיד. ואפשר שלומד בן גם מלשון "דבר נא", שבנוסף ללשון "נא" נקט לשון דבור המורה על לשון קשה, היגו אזהרה.
שלא יאמר אותו צדיק אברהם: "ועבדום וענו אתם" - בראשית טו, יג.
קום בהם, "ואחרי כן יצאו ברכש גדול" לא קום בהם. - שם פסוק יד. תורה ג
(ד) ויאמר משה כה אמר ה' - בעמדו לפני פרעה נאמרה לו

זהו פשוטו, לישבו על אפניו, שאין חצות שם דבר של חצי. ורבותינו דרשו: (ברכות ד) כמו כבחצות הלילה, ואמרו שאמר משה: 'בחצות', דמשמע סמוך לו, או לפניו או לאחריו, ולא אמר בחצות, שמא יטעו אצטגניני פרעה ויאמרו משה בדאי הוא, אבל הקדוש-ברוך-הוא יודע עתיו ורגעיו, אמר: 'בחצות'.

הוימות כל בוכרא בארעא דמצרים מבוכרא דפרעה דעתיד למתב על פריסי מלכותה עד בוכרא דאמתא די בתר ריחיא וכל בוכרא דבעירא:

(ה) וּמַתְּ כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פְּרֹעָה הַיֵּשֵׁב עַל־כַּסְאֹו עַד בְּכוֹר הַשְּׁפָחָה אֲשֶׁר אַחַר הַרְחִים וְכֹל בְּכוֹר בְּהֵמָה:

היינו: «עד בכור השבי • למה לקו השבויים? כדי שלא יאמרו: יראתם תבעה עלבונם, והביאה פרענות על מצרים. מבכור פרעה וגו' עד בכור השפחה • כל הפחותים מבכור פרעה וחשובים מבכור השפחה היו בכלל, ולמה לקו בני השפחות? שאף הם היו משעבדים בהם ושמחים בצרתם. וכל בכור בהמה • לפי שהיו עובדין לה. ופשהקדוש-ברוך-הוא נפרע מן האמה, נפרע מאלהיה (מכילתא).

אשל אברהם - הרב אלאשולי

יראתם - עבודה-זרה שלהם. תבעה עלבונם - על כך שהם יושבים בשבי.

והביאה פרענות על מצרים - וראה רש"י לקמן שם שהביא טעם נוסף, שהיו שמחים לאידן של ישראל.

מבכור פרעה עד בכור השפחה - כל הפחותים "מבכור פרעה" וחשובים מ"בכור השפחה" היו בכלל. ולמה לקו בני השפחות?

שאף הם היו משעבדים בהם ושמחים בצרתם - אין אלו שני טעמים, שהיו משתעבדים וגם שמחים בצרתם, אלא זהו טעם אחד, שהיו שמחים בצרתם הוכיח שמה שהשתעבדו בבני ישראל לא היה רק מחמת שאדונייהם הכריחו אותם, אלא היה זה גם מרצונם (ע"פ ר"א).

והוא רש"י לקמן שם. וכל בכור בהמה - לפי שהיו עובדין לה - ולכן הלקה את הבכורים שלה.

כשהקדוש-ברוך-הוא נפרע מן האמה - נפרע מאלהיה - ראה רש"י לעיל יז, ו לגבי מכת דם: "הלקה את יראתם תחילה ואחר כך הלקה אותם".

ואילו כאן משמע שנפרע מיראתם רק בסוף. וכתב ה"גור אריה" שבתחילת המכות הלקה יראתם תחילה ובסוף המכות הלקה יראתם בסוף, כיון שאלוה שלהם הוא גם תחילה להם וגם תכלית להם. תורה ו

ראשונים לא גורסים קטע זה. הקדוש-ברוך-הוא יודע עתיו ורגעיו - ראה גם רש"י בראשית ב, ב. אמר - למשה בנבואה.

"בחצות" - וראה רש"י במדבר ל, ב "משה נתבא בכה אמר ה' בחצות הלילה", וכוונתו (ראה משכיל לדוד שם) שלפעמים הנבואות של משה לא היו במדויק אלא בקירוב. תורה

(ה) עד בכור השבי - אינו בפסוק שלפנינו, אלא לקמן יב, כט, וטעם הדבר שרש"י הביאו כאן, משום שאינו מוכן מדוע לקו השבויים בפועל, והרי לא נזכרו כאן באזהרת המכה, שהרי "עד בכור השפחה", אינו כולל את "בכור השבי" כיון שהוא פחות מ"בכור השפחה", כמבואר ברש"י לקמן שם.

וטעם הדבר שלא נזכרו כאן, משום שלא השתעבדו בבני ישראל, ואין ענין להזהיר את פרעה אלא על מי ששעבדו את ישראל (רא"ש). וב"גור אריה" כתב הטעם שרש"י פירשו כאן, משום שזה מתקשר עם רש"י שלפניו, שבכל שינוי קטן המצרים היו עלולים לומר "משה בדאי הוא", ואם כן מדוע לקו בכורי השבי והרי משה לא כללם באזהרתם, ולמה לא חשש שיאמרו משה בדאי הוא? ועל כך תירץ שאין חשש כזה, כיון שהמצרים ודאי לא היו מקפידים על כך שלקו [ואדרבה רצו בכך מהטעם האמור בפנים].

למה לקו השבויים? כדי שלא יאמרו - השבויים.

והוא בתנ"ך ריבוי פעמים: ראה דברים לא, כד. ועוד. וברש"י דניאל יב, ז: "כשתכלה".

"בחרות אפם בנו" - תהלים קכד, ג. כאשר חרה אפם בנו (רש"י שם).

זהו פשוטו לישבו על אפניו, שאין חצות שם דבר של חצי - אלא מקור, שהוא שם הפועל של חציה. שאם הוא שם דבר, למה נכתב "בחצות" כ"פ הדמיון, וכי יש ספק לפניו מתי חצות, אבל כיון שהוא מקור, אזי ה"פ אינה כ"פ הדמיון אלא במשמעות "כאשר", וכמו שמוכיח רש"י מהתיבות: "בעלות" ו"בחרות" (באר רחובות).

ורבותינו דרשוהו - ברכות ד, א. כמו ["בחצי"] - כן הוא בכמה פתרי יד ודפוסים ראשונים. והינו ש"חצות" הוא שם דבר כמו "חצי". אף בדפוסים הנפוצים: כבחצות.

תחילה - לקמן יב, כט. כן הוא בדפוס ראשון.

ואמרו, שאמר משה "בחצות", דמשמע סמוך לו, או לפניו או לאחריו, ולא אמר "בחצות", שמא יטעו אצטגניני פרעה, ויאמרו: משה בדאי הוא - ברש"י ברכות ד, א: "אם אני יודע לכוון השעה - הם אינם יודעים לכוון השעה, וקודם שיגיע חצות יהיו סבורים שהגיע, ועדין לא באה המכה, ויאמרו: משה בדאי הוא, הלכך, טוב לאחוז לשון איני יודע".

אבל - בכמה פתרי יד ודפוסים

ויהי צוֹחֵתָ רַבָּא בְּכַל אַרְעָא דְּמַצְרַיִם
דְּכֹתָהּ לֹא הוּת וּדְכֹתָהּ לֹא תִסְף :

(ו) וְהִיתָה צִעֲקָה גְדֹלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר
כָּמְהוּ לֹא נִהְיְתָה וְכָמְהוּ לֹא תִסְף :

וּלְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְזַק כְּלָמָּא לִישְׁנָה
לְמִנְפַּח לְמִאֲנָשָׁא וְעַד בְּעִירָא כְּדִיל דְּתַדְעוּן
דִּנְפִרִישׁ יְיָ בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל :

(ז) וּלְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחַר־כָּלֵב לְשֹׁנוֹ לְמֵאִישׁ
וְעַד־בְּהֵמָה לְמַעַן תִּדְעוּן אֲשֶׁר יַפְלֶה יְהוָה בֵּין
מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל :

כ"י - לא יִחַרץ כָּלֵב לְשֹׁנוֹ • אוֹמֵר אֲנִי שֶׁהוּא לְשׁוֹן שְׁנוֹן : לֹא יִשְׁנֶן, וְכֵן (יהושע י) "לֹא חָרַץ לִכְנִי יִשְׂרָאֵל לֹאִישׁ
אֶת לְשׁוֹנוֹ", לֹא שְׁנֶן. (שמואל ב ה) "אִז תִּחַרֶץ", תִּשְׁתַּנֵּן. (ישעיה מא) "לְמִוְרַג חֲרוּץ", שְׁנוֹן. (משלי כא) "מִחֻשְׁבוֹת חֲרוּץ",
אֲדָם חֲרוּץ וְשְׁנוֹן, (שמואל א י) "וַיֵּד חֲרוּצִים תַּעֲשִׂיר", חֲרִיפִים, סוֹחְרִים שְׁנוֹנִים. אֲשֶׁר יַפְלֶה • יְבַדִּיל.

ח וַיִּחַתְּנוּ כָּל עֲבָדֶיךָ אֵלֶיךָ לְתוֹי וַיִּבְעוּן מִנִּי
לְמִימֵר פּוֹק אֶת וְכָל עֲמָא דִּי עֲמָךְ וּבְתֵר פִּן
אֲפוֹק וַיִּפְקֵם מִלּוֹת פְּרַעָה בְּתַקּוּף רַגְוֹ :

(ח) וַיִּרְדּוּ כָל־עַבְדֶּיךָ אֵלַי וְהִשְׁתַּחֲוּוּ־לִי לֵאמֹר
צֵא אִתָּהּ וְכַל־הָעַם אֲשֶׁר־בְּרַגְלֶיךָ וְאֶחְרֵי־כֵן אֵצֶא
וַיֵּצֵא מֵעַם־פְּרַעָה בַּחֲרִי־אָף :

כ"י - וַיִּרְדּוּ כָל עֲבָדֶיךָ • חֵלַק כְּבוֹד לְמַלְכוּת, שְׁחָרִי בְּסוּף, יָרַד פְּרַעָה בְּעֲצָמוֹ אֵלָיו בְּלִילָה וְאָמַר : "קוֹמוּ
צֵאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי", וְלֹא אָמַר לוֹ מֹשֶׁה מִתְחִלָּה וַיִּרְדַּף אֵלָי וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִּי (ובחיים כב) • אֲשֶׁר בְּרַגְלֶיךָ • הַהוֹלְכִים
אֲחֵר עֲצָתְךָ וְהַלּוֹכֶה. וְאֶחְרֵי־כֵן אֵצֶא • עַם כָּל הָעַם מֵאֲרָצְךָ. וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרַעָה • כְּשֶׁגָּמַר דְּבָרָיו, יֵצֵא
מִלְּפָנָיו. בַּחֲרִי־אָף. • עַל שְׂאֵמֵר לוֹ : "אַל תִּסָּף רְאוֹת פְּנִי".

אשל אברהם - הרב אלאשוייל

עֲצָתְךָ וְהַלּוֹכֶה - אֲבָל רֵאָה רִשׁׁי
בְּרֵאשִׁית ל, ל שְׁמִפְרֵשׁ בְּמִשְׁמַעוֹת
הַבָּאִים עִמָּךְ.
וְאֶחְרֵי־כֵן אֵצֶא - עַם "כָּל הָעַם"
מֵאֲרָצְךָ - שְׂאִין הַכּוֹנֵנָה אֵצֶא מִמָּךְ, אֵלָּא
מֵאֲרָצְךָ, וְלָכֵן מוֹסִיף עִם כָּל הָעַם (רא"ם).
וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרַעָה - כְּשֶׁגָּמַר דְּבָרָיו
יֵצֵא מִלְּפָנָיו - וְלֹא מִפְּנֵי שְׂאֵמֵר לוֹ
פְּרַעָה לְצֵאת (נח"י).
בַּחֲרִי־אָף - עַל שְׂאֵמֵר לוֹ - לְעֵיל י,

"מִחֻשְׁבוֹת חֲרוּץ" - מִשְׁלֵי כֵא, ה.
אֲדָם חֲרוּץ וְשְׁנוֹן - אֲבָל רֵאָה רִשׁׁי
שֵׁם שְׁפִירוֹשׁוֹ "אֲדָם יִשְׂרָאֵל".
"וַיֵּד חֲרוּצִים תַּעֲשִׂיר" - מִשְׁלֵי י, ד.
חֲרִיפִים, סוֹחְרִים שְׁנוֹנִים - אֲבָל רֵאָה
רִשׁׁי שֵׁם שְׁפִירוֹשׁוֹ "יִשְׂרָאֵל".
יַפְלֶה - יְבַדִּיל - רֵאָה גַם רִשׁׁי לְעֵיל
ח, יח. וְחֹזֵר וּפִירֵשׁוּ כָּאן, לוֹמֵר שְׁגַם
כָּאן פִּירוֹשׁוֹ מִלְּשׁוֹן הַבְּדִלָּה וְלֹא מִלְּשׁוֹן
הַפְּרָשָׁה, מִשׁוּם שְׁגַם כָּאן נֶאֱמַר הַלְּשׁוֹן
"בֵּין .. וּבֵין". תוֹרַה ח

(ז) לֹא יִחַרֶץ כָּלֵב לְשֹׁנוֹ - אוֹמֵר אֲנִי
שֶׁהוּא לְשׁוֹן שְׁנוֹן - חֲדוּד וְחֲרִיפּוֹת.
דְּהִינּוּ שְׁנִבְיַחַת כָּלֵב נִקְרָאת כֵּן, מִפְּנֵי
שֶׁהִנְבִּיחָה הִיא הַשְּׁמַעַת קוֹל מְחוּדָד
וְחֲרִיף. אֲךָ בִּ"תוֹרַת מִנְחָם" כְּתִב שְׁכַנְתָּ
רִשׁׁי לוֹמֵר, שְׂרַק נְבִיחַת כָּלֵב בְּצוּרָה
חֲרִיפָה בִּיחַס לְצִעֲקָה הַגְּדוּלָּה שֶׁהִיְתָה
בְּמִצְרַיִם, שְׂאֵז דְּרָכָם שֶׁל כָּלֵבִים לְנִבּוּחַ
בַּחֲרִיפּוֹת, נְבִיחָה כּוֹזֵאת לֹא הִיְתָה, אֲךָ
אֵינוֹ בָּא לְשִׁלּוֹל סֵתֵם נְבִיחָה שֶׁל כָּלֵב
שְׂאִינָה חֲרִיפָה (שְׁלֵא בִּיחַס לְמֵאוֹרְעוֹת
שְׂקָרוֹ), בֵּינָן שְׂאִין הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא
עוֹשֶׂה נֶס לְחִינָם.

"אַל תִּסָּף רְאוֹת פְּנִי" - שְׂאֵם לֹא כֵּן,
לְמָה חָרָה אַפּוֹ (גו"א). אֵלָּא שֶׁהִמְתִּין
וְסָבַל חֲרוֹן אַפּוֹ עַד שִׁיגְמוֹר אֶת דְּבָרָיו,
וְאַחַר כֵּן חָרָה אַפּוֹ כְּעֵסוֹ וַיֵּצֵא מִמֶּנּוּ בְּחֲרִי
אֲף (רא"ם). שְׂאֵם הִיָּה מְרָאָה לוֹ חֲרוֹן אֲף
מִיד, הִיָּה מִגְרָשׁוֹ מִיד, וְלֹא הִיָּה מִנִּיחוֹ
שׁוֹב לְדַבֵּר, לָכֵן הִמְתִּין עַד גָּמַר דְּבָרָיו
(כּאֵר בַּשּׁוּ"ת). וְאֲף שְׁמִשָּׂה אָמַר לוֹ "יִפָּה
דְּבַרְתָּ וּבּוֹמֵנוּ דְּבַרְתָּ", כְּמִבּוֹאֵר בְּרִשׁׁי
שֵׁם, יֵשׁ לוֹמֵר שְׁבָכָל זֹאת כְּעֵס עַל עֲצָם
אֲמִירָה זוֹ שֶׁל פְּרַעָה אֵלָיו. תוֹרַה ט

(ח) וַיִּרְדּוּ כָל עַבְדֶּיךָ - חֵלַק כְּבוֹד
לְמַלְכוּת - כְּפִי שְׁנִצְטוּהָ עַל כֵּף - רֵאָה
רִשׁׁי לְעֵיל ג, יג: "צָוֵם עָלָיו לְחֻלּוֹק לוֹ
כְּבוֹד בְּדְבָרֶיהֶם". וְרֵאָה גַם רִשׁׁי
בְּרֵאשִׁית מַח, ב.
שְׁחָרִי בְּסוּף יָרַד פְּרַעָה בְּעֲצָמוֹ אֵלָיו
בְּלִילָה "וַיֵּאמֵר קוֹמוּ צֵאוּ מִתּוֹךְ
עַמִּי" - שְׁמוֹת יב, לֹא.
וְלֹא אָמַר לוֹ מֹשֶׁה מִתְחִלָּה: "וַיִּרְדַּף
אֵלַי וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִּי" - אֵלָּא מִפְּנֵי
שֶׁחֵלַק כְּבוֹד לְמַלְכוּת.
אֲשֶׁר בְּרַגְלֶיךָ - הַהוֹלְכִים אֲחֵר

לֹא יִשְׁנֶן, וְכֵן "לֹא חָרַץ לִכְנִי יִשְׂרָאֵל
לֹאִישׁ אֶת לְשׁוֹנוֹ" - יְהוֹשֻׁעַ י, כֹּא.
לֹא יִשְׁנֶן - אֲבָל רֵאָה רִשׁׁי שֵׁם: "חָרַץ
לְשׁוֹן דְּבוּר הַלְּשׁוֹן".
"אִז תִּחַרֶץ" - שְׁמוּאֵל ב ה, כד.
תִּשְׁתַּנֵּן - תִּתְחַדֵּד וְתִחַרֶץ. וְרֵאָה רִשׁׁי
שֵׁם שֶׁהוּא לְשׁוֹן הַרְמַת קוֹל.
"לְמִוְרַג חֲרוּץ" - יְשַׁעְיָהוּ מֵא, טו.
שְׁנוֹן - מְחוּדָד. וְרֵאָה רִשׁׁי שֵׁם: "כָּלִי
הוּא .. וְעֵשִׂי חֲרִיצִים חֲרִיצִים".

ט ואמר יי למשה לא יקבל מנכון פרעה בדיל לאסגאה מפתי בארעא דמצרים:

(ט) ויאמר יהוה אל־משה לא־ישמע אליכם פרעה למען רבות מופתי בארץ מצרים:

י"א לַמַּעַן רַבּוֹת מוֹפְתֵי • מוֹפְתֵי, שְׁנַיִם. רַבּוֹת, שְׁלֹשָׁה: מַפֵּת בְּכוֹרוֹת, וּקְרִיעַת יַם־סוּף וּלְנִיעַר אֶת מִצְרַיִם.

י ומשה ואהרן עבדו ית כל מופתיא האלין קדם פרעה ואמקיף יי ית לבא דפרעה ולא שלח ית בני ישראל מארעה:

(י) ומשה ואהרן עשו את־כל־המופתים האלה לפני פרעה ויחוק יהוה את־לב פרעה ולא־שלח את־בני־ישראל מארצו:

י"ב ומשה ואהרן עשו וגו' • כבר כתב לנו זאת בכל המופתים, ולא שנאה כאן אלא בשביל לסמכה לפרשה שלאחריה.

א ואמר יי למשה ולאהרן בארעא דמצרים למימר:

(א) ויאמר יהוה אל־משה ואל־אהרן בארץ מצרים לאמר:

י"ג ויאמר ה' אל משה ואל אהרן • בשביל שאהרן עשה וטרח במופתים כמשה, חלק לו כבוד זה במצוה ראשונה, שכללו עם משה בדבור. בארץ מצרים • (מכילתא) חוץ לפרך. או אינו אלא בתוך הפרך? תלמוד לומר: "כצאתי את העיר וגו'", ומה תפלה קלה לא התפלל בתוך הפרך, לפי שהיתה מלאה עבודת פוכבים, דבר חמור כזה, לא כל־שכן?.

אשל אברהם - הרב אלטוילי

שה' אמר למשה לכתוב בתורה כן - ראה באריכות בספר "רשי השלם". ולכאורה כן משמע מלשון רשי בפסוק ב שמזכיר רק את משה בלשון הדבור. וראה רשי ויקרא א, א שאהרן נתמעט מהדברות בשלשה עשר מקומות. וראה שם בביאור.

בארץ מצרים - חוץ לפרך - מדיק כן מזה שטרח לכתוב "בארץ מצרים", שהרי ודאי הדבור היה במצרים, אלא בא לומר שהדבור היה בארץ מצרים, אבל לא בתוך עיר במצרים, אלא מחוצה לה (משביל לזה).

או אינו אלא בתוך הפרך - וזה גופא משמיענו באמרו "בארץ מצרים", שהדבור היה בתוך הפרך. תלמוד לומר - לעיל ט, כט וברשי שם.

"כצאתי את העיר וגו'", ומה תפלה קלה - לצורך הפסקת הפרך.

לא התפלל בתוך הפרך, לפי שהיתה מלאה גלולים, דבור חמור כזה לא כל־שכן? - שכל המועדים תלויים בה. תורה ב

מצרים". תורה י
(י) ומשה ואהרן עשו וגו' - כבר כתב לנו זאת בכל המופתים, ולא שנאה כאן אלא בשביל לסמכה לפרשה שלאחריה - וכמבואר ברשי שלאחריה זה. תורה א
(א) ויאמר ה' אל משה ואל אהרן - בשביל שאהרן עשה וטרח במופתים כמשה - בכתוב לעיל יא, א.

חלק לו כבוד זה במצוה ראשונה - ראה גם רשי בראשית א, א ש"החדש הזה לכם", "היא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל".

שכללו עם משה בדבור - לכאורה המשמעות הפשוטה היא שה' דבר עם משה ועם אהרן ביחד. וכן משמע מלשון רשי לקמן פסוק ג. אף יש מפרשים שאין פונת רשי לומר שהדבור היה לשניהם בשה ממש, אלא אהרן היה טפל למשה, וזה פירושו "כללו עם משה", או שהפונה רק ביחס לאמירה לישראל ששניהם יאמרו מצוה זו לישראל, או שהפונה

(ט) למען רבות מופתי - "מופתי" שנים, מיעוט רבים שנים.

"רבות" שלשה, - "רבות" בא להוסיף מופת נוסף על השנים. כמיה כתביד ובדפוס ראשון לא גורסים זאת.

מפת בכורות, וקריעת ים סוף, ולניער את מצרים - גדלקמן יד, כו. והקשה הרמב"ן: והרי בפסוק י נאמר "ולא שלח את בני ישראל מארצו", ואילו קריעת ים־סוף היתה לאחר ששלחם. ותיבך ה"דברי דוד", שאם אכן היה משלחם ברצון טוב לא היה בא לידי קריעת ים סוף, אכל היות שהשלוח היה בעל כרחו, לכן בא לידי רבות מופתי בים סוף. ואף שבפסוק נאמר "בארץ מצרים", ואילו קריעת ים־סוף היתה מחוץ למצרים, כתב ה"משביל לדוד", שדברי רשי אלו הם לפי הפירוש השני שהביא לקמן יד, כה: "נלחם להם במצרים .. בארץ מצרים, שבשם שאלו לוקים על הים, כך לוקים אותם שנשארו במצרים". גם יש לומר, כיון שמפת בכורות היתה במצרים, לכן נקט "בארץ

(ב) הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים רֵאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה:
בִּנְרָא הַדִּין לְכוּן רֵישׁ גְּרַחֲמֵי קַדְמָי הוּא לְכוּן לִירְחֵי שְׁתָּא:

כ"ט"א < הַחֲדָשׁ הַזֶּה • (מכילתא. שמות רבה) הִרְאָהוּ לְבִנְהּ בַּחֲדוּשָׁה, וְאָמַר לוֹ: כְּשֶׁהִיָּרַח מִתְחַדָּשׁ, יִהְיֶה לָךְ רֵאשׁ חֲדָשׁ. וְאֵין מְקַרָּא יוֹצֵא מִיַּדִּי פְּשׁוּטוֹ: עַל חֲדָשׁ נִסָּן אָמַר לוֹ: זֶה יִהְיֶה רֵאשׁ לְסֵדֶר מַנִּין הַחֲדָשִׁים, שְׂיִהְיֶה אֵיר קְרוּי שְׁנִי, סִינָן - שְׁלִישִׁי. הַזֶּה • נִתְקַשָּׁה מִשֶּׁה עַל מוֹלַד הַלְּבָנָה, בְּאִיזוֹ שְׁעוֹר תִּרְאָה וְתִהְיֶה רֵאוּיָהּ לְקַדָּשׁ, וְהִרְאָה לוֹ בְּאַצְבָּע אֶת הַלְּבָנָה בְּרִקִיעַ וְאָמַר לוֹ: כִּזָּה רָאָה וְקַדָּשׁ. וְכִיצַד הִרְאָהוּ, וְהֵלֵא לֹא הָיָה מְדַבֵּר עִמּוֹ אֶלָּא בְּיוֹם, שְׁנַאָמְרֵ: (לעיל ו) "וַיְהִי בְיוֹם הַדֶּבֶר הַזֶּה", (ויקרא ז) "בְּיוֹם צוּתוֹת", (במדבר טו) "מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר צָוָה ה' וְהֵלֵאָה"? אֶלָּא סְמוּךְ לְשִׁקְיַעַת הַחֲמָה נֶאֱמָרָה לוֹ פְּרָשָׁה זֹו וְהִרְאָהוּ עִם חֲשֻׁכָה.

(ג) דְּבָרוֹ אֶל-כָּל-עַדְתֵּי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשׂוֹר לְחֲדָשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֵׁה לְבַיַּת-אִבְתָּהּ שֵׁה לְבַיַּת:
ג מלילו עם כל פנשפא דישפראל למימר בעסרא לירחא הדין ויסבונו להון גבר אמר לבית אבא אמר לביתא:

כ"ט"ב < דְּבָרוֹ אֶל כָּל עַדְתֵּי • (מכילתא) וְכִי אֶהְרֶן מְדַבֵּר, וְהֵלֵא כְּכֹר נֶאָמַר: "אִתָּה תְּדַבֵּר"? - אֶלָּא חוֹלְקִין כְּבוֹד זֶה לְזֶה, וְאוֹמְרִים זֶה לְזֶה: לְמַדְנִי, וְהַדְּבוּר יוֹצֵא מִבֵּין שְׁנֵיהֶם כְּאִלוֹ שְׁנֵיהֶם מְדַבְּרִים. דְּבָרוֹ אֶל-כָּל-עַדְתֵּי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשׂוֹר לְחֲדָשׁ • (מכילתא) דְּבָרוֹ הַיּוֹם, בְּרֵאשׁ חֲדָשׁ, שְׂיִקְחוּהוּ בַּעֲשׂוֹר לְחֲדָשׁ. הַזֶּה • פֶּסַח

אשל אברהם - הרב אלטשילי

"אִתָּה תְּדַבֵּר" - וְאֵף שֶׁהִפְסוּק מְדַבֵּר בְּדַבּוּר לְפָרְעָה, וְכַמוֹ שֶׁמְפָרֵשׁ רִש"י שָׁם, הָרִי אוֹמֵר שֵׁם הַכְּתוּב "אֵת כָּל אֲשֶׁר אֶצְנֹךְ", כִּלְל בּוֹה אֵת כָּל הַצּוּיִים שֶׁהוּא יִצְוֶה אוֹתוֹ (כּאֵר בַּשּׁוּ"ת). וּבְכַפּוּס רֵאשׁוֹן הַגִּירָסָא: "וְאִתָּה דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר, אִתָּה וְלֹא אֶהְרֶן", וְהוּא פְּסוּק הָאֱמוּר לְקַמֵּן לֹא, יג. אֶלָּא חוֹלְקִין כְּבוֹד זֶה לְזֶה, וְאוֹמְרִים זֶה לְזֶה: לְמַדְנִי - נִרְאָה שֶׁעָשׂוּ בֵּין מַפְנֵי שֶׁהִצְיִוִי נֶאָמַר בְּלִשׁוֹן רַבִּים "דְּבָרוֹ", וְכָל אֶחָד חֵלֵק כְּבוֹד לְחִבְרוֹ שֶׁהַכּוֹנֵה אֵלָיו שְׁהוּא דְּבַר. וְהַדְּבוּר יוֹצֵא מִבֵּין שְׁנֵיהֶם כְּאִלוֹ שְׁנֵיהֶם מְדַבְּרִים - אֶפְשָׁר לְבָאֵר הַכּוֹנֵה, שֶׁבֵּינָן שְׂכָל אֶחָד אָמַר לְשֵׁנִי לְמַדְנִי, הָרִי שֶׁשְׁנֵיהֶם לְמַדּוֹ זֶה אֵת זֶה, אֶלָּא שֶׁבֶּאֱפֹן נָסִי לְשׁוֹמְעִים הָיָה נִשְׁמַע שֶׁהַכָּל דְּבוּר אֶחָד, וְכִאִילוֹ שְׁנֵיהֶם מְדַבְּרִים בְּבֵת אַחַת, אֵף שֶׁכּוֹפְעֵל לֹא דְּבָרוֹ שְׁנֵיהֶם בְּיַחַד. וְעֵדִין צְרִיךְ עֵינָן. אֵל כָּל עַדְתֵּי יִשְׂרָאֵל וְגו' בַּעֲשׂוֹר לְחֲדָשׁ - "דְּבָרוֹ" הַיּוֹם בְּרֵאשׁ חֲדָשׁ - שְׁתִּיבַת "דְּבָרוֹ" מְחוּבָר לְפְסוּק שֶׁלְפָנָיו "הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם" (מכילתא). וּב"מִשְׁכִּיל לְדוֹד" כְּתוּב שֶׁהַלִּימוּד הוּא מִזֶּה שֶׁלֹּא כְּתוּב "דְּבָרוֹ אֵל כָּל עַדְתֵּי יִשְׂרָאֵל בַּעֲשׂוֹר לְחֲדָשׁ", אֶלָּא הִפְסִיק בְּאַמְצַע בְּתִיבַת "וַיִּקְחוּ".

"רֵאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה", יג לומר שהפתיח מפרש את דבריו. הַזֶּה - נִתְקַשָּׁה מִשֶּׁה עַל מוֹלַד הַלְּבָנָה - חוֹזֵר לְפִירוּשׁ הִרְאָהוּ דְלַעִיל שֶׁהִרְאָהוּ לְבִנְהּ בַּחֲדוּשָׁה. בְּאִיזוֹ שְׁעוֹר תִּרְאָה וְתִהְיֶה רֵאוּיָהּ לְקַדָּשׁ - רָאָה רִש"י מִנְחוּת כֵּט, א: "בְּשַׁעַת מוֹלַד הַלְּבָנָה אֵינָה נִרְאִית כִּי אִם מַעַט וְאֵינָה נִיכְרַת, כְּדֹאֲמַרִּינָן בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה (כ, א): כִּינָה רֵאִיתֶם אוֹ כִּינָה רֵאִיתֶם". וְהַגּוֹר אֶרְיָה" כְּתוּב שֶׁבְּרִוּשׁ לְמִי (ר"ה פ"ב ה"ד) מוּבָא שֵׁישׁ שִׁיעוֹר לְקִידוּשׁ הַיָּרֵחַ, וְהוּא שִׁירָאָה כְּשִׁיעוֹר שְׁעוֹרָה. וְהִרְאָה לוֹ בְּאַצְבָּע אֶת הַלְּבָנָה בְּרִקִיעַ, וְאָמַר לוֹ: כִּזָּה רָאָה וְקַדָּשׁ - וְלָכֵן נֶאָמַר "הַזֶּה". וְכִיצַד הִרְאָהוּ? וְהֵלֵא לֹא הָיָה מְדַבֵּר עִמּוֹ אֶלָּא בְּיוֹם, שְׁנַאָמְרֵ: "וַיְהִי בְיוֹם הַדֶּבֶר הַזֶּה" - שְׁמוֹת ו, כח. "בְּיוֹם צוּתוֹת" - וַיִּקְרָא ז, לח. "מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר צָוָה ה' וְהֵלֵאָה" - בַּמְדַּבֵּר טו, כג. אֶלָּא סְמוּךְ לְשִׁקְיַעַת הַחֲמָה נֶאֱמָרָה לוֹ פְּרָשָׁה זֹו, וְהִרְאָהוּ עִם חֲשֻׁכָה - סְמוּךְ לְחֲשֻׁכָה, שְׂאָו הַיָּרֵחַ נִרְאָה כְּכֹר. תוּרַה ג. (ג) דְּבָרוֹ אֵל כָּל עַדְתֵּי - וְכִי אֶהְרֶן מְדַבֵּר, וְהֵלֵא כְּכֹר נֶאָמַר - לַעִיל ז, ב.

(ב) הַחֲדָשׁ הַזֶּה - הִרְאָהוּ לְבִנְהּ בַּחֲדוּשָׁה - וְלָכֵן אָמַר "הַחֲדָשׁ הַזֶּה", לְשׁוֹן הַמּוֹרָה שֶׁהִרְאָה לוֹ אֵת הַחֲדָשׁ עִצְמוֹ, וְכִי אֵיךְ אֶפְשָׁר לְרֵאוּת חוֹדָשׁ? אֶלָּא הִרְאָה לוֹ אֵת מוֹלַד הַלְּבָנָה, וְהוּוּ "הַחֲדָשׁ" מִלְּשׁוֹן חִידוּשׁ. וּבְטַעַם הַדְּבַר שֶׁהוֹצִיף הִרְאָהוּ לוֹ אֵת מוֹלַד הַלְּבָנָה, יְבָאֵר רִש"י בְּדַבּוּר הַכֹּא. וְאָמַר לוֹ: כְּשֶׁהִיָּרַח מִתְחַדָּשׁ יִהְיֶה לָךְ רֵאשׁ חֲדָשׁ - וְהוּוּ פִירוּשׁ "רֵאשׁ חֲדָשִׁים", רֵאשׁ חֲדָשׁ שֶׁל כָּל חֲדָשׁ וְחֲדָשׁ (רא"ם). וְאֵין מְקַרָּא יוֹצֵא מִיַּדִּי פְּשׁוּטוֹ - שִׁיחֲדָשׁ" פִירוּשׁוֹ חוֹדָשׁ כְּפְשׁוּטוֹ, וְ"רֵאשׁ חֲדָשִׁים" פִירוּשׁוֹ רֵאשׁוֹן לְכָל הַחֲדָשִׁים, וּבְדַלְקָמֵן. לַעֲנִין הַבִּיטוּי - רָאָה גַם רִש"י בְּרֵאשִׁית לוֹ, יו. וְרָאָה רִש"י בְּמֹת כּד, א: "אֵין מְקַרָּא יוֹצֵא מִיַּדִּי פְּשׁוּטוֹ - וְאֵף עַל גַּב דְּרָשִׁינָן לִיהַ לְדַרְשָׁא, מִיַּדִּי פְּשׁוּטוֹ מִיהוּ לֹא נִפִּיק לְגַמְרִי", וּבְשׁוֹת רִש"י סִימָן רנא: "דְּבַר יוֹצְרָנוּ כְּפִשְׁטִי יוֹצֵא עַל יוֹצֵא לְכַמָּה טַעְמִים, וְלַעוֹלָם אֵין מְקַרָּא יוֹצֵא מִיַּדִּי פְּשׁוּטוֹ". עַל חֲדָשׁ נִסָּן אָמַר לוֹ - שֶׁהוּא הַחֲדָשׁ שְׁבוּ עִמְדוּ. זֶה יִהְיֶה "רֵאשׁ" לְסֵדֶר מַנִּין הַחֲדָשִׁים", שְׂיִהְיֶה אֵיר קְרוּי שְׁנִי, סִינָן שְׁלִישִׁי - וּמָה שֶׁאוֹמֵר אַחֲרֵיכֶם

מצרים מקחו בעשר ולא פסח דורות (פסחים 13). **שָׁה לְבֵית אֲבֹתָ • (שם) לְמִשְׁפַּחָה אַחַת.** הָרִי שֶׁהָיוּ מְרַבֵּין, כּוֹל שֶׁהָאֶחָד לְכָלֶּן? תְּלַמּוּד לּוֹמֵר: "שָׁה לְבֵית".

ד ואם יזעיר ביתא מלאמתנאה על אמרא ויטב הוא ושיכבה דקריב לביתה במנן נפשתיא גבר לפום מיכלה תתמנן על אמרא:

(ד) **וְאִם יִמְעַט הַבַּיִת מֵהַיּוֹת מִשָּׁה וְלָקַח הוּא וְשִׁכְנוּ הַקָּרֹב אֶל-בֵּיתוֹ בְּמִכְסַת נִפְשָׁת אִישׁ לְפִי אֲכָלוּ תִכְסּוּ עַל-הַשָּׂה:**

ה"א **וְאִם יִמְעַט הַבַּיִת מֵהַיּוֹת מִשָּׁה •** ואם יהיו מועטים מהיות משה אחד, שאין יכולין לאכלו ויבא לידי נזתר, וילקח הוא ושכנו וגו', זהו משמעו לפי פשוטו. ועוד יש בו מדרש ללמד שאחר שנמנו עליו, יכולין להתמעט ולמשך ידיהם הימנו ולהמנות על שיה אחר, אף אם באו למשך ידיהם ולהתמעט מהיות משה, יתמעטו בעוד השנה קיים, בהיותו בחיים ולא משנשחט (פסחים 5ט). **בְּמִכְסַת •** תשובון, וכן: (ויקרא 10) **"מִכְסַת הָעֶרְבֹף".** לפי אכלו. הראוי לאכילה, פרט לחולה וזקן שאינו יכול לאכל פזית (מכילתא). **תִכְסּוּ •** תתמנן.

ה אמר שלים דכר בר שתה יהי לכון מן אמריא ומן עזיא תסבון:

(ה) **שָׁה תָמִים זָכַר בֶּן-שָׁנָה יְהִי לָכֶם מִן-הַכֹּבָשִׁים וּמִן-הָעֵיזִים תִּקְחוּ:**

ה"א **תָמִים •** בלא מום. **בֶּן שָׁנָה •** כל שנתו קרוי בן שנה, כלומר שנולד בשנה זו. **מִן הַכֹּבָשִׁים וּמִן הָעֵיזִים •** או מזה או מזה, שאף עז קרוי שנה, שנאמר: (דברים 17) **"וְשָׁה עֵיזִים".**

אשל אברהם - הרב אלטוילי

שאינ הפירוש בבגמרא פסחים סא, א שהוא לשון סורסי ופירושו "תשחטו", שהרי לקמן פסוק ו נאמר "ושחטו אותו" (ראה רש"י שם). וראה רש"י שם פסחים ס, א: "איש לפי אכלו תכסו, והיננו תשחוט, כדמתרגמינן ושחט - ויבוס". תורה ה

(ה) **תָמִים - בלא מום -** ראה גם רש"י ויקרא א, ג. **בֶּן שָׁנָה -** כל שנתו קרוי "בן שנה", כלומר שנולד בשנה זו - מה שאין כן אם עברה עליו כבר שנה משנולד, פסול לקרבן פסח (נח"י).

מִן הַכֹּבָשִׁים וּמִן הָעֵיזִים - או מזה או מזה - ולא שצריך ליקח משניהם. וראה גם רש"י דברים טו, ב. **שָׁה עֵז קְרוִי "שָׁה" -** שלא תאמר שפזנת הפתוב שצריך לקחת שנה דהינו כבשים, ונוסף על זה יביא מן העזים שאינו שנה, אלא גם העז קרוי שנה, וממילא בהכרח שפזנת הפתוב שיקח "או מזה או מזה" (דברי יוד).

שְׁנַאמֵר "וְשָׁה עֵיזִים". - דברים יד, ד. תורה ו

וגו'. זהו משמעו לפי פשוטו. ועוד יש בו מדרש - מכילתא על הפסוק, ללמד שאחר שנמנו עליו יכולין להתמעט ולמשך ידיהם הימנו ולהמנות על שיה אחר, אף אם באו למשך ידיהם ולהתמעט - "מהיות משה", יתמעטו בעוד השנה קיים, בהיותו בחיים, ולא משנשחט - ברש"י פסחים 5ט, א: "בעוד היותו לשנה יתמעטו". וכן ביומא מט, ב: "בעוד שהותו קצמת יתמעטו, ולא משנשחט". ובגיטין כה, א: "בהיותו של שנה יתמעטו".

בְּמִכְסַת - תשובון - וכן ברש"י וזבחים כג, א: "לשון מנן". אף ברש"י פסחים סא, א: "לשון מנויין". **וְכֵן "מִכְסַת הָעֶרְבֹף" -** ויקרא כז, כג. מנין דמינו (רש"י ערכי יד, ט).

לְפִי אֲכָלוּ - הראוי לאכילה, פרט לחולה וזקן שאינו יכולין לאכל פזית - שאינו נמנים על הפסח. **תִכְסּוּ -** "תתמנן" - אוינקלוס. ופירושו "תתמנן" בעצמכם, ולא שתמנו אחרים (מ"א). וגם מבואר בזה

שיקוהו "בעשר לחרש". הנה - פסח מצרים מקחו "בעשור", ולא פסח דורות - שכן "הזה" בא למעט, זה ולא אחר. וראה הטעם ברש"י לקמן פסוק ו.

שָׁה לְבֵית אֲבֹתָ - למשפחה אחת - כלומר, בית אב היא משפחה אחת, וממילא "לבית אבות" פירושו למשפחות. וראה גם רש"י לקמן פסוק מז **"שָׁה לְבֵית אֲבֹתָ,** שנמנו עליו למשפחות". וראה עוד רש"י שם שהוא דוקא בפסח מצרים, אבל לא בפסח דורות.

הרי שהיו מרבין - והיו גרים בכמה בתים.

יְכוֹל שֶׁהָאֶחָד לְכָלֶּן? תְּלַמּוּד לּוֹמֵר: "שָׁה לְבֵית" - כלומר, אותה משפחה מורחבת היתה נמנית לפי בתים. תורה ד

(ד) **וְאִם יִמְעַט הַבַּיִת מֵהַיּוֹת מִשָּׁה -** ואם יהיו מועטים מהיות משה אחד, שאין יכולין לאכלו, ויבא - השנה. **וְלָקַח הוּא וְשִׁכְנוּ**

(1) וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם לְחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשַׁחֲטוּ אֹתוֹ כָּל קָהָל עַדְת־יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֲרָבִים:

ויהי לכן למטרא עד ארבעא עשרא יומא
לירחא הדין ויכסון יתה כל קהלא כנשטא
דישראל בין שמשאי:

כ"ט - וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת • זהו לשון בקור, ששעון בקור ממום ארבעה ימים קדם שחיטה. ומפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים, מה שלא צוה בן בפסח דורות? היה רבי מתניא בן חרש אומר: הרי הוא אומר: "ואעבר עליך ונראה ונהנה עתה דדים", הגיעה שבועה שנשבעתי לאברהם שאגאל את בניו ולא היו בידם מצות להתעסק בהם, כדי שיגאלו, שנאמר: (שם) "ואת ערם ועריה", ונתן להם שתי מצות: דם פסח ודם מילה שמלו באותו הלילה, שנאמר: (שם) "מתבוססת בדםיך", בשני דמים, ואומר: (זכריה ט) "גם את בדם-בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו", ושהיו שטופים בעבודת-כוכבים, אמר להם: "משכו וקחו לכם", "משכו" ידיכם מעבודת-כוכבים "וקחו לכם" צאן של מצוה. ושחטו אתו וגו' • וכי בלן שוחטין? אלא מכאן, ששלוחו של אדם כמותו (מכילתא. קידושין מא). קהל עדת ישראל • קהל ועדה וישראל. מכאן אמרו: פסחי צבור נשחטין בשלש בתות, זו אחר זו. נכנסה פת ראשונה, ננעלו דלתות

אשל אברהם - הרב אלאשולי

(1) וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת - זהו לשון בקור - מה שאין-כן שאר "משמרת" שבמקרא (נחלת יעקב).

שמעון בקור ממום ארבעה ימים קדם שחיטה. ומפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים, מה שלא צוה בן בפסח דורות - אף שגם פסח דורות צריך ביקור מומים ארבעה ימים קודם לשחיטה, אף לא הצריך שיקחוהו בעשור לחדש (וכדלעיל ברש"י פסוק ג), כי המוכר עצמו יכול לבקר כמה טלאים לצורך הקונים (משכיל לדוד).

היה רבי מתניא בן חרש אומר - מכילתא מסכתא דפסחא פרק ה. הרי הוא אומר - יחזקאל טו, ח. "ואעבר עליך ונראה ונהנה עתה דת דדים", הגיעה שבועה שנשבעתי לאברהם שאגאל את בניו, ולא היו בידם מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו, שנאמר - שם טו, ו.

"ואת ערם ועריה" - מן המצות (רש"י שם). וראה רש"י בראשית מב, ט ש"עריה" הוא לשון גילוי וכתורת מנחם" כתב ש"ערום" רומז לקף שהיו ערופים מן המצות, ו"עריה" רומז לקף שהיו שקועים ברע.

ונתן להם שתי מצות: דם פסח - ולכן הקדים לקיחתו לשחיטתו, כדי שיתעסקו במצות.

ודם מילה, שמלו באותו הלילה - ואף שאין מלין בלילה (ראה מגילה ב, א),

יש לומר שאיסור זה נתחדש רק במתן תורה, שכן לומדים את זה ראה מגילה (שם) מהפסוק (ר"פ תר"ט): "וביום השמיני ימול בשר ערלתו". וכן משמעות לשון רש"י בבבאשית יז, כג: "ביום ולא בלילה", משמע שאילו רצה אברהם היה יכול למול בלילה.

שנאמר - שם טו, ו. "מתבוססת בדםיך", בשני דמים - דם פסח ודם מילה (רש"י כריתות ט, א). וראה רש"י יחזקאל שם: "וששנה לומר שני פעמים בדםיך חיי, לפי שבדם פסח ובדם מילה נגאלו".

ואומר - זכריה ט, יא.

"גם את בדם בריתך" - דם מילה. אבל ראה רש"י שם שהפגנה ל"דם הברית שנזרק עליכם בסיני", ושפגנת הפסוק לגאולת בבל ולגאולה העתידה.

שלחתי אסיריך מבור אין מים בו". ושהיו - בכמה נוסחאות: ולפי שהיו ובדפוס שני: ועל שהיו.

שטופים בעבודה-זרה, אמר להם - לקמן פסוק כא. וראה רש"י שם.

"משכו וקחו לכם", "משכו" ידיכם מעבודה-זרה, "וקחו לכם צאן" של מצוה - אין זה טעם נוסף, אלא על פי המבואר לעיל שטעם לקיחת השנה בעשירי בניסן היה כדי שיתעסקו במצות, מבואר גם מה שאמר להם בלשון "משכו וקחו" וכתורת מנחם" כתב, שבפעם רק פעם מתורצת השאלה "מפני מה הקדים לקיחתו

לשחיטתו ארבעה ימים", מפני ש"משכו וקחו" אינן שתי פעולות נפרדות, אלא הן פעולה אחת, משכו ידיכם מעבודה-זרה בכה שתקחו לכם צאן של מצוה, שהרי הצאן היה העבודה-זרה של מצרים, וכשבני ישראל לקחו שה מן הצאן על-מנת לשחטו לקרבן פסח, היה בכך משום פרישה מעבודה-זרה. אלא שכדי שלקייח השנה אכן תהיה פרישה מלאה ומוחלטת מעבודה-זרה, היה צורך שהיא תתבצע ארבעה ימים לפחות לפני הקרבת הקרבן עצמו. כי מאחר שבני ישראל היו שטופים בעבודה-זרה, והיא היתה מושרשת עמוק בתוכם, היה עליהם להתעסק משך זמן בשה ובהכנתו לקרבן פסח, כדי שהעסוק המתמשך במצוה ישרש מתוכם את ההרגל לעבודה-זרה שדבק בהם.

ושחטו אתו וגו' - וכי בלן שוחטין - והלא אין שוחט אלא אחד (קידושין מא, ט).

אלא מכאן ששלוחו של אדם כמותו - וכשאחד שחט בשליחותם, נעשה כאילו כולם שחטו.

קהל עדת ישראל - קהל ועדה וישראל. מכאן אמרו: פסחי צבור נשחטין בשלש בתות זו אחר זו - וברש"י פסחים טד, א: "פסחי צבור, בין שהצבור מרובין, בין שהצבור מועטין ויכולין לשחט כולן בבת אחת,

הַעֲזֵרָה וְכוּ', כְּדֹאִיתָא בְּפִסְחִים' (דף סו). **בֵּין הָעֲרָבִים** • מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וְלִמְעַלָּה קְרוּי בֵּין הָעֲרָבִים, שֶׁהַשְּׁמֶשׁ נוֹטָה לְבֵית מְבוֹאוֹ לְעֵרֵב, וְלִשְׁוֹן "בֵּין הָעֲרָבִים" נִרְאֶה בְּעֵינַי, אוֹתָן שָׁעוֹת שְׂבִין עֲרִיבַת הַיּוֹם לְעֲרִיבַת הַלַּיְלָה. עֲרִיבַת הַיּוֹם בְּתַחֲלַת שְׁבַע שָׁעוֹת מְכִי יִנְטוּ צְלָלֵי עָרֵב, וְעֲרִיבַת הַלַּיְלָה בְּתַחֲלַת הַלַּיְלָה. עָרֵב, לְשׁוֹן נִשְׁף וְחֶשֶׁךְ, כְּמוֹ: (ישעיה כד) "עָרְבָה כָּל-שָׁמַחָה".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 114)

ומפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים (רש"י יב, ו) ארבעה ימים הם מִשְׁךְ הַזְּמַן הַנִּדְרָשׁ לְאָדָם לְקַבֵּל הַחֻלְטָה מִתּוֹךְ מִתְיָנוּת וְיָשׁוּב הַדַּעַת. וְכִפִּי שֶׁפָּרַשׁ רִש"י לְגַבֵּי הָעֲקֵדָה, שֶׁהַקֶּב"ה הִרְאָה לְאַבְרָהָם אֶת הַר הַמְּוֹרִיָּה רַק בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְמִסְעוֹ (שֶׁהוּא הַיּוֹם הַרְבִּיעִי מֵאֵז הַצּוּוֵי עַל הָעֲקֵדָה) "כִּדִּי שְׁלֵא יֵאמְרוּ, הִמְמוּ וְעָרְבּוּ פִתְאוּם וְטָרַד דַּעְתוֹ". וְאֵף כֹּאן: מִזְיוֹן שְׂבִנִי יִשְׂרָאֵל הָיוּ שְׁטוּפִים בְּאֵלִילִים, לֹא הָיָה דֵי בַפְעֻלָּה חֲדָפְעֵמִית כִּדִּי לְנִתְקֹת אוֹתָם מֵעֲבוּדָה זָרָה, אֲלֵא הָיָה צָרָךְ בְּאַרְבָּעָה יָמִים שֶׁל יָשׁוּב הַדַּעַת לְפָנָי פְּעֻלָּה זוּ.

(ו) וְלִקְחוּ מִן-הַדָּם וְנִתְּנוּ עַל-שְׂתֵי הַמְּזוּזוֹת וְעַל-הַמִּשְׁקוֹף עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר-יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם:

יש"י: «וְלִקְחוּ מִן הַדָּם • זו קבלת הדם. יכול ביד? תלמוד לומר: "אֲשֶׁר בִּפְּנֵי". הַמְּזוּזוֹת • הֵם הַזְּקוּפוֹת אַחַת מִכָּאן לַפֶּתַח וְאַחַת מִכָּאן. הַמִּשְׁקוֹף • הוּא הָעֲלִיּוֹן שֶׁהַדֶּלֶת שׁוֹקֵף עָלָיו כְּשׁוֹגְרִין אוֹתוֹ, לִינֵט"ל בְּלַע"ז. וְלִשְׁוֹן שְׁקִיפָה – חֲבֻטָּה, כְּמוֹ: (ויקרא כו) "קוֹל עֹלָה נִדְף" טֶרְפָּא דְשְׁקִיף, "חֲבוּרָה" מִשְׁקוּפֵי. עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם • וְלֹא עַל מִשְׁקוֹף וּמְזוּזוֹת שֶׁבְּבֵית הַתֶּבֶן וּבְבֵית הַבְּקָר, שְׂאִין דְרִין בְּתוֹכָן.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

לינטייר - lintier, משקוף.
בלעז, ולשון "שְׁקִיפָה" - חֲבֻטָּה - וְרֹאֵה רִש"י יְחֻקָּאֵל מ, טו שֶׁהִבִּיא בְּשֵׁם מְנַחֵם שֶׁהוּא "לְשׁוֹן הַשְּׁקִיפָה".
כְּמוֹ: "קוֹל עֹלָה נִדְף" - וְיִקְרָא כו, לו.
"טֶרְפָּא דְשְׁקִיפָה" - אֲוֹנְקְלוֹס שָׁם. עֹלָה שְׁנֻכָּבֵט. וְרֹאֵה גַם רִש"י שָׁם: "עֹלָה נִדְף - שֶׁהַרוּחַ דוֹחֵפוּ וּמִכְּהוּ עַל עֹלָה אַחַר וּמִקְשָׁקֶשׁ וּמוֹצִיא קוֹל, וְכֵן תִּרְגְּמוּ: קַל טֶרְפָּא דְשְׁקִיפָה, לְשׁוֹן חֲבֻטָּה".
"חֲבוּרָה" - לְקַמֵּן כֹּא, כו.
"מִשְׁקוּפֵי" - אֲוֹנְקְלוֹס שָׁם. וְרֹאֵה גַם רִש"י שָׁם "לְשׁוֹן חֲבֻטָּה".
עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם - רֹאֵה רִש"י לְקַמֵּן פְּסוּק מו "עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר יֹאכְלוּ אוֹתוֹ בָּהֶם, מִכָּאן שֶׁהָאוֹכֵל אוֹכֵל בְּשֵׁנֵי מְקוּמוֹת".
וְלֹא עַל מִשְׁקוֹף וּמְזוּזוֹת שֶׁבְּבֵית הַתֶּבֶן וּבְבֵית הַבְּקָר, שְׂאִין דְרִין בְּתוֹכָן - אֲבָל אִם דְרִים בְּתוֹכָם, אֵף עַל פִּי שְׂאִין אוֹכְלִים בְּתוֹכָם פְּסָחִים הָיוּ מְחַוְּיָבִים בְּהִזְדָּא, וְכִמוּ שְׁלוּמִדִּים זֹאת בְּמִכְיֻלְתָּא מִהֶאֱמֹר לְקַמֵּן פְּסוּק יג "לֹאֹת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אַתֶּם שָׁם" (רא"ם וגו' א). וְרֹאֵה רִש"י לְקַמֵּן פְּסוּק מו, שְׁלֻמִדִּים מִהֶפְסוּק שֶׁבְּפָנִים שְׂנִיתָן לְאֲכוּל אֶת הַפֶּסַח בְּכֶמֶה בָּתִּים. תוּרַח ח

צְלָלֵי עָרֵב" - יְרֻמְיָה ו, ד. וּפִירוּשׁוֹ: "שֶׁהַחֶמֶה נוֹטָה לְמַעְרָב וְהַצֵּל לְמִזְרַח, בְּשֹׁאֲדָם עוֹמֵד בְּגִגַּד הַחֶמֶה צֵלוּ נוֹטָה לְמִזְרַח" (רש"י פסחים נח, א).
וְעֲרִיבַת הַלַּיְלָה בְּתַחֲלַת הַלַּיְלָה. "עָרֵב", לְשׁוֹן נִשְׁף - רֹאֵה גַם רִש"י בְּרִכּוֹת ג, א: "בְּהָעֲרִיב הַיּוֹם קְרוּי נִשְׁף".
וְחֶשֶׁךְ, כְּמוֹ "עָרְבָה כָּל שָׁמַחָה" - יִשְׁעִיָּה כד, יא. הַחֲשִׁיכָה (רש"י שם). תוּרַח ז
(ז) וְלִקְחוּ מִן הַדָּם - זו קבלת הדם - שֶׁהִיא מִצְוָה בְּפָנָי עֲצֻמָּה, וְלֹא שֶׁהִלְקִיחָה טְפִלָּה לְנִתְיָנָה לִזְמַר שִׁיקְחוּ לְתַת עַל הַמְּזוּזוֹת (רא"ם). וְלִפִּי זֶה "וְלִקְחוּ מִן הַדָּם" פִּירוּשׁוֹ: וְקַבְּלוּ מִן הַדָּם (לבוש).
יכול ביד - כְּלוֹמַר אֵף בִּיד (רא"ם). וְהִינֵנו שִׁיקְבְּלוּ בְיָדוֹ מִקְיֻלּוֹת הַשְּׁחִיטָה (לבוש), וְאִין צִרִיף בְּלִי.
תלמוד לומר - לְקַמֵּן פְּסוּק כב.
"אֲשֶׁר בִּפְּנֵי" - מִשְׁמַע שֶׁהַקְּבֻלָּה הִיא בְּ"פְּנֵי", שֶׁהוּא בְּלִי (לבוש).
הַמְּזוּזוֹת - הֵם הַזְּקוּפוֹת, אַחַת מִכָּאן לַפֶּתַח וְאַחַת מִכָּאן. הַמִּשְׁקוֹף - הוּא הָעֲלִיּוֹן שֶׁהַדֶּלֶת שׁוֹקֵף עָלָיו כְּשׁוֹגְרִין אוֹתוֹ - וְרֹאֵה גַם רִש"י לְקַמֵּן כב, כד: "עַל שֵׁם שֶׁהַדֶּלֶת נֹקֵשׁ עָלָיו".

מִצְוָה לִיְחַלֵּק לְשֵׁלֶשׁ כְּתוּת זו אַחַר זו".
וְרֹאֵה בְּגִמְרָא שָׁם (סו, א) שֶׁכָּל כַּת צִרְיָה לְהוֹיֹת שֶׁל שְׁלֹשִׁים בְּנֵי אָדָם, עִין שֵׁם הַטַּעַם.
נְכַסְתָּה כַּת רֵאשׁוֹנָה נִנְעָלוּ דְלִתוֹת הַעֲזֵרָה וְכוּ' - "יִצְתָּה כַּת רֵאשׁוֹנָה וְנִכְנְסָה כַּת שְׂנִיָּה, יִצְתָּה שְׂנִיָּה נִכְנְסָה שְׁלִישִׁית".
כְּדֹאִיתָא בְּפִסְחִים - סד, א.
בֵּין הָעֲרָבִים - מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וְלִמְעַלָּה - מִחֻצוֹת הַיּוֹם וּמְעַלָּה.
קְרוּי "בֵּין הָעֲרָבִים" - וְרֹאֵה גַם רִש"י וְיִקְרָא כג, ה. וְכֵן בְּרִש"י פְּסָחִים ה, א. נח, א. אֲבָל רִש"י בְּבְרִכּוֹת כד, ב וּשְׁבַת ט, ב כַּתב שְׁזָהוּ מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּמְחַצָּה וְאֵילָף, אֲבָל מְחַצֵּי שֵׁשׁ עַד חֲצֵי שְׁבַע הַשְּׁמֶשׁ נִמְצָאֵת בְּרֵאשׁ כָּל אָדָם וְאֵינָה נוֹטָה לְשׁוֹם צד.
שֶׁהַשְּׁמֶשׁ נוֹטָה לְבֵית מְבוֹאוֹ - לְמִקּוֹם שִׁקְיַעְתּוֹ. וְיֵשׁ גּוֹרְסִים: לְצַד מְבוֹאוֹ. וְכֵן הוּא בְּרַמְבַּ"ן.
לְעָרֵב. וְלִשְׁוֹן "בֵּין הָעֲרָבִים" - שְׁהַרִי אִין כָּאן אֲלֵא עָרֵב אַחַד, וּמְהוּ "עָרָבִים" (רא"ם).
נִרְאֶה בְּעֵינַי, אוֹתָן שָׁעוֹת שְׂבִין עֲרִיבַת הַיּוֹם לְעֲרִיבַת הַלַּיְלָה, עֲרִיבַת הַיּוֹם בְּתַחֲלַת שְׁבַע שָׁעוֹת מ"בִּי יִנְטוּ

(ח) וְאָכְלוּ אֶת־הַבֶּשֶׂר בְּלֵילָה הַזֶּה צְלִי־אֵשׁ וּמִצּוֹת
 ח וַיִּכְלֹן יָת בְּסָרָא בְּלֵילָא הַהוּא טוּי נוּר
 וּפְטִיר עַל מְרִינְן יְכַלְגָּה :

עַל־מְרִימִים יֹאכְלֵהוּ:

כ"י אַת הַבֶּשֶׂר • וְלֹא גִידִים וְעֲצָמוֹת (מכילתא. פסחים פג.) • עַל מְרִימִים • כָּל עֹשֶׂב מִר נִקְרָא מְרוּר, וְצָנִים לְאָכַל מְרוּר, זָכַר לְ"וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם".

(ט) אַל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ 'נָא' וּבִשְׁל מִבֶּשֶׂל בְּמִים כִּי
 ט לֹא תִיכְלֹן מִנָּה כִּד חֵי וְאָף לֹא בִשְׁלֹא
 מִבֶּשֶׂל בְּמִיָּא אֶלְהֹן טוּי נוּר רִישָׁה עַל
 כְּרַעוּהִי וְעַל גְּוִיה :

אִם־צְלִי־אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל־כְּרַעְיוֹ וְעַל־קִרְבּוֹ:

כ"י אַל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא • שְׂאִינוּ צְלוּי כָּל צָרְכוֹ, קוֹרְאוּ 'נָא' בְּלִשׁוֹן עַרְבִי. וּבִשְׁל מִבֶּשֶׂל • כָּל זֶה בְּאֲזַהֲרַת "לֹא תֹאכְלוּ" (שם פב.) • בְּמִים • מִנֵּיין לְשֶׁאֲר מִשְׁקִין? תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "וּבִשְׁל מִבֶּשֶׂל", מִכָּל־מְקוֹם (שם). כִּי אִם־צְלִי־אֵשׁ • לְמַעַלְהָ, גִּזְר עָלֶיךָ בְּמִצּוֹת עֲשֵׂה', וְכֹאֵן הוֹסִיף עָלֶיךָ 'לֹא תַעֲשֶׂה', "אַל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ כִּי אִם צְלִי אֵשׁ". רֹאשׁוֹ עַל כְּרַעְיוֹ • צוּלְהוּ כְּלוֹ כְּאֶחָד עִם רֹאשׁוֹ וְעִם כְּרַעְיוֹ וְעִם קִרְבּוֹ, וּכְנִי מַעֲיוֹ נוֹתֵן לְתוֹכּוֹ אַחַר הִדְחָתָן (שם עה.) • וּלְשׁוֹן "עַל כְּרַעְיוֹ וְעַל קִרְבּוֹ", בְּלִשׁוֹן (לְקַמֵּי יג) "עַל צְבָאוֹתֵם", כְּמוֹ בְּצְבָאוֹתֵם – כְּמוֹת שֶׁהֵן, אֵף זֶה כְּמוֹת שֶׁהוּא, כָּל בִּשְׂרוֹ מִשְׁלֵם.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

אש, עובר עליו גם בלאו של אל תאכלו .. כי אם צלי אש". וראה גם רש"י פסחים מא, ריש עמוד ב "דכי אם צלי אש נמי אלאו דלא תאכלו קאי".

ראשו על כרעיו - צולחו כלו באחד - ראה גם רש"י פסחים ער, ריש עמוד א: "צלי אש ראשו על כרעיו וגו, כולו באחד משמע".

עם ראשו ועם כרעיו ועם קרבו - ראה גם רש"י ברכות יט, א: "על כרעיו ועל קרבו, כלומר עם כרעיו ועם קרבו".

וכני מעיו נותן לתוכו אחר הדחתן - ואז צולה הפל יחד.

ולשון "על כרעיו ועל קרבו", בלשון "על צבאותם" - לעיל ג, כו.

כמו בצבאותם, - כי יש "על" שהוא במקום אות ב"ת (רש"י בראשית כו, מ. לעיל ג, ט).

כמות שהן - ראה גם רש"י שם: "על צבאותם - בצבאותם, כל צבאם לשבטיהם". כלומר, שלא נשאר מהם אף אחד שלא יצא ממצרים (רא"ם). ואלו שלא רצו לצאת הרי מתו שם.

אף זה כמות שהוא, כל בשרו משלם - בשלימות. תורה י

הזמן נשכח משפת לשון הקדש, וההוכחה לכך היא מזה שמצינו שזוכר "נא" בתורה שנכתבה בלשון הקדש, ואם כן "נא" שבלשון ערבי ובלשון הקדש משמעם אחד. וראה גם "מענייני אגם" עמוד קלח-ט.

ובשל מבשל - כל זה באזהרת "אל תאכלו". - ובאילו פתוב: אל תאכלו ממנו נא ולא בשל מבשל. ולא שמצות עשה לבשל במים, שהרי נאמר "כי אם צלי אש" (רא"ם).

במים - מניין לשאר משקין - שאסור לבשלם גם בשאר משקין.

תלמוד לומר: "ובשל מבשל" - רבויא הוא, דהנה ליה למיכתב: נא ומבשל (רש"י פסחים מא, א).

מכל מקום - כל סוג של בישול, הן במים והן בשאר משקים. וראה פסחים שם וברש"י שנה כולל גם צלי קדר (שמתבשל ללא שום משקה רק ממה שנפלט מגופו). שגם זה נקרא "בשל מבשל".

כי אם צלי אש - למעלה - פסוק ח "ואכלו .. צלי אש".

גזר עליו 'במצות עשה', וכאן הוסיף עליו 'לא תעשה': "אל תאכלו ממנו .. כי אם צלי אש" - שאם אינו אוכל צלי

(ח) את הבשר - ולא גידים - הינו גידים הקשים בעצמות, אבל גידים הרפים הרי הם כבשר, כמבואר במכילתא (רא"ם).

ועצמות - שאם כן היה צריך לכתוב "ואכלו אותו" שנה כולל כל מה שיש בו (גרי"א).

על מדרים - כל עשב מר נקרא מרור - כמבואר בפסחים ולט, א) שהוקש מרור למצה: מה מצה מין זרעים אף מרור מין זרעים, למעט מרה של דג ועץ מר.

וצנם לאכל מרור - שאינו מוכן מה ענין לאכול ירק מר בשעת צאתם ממצרים.

זכר ל'וימררו את חיהם" - לעיל א, יד. תורה ט

(ט) אל תאכלו ממנו נא - שאינו צלוי כל צרבו - ברש"י פסחים מא, א: "צלי ואינו צלי".

קוראו "נא" בלשון ערבי - אבל ראה רש"י פסחים שם "בלשון הקדש קרוי נא". ונראה שאין סתירה ביניהם, כי מה שנקרא כן בלשון ערבי והו משום שמקורו בלשון הקדש, בשעה שכל הארץ דברו בלשון הקדש כמבואר ברש"י פרשת בראשית, אלא שעם

~ נקודות משיחות קודש ~ (ממכתב כלי לחג הפסח ו"א ניסן תשכ"ו. אגרות מלך כרך ב. עמ' נד - מתוך 'התקשרות')

ראשו על פרעיו ועל קרבו (יב, ט)

קרבו הפסח ה'יה שה - האליל של מצרים. בשחיתתו בא לידי בטוי בטולה המחלט של העבודה-זרה ופולחן האלילים. גם פיוס ישנה העבודה של שחיתת הפסח ובטול 'אלילים', ובשלת הפרטים של ראשו, 'פרעיו' ו'קרבו'.

ראשו: אסור לאדם לעשות את ראשו - שכלו והבנתו המגבלים - 'אליל', ולקבעו לסמכות הכי עליונה, אלא עליו להיות בטל לרצון העליון.

פרעיו: אסור לאדם לעשות אליל מהתאנה לכה ועצמה (תאות השלטון), למשול ולתבע את כל הנמצא סביבו.

קרבו: האדם אינו רשאי לעשות אליל מצרכיו הגשמיים, עד שאינו נרתע מפלום וכל האמצעים פשרים כדי להשיג את פרנסתו.

(י) ולא-תותירו ממנו עד-בקר והנתר ממנו עד-בקר באש תשרפו:

י"א < והנתר ממנו עד בקר • מה תלמוד לומר "עד בקר" פעם שניה, ליתן בקר על בקר, שהבקר משמעו משעת הגז החמה, ובא הכתוב להקדים שאסור באכילה מעלות השחר, זהו לפי משמעו. ועוד מדרש אחר: למד שאינו נשרף ביום טוב' אלא ממחרת, וכך תדרשנו: והנתר ממנו בבקר ראשון עד בקר שני, תעמד ותשרפנו.

(יא) וככה תאכלו אתו מתניכם חגרים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אתו בחפזון פסח הוא ליהוה:

י"ב < מתניכם חגרים • מזמנים לדרך. בחפזון • לשון בהלה ומהירות, כמו: "ויהי דוד נחפז ללכת", (מלכים ב ז) "אשר השליכו ארם בחפזם". פסח הוא לה' • הקרבן הוא קרוי פסח, על שם הדלוג והפסיחה שהקדוש-ברוך-הוא מדלג בתי ישראל מבין בתי מצרים וקופץ ממצרי למצרי, וישראל אמצעי

אשל אברהם - הרב אלאשולי

שאכילת פסח במתנים חגורים וכו' אינה מדין אכילת הפסח עצמו, אלא מצד זה שהם צריכים להיות מוכנים לצאת.
בחפזון - לשון בהלה ומהירות, כמו: "ויהי דוד נחפז ללכת" - שמואל א כג, כו.
"אשר השליכו ארם בחפזם" - מלכים ב ז, טו. במהרה לנוס (רש"י שם).
פסח הוא לה' - הקרבן קרוי "פסח", על שם הדלוג והפסיחה - וזהו הפירוש "אשר פסח", בשביל שפסח (רא"ם).
שהקדוש-ברוך-הוא מדלג בתי ישראל מבין בתי מצרים, וקופץ ממצרי למצרי וישראל אמצעי נמלט - וראה לשון רש"י לקמן פסוק יא: "היה מדלג מבתי ישראל לבתי מצרים".
ואתם עשו כל עבודותיו לשם שמם

"עד בקר" שני - של יום ט"ז. שהוא חולו של מועד (רש"י שם).
תעמד ותשרפנו - הוסיף תיבת "תעמוד", לומר שתחילת עמידתו לשריפה לא תהיה אלא בבקר שני, ולא שתשרפנו מבקר ראשון עד בקר שני (רא"ם). וכן מבואר מלשון רש"י פסחים שם: "והנתר ממנו לבקר ראשון - עד בקר שני המתינו ותשרפנו". וה"גור ארנה" כתב שרש"י דיק לכתוב "תעמוד ותשרפנו", כדי לומר שזו מצות-עשה לשרוף. תורה יא.
(יא) מתניכם חגרים - מזמנים לדרך - בלומר, לאו דוקא שיחגרו מתניהם ומקלם בידם, אלא העיקר שיהיו מוכנים לצאת לדרך, וכיון שדרך היוצאים לדרך לחגור מתניהם ומקלם בידם, אמר "מתניכם חגורים וגו'" (רא"ם). או יש לומר שפונת רש"י לומר

(י) והנתר ממנו עד בקר - מה תלמוד לומר "עד בקר" פעם שניה? ליתן בקר על בקר, שהבקר משמעו משעת הגז החמה - סתם בוקר הוא נץ החמה, ובפשטות זהו משום שהבוקר הוא ביחס לערב, וכיון שערב ענינו עריבת השמש, כך בקר ענינו זריחת השמש. אבל ראה רש"י יומא כ, ב ש"בקריו של לילה הוא עמוד השחר". ואולי משום כך הביא כאן רש"י פירוש נוסף.
ובא הכתוב להקדים שאסור באכילה מעלות השחר, זהו לפי משמעו. ועוד מדרש אחר - שבת כד, ב.
למד שאינו נשרף ביום טוב, אלא ממחרת, וכך תדרשנו: "והנתר ממנו בבקר ראשון - של יום ט"ו, הנזכר בפסוק שלפני זה.

נמלט, ואתם עשו כל עבודותיו לשם שמים. (דבר אחר) דרך דלוג וקפיצה, זכר לשמו שקרוי פסח, וגם פסח"א לשון פסיעה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ליקוטי שיחות כרך יב עמ' 161 ואילך - מתוך 'התקשרות')

פסח הוא לה' (יב, יא)

פסח הוא לה': הקרבן הוא קרוי פסח על שם הדלוג... ואתם עשו כל עבודותיו... דרך דלוג וקפיצה (רש"י) מה הצורך ב'דלוג' בשעת יציאת מצרים?

בני ישראל היו משעבדים במשך כמה דורות במצרים, שהיתה "ערות הארץ". משעה שהשתחררו מעבדות זו ועד שעמדו ליד הריסיני לקבל את התורה מפי הגבורה - עבר זמן קצר ביותר (ארבעים ותשעה ימים). מעבר חד שפזה אי אפשר לבצע אלא בדרך של 'דלוג וקפיצה'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (מכתב כלי י"א בניסן תשמ"ו - מתוך 'התקשרות')

זכרה תאכלו אותו, מתניכם חגורים, נעליכם ברגליכם, ומקלכם בידכם (יב, יא)

חזיו של אדם מתחלקים, בדרך כלל, לשלושה סוגים: האדם עצמו, קשריו עם סביבתו הקרובה, קשריו עם הסביבה הרחוקה.

שלושה חלקים אלו נרמזים בשלשת הפרטים האמורים - "מתניכם", "נעליכם", "מקלכם":

"מתניכם" - אדם צריך להגיע לחרות בכל הקשור בו עצמו. חרות זו נרמזת ב"מתניכם", שכן המתנים הם דבר המעמיד את כל הגוף עם הראש הנצב ועומד עליהם.

"נעליכם" - על האדם לעזור ולסייע לאנשים שאתם הוא בא במגע. ובאופן כללי יותר - להכניס אלקות וקדושה בכל סביבתו. ענין זה נרמז ב"נעליים", שהרי על ידי הרגל בא האדם במגע עם האדמה.

"מקלכם" - אדם חייב להשפיע גם על החלק בעולם שרחוק ממנו, שאינו מסוגל להגיע אליו, שהרי "חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם". דבר זה נרמז ב'מקל', שכן אדם משתמש במקל כדי להגיע לדבר שאינו יכול להגיע אליו בידו.

(יב) ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה והפיתו כל-כבוד בארץ מצרים מאדם ועד בהמה ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים אני יהוה:

יב ואתגליתו בארעא דמצרים בלילא הדין וקטול כל ביכרא בארעא דמצרים מאנשא ועד פעירא ובכל טעות מצרים אעבד דינין אנא יי:

י"ב ◀ ועברתי • כמלך העובר ממקום למקום, ובהעברה אחת וברגע אחד פלן לוקין (מכילתא). כל בכור בארץ מצרים • אף בכורות אחרים והם במצרים. ומנין אף בכורי מצרים שבמקומות אחרים? תלמוד

אשל אברהם - הרב אלאשילי

למצרים היתה כדי להציל את בני ישראל, אלא שבדרך אגב הכו פתוצאה מהעברה זו כל בכורי מצרים (הרבי).

ובהעברה אחת וברגע אחד פלן לוקין - מוסיף בזה, שאף שנאמר "והפיתו", ההפאה לא היתה באופן פרטי לכל מצרי ומצרי בהשגחה מיוחדת, אלא "והפיתו כל בכור", כולם הכו באחד, משום שההפאה היתה על ידי "ועברתי", בהעברה אחת וברגע אחד (הרבי).

כל בכור בארץ מצרים - אף בכורות אחרים והם במצרים - שאם לא כן, היתה לו לומר "כל בכורי מצרים" (נרא).

הוא פשוט: הקרבן קרוי פסח על שם שפסח ה', ולכן יש לעשות את עבודת הפסח לשם שמים (שכן "פסח הוא לה"), והעבודה צריכה להיות בדרך דילוג וקפיצה (בפזון). זכר לפסיקה ולדילוג ("אשר פסח ה'"), שעל שם כך נקרא "פסח".

וגם פשק"א - paske, פסח בצרפתית. **לשון פסיעה** - ונמצא שגם בצרפתית יש לפסח משמעות של פסיעה ודילוג. תורה יב

(יב) **ועברתי** - כמלך העובר ממקום למקום - שמוטרתו להגיע למחוז חפצו, ושהותו במקומות שהוא עובר בהם היא בדרך אגב בלבד, אף כאן משרת יציאתו של הקדוש ברוך הוא

דרך דלוג וקפיצה - דילוג ברגל אחת, וקפיצה בשתי רגלים - ראה אהלות פרק משנה ה ובפירוש רבינו עובדיה ברטנורא שם (הרבי). כלומר בנריות ובמהירות.

זכר לשמו - של קרבן פסח. **שקרוי "פסח"** - על שם הדילוג והקפיצה. בפירוש דברי רש"י אלו רבו הגירסאות והפירושים - ראה רא"ם "לבוש" ו"גור אריה" (יש שאינם גורסים "לשם שמים", ויש שאינם גורסים "דרך דילוג וקפיצה", ויש שמוסיפים "דבר אחר" לפני התיבות "דרך דילוג וקפיצה). אף לעניות דעתי נראה שהפירוש לפי הגירסא שבפנים (שהיא הגירסא הנפוצה והמקובלת)

לומר: (תהלים קלו) "למפה מצרים בכוריהם". מאדם ועד בהמה • מי שהתחיל בעברה תחלה, ממנו מתחלת הפרענות. ובכל אלהי מצרים • של עץ נרקבת, ושל מתכת נמסת ונתכת לארץ. אעשה שפטים אני ה' • אני בעצמי ולא על ידי שליח.

יג ויהי דמא לכון לאת על פתיא די אתון תמן ואחזי ית דמא ואיחוס עליכון ולא יהי בכון מותא לחבלא במקטלי בארעא דמצרים:

(יג) והיה הדם לכם לאת על הפתים אשר אתם שם וראיתי את הדם ופסחתי עליכם ולא יהיה בכם נגף למשחית בהפתי בארץ מצרים:

י"ג ויהי הדם לכם לאת • לכם לאות ולא לאחרים לאות. מכאן, שלא נתנו הדם אלא מבפנים. וראיתי את הדם • הכל גלוי לפני, אלא אמר הקדוש ברוך הוא, נותן אני את עיני לראות שאתם עסוקים במצותי, ופסחתי אני עליכם. ופסחתי • וחסמתי, ודומה לו: (ישעיה לא) "פסוח והמליט". ואני אומר: כל פסיחה, לשון דלוג וקפיצה: ופסחתי, מדלג היה מבתי ישראל לבתי מצרים, שהיו שרויים זה בתוך זה. וכן: (מלכים א יח) "פסחים על-שתי הסעפים", וכן כל הפסחים הולכים כקופצים, וכן "פסוח והמליט", מדלגו וממלטו מבין

אשל אברהם - הרב אלאשולי

ועדה. אבל כאן היות ושרו של מצרים לא ננבע עד קריעת ים סוף במבואר ברשי לקמן יד, לכן הוצרך לפרש שהפונה לפסילים מעץ ומתכת (יסוף הלל). אעשה שפטים אני ה' - אני בעצמי ולא על ידי שליח. כלומר "אני ה'" מוסב על "אעשה שפטים". תורה יג (יג) והיה הדם לכם לאת - לכם לאת, ולא לאחרים "לאת", מבאן שלא נתנו הדם אלא מבפנים - על פתח הבית מבפנים. כי אם לא כן, מהו "לכם"? שהרי הדם לא היה סימן עבורם אלא עבור המשחית. וראיתי את הדם - הכל גלוי לפני וראיתי את הדם - וראייתו של ישראל, ולשם מה הוא צריך לראות הדם. אלא אמר הקדוש ברוך הוא: נותן אני את עיני לראות - כלומר, מדובר כאן בהשגחה מיוחדת של הקדוש ברוך הוא על בני ישראל כדי להצילם (הריב). שאתם עסוקים במצותי - מצות קרבן פסח עם כל פרטי המצוות התלויות בה. והווי "וראיתי את הדם", דם קרבן פסח. ויתכן שיש לנקוד: במצותי (בלשון יחיד). ופסחתי - וחסמתי - מלשון חמלה ורחמים. וכן תרגם אונקלוס "ואחוס".

ומנין אף בכורי מצרים שבמקומות אחרים? תלמוד לומר: "למפה מצרים בכוריהם" - שמשמעות הפסוק שהקה בכוריהם אף שאינם במצרים, שאם לא כן היה לו לומר "למפה בכורי מצרים" (גרא). וראה רש"י שם: "בכוריהם לא נאמר, אלא בבכוריהם, עמדו בכורים וקפחו שוקן של אביהם המעבדים בישראל, כששמעו נגע עשירי מפי משה". מאדם ועד בהמה - מי שהתחיל בעברה, ממנו מתחלת הפרענות - ראה גם רש"י בראשית יט, יא. לעיל ג, כח. לקמן יד, יד. במדבר ה, כא. פי לולא זה היתה צריכה להתחיל הפורענות מהפחות חשוב, הינו הבהמה, אלא כיון שהאדם הוא ששעבר את ישראל לכן הוא לקה תחילה, ואילו בכורי הבהמה לא לקו מפני השעבוד, אלא מפני שהם עבודה זרה שלהן, לכן הם לוקים רק אחרי האדם. או יש לומר, שהפונה כאן היא ל"עברה" של עבודה זרה, שפיון שהאדם הוא שהתחיל בעברה זו לעשות את הבהמה לעבודה זרה, לכן הוא לוקה תחילה ורק אחר כך הבהמה שנעשתה עבודה זרה. ועדין צריך עיון. ובכל אלהי מצרים - של עץ נרקבת, ושל מתכת נמסת ונתכת לארץ - הינו שמדובר כאן באילילים של עץ ומתכת. וראה רש"י סוכה (כ"א) שפירש "אלהיה - שרה, המליץ

ועדה. אבל כאן היות ושרו של מצרים לא ננבע עד קריעת ים סוף במבואר ברשי לקמן יד, לכן הוצרך לפרש שהפונה לפסילים מעץ ומתכת (יסוף הלל). אעשה שפטים אני ה' - אני בעצמי ולא על ידי שליח. כלומר "אני ה'" מוסב על "אעשה שפטים". תורה יג (יג) והיה הדם לכם לאת - לכם לאת, ולא לאחרים "לאת", מבאן שלא נתנו הדם אלא מבפנים - על פתח הבית מבפנים. כי אם לא כן, מהו "לכם"? שהרי הדם לא היה סימן עבורם אלא עבור המשחית. וראיתי את הדם - הכל גלוי לפני וראיתי את הדם - וראייתו של ישראל, ולשם מה הוא צריך לראות הדם. אלא אמר הקדוש ברוך הוא: נותן אני את עיני לראות - כלומר, מדובר כאן בהשגחה מיוחדת של הקדוש ברוך הוא על בני ישראל כדי להצילם (הריב). שאתם עסוקים במצותי - מצות קרבן פסח עם כל פרטי המצוות התלויות בה. והווי "וראיתי את הדם", דם קרבן פסח. ויתכן שיש לנקוד: במצותי (בלשון יחיד). ופסחתי - וחסמתי - מלשון חמלה ורחמים. וכן תרגם אונקלוס "ואחוס".

המומתים. וְלֹא־יְהִיֶה בְכֶם נִגְף • אֲבָל הוֹנָה הוּא בְּמִצְרַיִם. (מכילתא). הָרִי שֶׁהָיָה מִצְרֵי בְּבִיתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, יְכוֹל יִמְלֹט? תְּלַמּוּד לֹמֵר: "וְלֹא־יְהִיֶה בְכֶם נִגְף", אֲבָל הוֹנָה בְּמִצְרֵי שְׂבָכְתִיכֶם. הָרִי שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל בְּבִיתוֹ שֶׁל מִצְרַיִם, שׁוֹמֵעַ אֲנִי יִלְקָה כְּמוֹתוֹ? תְּלַמּוּד לֹמֵר: "וְלֹא־יְהִיֶה בְכֶם נִגְף".

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ 'לקוטי שיחות' חלק לו, עמוד 50 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

קרוב כל יהודי באשר הוא

בנוגע לדם הפסח שנצטוו ישראל לתת על המשקוף, כתוב בפרשתנו "ולא יהיה בכם נגף למשחית בהפותי בארץ מצרים" (ב, יג). ופרש רש"י "הרי שהיה ישראל בביתו של מצרי, שומע אני ילקה כמותו, תלמוד-לומר ולא יהיה בכם נגף".

וזה ללמד הוראה נפלאה מדברים אלו בדרך קרוב בני ישראל לאביהם שבשמים.

דהנה ישנם האומרים, דאף שמוכנים הם לעסק בקרוב בני ישראל לתורה ומצוות, גם אם הם אנשים פשוטים ביותר, הנה זהו רק אם לכל-הפחות יגיעו לבית המדרש, ואז יתעסקו בקרובם. אף עם אנשים פאלו שאינם מגיעים מצד-עצמם לבית המדרש אינם רוצים להתעסק. שהרי לזה צריך להפסיק את הלמוד, ו"לרדת" למקומות בהם נמצאים אנשים אלו. ועל זה באה ההוראה מליל הפסח:

דהנה יהודי שנמצא בבית המצרי בלילה הזה, מעמידו ומצבו ברוחניות נמוך מאוד. דלאחר כל מה שעשו להם המצרים, ולאחרי המכות שקבלו המצרים, ולאחרי שהזירו בני ישראל שבלילה זה "לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר" (שם, כב), עדין נמצא הוא בבית של מצרי!

ועם כל זה, "ירד" הקב"ה "בכבודו ובעצמו" (הגדה של פסח, פיסקא ויציאנו), עד לביתו של המצרי, להציל גם יהודי זה ולהוציאו ממצרים, והוא מצד חבתו של הקב"ה לכל אחד מישראל.

ומזה לומדים גם בנוגע אלינו, ש"דין לעבד שיהא פרבו" (ברכות נח, ב. ועוד). דכשם שהקב"ה ירד "בכבודו ובעצמו" עד לביתו של מצרי לקרב בן ישראל לתורתו ועבודתו, כן צריך כל אחד לקרב כל יהודי באשר הוא לדרכי ועבודת הבורא יתברך, גם אם לזה צריך "לרדת" ממעמדו ומצבו הנעלה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ 'לקוטי שיחות' חלק ה, עמוד 175 ואילך, ועוד - מתוך 'לקראת שבת')

איה יכול אדם להרגיש פאלו הוא יצא ממצרים?

שנו חכמים במשנתם "בכל דור ודור חיב אדם לראות את עצמו פאלו הוא יצא ממצרים, שנאמר והגדת לבנך גוי" (פסחים קטז, ב במשנה).

אשל אברהם - הרב אלאשולי

למשחית לחבל אינו מבחין בין צדיק לרשע", ואם כן צריך עיון איה הבטיח פאן ש"לא יהיה בכם נגף" בשום מצב? ומירץ בספר "יקרא דאורייתא", שההבטחה פאן היתה שבשהישראל נמצא בביתו של המצרי, אזי המכה לא תבא על ידי מלאך המשחית, כי אז לא היה מבחין בין ישראל למצרי, אלא היא תבא על-ידי הקדוש-ברוך הוא בעצמו בשביל להציל את הישראל שנמצא בבית המצרי. ולפי זה צריך לומר שגם בשהמצרי נמצא בבית של הישראל והוא לוקה, כמו שכתב לעיל, לא היתה המכה על ידי מלאך המשחית, שהרי לא נתנה למלאך רשות להכנס לבתיהם של ישראל, ואם היה נכנס לא היה מבחין בין ישראל למצרי, אלא המכה היתה על-ידי הקדוש-ברוך הוא בעצמו

המצרי שבבתיכם ילקה. הרי שהיה ישראל בביתו של מצרי, שומע אני ילקה כמותו - שהרי רק על הבתים נאמר "ויפסחתי עליכם", אבל בביתו של המצרי לבאורה ילקה כמותו.

תלמוד לומר: "ולא יהיה בכם נגף" - שגם במצב כזה שהיה ניתן לומר שכן "יהיה בכם נגף", מפני שנמצא בין המצרים הלוקים, גם אז "לא יהיה בכם נגף". וגם על מקרה זה מוסב הלימוד הכללי המובא לעיל "אבל הנה הוא במצרים", שכן בשהישראל הנמצא בין המצרים הלוקים אינו לוקה כמותם, הרי אין לה "אבל הנה הוא במצרים" גדול מזה. והנה לקמן פסוק כב מזהיר הכתוב: "ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר", וברש"י שם "שמאחר שנתנה רשות

במצרים - הלימוד הוא מיתור תיבת "בכם", ש"בכם" לא יהיה, אבל במצרים הוא כן יהיה, ומדובר אף במצבים שהיה ניתן לומר שלא יהיה גם במצרים, מפני ישראלים השורים בהם, וכפי שמפרט מיד. אלא שכאן הדרש הוא בכללות "הנה הוא במצרים", ובהמשך מכאר את הדרש בפירוט לפי המצבים שבהם מדובר, וכדלקמן.

הרי שהיה מצרי בביתו של ישראל, יכול ימלט - מפני שהקדוש-ברוך הוא מדלג על בתי ישראל. תלמוד לומר: "ולא יהיה בכם נגף", אבל הנה במצרי שבבתיכם - כלומר, הדייק הוא מזה שנגמר "בכם", שמהו מובן שיש מצב שהנגף לא יהיה "בכם" אבל יהיה "בבתיכם", וזהו בשהמצרי שורה בבתיכם, שאז

ולכאורה תמוה הדבר, איך יכול האדם להרגיש "כאילו הוא יצא ממצרים", בעוד ש'יצאת מצרים היתה בשנת ב'תמ"ח, ומאז ועד עתה עברו אלפי שנים?

ויש לבאר הדברים על-פי מה שבאר המהר"ל מפראג בספרו גבורותיה' (פס"א, וראה שם פנ"ב), שביציאת מצרים בנוסף לזה שיצאו מארץ מצרים בפעל, הרי אז נפעל שנהיו ישראל בני חורין בעצם, ובלשונו "כי אחר שהוציא הקב"ה את ישראל ממצרים ונתן אותם בני חורין כו', זה השם הוא לישראל בעצם, והפעלה והחשיבות שיש בזה לא נתבטל בגלותם".

ונמצא, שמאז יציאת מצרים אי-אפשר כלל שיהיו בני ישראל בגדר "עבדים", וגם כאשר נמצאים בגלות הרי הם "בני חורין".

והנה מבאר בספר התניא (שער היחוד והאמונה פ"ב) שדב"ר שהוא נגד הטבע, הנה כדי שיתקיים הדבר ולא יתבטל, יש צורך שיחדש הקב"ה ויפעל את הנס בכל רגע ורגע, ואם יפסיק הקב"ה לחדשו לרגע אחד, יתבטל הנס ויחזרו הדברים לטבעם. ועל-פי-זה, מפינו ש'ענין זה שישראל הם בני חורין בעצם ואי-אפשר שיהיו עבדים, הוא נס שלמעלה מן הטבע לגמרי, הרי מובן שנס זה מתחדש בכל רגע, ובכל רגע ורגע הקב"ה מוציא אותנו ממצרים, ופועל בנו להיות 'בני חורין'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ 9 לקו"ש חלק ט"ו, עמ' 114 - מתוך 'לקראת שבת')

להשריש בלב את המיאוס ברע

ולא יתלה בכם נגף למשחית בהכתי בארץ מצרים:

הרי שהיה ישראל בביתו של מצרי שומע אני ילקה כמותו, תלמוד לומר ולא יתלה בכם נגף (יב, יג. ובפרש"י) יש ללמד הוראה נפלאה מדברים אלו כ"עשה טוב", וקרוב פסח כ"סור מרע". קרוב פסח היה שה, שנגזר על ידי הקב"ה בגלל שנחשב בעיני המצרים כעבודה זרה. לא זו בלבד שבני ישראל נצטוו לשחטו למרות חמתם של המצרים, אלא אף נדרשו להחזיקו בבית ד' ימים כדי שהמיאוס וההפרדות מהרע יחדרו וישרשו בלבם.

(יד) והיה היום הזה לכם לזכרון וחתמתם אתו חג ליהוה לדרתיכם חקת עולם תחגגו:

ש"י • לזכרון • לדורות. וחתמתם אתו • (מכילתא) יום שהוא לך לזכרון אמה חוגגו, ועדין לא שמענו אי זהו יום הזכרון? תלמוד לומר: "זכור את היום הזה אשר יצאתם", למדנו שיום היציאה הוא יום של זכרון. ואיזה יום יצאו? תלמוד לומר: (במדבר לג) "ממחרת הפסח יצאו", הוי אומר יום ט"ו בניסן, הוא של יום טוב, שהרי ליל ט"ו אכלו את הפסח ולבקר יצאו (מכילתא) • לדרתיכם וגו' • שומע אני מעוט דורות שנים? תלמוד לומר: "חקת עולם תחגגו" (מכילתא) •

אשל אברהם - הרב אלאשולי

טוב - כאמור ו'חגותם אותו'.
שהרי ליל חמשה עשר אכלו את הפסח - כדלעיל פסוק ח.
ולבקר יצאו - ראה גם רש"י דברים טו, ו. ברכות ט, א: "מועד צאתך ממצרים - בבקר". אכל ראה לקמן פסוק נא "בעצם היום הזה", וברש"י דברים לב, מח דהינו "בחצי היום".
לדרתיכם - שומע אני מעוט דורות שנים תלמוד לומר: "חקת עולם תחגגו". - מיעוט רבים שנים. והינו הדור שיצאו ממצרים ודור בנייהם שהם היו באותו הנס [צריכים לחגוג את היום הזה] (משביל לדח). תורה טו

ועדין לא שמענו איזהו יום הזכרון - שהרי נזכרו עד כאן כמה זמנים: ראש חודש ניסן, ועשור לחדש (פסוקים ב-ג), ארבעה עשר וחמשה עשר לחדש (פסוקים רח). (רא"ם).
תלמוד לומר - לקמן יג, ג.
"זכור את היום הזה אשר יצאתם", למדנו שיום היציאה הוא יום של זכרון - וראה רש"י שם.
ואיזה יום יצאו? תלמוד לומר - במדבר לג, ג. וראה דברים טו, א וברש"י שם.
"ממחרת הפסח יצאו", הוי אומר יום חמשה עשר בניסן הוא של יום

בשביל להכות את המצרי בלבד. וזהו גופא החידוש של "אכל הנה הוא במצרים", שגם ב'שהמשחית לא יוכל להפגס לבית הישראל יתיה נגף במצרי השזוהה שם. תורה יד
(יד) לזכרון - לדורות - ולא רק "לכם" הנזכר קודם לכן, אלא גם "לדורות", וכמפורש לקמן "לדורותיכם" (נח"ע).
והנתם אתו - יום שהוא לך לזכרון אתה חוגגו - כלומר, יש כאן שני חיובים: א) לזכור את היום (כל השנה), ב) ולחגוג אותו (בכל שנה). וראה גם "באר בשדה".

שְׁבַעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ אֶךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבְּתוּ שָׂאֵר מִבְּתִיכֶם כִּי בְּלֹאֲכַל חֶמֶץ וְנִבְרַתָּהּ הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד־יוֹם הַשְּׁבַעִי:

טו שְׁבַעַת יוֹמִין פְּטִיר תִּיכְלוּן כְּרַם בְּיוֹמָא קְדַמָּא תְּבַטְלוּן חֲמִיע מִבְּתִיכוֹן אַרִי כֹל דִּיכּוֹל חֲמִיע וְיִשְׁתַּצִּי אֲנָשָׁא הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹמָא קְדַמָּא עַד יוֹמָא שְׁבַעֵאָה:

כ"ט - שְׁבַעַת יָמִים • שְׁטִינִינָא שֶׁל יָמִים. שְׁבַעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ • וּבְמָקוֹם אַחַר הוּא אוֹמֵר: (דברים טו) "שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת". (פסחים קב) לָמַד עַל שְׁבִיעֵי שֶׁל פֶּסַח שְׂאִינוּ חוֹבָה לְאָכַל מִצָּה, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יֵאָכַל חֶמֶץ. מִזֵּיִן אִף שֶׁשָּׁה רְשׁוּת? תִּלְמוּד לומר "שְׁבַעַת יָמִים", זוּ מִדָּה בְּתוֹרָה: דָּבָר שֶׁהִיא בְּכֹלל וְיִצָּא מִן הַכֹּלל לְלָמַד, לֹא לְלָמַד עַל עֲצָמוֹ בְּלִבְד יִצָּא, אֲלֵא לְלָמַד עַל הַכֹּלל כִּלּוּ פְּלוֹ יִצָּא: מַה שְׁבִיעֵי רְשׁוּת, אִף שֶׁשָּׁה רְשׁוּת. יְכוּל אִף לִזְלֶה הָרִאשׁוֹן רְשׁוּת? תִּלְמוּד לומר: "בְּעֶרְב תֹּאכְלוּ מִצּוֹת", הַכְּתוּב קִבְּעוּ חוֹבָה (שם כח). אִךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבְּתוּ שָׂאֵר • מְעַרְב יוֹם טוֹב, וְקָרוֹי רִאשׁוֹן לְפִי שֶׁהוּא לְפָנֵי הַשְּׁבַעָה. וּמִצִּינוּ מִקְדָּם קָרוֹי רִאשׁוֹן, כְּמוֹ: (איוב טו) "הָרִאשׁוֹן אָדָם תִּנְלָד?" הֲלִפְנֵי אָדָם נוֹלְדָת? אוֹ אִינוּ אֲלֵא רִאשׁוֹן שֶׁל שְׁבַעָה? תִּלְמוּד לומר: "לֹא-תִשְׁחַט עַל-חֶמֶץ", לֹא תִשְׁחַט הַפֶּסַח וְעִדוֹן חֶמֶץ קָיָם (מכילתא). הַנֶּפֶשׁ הַהוּא • כְּשֶׁהִיא בְּנִפְשָׁה וּבְדַעְתָּהּ, פָּרַט לְאַנוּס. מִיִּשְׂרָאֵל • שׁוֹמֵעַ אֲנִי תִכְרַת מִיִּשְׂרָאֵל וְתִלְדָּ לָהּ לְעַם אַחֵר? תִּלְמוּד לומר בְּמָקוֹם אַחֵר: "מִלְּפָנֵי", בְּכֹל מָקוֹם שֶׁהוּא רְשׁוּתִי.

אשל אברהם - הרב אלאטוילי

דְּבָרִים ד, טו: י"ד בְּנִיטוֹן. וְקָרוֹי "רִאשׁוֹן" לְפִי שֶׁהוּא לְפָנֵי הַשְּׁבַעָה - לְפָנֵי "שְׁבַעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ" הָאָמוֹר בְּפִסּוּק (רש"י פסחים ה, א). וּמִצִּינוּ מִקְדָּם קָרוֹי "רִאשׁוֹן", כְּמוֹ "הָרִאשׁוֹן אָדָם תִּנְלָד" - איוב טו, ו. הַלְּפָנֵי אָדָם נוֹלְדָת - בְּרִש"י איוב שם: "הַבְּטָרָם אָדָם תִּנְלָד". וּבְרִש"י פֶּסַחִים ה, א: "הַקּוֹדֵם לְאָדָם הָרִאשׁוֹן נוֹלְדָת". אוֹ אִינוּ אֲלֵא רִאשׁוֹן שֶׁל שְׁבַעָה - וְצִרִיף לְהַשְׁבִּיתוֹ רַק בְּטוֹ בְּנִיטוֹן. תִּלְמוּד לומר - לְקַמּוֹן לַד, כּוּ. "לֹא תִשְׁחַט עַל חֶמֶץ", לֹא תִשְׁחַט הַפֶּסַח וְעִדוֹן חֶמֶץ קָיָם - כְּלוֹמֵר, לֹא תִשְׁחַט אֶת הַפֶּסַח בִּיַּד בְּנִיטוֹן עַד שֶׁתְּבַעַר הַחֶמֶץ (רש"י לקמן כג, יח). אֲלֵא צִרִיף לְהַשְׁבִּית הַחֶמֶץ לְפָנֵי שְׁחִיטַת הַפֶּסַח, וּמִזֶּה מוֹבֵן שֶׁ"בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן" הַכּוּנָה לְעֶרֶב יוֹם טוֹב. הַנֶּפֶשׁ הַהוּא - כְּשֶׁהִיא בְּנִפְשָׁה וּבְדַעְתָּהּ - הִינּוּ מוֹיֵד (נח"א). וְלוֹמֵד כֵּן מִמֵּלֶת "הִיא", דִּהִינוּ בִּישׁוּבָה וּבְשִׁלְמוֹת דַּעְתָּהּ, מִפְּנֵי שֶׁלְשׁוֹן "הִיא" מוֹרָה עַל מַהוּתָהּ, שֶׁהִיא שְׂכֵלָה וְדַעְתָּהּ (רא"ם). וְיָאָה גַם רִש"י קִידוּשִׁין מג, א "דִּהוּא מִשְׁמַע שֶׁהִיא בְּהוּתָהּ וּבִישׁוּב דַּעְתָּהּ". פָּרַט לְאַנוּס - שְׂאֵז אִין נֶפֶשׁ הָאוֹכֵלֶת נִקְרָאת "הִיא", הַמוֹרָה עַל מַהוּתָהּ, אֲלֵא דְבָר אַחֵר הוּא הַפּוֹעֵל, וְהוּא

יִצָּא, מַה שְׁבִיעֵי רְשׁוּת אִף שֶׁשָּׁה רְשׁוּת - וּבִתְרָ בִּיאור רִאָה רִש"י דְּבָרִים שָׁם: "שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת - לָמַד עַל אֲכִילַת מִצָּה בְּשְׁבִיעֵי שְׂאִינָה חוֹבָה, וּמִכָּאֵן אֲתָה לָמַד לְשֵׁשֶׁת יָמִים, שֶׁהִיא שְׁבִיעֵי בְּכֹלל הִיא וְיִצָּא מִן הַכֹּלל לְלָמַד שְׂאִין אֲכִילַת מִצָּה בּוֹ חוֹבָה אֲלֵא רְשׁוּת, וְלֹא לְלָמַד עַל עֲצָמוֹ יִצָּא, אֲלֵא לְלָמַד עַל הַכֹּלל כִּלּוּ פְּלוֹ, מַה שְׁבִיעֵי רְשׁוּת אִף כּוֹלֵם רְשׁוּת, חוּץ מִלִּזְלֶה הָרִאשׁוֹן שֶׁהַכְּתוּב קִבְּעוּ חוֹבָה, שֶׁנֶּאֱמַר בְּעֶרְב תֹּאכְלוּ מִצּוֹת". וּבְרִש"י פֶּסַחִים כֶּתֵב קִצֵּת בְּאוֹפֵן אַחֵר: "מַה שְׁבִיעֵי רְשׁוּת - דְּכִתִּיב וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצַרְתָּ, דְּלֹא כִתִּיב תֹּאכְלוּ מִצּוֹת, שֶׁהִיא הוּצִיאָו מִן הַכֹּלל, אִף שֵׁשֶׁת יָמִים רְשׁוּת, שְׂאֵם רוּצָה יְכוּל לְאָכּוֹל בְּשָׂר בְּלֹא לֶחֶם אוֹ לְהַתְעַנּוֹת". וְכֵן כֶּתֵב הָרִאָם. יְכוּל אִף לִזְלֶה הָרִאשׁוֹן רְשׁוּת - כְּמוֹ כֹּל הַשְּׁבַעָה יָמִים. תִּלְמוּד לומר - לְקַמּוֹן פִּסּוּק יח. "בְּעֶרְב תֹּאכְלוּ מִצּוֹת" - קָרָא יִתְרָה הוּא, דִּהָא כִּתִּיב עַל מִצּוֹת וּמְרוּרִים לֹא כְּלוּדוּ (רש"י פסחים כח, ג). הַכְּתוּב קִבְּעוּ חוֹבָה - וְאֵם יִשֵּׁב וְלֹא אֲכַל עֵבֶר בְּעֵשָׂה (רש"י חֲלוּק ה, א). וְשֶׁאֵר הַיָּמִים אֵם רָצָה לְאָכּוֹל שְׂאֵר דְּבָרִים בְּלֹא [מִצָּה] הָרְשׁוּת בִּידוֹ (רש"י בִּיעַז כא, א). אִךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבְּתוּ שָׂאֵר - מְעַרְב יוֹם טוֹב - רִאָה גַם רִש"י

שְׁבַעַת יָמִים - שְׁטִינִינָא שֶׁל יָמִים - seiteine, קְבוּץ שֶׁל שְׁבַעָה יָמִים וְהִים (מַעֲיִנֵי אַנּוּס). וְרִאָה גַם רִש"י לְעִיל ג, כב. שְׁבַעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ - וּבְמָקוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר - דְּבָרִים טו, ח. וְרִאָה גַם רִש"י שָׁם. "שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת" - "וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצַרְתָּ לַח אֶלְהִיךָ". לָמַד עַל שְׁבִיעֵי שֶׁל פֶּסַח שְׂאִינוּ חוֹבָה לְאָכַל מִצָּה - מִשְׁמַע שֶׁהִלְמוּד הוּא מִזֶּה שֶׁלֹּא אָמַר "שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת", אֲלֵא "שֵׁשֶׁת יָמִים", לְמַעַט יוֹם הַשְּׁבִיעִי מַחֻבַּת מִצָּה. אִף הָרִאָם כֶּתֵב שֶׁהִלְמוּד הוּא מִזֶּה שְׂאִינוּ בְּהַמְשָׁךְ "וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצַרְתָּ לַח אֶלְהִיךָ", וְלֹא אָמַר "וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תֹּאכַל מִצּוֹת וְעֲצַרְתָּ תִּהְיֶה לְכֶם", וְזֶה נִקְרָא שֶׁהַשְּׁבִיעִי יִצָּא מִן הַכֹּלל. וְכֵן מִשְׁמַע מִלְשׁוֹן רִש"י פֶּסַחִים קב, א. הוּבָא לְקַמּוֹן בְּהַמְשָׁךְ. וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יֵאָכַל חֶמֶץ, מִנּוֹן אִף שֶׁשָּׁה רְשׁוּת - כְּמוֹ שֶׁהַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי רְשׁוּת. תִּלְמוּד לומר: "שֵׁשֶׁת יָמִים", זוּ מִדָּה בְּתוֹרָה - 'תוֹרַת כְּהֻנִּים' רִישׁ פְּרַשְׁת וְיִקְרָא מִדָּה ח. דָּבָר שֶׁהִיא בְּכֹלל וְיִצָּא מִן הַכֹּלל לְלָמַד, לֹא לְלָמַד עַל עֲצָמוֹ בְּלִבְד יִצָּא, אֲלֵא לְלָמַד עַל הַכֹּלל כִּלּוּ פְּלוֹ

(טז) וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יְהִי לָכֶם פֶּל־מְלֶאכֶה לֹא־יַעֲשֶׂה בָּהֶם אֶךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל־נַפְשׁ הוּא לְבַדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם:

טז וּבַיּוֹמָא קְדָמָא מְעַרַע קְדִישׁ וּבַיּוֹמָא שְׂבִיעָא מְעַרַע קְדִישׁ יְהִי לְכוֹן פֶּל עֵיבִידָא לֹא יַתְעַבֵּד בְּהוֹן בְּרַם דִּי מְתַאֲכֵל לְכָל נַפְשׁ הוּא בְּלַחֲדוּדְהִי יַתְעַבֵּד לְכוֹן:

כ"ז ◀ **מִקְרָא קֹדֶשׁ** • מקרא, שם דבר. קרא אותו קדש לאכילה ושתיה וכסות (מכילתא) • **לֹא יַעֲשֶׂה בָּהֶם** • אָפְלוּ עַל־יְדֵי אַחֲרִים. הוא לְבַדּוֹ • (יכול אף לִפְנֵעֵנִים? תלמוד לומר: "הוא לְבַדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם", לָכֶם וְלֹא לִפְנֵעֵנִים), הוא וְלֹא מְכַשִּׁירֵוּ, שְׁאֶפְשֵׁר לַעֲשׂוֹתָן מְעַרְב יוֹם־טוֹב. לְכָל נַפְשׁ • אָפְלוּ לְבַהֲמָה. יכול אף לִפְנֵעֵנִים? תלמוד לומר: "לָכֶם" (נסקה אחרת: תלמוד לומר: אף חלק) (ביצה כ"ח, ב"ד).

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת יום ב' דחג הסוכות ושבת חזלהמועד סוכות התשנ"ח)

מזה שהתורה התירה מלאכות האסורות ביום-טוב לצורך אכילת יום-טוב, נראה עד כמה שמחת יום-טוב הוא ענין עיקרי במועדים, וכמו שנאמר "מועדים לשמחה". והנה יודע דהארת המועדים מאירה בכל יום. ועל-פי הנ"ל דהשמחה הוא ענין עיקרי ביום-טוב, מוכן שגם שמחת יום-טוב צריך האדם להרגישה בכל השנה. זאת אומרת, דנוסף על שמחת האדם בעת קיום המצוה - "שמחה של מצוה", פועלת הארת המועדים שירגיש שמחה זו במשך כל היום.

(יז) וּשְׂמֵרְתֶם אֶת־הַמִּצְוֹת לִּי בְעֵצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת־עַבְדְּאֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּשְׂמֵרְתֶם אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם:

יז וְתִטְרוּן יְת פִּטְרָא אַרִי בְּכֻן יוֹמָא הַדִּין אֶפִּיקִית יְת חִילִיכוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם וְתִטְרוּן יְת יוֹמָא הַדִּין לְדִרְיֻכוֹן קָנִים עָלֵם:

אשל אברהם - הרב אלאשילי

הלימוד הוא מתיבת "הוא", ולכן כותב "הוא ולא מכשיריו".
וְלֹא מְכַשִּׁירֵוּ - מכשירי האוכל, כגון לעשות שפוד וספין ותנור וכירים (רש"י שבת כ"ד, ב).
שְׁאֶפְשֵׁר לַעֲשׂוֹתָן מְעַרְב יוֹם טוֹב - אָבֵל אִם אִי אֶפְשֵׁר לַעֲשׂוֹתָם מְעַרְב יוֹם טוֹב, מותר לעשותם ביום טוב, ולמדים זאת מתיבת "לָכֶם" - "לְכָל צְרִיכֵכֶם", ומעמידים זאת במכשירי אוכל נפש שאי אפשר לעשותם מערב יום טוב' (ראה ביצה כח, א).
לְכָל נַפְשׁ - אָפְלוּ לְבַהֲמָה - והלימוד הוא מתיבת "לְכָל" שְׂבָא לְרַבּוֹת. והטעם שמוותר לעשות מלאכת אוכל נפש עבור בהמה, פיון שמונונותיה מושללות עליו (ביצה כא, א).
יָכוֹל אֵף לְנִכְרִים? תְּלַמּוּד לֹמֵר: "לָכֶם" - וְלֹא לְנִכְרִים, פיון שאין מוונות הנכרי מושללות עליו (ביצה שם).
 בדפוס ראשון וכן ברא"ם הגירסא: תלמוד לומר "אף". תורה יז

היננו נכריים (ש"ע הרב ס' רמג ס"א). וכתב הרמב"ן שזהו אסמכתא בעלמא, ועיקר איסור אמירה לנכרי הוא מדרבנן. אף ה"גור אריה" כתב שהפנה לישראלים אחרים, והאזהרה היא גם עליו שלא יניח לישראלים אחרים לעשות מלאכתו ביום טוב.
הוא לְבַדּוֹ - "הוא" - "אשר יאכל לְכָל נַפְשׁ". ולכן הקדים לבאר התיבות "הוא לְבַדּוֹ" לפני "לְכָל נַפְשׁ", מפני שזה מוסב על "אשר יאכל" הכתוב לפני "לְכָל נַפְשׁ". וראה רש"י שבת כד, ב: "הוא לְבַדּוֹ - קראי יתירי ניהו, דמצי למכתב: אף אשר יאכל לְכָל נַפְשׁ יַעֲשֶׂה לָכֶם". ולפי זה צריך עיון מדוע רש"י כאן דורש רק תיבת "הוא" ולא גם תיבת "לְבַדּוֹ" שגם היא מיותרת, וכמו שדורשים שם בגמרא: "לְבַדּוֹ וְלֹא מִיֵּלָה שְׁלֵא בְּמִנְהָ". ויש לומר, שלרש"י על התורה הלימוד למעט מכשיריו הוא גם מתיבת "לְבַדּוֹ", דהיינו אוכל נפש לְבַדּוֹ, ולכן מעתיק אותה ב"דבור המתחיל", אלא שעיקר

האונס או השגה ההווים בה (רא"ם).
מישראל - שומע אני: תפרת "מישראל" ותלך לה לעם אחר, תלמוד לומר במקום אחר - ויקרא כב, ג.
"מלפני", בכל מקום שהוא רשותי - וראה רש"י שם: "ונכרתה וגו' - יכול מצד זה לצד זה, תפרת ממקומו ויתישב במקום אחר? תלמוד לומר: אני ה', בכל מקום אני". תורה טו
(טז) מִקְרָא קֹדֶשׁ - "מקרא" שם דבר - ופירושו: קריאת קדש (רא"ם). וראה גם רש"י לקמן טו, ד.
קרא אותו קדש - ולא שהוא קרוי קדש מעצמו, שאם כן היה צריך לומר: "היום הראשון מקרא קדש וגו'" (רא"ם).
לאכילה ושתיה וכסות - ברש"י ויקרא כג, לה: "קדשו במאכל ובמשחה ובכסות נקיה ובתפלה".
לא יַעֲשֶׂה בָּהֶם - אָפְלוּ עַל־יְדֵי אַחֲרִים - מזה שכתוב "יעשה" בציר"ה (לבוש ס' רמג). ו"אחרים" הפנה לאלו שאינם מצויין על השביתה ביום טוב,

ט"ו < ושמרתם את המצות • שלא יבאו לידי חמוץ, מפאן אמרו: תפח, תלטש בצונן. רבי יאשיה אומר: אל תהי קורא "את המצות", אלא "את המצות", בדרך שאין מחמיצין את המצות, אלא אם באה לידך, עשה אותה מיד. ושמרתם את היום הזה • ממלאכה. לדרתיכם חקת עולם • לפי שלא נאמר דורות וחקת עולם על המלאכה, אלא על החגיגה, לכך חזר ושנאו כאן, שלא תאמר: אזקרת "כל-מלאכה לא-יעשה", לא לדורות נאמרה, אלא לאותו הדור.

(יה) בראשון בארבעה עשר יום לחודש בערב תאכלו מצת עד יום האחד ועשרים לחודש בערב:

יח בניסן בארבעה עשר יומא לירחא ברמשא תיכלין פטירא עד יומא עשרין וחד לירחא ברמשא:

ט"ז < עד יום האחד ועשרים • למה נאמר, והלא כבר נאמר: "שבעת ימים"? לפי שנאמר "ימים", לילות מנין? תלמוד לומר: "עד יום האחד וגו'".

(יט) שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם פי' כל-אכל מחמצת ונכרתה הנפש ההוא מערת ישראל בנר ובאזרח הארץ:

יט שבעת יומין חמיר לא ישתכח בבתיכון ארי כל דיוכול מחמצת וישתצי אנשא ההיא מנפשטא דישראל בגיורא ובניציקא דארעא:

ט"ח < לא ימצא בבתיכם • מנין לגבולין? תלמוד לומר: "בכל גבולך". מה תלמוד לומר "בבתיכם"? -

אשל אברהם - הרב אלשוילי

"שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם", שהפסוק "עד יום האחד ועשרים" מוסב עליו, ולא על "בערב תאכלו מצות", שהרי כבר ביאר רש"י לעיל פסוק טו שמפסוק זה למדים שרק בערב הראשון חובה לאכול מצות (רא"ם). או יש לומר, שהפננה לפסוק טו "שבעת ימים מצות תאכלו", שמשמעו שאין לאכול חמץ שבעה ימים, כפי שפירש רש"י שם, אם פן למה נאמר שוב כאן שיש לאכול מצות עד היום האחד ועשרים, שמשמעו שאין לאכול חמץ עד יום האחד ועשרים.

לפי שנאמר "ימים", לילות מנין - שלא ימצא בו שאור, או שאין לאכול בו חמץ.

תלמוד לומר: "עד יום האחד ועשרים וגו'" - שתיבת "עד" פוללת גם לילות. תורה יט

(יט) לא ימצא בבתיכם - מנין לגבולין - גבולות שמחוץ לבתים כמו שדות וכרמים וכיוצא בהם (רא"ם). ובלשון הגמרא פסחים ה, ב: בורות שיחין ומערות.

תלמוד לומר - לקמן יג, ו.

מצוה אל תחמיצנהו. ושמרתם את היום הזה - ממלאכה. לדרתיכם חקת עולם - לפי שלא נאמר "דורות" ו"חקת עולם" על המלאכה אלא על החגיגה - לעיל פסוק יד.

לכך חזר ושנאו כאן - ואף שחזר ושנה רק על היום הראשון של פסח ("היום הזה"), כקושית ה"באר בשדה", יש לומר של"אחר שחזר ושנאו כאן" שהזכירו במלאכה (ביום הראשון) גם לדורות, בא זה וגלה לנו שהאמור לעיל "כל מלאכה לא יעשה בהם" נאמר גם לדורות, ושם מפורש גם "ביום השביעי". כלומר, פסוק זה הוא רק גילוי מילתא לענין האזקרה המפורשת לעיל, ולא שמפאן למדים איסור מלאכה לדורות.

שלא תאמר: אזקרת - לעיל פסוק טו.

"כל מלאכה לא יעשה", לא לדורות נאמרה, אלא לאותו הדור - שיצאו ממצרים. תורה יח

(יח) עד יום האחד ועשרים - למה נאמר? והלא כבר נאמר "שבעת ימים" - הפננה לפסוק שלאחריו

(יז) ושמרתם את המצות - שלא יבאו לידי חמוץ - ושימור הינו שיעסוק בבצק כל שעה (רש"י מנחות נג, א).

מפאן אמרו - פסחים מח, ב.

תפח - תלטש בצונן - תפח הבצק בידה שהיא רואה שרוצה לתפוח, תלטוש ידיה במים צונן ותקטפנה ותצטנן רש"י טו). וכונת רש"י לומר בזה: א) שאין זה רק עצה טובה, אלא הוא חיוב לשמרו מחמוץ, ולא רק משום שאז אסור לאכול, אלא שבין שניולוש לשם מצת מצוה אין להביאו לידי פסול, ב) החיוב הוא רק משעת לישיה ולא לפני כן (נח"י).

רבי יאשיה אומר - מכילתא.

אל תהי קורא "את המצות" אלא "את המצות", בדרך שאין מחמיצין את המצת - שהרי אין מקרא יוצא מידי פשוטו, ושמרתם את המצות מיירי במצות כפשוטו, אלא שדורש המקרא גם על המצוות (רא"ם).

כך אין מחמיצין את המצוה, אלא אם באה לידך, עשה אותה מיד - ראה גם רש"י מגילה ו, ב: "משבא לידי אקדים לעשות, דהכי תניא במכילתא, ושמרתם את המצות, אם באת לידך

מה בִּיתְךָ בְּרִשׁוֹתֶיךָ, אִף גְּבוּלְךָ שֶׁבְּרִשׁוֹתֶיךָ, יֵצֵא חֲמִצּוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכְבִּים שֶׁהוּא אֵצֶל יִשְׂרָאֵל וְלֹא קִבֵּל עָלָיו אַחֲרֵיכֶם. **פי כָּל-אֶבֶל מִחֲמִצָּת • לַעֲנֹשׁ כָּרַת עַל הַשְּׂאִיִּר.** וְהָלֹא כָּבֵד עָנֵשׁ עַל הַחֲמִץ? אֵלֹא שֶׁלֹּא תֹאמְרוּ: חֲמִץ שֶׁרְאוּי לֵאכִילָה עָנֵשׁ עָלָיו, שְׂאִיִּר שֶׁאִינוֹ רְאוּי לֵאכִילָה לֹא יַעֲנֹשׁ עָלָיו. וְאִם עָנֵשׁ עַל הַשְּׂאִיִּר וְלֹא עָנֵשׁ עַל הַחֲמִץ, הֵייתִי אוֹמֵר: שְׂאִיִּר שֶׁהוּא מִחֲמִץ אַחֲרֵים, עָנֵשׁ עָלָיו, חֲמִץ שֶׁאִינוֹ מִחֲמִץ אַחֲרֵים, לֹא יַעֲנֹשׁ עָלָיו. לָכֵן נֹאמְרוּ שְׂנֵיהֶם. (מכילתא). **בְּגֵר וּבְאֻרְחַ הָאָרֶץ • לְפִי שֶׁהִנֵּם נַעֲשֶׂה לְיִשְׂרָאֵל, הַצֶּרֶף לְרִבּוּת אֶת הַגֵּרִים.**

(ב) כָּל-מִחֲמִצָּת לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם כֹּפֵל מִחֲמִצָּת לֹא תִיכְלוּ בְּכָל מוֹתְבֵיכֶם תִּיכְלוּ פְּטִירָא:

תֹּאכְלוּ מִצּוֹת:

כִּי־אִם מִחֲמִצָּת לֹא תֹאכְלוּ • אֲזַהְרֶה עַל אֲכִילַת שְׂאִיִּר. כָּל מִחֲמִצָּת • לְהִבִּיא אֶת תַּעֲרֻבְתּוֹ. בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם תֹּאכְלוּ מִצּוֹת • זֶה בָּא לְלַמֵּד שֶׁתִּהְיֶה רְאוּיָה לְהֶאֱכֹל בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם, פָּרַט לְמַעֲשֵׂר שְׁנֵי וְחִלּוֹת תוֹדָה (מכילתא עיין שם) (שְׂאִיִּנִם רְאוּיִים לְהֶאֱכֹל בְּכָל מוֹשְׁבוֹת, אֵלֹא בִירוּשָׁלַיִם).

♦ יום חמישי ב' שבט ♦

(כא) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִשְׁכּוֹ וּקְחוּ לָכֶם צֹאן לְמִשְׁפַּחְתֵּיכֶם וְשַׁחֲטוּ הַפֶּסֶח:

כא ויקרא משה לכל זקני ישראל ויאמר אליהם אתנגידו וסיכו לכוזן (מן בני) ענא לזרעיתכוז וכוסו פסחא:

כִּי־אִם מִשְׁכּוֹ • מִי שֵׁישׁ לוֹ צֹאן, יִמְשֹׁף מִשְׁלוֹ. וּקְחוּ • מִי שֶׁאִין לוֹ, יִקַּח מִן הַשּׁוֹק. לְמִשְׁפַּחְתֵּיכֶם • שֶׁה לְבֵית אָבוֹת.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

מִצָּה. **שְׂאִיִּנִם רְאוּיִים לְהֶאֱכֹל בְּכָל מוֹשְׁבוֹת, אֵלֹא בִירוּשָׁלַיִם - וְאִין יוֹצְאִים בָּהֶם יְדֵי חוּבַת אֲכִילַת מִצָּה אֶפִּילוּ בִירוּשָׁלַיִם (רא"ם). תורה כא**

(כא) מִשְׁכּוֹ - מִי שֵׁישׁ לוֹ צֹאן, יִמְשֹׁף מִשְׁלוֹ - מה שהוצרך לומר להם בן אף שלכאורה פשוט הוא, יש לומר משום שבצווי נאמר (לעיל יב, א) רק "ויקחו להם", וכאן משה ואהרן ופירשו לבני ישראל שהכוננה: משכו או קחו.

וּקְחוּ - מִי שֶׁאִין לוֹ, יִקַּח מִן הַשּׁוֹק - זהו לפי פשוטו. אבל לפי מדרשו, ראה רש"י לעיל פסוק ו: "משכו ודיכם מעבודה זרה וקחו לכם צאן של מצודה" (רא"ם דברי דוד).

לְמִשְׁפַּחְתֵּיכֶם - "שֶׁה לְבֵית אָבֹת" - כְּדִלְעִיל פְּסוּק ג. הוסיף בנה, פיון שבפסוק נאמר "וקחו לכם צאן", אם בן מה שהוסיף אחר כך "למשפחותיכם" היא תיבה בפני עצמה, והרי זה כאילו כתוב "שה למשפחותיכם" (דברי דוד). ופירושו כלשון הכתוב לעיל "שה

- לְפִי שֶׁהִנֵּם נַעֲשֶׂה לְיִשְׂרָאֵל, הַצֶּרֶף לְרִבּוּת אֶת הַגֵּרִים. תורה כ

(כ) מִחֲמִצָּת לֹא תֹאכְלוּ - אֲזַהְרֶה עַל אֲכִילַת שְׂאִיִּר - וְהָאִמּוֹר בְּפִסּוּק יט מְדוּבָר בְּעוֹנֵשׁ, וְלֹא עָנֵשׁ הַכְּתוּב אֵלֹא־אִם־כֵּן הוֹקִיר (רא"ם).

כָּל מִחֲמִצָּת - לְהִבִּיא אֶת תַּעֲרֻבְתּוֹ - וּכְדַעַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר (פסחים מג, א) שְׂדוּרֵשׁ כָּל' לְרִבּוּת תַּעֲרֻבַת חֲמִץ, וְהִינוּ לַעֲנִין אֲזַהְרֶה בְּלִבְךָ וְלֹא לְחִיּוּב כָּרַת (רא"ם).

בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם תֹּאכְלוּ מִצּוֹת - זֶה בָּא לְלַמֵּד שֶׁתִּהְיֶה - הַמִּצָּה שְׂאֻבָּלִים אוֹתָהּ בְּלִיל יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן לְחוּבָה.

רְאוּיָה לְהֶאֱכֹל "בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם" - כִּי אִם הַפְּסוּק בָּא לְלַמֵּד שְׂחֻבָּה לְאִכּוּל מִצָּה "בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם", הִיָּה לוֹ לְכַתְּבוֹ לַעֲלִיל (פסוק ט) בְּהַמְשָׁךְ לַפְּסוּק שֶׁל "בְּעֶרְבַת תֹּאכְלוּ מִצּוֹת", וְלֹא בְּעִנְיַן בְּפִנֵּי עֲצֻמוֹ (רא"ם).

פָּרַט לְמַעֲשֵׂר שְׁנֵי וְחִלּוֹת תוֹדָה - שֶׁלֹּא יוֹצְאִים בָּהֶם יְדֵי חוּבַת אֲכִילַת

"בְּכָל גְּבוּלְךָ". מה תלמוד לומר: **"בְּבִתְיֶכֶם"** - שֶׁהָרִי נֹאמֵר "בְּכָל גְּבוּלְךָ" וּבִתִּים בְּכָל־ל. מה בִּיתְךָ בְּרִשׁוֹתֶיךָ אִף גְּבוּלְךָ שֶׁבְּרִשׁוֹתֶיךָ, יֵצֵא חֲמִצּוֹ שֶׁל נְכַרִּי שֶׁהוּא אֵצֶל יִשְׂרָאֵל וְלֹא קִבֵּל עָלָיו אַחֲרֵיכֶם - שְׂאִיִּר אִין חֲמִץ בְּרִשׁוֹת יִשְׂרָאֵל, וְאִין עוֹבֵר עָלָיו בְּכָל יִרְאֶה וּבִל יִמְצֵא.

כִּי כָּל אֶבֶל מִחֲמִצָּת - לַעֲנֹשׁ כָּרַת עַל הַ"שְּׂאִיִּר" - שְׂאִיִּר נִקְרָא "מִחֲמִצָּת" כִּי הוּא מִחֲמִץ אַחֲרֵים. וְהָלֹא כָּבֵד עָנֵשׁ עַל הַחֲמִץ - לַעֲלִיל פְּסוּק טו. וְלָמָּה הוֹצֵרְךָ לְכַתּוּב שׁוּב עַל הַשְּׂאִיִּר.

אֵלֹא שֶׁלֹּא תֹאמְרוּ: חֲמִץ שֶׁרְאוּי לֵאכִילָה - עָנֵשׁ עָלָיו, שְׂאִיִּר שֶׁאִינוֹ רְאוּי לֵאכִילָה - לֹא יַעֲנֹשׁ עָלָיו. וְאִם עָנֵשׁ עַל הַשְּׂאִיִּר וְלֹא עָנֵשׁ עַל הַחֲמִץ, הֵייתִי אוֹמֵר: שְׂאִיִּר שֶׁהוּא מִחֲמִץ אַחֲרֵים - עָנֵשׁ עָלָיו, חֲמִץ שֶׁאִינוֹ מִחֲמִץ אַחֲרֵים - לֹא יַעֲנֹשׁ עָלָיו. לָכֵן נֹאמְרוּ שְׂנֵיהֶם. בְּגֵר וּבְאֻרְחַ הָאָרֶץ

(כב) וּלְקַחְתֶּם אֲגַדַּת אֲזוּב וּמִבְּלֹתֶם בְּדָם אֲשֶׁר-בִּסְףּ
וְהִגַּעְתֶּם אֶל־הַמִּשְׁקוֹף וְאֶל־שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת מִן־הַדָּם
אֲשֶׁר בִּסְףּ וְאַתֶּם לֹא תִצְאוּ אִישׁ מִמִּפֶּתַח־בֵּיתוֹ
עַד־בֹּקֶר:

כב ותסבון אגדת אזוב ותבלין בדם
דבמנא ותדיון לשקפא ולתריין ספיא מן דמא
דבמנא ואתון לא תפקון אנש מתרע ביתה
עד צפרא:

כ"ב < אזוב • מין גרן שיש לו גבעולין. אגדת אזוב • ג' קלחין קרויין אגדה. אשר בסף • בכלי, כמו ספות
כסף. מן הדם אשר בסף • למה חזר ושנאו? שלא תאמר: טבילה אחת לשלש המטנות, לכך נאמר עוד
"אשר בסף", שתהא כל נתינה ונתינה "מן הדם אשר בסף": על כל הגעה, טבילה. ואתם לא תצאו וגו' •
מגיד שמאחר שנתנה רשות למשחית לחבל, אינו מבחין בין צדיק לרשע, ולילה רשות למחבלים הוא,
שנאמר: (תהלים קד) "בו תרמש כל חיתו יער" (מכילתא).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 78)

טבילה אחת לשלש המטנות (רש"י יב, כב) לזריקת הדם על שתי המזוזות ועל המשקוף היה גדר של זריקת הדם על
המזבח, כדאייתא במכילתא: "שלושה מזבחות היו להם במצרים, המשקוף ושתי המזוזות". וכן משמע מלשון רש"י כאן:
"לשלש המטנות". וכן כתב לעיל (פסוק ז): זו קבלת הדם. וכתב החיד"א (ספר דברים אהדים דרוש ז) ש"קבלת הדם בסף
ונתינתו על המשקוף והמזוזות . . . בודאי דינו שמצותו בכהנים, דהו בבורות בו בפסק".

~ נקודות משיחות קודש ~ (אורחותיה שמות כרך א עמ' שכה - מתוך 'התקשרות')

וטבלתם בדם אשר בסף (יב, כב)

במדרש פאן אמרו, ש'דם' רומזו למועד התורה.

וסימנך: 'רף' רומזו ל"ששים המה מלכות", **ששים** מסכתות, ו"שמונים פילגשים" - **שמונים** ברייתות (ראה במדבר פ"ח).

(כג) וְעַבְרַיִהוּהָ לְנִגְף אֶת־מִצְרַיִם וְרָאָה אֶת־הַדָּם
עַל־הַמִּשְׁקוֹף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וּפָסַח יְהוָה עַל־
הַפֶּתַח וְלֹא יָתֵן הַמִּשְׁחִית לָבֹא אֶל־בְּתִיכֶם לְנִגְף:

כג ויתגלי יי לממחי ית מצרים ויחזי ית
דמא על שקפא ועל תריין ספיא ויחוס יי על
תרעא ולא ישבוק לחבלא למיעל לבתיכון
לממחי:

כ"ג < ופסח • וחמל, ויש לפרש ודלג. ולא יתן המשחית • ולא יתן לו יכלת לבא, כמו: (בראשית כא) "ולא נתנו
אלהים להרע עמדי".

אשל אברהם - הרב אלאשולי

שהלילה בכללות הוא רשות של
מחבלים, ולכן לא הוזהרו בני ישראל
לצאת מפתח ביתם אלא בלילה, אבל
בבקר הורשו לצאת, כי אין זה רשותם
של מחבלים (דברי דוד).

שנאמר - תהלים קד, כ: "תשת חשף
ויהי לילה".

"בו תרמש כל חיתו יער" - כולל
המזיקים. תורה כג

(כג) **ופסח** - וחמל - כפירוש הראשון
ברש"י לעיל פסוק יג. וכתרגום
אונקלוס.

ויש לומר: ודלג - כפירוש השני שם.
ולא יתן המשחית - "ולא יתן" לו
יכלת "לכא" - שאף שנתנה לו רשות
לחבל ואינו מבחין בין צדיק לרשע, לא

כלי כסף (ראה רש"י שם).

מן הדם אשר בסף - למה חזר
ושנאו? **שלא תאמר טבילה אחת**
לשלש המטנות - במשקוף ושתי
המזוזות.

לכך נאמר עוד "אשר בסף", שתהא
כל נתינה ונתינה "מן הדם אשר
בסף", על כל הגעה - טבילה -
דהינו ש"מן הדם אשר בסף" מוסב על
"והגעתם" (באר בשדה).

ואתם לא תצאו וגו' - מגיד,
שמאחר שנתנה רשות למשחית
לחבל, אינו מבחין בין צדיק לרשע,
ולילה רשות למחבלים הוא -
כלומר, הרשות שניתנה במכת בכורות
למשחית לחבל היא רק בלילה, משום

לבית אבות" (רא"ם). והינו שה לכל
משפחה ומשפחה (ג"א). ואולי יש לומר
עוד, שרש"י בא לבאר בזה שמשה לא
שינה מהצווי כפי שנצטוה לומר, כי מה
שאמר משה "למשפחותיכם" זהו
פירוש של "שה לבית אבות" כפי
שנצטוה. תורה כב

(כב) **אזוב** - מין גרן שיש לו
גבעולין - גבעול הוא קנה האמצעי
שנזרע בראשו (רש"י סוכה יג, א).

אגדת אזוב - שלושה קלחין -
שרשים (רש"י שם).

קרויין אגדה. אשר בסף - בכלי -
אגן לקבל דם (רש"י ירמיה נב, ט). וראה
רש"י לעיל פסוק ז.

כמו **"ספות בסף"** - מלכים ב יב, יד.

כד ותשרון ית פתגמא הדין לקנים לך ולבניך
עד עלם:

(כד) ושמרתם את הדבר הזה לחקלך ולבניך עד
עולם:

כה ויהי ארי תעלון לארעא דיתן יי לכוון
קמא די מליל ותשרון ית פלחנא הדין:

(כה) והיה כירתבאו אליהארץ אשר יתן יהוה לכם
כאשר דבר ושמרתם את העבדה הזאת:

נשי"א ויהי פי תבאו • תלה הכתוב מצוה זו בכיאתם לארץ, ולא נתחייבו במדבר אלא פסח שעשו
בשנה השנית על-פי הדבור. כאשר דבר • והיכן דבר? (לעיל ו) "והבאתי אתכם אל הארץ וגו'".

כו ויהי ארי יימרון לכוון בניכוון מה פלחנא
הדין לכוון:

(כו) והיה כיריארמו אליכם בניכם מה העבדה
הזאת לכם:

כז ותימרון דבח חיס הוא קדם יי די חס על
פתי בני ישראל במצרים פד הנה מחי ית
מצראי וית פתנא שזיב וכרע עמא וסגידו:

(כז) ואמרתם זבח פסח הוא ליהוה אשר פסח
עלפתי בני ישראל במצרים בנפוא את מצרים
ואת פתינו הציל ויקד העם וישתחוו:

נשי"א ויקד העם • על בשורת הנאלה וכיאת הארץ, ובשורת הנאים שיהיו להם.

כח ואזלו ועבדו בני ישראל קמא דפקיד יי
ית משה ואהרן פן עבדו:

(כח) וילכו ויעשו בני ישראל כצוה יהוה
את משה ואהרן פן עשו:

נשי"א וילכו ויעשו וגו' • וכי כבר עשו? והלא מראש חדש נאמר להם? אלא מפיון שקבלו עליהם, מעלה
עליהם הכתוב כאלו עשו (מכילתא). וילכו ויעשו • אף ההליכה מנה הכתוב, ליתן שכר להליכה ושכר

אשל אברהם - הרב אלאשולי

שהיה לו לומר "וילכו בני ישראל
ויעשו", שאז היה משמע שעשו בזמן
שנקבע להם, אבל מזה שאמר "וילכו
ויעשו בני ישראל", שסמך להליכה עם
העשייה, משמע שמד שחלבו עשו (באר
בשרה).

והלא מראש חדש נאמר להם -
כדלעיל ברשי פסוק ג. ואם פן איך
שיך לומר שכבר באותו יום עשו קרבן
פסח.

אלא מפיון שקבלו עליהם - מעלה
עליהם הכתוב כאלו עשו. וילכו
ויעשו - אף ההליכה מנה הכתוב -
שאם בשביל הדיוק שלפני כן, שמעלה
עליהם הכתוב כאילו עשו מיד, היה
יכול לומר "ויצאו ויעשו" (עי' גרא), או
"וישמעו ויעשו".

לתן שכר להליכה ושכר לעשייה.
כאשר צוה ה' את משה ואהרן -
להגיד שבחן של ישראל, שלא

בביאור שם.
כאשר דבר - והיכן "דבר"?
"והבאתי אתכם אל הארץ וגו'" -
לעיל ו, ח. וראה גם לקמן יג, יא וברשי
שם. אלא ששם נאמר בפסוק "כאשר
נשבע", ולכן העתיק רשי" מהפסוק גם
את תיבת "נשאתי וגו'", שהיא לשון
שבועה, אבל כאן נאמר רק "כאשר
דבר", ולכן הסתפק בהעתקת התיבות
"והבאתי אתכם אל הארץ וגו'". תורה כו
(כז) ויקד העם - על בשורת הנאלה
וכיאת הארץ, ובשורת הנאים שיהיו
להם - שהרי אמר להם (פסוק כ) "והיה
פי יארמו אליכם בניכם". וראה רשי"א
בראשית כד, נב שהודאה על בשורה
טובה לומדים ממעשה אליעזר. תורה
כח

(כח) וילכו ויעשו בני ישראל - וכי
כבר עשו - מזה שכתוב "וילכו ויעשו"
משמע שמד שחלבו עשו (גרא). כלומר,

יתן לו יכולת לבא אל תוף הבית. וראה
רשי"א תהלים עח, נ: "פלט נתיב לאפו
- פשהקה כל בכור במצרים, הורה
דרך למשחית באף לבוא אל בתי
מצרים ולא לבתי בני ישראל".

כמו "ולא נתנו אלהים להרע עמדי"
- בראשית לא, ז. לא נתן לו יכולת
להרע. וראה גם רשי"א שם כ, ו. לעיל ג,
יט. תורה כד

(כה) והיה פי תבאו - כאשר תבאו
(רשי"א דברים לב, א).

אל הארץ - תלה הכתוב מצוה זו
בכיאתם לארץ - וראה רשי"א במדבר
טו, יח דהינו לאחר ריפושה וישיבה.

ולא נתחייבו במדבר אלא בפסח
אחד שעשו בשנה השנית על-פי
הדבור - במדבר ט, א. אבל ראה רשי"א
שם "שהוא גנותן של ישראל, שכל
ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא
הקריבו אלא פסח זה בלבד". וראה

לְעִשְׂיָהּ. כַּאֲשֶׁר צָוָה ה' אֶת־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן • לְהַגִּיד שְׂבָחַן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא הִפִּילוּ דָבָר מִכָּל מִצְוֹת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. וַיִּמְהוּ "בֵּן עֲשׂוֹ" ? אִם מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בֵּן עֲשׂוֹ.

◆ יום שישי ג' שבט ◆

כט ויהוה בפלגות ליליא ויני קטל כל בוכרא בארעא דמצרים מבוכרא דפרעה דעתיד למתב על פרימי מלכותה עד בוכרא דשביא די בבית אסירי וכל בוכרא דבקערא :

(כט) וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה וַיְהוָה הִכָּה כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פְּרֹעֹה הַיֹּשֵׁב עַל־כִּסְאוֹ עַד בְּכוֹר הַשֶּׁבִי אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה:

ישי' ויה' • כל מקום שנאמר ויה', הוא ובית דינו, שהני'ו לשון תוספת הוא, כמו פלוני ופלוני. הכה כל בכור • אף של אמה אחרת והוא במצרים. מבכור פרעה • אף פרעה בכור היה, ונשתיר מן הבכורות, ועליו הוא אומר: (לעיל ט) "בעבור זאת העמדתיך, בעבור הראתך את־כחי", כים סוף. עד בכור השבי • שהיו שמחין לאידם של ישראל. ועוד, שלא יאמרו: יראתנו הביאה זו הפרענות. ובכור השפחה בכלל היה, שהרי מנה מן החשוב שבכלן עד הפחות, ובכור השפחה חשוב מבכור השבי.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת י"א ניסן תשמ"ח)

ויהי בחצי הלילה (יב, כט) התחלת הגאולה היתה בחצי הלילה, והגאולה בפעל היתה בחצי היום ("בעצם היום הזה הוציא ה' את בני ישראל מארץ מצרים"). **חצי הלילה** - הרגע החשוף ביותר ביממה, מסמל מצב שבו האדם שקוע בחשכת העולם; וגם אדם זה **בכחו** 'לצאת ממצרים' ולעלות בדרך המובילה לקבלת התורה. **חצי היום** - הרגע המואר ביותר ביממה, מסמל מצב שבו האדם מקף באור התורה; וגם אדם זה **חזב** 'לצאת ממצרים' ולחוש שמצבו הנוכחי נחשב כ'מצרים' ביחס לדרגות גבוהות יותר.

אשל אברהם - הרב אלשוילי

שהפסוק מדבר במכת דבר כפי שפירש רש"י שם, מוסיף כאן רש"י שהדברים נאמרו בעיקר על מכת בכורות, ומשום כך אמר "העמדתיך" לפרעה בלבד, ולא לעם שהזכיר שם לפניו, כי במכת בכורות רק את פרעה השאיר משאך כל הבכורות שבעמו (ג"א).

עד בכור השבי - שהיו שמחין לאידם של ישראל. ועוד, שלא יאמרו: יראתנו הביאה פרענות זו - ראה גם רש"י לעיל יא, ה. ושם הביא רק טעם זה.

ובכור השפחה - הבן הבכור של השפחה.

בכלל היה - ולכן לא הזכיר כאן בכור השפחה אף שזכר בהתראת המכה, לעיל שם.

שהרי מנה מן החשוב שבכלן עד הפחות, ובכור השפחה חשוב **מבכור השבי** - הינו שהבכור עצמו הוא בשבי. אכל בהתראת המכה הזכירו, משום שלא נזכר שם בכור השבי. תורה ל

פלוני ופלוני. הכה כל בכור - אף של אמה אחרת והוא במצרים - ראה גם רש"י לעיל פסוק יב.

מבכור פרעה - אף פרעה בכור היה - בלומר, מ'בכור פרעה' האמור כאן, אין הכוונה לבנו בכורו של פרעה אלא לפרעה עצמו. ולמד זאת מ'בכור השבי', שפשם ש'בכור השבי' הינו שהשבי עצמו הוא הבכור, אף מבכור פרעה" פירושו שפרעה עצמו הוא הבכור (ג"א).

אכל במכילתא מדיקים כן ממה שנאמר "מבכור פרעה היושב על כסאו", ש'היושב על כסאו', והו בנו בכורו של פרעה שראוי לישב על כסאו, וממילא "מבכור פרעה" הכוונה שפרעה עצמו בכור.

ונשתיר מן הבכורות - דהינו שגם הוא היה צריך למות, אלא שניצל, ולכן נזכר כאן יחד עם כל הבכורות שהקה ה'.

ועליו הוא אומר - לעיל ט, טו.

"בעבור זאת העמדתיך, בעבור הראתך את כחי" כים סוף - ואף

הפילו דבר מכל מצות משה ואהרן - שאף שהצווי היה למשה ואהרן, ובני ישראל שמעו אותו ממשה ואהרן ולא מה', לא הפילו דבר.

ומהו "בן עשו" - שהרי כבר כתוב "ויעשו".

אף "משה ואהרן בן עשו" - שבינו שהם לא היו בכלל השעבוד והגאולה אלא היו בכלל הגואלים, וממילא היה ניתן לומר שלא היו צריכים לעשות הפסח, משמיענו הכתוב שגם הם עשו, כיון שסוף סוף גם הם נגאלו בפועל (ע"פ רא"ם וג"א).

תורה כט

(כט) ויה' - כל מקום שנאמר ויה' - וזהו דוקא כשאין ביאור אחר לתוספת הנא'ו (עידה לדרך).

הוא ובית דינו - ראה גם רש"י בראשית יט, כד. ואין זה סותר למה שנאמר לעיל (פסוק יב) "אני ה'", ופירש רש"י "אני בעצמי ולא על ידי שליח", משום שגם כאן הכוונה שה' הוא העיקר ובית דינו טפלים אליו (ג"א).

שהני'ו לשון תוספת הוא, כמו

ל וְקָם פְּרָעָה לִילָא הוּא וְכָל עַבְדֵיהּ וְכָל מִצְרַיִם וְהוּת צֹחֲתָא רַבְתָּא בְּמִצְרַיִם אָרִי לִית בֵּיתָא דִּי לִית הָוּה בְּהַ תְּמָן מִתָּא :

(ב) וַיִּקָּם פְּרָעָה לִילָא הוּא וְכָל־עַבְדָּיו וְכָל־מִצְרַיִם וַתְּהִי צָעֲקָה גְדֹלָה בְּמִצְרַיִם כִּי־אֵין בַּיִת אֲשֶׁר אֵין־שָׁם מֵת:

כ"ט - וַיִּקָּם פְּרָעָה • מִמָּטָתוֹ. לִילָא • וְלֹא בְּדֶרֶךְ הַמַּלְכִים בְּשֵׁלֶשׁ שָׁעוֹת בַּיּוֹם. הוּא • תַּחֲלָה, וְאַחֲר־כֵּן עַבְדָּיו, מִלְּמַד שֶׁהִיא הוּא מְחֻזָּר עַל פְּתֵי עַבְדָּיו וּמַעֲמִידֵן. כִּי־אֵין בַּיִת אֲשֶׁר אֵין־שָׁם מֵת • יֵשׁ שָׁם בְּכוֹר, מֵת. אֵין שָׁם בְּכוֹר, גְּדוֹל שֶׁבַפְּנֵית קְרוּי בְּכוֹר, שְׁנַאֲמַר: (תהלים פט) "אֵף אֲנִי בְּכוֹר אֶתְנַהוּ". דְּבַר אַחֵר: מִצְרִיּוֹת מְזוֹנֹת תַּחַת בְּעֲלִיָּהֶם וַיּוֹלְדוּת מְרוֹנִקִים פְּנוּיִים, וְהָיוּ לָהֶם בְּכוֹרוֹת הַרְבֵּה. פְּעָמִים, חֲמִשָּׁה לְאִשָּׁה אַחַת, כָּל אָחָד בְּכוֹר לְאָבִיו.

לא וְקָרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לִילָא וְאָמַר קוּמוּ פּוּקוּ מִגּוֹ עַמִּי אֵף אַתּוֹן אֵף בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָזִילוּ פְּלַחוּ קְדָם יְיָ כְּמָא דְהִוִּיתוּן אֲמַרְיִן:

(לא) וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לִילָא וַיֹּאמֶר קוּמוּ צְאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי גַם־אַתֶּם גַּם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְכוּ עַבְדוּ אֶת־יְהוָה כַּדְּבַרְכֶם:

כ"ט - וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לִילָא • מְגִיד שֶׁהִיא מְחֻזָּר עַל פְּתַח הָעִיר, וְצוּעָק: הֵיכָן מֹשֶׁה שְׂרוּי? הֵיכָן אַהֲרֹן שְׂרוּי?. גַם אַתֶּם • הַגְּבֻרִים. גַּם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • הִטָּף. וּלְכוּ עַבְדוּ אֶת ה' כַּדְּבַרְכֶם • הַכֹּל, כְּמוֹ שְׁאֲמַרְתֶּם וְלֹא כְּמוֹ שְׁאֲמַרְתִּי אֲנִי, בְּטַל "לֹא אֲשַׁלַּח", בְּטַל "מִי וְמִי הַהוֹלְכִים", בְּטַל "רַק צֹאנְכֶם וּבְקַרְכֶם יֵצֵאוּ".

אשל אברהם - הרב אלטשולר

אחריהם (משכיל לדוד). או שלומד בן מיתור תיבת "לילה", שהרי כבר נאמר שקם בלילה, אלא בא להשמיענו שמפני שהיה לילה לא ידע למצוא את מקום המצאם של משה ואהרן, ולפיכך היה נאלץ לחזור אחריהם ולצעוק, ואילו ביום היה יודע לכוון מקום שהותם (דברי חיד). ולפי זה תיבת "ויקרא" מוסבת על תיבת "לילה".

היכן משה שרוי? היכן אהרן שרוי? גם אתם - הגבורים - שאין לפרש על משה ואהרן, שהרי הם היו נכנסים ויוצאים בלא רשות, ראה רש"י לעיל ה, ד (משכיל לדוד).

גם בני ישראל - הטהף. ולכו עבדו את ה' כדברכם - הכל כמו שאמרתם, ולא כמו שאמרתי אני - וזהו "כדברכם", ולא כדברי (ע"פ רא"ם). כטל "לא אשלח" - לעיל ה, ב. שכן פעת אמר להם "קומו צאו מתוך עמי". כטל "מי ומי החלבים" - לעיל י, ח. שכן פעת אמר להם "גם אתם גם בני ישראל".

כטל "רק צאנכם ובקרכם יצאו" - לעיל י, כד. אלא "גם צאנכם גם בקרכם קחו", כמו שממשיך בפסוק הבא.

דבר אחר: מצריות מזונות תחת בעליהן ויולדות מרוקים פנויים - פנויים הוא פירוש של רוקים, ראה רש"י קידושין פב, א. והיו להם בכורות הרבה, פעמים הם חמשה לאשה אחת - ברש"י לקמן פסוק לג: "חמשה או עשרה בבית אחד".

כל אחד בכור לאביו - ולכן בכל בית היה מת, כי גם אם לא היה בכור לאמו היה בכור לאביו. אף אין פונתו שרק בכורי האב מתו, שהרי מזה שנאמר (לקמן יג, א) "קדש לי כל בכור פטר כל רחם", משמע שעיקר המכה היתה בכורי האם, אלא בא להשמיענו שגם בכורי האב מתו, ועל זה נאמר "וה' הכה כל בכור", הן בכור מאם והן בכור מאב, ומה שה' צוה לקדש רק בכורי האם, משום שהם ניבכים, מה שאין בן בכורי האב אינם ניבכים (רא"ם). תורה לא (לא-לב) ויקרא למשה ולאהרן לילה - מניד שהיה מחזר על פתחי העיר וצועק - נראה שלומד בן ממה שלא נאמר "ויקה אל משה ואל אהרן", ביון שלא היה יודע היכן הם נמצאים לכן לא היה יכול לילה אליהם אלא חזר

(ל) ויקם פרעה - ממטתו - כי אם לא בן, מהיכן קם? לילה - ולא בדרך המלכים בשלש שעות ביום - בתחילת שעה שלישית (רש"י ברכות ג, א). ולכן הדגישה כאן התורה "לילה", שהיה זה שינוי מדרך קימת המלכים. וראה גם רש"י דניאל ו, כ גפי דריוש.

הוא - תחלה, ואחר-כך "עבדיו", מלמד שהיה "הוא" מחזר על פתי עבדיו ומעמידן - לומד את זה מיתור תיבת "הוא", שיקבל לומר ויקם פרעה ועבדיו. והטעם שעבדיו לא העמידו את פרעה, משום שהם כבר אמרו את דעתם לפרעה (לעיל י, א) "שלח את האנשים וגו'", והוא לא שמע בקולם (נחלת יעקב).

כי אין בית אשר אין שם מת - יש שם בכור - מת, אין שם בכור - גדול שבפנית קרוי בכור - ולכן "אין בית אשר אין שם מת". שנאמר - תהלים פט, כח. "אף אני בכור אתנהו" - גדול אתנהו (רש"י שם). הרי שקורא בכור גם למי שהוא גדול בלבד. וראה גם לעיל ה, כב.

(לב) **גַּם צִאֲנַכְּם גַּם בְּקִרְכֶּם קָחוּ כְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתֶּם וְלָכוּ וּבִרְכַתֶּם גַּם אֹתִי:**
 לב אף עֲנֹכֹן אף תוֹרְכוֹן דְּכָרוּ כְּמֵא דִי
 מְלָלְתוֹן וְאַזִּילוּ וְצִלוּ אף עָלֵי:
 וְלָכוּ וּבִרְכַתֶּם גַּם אֹתִי:

כ"י - **גַּם צִאֲנַכְּם גַּם בְּקִרְכֶּם קָחוּ** • ומהו "כְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתֶּם"? (לעיל י) "גַּם אַתָּה תִּתֵּן בְּיָדְנוּ זְכוּתִים וְעוֹלוֹת".
 וּבִרְכַתֶּם גַּם אֹתִי • הַתְּפִלָּה עָלֵי שְׂלֵא אָמוֹת, שְׂאֲנֵי בְּכוֹר (מכילתא).

(לג) **וּתְחִזֹּק מִצְרִיִם עַל-הָעַם לְמַהֵר לְשַׁלְּחֵם מִן-הָאָרֶץ כִּי אָמְרוּ בְּלִנּוּ מֵתִים:**
 לג ותְּחִזֵּק מִצְרִיִם עַל-הָעַם לְמַהֵר לְשַׁלְּחֵם מִן-הָאָרֶץ
 לְשַׁלְּחֵהוֹן מִן אֶרְעָא אַרִי אָמְרוּ בְּלִנָּא
 מֵתִין:

כ"י - **בְּלִנּוּ מֵתִים** • אָמְרוּ: לֹא כַּגִּזְרַת מֹשֶׁה הוּא, שְׁהָרִי אָמַר: "וּמַת כָּל בְּכוֹר", וְכֵאן אף הַפְּשׁוּטִים מֵתִים,
 חֲמֻשָּׁה אוֹ עֶשְׂרֵה בְּבֵית אֶחָד (מכילתא).

(לד) **וַיִּשְׂא הָעַם אֶת-בְּצִקוֹ טָרֶם יַחְמִין מִשְׂאֲרֵתָם צָרַת בְּשִׂמְלֹתָם עַל-שִׁכְמָם:**
 לד וַיִּשְׂא הָעַם אֶת-בְּצִקוֹ טָרֶם יַחְמִין מִשְׂאֲרֵתָם
 מוֹתֵר אֲצוֹתֵהוֹן צָרִיר בְּלִבְשֵׁיהוֹן עַל
 בְּתִפְיָהוֹן:

כ"י - **טָרֶם יַחְמִין** • הַמִּצְרִיִּים לֹא הִנִּיחוּם לְשֵׁהוֹת כְּדֵי חֲמוּזִין. **מִשְׂאֲרֵתָם** • שְׂרִיר מִצָּה וּמְרוֹר (מכילתא).
שִׁכְמָם • אֶף-עַל-פִּי שְׂבֵהמוֹת הִרְבָּה הוֹלִיכוּ עִמָּהֶם, מְחַבְּבִים הָיוּ אֶת הַמִּצְוֹת (מכילתא).

(לה) **וּבְנֵי-יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּשְׂאֲלוּ מִמִּצְרַיִם בְּלִי-כֶסֶף וְכָלִי זָהָב וּשְׂמֹלֹת:**
 לה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּשְׂאֲלוּ מִמִּצְרַיִם
 וַיִּשְׂאֲלוּ מִמִּצְרַיִם מִנִּין דְּכֶסֶף וּמִנִּין דְּדָהָב
 לְבוּשִׁין:

כ"י - **כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה** • שְׂאֵמַר לָהֶם בְּמִצְרַיִם: (לעיל יא) "וַיִּשְׂאֲלוּ אִישׁ מֵאֵת רַעְיוֹ". **וּשְׂמֹלֹת** • אֶף הֵן הָיוּ חֲשׁוּבוֹת
 לָהֶם מִן הַכֶּסֶף וּמִן הַזָּהָב, וְהַמֵּאֲחָר בְּפִסּוּק - חֲשׁוּב (מכילתא).

אשל אברהם - הרב אלאשולי

פסח, שְׁהָרִי הָיָה אָסוּר לָהֶם לְהוֹתִיר. וְשִׁמְרוּ אֵת מַה שְׁהוֹתִירוּ מֵהֶם מִשׁוּם חִיבוּב מִצְוָה, וְכִדְלָקְמוֹן בְּרִשׁ"י (וּבְרִי דְח). מִשְׁמַע שְׁמִפְרֵשׁ "מִשְׂאֲרוֹתָם" מִלְשׁוֹן "שְׂאֲרִית" וְשִׁירִים. וְרָאָה גַם רִשׁ"י דְּבָרִים כח, ה. אֲבָל רָאָה רִשׁ"י יְחֻקְאֵל כ, מ שְׁמִפְרֵשׁ מִלְשׁוֹן מוֹזוֹן.

עַל שִׁכְמָם - אֶף-עַל-פִּי שְׂבֵהמוֹת הִרְבָּה הוֹלִיכוּ עִמָּהֶם - כְּדִלְקְמוֹן פִּסּוּק לח.

מְחַבְּבִים הָיוּ אֶת הַמִּצְוָה - וְלָכוּן נִשְׂאוּ עַל שִׁכְמָם. תורה לה

(לה) **כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה** - שְׂאֵמַר לָהֶם **בְּמִצְרַיִם**: "וַיִּשְׂאֲלוּ אִישׁ מֵאֵת רַעְיוֹ" - לְעִיל יא, ב. דִּיק רִשׁ"י: א) לְכַתוּב "בְּמִצְרַיִם", ב) וְלִהְיֵתִיק רַק אֵת תְּחִילַת הַפִּסּוּק, וְלֹא אֵת הַמִּשְׁכּוֹ "וְאִשָּׁה מֵאֵת רַעְיוֹתָהּ", לומר לָנוּ שְׂבֵהמוֹת כְּאֵן בְּכְדִבְרֵי מֹשֶׁה, לְמַה שְׁה' דְּבַר עִם מֹשֶׁה

"וּמַת כָּל בְּכוֹר", וְכֵאן אֵף הַפְּשׁוּטִים מֵתִים - וְלָכוּן אָמְרוּ "בְּלִנּוּ מֵתִים".

חֲמֻשָּׁה אוֹ עֶשְׂרֵה בְּבֵית אֶחָד - כְּדִלְעִיל בְּרִשׁ"י פִּסּוּק ל, וְשֵׁם "חֲמֻשָּׁה לְאִשָּׁה אַחַת", וְכֵאן מְדוּבָר "בְּבֵית אֶחָד", וְלִפְעָמִים יֵשׁ שְׁתֵּי נָשִׁים בְּבֵית אֶחָד, לָכוּן אָמַר "אוֹ עֶשְׂרֵה". תורה לד

(לד) **טָרֶם יַחְמִין** - הַמִּצְרִיִּים לֹא הִנִּיחוּם לְשֵׁהוֹת כְּדֵי חֲמוּזִין - וְלֹא מִשׁוּם אִיסוּר חֲמוּזִין, שְׁהָרִי בְּפִסּוּחַ מִצְרַיִם לֹא הָיוּ מוֹזְהָרִים בְּשֵׁהוֹת חֲמוּזִין בְּבֵית, וְאִף שְׁהָיוּ אָסוּרִים בְּאִכְלֵת חֲמוּזִין, הָיוּ רוֹצִים לְאִפּוֹת אוֹתוֹ עַל-מִנְתַּ לְאֲכָלוֹ לְאַחַר ט"ו ר"א. וְרָאָה גַם רִשׁ"י דְּבָרִים טו, ג: "כִּי בְּחַפְזוֹן יִצְאֵת - וְלֹא הִסְפִּיק בְּצַק לְהַחְמִיץ .. וְחַפְזוֹן לֹא שִׁלְךְ הָיָה אֶלָּא שֶׁל מִצְרַיִם, שֶׁכֵּן הוּא אוֹמַר: וְתִחְזַק מִצְרַיִם עַל הָעַם וּגו'".

מִשְׂאֲרֵתָם - שְׂרִיר מִצָּה וּמְרוֹר - וְלֹא

גַּם צִאֲנַכְּם גַּם בְּקִרְכֶּם קָחוּ. ומהו "כְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתֶּם" - שְׁהָרִי כְּבָר אָמַר לְעִיל "כְּדִבְרַכֶּם" (ר"א).

"גַּם אַתָּה תִּתֵּן בְּיָדְנוּ זְכוּתִים וְעוֹלוֹת" - לְעִיל י, כה. כְּלוּמַר, מַה שְׂאֵמַר "כְּדִבְרַכֶּם" זָהוּ עַל מַה שְׂפָרַעַה רַצָּה לְמַנוּעַ מֵהֶם, וְ"כְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתֶּם" זָהוּ עַל תוֹסַפֵּת שְׂבִקְשׁוּ הֵם (ר"א).

"קָחוּ כְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתֶּם". - וְלִפִּי זָה תִּיבַת "קָחוּ" מוֹסַכַת גַּם עַל "כְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתֶּם", שְׂהַכְנִינָה לְזְכוּתִים וְעוֹלוֹת שְׂפָרַעַה יִתֵּן לָהֶם.

וּבִרְכַתֶּם גַּם אֹתִי - הַתְּפִלָּה עָלֵי שְׂלֵא אָמוֹת, שְׂאֲנֵי בְּכוֹר - כְּדִלְעִיל פִּסּוּק כט וּבְרִשׁ"י שֵׁם. תורה לג

(לג) **בְּלִנּוּ מֵתִים** - אָמְרוּ: לֹא כַּגִּזְרַת מֹשֶׁה הוּא - וְלֹא אָמְרוּ מֹשֶׁה בְּדָאֵי הוּא, שְׁהָרִי הַבְּכוֹרִים וְדָאֵי מִתּוֹ (וּבְרִי דְח). שְׁהָרִי אָמַר - לְעִיל יא, ה.

(לו) וַיְהִי־הָיָה נָתַן אֶת־חַן הַעַם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיִּשְׂאֲלוּם
 לוֹ וַיֵּיזְבֹּזְבֹז יָת עַמָּא לְרַחֲמֵינּוּ בְּעֵינֵי מִצְרַיִם
 וַיִּשְׂאֲלֵנוּן וַיְרוּקִינוּ יָת מִצְרַיִם:
 וַיִּנְצְלוּ אֶת־מִצְרַיִם:

רש"י • וַיִּשְׂאֲלוּם • אף מה שלא היו שואלים מהם, היו נותנים להם: אפה אומר אחד, טל שנים ולך.
 וַיִּנְצְלוּ • וַיְרוּקִינוּ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כא, עמ' 80 - מתוך 'התקשרות')

וַיִּנְצְלוּ אֶת מִצְרַיִם (יב, לו)

בכל דבר בעולם יש ניצוץ אלוהי המתנהו ומקימו. מאחר שבני ישראל הוציאו את כל נצוצות הקדושה ממצרים, היתה מצרים צריכה להתבטל לגמרי! כיצד אפוא היא מוסיפה להתקיים?
 אלא בני ישראל ברוו רק את הנצוצות שהיה עליהם לברר, אף לא את הנצוצות שנתנו למצרים לצרף עצם קיומה.

(לז) וַיִּסְעוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵרַעְמֶסֶם סִפְתָּה כְּשֵׁי־
 מֵאוֹת אֶלֶף רְגֵלֵי הַגְּבָרִים לְבַד מִטָּף:
 לו וַיִּנְצְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵרַעְמֶסֶם לְסַפּוֹת כְּשֵׁי־
 מֵאָה אֶלְפִין רְגֵלָאִין גְּבָרִיא בַר מִטְפֵּלָא:

רש"י • מֵרַעְמֶסֶם סִפְתָּה • ק"כ מיל היו, וכאו שם לפי שעה, שְׁנָאֶמַר: (לקמן ט) "וַאֲשָׂא אֶתְכֶם עַל פְּנֵי נְשָׂרִים".
 הַגְּבָרִים • מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה.

אשל אברהם - הרב אלאשוילי

שמיך שנסעו מרעמסס באו לטבות
 (משכיל לדוד).

שְׁנָאֶמַר - לקמן יט, ד.
 "וַאֲשָׂא אֶתְכֶם עַל פְּנֵי נְשָׂרִים" -
 אָבֵל רָאָה רִש"י שֶׁם שֶׁמֶפְרָשׁוֹ עַל
 בִּיאָתָם מְגוּשָׁן לְרַעְמֶסֶם.

הַגְּבָרִים - מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה
 - שֶׁכֵּן מְפוֹרָשׁ בַּתּוֹרָה לְעֵינֵי מִנְיַן בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל בְּפִרְשַׁת "כִּי תִשָּׂא" וּבִסְפֵר
 בַּמִּדְבָּר, שֶׁבָּהֶם הָיוּ מִסְפָּר דוּמָה
 לְמִסְפָּר שְׂנֵי־עָאֵר מִמִּצְרַיִם. וְרָאָה גַם
 רִש"י שְׁמוֹת ל, יד "שָׂאִין פְּחוֹת מִבְּנֵי
 עֲשָׂרִים .. נִמְנָה בְּכָלֵל אֲנָשִׁים". וְמָה
 שְׁנָאֶמַר "לְבַד מִטָּף", אֵינן לְהוֹכִיחַ
 שֶׁבְּגְבָרִים כְּלוּלִים בְּנֵי י"ג וּמַעְלָה, כִּי

הַתּוֹרָה נִקְטָה "טף" מִפְּנֵי שֶׁהֵם הָיוּ
 הָרוּב בְּיַחַס לְבְּנֵי שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה עַד לְבְּנֵי
 עֲשָׂרִים, וְכִנְיַת הַתּוֹרָה לֹמַר שְׁבִנוּסָף
 לְשֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף הַגְּבָרִים, שֶׁהֵם בְּנֵי
 עֲשָׂרִים וּמַעְלָה, הָיוּ גַם טף הַרְבֵּה מְאֹד
 (גרא). וְרָאָה רִש"י בַּמִּדְבָּר א, א: "מִתּוֹךְ
 חִבְתָּן מוֹנָה אוֹתָם כָּל שְׁעָה, כְּשֵׁי־עָאֵר
 מִמִּצְרַיִם מִנְאָן". וְלִהְלֵן שֶׁם כֹּה, יח
 כּוֹתֵב רִש"י: "כְּשֵׁי־עָאֵר מִמִּצְרַיִם וְנִמְסְרוּ
 לְמִשָּׁה, נִמְסְרוּ לוֹ בְּמִנְיָן". תּוֹרָה לַח

(לו) וַיִּשְׂאֲלוּם - אף מה שלא היו
 שואלים מהם, היו נותנים להם -
 שהרי אמר כבר "וישאלו", ואם כן מהו
 שאומר שוב "וישאלו"? אלא ללמד
 שאף מה שלא שאלו השאלים (רא"ם).
 אֶתְהָ אֹמֵר אֶחָד, טַל שְׁנַיִם - וְלֹא
 שְׁנַתְּנוּ לָהֶם דְּבָרִים אַחֲרַיִם, שֶׁכֵּן
 "וַיִּשְׂאֲלוּם" מוֹסֵב עַל "כְּלֵי כֶסֶף וְכְלֵי
 זָהָב וּשְׁמֹלוֹת".

וְלָךְ. וַיִּנְצְלוּ - "וַיְרוּקִינוּ" - אֲנִינְקְלוּס.
 כְּלוֹמַר, רָקְנוּ אוֹתָם מִכָּל מִמוּנָם רִש"י
 בְּרִבּוֹת ט, ב. וְרָאָה גַם רִש"י לְעֵיל ג,
 כב. תּוֹרָה לו

(לז) מֵרַעְמֶסֶם סִפְתָּה - מֵאָה
 וְעֲשָׂרִים מֵיָל הָיוּ - כְּלוֹמַר בֵּין רַעְמֶסֶס
 לְסַפּוֹת הָיוּ מֵאָה וְעֲשָׂרִים מֵיָל, שְׁנֵהוּ
 מִהֶלֶךְ שְׁלֹשָׁה יָמִים לְאֶדְם בֵּינוֹנֵי לְפִי
 הַשִּׁיעוֹר שֶׁל מִהֶלֶךְ אֲרָבַעִים מֵיָל בְּיוֹם.
 וְרָאָה רִש"י תְּהִלִּים ס, ה: "לֹא יִדְעֵתִי
 טוֹבוֹת שְׂבָאוֹ לוֹ יִשְׂרָאֵל כְּשֵׁי־עָאֵר
 יִשְׂרָאֵל מֵרַעְמֶסֶם הֵיכֵן הוּא".

וְכָאוֹ שֶׁם לְפִי שְׁעָה - בַּתּוֹךְ כְּשֵׁעָה,
 כְּלוֹמַר בְּזִמְנֵי קֶצֶר. וְלוֹמַד בְּן מֵנָה
 שֶׁכְּתוּב "וַיִּסְעוּ מֵרַעְמֶסֶם סִפְתָּה" (וְלֹא
 "וַיִּסְעוּ מֵרַעְמֶסֶם וַיִּחְנוּ בְּסַפּוֹת"), דִּהְיִינוּ

בְּהִיּוֹתוֹ בְּמִצְרַיִם דְּנָקָא, שְׁשֶׁם נְאָמַר
 "דְּבַר נָא בְּאֲזֵינֵי הָעַם וַיִּשְׂאֲלוּ אִישׁ מֵאֵת
 רַעְיוֹנוֹ", וְלֹא לְמָה שְׁנָאֶמַר לוֹ בְּהִיּוֹתוֹ
 בַּמִּדְבָּר (לעיל ג, ב): "וַיִּשְׂאֲלֵהָ אִשָּׁה
 מִשְׁכְּנֵתָה", כִּי שֶׁם נִזְכְּרוּ רַק הַנָּשִׁים וְלֹא
 הַגְּבָרִים, וְאֵילוֹ פֶּה נְאָמַר "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 עָשׂוּ כְּדַבַּר מִשָּׁה וַיִּשְׂאֲלוּ מִמִּצְרַיִם",
 דִּהְיִינוּ שְׂגָם הַאֲנָשִׁים עָשׂוּ כֵּן, וְזֶה הָיָה
 עַל־פִּי הַדְּבָר שֶׁבְּמִצְרַיִם דְּנָקָא (נח"י).
 וְגַם הַדְּבָר שֶׁבַּמִּדְבָּר לֹא הָיָה בְּלִשׁוֹן
 צִוּוּי אֲלָא בְּלִשׁוֹן סִיפּוֹר דְּבָרִים.

וּשְׁמֹלוֹת - אֶתְהָ הָיוּ חֲשׂוֹבוֹת לָהֶם
 - לְבְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְלָכֵן שְׂאֲלוּ שְׁמֹלוֹת אֶת
 שְׁמִשָּׁה לֹא אִמְרוּ לָהֶם שְׁמֹלוֹת, שְׁהָרִי
 לֹא נִזְכְּרוּ שְׁמֹלוֹת בְּדְבָרֵי ה' לְמִשָּׁה
 לְעֵיל יא, ב, וְאֶת שְׁנִזְכְּרוּ בְּדְבָרֵי ה'
 לְמִשָּׁה בַּמִּדְבָּר לְעֵיל ג, כב, שֶׁם לֹא
 נְאָמַר בְּלִשׁוֹן צִוּוּי, אֲלָא בְּלִשׁוֹן סִיפּוֹר
 דְּבָרִים מָה יְהִיָּה כְּשֵׁי־עָאֵר מִמִּצְרַיִם.

מִן הַכֶּסֶף וּמִן הַזָּהָב, וְהַמֵּאָחַר
 כְּפִסּוֹק - חֲשׂוֹב - שְׁהָרִי נְאָמַר תְּחִילָה
 "כְּלֵי כֶסֶף" וְאַחֲרָיֶיךָ "וְכְלֵי זָהָב" (רא"ם).

וְכֵן גַּם דְּרָךְ הַשּׁוֹאֵל לְשֵׁאוֹל תְּחִילָה
 הַפְּחוֹת וְאַחֲרָיֶיךָ הַחֲשׂוֹב יוֹתֵר
 (מהרש"ל). תּוֹרָה לו

וְגַם־עַרְב רַב עָלָה אִתָּם וַצֹּאן וּבָקָר מִקְנֵה כְּבָד מְאֹד:

לח וַאֲפֹ וַאֲרִי נִבְרָאִין סְגִיאִין סְלִיקוּ עִמְהוֹן וְעָנָא וְתוֹרִין בְּעִירָא סְגִי לְחָדָא:

כ"י - עַרְב רַב • תְּעֻבֹת אֲמוֹת שֶׁל גֵּרִים.

וַיֵּאָפוּ אֶת־הַבָּצֵק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֹגַת מִצּוֹת כִּי לֹא חֲמֵץ בִּי־גֵרָשׁוֹ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יִכְלוּ לְהַתְמַהֲמֶהּ וְגַם־צֹדֵה לֹא־עָשׂוּ לָהֶם:

לט וַאֲפֹ ית לִישָׂא די אֲפִיקוּ מִמִּצְרַיִם גְּרִיזָן פְּטִירָן אֲרִי לֹא חֲמֵע אֲרִי אֲתִרְכוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יכִילוּ לְאַתְעַפְכָּא וַאֲפֹ וְזָרִין לֹא עָבְדוּ לְהוֹן:

כ"י - עֹגַת מִצּוֹת • תְּרַחַה שֶׁל מִצָּה. בָּצֵק שֶׁלֹּא הִחְמִיץ קְרוֹי מִצָּה. וְגַם צֹדֵה לֹא עָשׂוּ לָהֶם • לְדַרְךְ. מִגִּיד שֶׁבָחָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא אָמְרוּ: הֲיֵאִיף נִצָּא לְמַדְבָּר בְּלֹא צֹדֵה? אֲלֵא הֲאֵמִינוּ וְהִלְכוּ. הוּא שֶׁמִּפְרָשׁ בְּקַבְלָה: (רמיה ב) "וְכִרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֲהַבֵּת כְּלוּלֶיךָ, לְכַתֵּךְ אַחֲרַי בְּמַדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה". וּמֵה שֶׁכָּר מִפְרָשׁ אַחֲרָיו? "קִדְשׁ יִשְׂרָאֵל לְה' וְגו'" (מכילתא).

וּמוֹשֵׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:

מ וּמוֹתֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי יְתִיבוּ בְּמִצְרַיִם אַרְבַּע מָאָה וְתַלְתִּין שָׁנִין:

כ"י - אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם • אַחַר שֶׁאֵר הַיְשִׁיבוֹת שִׁיִּשְׁבוּ גֵרִים, "בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם". שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה • בֵּין הַכֹּל, מִשְׁנׁוּלֵד יִצְחָק עַד עַכְשָׁו הָיוּ אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. מִשְׁהִיָּה לוֹ זֶרַע לְאַבְרָהָם, נִתְקַיֵּם:

אשל אברהם - הרב אלאשולי

לח) עַרְב רַב - תְּעֻבֹת אֲמוֹת - רָאָה גַם רִשִׁי נְחִמְיָה יג, ג: "כֹּל עַרְב - כֹּל תְּעֻבֹת הַגּוֹיִם". וְהִינוּ שֶׁ"עַרְב" פִּירוּשׁוֹ תְּעֻבֹת, וְ"רַב" פִּירוּשׁוֹ הֶרְבֵּה. אָבֵל רָאָה לְשׁוֹן רִשִׁי סְנֵה־דְרִין פב, א "גֵּרִים רַבִּים שֶׁל עַרְב רַב". שֶׁל גֵּרִים - וְרָאָה רִשִׁי לְקַמֵּן לב, ז: "עַרְב רַב שֶׁקַּבְּלֵת מִעֲצָמָךְ וּגְיִרְתָּם וְלֹא נִמְלַכְתָּ בִּי, וְאִמְרַתְּ טוֹב שִׁיִּדְבְּקוּ גֵרִים בְּשִׂכְיִנָּה". וּבְרִשִׁי סְנֵה־דְרִין שָׁם: "וּכְשֶׁנִּתְּנָה תוֹרָה כּוֹלֵן בְּנֵי נֹחַ הָיוּ וְנִבְנְסוּ לְכֹלל מִצּוֹת.. וְגֵרִים רַבִּים שֶׁל עַרְב רַב". וּבְרִשִׁי בְּמַדְבָּר יא, ד: "וְהִסְפִּסְפוּ - אֵלֹו עַרְב רַב שֶׁנֶּאֱסָפוּ אֲלֵיהֶם בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם". תוֹרָה לט) עֹגַת מִצּוֹת - תְּרַחַה - מֵאֶפֶה שְׂאוּפִין עַל גְּבִי נְחָלִים (רִשִׁי שׁוֹפְטִים ז, יג). שֶׁל מִצָּה. בָּצֵק שֶׁלֹּא הִחְמִיץ קְרוֹי מִצָּה - וְלֹא רַק מִצָּה שֶׁנֶּאֱפִיֵת לְשֵׁם מִצּוֹת מִצָּה, וְלָכֵן נִקְרָא כָּאֵן "עֹגַת מִצּוֹת", אִף שֶׁרַק מִקְמַת הַמְהִירוֹת לֹא הִחְמִיץ, וְלֹא שֶׁאֵפוּ בְּמִיּוֹחַד לְשֵׁם מִצָּה (מִשְׁכִּיל לַחֹד).

מִגִּיד שֶׁבָחָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל - כִּי אִם הַכּוֹנֵה (רַק) לוֹמֵר שֶׁמְחַמֵּת שְׂגוּרְשׁוֹ מִמִּצְרַיִם לֹא יִכְלוּ לְעֲשׂוֹת צֹדֵה, כְּדַבְּרֵי רִשִׁי לְעִיל ו, א: "עַל כֶּרְחֵם שֶׁל יִשְׂרָאֵל יִגְרָשׁם וְלֹא יִסְפִּיקוּ לְעֲשׂוֹת לָהֶם צֹדֵה" - הִיָּה צְרִיף לְכַתּוּב: "וְגַם צֹדֵה לֹא עָשׂוּ לָהֶם כִּי גֵרָשׁוֹ מִמִּצְרַיִם", וּמִזֶּה שֶׁכָּתֵב "וְגַם צֹדֵה לֹא עָשׂוּ לָהֶם" כְּעִנְיָן בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, מִשְׁמַע שֶׁבָּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ (גַּם) שֶׁבָחָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא אָמְרוּ: הֲיֵאִיף נִצָּא לְמַדְבָּר כְּלֹא צֹדֵה? אֲלֵא הֲאֵמִינוּ וְהִלְכוּ, הוּא שֶׁמִּפְרָשׁ בְּקַבְלָה - יְרִמְיָה ב, ב. רָאָה גַם רִשִׁי שָׁם: "וּמֵה הוּא חֶסֶד נְעוּרֶיךָ? לְכַתֵּךְ אַחֲרַי שְׁלוּחֵי מִשָּׁה וְאַהֲרֹן, מֵאֶרֶץ נוֹשֶׁבֶת לְמַדְבָּר וְאִין צֹדֵה לְדַרְךְ, כִּי הֲאִמְנַתֶּם בִּי". וְרָאָה גַם רִשִׁי שִׁיר הַשִּׁירִים א, ד: "הֵם מוֹפְרִירִים לְפָנֵי חֶסֶד נְעוּרִים, אֲהַבֵּת כְּלוּלוֹת, לְכַתֵּם אַחֲרָיו בְּמַדְבָּר אֶרֶץ צִיָּה וְצַלְמוֹת, וְגַם צֹדֵה לֹא עָשׂוּ לָהֶם, וְהֲאֵמִינוּ בּוֹ וּבְשִׁלוּחֹו, וְלֹא אָמְרוּ הֲיֵאִיף נִצָּא לְמַדְבָּר, לֹא מְקוּם זֶרַע וּמוֹנוּת, וְהִלְכוּ אַחֲרָיו". "וְכִרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֲהַבֵּת

רִשִׁי בְּרֵאשִׁית טו, יג. מִשְׁהִיָּה לוֹ זֶרַע לְאַבְרָהָם - הוּא יִצְחָק,

"כִּי גַר יִהְיֶה וְרָעַד", וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה הָיוּ מִשְׁנֹנְנֵהָ גֹזֶרֶת בֵּין הַבְּתָרִים עַד שְׁנוּלֵד יִצְחָק. וְאִי־אֶפְשֶׁר לוֹמַר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְבַדָּה, שֶׁהָרִי קָהָת מִן הַבָּאִים עִם יַעֲקֹב הָיָה. צֵא וַחֲשֹׁב כָּל שְׁנוֹתָיו וְכָל שְׁנוֹת עַמְרָם בְּנוֹ וּשְׁמוֹנִים שָׁל מִשָּׁה, לֹא תִמְצָאם כָּל־כָּף. וְעַל־כִּרְחֹף הַרְבֵּה שָׁנִים הָיוּ לְקָהָת עַד שֶׁלֹּא יָרַד לְמִצְרַיִם, וְהַרְבֵּה מִשְׁנוֹת עַמְרָם נִבְלָעִים בְּשְׁנוֹת קָהָת, וְהַרְבֵּה מִשְׁמוֹנִים שָׁל מִשָּׁה נִבְלָעִים בְּשְׁנוֹת עַמְרָם. הֲרִי, שֶׁלֹּא תִמְצָא אַרְבַּע מֵאוֹת לְבִיאַת מִצְרַיִם, וְהִזְקַקְתָּ לוֹמַר עַל כִּרְחֹף, שֶׁאֵף שָׁאֵר הִישִׁיבוֹת נִקְרְאוּ גְרוֹת וְאֶפְלוּ בַּחֲבֻז, כְּעִנְיָן שְׁנֵאמַר: (בראשית לה) "אֲשֶׁר גָּר שָׁם אַבְרָהָם וְיִצְחָק", וְאוֹמֵר: (לעיל ו) "אֵת אֶרֶץ מְגוּרֵיהֶם אֲשֶׁר גָּרוּ בָּהּ". לְפִיכָף אַתָּה צְרִיךְ לוֹמַר "כִּי גַר יִהְיֶה וְרָעַד", מִשְׁהִיָּה לוֹ זָרַע. וְכִשְׁתַּמְנֶה אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה מִשְׁנוּלֵד יִצְחָק, תִּמְצָא מִבִּיאַתָּן לְמִצְרַיִם עַד יְצִיאַתָּן ר"י שָׁנָה, וְזֶה אֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁשָּׁנוּ לְתַלְמֵי הַמֶּלֶךְ.

מא וְהָיָה מִסּוֹף אַרְבַּע מֵאָה וּתְלָתִין שָׁנִין וְהָיָה בְּכָרֵן יוֹמָא הַדִּין נִפְקוּ כָּל חִילְיָא דְּנִי מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:

(מא) וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיְהִי בַּעֲצֵם הַיּוֹם יִצְאֻוּ כָּל־צְבָאוֹת יְהוָה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

כ"י וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְגו', וַיְהִי בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה • מְגִיד שְׁפִירוֹן שֶׁהִגִּיעַ הַקֶּץ, לֹא עִכְבָּן הַמְּקוֹם

אשל אברהם - הרב אלאשולי

בְּלִשׁוֹן גְרוֹת. לְפִיכָף אַתָּה צְרִיךְ לוֹמַר: "כִּי גַר יִהְיֶה וְרָעַד", מִשְׁהִיָּה לוֹ זָרַע - בְּרִש"י בְּרֵאשִׁית שָׁם: "וּמִשְׁנוּלֵד יִצְחָק, וַיִּגַּר אַבְרָהָם וְגו'" (בראשית בא, לד), וּבִיִצְחָק גֹּזֶר בְּאֶרֶץ הַזֹּאת (שם כג, א), וַיַּעֲקֹב גַּר בְּאֶרֶץ חָם (תהלים קה, כג), לְגוֹר בְּאֶרֶץ בְּאֵנֹו" (בראשית מז, ד), וּבְרִש"י מְגִילָה שָׁם: "וּבְשְׁנוּלֵד יִצְחָק הָיָה אַבְרָהָם גַּר בְּאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים, וּמֵאֵז עַד שֶׁיִּצְאֻוּ מִמִּצְרַיִם נִמְצָא יִצְחָק וְזָרַעוּ, שֶׁהוּא זָרַעוּ שֶׁל אַבְרָהָם, גְּרִים".

וּכְשֶׁתַּמְנֶה אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה מִשְׁנוּלֵד יִצְחָק, תִּמְצָא מִבִּיאַתָּן לְמִצְרַיִם עַד יְצִיאַתָּן מֵאֵתִים וְעֶשֶׂר שָׁנָה - כִּיִצְדֵּ? יִצְחָק בֵּן שָׁשִׁים שָׁנָה כְּשֶׁנוּלֵד יַעֲקֹב, וַיַּעֲקֹב כְּשֶׁיָּרַד לְמִצְרַיִם אָמַר "יָמֵי שְׁנֵי מְגוּרֵי שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה", הֲרִי מֵאָה וְתִשְׁעִים, וּבְמִצְרַיִם הָיוּ מֵאֵתִים וְעֶשֶׂר כְּמִנְיָן "רָדוּ", הֲרִי אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה (רש"י בראשית טו, יא).

וְזֶה אֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁשָּׁנוּ לְתַלְמֵי הַמֶּלֶךְ - וְכָתְבוּ לוֹ: "וּמוֹשֵׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם וּבִשְׁאֵר הָאָרְצוֹת שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה" (מגילה ט, א), שֶׁלֹּא יֵאמַר: שֶׁקָּר כְּתוּב בַּתּוֹרָה

מִסְפַּר שְׁנֵי הַגְרוֹת מֵעֶשְׂרִים וְחֲמִשָּׁה לְשָׁלְשִׁים. וְעִדּוֹן צְרִיךְ עֵינַי. וְאִי אֶפְשֶׁר לוֹמַר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְבַדָּה, שֶׁהָרִי קָהָת מִן הַבָּאִים עִם יַעֲקֹב הָיָה - רָאָה בְּרֵאשִׁית מו, יא. צֵא וַחֲשֹׁב כָּל שְׁנוֹתָיו - מֵאָה שְׁלֹשִׁים וְשִׁלְשׁ, כְּדִלְעִיל ו, יח. וְכָל שְׁנוֹת עַמְרָם בְּנוֹ - מֵאָה שְׁלֹשִׁים וְשִׁבְעֵ, כְּדִלְעִיל ו, ח. וּשְׁמוֹנִים שָׁל מִשָּׁה - כְּדִלְעִיל ו, ו. לֹא תִמְצָאם כָּל־כָּף - אֶלֶּא שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים.

וְעַל־כִּרְחֹף הַרְבֵּה שָׁנִים הָיוּ לְקָהָת עַד שֶׁלֹּא יָרַד לְמִצְרַיִם, וְהַרְבֵּה מִשְׁנוֹת עַמְרָם נִבְלָעִים בְּשְׁנוֹת קָהָת, וְהַרְבֵּה מִשְׁמוֹנִים שָׁל מִשָּׁה נִבְלָעִים בְּשְׁנוֹת עַמְרָם, הֲרִי שֶׁלֹּא תִמְצָא אַרְבַּע מֵאוֹת לְבִיאַת מִצְרַיִם - רָאָה גַם רִש"י לְעִיל ו, יח. וְהִזְקַקְתָּ לוֹמַר עַל־כִּרְחֹף שֶׁאֵף שָׁאֵר הִישִׁבוֹת נִקְרְאוּ גְרוֹת - בְּדָפוּס

רֵאשׁוֹן נוֹסֵף כָּאֵן: כְּעִנְיָן שְׁנֵאמַר (בראשית כא, לד) "וַיִּגַּר אַבְרָהָם בְּאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים". וְאֶפְלוּ בַּחֲבֻז - אֵף שֶׁהִיא מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהִיא הָיְתָה עֵיקַר מוֹשֵׁב הָאֲבוֹת. שְׁנֵאמַר - בְּרֵאשִׁית לה, כו. "אֲשֶׁר גָּר שָׁם אַבְרָהָם וְיִצְחָק", וְאוֹמֵר - לְעִיל ו, ד.

"אֵת אֶרֶץ מְגוּרֵיהֶם אֲשֶׁר גָּרוּ בָּהּ" - הֲרִי שְׁמוֹשֵׁב הָאֲבוֹת בְּאֶרֶץ כְּנַעַן נִזְכָּר

שֶׁעֲלִיו נֵאמַר (בראשית טו, כא) "כִּי בִיִצְחָק יִקְרָא לְךָ זָרַע" (רש"י סנהדרין צב, א). נִתְקַנְּם "כִּי גַר יִהְיֶה וְרָעַד" - בְּרֵאשִׁית טו, יג. וְרָאָה גַם רִש"י מְגִילָה ט, א: "וּשְׁלֹשִׁים שָׁל קוֹדֵם לְכֵן לֹא נִמְנוּ בְּגֹזֶה, דְּהֵא וְרָעַד כְּפִתִּיב".

וּ"שְׁלֹשִׁים שָׁנָה" הָיוּ מִשְׁנֹנְנֵהָ גֹזֶרֶת "בֵּין הַבְּתָרִים" עַד שְׁנוּלֵד יִצְחָק - וּמְנַה הַכְּתוּב מֵיּוֹם שְׁנֹנְנֵהָ גְלוֹת מִצְרַיִם בֵּין הַבְּתָרִים (רש"י מְגִילָה ט, א). וּבְכֵן הַבְּתָרִים בֵּן שְׁבַעִים שָׁנָה הָיָה, וְיִצְחָק נוֹלַד בְּהִיּוֹתוֹ בֵּן מֵאָה שָׁנָה (רש"י סנהדרין שס).

וְאֵף שֶׁאַבְרָהָם הָיָה בֵּן שְׁבַעִים וְחֲמִשָּׁה שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מִחֶרֶן (כַּמְפֹּרֵשׁ בַּר"פ לך) - שְׁתֵּי יְצִיאֹת הָיוּ, בַּתְּחִלָּה הָיָה שָׁם בְּזִמְן בְּרִית בֵּין הַבְּתָרִים בְּהִיּוֹתוֹ בֵּן שְׁבַעִים, וְאַזְ שׁוּב חוֹר לְחָרֵן וְשָׁהָה שָׁם חֲמִשׁ שָׁנִים, כְּדֵאִיתָא בְּסִדְר עוֹלָם (תו"ס ע"ז ט, א). אֲבָל

רָאָה רִש"י בְּרֵאשִׁית טו, א שְׁבַרִית בֵּין הַבְּתָרִים הָיְתָה מִיַּד אַחֲרֵי הַמְּלַחְמָה כְּנִגְדַּת חֲמִשַׁת הַמְּלָכִים, וְהַמְּלַחְמָה הֲרִי הָיְתָה אַחֲרֵי שֶׁהָיָה אַבְרָם בֵּן שְׁבַעִים וְחֲמִשׁ, כְּדִמְשַׁמַּע מִפְּשׁוּט הַכְּתוּבִים שָׁם. וְאֶפְשֶׁר שֶׁלְּדַעָה זֶה הַחֲשׁוֹבֵן מִתְחִיל מֵאֵז שְׁנֵאמַר לְאַבְרָהָם "לָךְ־לְךָ מִצְרַיִם", שִׁיתְכֵן וְזֶה הָיָה בְּהִיּוֹתוֹ בֵּן שְׁבַעִים, אֶלֶּא שֶׁכְּפֹעַל אַבְרָהָם יִצְאֵ מִחֶרֶן בְּהִיּוֹתוֹ בֵּן שְׁבַעִים וְחֲמִשׁ, אוֹ שֶׁגַם הָאֲמִירָה וְגַם הִיִּצְיָאָה הָיוּ בְּהִיּוֹתוֹ בֵּן שְׁבַעִים וְחֲמִשׁ, אֶלֶּא שֶׁהַכְּתוּב עֲגַל אֵת

(מא) וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְגו' וַיְהִי בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה - מְגִיד שְׁפִירוֹן שֶׁהִגִּיעַ הַקֶּץ - לְצֵאת מִמִּצְרַיִם. לֹא עִכְבָּן הַמְּקוֹם כְּהֶרֶף עֵין -

פְּהַרְף עֵינַי. בְּטוֹ בְּנִיסָן בָּאוּ מִלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת אֶצֶל אַבְרָהָם לְבַשְׂרוֹ, בְּחַמְשָׁה עָשָׂר בְּנִיסָן נִוֹלַד יִצְחָק, וּבְטוֹ בְּנִיסָן נִגְזְרָה גְזֵרַת בֵּין הַבְּתָרִים (מכילתא).

מב לילי נטיר הוא קדם יי לאפקותהון מארעא דמצרים הוא ליליא הדין קדם יי נטירין לכל בני ישראל לדריהון:

לֵיל שְׁמָרִים הוּא לַיהוָה לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הוּא־הַלַּיְלָה הַזֶּה לַיהוָה שְׁמָרִים לְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדִרְתָּם:

כ"ט - ליל שמרים • שהיה הקדוש-ברוך-הוא שומר ומצפה לו לקיים הבטחתו להוציאם מארץ מצרים. הוא הלילה הזה לה' • הוא הלילה שאמר לאברהם, בלילה הזה אני גואל את בניך. שמרים לכל-בני ישראל לדרתם • משמר ובא מן המזיקין, כענין שנאמר: "ולא יתן המשחית וגו'".

מג ואמר יי למשה ולאהרן דא גזירת פסקא כל בר ישראל דישתמד לא יכול בה:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח כָּל־בֶּן־נָכָר לֹא־יֵאכַל בוֹ:

כ"ט - זאת חקת הפסח • בי"ד בניסן נאמרה להם פרשה זו. כל בן-נכר • שנתנפרו מעשיו לאביו שבשמים, ואחד עובד-כוכבים ואחד ישראל מומר במשמע (מכילתא).

אשל אברהם - הרב אלאטוילי

לכל בני ישראל, פירש "משומר מן המזיקין", וכיון שכתוב "לדורותם", הוסיף "משומר ובא", בכל דור ודור (מהרש"א פסחים טו, א). כלומר, שהשמור בלילה הזה נמשך ובא בכל דור ודור (רא"ם). ולפי זה "שמרים" מוסב על הלילה ולא על בני ישראל. כענין שנאמר - לעיל פסוק כג. "ולא יתן המשחית וגו'" - מה שכתב "כענין שנאמר" שמשמעו שנהו רק "כענין" ולא ממש, יש לומר שנהו משום שבלייל יציאת מצרים אכן ניתנה רשות למחבלים להזיק, ובדברי רש"י לעיל פסוק כב, והשמור היה רק שלא יתן להם להפגס לביתם. אבל "לדורותם" שנהו מה שמדובר כאן, הרי שהלילה הזה יהיה משומר לגמרי מן המזיקים, שלא יהיה רשות כלל לחבל בלילה זה. וזהו מה שדיק רש"י להעתיק רק את תחילת הפסוק "ולא יתן המשחית" (ולא את המשכו "לבא אל בתיכם"), שכן לדורות לא יתן למשחית רשות כלל לחבל בלילה זה. תורה מג

(מג) זאת חקת הפסח - בארבעה עשר בניסן נאמרה להם פרשה זו - כי אילו נאמרה להם בראש חודש ניסן היה כותבה יחד עם פרשת החודש

"שחלק הלילה, ובחציו הראשון נעשה לו נס, וחציו השני נשמר ובא לו לחצות לילה של מצרים". ולפי זה "שמרים" מוסב על הלילה, שהיה משומר לחצות לילה של מצרים. לו - ללילה הזה. וזהו "הוא", הלילה. לקיים הבטחתו - לבני ישראל. "להוציאם מארץ מצרים". הוא הלילה הזה לה' - "הוא הלילה" שאמר לאברהם - לא נתפרש היכן אמר בן לאברהם, ובפשוט הפונה שאמר לו בן בכרית בין הבתרים. אבל אפשר גם שהפונה לדברי רש"י המובאים לעיל מבראשית יד, טו על הפסוק "ויחלק עליהם לילה". ב"לילה הזה" אני גואל את בניך - שאם לא בן, לא מוכן הלשון "הוא הלילה הזה", שאם "הוא" אינו "הזה" (רא"ם). ולפי הביאור אכן "הלילה" מוסב הן על "הוא" והן על "הזה". וכן תיבת "זה" מוסבת הן על "שאמר לאברהם", והן על "אני גואל את בניך". שמרים לכל בני ישראל לדרתם - משמר ובא מן המזיקין - ליל שמרים" הראשון פירש רש"י שהיה הקדוש ברוך הוא שומר ומצפה לקיים הבטחתו, משום שכתוב בו "שמרים הוא לה", אבל כאן שכתוב בו "שמרים

כשיעור קריצת עין ברפיון ולא בחוקה (רש"י שבת לד, א). ולומד זאת מיתור הלשון "בעצם היום הזה" (רא"ם). והנינו בדיוק באותו זמן שנשלם הקץ. וראה גם בראשית יז, כ ובברש"י שם. בחמשה עשר בניסן באו מלאכי השרת אצל אברהם לבשרו - ראה רש"י בראשית יח, י ופסח היה, ולפסח הבא נולד יצחק. וראה בביאור שם בשם ה"גור אריה", שלא היה זה ט"ו בניסן ממש אלא י"ז בניסן שהוא יום השלישי למילתו, ולכן דיק שם רש"י לכתוב "פסח". וצריך עיון. בחמשה עשר בניסן נולד יצחק - ראה גם רש"י בראשית יח, י. ובחמשה עשר בניסן נגזרה גזרת בין הבתרים - ובדיוק באותו יום פשמלאו ארבע מאות ושלשים שנה לגזרה יצאו ממצרים. תורה מב

(מב) ליל שמרים [הוא לה'] - בן הוא בדפוס ראשון. שהיה הקדוש-ברוך-הוא שומר ומצפה - ממתין. מפרש "שמרים", מלשון צפיה והמתנה (ראה גם רש"י בראשית לו, יא), והוא מוסב על הקדוש-ברוך-הוא ולא על הלילה. וראה רש"י בראשית על הפסוק (יה, טו) "ויחלק עליהם לילה", שמביא מדרש אגדה

(מד) וְכַל־עֶבֶד אִישׁ מִקְנֵת־כֶּסֶף וּמִלֶּתָה אֹתוֹ אִזּוֹ מִדְּוָל עֶבֶד גֵּבֵר זְכִינִי כִסְפָא וְתַגְזֵר זְתֵה בְּכֵן יִכּוּל בַּהּ : יֹאכַל בּוֹ;

רש"י • ומלתה אתו אז יאכל בו • רבו. (יבמות עא) מגיד שמילת עבדיו מעפכתו מלאכל בפסח, דברי רבי יהושע. רבי אליעזר אומר: אין מילת עבדיו מעפכתו מלאכל בפסח. אם כן מה תלמוד לומר: "אז יאכל בו"? העבד.

(מה) תוֹשֵׁב וְשֹׁכֵר לֹא־יֹאכַל בּוֹ: מה תוֹשֵׁב וְשֹׁכֵר לֹא יִכּוּל בַּהּ :

רש"י • תושב • זה גר תושב. ושכיר • זה העובד כוכבים. ומה תלמוד לומר, והלא ערלים הם, ונאמר וכל ערל לא יאכל בו? אלא כגון ערבי מהול וגבועני מהול, והוא תושב או שכיר.

(מו) בְּבֵית אֶחָד יֹאכַל לֹא־תוֹצִיא מִן־הַבַּיִת מִן־ הַבָּשָׂר חוּצָה וְעֵצִים לֹא תִשְׁבְּרוּ־בּוֹ: מו בְּחִבּוּרָא חֲדָא יִתְאַכַּל לֹא תִפִּיק מִן בֵּיתָא מִן בְּסָרָא לְבָרָא וְגַרְמָא לֹא תִתְפָּרוּן בַּהּ :

רש"י • בבית אחד יאכל • (מכילתא) בחבורה אחת, שלא יעשו הנמנין עליו שתי חבורות ויחלקוהו. אמה אומר בחבורה אחת, או אינו אלא בבית אחד כמשמעו, וללמד שאם התחילו והיו אוכלים בחצר וירדו גשמים שלא יכנסו לבית? תלמוד לומר: "על הבתים אשר יאכלו אותו בהם", מכאן שהאוכל, אוכל בשני

אשל אברהם - הרב אלטשולר

"וְכַל עֶרְל לֹא יֹאכַל בּוֹ"? אֵלָּא, כְּגוֹן עֲרָבִי מְהוּל וְגִבְעוֹנֵי מְהוּל - שֵׁם אוֹמְרָה שְׁמוֹהֲלִין עֲצָמָם (רש"י יבמות עא, א). וְהוּא "תוֹשֵׁב" או "שֹׁכֵר" - וְאֵף שֶׁבֶר מִפְּסוּק מִג לְמַדְנֵו "נִכְרִי" כְּמִבּוֹאֵר בְּרִש"י שֵׁם, שֵׁם מְדוּבָר בְּסֵתָם נִכְרִי, וְכָאן מוֹסִיף אֵף שֶׁהוּא נִכְרִי שֹׁכֵר או תוֹשֵׁב, וְאֵף שֶׁלִּפִּי זֶה הַנִּכְרִי דְלַעִיל נִלְמַד מִקַּל־חֹמֶר, יֵשׁ לוֹמֵר, דְּבַר הַנִּלְמַד מִקַּל־חֹמֶר טָרַח וְכֵתַב לָהּ קָרָא, או מִשׁוּם שֶׁבָּכַל מִקְרָה צְרִיכִים אֶת הַפְּסוּק הַהוּא עֶבֶר וְיִשְׂרָאֵל מִשׁוּמוֹד (גרא). תורה מו

(מו) בְּבֵית אֶחָד יֹאכַל - בְּחִבּוּרָה אַחַת, שְׁלֹא יַעֲשׂוּ הַנְּמַנִּין עֲלָיו שְׁתֵּי חִבּוּרוֹת וְיִחְלְקוּהוּ - כְּלוֹמֵר עֵינֵךְ תְּחִילַת אֲכִילְתוֹ תִּהְיֶה בְּחִבּוּרָה אַחַת, וְלֹא יִתְחַלַּק לְשְׁתֵּי חִבּוּרוֹת, אֲבָל גְּבִרָא אֵי בְּעֵי קָאֵי מְהֵבָא וְאִזִּיל וְאֲכִיל הֵבָא, דְּלֹא קָפִיד רְחִמְנָא אֵלָּא אֵעִינֵךְ תְּחִילַת אֲכִילָהּ, מִדְּקָרִינֵן "יֹאכַל" הַפְּסוּק [לְמַעוֹטֵי חִבּוּרוֹת], וְלֹא "יֹאכַל" אֲגַבְרָא [לְמַעוֹטֵי מְקוֹמוֹת] (רש"י פסחים פו, רע"ב).

אִתָּה אוֹמֵר: בְּחִבּוּרָה אַחַת, או אִינוֹ אֵלָּא "בְּבֵית אֶחָד" כְּמִשְׁמַעוֹ, וְלִלְמַד שְׁאֵם הַתְּחִילוֹ וְהָיוּ אוֹכְלִים בְּחֶצֶר וְיִרְדּוּ גְשָׁמִים שְׁלֹא יִכְנָסוּ לְבֵיתָ? תְּלַמּוּד לּוֹמֵר - לְעִיל פְּסוּק ז.

נִכְרִי, הֵינּוּ "נִכְרִי", וּמִזֶּה שֶׁכָּתַב "כָּל בֶּן נִכְרִי", מִשְׁמַע שֶׁבָּא לְכַלּוֹל כָּל מִי שֶׁנִּתְנַבְּרוּ מִעֲשׂוֹ לְאִבּוֹ שֶׁבְּשָׂמִים, הֵינּוּ יִשְׂרָאֵל מִשׁוּמוֹד (גרא). תורה מד (מד) וּמִלֶּתָה אֹתוֹ אִזּוֹ יֹאכַל בּוֹ - רְבוֹ - דְּאֵי הָעֶבֶד, הָא כְּתִיב "כָּל עֶרְל לֹא יֹאכַל בּוֹ" (רש"י יבמות ע, ב). וְמָה שֶׁכָּתוּב "וּמִלֶּתָה אֹתוֹ" מוֹסֵב עַל מִשָּׁה וְעַל בֵּית הַדִּין (פאר בשדה).

מִגִּיד שְׁמִילַת עֲבָדָיו מִעֲפֻכְתּוֹ מִלְּאָכַל בְּפֶסַח, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ - בְּמִכִּילְתָּא שֶׁלְּפִינֵינוּ: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר - בְּמִכִּילְתָּא שֶׁלְּפִינֵינוּ: רַבִּי יִשְׁמַעֵאל.

אוֹמֵר: אִין מִילַת עֲבָדָיו מִעֲפֻכְתּוֹ מִלְּאָכַל בְּפֶסַח, אִם־כֵּן מָה תְּלַמּוּד לּוֹמֵר "אִזּוֹ יֹאכַל בּוֹ"? הָעֶבֶד - וְאֵף שֶׁבֶר נִזְכָּר "כָּל עֶרְל לֹא יֹאכַל בּוֹ", הַכְּתוּב כָּאן בָּא לְהַתִּיר אֲכִילַת הַפְּסוּחַ לְעֲבָדִים שְׁמֹלוּ, שְׁלוּלָא זֶה הִיָּה נִיתָן לּוֹמֵר שְׁאִין לְהֵאָכִיל פְּסוּחַ לְעֲבָדִים

(גרא). תורה מה (מה) תוֹשֵׁב - זֶה גֵר תוֹשֵׁב - שֶׁכָּבַל עֲלָיו שְׁלֹא לְעֶבֶד עֲבוּדָה־זָרָה (רש"י דברים יד, כא).

וְשֹׁכֵר - זֶה הַנִּכְרִי. וְמָה תְּלַמּוּד לּוֹמֵר? וְהֵלֵא עֲרָלִים הֵם, וְנֹאמֵר - לְקַמְן פְּסוּק מַח.

וּמִקְצַת דֵּינֵי הַפְּסוּחַ שֶׁנֶּאֱמָרוּ לָהֶם בְּאוֹתוֹ יוֹם, וּמִזֶּה שֶׁכָּתְבָה כָּאן בְּנִפְרָד מִשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמָרָה לָהֶם לְאַחַר רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן, וְהִטְעַם לָזֶה יֵשׁ לוֹמֵר מִשׁוּם שְׁאִילוֹ הִיָּה אוֹמֵר לָהֶם בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן "כָּל עֶרְל לֹא יֹאכַל בּוֹ", הָיוּ מְלִים מִיָּד בְּאוֹתוֹ יוֹם, וְהִקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא רִצָּה שִׁמּוּלוֹ בְּעֶרְבַּ פְּסוּחַ כְּדֵי שִׁיְהִיו דָּם הַפְּסוּחַ וְדָם הַמִּילָה בְּיַחַד, כְּמִבּוֹאֵר בְּרִש"י לְעִיל פְּסוּק ו, וְלָכֵן הִמְתִּין בְּאִמִּירַת פְּרֻשָּׁה זוֹ עַד עֶרְבַּ פְּסוּחַ (גרא). וְאִפְשָׁר שְׁלוּמוֹד זֶה גַּם מִהַתִּיבוֹת "זֹאת חֻקַּת הַפְּסוּחַ", דֵּהֵינּוּ שֶׁנֶּאֱמָרָה לָהֶם בְּיוֹם שְׁחִיטַת קָרְבַּן פְּסוּחַ וְאֲכִילְתוֹ, שֶׁקָּרְבַּן הַפְּסוּחַ נִמְצָא לְפָנֵיהֶם.

כָּל בֶּן נִכְרִי - שֶׁנִּתְנַבְּרוּ מִעֲשׂוֹ לְאִבּוֹ שֶׁבְּשָׂמִים - וְלֹא לְכָל הַתּוֹרָה (רש"י פסחים כח, ב). וְכֵן מִשְׁמַע מִרִש"י לְקַמְן פְּסוּק מַח שֶׁאִפִּילוֹ מוֹמֵר לְעֵרְלוֹת בְּלֶבֶד לְמַדִּים מִ"כֵּן נִכְרִי לֹא יֹאכַל בּוֹ" (רא"ם).

וְאֶחָד נִכְרִי - מְהוּל (מכילתא), שְׁאֵם לֹא כֵּן, הוּא מִתְמַעֵט מִפְּסוּק מַח "וְכָל עֶרְל לֹא יֹאכַל בּוֹ". וְרָאָה גַּם רִש"י פְּסוּק מַח. וְרָאָה שֵׁם בְּבִיאֹר.

וְאֶחָד יִשְׂרָאֵל מוֹמֵר - בְּדַפּוּס רֹאשׁוֹן: מִשׁוּמוֹד. כְּמִשְׁמַע - פְּשׁוּטוֹת לְשׁוֹן הַכְּתוּב "כֵּן

מקומות. לא תוציא מן הפית • מן החבורה. וּעֲצֵם לֹא תִשְׁבְּרוּ בו • הָרְאוּי לְאֲכִילָה, כְּגוֹן שֵׁשׁ עָלְיוּ פְּנֵית בָּשָׂר, יֵשׁ בוּ מִשׁוּם שְׁבִירַת עֲצָם. אֵין עָלְיוּ פְּנֵית בָּשָׂר אוּ מִחַ, אֵין בוּ מִשׁוּם שְׁבִירַת עֲצָם.

(מז) כָּל-עֲדַת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אֹתוֹ: מִז כָּל פְּנִשְׁפָּא דִישְׂרָאֵל יַעֲבִדוּן יְתָה:

י"א < כָּל-עֲדַת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אֹתוֹ • לָמָּה נֹאמַר? לְפִי שֶׁהוּא אוֹמֵר בְּפֶסֶח מִצְרַיִם: "שֶׁה לְבֵית אָבוֹת", שְׁנִמְנוּ עָלְיוּ לְמִשְׁפָּחוֹת, יְכוּל אֶף פֶּסַח דּוֹרוֹת כֵּן? תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "כָּל-עֲדַת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אֹתוֹ".

(מח) וְכִי-יִגְדֹר אֶתְךָ גֵּר וְעָשָׂה פֶּסַח לַיהוָה הַמּוֹל לֹו כָּל-זָכָר וְאִזּו יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ וְהָיָה כְּאֹזְרַח הָאָרֶץ וְכָל-עֶרְל לֹא-יֹאכַל בוּ:

י"ב < וְעָשָׂה פֶּסַח • יְכוּל כָּל הַמִּתְגַּיֵּר יַעֲשֶׂה פֶּסַח מִיָּד? תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "וְהָיָה כְּאֹזְרַח הָאָרֶץ". מָה אֹזְרַח כְּאֹזְרַעַה עֶשֶׂר, אֶף גֵּר כְּאֹזְרַעַה עֶשֶׂר. וְכָל-עֶרְל לֹא-יֹאכַל בוּ • לְהִבְיֵא אֶת שְׁמֹתוֹ אַחֲיוּ מִחֲמַת מִלָּה, שְׂאִינוּ מוֹמַר לַעֲרֻלוֹת, וְאִינוּ נִלְמַד מִ"כֵּן נִכַּר לֹא יֹאכַל בוּ".

(מט) תּוֹרָה אַחַת יְהִיָּה לְאֹזְרַח וְלִגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם: מִט אוֹרִינְתָא תְּדָא יְהֵא לְיַצִּיבָא וְלִגְיֹרָא דִיתְגַּיֵּירוּן בִּינִיכוּן:

י"ג < תּוֹרָה אַחַת וְגו' • לְהַשְׁוֹת גֵּר לְאֹזְרַח אֶף לְשָׂאֵר מִצְוֹת שְׁבִתוֹרָה (מכילתא).

אשל אברהם - הרב אלאשוילי

מָה אוֹרַח כְּאֹזְרַעַה עֶשֶׂר - בְּנִיטוֹן. אֶף גֵּר כְּאֹזְרַעַה עֶשֶׂר - וְלִפִּי זֶה פִּירוּשׁ "וְעָשָׂה פֶּסַח" הוּא: וְכָא עַת לַעֲשׂוֹת פֶּסַח (ע"פ רש"י במדבר טו, ד). וְכָל עֶרְל לֹא יֹאכַל בוּ - לְהִבְיֵא אֶת שְׁמֹתוֹ אַחֲיוּ מִחֲמַת מִלָּה - כְּנִתְנוּ שְׁכַל הַפְּסוּק מְדַבֵּר רַק בְּעֶרְל כְּנִתְנוּ, וְלֹא בְּעֶרְל בְּמִזִּיד, וְלֹא שְׁלוּמֵדִים זֹאת מִתִּיבַת "וְכָל". שְׂאִינוּ מוֹמַר - בְּדַפּוּס רֵאשׁוֹן: מִשׁוּמַּד. לַעֲרֻלוֹת, וְאִינוּ נִלְמַד מִ"כֵּן נִכַּר לֹא יֹאכַל בוּ" - לַעֲרֻלוֹת פְּסוּק מַג. אֲבָל מוֹמַר לַעֲרֻלוֹת נִלְמַד מִהַפְּסוּק "כָּל כֵּן נִכַּר", שֶׁכֵּן גַּם הַמּוֹמַר לְדַבֵּר אֶחָד הוּא בְּכֻלָּל "כֵּן נִכַּר", בְּדִלְעִיל שֶׁם בְּבִיאוֹר. תּוֹרָה מִט (מט) תּוֹרָה אַחַת וְגו' - לְהַשְׁוֹת גֵּר לְאֹזְרַח אֶף לְשָׂאֵר מִצְוֹת שְׁבִתוֹרָה - מִשׁוּם שֶׁהוֹצֵרָה לְהַשְׁוֹת גֵּר לְאֹזְרַח הָאָרֶץ גְּבִי פֶּסַח, הוֹצֵרָה לְהַשְׁוֹתוֹ גַּם בְּשָׂאֵר הַמִּצְוֹת, שְׂלֵא נִטְעָה לּוֹמַר שֶׁהִגֵּר חָיֵב רַק בְּפֶסַח וְלֹא בְּשָׂאֵר מִצְוֹת (רא"ם), מִפְּנֵי שְׂרׁוּב הַמִּצְוֹת הֵן זָכָר לְיַצִּיאת מִצְרַיִם, וְהָרִי הִגֵּר לֹא הָיוּ אָבוֹתָיו בְּמִצְרַיִם (גרי"א). תּוֹרָה נ

לָמָּה נֹאמַר - מִה מוֹסִיף בְּזֶה. לְפִי שֶׁהוּא אוֹמֵר בְּפֶסַח מִצְרַיִם - לַעֲרֻלוֹת פְּסוּק ג. "שֶׁה לְבֵית אָבֹת", שְׁנִמְנוּ עָלְיוּ לְמִשְׁפָּחוֹת - רָאָה גַם רִש"י שֶׁם. יְכוּל אֶף פֶּסַח דּוֹרוֹת כֵּן? תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אֹתוֹ" - מִגִּיד שֶׁפֶּסַח דּוֹרוֹת כָּא בְּעַרְבוּבִינְא (מכילתא). תּוֹרָה מִח (מח) וְעָשָׂה פֶּסַח - יְכוּל כָּל הַמִּתְגַּיֵּר יַעֲשֶׂה פֶּסַח מִיָּד - שֶׁכֵּן הוּא מִשְׁמַעוֹת הַכְּתוּב "וְעָשָׂה פֶּסַח", כְּלוֹמַר מִיָּד שְׁמִתְגַּיֵּר, אֶפִּילוּ אֵין זֶה זְמַן הַפֶּסַח. בְּטַעַם הַדַּבָּר שֶׁגֵּר שְׁמִתְגַּיֵּר הָיָה סְכָרָא שֵׁשׁ לוֹ לַעֲשׂוֹת פֶּסַח מִיָּד, לוֹלֵא הַלִּימּוּד מִהַפְּסוּק, כְּתִב בִּיתוֹרָה שְׁלַמָּה (אות תרפ"ט), מִשׁוּם שֶׁעַל הַפֶּסַח נֹאמַר: מִשְׁכוּ וְיִדְבְּקוּ מִעֲבֻדַּת-יְרָה וְקָחוּ לָכֶם צֹאן לְמִצְוָה, בְּדִלְעִיל בְּרִש"י פְּסוּק ו, וְאִם כֵּן הָיָה נִיטְוֹ לּוֹמַר שְׁכַל גֵּר שְׁפּוֹרֶשׁ מִעֲבֻדַּת-יְרָה יֵשׁ לוֹ לְהִבְיֵא קֶרֶן פֶּסַח מִיָּד, בְּדוּגְמַת מָה שֶׁעָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם כְּשֶׁפָּרְשׁוּ מִעֲבֻדַּת-יְרָה. תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "וְהָיָה כְּאֹזְרַח הָאָרֶץ",

"עַל הַפְּתִים אֲשֶׁר יֹאכְלוּ אֹתוֹ בְּהֶם", מִכָּאֵן שֶׁהֹאכְלוּ אוֹכַל בְּשֵׁנֵי מִקוּמוֹת - וְ"יֹאכְלוּ" דְּכִתִּיב בְּקֵרָא, אֲבָל חַד וְחַד מֵאוּכְלִין קָאֵי (רש"י פסחים פו, סע"א). לֹא תוֹצִיא מִן הַפִּית - מִן הַחֲבוּרָה - מִן הַחֲבוּרָה, שֶׁכֵּן כְּבַר פִּירוּשׁ מִן הַחֲבוּרָה, שֶׁכֵּן בְּחֲבוּרָה אַחַת. אֲבָל בְּמִכִּילְתָּא, וְכֵן בְּפֶסְקִים פַּה רִישׁ עֲמוּד ב, לּוֹמְדִים זֹאת מִתִּיבַת "חוּצָה", הֵינּוּ חוּץ לְאֲכִילְתוֹ", וּבְרִש"י שֶׁם: "קֵרָא יִתְרָה הוּא לְמִילָף חוּץ לְחֲבוּרַת אֲכִילְתוֹ". וְעֲצָם לֹא תִשְׁבְּרוּ בוּ - הָרְאוּי לְאֲכִילָה, כְּגוֹן שֵׁשׁ עָלְיוּ פְּנֵית בָּשָׂר - יֵשׁ בוּ מִשׁוּם שְׁבִירַת עֲצָם, אֵין עָלְיוּ פְּנֵית בָּשָׂר - דְּפָחוֹת מִכְּפִיֵּת אֵין בוּ שִׁיעוֹר אֲכִילָה (פסחים פו, ב). אֵין בוּ מִשׁוּם שְׁבִירַת עֲצָם - וְעֲצָם לֹא תִשְׁבְּרוּ בו" מוֹסֵב עַל תְּחִילַת הַפְּסוּק: "בְּבֵית אֶחָד יֹאכַל", וְעָלְיוּ הוּא אוֹמֵר שְׂאוֹתוֹ שֶׁהוּא רְאוּי לְאֲכִילָה - "וְעֲצָם לֹא תִשְׁבְּרוּ בו" (רא"ם גרי"א). תּוֹרָה מז (מז) כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אֹתוֹ -

(א) וַיַּעֲשׂוּ כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־
 מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן בֶּן עֶשְׂוֹ:

(גא) וַיְהִי בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא יְהוָה אֶת־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צְבָאתָם:

♦ שבת קודש ד' שבט ♦

א ומליל יי עם משה למימר:

יג (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

ב אַקְדֵּשׁ קַדְמֵי כָּל בּוֹכֵר אֶת־חַטָּאת כָּל וְלֹדָא
 בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאִשָּׁא וּבְכַעֲרָא דִילֵי הוּא:

(ב) קַדְשִׁי כָּל־בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל־רֶחֶם בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 בְּאֲדָם וּבַבְּהֵמָה לִי הוּא:

הש"י ◀ פֶּטֶר כָּל־רֶחֶם • שִׁפְתַח אֶת הָרֶחֶם תַּחֲלֶה, כְּמוֹ (משלי יז) "פֹּטֵר מִיַּם רְאשִׁית מְדוֹן", וְכֵן (תהלים כב) "יִפְטְרוּ
 בְּשִׁפְהָ", יִפְתְּחוּ שִׁפְתֵי־ם. לִי הוּא • לְעֲצָמֵי קִנְיָתִים עַל־יְדֵי שְׁהֶפִיתִי בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם.

ג וַאֲמַר מֹשֶׁה לְעַמָּא הוּו דְכִרְיִן יֵת יוֹמָא
 הַדִּין דִּי נִפְקִיתוֹן מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדוֹתָא
 אַרִי פְתִקוּף יָדָא אֶפִיק יי תִּכּוֹן מִכָּא וְלֹא
 יִתְאַבֵּל חֲמִיעַ:

(ג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם זְכוֹר אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר
 יָצִאתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים כִּי בַחֲזֹק יָד הוֹצִיא
 יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֵאבָל חֲמִין:

הש"י ◀ זְכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה • לְמַד שְׂמֻזְבִּירֵין יִצְיֵאת מִצְרַיִם בְּכָל יוֹם.

ד יוֹמָא דִּין אַתּוֹן נִפְקִין פִּירְחָא דְאַבִּיקָא:

(ד) הַיּוֹם אַתֶּם יֹצְאִים בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב:

הש"י ◀ בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב • וְכִי לֹא הֵינּוּ יוֹדְעִין בְּאִיזָה חֹדֶשׁ יִצְאוּ? אֲלֵא כִּף אָמַר לְהֶם: רְאוּ חֲסֵד שְׂגֻמְלִכֶם

אשל אברהם - הרב אלאשוילי

בְּעִינֵיךָ כְּאִילוּ הַיּוֹם יִצְאֶתֶם מִמִּצְרַיִם
 [וְכִמוֹ שִׁפִּירֵשׁ רִשׁ"י בְּדְבָרִים כו, טו.
 שָׁם כו, כט] [ה"ה]. וְכֵן נִרְאָה מִלְשׁוֹן
 רִשׁ"י: (א) שְׁהֶעֱתִיק תִּיבַת "הַזֶּה" בְּדַבּוּר
 הַמִּתְחִיל. (ב) שִׁפְתָב "לְמַד", דְּהֵינּוּ שִׁישׁ
 כָּאֵן לִימוּד מִיּוֹד (ה"ב). וְרֵאָה רִשׁ"י
 לְעִיל יב, ו: "זְכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר
 יִצְאֶתֶם, לְמַדְנּוּ שִׁיּוֹם הַיִּצְיָאָה הוּא יוֹם
 שֶׁל זְכוֹר". וּבְרִשׁ"י שִׁבַּת פו, ב: "זְכוֹר
 אֶת הַיּוֹם הַזֶּה, בְּעֲצָמוֹ שֶׁל יוֹם הַזְּכוּרָה
 דִּיצְיֵאת מִצְרַיִם נֶאֱמַר לְהוּ, כְּדִכְתִּיב
 הַזֶּה. תוּרַה ד

(ד) בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב - וְכִי לֹא [הֵינּוּ] -
 כֵּן הוּא בְּכִמְהָ כְּתִיב יָד וּבְדַפּוּס רֵאשׁוֹן.
 אֲךָ בְּדַפּוּסִים שְׁלֹפְנוֹנוּ: לֹא הֵינּוּ.
 וְגִירֶסֶת "לֹא הֵינּוּ" נִבְּוֵנָה יוֹתֵר, שְׁהֵרִי אִם
 לֹא הֵינּוּ כְּתוּב בְּתוּרָה שְׁזָה חֹדֶשׁ הָאָבִיב
 מֵהִיכָן הֵינּוּ יוֹדְעִים בְּאִיזָה חֹדֶשׁ יִצְאוּ,

שֶׁהֵם מְקוּדְשִׁים לַה' גַּם לֹלֵא הַקְּדֻשָּׁה,
 וְכִף פִּירוּשׁ הַכְּתוּב: "קַדֵּשׁ לִי כָּל בְּכוֹר",
 כְּדִי שִׁתְּקַבֵּל שְׂכָר, כִּי "לִי הוּא", אִף אִם
 לֹא תְקַדֵּשׁ. וְכֵן מְפֹרָשׁ בְּכְתוּב (בְּמִדְבָר ה'
 יז): כִּי לִי כָּל בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל .. בְּיוֹם
 הַכּוֹתֵי כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הַקְּדֻשָּׁתִי
 אוֹתָם לִי" (רֵא"ה).

עַל יְדֵי שְׁהֶפִיתִי בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם - רֵאָה
 רִשׁ"י בְּמִדְבָר שָׁם: "שְׁלִי הָיוּ הַבְּכוֹרוֹת
 כְּקוֹ הַדִּין, שֶׁהִגַּתִּי עֲלֵיהֶם בֵּין בְּכוֹרֵי
 מִצְרַיִם וְלִקְחֹתִי אוֹתָם לִי". תוּרַה ג

(ג) זְכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה - לְמַד
 שְׂמֻזְבִּירֵין יִצְיֵאת מִצְרַיִם בְּכָל יוֹם -
 הַלִּימוּד הוּא מִלְשׁוֹן "זְכוֹר" שֶׁהוּא לְשׁוֹן
 הוֹנָה, שֶׁמִּשְׁמַעוּ תְּהִינָה זְכוֹר תְּמִיד
 [וְכִדְלִקְמוֹן בְּרִשׁ"י כ, ז] [רֵא"ה]. וְיוֹתֵר
 נִרְאָה שֶׁהַלִּימוּד הוּא מִזֶּה שִׁפְתָב
 "הַיּוֹם הַזֶּה", שֶׁמִּשְׁמַעוּ: בְּכָל יוֹם יִהְיֶה

(ב) פֶּטֶר כָּל רֶחֶם - שִׁפְתַח אֶת
 הָרֶחֶם תַּחֲלֶה - רֵאָה לְקַמֵּן לֵד, יט:
 "פֶּטֶר לְשׁוֹן פְּתִיחָה". אֲךָ כָּאֵן מוֹסִיף
 שֶׁעֲנִינוּ פְּתִיחָה בְּתַחֲלִיָּה, שְׁבוֹן כָּל וְלֹד
 פּוֹתַח אֶת הָרֶחֶם, אֲלֵא שֶׁעִיקֵר הַפְּתִיחָה
 הִיא עַל־יְדֵי הַבְּכוֹר, וְלִכֵּן קוֹרְאוֹהוּ
 פְּתִיחָה סֵתָם (רֵא"ה).

כְּמוֹ - מוֹכִיחַ שֶׁפֶטֶר עֲנִינוּ פְּתִיחָה
 בְּתַחֲלִיָּה.

"פֹּטֵר מִיַּם רְאשִׁית מְדוֹן" - מִשְׁלֵי יו,
 יד. וּבְרִשׁ"י שָׁם: "הַמִּתְחִיל בְּמִרְיָכָה
 הוּא כְּפּוֹתַח חוֹר בְּגִדְרֵי אֲגַפֵּי אֲמַת
 הַמַּיִם וְהַמַּיִם יוֹצֵאִין בוּ, וְהַחוֹר הוֹלֵךְ
 וּמַרְחִיב, כֵּן הַמְדוֹן הוֹלֵךְ וְגִדֵּל תְּמִיד".

וְכֵן "יִפְטְרוּ כְּשִׁפְהָ" - תְּהֵלִים כב, ח.
 יִפְתְּחוּ שִׁפְתֵי־ם - כְּלוֹמֵר, תַּחֲזִילַת
 הַדְּבַבּוּר הוּא בְּפִתְיַחַת שִׁפְתֵי־ם.

לִי הוּא - לְעֲצָמֵי קִנְיָתִים - דְּהֵינּוּ

שהוציא אתכם בחדש שהוא פֶּשֶׁר לְצֵאת, לא חֶמָה ולא צָנָה ולא גְשָׁמִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (תהלים סו) "מוֹצִיא אֲסִירִים בַּכּוֹשֵׁרוֹת", חֲדָשׁ שֶׁהוּא פֶּשֶׁר לְצֵאת.

(ה) וְהָיָה כִּי יִבְיֹאֵךְ יְהוָה אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַחִיטִי וְהַיְבוּסִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְךָ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ וְעַבְדָּתָא אֶת-הָעֵבֶרָה הַזֹּאת בַּחֲדָשׁ הַזֶּה:

הוֹיָה אֲרִי יַעֲלֶנָּה יִי לְאַרְעָא דְכְנַעְנָא וְחִתָּאִי וְאֱמֹרָאִי וְחִיטָּאִי וַיְבוּסָאִי דִּי קִיִּים לְאַבְרָהָם לְמַתָּן לֶךְ אֲרַעָא עֲבָדָא חֶלֶב וּדְבַשׁ וְחַפְלַח יַת פְּלִחְנָא דְדָא בִּירְחָא דְרִין:

כִּי־אֶל אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְגו' • וְאֶף-עַל-פִּי שְׁלֹא מָנָה אֱלֹא חֲמֹשֶׁה עֲמֻמִּין, כָּל שִׁבְעָה גוֹיִים בְּמִשְׁמַע, שֶׁכָּל בְּכַלל כְּנַעֲנֵי הֵם, וְאַחַת מִמֵּשֶׁפַּחַת כְּנַעַן הִיְתָה שְׁלֹא נִקְרָא לָהּ שֵׁם אֱלֹא כְּנַעֲנִי (תחומא). **נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם וְגו' •** בְּאַבְרָהָם הוּא אוֹמֵר: (בראשית טו) "בַּיּוֹם הַהוּא פָּרַת ה' אֶת אַבְרָם וְגו'", וּבִצְחָק הוּא אוֹמֵר: (שם כ) "גֹּיִר בְּאֶרֶץ הַזֹּאת וְגו'", וּבִצְעֻקב הוּא אוֹמֵר: (שם כט) "הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲתָה שׁוֹכֵב עָלֶיהָ וְגו'". **זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ •** חֶלֶב זָב מִן הָעֵצִים, וְהַדְּבַשׁ זָב מִן הַתְּמָרִים וּמִן הַתְּאֲנִים (מגילה ו). **אֶת הָעֵבֶרָה הַזֹּאת •** (פסחים צו) שֶׁל פֶּסַח. וְהֵלֵא כְּכֹר נֹאמֵר לְמַעַלָּה: "וְהָיָה פִּי תְבֹאוּ אֶל הָאֶרֶץ וְגו'", וְלִמָּה חֲזֹר וּשְׁנֵאָה? בְּשִׁבִיל דְּבַר שְׁנַתְּחַדֵּשׁ בָּהּ. בְּפִרְשָׁה רֵאשׁוּנָה נֹאמֵר: (לעיל יב) "וְהָיָה פִּי יֹאמְרוּ אֵלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מַה הָעֵבֶרָה הַזֹּאת לָכֶם", בְּכֵן רָשַׁע הַפְּתוּב מְדַבֵּר,

אשל אברהם - הרב אלאשולי

הָאֶרֶץ. **הַחֶלֶב זָב מִן הָעֵצִים, וְהַדְּבַשׁ זָב מִן הַתְּמָרִים וּמִן הַתְּאֲנִים -** כְּלוּמֵר, לֹא שֶׁהָאֶרֶץ עֲצֻמָּה זָבָה חֶלֶב וּדְבַשׁ, אֱלֹא הַחֶלֶב זָב מִן הָעֵצִים שֶׁבְּאֶרֶץ, וְהַדְּבַשׁ זָב מִהַתְּמָרִים שֶׁבְּאֶרֶץ, וְהָרִי זֶה כְּאִילוֹ שֶׁהָאֶרֶץ הִיא שְׂזֵבָה (נרי"א). וְגַם מְבָאֵר שֶׁתִּיבַת "זָבַת" מוּסַבֶּת הֵן עַל הַחֶלֶב וְהֵן עַל הַדְּבַשׁ, וְכְאִילוֹ כְּתוּב: זָבַת חֶלֶב וְזָבַת דְּבַשׁ. אֲבָל רֵאָה רִש"י מְגִילָה ו, א: "הָעֵצִים אוֹכְלִין תְּאֲנִים, וְהַדְּבַשׁ נוֹטֵף מֵהֶן, וְהַחֶלֶב זָב מִן הָעֵצִים, וְנִשְׁעִים כְּמִין נַחֲל". וּפִירוּשׁ זֶה חוֹלֵק עַל הַפִּירוּשׁ שֶׁכָּאן בְּשֵׁנֵי הַפְּרָטִים: א) פִּירוּשׁ "אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ" הוּא, שֶׁהַחֶלֶב וְהַדְּבַשׁ זָבִים בְּאֶרֶץ, ב) הַחֶלֶב וְהַדְּבַשׁ זָבִים כְּשֶׁהֵם מְעוֹרְבִים בִּיחַד, הֵינּוּ שֶׁכֵּינן שְׁפָתוֹב "זָבַת" אֶחָד עַל שְׁנֵיהֶם, מִשְׁמַעוֹ שֶׁשְׁנֵיהֶם זָבִים בִּיחַד (ראה מדרש"א כתובות קיא, ב).

הָאֶרֶץ בְּכָל מְקוֹם אֶרֶץ כְּנַעַן. **וְאַחַת מִמֵּשֶׁפַּחַת כְּנַעַן -** בְּנֵי שֵׁל חָם. **הִיְתָה שְׁלֹא נִקְרָא לָהּ שֵׁם אֱלֹא "כְּנַעֲנִי" -** וְהִיא זֹו שְׁנִמְנִית בְּאַחַת מִשְׁבַּע אֵמוֹת (וּנְזַכְרָה בְּרִש"י לְקַמֵּן כג, כח), אֲבָל לְאֵמָתוֹ שֶׁל דְּבַר כְּשֹׁאוֹמְרִים "אֶרֶץ כְּנַעַן" אֵינן הַכּוֹנֵנָה לְאוֹתָהּ אוֹמֵרָה בְּלִבָּד, אֱלֹא לְכָל הָאֵמוֹת. וּלְפִי זֶה נִמְצָא, שֶׁאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי הִיא מְעוֹרָה כְּאֵן, הַכּוֹנֵנָה הִיא הֵן לְכְנַעֲנִי כְּאוֹמֵר פְּרֻטִית, וְלָכֵן פִּירַט אֲחֵרֶיהָ עוֹד אֲרַבַּע אוֹמוֹת, וְהֵן לְכְנַעֲנִי כְּאוֹמֵר בְּלִילִית, שֶׁהִיא כּוֹלֶלֶת בְּתוֹכָהּ אֶת כָּל שִׁבְעַת הָאֵמוֹת. **נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם וְגו' -** בְּאַבְרָהָם הוּא אוֹמֵר - בְּרֵאשִׁית טו, יח. **"בַּיּוֹם הַהוּא פָּרַת ה' אֶת אַבְרָם וְגו'",** וּבִצְחָק הוּא אוֹמֵר - שָׁם כו, ג. **"גֹּיִר בְּאֶרֶץ הַזֹּאת וְגו'",** וּבִצְעֻקב הוּא אוֹמֵר - שָׁם כח, יג. **"הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲתָה שׁוֹכֵב עָלֶיהָ וְגו'"**

אֲבָל לְפִי הַגִּירָסָא "לֹא הִיְוִי מוֹכֵן, שֶׁכֵּן הַשְּׁאֵלָה הִיא לְמָה הִיְוִי צִרִיף מִשֶּׁה לֹאמֵר לָהֶם שֶׁיִּצְאֻ מִמִּצְרַיִם" בְּחֲדָשׁ הָאֲבִיב, הָרִי הֵם יוֹדְעִים שֶׁ"הַיּוֹם" הוּא "חֲדָשׁ הָאֲבִיב", וְאֵם רָצָה לְהוֹדִיעַ זֹאת לְדוֹרוֹת הַבָּאִים, הִיְוִי כּוֹתְבוֹ בְּנִפְרָד וְלֹא בְּדַבְרֵי מִשֶּׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּאוֹתוֹ דוֹר בְּלִשׁוֹן נֹכַח (למשל). אִף נִיתָן לִישָׁב גַּם אֶת הַגִּירָסָא "לֹא הִיְוִי", וְזֹאת אֵם נִפְרַשׁ בְּרִש"י שֶׁהַשְּׁאֵלָה הִיא לְמָה מְדַגֵּישׁ "בְּחֲדָשׁ הָאֲבִיב", הִיְוִי דִּי שִׁיאֵמֵר בְּחֲדָשׁ [הִרְאִשׁוּן], וּמִמִּילָא הִיְוִי יוֹדְעִים שֶׁהוּוֹ "חֲדָשׁ הָאֲבִיב" (דברי יוד). **יִדְרִיעִין בְּאִיּוּהַ חֲדָשׁ יִצְאוּ? אֱלֹא כִּי אָמַר לָהֶם: רְאוּ חֶסֶד שְׁנִמְלַכְכֶם, שְׁהוֹצִיא אֶתְכֶם בְּחֲדָשׁ שֶׁהוּא פֶּשֶׁר לְצֵאת, לֹא חֶמָה, וְלֹא צָנָה, וְלֹא גְשָׁמִים. -** וְזוֹ כּוֹנֵנָתוֹ בְּמָה שֶׁאֵמֵר לָהֶם "בְּחֲדָשׁ הָאֲבִיב".

וְכֵן הוּא אוֹמֵר - תְּהִלִּים סח, ו. **"מוֹצִיא אֲסִירִים בַּכּוֹשֵׁרוֹת",** חֲדָשׁ שֶׁהוּא פֶּשֶׁר לְצֵאת - רֵאָה גַם רִש"י שָׁם: "הוֹצִיא אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בְּחֲדָשׁ שֶׁהוּא פֶּשֶׁר לְהוֹלִכֵי דְרָכִים, לֹא חֶמָה וְלֹא צָנָה". תוֹרָה ה. (ד) **אֶל אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְגו' -** אֶת-עַל-פִּי פִּי שְׁלֹא מָנָה אֱלֹא חֲמֹשֶׁה עֲמֻמִּין, כָּל שִׁבְעָה גוֹיִים בְּמִשְׁמַע, שֶׁכָּל בְּכַלל כְּנַעֲנֵי הֵם - שֶׁכֵּן נִקְרָאת

וְרֵאָה רִש"י לְעִיל ו, ד שֶׁמְבִיא פְּסוּקִים אַחֲרֵיהֶם. **זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ -** הוֹצֵרָה לְפָרֵשׁ בִּישׁוּי זֶה כְּאֵן, אִף שֶׁכְּכֹר נִזְכָּר בְּן לְעִיל ג, ח, יו, מִשׁוּם שֶׁכָּאן נֹאמֵר שֶׁנִּשְׁבַּע כֵּן לְאָבוֹת, וְלֹא מִצִּינוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע לְאָבוֹת שִׁיתָן לָהֶם "אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ", לָכֵן מְפָרֵשׁ שֶׁאֵינן הַמְדוּבָר בְּמִשְׁהוֹ נְסִי, אֱלֹא בְּדַבָּר טְבַעֲנִי, וְהוּא הַשְּׁבַח שֶׁל

שְׁהוּצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַכֶּלֶל. וְכֵן: "וְהִגַּדְתָּ לְבְנֶךָ", בְּכֵן שְׂאִינוּ יוֹדְעֵי לְשֹׂאֵל, וְהִתְנוּב מִלְמַדְךָ שֶׁתִּפְתַּח לוֹ אֶתהּ בְּדַבְרֵי אַנְגְּדָה הַמוֹשְׁכִין אֶת הַלֵּב.

וּשְׁבָעָא יוֹמִין תִּכּוּל פְּטִירָא וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה חֲנָא קָדָם יי:

(ו) שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל מִצֶּת וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי חָג לַיהוָה:

ז פְּטִיר יִתְאַבֵּל יֵת שְׁבַעַת יוֹמִין וְלֹא יִתְחַזֵּי לָךְ חֲמִיעַ וְלֹא יִתְחַזֵּי לָךְ חֲמִיר בְּכָל תַּחֲוּמָךְ:

(ז) מִצֹּת יֹאכַל אֶת שְׁבַעַת הַיָּמִים וְלֹא־יִרְאֶה לָךְ חֲמִץ וְלֹא־יִרְאֶה לָךְ שָׂאֵר בְּכָל־גְּבֻלָּךְ:

ח וְיִתְחַזֵּי לְבְנֶךָ בְּיוֹמָא הַהוּא לְמִימְרָא בְּדִיל דִּין עֲבַד יי לִי בְּמַפְקֵי מַמְצָרִים:

(ח) וְהִגַּדְתָּ לְבְנֶךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשִׂה יְהוָה לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם:

ט"ז ◀ בַּעֲבוּר זֶה • בַּעֲבוּר שְׂאָקִים מְצוּתִיו, כְּגוֹן: פֶּסַח, מִצֵּה וּמְרוּר הַלֵּל. עָשִׂה ה' לִי • רְמֹז תְּשׁוּבָה לְכֵן רָשַׁע, לוֹמֵר: "עָשִׂה ה' לִי" וְלֹא לָךְ, שְׂאֵלוֹ הֵייתָ שָׂם, לֹא הֵייתָ כְּדֹאֵי לְהַגָּאֵל (מַכִּילֵתָא) •

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוּדֶשׁ ~ (לְקוּטֵי שִׁיחוֹת כּו עַמ' 187)

לא הֵייתָ כְּדֹאֵי לְיַגָּאֵל (יג, ח) וְאֵלוֹ בְּמִכִּילֵתָא נְאָמַר "לֹא הָיָה נִגְאָל". וְיֵשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה רַק הִרְשָׁעִים שֶׁסָּרְבוּ לְצֵאת מִמִּצְרָיִם מִתּוֹ בַּעַת מִכַּת חֲשָׁף וְלֹא נִגְאָלוּ (רש"י לעיל י, כב). מוּבָן אַפּוֹא, שֶׁ"בֵּן רָשָׁע" זֶה כֵּן הָיָה נִגְאָל, שֶׁהָרִי הוּא מוּצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַכֶּלֶל רַק לְגַבֵּי קוֹרְבָן פֶּסַח (מִצֵּה וּמְרוּר), אִוְלָם הוּא מוֹדֵה שֶׁהוּא שִׁיף לִיצִיאַת מִצְרָיִם. לְכֵן אֹמֵר לוֹ הַכְּתוּב: לוֹ הֵייתָ שָׂם הֵייתָ נִגְאָל (כְּמוֹ שְׂאֵר הִרְשָׁעִים שֶׁחֲטְאוּ בְּדַבְרֵים אַחֲרִים, שִׁצְאוּ מִמִּצְרָיִם), אֲבָל לֹא הֵייתָ כְּדֹאֵי וְרֵאוּ לָךְ.

ט וַיְהִי לָךְ לְאֵת עַל יְדֶךָ וְלְדַכְרָנָא בֵּין עֵינֶיךָ בְּדִיל תְּהִי אוֹרִיתָא דִּינִי בְּפוּמָךְ אַרִי בִידָא תַקִּיפָא אַפְקָךְ יי מִמִּצְרָיִם:

(ט) וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל־יְדֶךָ וְלִזְכְּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּתְּהִי תוֹרַת יְהוָה בְּפִיךָ בִּי בְּיַד חֲזֻקָה הוֹצֵאתָ יְהוָה מִמִּצְרָיִם:

ט"ח ◀ וְהָיָה לָךְ לְאוֹת • יְצִיאַת מִצְרָיִם תִּתְּהִי לָךְ לְאוֹת. עַל־יְדֶךָ וְלִזְכְּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ • רוּצָה לוֹמֵר שֶׁתִּכְתַּב

אשל אברהם - הרב אלאשולי

עַצְמָךְ מִכֶּלֶל זֶה (ט"ח). וְלְכֵן לֹא הֵייתָ נִגְאָל, אֲלֵא הֵייתָ מֵת יַחַד עִם הִרְשָׁעִים שֶׁלֹּא רָצוּ לְצֵאת בְּשִׁלְשֵׁת יָמֵי אֲפֵלָה (שפ"ח). אִף מִדִּיּוּק לְשׁוֹן רִשְׁיִי "לֹא הֵייתָ כְּדֹאֵי לְהַגָּאֵל" (עַל־יְדֶךָ לְשׁוֹן הִירוֹשְׁלַמֵי פְּסָחִים י, ד), וְלֹא "לֹא הֵייתָ נִגְאָל" (כְּלִשׁוֹן הַמִּכִּילֵתָא), יֵשׁ לוֹמֵר, שֶׁכְּפֹעֵל הַבֵּן הִרְשָׁע כֵּן הָיָה נִגְאָל, שֶׁהָרִי לֹא הוֹצִיא עַצְמוֹ מִכֶּלֶל יְצִיאַת מִצְרָיִם אֲלֵא מִכֶּלֶל עֲבוּדוֹת הַפֶּסַח, וְהָיָה יוֹצֵא יַחַד עִם שְׂאֵר הִרְשָׁעִים שִׁצְאוּ, אִף שֶׁלֹּא הָיָה "כְּדֹאֵי לְהַגָּאֵל" (הרב"ט. תורה ט)

(ט) וְהָיָה לָךְ לְאוֹת - יְצִיאַת מִצְרָיִם תִּתְּהִי "לָךְ לְאוֹת" - מִלְשׁוֹן "וְהִגַּדְתָּ" בְּלִשׁוֹן יַחֲדִי, לוֹמֵד רִשְׁיִי שֶׁהַכְּתוּב לִיצִיאַת מִצְרָיִם (הַנּוֹפֶרֶת כָּאֵן בְּפִרְשָׁה, וְלֹא ל"פִּרְשׁוֹת" שְׁמַנִּיחִים בְּתַפְּלִין,

הַבֵּן שְׂאִינוּ יוֹדְעֵי לְשֹׂאֵל, יֵשׁ לוֹמֵר שֶׁכֵּן רֹמֵז גַּם לְכֵן שְׂאִינוּ יוֹדְעֵי לְשֹׂאֵל שְׂאֵם לֹא יִלְמַד הוּא קְרוֹב לְהִיּוֹת כְּמוֹ כֵּן רָשָׁע וְלִכְפּוּר בְּעֵינֶיךָ (מַשְׁכִּיל לַדָּח). לוֹמֵר - זֶהוּ רַק רְמֹז, כִּי לְפִי פִּשְׁטוֹ הָרִי לֹא מְדוּבָר כָּאֵן בְּכֵן רָשָׁע אֲלֵא בְּכֵן שְׂאִינוּ יוֹדְעֵי לְשֹׂאֵל (כַּדְלַעִיל פְּסוּקָה בְּרִשְׁיִי), אֲלֵא שֶׁבְּדֶרֶךְ רְמֹז יֵשׁ כָּאֵן תְּשׁוּבָה גַּם לְכֵן רָשָׁע הָאָמֹר לְעִיל יב, כו. "עָשִׂה ה' לִי", וְלֹא לָךְ - וְזֶה מְרוֹמֵז בְּתִיבַת "לִי", שֶׁכֵּן לְתִּשְׁבּוּת הַבֵּן שְׂאִינוּ יוֹדְעֵי לְשֹׂאֵל אֵינִן צָרִיף לְתִּיבָה זוֹ, וְזוֹ תְּשׁוּבָה בְּרִמּוֹז לְכֵן רָשָׁע שְׂאִינוּ מֵהַ הַעֲבוּדָה הוֹאֵת לְכֵם", "לְכֵם" לֹא לוֹ (ר"ט).

שְׂאֵלוֹ הֵייתָ שָׂם - לֹא הֵייתָ כְּדֹאֵי לְיַגָּאֵל - מֵאַחַר שֶׁכְּנִתָּ הִצְיָאָה בַּעֲבוּר קִיּוּם מְצוּתִיו, וְאֵילוֹ אֶתהּ הוֹצֵאתָ

הַעֲבוּדָה הוֹאֵת לְכֵם", כְּכֵן רָשָׁע הַכְּתוּב מְדַבֵּר, שְׁהוּצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַכֶּלֶל - שְׂאִינוּ "לְכֵם".

וְכֵן - לְקַמּוֹ פְּסוּקָה ח. "וְהִגַּדְתָּ לְבְנֶךָ", כְּכֵן שְׂאִינוּ יוֹדְעֵי לְשֹׂאֵל, וְהִתְנוּב מִלְמַדְךָ שֶׁתִּפְתַּח לוֹ אֶתהּ בְּדַבְרֵי אַנְגְּדָה - מְפָרֵשׁ "וְהִגַּדְתָּ" מִלְשׁוֹן "הַגַּדְה". אִף בְּדָפוּס רֵאשׁוֹן: בְּדַבְרֵים.

הַמוֹשְׁכִין אֶת הַלֵּב - נִרְאֶה שֶׁמְפָרֵשׁ "וְהִגַּדְתָּ" מִלְשׁוֹן מְשִׁיכָה, שֶׁכֵּן "גוֹד" פִּירוּשׁוֹ מְשׁוּף. תוֹרָהוּ

(ח) בַּעֲבוּר זֶה - בַּעֲבוּר שְׂאָקִים מְצוּתִיו, כְּגוֹן פֶּסַח מִצֵּה וּמְרוּר הַלֵּל - הַמּוֹנִיחִים לְפָנָיו עַל שֶׁחָזַן הַסֵּדֶר, וְלְכֵן נְאָמַר "בַּעֲבוּר זֶה".

עָשִׂה ה' לִי - רְמֹז תְּשׁוּבָה לְכֵן רָשָׁע - מֵהַ שֶׁרְמֹז הַתְּשׁוּבָה לְכֵן רָשָׁע בְּתִּשְׁבּוּת

פְּרָשִׁיּוֹת הִלְלוּ וְתַקְשְׂרֵם בְּרֹאשׁ וּבְזֵרוּעַ. **עַל יָדָךְ • עַל יַד שְׂמָאל. לְפִיכָּה, יְדָכָה מְלֵא בְּפִרְשָׁה שְׁנֵיהָ** (לקמן פסוק טז), **לְדַרְשׁ בָּהּ, יָד שְׁהִיא בְּהָהּ** (מכילתא. מנחות לו.) •

(י) וְשָׁמַרְתָּ אֶת־הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדֶיהָ מִיָּמִים יִתְטַר יַת קָמָא הָדָא לְזַמְנָה מְזִמְן לְזִמְן:
יְמִימָה:

כְּשִׁי • **מִיָּמִים יְמִימָה • מְשֻׁנָּה לְשָׁנָה** (מנחות לו.) •

(יא) וְהָיָה כִּי־יִבְאֵךְ יְהוָה אֶל־אֶרֶץ הַפְּנִיעֵנִי פֶּאֶשֶׁר נִשְׁבַּע לָךְ וְלֹא־בִתִּיךָ וְנִתְּנָה לָךְ:
יֵא וְיֵהִי אַרְי יַעֲלֹנָךְ יֵי לְאַרְעָא דְכַנְעַנָאֵי כְּמָא דִּי קַיִים לָךְ וְלֹא־בְתִיךָ וְיִתְּנָה לָךְ:

כְּשִׁי • **וְהָיָה פִי יִבְאֵךְ • יֵשׁ מִרְבוּתֵינוּ שְׁלֹמְדוּ מִכָּאן שְׁלֵא קָדְשׁוּ בְכוֹרוֹת הַנוֹלָדִים בְּמִדְבָּר. וְהָאוֹמֵר שְׁקָדְשׁוּ, מְפָרֵשׁ בִּיאָה זֹו לֹומֵר: אִם תִּקְיִמוּהוּ בְּמִדְבָּר, תִּזְכְּוּ לְהַכְנִס לְאֶרֶץ וְתִקְיִמוּהוּ שָׁם** (מכילתא) • **נִשְׁבַּע לָךְ • וְהִיכָן נִשְׁבַּע לָךְ? (לעיל ו) "וְהִבְאִיתִי אֶתְכֶם אֶל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי וְגו'". וְנִתְּנָה לָךְ •** (מכילתא) **תְּהֵא בְּעֵינֶיךָ כְּאֵלוּ נִתְּנָה לָךְ בּוּ בְיוֹם, וְאֵל תְּהִי בְּעֵינֶיךָ כִּירֶשֶׁת אַבוּת.**

אשל אברהם - הרב אלאשולי

"הַרְיִמוּתֶיהָ לְהִשְׁבַּע בְּכֶסֶאִי". וְרָאָה רַשִׁי לְעֵיל יב, כה. וְאָף שְׁבַה־מִשְׁפָּה הַפְּסוּק נִאָּמֵר שֶׁנִּשְׁבַּע בְּן לְאַבוֹת וְלֹא שֶׁנִּשְׁבַּע בְּן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל, הַפִּירוּשׁ הוּא שֶׁבִּינוֹן שֶׁבְּשׁוֹבְעָה לְאַבְרָהָם נִאָּמֵר "לְזֹרְעָךְ נִתְּנִי אֶת הָאֶרֶץ", הַרִי זֶה כְּאֵילוּ נִשְׁבַּע לְזֹרְעוֹ (נ"א). וְעוֹד יֵשׁ לֹומֵר, עַל פִּי הַמְּבוֹאֵר בְּרַשִׁי לְעֵיל ו, וְעַל הַפְּסוּק "לָכֵן אָמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל" (שְׁבַה־מִשְׁכּוֹ נִאָּמֵר "וְהִבְאִיתִי אֶתְכֶם אֶל הָאֶרֶץ וְגו'"), "לָכֵן - עַל־פִּי אוֹתָהּ הַשְּׁבוּעָה", כְּלוֹמֵר הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מְבַטֵּחַ שְׁעַל־פִּי אוֹתָהּ הַשְּׁבוּעָה שֶׁנִּשְׁבַּע לְאַבוֹת וְיֵבִיא אֶתְכֶם אֶל הָאֶרֶץ, נִמְצָא שְׁבַה־בְּטָחָה זֹו יֵשׁ תּוֹקֵף שֶׁל שְׁבוּעָה, וּמִמִּלְאֵל הַרִי זֶה כְּאֵילוּ נִשְׁבַּע לָהֶם.

וְנִתְּנָה לָךְ - תְּהֵא בְּעֵינֶיךָ כְּאֵלוּ "נִתְּנָה לָךְ" בּוּ בְיוֹם - לֹומֵר בְּן מִיתוֹר הַתִּיבּוֹת וְיִתְּנָה לָךְ", שְׁהַרִי בְּבָר אָמֵר "וְהָיָה כִּי יִבְאֵךְ" (ר"א). וְהִינוּ שְׁתֵּהָא הָאֶרֶץ חֲבִיבָה בְּעֵינֶיךָ כְּאֵילוּ בּוּ בְיוֹם קִבְּלַת אוֹתָהּ בְּמִתְנָה מִחֻדְשׁ, וְכַפִּי הַחֲבִיבוּת שֶׁל הָאֶרֶץ בְּעֵינֶיךָ, בְּן תְּחִיבִּיק טוֹבָה לְנֹתֵן (בְּאֵר בְּשַׁח). וְכַתֵּב הַ"גּוֹר אַרְיָה", שְׁבִזָּה הַבְּהִיר לְהֵם שְׁהָאֶרֶץ הִיא חֲשׂוּבָה כָּל כָּף שְׁאִינָה נּוֹפֶלֶת תַּחַת הַזִּמְן, אֵלָא הִיא לְמַעַלָּה מִהַזִּמְן (כְּמוֹ כָּל הַדְּבָרִים הַחֲשׂוּבִים שֶׁהֵם לְמַעַלָּה מִהַזִּמְן, כְּמוֹ הַתּוֹרָה וְיִצִּיאַת מִצְרַיִם,

עַל יָדָךְ - יַד שְׂמָאל. לְפִיכָּה "יְדָכָה" מְלֵא בְּפִרְשָׁה שְׁנֵיהָ - לְקַמְן פְּסוּק טז. **לְדַרְשׁ בָּהּ -** מִנְּחוֹת לו, א. **יָד שְׁהִיא בְּהָהּ -** דְּהִינוּ שְׂמָאל שְׁהִיא בְּהָהּ לְעֵנִין תְּשִׁמִּישׁ. וְרָאָה רַשִׁי מִנְּחוֹת לו, א: "מִדְּכִתִּיב יְדָכָה בְּהָא, מִשְׁמַע לְשׁוֹן וְנִקְבָּה, שְׁמַע מִיָּמָה בְּשְׂמָאל קְאָמֵר, דְּאִין בְּהָ בַח בְּנִקְבָּה. לְשׁוֹן אַחַר: יְדָכָה, יָד בְּהָהּ, עֲמָא, בְּלֵא בַח". תּוֹרָה י **(י) מִיָּמִים יְמִימָה - מְשֻׁנָּה לְשָׁנָה -** יְמִי שְׁנָה שְׁלִימָה קְרוּיִם "יָמִים" (רַשִׁי וַיִּקְרָא כֹה, טז). וְהַכִּי קְאָמֵר: עֶשֶׂה פְּסוּחַ מְשֻׁנָּה לְשָׁנָה (רַשִׁי מִנְּחוֹת לו, ב). תּוֹרָה יא **(יא) וְהָיָה כִּי יִבְאֵךְ - יֵשׁ מִרְבוּתֵינוּ -** רִישׁ לְקִישׁ, בְּכוֹרוֹת ד, ב. **שְׁלֹמְדוּ מִכָּאן שְׁלֵא קָדְשׁוּ בְכוֹרוֹת הַנוֹלָדִים בְּמִדְבָּר -** וְהֵאֵי "קָדֵשׁ לִי כָּל בְּכוֹר" מוֹקִי לִיָּה רִישׁ לְקִישׁ בְּמִצְרַיִם, אֲבָל בְּמִדְבָּר לֹא קָדְשׁוּ, מִדְּכִתִּיב "כִּי יִבְאֵךְ" וְהַדְּר "וְהַעֲבַרְתָּ כָּל פֶּטֶר רְחֹם" (רַשִׁי טז).

וְהָאוֹמֵר שְׁקָדְשׁוּ - רַבִּי יוֹחָנָן שָׁם. **מְפָרֵשׁ בִּיאָה זֹו לֹומֵר -** שָׁם ה, א. **אִם תִּקְיִמוּהוּ בְּמִדְבָּר - תִּזְכְּוּ לְכַנֵּס לְאֶרֶץ וְתִקְיִמוּהוּ שָׁם. נִשְׁבַּע לָךְ - וְהִיכָן "נִשְׁבַּע לָךְ" -** וְהַרִי לֹא נִשְׁבַּע אֵלָא לְאַבוֹת. **"וְהִבְאִיתִי אֶתְכֶם אֶל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי וְגו' -** לְעֵיל ו, ח. וְכְּמִבּוֹאֵר בְּרַשִׁי שָׁם שֶׁנִּשְׁאַתִּי אֶת יָדִי" פִּירוּשׁוֹ:

שְׁעֲלִיהֶם נִאָּמֵר הַפְּסוּק (דְּבָרִים ו, ח) **"וְיִקְשְׂרֵתֶם** לְאוֹת עַל יָדְךָ וְהִיוּ לְטוֹטְפוֹת בֵּין עֵינֶיךָ". וְמָה שְׁכָּתוּב "וְהָיָה" בְּלִשׁוֹן זָכַר, הַכּוֹנֵה לְ"עֵינֶיךָ" שֶׁל יִצִּיאַת מִצְרַיִם (הַרְבֵּי).

עַל יָדָךְ וְלִזְכוֹרֶיךָ בֵּין עֵינֶיךָ - רוּצָה לֹומֵר - בְּכַמְּהָ כְּתִיב־יָד וּבְדַפּוּס רֵאשׁוֹן לֹא גּוֹרְסִים תִּיבּוֹת אֵלוּ. וְלִפִּי הַגִּירָסָא שֶׁבְּפִנֵּים יֵשׁ לֹומֵר שֶׁכּוֹנֵת רַשִׁי לְכָבֵר בְּזֶה אֶת פִּירוּשׁוֹ עֲצוּמוֹ, שְׁמָה שְׁפִירֶשׁ לְעֵיל שֶׁ"יִצִּיאַת מִצְרַיִם תְּהִיָּה לָךְ לְאוֹת", "רוּצָה לֹומֵר", שְׁהוּ עַל־יָדֵי "שְׁכָּתוּב פְּרָשִׁיּוֹת הִלְלוּ וְתַקְשְׂרֵם כּו'" (הַרְבֵּי).

שְׁכָּתוּב פְּרָשִׁיּוֹת הִלְלוּ - "קָדֵשׁ", "וְהָיָה כִּי יִבְאֵךְ" הַמְּדַבְּרִים מַעֲנִין יִצִּיאַת מִצְרַיִם, שֶׁיֵּשׁ לֹומֵר שֶׁעַל דְּרָף הַפְּשֵׁט רַק שְׁתֵּי פְרָשִׁיּוֹת אֵלוּ נִצְטוּוּ אֲזַ לְהַנִּיחַ בְּתַפִּילִין, מַה־שְׁאִינ־כֵּן פְּרָשִׁיּוֹת "שְׁמַע", "וְהָיָה אִם שְׁמוֹעַ" הַמְּדַבְּרוֹת מַעֲנִין הַתַּפִּילִין, וְנִאָּמְרוּ בְּסוּף שְׁנַת הָאַרְבָּעִים, נִצְטוּוּ לְהַנִּיחֵן רַק אֲזַ (הַרְבֵּי).

וְתַקְשְׂרֵם בְּרֹאשׁ וּבְזֵרוּעַ - כְּמוֹ שְׁנִאָּמֵר (דְּבָרִים ו, ח) **"וְיִקְשְׂרֵתֶם** לְאוֹת עַל יָדְךָ וְהִיוּ לְטוֹטְפוֹת בֵּין עֵינֶיךָ". דְּהִינוּ שֶׁ"וְיִקְשְׂרֵתֶם" מוּסָב הוּן עַל הַיָּד וְהוּן עַל הָרֹאשׁ, וְרָאָה גַם רַשִׁי לְקַמְן פְּסוּק טז. וְמָה שֶׁרַשִׁי הִפָּךְ הַסֵּדֵר וְהַקְּדִים רֵאשׁ לְזֹרְעוֹ, נִרְאָה שְׁכָּתוּב לְפִי סֵדֵר חֲשִׁיבוּתֶם.

קיא (יב) וְהֵעֲבַרְתָּ כָּל־פֶּטֶר־רַחֵם לַיהוָה וְכָל־פֶּטֶר | שֶׁגֵּר בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לָךְ הַזְּכָרִים לַיהוָה:

י"א • וְהֵעֲבַרְתָּ • אין והעברת אלא לשון הפרשה, וכן הוא אומר: "והעברתם את נחלתו לכתו". שגר בהמה • נפל ששגרתו אמו ושלחתו בלא עתו, ולמדך הפתוב שהוא קדוש בבכורה לפטר את הבא אחריו, ואף שאינו נפל, קרוי שגר, כמו שגר אלפיך, אבל זה לא בא אלא ללמד על הנפל, שהרי כבר כתב: "כל פטר רחם". ואם תאמר: אף בכור בהמה טמאה במשמע, בא ופרש במקום אחר: "בבקר ובצאנך". לשון אחר, יש לפרש: "והעברת כל פטר רחם", בכור אדם הפתוב מדבר.

(יג) וְכָל־פֶּטֶר חֲמור תִּפְדֶּה בְשֵׁה וְאִם־לֹא תִּפְדֶּה | וְעֲרַפְתּוּ וְכָל בְּכֹר אָדָם בְּבִנְיָה תִּפְדֶּה:

י"ב • פטר חמר • ולא פטר שאר בהמה טמאה, גזרת הפתוב היא, לפי שנמשלו בכורי מצרים לחמורים. ועוד, שפיעו את ישראל ביציאתן ממצרים (שאין לה אחד מישראל שלא נטל הרבה חמורים) טעונים מכספם ומזהבם של מצרים. תפדה בשעה • נותן שעה לכהן, ופטר חמר מתר בהנאה והשה חלין ביד

אשל אברהם - הרב אלעזר

שתהיה בה קדושה מטעם זה (מחרי"א בכוח ה"ג, ו"ה משכיל לדוד" כתב, שגם לאחרי טעמים אלו זו גזירת הפתוב, שכן לטעמים אלו יש פירכא, כדלקמן. וב"באר בשדה" כתב, שגזירת הפתוב היא לענין שלא חיבה תורה "פטר שאר בהמה טמאה", ואילו הטעמים הם למה יצאו חמורים מכלל שאר בהמה טמאה. שנמשלו בכורי מצרים לחמורים - כלומר, המצרים בכללם נמשלו לחמורים, כמו שכתוב (יחזקאל ג ט): "בשר חמורים בשרם" (רא"ם). והפירכא לטעם זה היא, שהרי הם נדמו גם לטוסים, כמו שמסים הפתוב וזרמת טוסים ורמתם" (משכיל לדוד). ועוד, שפיעו - החמורים. את ישראל ביציאתן ממצרים, שאין לה אחד מישראל שלא נטל הרבה חמורים טעונים מכספם ומזהבם של מצרים - ולכן בשכר זה נתן הפתוב קדושה ל"פטר חמר". והפירכא לטעם זה היא, שאם כן למה הוא נענש בעריפה, ומשום כך כתב רש"י בתחילת דבריו שבעיקרו של דבר הוא גזירת הפתוב (ע"פ משכיל לדוד). תפדה בשעה - נותן שעה לכהן, ופטר חמר מתר בהנאה, והשה חלין ביד כהן - ואינו אסור בהנאה במקום פטר חמר, אלא אם רצה אוכלו בכל מקום

ושלחתו בלא עתו - ראה גם רש"י בכורות ג, א בפירוש השני: "שגר בהמה, מה שהבהמה משגרת ומשכלת". ולמדך הפתוב שהוא קדוש בבכורה לפטר את הבא אחריו. ואף שאינו נפל קרוי "שגר", כמו "שגר אלפיך" - דברים ז, יג. שם כת, ד. וברש"י שם ושם: "ולדי בקר שהבהמה משגרת ממעיה". אבל זה לא בא אלא ללמד על הנפל, שהרי כבר כתב - בפסוק זה. "כל פטר רחם". ואם תאמר: אף בכור בהמה טמאה במשמע - שהרי פתוב "וכל פטר שגר בהמה". ואם כן יש לומר שאין המדובר כאן בנפל, אלא בכור בהמה טמאה (שפ"ח). בא ופרש במקום אחר - דברים טו, יט. "בבקר ובצאנך" - בהמות טהורות בלבד, וממילא לא בא לרבות כאן אלא נפל (שפ"ח). לשון אחר יש לפרש: "והעברת כל פטר רחם", בכור אדם הפתוב מדבר - ולפי זה "וכל פטר שגר בהמה" מדבר בפשוטו בולד גמור לקדושת עצמו, ולא בנפל (נח"י). תורה יג (יג) פטר חמר - ולא פטר שאר בהמה טמאה, וגזרת הפתוב היא, לפי - כלומר, זה גופא גזירת הפתוב

שנאמר בהן שכל יום יהיו בעיניך פחדשים, וכאילו היום יצאת ממצרים). והרי זו כאילו ניתנת לה כל יום מקדש. ואל תהי בעיניך בירשת אבות - שכבר דש בה, ואז אינה חביבה בעיניו כל-כך בבתחילה (כאר בשדה). וב"משכיל לדוד" כתב שבזה רצה לומר להם שיש להם להתניח אל הארץ פמתנה שהיא על תנאי, שאם לא יקמו התנאי של קיום התורה והמצוות, הם יצאו מהארץ, ולא פירושה שאין לה הפסק. תורה יב (יב) והעברת - אין "והעברת" אלא לשון הפרשה - כלומר, "והעברת" האמור כאן אין פירושו אלא הפרשה, ולא לשון הכרזה, ראה רש"י ויקרא כד, ט (תורה תמימה). וכן הוא אומר - במדבר כז, ח. "והעברתם את נחלתו לכתו" - אבל ראה רש"י שם כז, ז: "לשון עברה הוא במי שאינו מניח בן לרשו, דבר אחר: על שם שהבת מעברת נחלה משבט לשבט". אלא ששם מפרש ודורש בן מפני שינוי הלשון ש"בכולם הוא אומר ונתתם, ובבת הוא אומר והעברתם", ואילו כאן מפרש את המילה עצמה, שהיא לשון הפרשה (ע"פ דברי דוד). שגר בהמה - נפל ששגרתו אמו

כהן. וְעֲרַפְתּוּ • עוֹרְפוֹ בְּקוֹפִיץ מֵאַחֲרָיו וְהוֹרְגוּ. הוא הפסיד ממונו של כהן, לפיכך יפסיד ממונו (מכילתא).
וכל בכור אדם בבנייה תפדה • חמש סלעים, פדיונו קצוב במקום אחר.

(יד) וְהָיָה כִּי יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ מָחָר לֵאמֹר מַה־זֹּאת וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה־אָמַרְתָּ יְיָ הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבְּיַת עֲבָדִים:

יש"י • פי ישאלך בנך מחר • יש מחר שהוא עכשו ויש מחר שהוא לאחר זמן, כגון זה וכגון: (יהושע כב) "מחר יאמרו בניכם לבנינו" דבני גד ובני ראובן. מה זאת • זה תינוק טפס שאינו יודע להעמיק שאלתו וסותם ושואל: "מה זאת". ובמקום אחר הוא אומר: (דברים ו) "מה העדות והחקים והמשפטים וגו'", הרי זאת שאלת בן חכם. דברה תורה כנגד ארבעה בניס: תם, רשע, ושאינו יודע לשאל, והשואל דרך חכמה.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

פְּדִיוֹנוֹ קָצוּב בְּמָקוֹם אַחֵר - שְׁנֵאמַר (במדבר יח טו) "ופדיוו מן חדש תפדה [בערכך כסף חמשת שקלים]" (רש"י לקמן לד, ט). ומבאר בונה, שאף שבפטר חמור מפורש "תפדה בשה", ואילו בבכור אדם לא נזכר במה יפדה, והו מפני שהדבר נתפרש במקום אחר, בפרשה המדברת בכ"ד מתנות כהונה, כי שם מקומו. ולהעיר שבפרשה שם לא נתפרש ענין פדית פטר חמור בשה דוקא, אף שגבי בכור אדם נתפרש שם ענין נתינת חמשה שקלים לכהן, אכל כאן הוא להיפך שבפטר חמור נתפרש ענין נתינת השה, ולא נתפרש ענין חמשה שקלים בבכור אדם. ואולי יש לומר, משום שנתינת השה אינה חובה כל כך, שהרי אם ירצו הבעלים יכולים לערוף את החמור, ולכן הופיר את כל הענין כאן, הן נתינת השה והן עריפת החמור, משום שענין נתינת השה הוא דין בפדיון החמור ולא דין במתנות כהונה, שאם כן היה צריך להיות חובה (אכל ראה בתורת מנחם המובא לעיל). מה שאין כן נתינת חמשה סלעים היא חובה לתתו לכהן, ולכן הופירה בפרשה המדברת במתנות כהונה, ולא כאן, משום שאין היא דין בפדיון הבכור אלא דין במתנות כהונה. ועל פי זה יש לבאר גם דיוק לשון רש"י "פדיונו קצוב", כלומר ששיעורו אינו משתנה בין בכור קטן לבכור גדול, משום שזהו הסכום הנקצב לכהן תמורת פדיון בכור, בין קטן ובין גדול. תורה יד

או מוכרו (רא"ם).
וְעֲרַפְתּוּ - עוֹרְפוֹ - קוֹצֵץ עֲרַפוֹ (רש"י דברים כא, ד). שובר צנארו (רש"י יהושע ג, א).
בְּקוֹפִיץ - סָבִין גְּדוּלָה (רש"י פסחים ע, א).
מֵאַחֲרָיו וְהוֹרְגוּ. הוא הפסיד ממונו של כהן - שלא פדהו בשה ויתנונו לכהן (רש"י בבב"ב ג, א). כלומר, שאין זה רק גרימת הפסד לכהן, אלא הפסד ממונו ממך, שכן השה הוא דמי פדיונו של פטר חמור השה לכהנים (הרב).
לְפִיכָּךְ - יש לומר שרש"י בא לבאר לא רק טעם הריגת החמור, אלא גם את אופן הריגתו בצורה כה אכזרית, שהיות ובעל החמור התנהג באכזריות כלפי הכהן שהפסיד את ממונו, לפיכך גם הוא יפסיד את ממונו בצורה אכזרית. בנוסף לכך משמיענו רש"י שמצות הפדיה והעריפה אינן שתי מצות שוות שיכול לבחור באיזו שירצה, אלא העריפה היא בגדר עונש על הפסד ממונו של כהן (הרב).
יִפְסִיד מִמוֹנו - בכמה בתב"ד ובדפוסים ראשונים: יופסד ממונו. וכן הוא ברש"י לקמן לד, כ. ולפי הגירסא שבפנים יש לומר, שיש במשמע גם שבעל החמור יפסיד את ממונו במו דיו, כלומר שהוא עצמו צריך לערוף את פטר חמורו (הרב). וראה לשון רש"י בכורות י, ב: "יכפוהו בית דין לערפו לאחר שלשים, ויאסר בהנאה".
וְכָל בְּכוֹר אָדָם בְּבִיּוֹת תִּפְדֶּה - חֲמֵשׁ סְלָעִים - ראה גם רש"י לקמן כב, כח: "בכור בניך תתן לי - לפדותו בחמש סלעים מן הכהן".

פְּדִיוֹנוֹ קָצוּב בְּמָקוֹם אַחֵר - שְׁנֵאמַר (במדבר יח טו) "ופדיוו מן חדש תפדה [בערכך כסף חמשת שקלים]" (רש"י לקמן לד, ט). ומבאר בונה, שאף שבפטר חמור מפורש "תפדה בשה", ואילו בבכור אדם לא נזכר במה יפדה, והו מפני שהדבר נתפרש במקום אחר, בפרשה המדברת בכ"ד מתנות כהונה, כי שם מקומו. ולהעיר שבפרשה שם לא נתפרש ענין פדית פטר חמור בשה דוקא, אף שגבי בכור אדם נתפרש שם ענין נתינת חמשה שקלים לכהן, אכל כאן הוא להיפך שבפטר חמור נתפרש ענין נתינת השה, ולא נתפרש ענין חמשה שקלים בבכור אדם. ואולי יש לומר, משום שנתינת השה אינה חובה כל כך, שהרי אם ירצו הבעלים יכולים לערוף את החמור, ולכן הופיר את כל הענין כאן, הן נתינת השה והן עריפת החמור, משום שענין נתינת השה הוא דין בפדיון החמור ולא דין במתנות כהונה, שאם כן היה צריך להיות חובה (אכל ראה בתורת מנחם המובא לעיל). מה שאין כן נתינת חמשה סלעים היא חובה לתתו לכהן, ולכן הופירה בפרשה המדברת במתנות כהונה, ולא כאן, משום שאין היא דין בפדיון הבכור אלא דין במתנות כהונה. ועל פי זה יש לבאר גם דיוק לשון רש"י "פדיונו קצוב", כלומר ששיעורו אינו משתנה בין בכור קטן לבכור גדול, משום שזהו הסכום הנקצב לכהן תמורת פדיון בכור, בין קטן ובין גדול. תורה יד

וַיְהִי כִּי־הִקְשָׁה פְּרַעַה לְשַׁלְּחַנּוּ וַיַּהֲרֹג יְהוָה
כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר אָדָם וְעַד־בְּכוֹר
בַּהֶמְהָ עַל־כֵּן אֲנִי זֹכֵחַ לַיהוָה כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם
הַזְּכָרִים וְכָל־בְּכוֹר בְּנֵי אִפְּדָה:

טו וַיְהִי אָרִי אֶקְשִׁי פְּרַעַה לְשַׁלְּחַנּוּ
וְקָטַל יי כָּל בְּכוֹרָא בְּאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם
מִבְּכוֹרָא דְּאָנְשָׁא וְעַד בְּכוֹרָא דְּבַעֲרָא עַל
כֵּן אֲנָא דְּבַח גְּדָם יי כָּל פֶּתַח וְלָדָא דְּכָרִין
וְכָל בְּכוֹרָא דְּבְנֵי אִפְּרֹק:

וַהֲיָה לְאוֹת עַל־יְדֵכֶה וּלְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ בֵּי
בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם:

טז וַיְהִי לְאוֹת עַל יָדְךָ וְלַתְּפִלִּין בֵּין עֵינֶיךָ
אָרִי בְּחֹזֶק יָדָא אִפְּרֹקָא יי מִמִּצְרַיִם:

כ"ג • וּלְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ • תְּפִלִּין, וְעַל שֵׁם שְׁהֵם אֲרַבְּעָה בְּתִים קְרוּיִין טוֹטְפוֹת, 'טט' בְּכַתְּפֵי שְׂתִים, 'פֶּת'
בְּאֶפְרֵיקֵי שְׂתִים. וּמִנַּחֵם חֲבָרוּ עִם "וְהִטָּף אֶל דְּרוֹם", "אֶל תְּטִיפוּ", לְשׁוֹן דְּבוּר, כְּמוֹ "וּלְזָכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ",
הָאִמּוּרָה בְּפֶרֶשָׁה רֵאשׁוֹנָה, שְׁהִרְוָאָה אוֹתָם קְשׁוּרִים בֵּין הָעֵינַיִם, יִזְכֹּר הַגַּס וַיְדַבֵּר בּוֹ:

ק"ה פסוקים, ימנ"ה סימן, חסלת פרשת בא

הפטרה לפרשת בא לקריאה בציבור ולשמו"ת נדפסה בעמ' רמג

אשל אברהם - הרב אלאשילי

התיבות הן לשון קודש, ונתעברו בין
האומות הנזכרות לעיל, ואין לה כל
אומה משבָּעִים אומות שלא נתעברו
בלשונה איזה תיבות מלשון קודש".
וּמִנַּחֵם חֲבָרוּ - בְּמַחְבֵּרַת "טף".
עִם "וְהִטָּף אֶל דְּרוֹם" - יְחִיקָל כּא, ב.
וְהִבָּא (רש"י שם פסוק ז). וְהוּא מְעַנֵּן
דְּבוּר, שְׁכֵן נְבוּאָה הִיא מְגֻזֶרֶת "נִיב
שְׂפָתִים".
"אֶל תִּטְפוּ" - מִיכָה ב, ו. אֶל תִּנְבְּאוּ
(רש"י שם).
לְשׁוֹן דְּבוּר, כְּמוֹ "וּלְזָכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ"
הָאִמּוּרָה בְּפֶרֶשָׁה רֵאשׁוֹנָה - לְעִיל
פְּסוּק ט.
שְׁהִרְוָאָה אוֹתָם קְשׁוּרִים - רָאָה גַם
לְעִיל רש"י פְּסוּק ט.
בֵּין הָעֵינַיִם - שְׁוֹהוּ בְּגוּבַה הָרֵאשׁ
וְנִרְאָה לְעֵינוּ, מִה־שְּׂאִי־כֵן תְּפִלִּין שֶׁל
יָד.
יִזְכֹּר הַגַּס וַיְדַבֵּר בּוֹ. - שֶׁל יְצִיאַת
מִצְרַיִם.

וַיְהִי אִם שְׂמוֹעַ" (עד לְסוֹף שְׁנַת
הָאֲרַבְּעִים), וּמִמִּילָא לֹא הָיוּ לָהֶם עֲדִין
אֲרַבְּעַ פְּרָשִׁיּוֹת, לְכֵן דִּיק לְכַתּוּב
"אֲרַבְּעָה בְּתִים", מִשּׁוּם שְׁגָם אִזְ עָשׂוּ
אֲרַבְּעָה בְּתִים [עַל שֵׁם הָעֵתִיד], אֲבָל
בְּסִפְרֵי דְּבָרִים שְׂאִזְ אִמְר לָהֶם עוֹד שְׂתֵי
פְּרָשִׁיּוֹת, כְּתִב "עַל שֵׁם מִנֵּן
פְּרָשִׁיּוֹתֵיהֶם". וְעַל פִּי זֶה מְחַדֵּשׁ שֵׁם
לוֹמֵר, שְׂאֵם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִנִּיחוּ תְּפִלִּין
בְּמִדְּבָר, הָרִי שְׁעַל פִּי פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מְקָרָא
הִנִּיחוּ אִזְ רַק שְׂתֵי פְּרָשִׁיּוֹת "קִדְשׁ"
וַיְהִי כִּי יְבִיאֲךָ, עֵינֵן שֵׁם בְּאֶרִיכוּת.
קְרוּיִין "טוֹטְפֹת", "טט" בְּכַתְּפֵי
שְׂתִים - "כַּתְּפִי" שֵׁם מְקוֹם, כְּשִׁרְצִים
לוֹמֵר שְׂתִים, אוֹמֵר: טט (רש"י סנהדרין ה, ב).
"פֶּת" בְּאֶפְרֵיקֵי שְׂתִים - "אֶפְרֵיקֵי"
נְמִי מְקוֹם, וְקוּרִין לְשִׁתִּים: פֶּת (רש"י שם).
וְכַתֵּב הַשְּׁלֵ"ה בְּמִסְכַּת פְּסָחִים שְׁלֹ
(מִצָּה עֲשִׂירָה דְּרוּשׁ שְׁלִישִׁי): "וְכִי
סָלַקְתָּ דַּעְתְּךָ שִׁיְהִיָּה מְעוּרָב בְּתוֹרְתָנוּ
הַקְּרוּשָׁה מִלְּשׁוֹנוֹת הַגּוֹיִם? אֶלָּא אֵלּוּ

יודע לשאול, והשואל דרך סתומה,
והשואל דרך חֲכָמָה. וְהָרִי זֶה לְפִי סֵדֶר
כְּתִיבְתָם בְּתוֹרָה: רְשָׁע - לְעִיל יב, כו.
שְׂאִינוּ יוֹדַע לְשִׂאֹל - לְעִיל יג, ח.
הַשְּׂאִיל דְּרַךְ סְתוּמָה - כָּאֵן. וְהַשְּׂאִיל
דְּרַךְ חֲכָמָה - דְּבָרִים ו, כ. אִךְ גַּם לְפִי
הַגִּירָסָא שְׂבַפְנִים כֵּן הוּא הַסֵּדֶר, אֶלָּא
שְׂהַתְּחִיל עִם תָּם שְׁנֹזְכֵר כָּאֵן
בְּפְּסוּק. תוֹרָה טו
(טז) וּלְטוֹטְפֹת - תְּפִלִּין - בְּרִשִׁי
דְּבָרִים ו, ח: "וּלְטוֹטְפוֹת בֵּין עֵינֶיךָ -
אֵלּוּ תְּפִלִּין שְׂבָרָאשׁ".
וְעַל שֵׁם שְׁהֵם אֲרַבְּעָה בְּתִים - מִה־
שְׂאִי־כֵן תְּפִלִּין שֶׁל יָד שְׂעִשׁוּיִין בֵּית
אָחֹד. אֲבָל רָאָה רִשִׁי דְּבָרִים ו, ח:
"וְעַל שֵׁם מִנֵּן פְּרָשִׁיּוֹתֵיהֶם קְרוּיִין
טוֹטְפוֹת". וְעַל פִּי זֶה גַם תְּפִלִּין שֶׁל יָד
קְרוּיִין "טוֹטְפוֹת", שְׁהָרִי גַם בְּהֵן יֵשׁ
אֲרַבְּעַ פְּרָשִׁיּוֹת. וּבְ"תוֹרַת מִנַּחֵם" כְּתִב
לְבָאָר בְּטַעַם שִׁינּוּי הַלְּשׁוֹן, שְׂכָאֵן עֲדִין
לֹא נִאֲמָרוּ לָהֶם פְּרָשִׁיּוֹת "שְׂמַע"

שיעורי תהלים לשבוע פרשת בא

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שיי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - א' שבט פרק כ מפרק א עד סוף פרק ט</p>	<p>יום ראשון - כ"ז טבת מפרק קכ עד סוף פרק קלד</p>
<p>יום חמישי - ב' שבט מפרק י עד סוף פרק יז</p>	<p>יום שני - כ"ח טבת מפרק קלה עד סוף פרק קלט</p>
<p>יום שישי - ג' שבט מפרק יח עד סוף פרק כב</p>	<p>יום שלישי - כ"ט טבת מפרק קמ עד סוף פרק קנ</p>
<p>שבת קודש - ד' שבט פרק כ מפרק כג סוף פרק כח</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"ז טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 44, פרק יז ובוה יובן... עד עמ' כג, כלי המעשה.

45 כמאמר ה"חובת הלבבות"² שכשם שאש ומים אינם יכולים
46 "לדור" ביחד, כך לא יכולות תאוות העולם־הזה ואהבת ה'
47 להיות ביחד בלב האדם. אנו רואים, אם כן, שלא "קרוב" ולא קל
48 כל כך לקבוע בלב האדם אהבת ה' ויראת ה'. **וְכִמּוֹ שְׁפָתוֹב**

49 **בְּגִמְרָא: "אִטּוּ יִרְאָה**
50 **מִלְתָּא זוּמְרָתִי הִיא?"** –

51 וכי היראה (מהקב"ה) היא
52 דבר קטן? על מה שאמר
53 משה רבנו: "מה ה' אלקיך
54 שואל מעמך כִּי־אם
55 ליראה", שואלת הגמרא:
56 "אטו יראה מילתא
57 זוטרתא היא?" – "דמוזה
58 מוכח – דאדרבה, בכל

59 הדורות ואפילו בדורו של משה – אינו קרוב מאד" (לשון כ"ק
60 רבינו), ואם כך הדבר ביחס ליראה **וְכִלְשֵׁינָן אַהֲבָה**. – שכן,
61 קשה יותר להגיע לאהבה מאשר ליראה, שלאהבה בודאי לא
62 כל כך קל להגיע. הרי, שנוסף לחוש שלנו, יש לנו ראייה גם
63 מהגמרא, שאין הדבר קל כל כך להגיע ליראת ה' ובמיוחד
64 לאהבת ה'. כיצד, איפוא, אומר הפסוק ש"קרוב מאד" הדבר?
65 **וְגַם אָמְרוּ רַז"ל: "דְּצִדִּיקִים - דְּוָקָא - לְכֶם בְּרִשְׁוֹתֵם"**. –
66 לעורר בלבם תמיד אהבת ה' ויראת ה'. ואילו מי שאינו "צדיק"
67 – אין לבו ברשותו, "דמוזה מוכח דלא לבד שאינו קרוב כו", אלא
68 אדרבה אינו שייך רק לצדיקים, שמועטין הן וכו" (לשון הרבי),
69 כיצד, איפוא, אומר הפסוק, שלכל יהודי, "קרוב מאד", לקיים
70 תורה ומצוות "בלבבך", עם הלב, כלומר: שלבו ברשותו, תחת
71 פיקוחו, להפוך את תאוות העולם־הזה לאהבת ה'? והרי התורה
72 לא ניתנה רק לצדיקים? **אֵלָּא דְ"לַעֲשׂוֹתוֹ"**, – המלה "לעשותו"
73 יש בה משום הסבר על "קרוב מאד בלבבך" – איזה "בלבבך"
74 קרוב מאד? הרי זה אותו "בלבבך" הנוגע ל"לעשותו" בלבד,
75 לקיים מצוות. שכן, בעצם, קשה הסדר בפסוק: "בפיך ובלבבך
76 לעשותו" רומזים, כאמור לעיל, על מחשבה, דיבור ומעשה – אך
77 אין הם מסודרים בפסוק, לא לפי הסדר שמלמעלה למטה, ולא
78 לפי הסדר שמלמטה למעלה. אם מתחילים במדרגה העליונה
79 יותר, היה צריך להיות הסדר: "בלבבך" (מחשבה), לאחר מכן
80 "בפיך" (דיבור), ולאחר מכן "לעשותו" (מעשה), כי מחשבה היא
81 למעלה מדיבור, ודיבור למעלה ממעשה. ואם מתחילים
82 במדרגה התחתונה, היה צריך להיות הסדר: "לעשותו", לאחר
83 מכן "בפיך", ולאחר מכן "בלבבך". מדוע, איפוא, מתחיל הפסוק
84 ב"בפיך" – דיבור, וממשיך "בלבבך" – מחשבה, ולאחר מכן
85 "לעשותו" – מעשה? אלא, המלה "לעשותו" נכתבה מיד אחרי
86 "בלבבך" מפני שהיא באה להסביר ולפרש, ש"בלבבך" האמור
87 כאן, הכוונה לאופן כזה שקשור ל"לעשותו", לקיים המצוות.
88 **רוֹצֵה לִזְמַר, הָאֲהֲבָה הַמְכִיבָא לִידֵי עֲשִׂית הַמְצִוֹת בְּלִבָּה, –**

1 **פֶּרֶק יז.** בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן כיצד צריך להיות סדר עבודתו
2 של "בינוני": על־ידי התבוננות בגדולת הקב"ה, יעורר בהתגלות בלבו
3 אהבת ה' ויראת ה', וזאת כדי לשלוט ביצר־הרע. היראה תמנע אותו
4 מלעשות עבירה, והאהבה תניע אותו לקיים מצוות וללמוד תורה; ואם
5 אין בכוחו לעורר, על־ידי
6 ההתבוננות, אהבה ויראה
7 כאלו, שתהיינה בהתגלות
8 בלבו, אלא רק מוסתרות
9 במוחו ובלבו – גם אז בכוחן,
10 להחזיק אותו במדרגת
11 ה"בינוני", ולהיות זהיר בכל
12 התורה והמצוות; כן, עולות
13 גם אז התורה והמצוות שלו
14 למעלה, כאילו למד תורה

15 וקיים מצוות באהבה ויראה שבהתגלות הלב.
16 **וְכִזָּה** – במה שלמדנו, שגם מי שאין בכוחו לעורר, על־ידי
17 התבוננות, אהבה ויראה רגשיות בלבו, אלא רק אהבה ויראה
18 המתבטאות בתעלומות מוחו ולבו בלבד – בכל זאת יש בכוחן
19 להביאו לזהירות ולשלמיות בכל תרי"ג המצוות, להכניס בהן
20 "חיות" ולהעלותן למעלה, **וְיִזְכֶּן מִה שְׁפָתוֹב: "כִּי קָרוֹב אֵלֶיךָ**
21 **הַדָּבָר מְאֹד, בְּפִיךָ וּבְלִבְבְּךָ לַעֲשׂוֹתוֹ"**. – הפסוק אומר, שקל
22 ליהודי לקיים תורה ומצוות בשלשת לבושי: מחשבה, דיבור
23 ומעשה – "בפיך" – בדיבור, "בלבבך" – במחשבה, "לעשותו" –
24 במעשה. ברם, במובן פנימי ועמוק יותר, אין משמעותה של
25 המילה "לבבך" למחשבה בלבד, אלא גם על עניני האמיתי של
26 הלב, והוא: אהבה ויראה. שכן, מקומם של רגשות האהבה
27 והיראה וכדומה, הוא בלב. בהתאם לכך, הרי משמעותו של
28 הפסוק היא: קרוב (קל) הדבר לכל יהודי לקיים תורה ומצוות
29 מתוך רגש פנימי של מורא מהקב"ה, ומתוך רגש של אהבה
30 להקב"ה. על כך שואל רבנו הזקן: **דְּלִבְאִוְרָה, הוּא – "בְּלִבְבְּךָ"**
31 – רגשות הלב באהבה ויראה, **נְגִיד הַחֹשֶׁשׁ שְׁלֵנוּ** – לפיו לא כל
32 יֶכֶךְ קל להגיע לאהבה וליראה מהקב"ה, **[וְהַתּוֹרָה הִיא**
33 **נְצִיחִית]**, – כל ענין בתורה עומד בתוקפו לנצח ולכל זמן.
34 כלומר: אי אפשר לבוא ולומר שמשנה רבנו אמר זאת לבני
35 ישראל שבדור המדבר, שבהיותם דור דעה היה הדבר קל להם
36 להגיע למדרגת אהבה ויראה, ואילו לגבינו אין הדבר קל
37 וקרוב כל כך. אין הדבר כך. שכן, התורה היא נצחית ונאמרה
38 לכל דור, לאו דוקא לדור המדבר, אך, כאמור, במוחש אנו
39 רואים: **שְׂאִין "קָרוֹב מְאֹד הַדָּבָר" לְהַפְּךָ לְבוֹ מִתְאֵוֹת עוֹלָם**
40 **הַזֶּה לְאַהֲבַת ה' פְּאֻמָּת,** – שכן, מטבעו נוטה הלב לתאוות,
41 וכדי לעורר אהבה להקב"ה, על האדם לשנות את הנטייה
42 המציאותית שבלב, מקיצוניות אחת לקיצוניות קוטבית –
43 מתאוות העולם־הזה לאהבה להקב"ה. שתי אלה – תאוות
44 העולם־הזה, ואהבת ה', אינן יכולות, בשום אופן, להיות ביחד.

1. דברים ל, יד. 2. פתיחה לשער האהבה. 3. ברכות לג, ב. מגילה כה, א. 4. דברים י, יב. 5. בראשית רבה לד, י.

29 לעתיד לבוא, בו", – יקבלו את השכר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם
 30 אַחֲרֵי. – דרגתה האמיתית של אהבת ה', שהיא כשלעצמה יש
 31 בה משום קיבול שכר חלקי, אינה נוגעת כעת, כמו שנוגע עצם
 32 המעשה של תורה ומצוות. ולשם כך מספיקה גם האהבה
 33 שבתעלומות המוח והלב.
 34 הרי שהמלה "לעשותו"
 35 מסבירה את "ובלבבך":
 36 איזו אהבה "בלבבך" היא
 37 "קרוב מאד" לכל אדם –
 38 זוהי האהבה הבאה לידי
 39 ביטוי במוחו בלבד, ודי בה
 40 להביא לידי "לעשותו";
 41 אהבה כזו יכול לעורר
 42 בתוכו, גם מי שאינו
 43 מסוגל לעורר אהבה
 44 בהתגלות הלב. אהבה זו
 45 במוח, תביא כבר את
 46 האדם לקיום התורה
 47 והמצוות – כפי שיוסבר להלן: וְהַמֶּחֱ שְׁלִישׁ כְּמַבְעוֹ וְתוֹלְדוֹתוֹ,
 48 עַל חֲלָל הַשְּׂמֵאלִי שְׁפָלָב, – מקומה של הנפש הבהמית
 49 והיצר-הרע, משם עלולות להתעורר תאוות, ולאחר מכן –
 50 מחשבות רעות, וְעַל פִּי, וְעַל כָּל הָאֲבָרִים שֶׁהֵם כְּלֵי
 51 הַמַּעֲשֵׂה. – המוח שליט עליהם. ומאחר שבמוח, על-כל-פניו,
 52 תהיה לו האהבה והרצון ללמוד תורה ולקיים מצוות, וכך
 53 ישלוט המוח, לאחר מכן, על התאודה שבלב, ויניע את הפה ואת
 54 שאר האברים ללמוד תורה ולקיים מצוות. לפי זה גם כאשר
 55 לבו אינו ברשותו, כפי שזה ב"צדיק", הרי כיון שמוחו ברשותו –
 56 ביכולתו להשפיע על הלב ועל שאר האברים,

1 הכוונה לאהבה "שבתעלומות לבו ומוחו", שעליה דיבר בפרק
 2 הקודם, במדריגות אהבת ה', אין זו נקראת אהבה. רק שביחס
 3 לקיום המצוות היא נקראת "אהבה", מפני שבכוחה להביא
 4 לקיום המצוות, שְׁהִיא "רְעוּתָא דְלִבָּא" – רצון הלב,
 5 שְׁבַתְעֵלּוּמוֹת לֵב, גַּם כִּי
 6 אֵינָה בְּהַתְגַּלוּת לֵב
 7 כְּרִשְׁפֵי אִשׁ. – ובכל זאת
 8 גם היא מביאה אותו
 9 לקיום המצוות. וְדָבָר זֶה
 10 – לעורר בתוכו אהבה כזו
 11 שבתעלומות לבו בלבד,
 12 "קְרוֹב מְאֹד" וְנִקְל לְגַל
 13 אָדָם אֲשֶׁר יֵשׁ לוֹ מֶחֱ
 14 כְּקִדְקִדּוֹ, כִּי מֶחֱ
 15 כְּרִשְׁוֹתוֹ, – גם אם אין לבו
 16 ברשותו, וְיִכּוֹל לְהַתְּבֹנֵן
 17 בּוֹ – במוחו, כְּכֹל אֲשֶׁר
 18 יַחְפִּין, וְכִשְׁתְּבוֹנֵן בּוֹ
 19 בְּגִדְלַת אֵיזֶר־סוּף בְּרוּף־הוּא – מְמִילָא יוֹלִיד, כְּמֶחֱ עַל־כָּל־
 20 פְּנִים, – אם לא בלבד, הָאֲהָבָה לְה' לְדָבָקָה בּוֹ – בהקב"ה,
 21 כְּקִיּוּם – על-ידי קיום, מְצוּתוֹ וְתוֹרָתוֹ. וְזֶה – העיקר והתכלית
 22 שֶׁל כָּל הָאָדָם, – לקיים מצוות וללמוד תורה, כִּי "הַיּוֹם
 23 לְעִשׂוֹתָם" כְּתִיב, – המצוות ניתנו לעשותן "הַיּוֹם", ש"הַיּוֹם"
 24 הוּא עוֹלָם הַמַּעֲשֵׂה דְקִיָּא? – "הַיּוֹם" רומז על "עולם המעשה"
 25 דוקא, העולם הזה, האהבה להקב"ה כשלעצמה איננה הדבר
 26 העיקרי. העיקר הוא קיומן המעשי של המצוות. אלא, כדי
 27 לקיים מצוות כראוי, מתוך רגש נפשי פנימי, זקוק האדם לאהבת
 28 ה'. אך, עיקרו של ה"הַיּוֹם", הוא "לעשותם", וְלִמְחָר – כלומר

יום שני כ"ח טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' כג, אם לא מי שהוא... עד עמ' 46, במ"א:

72 ברשותם", ובכל עת שהם רוצים להתעורר באהבת ה', הם
 73 מתעוררים, מבלי שיצטרכו להזדקק לכך שהמוח ישפיע על
 74 הלב; ה"רשעים" – לא זו בלבד שאין להם ברשותם, אלא
 75 אדרבה: הם ברשות לבם; וה"בינונים" – אמנם אין להם
 76 ברשותם, באותה מדה כפי
 77 שזה ב"צדיק", אך המוח
 78 משפיע בהם על הלב. הרי
 79 שבמדה מסוימת,
 80 ב"בינונים", הלב הוא
 81 ברשותם, וזאת בכל הקשור להשפעה המעשית במחשבה,
 82 דיבור ומעשה. לכן, ב"רשעים" הוא אומר: "אין להם ברשותם
 83 כלל" – גם באמצעות המוח, אין הם יכולים להשפיע על הלב.
 84 למדנו שהמוח שליט על הלב בטבע מתולדתו של האדם, אך
 85 מדוע אין אנו אומרים כך גם ביחס ל"רשעים", הרי, לכאורה, גם
 86 בהם ישנו אותו טבע מתולדתם? – מסביר רבנו הזקן: וְזֶה עֲנֵשׁ

57 אִם לֹא מִי שֶׁהוּא רָשָׁע בְּאֵמַת, – לא "בינוני" הנקרא "כרשע"
 58 (כמוזכר בפרק י"ג), אלא רשע באמת, אצלו אין המוח "שליט
 59 על הלב", אלא אדרבה, כְּמֵאֲמַר ר' לֵאשֶׁר שֶׁ"הַרְשָׁעִים הֵם
 60 כְּרִשְׁוֹת לָבָם", – אין באפשרותם לשלוט על עצמם,
 61 כשמתעוררת תאוה
 62 בלבם, וְאֵין לָבָם
 63 כְּרִשְׁוֹתָם כָּלֵל, – אין
 64 למוח שום פיקוח והשפעה
 65 על לבם. באומר לעיל,
 66 יוסבר דבר נוסף: לכאורה קשה, מצד אחד נאמר ש"צדיקים לבם
 67 ברשותם", כלומר שרק ה"צדיק" לבו ברשותו, ואילו ה"בינוני",
 68 שהוא למטה במדריגה מ"צדיק" – אין לבו ברשותו; ומצד שני
 69 נאמר, שדוקא רשעים הם "ברשות לבם". ולפי זה מי שאינו
 70 בכלל של "רשע" – "בינוני" – לבו הוא אכן ברשותו? אלא כפי
 71 שהסברנו, יובן הדבר: שלשה אופנים בדבר: ה"צדיקים" – "לבם

48 במילה "תשובה", "תשובה", "תשובה", החזרת האות ה' משם הוי"; בשם
 49 הוי' - שתי ההי"ן: ה' עילאה (העליונה), ה' הראשונה שאחרי
 50 היי"ד - וה' תתאה, ה' שאחרי הוא"ו. - "תשובה עילאה"
 51 היינו: החזרת ה' עילאה ליי"ד של שם הוי"; ו"תשובה תתאה"
 52 היינו: החזרת ה' תתאה

53 לוא"ו של שם הוי'.
 54 התשובה אודותה מדובר

55 כאן - היא תשובה תתאה:
 56 לעלות ה' תתאה, - של
 57 שם הוי', להקימה

58 מנפילתה שנפלה אל -
 59 הקליפות, הנקראות

60 תחיצונים, שהוא -
 61 נפילת ה' תתאה של שם

62 הוי' לידי החיצונים, סוד
 63 גלות השכינה, במאמר

64 ר"ל¹⁰: "גלו לאדם -
 65 שכינה עמהם", - בתוך

66 הגלות, דהינו - בעבודה
 67 הרחנית של האדם,

68 הכוונה: בשהאדם עושה
 69 מעשה "אדם" - נכשל

70 בעבירות רחמנא-לילן,
 71 מוריד וממשיך לשם -

72 בתוך הקליפות, בחינת
 73 וניצוץ אלהות הפתיה את נפש-דחי-נשמה שלו, - גלות

74 השכינה - הניצוץ האלקי שבו הוא בגלות; הגלות מתבטאת
 75 בכך שהניצוץ האלקי הרי מחיה את נפשו, רוחו ונשמתו,

76 המלבשים בו בנפש הבהמית מהקלפה, שבלבו שפחלל
 77 השמאלי, המולכת בו - הנפש הבהמית והקליפה שולטות בו,

78 בעודו רשע, - לפני שחזר בתשובה, ומישלת פער קמנה -
 79 הגוף, שלו, - הרי שהנפש, רוח ונשמה נמצאות בגלות בתוך

80 הקליפה, ויחד איתן ועליהן נמצא בגלות גם הניצוץ האלקי
 81 המחיה אותן, ונפש-דחי-נשמה בבושים בגולה אצלה. -

82 הנפש, הרוח והנשמה עצמן, לא זו בלבד שהן נמצאות בגלות,
 83 הן גם "כבושות" בגלות - מצב של שבי. השבוי לא רק שמאבד

84 את חירותו לעשות פעולותיו הוא, אלא גם כופים עליו לעשות
 85 פעולותיו של השונא שבידיו הוא שבי. ואילו הניצוץ האלקי

86 עצמו נמצא רק בגלות - נעדרת השפעתו הראויה להחיות את
 87 הנפש, רוח ונשמה, שתורגש בהן, ועליהן בכל הגוף, "חיות"

88 אלקית. וכשנשבר לבו בקרבן, ונשברה רוח הטמאה
 89 וסמך-אחרא, ויתפירו - כוחות הקליפה וה"סטרא אחרא",

90 כו' - היא - האות ה' תתאה של שם הוי', שהיא השכינה, קמה
 91 מנפילתה וגם נצבה, כמו שנתבאר במקום אחר: - הרי,

92 שעלידי תשובה, משתחררת, כביכול, השכינה מגלותה.
 93 הניצוץ האלקי שבאדם מתחיל להשפיע בנפשו ובגופו, ורק אז,

94 הוא יכול להתחיל בעבודת ה'. כך הדבר ב"רשע". ואילו במי

1 על גדל ועצם עונם. - כעונש על עונותיהם נלקח מהם כח
 2 של המוח לשלוט על הלב. ברם, אם כך, נשאלת השאלה: כיצד
 3 אפשר לומר בהם שהדבר "קרוב מאד", שגם ל"רשעים" קל
 4 הדבר לקיים תורה ומצוות ב"בלבבך"? - והתשובה היא: ולא

5 דברה תורה במתים -
 6 אלו שפתייהם קרוים

7 מתים. - אין התורה - בה
 8 נאמר ש"קרוב אליך וגו'"

9 - מדברת ב"רשעים"
 10 שבחיהם נקראים מתים.

11 כ"ק רבינו העיר כאן:
 12 "והנה עפה"ל ודהלב

13 בטבעו רוצה גשמיות ולא
 14 אהו"ר אפי' לא

15 שבתעלומות כו',
 16 והרשעים אפי' מוחם

17 ברשות לבם א"כ (1 א"א
 18 בהם עבודת ה' (2 לעולם

19 ח"ו (כי מי יעוררם כו').
 20 ומבאר (1 דבאמת במצבם

21 א"א כו'. אבל (2 בידם
 22 לשנות מצבם טבע הלב

23 ותוקפו) ע"י שבירת לבם
 24 כו". כי באמת, אי

25 אפשר לרשעים להתחיל
 26 לעבד ה' - שמשמעה לקיים תורה ומצוות מתוך רגש הנפש,

27 באהבה ויראה, בלי שיעשו תשובה על העבר תחלה, לשבר
 28 הקלפות, שהם - הקליפות, שנוצרו מהעבירות שלהם, מן

29 מבדיל ומחצה של ברזל המפסקת בינם לאביהם שבשמים,
 30 - כיצד, אם כך, ובמה, איפוא, שוברים את הקליפות? - עלידי

31 שבירת לבו ומרידות נפשו על הטמאי, - המרידות ושרון
 32 הלב - שוברים את הקליפות. כמו שפיתוי בזהר על פסוק:

33 "זכחי אלהים רוח נשברה, לב נשבר וגו'", - קרבן לשם
 34 אלקים, הוא "רוח נשברה", כשרוח ה"סטרא אחרא" נשברה.

35 כיצד ובמה נשברת רוח ה"סטרא אחרא"? - שעלידי לב נשבר
 36 - נשברה רוח הטמאה דסמך-אחרא [עין שם פרשת

37 פינחס דף רמ ופרשת ויקרא דף ח ודף ה עמוד א ובפרוש
 38 הרמ"ז שם]. - ב"וזהר" שם מדובר, שכל הקרבנות נזכרים

39 בתורה בשייכות לשם הוי', כמו שכתוב תמיד בקרבנות: "ריח
 40 ניחוח להוי'". ואילו בשייכות לשם אלקים - אינו נזכר שום

41 קרבן. מה, איפוא, משמש כקרבן לשם אלקים? - שבירת רוח
 42 ה"סטרא אחרא"; וזאת אומר הפסוק: "זכחי אלקים - רוח

43 נשברה". הרי, על-כל-פנים, שאכן אין ה"רשעים" יכולים
 44 להתחיל בעבודת ה', מבלי שישברו תחילה את לבם - והיא -

45 שברון הלב וההתמרמרות על החטאים, שזהו חרטה על העבר,
 46 הם בחינת תשובה תתאה, - תשובה תחתונה. שתי בחינות

47 בתשובה: "תשובה תתאה" ו"תשובה עילאה", הבאות לידי ביטוי

ליקוטי אמרים

גודל ועוצם עונם ולא דברה תורה במתים אלו שבחיהם
 קרוים מתים כי באמת אי אפשר לרשעים להתחיל
 לעבוד ה' בלי שיעשו תשובה על העבר תחלה לשבר
 הקליפו' שהם מסך מבדיל ומחיצה של ברזל המפסקת
 בינם לאביהם שבשמים ע"י שבירת לבו ומרידת נפשו
 על הטמאי כמו"ש בזהר על פסוק זכחי אלהים רוח נשברה
 לב נשבר וגו' שע"י לב נשבר נשברה רוח הטמאה
 דס"א [ע"ש פ' פינחס ד' ר"מ ופ' ויקרא ד' ח' וד' ה' ע"א
 ובפי' הרמ"ז שם] והיא בחי' תשובה תתאה להעלות
 ה' תתאה להקימה מנפילתה שנפלה אל החיצוני' שהוא
 סוד גלות השכינה כמארו"ל גלו לאדם שכינה עמהם
 דהיינו כשהאדם עושה מעשה אדום מוריד וממשיך
 לשם בחי' וניצוץ אלהות המחיה את נר"נ שלו
 המלוכשים בו בנפש הבהמית מהקליפה שבלבו
 שבחלל השמאלי המולכת בו בעודו רשע ומושלת
 בעיר קמנה שלו ונר"נ כבושי' בגולה אצלה וכשנשבר
 לבו בקרבן ונשברה רוח הטמאה וס"א ויתפרדו כו'
 היא קמה מנפילתה וגם נצבה כמו"ש במ"א:

9 רופא, פרופסור מסויים. שאלו הפרופסור: מהי תורת החסידות?
10 הרבי נשמתו עדין ענה לו: – תורת החסידות היא, שהמוח יסביר
11 ללב מה עליו לרצות, ועל הלב ליישם בחיים את מה שהמוח
12 מבין. שאלו שוב הפרופסור: כיצד עושים זאת, מוח ולב הם הרי
13 שני עולמות שים גדול מפריד ביניהם! ענה לו הרבי: – אכן, בכך
14 מתבטאת עבודת האדם, להקים גשר בין שני חלקי עולם אלה,
15 או לכל הפחות למתוח חוטי טלפון אלקטרוניים ביניהם, כך
16 שהאור שבמוח יגיע ויאיר בלב.

1 שאינו רשע, מוחו "שליט על הלב", ולכן אומר הפסוק (שמדבר
2 באלה שאינם רשעים): "כי קרוב אליך הדבר מאד" – קל מאד
3 ליהודי לקיים תורה ומצוות, "בלבבך" – באהבת ה' וביראת ה'.
4 בפרק זה למדנו אודות הענין של "מוח שליט על הלב",
5 ועל-ידי הרצון שהאדם יוצר בתוכו בהשפעת הבנת מוחו,
6 ביכולתו להתגבר על תאוות לבו. – ראוי להוסיף בקשר
7 לאמור:
8 הרבי מוהרש"ב נשמתו עדין מליובאוויטש ביקר פעם בוינה אצל

יום שלישי כ"ט טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 46, פרק יח ולתוספת... עד עמ' כד, גלגולים].

52 **פָּרָק יַח. בַּפֶּרֶק הַקּוּדֵם הַסְּבִיר רַבְּנוּ הִזְקֵן אֶת הַפְּסוּק: "כִּי קָרוֹב אֵלֶיךָ**
53 **הַדָּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ, שְׁקָרוֹב הַדָּבָר לְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל,**
54 **לְקִיּוּם תּוֹרָה וּמִצְוֹת, "בִּלְבָבְךָ" – בְּאַהֲבַת ה' וּבִירַאת ה', עַל-יַדֵּי עֵינַי**
55 **הַהֶתְבֹּנְנוֹת", הַהֲתַעַמְקוֹת בְּגִדּוּלַת הַקִּבְיָה. שֶׁכֵּן, הַ"מוֹחַ" הוּא בְּרִשּׁוֹתוֹ**
56 **שֶׁל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל (גם**
57 **כְּשֶׁלְּבוּ אֵינּוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ, כְּפִי שֶׁזֶה**
58 **ב"צִדִּיקִים" שֶׁלָּבָם בְּרִשּׁוֹת),**
59 **וּבִיכּוּלְתוֹ הַהֲתַעַמֵּק בְּמוֹחוֹ**
60 **בְּכָל מָה שֶׁהוּא רֹצֵה.**
61 **וּבְשִׂיתְעַמֵּק בְּמוֹחוֹ בְּגִדּוּלַת**
62 **הַקִּבְיָה – "וּלְיַד" בְּתוֹכוֹ**
63 **אַהֲבָה לְהַקִּבָּה וִירָאָה מִמֶּנּוּ.**
64 **גַּם אִם מַחֲמַת סִיבּוֹת שׁוֹנֵת,**
65 **אֵין בְּאַפְשָׁרוֹתוֹ "לְיַצֹר" אַהֲבָה**
66 **וִירָאָה גְלוּיּוֹת וּמוֹרָגְשׁוֹת**

ליקוטי אמרים

פֶּרֶק יַח וְלַתּוֹסֵפֶת בִּיאוֹר בְּאֵר הַיֵּטֵב מֵלֵת מְאֹד
שֶׁבִּפְסוּק כִּי קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר
מְאֹד וְגו' צָרִיךְ לִידַע נֶאֱמָנָה כִּי אֵף מִי שֶׁדַּעְתּוֹ קָצְרָה
בִּידְעֵת ה' וְאֵין לוֹ לֵב לְהִבִּין בְּגִדּוּלַת א"ס ב"ה לְהוֹלִיד
מִמֶּנָּה דְּחִילוֹ וּרְחִימוֹ אִפִּי' בְּמוֹחוֹ וּתְבוּנָתוֹ לְבַד אַעֲפִ"כ
קָרוֹב אֵלָיו הַדָּבָר מְאֹד לְשִׁמּוֹר וּלְעֲשׂוֹת כָּל מִצְוֹת
הַתּוֹרָה וְת"ת כִּנְגֵד כּוֹלֵן בְּפִיו וּבִלְבָבוֹ מִמַּשׁ מְעוֹמָקָא
דְּלִבָּא בְּאַמַּת לְאַמִּיתוֹ בְּדְחִילוֹ וּרְחִימוֹ שֶׁהִיא אַהֲבָה

67 והבנה, להתבונן בהן, בגדולתן של הקב"ה, ואין לו לב להבין
68 בגדולת אין-סוף פרודיהוא, – מוחו ולבו אינם מותאמים כפי
69 שצריך לענין ההתבוננות, שיוכל להוליד ממנה –
70 מההתבוננות, דחילו ורחימו – יראה ואהבה, אפילו במחו
71 ותבונתו לבד – לא זו בלבד שאין באפשרותו לעורר בתוכו
72 אהבה ויראה מורגשות בלב, אלא שאין גם באפשרותו לעורר
73 אהבה ויראה שתבאנה לידי ביטוי במוחו ובתבונתו בלבד,
74 אף-על-פי-כן קרוב אליו תדבר מאד לשמר – להישמר
75 מלעבור על איזו מצות-לא-תעשה, שכפי שהוסבר לעיל, זקוק
76 האדם לשם כך, ל"מדה" של יראת ה', ולעשות – לקיים, כל
77 מצות התורה, ותלמוד תורה כנגד כלל, – שכן, לשלימות
78 קיומן של מצוות-העשה ולימוד תורה, נדרשת אהבת ה' – הרי
79 שבידו לקיים זאת, בפיו ובלבבו ממש, – כלומר, לא רק לפי
80 פירושה הגלוי של המלה "בלבבך" – מחשבה, אלא גם לפי
81 מושגה האמיתי של המלה בלבבך – ביראת ה' ובאהבת ה',
82 בלב ממש, מעמקא דלבא, – מעומק הלב, באמת לאמתו,
83 בדחילו ורחימו, – ביראה ואהבה. לא באהבה שבבחינת
84 "תבונה", שכשלעצמה אין היא במדרגת אהבה אמיתית,
85 ונקראת בשם אהבה רק ביחס ל"לעשותו", לקיומן של המצוות.
86 ואילו האהבה והיראה, עליהן מדובר כאן, הן אהבת ה' ויראת

17 **פָּרָק יַח. בַּפֶּרֶק הַקּוּדֵם הַסְּבִיר רַבְּנוּ הִזְקֵן אֶת הַפְּסוּק: "כִּי קָרוֹב אֵלֶיךָ**
18 **הַדָּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ, שְׁקָרוֹב הַדָּבָר לְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל,**
19 **לְקִיּוּם תּוֹרָה וּמִצְוֹת, "בִּלְבָבְךָ" – בְּאַהֲבַת ה' וּבִירַאת ה', עַל-יַדֵּי עֵינַי**
20 **הַהֶתְבֹּנְנוֹת", הַהֲתַעַמְקוֹת בְּגִדּוּלַת הַקִּבְיָה. שֶׁכֵּן, הַ"מוֹחַ" הוּא בְּרִשּׁוֹתוֹ**
21 **שֶׁל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל (גם**
22 **כְּשֶׁלְּבוּ אֵינּוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ, כְּפִי שֶׁזֶה**
23 **ב"צִדִּיקִים" שֶׁלָּבָם בְּרִשּׁוֹת),**
24 **וּבִיכּוּלְתוֹ הַהֲתַעַמֵּק בְּמוֹחוֹ**
25 **בְּכָל מָה שֶׁהוּא רֹצֵה.**
26 **וּבְשִׂיתְעַמֵּק בְּמוֹחוֹ בְּגִדּוּלַת**
27 **הַקִּבְיָה – "וּלְיַד" בְּתוֹכוֹ**
28 **אַהֲבָה לְהַקִּבָּה וִירָאָה מִמֶּנּוּ.**
29 **גַּם אִם מַחֲמַת סִיבּוֹת שׁוֹנֵת,**
30 **אֵין בְּאַפְשָׁרוֹתוֹ "לְיַצֹר" אַהֲבָה**
31 **וִירָאָה גְלוּיּוֹת וּמוֹרָגְשׁוֹת**
32 **בְּלָבוֹ, אֲךָ הוּא יִכּוֹל "לְיַצֹר" אוֹתוֹן בְּמוֹחוֹ וּבְתַעֲלוּמוֹת לָבוֹ. אַהֲבָה וִירָאָה**
33 **אֵלּוּ דִּי בְּהֵן ל"לַעֲשׂוֹתוֹ" – לְהַבִּיא אוֹתוֹ לְקִיּוּם תּוֹרָה וּמִצְוֹת. הֵן גַּם**
34 **מִתְלַבְּשׁוֹת בְּתוֹרָתוֹ וּבְמִצְוֹתָיו, לְהַעֲלוֹת לְמַעְלָה – כְּאִילוֹ לְמַד תּוֹרָה**
35 **וְקִיּוּם מִצְוֹת מִתּוֹךְ אַהֲבָה וִירָאָה גְלוּיּוֹת וּמוֹרָגְשׁוֹת בְּלָב.**
36 **בְּרַם, מְאַחַר שֶׁאֵלּוּ הֵן אַהֲבָה וִירָאָה שֶׁנּוֹצְרוּ עַל-יַדֵּי "הַתְּבוּנָת" – טַעֲוֵנָה**
37 **הַמְּלָה "מְאֹד" (שֶׁבִּפְסוּק: "כִּי קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מְאֹד") הַסְּבִיר, כִּי כַּדִּי**
38 **לְהַתְּבוֹנֵן בְּגִדּוּלַת הַקִּבְיָה, צָרִיךְ שִׁיחִיה לְאָדָם בְּמַה לְהַתְּבוֹנֵן, צָרִיךְ**
39 **שֶׁתִּיחִיה לוֹ יַדְיעָה בְּגִדּוּלַת ה' וְלְהַתְּבוֹנֵן בִּידְעָה זֶה. הוּא גַם צָרִיךְ לְהִיּוֹת**
40 **בְּנוֹי וּמִתְאִים לְעֵנִין הַהֶתְבֹּנְנוֹת. כִּיצַד, אִיפּוֹא, אֲפֶשֶׁר לומר עַל כֵּךְ שֶׁזֶה**
41 **"קָרוֹב מְאֹד"? – יִסְבִּיר רַבְּנוּ הִזְקֵן, בְּפֶרֶק שֶׁאֵנוֹ עוֹמְדִים לְלַמּוֹד, שֶׁגַם מִי**
42 **שֶׁאֵין לוֹ יַדְיעָה בְּגִדּוּלַת הַקִּבְיָה, וְאֵינוֹ שׁוֹיֵךְ לְעֵנִין הַהֶתְבֹּנְנוֹת – בְּכָל זֹאת**
43 **יִכּוֹל גַּם הוּא לְקִיּוּם תּוֹרָה וּמִצְוֹת "בִּלְבָבְךָ", עִם הַלֵּב, בְּאַהֲבַת ה' וּבִירַאת**
44 **ה'. זֹאת, עַל-יַדֵּי ה"אַהֲבָה מְסוֹתֶרֶת" לְהַקִּבָּה שֶׁבֵּל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל,**
45 **שֶׁהִיא יְרוּשָׁה לְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל מֵאַבּוֹתֵינוּ. לְשֵׁם גִּילּוּי אַהֲבָה זֶה**
46 **(הַכּוֹלֵלֶת בְּתוֹכָהּ גַּם יִרָאָה) אֵין הָאָדָם זָקוּק לְעֵנִין הַהֶתְבֹּנְנוֹת, אֵלָא – כְּפִי**
47 **שִׁיבִיר לְהֵלֵן – דִּי לוֹ בְּעֵינַי ה"זְכִּירוֹן", שִׁיזְכּוֹר שְׁקִיּוּמָת בּוֹ אַהֲבָה זֶה. וְזָכְרוֹן**
48 **זֶה בְּלָבָד יִבִּיא אוֹתוֹ לְקִיּוּם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת. עַל אַהֲבָה זֶה אֲפֶשֶׁר כְּבֵר**
49 **לומר "קָרוֹב מְאֹד", כִּי גַם מִי שֶׁאֵינוֹ שׁוֹיֵךְ לְעֵנִין הַהֶתְבֹּנְנוֹת – אֲפֶשֶׁר לוֹ,**
50 **בְּאַהֲבָה זֶה, לְקִיּוּם תּוֹרָה וּמִצְוֹת.**
51 **וְלַתּוֹסֵפֶת בְּאֵוֹר, בְּאֵר הַיֵּטֵב, מֵלֵת "מְאֹד" שֶׁבִּפְסוּק: "כִּי**

49 כפי מדרגתו וכפי מעשיו. - כפי מדריגתו - כפי רום שורש
 50 נשמתו, "כפי מעשיו" - כפי שהוא "יעבד" ויזכך את עצמו לאחר
 51 מכן, כפי שכתוב ב"וזהר" כשאדם הופך את עצמו ל"טוב" -
 52 מעניקים לו מלמעלה מדריגה עליונה יותר של נשמה. ועל-כך-
 53 פנים, אפילו לקל
 54 שבקלים ופושעי ישראל
 55 נמשך בזיוגם נפש דנפש
 56 דמלכות דעשיה, -
 57 "מלכות" של עולם
 58 העשיה. עולם העשיה
 59 הוא הרי העולם התחתון
 60 ביותר. ובעולם העשיה
 61 עצמו, "מלכות" היא
 62 הספירה האחרונה בעשר
 63 הספירות; וב"מלכות"
 64 עצמה, ישנן נפש, רוח
 65 ונשמה, והנפש היא
 66 האחרונה בין השלש;
 67 ול"קל שבקלים" או
 68 ל"פושעי ישראל", נמשכת
 69 "נפש" בלבד. כלומר, נפש
 70 הבאה מנפש של "מלכות"

ליקוטי אמרים

מסותרת שבלב כללות ישראל שהיא ירושה לנו
 מאבותינו רק שצריך להקדי' ולבאר תחלה באר היטב
 שרש אהבה זו ועניינה ואיך היא ירושה לנו ואיך נכלל
 בה גם דחילו. והענין כי האבות הן הן המרכבה ועל
 כן זכו להמשיך גר"נ לבניהם אחריהם עד עולם מעשר
 ספירות דקדושה שבארבע עולמות אבי"ע לכל אחד
 ואחד כפי מדרגתו וכפי מעשיו ועל כל פנים אפי' לקל
 שבקלים ופושעי ישראל נמשך בזיוגם נפש דנפש
 דמלכות דעשיה שהיא מדרגה התחתונה שבקדושת
 העשיה ואעפ"כ מאחר שהיא מעשר ספירות קדושות
 היא כלולה מכולן גם מחכמה דעשי' שבתוכה מלוכשת
 חכמה דמלכות דאצילות שבתוכה חכמה דאצילות
 שבה מאיר אור א"ס ב"ה ממש כדכתיב ה' בחכמה
 יסד ארץ וכולם בחכמה עשית ונמצא כי אין סוף ב"ה
 מלוכש בכחי' חכמה שבנפש האדם יהיה מו' שיהיה

71 של עולם העשיה. היינו: אף ה"יחוד" (הזיווג) הנחות ביותר,
 72 מקבל, לפחות, נפש מהמדריגה התחתונה ביותר שבקדושה;
 73 שהיא מדרגה התחתונה שבקדושת העשיה. ואף-על-פי-כן,
 74 - למרות שנפש זו היא מהמדריגה התחתונה, מאחר שהיא -
 75 הנפש, מעשר ספירות קדושות, - קיים הרי "כלל", שכל דבר
 76 בקדושה הוא בהתכללות, שכל מדריגה כלולה מכל המדריגות,
 77 ולכן היא - גם המדריגה התחתונה ביותר בקדושה של עולם
 78 העשיה, כלולה מכלן, - מכל שאר המדריגות והספירות של
 79 "עשיה", גם מחכמה דעשיה, - שהיא הספירה העליונה ביותר
 80 בעולם העשיה, שבתוכה - ב"חכמה דעשיה", מלכשת חכמה
 81 דמלכות דאצילות, - שכן, כפי שיוסבר להלן, בפרק נ"ב,
 82 ספירת ה"מלכות" של עולם האצילות, מתלבשת ומאירה בעולם
 83 העשיה. ומאחר שב"מלכות" דאצילות כלולות כל עשר
 84 הספירות, הרי שעשר הספירות של "מלכות" דאצילות,
 85 מתלבשות בעשר הספירות של עולם העשיה: "חכמה" של
 86 מלכות דאצילות - ב"חכמה" של עולם העשיה, "בינה" של
 87 מלכות דאצילות - ב"בינה" של עולם העשיה, וכך הלאה. הרי
 88 - שב"חכמה" של עולם העשיה, מתלבשת "חכמה" של "מלכות"
 89 דאצילות: שבתוכה - ב"חכמה" של מלכות דאצילות, ישנה
 90 חכמה דאצילות, - שכן, עשר הספירות של עולם האצילות,
 91 כלולות אחת מהשניה, ממילא כלולה ב"מלכות" גם "חכמה" של
 92 עולם האצילות, שבה - ב"חכמה" של עולם האצילות, מאיר
 93 אור אין-סוף ברוך-הוא ממש, ב"חכמה" של "חכמה" של
 94 ארץ", - "ה" בחכמה" - אור אין-סוף מאיר ב"חכמה"; בחכמה
 95 יסד ארץ" - "חכמה" מאירה ב"מלכות" הנקראת "ארץ". שכן,
 96 "מלכות" כמו "ארץ", כל אחת בענינה, היא המדריגה התחתונה

1 ה' הנחשבות לכאלו במדריגות של אהבה ויראה. אלא - כיצד
 2 אפשר לו ליהודי כזה, שאינו שייך להתבוננות, שתהיינה לו
 3 אהבת ה' ויראת ה' אמיתיות? - אומר על כך רבנו הזקן: שהיא
 4 "אהבה מסותרת" שבלב כללות ישראל, שהיא ירושה לנו
 5 מאבותינו. - כל אחד
 6 מישראל יש לו בירושה
 7 אהבה זו, ואין הוא צריך
 8 "ליצור" אותה. אלא, כדי
 9 שנבין כיצד אפשר לו
 10 לקיים, באהבה זו, תורה
 11 ומצוות! במיוחד כשלקיים
 12 תורה ומצוות נדרשת גם
 13 יראת ה' - ואילו כאן
 14 מדובר על אהבה
 15 מסותרת בלבד - מסביר
 16 רבנו הזקן עניינה של
 17 אהבה זו, כדי שנדע איך
 18 לעורר אהבה זו ולהביאה
 19 לידי ביטוי בשמירת
 20 התורה והמצוות, ואיך
 21 כוללת אהבה זו גם יראת
 22 ה' - רק שצריך להקדים

23 ולבאר תחלה באר היטב, שרש אהבה זו - באיזו בחינה,
 24 ובאיזה כוח בנפש, מושרשת אהבה זו, ועניינה, - מה
 25 משמעותה של אהבה זו: ישנה אהבה המתבטאת ביצירת לחץ
 26 להתאחד עם הקב"ה, שהנשמה כפי שהיא מלוכשת בגוף שלה
 27 תתאחד עם הקב"ה; וישנה אהבה הנושאת בתוכה כמיהה של
 28 "כלות הנפש", שהנפש מחפשת להיכלל בהקב"ה,
 29 וכדומה. מהו, איפוא, ה"מבוקש" של האהבה המסותרת? ואיך
 30 היא ירושה לנו, - כיצד יורשים אהבה? ואיך נכלל בה גם
 31 דחילו. - כיצד נכללת באהבה זו גם יראה? שכן, כפי שלמדנו,
 32 כדי להישמר מעבירות, נדרשת הרי גם "יראה", ומאחר
 33 שבאהבה (מסותרת) זו אפשר לקיים את כל התורה והמצוות,
 34 הרי שהיא כוללת בתוכה גם יראה - ודבר זה עלינו להבין,
 35 איך וכיצד כוללת אהבה זו גם יראה? והענין, - הוא, כי
 36 האבות הן הן המרכבה, - האבות היו בטלים לגמרי, בכל
 37 עצמותם, להקב"ה, כמו "מרכבה" הבטלה ל"רוכב" בה, והיא
 38 מונהגת רק לפי רצונו - כך, לא היה לאבות שום רצון אחר
 39 מאשר רצונו של הקב"ה, ועל כן - ולכן, זכו להמשיך
 40 נפשיהם-נשמה לבניהם אחריהם עד עולם מעשר ספירות
 41 דקדושה שבארבע עולמות אצילות-בריאה-יצירה-עשיה, -
 42 בגלל עבודתם, זכו האבות, אברהם יצחק ויעקב, שכל מי שהוא
 43 מורעם תהיה לו נשמה קדושה, המורכבת משלש מדריגות:
 44 נפש, רוח ונשמה, הנובעות מעשר הספירות שבארבעת
 45 העולמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשיה. אך, מאחר שלמעלה,
 46 בקדושה עצמה, ישנן כאמור, ארבע מדריגות ועולמות כלליים,
 47 ובכל עולם - עשר ספירות, הרי מאיזו מדריגה ומאיזה עולם
 48 באות ליהודי הנפש, הרוח והנשמה? הרי זה: לכל אחד ואחד

22 מבריותיו, לא מוציאים מידי הקליפות, שלא ברצונך, דבר שנפל
 23 ברשותך; הקליפות לא היו משחררות את הנשמות הגבוהות
 24 שנפלו ברשותך, אלא במקרה של זיווג "פושעי ישראל", כי אז,
 25 הן מקוות, שאותה נשמה גבוהה, בתור "ילוד" של "פושעי
 26 ישראל", תושפע
 27 מה"לבושים" הגסים של
 28 ההורים, ותהיה כמותם.
 29 ואז יינקו הקליפות חיות
 30 במדה מרובה יותר,
 31 מהנשמה הגבוהה. ברם,
 32 בהיותה נשמה גבוהה –
 33 היא "שוברת" ופורצת את
 34 הלבוש הגס בו הולבשה על-ידי ההורים, ומתעלה למדרגה
 35 של "צדיק". כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּסֵפֶר הַגְּלוּלִים: הרי,
 36 שבמדריגות השונות שבנשמות, קורה שדוקא בהורים "פושעי
 37 ישראל", נמשכת נשמה גבוהה כזו. על-כל-פנים, למדנו, שכל
 38 יהודי יש בו נשמה של קדושה, ושבחינת ה"חכמה" של
 39 הנשמה "שורה" אור איין-סוף ברוך-הוא. להלן יוסבר טעמו של
 40 דבר, מדוע ההשראה מאור איין-סוף היא דוקא בבחינת
 41 "חכמה" של הנפש – כי "חכמה" היא כוח שלמעלה מ"שכל"
 42 ומ"הבנה".

1 ביותר; וְכֵלֶם בְּחֻמָּה עֲשִׂיתָ³. – מכאן, ש"חכמה" מאירה
 2 ב"עשיה". וְנִמְצָא, כִּי אֵיין-סוף בְּרוּךְ-הוא מְלַבֵּשׁ בְּבְחִינַת
 3 חֻמָּה שֶׁבְנֶפֶשׁ הָאָדָם - וְהִיא מִי שִׁיהִיה מִיִּשְׂרָאֵל, – בנשמתו
 4 של כל אחד מישראל, מאיר אור מהאיין-סוף ברוך-הוא. מדוע
 5 הוא מאיר דוקא בבחינת
 6 ה"חכמה" שבנשמה –
 7 יסביר ה"תניא" להלן. 1
 8 וּבְחִינַת הַחֻמָּה שְׁפָה, – 2
 9 שבנפש, עִם אֹר אֵיין-סוף 3
 10 בְּרוּךְ-הוא מְלַבֵּשׁ בָּהּ, 4
 11 – ב"חכמה", מְתַשְׁשֵׁת 5
 12 כָּל בְּחִינֹת הַנֶּפֶשׁ
 13 כְּלָה, לְהַחְיֹתָה – בחיות אלקית, מְבַחֶשֶׁת רֵאשָׁה עַד בְּחִינַת
 14 רִגְלָה, – מהמדריגה העליונה ביותר שבנפש, הנקראת "ראש"
 15 של הנפש, עד למדריגה התחתונה ביותר שבנפש, הנקראת
 16 "רגל" של הנפש. כְּדִבְרֵינוּ: "הַחֻמָּה תְּחִיָּה בְּעֵלְיָה" – הנפש
 17 נקראת "בעליה", היא בעלת כוח החכמה. [וְלַפְעָמִים מְמַשִּׁיבִים
 18 פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל – לילדיהם, נְשָׁמוֹת גְּבוּהוֹת מֵאֵד שְׁהִיוּ
 19 מְעַמְקֵי הַקְּלִיפּוֹת, – ומפני היות נשמות גבוהות אלו בשבי,
 20 ברשות "עמקי הקליפות" – והרי "כלל" בידנו, ש"אין הקב"ה בא
 21 בטרוני" עם בריותיו⁵ – אין הקב"ה בא בדרישות מופרות

יום רביעי א' שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' כד, הנה החכמה... עד עמ' כד, ומובן.

64 "שכל" ו"הבנה" אינם יכולים להשיג את אור איין-סוף שהוא
 65 למעלה מ"הבנה". ואילו "כוח החכמה", מאחר שכאמור, הוא
 66 למעלה מ"שכל" ו"השגה" – מתלבש בו אור איין-סוף. לשון כ"ק
 67 רבינו: "מהמשך ומהלשון משמע (ואולי גם מוכח) דמדבר
 68 במדרי' אחת. ומפרש כ"ח
 69 מ"ה – ג"כ ענין אחד, – כח
 70 שאינו מושג. ונקודת
 71 הביאור – דכח' היא מקור
 72 השכל (ולכן מתפשט
 73 בנפש, וכשמתגלה פועל
 74 אפי' במחדו"מ כדלעיל
 75 וכדלקמן) אבל זהו מקור
 76 שאינו נתפס ונמצא למע'
 77 כח ושאינו מושג, (ולכן
 78 אוא"ס מתלבש בו)". וְלָבֶן,
 79 כָּל יִשְׂרָאֵל, אֶפְלוּ הַנְּשִׁים וְעַמֵּי הָאָרֶץ, – אלה שאינם שייכים
 80 ל"שכל" ול"הבנה" בגדולת הקב"ה, הֵם מְאִמְיִנִים בָּהּ,
 81 שְׁהָאִמּוּנָה הִיא לְמַעְלָה מִן הַדַּעַת וְהַשְׁגָּה, – "כוח האמונה"
 82 "קולט" את מה שה"שכל" ו"הבנה" אינם יכולים להשיג, כִּי
 83 "פְּתֵי יַאֲמִין לְכָל דְּבָר, וְעָרוּם יִבִּין וְגוֹ"⁶, – הפתי תופס כל דבר
 84 על-ידי האמונה בו. הרי, שתפיסתו של דבר שלא על-ידי הבנתו

43 הֵנָּה, הַחֻמָּה הִיא מְקוֹר הַשְּׁכָל וְהַחֵבְנָה, – ה"שכל" וה"הבנה"
 44 נמצאים ב"כוח הבינה", ו"בינה" היא הכוח להבין כל דבר על כל
 45 פרטיו. ואילו ה"חכמה" היא מקור ה"שכל" וה"הבנה". וְהִיא –
 46 ה"חכמה", לְמַעְלָה מִהַבִּינָה שְׁהִיא – ה"בינה", הַכְּנַת הַשְּׁכָל
 47 וְהַשְׁגָּתוֹ, וְהַחֻמָּה הִיא
 48 לְמַעְלָה מִהַחֵבְנָה
 49 וְהַשְׁגָּתוֹ, וְהִיא מְקוֹר
 50 לְהֵן, וְזֶהוּ לְשׁוֹן – 7
 51 משמעות המלה חֻמָּה – 8
 52 "כח מ"ה", – "חכמה" היא 9
 53 כוח שממנו נובע ה"שכל", 10
 54 והיא פועלת בתור "כוח". 11
 55 ויחד עם כך – היא בבחינת 12
 56 "מ"ה" – שהיא לשון 13
 57 שאלה: "מה" היא, כפי
 58 ששואלים על דבר שלא משיגים אותו – שְׁהוּא מַה שְׁאִינוּ מְשִׁגִּים
 59 וּמוֹבֵן, וְאִינוּ נִתְפָּסִים בְּהַשְׁגָּה עֲדוּן, וְלָבֶן מְתַלְבֵּשׁ בָּהּ –
 60 ב"חכמה", אֹר אֵיין-סוף בְּרוּךְ-הוא דְּלִית מִחֻשְׁבָּה תְּפִיכָא בִּיה
 61 כְּלָל. – שאין מחשבה ושכל שבאפשרותם "לתפוס", להשיג
 62 ולהבין את אור איין-סוף ברוך-הוא. הכוחות המהווים את ה"שכל"
 63 וה"הבנה" אינם בגדר שבהם יתלבש אור איין-סוף ברוך-הוא, שכן,

ליקוטי אמרים

הנה החכמה היא מקור השכל וההבנה והיא למעלה
 מהבינה שהוא הכנת השכל והשגתו והחכמה היא
 למעלה מההבנה וההשגה והיא מקור להן וזהו לשון
 חכמה כ"ח מ"ה שהוא מה שאינו מושג ומובן ואינו
 נתפס בהשגה עדיין ולכן מתלבש בה אור א"ס ב"ה
 דלית מחשבה תפיסא ביה כלל ולכן כל ישראל אפילו
 הנשים ועמי הארץ הם מאמינים בה' שהאמונה היא
 למעלה מן הדעת וההשג' כי פתי יאמין לכל דבר וערום

ליקוטי אמרים

כל ישראל, אפילו הנשים ועמי הארץ, – אלה שאינם שייכים
 ל"שכל" ול"הבנה" בגדולת הקב"ה, הם מאמינים בה',
 שהאמונה היא למעלה מן הדעת וההשגה, – "כוח האמונה"
 "קולט" את מה שה"שכל" ו"הבנה" אינם יכולים להשיג, כי
 "פתי יאמין לכל דבר, וערום יבין וגו'", – הפתי תופס כל דבר
 על-ידי האמונה בו. הרי, שתפיסתו של דבר שלא על-ידי הבנתו

30 והתבוננות בה' כָּלֵל, אֵלָא בְּלֵי שׁוּם דְּעַת וְהַתְּבוּנָנוּת, – הם
 31 מוכנים תמיד למסור את נפשם, רק כֵּאלוֹ הוּא דְּכֵר שְׂאֵי אִפְשָׁר
 32 כָּלֵל לְכַפֵּר בְּה' אֶחָד, בְּלֵי שׁוּם טַעַם וּמַעֲנָה וּמַעֲנָה כָּלֵל. בלי
 33 שום מניע וסיבה הגיוניים, שכן כל דבר שנובע מן ה"שכל" הוא
 34 שקול ומדוד, ויכולה
 35 להיות סברא לכאן וסברא
 36 לכאן, ואם הנכונות
 37 למסירות נפש היתה נובעת
 38 מן ה"שכל" ומן ה"טעם",
 39 היה כאן על-כּל-פנים
 40 מקום ל"טענות ומענות"
 41 בשכל: למסור את הנפש
 42 או לא. אך האמת היא,
 43 שבמסקנה ההחלטית
 44 למסור את הנפש – אין
 45 שום שקלא-וטריא, אלא
 46 ההנחה המוחלטת, שאי-
 47 אפשר להיות אחרת! –
 48 דבר זה אינו נובע
 49 מה"שכל". וְהֵינּוּ, – זהו
 50 מחמת, מְשׁוּם שֶׁה' אֶחָד
 51 מְאִיר וּמְחִיָּה כָּל הַנְּפִשׁ, –

52 של יהודי, על ידי התלפשותו בכחינת חכמה שְׂבָה, – שבנפש,
 53 שְׂחִיא – כוח החכמה, לְמַעְלָה מִן הַדַּעַת וְהַשְׂכָּל הַמְּשַׁנֵּג וּמוֹבֵן;
 54 – לכן גם באלה שאינם שייכים כלל ל"שכל" ול"הבנה", יש בהם
 55 הכוח למסור את נפשם על קידוש השם. בכך, הוּבָהר לָנו שׁוֹרְשָׁה
 56 של האהבה המסותרת: היא מושרשת ב"כוח החכמה" של הנפש,
 57 שלמעלה מ"שכל", ובו – ב"כוח החכמה" – מלוּבֵשׁ אֹר אֵין-סוֹף
 58 ברוך-הוא. משם נובע בכל יהודי כוח האמונה ומסירות הנפש.

1 בשכל, היא על-ידי אמונה. ברם, כשמדובר על דבר שהשכל
 2 מסוגל לתופסו, אלא שהוא, הפתי, אין לו שכל והוא תופסו
 3 ב"אמונה" – יש בכך משום חסרון. ואילו כשמדובר אודות אלקות
 4 שהיא למעלה לגמרי מ"שכל", אין כל דרך אחרת "להשיגה",
 5 אלא על-ידי אמונה בלבד.

6 וכך אומר ה"תניא": וְלִנְבִי
 7 הַקְּדוֹשִׁי-בְּרִיךְ-הוּא,
 8 שְׂחִיא לְמַעְלָה מִן הַשְׂכָּל
 9 וְהַדַּעַת, וְלִית מַחְשְׁבָה
 10 תְּפִיסָא בֵּיה כָּלֵל – אין
 11 שום מחשבה ושכל
 12 המסוגלים להשיגו כלל,
 13 הַבֵּל כְּפִתִּיִם אֵצִלו
 14 יִתְבָּרַךְ, – כולנו כפתיים
 15 גמורים לגביו, שהרי
 16 ב"שכל" אי אפשר להשיגו,
 17 ומן ההכרח להשיגו על-ידי
 18 אמונה שלמעלה
 19 מה"שכל", בְּדַבְתִּיבֵי:
 20 "וְאֵינִי בְּעַר וְלֹא אֶרְעֵי,
 21 כְּהַמּוֹת הָיִיתִי עִמָּךְ, וְאֵינִי
 22 תְּמִיד עִמָּךְ וְגוֹ", כְּלוֹמֵר

23 שְׂבָזָה שְׂאֵינִי "בְּעַר" ו"כְּהַמּוֹת" – "אֵינִי תְּמִיד עִמָּךְ". – עם
 24 הקב"ה. וְלִכֵּן, אֵפְלוֹ קָל שְׂבַקְלִים וּפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל מוֹסְרִים
 25 נַפְשָׁם עַל קִדְשֵׁת ה', עַל הַרְבֵּ, וְסוֹבְלִים עֲנוּיִים קָשִׁים שְׂלֹא
 26 לְכַפֵּר בְּה' אֶחָד. וְאֵף אִם הֵם בּוֹרִים וְעַמֵּי הָאָרֶץ וְאֵין יוֹדְעִים
 27 גְּדוּלַת ה', וְגַם בְּמַעַט שְׂיוֹדְעִים – בגדולת ה', אֵין – הם,
 28 מְתַבּוֹנְנִים כָּלֵל, – שיהיה מקום לומר שמסירות נפשם נובעת
 29 מהבנתם בגדולת הקב"ה, וְאֵין מוֹסְרִים נַפְשָׁם מִחַמַּת דַּעַת

יום חמישי ב' שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' כד, פרק יט ולתוספת... עד עמ' 48, א"ס ב"ה.

73 בה לקיום תורה ומצוות. ענינים אלה, יובהרו בפרק י"ט אותו אנו עומדים
 74 ללמוד, לאחר הסבר נרחב אודות האהבה המסותרת.
 75 וְלְתוֹסַפַּת בְּאֹר, – ענין האהבה המסותרת, בשייכות לשני
 76 הפרטים האמורים: "ענינה" ו"אין נכלל בה גם דחילו (יראה)",

77 צָרִיךְ לְבָאֵר הַיִּטֵּב מַה
 78 שְׂכַתּוּבֵי: "נֵר ה' נִשְׁמַת
 79 אָדָם". פְּרוֹשׁ, שְׂיִשְׂרָאֵל
 80 הַקְּרוּיִם "אָדָם", –
 81 כמאמר חכמינו ז"ל:
 82 "אתם קרוים אדם", שבני
 83 ישראל הם הנקראים
 84 "אדם", נִשְׁמָתָם הִיא,
 85 לְמַשָּׁל, בְּאֹר הַנֵּר שְׂמַתְנַעֲנַע תְּמִיד לְמַעְלָה בְּמַבְעוֹ, – וכל
 86 כך למדו? – מִפְּנֵי שְׂאֹר הָאֵשׁ חָפֵץ בְּמַבְעֵי לְפָרֵד מִתְּפִילָה

59 פְּרָק י"ט. בפרק הקודם הוסבר שלכל יהודי "קרוב מאד" לקיים תורה
 60 ומצוות באהבת ה' וביראת ה', וזה נובע מהאהבה המסותרת שבלב כל
 61 אחד מהם להקב"ה. אהבה זו באה להם בירושה מהאבות, שעל-ידי
 62 עבודתם וביטולם להקב"ה, המשיכו נשמה קדושה לכל יוצאי הלציהם
 63 לנצח. בנשמה קדושה זו,
 64 בבחינת ה"חכמה" שבה,
 65 מלוּבֵשׁ אֹר אֵין-סוֹף בְּרוּךְ
 66 הוא, ממנו נובעת בכל אחד
 67 מישראל אהבה להקב"ה, עד
 68 לכדי מסירות נפש על קידוש
 69 השם. בכך הוסבר "שורש"
 70 אהבה זו, וכיצד היא באה לנו
 71 בירושה. אך, עדיין טעון הסבר: א) "ענין" אהבה זו, במה מתבטאת
 72 שאיפתה של אהבה זו. ב) כיצד כוללת בתוכה אהבה זו גם יראה, שצורך

45 בשורשה, בְּמִצִּיאוֹת לְגַמְרִי, וְלֹא יִשָּׂא מִמֶּנָּה מְאוֹמָה
46 מְמַהוּתָהּ וְעִצְמוּתָהּ הִרְאִישׁוֹ, – אִי אִפְשֵׁר לֹמַר שֶׁלֹּא יִשָּׂא
47 מִמֶּנָּה מְאוֹמָה, שֶׁהִרִי אֲדַרְבָּה, מֵהוּתָהּ הָאֲמִיתִית שֶׁל הַנִּשְׁמָה
48 הַיָּא, כִּשְׂהִיא מֵתְאֲחָדֵת עִם שׁוֹרְשָׁה, לִכֵּן אֹמֵר רַבְּנֵי הַזִּקְנָן:
49 "מִמַּהוּתָהּ וְעִצְמוּתָהּ
50 הִרְאִישׁוֹ", כִּפִּי שֶׁהִיא

51 בְּהִיוּתָהּ בְּגוּפָה – נִשְׁמָה
52 עִם כּוֹחוֹת שֶׁל "שִׁכְל" וְ"מִדּוֹת" וְכַדּוּמָה – מִזֶּה
53 לֹא יִשָּׂא כְּלוּם. כֵּן לֹא
54 שִׁיךְ לֹמַר שֶׁתְּשׁוּקָת
55 הַנִּשְׁמָה הִיא לְהִתְעַלּוֹת
56 לְמַדְרִיגָה עֲלִיוֹנָה יוֹתֵר.
57 שְׂכָן, תְּשׁוּקָה לְמַדְרִיגָה
58 עֲלִיוֹנָה יוֹתֵר, שִׁיכַת רַק
59 כִּשְׁבִּהוּתָהּ בְּאוֹתָהּ
60 "מֵהוּת" הִיא מְגִיעָה
61 לְמַדְרִיגָה עֲלִיוֹנָה יוֹתֵר.
62 כְּמוֹ: חֲכָם קִטָּן יִכּוֹל
63 לְשֹׂאֵף לְהִיעֲשׂוֹת חֲכָם
64 גָּדוֹל. אֵךְ לְהִיפֵךְ

65 לְ"מֵהוּת" אַחֲרֵת – לֹא מֵתְאִימָה לִכֵּךְ "תְּשׁוּקָה" – לֹא שִׁיךְ
66 הַדְּבַר שֶׁאֲדָם יִשְׁתַּוֵּקֵךְ לְהִיפֵךְ לְמַלְאֵךְ, כִּי זֶה "מֵהוּת" אַחֲרֵת
67 לְגַמְרִי. וּמִכִּיּוֹן שְׂכָךְ – מְדוּעַ, אִיפּוֹא, תִּרְצֶה הַנִּשְׁמָה לְצִאת
68 מְגוּפָה וְלִהְתְּאַחֵד בְּשׁוֹרְשָׁה? – אִף־עַל־פִּי־כֵן זֶה רְצוֹנָהּ
69 וְחִפְזָהּ בְּמִבְּעָהּ. – בְּרַם, הַמוֹשֵׁג "טִבְע" נִחְשָׁב בְּדֶרֶךְ כֻּלָּל
70 לְחִסְרוֹן, אִם הַדְּבַר הוּא לְפִי הַטִּבְע, חֲסַר כֵּאֵן הַדֶּרֶךְ הַ"שִׁכְל" –
71 וְכֵאֵן הִרִי מַה שֶׁהַנִּשְׁמָה נִמְשַׁכֵּת אֶל הַקִּבְ"ה בְּטִבְעוֹ, נִחְשָׁב
72 לְ"מַעֲלָה" – לִכֵּן, מַעֲרֵךְ הַ"תְּנִיָּא", מִיָּד, שֶׁהַמְלָה "טִבְע" כֵּאֵן,
73 מִשְׁמַעָה, כֹּל עֵנִין שֶׁאִינוֹ לְפִי הַ"טִּבְע" וְהַ"שִׁכְל", גַּם כִּשֶׁהַדְּבַר
74 הוּא לְמַעֲלָה מִהַ"שִׁכְל", מִצִּיּוּנִים אוֹתוֹ בְּמַלְה "טִבְע". וְכֵּן זֶה,
75 – הַמְלָה "טִבְע", הוּא שֶׁשֶׁמְשָׂאֵל לְכָל דְּבַר שֶׁאִינוֹ בְּבַחֲיִנַת
76 טִבְעוֹ וְדַעַתוֹ. – כֹּל דְּבַר שֶׁאִינוֹ נַעֲשֶׂה מֵתוֹךְ הַגִּיּוֹן וְשִׁכְל, מֵתוֹאֵר
77 בְּשֵׁם "טִבְע", וְגַם בְּאֵן – בִּיחַס לְהַמְשַׁכֵּת הַנִּשְׁמָה לְשׁוֹרְשָׁה,
78 הַבְּחִינָה, – בְּהַשְׁתַּמְשׁוֹת בְּמַלְה טִבְע: שֶׁרְצוֹן וְחִפְזוֹ זֶה בְּנַפְשׁ
79 – לְהִיוֹת דְּבוּק בְּשׁוֹרְשָׁה, אִינוֹ בְּבַחֲיִנַת טִבְעוֹ וְדַעַתוֹ וְשִׁכְל
80 מְשֻׁגָּ וּמוֹכָן, אֵלָּא לְמַעֲלָה מִתְּדַעַת וְשִׁכְל הַמְשֻׁגָּ וְהַמוֹכָן,
81 וְהִיא בְּחִינַת חֲכָמָה שֶׁבְּנַפְשׁ – שֶׁלְפִי מַה שֶׁהוֹסֵבֵךְ בְּפֶרֶק
82 הַקּוּדָם, "חֲכָמָה" הִיא כּוֹחַ שֶׁלְמַעֲלָה מִ"שִׁכְל" וְ"הַבְּנָה", שֶׁבָּהּ –
83 בְּחֲכָמָה שֶׁבְּנַפְשׁ, שׁוֹרָה אוֹר אֵינִי־סוֹף בְּרִוּךְ הוּא. – וּמִשׁוּם
84 כֵּךְ, נִמְשַׁכֵּת הַנִּשְׁמָה לְהִתְאַחֵד בְּשׁוֹרְשָׁה, הַמְשַׁכָּה שֶׁלְמַעֲלָה
85 מִהַ"שִׁכְל" וְהַ"בְּנָה". הִרִי שֶׁ"עֵנִין" הָאֵהָבָה הַמְסוֹתֶרֶת הוּא –
86 רְצוֹנָהּ הַפְּנִימִי שֶׁל הַנִּשְׁמָה לְהִתְאַחֵד עִם שׁוֹרְשָׁה, עִם הַקִּבְ"ה.
87 לְהֵלֵךְ יוֹסֵבֵךְ מְדוּעַ נִקְרָאת אֵהָבָה זֶה – "אֵהָבָה מְסוֹתֶרֶת".
88

1 – בַּהּ הָאֵשׁ מִזְחִיקָה אֶת עֲצָמָהּ, וְלִדְבַק בְּשָׂרָהּ לְמַעֲלָה
2 בְּיִסוּד הָאֵשׁ הַכִּלְלִי שֶׁתַּחַת גִּלְגַּל הִירָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּעֵץ
3 תַּיִם! – הָאֵשׁ שֶׁבְנֵר נִמְשַׁכֵּת בְּטִבְעָה לְמַעֲלָה, כְּדִי לְהִתְאַחֵד
4 עִם שׁוֹרְשָׁה, "יִסוּד הָאֵשׁ", הַנִּמְצָא לְמַעֲלָה, מֵתַחַת לְגִלְגַּל
5 הַלְּבָנָה. שְׂכָן, אַרְבַּעַה
6 הִיסוּדוֹת: אֵשׁ, רוּחַ, מַיִם,
7 עֶפֶר, מְסוּדָרִים בְּצוּרָה
8 כּוֹז, שֶׁהִיסוּד הַקֵּל וְהַעֲדִין
9 יוֹתֵר, מְקִיף אֶת הִיסוּד
10 הַכְּבֵד יוֹתֵר: עֶפֶר שֶׁהוּא
11 הִיסוּד הַכְּבֵד בְּיוֹתֵר – הוּא
12 גַּם הַתַּחְתּוֹן בְּיוֹתֵר; מַיִם
13 מִבְּחִינַת הַטִּבְע שֶׁלָּהֶם,
14 צְרִיכִים לְהִיוֹת מַעַל לְעֶפֶר
15 וְלְהִקְיף אֶת הָעֶפֶר, אֵלָּא
16 מִחֲמַת חֲסֵד ה' בְּלִבָּהּ, הִרִי
17 "לְרוֹקַע הָאָרֶץ עַל
18 הַמַּיִם",³ נִמְתַּח חֵלֶק
19 מִהָעֶפֶר מַעַל לְמַיִם; רוּחַ
20 הִיא לְמַעֲלָה מִן הַמַּיִם
21 וּמְקִיפָה אֶת הַמַּיִם; אֵשׁ

22 מְקִיפָה אֶת הָרוּחַ. כֵּךְ נִמְצָא יִסוּד הָאֵשׁ הַכִּלְלִי, מֵתַחַת לְגִלְגַּל
23 הִירָה. וְאִף שֶׁעַל־יְדֵיָּהּ – עַל־יְדֵי הִיתְנַתְּקוֹת הָאֵשׁ מִהַפְּתִילָה
24 וְהִיתְדְּבִקוּתָהּ בְּשׁוֹרְשָׁה לְמַעֲלָה, יִכְבֶּה וְלֹא יֵאִיר כְּלוּם
25 לְמַטָּה, וְגַם לְמַעֲלָה בְּשָׂרָהּ וְתַבְטָל אוֹרָהּ בְּמִצִּיאוֹת
26 בְּשָׂרָהּ, – שְׂכָן, "מִצִּיאוֹת" הֵנֶר הִיא הִרִי כְּדִי לְהֵאִיר, וּבְשׁוֹרְשָׁה
27 תַּתְּבַטֵּל מִצִּיאוֹת זֶה. כִּי, נֵר רִגִּיל לְעוֹמֵת נֵר גָּדוֹל – מֵאֲבֵד אֶת
28 מִצִּיאוֹתָהּ וְאִינוֹ מִשְׁמֵשׁ לְשׁוּם דְּבַר (לְמַשֵּׁל: נֵר דְּלוּק בְּאֲמִצַּע
29 הַיּוֹם), מְכַל־שְׂכָן שֶׁהוּא מֵאֲבֵד אֶת מִצִּיאוֹתוֹ לְגַמְרִי לְגַבִּי
30 שׁוֹרְשׁוֹ. הִרִי, שֶׁאֵינִי לֹמַר שֶׁמְשִׁיכַת הֵנֶר לְשׁוֹרְשׁוֹ הִיא כְּדִי
31 שִׁיחִידָה שֶׁם מִצִּיאוֹת נַעֲלָה יוֹתֵר. אֲדַרְבָּה, שֶׁם תַּתְּבַטֵּל מִצִּיאוֹתוֹ
32 לְגַמְרִי. וְהִרִי קִיּוּם כֻּלָּל שֶׁכֵּל דְּבַר חִפְזוֹ בְּקִיּוּמוֹ, וּבִהְתַּתָּם
33 לְ"כֻלָּל" זֶה, לֹא הִיתָה הָאֵשׁ שֶׁבְנֵר צְרִיכָה לְהִימְשֵׁךְ לְ"שׁוֹרְשָׁה",
34 אִף־עַל־פִּי־כֵן בְּכֶךְ הוּא – אוֹר הָאֵשׁ, חִפְזוֹ בְּמִבְּעָהּ. –
35 כְּלוּמַר, כֵּאֵילוֹ אוֹר הֵנֶר "רוּצָה" בְּכֶךְ, כְּמוֹ שֶׁאֵכָן אֲנִי רוֹאִים
36 בְּ"נֵר" שֶׁהוּא נִמְשַׁךְ תְּמִיד לְשׁוֹרְשׁוֹ, כֶּךְ נִשְׁמַת הָאָדָם, וְכֵן
37 בְּחִינַת רוּחַ וְנַפְשׁ, – לֹא דוּקָא בְּמִי שֶׁ"פּוּעֵלֶת" בּוּ הַמְדְרִיגָה
38 הָעֲלִיוֹנָה יוֹתֵר שֶׁל "נִשְׁמָה", אֵלָּא גַּם בְּאֵלָה שֶׁנִּשְׁמַתָּם הִיא
39 בְּבַחֲיִנּוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת יוֹתֵר, שֶׁל "רוּחַ" אוֹ שֶׁל "נַפְשׁ", חִפְזָהּ
40 וְחִשְׁקָהּ – שֶׁל הַנִּשְׁמָה, בְּמִבְּעָהּ לְפָרֵד וְלְצִאת מִן הַגּוּף
41 וְלִדְבַק בְּשָׂרָהּ וּמְקוֹרָהּ בְּחַ"י תַּיִם תַּיִם בְּרוּךְ־הוּא; – הִרִי
42 הוּא הַ"חַיִּים" שֶׁל הַנִּשְׁמָה, שְׁעִינָה – חַיּוֹת, וְהַנִּשְׁמָה בְּטִבְעָה
43 רוּצָה לְהִינַתֵּךְ מְגוּפָה וְלִהְתְּאַחֵד בְּשׁוֹרְשָׁה, בְּחַיִּי הַחַיִּים –
44 הַקִּבְ"ה. הֵנֶם שֶׁתְּהִיָּה – שֶׁם, אֵינִי וְאִפְסִי וְתַתְּבַטֵּל שֶׁם –

יום שישי ג' שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 48, וזהו כלל... עד עמ' כה, חוטא כו'.

47 בְּרוּךְ הוּא הַמְלִיכֵשׁ בְּהַ, – בכוח החכמה, הם בְּחִינַת גְּלוּת
48 בְּנוֹפֵם בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, מִצַּד הַקְּלִיפָה שֶׁבְּחִלְלֵי הַשְּׂמָאֵלִי
49 שֶׁבְּלֵב, הַמוֹלֶכֶת וּמוֹשְׁלֵת בְּנוֹפֵם – בשעה שהנפש הבהמית
50 מושלת בגוף, נמצאים אז, בחינת ה"חכמה" של הנפש האלקית

51 והניצוץ האלקי, בגלות
52 בגוף – פסוד גלות
53 השכינה, פנוקר לעיל¹⁰.
54 ולכן נקראת אהבה זו
55 פנפש האלהית,
56 שרצונה וחפצה לרדק
57 בה' הני החיים ברוך
58 הוא, – נקראת אהבה זו,
59 בשם "אהבה מסותרת",
60 – לכאורה: "אהבה" היא
61 הרי רגש שבא לידי גילוי,
62 כיצד זה תואם למה
63 שמתארים אותה כאן
64 בשם "אהבה מסותרת"?
65 אלא בהתאם למה
66 שיוסבר להלן, באה
67 "הסתרה" זו מענין אחר
68 לגמרי. המכסה ומסתיר
69 על האהבה, והוא לבוש
70 השק של הקליפה: כי
71 היא – אהבה זו, מסותרת
72 ומכסה בלבוש שק
73 דקליפה בפושעי

74 ישראל, ומפנה – מהקליפה, נכנס בהם רוח שטות לחטא,
75 כמאמר רז"ל¹¹: אין אדם חוטא כו'. – אלא אם כן נכנסה
76 בו רוח שטות. "רוח שטות" זו מתבטאת, כמוסבר להלן, בכך,
77 שנדמה לאדם החוטא, שלמרות שהוא חוטא, הוא נשאר אותו
78 יהודי, ואין הוא מרגיש שהוא נפרד בכך, חלילה, מהקב"ה. לו
79 היה חש שעלידי החטא הוא נפרד וניתק מהקב"ה – לא היה
80 חוטא, מחמת האהבה הנטועה בלבו להקב"ה, שבגללה הרי
81 היה מוסר את נפשו כדי שלא להינתק מהקב"ה – אלא "רוח
82 שטות" זו מטפשת אותו שלא ירגיש בהינתקות מהקב"ה
83 הנגרמת על-ידי החטא. ברם, אם כך הדבר, הרי שגם בשעת
84 "נסיון" של קידוש ה', כשרוצים לכפות עליו לכפור בהקב"ה,
85 לא היה צריך לחוש שעלידי-יכך הוא ניתק מהקב"ה, וממילא
86 – לא למסור את נפשו? – מסביר רבנו הזקן, שבאפשרות
87 הקליפה להסתיר רק על דברים שאינם נוגעים ישירות בבחינת
88 ה"חכמה" של הנפש האלקית. ואילו – כשמדובר בנסיון של
89 קידוש ה', הפוגע ישירות ב"כוח החכמה", באמונה הנובעת
90 מה"חכמה", שם אין הקליפה יכולה לכסות ולהסתיר, ויהודי
91 מרגיש אז וחש שעלידי-יכך אכן יינתק מהקב"ה, ולכן הוא
92 מוסר את נפשו:

1 וְזֶהוּ כָּלֵל כָּלֵל סְמֵרָא דְקִדְוֶשָׁה, – בצד הקדושה: שאינו אלא
2 מֵה שְׁנַמְשֵׁךְ מַחְכְּמָה, שְׁנַקְרָא "קִדְוֶשׁ הַעֲלִיּוֹן", – המלה קודש
3 רומזת על "חכמה", וקדושה היא המשכה מ"קודש" – המשכה
4 מ"חכמה". מה משמעות המשכה מ"חכמה"? – יוסבר להלן,

5 ש"חכמה" היא ענין
6 ה"ביטול" לאור אין-סוף
7 ברוך-הוא, להקב"ה:
8 "המשכה מחכמה"
9 פירושה – המשכת ביטול
10 זה לאלקות, שאז זה צד
11 הקדושה. אך, כשחסר
12 "ביטול" זה מה"חכמה" –
13 אין זו קדושה. וכך אומר
14 רבנו הזקן ביחס ל"קודש"
15 העליון" (חכמה): הַכְּטִיל –
16 "קודש העליון" (חכמה)
17 בטל בַּמְצִיאוֹת פְּאוֹר
18 אֵינְסוֹף בְּרוּךְ-הוּא
19 הַמְלִיכֵשׁ בּוֹ, וְאִינוּ דָּבָר
20 בְּפִנֵי עֲצָמוֹ בְּנוֹקֵר
21 לְעִיל, וְלִכֵּן נִקְרָא "בַּחֲ
22 מַח". – ולכן זה נקרא
23 בשם "חכמה", המורכבת
24 משתי המלים: "כח מה",
25 כוח של מה, של ביטול.
26 הרי שקדושה היא דוקא
27 דבר שיש בו המשכה

28 מ"חכמה" – דבר שבטל להקב"ה ואינו "מציאות" לעצמו כלל,
29 וְהוּא הַפֶּךְ מִמֶּשׁ מְבַחֲנֵת הַקְּלִיפָה וּסְמֵרָא-אֲחֵרָא, שְׁמֵמֶנָה
30 נִפְשׁוֹת אֲמוֹת הָעוֹלָם הַעֲבָדִין לְגִרְמִיהוּ, – העושות רק לשם
31 מציאותן האנוכית, וְאֲמַרְיָן: "הַבִּי" – ואומרות "תן תן"
32 וְ"הַלְעִימְנִי"⁶, – כמו שאמר עשו: "הלעיטני", לְהִיּוֹת יֵשׁ וְדָבָר
33 בְּפִנֵי עֲצָמוֹ, – ולא בטל לאלקות, בְּנוֹקֵר לְעִיל, – שקליפה
34 היא בחינת "יש" (מציאות) המנותקת מאלקות, הַפֶּךְ בְּחִינַת
35 הַחְכְּמָה; – שענינה – ביטול. וְלִכֵּן – אלה שמצד הקליפה,
36 נִקְרָאִים "מֵתִים"⁷, כִּי "הַחְכְּמָה תַחֲיָה"⁸, – אך, דבר שהוא
37 היפך ה"חכמה", הוא גם היפך החיים, וְכַתִּיב: "יָמוּתוּ וְלֹא
38 בְּחִינַת"; – מיתה קשורה במה שאין בו ענין ה"חכמה", וזה
39 אמור ביחס לאומות העולם המקבלות חיותן מהקליפות. וְכֵן
40 הַרְשָׁעִים וּפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל קָדָם שָׂבְאוּ לְיָדֵי נְסִיּוֹן לְקִדְוֶשׁ
41 הַשָּׁם; – שכן, כשהם באים לידי נסיון של קידוש ה', מתעוררת
42 בהם בחינת ה"חכמה" שבנשמתם, ומחיה אז את נפשם. ואילו
43 שלא בשעת נסיון של קידוש ה', למרות שגם אז קיימת בהם,
44 בחינת ה"חכמה" שבנפש וה"ביטול" להקב"ה, אך זה אצלם
45 בהעלם ובגלות – כפי שייסבר להלן: כִּי בְּחִינַת הַחְכְּמָה
46 שֶׁבְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית עִם נִיצוּץ אֱלֹהִית פְּאוֹר אֵינְסוֹף

ליקוטי אמרים

וזהו כלל בכל סמרא
דקדושה שאינו אלא מה שנמשך מחכמה שנק' קודש
העליון הבטל במציאות באור א"ס ב"ה המלוכש בו
ואינו דבר בפני עצמו כנ"ל ולכן נקרא כ"ה מ"ה והוא
הפך ממש מבחי' הקליפה וס"א שממנה נפשות אומות
העולם דעבדין לגרמיהו ואמריין הב הב והלעיטני להיות
יש ודבר בפני עצמו כנ"ל הפך בחי' החכמה ולכן
נקראים מתים כי החכמה תחיה וכתוב ימותו ולא
בחכמה. וכן הרשעים ופושעי ישראל קודם שבאו
לידי נסיון לקדש השם כי בחי' החכמה שבנפש
האלהית עם ניצוץ אלהות מאור א"ס ב"ה המלוכש
כה הם בבחי' גלות בגופם בנפש הבהמית מצד
הקליפה שבחלל השמאלי שבלב המולכת ומושללת
בגופם בסוד גלות השכינה כנ"ל. ולכן נקראת אהבה
זו בנפש האלהית שרצונה וחפצה לרדק בה' חיי החיים
ברוך הוא בשם אהבה מסותרת כי היא מסותרת
ומכוסה בלבוש שק דקליפה בפושעי ישראל וממנה
נכנס בהם רוח שטות לחטא כמאמר רז"ל אין אדם
חוטא כו'

יום שבת קודש ד' שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' כה, אלא שגלות הזה... עד עמ' 50, כלל.

45 ולמאם בהם, - כלומר, בעמדו עתה נכון למסור את נפשו על
46 קידוש ה', לא רק שהוא מרסן את תאוותיו הפנימיות ומושל
47 עליהן, אלא הן נעשות מאוסות בעיניו, ולבחר לו ה' לחלקו
48 ולגורלו, - גם כוחותיו הפנימיים, כ"שכל" ו"מדות", הנקראים

49 "חלק", וגם הכוחות

50 העליוניים יותר, "רצון"

51 ו"תענוג", הנקראים

52 "גורל" - יהיו נתונים כולם

53 להקב"ה - למסר לו

54 נפשו על קדשת שמו.

55 ואף כי הקליפות נברו

56 עליו כל ימיו ולא יכול

57 להם, - שהרי, מדובר

58 כאן ביחס ל"פושע

59 ישראל", שגם הוא מוסר

60 נפשו על קידוש ה',

61 והקליפות היו בו תמיד על

62 העליונה, כמאמר ר"ל¹³:

63 ש"הרשעים הם בְּרִשׁוֹת

64 לְפָנָי", - ברשות החלל

65 השמאלי שבלבם, מקומה

66 של הנפש הבהמית

67 והיצר הרע שמצד

68 הקליפה; מְכַלְמָקוֹם

69 כְּשֶׁבֶא לְיָדֵי נְסִיּוֹן בְּדָבָר

70 אֲמוֹנָה בַּה' אָחֶה,

71 שְׂיִסְדֶּתָהּ בְּתַרְרֵי קִדְשִׁי,

72 הַיָּא בְּחִינַת חֲכָמָה

73 שְׂבַנְפֶּשׁ הָאֱלֹהִית, - כפי

74 שזכר לעיל, נקראת "חכמה" בשם "קדש", שְׂבָה - ב"חכמה",

75 מְלָבֶשׂ אֹר אֵינִי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא - אה, הרי כל הקליפות

76 בטלים ומבטלים והיו כלא היו ממש לפני ה', בְּדַבְרֵי־בְּרָךְ

77 "כָּל הַגּוֹיִם - כולל קליפות, כְּאֵין נִגְדוֹ וְגוֹ", וְכַתִּיב¹⁴: "כִּי

78 הִנֵּה אֵיבִיךָ ה', - כולל גם קליפות שהן "אויבי ה'", כִּי הִנֵּה

79 אֵיבִיךָ יֹאבְדוּ, וְיִתְפָּרְדוּ וְגוֹ", וְכַתִּיב¹⁵: "כִּהְמָס דוֹנֵג מִפְּנֵי

80 אֲשֶׁר יֹאבְדוּ וְגוֹ", - הרשעים והקליפות יימסו מפני השי"ת,

81 וְכַתִּיב¹⁷: "הָרִים - הקליפות שהן בעיני עצמן כהרים, בְּדוֹנֵג

82 נִמְסוּ". - הרי, שכלפי אור אין סוף ברוך הוא המלוּבֶשׁ בבחינת

83 "חכמה" שבנפש של יהודי - בטלות ונעלמות כל הקליפות,

84 וזאת - כשיהודי עומד לפני נסיון של קידוש ה' - מתעוררת

85 ומתגלה בתוכו בחינת חכמה זו. לכן, למרות שלפני כן היתה

86 לקליפות השליטה המלאה עליו, יש בו עתה הכוח להתגבר

87 עליהן. זאת אומרת: יהודי יש בו תמיד הכוח (הנובע מ"חכמה"

88 - אהבה מסותרת) לשלוט על התאוות, צריכים רק לעורר כוח

1 אֵלָא שְׁגָלוֹת הַיָּה לְבַחֲנִית חֲכָמָה - אינו אלא לְבַחֲנִיתָ

2 הַמַּתְפַּשֶּׁטת מִמְנָה בְּנֶפֶשׁ בְּלָה לְהַחְיוֹתָהּ, - בחיות אלקית.

3 התפשטות זו בלבד של "חכמה", אפשר שתהיה בגלות, ולא

4 יתאפשר לה להתפשט בכל הנפש, וממנה בכל הגוף, להחיותם

5 בחיות של קדושה

6 ולשמור עליהם מלעבור

7 עבירה. אֲבָל שְׂרֵשׁ וְעֶקֶר 1

8 שָׁל בְּחִינַת חֲכָמָה 2

9 שְׂבַנְפֶּשׁ הָאֱלֹהִית הוּא 3

10 בְּמַחֲוֵי, וְאֵינָה - ה"עיקר" 4

11 שבחכמה, אינה 5

12 מְתַלַּבֶּשֶׁת בְּלִבּוֹשׁ שֶׁק 6

13 דְקַלְפָּה שְׂבַלֵב בְּחֶלֶל 7

14 הַשְּׂמְאָלִי בְּבַחֲנִית גְלוֹת 8

15 מִפְּשֵׁ, - שלא יוכל להיות 9

16 לה שום השפעה, רק 10

17 שְׂהִיָּא - בחינת חכמה זו, 11

18 בְּבַחֲנִית שְׂנָה פְּרִשְׁעִים, 12

19 - אדם ישן קיימים בו כל 13

20 הכוחות, כמו לאדם ער, 14

21 אלא שבשעת השינה 15

22 הכוחות רדומים 16

23 ומוסתרים, וְאֵינָה פּוֹעֵלֶת 17

24 פְּעֻלָּתָהּ בָּהֶם - שהרי 18

25 פעולתה צריכה להיות, 19

26 שהנפש כולה תהיה 20

27 בטלה להקב"ה, כָּל זְמַן 21

28 שְׂעֵסוּקִים בְּדַעְתָּם 22

29 וּבִינָתָם בְּתַאוּת הַעוֹלָם. 23

30 - כל זמן שה"דעת" וה"בינה", שהן הכוחות הגלויים ולמטה

31 מ"חכמה", שקועות בתאוות - בחינת ה"חכמה" היא כנרדמת

32 ונתונה בשינה. אֲךָ בְּשִׂבְאִים - הרשעים, לְיָדֵי נְסִיּוֹן בְּדָבָר

33 אֲמוֹנָה, שְׂהִיָּא לְמַעְלָה מִתְּדַעְתָּ, וְנִנְעָה עַד הַנֶּפֶשׁ - עד

34 לְבַחֲנִית חֲכָמָה שְׂבָה - שורש האמונה הוא, כאמור,

35 ב"חכמה", אֲזִי הִיָּא - ה"חכמה", נְעוּרָה מְשַׁנְתָּה, - כלומר,

36 היא מתגלה, ופּוֹעֵלֶת פְּעֻלָּתָהּ בְּכַח ה' הַמְלַבֶּשׂ בָּהּ, -

37 השפעתה של ה"חכמה" מתבטאת בכך, שאותו אדם מוכן

38 למסור את נפשו על קידוש ה', וְכִמּוֹ שְׂבַתֻּב¹²: "וַיִּזְכֹּן בְּנֶשֶׁן

39 ה'", - הרומו על בחינת ה"חכמה" שבנפש ואור איך־סוף

40 המלוּבֶשׂ בה, שהיתה קודם כרדומה, ולא פעלה פעולתה. אך,

41 כשבא האדם לידי נסיון של קידוש ה' - היא מתעוררת ופועלת

42 פעולתה - לְעִמּוֹד בְּנִסְיוֹן בְּאֲמוֹנָתָה ה' בְּלִי שׁוּם מַעַם וְדַעְתָּ

43 וְשִׁבָּל מִשְׁגַּל לּוֹ, - מדוע עליו למסור את נפשו, לְהַתְּנַבֵּר עַל

44 הַקְּלִיפּוֹת וְתַאוּת עוֹלָם הַיָּה בְּתַתֵּר וּבְאִסּוֹר שְׂהַרְגֵל בָּהֶם,

ליקוטי אמרים

אלא שגלות הזה לבחי' חכמה אינו אלא לבחי'

המתפשטת ממנה בנפש כולה להחיותה אבל שרש

ועיקר של בחי' חכמה שבנפש האלהית הוא כמוחין

ואינה מתלבשת בלבוש שק דקליפה שבלב בחלל

השמאלי בבחי' גלות ממש. רק שהיא בבחי' שינה

ברשעים ואינה פועלת פעולתה בהם כל זמן שעסוקים

בדעתם ובינתם בתאוות העולם. אך כשבאים לידי

נסיון בדבר אמונה שהיא למעלה מהדעת ונגעה עד

הנפש לבחי' חכמה שבה אזי היא ניעורה משנתה

ופועלת פעולתה בכח ה' המלוּבֶשׂ בה. וכמ"ש ויקן

כישן ה' לעמוד בנסיון באמונת ה' בלי שום טעם ודעת

ושכל מושג לו להתגבר על הקליפות ותאוות עוה"ז

בהיתר ובאיסור שהורגל בהם ולמאוס בהם ולבחור לו

ה' לחלקו ולגורלו למסור לו נפשו על קדושת שמו ואף

כי הקליפות גברו עליו כל ימיו ולא יכול להם כמארו"ל

שהרשעים הם ברשות לבם מ"מ כשבא לידי נסיון

בדבר אמונה בה' אחד שישודתה בהררי קודש היא

בחי' חכמה שבנפש האלהית שבה מלוּבֶשׂ אור א"ס

ב"ה הרי כל הקליפות בטלים ומבטלים והיו כלא היו

ממש לפני ה' כדכתיב כל הגוים כאין נגדו וגו' וכתיב כי

הנה אויביך ה' כי הנה אויביך יאבדו יתפרדו וגו' וכתיב

כהמס דונג מפני אש יאבדו וגו' וכתיב הרים כדונג נמסו.

43 הוא, שִׁמְפְּנֵי אֶהְבֶּה זו וְרִצּוֹן זֶה – להידבק בהקב"ה, היא –
 44 הנפש האלקית, יִרְאָה וּמִפְחַדָּת בְּמַבְעָה מְנַנֵּעַ בְּקִצָּה מִמַּאֲת
 45 עֲבוּדֵי־זֶרָה חֶסֶד־וְשִׁלּוּם, שְׁהִיא נֶגְדַּ אֱמוּנַת ה' אֶחָד, אִפְלוּ
 46 בְּלִבוֹשִׁיָּהּ הַחִיצוֹנִים שְׁהֵם דְּבוּר אוֹ מַעֲשֵׂה, – הקשורים
 47 בעבודה־זרה, בְּלִי אֱמוּנָה
 48 בְּלֵב בְּלָל: – בעבודה־זרה
 49 זו. גם מכך יראה נשמתו
 50 של יהודי, ויראה זו, היא
 51 הכלולה באהבה
 52 המסותרת. הרי, שבאהבה
 53 מסותרת – הכוללת
 54 בתוכה גם יראה – יכול
 55 יהודי לקיים תורה ומצוות,
 56 כפי שיפורט להלן, על־ידי
 57 שעושה חשבון: מאחר
 58 שהיה גם מוסר את נפשו,
 59 ובלבד שלא להיות נפרד
 60 מהקב"ה, עליו בודאי
 61 להימנע מלעבור עבירה,
 62 כי על־ידי עבירה נפרדים
 63 חס־ושלום מהקב"ה. עליו
 64 לקיים מצוות, כי על־ידן

ליקוטי אמרים

והנה אור ה' א"ס ב"ה המלוכב בחכמה שבנפש גדול
 ועצום כחו כל כך לגרש ולדחות הס"א והקליפות שלא
 יוכלו יגעו אפי' בלבושיו שהם מחשבה דבור ומעשה
 של אמונת ה' אחד דהיינו לעמוד בנסיון למסור נפשו
 אפי' שלא לעשות רק איזה מעשה לבד נגד אמונת
 ה' אחד כגון להשתחות לעבודה זרה אף שאינו מאמין
 בה כלל בלבו וכן שלא לדבר תועה ח"ו על אהדות ה'
 אף שאין פיו ולבו שוין רק לבו שלם באמונת ה' וזה
 נקרא דחילו הנכלל ברחימו שהיא אהבה הטבעית
 שבנפש האלהית שבכללות ישראל שחפצה ורצונה
 במטעה לידבק בשרשה ומקורה אור א"ס ב"ה שמפני
 אהבה זו ורצון זה היא יראה ומפחדת במטעה מנוגע
 בקצה טומאת ע"ו ח"ו שהיא נגד אמונת ה' אחד אפילו
 בלבושיה החיצונים שהם דבור או מעשה בלי אמונה
 בלב כלל:

65 מתאחדים עם הקב"ה, וזה הרי רצונו האמיתי – להיות דבוק
 66 בהקב"ה.
 67 בהקשר למה שלמדנו בפרק זה ב"תניא", שגם פושע ישראל
 68 מוסר את נפשו כשרוצים לכפות עליו לכפור בהקב"ה, מן
 69 הראוי להביא סיפור שאירע בזמנו של הבעל־שם־טוב, המובא
 70 בספר "תולדות יעקב יוסף": בגלל סיבות שונות, גדל והונך
 71 ילד יהודי אצל גוי "פריץ", ולא ידע שום דבר מיהדות.
 72 כשבגר קצת אותו ילד, החליט ה"פריץ" להמיר את דתו באופן
 73 רשמי, והכין לכבוד אותו מאורע סעודה גדולה. בהיותו בטוח
 74 שהילד לא יתנגד לכך, הודיע לו ה"פריץ" שביום מסויים
 75 ימירו את דתו. הילד החל לשאול למשמעות הדבר. וה"פריץ"
 76 ענה לו: כלום, עד עתה קוראים לך פייוויש – וכשימירו את
 77 דתך יקראו לך "איוואן". שאל הילד: מדוע אני נקרא
 78 "פייוויש"? נאלץ ה"פריץ" לספר לו, שהוא ילד יהודי. מששמע
 79 הילד שהוא ילד יהודי לא רצה להסכים שימירו את דתו,
 80 בטענו: אני נקרא "פייוויש" – אשאר "פייוויש"! ולא הועילו
 81 היסורים הרבים שייסר אותו ה"פריץ" על כך. פייוויש מסר את
 82 נפשו על קידוש ה'. התבטאה על כך אשה יהודיה: ריבונו של
 83 עולם, אנחנו, אכן, לא טעינו כך. אך, גם אתה לא טעית בנו.
 84 פייוויש, פושע ישראל, מסר את נפשו על קידוש ה'.

1 זה. להלן, יסביר רבנו הזקן, איך כלולה באהבה זו גם יראה.
 2 שכן, כאמור, כדי לקיים תורה ומצוות נדרשת גם יראה; ומאחר
 3 שאנו אומרים, שלשמירת התורה והמצוות מספיקה האהבה
 4 המסותרת בלבד – הרי שהיא כוללת בתוכה גם יראה; והנה,
 5 אור ה' אִי־סוּף בְּרוּךְ־
 6 הוא הַמְּלַבֵּשׁ בַּחֲכָמָה
 7 שִׁבְנָפֶשׁ – גְּדוֹל וְעִצּוֹם
 8 כְּחוֹ בְּלִי־כֶף לְגִרְשׁ
 9 וְלְדַחוֹת הַסְּטָרָא־אֶחָדָא
 10 וְהַקְּלִיפּוֹת שֶׁלֹּא יוּכְלוּ
 11 יָגַעוּ אִפְלוּ בְּלִבוֹשָׁיו, –
 12 ה"בלבושים" שהם שייכים
 13 לאור אִי־סוּף בְּרוּךְ־הוּא,
 14 שְׁהֵם מְחַשְׁבָּה דְּבוּר
 15 וּמַעֲשֵׂה שֶׁל אֱמוּנַת ה'
 16 אֶחָד; – שלא יהיה בכוחן
 17 של הקליפות "לנוגע" לא
 18 רק באמונה עצמה, אלא
 19 גם לא במחשבה, דיבור
 20 ומעשה, שעליהם להיות
 21 מושלטים מהאמונה
 22 ומאחדות ה'. דְּהִינּוּ – אור
 23 אין סוף המלוכב בנפש היהודי, נותן לו הכוח, לְעַמֵּד בְּנִסְיוֹן
 24 לְמִסַּר נַפְשׁוֹ, אִפְלוּ שֶׁלֹּא לְעֲשׂוֹת רַק אִיזָה מַעֲשֵׂה לְבַד נֶגְדַ
 25 אֱמוּנַת ה' אֶחָד, כְּגוֹן – כשכופים עליו: לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְעַבּוּדָה
 26 זָרָה, אִף שְׁאִינוּ מֵאֲמִין בָּהּ בְּלָל בְּלִבּוֹ, – ואין זה "נוגע"
 27 באמונה עצמה, שכן – בלבו הוא הרי מאמין בהקב"ה, יש בכך
 28 רק משום מעשה שבניגוד לאמונה – ואף על כך הוא מוסר את
 29 נפשו; וְכֵן – זה נותן לו הכוח למסור את נפשו, שֶׁלֹּא לְדַבֵּר
 30 תּוֹעָה חֶסֶד־וְשִׁלּוּם עַל אַחֲדוֹת ה', אִף שְׁאִין פִּיו וְלִבּוֹ שׁוִין,
 31 רַק לְבוֹ שֶׁלֵּם בְּאֱמוּנַת ה'. – אף־על־פּי־כן ימסור את נפשו,
 32 שלא לעשות אותו מעשה ושלא לדבר אותו דיבור. ברם, אין זו
 33 ההתבטאות של האהבה המסותרת עצמה. האהבה הטבעית
 34 והמשיכה להקב"ה, אינן נפגעות כאן ישירות שכן, גם בשעת
 35 המעשה או הדיבור נשארת האמונה בתומתה, אלא זו היא
 36 ההתבטאות של ה"יראה" הכלולה ב"אהבה" – הוא ירא מלהיות
 37 חס־ושלום נפרד מהקב"ה, – יראה זו מונעת אותו מלעשות אותו
 38 מעשה או מלדבר אותו דיבור. וכל זה – מחמת שנתגלתה בו,
 39 בגלל הנסיון של קידוש ה', ה"חכמה" שבנפשו. וְזֶה נִקְרָא "דְּחִילוּ
 40 הַנְּכַלֵּל בְּרַחֲמֵי", – יראה הכלולה באהבה, שְׁהִיא אֶהְבֶּה
 41 הַטְּבַעִית שִׁבְנָפֶשׁ הָאֱלֹהִית שֶׁבְּכֻלּוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁחַפְצָהּ
 42 וְרִצּוֹנָה בְּמַבְעָה לְדַבֵּק בְּשִׁרְשָׁהּ וּמְקוּרָהּ אִוֹר אִי־סוּף בְּרוּךְ־

יום ראשון

יום שני

כז טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: וארא, שני עם פירש"י.
תהלים: קכ"קלד.
תניא: משא"כ . . . צדיקים כו' ע"ש.

רבינו הזקן אמר: אידישע גשמיות איז רוחניות, דער אויבערשטער גיט אונז גשמיות, מיר זאלען דערפון מאַכען רוחניות. אמאָל אז עס איז לרגע ניט אזוי, דארפען געבען דעם אויבערשטען אפילו מנחת עני גיט ער א פולע.

רבינו הזקן אָמר: גַשְׁמִיּוֹת שֶׁל יְהוּדִים הֵיא רוחניות. הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹתֵן לָנוּ גַשְׁמִיּוֹת, כְּדֵי שְׁנַצּוֹר מִמֶּנָּה רוחניות. לַעֲתִים, כְּאֲשֶׁר לָרְגַע אֵין הַדְּבָר בּוֹ, יֵשׁ לְתַת לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלוֹ מִנְחַת עֲנִי, וְהוּא נוֹתֵן בְּשִׁפְעוֹ.

יום שני

יום שלישי

כח טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: וארא, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קלה"קלט.
תניא: ובוה יובן . . . תהי צדיק.

בְּסֵפֶר הַחֲקִירָה (דְּרָךְ אֲמוּנָה) לְהַ"צֶמַח צְדָק" הַנִּדְפָס - חֲסוּרִים הַרְבֵּה הִגְהוֹת. הַ"צֶמַח צְדָק" חֲבָרוּ בִּיחֹס עִם נְסִיעוֹתָיו לְפֶטֶרְבוֹרְג, שֶׁשָּׁם הָיָה צָרִיךְ לַעֲנוֹת עַל כִּמְהָ שְׂאֵלוֹת בְּעִנְיָנִים אֵלוֹ.

יום שלישי

יום רביעי

כט טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: וארא, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קמ"קנ.
תניא: פרק טו, ובוה . . . 40 חלל בקרבו.

אנן פועלי דיממא אנן . יום הוא אור, עבודתנו היא עבודת האור, מאַכען ליכטיג די וועלט באור תורה . ומלבד כי צריכים לעמוד במעמד ומצב טוב בעז"ה בעצמו - אליין דארף מען זיין ווי עס דארף צו זיין - הנה כל העבודה היא לזכות להעמיד תלמידים גרונטיקע מענשען, אשר יהיו מסורים בלבם ודעתם אל הכוונה הפנימית. שאינו מספיק למוד תורה הנגלית ורחוב הקודש בשמירת המצות, כי אם צריכים גם עבודה שבלב.

אַנן פּוֹעֲלֵי דִימְמָא אַנן [=אַנוּ, פּוֹעֲלֵי יוֹם אַנן]. יוֹם הוּא אוֹר, עֲבוֹדַתְנוּ הֵיא עֲבוֹדַת הָאוֹר, לְהָאִיר אֶת הָעוֹלָם בְּאוֹר תּוֹרָה. וּמִלְבַּד כִּי צְרִיכִים לַעֲמֹד בְּמַעְמַד וּמִצְבָּ טוֹב, בְּעֲזַרְתּוֹ ה', בְּעֲצָמוֹ - לְהִיֵּיט בְּעֲצָמוֹ כְּפִי שְׂצָרִיךְ - הִנֵּה כָּל הָעֲבוֹדָה הֵיא לְזוֹכוֹת לְהַעֲמִיד תְּלִמִּידִים אֲנָשִׁים יְסוּדִיִּים, אֲשֶׁר יִהְיוּ מְסוּרִים בְּלִבָּם וְדַעְתָּם אֶל הַכּוּנָה הַפְּנִימִית. שְׂאִינוּ מְסֻפִּיק לְמוֹד תּוֹרָה הַנְּגִלִית וְחֲבוּב הַקְּדוּשׁ בְּשִׁמְרַת הַמִּצְוֹת, כִּי אִם צְרִיכִים גַּם עֲבוֹדָה שְׁבֻלָב.

יום רביעי

יום חמישי

א שבט, ר"ח

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: וארא, חמישי עם פירש"י.
תהלים: א"ט.
תניא: ובבינוני . . . כא מרגילותו.

אמירת תהלים האמור (בכל יום אחר התפלה) אין בזה שום הפרש בין בתי כנסיות של אנ"ש [אנשי שלומנו, חסידי חב"ד] שיחיו, או מתפללי נסח אשכנז או נסח פולין, ה' עליהם יחיו. ומצד אהבת ישראל... ובפרט לגדל הענין של אמירת תהלים בצבור וכוונתה הפנימית, הנוגע לכלל ישראל ממש בגשמיות, בכני חיי ומזונא, וברוחניות... עלינו להשתדל בכל מיני השתדלות אשר יקבע בכל בתי הכנסת מאיזה נסח שיהיה.

יום חמישי

יום ששי

ב שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: וארא, ששי עם פירש"י.
תהלים: י"ז.
תניא: ובוה יובן . . . עבודתו כלל.

אאמו"ר סיפר: הדרוש וארא גו' ושמי ד' גו' המדבר בענין כי לא ידח ממנו נדח (אינו הנדפס בתו"א), קנה לו שם "דער פרומער וארא", והי' רגיל רבינו הזקן לחזור אותו אחת לשלש שנים, ובכל פעם ופעם כמעט שהי' אומר אותו כלשונו. ואמר הצ"צ: יעדער מאל איז געווען א אור חדש. האט דער טאטע געזאגט: א אור איז אלע מאל גלייך, אבער מאור איז אלע מאל ווי א דבר חדש.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] ספר: הדרוש 'וארא גו' ושמי ה'" גו', המדבר בענין 'כי לא ידח ממנו נדח' (אינו הנדפס ב"תורה אור"), קנה לו שם "דער פרומער וארא", [= "וארא" הי'רא שמים]. והי' רגיל רבנו הזקן לחזור אותו אחת לשלש שנים, ובכל פעם ופעם כמעט שהי' אומר אותו כלשונו. ואמר ה"צמח צדק": בכל פעם הי' זה אור חדש. הגיב אבא: 'אור' הוא תמיד זכה, אך 'מאור' הוא בכל פעם כדבר חדש.

יום שישי

שבת

ג שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: וארא, שביעי עם פירש"י.
תהלים: יח"ב.
תניא: פרק טז. וזה . . . באריכות.

"תורה אור" נדפס לראשונה בשנת תקצ"ז בקאפוסט (בלי ההוספות). ה"צמח צדק" במכתבו מיום ג שבת תקצ"ז כותב: ספר "תורה אור" הנדפס עתה... בו מאמרים רב הדרושים שמשנת תקנ"ו עד סוף תקע"ב, אשר הרבה מהם שם רבנו ז"ל בעצמו עין עיינו עליהם והגיהם, והסקימה דעתו הקדושה להביאם לבית הדפוס. והספר כולל שני חלקים, חלק הראשון על שני חמשי התורה וכן ופזרים, גם כמה דרושים לחג השבועות זמן מתן תורתנו בפרשת יתרו, וקצת לפסח בפרשת ויקהל. וחלק השני אם ירצה ה' על ג' חמשי התורה ושיר השירים ומועדים וראש השנה ויום כפור... ושם המחבר נאה לו: שניאור, כמו "ואהבת" בגימטריא ב' פעמים אור. עד כאן לשונו -

לא הספיקו להדפיס רק חלק הראשון, כי על ידי מלשינות סגרה הממשלה כמה מבתי הדפוס

הַעֲבִירִים בְּרוֹסְיָהּ, וּבִינֵיהֶם גַּם בֵּית הַדְּפוּס בְּקֶאֶפּוֹסֵט אֲשֶׁר שָׁם הִדְפִּיסוּ הַ"תּוֹרָה אור". בְּשָׁנַת
"ת"ח נִדְפַס חֶלֶק ב' בְּזִיטְאָמִיר וּבִשְׁנוֹי הַשָּׁם "לְקוּיֵי תוֹרָה".

**שבת
קודש**

ה'תש"ג

ד שבת

יום ראשון

שיעורים. חומש: בא, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: כג"כח.

תנאי: פרק יז. ובוה . . . כג מצותיו ותורתו.

מְצַרִּים הוּא לְשׁוֹן מְצַר וּגְבוּל. גְּלוֹת מְצַרִּים בְּרוּחַ נְיֹוֹת, הוּא מֵה שְׁנַפֵּשׁ הַבְּהֵמִית מִגְּבֹלָת
וּמִסְתַּרֵת עַל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, עַד שְׁנַפֵּשׁ הָאֱלֹקִית מִתְצַמְצַמֵת כָּל כֶּךָ שְׁנַעֲשֶׂה בְקִטְנוֹת וְהָעֶלֶם.
וַיֵּצֵאת מְצַרִּים הוּא הַסֵּרֵת הַמְצַר וְהַגְּבוּל. וְהִינּוּ דֶהֱשַׁכְל שְׁבַמַּח מֵאִיר בְּלִב בְּמֵדוֹת טוֹבוֹת בְּפַעַל
מְמַשׁ.

המשך ביאור למסכת יבמות ליום שבת קודש עמ' ב

42 **גמרא**

43 הגמרא דנה בטעם שתקנו נישואין לחרש ולא תקנו לשוטה: אמר

44 רמי בר חמא, מאי שנא חרש וחרשת דתקיניו להו רבנן נשואין - מה

45 שונה חרש וחרשת שלהם לתקנו להם חכמים נישואין, על אף שאין

46 להם דעת ומן התורה אין להם קנין קידושין. ומאי שנא דשומא

47 האישי ושומא האשה דלא תקינו להו רבנן נשואין. וראיה לכך שלא

48 תקנו להם נישואין, דתניא בברייתא, שומא וקמן שנשאו נשים,

49 ומתו בלא בנים, נשותיהן פטורות מן החליצה ומן הייבום. והיינו

50 משום שאין להם נישואין אפילו מדרבנן לכן פטורות מחליצה

51 וייבום, ומדוע לא תקנו להם חכמים נישואין. משיבה הגמרא: חרש

52 וחרשת, דתניא תקנתא דרבנן - שיש קיום לתקנת חכמים שתקנו

53 להם נישואין, לפי שדרכם להיות שלום ביניהם, תקינו להו רבנן

54 נשואין. אבל שומא ושומא דלא קניא תקנתא דרבנן - שלא

55 תתקיים בהם תקנת חכמים, מפני שלא יחיו בשלום זה עם זה, דהרי

56 אין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת - בתוך קופה אחת בשלום, וכמו

57 כן אין אדם יכול לדור עם שוטה בשלום, ולכך לא תקינו להם רבנן

58 נשואין.

59 עתה מבאר הגמרא הטעם שלא תקנו נישואין לקטן. שואלת

60 הגמרא: ומאי שנא קמן דלא תקינו רבנן נשואין וחרש תקינו ליה

61 רבנן נשואין - מה שונה קטן שלא תקנו לו חכמים נישואין, לחרש

62 שתקנו לו חכמים נישואין. משיבה הגמרא: חרש דלא אתי לכלל

63 נשואין תקינו רבנן נשואין - חרש, כיון שלולי התקנה לא היה בא

64 לעולם לכלל נישואין, תקנו לו חכמים נישואין כדי שלא יבטל

65 פריה ורביה, אבל קמן, דאתי - כיון שאף בלא תקנה יבוא לכלל

66 נשואין לכשיגדל, לא תקינו רבנן נשואין.

67 מקשה הגמרא: והרי קטנה שהיא יתומה מאביה, דאתיא - שהיא

68 עתידה לבוא לכלל נשואין לכשתגדל, ותקינו רבנן נשואין - ואף

69 על פי כן תקנו לה חכמים שמשאיים אותה אמה ואחיה. הרי מוכח

70 שאף במקום שתבוא לידי קידושין מן התורה, תקנו לה חכמים

71 קידושין מדבריהם, ומדוע בקטן לא. מתרצת הגמרא: הָתָם - שם

72 בקטנה, הטעם שתקנו לה חכמים נישואין, כדי שלא ינהגו [בה]

73 מנהג הפקר, שאם לא תנשא אין לה מי שישמרנה, וינהגו בה מנהג

74 הפקר בזנות.

75 הגמרא מבררת את ההבדל שבין קטנה הממאנת ויוצאה לנישואי

76 חרשת שאין בהם מיאון: ומאי שנא קטנה דממאנת - מה שונה

77 יתומה שהשיאה אמה ואחיה מתקנת חכמים, שהוסיפו ותיקנו לה

78 חכמים שיכולה למאן בקידושה ולצאת, ומאי שנא חרשת דלא

79 ממאנת - ומה שונה חרשת שאף היא קידושה אינם אלא מתקנת

80 חכמים, ומכל מקום לא תקנו לה חכמים שתוכל להפקיע את

81 קידושה על ידי מיאון, הלא שניהם אינם אלא נישואין דרבנן.

82 מתרצת הגמרא: חכמים לא תקנו שחרשת תוכל למאן, דאם כן

83 תוכל למאן,

1 פקתה, מה יעשה פקח בעל החרשת. מוציא את אשתו בגמ,

2 שנאסרה עליו משום 'אחות זקוקתו'. ואת אשת אחיו מוציא

3 בחליצה, שאינו רשאי לייבמה, שכן היא אחות אשתו מדרבנן,

4 ולכך פוטרה בחליצה.

5 דין נוסף באופן שאחת מקודשת מן התורה ואחת מדרבנן: שני אחין

6 אחד חרש ואחד פקח, נשואין לשתי אחיות אחת חרשת ואחת

7 פקתה, והיינו שהחרש נשוי לחרשת והפקח לפקתה, ומת החרש

8 בעל החרשת, מה יעשה פקח בעל פקתה. תצא החרשת לשוק משום

9 שהיא ערות אחות אשה, שהרי אשתו של פקח מקודשת לו מן

10 התורה, ונמצאת אחותה 'אחות אשה'. ואם מת הפקח בעל

11 הפקתה, ונמצאת אחותה 'אחות חרש' הרי זה מוציא את אשתו בגמ,

12 כיון שאחותה זקוקה לו ליבום מן התורה, והרי אשתו נאסרת עליו

13 משום 'אחות זקוקתו'. ואשת אחיו אסורה לעולם - אינה יכולה

14 להינשא לשום אדם, לפי שמן התורה היא זקוקה ליבום לחרש,

15 והלה אינו יכול לחלוץ שאין חרש חולץ, וכמו כן החרש אינו יכול

16 לייבמה שכן היא 'אחות אשתו' מדרבנן, ואסורה עליו.

17 המשנה מביאה מה הדין כשהיו שתי הנשים 'נכריות' ושאינם

18 אחיות: שני אחין אחד חרש ואחד פקח, נשואין לשתי נכריות

19 פקחות, ומת החרש בעל פקתה, מה יעשה פקח בעל פקתה. אז חולץ

20 או מייבם, שכן יבמה זו שהיתה נשואה לאחיו מדרבנן נפלה לפניו

21 ליבום מדרבנן ואינה אסורה לו. ואם מת פקח בעל פקתה, מה

22 יעשה חרש בעל פקתה. כונם - מייבם אותה ואף אינו יכול לחלוץ,

23 שכן אין חרש חולץ, ואינו מוציא לעולם - אינו יכול לגרשה

24 לעולם, שחרש שאין בו דעת אין גיטו והמועיל מדרבנן יכול

25 להפקיע את זיקת יבומי אשת אחיו המת שהיתה זקוקה לו מן

26 התורה ויבמה.

27 דין נוסף בענין שתי נשים 'נכריות': שני אחין פקחין נשואין לשתי

28 נכריות, אחת פקתה ואחת חרשת, מת פקח בעל חרשת, מה יעשה

29 פקח בעל פקתה, כונם את היבמה החרשת, שכן אינו יכול לחלוץ

30 לה משום שאין חליצה לחרשת. ואם רצה להוציא אותה אחר

31 שכנסה, יוציא בגט. ואם מת פקח בעל פקתה, מה יעשה פקח בעל

32 חרשת, אז חולץ או מייבם.

33 דין נוסף בענין זה: שני אחין אחד חרש ואחד פקח נשואים לשתי

34 נכריות אחת חרשת ואחת פקתה, היינו שהחרש נשוי לחרשת

35 והפקח לפקתה, ומת חרש בעל חרשת, מה יעשה פקח בעל פקתה.

36 כונם את היבמה, ואינו יכול לחלוץ לה שכן חרשת אינה בחליצה.

37 ואם רצה להוציא אותה אחר שכנסה, יוציא בגט. ואם מת פקח בעל

38 פקתה, מה יעשה חרש בעל חרשת כונם את היבמה, שכן חרש אינו

39 יכול לחלוץ. ושוב אינו מוציא בגט לעולם, שגירושי חרש אינם

40 מועילים אלא מדרבנן, ואינם יכולים להפקיע זיקת יבומי שהיא מן

41 התורה.

הידור מצוה לאחר קיום המצוה יום ראשון כ"ז טבת ה'תשע"ה

ולפי זה דברי הרמב"ם אמורים במל את בנו ולא באדם המל את עצמו.

וה'בית הלוי' (ח"ב סי' מז) מבאר:

'הידור מצוה' הוא בעת קיום המצוה עצמה, אך מי שכבר קיים את המצוה, ההידור לבד לא יועיל לו, וכגון מי שנטל לולב ואחר כך נזדמן לו לולב יפה יותר, לא יועיל לו שיטול את הלולב היפה כדי לקיים את המצוה בהידור שהרי כבר קיים את עיקר המצוה, וכן לאחר שסיים את עיקר המילה אין תועלת ב'הידור מצוה' שבהסרת הציצין שאינם מעכבים.

ולדעת הטור שביום חול חוזר להסיר את הציצין שאינם מעכבים, יש לבאר שמצות מילה אינה נפסקת לאחר מעשה החיתוך אלא נמשכת ומתקיימת בכל רגע ורגע שהאדם מהול, כמו שנאמר 'והיתה בריתי בבשרכם לברית עולם', ולכן אפשר לקיים את ההידור גם לאחר זמן, שהרי באותו זמן נמשך גם קיום עיקר מצות המילה.

הלכות מילה פרק ב, הלכה ד: המל - קל זמן שעוסק במילה, חוזר בין על הציצין שמעכבין בין על ציצין שאין מעכבין; פרש, על ציצין המעכבין חוזר, על ציצין שאין מעכבין אינו חוזר.

מקור הדברים בגמרא (שבת קלג, ב), ונחלקו ראשונים בדבר. הטור (י"ד סי' רסד) מפרש שמדובר במילה בשבת, ורק עיקר מעשה המילה דוחה שבת, אך הציצין שאינם מעכבים והסרתם הוא הידור, אין ההידור דוחה את השבת ומשסיים את החיתוך הראשון אסור לו לשוב ולחותכם, אך ביום חול חוזר גם על ציצין שאינם מעכבים, להידור המצוה. ואילו לשיטת הרמב"ם גם ביום חול אינו חוזר על הציצין שאינם מעכבים אם לא הסירם בחיתוך הראשון. וצריך ביאור: מדוע לא ישוב ויקיים את המצוה בהידור?

ויש שביארו: אדם ראוי לחבול בעצמו כדי לקיים מצות מילה בהידור, אך האב אינו ראוי לחבול בבנו במה שאינו מעיקר המצוה שהרי אסור לחבול בחברו (חמם סופר שבת שם).

האם שמיני-עצרת הוא חג? יום שני כ"ח טבת ה'תשע"ה

מהפסוק "מקץ שבע שנים... בחג הסוכות בכוא כל ישראל לראות", כי אילו כתבה התורה רק 'בחג הסוכות' היינו אומרים שזמנה הוא גם ביום-טוב האחרון של חג הסוכות (שמיני עצרת), ולכן הוסיפה התורה וכתבה 'בכוא כל ישראל' ללמדנו שהזמן הוא בתחילת החג שאז באים ישראל לבית המקדש. וכיון שאילולא המיעוט 'בכוא כל ישראל' היינו אומרים שחג הסוכות כולל גם את שמיני-עצרת, מוכח מזה שגם בלשון התורה נקרא שמיני-עצרת - חג.

ואף שהנוסח ב'שלחן ערוך' הוא "שמיני חג העצרת הזה" (וכן הוא הנוסח ברש"י ותוספות הנ"ל) כתב הט"ז (או"ח שם סק"א), שהנוסח הנכון הוא - "שמיני עצרת חג הזה", וכן הביא בשם מהרש"ל. אבל הנוסח "יום חג שמיני עצרת הזה" (כנוסח הרמב"ם) משמעו שהוא חג בפני עצמו, והרי שמיני-עצרת הוא נטפל לחג הסוכות ואינו חג בפני עצמו (ורק לענין פז"ר קש"ב הוא רגל בפני עצמו). וגם, אין לומר "יום שמיני חג העצרת הזה" (כנוסח השלחן ערוך) כדי שלא להפסיק בין 'שמיני' ל'עצרת', שהרי בפסוק הם סמוכים (שמיני עצרת).

ואכן, בסידור אדמו"ר הזקן (ובעוד סידורים) הנוסח הוא בדומה לנוסח הט"ז: "שמיני עצרת חג הזה". ויש סידורים שהנוסח בהם הוא כנוסח השלחן ערוך.

סדר התפילות. וזהו נוסח כל הברכות האמצעיות: ובשמיני עצרת אומר... את-יום חג שמיני עצרת הזה. וב'שלחן ערוך' (או"ח סי' תרסח ס"א) כתב שבשמיני-עצרת אומר "ותתן לנו את יום שמיני חג העצרת הזה". והרמ"א הוסיף (מספר המנהגים לרי"א טירנא): "אנו נוהגין שאין אומרים 'חג' בשמיני, דלא מצינו בשום מקום שנקרא 'חג' אלא אומרים 'יום השמיני עצרת'".

וה'ברכי יוסף' (או"ח שם) הביא כמה ראשונים הסוברים ששמיני-עצרת נקרא 'חג', ובהם: הרמב"ם שכתב כאן "אומר... את יום חג שמיני-עצרת הזה", וכן רש"י (סוכה מז, ב) ותוספות (שם מז, א) שכתבו "אומרים... את יום שמיני חג העצרת הזה".

והנה, נפסק ב'שלחן ערוך' (יור"ד סי' רכ ס"ב): האומר קונם יין שאיני טועם בחג - אסור ביום טוב האחרון. וכתב הט"ז (שם סקט"ו) שהר"ר לייב מפראג, הביא מכאן ראיה שיש לומר בשמיני-עצרת - 'חג', אך דחה את הראיה "כי בנדירים הולכים אחר לשון בני אדם, ובלשון בני אדם אכן הוא נקרא חג, אבל לא בשל תורה".

והט"ז כתב להוכיח ששמיני-עצרת הוא 'חג' מדברי הגמרא (סוכה מא, א) שזמנה של מצוות 'הקהל', שהוא במוצאי יום-טוב ראשון של סוכות לאחר שנת השמיטה, נלמד

מלאכה בשבת לחולה שאין בו סכנה יום שלישי כ"ט טבת ה'תשע"ה

בשבת, אף-על-פי שאין שם סכנה. ואם היו צריכים לדרבנים שאין בהן מלאכה, עושין אותן אפילו ישראל.

לכאורה, דברי הרמב"ם טעונים ביאור: תחילה הוא

הלכות שבת פרק ב, הלכה י: חולה שאין בו סכנה, עושין לו כל צרכיו על ידי נכרי. ביצד? אומרים לנכרי לעשות לו, והוא עושה. לבלול לו ולאפות... וכן בוחל עיניו מן הנכרי

וה'אור שמח' העיר כי לחילוקו של ה'כסף משנה' אין רמז בדברי הרמב"ם, ולכן מחלק באופן אחר: הדוגמאות למלאכות שהותרו רק על ידי נכרי שהובאו בראשית ההלכה - כגון בישול והבאה מרשות לרשות - הן פעולות שאינן ייחודיות לצורך חולה אלא נעשות אף לצורך בריא. ומאחר ואין ניכר בעשיית המלאכה שהיא לצורך חולה, לכן לא התירו זאת על ידי ישראל, וכן כחילת העין נעשית לעיתים גם לבריא ולכן הותרה לחולה רק על ידי נכרי.

ומה שהתירו מלאכות דרבנן אפילו על ידי ישראל הוא רק בדוגמאות שמביא הרמב"ם כגון החזרת שבר, שמעצם מהותו נעשה רק לצורך אדם שנשברה ידו ולא לאדם בריא, ולכן הקילו בזה אפילו על ידי ישראל.

כותב שמותר לעשות מלאכה לחולה שאין בו סכנה על ידי נכרי, ובהמשך כותב שדברים שאין בהם מלאכה, היינו שאינם אסורים מהתורה אלא מדרבנן, מותרים אפילו על ידי ישראל, ומכך מובן לכאורה שהמלאכות שהתיר בתחילת ההלכה רק על ידי נכרי אסורות מהתורה, ואם כן מדוע לכחול את העינים מותר רק על ידי נכרי, והרי זה אסור רק מדרבנן?

מבאר ה'כסף משנה':

ההיתר לעבור על איסור מדרבנן על ידי ישראל הוא רק לצורך חולה בכל גופו אך לא לכאב של אבר אחד, ולכן התירו לכחול את העין לאדם החש בעינו רק על ידי נכרי ולא על ידי ישראל.

הדלקת נרות שבת במאור החשמל יום רביעי א' שבט ה'תשע"ה

וציין (הר צבי שם) שלדעת ה'מגן אברהם' (או"ח סי' רסג סק"א) שאין המצוה להדליק בידים, שפיר יכולה לברך. וכן מפורש הדבר ב'שלחן ערוך' אדמו"ר הזקן (או"ח סי' רסג ס"א), שכתב: "בדיעבד, ששכחה ולא הדליקה לפני בין השמשות וזוכרה בבין השמשות – יש להתיר לה, לצוות לנכרי להדליק ושתברך היא קודם שתהנה לאורן, דכיון שעיקר מצות הדלקת נר שבת אינה ההדלקה בלבד, אלא ההנאה להשתמש לאורה היא עיקר המצוה, אלא שההדלקה היא התחלה והכנה למצוה זו". וב'קונטרס אחרון' ביאר עוד כי למרות שהנכרי הדליק את הנר יכולה לומר בברכה 'להדליק', כי "הכוונה שיהא נר דלוק" (והוסיף: "אי נמי, שציוונו להדליק – אם אינו דלוק – כדי ליהנות, ועכשיו שהוא דלוק אנו נהנים ג"כ").

ולמעשה פשט המנהג להדליק נרות שבת בנר הדולק מאש ופתילה, ולכל הפחות הנר שאוכלים לידו שהוא "עיקר מצות הדלקת נרות" (שם ס"א). ומנהג ישראל תורה היא (קיצור הלכות משו"ע אדה"ז, מילואים, עמ' ס).

הלכות שבת פרק ה, הלכה א: וְאֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים תִּבְיֹן לְהִיּוֹת בְּבִתְיָהּ נֵר דְּלוּק בְּשֶׁבֶת.
האם ניתן להדליק נרות שבת בנורות חשמל?

כתבו אחרונים (בית יצחק יור"ד סי' קכ. הר צבי או"ח ח"א סי' קמב. וראה אנצ"ת ע' חשמל עמ' קפא ואלף) שיוצאים חובת נרות שבת בנורות חשמל, כי כל מאור הדבוק בפתילה או בגוף אחר נקרא 'נר'. ועוד: מצות הדלקת הנר אינה "שיהא מדליק בידים דווקא", אלא גדר המצוה הוא "ההשתדלות שיהא אור מאיר בבית". והוכיחו כן מלשון הרמב"ם כאן "אחד האנשים ואחד הנשים חייבים להיות בבתיהם נר דלוק בשבת", הרי שעיקר המצוה היא שיהא אור מאיר בבית, והרי גם באור חשמלי יש אור מאיר בבית.

ויש שכתב בשם הגאון הרגוצ'בי (שו"ת הר צבי או"ח ח"ב סי' קיד) שאין לברך על הדלקה זו שכן נוסח הברכה הוא "להדליק נר...", ואילו בנורה חשמלית ההדלקה אינה מכוח האדם אלא רק גרמא, כי בפעולת האדם מתחברים החוטים ונוצר זרם, והזרם הוא היוצר את האור).

מתי יש 'אחריות שבת' על שומר שכר? יום חמישי ב' שבט ה'תשע"ה

"לפיכך אחריות שבת עליו" (אם נגנב או נאבד בשבת). ואם כן מוכח ששומר שכר של ההקדש חייב לשלם. ומתוצאת, שהברייתא מדברת "שקנו מידו" והתחייב בקנין "שאם יקלקל שמירתו ישלם... שהרי הוריד עצמו לכך ושיעבד נכסיו" (רש"י).

והקשה ה'לחם משנה' (הל' שכירות פ"ב ה"א): מדוע השמיט הרמב"ם כאן שמדובר דווקא 'שקנו מידו', והרי לולא זה אין עליו אחריות? ויתירה מזו: בהלכות שכירות (שם) הרמב"ם כן כתב ש"העבדים השטרות והקרקעות וההקדשות" אין השומר חייב באחריותו ורק אם "קנו מידו חייב באחריותן"!

ומבאר ה'תומים' (סי' סו ס"ק טו):

לדעת כמה ראשונים (הובאו ב'שיטה מקובצת', ב"מ שם) הגמרא לא מדברת בהקדש (כפרש"י), אלא בקרקעות ששומר שכר

הלכות שבת פרק ו, הלכה כה: השוכר את הפועל לשמר לו את הפרה ואת התינוק – לא יתן לו שכרו של שבת...
אם היה השוכר שכיר או שכיר שנה – נותן לו שכרו משלם. לפיכך אחריות שבת עליו.

מקור הדברים הוא בגמרא (בבא מציעא נח, א) הדנה בדיון המשנה (שם נו, א) ששומר שכר על קרקעות אינו משלם אם נגנב מהן וכן שומר שכר של הקדש אינו משלם על בהמה של הקדש שנמסרה לו לשמירה ואבדה או נגנבה ממנו, ומקשה מהאמור בברייתא (לפי פירוש רש"י): גזבר של הקדש ששכר פועלים בכספי הקדש לשמור את הפרה האדומה שלא תפסל בעליית עול או במום או לשמור את התינוק שלא יטמא ויוכל להתעסק במי חטאת או לשמור את הזרעים של מנחת העומר ושתי הלחם - אם היה שכיר שבוע או שכיר חודש נותנים לו שכר שבת (בהבלעה),

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קלא

כוונתו להשמיע רק את הדין שמותר ליטול שכר שבת בהבלעה, מבלי להזכיר את הקנין שלא נוגע להלכות שבת, ולכן השמיט את הדוגמה של שומר 'זרעים' והביא רק את הדוגמה של השומר את הפרה והתינוק, ואילו את הדין ששומר קרקע חייב באחריותן אם קנו מידו, הזכיר במקומו, בהלכות שכירות.

פטור עליהם ועל כך הקשתה מהשומר את הזרעים "דזרעים שהשרישו משמע, דהיינו קרקעות", ותירצה שמדובר ב"קנו מידו".

ויש לבאר שאף לדעת הרמב"ם קושיית הגמרא היא מזרעים, ולפי זה מדויקים דבריו: בדברי הרמב"ם כאן יש שינוי נוסף מהגמרא, שהזכיר רק את הדוגמא 'לשומר את הפרה ואת התינוק' והשמיט 'זרעים', וזאת כי כאן (בהל' שבת)

יום שישי ג' שבט ה'תשע"ה

חיתוך נייר לקינוח בשבת

שינוי: יש שלמדו (טל אורות הקדמון, סוף מלאכת מחתך) שחותרך מאורך הקיסם, ואף-על-פי שלצורך חציצת השיניים אין חיסרון באורך הקיסם, כיון שלמעשה מקפיד על האורך יש בזה איסור מחתך, וזו הוכחה לשיטת ה'ביאור הלכה', אך יש שפירשו (אבני נזר אור"ח סי' ריח, סק"ג) שמחדד את ראש הקיסם כדי שיוכל להכניסו בין שיניו, ולפי זה ההקפדה על המידה היא לצורך מטרת החיתוך, אך כשההקפדה היא לצורך אחר אפשר שאין בזה איסור (בנין שבת ח"א ע' רנט).

והגרש"ז אוירבך דן האם כשחותרך נייר במקום הקווים שנעשו לצורך החיתוך יש איסור מחתך, וכתב שאם האדם אינו מקפיד לצורך הקינוח על גודל מסוים, ואם הקווים היו במקום אחר לא היה בכך חיסרון מצידו, אין בזה איסור מחתך שהרי החיתוך לפי הקווים הוא מפני הנוחות ולא משום שמקפיד על הגודל. ויש מקום לומר שאף אם מקפיד על גודלן המסוים של החתיכות אין בזה איסור, כי יתכן שהאיסור הוא רק כאשר עצם הטורח לכוון את המידה המדויקת נעשה בשבת, ולא אם המקום מסומן לפני שבת ובשבת עושה את החיתוך ללא השקעת מאמץ בתיוקן המידה (מנחת שלמה ב, סי' יב, א"א).

הלכות שבת פרק יא, הלכה ז: המחתך מן העור פרי לעשות קמיע - ח"ב. והוא, שיתפנו למדת ארבו ומדת רחבו... הנוטל מקום של עץ מלפניו וקטמו להצנין בו שניו או לפתח בו את הדילת - ח"ב.

הרמב"ם כותב שאיסור 'מחתך' הוא רק כאשר חותרך לפי מידה, וחידש הגר"ח נאה (קצות השולחן סי' קמה, בדה"ש ו) שהאיסור הוא כאשר ההקפדה על המידה היא לצורך החיתוך עצמו, שאם לא יהא במידה זו לא יועיל למטרה שלשמה הוא חותרך, אך לא כאשר ההקפדה על המידה היא מחמת מטרה צדדית, ולכן בקריעת נייר לצורך קינוח אין איסור מחתך אפילו אם מקפיד שיהיו החתיכות קטנות, כי למטרת החיתוך אין צורך במידה זו דווקא כי גם נייר גדול ראוי לקינוח, וההקפדה על הגודל היא רק כדי שיהיו לו יותר חתיכות.

אך ה'ביאור הלכה' (סי' שכב ד"ה אחד) כתב שגם כאשר ההקפדה על המידה נובעת מסיבה אחרת, ולא מצד מטרת החיתוך, יש בזה איסור מחתך.

והדבר תלוי במחלוקת אחרונים בביאור דברי הרמב"ם שהביא דוגמא של 'הנוטל קיסם של עץ וקטמו לחצוץ בו

מתי המחמם מתכת חייב משום 'מבשל'?

ומיישב ה'אגלי טל':

אמנם לפי רש"י (שבת שם) בהשלכת היתד לתנור מעשה הבישול הוא בהתחלה, כאשר המתכת מתורכנת על ידי האש, אבל הרמב"ם יפרש את דברי הגמרא שהבישול הוא בעת שהמתכת מתקשה לאחר פעולת הריכוך בהתחלה, כי גם אם "הקשה גוף רך - הרי זה חייב משום מבשל". וכיון שהתקשות מתכת היתד היא המטרה הסופית, החיוב משום מבשל הוא על זה ולא על הריכוך שבתחילת התהליך, שאינו המטרה הסופית.

ולפי זה מובן מדוע אין הרמב"ם מחייב את 'מחמם הברזל כדי לצרפו' על הריכוך משום מבשל, שהרי כוונתו הסופית היא התקשותו ולכן חיובו הוא משום 'מבעיר', כי חיוב 'מבעיר' הוא אף אם ההבערה אינה המטרה הסופית שהרי במשכן הבערת העצים היתה כדי לעשותם פחמים לאחר כיבוים.

הלכות שבת פרק יב, הלכה א: המחמם את הפנול פרי לצרפו במים - הרי זה תולדת מכעיר, וח"ב.

הקשה הראב"ד: מדוע לא כתב הרמב"ם שהחיוב הוא משום 'מבשל', כמבואר בגמרא (שבת ע"ב, ב), שהמשליך יתד לח של מתכת לתנור חם כדי שיתייבש ויתקשה חייב משום מבשל?

ומבאר ה'אגלי טל' (מלאכת האופה סק"ט) את כוונת הראב"ד: מלאכת בישול היא ריכוך גוף קשה (לעיל פ"ט ה"ח), ומבארת הגמרא (על פי רש"י שבת שם) שחיוב מבשל בהשלכת היתד לתנור חם הוא משום שייבוש המתכת נעשה כאשר האש מרככת ומוציאה את הנוזל שבתוכו. כלומר, אף שהמטרה הסופית היא להקשות את המתכת, הרי בתחילת התהליך הוא מתרכך באש וזה נחשב כמבשל (אף שהריכוך הוא זמני). וזו היא שאלת הראב"ד: מדוע אין המחמם את הברזל כדי לצרפו חייב משום מבשל, והרי אף שמטרתו היא הצירוף על ידי כיבוי האש במים, הרי בתחילה הוא מתרכך?

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - כ"ז טבת'ד' שבת ה'תשע"ה

30 בכשרות המילה, ויש ציצין שאינן מעפכין את כשרות המילה.
 31 כיצד מצינו ציצין מעכבים וציצין שאינם מעכבים: אם נשאר
 32 מעורר הערלה שאותו חותכים בעת המילה, שיעור של עור
 33 החופה [- המכסה] את רב גבהה של עטרה - החלק העליון
 34 של הגיד הנראה כמין כיפה, הרי זה הנימול נשאר ערל - אדם
 35 שאינו מהול כמות שהיה קודם המילה, וזה העור הוא ציצין
 36 המעפכ. ואם לא נשאר קמנו - מהעור שמכסה את העטרה
 37 אלא מעט שאינו חופה רב גבהה של עטרה, זה הוא ציצין
 38 שאינו מעפכ.
 39 ד. המל בחול כל זמן שעוסק במילה ולא סילק ידיו מהמילה,
 40 חוזר - חובה עליו לחזור ולחתוך בין על ציצין המעפכין - בין
 41 אם נשאר קצוות בשר המעכבים את המילה, כלומר שהישארותם
 42 פוגמת בכשרות המילה, ובין על ציצין שאינם מעפכין - ובין אם
 43 נשאר קצוות בשר שאינם מעכבים את המילה. פרוש - ואם סילק
 44 את ידיו מהמילה, על ציצין המעפכין שנשאר, חוזר - חובה
 45 עליו לחזור ולחתכם, ועל ציצין שאינם מעפכין שנשאר, אינו
 46 חוזר - אין עליו חובה לחזור ולחתכם. מל, ולא פרוש את
 47 המילה - ולא קרע את השכבה הרכה שמכסה את מקום הערלה
 48 לאחר חיתוך עור הערלה, כאלו לא מל, וחוזר לפרוע את המילה.
 49 ה. קטן שבשרו רך ומדלדל - רפוי, או שהיה בעל בשר -
 50 אדם שמן שבשרו רפוי מחמת ריבוי בשרו, עד שיראה כאלו אינו
 51 מהול מחמת שהבשר הרפוי מכסה את מקום המילה, רואין אותו
 52 בעת שיתקשה הגיד, ובשרו יתפשט מרפוינו על ידי הקישוי, אם
 53 בשעת הקישוי נראה שהוא נמול, אינו צריך כלום - לא צריך
 54 לעשות שום חיתוך נוסף, וצריך לתקן הבשר מכאן ומכאן -
 55 כלומר, צריך לדחוק את העור בידו לאחוריו ולקשור אותו סביב הגיד
 56 עד שייראה מהול מפני מראית העין - כדי שאנשים שיראו אותו
 57 לא יחשבו שהוא לא מהול. ואם גם בעת - בזמן שיתקשה הגיד
 58 לא נראה שהוא נמול, חוזרין וקוצצין - וחותכים מן הבשר
 59 המדלדל מכאן ומכאן עד שתראה העטרה גלויה לפחות
 60 בעת קשוי - בשעה שהגיד מתקשה. ודבר זה - שיש לתקן שלא
 61 יראה ערל הוא מדברי סופרים - מדרבנן, אבל מן התורה אף

יום ראשון כ"ז טבת ה'תשע"ה

הלכות מילה

פרק שני

4 א. הכל פשרים למול, ואפלו הערל [- יהודי שאינו מהול],
 5 ועבד כנעני, ואשה, וילד קטן, מולין - יכולים למול במקום
 6 שאין איש - שאין ישראל גדול מהול שבקי באומנות המילה. אבל
 7 גוי אפילו אם הוא מהול לא ימול כלל, כלומר, אפילו במקום
 8 שאין ישראל שידוע למול, ואם עבר ומל, אינו צריך לחזור
 9 ולמול שנית - כלומר, לא צריך לחזור ולהטיף ממנו דם במקום
 10 עשיית הברית. ובכל מולין - ואפשר למול בכל סוגי הדברים,
 11 אפלו בצור [- אבן קשה ומחודדת] ובזכוכית, ובכל דבר
 12 שפורת - שחותר. ולא ימול בקרומית [- זלע] של קנה של
 13 עץ, מפני הסכנה שיש בוה. ומצוה מן המבחר למול בברזל
 14 - בדבר העשוי מברזל, בין בספין שעשוי מברזל ובין במספריים
 15 העשויים מברזל. ונהגו כל ישראל למול בספין.
 16 ב. כיצד מוהלין? חותכין את כל העור החופה - המכסה
 17 את העטרה - החלק העליון של גיד הזכר, הנראה כמין כיפה, עד
 18 שתתגלה כל העטרה. ואחר כך פורעין - קורעים את הקרום
 19 הרך - השכבה הרכה של העור שלמטה מן העור [שכיסה את
 20 העטרה] בצפרן, ומחזירו - ומזיזו לכאן ולכאן עד שיראה
 21 בשר העטרה. ואחר כך מוצץ בפיו את מקום המילה בחוזקה
 22 עד שיצא הדם מהמקומות הרחוקים שבתוך הגיד, כדי שלא
 23 יבוא לידי סכנה של נפחיות, והמציעה מפחיתה את הנפחיות.
 24 וכל מל [- מוהל קבוע] שאינו מוצץ, מעבירין אותו - מסלקים
 25 אותו מעבודת המילה. ואחר שמוצץ, נותן עליה - מניח על
 26 מקום המילה אספלגית או רטיה [- מיני תחבושות] וכיוצא
 27 בהן.
 28 ג. יש ציצין - קצוות בשר המכסות את ראש הגיד, שנשאר לאחר
 29 עשיית המילה, שמעפכין את המילה - שהישארותם פוגמת

פניני הלכה

הלכה ד: ועל ציצין שאין מעכבין אין חוזר. והרמ"א (יו"ד סי' רסד ס"ה) כתב, שמכל מקום אם מל ביום חול צריך לכתחילה לחזור ולהסיר את הציצין הגדולים אף שאין מעכבים את המילה.

הלכה ה: עד שתראה העטרה גלויה בשעת קשוי. וכתב הרמ"א (יו"ד סי' רסד ס"ה), שלא צריך שרוב העטרה תיראה בשעה שמתקשה הגיד, אלא מספיק שמיעוט העטרה תהיה גלויה בשעה שהגיד מתקשה, אבל בכל אופן יתקן זאת על ידי שימשוך את העור וידחוק אותו לאחוריו, ויקשרנו שם.

הלכה א: הכל כשרים וכו' ואפילו הערל. וכתב השו"ע (יו"ד סי' רסד ס"א), שמדובר בערל שמתו אחיו מחמת מילה, וכתב הש"ך (סק"א) שדווקא ערל זה כשר למול, אבל ישראל שלא מל את עצמו בכוונה מחמת שהוא מתכוון להפר ברית, אינו כשר למול. ואשה. והרמ"א (יו"ד סי' רסד ס"א) כתב, שיש אומרים שאשה אינה כשרה למול, וכן נוהגים לחפש אחר איש. ואם מל אינו צריך לחזור ולמולו שניה. והרמ"א (שם) כתב, שיש אומרים שחייבים לחזור ולהטיף ממנו דם ברית, וסיים שכן עיקר. ובפתי תשובה (שם סק"ו) הביא, שבשו"ת שאגת אריה האריך להוכיח כדעת הפוסקים שאין צריך לחזור ולהטיף דם ברית.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - יום ראשון כ"ז טבת - ספר אהבה - הלכות מילה קלג

הרמב"ם המבואר - מהדורת חיטריק

36 ואינה דוחה את השבת, מכיון שהיה אפשר להכין את המכשירין בערב
37 שבת.
38 ח. מלו את הקטן בשבת, ואחר כך נשפכו החמין -] מים
39 חמים] שהוחמו מערב שבת לצורך רחיצת הקטן או שהוחמו בשבת
40 על ידי גוי שחממם לצרכו, או נתפזרו הסמנים העשויים לצורך
41 ריפוי, עושיין לו הכלל בשבת - אפשר לחמם מים או להכין סמנין
42 בשבת, מפני שספקה היא לו עכשיו לאחר שנימול, והרי זה
43 פיקוח נפש ודוחה את השבת. מקום שדברין להרחיץ את הקטן
44 ואם לא ירחצוהו הרי זה מסוכן למולו, מרחיצין אותו בשבת
45 ביום המילה בין לפני המילה במים חמים שהוחמו בערב
46 שבת, או שהוחמו בשבת על ידי גוי שחממם לצורך עצמו, בין
47 לאחר המילה אפילו במים שהוחמו בשבת אם נשפכו המים
48 שהוחמו בערב שבת, או בשלישי של מילה - ביום השלישי
49 שלאחר המילה שחל להיות בשבת, מרחיצין אותו בין רחיצת
50 כל גופו ובין רחיצת מילה - מקום חיתוך המילה, והרחיצה
51 ביום השלישי היא בין בחמין שהוחמו מערב שבת ובין
52 בחמין שמתחמין - שמחממים לו -] לצורכן בשבת, מפני
53 שספקה היא לו בגלל שביום השלישי הליחות ניגרות ומתרבה
54 כאבו.
55 ט. שכחו ולא הביאו את הספין לצורך המילה מערב שבת,
56 ואין יכולים להביא ספין לבית שהתינוק שם מפני איסור הוצאה
57 מרשות לרשות בשבת, אומרין לגוי להביא ספין בשבת - מותר
58 לומר לגוי שיביא את הספין בשבת, ואפילו שאסור מדרבנן לומר לגוי
59 שיעשה מלאכה בשבת, ובלבד שלא יביא אותו - את הספין דרך
60 רשות הרבים, שיש שם איסור טלטול מן התורה, אלא יביאו דרך
61 מבי רחוב שסתום משלושה צדדים, ויש בו בתים וחצרות] שלא
62 עשו בו עירוב ואסור מדרבנן להוציא ממנו. פללו של דבר, כל
63 דבר שעשיתו בשבת אסורה עלינו משום שבות - איסור
64 דרבנן, מתר לנו לומר לגוי לעשות אותו כדי לעשות מצוה
65 בזמנה, ודבר שעשיתו אסורה עלינו משום איסור מלאכה
66 מן התורה, אסור לנו לומר לגוי לעשותו בשבת אפילו בשביל
67 לעשות מצוות מילה בזמנה, ואפילו שהאיסור לומר לגוי לעשות
68 מלאכה לצורך יהודי בשבת הוא רק איסור מדרבנן.
69 י. מכשירי מילה - עשיית דברים הנצרכים למילה ואינם מגוף
70 המילה על ידי מלאכה שאסור לעשותה ביום טוב מן התורה [כגון
71 עשיית ספין או טלטול מרשות לרשות, כמבואר לעיל (הלכה ב)],

1 על פי שהוא נראה כעגל - כאדם שאינו מהול, הואיל ומל
2 כהלכתו אינו צריך לחזור ולמול פעם שניה.
3 ו. עושיין - מותר לעשות את כל צרכי המילה בשבת, מולין
4 - חותכים את עור הערלה, ופורעין - וקורעים את שכבת העור
5 הרכה שנשארת לאחר חיתוך עור הערלה, ומוצצין כפה את הגיד
6 כדי שיצא הדם מהמקומות הרחוקים, וחוזר על ציצין המעכבין
7 - כלומר, שאם נשאר בשר שמכסה את רוב גובהה של עטרה [דהיינו,
8 ראש הגיד שנראה כמין כיפה], על המוהל לחזור ולחותכם אף על
9 פי שפרש - שסיים למול, וכן על ציצין שאין מעכבין את
10 המילה, אך זהו רק כל זמן שלא פרש מן המילה, ונותן עליה
11 - ומותר להניח על מקום החיתוך אספלינית - תחבושת מרוחה
12 בשמן. אבל מכשירי מילה - דברים שאינם מגוף המילה עצמה
13 אבל הם נצרכים למילה אינן דוחין את השבת. כיצד מצינו
14 מכשירי מילה שאינם דוחים את השבת: הרי שלא מצאו ספין
15 למול בו, אין עושיין - מייצרים ספין בשבת, ולא מביאים
16 אותו -] את הספין] למקום משום איסור טלטול והוצאה
17 מרשות לרשות בשבת, ואפילו במקומו שאינו מערב - רחוב
18 שפתוחים אליו חצרות ובתים וסתום משלושה צדדים ולא עשו בו
19 עירוב, שאיסור הטלטול בו הוא רק מדרבנן, גם כן אין מביאים
20 אותו מתוך לחצר באופן שהספין היה בבית שבחצר, ואין
21 הערוב דדבריהם - העירוב שאיסורו מדרבנן נדחה מפני -
22 בשביל הנבאת הספין, הואיל ואפשר להביאו מערב שבת.
23 ז. וכן אין שוחקין לה - אין טוחנים לצורך המילה סממנין -]
24 אבקה העשויה מתבלינים שונים לצורך ריפוי]. ואין מתחמין -]
25 מחממים] לה - לצורך הקטן חמין - מים חמים לרחיצת גופו של
26 התינוק על מנת לרפאותו, ואין עושיין לה אספלינית, ואין
27 טורפים - מערבבים ?? ושמן בשביל להשים על מקום המילה
28 לצורך רפואתו. לא שחק -] טחן] לצורך המילה את התבלין שנקרא
29 כמן מערב שבת, לזעם בשניו וטוחן כך את הכמן ונותן -
30 ומניח על מקום המילה. לא טרף -] ערבב] לה - לצורך המילה
31 י? ושמן, נותן - מותר לו להניח את היין והשמן על המכה זה
32 לעצמו וזה לעצמו בלי לערבבם יחדיו. זה הפלל: כל דבר
33 שאפשר לעשותו מערב שבת, אינו דוחה את השבת, אלא
34 הדין הוא שאם שכחו ולא הכינו את המכשירין -] דברים
35 שאינם מגוף המילה] מערב שבת, תדחה המילה ליום התשיעי

פניני הלכה

הלכה ט: ודבר שעשייתו וכו' אסור לנו לומר לגוי לעשותו בשבת. והרמ"א (או"ח סי' שז ס"ה) הביא שיש דעות שסוברות שמותר לומר לגוי לעשות לצורך מצוה אפילו מלאכה שאסור לעשותה בשבת מדאורייתא. והמשנה ברורה (סי' שלא סי' קכ) כתב שלענין מילה מי שמקל וסומך על פוסקים אלו לא הפסיד. והוסיף, שכל שכן שהסומך עליהם לענין הוצאה והכנסה לא הפסיד, מכיון שלדעת הרבה פוסקים אין לנו בזמן הזה רשות הרבים.

הלכה ה: מקום שדרכו להרחיץ וכו'. והשו"ע (או"ח סי' שלא ס"ט) כתב, שזה היה בזמן חכמי הגמרא שאם לא היו מרחיצין את הקטן קודם ואחר המילה היה מסוכן, אבל בזמננו [שנשתנו הטבעים. משנה ברורה (סי' לא)] לא נהגו ברחיצה כלל, ואם הוא רוצה לרחצו בשבת דינו כדין רחיצת כל אדם. והרמ"א כתב שבמדינות אלו נוהגים לרחצו קודם המילה בשבת במים חמים שהוחמו מאתמול, ולאחר המילה רוחצים אותו במוצאי שבת. אמנם אם יש בזה חשש סכנה אפשר לרחצו כמו כל חולה שיש בו סכנה.

הרמב"ם המבואר - מהדורת חיטריק

28 שְׁנַמְצֵא בְּיָמֵינוּ. לְפִיכֵךְ - ומשום שברכה זו היא על המצוה
29 המיוחדת שיש על האב למול את בנו אִם אֵין שָׁם אָבִיו - אם
30 אביו של התינוק לא נמצא בבית, אֵין מְבַרְכִין אַחֲרָיו בְּרִכָּה
31 זו, שהרי ברכה זו לא שייכת בהם מכיון שאין עליהם את המצוה
32 המיוחדת שיש על האב. וְיֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה, שבאופן שאביו של
33 התינוק לא נמצא, שְׂיִבְרָכוּ אוֹתָהּ - את ברכת 'להכניסו' בית דין
34 או אֶחָד מִן הָעַם משום שברכה זו אינה שייכת דווקא לאב. וְאֵין
35 רְאוּי לַעֲשׂוֹת כָּךְ.

36 ב. וְאִם הָיוּ שָׁם עוֹמְדִין - אנשים נוספים מלבד המוהל והסנדק,
37 אוֹמְרִין לאחר הברכות של המוהל והאב, 'כִּשְׁם שֶׁהִכְנִסְתוּ
38 לְבְרִית, כִּךְ תִּכְנִיסוּ לְתוֹרָה וְלַחֲפָה וְלַמַּעֲשִׂים טוֹבִים'.

39 ג. וְאַחַר כֵּךְ מְבַרֵךְ אָבִי הַבֵּן, אוּ הַמָּל - המוהל, או אֶחָד
40 מִן הָעוֹמְדִין שָׁם, בְּרִכָּה זו: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ
41 הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְשׁ יְדִיד מִבְּטָן - יצחק אבינו שנקרא ידִיד
42 ונתקדש מבטן אמו למצוות המילה] וְחָק בְּשָׂאוֹ שָׁם -[ושם
43 בבשרו את חוק המילה] וְצִיָּצְאוּ חַתָּם בְּאוֹת בְּרִית קִדְשׁ -
44 וחתם את זרעו אחריו באות הזו של הברית], עַל כֵּן בִּשְׂכַר זֹאת
45 -[בזכות מצוות המילה בורא עולם הוא] אֵל חַי חַלְקֵנוּ לְעַד -
46 לעולם, אנו מבקשים ומתפללים: צוּרְנוּ -[הקב"ה שממנו נחצבה
47 נשמתנו] צִנָּה כְּצִוִּיתָ -[כאשר ציווית] לְקַדְוִשִׁים, לְהַצִּיל יְדִידוֹת
48 שְׂאֲרָנוּ -[להציל את נפשנו, הנקראת ידִיד בגלל חביבותה] מִשְׁחַת
49 -[מדינה של גיהנום], בְּרוּךְ אַתָּה ה' פוֹרֵת הַבְּרִית'.

50 וְאָבִי הַבֵּן [אפילו אם הוא לא היה המוהל] מְבַרֵךְ לאחר שבירך
51 להכניסו וכו' ברכת שֶׁהִחְיִינוּ, שמכיון שמצוה זו אינה מצויה תמיד,
52 הרי היא כמו מצוה שבאה מזמן לזמן שיש לברך עליה שהחינו.
53 ד. הַמָּל אֶת הַגֵּרִים, מְבַרֵךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ
54 הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ לְמוֹל לְמֹל אֶת הַגֵּרִים
55 וְלְהַטִּיף מֵהֶם דָּם בְּרִית -[ולהוציא מהם דם במקום עשיית

1 אֶפְלוּ במילה הנעשית בְּזַמְנָה - ביום השמיני, אֵינָן דוֹחִין אֶת
2 יום טוב, הוֹאִיל וְאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן מִעֲרַב יום טוב. וְקָל
3 וְחֹמֵר הַדְּבָרִים - ויש ללמוד שאסור לעשות מכשירי מילה ביום
4 טוב מדין קל וחומר, אִם לֹא דָחוּ מְכַשִּׁירֵי מִילָה שְׁבוֹת שֶׁהוּא
5 מְדַבְּרֵיהֶם - שאסור להביא סכין למילה מחצר לחצר שאין שם
6 עירוב (כמבואר לעיל הלכה ו), הֵיאָף יְדָחוּ לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁל תוֹרָה
7 - כיצד ידחו מכשירי המילה אסור מלאכה מן התורה ביום טוב
8 כשנעשים על ידי ישראל, ומכך יש ללמוד שאין מכשירי מילה דוחים
9 יום טוב. אֲבָל שוֹחֲקִין לָהּ סְמָנִין -[מותר לטחון לצורך המילה
10 תבלינים העשויים לרפואה] בְּיוֹם טוֹב ואפילו לפני המילה, הוֹאִיל
11 וְרֹאיוֹיִן לְקַדְרָה - משום שאפשר להשתמש באותם תבלינים גם
12 בשביל לתבל מאכל המתבשל בקדירה, ודברים שהם לצורך אכילה
13 מותר לעשותם ביום טוב, וְטוֹרְפִין - ומערכבים לָהּ - לצורך המילה
14 יֵין וְשִׁמְן כדי להניח על מקום חיתוך המילה בשביל לרפאותו.

פרק שלישי

16 א. הַמָּל - המוהל מְבַרֵךְ קִדְשׁ שְׂיָמוּל: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה'
17 אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ עַל
18 הַמִּילָה', וזוהי הברכה שמברך אִם הָיָה מָל אֶת בֶּן חִבְרוֹ. וְאִם
19 מָל אֶת בְּנוֹ שהמצוה מוטלת עליו, מְבַרֵךְ - מסיים את הברכה כך:
20 'וְצִוְּנוּ לְמוֹל אֶת הַבֵּן', משום שכל מצוה שהוא עושה עבור עצמו
21 ולא עבור אחרים, יש לו לברך בהקדמת האות ל' [למול] ולא בלשון
22 'על' [על המילה]. וְאָבִי הַבֵּן מְבַרֵךְ לפני המילה [לאחר ברכת
23 המילה] בְּרִכָּה אַחֲרָה - נוספת: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ
24 הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ לְהַכְנִיסוּ בְּבְרִיתוֹ שֶׁל
25 אֲבִיבְנוֹ, והסיבה שהוסיפו לאב ברכה זו היא משום
26 שְׂמִצְוָה עַל הָאָב לְמוֹל אֶת בְּנוֹ, יָתֵר עַל הַמִּצְוָה - יותר מן
27 המצוה שְׂמִצְוִין כָּל יִשְׂרָאֵל שְׂיָמוּלוּ כָּל עַרְל - אדם שאינו מהול

פניני הלכה

שארינו משחת למען בריתו אשר שם בבשרינו וגו'. וראה בש"ך
(שם סק"ה) שחולק עליו במה שכתב לומר צָנָה וכתב שיש לומר
צָנָה, שהוא מלשון בקשה ותחינה. וזאבי הבן מברך ברכת
שהחיינו. והשו"ע (שם ס"ז) הביא שיש אומרים שרק כשאבי
הבן הוא המוהל מברך שהחיינו. וכתב שנהגו בכל מלכות ישראל
וסוריא וסביבותיה ומלכות מצרים שהאב מברך שהחיינו גם
כשאדם אחר הוא המוהל. והרמ"א כתב שבמדינות אלו נוהגים
שלא לברך שהחיינו אפילו כשהאב עצמו הוא מוהל, ורק אם זה
בן בכור שחייב בפדיון הבן נהגו שהאב מברך שהחיינו בשעת
הברית במקום לברך בפדיון הבן. והש"ך (ס"ק יז) כתב שאין
לברך שהחיינו כלל [אפילו במילת הבן הבכור].

הלכה ד: המל את הגרים מברך וכו'. ובשו"ע (יו"ד סי' רסח
ס"ה) כתב שהמל את הגרים מברך שתי ברכות, בתחילה 'למול
את הגרים', ואחר כך את הברכה שכתב רבינו. חוקות שמים
וארץ לא שמתני. ובט"ז (שם ס"ק יב) כתב שיש לחתום 'ברוך
אתה ה' כורת הברית'.

הלכה א: ואם מל בנו מברך וציונו למול את הבן. והרמ"א
(יו"ד סי' רסה ס"ב) הביא שיש חולקים וסוברים שגם כשאבי הבן
מל הרי הוא מברך וציונו על המילה. וסיים, שכן נוהגים. וזאבי
הבן מברך ברנה אחרת. וכתב השו"ע (שם ס"א) שיש לברך
ברכה זו בין חתיכת הערלה לפריעה.

הלכה ב: כשם שהכנסתו לברית כך תכניסהו וכו'. והש"ך
(יו"ד סי' רסה סק"ג) כתב שהגירסא בגמרא (שבת קלז, ב)
וברא"ש (שם פ"ט סי' י) היא 'כשם שנכנס לברית וכו', וכתב,
שכן נוהגים לומר. וכן כתוב בסידור הרב (עמ' ריא). והט"ז (שם
סק"ב) כתב שיש לחלק, שמי שרואה את האב אומר 'כשם
שהכנסתו וכו', ומי שאינו רואה את האב אומר 'כשם שנכנס וכו'.

הלכה ג: ואחר כך מברך וכו'. כתב בשו"ע (יו"ד סי' רסה ס"א)
שיש לומר ברכה זו על הכוס. אל חי חלקנו לעד וכו'. ובסידור
הרב (עמ' ריב) יש כמה שינויים בנוסח הברכה מהמילים 'אל חי'
והלאה, וכך הוא הנוסח: 'אל חי חלקנו צונו צָנָה להציל ידידות

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – יום ראשון כ"ז טבת – ספר אהבה – הלכות מילה קלה

הרמב"ם המבואר – מהדורת חיטריק

38 ח. מאוסה היא הערלה]- העור שחותכים במילה שנקרא
 39 'ערלה', שנתגנו בה ה'שעים - שכשירמיה הנביא רצה לגנות
 40 את הרשעים כינה אותם ערלים, אפילו באופן שהם מהולים, ש'נאמר
 41 (ירמיה ט, כה) 'פי כל הגוים ערלים', ומשמע שגם הגויים
 42 המהולים נקראים ערלים. וגדולה היא מילה, שלא נקרא
 43 אברהם אבינו שלם עד שפלו - עד שהסיר את הערלה, ש'נאמר
 44 (בראשית יז, אב) 'התהלך לפני ה'יהיה תמים ואתנה בריתי
 45 ביני ובינך', והרי פסוק זה נאמר כשהקב"ה ציווהו על המילה,
 46 ואמר לו שיתהלך לפניו במצוות המילה ועל ידי זה יהיה תמים]-
 47 שלם], ומשמע שלא נקרא תמים עד המילה. וכל המפר בריתו של
 48 אברהם אבינו, והניח ערלתו - שלא מל את עצמו, או משכה
 49 - כלומר, שמשך את ערלתו על מקום המילה וכיסהו, ושוב אינו נאה
 50 מהול, אף על פי שיש בידו מעשים טובים הרבה, אין לו
 51 חלק לעולם הבא.
 52 ט. בוא וראה כמה חמורה מילה, שלא נתלה]- המתין
 53 המלאך למשה רבנו בשעה שהתירשל מלמול את אליעזר בנו אפלו
 54 שעה אחת, אלא מיד כשנותרל הגיע אליו להמיתו [כאמור בפסוק
 55 (שמות ד, כד) 'ויהי בדרך בלון ויפגשוהו ה' ויבקש המיתו'], אף
 56 על פי שהיו בדרך והיתה סכנה לפני כן למולו ולהמשיך בדרך,
 57 ולא יכול היה למולו ולהמתין משום שהיה לו ציווי מה' לשוב
 58 למצרים, מכל מקום כשהגיע למלון [שהיה בקרבת מצרים ולא היה
 59 סכנה ללכת את הדרך הקצרה ממנו למצרים] היה עליו מיד למולו
 60 ולא להתעסק במלון תחילה. וכל מצוות התורה נכרתו עליהן
 61 שלש בריתות בלבד - ומצינו חשיבות נוספת למצוות מילה, שעל
 62 כל מצוות התורה הוזכר רק שלש פעמים 'ברית' בשעת נתינתן,
 63 ש'נאמר (דברים כז, טט) 'אלה דברי הברית וכו' מלבד
 64 הברית אשר פרת אתם בהרב', הרי מוזכר בפסוק פעמיים
 65 המילה 'ברית', ושם הוא אומר (דברים כט, ט"א) 'אתם נצבים
 66 וכו' לעברך בברית ה' אלהיך' הרי ברית נוספת שמוזכרת
 67 בפסוק, הרי - נמצא שביחד מוזכרות בפסוקים שלש בריתות.
 68 ועל מצוות המילה נכרתו - נזכרו בפסוקים שלש עשרה
 69 בריתות עם אברהם אבינו - כשציווה ה' את אברהם על מצוות
 70 המילה, וכולם נזכרו באותו מעמד, ש'נאמר: א. 'ואתנה בריתי
 71 ביני ובינך' (בראשית יז, ב), ב. 'אני הנה בריתי אתך' (שם יז, ד),
 72 ג. 'והקמתי את בריתי ביני ובינך' (שם יז, ז), ד. 'לברית
 73 עולם' (שם, ח). ה. 'את בריתי תשמר' (שם יז, ט), ו. 'זאת בריתי'
 74 (שם יז, י). ז. 'והיה לאות ברית' (שם יז, יא), ח. 'והיתה בריתי'

1 הברית אם הם כבר מהולים] שאלמלי]- שאם לא היה] דם
 2 ברית לא נתקמו שמים וארץ, ש'נאמר (ירמיה לג, כה) 'אם
 3 לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתיו'.
 4 ה. המל - אם הארון מל את עבדו הכנעני מברך: 'ברוך אתה
 5 ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וצונו למול
 6 את העבדים ולהשיף מהם דם ברית, שאלמלא דם ברית
 7 לא נתקמו שמים וארץ, ש'נאמר (ירמיה לג, כה) 'אם לא
 8 בריתי יומם ולילה וכו'. ואם אדם מל עבד של אחרים,
 9 מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו
 10 וציונו על מילת העבדים'. והמל אדם גדול, צריך לבסות
 11 בבגד את ערותו - מקום המילה של הגדול [בשביל שלא יראה]
 12 עד לאחר ש'ברך, ואחר כך - ולאחר שמברך מגלהו - מוריד
 13 את הכיסוי שעל ערות האדם ומל אותו.
 14 ו. גר שפלו קדם שיתגיר, וקטן שנולד כשהוא מהול וצריך
 15 להשיף מהם דם ברית [כמבואר לעיל (פ"א ה"ז)], כש'משיפין מהן
 16 דם ברית, אין צרכים ברכה כלל [כלומר, אפילו ברכת
 17 להכניסו וכו' וברכת 'אשר קידש וכו' אין צריך לברך], משום שמה
 18 שצריך להשיף מהם דם ברית זהו מחמת ספק, ולכן אינם טעונים
 19 ברכה. וכן אנדרווגניס - ולד שיש לו איבר של זכרות ואיבר של
 20 נקבות, אין מברכין על מילתו, מפני שאינו ודאי - משום
 21 שלא ברור בוודאות שהוא חייב במילה שהרי ייתכן שהוא נקיבה.
 22 ז. גוי שצריך לחתך את ערלתו מפני מכה או שחין]-מחלת
 23 [עור] שנולד בה]- בערלתו], ולצורך רפואתו צריך לחתוך את העור
 24 של המילה, אסור ל'שראל לחתך לו אותה ולרפאותו, משום
 25 שהגויים לא מעלין אותן מידי מיתה - אין להצילם מן
 26 המיתה, כגון, באופן שרואה גוי מאחד משבעה אומות טובע בנהר
 27 אין להעלותו מהמים ולהצילו, ולכן גם אין לרפאותו, ולא מורידין
 28 אותן אליה - כלומר, אסור להביא אותם לידי מיתה בידים, כגון,
 29 לדחפו ולהורידו לבור וכדומה, ואף על פי ש'נעשית מצוה של
 30 מילה ברפואה זו אסור למולו, שהרי הגוי לא נתפון למצוה
 31 אלא לרפואה, ולכן אינו מקיים מצוה במילה זו, וכיון שאינו מקיים
 32 מצוה בכך אסור לרפאותו. לפיכך - ומאחר שהאסור למול גוי הוא
 33 מחמת שלא מתכוון למצוה אם נתפון הגוי למצוה מילה משום
 34 שהוא מאמין בנבואת משה רבינו על מצוות המילה, אפילו אם הוא
 35 לא רוצה להתגייר, מותר ל'שראל למול אותו אפילו שהוא
 36 מתרפא בזה, משום שכל מצוה שהגוי עושה לשם מצוה נחשבת
 37 למצוה ומקבל עליה שכר.

פניני הלכה

הלכה ז: גוי שצריך לחתוך ערלתו מפני מכה וכו' אסור לישראל לחתוך לו אותה. כתב הרמ"א (יו"ד סי' רסג ס"ה), שבמקום שמתר לרפאות גוי, מותר למולו בכל ענין [אפילו אם לא נתכוון למצוה. וראה עוד בש"ך (שם סי' רסח ס"ק יט)]. ועיין בשו"ת רב פעלים (ח"ד, יו"ד סי' כה) שהתיר לעסוק ברפואת גוי שאינו עובד עבודה זרה].

הלכה ה: המל את עבדו מברך וכו'. ובשו"ע (יו"ד סי' רסז סי"ב) כתב שהמל את העבדים מברך שתי ברכות, בתחילה למול את העבדים [או 'על מילת העבדים' באופן שהוא מל עבד של אחרים], ואחר כך את הברכה שכתב רבינו. וכתב שיש לסיים בברכה זו 'ברוך אתה ה' כורת הברית'.

הלכה ו: גר שמל קודם שיתגייר וכו'. והרמ"א (יו"ד סי' רסח ס"א) הוסיף, שכן הדין אף בגר שנולד מהול.

הרמב"ם המבואר - מהדורת חיטריק

45 אָחַד. אַתָּה הוּא קָדַם שְׁנַבְרָא הָעוֹלָם וְאַתָּה הוּא אַחַר
 46 שְׁנַבְרָא הָעוֹלָם - בְּלִי שׁוּם שִׁינוּי, אַתָּה הוּא בְּעוֹלָם הֵזֶה וְאַתָּה
 47 הוּא לְעוֹלָם הַבָּא, אַתָּה הוּא רֵאשׁוֹן וְאַתָּה הוּא אַחֲרוֹן.
 48 קִדַּשׁ אֶת שְׁמֶךָ הַגְּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ בְּעוֹלָמְךָ - שְׁתַּמְלֹךְ עַל כָּל
 49 הָעוֹלָם, וּבִישׁוּעָתְךָ תִּרְיֶם וְתִגְבְּיָהּ קַרְגְּנוּ [- מַלְכוּתְנוּ]. בְּרוּךְ
 50 מְקַדֵּשׁ אֶת שְׁמוֹ בְּרַבִּים.

51 'אַתָּה הוּא ה' לְבַדְּךָ, אַתָּה עֲשִׂיתָ אֶת הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַי הַשָּׁמַיִם
 52 - הַשָּׁמַיִם הָעֲלִיּוֹנִים שֶׁמַּעַל הַשָּׁמַיִם הַנְּרָאִים, וְכָל צְבָאָם - הַכּוֹכָבִים
 53 וְהַמְזוּלוֹת, הָאָרֶץ וְכָל אֲשֶׁר עָלֶיהָ, הַיַּמִּים וְכָל אֲשֶׁר בָּהֶם,
 54 וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כָּלָם, וּצְבָא הַשָּׁמַיִם לָךְ מִשְׁתַּחֲוִים. אַתָּה
 55 הוּא ה' הַאֱלֹהִים אֲשֶׁר בְּחַרְתָּ בָּאֲבָרָם וְהוֹצֵאתָ מֵאוּר
 56 כַּשְׂדִּים וְשָׁמַתָּ שְׁמוֹ אַבְרָהָם. אַתָּה הוּא וְשִׁנּוּתְךָ לֹא יִתְמוּ.
 57 ה' מְלֹךְ, ה' מְלֹךְ, ה' יְמִלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד, בְּרוּךְ ה' לְעוֹלָם
 58 אָמֵן וְאָמֵן.

59 בְּרַכְּהָ רֵאשׁוֹנָה שְׁמַכְרִיכִין לְפָנֶי פְּסוּקֵי הַזְּמִירוֹת, זֶה הוּא
 60 גִּסְתָּה: 'בְּרוּךְ שְׂאָמַר וְהִזֵּה הָעוֹלָם, בְּרוּךְ הוּא, בְּרוּךְ אוֹמֵר
 61 וְעוֹשֶׂה, בְּרוּךְ גּוֹזֵר וּמְקַדֵּם - מְבוֹרַךְ הוּא הַגּוֹזֵר גּוֹזֵרָה עַל אוֹמוֹת
 62 הָעוֹלָם וְהוּא מְקַיְימָהּ. בְּרוּךְ מְרַחֵם עַל הָאָרֶץ, בְּרוּךְ מְרַחֵם עַל
 63 הַבְּרִיּוֹת. בְּרוּךְ מַעְבִּיר אֶפְלָה וּמַבִּיא אוֹרְהָ. בְּרוּךְ מְשַׁלֵּם
 64 שְׂכָר טוֹב לִירְאִיו - מְבוֹרַךְ הוּא הַנּוֹתֵן שֶׁכָר לְנַשְׁמוֹת בְּגַן עֵדֶן.
 65 בְּרוּךְ שְׂאִין לְפָנָיו לֹא עוֹלָה [- שְׂקָר] וְלֹא שִׁכְחָה, לֹא פֶזֶב
 66 - שְׂאִינוֹ חוֹזֵר מִדְּבָרָיו וְלֹא מְרַמֶּה, לֹא מְשׂוֹא פְּנִים - נְשִׂיאַת
 67 פְּנֵי אָדָם, שֶׁלֹּא לְהַעֲנִישׁוֹ עַל עַבְרִיהָ שֶׁעֲשָׂה, וְלֹא מְקַח שְׁחָד.
 68 בְּרוּךְ אֵל חַי לְעַד וְקַדְּשָׁה לְנִצְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מְלֹךְ
 69 הָעוֹלָם, הָאֵל הַמְהַלֵּל בְּפִי עַמּוֹ, מְשַׁבַּח וּמְפָאֵר בְּלִשׁוֹן כָּל
 70 חֲסִידָיו וְעַבְדָּיו. וּבִשְׂרִירֵי יְדוּד בָּן יְשִׁי עַבְדְּךָ מְשִׁיחְךָ הָאֲמוּרִים
 71 בְּסַפֵּר תַּהֲלִים, נְהַלְלֶךָ ה' אֱלֹהֵינוּ בְּשִׁבְחוֹ וּבְזִמְרוֹ. נוֹדְךָ,
 72 נִשְׁבַּחְךָ, נִפְאַרְךָ, נְרוֹמְמְךָ, נְמַלְיֶכָךָ, נְזַכִּיר שְׁמֶךָ, מְלַבְּנוּ
 73 אֱלֹהֵינוּ, יַחַד. יַחֲדַי חַי הָעוֹלָמִים - שְׂאֵתָה לְבָדָךְ מַחִייה אַתָּה כָּל
 74 הָעוֹלָמוֹת, מְשַׁבַּח וּמְפָאֵר עֲדֵי עַד [- לְעוֹלָם] שְׁמוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה
 75 ה' מְלֹךְ מְהַלֵּל בְּתִשְׁבְּחוֹתָ.

76 וְקוֹרָא פְּסוּקִים אֵלּוּ: 'יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם יְשַׁמַּח ה'
 77 בְּמַעֲשָׂיו' - שִׂישַׁמַּח בְּמָה שְׁכוֹלֵם זְהִירִים בְּמִצְוֹתָיו. 'יְהִי שָׁם ה'
 78 מְבָרַךְ מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם, מְמַזְרַח שְׁמֶשׁ עַד מְבֹאוֹ - מִמְּקוֹם
 79 זְרִיחָתָה הַשֶּׁמֶשׁ בְּמִזְרַח עַד מְקוֹם שְׁקִיעֹתָהּ בְּמַעֲרָב, מְהַלֵּל שָׁם ה',
 80 רָם עַל כָּל גּוֹיִם ה' עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ. 'ה' שְׁמֶךָ לְעוֹלָם
 81 ה' זְכָרְךָ לְדוֹר וָדוֹר. 'ה' בְּשָׁמַיִם הַכִּיָּן פְּסָאוֹ וּמַלְכוּתוֹ בְּכָל
 82 מְשָׁלָה. 'יְשַׁמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתִגַּל הָאָרֶץ וְיֵאמְרוּ בְּגוֹיִם ה'
 83 מְלֹךְ. ה' מְלֹךְ, ה' מְלֹךְ, ה' מְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד. 'ה' מְלֹךְ
 84 עוֹלָם וָעֶד אֲבָדוֹ גּוֹיִם מְאַרְצוֹ. 'ה' הַפִּיר [- בֵּיטֵל] עֲצַת גּוֹיִם
 85 הַנִּיא [- בֵּיטֵל וְנִמְנַע] מִחֲשָׁבוֹת עַמִּים. 'עֲצוּ [- הַתִּיעֲצוּן] עֲצָה
 86 וְתִפְרֵן דְּבָרוֹ דְּכָר וְלֹא יִקּוּם כִּי עָמְנוּ אֵל. 'רְבוֹת מִחֲשָׁבוֹת
 87 בְּלֵב אִישׁ וְעֲצַת ה' הִיא תְּקוּמָה. 'עֲצַת ה' לְעוֹלָם תַּעֲמֵד
 88 מִחֲשָׁבוֹת לְבוֹ לְדוֹר וָדוֹר. 'כִּי הוּא אֵמַר וְיִהְיֶה הוּא צְוָה
 89 וְיַעֲמֵד. 'כִּי בָחַר ה' בְּצִיּוֹן [- בִּירוּשָׁלַיִם] אֹהֶל [- תַּבַּח וְחַשְׁקָן]
 90 לְמוֹשֵׁב לוֹ. 'כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יְהוָה יִשְׂרָאֵל לְסִגְלָתוֹ. 'כִּי לֹא

1 (שם יז, יג), ט. 'לְבַרִּית עוֹלָם' (שם), י. 'אַתָּה בְּרִיתִי הַפֶּר' (שם)
 2 יז, יד), יא. 'וַיִּקְרַמְתִּי אֶת בְּרִיתִי אִתְּךָ' (שם יז, יט), יב. 'לְבַרִּית
 3 עוֹלָם' (שם), יג. 'וְאַתָּה בְּרִיתִי אֶקִּים אֶת יִצְחָק' (שם יז, כא).

בְּרִית רַחֲמָנָא דְּסִיְיָ

סֵדֶר הַתְּפִלוֹת

6 נְהַגוּ הָעַם לְקִרְוֹת בְּכָל יוֹם בְּשַׁחַר, אַחַר שְׁקוּרֵין פְּרִשְׁתָּ צוֹ
 7 - 'פִּרְשַׁת הַתְּמִיד' (בַּמְדַּבֵּר כַּח, אִיח) וּבִרְכַּת כְּהֻנִּים (שם ה, כב'כ),
 8 קוֹרְאִין מִשְׁנֵה זו: 'אֵלּוּ דְּבָרִים שְׂאִין לְהֵן שְׁעוּר - שְׂאִין לְהַם
 9 קַצְבָּה מִן הַתּוֹרָה, הַפָּאָה וְהַבְּפוּרִים וְהַרְאִין [-מַלְשׁוֹן רֵאִיהָ].
 10 וּגְמִילוּת חֲסָדִים. אֵלּוּ דְּבָרִים שְׂאָדָם אוֹכַל פְּרוֹחִיָהּ בְּעוֹלָם
 11 הֵזֶה, וְהַקְּרוֹן קִנְיַת לוֹ לְעוֹלָם הַבָּא, כְּפִידוֹ אֵב וְאֵם וּגְמִילוּת
 12 חֲסָדִים וְהַבָּאָה שְׁלוֹם בֵּין אָדָם לְחֻבְרוֹ, וְתַלְמוּד תּוֹרָה כְּנַגַּד
 13 כְּלָם.

14 'אָמַר רַבִּי זִירָא: בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל הִם הִחְמִירוּ עַל עֲצָמָן,
 15 שְׂאָפְלוּ רוֹאוֹת דָּם טַפָּה כְּשִׁיעוּרוֹ חֲרָדַל, יוֹשְׁבוֹת עָלֶיהָ
 16 שְׂבִעָה יָמִים נְקִיִּים' - לְלֹא רֵאִיית דַּם. 'תְּנָא דְבִי אֵלֶיָהּ: כָּל
 17 הַשְׁוֹנָה הַלְכוֹת, מְבַטֵּחַ לוֹ שֶׁהוּא בֶן הָעוֹלָם הַבָּא, שְׁנִיאָמַר
 18 (חַבְקוּק ג, ו) 'הֲלִיכּוֹת עוֹלָם לוֹ', אֵל תִּקְרָא 'הֲלִיכּוֹת' [- לְשׁוֹן
 19 הַלִּיךְ וְהַנְהַגְתָּה] אֵלָּא הַלְכוֹת'. 'אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזַר אָמַר רַבִּי
 20 חֲנִינְיָה: תְּלַמְדִי חֲכָמִים מְרַבִּים שְׁלוֹם בְּעוֹלָם, שְׁנִיאָמַר
 21 (יִשְׁעִיָה נד, יג) 'יְכַל בְּנִיךָ לְמוֹדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בְּנִיךָ'.

22 'לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם יֵרָא שְׁמִים [אֶפְיִלוֹן] בְּסַתְרָה, וּמוֹדָה עַל
 23 הַאֲמֵת וְדוֹבַר אָמֵת בְּלִבּוֹ - שְׂדוּכְרֵי אֵמֵת גַּם בְּלִבְבוֹ, וְלֹא רָק
 24 מִהַשֶּׁפֶה וְלַחוּץ, יְשַׁכִּים וְיֵאמַר, רְבוּן כָּל הָעוֹלָמִים, לֹא עַל
 25 צְדָקוֹתֵינוּ אֲנַחְנוּ מִפִּילִים תִּתְּנוּנֵינוּ לְפָנֶיךָ כִּי עַל רַחֲמֶיךָ
 26 הַרְבִּים, מַה אֲנוּ, מַה חַיֵּינוּ, מַה חֲסִדֵּנוּ, מַה צְדָקְנוּ, מַה
 27 מַעֲשֵׂינוּ. מַה נֹּאמַר לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ, הֲלֹא הִגְבּוּרִים כְּאִין
 28 לְפָנֶיךָ, וְאֲנָשֵׁי הַשָּׁם - שֶׁשָּׂמָם הוֹלֵךְ לְפָנֵיהֶם כְּכָל הָעוֹלָם כְּלֹא
 29 הָיוּ, וְחֲכָמִים כְּבָלֵי מַדְעָה, וְיִבּוֹנִים כְּבָלֵי הַשָּׁפֵל, כִּי כָּל
 30 מַעֲשֵׂינוּ תַּהוּ - כַּשְׂמֵמָה, שְׂאִינֵם חֲשׁוּבִים, וְיָמֵי חַיֵּינוּ הַבָּל
 31 לְפָנֶיךָ, כְּמוֹ שְׁכַתוֹב בְּדִבְרֵי קִדְשֶׁךָ (קֶהֶלֶת ג, יט) 'יְמוֹתַי
 32 הָאָדָם מִן הַהִבְהָמָה אִין כִּי הַכָּל הַבָּל'. אֲבָל אֲנַחְנוּ עַמְךָ בְּנֵי
 33 בְּרִיתְךָ, בְּנֵי אַבְרָהָם אוֹהֲבֶךָ, שְׁנִישְׁבַּעְתָּ לוֹ בְּהַר הַמּוֹרִיָּה
 34 שְׁתַּרְכָּה אוֹתָנוּ וְנַנְצַח אֶת אוֹיְבֵינוּ, זָרַע יִצְחָק עָקְדְךָ, שְׁנִישְׁבַּעְתָּ עַל
 35 גְּבִי מִזְבִּחְךָ, עֲדַת יַעֲקֹב בְּנֶךָ בְּכוֹרְךָ - שֶׁהִסְכַּמְתָּ לְקַנִּיית הַבְּכוֹרָה
 36 מִעַשְׂרֵי, שְׁמַאֲהֵבְתָּךְ שְׂאֵהֵבְתָּ אוֹתוֹ וְשִׁמְחֵתָךְ שְׁשִׁמְחֵתָ בּוֹ
 37 קִרְאָתָה אוֹתוֹ 'יִשְׂרָאֵל' וְיִשְׂרוּן.

38 'לְפִיכָךְ אָנוּ חַיְבִין לְהוֹדוֹת לָךְ וּלְשַׁבַּחְךָ וּלְפָאֲרְךָ, וְלַתֵּן
 39 הוֹדָנָה וְשִׁבְחָה לְשִׁמְךָ. חַיְבִין אָנוּ לְזַמַּר לְפָנֶיךָ בְּכָל יוֹם, יַעֲרָב
 40 וּבָקָר שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אָחַד. אֲשֶׁרֵינוּ, מַה טוֹב
 41 חֲלִיקְנוּ - כְּלוֹמַר, הַנִּשְׁמָה שְׁהִיא חֲלִיקְךָ, מַה נְעִים גּוֹרְלָנוּ, מַה
 42 יָפֶה מְאֹד יִרְשָׁתְנוּ - הִירוּשָׁה שֶׁהִנְחִילָנוּ אֲבוֹתֵינוּ לְעַבְדוֹ אוֹתְךָ.
 43 אֲשֶׁרֵינוּ שְׂאָנוּ מִשְׁפִּימִין - שְׂאָנוּ קָמִים מוֹקְדֵם בְּבוֹקֵר, וּמְעַרְבִין
 44 - שְׂאָנוּ מִתַּאחֲרִים בְּעֶרֶב, וְאוֹמְרִין 'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה'

47 פרושות פְּנֵשְׁרֵי שָׁמַיִם, וְרַגְלֵינוּ קְלוֹת כְּאַלּוֹת, אֵין אָנוּ
 48 מְסִיפִיקִין לַהֲדוֹת לָךְ ה' אֱלֹהֵינוּ, וּלְבָרְךָ אֵת שְׁמֶךָ מְלַכְנוּ,
 49 עַל אַחַת מֵאַלְפֵי אֲלָפִים רַבִּי רַבְכֵי רַבְכוֹת פְּעֻמִּים
 50 הַטּוֹבוֹת שְׁעִשִׂיתָ עִמָּנוּ וְעַם אֲבוֹתֵינוּ, מְלַפְנִים מִמְצָרִים
 51 גְּאֻלְתָּנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ, מִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתָנוּ, בְּרַעַב וְנִתְּנוּ
 52 וּבִשְׂבַע כֹּל־לִתְּנוּ, וּמִחֶרֶב - וּמִמִּיתָה בַּחֲרֵב הִצַּלְתָּנוּ, מִדְּבַר -
 53 מִמוֹת פִּתְאוּמִין מִלְטָתָנוּ, וּמִחֲלָיִים רַעִים רַבִּים דְּלִיתָנוּ -
 54 הַעֲלִיתָנוּ, וְעַד הַנְּהָה עֲזָרוֹנוּ רַחֲמֶיךָ וְלֹא עֲזָבוֹנוּ חֲסְדֶיךָ. עַל
 55 בֵּן אֵיבָרִים שֶׁפִּלְגַּתְּ - [שחילקת] בְּנוּ, וְרוּחַ וְנִשְׁמָה שֶׁנִּפְתַּחְתָּ
 56 בְּאַפְנוּ, וְלִשׁוֹן אֲשֶׁר שָׁמַתְּ בְּפִינוּ, הֵן הֵן יָדוּ וּיְבָרְכוּ אֵת
 57 שְׁמֶךָ ה' אֱלֹהֵינוּ עַל רַב נְסִי פְּלִאָיָה [נסיים מופלאים]. כִּי כָל
 58 פֶּה לָךְ יוֹדֶה, וְכָל לִשׁוֹן לָךְ תִּשְׁבַּח, וְכָל עֵין לָךְ תִּצְפֶּה, וְכָל
 59 בְּרִיךְ לָךְ תִּכְרַע, וְכָל קוֹמָה - [גובהו של האדם] לִפְנֶיךָ
 60 תִּשְׁתַּחֲוֶה - עַל הַפְּנִים אֲרָץ, בְּפִישׁוֹט יָדָיִם וּרְגָלָיִם, וְכָל הַלְּבָבוֹת
 61 יִירָאוּךָ, וְהַקְּרָבִים וְהַפְּלִיּוֹת יִזְמְרוּ לְשִׁמְךָ, בְּדָבָר שֶׁנֶּאֱמַר
 62 [תהילים לה, י] 'כָּל עֲצָמוֹתַי תֹּאמְרָנָה ה' מִי כְמוֹךָ מִצִּיל עֵנִי
 63 מִחַזַק מִמְּנוּ עֵנִי וְאֲבִיוֹן מִגְּזוֹלִי. וְנֶאֱמַר [שם לג, א] 'רַגְנֵנוּ
 64 צְדִיקִים בְּה' לְיִשְׂרָאֵל נִאֲוָה תִּהְלֶה' - לִישְׂרִים נֹאה וַיִּפֶּה לַהֲלֵל
 65 לֵה. כִּפִּי יִשְׂרִים תִּתְרוֹמֵם, וּבְדָבְרֵי צְדִיקִים תִּתְבָּרַךְ, וּבְלִשׁוֹן
 66 כָּל חֲסִידִים תִּתְקַדָּשׁ, וּבְקֶרֶב קְדוֹשִׁים - הַצְדִּיקִים שֶׁנִּקְרָאוּ
 67 קְדוּשִׁים תִּתְהַלֵּל. וּבְמִקְהֵלוֹת - [ובקהילות] רַבְכוֹת עִמָּךְ כָּל
 68 בֵּית יִשְׂרָאֵל, יִתְפָּאֵר שְׁמֶךָ ה' אֱלֹהֵינוּ. שֶׁכֵּן חֻזַּבְתָּ כָּל
 69 הַיְצוּרִים לִפְנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ, לַהֲדוֹת, לְהַלֵּל, לְשַׁבַּח, לְפָאֵר,
 70 לְרוֹמֵם, לְגַדֵּל וּלְהַדְרֵר עַל כָּל - [בנוסף לכל] דְּבָרֵי זְמִירוֹת
 71 שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת שֶׁאִמְרוּ דוֹד בְּךָ יְשִׁי עֲבָדְךָ מְשִׁיחֶךָ. יִשְׁתַּבַּח
 72 שְׁמֶךָ לְעַד מְלַכְנוּ, הַמְּלַךְ הַגְּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ בְּשָׁמַיִם וּבְאָרֶץ.
 73 כִּי לָךְ נִצָּה ה' אֱלֹהֵינוּ וְכוּ'.

74 וְכֵן נִהְיֵה לְקִרְוֹת 'מְזֻמָּרוּ שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת' כָּל הַמְזֻמָּרוּ,
 75 קֹדֶם שִׁיִּתְחִילוּ פְּסוּקֵי הַזְּמִירוֹת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וּבְיוֹם
 76 הַכַּפּוּרִים. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנִּהְיֵה לְקִרְוֹת 'הַלֵּל גְּדוֹל' - מִזְמוֹר
 77 'הוֹדוּ לֵה' כִּי טוֹב וְכוּ' [תהילים קלז] בְּשַׁבְּחוֹת קֹדֶם פְּסוּקֵי
 78 הַזְּמִירוֹת. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנִּהְיֵה לְקִרְוֹת 'שִׁירֵי הַמַּעֲלוֹת',
 79 הַכֵּל כְּמִנְהַגֵּם.

80 בְּרַכָּה רִאשׁוֹנָה שֶׁלִּפְנֵי קְרִיַת שְׁמַע בְּשַׁחַר, זֶה הוּא נְסַחָה:
 81 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ,
 82 עֹשֶׂה שְׁלוֹם וּבוֹרֵא אֵת הַכֵּל. הַמְּאִיר לְאָרֶץ וְלַדְרִין עֲלֶיהָ,
 83 הַמַּחְדִּישׁ כָּכָל יוֹם תְּמִיד מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית - כִּשֶׁם שֶׁבְּכִירֵי
 84 הָעוֹלָם הוֹבִדֵל הָאוֹר מִהַחֹשֶׁךְ, כִּךְ הָאֵרֶת הָעוֹלָם בְּכָל יוֹם דּוּמָה
 85 לַחֲדִידוֹשׁ מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית. מֵה רַבּוּ מַעֲשֵׂיךָ ה' כָּלֵם בְּחֻכְמָה
 86 עֲשִׂיתָ מְלֶאכֶה הָאֲרֶץ קִנְיָיֶךָ - כְּלוֹמַר מִלִּשׁוֹן קִינִי, שֶׁהָאֲרֶץ כּוֹלֵה
 87 קִינִיָּה לָךְ. הַמְּלַךְ הַמְּרוֹמֵם שְׁמוֹ לְבָדוּ מֵאֵז - לִפְנֵי בְּרִיאַת
 88 הָעוֹלָם, הַמְּשַׁבַּח הַמְּפָאֵר הַמְּתַנַּשֵּׂא וְטוֹב מִיּוֹמוֹת עוֹלָם -
 89 שֶׁהוּא טוֹב עוֹד לִפְנֵי בְּרִיאַת הָעוֹלָם. אֱלֹהֵי עוֹלָם מְלַכְנוּ, בְּרַחֲמֶיךָ
 90 הַרְבִּים רַחֵם עָלֵינוּ, אֲדוֹן עֲזָנוּ - [כוחנו, חוזקנו], צוֹר מִשְׁגָּבֵנוּ
 91 - [סלע חוזקנו], מְגַן יִשְׁעָנוּ - מְגַן אַתָּה לָנוּ בִּישׁוּעָה שֶׁאַתָּה עוֹשֶׂה
 92 עִמָּנוּ, מִשְׁגָּב - [חוזק] בְּעַדְנוּ. אֵל בְּרוּךְ גְּדוֹל דַּעַה, הַתְּקִין

1 יֵטֵשׁ ה' עִמּוֹ - שֶׁלֹא יַעֲזֹבוּ וַיִּפְרִידוּ מִמֶּנּוּ בְכוֹת, וְנִחַלְתּוּ לֹא
 2 יַעֲזֹב. וְהוּא רַחוּם יַכְפֵּר עֲוֹן וְלֹא יִשְׁחִית וְהַרְבֵּה לְהַשִּׁיב
 3 אִפּוֹ - שֶׁמִּרְבֵּה לְהַחֲזִיר כְּעֶסוּ הַגּוֹלִי וְלֹא יַעֲזִיר כָּל חֲמַתּוֹ - שֶׁאִינוּ
 4 מֵעוֹרר כִּלְל כְּעֶסוּ הַפְּנִימִי. 'ה' הוֹשִׁיעָה הַמְּלַךְ יַעֲנֵנוּ בְּיוֹם
 5 קְרָאֵנוּ. 'אֲשֶׁרִי יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ עוֹד יִהְלָלוּךָ סְלָה' - [לעולם].
 6 'אֲשֶׁרִי הָעַם שֶׁפָּכַח לּוֹ אֲשֶׁרִי הָעַם שֶׁה' אֱלֹהֵיוֹ.
 7 וְקוֹרָא מִתְּהֵלָה לְדוֹד אֲרוֹמְמֶךָ אֱלֹהֵי הַמְּלַךְ וְכוּ', עַד סוֹף
 8 סֵפֶר תְּלִים - [תהילים], שֶׁהוּא מִזְמוֹר 'הַלְלוּהָ הַלְלוּ אֵל וְכוּ'
 9 [תהילים קט].

10 וְאַחַר כֶּף קוֹרָא פְּסוּקִים אֵלוֹ: 'בְּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.
 11 'מֶלֶךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן. 'וְיִבְרַךְ דוֹד אֵת ה' לְעֵינֵי כָל
 12 הַקְּהֵל וַיֹּאמֶר דוֹד בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲבִינוּ
 13 מֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם - מֵעוֹלָם זֶה עַד עוֹלָם הַבָּא, לָךְ ה' הַגְּדוֹלָה
 14 וְהַגְּבוּרָה וְהַתְּפָאֲרָת וְהַנְּצִיחַ - [הנצחון] וְהַהוֹד - [ההדר והיופי]
 15 כִּי כָל בְּשָׁמַיִם וּבְאָרֶץ - כֹּל מֵה שֶׁנִּמְצָא שֶׁם שֶׁלְךָ הוּא, לָךְ ה'
 16 הַמְּמַלְכָה וְהַמְּתַנַּשֵּׂא לְכָל לְרֵאשׁ - שֶׁאַתָּה מִתְנַשֵּׂא עַל כָּל מִי
 17 שֶׁהוּא רֵאשׁ וּמֶלֶךְ, וְהַעֲשֵׂר וְהַכְּבוֹד מִלְּפָנֶיךָ - [מידך] וְאַתָּה
 18 מוֹשֵׁל בְּכָל וּבְיָדְךָ כַּחַ וְהַגְּבוּרָה וּבְיָדְךָ לְגַדֵּל וּלְחַזֵּק לְכָל,
 19 וְעַתָּה אֱלֹהֵינוּ מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ וּמִתְּהֵלִים לְשֵׁם תְּפָאֲרָתְךָ.
 20 'וּיְבָרְכוּ שֵׁם כְּבוֹדְךָ וּמְרוֹמֶם עַל כָּל בְּרַכָּה וְתִהְלֶה'.
 21 בְּרַכָּה אַחְרוֹנָה שֶׁלְאַחַר פְּסוּקֵי הַזְּמִירוֹת, זֶה הוּא נְסַחָה:
 22 'יִשְׁתַּבַּח שְׁמֶךָ לְעַד - [לעולם] מְלַכְנוּ, הַמְּלַךְ הַגְּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ
 23 בְּשָׁמַיִם וּבְאָרֶץ, כִּי לָךְ נִצָּה ה' אֱלֹהֵינוּ שִׁיר וְשַׁבַּח, הַלֵּל
 24 וְזִמְרָה, בְּרַבְכוֹת וְהוֹדוֹת, נְצִיחַ וּגְבוּרָה גְּדוֹלָה תִּהְלֶה
 25 וְתִפְאָרְתְּ, עַז מַלְכוּת וּמְמַשְׁלָה, מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם -
 26 [לעולמים]. בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, מֶלֶךְ גְּדוֹל
 27 הַתְּשַׁבְּחוֹת - [שכל העולם משבחים אותך]. אֵל הַהוֹדוֹת, אֲדוֹן
 28 כָּל הַמַּעֲשִׂים, הַבוֹחֵר בְּשִׁירֵי וְמִרְה, חֵי הָעוֹלָמִים - שֶׁאַתָּה
 29 מַחִייה אֵת כָּל הָעוֹלָמוֹת. וְקוֹרָא הַשִּׁירָה - 'שִׁירַת הַיַּם' [שמות טו,
 30 א - ט], או 'שִׁירַת הָאֲזִינוּ' [דברים לב, א - ג], עַד סוֹפָה, כְּמִנְהַג
 31 הַמְּקוֹם.

32 בְּשַׁבָּת נִהְיֵה כָּל הָעַם לְהוֹסִיף לִפְנֵי בְּרַכָּה זוֹ - שֶׁל יִשְׁתַּבַּח,
 33 נְסַח זֶה: 'נִשְׁמַת כָּל חֵי - הַנִּשְׁמָה שִׁישׁ לְכָל אָדָם שֶׁהוּא חֵי תִּבְרַךְ
 34 אֵת שְׁמֶךָ ה' אֱלֹהֵינוּ, וְרוּחַ כָּל בָּשָׂר - הָרוּחַ שִׁישׁ לְכָל הַבְּרוּאִים,
 35 וְגַם לְבַחְמוֹת לָךְ תִּפְאָרְךָ, וְתִרְוֵמֶם אֵת זִכְרְךָ מְלַכְנוּ תְּמִיד לְדוֹר
 36 וְדוֹר, מֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם אַתָּה הוּא הָאֵל, וּמִבְּלַעֲדֶיךָ אֵין
 37 אֱלֹהִים, וְאֵין לָנוּ מֶלֶךְ גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ בְּכָל עַת צָרָה וְצוּקָה
 38 - [ומצוקה] אֵלָּא אַתָּה, פּוֹדֶה וּמַצִּיל, מִפְּרַגְסָה וּמִרַחֵם, אֱלוֹהֵ
 39 עַל כָּל בְּרִיּוֹת, אֲדוֹן הַתּוֹלְדוֹת - [דברים המתהווים בעולם],
 40 הַמְּהַלֵּל בְּתִשְׁבְּחוֹת, הַמְּנַהֵג עוֹלָמוֹ בְּחֶסֶד וּבְרִיּוּתוֹ
 41 בְּרַחֲמִים רַבִּים. וְה' אֱלֹהִים אָמֵת, לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן.
 42 הַמְּעוֹרָר יִשְׁנִים - שֶׁמֵּעוֹרֵר אֵת הַיִּשְׁנִים שִׁינָה חוֹקָה, הַמְּקַיֵּץ
 43 רְדוּמִים - [שינה שאינה חזקה], סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים
 44 וּמְתִיר אֲסוּרִים, וְלָךְ אֲנַחְנוּ מוֹדִים. וְאֵלּוֹ פִּינוּ מִלֵּא שִׁירָה
 45 בְּיָם וְלִשְׁוֹנֵנוּ נִצָּה כְּהַמּוֹן - [כהמית] גְּלִיו, וְשַׁפְּתוֹתֵינוּ שִׁבַּח
 46 כְּמִרְחֵבֵי הַרְקִיעַ, וְעֵינֵינוּ מֵאִירוֹת בְּשִׁמְשׁ וְכִירַת, וְיָדֵינוּ

הרמב"ם המבואר - מהדורת חיטריק

47 וְשָׁלוֹם מֵאֲרֻבַּע כַּנְפּוֹת הָאָרֶץ [- פינות, קצות העולם], וְהוֹלִיכֵנוּ
48 מִהֶרָה קוֹמְמִיּוֹת - בחירות וקומה וקופה לְאַרְצֵנוּ, כִּי בָנוּ בְּחֶרֶף
49 מְפַל עִם וְלִשׁוֹן, וְקִרְבָּנֵנוּ לְשִׁמְךָ הַגְּדוֹל לְהוֹדוֹת לְךָ וּלְיַחְדְּךָ
50 וּלְרוֹמְמֶךָ וּלְאַהֲבָה אֶת שִׁמְךָ, בְּרוּךְ אַתָּה ה', הַבוֹחֵר בְּעַמּוֹ
51 יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה'.

52 בְּרַכָּה אַחֲרוֹנָה שְׁלֵאֲחֵר קָרִית שְׁמַע בְּשַׁחַר, זֶה הוּא גְּסָחָה:
53 'אָמֵת וַיִּצְיַב [- כלומר, מלשון קיום, שמקיים דבריו], נְכוֹן [-
54 מְזוּמָן] וְקִיָּם, יֵשֶׁר וְנִאֲמָן, אֱהוּב וְחִבִּיב, נְחֻמָּד וְנִעְמִים, נוֹרָא
55 וְאֲדִיר, מְתַקֵּן וּמְקַבֵּל, טוֹב וְיִפְהַ הַדְּבָר הַזֶּה - מֵה שֶׁאֲמַרְנוּ
56 בְּקִרְיַת שֹׁמֵעַ ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד, וְעֲלִינוּ לְקַבֵּל זֹאת לְעוֹלָם וָעֶד.
57 אָמֵת, אֱלֹהֵי עוֹלָם מְלַכְנוּ, צוּר יַעֲקֹב מְגֹן יִשְׂרָאֵל, לְדוֹר וָדוֹר
58 הוּא קִיָּם וְשִׁמּוֹ קִיָּם, וְכִסְאוֹ נְכוֹן וּמְלֻכּוּתוֹ וְנִאֲמּוּתוֹ קִנְיָת, וְדְבָרָיו חַיִּים -
59 הַתּוֹרָה שֶׁהִיא נוֹתַנַת חַיִּים וְנִאֲמָנִים לְעַד וּלְעוֹלָמֵי
60 עוֹלָמִים, עֲלִינוּ וְעַל אֲבוֹתֵינוּ, עַל בְּנֵינוּ וְעַל כָּל דּוֹרוֹתֵינוּ
61 זֶרַע יִשְׂרָאֵל.

62 'עַל הַרְאֵשׁוֹנִים וְעַל הָאַחֲרוֹנִים, דְּבָר טוֹב וְקִיָּם בְּאָמֵת, חֵק
63 וְלֹא יַעֲבֹר - הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרָאת 'אֵמֶת' (חשלי כג, כג), הִיא חוֹק עֲלֵינוּ
64 לְקִיָּמָה לְעוֹלָם. אָמֵת שְׁאֵתָה הוּא ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ,
65 מְלַכְנוּ וּמְלֹךְ אֲבוֹתֵינוּ, גּוֹאֲלֵנוּ וְגּוֹאֲלֵ אֲבוֹתֵינוּ, יוֹצְרֵנוּ וְצוֹר
66 יִשְׁעֵתֵנוּ, פּוֹדֵנוּ וּמַצִּילֵנוּ מִכָּל צָרָה, כִּי מַעוֹלָם הוּא שִׁמְךָ -
67 מְזוּמָן רַב הוּא מַצִּילֵנוּ בְּשִׁמּוֹ הַגְּדוֹל, וְאֵין לָנוּ אֱלֹהִים עוֹד וְזִלְתָּךְ.
68 'עֲזַרְתָּ אֲבוֹתֵינוּ אֵתָה הוּא מַעוֹלָם, מְגֹן וּמוֹשִׁיעַ לְבִנְיָהֶם
69 אַחֲרֵיהֶם בְּכָל דּוֹר וָדוֹר. בְּרוּם עוֹלָם מוֹשִׁבְךָ, וּמְשַׁפְּטֶיךָ
70 וְצִדְקָתְךָ עַד אֶפְסֵי אָרֶץ [- קצה, סוף העולם]. אָמֵת, אֲשֶׁרִי
71 אִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁמַע מְצוֹתֶיךָ, וְתוֹרָתְךָ שֶׁבִּכְתַּב וּדְבָרְךָ - תּוֹרָה
72 שֶׁבֵּעַל פִּה יִשִּׁים עַל לְבוֹ. אָמֵת אֵתָה הוּא אֲדוֹן לְעַמְּךָ, וּמְלֹךְ
73 גְּבוּר לְרִיב רִיבָם [- לְדוֹן דֵּינָם] לְאַבּוֹת וּבְנֵיָם. אָמֵת, אֵתָה
74 הוּא רֵאשׁוֹן וְאֵתָה הוּא אַחֲרוֹן, וּמְבַלְעֶדֶיךָ אֵין לָנוּ מוֹשִׁיעַ.
75 אָמֵת, מִמְּצָרִים גְּאֻלְתָּנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ, מִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתָנוּ,
76 וְכָל בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם בְּדָבָר הַרְגָתָם, וּבְכוֹרְךָ - עַם יִשְׂרָאֵל גְּאֻלְתָּ,
77 וְיָם סוּף בְּקַעֲתָ, וְיָדִים [- וְרַשְׁעִים] טַבְעָתָ, וְיָדִידִים - עַם יִשְׂרָאֵל
78 אֱהוּבֵי שֶׁל ה' עֲבָרֵי מִים, וְיָכֶסוּ מִים צְרִיחָם, עַד אַחַד מֵהֶם
79 לֹא נוֹתַר. וְעַל זֹאת שֶׁבָּחוּ גְּאוּלִּים וְרוֹמְמוֹ לְאֵל, וְנִתְּנוּ
80 יָדִידִים שִׁירוֹת וְזִמְרוֹת תְּשַׁבְּחוּת לְמֹלֶךְ אֵל חַי וְקַיָּם, רָם
81 וְנִשְׂא, גְּדוֹל גְּבוּר וְנוֹרָא, מְשַׁפִּיל גְּאִים עַדִי אָרֶץ, מְגַבִּיָּה
82 שְׁפָלִים עַד מְרוֹם, מוֹצִיא אֲסִירִים וּפּוֹדֶה עַנּוּיִם וְעוֹזֵר
83 דְּלִים, וְעוֹנֶה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּעֵת שׁוֹעֵם אֵלָיו. תִּהְלֶה לְאֵל
84 עֲלִיּוֹן - לַה' שֶׁהוּא תְּקִיף וּגְבוּהַ עַל כָּל גְּבוּהִים, בְּרוּךְ הוּא. מִשָּׁה
85 וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ אֲמָרוּ שִׁירָה בְּשִׁמְחָה רַבָּה, אֲמָרוּ כָּלָם
86 'מִי כְּמִכָּה בְּאֵלִים [- בְּחֻזְקִים] ה' מִי כְּמִכָּה נִאֲדָר [- אֲדִיר]
87 בְּקִדְשׁ נוֹרָא תִּהְלֶת עֲשֵׂה פִּלְא', ה' מְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד'.
88 וְנִאֲמָר (ישעיה טז, ט) 'גְּאֻלְנוּ ה' צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל',
89 בְּרוּךְ אַתָּה ה' גְּאֻל יִשְׂרָאֵל'.

90 בְּרַכָּה רֵאשׁוֹנָה שְׁלֵפְנֵי קָרִית שְׁמַע שֶׁל עֲרֻבִית, זֶה הוּא
91 גְּסָחָה: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מְלֹךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בְּדָבָר
92 מְצָרִיב עֲרֻבִים - שֶׁבִּדְבוּרוֹ קוֹרָא לְעַרְבֵי שִׁיעֲרֵיב, בְּחֻזְקָה פּוֹתַח

1 וּפְעַל [- לְשׁוֹן עֲשִׂיָה] זְהָרִי חֲמָה - אור השמש, טוב - ה', שִׁנְקָרָא
2 'טוב' יִצַר כְּבוֹד לְשִׁמּוֹ, מְאֻרוֹת נְתַן סְבִיבוֹת עֲזוֹ, פְּנוֹת
3 צְבָאוֹת קְדוֹשִׁים - שִׁרֵי צְבָאוֹתָיו הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁהֵם הַמְּלֹאכִים,
4 רוֹמְמֵי - מְרוֹמְמִים אֵת שְׁדֵי, תְּמִיד יִסְפְּרוּ לְאֵל קִדְשָׁתוֹ.
5 תִּתְבָּרַךְ ה' אֱלֹהֵינוּ בְּשִׁמְמִים מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת, וְעַל
6 כָּל שְׂבַח מַעֲשֵׂה יְדִיד וּמְאֻרוֹת אֲשֶׁר יִצְרַתָּה הֵם יִפְאָרוּךְ
7 סְלָה [- לְעוֹלָם].

8 תִּתְבָּרַךְ לְעַד צוֹרְנוּ מְלַכְנוּ גּוֹאֲלֵנוּ בּוֹרָא קְדוֹשִׁים, יִשְׁתַּבַּח
9 שְׁמֶךָ לְעַד מְלַכְנוּ יוֹצֵר מְשֻׁרְתִים, אֲשֶׁר מְשֻׁרְתֵינוּ עוֹמְדִים
10 בְּרוּם עוֹלָם - בְּאוֹרֵי שְׁמֵי מְרוֹם, מְשַׁמְעֵים אֶת קוֹלָם יַחַד
11 בְּדְבָרֵי אֱלֹהִים חַיִּים וּמְלֹךְ עוֹלָם - שֶׁמְשַׁבְּחִים אֵת ה' שֶׁהוּא חַי
12 כָּל הַבְּרוּאִים וְהוּא מוֹשֵׁל עַל כָּל הָעוֹלָם. כָּלָם אֱהוּבִים, כָּלָם
13 בְּרוּרִים - שֶׁהֵם אֱהוּבִים וּמְסֻכְמִים בּוֹדְאוֹת זֶה לְזֶה לְעֵשׂוֹת רִצּוֹן ה',
14 כָּלָם גְּבוּרִים, עוֹשִׂים בְּאֵימָה רִצּוֹן קוֹנֵיהֶם [- עוֹשִׂיהֶם]
15 בְּאַהֲבָה. כָּלָם מְקַבְּלִים עֲלֵיהֶם עַל מְלֻכּוּת שְׁמֵים זֶה מִזֶּה,
16 וְנוֹתְנִים רִשׁוּת זֶה לְזֶה, לְהַקְדִישׁ לְצוֹרְם בְּנַחַת רִוַח, בְּשִׁפְהַ
17 בְּרוּהָ - בְּלִשׁוֹן הַקְּדוֹשׁ וּבְנִעְמֵה טְהוֹרָה, כָּלָם כְּאֶחָד עוֹנִים
18 בְּיָאָה וְאוֹמְרִים, 'קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת מְלֹא כָּל
19 הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ'. וְהָאוֹפְנִים וְחִיּוֹת הַקְּדוֹשׁ יַחַד מִתְנַשְּׂאִים
20 לְעַמְתָּם, מְשַׁבְּחִים וְאוֹמְרִים, 'בְּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ'.
21 לְאֵל בְּרוּךְ נְעִימוֹת יִתְּנוּ - בְּקוֹל נְעִים יִזְמְרוּ, לְמֹלֶךְ אֵל חַי
22 וְקִיָּם זְמִירוֹת יִאֲמָרוּ וְתִשְׁבְּחוּת יִשְׁמִיעוּ, כִּי הוּא לְבָדוּ פּוֹעֵל
23 גְּבוּרוֹת, עוֹשֵׂה תְּדִשׁוֹת, זוֹרַע צְדָקוֹת - שֶׁהוּא כּוֹרַע אֵת
24 הַצְּדָקוֹת שֶׁהָאָדָם עוֹשֵׂה, שֶׁעַל יָדֵי כֵן הוּא מְצַמִּיחַ יִשׁוּעוֹת -
25 שֶׁהִישׁוּעָה נִצְמַחַת עַל יָדֵי זְרִיעַת הַצְּדָקָה, אֲדוֹן נְפֻלְאוֹת, מְחַדֵּשׁ
26 בְּכָל יוֹם תְּמִיד מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, כְּאֲמוֹר 'לְעֲשֵׂה אוֹרִים
27 גְּדוֹלִים כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ', הַתְּקַנְתָּ מְאֻרוֹת לְשִׁמְחַ עוֹלָם,
28 בְּרוּךְ אַתָּה ה', יוֹצֵר הַמְּאֻרוֹת'.

29 בְּרַכָּה שְׁנִיָּה שְׁלֵפְנֵי קִרְיַת שֹׁמֵעַ בְּשַׁחֲרִית: 'אֱהַבְתָּ עוֹלָם - אֱהַבָה
30 לְעוֹלָם אֱהַבְתָּנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ, חֲמָלָה גְּדוֹלָה יִתְרָה חֲמֻלָּה
31 עֲלֵינוּ - שֶׁקִּירְבַּתְנוּ אֵלָיךְ יוֹתֵר מִכָּל הַמְּלֹאכִים. אָבִינוּ מְלַכְנוּ,
32 בְּעִבּוֹר שְׁמֶךָ - בְּשִׁבְלֵי כְבוֹד שְׁמֶךָ, וּבְעִבּוֹר אֲבוֹתֵינוּ אֲשֶׁר
33 בְּטַחֲחוּ בְּךָ, וְתִלְמַדְנוּ חֻזְקֵי חַיִּים - שֶׁלִּמְדַתְנוּ תּוֹרָה שֶׁכַּתּוּבִים בָּהּ
34 חוֹקִים, וְהִיא נוֹתַנַת חַיִּים לְלוֹמְדֶיהָ, כֵּן תִּתְּנֵנוּ אָבִינוּ, אָב הַרְחֻמָּן,
35 הַמְּרַחֵם רַחֵם נָא עֲלֵינוּ, וְתַן בְּלַבְנוּ לְהִבִּין לְהַשְׁפִּיל לְשִׁמְעַ
36 לְלַמַּד וּלְלַמֵּד, לְשַׁמֵּר וּלְעֲשׂוֹת וּלְקַיָּם אֶת כָּל דְּבָרֵי תִלְמוּד
37 תּוֹרָתְךָ בְּאַהֲבָה. וְהָאֵר עֲיִינֵינוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ - בְּסוּדוֹת הַמַּצּוּוֹת,
38 וְדַבֵּק בְּלַבְנוּ יִרְאֵתְךָ, וְיַחַד לְכַבְּנוּ - עֲשֵׂה לָנוּ לֵב אֶחָד וּמַחֲשֵׁבָה
39 אַחַת לְאַהֲבָה אֶת שְׁמֶךָ. וּמְלֹךְ עֲלֵינוּ מִהֶרָה אֵתָה לְכַבְּדְךָ, כִּי
40 שָׁם קִדְשָׁךְ בְּאָמֵת נִקְרָא עֲלֵינוּ - שֶׁאֲנוּ נִקְרָאִים 'עַם ה'' (במדבר
41 יא, כט). בְּעִבּוֹר שְׁמֶךָ, הָאֵל הַגְּדוֹל הַגְּבוּר הַנוֹרָא - שֶׁרְאוּ
42 לִירָא מִמֶּךָ, מִהֶרָה בְּאַהֲבָה תְּרִים קְרַנְנוּ [- מְלֻכּוּתֵנוּ] וְתוֹשִׁיעֵנוּ
43 לְמַעַן שְׁמֶךָ. בְּךָ בְּטַחְנוּ, לֹא גְבוּשׁ, וּבְשִׁמְךָ חֲסִינוּ, לֹא נְכָלָם
44 וְלֹא נִפְשַׁל עַד עוֹלָמֵי עַד - גַּם כְּעוֹלָם הַבָּא, כִּי אָבִינוּ מְלַכְנוּ
45 אֵתָה, נְגִילָה וְנִשְׁמַחָה בִּישׁוּעָתְךָ. רַחֲמֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ וְחֲסִדְךָ
46 אֵל יַעֲזֹבֵנוּ נִצַּח סְלָה [- לְעוֹלָם] לְעַד. וְהָבֵא עֲלֵינוּ בְּרַכָּה

47 ה' אַתְּ כָּל הָאָרֶץ. בְּרוּךְ ה' בְּיוֹם, בְּרוּךְ ה' בְּלֵילָהּ. בְּרוּךְ
48 ה' בְּבִקְרָה, בְּרוּךְ ה' בְּעֶרְבָה. בְּרוּךְ ה' בְּשִׁכְבּוֹנוֹ, בְּרוּךְ ה'
49 בְּקוּמָנוּ. הָאֵל אֲשֶׁר בְּיָדוֹ נִפְשׁוֹת הַחַיִּים וְהַמֵּתִים, אֲשֶׁר
50 בְּיָדוֹ נֶפֶשׁ כָּל חַי וְרוּחַ כָּל בִּשָׂר אִישׁ. בְּיָדָךְ אֶפְקִיד רוּחִי
51 פְּדִית אוֹתִי ה' - הִצַּלְת אוֹתִי מִמִּיתָה, אֵל אֲמֵת. יָרְאוּ עֵינֵינוּ
52 וַיִּשְׂמַח לִבְנוֹ וְתִגַּל נִפְשָׁנוּ בִישׁוּעָתְךָ, בְּאֲמַר לְצִיּוֹן מִלֶּךְ
53 אֱלֹהֶיךָ. ה' מֶלֶךְ, ה' מֶלֶךְ, ה' מֶלֶךְ, ה' מֶלֶךְ לְעוֹלָם וָעֶד. בְּרוּךְ
54 אַתָּה ה', הַמּוֹלֵךְ בְּכַבּוּדוֹ, חַי וְקַיִם תָּמִיד מֶלֶךְ לְעוֹלָם
55 וָעֶד.

56 וְנִהְיֶה מִקְצַת הַעַם הַהוֹסִיף פְּסוּקִין בְּאֲמַצַּע בְּרַכָּה זו,
57 וְקוֹרְאִין כְּנֶסֶח הַזֶּה: 'וַיֵּרָא כָּל הַעַם וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם
58 וַיֹּאמְרוּ ה' הוּא הָאֱלֹהִים ה' הוּא הָאֱלֹהִים.' הוֹשִׁיעֵנו ה'
59 אֱלֹהֵינוּ וְקַבְּצֵנוּ מִן הַגּוֹיִם הַלְהוֹדוֹת לְשֵׁם קְדוֹשׁ לְהַשְׁתַּבַּח
60 בַּתְּהִלָּתְךָ - בִּשְׂבַח שֶׁהַגּוֹיִים יִשְׁבַּחוּנוּ עַל חֲסִדֶיךָ. 'כִּי לֹא יִטֵּשׁ ה'
61 אֶת עַמּוֹ בְּעַבּוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל כִּי הוֹאִיל [- נִשְׁבַּע] ה' לַעֲשׂוֹת
62 אֶתְכֶם לוֹ לְעַם. 'וְעַל מוֹשִׁיעִים בְּהַר צִיּוֹן לְשַׁפֵּט אֶת הַר
63 עֵשׂוֹ וְהִיחָה לַה' הַמְּלוֹכָה.' וְהִיחָה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ
64 בְּיוֹם הַהוּא יְהִי ה' אֶחָד וְשְׁמוֹ אֶחָד. אֱלֹהֵינוּ שְׁבִשְׂמַיִם,
65 קַיִם שְׁמֶךָ וּמְלִכּוּתְךָ עֲלֵינוּ תָּמִיד, בְּיָדְךָ נֶפֶשׁ הַחַיִּים וְנֶפֶשׁ
66 הַמֵּתִים, אֲשֶׁר בְּיָדוֹ נֶפֶשׁ כָּל חַי וְרוּחַ כָּל בִּשָׂר אִישׁ. בְּיָדְךָ
67 אֶפְקִיד רוּחִי פְּדִית אוֹתִי ה' אֵל אֲמֵת. 'וַאֲנַחְנוּ עִמָּךְ וְצִאֵן
68 מִרְעִיתְךָ - שֵׁאתָה לְבָרֶךְ מִנְהַיְנוּ, נוֹדָה לְךָ לְעוֹלָם לְדוֹר וָדוֹר
69 נִסְפָּר תְּהִלָּתְךָ. 'ה' הַצִּילָהּ נֶפֶשׁ מִשְׁפַּת שְׁקֶר - מְדִיבּוֹר חִיצוֹנִי
70 שֶׁל שְׁקֶר, מְלִשׁוֹן רַמְיָה' - מְדִיבּוֹר פְּנִימִי שֶׁל שְׁקֶר, שְׁמֵרָמָה
71 בַּחֲחִבּוּלוֹת. 'יִשְׂרָאֵל נוֹשַׁע בְּה' תְּשׁוּעַת עוֹלָמִים לֹא תִבְשׂוּ
72 וְלֹא תִפְלְמוּ עַד עוֹלָמֵי עַד.' 'יְהִי ה' אֱלֹהֵינוּ עִמָּנוּ כְּאֲשֶׁר
73 הָיָה עִם אֲבֹתֵינוּ אֵל עֲזָבָנוּ וְאֵל יִשְׁשׁוּנוּ, לְהַטּוֹת לְכַבְּנוֹ אֲלֵינוּ
74 לְלַקֵּת כְּכָל דְרָכָיו וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחַקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו אֲשֶׁר
75 צִוָּה אֶת אֲבֹתֵינוּ. 'כָּל הַנְּשָׂמָה תִּהְלַל יְה' הַלְלוּיָהּ. בְּרוּךְ ה'
76 בְּיוֹם, בְּרוּךְ ה' בְּלֵילָהּ. בְּרוּךְ ה' בְּבִקְרָה, בְּרוּךְ ה' בְּעֶרְבָה.
77 בְּרוּךְ ה' בְּשִׁכְבּוֹנוֹ, בְּרוּךְ ה' בְּקוּמָנוּ. תָּמִיד נִהְלָלְךָ סֵלָה
78 [-לְעוֹלָם], וְנִשְׁיַח בְּאֲמַנְתְּךָ. בְּרוּךְ אַתָּה ה', הַמּוֹלֵךְ בְּכַבּוּדוֹ,
79 חַי וְקַיִם תָּמִיד מֶלֶךְ לְעוֹלָם וָעֶד.

יום שני כ"ח טבת ה'תשע"ה

80 נֶסֶח בְּרִכּוֹת הַתְּפִלָּה וְסִדּוּרָן:
81 א. בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, אֱלֹהֵי אֲבֹרָהם
82 אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב, הָאֵל הַגָּדוֹל הַגְּבוּר וְהַנּוֹרָא, אֵל
83 עֲלִיּוֹן, גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים - שְׁחִסְדֶיךָ טוֹבִים יוֹתֵר מִגַּמְלֵי
84 חֲסֵדֵי הָאָדָם, וְקוֹנֵה הַכֹּל, וְזוֹכֵר חֲסָדֵי אֲבוֹת, וּמַבִּיא גּוֹאֵל
85 לְבָנֵי בְנֵיהֶם, מֶלֶךְ רַחֲמָן מוֹשִׁיעַ וּמַגֵּן. בְּרוּךְ אַתָּה ה', מַגֵּן
86 אֲבֹרָהם.
87 ב. אַתָּה גְּבוּר לְעוֹלָם ה' - שֶׁאֵין קֶץ וְסוֹף לְגִבּוֹרוֹתֶיךָ, מְחִיָּה
88 מֵתִים אַתָּה, רַב [- מְרַבֵּה] לְהוֹשִׁיעַ, מוֹשִׁיב [-מְסַלֵּק] וּמְחַיֵּה
89 הַרוּחַ וּמְוִרֵד הַגֶּשֶׁם, מְכַלְכֵּל חַיִּים - מְפָרֵס אֶת הַבְּרוּאִים
90 בְּחֶסֶד, מְחִיָּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים, רוֹפֵא חוֹלִים וְסוֹמֵךְ

1 שְׁעָרִים - דְּלִתּוֹת בְּרַקִיעַ הַשָּׁמַיִם שֶׁדָּרְכָן חֲמָה מֵאִירָה, בַּתְּבוּנָה
2 מְשֻׁנָּה עֲתִים - זְמַנֵּי חוּם וְקוֹר, קִיץ וְחוּרֶף, מִחְלִיף אֶת הַזְּמַנִּים,
3 מְסַדֵּר אֶת הַכּוֹכָבִים בְּמִשְׁמְרוֹתֵיהֶם בְּרַקִיעַ כְּרִצּוֹנוֹ. בּוֹרָא
4 יוֹמָם וְלַיְלָה, גּוֹלָל [-מְסִיר] אוֹר מִפְּנֵי חֹשֶׁךְ וְחֹשֶׁךְ מִפְּנֵי אוֹר,
5 מְעַבֵּיר יוֹם וּמַבִּיא לַיְלָה, מַבְדִּיל בֵּין יוֹם לַיְלָה, ה' צְבָאוֹת
6 שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל, בְּרוּךְ אַתָּה ה', הַמְּעַרֵּב עַרְבִים.
7 בְּרַכָּה שְׁנֵיָה שֶׁלִּפְנֵי קִרְיַת שֹׁמֵעַ בְּעִרְבִית: 'אַהֲבַת עוֹלָם יִשְׂרָאֵל
8 עִמָּךְ אַהֲבָתְךָ, וְתוֹרָה וּמִצְוֹת וְחֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים אוֹתָם לְמַדְתָּ.
9 עַל כֵּן ה' אֱלֹהֵינוּ בְּשִׁכְבּוֹנוֹ וּבְקוּמָנוּ נִשְׁיַח [-נִדְבַר וְנַעֲסוּק]
10 בַּחֲקֵי רִצּוֹנְךָ, וְנִשְׂמַח וְנַעֲלֹז בְּדַרְכֵי תוֹרָתְךָ לְעוֹלָם וָעֶד, כִּי
11 הֵם חַיֵּינוּ וְאָרְךָ יְמֵינוּ - שֶׁהַתּוֹרָה נּוֹתֵנָת לְאָדָם דְּעוֹת טוֹבוֹת, וְזוֹכָה
12 עַל יְדֵי לַחֲיֵי עוֹלָם הַבָּא, וּבִהֶם נִהְיָה יוֹמָם וְלַיְלָה. וְאַהֲבַתְךָ
13 לֹא תִסּוּר מִמָּנוּ לְעוֹלָם וָעֶד, כִּי הִיא עֲטֶרֶת [- כְּתָר] רֵאשֵׁנוּ.
14 בְּרוּךְ אַתָּה ה', אוֹהֵב אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְעַד.
15 בְּרַכָּה רֵאשִׁוֹנָה שְׁלֵאֲחַר קִרְיַת שֹׁמֵעַ שֶׁל עַרְבִית, זֶה הוּא
16 גְּסָחָה: 'אַמֵּת אֲמוּנָה כָּל זֹאת - מֵה שֶׁאִמְרָנוּ בְּקִרְיַת שֹׁמֵעַ'
17 'ה' אֶחָד' (דְּבָרִים ו', ד), קַיִם עֲלֵינוּ [-מְקוּבֵל וּמְאוּמַת עֲלֵינוּ],
18 וּמֵה הוּא הַדְּבַר הַקַּיִים עֲלֵינוּ, זֶהוּ כִּי הוּא ה' אֱלֹהֵינוּ, וְאַנְחָנוּ
19 יִשְׂרָאֵל עַמּוֹ. אֲמֵת מִלְּכָנוּ, וְאַפְסָ [- אֵין] זוּלָתוֹ, הַפּוֹדְנוּ
20 מִיַּד מְלָכִים, הַגּוֹאֲלָנוּ מִכַּף עֲרִיצִים [- חֻזְקִים], הָאֵל הַנּוֹפְרַע
21 לָנוּ מִצְרַיִנוּ, הַמְּשַׁלֵּם גְּמוּלָ לְכָל אוֹיְבֵי נִפְשָׁנוּ. הַשֵּׁם נִפְשָׁנוּ
22 בַּחַיִּים וְלֹא נִתֵּן לְמוֹט [- לְמַעַד וּלְיִפּוּל] רִגְלֵינוּ, הַמְּדַרְכֵּנוּ
23 עַל בְּמוֹת אוֹיְבֵינוּ - שְׁנוֹתָן לָנוּ כּוֹחַ לְדְרוֹךְ עַל רַאשֵׁי מְלָכֵי
24 הָאוֹמוֹת, וַיֵּרָם קַרְנֵנוּ [-מְלַכּוֹתָנוּ] עַל כָּל שׁוֹנְאֵינוּ. הַעוֹשֶׂה לָנוּ
25 נִקְמָה בְּפָרְעָה, אוֹתוֹת בְּשָׁמַיִם וּמוֹפְתִים בָּאָרֶץ בְּאֲדָמַת בְּנֵי
26 חָם - מִצְרַיִם שֶׁהֵם בְּנֵי חָם. הַמְּפַךְ בְּעִבְרָתוֹ [-בְּכַעֲסוֹ] כָּל
27 בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם, וַיּוֹצֵא אֶת יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם לְחֵירוֹת עוֹלָם.
28 הַמְּעַבֵּיר בְּנֵי בֵּין גְּזֵרֵי [- קִרְעֵי] יַם סוּף, וְאֶת רֹדְפֵיהֶם וְאֶת
29 שׁוֹנְאֵיהֶם בַּתְּהוֹמוֹת טַבַּע. רָאוּ בְּנֵים אֶת גְּבוּרָתוֹ, וְהוֹדוּ
30 וַיִּשְׁבַּחוּ לְשִׁמּוֹ, וּמְלַכּוֹתוֹ בְּרִצּוֹן קָבְלוּ עֲלֵיהֶם, וְעַנּוּ כְּלָם
31 בְּשִׂמְחָה רַבָּה וְאָמְרוּ 'מִי כִמְכָה בְּאֵלִים ה' מִי כִמְכָה וְנִאֲדָר
32 בְּקִדְשׁ נוֹרָא תְהִלַּת עֲשֵׂה פְלָא, 'ה' יְמַלֵּךְ לְעוֹלָם וָעֶד.
33 וְנֹאמַר (יִשְׁעִיָּה מו', ד) 'נִצְּלָנוּ ה' צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל',
34 בְּרוּךְ אַתָּה ה', גָּאֵל יִשְׂרָאֵל.

35 בְּרַכָּה אַחֲרוֹנָה שְׁלֵאֲחַר קִרְיַת שֹׁמֵעַ שֶׁל עַרְבִית, זֶה הוּא
36 גְּסָחָה: 'הַשְּׂכִיבָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ לְשִׁלּוּם, וְהַעֲמִידֵנוּ לְחַיִּים
37 וְלִשְׁלּוּם, וּפָרַס עֲלֵינוּ סֶפֶת שְׁלוֹמְךָ - אוֹהֵל ה' שְׁהוּא הַשְּׁלּוּם,
38 וְתַקְנֵנוּ בְּעֵצָה טוֹבָה מִלְּפָנֶיךָ. וְהִגֵּן בְּעַדְנוּ, וְשִׁמְרָנוּ וְהַצִּילָנוּ
39 מִכָּל דָּבָר רָע וּמִפְּחָד לֵילָה - מִפְּחָדִים הַבָּאִים לְאָדָם בַּלַּיְלָה,
40 וַיִּשְׁבַּר הַשֵּׁטֶן מִלְּפָנֵינוּ וּמֵאֲחֲרֵינוּ, וַיִּשְׁמַר צְאֲתָנוּ וּבּוֹאֲנוּ, כִּי
41 שׁוֹמְרָנוּ וּמִצִּילָנוּ אַתָּה וּבְצֵל כְּנָפֶיךָ תִּסְתַּרְנוּ - בְּחֶסֶד כְּנָפֶיךָ
42 תִּסְתַּרְנוּ מִכַּעֲסֶךָ, כְּדָרְךָ שֶׁנֹּאמַר (תְּהִלִּים קכ"א, ד) 'הִנֵּה לֹא יָנוּם
43 וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל', בְּרוּךְ שׁוֹמֵר עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְעַד.
44 'בְּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן. 'יְמַלֵּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.
45 'וַיֵּרָא כָּל הַעַם וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ ה' הוּא הָאֱלֹהִים
46 ה' הוּא הָאֱלֹהִים.' בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹדוֹ לְעוֹלָם. 'וַיִּמְלֵא כְבוֹד

הרמב"ם המבואר - מהדורת חזיתריק

- 1 נופלים ומתיר אסורים - שאתה פותח את קשרי הנמצאים
2 במאסר, ומקיים אמונתו לישגי עפר [- למתים]. מי כמוכה
3 בעל גבורות ומי דומה לך ממית ומחיה, ונאמן אתה
4 להחיות מתים. ברוך אתה ה', מחיה המתים.
5 ג. אתה קדוש ושמך קדוש, וקדושים - עם ישראל בכל יום
6 והללוך סלה [- לעולם]. ברוך אתה ה', האל הקדוש.
7 ד. אתה חונן [- חומל] ונותן לאדם דעת - דעה מיושבת לחשוב
8 מחשבות, ומלמד לאנוש בינה - שלאחר שיש לו לאדם דעת,
9 הוא גם מלמדו בינה, שיועד להבין דבר מתוך דבר. חננו מאתך
10 דעה חכמה ובינה והשכל - חכמה מוצלחת. ברוך אתה ה',
11 חונן הדעת.
12 ה. השיבנו [- החזירנו] אבינו לתורתך - לעשות ולקיים את
13 התורה, וקרננו מלפני לעבודתך - לעבודת המצוות, והחזירנו
14 בתשובה שלמה לפניך - שאם התחלנו לחזור בתשובה, סיענו
15 שתהיה תשובה שלמה לפניך. ברוך אתה ה', הרוצה בתשובה.
16 ו. סלח לנו אבינו כי חטאנו - על שחטאנו בשוגג, ומחל לנו
17 מלפניו כי פשענו - על שפשענו במזיד, כי אל טוב וסלח אתה.
18 ברוך אתה ה', חנון ומרבה לסלח.
19 ז. ראה בענינו - עמלנו וזעזענו שבגלות, וריבה ריבנו, ומחר
20 לגאלנו, כי אל מלך גואל חזק אתה. ברוך אתה ה', גואל
21 ישראל.
22 ח. רפאנו ה' אלהינו ונרפא, הושיענו ונושעה, והעלה
23 רפואה שלמה לכל תחלואינו - לחולי הנפש שמחמת העבירות,
24 כי אל רופא רחמן אתה. ברוך אתה ה', רופא חולי עמו
25 ישראל.
26 ט. ברכנו ה' אלהינו בכל מעשה ידינו, וברך את שנתנו,
27 ותן טל ומטר על פני האדמה, ושבע [- ותשביע] את העולם
28 בלוי מטובך, ורנה [- ותשביע] פני תבל מעשר מתנות ידך,
29 ושמרה והצילה ה' אלהינו את השנה הזאת ואת כל מיני
30 תבואתה [- פירותיה] מכל מיני משחית ומכל מיני פריעות,
31 ותן לה אחרית ותקנה - סוף טוב כמו שאנו מקווים, שבע
32 ושלום וברכה פשנים הטובות. ברוך אתה ה', מברך
33 השנים.
34 י. תקע בשופר גדול לחרותנו - בקרן אילו של יצחק להוציאנו
35 משעבוד הגויים, ושא גס [- והרם דגל] לקבץ את כל גליותינו
36 מארבע כנפות הארץ לארצנו. ברוך אתה ה', מקבץ נדחי
37 [- פזורים] עמו ישראל.
38 יא. השיבה שופטינו - תחזיר את השופטים הדנים בדברים שבין
39 אדם לחברו בכראשונה, ויועצינו - היועצים בדברים שבין אדם
40 למקום כבתחלה, והסר ממנו יגון [- צער] ואנחה, ומלך
41 עלינו אתה לבדך ברחמים בצדק - לתת לכל נברא כפי הראוי
42 לו ובמשפט. ברוך אתה ה', אוהב צדקה ומשפט.
43 יב. למשמידים - המשתמדים, כלומר שהם מתנהגים כגויי הארץ
44 אל תהי תקנה - שלא יהיה להם בטחון וציפייה להצלחה כלל. כל
45 המינים - מיני ישראל ומיני האומות כרגע [- במהרה] יאבדו.
- 46 ומלכות זדון [-רשעה] תעקר ותשבר מהרה בימינו. ברוך
47 אתה ה', שובר אויבים ומכניע זדים.
48 יג. על הצדיקים ועל החסידים ועל גרי הצדק ועל שארית
49 עמך בית ישראל יחמו [- ייכמרו] ורחמיך ה' אלהינו, ותן
50 שכר טוב לכל הבוטחים בשמך באמת, ושים חלקנו
51 עמם, לעולם לא נבוש ממעשינו, כי בשמך בטחנו
52 ולישועתך נשענו. ברוך אתה ה', משען ומבטח לצדיקים.
53 יד. תשכן בתוך ירושלים עירך פאשר דברת, ובנה אותה
54 בנין עולם - לעולמים, שלא תחרב, במהרה בימינו. ברוך אתה
55 ה', בונה ירושלים.
56 טו. את צמח דוד [- כינוי למלך המשיח] מהרה תצמיח, וקרנו
57 תרום בישועתך. ברוך אתה ה', מצמיח קרן ישועה.
58 יו. שמע קולנו ה' אלהינו, וחסד ורחם עלינו - על נפשתינו,
59 וקבל ברחמים ורצון את תפלתנו. מלפניך מלפני ריבנו [-
60 ריק לגמרי מכל וכל] אל תשיבנו, כי אתה שומע תפלת כל
61 פה - כל פיות עמך ישראל. ברוך אתה ה', שומע תפלה.
62 יז. רצה ה' אלהינו בעמך ישראל ולתפלתם שעה [- תפנה],
63 והשב העבודה לךביר ביתך - שתחזיר עבודת הקרבנות לבית
64 המקדש, ואשי ישראל - נשמות הצדיקים הקרבים על גבי מזבח
65 של מעלה, ותפלתם, מהרה באהבה תקבל ברצון, ותהי
66 לרצון תמיד עבודת ישראל עמך, ותרצנו, ותחזינה עינינו
67 בשובך לגוף [- לבית המקדש] לציון ברחמים כמאז [-
68 כמלפנים]. ברוך אתה ה', המתחזיר שכנינו לציון.
69 יח. מודים אנחנו לך שאתה הוא ה' אלהינו, צור [- חזק]
70 חיינו מגן ישענו אתה הוא לדור ודור, נודה לך ונספר
71 תהלתך על חיינו המסורין בנדך, על נשמותינו הפקודות
72 לך - על הנשמה שנמצאת בפקדון אצל ה' כל לילה עד שאנו
73 מתעוררים, על נסיה ונפלאותיך שבכל עת ועת [- זמן וזמן].
74 ערב ובקר וצהריים. הטוב כי לא כלו [- פסקו ונגמרו]
75 רחמיך, המרחם כי לא תמו [- נשלמו] חסדיך, כל החיים
76 והללו את שמך הגדול כי טוב האל הטוב. ברוך אתה ה',
77 הטוב שמך ולך נאה להודות.
78 יט. שים שלום טובה וברכה, חן וחסד ורחמים עלינו ועל
79 ישראל עמך, וברכנו כלנו ממאור פניך - בסבר פנים יפות
80 ובהארת פניך, כי ממאור פניך נתת לנו ה' אלהינו תורה
81 וחיים, אהבה וחסד, צדקה ושלום. וטוב בעיניך לברך את
82 עמך ישראל בכל עת בשלום. ברוך אתה ה', המברך את
83 עמו ישראל בשלום.
84 בימות החמה אומר בברכה שניה: רב להושיע, מוריד
85 הטל, מכלכל חיים בקסד וכו', ומברך ברכה תשיעית
86 בנסח הזה: ברכנו ה' אלהינו בכל מעשה ידינו, וברך את
87 שנתנו בטללי [- טל בלשון רבים] רצון ברכה ונדבה פשנים
88 הטובות. ברוך אתה ה', מברך השנים.
89 בלילי מוצאי שבת ומוצאי יום הכפורים ומוצאי ימים
90 טובים, מברך ברכה רביעית בנסח זה: אתה חונן לאדם
91 דעת ומלמד לאנוש בינה, ואתה הבדלת בין קדש לחל,

47 לְגִזְזִים - שאכלוה חבורות גדולות של מחנות מלחמה, וַיִּירָשׁוּהָ
 48 עֹבְדֵי פְסִילִים, וַיִּתְּנוּ נִבְלַת עֲבָדֶיךָ [- בשר עבדך] מֵאֵכָל
 49 לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבְּהֵמַת הָאָרֶץ. עַל כֵּן צִיִּין בְּמִרְרָה [- במרירות]
 50 תִּכְבַּה וִירוּשָׁלַיִם תִּתֵּן קוֹלָהּ - קול בכי ויללה, לְבִי לְבִי עַל
 51 חַלְלֵיהֶם [- המתים], מְעִי מְעִי עַל הַרְוִיגֵיהֶם - שלא נקברו. רָאָה
 52 ה' וְהִבִּיטָהּ, וַרְחַם שׁוֹמְמוֹתֶיהָ וַנְחַמָּהּ, כִּי אֵתָהּ ה' בָּאֵשׁ
 53 יִסְדָּתָהּ וּבָאֵשׁ אֵתָהּ עֲתִיד לְבַנּוֹתָהּ, כְּתוּב (זכריה ב, ט) 'וְאָנִי
 54 אֶהְיֶה לָּהּ נֶאֱמָר ה' חוֹמַת אֵשׁ סָבִיב וּלְכַבֹּד אֶהְיֶה בְּתוֹכָהּ'.
 55 בְּרוּךְ אַתָּה ה', בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם'.
 56 בְּפוֹרִים מְבָרַךְ בְּרַפְתְּ שְׁמוֹנָה עָשָׂר בְּנֶסֶח זֶה: 'מוֹדִים אֲנַחְנוּ
 57 לָךְ שֵׁאתָהּ הוּא ה' אֱלֹהֵינוּ, צוֹר חַיֵּינוּ מִגֵּן לְשַׁעֲנוּ אֵתָהּ הוּא
 58 לְדוֹר וָדוֹר, נוֹדֶה לָךְ וְנִסְפָּר תְּהִלָּתְךָ, עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים
 59 בְּיָדֶיךָ וְעַל נְשׁוֹמוֹתֵינוּ הַקְּפוּדוֹת לָךְ, עַל נִסְיָךְ שֶׁבָּכַל יוֹם
 60 וַיּוֹם, עַל נִפְלְאוֹתֶיךָ שֶׁבָּכַל עֵת וְעַת, עַל הַנְּסִים וְעַל
 61 הַגְּבוּרוֹת וְעַל הַתְּשׁוּעוֹת שֶׁעָשִׂיתָ עִמָּנוּ וְעַם אֲבוֹתֵינוּ בְּיָמִים
 62 הָהֵם בְּזִמְן הַזֶּה - שֶׁהַנְּסִים שֶׁאִירְעוּ בִּימֵיהֶם חָלוּ בְּתַאֲרִיךְ הַזֶּה שֶׁאֵנוּ
 63 עוֹמְדִים בּוֹ עַתָּה. בִּימֵי מֶלְכֵי יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁעָמַד הַמֶּן הָרַע עַל
 64 עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וּבִקֵּשׁ לְהַשְׁמִיד לְהַרְגֵּךָ וּלְאַבֵּד אֶת כָּל
 65 הַיְּהוּדִים, מִנְּעַר וְעַד זָקֵן טַף וְנָשִׁים בָּיּוֹם אֶחָד וּשְׁלָלָם לְבוֹז
 66 - וְאֵתָהּ בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים עֲמַדְתָּ לָּהֶם בַּעַת צָרָתָם, וַדַּנְתָּ אֶת
 67 דִּינָם - שְׁעִשִׂית עֲבוּרֵם 'מִשְׁפָּט' עִם הַגּוֹיִים וַרְבַּתְּ אֶת רִיבָם -
 68 שְׁעִשִׂית עֲבוּרֵם 'רִיב' עִם הַגּוֹיִים וַנִּקְמַתְּ אֶת נִקְמַתָּם, וְהִפְרַתְּ אֶת
 69 עֲצוֹתָ וּקְלַקְלַתְּ אֶת מַחְשַׁבְתּוֹ, וְהִשְׁבּוֹתָ לוֹ גְּמוּלוֹ בְּרֵאוּשׁוֹ -
 70 מִידָה כִּנְגַד מִידָה וְתָלוּ אוֹתוֹ וְאֵת בְּנָיו עַל הָעֵץ, וְעָשִׂיתָ לָךְ
 71 שֵׁם גְּדוֹל בְּעוֹלָמְךָ, וְלַעֲמֶיךָ יִשְׂרָאֵל עָשִׂיתָ פְּלֵא וְנִסִּים. כִּשֵּׁם
 72 שֶׁעָשִׂיתָ עִמָּהֶן פְּלֵא וְנִסִּים, כִּף עָשָׂה עִמָּנוּ נִסִּים וּגְבוּרוֹת
 73 בַּעַת וּבַעֲוֹנָה הַזֹּאת. וְעַל כָּלֵם ה' אֱלֹהֵינוּ אָנוּ מוֹדִים לָךְ,
 74 הַטּוֹב כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ, הַמְּרַחֵם כִּי לֹא תָמוּ חֲסֵדֶיךָ וְכוּ'.
 75 בַּחֲנֻכָּה מְבָרַךְ בְּרַכָּה זֶה בְּנֶסֶח הַזֶּה: 'מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ וְכוּ',
 76 עַד 'עַל נִפְלְאוֹתֶיךָ שֶׁבָּכַל עֵת וְעַת'. 'עַל הַנְּסִים וְעַל
 77 הַגְּבוּרוֹת וְעַל הַמְּלַחְמוֹת וְעַל הַתְּשׁוּעוֹת וְעַל הַפְּדוּת וְעַל
 78 הַפְּרָקָן [- לשון של פרייה] שֶׁעָשִׂיתָ עִמָּנוּ וְעַם אֲבוֹתֵינוּ בְּיָמִים
 79 הָהֵם בְּזִמְן הַזֶּה. בִּימֵי מַתְּנֶיהָ כֵּן יוֹחֲנָן כֵּהֵן גְּדוֹל חֲשׁוֹמֵנָאִי
 80 [- לשון שררה וגדולה] וּבְנָיו, כְּשֶׁעָמְדָה מְלָכוּת יוֹן הַרְשָׁעָה
 81 עַל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְבַשְׁלָם מִתּוֹרְתְךָ וּלְהַעֲבִירָם מִחֻקֶּי
 82 וְצִוּוֹתֶיךָ. וְאֵתָהּ בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים עֲמַדְתָּ לָּהֶם בַּעַת צָרָתָם וַדַּנְתָּ
 83 אֶת דִּינָם וַרְבַּתְּ אֶת רִיבָם וַנִּקְמַתְּ אֶת נִקְמַתָּם, וּמִסְרַתְּ
 84 גְבוּרִים בְּיַד חַלְשִׁים, וַרְבִּים בְּיַד מְעֻשִׂים, וּמְטֵאִים בְּיַד
 85 טְהוֹרִים, וּרְשָׁעִים בְּיַד צַדִּיקִים, וּפּוֹשְׁעִים בְּיַד עוֹשֵׂי [-
 86 מִקִּיָּיִם] תּוֹרָתְךָ, וְעָשִׂיתָ לָךְ שֵׁם גְּדוֹל בְּעוֹלָמְךָ, וְלַעֲמֶיךָ
 87 יִשְׂרָאֵל עָשִׂיתָ פְּלֵא וְנִסִּים. כִּשֵּׁם שֶׁעָשִׂיתָ עִמָּהֶם נִסִּים
 88 וּגְבוּרוֹת, כִּף עָשָׂה עִמָּנוּ נִסִּים וּגְבוּרוֹת בַּעַת וּבַעֲוֹנָה הַזֹּאת.
 89 וְעַל כָּלֵם ה' אֱלֹהֵינוּ אָנוּ מוֹדִים לָךְ, הַטּוֹב כִּי לֹא כָלוּ
 90 רַחֲמֶיךָ וְכוּ'.

1 וּבִינָן אִוֵּר לְחֻשָּׁךְ, וּבִינָן יִשְׂרָאֵל לְגוֹיִים, וּבִינָן יוֹם הַשְּׁבִיעִי
 2 לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֵׂה. כִּשֵּׁם שֶׁהִבְדִּילְתָּ בֵּין קֹדֶשׁ לְחָל, כִּף
 3 פָּדַנּוּ וְהִצִּילֵנוּ מִכָּל מִינֵי מַשְׁחִית וּמִכָּל מִינֵי פְרַעֲנִיּוֹת
 4 הַמְּתַרְגְּשׁוֹת [- המתקצרות] לְבֵא בְּעוֹלָם, וְשִׁמְרָנוּ מִן הַכֹּל,
 5 וְחַנּוּן מֵאֵתָךְ דַּעַה וּבִינָה וְהַשְׁכֵּל. בְּרוּךְ אַתָּה ה', חוֹנֵן
 6 הַדַּעַת'.
 7 בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים וּבְחֻלוֹ שָׁל מוֹעֵד מוֹסִיף בְּכַרְפַּת שְׁבַע
 8 עָשָׂרָה בְּעַרְבִית וְשִׁחְרִית וּמְנַחָה, וּמְבָרַךְ אוֹתָהּ בְּנֶסֶח זֶה:
 9 'רַצָּה ה' אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְלִתְפִלָּתָם יִשְׁעָה, וְהִשָּׁב
 10 הַעֲבוּדָה לְדַבְרֵי בִיתְךָ, וְאֵשִׁי יִשְׂרָאֵל וְתַפְלָתָם מִהֲרָה
 11 בְּאַהֲבָה תִּקְבַּל בְּרַצוֹן, וְתִהְיֶה לְרַצוֹן תָּמִיד עֲבוּדַת יִשְׂרָאֵל
 12 עִמָּךְ. אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, יַעֲלֶה וְיִבּוֹא, יִגִּיעַ, יִרְאֶה,
 13 יִרְצֶה, 'שְׁמַע [- יתקבל], יִפְקֹד [- יהא מושגח], יִזְכַּר לְפָנֶיךָ
 14 זְכוּרֵינוּ, זְכוּרֵן אֲבוֹתֵינוּ, זְכוּרֵן יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ, זְכוּרֵן מְשִׁיחַ
 15 כֵּן דָּוִד עַבְדְּךָ, זְכוּרֵן כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ, לְפַלְטָה
 16 [- להצלה] לְטוֹבָה לְחַן לְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים, בְּיוֹם רֵאשִׁי הַחֲדָשׁ
 17 הַזֶּה, לְרַחֵם בּוֹ עֲלֵינוּ וְלִהְיוּשִׁיעֵנוּ. זְכַרְנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ בּוֹ
 18 לְטוֹבָה, פְּקַדְנוּ בּוֹ לְבִרְכָה, הוֹשִׁיעֵנוּ בּוֹ לְחַיִּים, בְּדַבְּרֵי
 19 יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים חוּס וְחַנּוּן וְרַחֵם עֲלֵינוּ, וּמְלַטְנוּ בּוֹ מִכָּל
 20 צָרָה וְיָגוֹן, וְשִׁמְחָנוּ בּוֹ שִׂמְחָה שְׁלֵמָה. וְתַרְצָנוּ, וְתַחֲזִינָה
 21 עֵינֵינוּ בְּשׁוֹכֵן לְנוֹךְ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים כְּמֵאֵז. בְּרוּךְ אַתָּה ה',
 22 הַמְּחַזֵּיר שְׁכִינְתּוֹ לְצִיּוֹן'.
 23 וּבְחֻלוֹ שָׁל מוֹעֵד אוֹמֵר: 'בְּיוֹם מִקְרָא [- זמן] קֹדֶשׁ הַזֶּה',
 24 'בְּיוֹם מוֹעֵד חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה', או 'בְּיוֹם מוֹעֵד חַג הַסֻּכּוֹת
 25 הַזֶּה', 'לְרַחֵם בּוֹ עֲלֵינוּ וְלִהְיוּשִׁיעֵנוּ וְכוּ'.'
 26 בְּיוֹם הַתְּעִנִּית מְבָרַךְ אַת בְּרַפְתָּ שֵׁשׁ עָשָׂרָה הִיחִיד, בְּנֶסֶח
 27 הַזֶּה: 'שְׁמַע קוֹלְנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ וְחוּס וְרַחֵם עֲלֵינוּ, וּקְבַל
 28 בְּרַחֲמִים וְרַצוֹן אֶת תְּפִלָּתֵנוּ, מְלַפְנֶיךָ מְלַפְנֵי רִיבָם אֵל
 29 תְּשִׁיבֵנוּ, עֲנֵנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ עֲנֵנוּ בְּיוֹם צוּם הַתְּעִנִּית הַזֶּה, כִּי
 30 בְּצָרָה גְדוֹלָה אֲנַחְנוּ אֵל תִּסְתַּר פְּנֵיךָ [- השגחתך] מִמָּנוּ, וְאֵל
 31 תַּעֲלֵם [- תכסה] אֲנֶיךָ מִשְׁמַע תְּפִלָּתֵנוּ, וְהִיָּה קְרוֹב לְשׁוֹעֵנוּ
 32 [- לשעווחנו]. טָרָם נִקְרָא - קוֹדֵם שְׁנַסִּים לְהַתְּפַלל בְּפִינוּ וְאֵתָהּ
 33 תַּעֲנֶה, נְדַבֵּר - בְּעוֹד אֵנוּ מְדַבְּרִים תְּפִלָּתֵנוּ וְאֵתָהּ תִּשְׁמַע, בְּדַבְּרֵי
 34 שְׁנֵאָמַר (ישעיה סה, כד) 'וְהִיָּה טָרָם יִקְרָאוּ וְאֵנִי אֶעֱנֶה עוֹד
 35 הֵם מְדַבְּרִים וְאֵנִי אֶשְׁמַע', כִּי אֵתָהּ שׁוֹמַע תְּפִלָּתָם כָּל פֶּה.
 36 בְּרוּךְ אַתָּה ה', שׁוֹמַע תְּפִלָּה'.
 37 וּשְׁלִיחַ צְבוּר אוֹמֵר נֶסֶח זֶה בְּרַכָּה בְּפָנֵי עֲצָמָה, אַחַר בְּרַכָּה
 38 שְׁבִיעִית אוֹמֵר: 'עֲנֵנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ עֲנֵנוּ בְּיוֹם צוּם הַתְּעִנִּית
 39 הַזֶּה, כִּי בְּצָרָה גְדוֹלָה וְכוּ', עַד 'עוֹד הֵם מְדַבְּרִים וְאֵנִי
 40 אֶשְׁמַע, כִּי אֵתָהּ עוֹנֶה כָּכָל עֵת צָרָה וְצוּקָה, פּוֹדֶה וּמַצִּיל.
 41 בְּרוּךְ אַתָּה ה', הַעֲוֹנָה בַּעַת צָרָה'.
 42 בַּחֲשָׁעָה בָּאָב מְבָרַךְ בְּרַפְתָּ אַרְבַּע עָשָׂרָה בְּנֶסֶח זֶה: 'רַחֵם
 43 ה' אֱלֹהֵינוּ עֲלֵינוּ, וְעַל יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ, וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ,
 44 הַעִיר הָאֲבֵלָה הַתְּרַכָּה הַשׁוֹמְמָה [- הריקה] הַנְּתוּנָה בְּיַד
 45 זָרִים, הַיּוֹשֶׁבֶת וְרֵאשִׁי לָהּ חַפּוּי - מְכוּסָה בְּכוּשֶׁת וּבְכִלְמָה
 46 כְּאִשָּׁה עֲקָרָה שְׁלֵא יִלְדָה מְעוּלָם, שִׁיּוּשַׁבַת בְּחַרְפָּה, וְיִבְלַעוּהָ

הרמב"ם המבואר - מהדורת חיטריק

- 1 קדשה משלשת, בדבר האמור על יד גביאך (ישעיה ה, א)
 2 וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא
 3 כל הארץ כבודו. כבודו וגדלו מלא עולם, ומשרתיו
 4 שואלים איה [היכן] מקום כבודו, משבחים ואומרים,
 5 'ברוך כבוד ה' ממקומו'. ממקומך מלבנו תופיע - ממקום
 6 כסאך ששכינת כבודך שרויה עליו תופיע ותיראה שכינתך ותמלך
 7 עלינו, פי מחפים אנו לך. מתי תמלך בציון בתינו
 8 ובתינו, תשכן תתגדל ותתקדש בתוך ירושלים עירך, לדר
 9 ודר ולגצח נצחים [לעולמי עולמים]. ועינינו תראינה
 10 במלכות עזך, בדבר האמור בשירי קדשך על ידי דוד
 11 משיח צדקך (תהילים קמו, י) 'מלך ה' לעולם אלהיך ציון
 12 לדר ודר הללויה'. לדר ודר נגיד גדלך, ולגצח נצחים
 13 קדשך נקדיש, ושבחך אלהינו מפינו לא ימוש [יסור].
 14 כי אל מלך גדול וקדוש אתה. ברוך אתה ה', האל
 15 הקדוש'.
 16 בעת ששליח צבור אומר בברכה זו וקרא זה אל זה
 17 ואמר, כל העם עונים קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא
 18 כל הארץ כבודו. וכשהוא אומר 'איה מקום כבודו', כל
 19 העם עונים 'משבחים ואומרים, ברוך כבוד ה' ממקומו'.
 20 וכשהוא אומר 'בתינו ובתינו', כל העם עונים 'אמן'.
 21 וכשהוא אומר 'על ידי דוד משיח צדקך', כל העם עונים
 22 'מלך ה' לעולם אלהיך ציון לדר ודר הללויה'.
 23 וכל אלו הדברים שעונים הצבור בתוך הקדושה, הוא קורא
 24 עמהם, ולא יגביה קולו בעת שהן עונים עמו.
 25 ואחד היחיד ואחד הצבור, בעשרת הימים שמראש השנה
 26 ועד יום הכפורים, אומר בסוף ברכה זו: 'אמור (ישעיה
 27 ה, טז) 'ויגבה ה' צבאות בפשט - ששם ה' יתגדל בעולם בעת
 28 שיעשה משפט עם ישראל והאל הקדוש נקדש בצדקה' - שה'
 29 יתקדש אצל הצדיקים שישארו מעם ישראל. ברוך אתה ה',
 30 המלך הקדוש'.
 31 שליח צבור אומר 'קדיש' לעולם קדם כל תפלה, ואחר
 32 כל תפלה. ואחר שאומר 'סדר היום' - הפסוקים ותרגומם
 33 שאומרים לפני ואחרי קדושת 'ובא לציון' שבתפילת שחרית, בכל
 34 עת שאומר 'סדר היום', יתחנן מעט, ויאמר 'קדיש'.
 35 וכשישלים [הוא וכשיגמור] לקרות בתורה. ובכל עת שיתחנן
 36 בדברי תחנונים, כשיגמור תחנוניו יאמר 'קדיש'.
 37 גסח ה'קדיש': 'יתגדל ויתקדש שמה רבה [הוא הגדול]
 38 בעלמא דברא כרעותה - בעולם שברא כרצונו, וימלך מלכותה
 39 ויצמח פורקנה - ויצמיח ישועה ויקרב משיחה ויפרק עמה,
 40 בתיכון וביומיכון ובחיהון דכל בית ישראל בעגלא -
 41 במהירות ובפאומיות ובזמן קריב, ואמרו אמן. זה שמה
 42 רבה מברך לעלמא ולעלמי עלמא. יתברך, ישתבח
 43 יתפאר יתרום יתעלה יתהדר יתהלל יתנשא שמה
 44 דקודשא בריך הוא, לעלא לעלא מכל ברכתא שירתא
 45 ויתשבחתא ונתחמתא דאמירן בעלמא - למעלה מכל הברכות
 46 השריות והתשבחות האמורות בעולם, ואמרו אמן'.

47 לְאַבְתִּינֵנוּ מִיְמֵי קִדְּם־ תֵּאֲמַת וְתִיתֵן לָנוּ אֵת אֲשֶׁר הִבְטַחְתָּ לְיַעֲקֹב
 48 אֲבִינוּ שְׁלֵא תֵעֲזֹבֵנוּ, וְזֶה יִהְיֶה תְשׁוּלֹם עַל חֲסִדּוֹ שֶׁל אֲבִרָהָם אֲבִינוּ.
 49 'בְּרוּךְ ה' יוֹם יוֹם יַעֲמֵס לָנוּ - מְבוֹרֵךְ ה' אֲשֶׁר בְּכָל יוֹם טוֹעֵן
 50 וְנוֹשֵׂא לָנוּ בְּרֻכְתּוֹ וְטוֹבוֹתָיו, הֲאֵל יִשְׁעֵתְנֵנוּ סִלָּה' [- לְעוֹלָם]. 'ה'
 51 צְבָאוֹת עֲמָנוּ מִשְׁגָּב [- לְשׁוֹן חִזְקָן] לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סִלָּה'.
 52 'ה' צְבָאוֹת אֲשֶׁר־י אָדָם בְּטַח בְּךָ'. 'בְּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ, בְּרוּךְ
 53 אֲדוֹנֵינוּ, בְּרוּךְ בּוֹרְאֵנוּ שֶׁבְּרָאֵנוּ לְכָבוֹדוֹ, שֶׁהִבְדִּילָנוּ מִן
 54 הַתּוֹעִים - הַאוֹמוֹת שֶׁתּוֹעוֹת אַחַר הַבְּלִיָּה, וְנָתַן לָנוּ תוֹרַת אֱמֶת
 55 עַל יְדֵי מִשְׁה רַבְּנוּ, חַיֵּי עוֹלָם - הַתּוֹרָה שֶׁהִיא חַיֵּי עוֹלָם נִטְעָה
 56 בְּתוֹכֵנוּ. הִרְחַמְן יִפְתַּח לָבֵנוּ לְתַלְמוּד תּוֹרָתוֹ, וְיִתֵּן בְּלָבֵנוּ
 57 אֶהְבֵּתוֹ וְיִרְאַתּוֹ, לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ כְּרְצוֹנוֹ - לְלַמּוֹד תּוֹרָה שֶׁהִיא
 58 רְצוֹנוֹ, כְּרְצוֹנוֹ, שְׂנוּכָה לְלַמְדָּה 'לְשֵׁמָה', וְלַעֲבֹדוֹ בְּלִבָּב שְׁלֵם
 59 וּבְכַפֵּשׁ חֲפִצָּה - וְלַעֲבֹד אֵת ה' מֵאֲהָבָה עַד שֶׁנִּפְשָׁנוּ תַּחֲפוּץ
 60 בַּעֲבוּרָתוֹ, לְמַעַן לֹא נִיַּעַע לְרִיק וְלֹא נִגְדַל לְבַהֲלָה - שְׁלֵא יִמּוּתוֹ
 61 בְּנִינוּ בַּחֲיֵינוּ לְהַבְהִיל אוֹתָנוּ. כֵּן יִהְיֶה רְצוֹן וְרַחֲמִים מִלְּפָנֶיךָ ה'
 62 אֱלֹהֵינוּ, שֶׁנִּחְנֶה לְשִׁמּוֹר חֲקִיךָ בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלִיְמֹת הַמְּשִׁיחַ,
 63 כְּדֵי שֶׁנִּזְכָּה וְנִירָשׁ טוֹב לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. 'לְמַעַן יִזְמַרְךָ
 64 כְּבוֹד [- הַנֶּפֶשׁ, הַנִּשְׁמָה] וְלֹא יִדָּם ה' אֱלֹהֵי לְעוֹלָם אוֹדְךָ'.
 65 'יִהְיֶה רְצוֹן אִמְרֵי פִי וְגו'.'
 66 וְנִהְיֶה מִקְצַת הָעָם לְקִרּוֹת בְּכָל יוֹם אַחַר תְּחִנּוּנֵים אֵלּוּ שִׁיר
 67 מְזֻמָּר שֶׁהֵיוּ הַלְוִיִּים אוֹמְרִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם.
 68 וְקוֹרְאִין: 'לְדוֹד אֱלִיךָ ה' נִפְשִׁי אֲשֵׁא', כָּל הַמְּזֻמָּר. וְקוֹרְאִין
 69 'אֲמֹר רַבִּי אֲלַעֲזֹר אֲמֹר רַבִּי חֲנִינְיָה תַלְמִידֵי חֻכְמִים וְכו'.'
 70 'אֵין בְּאַלְהֵינוּ אֵין בְּאֲדוֹנֵנוּ וְכו'.' אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ
 71 יִשְׁבּוּ וְשִׁירִים אֶת פְּנִיךָ - הַיְשִׁירִים יִתְמַדּוּ לִשְׁבַת בְּבֵית הַתְּפִילָּה.
 72 'יִבְטַחוּ בְּךָ יוֹדְעֵי שִׁמְךָ כִּי לֹא עֲזַבְתָּ דַרְשִׁיךָ ה'.' כִּי כָּל
 73 הָעַמִּים יִלְכוּ אִישׁ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיו וְאֶנְחָנוּ נִלְךָ בְּשֵׁם ה' אֱלֹהֵינוּ
 74 לְעוֹלָם וָעַד'.
 75 כְּבָר אֲמַרְנוּ בְּסִפְרָ זֶה (תְּפִילָּה פ"ב ה"ה), שְׁבִימֵי הַשְּׁבָחוֹת
 76 וְיָמִים טוֹבִים מִתְּפַלֵּל אָדָם כְּכֹל תְּפִלָּה שְׁבַע בְּרָכוֹת, שְׁלֹשׁ
 77 רְאוּשׁוֹנוֹת, וְשְׁלֹשׁ אַחֲרוֹנוֹת, וּבִרְכָה אַחַת אֲמֻצְעִית מֵעֵין -
 78 מֵעֵין הַיּוֹם. וּבְרָאשׁ הַשָּׁנָה, וּבַיּוֹם הַפְּפוּרִים שֶׁל יוֹבֵל - שְׁנַת
 79 הַחֲמִישִׁים, מִתְּפַלֵּל בְּאֲמֻצָּע שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת, וּבַתְּפִלָּת מוֹסֵף
 80 בְּלֶבֶד מִתְּפַלֵּל בְּאַמְצָע כּוּן, וְנִמְצָא מִתְּפַלֵּל בְּמוֹסָף בְּשִׁנֵּי יָמִים
 81 אֵלּוּ תִשַׁע בְּרָכוֹת.
 82 וּבְמוֹסֵף רֹאשׁ חֹדֶשׁ וּבְמוֹסֵף חֵלּוּ שֶׁל מוֹעֵד מִתְּפַלֵּל שְׁבַע,
 83 שְׁלֹשׁ רְאוּשׁוֹנוֹת, וְשְׁלֹשׁ אַחֲרוֹנוֹת, וּבִרְכָה אַחַת בְּאֲמֻצָּע. וְזֶה
 84 הוּא גִּסַח כָּל הַבְּרָכוֹת הָאֲמֻצְעִיּוֹת:
 85 בְּרָכָה אֲמֻצְעִית שֶׁל לִילֵי שְׁבֹת: 'אַתָּה קִדְּשָׁתָּ אֶת יוֹם
 86 הַשְּׁבִיעִי לְשִׁמְךָ - שֶׁהִשְׁבַּת תְּהִיָּה כּוֹלָה לָּהּ, כְּלוֹמֵר לְעַנְיִים
 87 רוּחִיִּים, תְּכַלִּית [- סִיּוּם וְשִׁלּוּמוֹת] מַעֲשֵׂה שְׁמִים וְאַרְץ, וּבִרְכַתּוֹ
 88 מִכָּל הַיָּמִים - שֶׁהִשְׁבַּת מְבוֹרַכַת יוֹתֵר מִכָּל יְמֵי הַשְּׁבוּעָה, וְקִדְּשָׁתוֹ
 89 מִכָּל הַיָּמִים - שֶׁהִשְׁבַּת קְדוּשָׁה יוֹתֵר מִכָּל הַמוֹעֲדִים, כְּאֲמֹר
 90 (בְּרַאשִׁית ב, א) 'וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשׁ אֹתוֹ
 91 כִּי בּו שְׁבַת מִכָּל מְלָאכָתוֹ אֲשֶׁר בְּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת' -
 92 שְׁהוּא נַח מִכָּל מַה שְּׁבָרָא וּמַמָּה שְׁעִתִּיד לַעֲשׂוֹת.

1 [- עַד שֶׁסָּרְנוּ] מִמְצוֹתֶיךָ וּמִמְשַׁפְּטֶיךָ. 'לֵךְ ה' הַצְּדִיקָה וְלָנוּ
 2 בְּשֵׁת הַפְּנִיִם'. הַשְּׁחָרוּ פְּגִינוּ - פְּגִינוּ נַעֲשׂוּ כַגּוֹן שְׁחוֹר מִפְּגִי
 3 אֲשַׁמְתָּנוּ, וְנִכְפַּפְּהָ קוֹמְתָנוּ מִפְּגִי עוֹנוֹתֵינוּ. אֵין לָנוּ פֶּה
 4 לְהַשִּׁיב וְלֹא מִצַּח [- עֲזוֹת פְּנִים] לְהָרִים רֹאשׁ. 'אֱלֹהֵי בְּשֵׁתִי
 5 וְנִגְלַמְתִּי לְהָרִים אֱלֹהֵי פְּנֵי אֱלִיךָ כִּי עוֹנֵתֵינוּ רְבוּ לְמַעְלָה
 6 אֲשׁ - הִתְרַבּוּ וְעָלוּ מִכָּל רֹאשׁ וּמִסִּפֵּר וְאֲשַׁמְתָּנוּ גְּדִלָּה עַד
 7 לְשָׁמַיִם'. אֵין בְּנוּ מַעֲשִׂים, עֲשֵׂה עִמָּנוּ צְדִיקָה לְמַעַן שִׁמְךָ,
 8 כְּמוֹ שֶׁהִבְטַחְתָּנוּ עַל יְדֵי נְבִיאֶיךָ 'לְמַעַן שְׁמִי אֲאָרִיךְ אִפִּי
 9 וְתִהְיֶה לִּי אֲחֻטָּם לֵךְ [- מִלְּשׁוֹן חוֹטֵם וְאַף], כְּלוֹמֵר, אֲמַנֵּעַ מִחֲרוֹן
 10 אִפִּי לְבַלְתִּי הַכְרִיתֶךָ'. 'לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל
 11 כִּי אִם לְשֵׁם קִדְּשִׁי'. 'לֹא לָנוּ ה' לֹא לָנוּ כִּי לְשִׁמְךָ תֵּן כְּבוֹד
 12 עַל [- בַּעֲבוּר, בַּשְּׁבִיל] חֲסִדְךָ עַל אֲמַתְךָ - שִׁיּוּדַע שֶׁאַתָּה הוּא
 13 אֲמַת, וְתַקִּיִּים דְּבִירְךָ שֶׁנִּשְׁבַּעַת לְאַבוֹתֵינוּ, לְמַה יֵאמְרוּ הַגּוֹיִם אִיָּה
 14 נָא אֱלֹהֵיהֶם'. אָנָּה ה', 'אֵל תִּפְּן אֵל קִשִּׁי [- קוֹשֵׁי לֵב] הָעָם
 15 הַזֶּה וְאֵל רִשְׁעוֹ וְאֵל חֲטָאוֹתוֹ'. 'סִלַּח נָא לְעוֹן הָעָם הַזֶּה
 16 כַּגְּדֹל חֲסִדְךָ וְכַאֲשֶׁר נִשְׁאַתָּה לְעַם הַזֶּה מִמְּצָרִים וְעַד הַנְּהָה'.
 17 'לְמַעַן שִׁמְךָ ה' וְסִלַּחְתָּ לְעוֹנֵי כִּי רַב הוּא'. 'ה' שִׁמְעָה ה'
 18 סִלַּחְתָּ ה' הַקְּשִׁיבָה וְעֲשֵׂה אֵל תִּאֲחָר [- לְשׁוֹן עֵיכּוֹב, כְּלוֹמֵר אֵל
 19 תַּעֲכַב] לְמַעַנְךָ אֱלֹהֵי כִּי שִׁמְךָ נִקְרָא עַל עִירְךָ וְעַל עַמְּךָ' -
 20 שֶׁהֵרִי יְרוּשָׁלַיִם נִקְרָאת 'עִיר ה' (יְשׁוּעָה ט, יד), וְיִשְׂרָאֵל קְרוּיִים 'עַם
 21 ה' (בַּמְדַּבָּר יא, כט), וְאֵין זֶה כְּבוֹדְךָ לְעוֹכֵם בִּיד הַגּוֹיִים.
 22 נִהְיֶה הָעָם לְהִתְחַנֵּן אַחַר נְפִילַת פְּנִים, כְּשִׁמְגִבִּיהַ פְּנֵיו מִן
 23 הַקְּרָקַע, בְּפִסּוּקִים אֵלּוּ. אוֹמֵר: 'וְאֶנְחָנוּ לֹא גִדַּע מַה נַּעֲשֶׂה
 24 כִּי עֲלִיךָ עֵינֵינוּ' - עֵינֵינוּ עֲלִיךָ לְהַצִּילָנוּ מִיַּד הַגּוֹיִים. 'זָכַר רַחֲמֶיךָ
 25 ה' וְחֲסִדְךָ כִּי מַעֲלֵם הַמַּה'. 'אֵל תִּזְכָּר לָנוּ עוֹנֵת רֹאשֵׁינוּ
 26 מִהֵר יִקְדְּמוּנוּ רַחֲמֶיךָ כִּי דְלוֹנוּ מְאֹד' - נַעֲשִׂינוּ שְׁפִלִים וְחִלְשִׁים
 27 'קוֹמְהָ עֲזָרְתָה לָנוּ וּפְדָנוּ לְמַעַן חֲסִדְךָ'. 'יִהְיֶה חֲסִדְךָ ה' עֲלֵינוּ
 28 כְּאֲשֶׁר יִחַלְנוּ לֵךְ'. 'אִם עוֹנוֹת תִּשְׁמֵר יֵה ה' מִי יַעֲמֵד, כִּי
 29 עַמְּךָ הִסְלִיחָה לְמַעַן תִּוְרָא' [- לְשׁוֹן מוֹרָא], כְּלוֹמֵר שְׁכֹאשֵׁר תִּסְלַח
 30 לְעוֹנֵינוּ, יִשְׁמַעוּ מִכָּן חוֹטָאִים אַחֲרֵים וְיִשׁוּבוּ וְיַעֲזֹבוּ חֲטָאִים, וְיִירָאוּ
 31 מִמֶּךָ. 'ה' הוֹשִׁיעָה הַמְּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בַיּוֹם קְרָאֵנוּ'. 'כִּי הוּא יַדַּע
 32 יִצְרָנוּ [- מִלְּשׁוֹן יַעֲרִיה וּבְרִיאָה], זָכוֹר כִּי עֲפָר אֶנְחָנוּ' - זָכוֹר
 33 שֶׁנּוֹצְרָנוּ מִעַפָּר וְאֵינוּ יְכוֹלִים לְהִפְדֹּר מִכָּל תּוֹאוֹת הַגּוֹף. 'עֲזָרְנוּ
 34 אֱלֹהֵי יִשְׁעָנוּ עַל דְּבַר כְּבוֹד שִׁמְךָ - בַּעֲבוּר כְּבוֹדְךָ שְׁלֵא יִחּוּלַל,
 35 וְהַצִּילָנוּ וְכִפֵּר עַל חֲטָאוֹתֵינוּ לְמַעַן שִׁמְךָ'.
 36 וְכֵן נִהְיֶה הָעָם לְהִתְחַנֵּן אַחַר 'סִדְר הַיּוֹם' תְּמִיד בְּתַחֲנוּנֵים
 37 אֵלּוּ: 'ה' אֱלֹהֵי אֲבָרְהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל אֲבַתֵּינוּ שִׁמְרָה זֹאת
 38 לְעוֹלָם לְיַצֵּר מַחֲשָׁבוֹת לְכַב עַמְּךָ וְהַכֵּן לְבָבְךָ אֱלִיךָ' -
 39 תִּשְׁמֹר זֹאת לָהֶם לְעוֹלָם שִׁהִיו טוֹבִים, וְגַם מַחֲשַׁבַת לָבֵם תְּהִיָּה
 40 לְטוֹבָה. 'וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עוֹן וְלֹא יִשְׁחִית וְהַרְבֵּה לְהַשִּׁיב
 41 אָפוֹ וְלֹא יַעֲרֵר כָּל חַמְתּוֹ'. 'כִּי אַתָּה ה' טוֹב וְסִלַּח וְרַב חֲסֵד
 42 לְכָל קְרָאִיךָ'. 'צַדִּיקְתְּךָ צְדִיק לְעוֹלָם וְתוֹרַתְךָ אֱמֶת'. 'מִי אֵל
 43 כְּמוֹךָ נִשְׂא עוֹן וְעַבֵּר עַל פֶּשַׁע לְשִׁאֲרִית נִחְלָתוֹ לֹא הַחֲזִיק
 44 לְעַד אָפוֹ כִּי חֲפִץ חֲסֵד הוּא, יִשׁוּב וְרַחֲמָנוּ יְכַבֵּשׁ [- יַעֲלִים
 45 וְיַסְתֵּה] עוֹנֵתֵינוּ וְתִשְׁלִיךְ בְּמִצְלוֹת יָם [- בַּעֲמוֹק הַיָּם] כָּל
 46 חֲטָאוֹתֵם, תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב חֲסֵד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ

הרמב"ם המבואר - מהדורת חיטריק

46 מכפר להם ולבניהם, להיותם מקריבין לפניך זבחי רצון -
 47 קרבנות שהם מרצים את ישראל לאביהם שבשמים ושעירי חטאת
 48 לכפר בעדם. זפרון לכלם יהיה - שהקרבנות מעלים וזכרונם
 49 של ישראל לפני ה' לטובה, תשועת נפשם מיד שונא - מיד היצר
 50 הרע. מזבח חדש בציון תכין, ועולת ראש החדש נעלה
 51 עליו, שירי דוד שבספר תהילים נשמע בעירך, האמורים על
 52 ידי הלוויים לפני מזבחתך לרצון. אהבת עולם תביא להם,
 53 וקריית אבות לבנים תזכור.
 54 'אלהינו ואלהי אבותינו, מפני חטאינו גלינו מארצנו,
 55 ונתרחק [- והתרחקנו] מעל אדמתנו. יהי רצון מלפניך ה'
 56 'אלהינו, שתעלנו לארצנו ותטענו בגבולנו, ושם נעשה
 57 לפניך את קרבנות חובתנו, תמידין כסדרן ומוספין
 58 כהלכתן. ואת מוספי יום ראש החדש הזה נעשה ונקריב
 59 לפניך באהבה כמצות רצונך, כמה שפכת עלינו בתורתך
 60 על ידי משה עבדך.
 61 'יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו, שתחדש
 62 עלינו את ראש החדש הזה לטובה לברכה לחן לחסד
 63 ולרחמים לחיים ולשלום, ויהי ראש החדש הזה סוף וקץ
 64 לכל חטאתינו וצרותינו, תחלה וראש לפדות - לפדיון,
 65 לגאולת] נפשנו, כי בעמך ישראל מכל האמות בחרת
 66 וראשי חדשים להם נתתה. ברוך אתה ה', מקדש ישראל
 67 וראשי חדשים'.
 68 ברכה אמצעית של מוסף ראש החדש שחל להיות בשבת:
 69 'אתה יצרת עולמך מקדם [- מהתחלה], פליטה מלאכתך
 70 ביום השביעי, ובחרת בנו מכל העמים ורצית בנו מכל
 71 הלשונות של האימות, שנתת לנו את לשון הקודש, וקדשתנו
 72 במצותיך וקרבנתו מלפני לעבודתך, שמך הגדול והקדוש
 73 עלינו קראת. ותתן לנו ה' אלהינו שבתות למנוחה, ויום
 74 ראש החדש הזה לכפר בעדנו.
 75 'ומפני חטאינו גלינו מארצנו, ונתרחקנו מעל אדמתנו,
 76 ואין אנו יכולין לעשות לפניך את קרבנות חובתנו. יהי
 77 רצון מלפניך ה' אלהינו, שתעלנו לארצנו, ותטענו
 78 בגבולנו, ושם נעשה לפניך את קרבנות חובתנו, תמידין
 79 כסדרן ומוספין כהלכתן. ואת מוספי יום המנוח הזה, ויום
 80 ראש החדש הזה, נעשה ונקריב לפניך באהבה כמצות
 81 רצונך, כמו שפכתה עלינו בתורתך על ידי משה עבדך.
 82 יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו, שתחדש
 83 עלינו את ראש החדש הזה לטובה וכו', עד לפדות
 84 נפשנו, ורצה נא במנוחתנו וכו', עד וינחו בו כם כל
 85 ישראל אהבי שמך. ברוך אתה ה', מקדש השבת וישראל
 86 וראשי חדשים'.
 87 ברכה אמצעית של יום טוב של פסח בערבית ושתרית
 88 ומנוחה: 'אתה בחרתנו מכל העמים ורצית בנו מכל
 89 הלשונות, וקדשתנו במצותיך וקרבנתו מלפני לעבודתך,
 90 שמך הגדול והקדוש עלינו קראת.
 91 ותתן לנו ה' אלהינו מועדים לשמחה, תגים וזמנים

1 'אלהינו ואלהי אבותינו, רצה נא במנוחתנו, וקדשנו
 2 במצותיך, ותן חלקנו בתורתך, ושמח נפשנו בישועתך,
 3 ושבחנו מטובך, וטהר לבנו לעבדך באמת, והנחילנו
 4 באהבה וברצון שבתות קדשך, וינחו כם - בשבתות קדשך
 5 כל ישראל אהבי שמך. ברוך אתה ה', מקדש השבת'.
 6 ברכה אמצעית של שחרית שבת: 'שמח משה במתנת
 7 חלקו, כי עבד נאמן קראת לו, כליל תפארת בראשו נתתה
 8 - שקרן עור פניו של משה רבינו בעמדו לפניך על הר סיני, שני
 9 לוחות אבנים הוריד בידו, וכתוב בהן שמירת שבת, וכן
 10 כתוב בתורתך (שמות לא, ט"ז) 'ושמרו בני ישראל את
 11 השבת לעשות את השבת לזרתיכם - לדורי דורות ברית עולם,
 12 ביני וביני בני ישראל אות [- סימן] היא לעלם כי ששת ימים
 13 עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת
 14 וינפש' - מלשון נפש [- שמשמעותה רצון], כלומר שנשלם רצונו
 15 וכל חפצו.
 16 'ושמחו במלכותך שומרי שבת קוראי ענג - המענגים את
 17 השבת במעדים, עם מקדשי שביעי'.
 18 'אלהינו ואלהי אבותינו, רצה נא במנוחתנו וקדשנו
 19 במצותיך וכו', עד 'ברוך אתה ה', מקדש השבת'.
 20 ברכה אמצעית של מוסף שבת: 'למשה צוית על הר סיני
 21 מצות שבת 'זכור' ו'שמור', ובו - ביום השבת צויתנו ה'
 22 'אלהינו להקריב לך קרבן מוסף בראוי - כפי שצריך לקרבן
 23 מוסף. יהי רצון מלפניך ה' אלהינו, שתעלנו לארצנו
 24 ותטענו בגבולנו - שתיטע אותנו כנטיעה שאינה נעקרת מגבולות
 25 ארץ ישראל, ושם נעשה לפניך את קרבנות חובתנו, תמידין
 26 כסדרן ומוספין כהלכתן. ואת מוספי יום המנוח [- המנוחה]
 27 הזה, נעשה ונקריב לפניך באהבה כמצות רצונך, כמה
 28 שפכת עלינו בתורתך על ידי משה עבדך. לא נתתו
 29 מלפני לגויי הארצות, ולא הנחלתו מלפני לעובדי פסילים,
 30 גם במנוחתו לא ישפנו ערלים - שהגויים אינם רשאים לשבות
 31 אפילו שבת אחת, לביית ישראל נתתו, ורע ישורון [- ישראל].
 32 אשר כם בחרת, חמדת ימים אותו קראת.
 33 'אלהינו ואלהי אבותינו, רצה נא במנוחתנו וכו', עד
 34 'ברוך אתה ה', מקדש השבת'.
 35 ברכה אמצעית של מנוחת שבת: 'אתה אחד ושמך אחד,
 36 ומי בעמך ישראל גוי אחד בארץ - עם מיוחד בעולם. עטרת
 37 [- כתר] תהלה ותפארת ושועה - [שניוועה בוכות השבת] לעמך
 38 נתתה. אברהם יגל, יצחק ירנן, יעקב וכו' וינחו בו -
 39 בשבת מנוחה שלמה שאתה רוצה בה - מנוחת מושלמת שה'
 40 רוצה לנו בה. כפירו בניך וינעו כי מאתך היא מנוחתם.
 41 הנח לנו אבינו, אל תהי צרה ויגון ביום מנוחתנו.
 42 'אלהינו ואלהי אבותינו, רצה נא במנוחתנו וכו', עד
 43 'ברוך אתה ה', מקדש השבת'.
 44 ברכה אמצעית של מוסף ראש החדש: 'ראשי חדשים
 45 לעמך נתתה, זמן כפורה לכל תולדותם - ששעיר ראש חודש

47 'והשיאנו ה' אלהינו את ברפת מועדיך וכו'. ברוך אתה
48 ה', מקדש ישראל והזמנים'.
49 וכנסח הזה הוא מתפלל בחג השבועות ובחג הסוכות, בלא
50 חסרון בלא יתר - ואין לגרוע ולהוסיף, אלא שבחג השבועות
51 הוא אומר: 'את יום טוב מקרא קדש הזה, את יום חג
52 השבועות הזה זמן מתן תורתנו באהבה זכר ליציאת
53 מצרים'. וכן הוא אומר: 'ביום טוב מקרא קדש הזה, ביום
54 חג השבועות הזה, לרחם בו עלינו וכו'. ובמוסף הוא
55 אומר: 'ואת מוספי יום טוב מקרא קדש הזה, יום חג
56 השבועות הזה'.
57 וכן בחג הסוכות אומר: 'יום טוב מקרא קדש הזה, יום חג
58 הסוכות הזה, זמן שמחתנו וכו'. וכן בשמיני עצרת אומר:
59 'את יום טוב מקרא קדש הזה, את יום חג שמיני עצרת
60 הזה, זמן שמחתנו'. וכן במוסף אומר: 'ואת מוספי יום
61 טוב מקרא קדש הזה, יום חג שמיני עצרת הזה, נעשה
62 ונקריב לפניך'.
63 ואם חל יום טוב להיות בשבת, אומר: 'אתה בחרתנו
64 וכו', 'ותתן לנו ה' אלהינו שבתות למנוחה מועדים
65 לשמחה וימים וזמנים לששון, את יום המנוח הזה, את
66 יום טוב מקרא קדש הזה, את יום חג פלוני הזה וכו'.
67 וכן במוסף אומר: 'ואת מוספי יום המנוח הזה, יום טוב
68 מקרא קדש הזה, יום חג פלוני וכו'.
69 ועל דרך זו הוא מזכיר השבת בראש השנה וביום
70 הכפורים אם חלו להיות בשבת, בין בשאר תפלות בין
71 במוסף. וחזתם בכל התפלות של שלשה רגלים 'מקדש'
72 השבת וישראל והזמנים'.
73 ובראש השנה הוא חזתם 'מלך על כל הארץ, מקדש
74 השבת וישראל ויום הזכרון' - יום זכרון של ישראל לטובה
75 על ידי תקיעת שופר. וביום הכפורים 'מלך על כל הארץ,
76 מקדש השבת וישראל ויום הכפורים'.
77 ראש השנה: נהגו רב העם מראש השנה ועד יום הכפורים
78 להוסיף בכל תפלה בעשרת הימים - בעשרת ימי תשובה,
79 בכרחה ראשונה - בברכת 'אבות' מוסיפים: 'זכרנו לחיים,
80 אל מלך חפץ בחיים, כתבנו בספר חיים - בספרם של
81 צדיקים, לחי העולם הבא, למענך' - [בשילוח] אלהים חיים -
82 שאתה חי לעולם. מלך רחמן ומושיע ומגן. ברוך אתה ה',
83 מגן אברהם'.
84 ומוסיפין בכרחה שניה - בברכת 'גבורות': 'מי כמוך אב
85 הרחמן, וזכר יצוריו ברחמים לחיים. ונאמן אתה להחיות
86 מתים. ברוך אתה ה', מחיה המתים'.
87 ומוסיפין בכרפת שמונה עשרה - בברכת 'הודיה': 'זכר
88 רחמך ה' אלהינו וכבש' - [תעלים ותכסה] פעסך, וכתוב
89 לחיים כל בני ברייתך. ברוך אתה ה', הטוב שמך ולך נאה
90 להודות'.
91 ומוסיפין בכרחה אחרונה - בברכת 'שים שלום': 'ובספר חיים
92 ברחה ושלום נזכר ונכתב לפניך, אנו וכל עמך בית

1 לששון, את יום טוב מקרא קדש הזה, את יום חג המצות
2 הזה, זמן חרותנו, באהבה זכר ליציאת מצרים'.
3 'אלהינו ואלהי אבותינו, יצלה ויבא, יגיע, יראה, ירצה,
4 ישמע' - [יתקבל]. פקד' - [ישגח]. 'זכר לפניך זכרוננו, זכרון
5 אבותינו, זכרון וירושלים עירך, זכרון משיח בן דוד עבדך,
6 זכרון כל עמך בית ישראל לפניך לפליטה' - [להצלה]
7 לטובה לחן לחסד ולרחמים, ביום טוב מקרא קדש הזה,
8 ביום חג המצות הזה, לרחם בו עלינו ולהושיענו. זכרנו
9 ה' אלהינו בו לטובה, פקדנו בו לברכה, הושיענו בו
10 לחיים, בדבר ישועה ורחמים חוס וחסנו ורחם עלינו,
11 ומלטנו בו מפל צרה ויגון, ושמחנו בו שמחה שלמה, פי
12 אל מלך רחום וחנון אתה.
13 'והשיאנו' - [הטעינו] ה' אלהינו את ברפת מועדיך לחיים
14 ולשמחה ושלום, כאשר רצית ואמרת לברכנו, בן תברכנו
15 סלה' - [לעולם], וקדשנו במצותיך וכו'. ברוך אתה ה',
16 מקדש ישראל והזמנים'.
17 ברחה אמצעית של מוסף הפסח: 'אתה בחרתנו מפל
18 העמים וכו', 'עד זכר ליציאת מצרים'.
19 'ומפני חטאינו גלינו מארצנו ונתרחק' - [והתרחקנו] מעל
20 אדמתנו, ואין אנו יכולין לעלות להראות להשתחוות
21 לפניך בבית בחירתך, בגנה הדרך' - [במדור, במשכן קדש],
22 בבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו, מפני היד
23 שנשפלתה במקדשך. 'הי רצון מלפניך ה' אלהינו שתשוב
24 ותרחם עליו - על בית המקדש ועלנו ברחמיך הרבים,
25 ותקבץ פזורינו מבין הגוים - תאסוף ותקרב ביחד את נדחי
26 ישראל המפורדים בין העמים, ונפוצותינו פנס מן פתי ארץ -
27 מסוף הארץ, ותיאנו לציזן' - [לירושלים] עירך בונה
28 ולירושלים אשר שם בית מקדשך בשמחת עולם, ושם
29 נעשה לפניך את קרבנות חובותנו, תמידין כסדרן ומוספין
30 כהלכתן. 'ואת מוספי יום טוב מקרא קדש הזה, יום חג
31 המצות הזה, נעשה ונקריב לפניך כמצות וצוונך, כמה
32 שכתבת עלינו בתורתך על ידי משה עבדך.
33 'מלך רחמן רחם עלינו, טוב ומטיב הדרך לנו - תדרוש
34 אותנו, שובה עלינו בהמון רחמיך בגלל אבותינו שעשו
35 רצונך. בנה ביתך בפתחלה וכוונן מקדשך על מכוננו - תתקנו
36 ותעמידו על מקומו, והראנו בכנינו ושמחתנו בתקוננו, והשב
37 ישראל לנהוה, כהנים לעבודתם וליום לדוכנו - המדרגות
38 שעליהן היו הלויים עומדים ואומרים שירה, וישראל למעמדן -
39 ישראלים שהיו שלוחים של עם ישראל, העומדים בזמן הקרבת
40 קרבנות ציבור, וארמון על משפטו ישב - ובית המקדש יתיסד
41 כראוי לו, ושם נעלה ונראה לפניך בשלש פעמי רגלינו,
42 כפתיב בתורתך (דברים טו, טז) 'שלוש פעמים בשנה יראה
43 כל זכורך את פני ה' אלהיך במקום אשר יבחר בחג
44 המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות ולא יראה את פני ה'
45 ריגום'. ונאמר (שם טז, טז) 'איש כמתנת ידו בכרפת ה'
46 אלהיך אשר נתן לך'.

הרמב"ם המבואר - מהדורת חיטריק

46 'אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, יַעֲלֶה וְיָבֵא וְיַגִּיעַ וְכוּ', עַד 'כִּי
 47 אֵל מֶלֶךְ חַנוּן וְרַחוּם אָתָּה.
 48 'אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, מֶלֶךְ עַל כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ בְּכַבֹּדְךָ
 49 - שְׁלֵא יִהְיֶה שׁוֹם מֶלֶךְ מוֹשֵׁל בָּנוּ, כִּי אִם אַתָּה בְּכַבֹּד שְׁכִינְתָךְ,
 50 וְהַנְּשֹׂא עַל כָּל הָאָרֶץ בִּיקָרְךָ - הַגְּבֵה עֲצֻמְךָ בְּכּוֹחַ מַלְכוּתְךָ עַל
 51 כָּל בְּרִיּוֹת הָאָרֶץ בִּיקָר תִּפְאַרְתְּךָ, וְהוֹפֵעַ בְּהַדָּר גְּאוֹן עֲזָךְ - תִּגְלֶה
 52 עֲצֻמְךָ בְּהַדָּר גְּאוּת עוֹז גְּבוּרְתְּךָ עַל כָּל יוֹשְׁבֵי תְּהוֹמֵי אֶרֶץ, וְיִדַע
 53 כָּל פְּעוּל כִּי אַתָּה פְּעַלְתָּ - וְיִידַעוּ כָּל הַבְּרִיּוֹת שֶׁאַתָּה בְּרַאתָן עַל
 54 יְדֵי מַאֲמֹד, וְיִבִּין כָּל יְצִיר כִּי אַתָּה יְצַרְתָּ, וְיֵאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר
 55 הִנְשַׁמָּה בְּאַפּוֹ - וְיֵאמְרוּ כָּל בְּרִיּוֹת הָאָדָם שִׁישׁ לֵהֵן נִשְׁמָה, ה' אֱלֹהֵי
 56 יִשְׂרָאֵל מֶלֶךְ, וְיִמְלְכוּתוֹ כָּל מְשֻׁלָּה [- מוֹשֻׁלָּה]. קִדְשָׁנוּ
 57 בְּמִצְוֹתֶיךָ וְכוּ', וְדַבְּרָךְ אֲמַת וְקִנְיָם לַעֲד. בְּרוּךְ אַתָּה ה', מֶלֶךְ
 58 עַל כָּל הָאָרֶץ, מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל יוֹם הַזְּכוּרָן.
 59 בְּרַכָּה רֵאשׁוֹנָה מְשַׁלֵּשׁ בְּרָכוֹת אֲמַצְעֵיֹת שֶׁל מוֹסָף רֵאשׁ
 60 הַשָּׁנָה: 'אַתָּה בְּחַרְתָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְכוּ', עַד 'זָכַר לִיצִיאַת
 61 מִצְרָיִם'. וְיִמְצְאוּ חֲטָאֵינוּ גְּלוּנוֹ מֵאֶרְצוֹנוּ וְכוּ', עַד 'תִּמְדִּידָן
 62 כְּסִדְרוֹן וּמוֹסָפִין כְּהִלְכָתְךָ'. וְאַתָּה מוֹסְפֵי יוֹם טוֹב מְקַרָּא
 63 קִדְשׁ הַזֶּה, יוֹם הַזְּכוּרָן הַזֶּה, נַעֲשֶׂה וְנִקְרִיב לְפָנֶיךָ בְּאַהֲבָה
 64 כְּמִצְוֹת רְצוֹנְךָ, כְּמָה שֶׁכְּתַבְתָּ עֲלֵינוּ בְּתוֹרָתְךָ עַל יְדֵי מִשְׁה
 65 עֲבַדְךָ.
 66 'עֲלֵינוּ לְשִׁבְחַת לְאֲדוֹן הַכֹּל, לְתַת גְּדֻלָּה לְיוֹצֵר בְּרֵאשִׁית
 67 [-הַתְּחִלָּה, כְּלוֹמַר תְּחִילַת הָעוֹלָם], שְׁלֵא עֲשֵׂנוּ כְּגוֹיֵי הָאֲרָצוֹת
 68 וְלֹא שִׁמְנוּ כְּכָל מִשְׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה - גּוֹיִים עוֹבְדֵי אֲדָמָה שֶׁהֵם
 69 הַפְּחוּתִים מִשָּׂאֵר גּוֹיֵי הָאָרֶץ, שְׁלֵא שָׂם חֲלָקְנוּ בְּהֵם וְלֹא גוֹרְלָנוּ
 70 כְּכָל הַמּוֹנָם, שֶׁהֵם מִשְׁתַּחֲוִים לְהֶבֶל וְרִיק - לַעֲבוּדָה זֶרָה שֶׁאֵין
 71 בָּהּ מִמֶּשׁ וְהִיא רִיקָה מִתּוֹכָן, וּמִתְפַּלְלִים לְאֵל לֹא יוֹשִׁיעַ, וְאֵינוּ
 72 מִשְׁתַּחֲוִים לְפָנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא
 73 'נוֹטֵה שָׁמַיִם [נוֹטֵה אֶת הַשָּׁמַיִם לְפּוֹרֶשֶׁם] וְיִסַּד אֶרֶץ, מוֹשֵׁב
 74 יְקָרוֹ [- כֹּסֵא כְבוֹדוֹ] בְּשָׁמַיִם מְמַעַל, וְשִׁכְנִית עוֹז [- חוֹקֵן]
 75 בְּגִבְהֵי מְרוֹמִים, הוּא אֱלֹהֵינוּ וְאֵין עוֹד, אֲמַת הוּא מְלַכְנוּ
 76 וְאֵין זוֹלָתוֹ, כְּפֶתוּב בְּתוֹרָתְךָ [דְּבָרִים ד. טז] וְיִדַעְתָּ הַיּוֹם
 77 וְהַשְּׁבֹתָ אֵל לְכַבֹּד כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מְמַעַל וְעַל
 78 הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד.
 79 'אוֹחִילָה [- אַחְכָּה] לְאֵל אַחְלָה [- אַבְקַשׁ] פְּנֵיו, אֲשֶׁאֲלֶה מִמּוֹנוּ
 80 מַעֲנֶה לְשׁוֹן [- דִּיבוּר]. אֲשֶׁר בְּקֹהַל עַם אֲשִׁיר עֲזוֹ - אִסְפָּר
 81 חוֹזֵק עַל יְדֵי שִׁיר, אֲבִיעֶה רְנְנוֹ בְּעַד מִפְּעֻלֵי - אוֹמֵר הִתְּלַחֲתוּ
 82 עַל מַעֲשֵׂי, 'לְאָדָם מַעֲרָכֵי לֵב, וְיִמָּה' מַעֲנֶה לְשׁוֹן' - הָאָדָם עוֹרֵךְ
 83 בְּלִבּוֹ אֶת הַמַּחֲשָׁבוֹת וְה' נוֹתֵן אוֹתוֹן בְּלִשׁוֹנוֹ לְדַבְּרוֹ, ה' שֶׁפְּתִי
 84 תִּפְתָּח וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ. 'בְּרוּךְ אַתָּה ה', לְמַדְנֵי חֲקִידְךָ'.
 85 'עַל כֵּן נִקְרָה לְךָ ה' אֱלֹהֵינוּ לְרֵאוֹת מְהֵרָה בְּתַפְאָרְתְּךָ עֲזָךְ,
 86 לְהַעֲבִיר גְּלוּלֵים מִן הָאָרֶץ וְהָאֱלִילִים כְּרוֹת כְּרִיתוֹן, לְחַפְּזוֹ
 87 [- לְהַעֲמִיד] עוֹלָם בְּמַלְכוּת שְׁדֵי, וְכָל בְּנֵי בָשָׂר - כָּל הַבְּרִיּוֹת
 88 הַעֲשׂוּיֹת מִבְּשָׂר וְדָם יִקְרָאוּ בְּשִׁמְךָ, לְהַפְּנוֹת אֵלֶיךָ כָּל רִשְׁעֵי
 89 אֶרֶץ, כִּפְּרוּ וְיִדְעוּ כָּל יוֹשְׁבֵי תְּהוֹמֵי כִּי לְךָ תִּכְרַע כָּל בָּרָךְ,
 90 תִּשָּׁבַע כָּל לְשׁוֹן, לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ יִכְרַעוּ וְיִפְלוּ, וְלִכְבוֹד
 91 שִׁמְךָ הַגָּדוֹל יִקָּר [- כְּבוֹד] יִתְּנוּ, וְיִקְבְּלוּ כָּלֵם עַל מַלְכוּתְךָ,

1 יִשְׂרָאֵל, לְחַיִּים וְלְשָׁלוֹם. בְּרוּךְ אַתָּה ה', הַמְּבַרְךָ אֶת עַמּוֹ
 2 יִשְׂרָאֵל בְּשָׁלוֹם'.
 3 וּבְתַפְלַת נַעֲלֶה יוֹם הַצּוּם - שֶׁל יוֹם הַכִּיפּוּרִים, אוֹמְרִין
 4 בְּבְרָכוֹת אֵלּוּ מְקוֹם [- בְּמִקּוֹם] 'זְכַרְנוּ לְחַיִּים', 'חֲתַמְנוּ
 5 לְחַיִּים' - שְׁבִתוּסַפַּת הַתְּפִילָה שֶׁל 'זְכַרְנוּ לְחַיִּים' יֵאמֵר 'חֲתַמְנוּ
 6 בְּמִקּוֹם 'זְכַרְנוּ'. וְכָל הַתּוֹסְפוֹת הָאֵלוּ מִנְּהַג מְקוֹמוֹת, וְיֵשׁ
 7 מְקוֹמוֹת שֶׁנִּהְיָו שְׁלֵא יוֹסִיפוּ דָבָר.
 8 מִנְּהַג פְּשוֹט שֶׁמְבַרְכִין בְּרַכָּה שְׁלִישִׁית - בְּרַכַּת 'אַתָּה קְדוֹשׁ'
 9 בְּנֶסֶח זֶה בְּשָׁנֵי יָמִים שֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה, כְּכָל תְּפִלָּה מְאֻרְבַּע
 10 הַתְּפִלוֹת. וְכֵן נִהְיָו מְקַצֵּת הָעַם לְבָרַךְ אוֹתָהּ בְּאוֹתוֹ הַנֶּסֶח
 11 כְּכָל תְּפִלָּה וְתַפְלָה מִחֲמַשׁ תְּפִלוֹת שֶׁל יוֹם הַפְּפוּרִים. וְזֶה
 12 הוּא נֶסֶח: 'אַתָּה קְדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קְדוֹשׁ, וְקְדוּשֵׁים כְּכָל יוֹם
 13 יְהִלּוּךָ סֵלָה. וְיִבְכּוּ תָן פַּחְדְּךָ ה' אֱלֹהֵינוּ עַל כָּל מַעֲשֵׂיךָ
 14 וְאֲמַתְךָ עַל כָּל מָה שֶׁבְּרַאתָ, וְיִירָאוּךָ כָּל הַמַּעֲשִׂים [- מַעֲשֵׂי
 15 יָדָךְ] וְיִשְׁתַּחֲוּוּ לְפָנֶיךָ כָּל הַבְּרוּאִים, וְיַעֲשׂוּ כָּלֵם אֲגַדָּה [-
 16 קְבוּצָה] אַחַת לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בְּלִבָּב שְׁלֵם, כְּמוֹ שֶׁיְדַעְנוּ ה'
 17 אֱלֹהֵינוּ שֶׁשְׁשֻׁלְטוֹן מְלַפְנֶיךָ, עוֹז בְּיָדְךָ וְגִבוּרָה בִּימִינְךָ, וְשִׁמְךָ
 18 נוֹרָא עַל כָּל מָה שֶׁבְּרַאתָ - שִׁמְךָ נִכְבַּד וּמְפוֹאָר עַל כָּל בְּרִיּוֹתֶיךָ.
 19 'יִבְכּוּ תָן כְּבוֹד לְעַמְּךָ, תְּהִלָּה לִירְאֵיךָ, תִּקְוָה [-בְּטַחוֹן]
 20 לְדוֹרְשֶׁיךָ, שְׂתַחֲוֹן פֶּה לְמַיְחֲלִים לְךָ - פִּתַּח אֶת פִּיהֶם שֶׁל
 21 הַמַּיְיחֲלִים לְךָ שִׁיְהַלְלוּךָ, שִׁמְחָה לְאֶרְצְךָ, שְׂשׂוֹן לְעִירְךָ, וְצַמִּיחַת
 22 קֶרֶן לְדוֹר, וְעִרְכַּת נֹר לְכֵן יִשִּׁי מְשִׁיחְךָ - וְתַעֲרוֹן נֹר אוֹר
 23 מַלְכוּת לְבֵן יִשִּׁי הַמּוֹשׁוּחַ בְּשִׁמְךָ הַמְּשַׁחָה שְׁלֵךְ. וְאֵז צִדִּיקִים יִרְאוּ
 24 וְיִשְׁמְחוּ, וְיִשְׁרִים יַעֲלוּ, וְחַסִּידִים בְּרִנָּה יִגִּילוּ, וְעוֹלָתָה
 25 תִּקְפָּץ פִּיהָ - אֲנָשִׁים רַשְׁעִים הַמְּחַפְּשִׁים עֲלֵיהָ, יִסְגְּרוּ אֶת פִּיהֶם
 26 וְיִיבוֹשׁוּ מִלְּדַבֵּר, וְכָל הַרְשָׁעָה בְּלָה פְּעֻשָׁן תִּכְלָה, כִּי תַעֲבִיר
 27 מִמְּשָׁלַת [- מַלְכוּת] זְדוֹן מִן הָאָרֶץ, וּמַלְכוּת הַעֲלִיזָה מְהֵרָה
 28 תַעֲקָר וְתִשָּׁבַר.
 29 וְתִמְלֹךְ אַתָּה הוּא ה' אֱלֹהֵינוּ מְהֵרָה עַל כָּל מַעֲשֵׂיךָ,
 30 בִּירוּשָׁלַם עִירְךָ, וּבְהַר צִיּוֹן מִשְׁפָּן כְּבוֹדְךָ, וְנִגְדַּד זְקִנְךָ כְּבוֹד
 31 - שִׁתְּרָאָה וְיִתְּלָה הַכְּבוֹד שֶׁהוּא הָאוֹר הָאוֹלִקִי לְעֵינֵי זְקֵנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
 32 כְּפֶתוּב (יִשְׁעִיה כד, כג) וְחִפְרָה הַלְּבָנָה וּבּוֹשָׁה הַחֲמָה -
 33 כְּלוֹמַר, שָׂאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ יִתְמַעַט מְרוּב בּוֹשָׁה, וְאוֹר הַלְּבָנָה הַמוֹעֲטָה מֵאוֹר
 34 הַשֶּׁמֶשׁ יִהְיֶה נֹסֵת לְגַמְרִי, וְכֵאלוֹ תַחֲפוּר וְתַסְתִּיר פְּנֵיהָ בְּאֶרֶץ, כִּי
 35 מֶלֶךְ ה' צָבָאוֹת בְּהַר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַם וְנִגְדַּד זְקֵנֵינוּ כְּבוֹד'.
 36 וְנִאָּמַר (שְׁמוֹת טו, יח) ה' יְמַלֵּךְ לְעֵלָם וְעַד'. וְנִאָּמַר (יִשְׁעִיה ה, טו)
 37 וְיִגְבֶּה ה' צָבָאוֹת בְּמִשְׁפָּט וְהָאֵל הַקְּדוֹשׁ יִקְדֵּשׁ
 38 בְּצִדְקָה. בְּרוּךְ אַתָּה ה', הַמְּלֹךְ הַקְּדוֹשׁ'.
 39 בְּרַכָּה אֲמַצְעֵית שֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה בְּעִרְבִית וְשַׁחֲרִית וּמִנְּחָה:
 40 'אַתָּה בְּחַרְתָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְרָצִיתָ בָּנוּ מִכָּל הַלְּשׁוֹנוֹת,
 41 וְקִדְשָׁתָנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְקִרְבַּתָּנוּ מִלְּפָנֶיךָ לְעִבּוֹדְךָ, וְשִׁמְךָ
 42 הַגָּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ עֲלֵינוּ קָרָאתָ.
 43 וְיִתְּנֵן לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ אֶת יוֹם טוֹב מְקַרָּא קִדְשׁ הַזֶּה, אֶת
 44 יוֹם הַזְּכוּרָן הַזֶּה, זְכוּרָן תְּרוּעָה בְּאַהֲבָה, זָכַר לִיצִיאַת
 45 מִצְרָיִם.

ראשון - שאנו עושים יום זה זכרון ליום הראשון שבו בראת את
העולם, 'פי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב'.
'ועל המדינות בו יאמר, אי זו לתרב, אי זו לשלום, אי זו
לרעב, אי זו לשבע. ובגרות בו יפקדו, להזכירם לחיים
ולמות. מי לא נפקד ביום הזה, פי זכר כל היצור לפניך
בא, מעשה איש ופקדתו ועלילות מצעדי גבר - מעשי האדם
שעושה כשהולך בארץ, מחשבות אדם ותחבולותיו - מעשיו
הרעים, ויצרי כל מעללי איש - מעשיו שנגרמים מצד היצר הטוב
ומצד היצר הרע. אשרי איש שלא ישפח, וכן אדם תאמץ
בך - יתחזק לעובדך, פי דורשיך לעולם לא יפלו, וגם לא
תכלים - תבייש לנצח כל החוסים בך.
'הלא את נח באהבה זכתה, ותפקדהו בהמון רחמיך,
בהביאך את מי המבול לשחת כל בשר מפני רע
מעלליהם. על פן זכרוננו בא לפניך ה' אלהינו, להרבות
נרעו כעפרות תבל - כעפר הארץ - וצאצאיו כחול הזים,
ככתוב בתורתך (בראשית ח, א) 'ויזכר אלהים את נח ואת
כל החיה ואת כל בהמה אשר אתו בתבה ויעבר אלהים
רוח על הארץ וישכו - נחו ושקטן המים'. וכתוב (שמות ב,
כד) 'וישמע אלהים את נאקתם - צעקתם ויזכר אלהים את
בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב'. וכתוב (ויקרא כ,
מ) 'וזכרתי את בריתי יעקוב ואת בריתי יצחק ואת
את בריתי אברהם וזכר והארץ זכור'.
'ובדברי קדש כתוב לאמר (תהלים קיא, ט - ז) 'זכר עשה
לנפלאותיו חנון ורחום ה' - בכל דור עושה ה' זכר למכות
המופלאות שעשה במצרים כיון שהוא חנון ורחום לצועקים אליו,
טרף נתן ליראיו - שנתן מזון לישראל יזכר לעולם בריתו'.
ונאמר (תהילים קה, ח) 'זכר לעולם בריתו דבר צנה לאלף
דור'. ונאמר (תהילים קו, מה) 'ויזכר להם בריתו וינחם כרב
חסדיו'.
'ועל ידי עבדי הנביאים כתוב לאמר (ירמיה ב, ב) 'הלך
וקראת באזני ירושלים לאמר פה אמר ה' זכרתי לך חסד
נעורייך אהבת פלולתיך, לכתך אחרי במדבר בארץ לא
ירועה'. וכתוב (יחזקאל טו, ט) 'וזכרתי אני את בריתי אותך
בימי נעוריך והקימותי לך ברית עולם'. וכתוב (ירמיה לא,
ט) 'הבן יקיר לי אפרים - כיני לעם ישראל אם ילד
שעשעים פי מדי דברי בו זכר אפרנו עוד על פן המו מעי
לו - ירבו רחמי עליו רחם ארחמנו, נאם - דברי ה''.
'אלהינו ואלהי אבותינו, יעלה ויבא יגיע יראה וכו', עד
'כי אל מלך רחום וחנון אתה'. וזכרנו בזכרון טוב
מלפניך, ופקדנו בפקדת ישועה ורחמים משמי שמי קדם
- מהשמים אשר מעל השמים שבראתם מימים ראשונים, וזכר לנו
ה' אלהינו את הברית ואת החסד ואת השבועה אשר
נשבעת לאברהם אבינו בהר המוריה, ותראה לפניך
העקדה שעקד את יצחק בנו על גבי המזבח, וכבש רחמינו
לעשות רצונך בלבב שלם. פן יכבשו רחמיך את פעסך,
ויגלו רחמיך על מדותיך - יהמו רחמיך ולא תדוננו מידה כנגד

ותמלך עליהם לעולם ועד, פי המלכות שלך היא,
ולעולמי עד תמלוך בכבוד, ככתוב בתורתך (שמות טו, יח)
'ה' ימלך לעולם ועד'. וכתוב (במדבר כג, כא) 'לא הביט און
ביעקב - ה' אינו שם על ליבו את מעשיהם הרעים של ישראל
הגלויים ונראים לפניו, ולא יראה עמל בישאל - ואינו מסתכל
בעינו על מחשבותיהם הרעות של ישראל, ה' אלהיו עמו
ותרועת - לשון חיבה ורעות מלך בו'. וכתוב (דברים לג, ה)
'יהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל'
- ה' שוכן בעם ישראל בזמן שהם חיים בשלום ואחדות זה עם זה.
'ובדברי קדש כתוב לאמר (תהלים כב, כט) 'פי לה'
המלוכה ומשל בגוים'. וכתוב (שם צג, א) 'ה' מלך גאות
לבש - לבש גאווה לבש ה' עז התאזר - לבש כוח אף תפון
תבל בל תמוט' - גם את העולם אתה הכנת שלא יהיה נוטה ליפול.
'ובכתוב (שם קמו, י) 'מלך ה' לעולם אלהיך ציון לדר ודר
הללויה'. וכתוב (שם כד, ז) 'שאו שערים ראשיכם וכו'.
'ועל ידי עבדי הנביאים נאמר (ישעיה מד, ו) 'פה אמר ה'
מלך ישראל וגאלו ה' צבאות אני ראשון ואני אחרון
ומבלעדי אין אלהים'. וכתוב 'ועלו מושעים בהר ציון
לשפט את הר עשו והיתה לה' המלוכה'. וכתוב (עובדיה
א, כא) 'והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה'
אחד ושמו אחד'. וכתוב כתוב לאמר (דברים ו, ז) 'שמע
ישאל ה' אלהינו ה' אחד'.
'אלהינו ואלהי אבותינו, מלך על כל העולם פלו בכבודך
וכו', עד 'ומלכותו בכל משלה'. 'קדשנו במצותיך וכו',
עד 'ודברך אמת וקיים לעד'. 'ברוך אתה ה', מלך על כל
הארץ, מקדש ישראל ויום הזכרון.
'היום הרת עולם - היום הוא כמו ההריון של העולם, כלומר,
שהיום נגזר על הבריות מה שיארע להן כל השנה. היום יעמיד
במשפט כל יצורי עולמים, אם כבדים או כעבדים. אם
כבדים, רחמנו ירחם אב על בנים, ואם כעבדים, עינינו
לך תלויות - מייחלות] עד שתחננו ותוציא לאור משפטנו
- שתצדיק אותנו בדן לטובה, קדוש'.
ברכה שניה: 'אתה זוכר מעשה עולם - מעשה בני האדם
הנעשים בעולם, ופוקד כל יצורי קדם - ואתה פוקד את כל מה
שיצרת מלפנים. לפניך נגלו כל תעלומות והמון נסתרות
שמבראשית - כל הנסתר מששת ימי בראשית גלוי וידוע לפניך.
פי אין שחקה לפני כסא כבודך ואין נסתר מנגד עיניך.
אתה זוכר את כל המפעל - לשון עשייה, כלומר אתה זוכר את
כל מעשך, וגם כל היצור לא נקחד מך - לא נמנע ממך
מחשבות לבבם. הכל גלוי לפניך ה' אלהינו, צופה - רואה
לרחוק, כלומר שרואה את העתיד לבוא ומביט עד סוף כל
הדורות, פי תביא חק לזכרון - שמביא את משפטם שבו נזכרו
עונותיהם להפקד בו כל רוח ונפש ולהזכר מעשים רבים
והמון בריות לאין תכלית - בלי סוף. מראשית פזאת
הודעת, ומלפנים אותה גלית - מתחילת העולם הודעת וגלית
שיום זה הוא יום הדין. זה היום תחלת מעשיך, זכרון ליום

הרמב"ם המבואר - מהדורת חיטריק

47 בְּשִׂמְחַת עוֹלָם. וְשֵׁם נַעֲשֶׂה לְפָנָיִךְ כַּמְצָנָה עֲלֵינוּ בְּתוֹרָתְךָ
48 עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדְּךָ וְיָבִיִּים שִׂמְחַתְכֶם וְכַמְצוֹדֵיכֶם וּבְרֵאשֵׁי
49 חַדְשֵׁיכֶם וְתַקְעוּתְכֶם בְּחַצְצֹרֹת עַל עֲלִיתְכֶם וְעַל זִכְחֵי
50 שְׁלֵמֵיכֶם וְהָיוּ לְכֶם לְזִכְרוֹן לְפָנָי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם.
51 כִּי שׁוֹמֵעַ קוֹל שׁוֹפֵר אֶתְּהָ מֵעוֹלָם, וּמֵאֲזִין תְּרוּעָה וְאִין
52 דוֹמָה לָּךְ. בְּרוּךְ אַתָּה ה', שׁוֹמֵעַ קוֹל תְּרוּעַת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל
53 הַיּוֹם בְּרַחֲמִים.

54 הַיּוֹם הֵרַת עוֹלָם. הַיּוֹם יַעֲמִיד בְּמִשְׁפַּט כָּל יִצְוָרֵי עוֹלָם,
55 אִם כְּבָנִים אוֹ כְּעַבְדִּים, אִם כְּבָנִים, רַחֲמָנוּ כְּרַחֵם אָב עַל
56 בָּנִים. וְאִם כְּעַבְדִּים, עֵינֵינוּ לָךְ תְּלוּיּוֹת עַד שֶׁתִּחַנְּנֵנוּ וְתוֹצִיא
57 לָאוֹר מִשְׁפָּטָנוּ, קְדוֹשׁ.

58 בְּרַכָּה אֲמַצְעִית שֶׁל יוֹם צוֹם הַכַּפּוּרִים כְּעַרְבִית וְשַׁחְרִית
59 וּמִנְחָה וְנִצְלוּ: 'אַתָּה בְּחַרְתָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְרִצִּיתָ בָּנוּ
60 מִכָּל הַלְּשׁוֹנוֹת, וְקִדְשָׁתָנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְקִרְבַּתָּנוּ מִלְּכַנּוּ
61 לְעַבְדוֹתֶיךָ, וְשָׁמַךְ הַגְּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ עֲלֵינוּ קְרָאתָ.

62 וְתַתֵּן לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ אֶת יוֹם מְקַרָּא קִדְשׁ, אֶת יוֹם
63 הַכַּפּוּרִים הַזֶּה, לְמַחֲלָה וְלִסְלִיחָה וְלִכְפּוֹר בּוֹ עַל כָּל
64 עֲוֹנוֹתֵינוּ בְּאַהֲבָה, וְזָכַר לִיצִיאַת מִצְרָיִם.

65 'אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, יַעֲלֶה וְיָבֵא וְכוּ', עַד 'כִּי אֵל מְלָךְ
66 רַחוּם וְחַנוּן אַתָּה.

67 'אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, מַחֵל לְעֲוֹנוֹתֵינוּ בַּיּוֹם צוֹם
68 הַכַּפּוּרִים הַזֶּה, מִחָה וְהַעֲבֵר פְּשָׁעֵינוּ מִנְּגִיד עֵינֶיךָ, כְּאָמֹר
69 (ישעיה מג, כה) 'אֲנָכִי אֲנָכִי הוּא מַחָה פְּשָׁעֶיךָ לְמַעַנִי
70 וְחַטָּאתֶיךָ לֹא אֲזַכֵּר'. וְנֶאֱמַר (שם מד, כב) 'מַחֲיִיתִי כָעַב
71 פְּשָׁעֶיךָ - אִמַּחַק אֶת עֵבִירוֹתֶיךָ שֶׁשָׁעִית כְּמוֹד, כְּמוֹ שֶׁהָרוּחַ מְפֹרֶת
72 אֶת הָעֵנַן הַחֲשׁוּךְ, וְכַעֲנַן חַטָּאתֶיךָ - שֶׁאִמַּחַק אֶת עֵבִירוֹתֶיךָ שֶׁשָׁעִית
73 בְּשׁוֹגֵג, כְּמוֹ שֶׁהָרוּחַ מְפֹרֶת אֶת הָעֵנַן שֶׁאִינוּ חֲשׁוּךְ, שׁוֹבָה אֵלַי כִּי
74 גֹּאֲלֶתֶיךָ'. וְכָתוּב (ויקרא טז, ז) 'כִּי בַּיּוֹם הַזֶּה יִכְפַּר עֲלֵיכֶם
75 לְטָהָר אֶתְּכֶם מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לְפָנָי ה' תִּטְהַרְוּ'. כִּי אַתָּה
76 סִלַּחְתָּ לְיִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם - כְּלוֹמַר, בְּכָל הַזְּמַנִּים, וּמִתְּלַן
77 לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל, וּמִבְּלַעְדֶּיךָ אִין לָנוּ מְלָךְ מוֹחֵל וְסוֹלַח.

78 'אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, מְלָךְ עַל כָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ בְּכַבְדְּךָ
79 וְכוּ', עַד 'וּמְלַכּוֹתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה. קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ, וְתַן
80 חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ, וְשִׁבְעֵנוּ מִטּוֹבְךָ וְשִׂמַּח נַפְשָׁנוּ בִישׁוּעָתְךָ,
81 וְטָהָר לְבַנּוּ לְעַבְדְּךָ בְּאַמְתּוֹ. וְדַבְּרָךְ אֶמֶת וְקַיִם לְעַד. בְּרוּךְ
82 אַתָּה ה', מְלָךְ עַל כָּל הָאָרֶץ, מוֹחֵל וְסוֹלַח לְעֲוֹנוֹת עַמּוֹ בֵּית
83 יִשְׂרָאֵל, מִקִּדְשׁ יִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַכַּפּוּרִים.

84 בְּרַכָּה אֲמַצְעִית שֶׁל מוֹסַף שֶׁל בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים: 'אַתָּה בְּחַרְתָּנוּ
85 מִכָּל הָעַמִּים וְכוּ', עַד 'זָכַר לִיצִיאַת מִצְרָיִם'. וּמִפְּנֵי
86 חַטָּאתֵינוּ וְכוּ', עַד 'תְּמִידִין כְּסָדְרָן וּמוֹסָפִין בְּהַלְכָתְךָ.

87 וְאַתָּה מוֹסָפֵי יוֹם מְקַרָּא קִדְשׁ הַזֶּה, יוֹם צוֹם הַכַּפּוּרִים הַזֶּה,
88 נַעֲשֶׂה וְנִקְרִיב לְפָנָיִךְ כַּמְצוֹת רְצוּנָךְ, כְּמוֹ שֶׁכְּתַבְתָּ עֲלֵינוּ
89 בְּתוֹרָתְךָ עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדְּךָ.

90 'אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ מַחֵל לְעֲוֹנוֹתֵינוּ בַּיּוֹם הַזֶּה וְכוּ',
91 עַד 'וּמִבְּלַעְדֶּיךָ אִין לָנוּ מְלָךְ מוֹחֵל וְסוֹלַח'.

92 'אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, מְלָךְ עַל כָּל הָעוֹלָם וְכוּ', עַד

1 מִידָה, וְתַתְּנָה עִמָּנוּ בְּמִדַּת רַחֲמִים וְאַל תַּתְּנָה עִמָּנוּ בְּמִדַּת
2 הַדִּין, וּבַעֲבוּר שְׁמֶךָ הַגְּדוֹל יְשׁוּב אַפְּךָ מֵעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל
3 וּמֵעִירְךָ וּמִנְחַלְתְּךָ. וְקַיִם לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ אֶת הַדְּבָר
4 שֶׁהַכְּתוּב בְּתוֹרָתְךָ עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדְּךָ 'וְזָכַרְתִּי לָהֶם
5 בְּרִית רֵאשִׁנִּים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מִצִּרְיָם לְעֵינֵי
6 הַגּוֹיִם לְהִיּוֹת לָהֶם לְאַלְהִים אֲנִי ה''. כִּי זָכַר כָּל הַנְּשַׁכַּחוֹת
7 אֶתְּהָ מֵעוֹלָם, כִּי אִין שִׁכַּחָה לְפָנָי כִּסָּא כְבוֹדְךָ, וְעַקְדַת
8 יִצְחָק אֲבִינוּ לְיַרְעוּ הַיּוֹם תִּזְכֹּר. בְּרוּךְ אַתָּה ה', זָכַר
9 הַבְּרִית.

10 הַיּוֹם הֵרַת עוֹלָם. הַיּוֹם יַעֲמִיד בְּמִשְׁפַּט כָּל יִצְוָרֵי עוֹלָם,
11 אִם כְּבָנִים אוֹ כְּעַבְדִּים, אִם כְּבָנִים, רַחֲמָנוּ כְּרַחֵם אָב עַל
12 בָּנִים. וְאִם כְּעַבְדִּים, עֵינֵינוּ לָךְ תְּלוּיּוֹת עַד שֶׁתִּחַנְּנֵנוּ וְתוֹצִיא
13 לָאוֹר מִשְׁפָּטָנוּ, קְדוֹשׁ.

14 בְּרַכָּה שְׁלִישִׁית: 'אַתָּה נִגְלִיתָ בְּעֵנֵךְ כְּבוֹדְךָ עַל עַם קְדוֹשְׁךָ
15 לְדַבֵּר עִמָּהֶם. מִן הַשָּׁמַיִם הִשְׁמַעְתָּם קוֹלְךָ, וְנִגְלִיתָ עֲלֵיהֶם
16 בְּעַרְפְּלֵי טָהָר - בְּאוֹר בְּהִיר וְצַח. גַּם כָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ חַל -
17 פָּתוּחַ מִלְּפָנֶיךָ, וּבְרִיּוֹת בְּרֵאשִׁית - וְהַבְּרִיּוֹת שֶׁנִּבְרְאוּ מִבְּרֵאשִׁית
18 חָרְדוּ מִמֶּךָ, בְּהַגְלוֹתְךָ מִלְּכַנּוּ עַל הָרַם סִינַי לְלַמֵּד לְעַמְּךָ
19 תּוֹרָה וּמִצְוֹת, וְתִשְׁמַעַם אֶת הוֹד [הַדָּר] קוֹלְךָ, וְדַבְּרוֹת
20 קְדוֹשְׁךָ מִלְּחַבֵּי אֵשׁ - שֶׁהַדִּיבּוּר שֶׁל עֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת הֵיחָ יוֹצֵא
21 בְּלַהֲבוֹת אֵשׁ מִפִּי ה'. בְּקוֹלוֹת וּבְרַקִּים עֲלֵיהֶם נִגְלִיתָ, וּבְקוֹל
22 שׁוֹפֵר עֲלֵיהֶם הוֹפַעְתָּ. כְּכַתוּב בְּתוֹרָתְךָ (שְׁמוֹת יט, טז) 'וַיְהִי
23 בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיּוֹת הַבְּקָר וַיְהִי קוֹל וּבְרַקִּים וְעָנַן כְּבוֹד עַל
24 הָהָר וְקוֹל שׁוֹפֵר חֲזָק מְאֹד וַיִּתְּרַד כָּל הָעָם אֲשֶׁר בְּמַחֲנֶה.
25 וְכָתוּב (שְׁמוֹת יט, יט) 'וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחֲזָק מְאֹד מֹשֶׁה
26 יָדַבֵּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֵנוּ בְּקוֹל'. וְכָתוּב (שְׁמוֹת כ, טז) 'כָּל הָעָם
27 רָאִים אֶת הַקּוֹלוֹת וְאֶת הַלְּפִידִם וְאֶת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת הָהָר
28 עָשָׂן וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנְעוּ- [הַזּוֹדְעוֹ, וְנִסּוּגוֹ לְאַחֲרוֹר] וַיַּעֲמִדוּ
29 מִרַחֲקָ'.

30 וּבְדַבְּרֵי קְדוֹשְׁךָ כְּתוּב לְאָמֹר (תהילים מז, ו) 'עֲלֶה אֱלֹהִים
31 בְּתוֹרַעַת ה' בְּקוֹל שׁוֹפֵר'. וְכָתוּב (תהילים צח, ו) 'בְּחַצְצֹרוֹת
32 וּקוֹל שׁוֹפֵר הָרִיעוּ לְפָנָי הַמְּלָךְ ה''. וְכָתוּב (תהילים קט) 'הִלְלוּ
33 יְהוָה הִלְלוּ אֵל בְּקִדְשׁוֹ וְכוּ', עַד 'תְּהַלֵּל יְהוָה הִלְלוּ יְהוָה'.

34 יְעַל יְדֵי עַבְדֶּיךָ הַנְּבִיאִים נֶאֱמַר (ישעיה יח, א) 'כָּל יִשְׂבֵי תֵבֵל
35 וְשִׁכְנֵי אֶרֶץ כְּנַשָּׂא גַם הָרִים - כְּמוֹ הַרמַת דָּגַל תִּרְאוּ וְכִתְקַע
36 שׁוֹפֵר תִּשְׁמַעוּ'. וְכָתוּב (ישעיה כז, יג) 'וַיְהִי בַּיּוֹם הַהוּא
37 יִתְקַע בְּשׁוֹפֵר גְּדוֹל וּבָאוּ הָאֲבָדִים בְּאֶרֶץ אֲשׁוּר וַיִּהְיֶה-חַיִּים
38 בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לָהּ בְּהַר הַקִּדְשׁ בִּירוּשָׁלַיִם'.
39 וְכָתוּב (זכריה ט, יד) 'וַיְהִי עֲלֵיהֶם יִרְאָה וַיִּצָּא כְּבָרֶךְ חֲצוֹ -
40 יֵצֵא חֲצוֹ עַל הָאוֹיֵב כְּמַהֲרֵת הַבְּרַק וְה' אֱלֹהִים בְּשׁוֹפֵר יִתְקַע
41 וְהִלֵּךְ בְּסַעֲרוֹת תִּמְנָן - יִלַּךְ בְּשֵׁטֶף וּבְרוּחַ סַעֲרָה לְהַחֲרִיב אֶת הָעִיר
42 הַיּוֹשֵׁבֶת בְּדוֹרְמָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, ה' צָבָאוֹת יִגַּן עֲלֵיהֶם' כֵּן תִּגַּן
43 עַל עַמְּךָ בְּשִׁלּוֹמְךָ.

44 יִתְקַע בְּשׁוֹפֵר גְּדוֹל לְחִירוֹתֵנוּ, וְשֵׂא גַם לְקִבוּץ גְּלוֹתֵינוּ,
45 וְקָרֵב פְּזוֹרֵינוּ מִבֵּין הַגּוֹיִים, וְנִפְּצוֹתֵינוּ כְּפִי מִיִּרְפַּתֵי אֶרֶץ,
46 וְהִבְיָאנוּ לְצִיּוֹן עִירְךָ בְּרָנָה, וְלִירוּשָׁלַיִם בֵּית מִקְדְּשְׁךָ

46 הכורות מחיי העולם הבא, ועל חטאים שאנו חִבֵּינן עליהן
 47 ארבע מיתות בית דין, חִנֵּק וְהָרַג שְׂרָפָה וּסְקִילָה.
 48 'על הגְלוּיִים לָנוּ וְעַל שְׂאִינָן גְלוּיִין לָנוּ, הַגְלוּיִים לָנוּ, פָּכַר
 49 אֲמִרָנוּם לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ, וְשְׂאִינָן גְלוּיִין לָנוּ, חֲטֵאנוּ עַל
 50 בָּלָם, וְאַתָּה יוֹדֵעַ כָּל הַנְּסֻתוֹת, כְּפָתוּב (דברים כט, כח)
 51 'הַנְּסֻתוֹת לָהּ' אֱלֹהֵינוּ וְהַנְּגִלַת לָנוּ וְלִכְנֵינוּ עַד עוֹלָם
 52 לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת. כִּי אַתָּה סֵלְחֵן
 53 לְיִשְׂרָאֵל וּמְחַלֵּן לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל, וּמְבַלְעֵדֶיךָ אֵין לָנוּ מִלֶּךָ
 54 מוֹחֵל וְסוֹלַח.
 55 'אֱלֹהֵי, עַד שְׁלָא נּוֹצְרֵתִי אֵינִי כְּדָאי - לִפְנֵי שְׁנוּצְרֵתִי לֹא הֵייתִי
 56 חֶשׁוּב וְהַגּוֹן לְהַיּוֹצֵר, וְעַכְשָׁו שְׁנוּצְרֵתִי כְּאֵלוֹ לֹא נּוֹצְרֵתִי - אֵינִי
 57 כְּלוּם וְמָה חֲשִׁיבוּתִי, שְׁהֵי עִפְרָ אֵנִי בְּחֵי, קָל וְחֶמֶר בְּמִיתָתִי.
 58 תְּרִי אֵנִי לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי כְּכִלִּי מֵלֵא בּוֹשָׁה וְכַלְמָה. 'הֵי רְצוֹן
 59 מִלְּפָנֶיךָ שְׁלֵא אֲחַטָּא, וְמָה שְׁחַטָּאתִי מֵרַק [- תשטוף ותדיח],
 60 בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים, אֲבָל לֹא עַל יְדֵי סְפוּרִין, 'הֵי רְצוֹן אֲמָרִי
 61 פִּי וְכוּ'.'
 62 פְּסָדֵר הֵזָה מִתּוֹדָה בְּעִרְבֵית וְשַׁחֲרִית וּמוֹסָף וּמִנְחָה, בֵּין
 63 יְחִיד בֵּין שְׁלִיחַ צְבוּר. וְהַיְחִיד אֲמָר וְדוּי זֶה אַחַר תְּפִלָּתוֹ,
 64 אַחַר שְׁגוּמָר 'שִׁים שְׁלוֹם', קִדְם שְׁפִסְסַע שְׁלֵשׁ פְּסִיעוֹת.
 65 וְשְׁלִיחַ צְבוּר אֲמָרוּ בְּאֲמִצַּע בְּרִכָּה אֲמִצְעִית, קִדְם שְׁאִמְרוּ
 66 'אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, מְחַל לְעוֹנוֹתֵינוּ וְכוּ', מִתּוֹדָה
 67 וְדוּי פְּסָדֵר הֵזָה, וְאַחַר כֵּן אֲמָר 'מְחַל לְעוֹנוֹתֵינוּ בְּיוֹם
 68 צוּם הַכְּפוּרִים וְכוּ'.
 69 בְּנִעִילָה מִתּוֹדָה פְּסָדֵר הֵזָה, אֲמָר: 'מָה נֹאמַר לְפָנֶיךָ יוֹשֵׁב
 70 מְרוֹם, מָה נְסַפֵּר לְפָנֶיךָ שׁוֹכֵן שְׁחֻקִים, כִּי עוֹנוֹתֵינוּ רַבּוּ
 71 מִלְּמִנּוֹת, וְחַטָּאתֵינוּ עֲצָמוּ מִלְּסַפֵּר. מָה אָנוּ, מָה חַיֵּינוּ, מָה
 72 חֲסִדֵּנוּ, מָה צְדָקָנוּ, מָה מַעֲשֵׂינוּ. מָה נֹאמַר לְפָנֶיךָ ה'
 73 אֱלֹהֵינוּ, הֲלֹא כָּל הַגְּבוּרִים כְּאֵין לְפָנֶיךָ, וְאֲנָשֵׁי הַשָּׁם -
 74 שְׁמֵם הוֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם בְּכָל הָעוֹלָם כְּלֵא הֵי, וְחֻקֵּימָם כְּבִלֵי מִדְּעָה,
 75 וְנִבְנוּיִם כְּבִלֵי הַשֶּׁבֶל, כִּי כָּל מַעֲשֵׂינוּ תָהוּ - כַּשְׂמָמָה, שְׁאִינִם
 76 חֲשׁוּבִים, וְיָמֵי חַיֵּינוּ הִבֵּל לְפָנֶיךָ, כְּפָתוּב בְּדָבָרֵי קִדְשֶׁךָ (קהלת
 77 ג, יט) 'וּמֹתֵר הָאֲדָם מִן הַבְּהֵמָה אֵין כִּי הַכֵּל הַכֵּל'.
 78 'אֲבָל אַתָּה הַבְּדִלְתָּ אֲנוֹשׁ מֵרֵאשׁ, וְתִפְרִיהוּ לַעֲמֵד לְפָנֶיךָ -
 79 אַתָּה בְּרִצּוֹן יִצְרַת אֶת הָאָדָם וְהַבְּדִלְתָּ אוֹתוֹ מִכָּל הַבְּרִיאָה כַּדִּי
 80 שִׁירְתָּךְ, וְאִפִּילוֹ שְׁאִין בְּכַךְ תַּכְלִית, כִּי מִי יֵאמַר לָךְ מָה תַעֲשֶׂה,
 81 וְאִם יִצְדַּק מָה יִתֵּן לָךְ - שְׂגָם אִם יִהְיֶה צְדִיק אֵינוּ נוֹתֵן לָהּ בּוֹה
 82 כְּלוּם, כִּיִּן שֶׁהֵכֵל שֶׁל ה'. וְתִתֵּן לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ אֵת יוֹם
 83 הַכְּפוּרִים הַזֶּה, קֶץ [- סוף] מְחִילָה לְכָל חַטָּאתֵינוּ, לְמַעַן
 84 נִחְדַּל מֵעַשְׂק דְּרֵינוּ - שְׁנוּשׁוּב מִחַטָּאתֵנוּ וּנְפִסֵּק לְגוֹל, וְנָשׁוּב
 85 לַעֲשׂוֹת חֻקֵי רְצוֹנְךָ בְּלִבְבֵנוּ שְׁלָם, כְּדָבָר שְׁנֹאמַר (ישעיה נה,
 86 ו) 'דְּרָשׁוּ ה' בְּהִמְצָאוֹ קְרָאָהוּ בְּהִיּוֹתוֹ קְרוֹב, יַעֲזוּב רָשָׁע
 87 דְּרָכּוֹ וְאִישׁ אֲוֵן מִחֲשַׁבְתּוֹ וְיֹשֵׁב אֶל ה' - יַעֲזוּב אֶת מַחֲשַׁבְתּוֹ
 88 הַכּוֹזֵבוֹת וְיִתְחַלֵּל לְהֵאֲמִין בָּהּ' וְיִרְחַמְהוּ וְאֵל אֱלֹהֵינוּ כִּי יִרְבֶּה
 89 לְסִלּוֹת. וְאַתָּה אֱלֹהֵי סְלִיחוֹת, טוֹב וּמְטִיב, חֲנּוּן וְרַחוּם,
 90 אֲרָךְ אֲפִים וְרַב חֶסֶד, מְרַבֵּה לְהַשִּׁיב [- להחזיר], רוֹצֵה
 91 בְּתִשְׁבָּתֵן שֶׁל רְשָׁעִים וְאֵין אַתָּה חַפֵּץ בְּמִיתַתָּן, שְׁנֹאמַר

1 'וּמְלִכּוֹתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה'. 'קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְכוּ', עַד
 2 'מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל יוֹם הַכְּפוּרִים'.
 3 נְהַגוּ הָעָם בְּכָל תְּפִלוֹת הַמוֹסָפִין, כְּשֶׁהוּא אֲמָר 'כְּמוֹ
 4 שְׁכַתְּבָתָה עֲלֵינוּ בְּתוֹרָתְךָ עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדְּךָ, מִזְכִּיר
 5 קְרִבּוֹת אוֹתוֹ הַיּוֹם כְּמוֹ שֶׁהֵן כְּתוּבִין בְּתוֹרָה, וְקוֹרָא אוֹתָן
 6 הַפְּסוּקִים. וְאִם לֹא הַזְכִּיר, בֵּינָן שְׁאֲמַר 'כְּמוֹ שְׁכַתְּבָתָה
 7 עֲלֵינוּ בְּתוֹרָתְךָ', שׁוֹב אֵינוּ צְרִיךְ.
 8 גִּסְח הַדְּוּי שֶׁל יוֹם הַכְּפוּרִים: 'אֲנָא אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ
 9 תְּבֵא לְפָנֶיךָ תְּפִלָּתֵנוּ, וְאֵל תַּתְּעַלֵּם מִלְּכָנוּ מִתְחַנְּתָנוּ, שְׂאִין
 10 אָנוּ עֲוֵי פְּנִים וְקָשִׁי עֲרָךְ - שְׁאִינּוּ מוֹנַעִים אֶת עַצְמָנוּ מִלְּהַחֲזִיר
 11 אֶת עוֹרְפָנוּ כְּשֶׁאַתָּה קוֹרָא לָנוּ, שְׁנֹאמַר לְפָנֶיךָ צְדִיקִים אֲנַחְנוּ
 12 וְלֹא חֲטָאנוּ, אֲבָל [- לשון אמת הדברים] חֲטָאנוּ אֲנַחְנוּ
 13 וְאֲבוֹתֵינוּ. אֲשַׁמְנוּ, בְּגִדְנוּ, גְּזַלְנוּ, דְּבַרְנוּ דְּפִי - דִּיבַרְנוּ רַעָה
 14 וְדַבְרֵי גְּנָאי אִישׁ עַל רַעְהוּ שְׁלֵא בְּפָנֵינוּ, הַעֲוִינוּ, וְהִרְשַׁעְנוּ, וְדָנוּ -
 15 עֲשִׂינוּ עֲבִירוֹת בְּמִזֵּד, חֲמַסְנוּ - גּוֹלְנוּ דְּבָרִים קִטְנִים שְׁאִין בְּהֵם עֲרָךְ
 16 שֶׁל פְּרוּטָה, טְפִלָּנוּ שְׁקָר - חִיבַרְנוּ טַעֲנוֹת כַּדִּי לְהַעֲמִיד אֶת הַשְּׁקָר,
 17 יַעֲצָנוּ רַע, כְּזָבְנוּ - שִׁיקְנוּ, לְצָנוּ, מְרַדְּנוּ, נֹאצְנוּ - בִּיזֵינוּ,
 18 סָרְרָנוּ - סָרְנוּ מִמִּצְוֹתֶיךָ, עֲוִינוּ - עִיקְמָנוּ דְּרַכְנוּ, פִּשְׁעָנוּ, צָרְרָנוּ
 19 - הֵינּוּ צוּרִים זֶה לָזֶה, קָשִׁינוּ עֲרָךְ, רִשְׁעָנוּ, שַׁחֲתָנוּ - הִרְסָנוּ
 20 וְקַלְקַלְנוּ אֶת דְּרַכְנוּ, תַּעֲוִינוּ - בְּדַרְכְּנוּ, שֶׁהִלְכְנוּ אַחַר יִצְרוֹ, תַּעֲבָנוּ
 21 - עֲשִׂינוּ מַעֲשֵׂי תוֹעֵבָה וְשַׁקֵּץ, תַּעֲתַעְנוּ - לְעַגְנוּ לְאַחֵרִים. סָרְנוּ
 22 מִמִּצְוֹתֶיךָ וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ הַטּוֹבִים וְלֹא שָׁוָה לָנוּ - וְלֹא עֲלַתָּה
 23 בִּירְדֵינוּ הַצִּלַּחַה, וְאַתָּה צְדִיק - הֲרִין עִמָּךְ עַל כָּל הַבָּא עֲלֵינוּ,
 24 כִּי אֲמַת עֲשִׂיתָ וְאַנַּחְנוּ הִרְשַׁעְנוּ.
 25 'מָה נֹאמַר לְפָנֶיךָ יוֹשֵׁב מְרוֹם, וְמָה נְסַפֵּר לְפָנֶיךָ שׁוֹכֵן
 26 שְׁחֻקִים [- שמים], הֲלֹא הַנְּסֻתוֹת וְהַנְּגִלוֹת אַתָּה יוֹדֵעַ. אַתָּה
 27 יוֹדֵעַ רְוֵי עוֹלָם וְתַעֲלוּמוֹת סִתְרֵי כָּל חַי, אַתָּה חוֹפֵשׁ כָּל
 28 תְּדָרֵי בָטָן וְרוֹאֶה כְּלִיּוֹת וְלֵב - אַתָּה מַחֲפֵשׁ וְרוּאָה אֶת כָּל
 29 הַמַּחֲשָׁבוֹת וְהַעֲצוֹת שֶׁבְּקַרְבַּ הָאָדָם, וְאֵין כָּל דְּבָר נֶעְלָם מִמֶּךָ,
 30 וְאֵין נִסְתָּר מִמֶּךָ עֵינֶיךָ. 'הֵי רְצוֹן וְרַחֲמִים מִלְּפָנֶיךָ ה'
 31 אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתַּמַּחֵל לָנוּ עַל כָּל חַטָּאתֵינוּ,
 32 וְיִחַכְפֵּר לָנוּ עַל כָּל עוֹנוֹתֵינוּ, וְתִסְלַח לְכָל פִּשְׁעֵינוּ.
 33 וְעַל חֲטָא שְׁחַטָּאוּ לְפָנֶיךָ בְּשִׁנְגָה, וְעַל חֲטָא שְׁחַטָּאוּ
 34 לְפָנֶיךָ בְּדוֹן. וְעַל חֲטָא שְׁחַטָּאוּ לְפָנֶיךָ בְּסִתָּר, וְעַל חֲטָא
 35 שְׁחַטָּאוּ לְפָנֶיךָ בְּגִלוּי. וְעַל חֲטָא שְׁחַטָּאוּ לְפָנֶיךָ בְּאִנְס,
 36 וְעַל חֲטָא שְׁחַטָּאוּ לְפָנֶיךָ בְּרְצוֹן. וְעַל חֲטָאִים שְׁאֵנוּ חִבֵּינן
 37 עֲלֵיהֶן עֲשָׂה - שְׁחַטָּאוּ כְּשֶׁעֲבַרְנוּ וּבִטְלָנוּ מִצְוֹת עֲשָׂה, וְעַל
 38 חֲטָאִים שְׁאֵנוּ חִבֵּינן עֲלֵיהֶן לֹא תַעֲשֶׂה שְׁנֵתֵק לַעֲשָׂה -
 39 שְׁחַטָּאוּ כְּשֶׁעֲבַרְנוּ עַל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁאִם עוֹבְרִים עֲלֵיהֶן, יִכּוּלִים
 40 לְתַקְנָה עַל יְדֵי קִיוּם מִצְוֹת עֲשָׂה הַכְּתוּבָה אַחֲרֶיהָ, וְאֵנוּ לֹא קִיִּמְנוּ אֶת
 41 הַעֲשָׂה, וְעַל חֲטָאִים שְׁאֵנוּ חִבֵּינן עֲלֵיהֶן לֹא תַעֲשֶׂה - שְׁחַטָּאוּ
 42 כְּשֶׁעֲבַרְנוּ עַל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְעַל חֲטָאִים שְׁאֵנוּ חִבֵּינן עֲלֵיהֶן
 43 קְרָבָן, וְעַל חֲטָאִים שְׁאֵנוּ חִבֵּינן עֲלֵיהֶן מִלְּקוֹת אֲרַבְעִים,
 44 וְעַל חֲטָאִים שְׁאֵנוּ חִבֵּינן עֲלֵיהֶן מִיתָה בְּיְדֵי שְׁמַיִם, וְעַל
 45 חֲטָאִים שְׁאֵנוּ חִבֵּינן עֲלֵיהֶן פֶּת - שְׁחַטָּאוּ כְּשֶׁעֲבַרְנוּ עַל עֲבִירוֹת

הרמב"ם המבואר - מהדורת חיטריק

1 כל העולמים - סלע וחוזק כל העולמות, שכל העולמות נשענים עליו
 2 ומתקיימים ממנו, צדיק בכל הדורות - שאתה מונע כעסך לכמה
 3 דורות, האל הנאמן, האומר ועושה, מדבר ומקיים, אשר כל
 4 דבריו האמת והצדק. נאמן אתה הוא ה' אלהינו, ונאמנים
 5 דבריו, דבר מדבריו אחר לא ישוב ריקם - שדיבור מתקיים
 6 ואינו יוצא לחינם, כי אל נאמן אתה. ברוך אתה ה', האל
 7 הנאמן בכל דבריו.
 8 ירחם על ציון, כי היא בית [מקום חיינו. לעגמת [עצובת]
 9 נפש תנקם נקם מהרה בימינו, ותבנה מהרה. ברוך אתה
 10 ה', בונה ירושלים.
 11 את צמח דוד מהרה תצמיח, וקרנו תרום בישועתך. ברוך
 12 אתה ה', מגן דוד.
 13 על התורה ועל הנביאים ועל יום המנוח הזה, שנתתה
 14 לנו ה' אלהינו לקדשה לכבוד ולתפארת, על הכל אנו
 15 מקריין את שמך. ברוך אתה ה', מקדש השבת.
 16 וכיום טוב הוא אומר ועל יום טוב מקרא קדש הזה,
 17 שנתתה לנו לששון ולשמחה. ברוך אתה ה', מקדש
 18 ישראל והמנים. ואם היה שבת ויום טוב, כולל שניהן
 19 וחותרם 'מקדש השבת וישראל והמנים'. כנסת שהוא
 20 חותרם בתפלה בכרכה אמצעית באותו היום, כך הוא
 21 חותרם בכרכה אחרונה זו.
 22 הענינות שנהגו רב העם לקרות מן הנביאים בכל שבת
 23 ושבת ומפטירין בהן, אלו הן:
 24 'בראשית': 'הן עבדי אתמך בו', עד 'אלה הדברים עשיתם
 25 ולא עזבתם', בישעיה (מב, טז).
 26 'אלה תולדת נח': 'רני עקרה לא ללה', בישעיה (נד, א),
 27 עד 'הטו אונכם ולכו אלי' (שם נה, ג).
 28 'לך לך': 'יאל מי תדמיני ואשנה', עד 'כי אני ה' אענם
 29 אלהי ישראל לא אעזבם', בישעיה (מ, כה - מא, יז).
 30 'ירא אליו': 'ואשה אחת מנשי וכו'', עד 'ותשא את בנה
 31 ותצא, במלכים (ב' ד, א' ו').
 32 'יהיה חיי שרה': תחלת ספר מלכים (א' א, א), עד 'יהי אדני
 33 המלך דוד לעלם' (שם, לא).
 34 'אלה תולדת יצחק': 'משא דבר ה' אל ישראל ביד
 35 מלאכי', עד 'וערבה לה וכו'', בתרי עשר (מלאכי א, א - ג, ט).
 36 'יצא יעקב': 'ועמי תלואים למשוכתי וכו'', עד 'ובנביא
 37 העלה וכו'', בתרי עשר (הושע יא, ז - יב, יד).
 38 'ישלח יעקב': 'חזון עבדיה', עד סוף ספרו, בתרי עשר
 39 (עובדיה א, א - כ).
 40 'ישב יעקב': 'על שלשה פשעי ישראל וכו'', עד 'אריה
 41 שאג מי לא ירא וכו'', בתרי עשר (עמוס ב, ו - ג, ח).
 42 'יהיה מקץ': 'ויקץ שלמה והנה חלום וכו'', עד 'יהי המלך
 43 שלמה מלך על כל ישראל', במלכים (א' ג, ט - ד, א).
 44 'ויגש אליו': 'ואתה בן אדם קח לך עץ אחד וכו'', עד
 45 'וידעו הגוים כי אני ה' וכו'', ביחזקאל (לז, טז - טז).

1 (יחזקאל לג, יא) 'חי אני נאם ה' אלהים אם אֶחַפֵּץ בְּמוֹת
 2 הַרְשָׁע כִּי אִם בְּשׁוּב רָשָׁע מִדְּרָכּוֹ וְחָיָה שׁוּבוֹ שׁוּבוֹ
 3 מִדְּרָכֵיכֶם הַרְעִים וְלָמָּה תְּמוּתוֹ בֵּית יִשְׂרָאֵל'. הַשִּׁיבֵנו
 4 וְקַבְּלֵנוּ וּמַחֵל לָנוּ וּסְלַח כְּגֹדֶל חַסְדְּךָ. 'יְהִי לְרִצּוֹן אִמְרֵי כִּי
 5 וְכוּ'".
 6 **יום שלישי כ"ט טבת ה'תשע"ה**
 7 נסח ברפת המזון: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, הן
 8 את העולם כלו בטוב בחסד וברחמים, וטובו הגדול לא
 9 חסר לנו ואל יחסר לנו לעולם ועד, כי הוא זן ומפרנס
 10 לכל, באמור (תהילים קמה, טז) 'פֹּתַח אֶת יַדְךָ וּמִשְׁבִּיעַ לְכֹל
 11 חַי רִצּוֹן' - שאתה נותן לכל אחד את מאכלו בשפע כדי שישבע כל
 12 אחד לפי רצונו הפרטי, ומיין מזון לכל בריותיו אשר ברא.
 13 ברוך אתה ה', הן את הכל.
 14 'נודה לך ה' אלהינו, ונברךך מלכנו, כי הנחלת את
 15 אבותינו ארץ חמדה - ארץ שכולם חומדים אותה ומשתוקקים
 16 לה, טובה ורחבה, ברית מילה ותורה, ועל שהוצאתנו
 17 מארץ מצרים ופדיתנו מבית עבדים, על תורתך שלמדנו,
 18 על חקי רצונך שהודעתנו. על כל מה שאתה עושה
 19 עמנו ה' אלהינו אנו מודים לך ומברכים את שמך, באמור
 20 (דברים ת, ט) 'אֶכְלֹת וּשְׂבַעְתָּ וּבְרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ
 21 הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ'. ברוך אתה ה', על הארץ ועל המזון.
 22 ירחם ה' אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל
 23 ציון [ירושלים] משכן כבודך ועל הבית הגדול והקדוש
 24 שנקרא שמך עליו, ומלכות דוד משיחך תחזיר למקומה
 25 בימינו. ובנה את ירושלים בקרוב, כאשר דברת. ברוך
 26 אתה ה', בונה ברחמי את ירושלים.
 27 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, האל, אבינו, מלכנו,
 28 אדירנו [חוקנו], בוראנו, קדושנו, קדוש יעקב - שקידשת
 29 את יעקב ואת כל בניו, המלך הטוב והמטיב, שבכל יום ויום
 30 הוא גומלנו חן וחסד ורחמים וכל טוב. הרחמן ישפח
 31 לדור דורים. הרחמן יתפאר לגצח נצחים [לעולמי עולמים].
 32 הרחמן יפרנסנו בכבוד. הרחמן יבנו לראות מות המשיח
 33 ולבנות בית המקדש ולזכות לחיי העולם הבא. מגדול
 34 ישועות מלכו - ה' הוא חזק ותוקף ישועות למלכו [דוד המלך].
 35 כמו המגדל שהוא חזק ותוקף העיר ועשה חסד למשיחו לדוד
 36 ולנרעו עד עולם. כפירים רשו ורעבו - אריות שיש להם גבורה
 37 בבקשת טרפם, לפעמים נעשים עניים ורעבים ולא מועילה להם
 38 גבורתם, ודרשי ה' לא יחסרו כל טוב. הודו לה' כי טוב כי
 39 לעולם חסדו'.
 40 המפטיר בנביא מברך לפניו: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך
 41 העולם, אשר בחר בנביאים טובים - שבחר בהם לפי שהיו
 42 טובים, ורצה בדבריהם הנאמרים באמת - ברוח הקודש. ברוך
 43 אתה ה', הבוחר בתורה ובמשה עבדו ובישראל עמו
 44 ובנביאי האמת והצדק - הנביאים האמיתיים והצדיקים.
 45 ומברך לאתריה: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, צור

45 'בְּהָרָה סִינַי': ה' עֲזָר וּמַעֲזֵי וּמְנוּסֵי וְכוּ', עַד 'רַפְּאֵי ה'

46 'וְאַרְפָּא', בְּיִרְמִיָּה (טו, יט - יז, יח).

47 'אִם בְּחֻקְתִּי': הִנְבֵּא עַל רוּעֵי יִשְׂרָאֵל וְכוּ', עַד 'וְהַצְלִיתִים

48 מִיַּד הָעֹבְדִים בְּהֵם', בִּיחְזֻקָאֵל (לז, ב"כ).

49 'בְּמִדְבַר סִינַי': וְהִזִּיהַ מִסַּפֵּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכוּ', עַד

50 'וְאַרְשֻׁתֶּיךָ לִי בְּאַמוּנָה וְכוּ', בְּתַרְי עֶשֶׂר (הושע ב, א"כ).

51 'נִשְׂא': וְיִהְיֶה אִישׁ אֶחָד מִצָּרְעָה וְכוּ', עַד 'וַיִּגְדֵּל הַנַּעֲרָה

52 וַיְבָרְכֶהוּ ה'', בְּשׁוֹפְטִים (יג, ב"כ).

53 'בְּהַעֲלֹתְךָ': רְנִי וְשִׂמְחֵי בַת צִיּוֹן וְכוּ', עַד 'וְיָדִי וְרַבְּבָל יִסְדּוּ

54 וְכוּ', בְּתַרְי עֶשֶׂר (זכריה ב, יד - ט).

55 'שְׁלַח לך': וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן וְכוּ', עַד 'וְגַם נִמְגּוּ כָּל

56 'שְׂבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵינִי' (יהושע ב, א"כ).

57 'וַיִּקַּח קַרְח': וַיֵּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל הָעָם לָכוּ וְגַלְכֶה הַגְּלִגְלָה

58 וְכוּ', עַד 'כִּי לֹא יֵטֵשׁ ה' וְכוּ', בְּשְׂמוּאֵל (א' יא, יד - יב, כב).

59 'זֹאת חֻקְתִּי': וַיִּפְתַּח הַגְּלַעֲדִי וְכוּ', עַד 'מִיָּמַימִים מִיָּמָה וְכוּ',

60 ' בְּשׁוֹפְטִים (יא, א"ח).

61 'וַיֵּרָא בְּלֶק': וְהִזִּיהַ שְׂאֵרֵי יַעֲקֹב וְכוּ', עַד 'וְהַצַּנֵּעַ לָכֵת

62 עִם אֱלֹהֶיךָ', בְּתַרְי עֶשֶׂר (מִיכָה ה, ו - ג, ח).

63 'פְּנִיחָס': וַיִּדַּע ה' הִזְתָּה אֶל אֱלֹהֵיהֶם וְכוּ', עַד 'וַיִּקָּם וַיִּלְחַץ

64 אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם', בְּמַלְכִים (א' יח, יח - יט, כא).

65 'רְאֵשֵׁי הַמַּטּוֹת': וַיִּתֵּן מֹשֶׁה לְמֹטֶה בְּנֵי רְאוּבֵן וְכוּ', עַד

66 'וַיִּחַלְקוּ אֶת הָאָרֶץ', בִּיהוֹשֻׁעַ (יג, טו - יד, ח).

67 'אֵלֶּה מִסַּעֲי': אֵלֶּה הַנְּחֻלֹת וְכוּ', עַד 'וַיִּתְּנוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל

68 לְלוֹיִם', בִּיהוֹשֻׁעַ (יט, נא - כא, ג).

69 'אֵלֶּה הַדְּבָרִים': וַיֵּאמֶר הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֶל יִשְׂרָאֵל

70 וְאֵל יְהוּדָה וְכוּ', עַד 'וְהִיִּיתֶם לִי לְעָם', בְּיִרְמִיָּה (ל, ד"ב).

71 'וַאֲתַחֲנֶנּוּ': וַאֲתַפְּלֵל אֶל ה' אַחֲרֵי חַתִּי וְכוּ', עַד 'שְׂדוֹת

72 בְּכַסְף יִקְנוּ וְכוּ', בְּיִרְמִיָּה (לב, ט"ו).

73 'וְהִזִּיהַ עֲקֹב': הֲלֹךְ וְקִרְאתָ בְּאֲזֵי יְרוּשָׁלַם וְכוּ', עַד

74 'וְהַתְּבָרְכוּ בּו גוֹיִם וְכוּ וְהַלְלוּ', בְּיִרְמִיָּה (ב, ב - ד, ב).

75 'רְאֵה אֲנֹכִי': הִנֵּה יָמַי בְּאִים נְאֻם ה' וְהִקְמַתִי לְדוֹר צֶמַח

76 צְדִיק וְכוּ', עַד 'אִם יִסְתֵּר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים', בְּיִרְמִיָּה (כג, ח).

77 'שְׂפָטִים': וְיִהְיֶה כְּאֲשֶׁר זָקֵן שְׂמוּאֵל וְכוּ', עַד 'וַיֵּאמֶר

78 שְׂמוּאֵל אֶל אֲנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל וְכוּ', בְּשְׂמוּאֵל (א' ח, א"כ).

79 'כִּי תִצְא': וַיִּצְאֶסְפוּ פְּלִשְׁתִּים אֶת מַחְנֵיהֶם וְכוּ', עַד 'וְיִהְיֶה

80 דוֹר לְכָל דָּרְכּוֹ מִשְׁכִּיל וְה' עֲמוֹ', בְּשְׂמוּאֵל (א' יח, יח - יד).

81 'וְהִזִּיהַ כִּי תְבוֹא': אֲזַי יִבְנֶה יְהוֹשֻׁעַ מִזְבֵּחַ וְגו', עַד 'וְלֹא

82 הִזִּיהַ כִּיֹּם הַהוּא וְכוּ' (יהושע ח, ל - י, יד).

83 'אֲתֵם נֹצְעִים': וַיִּצְאֶסְפוּ יְהוֹשֻׁעַ אֶת כָּל שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל וְכוּ',

84 עַד 'כְּרָמִים וְזֵיתִים אֲשֶׁר לֹא נִטְעַתֶם וְכוּ' (יהושע כד, א"ג).

85 'הַאֲזִינוּ': וְלִקְחֹתִי אֲנִי מִצְּמַרְתִּי הָאָרֶץ וְכוּ', עַד 'וְהִשִּׁיבוּ

86 וְחִיו וְכוּ', בִּיחְזֻקָאֵל (יז, כב - יח, לב).

87 'זֹאת הַבְּרָכָה': וְיִהְיֶה אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד ה' וְכוּ' (יהושע

88 א, א), וְיִדְלַג עַד 'וְיִהְיֶה ה' אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְכוּ' (שם ו, כ).

1 'וְיִהְיֶה יַעֲקֹב': וַיִּקְרְבוּ יָמֵי דָוִד לְמוֹת וְכוּ', עַד 'וְיִשְׁלַמָה

2 יֵשֵׁב עַל כִּסֵּא דָוִד וְכוּ', בְּמַלְכִים (א' ב, א"ב).

3 'וְאֵלֶּה שְׂמוֹת': בֶּן אָדָם הוֹדַע אֶת וְכוּ', עַד 'וַיִּצְאָ לָךְ שֵׁם

4 בְּגוֹיִם וְכוּ', בִּיחְזֻקָאֵל (טו, א"ד).

5 'וְאַרְא': וְלֹא יִהְיֶה עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל סֶלֶן מִמְּאִיר וְכוּ',

6 עַד 'כִּיֹּם הַהוּא אֲצַמִּיחַ קָרְן וְכוּ', בִּיחְזֻקָאֵל (כח, כד - כט, ז).

7 'בֹּא אֶל פְּרַעֲה': מִשְׂא מַצְרַיִם וְכוּ', עַד 'אֲשֶׁר בְּרָכוּ ה'

8 צְבָאוֹת', בִּישְׁעִיה (יט, א"כ).

9 'וְיִהְיֶה בְּשִׁלַּח': שִׁירַת דְּבוּרָה, מִן 'וַיִּכְנַע אֱלֹהִים כִּיֹּם

10 הַהוּא וְכוּ', עַד 'וַתִּשְׁקֹט הָאָרֶץ אַרְבַּעִים שָׁנָה', (שופטים ד, ז).

11 'וַיִּשְׁמַע יְתְרוֹ': בְּשִׁנַּת מוֹת הַמֶּלֶךְ עֲזִיָּהוּ וְכוּ', עַד 'לְמַרְבֵּה

12 הַמִּשְׁרָה וְכוּ', בִּישְׁעִיה (ו, א - ט, ו).

13 'וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים': הַדְּבָר אֲשֶׁר הִזִּיהַ אֶל יִרְמִיָּהוּ וְכוּ', עַד

14 'לֹא יִכְרַת אִישׁ לִיּוֹנָדָב בֶּן רִכָּב וְכוּ' (ירמיה לז, ח - לה, יט).

15 'וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה': וְה' נָתַן חֻקְמָה לְשִׁלְמָה וְכוּ', עַד

16 'וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל', בְּמַלְכִים (א' ה, כו - ו, יג).

17 'וַאֲתָה תִּצְנֹה': הַגֵּד אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְכוּ', עַד 'וַיִּרְצִיתִי

18 אֶתְכֶם וְכוּ', בִּיחְזֻקָאֵל (מג, י"ב).

19 'כִּי תִשָּׂא': וַיְדַבֵּר ה' הִזִּיהַ אֶל אֱלֹהֵיהֶם וְכוּ', עַד 'וַיִּרְכַּב

20 אַחָב וַיִּלְחַץ וַיִּזְעַלְוָה', בְּמַלְכִים (א' יח, א"ח).

21 'וַיִּקְהַל': וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיִּקַּח אֶת חִירָם מִצֹּר, עַד

22 'וַתֵּתֵם מְלֶאכֶת הָעֲמֻדִים', בְּמַלְכִים (א' ז, יג"ב).

23 'אֵלֶּה פְקוּדֵי': וַיַּעַשׂ חִירָם אֶת הַכִּירוֹת וְכוּ', בְּמַלְכִים (א' ז, ט).

24 'וְהַפְחוֹת לְדִלְחוֹת הַבַּיִת הַפְּנִימִי', בְּמַלְכִים (שם ט, ז).

25 'וַיִּקְרָא': עִם זו יִצְרָתִי לִי וְכוּ', עַד 'כֹּה אָמַר ה' מֶלֶךְ

26 יִשְׂרָאֵל וְגֹאֲלוֹ וְכוּ', בִּישְׁעִיה (מג, כא - מד, ו).

27 'צוֹ אֶת אֲהֲרֹן': עֲלוֹתֵיכֶם סָפוּ עַל זִבְחֵיכֶם וְכוּ', עַד 'כִּי

28 בָּאֵלֶּה חֲפָצַי נְאֻם ה', בְּיִרְמִיָּה (ז, כא - ט, כג).

29 'וְיִהְיֶה כִּיֹּם הַשְּׁמַיִם': וַיִּסַּף עוֹד דָּוִד אֶת כָּל בַּחוּר וְכוּ',

30 עַד 'כָּל אֲשֶׁר בְּלִבָּב לָךְ עֲשֵׂה', בְּשְׂמוּאֵל (ב' ו, א - ג, ג).

31 'אִשָּׁה כִּי תִרְעֶה': וַיֵּאשֶׁר בָּא מִבְּעַל שְׁלֹשָׁה וְכוּ', עַד 'וַיִּלְחַץ

32 מֵאֲתוֹ כְּבָרַת אָרֶץ', בְּמַלְכִים (ב' ד, ח - ח, יט).

33 'זֹאת תִּהְיֶה': וַיֵּאמֶר אֱלִישֶׁעַ וְכוּ' (מלכים ב' ז, א), וְאַרְבָּעָה

34 אֲנָשִׁים וְכוּ' (שם ז, ג), וְיִדְלַג עַד 'וְלֹא הִשְׁלִיכֶם מֵעַל פְּנֵי

35 וְכוּ' (שם יג, כג), בְּמַלְכִים.

36 'אַחֲרֵי מוֹת': הִתְשַׁפֵּט הַתְּשַׁפֵּט וְכוּ', עַד 'וְנִחַלְתָּ בְּךָ לְעִינֵי

37 גוֹיִם וְכוּ', בִּיחְזֻקָאֵל (כב, ב"ט).

38 'קִדְשֵׁי תִהְיוּ': בְּאוֹ אֲנָשִׁים מִזְּקֵי יִשְׂרָאֵל וְכוּ', עַד 'צָבִי

39 הִיא לְכָל הָאָרְצוֹת', בִּיחְזֻקָאֵל (כ, א"ט).

40 'אָמַר אֶל הַכְּהֵנִים': וְהַכְּהֵנִים הִלְוִים בְּנֵי צְדוֹק וְכוּ', עַד

41 'כָּל נְבִלָה וְכוּ', בִּיחְזֻקָאֵל (מד, ט"ז).

מתוך מהדורת חזק

41 [מלקות מדרבנן]. וכן כל מקום שנגאמר 'אין עושין כף וקף',
 42 או 'אסור לעשות כף וקף בשבת' - העושה אותו דבר
 43 בדרון, מכין אותו מפת מרדות.
 44 ד. וכל מקום שנאמר: 'מתר לעשות כף וקף', הרי זה מתר
 45 לכתחלה. וכן כל מקום שנגאמר: 'אינו חיב כלום', או
 46 'פטור מכלום' - אין מכין אותו כלל.
 47 ה. דברים המתירן לעשותן בשבת, ובשעת עשייתן אפשר
 48 שתעשה בגללן מלאכה ואפשר שלא תעשה - אם לא
 49 נתפנו לאותה מלאכה, הרי זה מתר. כיצד? גורר אדם מטה
 50 וקסא ומגדל וכיוצא בהן בשבת, ובלבד שלא יתפנו לחפר
 51 תריץ בקרקע בשעת גרירתן; ולפיכך, אם חפרו הקרקע -
 52 אינו חושש בכך, לפי שלא נתפנו. וכן מהלך אדם על גבי
 53 עשבים בשבת, ובלבד שלא יתפנו לעקר אותן; לפיכך, אם
 54 נעקרו - אינו חושש. ורוחץ ידיו מעפר הפרות וכיוצא
 55 בהן, ובלבד שלא יתפנו להשיר את השער [שבוורועותיו];
 56 לפיכך, אם נשר - אינו חושש. פרצה דחוקה - מתר להכנס
 57 לה בשבת, אף על פי שמשיר צרורות [רגבי אדמה]. וכן כל
 58 דבר שאינו מתפנו כגון זה - מתר.
 59 ו. עשה מעשה, ונעשת בגללו מלאכה שודאי תעשה
 60 בשביל אותו מעשה - אף על פי שלא נתפנו לה, חיב;
 61 שהדבר ידוע, שאי אפשר שלא תעשה אותה מלאכה.
 62 כיצד? הרי שצריך לראש עוף לשחק בו לקטן, וחתך ראשו
 63 בשבת - אף על פי שאין סוף מגמתו להריגת העוף בלבד,
 64 חיב; שהדבר ידוע, שאי אפשר שיחתך ראש החי אלא
 65 והמות בא בשבילו. וכן כל כיוצא בזה.
 66 ז. כל העושה מלאכה בשבת - אף על פי שאינו צריך לגוף
 67 המלאכה, חיב עליה. כיצד? הרי שכפה את הנר מפני
 68 שהוא צריך לשמן כדי שלא יאבד, או כדי שלא ישרף חרש
 69 של נר - חיב; מפני שהכבוי מלאכה, והרי נתפנו לכבות;
 70 ואף על פי שאינו צריך לגוף הכבוי, ולא כפה אלא מפני
 71 השמן או מפני החרש - הרי זה חיב. וכן המעביר את הקוץ
 72 ארבע אמות ברשות הרבים, או המכבה את הגחלת, כדי
 73 שלא יזקו בהן רבים - חיב; אף על פי שאינו צריך לגוף
 74 הכבוי, או לגוף ההצברה, אלא להרחיק ההזק - הרי זה
 75 חיב. וכן כל כיוצא בזה.
 76 ח. כל המתפנו לעשות מלאכה, ונעשת לו מלאכה אחרת
 77 שלא נתפנו לה - פטור עליה, לפי שלא נעשת מחשבתו.
 78 כיצד? זרק אבן או חץ בחברו או בבחמה כדי להרגו, והלך
 79 ועקר אילן בהליכתו, ולא הרג - הרי זה פטור. קל וחמר
 80 אם נתפנו לאסור קל ונעשה אסור חמור, כגון שנתפנו
 81 לזרק בכרמלית [מקום שאינו רה"י ואינו רה"ר], ועברה האבן
 82 לרשות הרבים - שהוא פטור. וכן כל כיוצא בזה. נתפנו
 83 לעשות דבר המתר, ונעשת מלאכה - כגון שנתפנו לחתוך
 84 את התלוש, וחתך את המחבר - אינו חיב כלום. וכן כל
 85 כיוצא בזה.
 86 ט. נתפנו ללקט תאנים שחרות, ולקט לכנות, או שנתפנו
 87 ללקט ענבים ואחר כך תאנים, ונהפך הדבר ולקט התאנים

1 כל שבת שקורין בה שתי פרשיות, מפטירין מענין פרשה
 2 אחרונה, וזה הוא המנהג ברוב המקומות.
 3 וכן נהגו רב העם להיות מפטירין בנחמות ישעיה מאחר
 4 תשעה באב עד ראש השנה. בשבת שאחר תשעה באב:
 5 'נחמו נחמו עמי וכו' (מ, ט). בשניה: 'ותאמר ציון עובני
 6 ה וכו' (מט, ט). בשלישית: 'עניה סערה וכו' (נד, ט).
 7 ברביעית: 'אנכי אנכי הוא מנחמכם וכו' (נא, יב).
 8 בחמישית: 'רני עקרה לא ילדה' (נד, ט). בששית: 'קומי
 9 אורי כי בא אורך' (ס, ט). בשביעית: 'שוש אשיש וכו'
 10 (סא, ט).

ברוך הנותן לעיף פח וכו'

בשם ה' אל עולם.

נחלתי עדותיך לעולם, כי ששון לבי המה.

ספר שלישי והוא ספר זמנים

15 הלכותיו עשור, וזה הוא סדורן: הלכות שבת, הלכות
 16 ערובין, הלכות שביתת עשור, הלכות שביתת יום טוב,
 17 הלכות חמץ ומצה, הלכות שופר וסכה ולולב, הלכות
 18 שקלים, הלכות קדוש החדש, הלכות תעניות, הלכות
 19 מגלה וחסנה.

הלכות שבת

21 יש בכללן חמש מצוות - שתי מצוות עשה, ושלוש מצוות
 22 לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לשבות בשביעי; (ב) שלא
 23 לעשות בו מלאכה; (ג) שלא לענוש בשבת; (ד) שלא
 24 לצאת חוץ לגבול בשבת; (ה) לקדש היום בזכירה. ובאור
 25 מצוות אלו בפרקים אלו.

פרק א

27 א. שבייתה בשביעי ממלאכה - מצוות עשה, שנגאמר:
 28 'וביום השביעי תשבת'. וכל העושה בו מלאכה - בטל
 29 מצוות עשה, ועבר על לא תעשה, שנגאמר: 'לא תעשה כל
 30 מלאכה'. ומה הוא חיב על עשיית מלאכה? אם עשה
 31 ברצונו בדרון, חיב כרת; ואם היו שם עדים והתראה,
 32 נסקל; ואם עשה בשגגה, חיב קרבן חטאת קבועה - בין
 33 עני בין עשיר מיביא בהמה].
 34 ב. כל מקום שנאמר בהלכות שבת שהעושה דבר זה 'חיב'
 35 - הרי זה חיב כרת, ואם היו שם עדים והתראה, חיב
 36 סקילה; ואם היה שוגג, חיב חטאת.
 37 ג. וכל מקום שנגאמר שהעושה דבר זה 'פטור' - הרי זה
 38 פטור מן הכרת, ומן הסקילה, ומן הקרבן; אבל אסור
 39 לעשות אותו דבר בשבת; ואסורו מדברי סופרים, הרחקה
 40 מן המלאכה; והעושה אותו בדרון, מכין אותו מפת מרדות

48 שִׁיכּוּל, חֵיב; וְהַשְׁנִי מִסִּיעַ הוּא, וּמִסִּיעַ אֵינוֹ חֵיב כְּלוּם. וְכֵן
49 כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.
50 יז. כָּל הַמְקַלְקֵלִין פְּטוּרִין. בִּיצֵד? הֲרִי שֶׁחָבַל בְּחֶבְרוֹ אוֹ
51 בְּבִהְמָה דְרָף הַשְׁחֵתָה, וְכֵן אִם קָרַע בְּגָדִים אוֹ שָׂרְפָן אוֹ
52 שָׁבַר כְּלִים דְרָף הַשְׁחֵתָה - הֲרִי זֶה פְטוּר; חִפְרָה גְמָה וְאֵינוֹ
53 צָרִיף אֶלָּא לְעַפְרָה, הֲרִי זֶה מְקַלְקֵל וּפְטוּר. אָף עַל פִּי
54 שְׁעָשׂוֹ מְלֵאכָה, הוֹאִיל וְכוּנְתָם לְקַלְקֵל, פְּטוּרִין.
55 יח. כָּל הַמְקַלְקֵל עַל מְנַת לְתַקֵּן, חֵיב. בִּיצֵד? הֲרִי שֶׁשָּׂתַר
56 כְּדֵי לְבָנוֹת בְּמִקּוּמוֹ, אוֹ שֶׁמָּחַק כְּדֵי לְכַתֵּב בְּמִקּוּם שֶׁמָּחַק,
57 אוֹ שֶׁחִפְרָה גְמָה כְּדֵי לְבָנוֹת בְּתוֹכָהּ יְסוּדוֹת, וְכֵל פְּיוּצָא בְּזָה
58 - חֵיב. וְשַׁעוּר, כְּשַׁעוּר הַמְתַקֵּן.
59 יט. כָּל הַעוֹשֶׂה מְלֵאכָה בְּשַׁבַּת, מְקַצֵּתָה בְּשׁוּגַג וּמְקַצֵּתָה
60 בְּזוּזָן - בֵּין שֶׁהִזִּיד וּלְכִסּוֹף שִׁנְגַּי, בֵּין שֶׁשָּׂנַג וּלְכִסּוֹף הַזִּיד
61 - פְטוּר; עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה שַׁעוּר הַמְלֵאכָה כְּלָה מִתְחִלָּה וְעַד סוֹף
62 בְּזוּזָן, וְאַחַר כֵּן יִהְיֶה חֵיב כְּרַת וּסְקִילָה; אוֹ יַעֲשֶׂהוּ כְּלוֹ
63 בְּשִׁנְגָּה מִתְחִלָּה וְעַד סוֹף, וְאַחַר כֵּן יִהְיֶה חֵיב חֲטָאת
64 קְבוּעָה.

פָּרָק ב

65 א. דְחוּזָה הִיא שַׁבַּת אֶצֶל סַכְנַת נְפֻשׁוֹת, כְּשֶׁאָר כָּל
66 הַמְצוּוֹת; לְפִיכֵךְ, חוֹלָה שֵׁישׁ בּוֹ סַכְנָה - עוֹשִׂין לוֹ כָּל
67 צְרָכָיו בְּשַׁבַּת, עַל פִּי רּוּפָא אֲמַן שֶׁל אוֹתוֹ מְקוּם. סַפֵּק
68 שֶׁהוּא צָרִיף לְחַלֵּל עֲלָיו אֶת הַשַּׁבַּת, סַפֵּק שֶׁאֵינוֹ צָרִיף, וְכֵן
69 אִם אָמַר רּוּפָא לְחַלֵּל עֲלָיו אֶת הַשַּׁבַּת, וּרּוּפָא אַחַר אוֹמַר:
70 'אֵינוֹ צָרִיף' - מְחַלְלִין עֲלָיו אֶת הַשַּׁבַּת; שֶׁסַּפֵּק נְפֻשׁוֹת
71 דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבַּת.
72 ב. אֲמַדוּהֵי בְיוֹם הַשַּׁבַּת שֶׁהוּא צָרִיף לְכָף וְכָף וּרְפוּאָה
73 מִסוּיָמָת [שְׂמוּנָה יָמִים - אֵין אוֹמְרִים: 'נִמְתִּין עַד הָעֶרֶב, כְּדֵי
74 שֶׁלֹּא לְחַלֵּל עֲלָיו שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת; אֶלָּא מִתְחִלְיָן מִהַיּוֹם
75 שֶׁהוּא שַׁבַּת, וּמְחַלְלִין עֲלָיו אֶפְלוּ מֵאַה שַׁבָּתוֹת; כָּל זְמַן
76 שֶׁהוּא צָרִיף וְיָשׁ בּוֹ סַכְנָה אוֹ סַפֵּק סַכְנָה - מְחַלְלִין;
77 וּמְדוּלִיקִין לוֹ אֶת הַנֶּהַר, וּמְכַבִּין מִלְּפָנָיו אֶת הַנֶּהַר, וְשׁוֹחֲטִין
78 לוֹ, וְאוֹפִין וּמְבַשְׂלִין, וּמְחַמְמִין לוֹ חֲמִין בֵּין הַשְּׁקוּתוֹ בֵּין
79 לְרַחֲיִצָתוֹ גּוּפוֹ. כָּלְלוּ שֶׁל דְּבַר: שַׁבַּת לְגַבֵּי חוֹלָה שֵׁישׁ בּוֹ
80 סַכְנָה - הֲרִי הוּא כַּחַל, לְכָל הַדְּבָרִים שֶׁהוּא צָרִיף לָהֶן.
81 ג. כְּשֶׁעוֹשִׂים דְּבָרִים אֵלוֹ, אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן לֹא עַל יְדֵי
82 גוֹיִם, וְלֹא עַל יְדֵי קַטְנִים, וְלֹא עַל יְדֵי עֲבָדִים, וְלֹא עַל יְדֵי
83 נְשִׁים - כְּדֵי שֶׁלֹּא תִהְיֶה שַׁבַּת קִלְיָה בְּעִינֵיהֶם; אֶלָּא עַל יְדֵי
84 גְדוּלֵי יִשְׂרָאֵל וְחַמְמֵיהֶם. וְאֲסוּר לְהַתְמַהֵמָה בְּחִלּוֹל שַׁבַּת
85 לְחוֹלָה שֵׁישׁ בּוֹ סַכְנָה, שִׁנְאָמַר: "אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם
86 וְחֵי בְהֵם", וְלֹא שִׁמּוֹת בְּהֵם. הֵא לְמַדְתָּ, שֶׁאֵין מִשְׁפָּטֵי
87 הַתּוֹרָה נִקְמָה בְּעוֹלָם, אֶלָּא רַחֲמִים וְחֶסֶד וְשְׁלוֹם בְּעוֹלָם.
88 וְאֵלוֹ הַמַּיְנִים שֶׁאוֹמְרִים שֶׁהֵן חִלּוֹל וְאֲסוּר, עֲלֵיהֶם הַכְּתוּב
89 אוֹמַר: "וְגַם אֲנִי נִתְּתִי לָהֶם חֲקִים לֹא טוֹבִים, וּמִשְׁפָּטִים
90 לֹא יִחִיו בְּהֵם."
91 ד. הַחֹשֶׁשׁ בְּעִינָיו [חַשׁ כַּאֲבִים] - וְהוּא שִׁיחֵהּ בְּשִׁתְּיָהּ אוֹ
92 בְּאַחַת מֵהֶן צִיר [רִיחַ], אוֹ שֶׁהִיוּ דְמַעוֹת שׁוֹתְתוֹת מְרַב
93

1 בַּתְּחִלָּה וְאַחַר כֵּן עֲנִבִים - פְטוּר. אָף עַל פִּי שֶׁלְקַט כָּל
2 שֶׁחֵשֵׁב - הוֹאִיל וְלֹא לְקַט בְּפִסְדוֹ שֶׁחֵשֵׁב, פְטוּר; שֶׁלֹּא אֶסְרָה
3 תּוֹרָה אֶלָּא מְלֵאכָת מַחֲשָׁבָת.
4 י. הִיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי גְרוֹת דוּלְקוֹת, אוֹ כְבוֹת, וְנִתְּפָן לְכַבוֹת זוֹ
5 וְכַבָּה אֶת זוֹ, אוֹ לְהַדְלִיק זוֹ וְהַדְלִיק אֶת זוֹ - חֵיב; שֶׁהֲרִי
6 עָשָׂה מִין הַמְלֵאכָה שֶׁחֵשֵׁב לְעִשׂוֹתָהּ. הֵא לְמָה זֶה דוּמָה?
7 לְמִי שֶׁנִּתְּפָן לְקַט תְּאֵנָה זוֹ, וְלְקַט תְּאֵנָה אַחֲרָתָה, אוֹ לְמִי
8 שֶׁנִּתְּפָן לְהַרְגַּת אֶת זֶה, וְהַרְגַּת אֶת זֶה, שֶׁהוּא חֵיב - שֶׁהֲרִי
9 נַעֲשֶׂת מְלֵאכָה שֶׁחֵשֵׁב לְעִשׂוֹתָהּ.
10 יא. אֶבֶל אִם נִתְּפָן לְהַדְלִיק רֵאשׁוּנָה וּלְכַבוֹת שְׁנֵיהֶן
11 אַחֲרֵיהֶן, וְנִתְּפָן הַדְּבָר וְכַבָּה רֵאשׁוּנָה וְאַחַר כֵּן הַדְלִיק שְׁנֵיהֶן
12 אַחֲרֵיהֶן - פְטוּר. כְּבָה זוֹ וְהַדְלִיק זוֹ בְּנִשְׁמִיָּה אַחַת, חֵיב -
13 שֶׁאָף עַל פִּי שֶׁלֹּא הַקְדִּים הַהַדְלָקָה, הֲרִי לֹא אַחַר אוֹתָהּ,
14 אֶלָּא שֶׁתִּיָּהֶן כְּאַחַת, וּלְפִיכֵךְ חֵיב. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה. וְכֵן
15 הַעוֹשֶׂה מְלֵאכָה כְּמַתְעַסֵּק [הַתְכוּוֹן לְעִשׂוֹת מַעֲשֵׂה אַחֵר], וְלֹא
16 נִתְּפָן לָהּ - פְטוּר.
17 יב. כָּל הַמְתַּפְּנִין לְעִשׂוֹת מְלֵאכָה, וְנַעֲשֶׂת בְּיֹתֵר עַל פּוּנְתוֹ
18 - חֵיב; בְּפַחַת מְכוּנָתוֹ, פְטוּר. בִּיצֵד? הֲרִי שֶׁנִּתְּפָן לְהוֹצִיא
19 מִשָּׂא לְאַחֲרָיו וְכֹא לוֹ לְפָנָיו, חֵיב - שֶׁהֲרִי נִתְּפָן לְשִׁמְרָה
20 פְחוּתָהּ, וְנַעֲשֶׂת שִׁמְרָה מְעֻלָּה. אֶבֶל אִם נִתְּפָן לְהוֹצִיא
21 לְפָנָיו וְכֹא לוֹ לְאַחֲרָיו, פְטוּר - שֶׁהֲרִי נִתְּפָן לְהוֹצִיא
22 בְּשִׁמְרָה מְעֻלָּה, וְהוֹצִיא בְּשִׁמְרָה מְעוּטָה. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא
23 בְּזָה.
24 יג. הִנֵּה חֲגוּר בְּסִנְיָ, וְהַשְּׁלִיךְ [חֲתַח] הַמִּשָּׂא בֵּין בְּשׁוּר
25 וְחִלּוּקוֹ - בֵּין שֶׁבָּא זֶה הַמִּשָּׂא שֶׁדְּרָכּוֹ לְהוֹצִיאָו בְּדְרָף הַזֹּאת
26 לְפָנָיו, בֵּין שֶׁבָּא לְאַחֲרָיו - חֵיב; שֶׁכֵּן דְּרָכּוֹ לְהִיּוֹת חוּזֵר
27 [מְקַדִּימָה לְאַחֵר וְהַפְּנִי].
28 יד. כָּל הַמְתַּפְּנִין לְעִשׂוֹת מְלֵאכָה בְּשַׁבַּת, וְהַתְּחִיל בָּהּ,
29 וְעָשָׂה כְּשַׁעוּר - חֵיב, אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא הַשְּׁלִים כָּל הַמְלֵאכָה
30 שֶׁנִּתְּפָן לְהַשְׁלִימָהּ. בִּיצֵד? הֲרִי שֶׁנִּתְּפָן לְכַתֵּב אֲגֵרָת אוֹ
31 שֶׁטֶר בְּשַׁבַּת - אֵין אוֹמְרִין: 'לֹא יִתְחַיֵּב זֶה, עַד שֶׁיַּשְׁלִים
32 חִפְצוֹ וְיִכְתֹּב כָּל הָאֲגֵרָת, אוֹ כָּל הַשֶּׁטֶר'; אֶלָּא מִשִּׁיכְתָּב
33 שְׁתֵּי אוֹתוֹת, יִתְחַיֵּב. וְכֵן אִם נִתְּפָן לְאַרְגַּל בְּגַד שֶׁלֹּם -
34 מִשִּׁיֶּאֱרַג שְׁנֵי חוּטִין, יִתְחַיֵּב; וְאָף עַל פִּי שֶׁכּוּנְתוֹ לְהַשְׁלִים,
35 הוֹאִיל וְעָשָׂה כְּשַׁעוּר כְּכוּנָה - חֵיב. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.
36 טו. כָּל מְלֵאכָה שֶׁיִּחְדֵּד יְכוֹל לְעִשׂוֹת אוֹתָהּ לְבָדוֹ, וְעָשׂוֹ
37 אוֹתָהּ שְׁנַיִם בְּשַׁתְּפוֹת - בֵּין שֶׁעָשָׂה זֶה מְקַצֵּתָה וְזֶה
38 מְקַצֵּתָה, כְּגוֹן שֶׁעָקַר זֶה הַחִפְצֵן מִרְשׁוֹת זוֹ וְהַנִּיחוֹ הַשְׁנִי
39 בְּרִשׁוֹת אַחֲרָתָה, בֵּין שֶׁעָשׂוֹ אוֹתָהּ שְׁנֵיהֶם בְּאַחַד מִתְחִלָּה וְעַד
40 סוֹף, כְּגוֹן שֶׁאֲחִזּוֹ שְׁנֵיהֶם בְּקִלְמוֹס וְכָתְבוּ אוֹ אֲחִזּוֹ כְּכֹר
41 וְהוֹצִיאָוהוּ מִרְשׁוֹת לְרִשׁוֹת - הֲרִי אֵלוֹ פְטוּרִין.
42 טז. וְאִם אֵין אֶחָד מֵהֶן יְכוֹל לְעִשׂוֹתָהּ לְבָדוֹ עַד שֶׁיַּצְטַרְפוּ,
43 כְּגוֹן שְׁנַיִם שֶׁאֲחִזּוֹ קוֹרָה וְהוֹצִיאָוהּ לְרִשׁוֹת הֶרְבִּים - הוֹאִיל
44 וְאֵין כַּחַת בְּאַחַד מֵהֶן לְעִשׂוֹתָהּ לְבָדוֹ, וְעָשׂוֹ אוֹתָהּ בְּשַׁתְּפוֹת
45 מִתְחִלָּה וְעַד סוֹף - שְׁנֵיהֶן חֵיבִין, וְשַׁעוּר אֶחָד לְשִׁנְיָהֶן. הִנֵּה
46 כַּחַת בְּאַחַד לְהוֹצִיאָה קוֹרָה זוֹ לְבָדוֹ, וְהַשְׁנִי אֵינוֹ יְכוֹל
47 לְהוֹצִיאָה לְבָדוֹ, וְנִשְׁתַּפְּפוּ שְׁנֵיהֶם וְהוֹצִיאָוהּ - זֶה הֲרֵאשׁוֹן

מתוך מהדורת חזק

48 שְׂדַעְתָּהּ מְתִישְׁבֶת עֲלֶיהָ בְּנֵר, וְאֵף עַל פִּי שְׂאִינָה רוֹאָה.
 49 וְאִם הִיָּתָה צְרִיכָה לְשִׁמּוֹן וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, מְבִיאִין לָהּ. וְכֹל
 50 שְׂאֵפֶשֶׁר לְשִׁנּוֹת, מְשִׁינִין בְּשַׁעַת הַבָּאָה, כְּגוֹן שְׂתִבְיָא לָהּ
 51 תְּכַרְתָּה כְּלֵי תְּלוּי בְּשִׁעְרָה; וְאִם אֵי אֶפְשֶׁר, מְבִיאָה כְּדוֹרְכָה.
 52 **יב.** אֵין מְלִדִין אֶת הַגּוֹיָה בְּשַׁבָּת, וְאֶפְלוּ בְּשִׁכְר; וְאֵין
 53 חוֹשְׁשִׁין לְאֵיכָה [שְׂנֵאָה], וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין שֵׁם חֲלוּל [שַׁבָּת].
 54 אֲכָל מְלִדִין אֶת בֵּת גֵּר תּוֹשֵׁב [גּוֹי שֶׁקִּיבֵל '1 מִצּוּת], מִפְּנֵי
 55 שְׂאֵנֵי מְצוּיִן לְהַחְיֹתוּ; וְאֵין מְחַלְלִין עֲלֶיהָ אֶת הַשַּׁבָּת.
 56 **יג.** חִיָּה [יִלְדֵת] - מְשִׁינֵתְחִיל הַדָּם לְהֵיּוֹת שׁוֹתֵת עַד שְׂתֵּלָהּ,
 57 וְאַחַר שְׂתֵּלָהּ עַד שְׁלֹשָׁה יָמִים - מְחַלְלִין עֲלֶיהָ אֶת הַשַּׁבָּת,
 58 וְעוֹשִׂין לָהּ כָּל צְרִיכָה, בֵּין שְׂאֵמְרָה 'צְרִיכָה אֲנִי', בֵּין
 59 שְׂאֵמְרָה 'אֲנִי צְרִיכָה'. וּמְשַׁלְּשָׁה וְעַד שְׂבֻעָה - אִם אֵמְרָה
 60 'אֲנִי צְרִיכָה', אֵין מְחַלְלִין עֲלֶיהָ; וְאִם שְׂתַקָּה, וְאֵין צְרִיף
 61 לֹאמַר אִם אֵמְרָה 'צְרִיכָה אֲנִי' - מְחַלְלִין עֲלֶיהָ אֶת הַשַּׁבָּת.
 62 וּמְשַׁבְּעָה וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם, הֵרִי הִיא כְּחוּלָה שְׂאִין בּוֹ
 63 סְכָנָה; וְאֶפְלוּ אֵמְרָה 'צְרִיכָה אֲנִי', אֵין עוֹשִׂין לָהּ מְלֵאכָה
 64 אֲלָא עַל דְּרֵי גּוֹי.
 65 **יד.** עוֹשִׂין מְדוּרָה לְחִיָּה, וְאֶפְלוּ בִּימוֹת הַחֲמָה, מִפְּנֵי
 66 שְׂהַצָּנָה קָשָׁה לְחִיָּה הַרְבֵּה בְּמִקּוּמוֹת הַקָּר; אֲכָל אֵין עוֹשִׂין
 67 מְדוּרָה לְחוּלָה לְהַתְחַמֵּם בָּהּ. הַקָּזִי דָם וְנִצְטַגּוּ - עוֹשִׂין לוֹ
 68 מְדוּרָה, אֶפְלוּ בְּתַקּוּפַת תַּמּוּז. וּמְרַחֲצִין אֶת הַיּוֹלֵד בְּשַׁבָּת
 69 בְּיוֹם שְׁנוּלָה, אַחַר שְׂחוּתְכִין אֶת טַבּוּרוֹ, אֶפְלוּ בְּחַמִּין
 70 שְׂהוּחַמּוּ בְּשַׁבָּת; וּמוֹלְחִין אוֹתוֹ [מַפְזִירִים עֲלָיו מִיַּי בְּשִׁמִּים]
 71 וּמְלַפְפִין [כּוּרְכִים] אוֹתוֹ [כּבּגְדִים], מִפְּנֵי שֶׁסְכָנָה הִיא לוֹ אִם
 72 לֹא יַעֲשׂוּ לוֹ כָּל אֵלֶּה. וְכֵן מְרַחֲצִים אוֹתוֹ לְפָנֵי הַמִּילָה,
 73 וְלֵאחַר הַמִּילָה, וּבְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְמִילָה, בְּחַמִּין שְׂהוּחַמּוּ
 74 בְּשַׁבָּת - מִפְּנֵי הַסְכָּנָה.
 75 **טו.** הָאִשָּׁה שִׁישְׁבָה עַל הַמִּשְׁבֵּר [מִקּוּם הַלִּידָה] וְנִתְּהָ -
 76 מְבִיאִין סְכִין בְּשַׁבָּת אֶפְלוּ דְרָף רְשׁוֹת הַרְבִּים, וְקוֹרְעִין אֶת
 77 כְּרִסָּהּ וּמוֹצִיאִין אֶת הַיּוֹלֵד, שְׂמָא יִמְצֵא חֵי - שֶׁסְפֵק נְפֻשׁוֹת
 78 דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת, וְאֶפְלוּ לָזֶה שְׂאִין חֲזָקָתוֹ חֵי.
 79 **טז.** מִפְּקָחִין פְּקוּחַ נְפֻשׁוֹת בְּשַׁבָּת, וְאֵין צְרִיף לְטַל רְשׁוֹת
 80 מִבֵּית דִּין; וְהַמְקַדִּים לְהַצִּיל הַנְּפֻשָׁה הֵרִי זֶה מְשַׁבָּת. כִּיצִיד?
 81 רָאָה תֵינּוֹק שְׁנֵפֵל לֵים - פּוֹרֵשׁ מִצּוּדָה וּמַעֲלָהּ, וְאֵף עַל
 82 פִּי שֶׂהוּא צָד הַדְּגִים עֲמוּ. שְׂמַע שְׂטֻבַע תֵינּוֹק בָּים, וּפְרֵשׁ
 83 מִצּוּדָה לְהַעֲלוֹתוֹ, וְהַעֲלָה דְגִים בְּלָבָד - פְּטוּר מִכְּלוּם.
 84 נִתְּכּוֹן לְהַעֲלוֹת דְגִים, וְהַעֲלָה דְגִים וְתֵינּוֹק - פְּטוּר, אֶפְלוּ
 85 לֹא שְׂמַע שְׂטֻבַע; הוֹאִיל וְהַעֲלָה תֵינּוֹק עִם הַדְּגִים, פְּטוּר.
 86 **יז.** נָפֵל תֵינּוֹק לְבוֹר - עוֹקֵר חֲלָהּ [עַפְרָה שֶׁשַׁבַּת הַבוֹר]
 87 וּמַעֲלָהּ, וְאֵף עַל פִּי שֶׂהוּא מִתְּקַן בָּהּ מְדַרְגָּה בְּשַׁעַת
 88 עֲקִירְתָּהּ. נִנְעָלָה דָלֵת בְּפָנֵי תֵינּוֹק - שׁוֹבֵר אֶת הַדָּלֵת
 89 וּמוֹצִיא, וְאֵף עַל פִּי שֶׂהוּא מְפַצֵּל אוֹתָהּ עֲצִים שְׂקָרְאוּיִן
 90 לְמֵלָאכָה; שְׂמָא יִבְעֵת [יִבְהַל] הַתֵינּוֹק, וְיָמוּת. נָפְלָה דָלֵקָה,
 91 וְיֵשׁ שֵׁם אָדָם שְׂחוּשְׁשִׁין שְׂמָא יִשְׂרָף - מְכַבֵּין אוֹתָהּ לְהַצִּילוֹ
 92 מִן הָאֵשׁ, וְאֵף עַל פִּי שֶׂהוּא כּוֹבֵשׁ דְרָף וּמִתְקַנָּה בְּשַׁעַת
 93 כְּבוּי. וְכֹל הַקּוֹדֵם לְהַצִּיל, הֵרִי זֶה מְשַׁבָּת; וְאֵינוּ צְרִיף לְטַל
 94 רְשׁוֹת מִבֵּית דִּין בְּכָל דְּבַר שִׁישׁ בּוֹ סְכָנָה.

1 הַכָּאָב, אוֹ שֶׁהִיָּה דָם שׁוֹתֵת מִקָּד, אוֹ שֶׁהִיָּה בְּהֵן קָדַח [חוּם],
 2 וְכִיּוֹצֵא בְּחֵלָאִים אֵלוֹ - הֵרִי זֶה בְּכֹל חוּלָיִם שִׁישׁ בְּהֵן
 3 סְכָנָה, וּמְחַלְלִין עֲלָיו אֶת הַשַּׁבָּת, וְעוֹשִׂין לוֹ כָּל צְרִכֵי
 4 רְפוּאָה.
 5 **ה.** וְכֵן כָּל שִׁישׁ מִכָּה בְּחֵלָל גּוּפוֹ מִן הַשִּׁפָּה וְלִפְנֵים - בֵּין
 6 בְּפִיו, בֵּין בְּמַעֲיוֹ, בֵּין בְּכַבְדּוֹ וּטְחוּלוֹ אוֹ בְּשִׁאָר כָּל שִׁישׁ
 7 בְּחֵלָלוֹ - הֵרִי זֶה חוּלָה שִׁישׁ בּוֹ סְכָנָה. וְאֵינוּ צְרִיף אִמְדָּה,
 8 שְׂתֵּלִי כְּבֵד הוּא; לְפִיכָף מְחַלְלִין עֲלָיו מֵדָה, בְּלֹא אִמְדָּה
 9 [הַעֲרֵכָה]. וּמִכָּה שֶׁהִיא בְּגַב הַיָּד וּבְגַב הַרְגֵל - הֵרִי זֶה כְּמִכָּה
 10 שֶׁל חֵלָל [הַגּוֹי], וְאֵינָה צְרִיכָה אִמְדָּה, וּמְחַלְלִין עֲלֶיהָ אֶת
 11 הַשַּׁבָּת. וְהַחֵם שְׂמֻצָמֵר [מְכוּוֹן] אֶת הַבְּשָׂר - כְּמִכָּה שֶׁל חֵלָל
 12 הוּא, וּמְחַלְלִין עֲלָיו אֶת הַשַּׁבָּת. וְכֵן כָּל חֵלִי שֶׁהַרְוֹפָאִים
 13 אוֹמְרִין שֶׂהוּ יֵשׁ בּוֹ סְכָנָה - אֵף עַל פִּי שֶׂהוּא בְּעוֹר הַבְּשָׂר
 14 מְבַחוּץ, מְחַלְלִין עֲלָיו אֶת הַשַּׁבָּת עַל פִּיהֶם.
 15 **ו.** הַבּוֹלֵעַ נִימָא [עֲלוּקָה] שֶׁל מַיִם - מְחַמֵּין לוֹ חַמִּין בְּשַׁבָּת,
 16 וְעוֹשִׂין לוֹ כָּל צְרִכֵי רְפוּאָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא סְכָנַת נְפֻשׁוֹת. וְכֵן
 17 מִי שְׂנִשְׁכּוֹ כָּלֵב שׁוֹטָה, אוֹ אֶחָד מְזוּחְלֵי עֶפְרָ שְׂמֻמִּיתִין -
 18 אֶפְלוּ הֵיוּ סְפֵק מְמִיתִין סְפֵק אֵין מְמִיתִין - עוֹשִׂין לוֹ כָּל
 19 צְרִכֵי רְפוּאָה לְהַצִּילוֹ.
 20 **ז.** חוּלָה שְׂאֵמְדוּהוּ רּוֹפְאִים לְהִבְיָא לוֹ גְרוּגְרָת אַחַת, וְרַצּוֹ
 21 עֲשֶׂרָה בְּנֵי אָדָם וְהִבְיָאוּ לוֹ עֶשֶׂר גְרוּגְרָת בְּבֵת אַחַת - כְּלָן
 22 פְּטוּרִין מִכְּלוּם, וְאֶפְלוּ הִבְיָאוּ בְּזֶה אַחַר זֶה, וְאֶפְלוּ הִבְיָאוּ
 23 בְּרֵאוּשׁוֹנָה; שְׂהֵרִי כְּלָם בְּרֵאוּשׁוֹת הִבְיָאוּ.
 24 **ח.** חוּלָה שֶׁהִיָּה צְרִיף לְשִׁתֵּי גְרוּגְרָת, וְלֹא מְצָאוּ אֲלָא שְׂתֵי
 25 גְרוּגְרָת בְּשִׁנֵּי עֶקְצִין [- הַחִיבּוּרִים שֶׁבֵּין הַתַּאנִּים לְעֵץ] וְשִׁלְשׁ
 26 גְרוּגְרָת בְּעֶקֶץ אֶחָד - כּוֹרְתִין הַעֶקֶץ שִׁישׁ בּוֹ שְׁלֹשׁ, אֵף
 27 עַל פִּי שְׂאִין צְרִיכִין אֲלָא לְשִׁתִּים, כְּדִי שְׁלֹא יִרְבוּ בְּבַצִּירָה,
 28 אֲלָא יִכְרְתוּ עֶקֶץ אֶחָד וְלֹא יִכְרְתוּ שְׁנַיִם. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא
 29 בְּזֶה.
 30 **ט.** הַמְבַשֵּׁל לְחוּלָה בְּשַׁבָּת, וְאֲכָל חוּלָה הוֹחֵר - אֲסוּר
 31 לְבְרִיא לְאֲכֹל מִן הַמּוֹתֵר; גְּזֵרָה, שְׂמָא יִרְכָּה [כַּמּוֹת הַתְּבִשִׁיל]
 32 בְּשִׁבִילוֹ. אֲכָל הַשׁוּחַט לְחוּלָה בְּשַׁבָּת, מִתֵּר לְבְרִיא לְאֲכֹל
 33 מִמֶּנּוּ בְּשׂוֹר חֵי - שְׂאִין בְּדָבָר תּוֹסֶפֶת, כְּדִי שְׂגִיֹר שְׂמָא
 34 יִרְכָּה בְּשִׁבִילוֹ. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזֶה.
 35 **י.** חוּלָה שְׂאִין בּוֹ סְכָנָה, עוֹשִׂין לוֹ כָּל צְרִכֵי עַל דְּרֵי גּוֹי.
 36 כִּיצִיד? אוֹמְרִין לְגוֹי לְעֲשׂוֹת לוֹ, וְהוּא עוֹשֶׂה - לְבַשֵּׁל לוֹ
 37 וְלֵאָפּוֹת, וְלִהְבִיא רְפוּאָה מְרֻשׁוֹת לְרֻשׁוֹת, וְכִיּוֹצֵא בְּאֵלוֹ.
 38 וְכֵן כּוֹחֵל עֵינָיו [בְּסֵם רְפוּאָה] מִן הַגּוֹי בְּשַׁבָּת, אֵף עַל פִּי
 39 שְׂאִין שֵׁם סְכָנָה. וְאִם הֵיוּ צְרִכִיו, אֵין בְּהֵן מְלֵאכָה - עוֹשִׂין
 40 אוֹתָם אֶפְלוּ יִשְׂרָאֵל; לְפִיכָף מְעַלְלִין [גִּידֵי ה-] אֲזַנִּים בְּשַׁבָּת,
 41 וּמְעַלְלִין אֲנָקְלִי [תַּנּוּךְ שֶׁכַּנְגַּר הַלֵּב], וּמְחַזְרִין אֶת הַשְּׂבָר [כַּעֲצֵם
 42 שֶׁנִּשְׁבַּר]. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּהֵן, מִתֵּר.
 43 **יא.** הַיּוֹלֵדֵת, כְּשִׁכּוֹרַעַת לִילָד - הֵרִי הִיא בְּסְכָנַת נְפֻשׁוֹת,
 44 וּמְחַלְלִין עֲלֶיהָ אֶת הַשַּׁבָּת; קוֹרְאִין לָהּ תְּקַמָּה [מִילֵדֵת]
 45 מִמִּקּוּם לְמִקּוּם, וְחוּתְכִים אֶת הַטַּבּוּר, וְקוֹשְׁרִין אוֹתוֹ. וְאִם
 46 הִיָּתָה צְרִיכָה לְגַר בְּשַׁעַת שֶׁהִיא מְצַעֲקָה בְּחֵבְלֶיהָ -
 47 מְדִלְקִין לָהּ אֶת הַנֵּר, וְאֶפְלוּ הִיָּתָה סוּמָה [עוֹרֵת], מִפְּנֵי

48 בשבת; ואפלו לתקן כלי זין להצילו, מותר. וזוּעֶקֶין עליהן
49 ומתחננים בשבת, ומתריעין עליהן [בתקיעה] לְעֹזֵר אותן;
50 ואין מתחננים ולא זוּעֶקֶין על הדָּבָר בשבת.
51 **כה.** צָרִין על עֲצֵרוֹת הגוֹיִם שלשה יָמִים קֹדֶם לְשַׁבָּת;
52 ועוֹשִׂין עִמָּהֶן מִלְחָמָה בְּכָל יוֹם וְיוֹם, וְאֶפְלוּ בְּשַׁבָּת, עַד
53 שְׂכֹבְשֵׁין אותָה, וְאָף עַל פִּי שֶׁהִיא מִלְחָמַת הַרְשׁוֹת; מִפִּי
54 הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוֹ: "עַד רִדְתָּה", וְאֶפְלוּ בְּשַׁבָּת. ואין צָרִין
55 לומר בְּמִלְחָמַת מִצְרָה; וְלֹא כִּבְשׂ יְהוֹשֻׁעַ יְרִיחוֹ, אֲלֵא
56 בְּשַׁבָּת.

יום רביעי א' שבט ה'תשע"ה

פָּרָק ג

57 **א.** מִתֵּר לְהַתְּחִיל בְּמִלְאָכָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא
58 נִגְמֶרֶת מֵאֵלֶיהָ בְּשַׁבָּת; שְׁלֵא נֶאֱסַר עֲלֵינוּ, אֲלֵא לְעִשׂוֹת
59 מִלְאָכָה בְּעֶצְמוֹ שֶׁל יוֹם; אֲבָל שֶׁתַּעֲשֶׂה הַמִּלְאָכָה מֵעֶצְמָה
60 בְּשַׁבָּת, מִתֵּר לָנוּ לְהַנּוֹת בָּמָה שְׁנַעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת מֵאֵלָיו.
61 **ב.** כִּיצַד? פּוֹתְקִין [פּוֹתְחִים] מִיָּם [מִצִּינּוֹר] לְגִנָּה עֶרֶב שַׁבָּת
62 עִם [לפני] חֲשָׁכָה, וְהִיא מִתְּמַלְאָה וְהוֹלֶכֶת כָּל הַיּוֹם בְּלוֹ.
63 וּמִנִּיחִין מִגָּמֵר [בשמים] תַּחַת הַכִּלִּים [בגדים], וְהֵן מִתְּגַמְרִין
64 [נספגים] וְהוֹלְכִין כָּל הַשַּׁבָּת כְּלָה. וּמִנִּיחִים קִילוֹר [משחה]
65 עַל גְּבֵי הָעֵין, וְאֶסְפְּלָגִית [תחבושת] עַל גְּבֵי הַמִּכָּה, וּמִתְּרַפִּין
66 וְהוֹלְכִין כָּל הַשַּׁבָּת כְּלָה. וְשׁוֹרִין דִּיּוֹ וְסִמְמָנִין [זבוע] עִם
67 חֲשָׁכָה, וְהֵן נֶשְׂרִין וְהוֹלְכִין כָּל הַשַּׁבָּת כְּלָה. וְנוֹתְנִין צֶמֶר
68 לְיִוְרָה [דור עם מים וזבוע], וְאוֹנִין [אגודות] שֶׁל פֶּשֶׁתַּן לְתַנּוּר,
69 וְהֵם מִשְׁתַּנִּין וְהוֹלְכִין כָּל הַשַּׁבָּת כְּלָה. וּפּוֹרְשִׁין מִצְדוֹת
70 לְחִיָּה וְלַעֲוֹפוֹת וְלִדְגָּים עִם חֲשָׁכָה, וְהֵן צָדִין וְהוֹלְכִין כָּל
71 הַשַּׁבָּת כְּלָה. וְטוֹעֲנִין [מסאות] בְּקוֹרֵת בֵּית הַבַּד [להכביד על
72 הַיּוֹתִים] וּבְעֵגוּלֵי הַגָּת [אבנים הסוחטות היין] עִם חֲשָׁכָה,
73 וְהַמְשַׁקִּין זִבִּין וְהוֹלְכִין כָּל הַשַּׁבָּת כְּלָה. וּמְדַלְקִין אֶת הַנֵּר
74 אוֹ אֶת הַמְדוּרָה מִבְּעֶרֶב, וְהִיא דוֹלְקֶת וְהוֹלֶכֶת כָּל הַשַּׁבָּת
75 כְּלָה.
76 **ג.** מִנִּיחִין קְדָרָה עַל גְּבֵי הָאֵשׁ, אוֹ בְּשֶׁר בַּתַּנּוּר אוֹ עַל גְּבֵי
77 גְּחָלִים, וְהֵן מִתְּבַשְּׁלִין וְהוֹלְכִין כָּל הַשַּׁבָּת כְּלָה, וְאוֹכְלִין
78 אוֹתָן בְּשַׁבָּת. וְיֵשׁ בְּדָבָר זֶה דְּרָכִים שֶׁהֵן אֶסְרוּרִין - גְּזֵרָה,
79 שְׁמָא יַחְתָּה [יגרוף] בְּגָחִלִים בְּשַׁבָּת.
80 **ד.** כִּיצַד? תְּבַשִּׁיל שְׁלֵא בָשַׁל כָּל צָרְכוֹ, וְחִמִּין שְׁלֵא הוֹחֵמוּ
81 כָּל צָרְפוֹ, אוֹ תְּבַשִּׁיל שְׁבָשַׁל כָּל צָרְכוֹ וְכָל זְמַן שֶׁמִּצְטַמֵּק
82 הוּא יָפָה [משובח] לוֹ - אֵין מִשְׁהִין אוֹתוֹ עַל גְּבֵי הָאֵשׁ
83 בְּשַׁבָּת, אָף עַל פִּי שֶׁהֵנּוּחַ מִבְּעוֹד יוֹם; גְּזֵרָה, שְׁמָא יַחְתָּה
84 בְּגָחִלִים כְּדִי לְהַשְׁלִים בְּשׁוּלוֹ, אוֹ כְּדִי לְצַמְקוֹ. לְפִיכָף, אִם
85 גָּרַף הָאֵשׁ, אוֹ שִׁפְסָה אֵשׁ הַכִּירָה בְּאֶפֶר אוֹ בְּנִעְרָת [פירורין]
86 פִּשְׁתָּן הַדָּקָה, אוֹ שֶׁעֲמָמוּ הַגְּחָלִים [ונפסק האש] שְׁהָרִי הֵן
87 כְּמִכְסוֹת בְּאֶפֶר, אוֹ שֶׁהִסִּיקוּהָ בְּקֶשׁ אוֹ בְּגִבְבָּה [ענפים דקים]
88 אוֹ בְּגִלְלֵי כְּהֵמָה דְקָה שְׁהָרִי אֵין שֵׁם גְּחָלִים בּוֹעֲרוֹת - הָרִי
89 זֶה מִתֵּר לְשַׁהוֹת עֲלֶיהָ; שְׁהָרִי הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִזֶּה הַתְּבַשִּׁיל,
90 וְאֵין גּוֹרְרִין שְׁמָא יַחְתָּה בְּאֵשׁ.

1 **יח.** מִי שֶׁנִּפְלָה עָלָיו מִפְּלֶת - סִפְקָה הוּא שֵׁם, סִפְקָה אֵינּוּ שֵׁם
2 - מִפְּקָחִין עָלָיו [מפנים האבנים]; מִצְּאֹוהוּ חֵי - אָף עַל פִּי
3 שְׁנִתְרוּצֵץ, וְאֵי אֶפְשֶׁר שִׁבְרִיא, מִפְּקָחִין עָלָיו וּמוֹצִיאִין
4 אוֹתוֹ, לְחַיֵּי אוֹתָהּ שְׁעָה.
5 **יט.** בְּדָקוּ עַד חֲטָמוֹ, וְלֹא מִצְּאוּ בוֹ נְשִׁמָּה [נשימה] - מִנִּיחִין
6 אוֹתוֹ; שְׁפָבֵר מֵת. בְּדָקוּ וּמִצְּאוּ עֲלִיוֹנִים [אנשים בראש
7 המפלות] מֵתִים - לֹא יֵאמְרוּ: 'כְּבָר מֵתוּ תַחְתּוֹנִים', אֲלֵא
8 מִפְּקָחִין עַל הַכֹּל; שְׁאֶפְשֶׁר בְּמִפְּלֶת, שְׁיָמוּת הָעֲלִיוֹן וְיַחֲזִיה
9 הַתַּחְתּוֹן.
10 **כ.** הִיָּתָה חֲצַר שֵׁשֶׁ בֶּה גוֹיִם וְיִשְׂרָאֵל, אֶפְלוּ יִשְׂרָאֵלִי אֶחָד
11 וְאֶלֶף גוֹיִם, וְנִפְלָה עֲלֵיהֶם מִפְּלֶת - מִפְּקָחִין עַל הַכֹּל, מִפְּנֵי
12 הַיִּשְׂרָאֵלִי. פֶּרֶשׁ אֶחָד מֵהֵן לְחֲצַר אַחֲרָת, וְנִפְלָה עָלָיו אוֹתָהּ
13 חֲצַר - מִפְּקָחִין עָלָיו; שְׁמָא זֶה שְׁפָרֵשׁ הוּא הַיִּשְׂרָאֵלִי,
14 וְהַנְּשָׂאִים גוֹיִם.
15 **כא.** נִעְקְרוּ כְּלָן מִחֲצַר זוֹ לְיֶלֶף לְחֲצַר אַחֲרָת, וּבַעַת עֲקִירְתָּן
16 פֶּרֶשׁ אֶחָד מֵהֵן וְנִכְנַס לְחֲצַר אַחֲרָת, וְנִפְלָה עָלָיו, וְאֵין יִדוּעַ
17 מִי הוּא - אֵין מִפְּקָחִין עָלָיו; שְׁכִינּוֹן שְׁנַעֲקְרוּ כָּלֵם, אֵין כָּאֵן
18 יִשְׂרָאֵל קָבוּעַ, וְכָל הַפּוֹרֵשׁ מֵהֵן כְּשֶׁהֵן מִהַלְכִין, הָרִי הוּא
19 בְּחֻזְקַת שְׁפָרֵשׁ מִן הָרֵב. לְפִיכָף, אִם הָיָה הָרֵב יִשְׂרָאֵל - אָף
20 עַל פִּי שְׁנַעֲקְרוּ כָּלֵם, וּפֶרֶשׁ אֶחָד מֵהֶם לְחֲצַר, וְנִפְלָה עָלָיו
21 - מִפְּקָחִין עָלָיו.
22 **כב.** הִמְהַלֵּף בְּמִדְבָּר, וְלֹא יָדַע מִתִּי הוּא יוֹם שַׁבָּת - מוֹנֵה
23 מִיּוֹם שֶׁטַּעַה שִׁשָּׁה, וּמִקְדָּשׁ שְׁבִיעִי, וּמִבְּרַף בּוֹ בְּרַבַּת הַיּוֹם,
24 וּמִבְּדִיל בְּמוֹצָאוֹ כְּשַׁבָּת. וּבְכָל יוֹם וְיוֹם, וְאֶפְלוּ בְּיוֹם זֶה
25 שֶׁהוּא מְבַדִּיל בּוֹ וּמִקְדָּשׁ, מִתֵּר לוֹ לְעִשׂוֹת כְּדִי פְּרִינְסוֹתוֹ
26 בְּלִבָּד, כְּדִי שְׁלֵא יָמוּת. וְאֶסּוּר לוֹ לְעִשׂוֹת יוֹתֵר עַל פְּרִינְסוֹתוֹ,
27 שְׁכֵל יוֹם וְיוֹם סִפְקָה שַׁבָּת הוּא; וְאִם יָדַע שֶׁהַיּוֹם שְׁמִינִי
28 לְיִצְיָאָתוֹ, אוֹ חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר לְיִצְיָאָתוֹ, וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה - הָרִי זֶה
29 מִתֵּר לְעִשׂוֹת כָּל מִלְאָכָה בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, שְׁהָרִי הַדָּבָר וְדֵאֵי
30 שְׁלֵא יֵצֵא בְּשִׁירָה בְּשַׁבָּת; וְיִשְׂאֵר הַיָּמִים חוּץ מִיּוֹם זֶה,
31 עוֹשֶׂה כְּדִי פְּרִינְסָה בְּלִבָּד.
32 **כג.** גוֹיִם שִׁצְרוּ עַל עֲצֵרוֹת יִשְׂרָאֵל - אִם בָּאוּ עַל עֶסְקֵי מְמוֹן
33 - אֵין מְחַלְלִין עָלֶיהֶן אֶת הַשַּׁבָּת, וְאֵין עוֹשִׂין עִמָּהֶן
34 מִלְחָמָה; וּבְעִיר הַסְּמוּכָה לְסָפֵר [גבול], אֶפְלוּ לֹא בָּאוּ אֲלֵא
35 עַל עֶסְקֵי תְּבוֹן וְקֶשׁ, יוֹצְאִין עָלֶיהֶן בְּכָלִי זִין, וּמְחַלְלִין עָלֶיהֶן
36 אֶת הַשַּׁבָּת. וּבְכָל מְקוֹם, אִם בָּאוּ עַל עֶסְקֵי נִפְשׁוֹת, אוֹ
37 שֶׁעֲרָכוּ מִלְחָמָה, אוֹ שִׁצְרוּ סֶחֶם - יוֹצְאִין עָלֶיהֶן בְּכָלִי זִין,
38 וּמְחַלְלִין עָלֶיהֶן אֶת הַשַּׁבָּת. וּמִצְוָה עַל כָּל יִשְׂרָאֵל שִׁיכּוּלִין
39 לְבוֹא, לְצֵאת וְלַעֲזוֹר לְאַחֲיָהֶם שֶׁבְּמִצְרָיִם לְהַצִּילֵם מִיַּד הַגּוֹיִם
40 בְּשַׁבָּת; וְאֶסּוּר לָהֶן לְהַתְּמַהֵמָה לְמוֹצְאֵי שַׁבָּת. וּכְשִׁיבִיעֵלוּ
41 אֶת אַחֲיָהֶן, מִתֵּר לָהֶם לְחַזֵּר בְּכָלִי זִין שְׁלָהֶם לְמִקְוָם
42 בְּשַׁבָּת, כְּדִי שְׁלֵא לְהַכְשִׁילָן לְעֵתִיד לְבוֹא [שימנעו מלהביא].
43 **כד.** וְכֵן סִפְיָנָה הַמְּטַרְפָּת [מיטלטלת] בַּיָּם, אוֹ עִיר שֶׁהִקְפִּיָּה
44 נֶהַר - מִצְוָה לְצֵאת בְּשַׁבָּת לְהִצִּילָן, כְּכָל דָּבָר שִׁיכּוּלִין
45 לְהִצִּילָן. וְאֶפְלוּ יַחֲדֵי הַנְּדָרָף מִפְּנֵי הַגּוֹיִם [רבים], וּאֶפְלוּ שְׁלֵא
46 בְּרוּרָה כּוֹנוֹתָם], אוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא [יחיד] רוֹדֵף אַחֲרָיו [בכוונה]
47 לְהַרְגוֹ - מִצְוָה לְהִצִּילוֹ, וְאֶפְלוּ בְּעִשִׂית כְּמָה מִלְּאֻכּוֹת

מתוך מהדורת חזק

48 מצרכי הבשול הוא, ונמצא כמבשל בשבת. ומתר להחזיר
 49 מכירה לכירה, אפלו מכירה שהבילה מועט לכירה שהבילה
 50 מרבה; אבל לא מכירה לטמינה [בתנור לשמור חומה], ולא
 51 מטמינה לכירה.
 52 יב. לא ימלא אדם קדרה עססיות [גרגירי תבואה כתושים]
 53 ותרמוסין [מין קטניות], או חבית של מים, ויתן לתוף התנור
 54 ערב שבת עם חשכה, וישקה אותן - שאלו וכל פיוצא
 55 בהן, אף על פי שלא בשלו כל עקר, כתבשיל שלא בשל
 56 כל צרכו הן, מפני שאינן צריכין בשול הרבה, ודעתו
 57 עליהן לאכלן לאלתר, ולפיכך אסור לשהותן בתנור. ואם
 58 עבר ושהה - אסורין עד מוצאי שבת, וימתין בכדי
 59 שייעשו.
 60 יג. תנור שנתן לתוכו בשר מבעוד יום, ושהה אותו
 61 בשבת - אם בשר גדי הוא וכיוצא בו, מתר; שאם יחתה
 62 בגחלים, יתחרף [ישורף מעט] הבשר, שאינו צריך אלא
 63 תמימות האש בלבד; ואם בשר עז או שור הוא, אסור,
 64 שמא יחתה בגחלים לבשלו. ואם טח פי התנור בטיט -
 65 מתר, שאם בא לפתח התנור ולחתותו, תכנס הרוח,
 66 ויתקשה הבשר ויפסד, ויצטנן התנור.
 67 יד. וכן כל דבר שהרוח מפסדת אותו, אין גוזרין עליו
 68 שמא יגלהו ויחתה; ומפני זה נותנין אונין של פשתן
 69 לתוף התנור עם חשכה, שאם גלהו - יפסד.
 70 טו. נתן גדי שלם לתוף התנור - הרי הוא כבשר העז או
 71 בשר שור, ואסור לשהותו, שמא יחתה בגחלים, אלא אם
 72 כן טח התנור. ומתר לשלשל כבש הפסח לתנור עם
 73 חשכה, אף על פי שאינו טח, מפני שבגדי חבורה זריזין
 74 [זהירים] הן.
 75 טז. אין צולין בשר בצל וביצה על גבי האש, אלא כדי
 76 שיצלו מבעוד יום, ויהיו ראויין לאכילה. ואם נשאר אחר
 77 כן על האש בשבת עד שיצלו הרבה - מתר, מפני שהן
 78 כמצטמק ורע לו; שאם חתה - יחרף [ישורף מעט] אותן,
 79 שעל גוף האש הם. ומפני זה מניחין המגמר [בשמים] תחת
 80 הפלים [בגדים] עם חשכה, שאם חתה בגחלים - ישרף
 81 המגמר ויעשן הפלים ויעלה עשן בבגדים].
 82 יז. הא למדת, שכל דבר שאנו אסרין בענין זה, אינו
 83 אסור משום שהוא נעשה בשבת, אלא גזרה - שמא יחתה
 84 בגחלים. לפיכך, אין נותנין צמר ליורה [לציבעו], אלא אם
 85 כן היתה עקורה [מובגהת] מעל האש - שמא יחתה
 86 בגחלים; והוא שיהיה פיה טוח [סגור] בטיט - שמא יגיס
 87 בה משחשכה.
 88 יח. אין נותנין את הפת בתנור עם חשכה, ולא הררה
 89 [עוגה דקה] על גבי הגחלים - אלא כדי שיקרמו [ישחמון]
 90 פנים שאינן מדבקים בתנור או באש [חלקה העליון]. ואם
 91 נשאר אחריו כן עד שיגמר אפיתן - מתר; שאם יחתה,
 92 יפסיד אותן. ואם נתן סמוך לחשכה, וחשכה ועדין לא
 93 קרמו פניה - אם במזיד - אסור לאכל מהן עד מוצאי
 94 שבת, וימתין בכדי שייעשו. ואם בשוגג - מתר לו לרדות

1 ה. במה דברים אמורים? בכירה, שהבילה מועט. אבל
 2 התנור - אף על פי שגרף האש, או חפה באפר, או
 3 שהסיקהו בקש או בגבכה - אין משהין בתוכו, ולא על
 4 גביו, ולא סומכין לו [צמוד לו] תבשיל שלא בשל כל צרכו,
 5 או שבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו; הואיל והבלו חם
 6 ביותר, אינו מסיח דעתו, וחוששים שמא יחתה בזו האש
 7 המעוטה, אף על פי שהיא אש קש וגבכה או מכסה.
 8 ו. ולמה אסרו לשהות בתנור, אף על פי שגרף? מפני
 9 שהגורף אינו גורף אלא רב האש ועצמה, ואי אפשר
 10 לגרף כל האש עד שלא תשאר ניצוצה אחת; ומפני
 11 שהבלו חם, שמא יחתה כדי לנער [ולהבעיר] הניצוצות
 12 הנשארות.
 13 ז. הפסח [כירה קטנה] - הבלו רב מהבל הכירה, ומועט
 14 מהבל התנור. לפיכך, אם הסיקו בגפת [פסולת זיתים] או
 15 בצעים - הרי הוא כתנור, ואין משהין בתוכו ולא על
 16 גביו, ולא סומכין לו תבשיל שלא בשל כל צרכו, או
 17 מצטמק ויפה לו, אף על פי שגרף או פסה באפר. ואם
 18 הסיקהו בקש או בגבכה - הרי הוא ככירה שהסקה בקש
 19 ובגבכה, ומשהין עליו. ומתר לסמוך לכירה מבערב, אף
 20 על פי שאינה גרופה. ואיזו היא כירה, ואיזה הוא כפח?
 21 כירה, מקום שפיתת [הנחת] שתי קדרות; וכפח, מקום
 22 שפיתת קדרה אחת.
 23 ח. תבשיל חי שלא בשל כלל, או שבשל כל צרכו
 24 ומצטמק ורע לו [ההצטמקות מזיקה לטעמו] - מתר לשהותו
 25 על גבי האש, בין בכירה וכפח בין בתנור. וכן תבשיל
 26 שבשל ולא בשל כל צרכו, או בשל כל צרכו ומצטמק
 27 ויפה לו - אם השליף לתוכו אבר חי סמוך לבין
 28 השמשות, נעשה הכל כתבשיל חי, ומתר לשהותו על
 29 האש אף על פי שלא גרף ולא פסה; מפני שכבר הסיח
 30 דעתו ממנו, ואינו בא לחתות בגחלים.
 31 ט. כל תבשיל שאסור לשהותו - אם עבר ושהה אותו -
 32 אסור לאכלו עד מוצאי שבת, וימתין בכדי שייעשו [שיעור
 33 זמן שיוכל לבשל אותו בישול]. ואם שכחו - אם תבשיל שלא
 34 בשל כל צרכו הוא, אסור עד מוצאי שבת; ואם תבשיל
 35 שבשל כל צרכו הוא ומצטמק ויפה לו, מתר לאכלו
 36 בשבת.
 37 י. כל שמתר לשהותו על גבי האש - כשנוטלין אותו
 38 בשבת, אסור להחזירו למקומו. ואין מחזירין לעולם, אלא
 39 על גבי כירה גרופה או מכסה, או בכירה וכפח שהסקו
 40 בקש וגבכה; והוא, שלא הניח הקדרה על גבי קרקע;
 41 אבל משהניחה על גבי הקרקע, אין מחזירין אותה, ואפלו
 42 על גבי גרופה, או מכסה. ואין מחזירין לתנור ולא לכפח
 43 שהסקו בגפת או בצעים, אף על פי שגרף או פסה, מפני
 44 שהבלן חם ביותר. וכל שאין מחזירין עליו, אין סומכין
 45 לו [צמוד לו] בשבת.
 46 יא. אסור להכניס מגרפה [כף] לקדרה, והיא על האש,
 47 להוציא ממנה בשבת; מפני שמגיס [מערכב] בה, וזה

47 ג. וכן מן הדין הִיָּה, לטמן התבשיל בְּדָבָר שְׁאִינוּ מוֹסִיף, 48 בְּשֶׁבֶת עֲצָמָה; אֲבָל אֶסְרוּ חֻמְקִים דָּבָר זֶה - גְּזֵרָה שְׁמָא 49 יִטְמֵין בְּרַמְץ [אפר חם], וְיִהְיֶה בוּ נִיצוּצוֹת שֶׁל אֵשׁ, וְנִמְצָא 50 חוֹתָהּ [גורף] בְּגַחְלִים; לְפִיכָף, אֶסְרוּ לְהִטְמִין דָּבָר חָם 51 בְּשֶׁבֶת, וְאֶפְלוּ בְּדָבָר שְׁאִינוּ מוֹסִיף. 52 ד. סִפֵּק חֲשֵׁכָה סִפֵּק לֹא חֲשֵׁכָה [בין השמשות], מִתָּר לְטַמֵּן 53 אֶת דָּבָר חָם. וּמִתָּר לְטַמֵּן דָּבָר הַצּוֹנֵן בְּשֶׁבֶת, בְּדָבָר שְׁאִינוּ 54 מוֹסִיף, שְׁלֹא יִצְטַנֵּן בְּיֹתֵר, אוּ כְּדֵי שִׁתְּפוּג [תחלש] צִנְתּוֹ. 55 חֲמִין שְׁטַמְנָן מֵעֶרֶב שֶׁבֶת, וְנִתְגַּלּוּ בְּשֶׁבֶת - מִתָּר לְכַסּוֹתָן, 56 שְׁהָרִי אִינוּ מוֹסִיף; וּמִתָּר לְהַחֲלִיף הַכֶּסֶף בְּשֶׁבֶת. כִּיצַד? 57 נוּטֵל כֶּסֶת וּמְנִיחַ כֶּסֶף יוֹנָה, אוּ נוּטֵל כֶּנָּפִי יוֹנָה וּמְנִיחַ 58 הַכֶּסֶת. 59 ה. פִּנָּה הַתְּבַשִּׁיל אוּ הַמִּים הַחֲמִין, מִכְּלֵי לְכָלִי אַחֵר - מִתָּר 60 לְהִטְמִין הַכְּלֵי הָאֲחֵר בְּשֶׁבֶת בְּדָבָר שְׁאִינוּ מוֹסִיף, כְּמוֹ 61 הַדָּבָר הַצּוֹנֵן; שְׁלֹא אֶסְרוּ לְהִטְמִין בְּשֶׁבֶת, אֲלֹא דָּבָר חָם 62 שֶׁהוּא בְּכָלִי רֵאשׁוֹן שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בוּ; אֲבָל אִם פָּנָהוּ, מִתָּר. 63 ו. מְנִיחִין מִחֵם [דוד מים] עַל גְּבִי מִחֵם בְּשֶׁבֶת, וְקִדְרָה עַל 64 גְּבִי קִדְרָה, וְקִדְרָה עַל גְּבִי מִחֵם, וּמִחֵם עַל גְּבִי קִדְרָה - 65 וְטַח [סוחם] פִּיהֶם בְּבָצֵק; לֹא בְּשֶׁבֶת שִׁיחֲמוּ, אֲלֹא בְּשֶׁבֶת 66 שִׁיעֲמָדוּ עַל חֶמֶם; שְׁלֹא אֶסְרוּ אֲלֹא לְהִטְמִין בְּשֶׁבֶת, אֲבָל 67 לְהִנִּיחַ כְּלֵי חָם עַל גְּבִי כְּלֵי חָם, כְּדֵי שִׁיְהִיו עוֹמְדִין 68 בְּחִמְיּוֹתָן - מִתָּר. אֲבָל אִין מְנִיחִין כְּלֵי שֵׁישׁ בוּ דָּבָר צוֹנֵן 69 עַל גְּבִי כְּלֵי חָם בְּשֶׁבֶת, שְׁהָרִי מוֹלִיד בוּ חָם בְּשֶׁבֶת; וְאִם 70 הִנִּיחוּ [בְּעוֹר יוֹם] מִבְּעֶרֶב - מִתָּר, וְאִינוּ כְּטוֹמֵן בְּדָבָר 71 הַמוֹסִיף.

פָּרָק ה

72 א. הַדְּלִקַת גֵּר בְּשֶׁבֶת אִינָה רְשׁוּת, אִם רָצָה מְדַלֵּק וְאִם 73 רָצָה אִינוּ מְדַלֵּק; וְלֹא מִצְוָה שְׁאִינוּ חַיֵּב לְרַדֵּף אַחֲרֶיהָ עַד 74 שִׁיעֲשֶׁנָּה, כְּגוֹן עֲרוּבֵי חֲצוֹת אוּ נְטִילַת יָדַיִם לְאֲכִילָה; 75 אֲלֹא חוֹבָה. וְאֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים, חַיִּבִין לְהִיּוֹת 76 בְּכַתִּיבָן גֵּר דְּלוֹק בְּשֶׁבֶת. אֶפְלוּ אִין לוּ מֵה יֵאבֵל - שׁוֹאֵל 77 עַל הַפְּתָחַיִם, וְלוֹקַח שָׁמֶן וּמְדַלֵּק אֶת הַנֵּר; שִׁזָּה בְּכָלֵל עֲנֵג 78 שֶׁבֶת. וְחַיֵּב לְכַרֵּךְ קֶדֶם הַדְּלָקָה: 'כְּרוּף אִתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ 79 מְלַךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ לְהַדְּלִיק גֵּר שֶׁל 80 שֶׁבֶת' - כְּדִרְךָ שְׁמִבְרַךְ עַל כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהוּא חַיֵּב בָּהֶם 81 מִדְּבָרֵי סוּפְרִים. 82 83 ב. מִתָּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְגֵר הַשֶּׁבֶת [באורח], וְהוּא שְׁלֹא יִהְיֶה 84 הַדָּבָר צָרִיף עִיּוֹן הַרְבֵּה; אֲבָל דָּבָר שְׁצָרִיף לְדַקְדֵּק בְּרֵאשִׁיתוֹ, 85 אֶסְרוּ לְהַבְחִינוּ לְאוֹר הַגֵּר - גְּזֵרָה שְׁמָא יִטָּה נִהְנוּ לְקַרֵּב הַשֶּׁמֶן 86 לְפַתִּילָה]. 87 ג. הַמְדַלֵּק צָרִיף לְהַדְּלִיק מִבְּעוֹר יוֹם, קֶדֶם שִׁקְיַעַת 88 הַחֲמָה. וְנָשִׁים מְצוּוֹת עַל דָּבָר זֶה יוֹתֵר מִן הָאֲנָשִׁים, לְפִי 89 שֶׁהֵן מְצוּיּוֹת בְּכַתִּים, וְהֵן הַעֲסוֹקוֹת בְּמִלְאכַת הַבַּיִת; וְאִף 90 עַל פִּי כֹן, צָרִיף הָאִישׁ לְהִזְהִיךְ וּלְבַדֵּק אוֹתָן עַל כָּף, וְלוֹמַר 91 לְאֲנָשֵׁי בֵיתוֹ עֶרֶב שֶׁבֶת קֶדֶם שִׁתְּחַשֵּׁף: 'הַדְּלִיקוּ אֶת הַנֵּר'. 92 סִפֵּק חֲשֵׁכָה וְנִכְנָס הַשֶּׁבֶת, סִפֵּק לֹא נִכְנָס - אִין מְדַלֵּקִין.

1 [ל- להוציא מן התנור] מִמֶּנָּה מְזוֹן שֶׁלֵּש סְעוּדוֹת בְּשֶׁבֶת; 2 וּכְשֶׁהוּא רוֹדֵה - לֹא יִרְדֶּה בְּמִרְדָּה [ל- כלי מיוחד לכוף] כְּדִרְךָ 3 שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֵל, אֲלֹא בְּסִפִּין וְכִיּוּצָא בָּהּ. 4 י.ט. עוֹשֶׂה אָדָם מְדוּרָה מִכָּל דָּבָר שִׁיְרָצָה, בֵּין עַל גְּבִי 5 קֶרֶקַע בֵּין עַל גְּבִי מְנוּרָה, וּמְדַלֵּקָה מִבְּעוֹר יוֹם, וּמִשְׁתַּמֵּשׁ 6 לְאוּרָה אוּ מִתְחַמֵּם כְּנִגְדָּה בְּשֶׁבֶת. וְצָרִיף שִׁיְדַלֵּק רַב 7 הַמְדוּרָה קֶדֶם חֲשֵׁכָה, עַד שֶׁתֵּהָא שֶׁלֵּהֲבַת עוֹלָה מֵאֲלִיָּה 8 קֶדֶם הַשֶּׁבֶת; וְאִם לֹא הַדְּלִיק רַבָּה, אֶסְרוּ לְהִנּוֹת בָּהּ בְּשֶׁבֶת 9 - גְּזֵרָה, שְׁמָא יִתְתֶּה בָּהּ וְיִנִּיד הַעֲצִים כְּדֵי שִׁתְּעַלֶּה 10 הַשֶּׁלֵּהֲבַת. וְאִם הַדְּלִיק עֵץ יְחִידִי, צָרִיף לְהַדְּלִיק רַב עִבּוּי 11 וְרַב הַקָּפוּ מִבְּעוֹר יוֹם. 12 כ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּגְבוּלִין [בשאר מקומות]; אֲבָל 13 בְּמִקְדָּשׁ, מֵאַחֲזִיזִין אֶת הָאוּר בְּעֲצִים בְּמְדוּרַת בֵּית הַמוֹקֵד 14 עִם [לפני] חֲשֵׁכָה, וְאִין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא יִתְתֶּה, שֶׁהַכֹּהֲנִים 15 זְרִיזִין [זהירים] הֵן. 16 כ.א. הִתְתֶּה מְדוּרָה שֶׁל קְנִים אוּ שֶׁל גֵּרְעִינִים - אִינוּ צָרִיף 17 לְהַדְּלִיק הָרֵב; אֲלֹא בֵּין שֶׁהִתְחִיל בָּהּ הָאֵשׁ קֶדֶם הַשֶּׁבֶת, 18 מִתָּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ, מִפְּנֵי שֶׁהָאֵשׁ נִתְלִית בְּהֵן בְּמַהֲרָה, 19 וְאִינוּ צָרִיף לְחַתּוֹת. לְפִיכָף, אִם אֲגַד קְנִים, אוּ הִנִּיחַ 20 הַגֵּרְעִינִין בְּחוֹתְלוֹת [סלים] - תְּרִי הֵן כְּעֲצִים, וְצָרִיף שִׁתְּעַלֶּה 21 בְּהֵן הַשֶּׁלֵּהֲבַת מֵאֲלִיָּה קֶדֶם הַשֶּׁבֶת. 22 כ.ב. מְדוּרָה שֶׁל זָפֵת, אוּ שֶׁל גֵּפְרִית, אוּ שֶׁל רֶבֶב [כל דבר 23 שמונזין], אוּ שֶׁל קִירָה [שעווה], אוּ שֶׁל קֶשׁ, אוּ שֶׁל גִּבְבָּה 24 [עצים דקים] - אִינוּ צָרִיף לְהַדְּלִיק רַבָּה קֶדֶם הַשֶּׁבֶת, מִפְּנֵי 25 שֶׁהָאֵשׁ מְדַלְקַת אוֹתָם בְּמַהֲרָה.

פָּרָק ד

26 א. יֵשׁ דְּבָרִים, שְׁאִם טַמֵּן בְּהֵן הַתְּבַשִּׁיל - הוּא מִתְחַמֵּם, 27 וּמוֹסִיפִין בְּבִשּׁוּלוֹ כְּעִין הָאֵשׁ, כְּגוֹן: גָּפֵת [פסולת זיתים], 28 וְזָבֵל [שדות], וּמְלַח, וְסִיד, וְחֵל, אוּ זוּגִין [קליפות ענבים] 29 וּמוֹכִין [אגודות צמר] וְעֲשָׂבִים בְּזִמְן שִׁשְׁלִשְׁתָּן [האחרונים] 30 לְחִין מִחֲמַת עֲצָמָן; וְדְבָרִים אֵלוּ, נִקְרָאִין 'דָּבָר הַמוֹסִיף'. 31 וְיֵשׁ דְּבָרִים, שְׁאִם טַמֵּן בְּהֵן הַתְּבַשִּׁיל - יִשְׂאָר בְּחִמְיּוֹתוֹ 32 בְּלִבְדוֹ, וְאִין מוֹסִיפִין לוּ בִשּׁוּל, אֲלֹא מוֹנְעִין אוֹתוֹ 33 מִלְּהַצְטַנֵּן, כְּגוֹן: זוּגִין וּמוֹכִין וְעֲשָׂבִים יְבֻשִׁים, וְכִסּוֹת, 34 וּפְרוֹת, וְכִנְפֵי [נצות] יוֹנָה, וְנִעְרַת [פירווי] הַפִּשְׁתָּן, 35 וְנִסְרַת תְּרָשִׁים [נגרים], וְשִׁלְחִין [עור בהמה בשערותיה], וְגִזֵּי 36 צֶמֶר; וְדְבָרִים אֵלוּ, נִקְרָאִין 'דָּבָר שְׁאִינוּ מוֹסִיף'. 37 38 ב. מִן הַדִּין הִיָּה, שִׁטּוּמְנִין בְּדָבָר הַמוֹסִיף מִבְּעוֹר יוֹם, 39 וְיִשְׂאָר הַתְּבַשִּׁיל טַמּוֹן בְּשֶׁבֶת, שְׁהָרִי מְשִׁהִין עַל גְּבִי הָאֵשׁ 40 בְּשֶׁבֶת; אֲבָל אֶסְרוּ חֻמְקִים לְהִטְמִין בְּדָבָר הַמוֹסִיף, מִבְּעוֹר 41 יוֹם, גְּזֵרָה שְׁמָא תִּרְתַּח הַקְּדוּרָה בְּשֶׁבֶת, וְיִצְטַרֵּף לְגִלּוֹתָהּ עַד 42 שִׁתְּנִיחַ הַרְתִּיחָה, וְיִחְזוֹר וּיְכַסֶּה בְּשֶׁבֶת, וְנִמְצָא טוֹמֵן בְּדָבָר 43 הַמוֹסִיף בְּשֶׁבֶת, שֶׁהוּא אֶסְרוּ. לְפִיכָף, מִתָּר לְהִטְמִין בְּדָבָר 44 הַמוֹסִיף, בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת [ספק יום ספק לילה] - שִׁסְתָּם קְדֵרוֹת 45 בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, כְּכֹר רְתַחוּ וְנָחוּ מִבְּעוֹבְעֵן, וְכִינֵן שֶׁנָּחוּ, שׁוּב 46 אִין רוֹתְחִין.

מתוך מהדורת חזק

48 שְׁמָא יָקח מִן הַשֶּׁמֶן שֶׁבְּכֵלִי, שֶׁהָרִי לֹא נִמְאַס בְּנֵר, וְאָסוּר
49 לְהַנִּיחַ בְּשֶׁבֶת מִן הַשֶּׁמֶן שֶׁהֵלַק בּוֹ, וְאִפְלוּ בְּבֵתָה הַנֵּר,
50 וְאִפְלוּ נֶטֶף מִן הַנֵּר - מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִקְצֵה מִחֲמַת אֶסוּר -
51 מִיּוֹעַר וּמִיּוֹחַד לְמֵלֶכֶת אִיסוּר]. וְאִם חָבַר הַכֵּלִי שֵׁישׁ בּוֹ הַשֶּׁמֶן
52 אֵל הַנֵּר בְּסִיד וּבְחֶרְשִׁית וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - מֵתוּר.
53 יג. אֵין נוֹתְנִין כְּלֵי תַחַת הַנֵּר לְקַבֵּל בּוֹ שֶׁמֶן בְּשֶׁבֶת, שֶׁהָרִי
54 מְבַטֵּל הַכֵּלִי מִהֲכַנּוּ [מִמָּה שֶׁהִיא מוּכַח לְהַעֲשׂוֹת בּוֹ]; וְאִם נִתְּנוּ
55 מִבְּעוֹד יוֹם, מֵתוּר. וְנוֹתְנִין כְּלֵי תַחַת הַנֵּר בְּשֶׁבֶת לְקַבֵּל
56 נִיּוּצוֹת [הַמִּינְחוֹת מֵהַאֵשׁ] - מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶן מִמֶּשׁ, וְהָרִי לֹא
57 בִטְלוּ מִלְטֻלְטָלוֹ; וְאָסוּר לִתֵּן לְתוֹכּוֹ מַיִם, וְאִפְלוּ מִעֲרֵב
58 שֶׁבֶת - מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַרֵּב אֶת כַּבּוּי הַנִּיּוּצוֹת.
59 יד. אֵין פּוֹלֵין [-בְּדִיקַת בַּגַּד מְכִינִים] לְאוֹר הַנֵּר, וְלֹא קוֹרִין
60 לְאוֹר הַנֵּר, וְאִפְלוּ גְבוּיָה שְׁתֵּי קוֹמוֹת; וְאִפְלוּ עֲשָׂרָה בְּתִים
61 זֶה עַל גַּב זֶה, וְהֵנָּה בְּעֵלְיוֹנָה - לֹא יִקְרָא וְלֹא יִפְלֶה לְאוֹרוֹ
62 בַּתְּחִיבָתָהּ, שְׁמָא יִשְׁפַח וְיִשְׂתָּה. וְאִם הָיוּ שְׁנַיִם קוֹרִין בְּעַנְנֵן
63 אֶחָד - מִתְּרִין לְקֵרוֹת לְפָנֵי הַנֵּר; שֶׁכֵּל אֶחָד מֵהֶן מִזְכִּיר
64 תְּכַרּוּ אִם שָׂכַח; וְאֵבֵל לֹא בִשְׁנֵי עַנְנֵינּוּ, שֶׁכֵּל אֶחָד מֵהֶן
65 טְרוּד בְּעַנְנֵנוּ.
66 טו. הַתִּינוּקוֹת - קוֹרִין לְפָנֵי רֶבֶן לְאוֹר הַנֵּר, מִפְּנֵי שֶׁהֵרֵב
67 מִשְׁמֶרֶן; וְאֵבֵל הוּא לֹא יִקְרָא, מִפְּנֵי שֶׁאֵין אֵימָתָן עֲלָיו. וְיֵשׁ
68 לוֹ לְרֵאוֹת בְּסִפֵּר לְאוֹר הַנֵּר, עַד שִׁירָאָה רֵאשׁ הַפְּרָשָׁה
69 שֶׁהוּא צָרִיף לְהַקְרוֹתוֹ, וְאַחַר כֵּן נוֹתֵן הַסִּפֵּר בְּיָדוֹ, וְהֵן
70 קוֹרְאִין לְפָנָיו.
71 טז. בָּלִים הַדּוּמִין זֶה לְזֶה, וְאֵינָן נִפְרִין אֲלָא בְּעִיּוֹן הַרְבֵּה
72 - אֶסוּר לְהַקְרִיבֵן לְאוֹר הַנֵּר וּלְהַכְחִיץ בִּיגִיחֵן; שְׁמָא יִשְׁכַּח,
73 וְיִשְׂתָּה. לְפִיכֵף, שֶׁמֶשׁ שְׁאִינוּ קְבוּעַ - אֶסוּר לוֹ לְבַדֵּק כּוֹסוֹת
74 וּקְעֵרוֹת לְאוֹר הַנֵּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוּ מְכִינִין, בֵּין בְּנֵר שֶׁל שֶׁמֶן,
75 בֵּין בְּנֵר שֶׁל גֶּפֶט שְׁאוּרוֹ רֵב; וְאֵבֵל שֶׁמֶשׁ קְבוּעַ - מֵתוּר לוֹ
76 לְבַדֵּק לְאוֹר הַנֵּר כּוֹסוֹת וּקְעֵרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוּ צָרִיף עִיּוֹן
77 הַרְבֵּה. וְאִם הָיָה גֵר שֶׁל שֶׁמֶן זֵית - אֵין מוֹרִין לוֹ לְבַדֵּק,
78 וְאִף עַל פִּי שֶׁהוּא מֵתוּר; גְּזֵרָה, שְׁמָא יִסְתַּפֵּק [יִקַּח] מִמֶּנּוּ.
79 יז. גֵּר שֶׁאַחֲרֵי הַדֵּלֶת - אֶסוּר לְפַתַּח הַדֵּלֶת וּלְנַעַל בְּדִבְרוֹ,
80 מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַבֵּה; אֲלָא יִזְהַר בְּשַׁעַר שְׁפוֹתַח וּבְשַׁעַר
81 שְׁנוּעֵל. וְאֶסוּר לְפַתַּח אֶת הַדֵּלֶת כִּנְגַד הַמְּדוּרָה בְּשֶׁבֶת כְּדִי
82 שְׁתֵּהא הַרוּחַ מִנְשֶׁבֶת בָּהּ, וְאִף עַל פִּי שֶׁאֵין שֵׁם אֲלָא רוּחַ
83 מְצוּיָה. וּמִנִּיחֵין הַנֵּר שֶׁל שֶׁבֶת עַל גְּבִי אֵילָן הַמְּחַבֵּר
84 לְקַרְקַע, וְאֵינוּ חוֹשֵׁשׁ.
85 יח. כֵּל מְדִינּוֹת וְעֵצִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל, תּוֹקְעִין בָּהֶן שֵׁשׁ
86 תְּקִיעוֹת בְּעֵרֵב שֶׁבֶת; וּבְמִקּוֹם גְּבוּיָה הָיוּ תּוֹקְעִין, כְּדִי
87 לְהַשְׁמִיעַ כֵּל אֲנָשֵׁי הַמְּדִינָה [הַעִיר] וְכָל אֲנָשֵׁי הַמְּגֵרָה שֶׁלָּהּ
88 [סִבִּיבוֹתֶיהָ].
89 יט. תְּקִיעָה רֵאוּנָה - נִמְנָעוּ הַעוֹמְדִים בְּשִׁדוֹת מִלְחָרֶשׁ
90 וּמִלְעֵדֶר וּמִלְעֵשׂוֹת מְלֵאכָה שֶׁבִשְׂדָּה; וְאֵין הַקְּרוֹבִין [לַעִיר]
91 וְשֶׁאֵין לְפָנֵס לַעִיר, עַד שִׁיבּוּאוֹ רְחוֹקִים וְיִכְנָסוּ בְּלֶם בֵּבֶת
92 אַחַת; וְעַדִּין הַתְּנִיּוֹת פְּתוּחוֹת, וְהַתְּרִיסִין [הַמְשֻׁמָּשִׁים גַּם
93 כְּדוּכּוֹן] מִנְחִין. הַתְּחִיל לְתַקֵּעַ שִׁנְיָה - נִסְתַּלְקוּ הַתְּרִיסִין,
94 וּנְנַעְלוּ הַתְּנִיּוֹת; וְעַדִּין הַחֲמִין וְהַקְּדֵרוֹת מִנְחוֹת עַל גְּבִי

1 ד. מִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה עַד שִׁירָאוּ שְׁלֹשָׁה כּוֹכְבִים בִּינְיָנִים -
2 הוּא הַזְּמַן הַנִּזְקָא 'בֵּין הַשְּׁמֵשׁוֹת' בְּכָל מְקוֹם, וְהוּא סִפֵּק
3 מִן הַיּוֹם, סִפֵּק מִן הַלַּיְלָה; וְדִנְיָן בּוֹ לְהַחְמִיר בְּכָל מְקוֹם.
4 וּלְפִיכֵף אֵין מְדַלִּיקִין בּוֹ, וְהַעוֹשֶׂה מְלֵאכָה בֵּין הַשְּׁמֵשׁוֹת
5 עֲרֵב שֶׁבֶת וּבֵין הַשְּׁמֵשׁוֹת בְּמוֹצָאֵי שֶׁבֶת, בְּשׁוּגָג - חֵיב
6 תְּשׂוּת מִכָּל מְקוֹם. וְכּוֹכְבִים אֵלוֹ - לֹא גְדוּלִים הַנִּרְאִים
7 בַּיּוֹם, וְלֹא קְטָנִים שְׁאֵינָן נִרְאִין אֲלָא בַּלַּיְלָה; וּמִשִּׁירָאוּ
8 שְׁלֹשָׁה כּוֹכְבִים אֵלוֹ הַבִּינְיָנִים, הָרִי זֶה לַיְלָה וְדָאֵי.
9 ה. פְּתִילָה שֶׁמְדַלִּיקִין בָּהּ לְשֶׁבֶת, אֵין עוֹשִׂין אוֹתָהּ מְדַבֵּר
10 שֶׁהוּא מְסַסְכֵּת [קוֹפֶצֶת] בּוֹ - כְּגוֹן צֶמֶר, וְשֶׁעַר, וּמִשֵׁי,
11 וְצֶמֶר הָאֲרוֹ, וּפְשָׁתָן שֶׁלָּא נִפְץ [נוֹקָה], וְסִיב שֶׁל דֶּקֶל, וּמִינֵי
12 הַעֵץ הַרְבִּים, וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן; אֲלָא מְדַבֵּר שֶׁהוּא נִתְּלִית בּוֹ
13 - כְּגוֹן פְּשָׁתָהּ נְפוּצָה [נִקְיָה], וּבְגָדֵי שֵׁשׁ, וְצֶמֶר גָּפֶן, וְכִיּוֹצֵא
14 בָּהֶן מְדַבֵּר שֶׁהוּא נִתְּלִית בּוֹ. וְהַמְדַלִּיק - צָרִיף שִׁדְלִיק
15 בְּרֵב הַיּוֹצֵא מִן הַפְּתִילָה.
16 ו. הַכּוֹרֵף דְּבַר שֶׁמְדַלִּיקִין בּוֹ עַל דְּבַר שֶׁאֵין מְדַלִּיקִין בּוֹ -
17 אִם לְהַעֲבוֹת הַפְּתִילָה כְּדִי לְהוֹסִיף אוֹרָה, אֶסוּר; וְאִם
18 לְהַקְשׁוֹת הַפְּתִילָה כְּדִי שְׁתֵּהא עוֹמְדָת וְלֹא תִשְׁתַּלְּשַׁל
19 [תִּפְּוֹל] לְמִשְׁחָה, מֵתוּר.
20 ז. נוֹתְנִין גְּרָגַר שֶׁל מֶלַח וְגֵרִים [גֵּרָגַר] שֶׁל פּוֹל עַל פִּי הַנֵּר
21 בְּעֵרֵב שֶׁבֶת, כְּדִי שִׁיְהֵא דוֹלֵק [זְמַן רֵב] בְּלֵילֵי שֶׁבֶת. וְכָל
22 הַפְּתִילוֹת שֶׁאֵין מְדַלִּיקִין בָּהֶן, עוֹשִׂין מֵהֶן מְדוּרָה - בֵּין
23 לְהַתְּחַמֵּם כְּנִגְדָה, בֵּין לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָה, בֵּין עַל גְּבִי
24 מְנוּרָה, בֵּין עַל גְּבִי קַרְקַע; וְלֹא אֶסוּר אֲלָא לְעִשׂוֹת פְּתִילָה
25 לְנֵר, בַּלְבַּד.
26 ח. שֶׁמֶן שֶׁמְדַלִּיקִין בּוֹ לְשֶׁבֶת, צָרִיף שִׁיְהֵא נִמְשָׁף אַחַר
27 הַפְּתִילָה; וְאֵבֵל שֶׁמֶן שֶׁאֵין נִמְשָׁכִין אַחַר הַפְּתִילָה - כְּגוֹן
28 זֶפֶת, וְשֶׁעוּרָה, וְשֶׁמֶן קִיק [מִעַץ הַקִּיקוּן], וְאֵלֶּיָה [זֶנֶב הַכִּבְשָׁן],
29 וְחֵלֶב - אֵין מְדַלִּיקִין בָּהֶן. וּמִפְּנֵי זֶה אֵין מְדַלִּיקִין בַּפְּתִילוֹת
30 שֶׁאֵין הָאוֹר נִתְּלִית בָּהֶן, וְלֹא בְּשִׁמְנֵים שֶׁאֵין נִמְשָׁכִים אַחַר
31 הַפְּתִילָה - גְּזֵרָה, שְׁמָא יִהְיֶה אוֹר הַנֵּר אֶפֶל [חֲלָשׁ], וְיִשְׂתָּה
32 אוֹתָהּ בְּשַׁעַר שִׁישְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָה.
33 ט. חֵלֶב שֶׁהַתִּיכוֹ, וְקֵרֵבֵי דְגִים שֶׁנּוּמְחוּ - נוֹתֵן לְתוֹכָן שֶׁמֶן
34 כֵּל שֶׁהוּא, וּמְדַלִּיק; וְאֵבֵל שֶׁמֶן שֶׁאֵין מְדַלִּיקִין בָּהֶן -
35 אִפְלוּ עֲרֵבֵן בְּשִׁמְנֵים שֶׁמְדַלִּיקִין בָּהֶן - לֹא יְדַלִּיק, מִפְּנֵי
36 שֶׁאֵין [הַשְּׂמִינִים הֵלָא דְלִיקִים] נִמְשָׁכִין [אַחַר הַפְּתִילָה].
37 י. אֵין מְדַלִּיקִין בְּעֶטְרָן [פְּסוּלוֹת הַזּוֹפֵת], מִפְּנֵי שִׁירִיחוֹ רַע -
38 שְׁמָא יִנִּיחֵנוּ וְיִצְאָה, וְחוֹבֵה עֲלָיו לִישֵׁב לְאוֹר הַנֵּר. וְלֹא בְּצָרִי
39 [שֶׁרִף עֵץ], מִפְּנֵי שִׁירִיחוֹ טוֹב - שְׁמָא יָקַח מִמֶּנּוּ מִן הַנֵּר;
40 וְעוֹד, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עֵף [בְּאוֹר וְיִכּוֹל לַגְרוֹם דְּלִיקָה]. וְלֹא בְּנֶפֶט
41 לְבָן, וְאִפְלוּ בַחֵל - מִפְּנֵי שֶׁהוּא עֵף, וְיָבּוּא לִידֵי סִבְנָה.
42 יא. מֵתוּר לְהַדְלִיק לְכַתְחָלָה בְּשֶׁאֵר שִׁמְנֵים - כְּגוֹן שֶׁמֶן
43 צִנּוֹן, וְשִׁמְשָׁמִין, וְלֶפֶת, וְכָל פִּיּוּצָא בָּהֶן; אֵין אֶסוּר אֲלָא
44 אֵלוֹ שֶׁמֶן חֲכָמִים בַּלְבַּד.
45 יב. לֹא יִתֵּן אָדָם כְּלֵי מְקַבֵּל מֵלֵא שֶׁמֶן עַל פִּי הַנֵּר, בְּשִׁבִיל
46 שִׁיְהֵא מְנַטֵף, וְלֹא יִמְלֵא קַעֲרָה שֶׁמֶן וְיִתְנַנֵּה בְּצַד הַנֵּר וְיִתֵּן
47 רֵאשׁ הַפְּתִילָה לְתוֹכָהּ, בְּשִׁבִיל שְׁתֵּהא שׁוֹאֲבָת - גְּזֵרָה,

מתוך מהדורת חזק

46 והשבין אומרים שזה שהגוים עושין עכשו בשבת, לפלוני
 47 הוא - הרי זה לא יקבר בו אותו ישראל עולמית, מפני
 48 שהוא בפרהסיא. ומתוך לקבר בו ישראל אחר - והוא,
 49 שימתין בכדי שיעשה. וכן כל פיוצא בזה.
 50 ו. גוי שהביא חלילין בשבת למת - אף על פי שהביאן
 51 מצד החומה - ימתין למוצאי שבת בכדי שיבואו ממקום
 52 קרוב, ואחר כך יספד בהן; שמה בלילה הביאום ממקום
 53 אחר עד החומה, ובבקר נכנסו בהן. ואם ידע בודאי
 54 שממקום פלוני הביאום בשבת, ימתין כדי שיבואו מאותו
 55 מקום אחר השבת - והוא שלא יהיה הדבר בפרהסיא
 56 גדולה, כמו שאמרנו.
 57 ז. עיר שישאל וגוים דרין בתוכה, והיתה בה מרחץ
 58 המרחצת בשבת - אם רב גוים, מתר לרחץ בה למוצאי
 59 שבת מיד; ואם רב ישראל, ימתין בכדי שיחמו חמין;
 60 שבשביל הרב הוחמו. מחצה למחצה, ימתין בכדי שיחמו
 61 חמין. וכן כל פיוצא בזה.
 62 ח. ישראל שאמר לגוי לעשות לו מלאכה זו בשבת - אף
 63 על פי שעבר ומכין אותו מפת מרדות (מלקות מדרבנן) -
 64 מתר לו להנות באותה מלאכה לערב (במוצאי), אחר
 65 שימתין בכדי שיעשה. ולא אסרו בכל מקום עד שימתין
 66 בכדי שיעשו, אלא מפני דבר זה, שאם תאמר יהא מתר
 67 מיד - שמה יאמר לגוי לעשות לו, וימצא הדבר מוכן
 68 מיד; וכיון שאסרו עד שימתין בכדי שיעשו, לא יאמר
 69 לגוי לעשות לו, שהרי אינו משתפר (מרויח) כלום, מפני
 70 שהוא מתעבב לערב בכדי שיעשה דבר זה שנעשה
 71 בשבת.
 72 ט. דבר שאינו מלאכה, ואין אסור לעשותו בשבת אלא
 73 משום שבות (איסור מדרבנן להרבות השביתה) - מתר לישאל
 74 לומר לגוי לעשותו בשבת, והוא שיהיה שם מקצת חלי,
 75 או יהיה צריך לדבר צורך הרבה, או מפני מצוה.
 76 י. כיצד? אומר ישראל לגוי לעלות באילן בשבת או
 77 לשוט על פני המים, כדי להביא לו שופר, או ספין
 78 למילה; או מביא לו מחצר לחצר שאין ביניהן עריב, מים
 79 חמין להרחיץ בהם קטן או [אדם] מצטער. וכן כל פיוצא
 80 בזה.
 81 יא. הלוקח [קונה] בית בארץ ישראל, מתר לו לומר לגוי
 82 לכתב לו השטר בשבת - שאמרה לגוי אסורה מדברי
 83 סופרים, ומשום ישוב ארץ ישראל לא גזרו בדבר זה. וכן
 84 הלוקח מהן בית בסוריא, שסוריא בארץ ישראל לדבר זה.
 85 יב. פוסק [מסכם] אדם עם הגוי על המלאכה וקוצץ -
 86 קוצב דמים, והגוי עושה לעצמו; ואף על פי שהוא עושה
 87 בשבת, מתר. וכן השוכר את הגוי לימים הרבה - מתר,
 88 אף על פי שהוא עושה בשבת. כיצד? כגון ששכר הגוי
 89 לשנה או לשנים, שיכתב לו [ספר] או שיארג לו [בגד] -
 90 הרי זה כותב ואורג בשבת, ומת, כאלו קצץ עמו שיכתב
 91 לו ספר או שיארג לו בגד, שהוא עושה בכל עת שיארג.
 92 והוא שלא יחשב [יחשבן] עמו יום יום.

1 כירה. התחיל לתקע תקיעה שלישית - סלק המסלק [את
 2 הקדרות מהכירה] והטמין המטמין, והדליקו את הנרות.
 3 ושוהה כדי לצלות דג, או כדי להדביק [להכניס] פת בתנור,
 4 ותוקע ומריע ותוקע, ושובת.
 5 כ. תקיעה ראשונה, תוקע אותה במנחה; והשלישית, קדם
 6 לשקיעת החמה. וכן תוקעין במוצאי שבת אחר צאת
 7 הכוכבים, להתיר העם למעשיהן.
 8 כא. יום הפפורים שחל להיות בערב שבת, לא היו
 9 תוקעין; חל להיות במוצאי שבת, לא תוקעין ולא
 10 מבדילין. יום טוב שחל להיות בערב שבת, תוקעין ולא
 11 מבדילין; חל להיות לאחר השבת, מבדילין ולא תוקעין.

יום חמישי ב' שבט ה'תשע"ה

פרק ו

12
 13
 14 א. אסור לנו לומר לגוי לעשות לנו מלאכה בשבת - אף
 15 על פי שאינו מצוה על השבת, ואף על פי שאמר לו
 16 מקדם השבת, ואף על פי שאינו צריך לאותה מלאכה
 17 אלא לאחר השבת; ודבר זה - אסורו מדברי סופרים, כדי
 18 שלא תהיה שבת קלה בעיניהן, ויבואו לעשות בעצמן.
 19 ב. גוי שיעשה מלאכה מעצמו בשבת - אם בשביל ישראל
 20 עשה אותה - אסור להנות באותה מלאכה עד מוצאי
 21 שבת, וימתין בכדי שיעשה (שיעור זמן שיוכל לעשות
 22 המלאכה); והוא שלא יהא הדבר בפרהסיא, עד שידעו בו
 23 רבים שדבר זה בשביל פלוני הוא נעשה בשבת. ואם
 24 בשביל עצמו בלבד עשה, מתר להנות בה בשבת.
 25 ג. כיצד? גוי שהדליק את הנר, משתמש לאורו ישראל;
 26 ואם בשביל ישראל, אסור. עשה כבש לירד בו מן
 27 הספינה, ירד אחריו ישראל; ואם בשביל ישראל, אסור.
 28 מלא מים להשקות בהמתו, משקה אחריו ישראל; לקט
 29 עשבים להאכיל לבהמתו, מניח ישראל בהמתו לאכל
 30 מהן; והוא, שלא יהא אותו הגוי מפיך לאותו ישראל -
 31 שמה ירבה במלאכתו בשבילו, ונמצא עושה בשביל
 32 ישראל. וכן כל דבר שאפשר להרבות בו - לא יהנה בו
 33 בשבת, אלא אם כן אינו מכירו.
 34 ד. אכל דבר שאין בו להרבות ולמעט, כגון גר וכבש -
 35 הואיל ועשה בשביל עצמו, נהנה אחריו ישראל בשבת,
 36 ואף על פי שהוא מכירו. גר הדלוק במסכה בשבת - אם
 37 רב ישראל, אסור להשתמש לאורה; שהמדליק, על דעת
 38 הרב מדליק. ואם רב גוים, מתר להשתמש לאורה. מחצה
 39 למחצה, אסור. נפלה דלקה בשבת, ובא גוי לכבות - אין
 40 אומרין לו 'כבה' ואל תכבה, מפני שאין שביתתו עלינו;
 41 וכן כל פיוצא בזה.
 42 ה. מת [יהודי] שעשו לו גוים ארון, וחרפו לו קבר בשבת,
 43 או הביאו לו חלילין לספד בהן - אם בצנעה - ימתין
 44 בכדי שיעשו למוצאי שבת, ויקבר בו. ואם היה הקבר
 45 בסרטא [רחוב] גדולה, והארון על גביו, וכל העוברין

מתוך מהדורת חזק

48 קצץ - אם יש במדינה אדם קבוע שהוא מקבץ האגרות
49 ושולח אותן לכל מדינה ומדינה עם שלוחיו, מותר לתן
50 לגוי האגרות; והוא שיהיה שהיה ביום כדי שיגיע לבית
51 הסמוך לחומה קדם השבת - שמא זה שמקבץ האגרות
52 ושולחן, ביתו סמוך לחומה הוא. ואם אין שם אדם קבוע
53 לקבץ, אלא הגוי שנותנין לו האגרות, הוא שמוליכה לעיר
54 אחרת - אסור לשלח ביד גוי האגרות לעולם, אלא אם בן
55 קצץ לו דמים.

56 **כא.** גוי שהביא חפציו בשבת, והכניסן לבית ישראל -
57 מותר; ואפלו אמר לו: 'הניחן בנזק' ז', הרי זה מותר.
58 ומזמנין את הגוי בשבת, ונותנין לפניו מזונות לאכלן;
59 ואם נטלן ויצא - אין נזקקין לו, מפני שאין שביחתו
60 עלינו. וכן נותנין מזונות לפני הבלב בחצר; ואם נטלן
61 ויצא, אין נזקקין לו.

62 **כב.** מי שהיה בא בדרך, וקדש עליו היום, והיו עמו
63 מעות - נותן כיסו לנכרי להוליכו לו, ולמוצאי שבת
64 לוקחו ממנו. ואף על פי שלא נתן לו שכר על זה, ואף
65 על פי שנתנו לו משחשכה - מותר; מפני שאדם בהול על
66 ממונו, ואי אפשר שישליכו; ואם לא תתיר לו דבר זה
67 שאין אסורו אלא מדברי סופרים - יבוא להביאו בידו,
68 ועובר על מלאכה של תורה. במה דברים אמורים?
69 בכיסו; אבל מציאה, לא יתן לנכרי, אלא מוליכה פחות
70 פחות מארבע אמות.

71 **כג.** ישראל שעשה מלאכה בשבת - אם עבר ועשה
72 בזדון, אסור לו להנות באותה מלאכה לעולם; ושאר
73 ישראל, מותר להם להנות בה למוצאי שבת מיד, שנאמר:
74 "ושמרתם את השבת, כי קדש הוא" - היא קדש, ואין
75 מעשיה קדש [- אסורין]. ביצד? ישראל שבשל בשבת
76 במזיד, למוצאי שבת יאכל לאחריים; אבל לו, לא יאכל
77 עולמית. ואם בשל בשגגה - למוצאי שבת יאכל בין הוא
78 בין אחרים מיד. וכן כל פיצא בונה.

79 **כד.** פרות שניצאו חוץ לתחום וחוץ - בשוגג, יאכלו
80 בשבת, שהרי לא נעשה בגופן מעשה, ולא נשתנו; במזיד,
81 לא יאכלו עד מוצאי שבת.

82 **כה.** השוכר את הפועל לשמר לו את הפרה ואת התינוק,
83 לא יתן לו שכרו של שבת - לפיכך אין אחריות [הפרה
84 והתינוק ב-] שבת עליו; ואם היה השכיר שכיר שבת [שבוטע]
85 או שכיר שנה, נותן לו שכרו משלם - לפיכך אחריות
86 שבת עליו. ולא יאמר לו: 'יתן לי שכרי של שבת', אלא
87 אומר לו: 'יתן לי שכרי של שנה', או 'של עשרה ימים'.

פָּרָק ז

88
89 **א.** מלאכות שחייבין עליהן סקילה וקרת במזיד, או קרבן
90 חטאת בשגגה - מהן [אלו שהיו במלאכת המשכן] אבות
91 [=ראשי קבוצות], ומהן תולדות [הדומות לאבות]; ומנין כל
92 אבות מלאכות - ארבעים חסר אחת. ואלו הן: החרשה,
93 והזריעה, והקצירה, והעמור [איסוף תבואה], והדישה

1 **יג.** במה דברים אמורים? בצנעה, שאין הכל מפירין שו
2 המלאכה הנעשית בשבת של ישראל היא; אבל אם היתה
3 ידועה וגלויה ומפורסמת - אסורה; שהרואה את הגוי
4 עושה, אינו יודע שקצץ [קצב דמיו מראש], ואומר שפלוני
5 שכר הגוי לעשות לו בשבת.

6 **יד.** לפיכך, הפוסק עם הגוי לבנות לו חצרו, או פתלו, או
7 לקצר את שדהו, או ששכרו שנה או שתיים לבנות לו חצר,
8 או לטע לו פרים - אם היתה המלאכה במדינה [בעיר], או
9 בתוך התחום [אלפיים אמה] - אסור לו להניחו לעשות
10 בשבת, מפני הרואים שאינם יודעים שפוסק; ואם היתה
11 המלאכה חוץ לתחום - מותר, שאין שם ישראל שיראה
12 את הפועלין כשהן עושין בשבת.

13 **טו.** וכן מותר לאדם להשכיר פרמו או שדהו לגוי, אף על
14 פי שהוא זורען ונוטען בשבת; שהרואה יודע ששכורין
15 הן, או בארסות ירד להן [לעבוד תמורת יבול]. ודבר ששם
16 ישראל בעליו קרוי עליו, ואין דרך רב אנשי אותו המקום
17 להשכירו או לתנו בארסות - אסור להשכירו לגוי; מפני
18 שהגוי עושה באותו המקום מלאכה בשבת, והוא נקרא
19 על שם הישראלי בעליו.

20 **טז.** מותר להשאיל כלים ולהשכירן לגוי, ואף על פי
21 שהוא עושה בהן מלאכה בשבת - מפני שאין אנו מצויים
22 על שביחת הכלים; אבל בהמתו ועבדו [של יהודין] - אסור,
23 מפני שאנו מצויין על שביחת בהמה ועבד.

24 **יז.** המשפתף עם הגוי במלאכה, או בסחורה, או בחנות
25 - אם התנו בתחלה שיהיה שכר השבת לגוי לבדו אם
26 מעט ואם הרבה, ושכר יום אחר כנגד יום השבת לישראל
27 לבדו - מותר. ואם לא התנו בתחלה - כשיבואו לחלק,
28 נוטל הגוי שכר השבתות כולן לבדו, והשאר חולקין אותו;
29 ואינו מוציא לו כלום כנגד יום השבת, אלא אם כן התנה
30 בתחלה. וכן אם קבלו שדה בשתפות, דין אחד הוא.

31 **יח.** ואם לא התנו, וכא לחלק השכר, ולא היה שכר שבת
32 ידוע - יראה לי שהגוי נוטל לבדו שביע השכר, והשאר
33 חולקין. הנותן מעות לגוי להתעסק בהן [לעשות בהם עסק]
34 - אף על פי שהגוי נושא ונותן בשבת, חולק עמו שכר
35 בשנה; וכן הורו כל הגאונים.

36 **יט.** לא יתן אדם בערב שבת כלים לאמן גוי לעשותן, אף
37 על פי שפסק עמו [מראש] - אלא בכדי [- שיעור זמן] שיצא
38 בהן [הגוי] מביתו [של היהודין] קדם שחשכה; וכן לא ימכר
39 אדם חפצו לגוי, ולא ישאלנו, ולא ילנו, ולא ימשכנו,
40 ולא יתן לו במתנה - אלא בכדי שיצא באותו חפץ מפתח
41 ביתו, קדם השבת; שכל זמן שהוא בביתו, אין אדם יודע
42 אימתי יתן לו, וכשיצא הגוי מביתו בשבת וחפץ ישראל
43 בידו, יראה כמי שהלחהו לגוי או משכנו או פסק עמו או
44 מכר לו בשבת.

45 **כ.** הנותן אגרת לגוי להוליכה לעיר אחרת - אם קצץ עמו
46 [מראש] שכר הוליכה - מותר, ואפלו נתנה לו ערב שבת עם
47 חשכה; והוא שיצא בה מפתח ביתו קדם השבת. ואם לא

48 חֵיב שְׁלֹשׁ חֲטָאוֹת; וְאִפְלוּ עֲשֵׂה הָאֲרְבָּעִים חֶסֶר אַחַת
49 בְּשִׁגְגָה, כְּגוֹן שֶׁשָּׂכַח שְׂאֵלוֹ הַמְּלָאכָה אֲסוּרוֹת לַעֲשׂוֹת
50 בְּשִׁבְתָּ - חֵיב עַל כָּל מְלָאכָה וּמְלָאכָה חֲטָאת אַחַת. אָבָל
51 אִם טָחַן, וְחִתַּף הַיֶּרֶק, וְשָׁף לְשׁוֹן שֶׁל מַתְּכַת בְּהֶעֱלֵם אֶחָד
52 - אֵינוֹ חֵיב אֲלָא חֲטָאת אַחַת, שֶׁהָרִי לֹא עֲשֵׂה אֲלָא אֶב
53 אֶחָד וְתוֹלְדוֹתָיו. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזָה.
54 ט. הַעוֹשֶׂה מְלָאכָה הֶרְבֵּה מֵעֵין מְלָאכָה אַחַת בְּהֶעֱלֵם
55 אֶחָד, אֵינוֹ חֵיב אֲלָא חֲטָאת אַחַת. פִּיזַד? הָרִי שְׁזָרַע, וְנָטַע,
56 וְהִכְרִיף, וְהִרְכִּיב, וְזָמַר בְּהֶעֱלֵם אֶחָד - אֵינוֹ חֵיב אֲלָא
57 חֲטָאת אַחַת, שֶׁכָּל אֶב אֶחָד הֵן. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזָה.

פָּרָק ח

58
59 א. הַחוֹרֵשׁ כָּל שֶׁהוּא, חֵיב. הַמְּנַכֵּשׁ [עוֹקֵר עֲשִׁים שׁוֹטִים]
60 בְּעֵקְרֵי [סמוך לשורש] הַאֵילָנוֹת, וְהַמְּקַרְסֵם [כּוֹרֵת] עֲשִׁבִים,
61 אוֹ הַמְּזַרְד [חותר] אֶת הַשְּׂרִיגִים [של הגפן], כְּדֵי לִפְּוֹת
62 הַקְּרָקַע - הָרִי זֶה תוֹלְדַת חוֹרֵשׁ; וּמְשַׁעֲשֵׂה כָּל שֶׁהוּא,
63 חֵיב. וְכֵן הַמְּשֻׁה פְּנֵי הַשְּׂדֵה - כְּגוֹן שֶׁהִשְׁפִּיל הַתַּל וְרָדְדוּ
64 [השווהו לפני הקרקע], אוֹ מְלֵא הַגֵּיא [גומא] - חֵיב מִשׁוּם
65 חוֹרֵשׁ; וְשַׁעוֹרָן, כָּל שֶׁהוּא. וְכֵן כָּל הַמְּשֻׁה גְּמוֹת, שַׁעוֹרוֹ
66 כָּל שֶׁהוּא.

67 ב. הַזּוֹרֵעַ כָּל שֶׁהוּא, חֵיב. הַזּוֹמֵר אֶת הָאֵילָן כְּדֵי שִׁיַּצְמַח
68 - הָרִי זֶה מֵעֵין זוֹרַע. אָבָל הַמְּשַׁקֵּה צְמִיחֵי וְאֵילָנוֹת בְּשִׁבְתָּ
69 - הָרִי זֶה תוֹלְדַת זוֹרַע, וְחֵיב בְּכָל שֶׁהוּא; וְכֵן הַשְּׂדֵה חֲטִין
70 וְשַׁעוֹרִין וְכִיּוּצָא בְּהֵן בְּמִים - הָרִי זֶה תוֹלְדַת זוֹרַע, וְחֵיב.
71 ג. הַקּוֹצֵר כְּגִוּוֹגֶרֶת [- כשליש ביצה], חֵיב. וְהַתּוֹלֵשׁ, תוֹלְדַת
72 קוֹצֵר הוּא; וְכָל הַעוֹקֵר דְּבַר מְגֻדוּלָיו, חֵיב מִשׁוּם קוֹצֵר.
73 לְפִיכָף, צָרוּר [רגב אדמה] שַׁעְלוֹ בּוֹ עֲשִׁבִים, וְכִשׁוֹת [מִין עֵשֶׂב]
74 שַׁעְלָה בְּסִנְהָ, וְעֲשִׁבִים שַׁצְמָחוּ עַל גַּב הַחֲבִית - הַתּוֹלֵשׁ
75 מֵהֵן, חֵיב; שְׁזָה הוּא מְקוּם גְּדוּלוֹ. אָבָל הַתּוֹלֵשׁ מֵעֲצִיץ
76 שְׂאִינוֹ נְקוּב - פְּטוּר, מִפְּנֵי שְׂאִין זֶה מְקוּם גְּדוּלוֹ. וְעֲצִיץ
77 נְקוּב בְּכַדֵּי שֶׁרֵשׁ קָטָן, הָרִי הוּא כְּפָרֵץ; וְהַתּוֹלֵשׁ מִמֶּנּוּ,
78 חֵיב.

79 ד. כָּל זֶרַע שֶׁקָּצִירָתוֹ מְצַמַּח אוֹתוֹ וּמְגַדְלָתוֹ, כְּגוֹן
80 אֶסְפֶּסְפָּא [חציר] וְסִלְקָא [סלק] - הַקּוֹצֵרוֹ בְּשִׁגְגָה, חֵיב שְׂתִי
81 חֲטָאוֹת: אַחַת מִפְּנֵי שֶׁהוּא קוֹצֵר, וְאַחַת מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹטֵעַ.
82 וְכֵן הַזּוֹמֵר, וְהוּא צָרִיף לַעֲצִים - חֵיב מִשׁוּם קוֹצֵר, וּמִשׁוּם
83 נוֹטֵעַ. גְּבֻשִׁיט שֶׁל עֶפֶר שַׁעְלוֹ בְּהָ עֲשִׁבִים - הַגְּבִיחָה מֵעַל
84 הָאֲרֵץ וְהַנִּיחָה עַל גְּבִי יְתוּדוֹת, חֵיב מִשׁוּם תּוֹלֵשׁ; הֵיחָה עַל
85 גְּבִי יְתוּדוֹת וְהַנִּיחָה עַל הָאֲרֵץ, חֵיב מִשׁוּם זוֹרַע. תְּאֲנִים
86 שִׁיבְשׁוּ בְּאֲבִיחֵן [- בעורן על העין], וְכֵן אֵילָן שִׁיבְשׁוּ פְּרוֹתָיו
87 בּוֹ - הַתּוֹלֵשׁ מֵהֵן בְּשִׁבְתָּ חֵיב, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן כְּעִקּוּרֵין
88 לַעֲנִין [קבלת] טְמָאָה.

89 ה. הַתּוֹלֵשׁ עֲלֵשִׁים [מִין צִמָּח], וְהַמְּזַרְד [ענפים לחים] -
90 אִם לְאֲכִילָה, שַׁעוֹרוֹ כְּגִוּוֹגֶרֶת; וְאִם לְבִהְמָה, שַׁעוֹרוֹ כְּמֵלֵא
91 פִּי גְדִי; וְאִם לְהִסְקָה, שַׁעוֹרוֹ כְּדֵי לְבַשֵּׁל בִּיצָה. הַמְּעַמֵּר
92 [אוסף] אֲכָלִין, שַׁעוֹרוֹ כְּגִוּוֹגֶרֶת; וְאִם עֶמֶר לְבִהְמָה, שַׁעוֹרוֹ
93 כְּמֵלֵא פִּי גְדִי; וְאִם לְהִסְקָה, שַׁעוֹרוֹ כְּדֵי לְבַשֵּׁל בִּיצָה.

1 [הפרדת קליפה בגידולי הקרקע], וְהִזְרִיחָה [זריקה לסילוק הפסולת],
2 וְהַבְרִיחָה, וְהַשְׁחִינָה, וְהַמְּרַקְדָה [בנפה], וְהַלִּישָׁה, וְהַאֲפִיחָה,
3 וְהַגְּזִיזָה, וְהַלְּבוֹן [ניקוי הצמר], וְהַנְּפוּץ [סירוק וניעור הצמר],
4 וְהַצְּבִיעָה, וְהַטְּוִיחָה, וְעֲשִׂית הַנִּירִין [פריסת חוטי השתי],
5 וְהַנְּסַכַת הַמַּסְכָּה [העמדת מסרק האריגה], וְהַאֲרִיגָה, וְהַבְּצִיעָה
6 [התרת אריג], וְהַקְּשִׁירָה, וְהַמְּתָרָה, וְהַתְּפִירָה, וְהַקְּרִיעָה,
7 וְהַבְּנִין, וְהַסְּתִירָה, וְהַהֲכִיחָה בַּפְּטִישׁ [= כל מעשה של גמר
8 מלאכה], וְהַצְּרִיחָה, וְהַשְׁחִיטָה, וְהַהֲפֵשֵׁטָה [עור מבעל חין],
9 וְהַהֲעַבְדָה [עבוד עורות], וְהַמְּחִיקַת [החלקת] הָעוֹר, וְהַתּוֹכּוֹ,
10 וְהַתְּכִיבָה, וְהַמְּחִיקָה, וְהַשְּׂרוּטָה, וְהַהֲבַעְרָה, וְהַכְּבוּי,
11 וְהַהוּצָאָה מִרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת.

12 ב. כָּל אֵלוֹ הַמְּלָאכָה וְכֹל שֶׁהוּא מְעַנְנֵן [הדומה להם], הֵן
13 הַנְּקִרְאִין 'אֲבוֹת מְלָאכָה'. פִּיזַד הוּא עֲנִינֵן? אֶחָד הַחוֹרֵשׁ,
14 אוֹ הַחוֹפֵר, אוֹ הַעוֹשֶׂה חֲרִיץ - הָרִי זֶה אֶב מְלָאכָה; שֶׁכָּל
15 אַחַת וְאַחַת מֵהֵן - חֲפִירָה בְּקִרְקַע, וְעִנְנֵן אֶחָד הוּא.
16 ג. וְכֵן אֶחָד הַזּוֹרֵעַ זְרָעִים, אוֹ הַנוֹטֵעַ אֵילָנוֹת, אוֹ הַמְּבָרִיף
17 אֵילָנוֹת [מכופף ענף ומסכוה באדמה], אוֹ הַמְּרַכִּיב [אילן באילן],
18 אוֹ הַזּוֹמֵר - כָּל אֵלוֹ אֶב אֶחָד הֵן מְאָבוֹת מְלָאכָה, וְעִנְנֵן
19 אֶחָד הוּא; שֶׁכָּל אַחַת מֵהֵן - לְצַמַּח דְּבַר הוּא מִתְּפוּן.

20 ד. וְכֵן אֶחָד הַקּוֹצֵר תְּבוּאָה אוֹ קִטְנִית, אוֹ הַבּוֹצֵר עֲנָבִים,
21 אוֹ הַגּוֹדֵר תְּמָרִים, אוֹ הַמוֹסֵק זֵיתִים, אוֹ הַאֹרֵה [קוטר]
22 תְּאֲנִים - כָּל אֵלוֹ אֶב מְלָאכָה אַחַת הֵן; שֶׁכָּל אַחַת מֵהֵן -
23 לַעֲקֹר דְּבַר מְגֻדוּלָיו מִתְּפוּן. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה, שְׂאֵר הָאֲבוֹת.
24 ה. הַתּוֹלְדָה, הִיא הַמְּלָאכָה הַדּוּמָה לָאֶב מֵאֵלוֹ הָאֲבוֹת.
25 פִּיזַד? הַמְּחַתֵּף אֶת הַיֶּרֶק מֵעַט מֵעַט [דק דק] לְבִשְׁלוֹ, הָרִי
26 זֶה חֵיב - שְׁזוֹ הַמְּלָאכָה תוֹלְדַת טְחִינָה, שֶׁהִטְוִין לִקְחָה גוֹף
27 אֶחָד וּמְחַלְקוֹ לְגוֹפִים הֶרְבֵּה; וְכָל הַעוֹשֶׂה דְּבַר הַדּוּמָה
28 לָזֶה, הָרִי זֶה תוֹלְדַת טוּחַן. וְכֵן הַלּוֹקַח לְשׁוֹן שֶׁל מַתְּכָה,
29 וְשָׁף [שייף] אוֹתוֹ כְּדֵי לְקַח מֵעֶפְרוֹ כְּדֶרֶךְ שַׁעוֹשִׁין צוֹרְפֵי
30 הַזֶּהָב - הָרִי זֶה תוֹלְדַת טְחִינָה.

31 ו. וְכֵן הַלּוֹקַח חֶלֶב, וְנָתַן בּוֹ קֶבֶה כְּדֵי לְחַבְצוֹ [לעשותו
32 חמאה] - הָרִי זֶה חֵיב מִשׁוּם תוֹלְדַת בּוֹרֵר, שֶׁהָרִי הַפְּרִישׁ
33 הַקּוֹס [החמין] מִן הַחֶלֶב; וְאִם גָּבַן וְעֲשֵׂהוּ גְּבִיחָה, חֵיב
34 מִשׁוּם בּוֹנָה - שֶׁכָּל הַמְּקַבֵּץ חֶלֶק אֶל חֶלֶק וְדַבֵּק הַכֹּל עַד
35 שִׁיעֲשׂוּ גוֹף אֶחָד, הָרִי זֶה דּוּמָה לְבִנְיָן. וְכֵן לְכָל מְלָאכָה
36 וּמְלָאכָה מֵאֵלוֹ הָאֲבוֹת, יֵשׁ לָהֶן תּוֹלְדוֹת עַל דֶּרֶךְ זֶה
37 שֶׁאֲמַרְנוּ; וּמִגּוֹף הַמְּלָאכָה הַנְּעֻשִׂית בְּשִׁבְתָּ, תִּדַע מֵעֵין
38 אֵיזָה אֶב הִיא, וְתוֹלְדַת אֵיזָה אֶב הִיא.

39 ז. אֶחָד הַעוֹשֶׂה אֶב מְאָבוֹת מְלָאכָה, אוֹ תוֹלְדָה מִן
40 הַתּוֹלְדוֹת - בְּמִזְדֵּי, חֵיב פְּרַת, וְאִם בָּאוּ עֲדִים, נִסְקָל;
41 בְּשׁוּגָג, חֵיב חֲטָאת קְבוּעָה [בין עני בין עשיר חייב בקרבן
42 בהמה]. אִם כֵּן, מָה הַפֶּרֶשׁ יֵשׁ בֵּין הָאֲבוֹת וְהַתּוֹלְדוֹת? אֵין
43 בִּינֵיהֶן הַפֶּרֶשׁ, אֲלָא לַעֲנֵן הַקְּרָבָן בְּלֶבֶד - שֶׁהַעוֹשֶׂה בְּשׁוּגָג
44 - אִם עֲשֵׂה אֲבוֹת הֶרְבֵּה בְּהֶעֱלֵם [בשוגג] אֶחָד, חֵיב חֲטָאת
45 עַל כָּל אֶב וְאֶב; וְאִם עֲשֵׂה אֶב וְתוֹלְדוֹתָיו בְּהֶעֱלֵם אֶחָד,
46 אֵינוֹ חֵיב אֲלָא חֲטָאת אַחַת.

47 ח. פִּיזַד? הָרִי שֶׁחָרַשׁ, וְזוֹרַע, וְקָצֵר בְּשִׁבְתָּ בְּהֶעֱלֵם אֶחָד -

מתוך מהדורת חזק

48 כבורר לאוצר [לאחסון], וחיב. היו לפניו שני מיני אכלין
49 מערבין - בורר אחד מאחד, ומניח לאכל מיד; ואם בורר
50 והניח לאחר זמן, אפלו לבו ביום - כגון שבורר בשחרית
51 לאכל בין הערבים - חיב.

52 יד. המשמר [מסנן] יין או שמן או מים [משמרים], וכן שאר
53 המשקין, במשמרת [מסננת] שלהן - חיב; והוא, שישמר
54 כגרוגרת. אבל מסננין יין שאין בו שמרים, או מים צלולים,
55 בסודרין ובכפיפה מצרית [סל], כדי שיהא צלול ביותר.
56 ונותנין מים על גבי שמרים [שכמסננת] בשביל שיצלו [יהיו
57 צלולים ונקיים]. ונותנין ביצה טרופה [מעורבת] למסננת של
58 [גרעינין] חרדל כדי שיצל [החרדל]; וחרדל שלשו מערב
59 שבת - למחר ממחו [עושהו נוזל], בין ביד בין בכלי. וכן
60 יין מגתו, כל זמן שהוא תוסס - טורף [מערבב] חבית
61 בשמריה, ונותן לתוף הסודרין; שיעדין לא נפרשו השמרים
62 מן היין גפה גפה, וכל היין כגוף אחד הוא. וכן החרדל,
63 וכל פיוצא בו.

64 טו. הטוחן כגרוגרת, חיב. וכל השוחק [כוחש] תבלין
65 וסמנין במכתשת - הרי זה טוחן, וחיב. המחתף ירק ורק
66 דק תלוש, הרי זה תולדת טוחן. וכן הנוסר עצים להנות
67 בנסרת שלהן, או ששף [גרד] לשון של מתכת - חיב
68 משישוף כל שהוא; אבל המחתף עצים, אינו חיב עד
69 שיזדקק [יחתוך דק] מהן כדי לבשל כגרוגרת מביצה.
70 טז. והמקד [מנפה] כגרוגרת, חיב. הלש כגרוגרת, חיב.
71 והמגבל [מערבב] את העפר, הרי זה תולדת לש; וכמה
72 שעורו? כדי לעשות פי [שפת] כור של צורפי זהב. ואין
73 גבול באפר, ולא בחול הגס, ולא במרסן [קליפות תבואה
74 עבות], ולא בכיוצא בהן. והנותן זרע שמשמן או זרע
75 פשתן וכיוצא בהן במים - חיב משום לש, מפני שהן
76 מתערבין ונתלין [נדבקין] זה בזה.

יום שישי ג' שבת ה'תשע"ה

פרק ט

78
79 א. האופה כגרוגרת [כשליש ביצה], חיב. אחד האופה את
80 הפת, או המבשל את המאכל או את הסמנין [צבע], או
81 המחמם את המים - הכל מעין [ענין] אחד הוא. שעור
82 המחמם את המים, כדי לרחץ בהן אבר קטן; ושעור
83 מבשל סמנין, כדי שיהיו ראויין לדבר שמבשלין אותן לו.
84 ב. הנותן ביצה בצד המחסם [רוח] בשביל שתתגלגל
85 [תחבשל מעט], ונתגלגלה - חיב; שהמבשל בתולדת האור,
86 כמבשל באור עצמה. וכן המדיח בחמין [דג] מליח הישן
87 [שנמלח לפני שנה], או קוליס האספון והוא דג דק ורף
88 ביותר - הרי זה חיב; שהדחתן בחמין, זה הוא גמר
89 בשולן. וכן כל פיוצא בהן.
90 ג. המפיקע [שוכר] את הביצה כנגד חס, או בחול ובאבק
91 דרכים שהן חמין מפני השמש - אף על פי שנצלת, פטור;
92 שתולדות חמה אינן כתולדות האש, אבל גזרו עליהן מפני

1 וביצה האמורה בכל מקום, היא ביצה בינונית של
2 תרנגולין; וכל מקום שנאמר 'כדי לבשל ביצה', הוא כדי
3 לבשל כגרוגרת מביצה; וכגרוגרת, אחד משלשה בביצה.
4 ואין עמור, אלא בגדולי קרקע.

5 ו. המקבץ דבילה [תאנים יבשות] ועשה ממנה עגול [גוש], או
6 שנקב תאנים והקניס החבל בהן עד שנתקבצו גוף אחד -
7 הרי זה תולדת מעמר, וחיב. וכן כל פיוצא בזה.

8 ז. הדש [מפריד קליפת גדולי קרקע] כגרוגרת, חיב; ואין
9 דישה, אלא בגדולי קרקע. והמפרק [דגן משבליו], הרי הוא
10 תולדת הדש. החולב את הבהמה - חיב, מפני שהוא
11 מפרק. וכן החובל בחי שיש לו עור, חיב משום מפרק -
12 והוא, שהיה צריך לדם שיצא מן החבורה; אבל אם נתפון
13 להזיק בלבד - פטור, מפני שהוא מקלקל. ואינו חיב, עד
14 שיהיה בדם או בחלב שהוציא, כגרוגרת.

15 ח. במה דברים אמורים? בחובל בבהמה חיה וכיוצא
16 בהן. אבל החובל בחבורו - אף על פי שנתפון להזיק -
17 חיב, מפני נחת רוחו; שהרי נתקררה [נתייבשה] דעתו
18 ושכחה חמתו, והרי הוא כמתקן; ואף על פי שאינו צריך
19 לדם שהוציא ממנו, חיב.

20 ט. שמונה שרצים האמורים בתורה, הן שיש להן עורות
21 [שנוקם בלתי הפיד] לענין [לדינין] שבת כמו חיה ובהמה ועוף.
22 אבל שאר שרצים ורמשים, אין להן עור; לפיכך, החובל
23 בהן - פטור. ואחד החובל בבהמה חיה ועוף, או בשמונה
24 שרצים, ועשה חבורה ויצא דם, או שנגזר [נאסף] הדם
25 [תחת העור] אף על פי שלא יצא - חיב.

26 י. הסוחט את הפרות, חיב משום מפרק; ואינו חיב, עד
27 שיהיה במשקין שסחט כגרוגרת. ואין חיבים מן התורה,
28 אלא על דריכת זיתים [סחית] וענבים בלבד. ומתיר לסחט
29 אשכול של ענבים לתוף האכל, שמשקה הבא לאכל - אכל
30 הוא, ונמצא כמפרק אכל מאכל; אבל אם סחט לכלי שאין
31 בו אכל - הרי זה דורף, וחיב. והחולב לתוף האכל, או
32 היוגב בפיו - פטור, ואינו חיב עד שיעלב לתוף הפלי.

33 יא. הוזרה או הבורר כגרוגרת, חיב; והמחבץ [עושה
34 חמאה], הרי הוא תולדת הבורר. וכן הממחה [מוציא]
35 שמרים מתוף המשקין - הרי זה תולדת בורר או תולדת
36 מרקד, וחיב; שהוזרה והבורר והמרקד, דומין עניניהם זה
37 לזה; ומפני מה מנו אותן בשלשה? מפני שכל מלאכה
38 שהיתה במשפן, מונין אותה בפני עצמה.

39 יב. הבורר אכל מתוף פסלת, או שהיו לפניו שני מיני
40 אכלין וברר מין ממין אחד - כנפה ובכברה [נפה גדולה],
41 חיב; כגנון [צינור המשמש לברירה] ובתמחוי [קערה גדולה],
42 פטור; ואם בבר בידו לאכל לאלתר, מתיר.

43 יג. והבורר פסלת מתוף האכל, אפלו בגדיו - חיב. והבורר
44 תורמוסין [מין קטנית] מתוף פסלת שלהן - חיב, מפני
45 שהפסלת שלהן ממתקת אותן כשישלקו [יתבשלו] עמה,
46 ונמצא כבורר פסלת מתוף אכל, וחיב. הבורר אכל מתוף
47 פסלת בידו להניחו [לאחר זמן], אפלו לבו ביום - נעשה

מתוך מהדורת חזק

- 1 תולדות האור. וכן המבשל בחמי טבירה וכיוצא בהן.
  - 2 פטור. המבשל על האור דבר שהיה מבשל כל צרכו, או
  - 3 דבר שאינו צריך בשול כלל - פטור.
  - 4 ד. אחד נמן את האור, ואחד נמן את העצים, ואחד נמן
  - 5 את הקדרה, ואחד נמן את המים, ואחד נמן את הבשר,
  - 6 ואחד נמן את התבלין, ובא אחד והגיס [ערבב] - כלם
  - 7 חייבים משום מבשל; שכל העושה דבר מצרכי הבשול,
  - 8 הרי זה מבשל. אבל אם שפת [הניח] אחד את הקדרה
  - 9 תחלה, ובא אחר ונמן את המים, ובא אחר ונמן את
  - 10 הבשר, ובא אחר ונמן את התבלין, ובא אחר ונמן את
  - 11 האור, ובא אחר ונמן עצים על האור, ובא אחר והגיס -
  - 12 שנים האחרונים בלבד חייבין משום מבשל.
  - 13 ה. הניח בשר על גבי גחלים - אם נצלה בו כגורגרת,
  - 14 אפלו בשנים ושלשה מקומות - חייב; לא נצלה בו
  - 15 כגורגרת, אבל נתבשל בלו חצי בשול - חייב. נתבשל חצי
  - 16 בשול מצד אחד - פטור, עד שיהפך בו ויתבשל חצי
  - 17 בשול משני צדדיו. שכח והדביק [הניח] פת בתנור בשבת,
  - 18 ונזכר - מתר לו לרדותה [להוציאה], קדם שתאפה ויבוא
  - 19 לידי מלאכה.
  - 20 ו. המתיר [ממיט] אחד ממיני מתכות כל שהוא, או
  - 21 המתחם את המתכת עד שתעשה גחלת - הרי זה תולדת
  - 22 מבשל. וכן הממסמס את הדונג [שעוה], או את החלב, או
  - 23 את הזפת, והכפר [מעין זפת], והגפרית [חומר דליק מעמקי
  - 24 האדמה], וכיוצא בהם - הרי זה תולדת מבשל. וכן המבשל
  - 25 כלי אדמה עד שיעשו חרש, חייב משום מבשל. כללו של
  - 26 דבר: בין שרפה גוף קשה באש, או שהקשה גוף רך -
  - 27 הרי זה חייב משום מבשל.
  - 28 ז. הגוזז צמר או שער - בין מן הבהמה בין מן החיה,
  - 29 בין מן החי בין מן המת, אפלו מן השלח שלחן [עור
  - 30 שנפשו מהם] - חייב. כמה שעורו? כדי לטוות ממנו חוט
  - 31 שארכו כרחב הסיט [שם מדה] כפול; וכמה רחב הסיט?
  - 32 כדי למתח מן בהן של יד עד האצבע הראשונה, כשיפתח
  - 33 ביניהן בכל כחו, והוא קרוב לשני שלישי זרת. התולש
  - 34 פנף מן העורף, הרי זה תולדת גוזז. הטוה את הצמר מן
  - 35 [על] התי - פטור, שאין דרך גזיזה בקף, ואין דרך נפוץ
  - 36 [סירוק] בקף, ואין דרך טויה בקף.
  - 37 ח. הנוטל צפרניו, או שערו, או שפמו, או זקנו - הרי זה
  - 38 תולדת גוזז, וחייב; והוא, שיטל בכלי; אבל אם נטלן
  - 39 בידו, בין לו בין לאחר - פטור. וכן החותף יבלת מגופו,
  - 40 בין בידו בין בכלי - פטור, בין לו בין לאחר. ומתח לחתף
  - 41 יבלת במקדש בידו, אבל לא בכלי; ואם הייתה בקשה -
  - 42 חותכה אף בכלי, ועובד [עבודתו, הכהן].
  - 43 ט. הנוטל [גזוז] שערו בכלי, כמה? טל ויהיה חייב? שתי
  - 44 שערות; ואם לקט לכנות מתוך שחרות - אפלו אחת,
  - 45 חייב. צפרן שפרש רבה, וציצין של עור [על קילופי עור]
  - 46 שפרשו רבן [וקרובים להיתלש] - אם פרשו כלפי מעלה,
  - 47 ומצערות אותו - מתר לטל אותן בידו, אבל לא בכלי;
- 48 ואם נטלן בכלי, פטור. ואם אינן מצערות אותו, אפלו
  - 49 בידו אסור. ואם לא פרש רבן - אפלו מצערות אותו,
  - 50 אסור לטלן בידו; ואם נטלן בכלי, חייב.
  - 51 י. המלבן [מכבס] את הצמר, או את הפשתן, או את השני
  - 52 [מלבנים אותו לפני צביעתו], וכן כל כיוצא בהן כמה שדרבן
  - 53 להחלבן - חייב. וכמה שעורו? כדי לטוות ממנו חוט
  - 54 אחד, ארכו כמלא רחב הסיט כפול, שהוא ארף ארבעה
  - 55 טפחים.
  - 56 יא. והמכבס בגדים - הרי הוא תולדת המלבן, וחייב.
  - 57 והסוחט את הבגד עד שיוציא המים שבו -
  - 58 הרי זה מכבסו, וחייב; שהסחיטה מצרכי כבוס היא, כמו
  - 59 שההגסה [עורבו] מצרכי הבשול. ואין סחיטה בשער;
  - 60 והוא הדין לעור, שאין חייבין על סחיטתו.
  - 61 יב. המנפץ [מסרק ומנער] את הצמר, או את הפשתן, או
  - 62 את השני, וכיוצא בהן - חייב. וכמה שעורו? כדי לטוות
  - 63 ממנו חוט אחד, ארכו ארבעה טפחים. והמנפץ את
  - 64 הגידים עד שיעשו צמר, כדי לטוות אותן - הרי זה
  - 65 תולדת מנפץ, וחייב.
  - 66 יג. הצובע חוט שארכו ארבעה טפחים, או דבר שאפשר
  - 67 לטוות ממנו חוט כזה [כגון צמר] - חייב. ואין הצובע
  - 68 חייב, עד שיהיה צבע המתקדם [כר קיימא]; אבל צבע
  - 69 שאינו מתקדם כלל, כגון שהעביר סרק [צבע צהוב] או
  - 70 ששר [צבע אדום] על גבי ברזל או נחשת ויצבעו - פטור;
  - 71 שהרי אמה מצבירו לשעתו, ואינו צובע כלום; וכל שאין
  - 72 מלאכתו מתקיימת בשבת, פטור.
  - 73 יד. העושה עין הצבע [מראה של צבע] - הרי זה תולדת
  - 74 צובע, וחייב. כיצד? כגון שנתן קלקנתוס לתוף מי עפצא
  - 75 [מיני דיו], שנעשה הכל שחר; או שנתן איסטיס לתוף
  - 76 מי כרכם [מיני צביעים], שנעשה הכל ירק; וכן כל כיוצא
  - 77 בזה. וכמה שעורו? כדי לצבע בו חוט שארכו ארבעה
  - 78 טפחים.
  - 79 טו. הטוה ארף ארבעה טפחים מכל דבר הנטוה, חייב;
  - 80 אחד הטוה את הצמר, או את הפשתן, או את השער, או
  - 81 את הנוצה, או את הגדין, וכן כל כיוצא בהן. העושה
  - 82 את הלכד [בגד עשוי מכבישת צמר ללא אריגה] - הרי זה
  - 83 תולדת טוה, וחייב; והוא, שילכד דבר שאפשר לטוות
  - 84 ממנו ארף ארבעה טפחים בעבי בינוני.
  - 85 טז. העושה שני בתי נירין [מכניס חוטי השתי למקומם
  - 86 במכשיר האריגה], חייב. העושה נפה, או כברה, או סל, או
  - 87 סבכה [כיסוי לראש], או שסרג מטה בתכלים - הרי זה
  - 88 תולדת עושה נירין; ומשעשה שני בתים [שתי וערב]
  - 89 באחד מכל אלו, חייב. וכן כל העושה שני בתים בדבר
  - 90 שעושין אותו בתים בתים כגון אלו, חייב.
  - 91 יז. דרך האורגין, שמותחין החוטין תחלה בארף היריעה
  - 92 ובחברה, ושנים אחזין זה מכאן וזה מכאן, ואחד שובט
  - 93 בשבט על החוטין [מפריד ומתח באמצעות מקל] ומתקן אותן
  - 94 זה בצד זה, עד שתעשה פלה שתי בלא ערב. ומתיחת

מתוך מהדורת חזק

47 [עבה]. וקושרין לפני הבהמה או ברגלה, בשביל שלא
 48 תצא, אף על פי שיש לה שני אפרות [קשרים]. וחבל שהיה
 49 קשור בפרה, קושרו באבוס [כלי להאכלת הבהמה]; היה
 50 קשור באבוס, קושרו בפרה. אבל לא יביא חבל מתוך
 51 ביתו, ויקשר בפרה ובאבוס; ואם היה חבל גרדי [אורג] 51
 52 שמתר לטלטלו, הרי זה מביא וקושר בפרה ובאבוס. מפני
 53 שכל אלו הקשרים, מעשה הדיוט הן, ואינו לקנימה, אלא
 54 פעם קושר ופעם מתיר, ולפיכך מתר לקשר אותן
 55 לכתחלה. חותלות [סלים] של תמרים ושל גרוגרות [תאנים
 56 יבשים] - מתיר [קשירת הסל], ומפקיע [קשרי התאנים], וחותר
 57 [התאנים], ונוטל ואוכל.
 58 ד. כל שראוי למאכל בהמה, מתר לקשר אותו בשבת;
 59 לפיכך, אם נפסקה רצועות סנדלו בכרמלית [מקום שאינו
 60 רה"ר ואינו רה"ן] - נוטל גמי לח הראוי למאכל בהמה,
 61 וכורף עליו וקושר הגמי. נשמטה לו רצועות מנעל וסנדל,
 62 או שנשמט רב הרגל [מהם] - מתר להחזיר הרצועות
 63 למקומן, ובלבד שלא יקשר.
 64 ה. העניבה - מתרת, לפי שאינה מתחלפת בקשירה [ואין
 65 צורך לגזור עליה]; לפיכך, החבל שנפסק - מקבץ שני
 66 קצותיו, וכורף עליו משיחה [חבל דק], ועונב עניבה.
 67 ו. מתר לקשר קשר שאינו של קנימה לךבר מצוה, כגון
 68 שיקשר למדד שעור משעורי התורה. נימת [מיתר] כנור
 69 שנפסקה - קושרין אותה במקדש, אבל לא במדינה ושאר
 70 המקומות; ולא יקשר נימא לכתחלה, אפלו במקדש.
 71 ז. כל קשר שחביין על קשורו, כף חביין על התור; וכל
 72 קשר שהקושר אותו פטור, כף המתיר אותו פטור; וכל
 73 קשר שמתר לקשרו, כף מתר להתירו.
 74 ח. הפותל [שזור] חבלים מן ההוצין [עלי התמור], ומן החלף
 75 [מין צמח עשב], או מחויטי צמר, או מחויטי פשתן, או חויטי
 76 שער, וכיוצא בהן - הרי זה תולדת קושר, וחבי. ושעורו,
 77 כדי שיעמד החבל בפתיחתו בלא קשירה - שנמצאת
 78 מלאכתו מתקיימת [בת-קיום]. וכן המפריד את הפתיל - הרי
 79 זה תולדת מתיר, וחבי; והוא, שלא יתפון לקלקל בלבד.
 80 ושעורו, כשעור הפותל.
 81 ט. התופר שתי תפירות, חבי; והוא, שקשר ראשי החוט
 82 מכאן ומכאן, כדי שתעמד התפירה ולא תשמט. אבל אם
 83 תפר יתר על שתי תפירות - אף על פי שלא קשר, חבי;
 84 שהרי מתקיימת התפירה. והמותח חוט של תפירה בשבת
 85 - חבי, מפני שהוא מצרכי התפירה.
 86 י. הקורע כדי [שיעור קריעה שאפשר ממנה] לתפר שתי
 87 תפירות על מנת לתפר שתי תפירות - חבי; אבל הקורע
 88 להפסדה - פטור, מפני שהוא מקלקל. הקורע בתמתו
 89 [בכעסו], או על מת שהוא חבי לקרע עליו - חבי; מפני
 90 שמיישב את דעתו בדבר זה, וינחם יצרו, והואיל וחתמו
 91 שונקת בדבר זה, הרי הוא כמתקן, וחבי. והפותח בית
 92 הצנאר בשבת, חבי.
 93 יא. המדבק גירות או עורות בקולן [דבק] של סופרים

1 החוטין כדרך האורגין, היא הנסכת המסכה; וזה המותח,
 2 נקרא 'מסך'. וכשכופלין אותה ומתחיל להכניס הערב
 3 בשתי, נקרא 'אורג'.
 4 יח. המסך חבי, והיא מלאכה מאבות מלאכות. והשוכט
 5 [- מוח] על החוטין עד שיפסקו [מסביהם] ויתקנם, הרי
 6 זה תולדת מסך. וכמה שעורן? משימתן רחב שתי
 7 אצבעות. וכן האורג שני חוטין ברחב שתי אצבעות, חבי.
 8 בין שארגן בתחלה, בין שהיה מקצת הנגד ארוג וארג
 9 על הארג - שעורו שני חוטין; ואם ארג חוט אחר,
 10 והשלים [סיים] בו [מלאכת] הנגד - חבי. ארג בשפת
 11 היריעה שני חוטין ברחב שלשה כתי גירין - חבי; הא
 12 למה זה דומה? לאורג צלצול קטן [- חגורה] ברחב שלשה
 13 כתי גירין.
 14 יט. המדקדק [משווה ומחליק] את החוטין והמפרידן בעת
 15 האריגה - הרי זה תולדת אורג. וכן הקולע [- קליעה] את
 16 הנימין [חוטים הבולטים מן הבגד], הרי זה תולדת אורג;
 17 ושעורו, משיעשה קליעה בארף שתי אצבעות.
 18 כ. הבוצע [פורם] שני חוטין, חבי; ובוצע, הוא המפריד
 19 [סותר] את [שארית] האריג [- שבמכות האריגה]. בין שהוציא
 20 הערב מן השתי, או שהעביר השתי מעל הערב, הרי זה
 21 בוצע וחבי; והוא, שלא יהיה מקלקל, אלא יתפון לתקן.
 22 כדרך שעושין אלו שמאחין [תופרים] את הבגדים הקלים
 23 ביותר - שבוצעים, ואחר כך מאחין, וחוזרין ואורגין
 24 חוטין שבוצעו, עד שיעשו שני הבגדים או שני הקרעים
 25 אחד. והסותר את הקליעה לתקן, הרי זה תולדת בוצע;
 26 ושעורו, כשעור הבוצע.

פרק י

27
 28 א. הקושר קשר של קנימה, והוא מעשה אמן [- קשר חזק]
 29 - חבי; כגון קשר הגמלין, וקשר הספנין, וקשרי רצועות
 30 מנעל וסנדל שקושרין הרצענין בשעת עשייתן, וכן כל
 31 כיוצא בזה. אבל הקושר קשר של קנימה, ואינו מעשה
 32 אמן - פטור; וקשר שאינו של קנימה, ואינו מעשה אמן -
 33 מתר לקשרו לכתחלה.
 34 ב. ביצד? נפסקה [נקרעה] לו רצועה [של נעלו] וקשרה,
 35 נפסק החבל וקשרו, או שקשר חבל בדלי, או שקשר רסן
 36 בהמה - הרי זה פטור; וכן כל כיוצא באלו הקשרים, שהן
 37 מעשה הדיוט וכל אדם קושר אותן לקנימה. וכל קשר
 38 שאינו של קנימה - אם קשרו קשר אמן, הרי זה אסור.
 39 ג. קושרת אשה מפתחי החלוקי, אף על פי שיש לו שני
 40 פתחים [ויכולה לפושטה בהתרת קשר אחד]; וחויטי סבכה [כיפה
 41 עבה], אף על פי שהוא רפוי [אינו צמוד וניתן להסירו ללא התרת
 42 הקשר]; ורצועות מנעל וסנדל שקושרין אותן על הרגל
 43 בשעת מלבוש; ונודות יין ושמן, אף על פי שיש לו שתי
 44 אַנְיָוִים [פתחי יציאת המשקה]; וקדרה של בשר, אף על פי
 45 שיוכלה להוציא הבשר ולא תתיר הקשר. וקושרין דלי
 46 במשיחה [חבל דק] או באבנט וכיוצא בו - אבל לא בחבל

47 כְּדָרְךָ שֶׁהֶאֱמַנִין עוֹשִׂין - חֵיב חֲטָאָת; וְאִם אֵינוּ מִקְפִיד, 48
מֵתָר.

49 **יט.** הֵצֵד דְּכָר שֶׁדָּרְךָ מֵינּוּ לְצוּד אוֹתוֹ - חֵיב, כְּגוֹן חֵיהָ 50
וְעוֹפוֹת וְדָגִים; וְהוּא, שֶׁיִּצוּד אוֹתָן לְמָקוֹם שֶׁאֵינוּ מִחֹסֵר 51
צִידָה. פִּיצֵד? כְּגוֹן שֶׁדָּרְךָ אַחַר צָבִי עַד שֶׁהִכְנִיסוֹ לְבֵית אוֹ 52
לְגַנָּה אוֹ לְחֶצֶר, וְנִעַל עָלָיו, אוֹ שֶׁהִפְרִיחַ אֶת הָעוֹף עַד 53
שֶׁהִכְנִיסוֹ לְמַגְדֵּל, וְנִעַל עָלָיו, אוֹ שֶׁשָּׁלַח דָּג מִן הַיָּם, בְּתוֹךְ 54
סִפֵּל שֶׁל מַיִם - הָרִי זֶה חֵיב. אֲבָל אִם הִפְרִיחַ צֶפּוּר לְבֵית, 55
וְנִעַל עָלָיו, אוֹ שֶׁהִכְרִיחַ דָּג וְעָקְרוּ מִן הַיָּם לְבִרְכָה שֶׁל מַיִם, 56
אוֹ שֶׁדָּרְךָ אַחַר צָבִי עַד שֶׁנִּכְנַס לְטָרְקִלִין רַחֲבֵי, וְנִעַל עָלָיו 57
- הָרִי זֶה פְטוּר; שֶׁאֵין זֶה צִידָה גְמוּרָה - שֶׁאִם יָבֹא 58
לְקַחְתּוֹ, צָרִיךְ לְרִדֵּף אַחֲרָיו וְלְצוּד אוֹתוֹ מִשָּׁם. לְפִיכָךְ, הֵצֵד 59
אֲרִי - אֵינוּ חֵיב עַד שֶׁיִּכְנָסוּ לְכַפֵּה (חֹר קֶטֶן) שֶׁלוֹ שֶׁהוּא 60
נֶאֱסָר בָּהּ.

61 **כ.** כָּל מָקוֹם שֶׁאִם יָרוּץ בוֹ יֵגִיעַ לְחֵיהָ בְּשַׁחֲהָ (תְנוּעָה) 62
אַחַת, אוֹ שֶׁהָיוּ הַכְּתָלִים קְרוּבִין זֶה לְזֶה עַד שֶׁיִּפֹּל צֶל 63
שְׁנֵיהֶם לְאִמְצַע כְּאֶחָד - הָרִי זֶה מָקוֹם קֶטֶן; וְאִם הִכְרִיחַ 64
הַצָּבִי וְכִיּוּצָא בוֹ לְתוֹכוֹ, חֵיב. וּמָקוֹם שֶׁהוּא גְדוֹל מִזֶּה - 65
הַמְכַרִּיחַ חֵיהָ לְתוֹכוֹ, פְטוּר.

66 **כא.** אֶחָד שֶׁמוֹנֵה שְׂרָצִים הֶאֱמֹרִין בְּתוֹרָה, וְאֶחָד שֶׁאָר 67
שֶׁקָּצִים וְרִמְשִׁים שִׁישׁ לְמִינֵם צִידָה - הֵצֵד אֶחָד מִפְּלֵן, בֵּין 68
לְצִרְךָ בֵּין שְׁלֵא לְצִרְךָ אֵלָא לְשַׁחַק בָּהֶם - חֵיב, הוֹאִיל 69
וְנִתְפַּנּוּ לְצוּד וְצֵד; שֶׁמְלֵאכָה שֶׁאֵינָה צָרִיכָה לְגוּפָהּ, חֵיב 70
עָלֶיהָ. הֵצֵד אֶת הַיֵּשֶׁן וְאֶת הַסּוּמָה - חֵיב.

71 **כב.** הַמְשַׁלַּח כְּלָבִים כְּדִי שֶׁיִּצוּדוּ צָבִיִּים וְאֶרְנָבִים וְכִיּוּצָא 72
בָּהֶן, וְכִרַח הַצָּבִי מִפְּנֵי הַכְּלָב, וְהֵינָה הוּא רוֹדֵף אַחַר הַצָּבִי 73
אוֹ שֶׁעָמַד בְּפָנָיו וְהִכִּילוֹ, עַד שֶׁהֵגִיעַ הַכְּלָב וְתַפֵּשׂ - הָרִי 74
זֶה תוֹלְדַת הֵצֵד, וְחֵיב. וְכֵן הָעוֹשֶׂה בְּדָרְךָ הַזֶּה בְּעוֹפוֹת.

75 **כג.** צָבִי שֶׁנִּכְנַס לְבֵית, וְנִעַל אֶחָד בְּפָנָיו - חֵיב. נִעְלוּהוּ 76
שָׁנִים, פְטוּרִין; וְאִם אֵין אֶחָד גָּבֹל לְנַעַל, וְנִעְלוּהוּ שָׁנִים - 77
חֵיבִין. יוֹשֵׁב אֶחָד עַל הַפֶּתַח וְלֹא מִלְּהוֹ - [לא סתמו], וְיֹשֵׁב 78
הַשָּׁנִי וּמִלְּהוֹ - הַשָּׁנִי חֵיב; יוֹשֵׁב הָרֵאשׁוֹן וּמִלְּהוֹ, וְכֹא הַשָּׁנִי 79
וְיֹשֵׁב בְּצֵדוֹ - אֵף עַל פִּי שֶׁעָמַד הָרֵאשׁוֹן וְהִלֵּךְ לוֹ, הָרֵאשׁוֹן 80
חֵיב; וְהַשָּׁנִי לֹא עֹשֶׂה כְּלוֹם, וּמֵתָר לוֹ לִישֵׁב בְּמָקוֹמוֹ עַד 81
הָעָרֵב וְלִקַּח הַצָּבִי. לְמָה זֶה דוּמָה? לְנוֹעַל בֵּיתוֹ לְשִׁמְרוֹ 82
וְנִמְצָא צָבִי שֶׁמוֹר בְּתוֹכוֹ, שֶׁלֹּא עֹשֶׂה כְּלוֹם. נִכְנַסָּה לוֹ צֶפּוּר 83
תַּחַת כְּנָפָיו - [בגדו] - יוֹשֵׁב וּמְשַׁמְרָה עַד שֶׁתַּחֲשֹׁף, וּמֵתָר. 84
כד. הֵצֵד צָבִי זָקֵן, אוֹ חֲגֵר, אוֹ חוּלָה, אוֹ קֶטֶן - פְטוּר. 85
הַמְפָּרֵק בְּהֵמָה חֵיהָ וְעוֹף מִן הַמְּצוּדָה [מלכות], פְטוּר. הֵצֵד 86
חֵיהָ וְעוֹף שֶׁבְּרִשׁוֹתוֹ, כְּגוֹן אֲזוּזִין וְתַרְנֻגְלוּלִין וְיוֹנֵי עֲלֵיָה - 87
פְטוּר. הֵצֵד דְּכָר שֶׁאֵין בְּמֵינוֹ צִידָה, כְּגוֹן תְּגִבִים חֲזִיזִין [מִין 88
דְּבוּרִים] צוֹרְעִין וְיִתוּשִׁין וּפְרָעוֹשִׁין וְכִיּוּצָא בָּאֵלוֹ - הָרִי זֶה 89
פְטוּר.

90 **כה.** רִמְשִׁים הַמְזוּקִין, כְּגוֹן נְחָשִׁים וְעֶקְרָבִים וְכִיּוּצָא בָּהֶן 91
- אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינָן מְמִיתִין - הוֹאִיל וְנוֹשְׁכִין, מֵתָר לְצוּד 92
אוֹתָן בְּשִׁבְתָּ; וְהוּא, שֶׁיִּתְפַּנּוּ לְהַנְעִל מִנְשִׁכָתָן. פִּיצֵד הוּא

1 וְכִיּוּצָא בוֹ - הָרִי זֶה תוֹלְדַת תּוֹפֵר, וְחֵיב. וְכֵן הַמְפָּרֵק נִירוֹת 2
דְּבוּקִין אוֹ עוֹרוֹת דְּבוּקִין, וְלֹא נִתְפַּנּוּ לְקַלְקֵל בְּלֶבֶד - הָרִי 3
זֶה תוֹלְדַת קוֹרֵעַ.

4 **יב.** הַבוֹנֵה כָּל שֶׁהוּא, חֵיב. הַמְשֻׁוּה פְּנֵי הַקְּרָקַע בְּבֵית, 5
כְּגוֹן שֶׁהִשְׁפִיל הַתֵּל, אוֹ מִלֵּא גֵיא [גומא] - הָרִי זֶה בּוֹנֵה, 6
וְחֵיב. אֶחָד נִתַּן אֶת הָאֶבֶן, וְאֶחָד נִתַּן אֶת הַטֵּיט - הַנּוֹתֵן 7
אֶת הַטֵּיט חֵיב; וְכִנְדָּבָף (שׁוֹרֵת אֲבָנִים) הָעֲלִיּוֹן, אֲפִלּוּ הָעֵלָה 8
אֶת הָאֶבֶן וְהַנִּיחָה עַל גְּבֵי הַטֵּיט - חֵיב, שֶׁהָרִי אֵין מְנִיחִין 9
עָלֶיהָ טֵיט. וְהַבוֹנֵה עַל גְּבֵי בָלִים, פְטוּר.

10 **יג.** הָעוֹשֶׂה אֶהֱל קְבוּעַ - הָרִי זֶה תוֹלְדַת בּוֹנֵה, וְחֵיב. וְכֵן 11
הָעוֹשֶׂה כְּלֵי אֲרָמָה, כְּגוֹן תַּנּוּר וְחִבִּית לְדָם שֶׁיִּשְׂרְפוּ [בכבשן 12
לְסוּם מֵלֶאכֶתָן] - הָרִי זֶה תוֹלְדַת בּוֹנֵה, וְחֵיב. וְכֵן הַמְגַבֵּן אֶת 13
הַגְּבִינָה, הָרִי זֶה תוֹלְדַת בּוֹנֵה; וְאֵינוּ חֵיב, עַד שֶׁיִּגְבֵן 14
כְּגוֹרְגָרָת. הַמְכַנֵּס יָד [קַת] הַקְּרָדֵם [הגרוין] בְּתוֹךְ הָעֵינַן [החור] 15
שֶׁלוֹ, הָרִי זֶה תוֹלְדַת בּוֹנֵה; וְכֵן כֹּל כִּיּוּצָא בוֹ. וְכֵן כֹּל 16
הַתּוֹקֵעַ עֵץ בְּעֵץ - בֵּין שֶׁתַּקַּע בְּמַסְמֵר, בֵּין שֶׁתַּקַּע בְּעֵץ 17
עֲצָמוֹ [חתיכת עץ בחברתה] עַד שֶׁנִּתְאַחַד - הָרִי זֶה תוֹלְדַת 18
בוֹנֵה, וְחֵיב.

19 **יד.** הָעוֹשֶׂה נֶקֶב כָּל שֶׁהוּא בְּלוֹל שֶׁל תַּרְנַגּוּלִין, כְּדִי שֶׁיִּכְנַס 20
לְהֵם הָאוּר - חֵיב מִשׁוּם בּוֹנֵה. הַמְחַזֵּיר דַּלַּת שֶׁל בּוּר, וְשֶׁל 21
דוֹת [בור הבנוי מעל הקרקע], וְשֶׁל יָצִיעַ [חדרון שלפני הבית] - 22
חֵיב מִשׁוּם בּוֹנֵה.

23 **טו.** הַסּוֹתֵר כָּל שֶׁהוּא, חֵיב; וְהוּא, שֶׁיִּסְתֵר עַל מִנַּת 24
לְבָנוֹת; אֲבָל אִם סִתֵר דָּרְךָ הַשַּׁחֲתָה, פְטוּר. הַסּוֹתֵר אֶהֱל 25
קְבוּעַ, אוֹ שֶׁפָּרַק עֵץ תְּקוּעַ - הָרִי זֶה תוֹלְדַת סוֹתֵר, וְחֵיב; 26
וְהוּא, שֶׁיִּתְפַּנּוּ לְתַקֵּן.

27 **טז.** הַמְפָּה בַּפְּטִישׁ הַפְּנִיה אַחַת, חֵיב. וְכֵן הָעוֹשֶׂה דְּכָר 28
שֶׁהוּא גְמוֹר מִלְּאֶכָה - הָרִי זֶה תוֹלְדַת מְכָה בַּפְּטִישׁ, וְחֵיב. 29
פִּיצֵד? הַמְנַפֵּחַ בְּכֵלִי זְכוּכִית, וְהָצֵר בְּכֵלִי צוּרָה אֲפִלּוּ 30
מִקְצַת הַצּוּרָה, וְהַמְגַרֵד [מיישר הבליטות] כָּל שֶׁהוּא, וְהָעוֹשֶׂה 31
נֶקֶב כָּל שֶׁהוּא בֵּין בְּעֵץ בֵּין בְּבִגְדֵין בֵּין בְּמַתְכָּת בֵּין בְּכֵלִים 32
- הָרִי זֶה תוֹלְדַת מְכָה בַּפְּטִישׁ, וְחֵיב. וְכֵן פֶּתַח שֶׁאֵינוּ 33
עֹשֶׂי הַלְכָּנִים וְהַלְכָּנִים, אֵין חֵיבִין עַל עֲשִׂיתָו.

34 **יז.** הַמְפִּישׁ [מבקע] שַׁחֲיִן (ובו מוגלה) בְּשִׁבְתָּ כְּדִי לְהַרְחִיב 35
פִּי הַמְּכָה כְּדָרְךָ שֶׁהוֹפְאִין עוֹשִׂין, שֶׁהֵן מִתְפַּנְּיִן בְּרַפּוּאָה 36
לְהַרְחִיב פִּי הַמְּכָה - הָרִי זֶה חֵיב מִשׁוּם מְכָה בַּפְּטִישׁ, שֶׁזֶה 37
הוּא מִלְּאֶכַת הָרֹפֵא; וְאִם הִפְשִׁיחַ הַלְכָּנִים מִמֶּנָּה הַלְכָּה 38
שְׁבָה, הָרִי זֶה מֵתָר.

39 **יח.** הַמְסַתֵּת אֶת הָאֶבֶן כָּל שֶׁהוּא, חֵיב מִשׁוּם מְכָה 40
בַּפְּטִישׁ. הַמְצַדֵד [מסדר] אֶת הָאֶבֶן בִּיסוּד הַבְּנֵינָן, וְתַקְנָה 41
בְּיָדוֹ וְהוֹשִׁיבָה בְּמָקוֹם הָרְאוּי לָהּ - חֵיב מִשׁוּם מְכָה 42
בַּפְּטִישׁ. הַלּוֹקַח יְבֻלַּת שֶׁעַל הַבְּגָדִים [נסורת עץ שנתערבה 43
בבגד] בְּיָדוֹ, כְּגוֹן אֵלוֹ הַיְבֻלוֹת שֶׁבְּכֵלִי צָמֵר - חֵיב מִשׁוּם 44
מְכָה בַּפְּטִישׁ; וְהוּא, שֶׁיִּקְפִיד עָלֶיהֶן; אֲבָל אִם הִסִּירֵן דָּרְךָ 45
עֶסֶק [בלי כוונה], הָרִי זֶה פְטוּר. הַמְנַעֵר טְלִית תְּדֻשָּׁה 46
שַׁחֲרָה, כְּדִי לְנֹאֲתָהּ וּלְהַסִּיר הַצְּהוּב הַלֵּבֵן הַנִּתְלָה בָּהּ,

מתוך מהדורת חזק

47 למיתו, אלא כמתעסק (בלי כוונה) או כמשחק - הרי זה
 48 פטור. והקומט את הפנף (חותר ראשו הקשה) - הרי זה
 49 תולדת מחתף, ות"כ. וכן המגרד ראשי פלונסות (קרשים)
 50 של ארו, ת"כ משום מחתף. וכן כל חתיכה שיחתף חרש
 51 [נגר] העץ מן העצים [שדרכו לחתוך], או חרש מתכת מן
 52 המתכות - ת"כ משום מחתף. הנוטל קיסם של עץ מלפניו,
 53 וקטמו [עשאו חר] לחצות בו שניו או לפתח בו את הדלת
 54 - ת"כ.
 55 ח. כל דבר שהוא ראוי למאכל בהמה - כגון תבן,
 56 ועשבים לחים, והוצין [עלי התמר], וכיוצא בהן - מותר
 57 לקטם אותן [להותכם ביד] בשבת, מפני שאין בהן תקון
 58 כלים. ומתוך לקטם עצי בשמים להריח בהן, ואף על פי
 59 שהן קשים ויבשין; ומפשת [שוכר] מהן כל שינצה, בין
 60 שפשח עץ גדול, בין שפשח עץ קטן.
 61 ט. הכותב שתי אותות [אותיות], ת"כ. והמוחק כתב על
 62 מנת לכתב במקום המחק שתי אותות, ת"כ. הכותב אות
 63 אחת גדולה בשתיים, פטור; מחק אות אחת גדולה, ויש
 64 במקומה כדי לכתב שתיים - ת"כ. כתב אות אחת והשלים
 65 [סיים] בה את הספר, ת"כ. הכותב על מנת לקלקל העור -
 66 ת"כ; שאין חיובו על מקום הכתב, אלא על הכתב; אבל
 67 המוחק על מנת לקלקל, פטור. נפלה דיו על גבי ספר
 68 ומחק אותה, נפלה שענה על גבי הפנקס [לוח רשימות]
 69 ומחק אותה - אם יש במקומה כדי לכתב שתי אותות,
 70 ת"כ.
 71 י. הכותב אות כפולה פעמים והוא שם אחד - בעל
 72 משמעות, כמו [ר תת גג] (דד תת גג רר שש סס חח) -
 73 ת"כ. והכותב בכל כתב ויכל לשון - ת"כ, ואפלו משני
 74 סמיונות [ב' סוגי דיו].
 75 יא. הכותב אות אחת סמוך לכתב, או כתב על גבי כתב
 76 [כותב על אותיות שכבר כתובות], המתפנן לכתב חית וכתב
 77 שני זנין, וכן כל פיוצא בזה משאר אותיות, הכותב אות
 78 אחת בארץ ואות אחת בקורה שהרי אין נהגין [נקראים] זה
 79 עם זה, או שכתב שתי אותיות בשני דפי פנקס ואין נהגין
 80 זה עם זה - פטור; כתבן בשני כתלי זוית, או בשני דפי
 81 פנקס [הסמוכים], והן נהגין זה עם זה - ת"כ.
 82 יב. לקח גויל [עור מעובד] וכיוצא בו, וכתב עליו אות אחת
 83 במדינה זו, והלך באותו היום, וכתב אות שנייה במדינה
 84 אחרת במגלה אחרת - ת"כ; שבזמן שמקרבן, נהגין זה
 85 עם זה, ואינן מחסרין מעשה לקריבתן.
 86 יג. הכותב אות אחת - אף על פי שקורין ממנה תבה
 87 שלמה, פטור. כיצד? כגון שכתב מס, והכל קורין אותה
 88 מעשר, או שכתבה במקום מנין [מספר], שהרי היא כמי
 89 שכתב ארבעים - הרי זה פטור. המגיה אות אחת, ועשה
 90 אותה שתיים - כגון שחלק גג החית, ונעשה שני זנין -
 91 ת"כ. וכן כל פיוצא בזה.
 92 יד. הכותב בשמאלו, או לאחר ידו, כרגלו, כפיו,
 93 וכמפקו - פטור. אשר שכתב בימינו, שהיא לו כשמאל

1 עושה? כופה עליהן כלי, או מקיף עליהן [חוסם דרכם], או
 2 קושרן - כדי שלא יזיקו.
 3 פָּרָק יא
 4 א. השוחט, ת"כ. ולא שוחט בלבד, אלא כל הנוטל נשמה
 5 לאחד מפל מיני חיה ובהמה ועוף ודג ושרץ - בין
 6 בשחיטה, בין בנחירה [דקירה] בין בהפכה - ת"כ. החונק
 7 את החי עד שימות, הרי זה תולדת שוחט; לפיקף, אם
 8 העלה דג מספל של מים, והניחו עד שמת - ת"כ משום
 9 חונק; ולא עד שימות, אלא כיון שיש בו פסלע בין
 10 סנפיריו - ת"כ, שעדין אינו יכול לחיות. הושיט ידו למעי
 11 הבהמה, ודלדל עבר שבמעייה [ניתקו מחיבורו] - ת"כ.
 12 ב. ומשים שהן פרוין ורביץ מוצר ונקבה, או נהוין מן
 13 העפר כמו הפרעושין - ההורג אותן, ת"כ בהורג בהמה
 14 וחיה; אבל ומשים שהויתן מן הגללים וימן הפרות
 15 שהבאישו וכיוצא בהן - כגון תולעים של בשר ותולעים
 16 שבתוף הקטניות - ההורגן, פטור.
 17 ג. המפלה כליו [מנכה בגדיו מכינים] בשבת - מולל [משפף
 18 באצבעותיו] את הכנים, וזורקן; ומתוך להרג את הכנים
 19 בשבת, מפני שהן מן הוצה.
 20 ד. חיה ורמש שהם נושכין וממיתין ודאי - כגון זבוב
 21 שבמצרים, וצרעה שבנינה, ועקרב שבחדרי, ונחש
 22 שבארץ ישראל, וכלב שוטה בכל מקום - מתוך להרגן
 23 בשבת, כשיראו. ושאר כל המזיקין - אם היו רצין אחריו,
 24 מתוך להרגן; ואם היו יושבין במקומן או בורחין מלפניו,
 25 אסור להרגן; ואם דרסן לפי תמו בשעת הלוכו והרגן,
 26 מותר.
 27 ה. המפשיט מן העור כדי לעשות [לכסות] קמיע וקלף עם
 28 שמות הקודש לסגולה ורפואה, ת"כ. וכן המעבד מן העור כדי
 29 לעשות קמיע, ת"כ. ואחד המעבד, ואחד המולח -
 30 שהמליחה, מין עבוד הוא. ואין עבוד באכלין. וכן המוחק
 31 מן העור כדי לעשות קמיע, ת"כ. ואיזה הוא מוחק? זה
 32 המעביר שער או הצמר מעל העור אחר מיתה, עד
 33 שיחליק פני העור.
 34 ו. המפרק [מפריד] דוכסוסטוס [העור החיצוני] מעל הקלף
 35 [העור הפנימי] - הרי זה תולדת מפשיט, ות"כ. הדורס על
 36 העור כרגלו עד שיתקשה, או המרככו כידו ומושכו
 37 ומשנה אותו כדרך שהרצענין עושין - הרי זה תולדת
 38 מעבד, ות"כ. המורט נוצה מן האברה [כנף העוף] - הרי זה
 39 תולדת מוחק, ות"כ. וכן הממרח רטיה [תחבושת] כל
 40 שהוא, או שענה, או זפת, וכיוצא בהן מדברים
 41 המתמרחין, עד שיחליק פנים [פניהם] - ת"כ משום
 42 מוחק. וכן השף בידו על העור המתוח בין העמודים, ת"כ
 43 משום מוחק.
 44 ז. המחתף מן העור כדי לעשות קמיע, ת"כ; והוא שיתפנן
 45 למידת ארכו ומדת רחבו, ויחתף בכונה - הוא שהיא
 46 מלאכה; אבל אם חתף דרך הפסד [השחתה], או בלא כונה

מתוך מהדורת חזק

46 מתכת, פטור; ואם נתפנו לצרף - חבי, שכן לוטשי הברזל
 47 עושים, מחמין את הברזל עד שיעשה גחלת, ומכבין אותו
 48 במים כדי לחסמו; וזה הוא לצרף, שהעושה אותו חבי,
 49 והוא תולדת המכבה. ומתיר לכבות גחלת של מתכת
 50 ברשות הרבים, כדי שלא יזקו בה רבים. הנותן שמן לתוף
 51 הנר הדלוק, חבי משום מכעיר; והמסתפק (נוטל) מן
 52 השמן שבנר, חבי משום מכבה.
 53 ג. דלקה שנפלה בשבת - המכבה אותה מפני אבוד
 54 המזון, חבי; שאין אבוד המזון דוחה שבת, אלא אבוד
 55 נפשות. לפיכך, יצאו בני אדם כדי שלא ימותו, ויניחו
 56 האש תלהט, ואפלו שזרפת כל המדינה בלה.
 57 ד. ומתיר לעשות מחיצה בכל הפלים, בין מלאים בין
 58 ריקנים, כדי שלא תעבר הדלקה. אפלו פלי חרש חדשים
 59 מלאים מים - עושין מהן מחיצה, אף על פי שרדאי
 60 מתבקעין ומכבין; שגורם פבוי, מתיר. וכופין קצרה על גבי
 61 הנר, בשביל שלא תאחו בקורה.
 62 ה. תכה שדה (תיבה קטנה) ומגדל (ארון) שאחו בהן האור
 63 - מביא עור גדי וכיוצא בו מדברים שאין האור מלהטת
 64 אותן, ופורשו על הקצה שיעזין לא נשרף, כדי שלא תעבר
 65 לו האש.
 66 ו. טלית שאחו בה האור, פושטה ומתכסה בה; ואם
 67 כבחה, כבחה. וכן ספר תורה שאחו בו האור, פושטו
 68 וקורא בו; ואם כבה, כבה. ונותן מים מן הצד שיעזין לא
 69 נתלית בו האור; ואם כבחה, כבחה. שכח גר דלוק על
 70 גבי הטבלה, נוצר את הטבלה והוא נופל; ואם כבה,
 71 כבה; אבל אם הניחו מבפערב - אף על פי שכבה, אסור
 72 לטלטלו.
 73 ז. נכרי שבא לכבות - אין אומרים לו 'כבה' ו'אל תכבה',
 74 מפני שאין שביבתו עלינו. אבל קטן שבא לכבות, אין
 75 שומעין לו - והוא, שהיה עושה על דעת אביו (מבין
 76 שהכיבוי להנאת אביו); אבל מדעת עצמו, אין בית דין מצוין
 77 עליו להפרישו. ובדלקה התירו לומר: 'כל המכבה אינו
 78 מפסיד'.
 79 ח. ההוצאה מרשות לרשות, מלאכה מאבות המלאכות
 80 היא. ואף על פי שדבר זה, עם כל גופי תורה, מפי משה
 81 מסיני נאמרו - הרי הוא אומר בתורה: "איש ואשה אל
 82 יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש, ויפלא העם מהביא";
 83 הא למדת, שהתבא - 'מלאכה' קורא אותה. וכן למדו
 84 מפי השמועה, שהמעביר ברשות הרבים מתחלת ארבע
 85 לסוף ארבע - הרי הוא כמוציא מרשות לרשות, וחיב.
 86 ט. אין המוציא מרשות לרשות חבי, עד שיוציא בשעור
 87 המועיל, מרשות היחיד לרשות הרבים, או מרשות הרבים
 88 לרשות היחיד; ויעקר מרשות זו, ויניח ברשות שניה. אבל
 89 אם עקר ולא הניח, או הניח ולא עקר, או שהוציא פחות
 90 מכשעור - פטור. וכן המעביר מתחלת ארבע לסוף ארבע
 91 ברשות הרבים - אינו חבי עד שיעקר בשעור מצד זה,
 92 ויניחו בצד אחרת.

1 כל אדם - פטור; ואם כתב בשמאלו, חבי. והשולט בשתי
 2 ידיו בשונה, וכתב בין בימינו בין בשמאלו - חבי. קטן
 3 אחוז בקלמוס, וגדול אחוז בידו וכותב - חבי; גדול אחוז
 4 בקלמוס, וקטן אחוז בידו וכותב - פטור.
 5 טו. אין הכותב חבי - עד שייכתב בדבר הרושם ועומד -
 6 מתקיים, כגון דיו, ושחור, וסקרה, וקמוס, וקלקנתוס,
 7 וכיוצא בהם; ויכתב על דבר שמתקיים הכתב עליו, כגון
 8 עור, וקלף, ויגיר, ועץ, וכיוצא בהן. אבל הכותב בדבר
 9 שאין רשומו עומד, כגון משקין ומי פרות, או שכתב בדיו
 10 וכיוצא בו על עלי ירקות ועל כל דבר שאינו עומד -
 11 פטור. אינו חבי - עד שייכתב בדבר העומד, על דבר
 12 העומד; וכן אין המוחק חבי - עד שיימחק כתב העומד,
 13 מעל דבר העומד.
 14 טז. הכותב על בשרו - חבי, מפני שהוא עור; אף על פי
 15 שחמימות בשרו מעברת הכתב לאחר זמן, הרי זה דומה
 16 לכתב שנמחק. אבל המשרט על בשרו צורת כתב, פטור.
 17 הקורע על העור כתבנית כתב, חבי משום כותב; הרושם
 18 על העור כתבנית כתב, פטור. המעביר דיו (שחור) על גבי
 19 סקרא (דיו אדום) - חבי שפטים; אחת משום כותב, ואחת
 20 משום מוחק. העביר דיו על גבי דיו, וסקרא על גבי סקרא,
 21 או סקרא על גבי דיו - פטור.
 22 יז. רושם, תולדת כותב הוא. ביצד? הרושם רשמי
 23 וצורות כחול (מכחול העין) ובששר (צבע אדום) וכיוצא בהן,
 24 כדרך שהצריין רושמיין - הרי זה חבי משום כותב; וכן
 25 המוחק את הרשום (על מנת לתקן) - הרי זה תולדת מוחק,
 26 וחיב. המשרטט (קו) כדי לכתב שתי אותות תחת אותו
 27 שרטוט, חבי. תרשי (גרי) העצים שמעבירין חוט של
 28 סקרא (פס אדום) על גבי הקורה כדי שינסר בשונה - הרי
 29 זה תולדת משרטט; וכן הגבילים (מסתחי אבנים) שעושין פן
 30 באבנים כדי שייפצל האבן בשונה. ואחד המשרטט בצבע,
 31 או בלא צבע - הרי זה חבי.

יום שבת קודש ד' שבט ה'תשע"ה

פרק יב

34 א. המבעיר כל שהוא, חבי; והוא שיהא צריך לאפר;
 35 אבל אם הבעיר דרך השחתה - פטור, מפני שהוא
 36 מקלקל. והמבעיר גדישו של חברו, או השורף דירתו -
 37 חבי, אף על פי שהוא משחית; מפני שכונתו להנגם
 38 משונאו, והרי נתקברה [נתייבחה] דעתו ושכחה תמתו,
 39 ונעשה בקורע על מתו או בתמתו, שהוא חבי, וכחובל
 40 בחברו בשעת מריבה - שכל אלו מתקנין הן אצל יצרן
 41 הרע. וכן המדליק את הנר או את העצים, בין להתחמם
 42 בין להאיר - הרי זה חבי. המתחמם את הברזל כדי לצרפו
 43 [לחזקו] במים - הרי זה תולדת מבעיר, וחיב.
 44 ב. המכבה כל שהוא, חבי. אחד המכבה את הנר, ואחד
 45 המכבה את הגחלת של עץ. אבל המכבה גחלת של

מתוך מהדורת חזק

48 מילין בשבת - מתר, מפני שכל אחד מהם לא טלטל אלא
49 בתוך ארבע אמות שלו.
50 יח. הואיל ויש לו לאדם לטלטל בכל המרבע שהוא
51 ארבע אמות על ארבע אמות, נמצא מטלטל בארץ
52 אלקסונו של מרבע זה, חמש אמות ושלשה חמשי אמה.
53 לפיכך, אין המעביר או הזורק ברשות הרבים חיב, עד
54 שיעביר חוץ לחמש אמות ושלשה חמשי אמה. וכל מקום
55 שאמרנו 'מתחלת ארבע לסוף ארבע', או 'המעביר ארבע
56 אמות חיב' - הוא מתחלת האלקסון של ארבע אמות, עד
57 סופו; ואם העביר פחות מזה, פטור.
58 יט. נמצא כאן שלש מדות. כיצד? העוקר חפץ מרשות
59 הרבים במקום זה, והניחו במקום אחר ברשות הרבים -
60 אם היה בין שני המקומות עד ארבע אמות, הרי זה מתר;
61 היה ביניהן יותר מארבע אמות ועדין הן בתוך חמש אמות
62 ושלשה חמשי אמה, פטור; היה ביניהן חמש אמות
63 ושלשה חמשי אמה בשוה - הרי זה חיב, שהרי העביר
64 החפץ חוץ לאלקסונו של מרבע.

פָּרָק יג

65 א. אין המוציא מרשות לרשות או המעביר ברשות
66 הרבים חוץ לארבע אמות חיב, עד שיעקר מעל גבי מקום
67 שיש בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יותר, ויניח
68 על גבי מקום שיש בו ארבעה על ארבעה.
69 ב. ידו של אדם, חשוכה לו כארבעה על ארבעה; לפיכך,
70 אם עקר החפץ מיד אדם העומד ברשות זו, והניחו ביד
71 אדם אחר העומד ברשות שניה - חיב. וכן אם היה עומד
72 באחת משתי רשות אלו, ופשט ידו לרשות שניה ועקר
73 החפץ ממנה, או מיד אדם העומד בה, והחזיר ידו אליו
74 - חיב; ואף על פי שלא הניח החפץ במקום שהוא עומד
75 בו, הואיל והוא בידו, הרי הוא כמנח בארץ.
76 ג. היה אוכל ויצא מרשות לרשות, וחשב להוציא האכל
77 שפיו מרשות לרשות - חיב; מפני שמחשבתו משימה
78 פיו (מחשיבה את -] מקום, אף על פי שלא הוציא כדרך
79 המוציאין. וכן מי שהיה עומד באחת משתי רשות אלו,
80 והשתין מים או רקק ירק ברשות שניה - חיב; שהרי עקר
81 מרשות, והניח ברשות שניה, ומחשבתו עושה אותו כאלו
82 עקר מעל גבי מקום. היה עומד ברשות זו, ופי אמה
83 ברשות שניה, והשתין בה - פטור.
84 ד. היה עומד באחת משתי רשות, ופשט ידו לרשות
85 שניה, ונטל משם מים מעל גבי גמה מלאה מים, והוציאן
86 - חיב; שהמים בלן, כאלו הן מנחין על הארץ. אבל אם
87 היה כלי צף על גבי המים, ופרות על גבי הכלי, ופשט
88 ידו ולקח מן הפרות, והוציא - פטור; שהרי לא נחו
89 הפרות על גבי הארץ, ונמצא שלא עקר מעל גבי מקום
90 ארבעה. ואין צריך לומר, אם היו הפרות צפין על פני
91 המים, והוציאן - שהוא פטור. וכן אם היה שקמן צף על
92 גבי המים, וקלט מן השמן, והוציא - פטור.
93

1 י. הזורק מרשות לרשות, או המושיט - הרי זה תולדת
2 מוציא, וחיב. וכן הזורק או המושיט מתחלת ארבע לסוף
3 ארבע - הרי זה תולדת מוציא, וחיב. והזורק בלאחר יד
4 [שלא כדרך], פטור.
5 יא. המוציא מקצת החפץ מרשות משתי רשות אלו [רה"י
6 או רה"ר] לרשות שניה - פטור, עד שיוציא את כל החפץ
7 כלו, מרשות זו לרשות זו. קפה שהיא מלאה חפצים, אפלו
8 מלאה [גרעינין] חרדל, והוציא רבה מרשות זו לרשות זו -
9 פטור, עד שיוציא את כל הקפה. וכן כל הדומה לזה.
10 שהפלי משים [- מחשיב] כל שיש בו בחפץ אחד.
11 יב. המוציא בין בימנו, בין בשמאלו, בין בתוך חיקו,
12 או שיצא במעות צוררין לו בסדינו - חיב, מפני שהוציא
13 כדרך המוציאין. וכן המוציא על כתפו - חיב, אף על פי
14 שהמשאוי למעלה מעשרה ברשות הרבים; שכן היה
15 משא בני קהת במשכן למעלה מעשרה, שגאמר: "בפתח
16 ישאו"; וכל המלאכות, ממשכן לומדין אותן.
17 יג. אבל המוציא לאחר ידו [שלא כדרך], בפיו, ובמחפוקו,
18 באזנו, ובשערו, ובכיס שתפור בכגדו ופי הכיס למטה,
19 בין בגד ובגד, בפיו בגדו, במנעלו, ובסנדלו - פטור, שלא
20 הוציא כדרך המוציאין.
21 יד. המוציא משאוי על ראשו - אם היה משאוי כבד,
22 כגון שק מלא או תבה ומגדל [ארון] וכיוצא בהן, שהוא
23 משים על ראשו ותופש בידו - חיב; שכן דרך המוציאין,
24 ונמצא כמוציא על כתפו או בידו. אבל אם לקח חפץ קל,
25 כגון שהניח בגד או ספין או ספר על ראשו, והוציאו,
26 והוא אינו אוזו בידו - הרי זה פטור; שלא הוציא כדרך
27 המוציאין, שאין דרך רב העולם להוציא החפצין מנחין
28 על ראשיהן. המעביר חפץ מתחלת ארבע לסוף ארבע
29 ברשות הרבים - אף על פי שהעבירו למעלה מראשו,
30 חיב.
31 טו. מתר לאדם לטלטל ברשות הרבים, בתוך ארבע
32 אמות על ארבע אמות שהוא עומד בצדן; ויש לו לטלטל
33 בכל המרבע הזה. ובאמה שלו מודדין לו; ואם היה ננס
34 באבריו, נותנין לו ארבע אמות בבינונית של כל אדם.
35 ומפי הקבלה [ממשה רבינו] אמרו, שזה שגאמר בתורה
36 "שבו איש תחתיו" - שלא יטלטל חוץ למרבע זה; אבל
37 במרבע זה, שהוא כמדת ארץ האדם כשיפשט ידיו ורגליו
38 - בו בלבד יש לו לטלטל.
39 טז. היו שנים, מקצת ארבע אמות של זה לתוך ארבע
40 אמות של זה - מביאין ואוכלין באמצע, ובלבד שלא
41 יוציא זה מתוך שלו לתוך של חברו; ואם היו שלשה,
42 והאמצעי מבלע ביניהם [- ד' אמותיו הם בין ח' האמות שלהם]
43 - הוא מתר [לאכול] עמהם והם מתרין עמו, ושנים
44 החיצונים אסורים זה עם זה.
45 יז. לפיכך, מתר לאדם לעקר חפץ מרשות הרבים, ולתנו
46 לחברו שעמו בתוך ארבע אמות; וכן חברו לחברו האחר
47 שבצדו, אפלו הן מאה; ואף על פי שהחפץ הולך כמה

48 לַעֲמֹד, נוֹטְלוּ מֵעַל גְּבֵי חֲבֵרוֹ - הָרִי זֶה פְּטוּר; שְׁהָרִי יֵשׁ
49 כָּאֵן עֲקִירָה בְּלֹא הֶנְחָה.
50 יג. הַזֹּרֵק חֲפֵץ מֵרֵשׁוֹת לְרֵשׁוֹת, אוּ מִתְחַלֵּת אַרְבַּע לְסוּף
51 אַרְבַּע בְּרֵשׁוֹת הֶרְבִּים, וְקִדְם שְׁיִנּוּחַ קֶלְטוֹ [תַּפְשׁוּן] אַחֵר
52 בְּיָדוֹ, אוּ קֶלְטוֹ כְּלָב, אוּ נִשְׂרָף - פְּטוּר; מִפְּנֵי שְׂאִין זֶה
53 הֶנְחָה שֶׁנִּתְּכַּוֵּן לָהּ. לְפִיכֵךְ, אִם נִתְּכַוֵּן בְּשַׁעַת זְרִיקָה לְכֹף -
54 חֵיב.
55 יד. הַזֹּרֵק חֲפֵץ מֵרֵשׁוֹת לְרֵשׁוֹת, וְהִיָּה קָשׁוּר בְּחֶבֶל וְאֶגְדוֹ
56 [- תּוֹפֵס אוֹתוֹן] בְּיָדוֹ - אִם יָכוֹל לְמַשֵּׁךְ הַחֲפֵץ אֲצָלוֹ, פְּטוּר;
57 שְׁהָרִי אֵין כָּאֵן הֶנְחָה גְּמוּרָה, וְנִמְצָא כְּמִי שֶׁעָקַר וְלֹא הֵנִיחַ.
58 טו. הַזֹּרֵק, וְנִתְּחַ בְּתוֹף יָדוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ - אִם עֲמַד חֲבֵרוֹ
59 בְּמִקוּמוֹ וְקִבְּלָהּ - הַזֹּרֵק חֵיב, שְׁהָרִי עָקַר וְהֵנִיחַ; וְאִם
60 גָּעַקַר חֲבֵרוֹ מִמְּקוּמוֹ וְקִבְּלָהּ - פְּטוּר. וְרַק, וְרַךְ הַזֹּרֵק עֲצָמוֹ
61 אַחֵר הַחֲפֵץ, וְקִבְּלוֹ בְּיָדוֹ בְּרֵשׁוֹת אַחֲרָת, אוּ חוּץ לְאַרְבַּע
62 אַמּוֹת - פְּטוּר, כֹּאֲלוֹ גָּעַקַר אַחֵר וְקִבְּלוֹ; שְׂאִין הֶנְחָה
63 הַגְּמוּרָה, אֲלֹא שְׁיִנּוּחַ הַחֲפֵץ בְּמִקוּם שְׁהִיָּה לוֹ לְנוּחַ בְּשַׁעַת
64 עֲקִירָה.
65 טז. הַזֹּרֵק מֵרֵשׁוֹת הַיְחִיד לְרֵשׁוֹת הַיְחִיד, וְרֵשׁוֹת הֶרְבִּים
66 בְּאֶמְצַע - אֵף עַל פִּי שֶׁעָבַר הַחֲפֵץ בְּאוּרִי רֵשׁוֹת הֶרְבִּים,
67 פְּטוּר; וְהוּא, שֶׁיַּעֲבֹר לְמַעְלָה מִשְׁלֹשָׁה טַפְחִים; אֲבָל אִם
68 עָבַר בְּפָחוֹת מִשְׁלֹשָׁה סְמוּךְ לְאַרְץ, וְנָח עַל גְּבִי מִשְׁהוּ -
69 אֵף עַל פִּי שֶׁיַּעֲקַר אוּ נִתְּגַלְגַּל, וְיִצָּא הַחֲפֵץ לְרֵשׁוֹת הַיְחִיד
70 הָאַחֲרָת - הָרִי הוּא כְּמִי שֶׁנִּשְׁאַר עוֹמֵד בְּרֵשׁוֹת הֶרְבִּים,
71 וְלִפְיֵכֵךְ חֵיב. וְכֵן הַזֹּרֵק מֵרֵשׁוֹת הֶרְבִּים לְרֵשׁוֹת הֶרְבִּים,
72 וְרֵשׁוֹת הַיְחִיד בְּאֶמְצַע - פְּטוּר; וְאִם עָבַר הַחֲפֵץ בְּפָחוֹת
73 מִשְׁלֹשָׁה סְמוּךְ לְאַרְץ, וְנָח עַל גְּבִי מִשְׁהוּ - אֵף עַל פִּי
74 שֶׁחִזַּר וְנִתְּגַלְגַּל, וְיִצָּא לְרֵשׁוֹת הֶרְבִּים הַשְּׁנִיָּה - הָרִי הוּא
75 כְּמִי שֶׁנִּשְׁאַר עוֹמֵד בְּרֵשׁוֹת הַיְחִיד, וְלִפְיֵכֵךְ חֵיב.
76 יז. הַמַּעֲבִיר אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרֵשׁוֹת הֶרְבִּים זֶה עִם רֵשׁוֹת
77 הֶרְבִּים הַשְּׁנִיָּה - חֵיב; מִפְּנֵי שְׂאֵרְבַּע אַמּוֹת בְּשִׁמְתֵי רֵשִׁיּוֹת
78 הֶרְבִּים מִצְּטַרְפִּים, מִפְּנֵי שְׂלֹא נָח הַחֲפֵץ בְּרֵשׁוֹת שְׁבִינִיָּהוּ.
79 יח. הַמוֹשִׁיט מֵרֵשׁוֹת הַיְחִיד לְרֵשׁוֹת הַיְחִיד, וְרֵשׁוֹת הֶרְבִּים
80 בְּאֶמְצַע - חֵיב, וְאֶפְלוֹ הוֹשִׁיט לְמַעְלָה מֵאוּרִי רֵשׁוֹת הֶרְבִּים
81 [לְמַעַלָּה טַפְחִים]; שֶׁפֶן הִיָּתָה עֲבוּדָת הַלְוִיִּים בְּמִשְׁפָּן -
82 מוֹשִׁיטִין אֶת הַקְּרָשִׁים מִעֲגָלָה וְעֲגָלָה, וְרֵשׁוֹת הֶרְבִּים בֵּין
83 שְׁתֵּי הָעֲגָלוֹת, וְכָל עֲגָלָה וְעֲגָלָה רֵשׁוֹת הַיְחִיד הִיא.
84 יט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁהִי שְׁמִי רֵשִׁיּוֹת הַיְחִיד
85 בְּאַרְץ רֵשׁוֹת הֶרְבִּים, כְּמוֹ שֶׁהָעֲגָלוֹת מִתְּחַלְּלוֹת בְּרֵשׁוֹת
86 הֶרְבִּים, זֶה אַחֵר זֶה; אֲבָל אִם הִיָּה שְׁמִי הַרֵשִׁיּוֹת בְּשִׁנֵּי צְדִי
87 רֵשׁוֹת הֶרְבִּים - אֵף הַמוֹשִׁיט מֵרֵשׁוֹת הַיְחִיד זֶה לְרֵשׁוֹת
88 הַיְחִיד שֶׁנִּתְּגַדְּהָ, פְּטוּר.
89 כ. שִׁכַּח וּפָשַׁט יָדוֹ וְהִיא מְלֹאָה פְּרוֹת, וְהוֹצִיאָהּ מִחֲצַר זֶה
90 לְהַכְנִיסָהּ לְחֲצַר שְׁבִצְדָהּ, וְנִזְכַּר קִדְם שְׁיִכְנִיס, וְהָרִי יָדוֹ
91 תְּלוּיָה בְּאוּרִי רֵשׁוֹת הֶרְבִּים - מִתָּר הַתְּחִיבָה אֵלָיו לְחֲצָרוֹ;
92 אֲבָל לְהַכְנִיסָהּ לְאוֹתָהּ חֲצַר שְׁנִיָּה, אֲסוּר, כִּדִּי שְׂלֹא יַעֲשֶׂה
93 מִחֲשָׁבְתוֹ שֶׁחֲשַׁב בְּשַׁעַת שְׁגָגָה. וְאִם הוֹצִיא יָדוֹ בְּמִזִּיד, הָרִי

1 ה. כְּבָר אֲמַרְנוּ, שְׂאִין הַמוֹצִיא מֵרֵשׁוֹת לְרֵשׁוֹת חֵיב, עַד
2 שֶׁיַּעֲקַר וְיִנִּיחַ; אֲבָל אִם עָקַר וְלֹא הֵנִיחַ, אוּ הֵנִיחַ וְלֹא עָקַר
3 - פְּטוּר. לְפִיכֵךְ, מִי שֶׁהִיָּה עוֹמֵד בְּאַחַת מִשְׁתֵּי רֵשִׁיּוֹת,
4 וּפָשַׁט יָדוֹ לְרֵשׁוֹת שְׁנִיָּה וְחֲפֵץ בְּיָדוֹ, וְנִטְלוּ אֶחָד מִמֶּנּוּ; אוּ
5 שֶׁנִּתְּחַן אֶחָד לְיָדוֹ חֲפֵץ, וְהִתְחִיר יָדוֹ אֵלָיו [כְּלָפִי עֲצָמוֹ] -
6 שְׁנִיָּה פְּטוּרִים; מִפְּנֵי שְׁנֵיהֶם עָקַר, וְזֶה הֵנִיחַ.
7 ו. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁהִיָּתָה יָדוֹ לְמַעְלָה מִשְׁלֹשָׁה;
8 אֲבָל אִם הִיָּתָה יָדוֹ בְּתוֹף שְׁלֹשָׁה סְמוּךְ לְאַרְץ - הָרִי זֶה
9 כְּמִי שֶׁהֵנִיחַ בְּאַרְץ, וְחֵיב.
10 ז. הִיָּה עוֹמֵד בְּאַחַת מִשְׁתֵּי רֵשִׁיּוֹת אֵלוֹ, וּפָשַׁט חֲבֵרוֹ יָדוֹ
11 מֵרֵשׁוֹת שְׁנִיָּה, וְנִטְלָה חֲפֵץ מִיָּד זֶה הָעוֹמֵד בְּרֵשׁוֹת זֶה,
12 וְהַכְנִיסוֹ אֲצָלוֹ; אוּ שֶׁהוֹצִיא חֲפֵץ מֵאֲצָלוֹ, וְהֵנִיחוֹ בְּיָד זֶה
13 הָעוֹמֵד - זֶה הָעוֹמֵד לֹא עָשָׂה כְּלוּם, שְׁהָרִי חֲבֵרוֹ נִתְּחַן בְּיָדוֹ,
14 אוּ נִטְלָה מִיָּדוֹ; וְחֲבֵרוֹ חֵיב - שְׁהָרִי עָקַר וְהֵנִיחַ.
15 ח. הִיָּה עוֹמֵד בְּאַחַת מִשְׁתֵּי רֵשִׁיּוֹת אֵלוֹ, וְנִתְּחַן חֲבֵרוֹ חֲפֵץ
16 בְּיָדוֹ אוּ עַל גְּבִיו, וְיִצָּא בְּאוֹתוֹ הַחֲפֵץ לְרֵשׁוֹת שְׁנִיָּה, וְעֲמַד
17 שָׁם - חֵיב; מִפְּנֵי שֶׁעָקִירָת גּוֹפּוֹ בְּחֲפֵץ שְׁעָלָיו, כְּעָקִירָת
18 הַחֲפֵץ מֵאוֹתָהּ רֵשׁוֹת; וְעֲמִידָתוֹ בְּאוֹתוֹ הַחֲפֵץ, כְּהֶנְחָת
19 הַחֲפֵץ בְּקִרְקַע שֶׁעֲמַד בָּהּ. לְפִיכֵךְ, אִם יִצָּא בְּחֲפֵץ שְׁבִידוֹ,
20 אוּ עַל גְּבִיו, וְלֹא עֲמַד בְּרֵשׁוֹת שְׁנִיָּה, אֲלֹא חִזַּר וְנִכְנַס וְהוּא
21 בְּיָדוֹ - אֶפְלוֹ יִצָּא וְנִכְנַס כֹּל הַיּוֹם כְּלוֹ, עַד שֶׁיִּצָּא הַיּוֹם -
22 פְּטוּר; לְפִי שֶׁעָקַר וְלֹא הֵנִיחַ. וְאֶפְלוֹ עֲמַד לְתַתְּן הַמִּשְׁאוּי
23 עָלָיו, עֲדִין פְּטוּר הוּא - עַד שֶׁיַּעֲמַד לְנוּחַ.
24 ט. וְכֵן מִי שֶׁהִיָּתָה חֲבִילָתוֹ עַל כְּתָפוֹ - רֵךְ בָּהּ אֶפְלוֹ כֹּל
25 הַיּוֹם, וְאֵינוֹ חֵיב עַד שֶׁיַּעֲמַד; וְהוּא, שֶׁהִיָּתָה רֵךְ בָּהּ; אֲבָל
26 אִם הִלֵּךְ מְעֻט מְעֻט - הָרִי זֶה כְּעוֹקֵר וּמִנִּיחַ, וְאֲסוּר. לְפִיכֵךְ,
27 מִי שֶׁקָּדַשׁ עָלָיו הַיּוֹם, וְחֲבִילָתוֹ עַל כְּתָפוֹ - רֵךְ בָּהּ עַד
28 שֶׁיַּגִּיעַ לְבִיתוֹ, וְזוֹרְקָה שָׁם כְּלֹאֲחֵר יָד.
29 י. עָקַר חֲפֵץ מֵרֵשׁוֹת הֶרְבִּים, וְהִלֵּךְ בּוֹ פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת
30 וְעֲמַד, וְחִזַּר וְהִלֵּךְ פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת וְעֲמַד - אֶפְלוֹ כֹּל
31 הַיּוֹם כְּלוֹ - מִתָּר. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁעֲמַד לְנוּחַ;
32 אֲבָל אִם עֲמַד לְתַתְּן מִשְׁאוֹ, הָרִי זֶה כְּמַהֲלֵךְ, וְכִשְׁעֲמַד חוּץ
33 לְאַרְבַּע הָאַמּוֹת, חֵיב; וְהוּא שֶׁיַּעֲמַד חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת
34 לְנוּחַ, אֲבָל אִם יַעֲמַד לְתַתְּן מִשְׁאוֹ, עֲדִין הוּא כְּמַהֲלֵךְ, וְאֵינוֹ
35 חֵיב עַד שֶׁיַּעֲמַד לְנוּחַ חוּץ לְאַרְבַּע הָאַמּוֹת.
36 יא. הִיָּה קִנְיָה אוּ רִמַּח וְכִיּוֹצֵא בּוֹ מִנְּחַ עַל הָאָרֶץ, וְהִגְבִּיֵה
37 הַקִּצָּה הָאַחֵד, וְהִיָּה הַקִּצָּה הַשְּׁנִי מִנְּחַ בְּאַרְץ, וְהִשְׁלִיכוֹ
38 לְפָנָיו, וְחִזַּר וְהִגְבִּיֵה הַקִּצָּה שְׁהִיָּה מִנְּחַ וְהִשְׁלִיכוֹ לְפָנָיו עַל
39 הָרֵךְ זֶה, עַד שֶׁהָעָבִיר הַחֲפֵץ כְּמָה מִלִּין - פְּטוּר; לְפִי שְׂלֹא
40 עָקַר הַחֲפֵץ כְּלוֹ מֵעַל גְּבִי הָאָרֶץ. וְאִם מִשְׁפָּךְ הַחֲפֵץ וּגְרָרוֹ
41 עַל הָאָרֶץ מִתְּחַלֵּת אַרְבַּע לְסוּף אַרְבַּע - חֵיב; שֶׁהִמְגַלְגַּל,
42 עוֹקֵר הוּא.
43 יב. עָקַר חֲפֵץ מְזוּיָת זֶה לְהֵנִיחוֹ בְּזוּיָת אַחֲרָת (בְּאוֹתוֹ בֵּיתוֹ),
44 שֶׁנִּמְצָאָת זֶה הָעָקִירָה עֲקִירָה הַמִּתְּרָת, וְנִמְלָךְ בְּדֶרֶךְ,
45 וְהוֹצִיאָהּ לְרֵשׁוֹת שְׁנִיָּה - פְּטוּר; מִפְּנֵי שְׂלֹא הִיָּתָה עֲקִירָה
46 רֵאשׁוֹנָה לְכֹף, וְנִמְצָאָת כָּאֵן הֶנְחָה בְּלֹא עֲקִירָה. וְכֵן הָעוֹקֵר
47 חֲפֵץ וְהֵנִיחוֹ עַל חֲבֵרוֹ כְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ, וְכַעַת שֶׁיִּרְצָה חֲבֵרוֹ

מתוך מהדורת חזק

47 יתר על כן; וכן קרן זוית [פינה] הסמוכה לרשות הרבים, וְהוּא הַמְּקוֹם שֶׁמִּקּוֹף שֶׁלֹּשׁ מְחִיצוֹת, וְהַרְחֵק הֶרְבֵּיעִית לְשׁוֹת
48 הַרְבִּים, כְּגוֹן מְבוּי שְׂאִין לוֹ לְחֵי [קרוש בצד הפתח] או קורה
49 [למעלה מקצה לקצה] בְּרוּחַ רְבִיעִית; וְכֵן הַיָּמִים, וְהַבְּקָעָה,
50 בֵּין בֵּימֹת הַחֲמָה בֵּין בֵּימֹת הַגָּשְׁמִים - כָּל אֵלוֹ כְּרַמְלִית
51 הֵן.
52 ה. אֲוִיר הַכְּרַמְלִית, הָרִי הִיא כְּכַרְמְלִית עַד עֲשָׂרָה טְפָחִים;
53 וְלִמְעַלָּה מֵעֲשָׂרָה בְּאֲוִיר הַכְּרַמְלִית, הָרִי הוּא מְקוֹם פְּטוּר.
54 לְפִיכָף, מֵעַל פְּנֵי הַיָּמִים שְׂבִימִים וְשִׁבְנָהּרוֹת - עַד עֲשָׂרָה
55 טְפָחִים בְּאֲוִיר, הֵן כְּרַמְלִית; וְלִמְעַלָּה מֵעֲשָׂרָה, מְקוֹם
56 פְּטוּר. אֲבָל כָּל הַעֵמֶק הַמְּלֵא מַיִם, הָרִי הוּא כְּקַרְקַע עֲבָה.
57 ו. בּוֹר שְׂבַכְרְמְלִית - הָרִי הוּא כְּכַרְמְלִית, אֲפִלוּ עֵמֶק מְאֵה
58 אִמָּה וְרַחֵב מְאֵה אִמָּה. רְשׁוֹת הַרְבִּים שֶׁהֵיחֵד עָלֶיהָ תִּקְרָה,
59 אוּ שְׂאִין בְּרַחֲבָה שֶׁשׁ עֲשָׂרָה אִמָּה - הָרִי הִיא כְּכַרְמְלִית.
60 אֲצִטְבָּה [ספסל] שְׂבִין הַעֲמוּדִים בְּרְשׁוֹת הַרְבִּים, הָרִי הִיא
61 כְּכַרְמְלִית; וְצַדֵּי רְשׁוֹת הַרְבִּים, כְּכַרְמְלִית. אֲבָל בֵּין
62 הַעֲמוּדִים - הוֹאִיל וְרַבִּים דּוֹרְסִין בִּינֵיהֶן, הָרִי הֵן רְשׁוֹת
63 הַרְבִּים.
64 ז. אֵיזוֹ הוּא מְקוֹם פְּטוּר? מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ בוֹ פְּחוֹת מֵאַרְבָּעָה
65 עַל אַרְבָּעָה, וְנִכְהוּ שְׁלֹשָׁה עַד לְרַקִּיעַ; שְׂכָל פְּחוֹת
66 מְשֻׁלְּשָׁה, הָרִי הוּא כְּאַרְץ. אֲפִלוּ קוֹצִים וּבְרֻקוֹנִים, או
67 גְּלָלִים בְּרְשׁוֹת הַרְבִּים, גְּבֻהֵן שְׁלֹשָׁה, וְאֵין בָּהֶן אַרְבָּעָה עַל
68 אַרְבָּעָה - הָרִי הֵן מְקוֹם פְּטוּר. וְכֵן חֲרִיץ שְׂאִין בוֹ אַרְבָּעָה
69 עַל אַרְבָּעָה, וְעִמְקוֹ מְשֻׁלְּשָׁה עַד הַתְּהוֹם, וְכֵן מְקוֹם הַמֶּקֶף
70 שְׂאִין בוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, אֲפִלוּ הֵיךְ אֲרָכוּ אֶלֶף מִיל,
71 וְרַחֲבוּ אַרְבָּעָה פְּחוֹת שְׁעוֹרָה, וְנִכְהוּ מְשֻׁלְּשָׁה וְנִמְעָלָה -
72 הָרִי זֶה מְקוֹם פְּטוּר. וְכֵן אֲוִיר רְשׁוֹת הַרְבִּים אוּ אֲוִיר
73 כְּרַמְלִית, לִמְעַלָּה מֵעֲשָׂרָה - הָרִי הוּא מְקוֹם פְּטוּר.
74 ח. מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ בְּגֻבְהוֹ תִּשְׁעָה טְפָחִים מֵצִמְצָמוֹת -
75 כְּמִדּוּקָה, לֹא פְּחוֹת וְלֹא יִתָּר, בְּרְשׁוֹת הַרְבִּים - הָרִי הוּא
76 כְּרְשׁוֹת הַרְבִּים; וְאֵין מְשַׁגְּיחִין עַל מִדַּת אֲרָכוֹ וּמִדַּת רַחֲבוֹ,
77 בֵּין רַחֵב בֵּין קָצֵר; מִפְּנֵי שְׂרָבִים מְכַתְּפִין [נשענים] עֲלָיו.
78 אֲבָל אִם הֵיךְ יִתָּר עַל תִּשְׁעָה אוּ פְּחוֹת - אִם הֵיךְ בוֹ
79 אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה אוּ יִתָּר, הָרִי הוּא כְּרַמְלִית; וְאִם אֵין
80 בוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, הָרִי הוּא מְקוֹם פְּטוּר.
81 ט. גַּם הַסְּמוּף לְרְשׁוֹת הַרְבִּים, בְּתוֹף עֲשָׂרָה טְפָחִים -
82 הוֹאִיל וְרַבִּים מְכַתְּפִין עֲלָיו, אֲסוּר לְטַלְטֵל בְּגַג, עַד שִׁיעֲשֶׂה
83 לוֹ סֵלֶם קְבוּעַ לְהַתִּירוֹ. עֲמוּד בְּרְשׁוֹת הַרְבִּים, גְּבוּהַ עֲשָׂרָה
84 וְרַחֵב אַרְבָּעָה - הָרִי זֶה רְשׁוֹת הַיָּחִיד. נֶעֶץ בְּגֻבְהוֹ יִתָּד כָּל
85 שֶׁהוּא, אֲפִלוּ אֵינָה גְּבוּהָה שְׁלֹשָׁה - הוֹאִיל וְרַאוּי לְתֹלוֹת
86 בִּפְתָד וְלִהְשַׁתְּמֵשׁ בוֹ, הָרִי זֶה מִמְּעֻטּוֹ וְנִעְשָׂה כְּרַמְלִית, וְאֵין
87 מוֹדְדִין לוֹ אֶלָּא מִן הַיָּתֵד וְלִמְעַלָּה. וְאֲפִלוּ מְלֵאָהוּ כְּלוֹ
88 יְתוּדוֹת, הָרִי זֶה נִתְמַעֵט גְּבוּהַ, שֶׁהֵרִי תוֹלִין בְּאוֹתָן הַיְתוּדוֹת
89 וּמְשַׁתְּמֵשִׁים בָּהֶן.
90 י. חֲרֵי רְשׁוֹת הַיָּחִיד [שבכותלה], הָרִי הֵן כְּרְשׁוֹת הַיָּחִיד; אֲבָל
91 חֲרֵי רְשׁוֹת הַרְבִּים - אֵינָם כְּרְשׁוֹת הַרְבִּים, אֶלָּא הָרִי הֵן כְּפִי
92 מִדַּתָּן. כִּיצַד? חַר בְּצַד רְשׁוֹת הַרְבִּים - אִם יֵשׁ בוֹ אַרְבָּעָה

1 זֶה אֲסוּר לְהַחְזִירָה אֲצָלוֹ; אֶלָּא קָנְסוּ אוֹתוֹ, שֶׁתִּהְיֶה יָדוֹ
2 תְּלוּיָה עַד שֶׁתִּחַשְׁףּוּ.
3 כ.א. הַמְּתַכְּוֵן לְזֶרֶק שְׂמוֹנָה אֲמוֹת בְּרְשׁוֹת הַרְבִּים, וְנִחַ
4 הַחֲפֵץ בְּסוּף אַרְבַּע - חֵיב; שֶׁהֵרִי נִעְשָׂה שְׁעוֹר הַמְּלֵאכָה,
5 וְנִעְשָׂת מְחֻשְׁבָּתוֹ - שֶׁהֲדָבָר יָדוּעַ, שְׂאִין זֶה הַחֲפֵץ מְגִיעַ
6 לְסוּף שְׂמוֹנָה, עַד שֶׁיַּעֲבֹר עַל כָּל מְקוֹם וּמְקוֹם מְכָל
7 הַשְּׂמוֹנָה. אֲבָל אִם נִתְכַּוֵּן לְזֶרֶק אַרְבַּע, וְנִחַ הַחֲפֵץ בְּסוּף
8 שְׂמוֹנָה - פְּטוּר; לְפִי שֶׁנֶּחַס בְּמְקוֹם שֶׁלֹּא חָשַׁב שֶׁתִּעֲבֹר בוֹ,
9 וְכָל שֶׁנֶּחַס שְׁתַּנּוּחַ; לְפִיכָף, אִם חָשַׁב בְּעַת וְרִיקָה, שֶׁיִּנּוּחַ
10 הַחֲפֵץ בְּכָל מְקוֹם שֶׁיִּרְצֶה - חֵיב.
11 כ.ב. זֶרֶק לְתוֹף אַרְבַּע אֲמוֹת, וְנִתְגַּלְגַּל חוּץ לְאַרְבַּע אֲמוֹת
12 - פְּטוּר. זֶרֶק חוּץ לְאַרְבַּע אֲמוֹת, וְנִתְגַּלְגַּל [על ידי הרוח,
13 בחזרה] - לְתוֹף אַרְבַּע אֲמוֹת - אִם נִחַ עַל גְּבִי מְשֻׁהוּ חוּץ
14 לְאַרְבַּע אֲמוֹת וְאַחַר כֵּף נִתְגַּלְגַּל וְנִכְנַס, חֵיב; וְאִם לֹא נִחַ
15 כָּלָל, הָרִי זֶה פְּטוּר.

פְּרָק י"ד

16
17 א. אֵיזוֹ הִיא רְשׁוֹת הַרְבִּים? מִדְּבָרוֹת וַיַּעֲרִים וְשָׂדוֹת,
18 וְדִרְכֵים הַמְּפֻלְשִׁין לְהֵן [פתוחים לרה"ר משני עבריהם]; וּבְלִבְד
19 שֶׁהֵיחֵד רַחֵב הַדְּרֹךְ שֶׁשׁ עֲשָׂרָה אִמָּה, וְלֹא תִהְיֶה עֲלָיו
20 תִּקְרָה. וְאֵי זֶה הִיא רְשׁוֹת הַיָּחִיד? תֵּל שְׂגֻבוֹהַ עֲשָׂרָה
21 טְפָחִים, וְרַחֵב אַרְבָּעָה טְפָחִים עַל אַרְבָּעָה טְפָחִים אוּ יִתָּר
22 עַל כָּן; וְכֵן חֲרִיץ שֶׁהוּא עֵמֶק עֲשָׂרָה, וְרַחֵב אַרְבָּעָה עַל
23 אַרְבָּעָה אוּ יִתָּר עַל כָּן. וְכֵן מְקוֹם שֶׁהוּא מְקַף אַרְבַּע
24 מְחִיצוֹת, גְּבֻהֵן עֲשָׂרָה, וּבִינֵיהֶן אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה אוּ יִתָּר
25 עַל כָּן, אֲפִלוּ יֵשׁ בָּהֶם כְּמֵה מִלִּין, אִם הֶקֶף לְדִירָה, כְּגוֹן
26 מְדִינָה הַמְּקַפֶּת חוֹמָה שְׂדֵלְתוֹתֶיהָ נִנְעֻלוֹת בְּלִילָה; וּמִבּוֹאוֹת
27 שֶׁיֵּשׁ לָהֶן שְׁלֹשָׁה פְתָלִים וְלְחֵי [קרוש] בְּרוּחַ רְבִיעִית; וְכֵן
28 חֲצֵר דְדִיר [מקום מגורו לצאן] וְסֵהַר [שטח מגורו] שֶׁהֶקְפּוּ
29 לְדִירָה - כָּלֵן רְשׁוֹת הַיָּחִיד גְּמוּרָה הֵן.
30 ב. אֲפִלוּ כְּלִים, כְּגוֹן סְפִינָה אוּ מִגְדָּל [ארוך] שֶׁל עֵץ וּבְנִרְת
31 וּכְיֹצָא בָּהֶן - אִם יֵשׁ בָּהֶן אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה בְּגֻבָה
32 עֲשָׂרָה, אוּ יִתָּר עַל זֶה - הָרִי הֵן רְשׁוֹת הַיָּחִיד גְּמוּרָה.
33 ג. עֲבֵי הַכְּתָלִים שֶׁל רְשׁוֹת הַיָּחִיד, כְּרְשׁוֹת הַיָּחִיד [מקו"י];
34 לְאַחֲרֵים - [המוקפים ממנו] עוֹשָׂה מְחִיצָה, לְעֲצָמוֹ לֹא כָּל
35 שְׂפָן? ! אֲוִיר רְשׁוֹת הַיָּחִיד, כְּרְשׁוֹת הַיָּחִיד; וְרְשׁוֹת הַיָּחִיד,
36 אֲוִירָה כְּרְשׁוֹת הַיָּחִיד עַד לְרַקִּיעַ. אֲבָל אֲוִיר רְשׁוֹת הַרְבִּים
37 - אֵינוֹ כְּרְשׁוֹת הַרְבִּים, אֶלָּא עַד עֲשָׂרָה טְפָחִים; וְלִמְעַלָּה
38 מֵעֲשָׂרָה בְּאֲוִיר רְשׁוֹת הַרְבִּים, מְקוֹם פְּטוּר הוּא.
39 ד. אַרְבַּע רְשׁוֹת לְשִׁבְתָּ: רְשׁוֹת הַיָּחִיד, וְרְשׁוֹת הַרְבִּים,
40 וְכַרְמְלִית - [מקום שאינו רה"י ואינו רה"ר], וּמְקוֹם פְּטוּר. אֵיזוֹ
41 הִיא כְּרַמְלִית? תֵּל שֶׁיֵּשׁ בוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה אוּ יִתָּר עַל
42 כָּן, וְגֻבְהוֹ מְשֻׁלְּשָׁה וְעַד עֲשָׂרָה; שֶׁהַכְּרַמְלִית אֵינָה תּוֹפְשֶׁת
43 אֶלָּא עַד עֲשָׂרָה, וְאֵין רַחֲבָה פְּחוֹת מֵאַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה;
44 וְכֵן חֲרִיץ שֶׁיֵּשׁ בוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה אוּ יִתָּר עַל כָּן, וְעִמְק
45 מְשֻׁלְּשָׁה עַד עֲשָׂרָה; וְכֵן מְקוֹם שֶׁהֶקֶף בְּאַרְבַּע מְחִיצוֹת,
46 גְּבֻהֵן מְשֻׁלְּשָׁה וְעַד עֲשָׂרָה, וּבִינֵיהֶן אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה אוּ

45 מרשות הרבים, ונח על גביו - ח'ב; שרשות היחיד עולה
 46 עד לרקיע. אילן שהוא עומד ברשות היחיד, ונפול נוטה
 47 לרשות הרבים, וזרק ונח על נופו - פטור; שאין הנוף
 48 הולך אחר העקר.
 49 יח. נעץ קנה ברשות הרבים, ובראשו טרסקל [נ- סל], וזרק
 50 ונח על גביו - פטור; שאין רשות הרבים, אלא עד עשרה.
 51 הזורק ארבע אמות ברשות הרבים, ונח [נדבק] החפץ
 52 בכחל, כגון שזרק חלב או בצק, ונדבק בכחל - אם נדבק
 53 למעלה מעשרה טפחים - כזורק באויר, שלמעלה מעשרה
 54 ברשות הרבים מקום פטור הוא; נדבק למטה מעשרה
 55 טפחים - כזורק בארץ, וחיב. זרק למעלה מעשרה, ונח
 56 בחר כל שהוא - פטור.
 57 יט. זרק קנה או רמח מרשות היחיד, ונתקע ברשות
 58 הרבים כשהוא עומד - פטור; שהרי מקצתו במקום פטור.
 59 זרק כלי מרשות היחיד לרשות הרבים, והיה אותו כלי
 60 גדול, ויש בו ארבעה על ארבעה בגבה עשרה - פטור;
 61 מפני שקלי זה רשות היחיד גמורה, ונמצא כמוציא
 62 מרשות היחיד לרשות הרבים.
 63 כ. בור תשעה ברשות הרבים, ועקר חליה [גוש עפר]
 64 מקרקעיתו והשלימו לעשרה - אף על פי שעקירת החפץ
 65 ועשיית המחיצה באין כאחת, פטור; מפני שלא היתה
 66 המחיצה עשרה בתחלה. היה הבור עשרה, והשליף לו
 67 חליה, ומעטו מעשרה - פטור, שהרי הנחת החפץ וסלוק
 68 המחיצה באין כאחת.
 69 כא. הזורק דף [של עץ], ונח על גבי יתדות ברשות הרבים,
 70 ונעשה רשות היחיד - אפלו היה כלי על גבי הדף, פטור;
 71 שהרי עשיית המחיצה עם נחת הכלי באין כאחת.
 72 כב. בור שהוא עמק עשרה ורחב שמונה ברשות הרבים,
 73 וזרק מתחלת מרשות הרבים, וחלקה הבור ברחבו לשנים
 74 - פטור; שהרי עם הנחת הכלי בטלו המחיצות, ונעשה
 75 כל מקום מהן פחות מארבעה על ארבעה.
 76 כג. בור ברשות הרבים עמק עשרה ורחב ארבעה, מלא
 77 מים, וזרק לתוכו חפץ, ונח על גבי המים - ח'ב, שאין
 78 המים מבטלין המחיצות; היה מלא פרות, וזרק לתוכו -
 79 פטור, שהרי מעטו הפרות את שעורו.
 80 כד. רקק [ביצת] מים שהוא עובר ברשות הרבים, ורבים
 81 מהלכין בו - אם אין בעמקו עשרה טפחים, הרי הוא
 82 ברשות הרבים, בין שהיה רחב אפלו ארבע אמות, בין
 83 שלא היה ברחבו ארבעה טפחים, שהרי [נ- שאז] רב העם
 84 מדלגין עליו, ואין מהלכין בתוכו - [כן] הואיל ואין
 85 בעמקו עשרה, הרי הוא רשות הרבים. ואם יש בעמקו
 86 עשרה או יתר, הרי הוא פרמלית כשאר המים - והוא
 87 שיש ברחבו ארבעה טפחים או יתר על כן, שאין פרמלית
 88 פחותה מארבעה.

1 על ארבעה וגבוה עשרה, הרי זה רשות היחיד; ואם אין
 2 גבוה עשרה, הרי זה פרמלית. ואם אין בו ארבעה על
 3 ארבעה, הרי זה מקום פטור; והוא, שגבוה שלשה - שכל
 4 פחות משלשה, הרי הוא פאריך.
 5 יא. רשות היחיד ומקום פטור, מתר לטלטל בכלן; אפלו
 6 היה ארך כל אחת משתיהן כמה מילין, מטלטל בכלה.
 7 אכל רשות הרבים והפרמלית - אין מטלטלין בהן אלא
 8 בארבע אמות; ואם העביר, או הושיט, או זרק חוץ
 9 לארבע אמות - ברשות הרבים, ח'ב. ובכרמלית - פטור;
 10 שאסור הפרמלית מדברייהם [מדורבנן], מפני שהיא דומה
 11 לרשות הרבים, שמא תתחלף ברשות הרבים. לפיכך, אם
 12 לא היה צריך לגוף ההוצאה, כגון שהעביר קוץ בכרמלית
 13 כדי שלא יזקו בו רבים - הרי זה מתר, ואפלו העבירו
 14 כמה אמות; וכן כל פיוצא בזה.
 15 יב. כשם שמתר לטלטל בכל מקום פטור - כך מתר
 16 להכניס ממנו לרשות היחיד או לרשות הרבים, ואין צריך
 17 לומר לכרמלית; ומוציאין לו מרשות היחיד ומרשות
 18 הרבים, ואין צריך לומר מן הפרמלית.
 19 יג. כשם שאסור לטלטל בכל הפרמלית - כך אסור
 20 להוציא ממנה לרשות היחיד או לרשות הרבים, או
 21 להכניס לכרמלית מרשות היחיד או מרשות הרבים; ואם
 22 הוציא או הכניס, פטור.
 23 יד. המוציא מרשות היחיד לרשות היחיד, או מרשות
 24 הרבים לרשות הרבים, וכרמלית באמצע - פטור; וכן
 25 המושיט או הזורק מזו לזו, וכרמלית באמצע - פטור.
 26 המוציא חפץ מרשות הרבים לכרמלית והניחו שם, וחזר
 27 ובעקרו מפרמלית והכניסו לרשות היחיד, או שהוציאו
 28 מרשות היחיד לכרמלית והניחו שם, וחזר ובעקרו
 29 מפרמלית והוציאו לרשות הרבים - הרי זה פטור.
 30 טו. המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, ועבר על
 31 מקום פטור ביניהן בהליכתו - ח'ב, שהמהלך אינו
 32 פעומו; ואין צריך לומר, בזורק שעבר החפץ במקום
 33 פטור - שאינו חשוב כמי שנח שם. היה עומד במקום
 34 פטור, ונטל חפץ מרשות היחיד, או מאדם העומד שם,
 35 והניחו ברשות הרבים, או בידי אדם העומד שם - פטור;
 36 וכן אם הכניס מרשות הרבים לרשות היחיד, ועמד במקום
 37 פטור - פטור.
 38 טז. עמוד ברשות הרבים גבוה עשרה ורחב ארבעה, ואין
 39 בעקרו ארבעה, ואין בגובה העקר שלו שלשה - הרי הוא
 40 רשות היחיד; ואם זרק מרשות הרבים, ונח על גבו - ח'ב.
 41 תל המתלקט [- מיתמר ל-] גבה עשרה טפחים מתוך
 42 [שבסיסו ב-] ארך ארבע אמות, הרי הוא רשות היחיד; ואם
 43 זרק מרשות הרבים, ונח על גבו - ח'ב.
 44 יז. נעץ קנה ברשות היחיד, אפלו גבוה מאה אמה, וזרק

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ז טבת'ד' שבט ה'תשע"ה

43 בזמן שיש בהן דעת לשמע, הופכין פניהן כלפי אביהן;
44 אין בהן דעת לשמע, הופכין פניהן כלפי העם.
45 ח. תלמיד שהוא יושב לפני רבו תמיד, אינו רשאי לעמד
46 מפניו אלא שחרית וערבית בלבד, שלא יהא כבודו מרבה
47 מכבוד שמים.

48 ט. מי שהוא זקן מפלג בזקנה - אף על פי שאינו חכם,
49 עומדין לפניו. ואפלו החכם שהוא ילד, עומד בפני הזקן
50 המפלג בזקנה; ואינו חייב לעמד מלא קומתו, אלא כדי
51 להדרו. ואפלו זקן גוי, מהדרין אותו בדברים ונותנין לו
52 יד לסמכו - שגאמר: "מפני שיבה תקום", כל שיבה
53 במשמע.

54 י. תלמידי חכמים - אינן יוצאין לעשות בעצמן עם כל
55 הקהל בבגזן וחספיה של מדינה וכיציא בהן, כדי שלא
56 יתבוז בפני עמי הארץ. ואין גובין מהן לבגזן החומות
57 ותקון השערים ושכר השומרין וכיציא בהן, ולא לתשורת
58 [מתנת] המלך. ואין מחזיבין אותן לתן המס, בין מס שהוא
59 קצוב על בני העיר [מס ציבורי] בין מס שהוא קצוב על כל
60 איש ואיש [מס גולגולת], שגאמר: "גם כי יתנו בגוים, עתה
61 אקבצם; ויחלו מעט, ממשא מלך (1) שרים". וכן אם
62 היתה סחורה לתלמידי חכמים, מניחין אותו למכר תחלה;
63 ואין מניחין אחד מבני השוק למכר, עד שימכר הוא. וכן
64 אם היתה לו דין, והוא עומד בכלל בעלי דינין הרבה -
65 מקדימין אותו, ומושיבין אותו.

66 יא. עון גדול הוא לבזות את החכמים או לשנא אותן;
67 לא חרבה ירושלים, עד שבוזו בה תלמידי חכמים -
68 שגאמר: "ויהיו מלעבים במלאכי האלהים, ובזים דבריו,
69 ומתעטעים בגבאי"; כלומר, מבזין מלמדי דבריו. וכן זה
70 שאמרה תורה: "ואם בחקתי תמאסו" - ואם במלמדי
71 חקתי תמאסו. וכל המבזה את החכמים - אין לו חלק
72 לעולם הבא, והרי הוא בכלל: "פי דבר ה' בזה".

73 יב. אף על פי שהמבזה את החכמים אין לו חלק לעולם
74 הבא - אם באו עדים שבהו, אפלו בדברים - חייב נדוי,
75 ומנדין אותו בית דין ברבים, וקונסין אותו ליטרא זהב
76 בכל מקום, ונותנין אותה לחכם. והמבזה את החכם
77 בדברים, אפלו לאחר מותו - מנדין אותו בית דין, והן
78 מתירין אותו כשיחזרו בתשובה; אבל אם היתה החכם חי
79 - אין מתירין לו אותו, עד שיירצה זה שנדוהו בשבילו.
80 וכן החכם עצמו, מנדה לכבודו לעם הארץ שהפקיר בו,
81 ואין צריך לא עדים ולא התראה; ואין מתירין לו, עד
82 שיירצה את החכם. ואם מת החכם, באין שלשה ומתירין
83 לו. ואם רצה החכם למחול לו ולא נדהו, הרשות בידו.

84 יג. הרב שנדה לכבודו, חייבין כל תלמידיו לנהוג נדוי
85 במנדה; אבל תלמיד שנדה לכבוד עצמו, אין הרב חייב
86 לנהוג בו נדוי, אבל כל העם חייבין לנהוג בו נדוי. וכן מנדה

2 יום ראשון כ"ז טבת ה'תשע"ה

הלכות תלמוד תורה

פרק ו

5 א. כל תלמיד חכמים - מצוה להדרו [לכבודו], ואף על פי
6 שאינו רבו, שגאמר: "מפני שיבה תקום, והדרת פני זקן",
7 זה שקנה חכמה. ומאימתי חייבין לעמד מפני החכם?
8 משיקרב ממנו בארבע אמות, עד שיעבר מכנגד פניו.
9 ב. אין עומדין מפניו לא בבית המדרש ולא בבית הכנסת
10 - שגאמר: "תקום, והדרת", קימה שיש בה הדור [כבודו].
11 ואין בעלי אמניות חייבין לעמד מפני תלמידי חכמים
12 בשעה שעוסקין במלאכתן, שגאמר: "תקום, והדרת" -
13 מה הדור שאין בו חסרון פיס, אף קימה שאין בה חסרון
14 פיס. ומניין שלא יעלים עיניו מן החכם, כדי שלא יראהו
15 עד שלא יעמד מפניו? תלמוד לומר: "ויראת מאלהיך" -
16 הא כל דבר שהוא מסור ללב רק האדם יודע האמת, גאמר
17 בו: "ויראת מאלהיך".

18 ג. אין ראוי לחכם שיטריח על העם, ויכונן עצמו להן
19 [לעבור לפניו דיוקא] כדי שיעמדי מפניו; אלא ילך בדרך
20 קצרה, ומתפנו שלא יראה אותו אחד, כדי שלא יטריחו
21 לעמד. והחכמים היו מקיפין והולכין בדרך החיצונה
22 שאין מפריהן מצויין שם, כדי שלא יטריחו.
23 ד. רוכב, הרי הוא כמהלך, וכשם שעומדין מפני המהלך,
24 כך עומדין מפני הרוכב.
25 ה. שלשה שהיו מהלכין בדרך - הרב באמצע, גדול
26 מימנו, וקטן משמאלו.

27 ו. הרואה חכם - אינו עומד מלפניו, עד שיעז לו לארבע
28 אמות; וכיון שעבר, ישב. ראה אב בית דין - עומד
29 מלפניו משיראנו מרחוק מלא עיניו, ואינו יושב עד
30 שיעבר מאחריו ארבע אמות. ראה את הנשיא - עומד
31 מלפניו משיראנו מרחוק מלא עיניו, ואינו יושב עד שישב
32 במקומו, או עד שיתפסה מעיניו. והנשיא שמחל על
33 כבודו, כבודו מחול. כשהנשיא נכנס, כל העם עומדין;
34 ואין יושבין, עד שיאמר להן: 'שבו'. כשאב בית דין
35 נכנס, עושין לו שתי שורות עומדין מכאן ומכאן, עד
36 שונכנס יושב במקומו, ושאר העם יושבין במקומן.

37 ז. חכם שונכנס, כל שיעז [מי שנמצא] לו בארבע אמות
38 עומד מלפניו, ונוצר מצב [ואתד עומד ואחד יושב ואין
39 חובה לעמוד בשורה], עד שונכנס יושב במקומו. בגי חכמים
40 ותלמידי חכמים - בזמן שהרבים צריכין להן, מקפצין על
41 ראשי העם ונכנסין למקומן. ואין שבח לתלמיד חכמים
42 שיכנס באחרונה; יצא לצדן, חוזר למקומו. בגי חכמים -

46 מעולם לנדות תלמיד חכמים, אף על פי שנמנין להלקותו
 47 אם נתחייב מלקות; ואפלו מפת מרדות [מלקות מרבנן],
 48 נמנין עליו להכותו.
 49 ב. וכיצד הוא הנדוי? אומרין: 'פלוני בשמתא; ואם
 50 נדוהו בפניו, אומרין: 'פלוני זה'. והחרם, אומרין: 'פלוני
 51 מחרם'. ו'ארור' - בו אלה, בו שבועה, בו נדוי.
 52 ג. כיצד מתירין הנדוי או החרם? אומרין לו: 'שרוי לך
 53 ומחול לך'; ואם התיירוהו שלא בפניו, אומרין: 'פלוני,
 54 שרוי לו ומחול לו'.
 55 ד. מה הוא המנהג שניהג המנהג בעצמו, ושנהגין עמו?
 56 מנהג אסור לספור ולכבס כאבל כל ימי נדויו, ואין מזמנין
 57 עליו [מצרפין לברכת המזון בשלושה], ולא כוללין אותו
 58 בעשרה לכל דבר שצריך עשרה, ולא יושבין עמו בארבע
 59 אמות. אבל שונה הוא לאחרים [מלמד תורה], ושניין לו;
 60 ונשכר [לעשות מלאכה לאחרים], ושוכר [אחרים]. ואם מת
 61 בנדוי - בית דין שולחין ומניחין אבן על ארונו, כלומר
 62 שהן רוגמין אותו, לפי שהוא מקבל מן הצבור; ואין צריך
 63 לומר, שאין מספידין אותו, ואין מליין את מטתו.
 64 ה. יתר עליו המחרם - שאינו שונה לאחרים, ואין שניין
 65 לו; אבל שונה הוא לעצמו, כדי שלא ישפח תלמודו. ואינו
 66 נשכר, ואין נשכרין לו; ואין נושאין ונותנין עמו, ואין
 67 מתעסקין עמו, אלא מעט עסק, כדי פרוסותו.
 68 ו. מי שישב בנדויו שלשים יום, ולא בקש להתירו - מנדין
 69 אותו שנה; ושב שלשים יום אחרים, ולא בקש להתירו -
 70 מתירין אותו.
 71 ז. בכמה מתירין הנדוי או החרם? בשלושה, אפלו
 72 הדייטות [שאינם ת"ח]; ויחיד ממנה, מתיר הנדוי לבדו.
 73 ויש לתלמיד להתיר הנדוי או החרם, ואפלו במקום הרב.
 74 ט. שלשה שנדו והלכו להן, וחזר זה מדבר שנדוהו בגללו
 75 - באין שלשה אחרים, ומתירין לו.
 76 י. מי שלא ידע מי נדוהו, לך אצל הנשיא ויתיר לו נדויו.
 77 יא. נדוי על תנאי, אפלו מפי עצמו - צריך הפרה ואף אם
 78 לא נתקיים התנאי. תלמיד חכמים שנהג עצמו, ואפלו נדה
 79 עצמו על דעת פלוני, ואפלו על דבר שחייב עליו נדוי -
 80 הרי זה מפר לעצמו.
 81 יב. מי שנדוהו בחלום [חלם שמישהו מנדה אותו], אפלו ידע
 82 מי נדוהו - צריך עשרה בני אדם ששניין הלקות, להתירו
 83 מנדויו; ואם לא מצא, טורח אחריהן עד פרסה. לא מצא,
 84 מתירין לו עשרה ששניין משנה; לא מצא, מתירין לו מי
 85 שיודעין לקרות בתורה; לא מצא, מתירין לו אפלו עשרה
 86 שאינן יודעין לקרות. לא מצא במקומו עשרה, מתירין לו
 87 אפלו שלשה.
 88 יג. מי שנדוהו בפניו, אין מתירין לו אלא בפניו; נדוהו
 89 שלא בפניו, מתירין לו בין בפניו בין שלא בפניו. ואין
 90 בין נדוי להפרה כלום, אלא מנדין ומתירין ברגע אחד,
 91 כשיחזר המנהג למוטב. ואם ראו בית דין להניח זה
 92 בנדויו פמה שנים, מניחין כפי רשעו. וכן אם ראו בית דין

1 לנשיא, מנהג לכל ישראל; מנהג לכל ישראל, אינו מנהג
 2 לנשיא. מנהג לעירו, מנהג לעיר אחרת; מנהג לעיר
 3 אחרת, אינו מנהג לעירו.
 4 יד. במה דברים אמורים? במי שנדוהו מפני שבנה
 5 תלמידי חכמים. אבל מי שנדוהו על שאר דברים שחייבין
 6 עליו נדוי - אפלו נדוהו קטן שבישראל, חייב הנשיא וכל
 7 ישראל לנהג בו נדוי, עד שיחזר בתשובה מדבר שנדוהו
 8 בשבילו, ויתירו לו. על ארבעה וצפונים דברים מנדין את
 9 האדם, בין איש בין אשה; ואלו הן: (א) המבנה את
 10 החכם, ואפלו לאחר מותו; (ב) המבנה שלוח בית דין;
 11 (ג) הקורא לחברו 'עבד'; (ד) המזלזל בדבר אחד מדברי
 12 סופרים, ואין צריך לומר בדברי תורה; (ה) מי ששלחו לו
 13 בית דין וקבעו לו זמן, ולא בא; (ו) מי שלא קבל עליו
 14 את הדין, מנדין אותו עד שימתן; (ז) מי שיש ברשותו דבר
 15 המזיק, כגון קלב רע או סלם רעוע, מנדין אותו עד שישיר
 16 הזקו; (ח) המוכר קרקע שלו לגוי, מנדין אותו עד שיקבל
 17 עליו כל אנס [נזק] שיבוא מן הגוי לישראל חברו בעל
 18 המצר; (ט) המעיד על ישראל בערפאות של גוים והוציא
 19 ממנו בעדותו ממון שלא כדין ישראל, מנדין אותו עד
 20 שישלם; (י) טבח [בעל איטלין] כהן שאינו מפריש המתנות
 21 ונותנן לכהן אחר, מנדין אותו עד שימתן; (יא) המחלל יום
 22 טוב שני של גליות, אף על פי שהוא מנהג; (יב) העושה
 23 מלאכה בערב הפסח אחר חצות; (יג) המזכיר שם שמים
 24 לבטלה, או לשבועה בדברי הבאי [דברים של מה-בכן]; (יד)
 25 המביא את הרבים לידי חלול השם; (טו) המביא את
 26 הרבים לידי אכילת קדשים בחוץ; (טז) המחשב שנים
 27 [לעברם] וקובע קדשים [אם החדש מלא או חסר] בחוצה
 28 לארץ; (יז) המקשיל את העור; (יח) המעכב הרבים
 29 מלעשות מצוה; (יט) טבח שיצא טרפה מתחת ידו; (כ)
 30 טבח שלא בדין ספינו לפני חכם; (כא) המקשה עצמו
 31 לדעת; (כב) מי שגרש את אשתו, ועושה בינו ובינה
 32 שתפות או משא ומתן, המביאין להן להודק זה לזה,
 33 כשיבאו שניהן לבית דין מנדין אותן; (כג) חכם
 34 ששמועתו רעה; (כד) המנהג מי שאינו חייב נדוי.

יום שני כ"ח טבת ה'תשע"ה

פרק ז

37 א. חכם זקן בתכמה, וכן נשיא או אב בית דין, שפטר -
 38 אין מנדין אותו בפרהסיא לעולם, אלא אם פן עשה
 39 פירבועם כן נכט ויחבריו [שחטאו והחטיאו את הרבים]. אבל
 40 כשחטא שאר חטאות, מלקין אותו בצנעה, שגאמר:
 41 'וכשלת היום, וכשל גם נביא עמך לילה' - אף על פי
 42 שכשל, פסוהו כלילה. ואומרין לו [כשמנדין אותו]: 'הכבד
 43 ושב בבידתך'. וכן כל תלמיד חכמים שנתחייב נדוי - אסור
 44 לבית דין לקפץ ולנדותו במהרה, אלא בורחין מדבר זה
 45 ונשמטין ממנו. וחסיד החכמים היו משתבחין, שלא נמנו

מתוך מהדורת חזק

44 (לו) שלא להדמות במנהגותן ובמלבושן; (לז) שלא
 45 לנחש; (לח) שלא לקסם; (לט) שלא לעונן; (מ) שלא
 46 לחבר חבר; (מא) שלא לדרש אל המתים; (מב) שלא
 47 לשאל באוב; (מג) שלא לשאל בידעוני; (מד) שלא
 48 לכשף; (מה) שלא להקיף פאת ראש; (מו) שלא להשחית
 49 פאת זקן; (מז) שלא יעדה איש עדי אשה; (מח) שלא
 50 תעדה אשה עדי איש; (מט) שלא לכתב קעקע; (נ) שלא
 51 להתגודד; (נא) שלא לעשות קרחה על מת. ובאור כל
 52 המצוות האלו - בפסקים אלו.

פֶּרֶק א

53
 54 א. בימי אנוש [בן שת בן אדם הראשון] טעו בגי האדם טעות
 55 גדולה, ונבערה [נכסלה] עצת חכמי אותו הדור; ואנוש
 56 עצמו, מן הטועים. וזו היתה טעותם: אמרו, הואיל והאל
 57 ברא כוכבים אלו וגלגלים אלו להנהיג את העולם, ויתנם
 58 בפרום, חלק להם כבוד, והן שמשין המשמשין לפניו -
 59 ראויין הם לשבחם ולקפאדם, ולחלק להם כבוד. וזהו רצון
 60 האל ברוף הוא, לגדל ולכבד [את] מי שגדלו וכבודו, כמו
 61 שהמלך רוצה לכבד עבדיו והעומדים לפניו, וזה הוא
 62 כבודו של מלך. פיון שעלה דבר זה על לבם, התחילו
 63 לבנות לכוכבים היכלות, ולהקריב להן קרבנות, ולשבחם
 64 ולקפאדם בדברים, ולהשתחוות למולם - כדי להשיג רצון
 65 הבורא, בדתם הרעה. וזה היה עקר עבודה זרה. וכך היו
 66 אומרים עובדיה היוצעים עקרה, לא שהן אומרים שאין
 67 שם אלוה אלא פוכב זה. הוא שיקריה אומר: "מי לא
 68 יראך מלך הגוים, פי לך יאתה, פי ככל חכמי הגוים וככל
 69 מלכותם מאין פמוך, ובאחת יבערו ויכסלו, מיסר הקבילים
 70 עץ הוא" - כלומר, הכל יודעים שאמה הוא האל לבדך;
 71 אבל טעותם וכסילותם, שמדמים שהההב רצונה הוא.
 72 ב. ואחר שארכו הימים, עמדו בכני אדם נביאי שקר,
 73 ואמרו שהאל צנה להם ואמר להם: 'עבדו פוכב פלוני',
 74 או 'כל הכוכבים, והקריבו לו ונסכו לו כף וכף, וננו לו
 75 היכל, ועשו צורתו כדי להשתחוות לו כל העם, הנשים
 76 והקטנים ושאר עם הארץ'. ומודיע להם צורה שבדה
 77 מלבו, ואומר: 'זו היא צורת הכוכב הפלוני שהודיעוהו
 78 בנבואתו'. והתחילו על דרך זו לעשות צורות בהיכלות
 79 ותחת האילנות ובראשי ההרים ועל הגבעות, ומתקבצים
 80 ומשתחיים להם; ואומרים לכל העם, שזו הצורה מיטיבה
 81 ומרעה, וראוי לעבדה וליראה ממנה. והפומין אומרים
 82 להם: 'שבועודה זו תרבו ותצליחו', 'ועשו כף וכף, ואל
 83 תעשו כף וכף'. והתחילו פוכבים אחרים לעמד ולומר
 84 שהפוכב עצמו או הגלגל עצמו או המלאך דבר עמהם
 85 ואמר להם: 'עבדוני ככף וכף', והודיע להם דרך עבודתו,
 86 'ועשו כף, ואל תעשו כף'. ופשט דבר זה בכל העולם,
 87 לעבד את הצורות בעבודות משנות זו מזו, ולהקריב להן,
 88 ולהשתחוות להן. וכיון שארכו הימים, נשתפח השם

1 להחרים לזה לכתחלה [ללא נידוי], ולהחרים מי שאוכל
 2 עמו ושותה עמו או מי שיעמד עמו בארבע אמות -
 3 מקרימין כדי ליסרו, וכדי לעשות סיג לתורה, עד שלא
 4 יפצוה החטאים. אף על פי שיש רשות להכם לנדות
 5 לכבודו, אינו שבח לתלמיד חכמים להנהיג עצמו בדבר
 6 זה, אלא מעלים אנוי מדברי עמי הארץ, ולא ישית לבו
 7 להן - כענין שאמר שלמה בחכמתו: "גם לכל הדברים
 8 אשר ידברו, אל תפן לבך". וכן היה דרך חסידים
 9 הראשונים - שומעין חרפתן, ואינן משיבין; ולא עוד,
 10 אלא שמוחלין למחרף וסולחין לו. ובחכמים גדולים היו
 11 משתבחין במעשיהן הנאין, ואומרים שמעולם לא נדו אדם
 12 ולא החרמוהו לכבודן. וזו היא דרךן של תלמידי חכמים,
 13 שראוי לילך בה. במה דברים אמורים? בשבזוהו או
 14 חרפוהו בסתר. אבל תלמיד חכמים שבזוהו או חרפו אדם
 15 בפריהסי, אסור לו למחל על כבודו. ואם מחל - נענש,
 16 שזה בזיון תורה; אלא נוקם ונוטר הרבה פנחש, עד
 17 שיבקש ממנו מחילה, ויסלח לו.
 18 בריך ורמנא דסייען

יום שלישי כ"ט טבת ה'תשע"ה

הלכות עבודה זרה וחקות הגוים

22 יש בכללן אחת וקמשים מצוות - שתי מצוות עשה,
 23 ותשע וארבעים מצוות לא תעשה; וזה הוא פירוש:
 24 (א) שלא לפנות אחר עבודה זרה; (ב) שלא לתור אחר
 25 הרהור הלב וראית העינים; (ג) שלא לגדף; (ד) שלא
 26 יעבד אותה בדרך עבודתה; (ה) שלא ישתחוה לה;
 27 (ו) שלא לעשות פסל לעצמו; (ז) שלא לעשות פסל אפלו
 28 לאחרים; (ח) שלא לעשות צורות אפלו לנואי; (ט) שלא
 29 להדיח אחרים אחריה; (י) לשרף עיר הנדחת; (יא) שלא
 30 לבנותה; (יב) שלא להנות מכל ממונה; (יג) שלא להסית
 31 יחיד לעבדה; (יד) שלא לאהב המסית; (טו) שלא לעזב
 32 שנאתו; (טז) שלא להצילו; (יז) שלא ללמד עליו זכות;
 33 (יח) שלא ימנע מללמד עליו חובה; (יט) שלא להתנבא
 34 בשמה; (כ) שלא לשמע מן המתנבא בשמה; (כא) שלא
 35 להתנבא בשקר, ואפלו בשם ה'; (כב) שלא לגור מהריגת
 36 נביא שקר; (כג) שלא לשבע בשם עבודה זרה; (כד) שלא
 37 לעשות אוב; (כה) שלא לעשות ידעוני; (כו) שלא
 38 להעביר למלך; (כז) שלא להקים מצבה; (כח) שלא
 39 להשתחוות על אבן משפית; (כט) שלא לטע אשרה;
 40 (ל) לאבד עבודה זרה וכל הנעשה בשבילה; (לא) שלא
 41 להנות בעבודה זרה ובכל משמשיה; (לב) שלא להנות
 42 בצפוי נעבד; (לג) שלא לכתר ברית לעובדי עבודה זרה;
 43 (לד) שלא לחן עליהן; (לה) שלא ישבו בארצנו;

1 הנכבד והנורא מפי כל היקום ומדעתם, ולא הפירוהו;
 2 ונמצאו כל עם הארץ והנשים והקטנים, אינם יודעים אלא
 3 הצורה של עץ ואבן וההיכל של בנן, שנתחנכו מקטנותן
 4 להשתחוות להן ולעבדן, ולהשבע בשמן. והתכמים שהיו
 5 בהם, כגון הכומרים וכיוצא בהן, מדמין שאין שם אלוה
 6 אלא הפוכבים והגלגלים שנעשו הצורות האלו בגלגלם
 7 ולדמותן לפי דמותן. אבל צור העולמים, לא היה שם
 8 מכירו ולא יודעו, אלא יחידים בעולם, כגון חנוך
 9 ומתושלח ונתן ושם ועבר. ועל דרך זו, היה העולם
 10 מתגלגל [נמשך] והולך, עד שנולד עמודו של עולם, שהוא
 11 אברהם אבינו עליו השלום.

12 ג. כיון שנגמל [מחלב אימו, בן ג' שנים] איתן זה [=כינוי
 13 לאבות], התחיל לשוטט [לחפש] בדעתו והוא קטן, ולחשב
 14 ביום ובלילה; והיה תמה: 'היאך אפשר, שיהיה הגלגל
 15 הנה נוהג תמיד, ולא יהיה לו מנהיג? ומי יסבב אותו?
 16 לפי שאי אפשר שייסבב את עצמו! ולא היה לו מלמד

17 ולא מודיע דבר, אלא משקע באור פשדים בין עובדי
 18 עבודה זרה הטפשים. ואביו ואמו וכל העם עובדים
 19 עבודה זרה, והוא היה עובד עמהם. ולבו משוטט ומבין,
 20 עד שהשיג דרך האמת, והבין קו הצדק מדעתו הנכונה;
 21 וידע שיש שם [ששנון] אלוה אחד, והוא מנהיג הגלגל,
 22 והוא ברא הכל, ואין בכל הנמצא אלוה חוץ ממנו. וידע
 23 שכל העם טועים, ודבר שגורם להם לטעות ידע שורש
 24 טעותם, זה שעובדים את הפוכבים ואת הצורות, עד
 25 שאבד האמת מדעתם; וכן ארבעים שנה הכיר אברהם את
 26 בוראו. כיון שהפיר וידע, התחיל להשיב תשובות להקשות
 27 קושיות על בני אור פשדים, ולערך דין עמהם, ולומר
 28 שאין זו דרך האמת, שאתם הולכים בה'. ושבר את
 29 הצלמים, והתחיל להודיע לעם, שאין ראוי לעבד אלא
 30 לאלוה העולם, ולו ראוי להשתחוות ולהקריב ולנסף - כד
 31 שפירוהו כל הברואים הבאים; וראוי לאבד ולשבר כל
 32 הצורות, כדי שלא יטעו בהן כל העם, כמו אלו שהם
 33 מדמים שאין שם אלוה אלא אלו. כיון שגבר עליהם
 34 בראיותיו, בקש המלך להרגו; נעשה לו נס, ויצא לחרן.
 35 והתחיל לעמד ולקרוא בקול גדול לכל העם, ולהודיעם
 36 שיש אלוה אחד לכל העולם, ולו ראוי לעבד. והיה מהלך
 37 וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר ומממלכה לממלכה, עד
 38 שהגיע לארץ כנען, והוא קורא, שאמר: "ויקרא שם בשם
 39 ה' אל עולם". וכיון שהיו העם מתקבצים אליו ושואלין
 40 לו על דבריו, היה מודיע לכל אחד ואחד כפי דעתו עד
 41 שיחזירהו לדרך האמת, עד שנתקבצו אליו אלפים
 42 ורבות, והם אנשי בית אברהם. ושתל בלבם העקר
 43 הגדול הנה, וחבר בו ספרים. והודיעו ליצחק בנו, וישב
 44 יצחק מלמד ומחזיר [לדרך האמת]; ויצחק הודיעו ליצחק
 45 ומנהו ללמד, וישב מלמד ומחזיר כל הנלוים אליו. ויצחק
 46 אבינו למד בניו כלם, והבדיל לוי ומנהו ראש, והושיבו
 47 בישיבה ללמד דרך ה', ולשמר מצות אברהם; וצוה את

יום רביעי א' שבט ה'תשע"ה

פָּרָק ב

61 א. עקר הצווי בעבודה זרה, שלא לעבד אחד מכל
 62 הברואים - לא מלאך, ולא גלגל, ולא כוכב, ולא אחד
 63 מארבע היסודות, ולא אחד מכל הנבראים מהם. ואף על
 64 פי שהעובד יודע שה' הוא האלהים, והוא עובד הנברא
 65 הזה על דרך שעבד אנוש ואנשי דורו תחלה - הרי זה
 66 עובד עבודה זרה. וענין זה, הוא שהזהירה תורה עליו
 67 ואמרה: "ויפן תשא עיניך השמימה, וראית את השמש וגו'
 68 אשר חלק ה' אלהיך אתם לכל העמים"; כלומר, שמה
 69 תשוט בעין לבך [תחשוב בליבך], ותראה שאלו הן
 70 המנהיגים את העולם, והם שתלק ה' אותם לכל העולם
 71 להיותן חיים והוים ונפסדים מנהיגו של עולם, ותאמר
 72 שראוי להשתחוות להן ולעבדן. ובענין זה צוה ואמר:
 73 "השמרו לכם פן יפתה לבבכם" - כלומר, שלא תטעו
 74 בהרהור הלב לעבד אלו, להיותן סרסור [סוכן] ביניכם ובין
 75 הבורא.

76 ב. ספרים רבים חברו עובדי עבודה זרה בעבודתה, היאך
 77 עקר עבודתה ומה משפטיה וימעשיה. צונו הקדוש ברוך
 78 הוא, שלא לקרות באותן הספרים כלל, ולא להרהר בה,
 79 ולא בדבר מדבריה. ואפלו להסתכל בדמות הצורה -
 80 אסור, שגאמר: "אל תפנו אל האילים". ובענין זה נאמר:
 81 "ויפן תדרש לאלהיהם לאמר, איכה יעבדו" - שלא תשאל
 82 על דרך עבודתה היאך היא, ואף על פי שאין אתה עובד;
 83 שדבר זה גורם לך להפנות אחריה ולעשות כמו שהן
 84 עושין, שגאמר: "ואעשה בן גם אני".

85 ג. וכל הקאווין האלו בענין אחד הן, והוא שלא יפנה
 86 [יתענין ויחקור] אחר עבודה זרה; וכל הנפנה אחריה בדרך
 87 שהוא עושה בו מעשה [כגון גילה פסל מכוסה על מנת לראותו],
 88 הרי זה לוקה. ולא עבודה זרה בלבד הוא שאסור להפנות
 89 אחריה במחשבה, אלא כל מחשבה שגורמת לו לאדם
 90 לעקר עקר מעקרי התורה - מזהרים אנו שלא להעלותה
 91 על לבנו, ולא נסית דעתנו לךך ונחשב ונמשך אחר

מתוך מהדורת חזק

48 נִמְחָקִין [ו' שמות הם] - שְׁנֵאמַר: "וְנִקֵּב שֵׁם ה' - מוֹת
49 יוֹמֵת", עַל הַשֵּׁם הַמְיֻחָד חֵיב סְקִילָה; וְעַל שְׂאֵר הַכְּפוּיִים
50 [כגון חנוך רחום וכו'], בְּאַזְהָרָה [לאו]. וְיֵשׁ מִי שֶׁמְּפָרֵשׁ, שְׂאִינוּ
51 חֵיב אֵלָּא עַל שֵׁם יוֹד הִי וְאוֹ הִי; וְאֵינִי אוֹמֵר, שְׂעַל שְׁגִיחָם
52 הוּא נִסְקָל.

53 ח. אֲזַהְרָה שֶׁל מְגִדָּף מִיָּנִין? שְׁנֵאמַר: "אֱלֹהִים לֹא תִקְלָל".
54 בְּכָל יוֹם וַיּוֹם דְּרִינִן אֶת הָעֵדִים בְּכַפּוּי 'כֶּה יוֹסִי אֶת יוֹסִי'
55 [משתמשים בשם 'יוסי' (גי' אלקים) כחחליף לשם ה' - בגלל הקושי
56 בהתבטאות נוראה שכזו]. נְגַמְר הַדִּין - מוֹצִיאִין אֶת כָּל הָאָדָם
57 לַחֲוִין, וְשׂוֹאֲלִים אֶת הַגְּדוֹל שְׁבַעֲדִים וְאוֹמְרִים לוֹ: 'אָמַר
58 מֵה שֶׁשְּׂמַעְתָּ בְּפִרוּשׁ! וְהוּא אוֹמֵר, וְהַדְּיָנִים עוֹמְדִים עַל
59 רַגְלֵיהֶם, וְקוֹרְעִין [בגדיהם] וְלֹא מְאַחֲזִין [לא תופרים מקום
60 הקריעה לעולם]. וְהַעֵד הַשְּׂנִי אוֹמֵר: 'אָף אֲנִי כְּמוֹתוֹ שְׂמַעְתִּי'.
61 וְאִם הֵיוּ עֲדִים רַבִּים, צְרִיף כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן לֹאמֹר: 'כֶּה
62 שְׂמַעְתִּי'.

63 ט. מְגִדָּף שְׁחֹזֵר בּוֹ בַּתּוֹף כְּדִי דְבוּר נְכַדִי אַמִּירַת "שְׁלוֹם עֲלֶיךָ
64 רַבִּי", אֵינוּ כְּלוֹם, אֵלָּא כִּינּוֹן שְׁגִדָּף בְּעֵדִים, נִסְקָל. מִי שְׁגִדָּף
65 אֶת הַשֵּׁם בְּשֵׁם עֲבוּדָה זָרָה, קָנְאִין פּוֹגְעִין בּוֹ וְהוֹרְגִין
66 אוֹתוֹ. וְאִם לֹא הִרְגוּהוּ קְנָאִים, וְכֹא לְבֵית דִּין - אֵינוּ נִסְקָל;
67 עַד שִׁיִּבְרֹךְ בְּשֵׁם מִן הַשְּׂמוֹת הַמִּיֻּחָדִים.

68 י. כָּל הַשּׁוֹמֵעַ בְּרִפְתַּת הַשֵּׁם, חֵיב לְקָרֵעַ; וְאִפְלוּ עַל בְּרִפְתַּת
69 הַכְּפוּי חֵיב לְקָרֵעַ; וְהוּא, שִׁישְׂמַעְנָה מִיִּשְׂרָאֵל. וְאֶחָד
70 הַשּׁוֹמֵעַ, אוֹ הַשּׁוֹמֵעַ מִן הַשּׁוֹמֵעַ. אֲבָל הַשּׁוֹמֵעַ מִן הַגּוֹי,
71 אֵינוּ חֵיב לְקָרֵעַ; וְלֹא קָרַע אֱלֹקִים וְשִׁכְנָא, אֵלָּא מִפְּנֵי
72 שְׂרַבְשֶׁקָה מְשֻׁמֵּד הִיָּה. כָּל הָעֵדִים וְהַדְּיָנִים סוֹמְכִים אֶת
73 יְדֵיהֶם אֶחָד אֶחָד עַל רֹאשׁ הַמְּגִדָּף, וְאוֹמֵר לוֹ: 'דְּמָךְ
74 בְּרֹאשְׁךָ, שְׂאִתָּה גְרַמְתָּ לָךְ. וְאִין בְּכָל הַרוּגֵי בֵּית דִּין, מִי
75 שְׂסוֹמְכִים עָלָיו, אֵלָּא מְגִדָּף בְּלִבָּד, שְׁנֵאמַר: "וְסוֹמְכֵי כָּל
76 הַשְּׂמַעִים אֶת יְדֵיהֶם".

יום חמישי ב' שבט ה'תשע"ה

פֶּרֶק ג

77 א. כָּל הַעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה בְּרִצּוֹנוֹ בְּדוֹן, חֵיב פְּרַת; וְאִם
78 הֵיוּ שֵׁם עֲדִים וְהַתְּרָאָה, נִסְקָל. וְאִם עֹבֵד בְּשִׁנְגָּה, מְבִיא
79 חֲטָאת קְבוּעָה [בין עני בין עשיר מביא בהמה לקרבן].

80 ב. עֲבוּדוֹת הַרְבֵּה קָבְעוּ עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה, לְכָל צֶלֶם
81 וְצֶלֶם וְלְכָל צוּרָה וְצוּרָה, וְעֲבוּדַת זֶה אֵינָה פְּעוּבַת זֶה -
82 כְּגוֹן פְּעוּר, שְׂעֲבוּדָתוֹ שְׂיַפְעוּר אָדָם עֲצָמוֹ לוֹ [ויעשה זרכיו
83 לפניו]; וּמְרַקוּלִיס, שְׂעֲבוּדָתוֹ שְׂיִזְרַק לוֹ אֲבָנִים, אוֹ יִסְקָל
84 [יפנה] מִלְּפָנָיו אֲבָנִים. וְהַרְבֵּה עֲבוּדוֹת כְּגוֹן אֵלוֹ תִקְנוּ
85 לְשֹׂאֵר צֶלְמִים. לְפִיכָךְ, הַפּוֹעֵר עֲצָמוֹ לְמְרַקוּלִיס, אוֹ שְׂזַרַק
86 אֶבֶן לְפָעוּר - פְּטוּר; עַד שִׁיעֵבַד אוֹתוֹ דְרָף עֲבוּדָתוֹ,
87 שְׁנֵאמַר: "אֵיכָה יַעֲבֹדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת אֱלֹהֵיהֶם, וְאֵעֲשֶׂה
88 כֵּן גַּם אֲנִי". וּמִפְּנֵי זֶה הַעֲנָן, צְרִיכִין בֵּית דִּין לִידַע דְּרַכֵּי
89 הָעֲבוּדוֹת; שְׂאִין סוֹקְלִין עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה, עַד שִׁידְעוּ שְׂזוֹ
90 הִיא דְרָף עֲבוּדָתָה.

1 הַרְהוּרֵי הַלֵּב; מִפְּנֵי שְׂדַעְתוֹ שֶׁל אָדָם קֶצֶרָה, וְלֹא כָּל
2 הַדַּעוֹת יְכוּלוֹת לְהַשִּׁיג הָאָמֶת עַל בְּרִיו; וְאִם יִמְשֹׁף כָּל
3 אָדָם אַחַר מַחְשְׁבוֹת לְבוֹ, נִמְצָא מְחַרֵּב אֶת הָעוֹלָם לְפִי
4 קֶצֶר דַּעְתוֹ. כִּיצַד? פְּעָמִים יִתּוּר אַחַר עֲבוּדָה זָרָה; וּפְעָמִים
5 יִחְשֹׁב בְּיַחֲוֵד הַבּוֹרָא, שְׂמָא [אחד] הוּא שְׂמָא אֵינוּ [אחד],
6 מֵה לְמַעְלָה מֵה לְמַטָּה, מֵה לְפָנִים [קודם שנברא העולם] מֵה
7 לְאַחֲרָה [אחריית הימים]; וּפְעָמִים בְּנוֹבְאָה, שְׂמָא הִיא אָמֶת
8 שְׂמָא אֵינָה; וּפְעָמִים בְּתוֹרָה, שְׂמָא הִיא מִן הַשְּׂמַיִם שְׂמָא
9 אֵינָה. וְאֵינוּ יוֹדַע הַמַּדּוֹת שְׂדִדוֹן בְּהוֹן עַד שִׁידַע הָאָמֶת עַל
10 בְּרִיו, וְנִמְצָא יוֹצֵא לִידֵי מִינוּת. עַל עֲנָן זֶה הַזְּהִירָה תוֹרָה,
11 וְנֵאמַר בָּהּ: "וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַכְּכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם, אֲשֶׁר
12 אֲתֵם זֹנִים" - כְּלוֹמֵר, לֹא יִמְשֹׁף כָּל אֶחָד מִכֶּם אַחַר דַּעְתוֹ
13 הַקֶּצֶרָה, וְיִדְמָה שְׂמַחְשְׁבָתוֹ מִשְׁנַת הָאָמֶת. כֶּף אָמְרוּ
14 חֲכָמִים: "אַחֲרַי לְבַכְּכֶם", זֹה מִינוּת; "וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם", זֹה
15 זְנוּת. וְלֹא זֶה, אָף עַל פִּי שְׂהוּא גוֹרֵם לְאָדָם לְטַרְדּוֹ מִן
16 הָעוֹלָם הַבָּא, אִין בּוֹ מְלָקוֹת.

17 ד. מַצּוֹת עֲבוּדָה זָרָה, [שקולה] כְּנֶגֶד כָּל הַמַּצּוֹת כֶּלֶן הִיא,
18 שְׁנֵאמַר: "וְכִי תִשְׁגוּ, וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל הַמַּצּוֹת וְגו'" -
19 וּמִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ [ממרע"ה], שְׂפַעֲבוּדָה זָרָה הַפְּתוּב
20 מְדַבֵּר. הֵא לְמַדְתָּ, שְׂכָל הַמּוֹדָה בְּעֲבוּדָה זָרָה - כּוֹפֵר בְּכָל
21 הַתּוֹרָה כְּלָה, וּבְכָל הַנְּבִיאִים, וּבְכָל מֵה שְׁנִצְטוּוּ הַנְּבִיאִים,
22 מֵאָדָם [הראשון] וְעַד סוֹף הָעוֹלָם, שְׁנֵאמַר: "מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר
23 צִוָּה ה' וְהִלָּאָה לְדַרְתֵּיכֶם". וְכָל הַכּוֹפֵר בְּעֲבוּדָה זָרָה, מּוֹדָה
24 בְּכָל הַתּוֹרָה כְּלָה; וְהִיא עַקֵּר כָּל הַמַּצּוֹת כֶּלֶן.

25 ה. יִשְׂרָאֵל שְׂעֵבַד עֲבוּדָה זָרָה - הָרִי הוּא כְּגוֹי לְכָל דְּבַר,
26 וְאֵינוּ כִּיִּשְׂרָאֵל שְׂעוֹבֵר עֲבָרָה שְׂיֵשׁ בָּהּ סְקִילָה; וּמִשְׁמַד
27 לְעֲבוּדָה זָרָה, הָרִי הוּא מְשֻׁמֵּד לְכָל הַתּוֹרָה כְּלָה. וְכֵן
28 הַמִּינִים מִיִּשְׂרָאֵל, אֵינֶן כִּיִּשְׂרָאֵל לְדַבֵּר מִן הַדְּבָרִים. וְאִין
29 מְקַבְּלִים אוֹתָם בְּתִשּׁוּבָה לְעוֹלָם - שְׁנֵאמַר: "כָּל בְּאֵיהָ לֹא
30 יִשׁוּבוּן, וְלֹא יִשְׁגוּ אַרְחוֹת חַיִּים". וְהַמִּינִים, הֵם הַתְּרִים
31 אַחַר מַחְשְׁבוֹת לְבָם בְּסִכְלוֹת, בְּדַבְרִים שְׂאִמְרָנוּ, עַד
32 שְׂנִמְצָאוּ עוֹבְרִים עַל גּוֹי תוֹרָה לְהַכְעִיס, בְּשִׂאֵט בְּנִפְשׁ
33 [בולזול] בְּיַד רְמָה, וְאוֹמְרִים שְׂאִין בְּזָה עוֹן. וְאִסוּר לְסַפֵּר
34 עֲמָהֶן וְלְהַשִּׁיב עָלֵיהֶן תִּשּׁוּבָה כְּלָל, שְׁנֵאמַר: "וְאֵל תִּקְרַב
35 אֶל פֶּתַח בֵּיתָה". וּמַחְשְׁבַת מִין, לְעֲבוּדָה זָרָה וְאִם שׁוּחַ
36 בַּהֲמָה - דִּינָה כְּתַרְכוּב ע"ז].

37 ו. כָּל הַמּוֹדָה בְּעֲבוּדָה זָרָה שְׂהִיא אָמֶת - אָף עַל פִּי שְׂאֵל
38 עֲבָדָה, הָרִי זֶה מְחַרֵּף וּמְגַדָּף אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא;
39 וְאֶחָד הַעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה, וְאֶחָד הַמְּגִדָּף אֶת הַשֵּׁם [שׁוים
40 שניהם בחומרם] - שְׁנֵאמַר: "וְהִנֵּפֵשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כְּדִ רְמָה,
41 מִן הָאֲזָרַח וּמִן הַגֵּר - אֶת ה' הוּא מְגִדָּף". לְפִיכָךְ תּוֹלִין
42 עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה, כְּמוֹ שְׂתוֹלִין אֶת הַמְּגִדָּף, וְשִׁנְיָהֶם
43 נִסְקְלִין. וּמִפְּנֵי זֶה כְּלָלִיתִי דִּין הַמְּגִדָּף בְּהִלְכוֹת עֲבוּדָה זָרָה,
44 שְׂשִׁנְיָהֶן כּוֹפְרִין בְּעַקֵּר הֵן.

45 ז. וְאֵלוֹ הֵן דִּינֵי הַמְּגִדָּף: אִין הַמְּגִדָּף חֵיב סְקִילָה, עַד
46 שִׁיפְרֵשׁ אֶת הַשֵּׁם הַמְיֻחָד שֶׁל אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת שְׂהוּא אֵלָף
47 דְּלַת נוּן יוֹד, וְיִבְרַךְ [י- יקלל] אוֹתוֹ בְּשֵׁם מִן הַשְּׂמוֹת שְׂאִינִם

47 ישוח ויטלם, מפני שגוראה כמשפתחה לה; אלא ישב, ואחר
48 כף יטל.
49 ח. פרוצופות [פרצופי פנים] המקלחות מים [מפיהם] בפני
50 עבודה זרה - לא יניח פיו על פיהן וישתה, מפני שגוראה
51 כמנשק לעבודה זרה.
52 ט. העושה עבודה זרה לעצמו - אף על פי שלא עשה
53 בידו [אלא אומן עשאה לבקשתו], ואף על פי שלא עבדה -
54 לוקה, שגאמר: "לא תעשה לך פסל וכל תמונה". וכן
55 העושה עבודה זרה בידו לאחרים - אפלו עשה אותה לגוי
56 - לוקה, שגאמר: "ואלהי מסכה לא תעשו לכם". לפיכך,
57 העושה עבודה זרה בידו לעצמו, לוקה שמים.
58 י. אסור לעשות צורות [אדם] לנואי, ואף על פי שאינה
59 עבודה זרה, שגאמר: "לא תעשון אתי, אלהי כסף ואלהי
60 זהב לא תעשו לכם" - כלומר, צורות של כסף ושל זהב
61 שהן לנואי, כדי שלא יטעו בהן הטועים וידמו שהם
62 לעבודה זרה [זרה]. ואין אסור לצור לנואי, אלא צורת האדם
63 בלבד. לפיכך אין צרין, לא בעץ ולא בסיד ולא באבן,
64 צורת האדם; והוא שתהיה הצורה בולטת, כגון הציור
65 והפיור [קישוטים] שבטבילין וכיוצא בהן; ואם צר, לוקה.
66 אכל אם היתה הצורה משקעת, או צורה של סמנין [צבע],
67 כגון הצורות שעל גבי הלוחות והטבילות, או צורות
68 שרוקמין באריג - הרי אלו מתרות.
69 יא. טבעת שיש עליה חותם שהוא צורת אדם - אם היתה
70 הצורה בולטת - אסור להניחה [בכיתו], ומתיר להחם בה
71 [כי יוצת חקיקה]; ואם היתה הצורה שוקעת - מתיר
72 להניחה, ואסור להחם בה, מפני שהנחתם תעשה בו
73 הצורה בולטת. וכן אסור לצור דמות חמה ולבנה כוכבים
74 ומזלות ומלאכים, שגאמר: "לא תעשון אתי" - לא תעשון
75 כדמות שמשין המשמשים לפני בפרוס, ואפלו על הלוח
76 [שאינן בולטות]. צורות הבהמות ושאר נפש חיה חוץ מן
77 האדם, וצורות אילנות ודשאים וכיוצא בהן - מתיר לצור
78 אותם, ואפלו היתה הצורה בולטת.

יום שישי ג' שבט ה'תשע"ה

פרק ד

80 א. מדיחי עיר מישראל [לעבודה זרה] - הרי אלו נסקלין,
81 אף על פי שלא עבדו עבודה זרה, אלא הדיחו את יושבי
82 עירם עד שעברו אותה. ואנשי העיר המדחין, נהרגין
83 בסוף; והוא שעברו עבודה זרה, או שקבלו עליהם
84 באלות. ואזקה למדיח מנין? תלמוד לומר: "לא ישמע
85 על פיך".
86 ב. אין העיר נעשית עיר הנדחת, עד שיהיו מדיחיה שנים
87 או יותר על שנים, שגאמר: "יצאו אנשים בני בליעל";
88 ויהיו מדיחיה מאותו שבט ומאותה העיר, שגאמר:
89 "מקרבך, ודיחו את יושבי עירם"; ועד שדיחו רבה,
90 ויהיו המדחין ממאה ועד רבו של שבט. אכל אם הדח

1 ג. ואזקה של עבודות אלו וכיוצא בהן, הוא שכתוב:
2 "ולא תעבדם". במה דברים אמורים? בשאר עבודות, חוץ
3 ממשפתחה וזבח ומקטר ומנסף; אבל העובד באחת
4 מארבע עבודות אלו לאחד מכל מיני עבודה זרה - תיב,
5 ואף על פי שאין דרך עבודתו בכך. ביצד? הרי שנסף
6 לפעור או שזבח למרקולים - תיב, שגאמר: "זבח לאלהים
7 יחרם" [- יומת]. וזיכה בכלל עבודות היתה [ויעבוד אלוהים
8 אחרים], ולמה יצאת? [פורטה במיוחד] לומר לך: מה זיכה
9 מיחדת שעובדין בה לשם [בכית המקדש], ותיב הזבח לאל
10 אחר סקילה עליה, בין היתה דרך עבודתה בזיכה, או
11 אינה בזיכה; אף כל עבודה שהיא מיחדת לשם - אם
12 עבד בה לאל אחר, בין שהיתה דרך עבודתה בכך בין
13 שאינה בכך - תיב עליה. לכך נאמר: "לא תשתחוה לאל
14 אחר", לתיב על ההשתחויה, אפלו אין דרך עבודתו בכך.
15 והוא הדין למקטר, ומנסף; וזורק ומנסף - אחר הוא.
16 ד. ספת לה צואה [הניח לה בפיה], או שנסף לה עביט [כלי
17 של מימי רגלים] - תיב. שחט לה חגב - פטור, אלא אם
18 כן היתה עבודתה בכך; וכן אם שחט לה בהמה מחסרת
19 אבר - פטור, אלא אם כן היתה דרך עבודתה בכך. עבודה
20 זרה שעובדין אותה במקל - שבר מקל בפניה - תיב,
21 ונאסרת. זרק מקל לפניה - תיב, ואינה נאסרת; שאין
22 זריקת המקל פצין זריקת הדם, שהרי המקל [נשאר] כמות
23 שהוא, והדם מתפזר. המקבל עליו אחד מכל מיני עבודה
24 זרה באלות, תיב סקילה; אפלו הגביה לבנה ואמר לה:
25 'אלי את', וכל כיוצא בדבור זה - תיב; ואפלו חזר בו
26 בתוף כדי דבור, ואמר: 'אין זה אלי' - אין חזרתו פלוס,
27 אלא נסקל.
28 ה. העובד עבודה זרה בדרפה, ואפלו עשה דרך בנין -
29 תיב. ביצד? הפוער עצמו לפעור כדי לבזותו, או זרק אבן
30 למרקולים כדי לבזותו - הואיל ועבודתו בכך - תיב,
31 ומביא קרבן על שגנתו.
32 ו. העובד עבודה זרה מאהבה, כגון שחשק בצורה זו
33 מפני מלאכתה שהיתה נאה ביותר, או שעבדה מיראתו
34 לה, שפא תרע לו כמו שהן מדמים עובדיה שהיא מטיבה
35 ומרעה - אם קבלה עליו באלות, תיב סקילה; ואם עבדה
36 בדרך עבודתה או באחת מארבע עבודות מאהבה [או
37 מיראה], פטור. המגנף [מחבק] עבודה זרה, והמנשק לה,
38 והמכבד [במטאטא] והמרבץ [מולף מים] לפניה, והמרחיץ
39 לה, והסף [שמן ובשמים] והמלביש והמנעיל, וכל כיוצא
40 בדברי כבוד האלו - עובר בלא תעשה, שגאמר: "ולא
41 תעבדם"; ודברים אלו, בכלל עבודה זרה. ואף על פי כן
42 אינו לוקה על אחת מהן, לפי שאינן בפרוש; ואם היתה
43 דרך עבודתה באחד מכל הדברים האלו, ועשהו לעבדה
44 - תיב.
45 ז. ישב לו קוץ ברגלו בפני עבודה זרה - לא ישוח ויטלנו,
46 מפני שגוראה כמשפתחה לה; ותפזרו לו מעות בפניה - לא

מתוך מהדורת חזק

48 שְׁנֵאמַר: "אֵל תּוֹךְ רַחֲבָה". וְהוֹרְגִין כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה אֲשֶׁר בָּהּ.
 49 וְשׂוֹרְפִין אֶת כָּל שְׁלֵלָה עִם הַמְדִינָה בְּאֵשׁ; וְיִשְׂרָפְתָה מִצּוֹת
 50 עֵשָׂה, שְׁנֵאמַר: "וְיִשְׂרָפְתָּ בְּאֵשׁ אֶת הָעִיר וְאֶת כָּל שְׁלֵלָה".
 51 ז. נִכְסֵי הַצְדִּיקִים שֶׁבַתּוֹכָה, וְהֵם שְׂאָר יוֹשְׁבֵי הָעִיר שֶׁלֹּא
 52 הִדְחוּ עִם רַבָּה - נִשְׂרָפִין בְּכֻלָּל שְׁלֵלָה; הוֹאִיל וַיֵּשְׁבוּ שָׁם,
 53 מִמּוֹנֵן אֶבֶד. וְכָל הַנְּהַנְּה מִמֶּנָּה בְּכָל שָׁהוּא - לוֹקָה אַחַת,
 54 שְׁנֵאמַר: "וְלֹא יִדְבַק בְּיָדָךְ מֵאוֹמָה מִן הַחֵרֶם".
 55 ח. וְעִיר הַנִּדְחָת שֶׁהוֹצִיאוּ עִדְיָהּ, כָּל הַמְחֻזֵּק בְּנִכְסֵיהָ זָכָה;
 56 וּמִתָּר לְהַנּוֹת בּוֹ, שֶׁהָרִי הוֹצִיאוּ. וְלָמָּה זָכָה בָּהּ? שֶׁכָּל אֶחָד
 57 וְאֶחָד כָּבֵר הַפְּקִיר מִמּוֹנוֹ מִשְׁעָה שֶׁנִּגְמַר דִּינָהּ. וְאִינָה נִבְנִית
 58 לְעוֹלָם; וְכָל הַבּוֹנֵה אוֹתָהּ - לוֹקָה, שְׁנֵאמַר: "לֹא תִבְנֶה
 59 עוֹד". וּמִתָּר לְעִשׂוֹתָהּ גִּנּוּת וּפְרָדִים - שְׁנֵאמַר: "לֹא תִבְנֶה
 60 עוֹד", לֹא תִבְנֶה מְדִינָה [עִיר] כְּמוֹת שְׁהִיְתָה.
 61 ט. שִׁירָה הַעוֹבְרָת מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, אִם עָבְרָה בְּעִיר הַנִּדְחָת
 62 וְהִדְחָה עִמָּה - אִם שָׁהָת שָׁם שְׁלֵשִׁים יוֹם - נִהְרָגִין בְּסִיף,
 63 וּמִמּוֹנֵם אֶבֶד; וְאִם לֹא - הֵן בְּסָקִילָה, וּמִמּוֹנֵם לְיִוָּרְשִׁייהֶן.
 64 י. נִכְסֵי אֲנָשֵׁי מְדִינָה [עִיר] אַחֲרַת שְׁהִיּוּ מִפְּקָדִין בְּתוֹכָהּ -
 65 אֵף עַל פִּי שֶׁקָּבְלוּ עָלֶיהֶן אַחֲרֵי הָיָה - אֵין נִשְׂרָפִין, אֲלֵא
 66 יַחֲזִירוּ לְבַעֲלֵיהֶן, שְׁנֵאמַר: "שְׁלֵלָה", וְלֹא שֶׁלַּל חֲבָרְתָּהּ.
 67 נִכְסֵי הַרְשָׁעִים שֶׁהִדְחוּ שְׁהִיּוּ מִפְּקָדִין בְּמְדִינָה אַחֲרַת - אִם
 68 נִקְבְּצוּ עִמָּה [בַּעַת שְׂרִיפַת כָּל שְׁלֵלָה], נִשְׂרָפִין בְּכֻלָּהּ; וְאִם
 69 לֹא, אֵין מֵאֲבָדִין אוֹתוֹן, אֲלֵא יִנְתְּנוּ לְיִוָּרְשִׁייהֶן.
 70 יא. בְּהִמָּה, חֲצִינָה שֶׁל עִיר הַנִּדְחָת וְחֲצִינָה שֶׁל עִיר אַחֲרַת,
 71 שְׁהִיְתָה בְּתוֹכָהּ - הָרִי זֶה אֲסוּרָה. וְעֵשָׂה שְׁהִיא כֵּן - מִתְּרַת,
 72 לְפִי שֶׁאֲפָשֶׁר לְחַלֵּק הָעֵסָה.
 73 יב. בְּהִמָּה שֶׁל עִיר הַנִּדְחָת שֶׁנִּשְׁחָטָה - אֲסוּרָה בְּהִנְאָה,
 74 כְּשׂוֹר הַנִּסְקָל שֶׁנִּשְׁחָט. שְׁעַר הָרֵאשׁ, בֵּין שֶׁל אֲנָשִׁים בֵּין
 75 שֶׁל נְשִׁים שָׂבָה - מִתָּר בְּהִנְאָה; אֲבָל שֶׁל פֶּאֶה נִכְרִית -
 76 הָרִי הוּא מִפְּלַל שְׁלֵלָה, וְאֲסוּר.
 77 יג. פְּרוֹת הַמִּתְחַבְּרִים שֶׁבַתּוֹכָהּ - מִתְּרִין, שְׁנֵאמַר: "תִּקְבֹּץ
 78 . . וְיִשְׂרָפְתָּ", מִי שְׂאִינוּ מִחֲסֵר אֲלֵא קְבוּץ וְיִשְׂרָפָה; יָצִאוּ
 79 פְּרוֹת הַמִּתְחַבְּרִין, שֶׁהֵן מִחֲסֵרִין תְּלִישָׁה וְקְבוּץ וְיִשְׂרָפָה. וְהוּא
 80 הַדִּין, לְשַׁעַר הָרֵאשׁ. וְאֵין צְרִיף לֹמֵר הַאֵילָנוֹת עֲצָמָן שֶׁהֵן
 81 מִתְּרוֹת, וְהָרִי הֵן שֶׁל יוֹרְשִׁייהֶן. הַהִקְדָּשׁוֹת שֶׁבַתּוֹכָהּ - קִדְשֵׁי
 82 מִזְבֵּחַ יְמוֹתוֹ, שְׁנֵאמַר: "וְכֹכַח רְשָׁעִים, תוֹעֵבָה"; קִדְשֵׁי בְּדָק
 83 הַבַּיִת, יָפְדוּ וְאֶחָד כָּף שׂוֹרְפִין אוֹתָהּ - שְׁנֵאמַר: "שְׁלֵלָה",
 84 וְלֹא שֶׁלַּל שְׂמִים.
 85 יד. הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר [מִעֵשֶׂר בַּהֶמְחָה] שֶׁבַתּוֹכָהּ - תְּמִימִין, הָרִי
 86 הֵם קִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ וְיְמוֹתוֹ; וּבַעֲלֵי מוֹמִין, הָרִי הֵן בְּכֻלָּל
 87 "בְּהִמָּתָה", וְנִהְרָגִין. הַתְּרוֹמוֹת שֶׁבַתּוֹכָהּ - אִם הִגִּיעוּ לְיַד
 88 כַּהֵן - יִקָּבְוּ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נִכְסֵי; וְאִם עֲדִין הֵן בְּיַד יִשְׂרָאֵל
 89 - יִנְתְּנוּ לַכַּהֵן שֶׁל מְדִינָה אַחֲרַת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נִכְסֵי שְׂמִים,
 90 וְקִבְּשׁוּן קִדְשֵׁי הַגּוֹף.
 91 טו. מַעֲשֵׂר שְׁנִי, וְכֶסֶף מַעֲשֵׂר שְׁנִי, וְכֹהֵבֵי הַקִּדְשׁ שֶׁבַתּוֹכָהּ
 92 - הָרִי אֵלוֹ יִגְנוּזוּ.
 93 טז. כָּל הָעוֹשֶׂה דִין בְּעִיר הַנִּדְחָת - הָרִי זֶה כְּמִקְרִיב עוֹלָה
 94 כְּלִיל, שְׁנֵאמַר: "כְּלִיל לַה' אֱלֹהֶיךָ"; וְלֹא עוֹד, אֲלֵא

1 רְבוֹ שֶׁל שַׁבָּט, דְּנִין אוֹתָם פִּיחִידִים, שְׁנֵאמַר: "יוֹשְׁבֵי
 2 הָעִיר" - לֹא כְּפָר קָטָן, וְלֹא כְּרַף גָּדוֹל; וְכָל פְּחוֹת מִמָּאָה
 3 כְּפָר קָטָן, וְרְבוֹ שֶׁל שַׁבָּט כְּרַף גָּדוֹל. וְכֵן אִם הִדְחִיחָה נְשִׁים
 4 אוֹ קְטָנִים, אוֹ שֶׁהִדְחִיחָה יְחִיד, אוֹ שֶׁהִדְחָה מְעוּטָה, אוֹ
 5 שֶׁהִדְחָה מֵאֲלִיָּהֶן, אוֹ שֶׁהִי מְדִיחָה מִחוּצָה לָהּ - אֵין דְּנִין
 6 בָּהּ דִּין עִיר הַנִּדְחָת, אֲלֵא הָרִי הֵן פִּיחִידִים שֶׁעָבְדוּ עֲבוֹדָה
 7 זְרָה: סוֹקְלִין כָּל מִי שֶׁעָבַד, וּמִמּוֹנֵן לְיִוָּרְשִׁייהֶן כְּשֶׂאֵר הָרוּגֵי
 8 בַּיַּת דִּין.
 9 ג. אֵין דְּנִין דִּין עִיר הַנִּדְחָת אֲלֵא בַּיַּת דִּין הַגָּדוֹל שֶׁל
 10 שְׁבָעִים וְאֶחָד, שְׁנֵאמַר: "וְהוֹצֵאתָ אֶת הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת
 11 הָאִשָּׁה הַהוּא אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת הַדְּבָר הַרַע הַזֶּה, אֶל שְׂעָרֶיךָ"
 12 - פִּיחִידִים נִהְרָגִין בְּבַיַּת דִּין שֶׁל כָּל שְׁעַר וְשְׁעַר וְשֶׁל כִּי
 13 שֶׁכָּל עִיר, וְאֵין הַמְּרַבֵּין נִהְרָגִין אֲלֵא בְּבַיַּת דִּין הַגָּדוֹל.
 14 ד. אֵין אַחַת מִעֲרֵי מִקְלָט נַעֲשִׂית עִיר הַנִּדְחָת, שְׁנֵאמַר:
 15 "בְּאַחַת עֲרֵיךָ"; וְלֹא וְרוֹשְׁלִים נַעֲשִׂית עִיר הַנִּדְחָת, לְפִי
 16 שֶׁלֹּא נִתְחַלְקָה לְשִׁבְטִים. וְאֵין עוֹשִׂין עִיר הַנִּדְחָת בְּסִפֵּר
 17 [בַּגְּבוּל], כְּדִי שֶׁלֹּא יִפְגְּסוּ גוֹיִם וְיַחֲרִיבוּ אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
 18 וְאֵין בַּיַּת דִּין אֶחָד עוֹשֶׂה שֶׁלֹּשׁ עִירוֹת הַנִּדְחָת זֶה בְּצַד זֶה;
 19 אֲבָל אִם הִיּוּ מִתְּחִלָּה, עוֹשֶׂה.
 20 ה. אֵין עוֹשִׂין עִיר הַנִּדְחָת, עַד שֶׁיִּדְחִיחָה מְדִיחָה בְּלִשׁוֹן
 21 רַבִּים וְיֵאמְרוּ לָהֶן: 'גִּלְגֹּף וְנַעֲבֹד', אוֹ 'גִּלְגֹּף וְנִבְחַח', אוֹ 'גִּלְגֹּף
 22 וְנִקְטַר', אוֹ 'גִּלְגֹּף וְנִנְסַף', אוֹ 'גִּלְגֹּף וְנִשְׁתַּחֲוָה', אוֹ 'גִּלְגֹּף וְנִקְבַּל
 23 בְּאֵלוֹהֵי'; וְהֵם שׂוֹמְעִים, וְעָבְדוּ אוֹתָהּ דְרָף עֲבוֹדָתָהּ, אוֹ
 24 בְּאַחַת מֵאַרְבַּע עֲבוֹדוֹת [הַמְּנוּיוֹת], אוֹ שֶׁקָּבְלוּ אוֹתָהּ בְּאֵלוֹהֵי.
 25 עִיר הַנִּדְחָת שֶׁלֹּא נִתְקַיְּמוּ בָּהּ וּבְמִדְיָחָהּ כָּל הַתְּנָאִים הָאֵלוֹ,
 26 הֵיאָף עוֹשִׂים לָהֶן? מִתְּרִין וּמַעֲדִין בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד שֶׁעָבַד
 27 מִהֵן עֲבוֹדָה זְרָה, וְסוֹקְלִין אוֹתָן פִּיחִידִין; וּמִמּוֹנֵן
 28 לְיִוָּרְשִׁייהֶן.
 29 ו. וְהֵיאָף דִּין עִיר הַנִּדְחָת, בְּזִמְן שֶׁתֵּהָא רְאוּיָהּ לְעִשׂוֹת עִיר
 30 הַנִּדְחָת? בַּיַּת דִּין הַגָּדוֹל שׁוֹלְחִין וְדוֹרְשִׁין וְחוֹקְרִין, עַד
 31 שֶׁיָּדְעוּ בְּרָצָה בְּרוּיָהּ שֶׁהִדְחָה כָּל הָעִיר אוֹ רַבָּה, וְחִזְרוּ
 32 לְעֲבוֹדָה זְרָה. אַחַר כֵּן שׁוֹלְחִין לָהֶן שְׁנֵי תְּלִמִּידֵי חֲכָמִים,
 33 לְהַזְהִיר אוֹתָן וּלְחַזְקוֹתָן. אִם חִזְרוּ וְעָשׂוּ תְּשׁוּבָה, מוֹטֵב;
 34 וְאִם עָמְדוּ בְּאוֹלְתָן - בַּיַּת דִּין מְצוּיִן לְכָל יִשְׂרָאֵל לְעִלּוֹת
 35 עָלֶיהֶן לְצָבָא, וְהֵן צְרִין עָלֶיהֶן וְעוֹרְכִין עִמָּהּ מִלְחָמָה, עַד
 36 שֶׁתִּבְקַע הָעִיר. כְּשֶׁתִּבְקַע הָעִיר, מִיָּד מְרַבֵּין לָהֶם בְּתֵי דִינִין
 37 וְדָנִים אוֹתָן. כָּל מִי שֶׁבָּאוּ עָלָיו שְׁנֵי עָדִים שֶׁעָבַד עֲבוֹדָה
 38 זְרָה אַחַר שֶׁהִתְרוּ בּוֹ, מִפְּרִישִׁין אוֹתוֹ: אִם נִמְצָאוּ כָּל
 39 הָעוֹבְדִים מְעוּטָה - סוֹקְלִין אוֹתוֹן, וְשְׂאָר הָעִיר נִצּוֹל;
 40 נִמְצָאוּ רַבָּה - מַעֲלִין אוֹתוֹן לְבַיַּת דִּין הַגָּדוֹל וְגוֹמְרִין שָׁם
 41 דִּינָם, וְהוֹרְגִין כָּל אֵלוֹ שֶׁעָבְדוּ בְּסִיף. וּמִפְּנֵי אֶת כָּל נֶפֶשׁ
 42 אָדָם אֲשֶׁר בָּהּ לְפִי חֶרֶב, טָף וְנְשִׁים, אִם הִדְחָה כְּלָהּ; וְאִם
 43 נִמְצָאוּ הָעוֹבְדִים רַבָּה, מִפְּנֵי אֶת כָּל הַנְּשִׁים וְהַטָּף שֶׁל
 44 עוֹבְדִים לְפִי חֶרֶב. וּבֵין שֶׁהִדְחָה כְּלָהּ בֵּין שֶׁהִדְחָה רַבָּה,
 45 סוֹקְלִין אֶת מְדִיחָהּ. וּמִקְבָּצִין כָּל שְׁלֵלָה אֶל תּוֹךְ רַחֲוִבָה
 46 [כַּכּוּ מְרֻכְזוֹת]. אֵין לָהּ רַחֲוִב, עוֹשִׂין לָהּ רַחֲוִב; הִנֵּה רַחֲוִבָה
 47 חוּצָה לָהּ, בּוֹנִין חוֹמָה חוּץ מִמֶּנּוּ עַד שֶׁיִּפְגְּסוּ לְתוֹכָהּ,

46 שְׁנֵאמַר: "וְלֹא תַחֲמַל"; וְאִם יָדַע לוֹ חוֹבָה - אֵינוֹ רִשְׁאֵי
 47 לְשִׁתֵּק מִמֶּנָּה, שְׁנֵאמַר: "וְלֹא תַכְסֶּה עֲלֵיוֹ". וְאִזְהָרָה
 48 לְהַדְיוּט הַמְּסִית מִנֵּינָ? שְׁנֵאמַר: "וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ
 49 וַיִּרְאוּ, וְלֹא יוֹסְפוּ לַעֲשׂוֹת".

50 ה. הַמְּסִית אַחֲרֵים לְעַבְדוֹ, וְאָמַר לָהֶם: 'עַבְדוֹנִי' - אִם
 51 עַבְדוֹ אוֹתוֹ, נִסְקַל; וְאִם לֹא עַבְדוֹהוּ - אָף עַל פִּי שֶׁקָּבְלוּ
 52 מִמֶּנּוּ וְאָמְרוּ לוֹ 'הֵן', אֵינוֹ נִסְקַל. אָבָל אִם הִסִּית לְעַבְדוֹת
 53 אִישׁ אַחֵר, אוֹ לְשֶׁאֵר מִיְּנֵי עַבְדוֹהָ זָרָה - אִם קָבַל מִמֶּנּוּ,
 54 וְאָמַר: 'הֵן, גִּלְף וְנִעְבַּד' - אָף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא עָבַד,
 55 שְׁגִיחֵם נִסְקָלִין, הַמְּסִית וְהַמוֹסֵת, שְׁנֵאמַר: "לֹא תֹאבֶה לוֹ,
 56 וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו" - הָא שְׁמַע וְאָבֶה נִרְצָה, חֲבִיב.

57 ו. נִבְיֵא הַמִּתְנַבֵּא בְּשֵׁם עַבְדוֹהָ זָרָה, פִּיֶּצֵד? זֶה הָאוֹמֵר:
 58 'אֶמְרָה לִי עַבְדוֹהָ זָרָה פְּלוֹנִית' אוֹ 'פּוֹכֵב פְּלוֹנִי, שְׁמַצְוָה
 59 לַעֲשׂוֹת כָּךְ וְכָךְ', אוֹ 'שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת כָּךְ וְכָךְ'. אֲפֹלוּ כִּן אֵת
 60 הַהֲלָכָה לְטַמֵּא אֵת הַשְּׂמָא וְלִטְהַר אֵת הַשְּׁהוּר - אִם הִתְרוּ
 61 בּוֹ בַּפְּנֵי שְׁנַיִם, הֲרִי זֶה נִחְנַק, שְׁנֵאמַר: "וְאֶשֶׁר יִדְבַר בְּשֵׁם
 62 אֱלֹהִים אַחֲרָיִם - וּמַת הַנְּבִיֵא הַהוּא". וְאִזְהָרָה שְׁלוֹ, מִכָּלֵל
 63 שְׁנֵאמַר: "וְיִשְׁם אֱלֹהִים אַחֲרָיִם לֹא תִזְכְּרוּ".

64 ז. וְאִסּוּר לַעֲרֹף דִּין וְתִשְׁבָּחָה עִם מִתְנַבֵּא בְּשֵׁם עַבְדוֹהָ זָרָה,
 65 וְאִין שׁוֹאֲלִין מִמֶּנּוּ אוֹת וּמוֹפֵת; וְאִם עָשָׂה מַעֲצָמוּ - אִין
 66 מִשְׁגִּיחִין עֲלָיו, וְאִין מִהַרְרִין בּוֹ. וְכָל הַמְּחַשֵּׁב בְּאוֹתוֹת
 67 שְׁלוֹ שְׂמָא אֲמַת הֵן - עָבַר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר: "לֹא
 68 תִשְׁמַע אֶל דְּבַרֵי הַנְּבִיֵא הַהוּא". וְכֵן נִבְיֵא הַשֶּׁקֶר הַמִּתְנַבֵּא
 69 מֵה שְׁלֵא שְׁמַע - מִיִּתְרוֹ בְּחֻקָּא, אָף עַל פִּי שֶׁתְּנַבֵּא בְּשֵׁם ה'
 70 וְלֹא הוֹסִיף וְלֹא גָרַע [בַּמְצוּת ה'], שְׁנֵאמַר: "אֵף הַנְּבִיֵא אֶשֶׁר
 71 יִזְדַּר לְדַבֵּר דְּבַר בְּשֵׁמִי, אֵת אֶשֶׁר לֹא צִוִּיתִיו לְדַבֵּר, וְאֶשֶׁר
 72 יִדְבַר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אַחֲרָיִם - וּמַת הַנְּבִיֵא הַהוּא".

73 ח. אֶחָד הַמִּתְנַבֵּא מֵה שְׁלֵא שְׁמַע בְּמִרְאֵה הַנְּבוּאָה, אוֹ מִי
 74 שְׁשִׁמַּע דְּבַרֵי נִבְיֵא חִבְרוּ וְאָמַר שֶׁדְּבַר זֶה לוֹ נֶאֱמַר וְהוּא
 75 נִתְנַבֵּא בּוֹ - הֲרִי זֶה נִבְיֵא שֶׁקֶר, וּמִיִּתְרוֹ בְּחֻקָּא.

76 ט. כָּל הַמוֹנַע עַצְמוֹ מִהַרְיַגַת נִבְיֵא שֶׁקֶר מִפְּנֵי מַעֲלָתוֹ,
 77 שֶׁהֲרִי הוּא הוֹלֵף בְּדַרְכֵי הַנְּבוּאָה - הֲרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא
 78 תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר: "בְּיַדוֹן דְּבַרֵי הַנְּבִיֵא, לֹא תִגּוּר מִמֶּנּוּ". וְכֵן
 79 הַמוֹנַע עַצְמוֹ מִלְלַמַּד עֲלָיו חוֹבָה, אוֹ הַפּוֹחַד וַיִּרֵא מִדְּבַרֵי
 80 - הֲרִי הוּא כָּלֵל "לֹא תִגּוּר מִמֶּנּוּ". וְאִין דְּנִין נִבְיֵא שֶׁקֶר,
 81 אֶלָּא בְּכִית דִּין שֶׁל שְׁבָעִים וְאַחַד.

82 י. הַנּוֹדֵר בְּשֵׁם עַבְדוֹהָ זָרָה, וְהַנְּשָׁבַע בָּה - לוֹקָה, שְׁנֵאמַר:
 83 "וְיִשְׁם אֱלֹהִים אַחֲרָיִם לֹא תִזְכְּרוּ"; אֶחָד הַנְּשָׁבַע בָּה
 84 לַעֲצָמוֹ, וְאֶחָד הַנְּשָׁבַע בָּה לְגוֹי. וְאִסּוּר לְהַשְׁבִּיעַ לְגוֹי
 85 בְּיַרְאָתוֹ [אלוהי שלו]. וְאֲפֹלוּ לְהַזְכִּיר שֵׁם עַבְדוֹהָ זָרָה שְׁלֵא
 86 דְּרַךְ שְׁבוּעָה - אִסּוּר, שְׁנֵאמַר: "לֹא תִזְכְּרוּ".

87 יא. לֹא יֹאמַר אָדָם לְחִבְרוֹ: 'שְׁמַר [המתן] לִי בְּצַד עַבְדוֹהָ
 88 זָרָה פְּלוֹנִית, וְכִיּוֹצֵא בָּה. וְכָל עַבְדוֹהָ זָרָה הַתּוֹבָה בְּתַבְי
 89 הַקֶּדֶשׁ - מִתַּר לְהַזְכִּיר שְׂמָה, כְּגוֹן: פְּעוּר, וּבַל, וְנָבוֹ, וְגַד,
 90 וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן. וְאִסּוּר לְגַרֵם לְאַחֲרָיִם שֶׁדְּרוּ וְשִׁינְיָמוּ נִ-
 91 יִשְׁבַעוּ בְּשֵׁם עַבְדוֹהָ זָרָה; וְאֵינוֹ לוֹקָה אֶלָּא הַנּוֹדֵר בְּשְׂמָה
 92 וְהַמְּקַיֵּם בְּשְׂמָה, וְהוּא הַנְּשָׁבַע בְּשְׂמָה.

1 שְׁמַסְלַק חֲרוֹן אָף מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁנֵאמַר: "לִמְעַן יָשׁוּב ה'
 2 מִחֲרוֹן אָפוֹ", וּמִבְּיֵא עֲלֵיהֶם בְּרַכָּה וְרַחֲמִים, שְׁנֵאמַר: "וְנָתַן
 3 לָךְ רַחֲמִים, וְרַחֲמֶךָ וְהַרְבֵּךְ".

יום שבת קודש ד' שבת ה'תשע"ה

פָּרָק ה

6 א. הַמְּסִית אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה - הֲרִי זֶה
 7 נִסְקַל, אָף עַל פִּי שְׁלֹא עָבַד הַמוֹסֵת וְלֹא הַמְּסִית עַבְדוֹהָ
 8 זָרָה; אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהוֹרְהוּ לַעֲבַד. בֵּין שֶׁהִיָּה הַמְּסִית הַדְּיוּט,
 9 בֵּין שֶׁהִיָּה נִבְיֵא, בֵּין שֶׁהִיָּה הַמוֹסֵת יַחִיד אִישׁ אוֹ אִשָּׁה,
 10 אוֹ יַחֲדִים - מִיִּתְרוֹ בְּסִקְלָה.

11 ב. הַמְּסִית אֵת רַב אֲנָשֵׁי הַעִיר - הֲרִי זֶה מְדִיחַ, וְאֵינוֹ נִקְרָא
 12 'מְסִית'. הִיָּה זֶה שֶׁהִדִּיחַ רַב הַעִיר נִבְיֵא, מִיִּתְרוֹ בְּסִקְלָה.
 13 וְהַנְּדָחִים, הֲרִי הֵן כִּיחֲדִים, וְאֵינֵם כְּאֲנָשֵׁי עִיר הַנְּדָחַת, עַד
 14 שֶׁהִיָּה הַמְּדִיחִים שְׁנַיִם. וְאֶחָד הָאוֹמֵר: 'אֶמְרָה לִי עַבְדוֹהָ
 15 זָרָה: עַבְדוֹהָ', אוֹ שְׂאֵמַר: 'אָמַר לִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא:
 16 עַבְדוֹ עַבְדוֹהָ זָרָה' - הֲרִי זֶה נִבְיֵא שֶׁהִדִּיחַ; וְאִם הִדְּחוּ
 17 אַחֲרָיו רַב הַעִיר, נִסְקַל. הַמְּסִית שֶׁהִסִּית, בֵּין בְּלִשׁוֹן רַבִּים
 18 בֵּין בְּלִשׁוֹן יַחִיד - הֲרִי זֶה נִסְקַל. פִּיֶּצֵד? הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ:
 19 'אֶעֱבַד עַבְדוֹהָ זָרָה', אֶלְף וְאֶעֱבַד', גִּלְף וְנִעְבַּד בְּעַבְדוֹהָ
 20 פְּלוֹנִית', שֶׁדְּרַף אוֹתָהּ עַבְדוֹהָ זָרָה לְהַעֲבֵד בָּה; 'אֶזְבַּח',
 21 'אֶלְף וְאֶזְבַּח', גִּלְף וְנִזְבַּח'; 'אֶקְטַר', אֶלְף וְאֶקְטַר', גִּלְף
 22 וְנִקְטַר'; 'אֶנְסַף', אֶלְף וְאֶנְסַף', גִּלְף וְנִנְסַף'; 'אֶשְׁתַּחֲוֶה',
 23 'אֶלְף וְאֶשְׁתַּחֲוֶה', גִּלְף וְנִשְׁתַּחֲוֶה' - הֲרִי זֶה מְסִית. הִסִּית
 24 לְשְׁנַיִם, הֲרִי הֵן עֲדִיו [הניסחים עצמם]; וְהֵן מְבִיאִין אוֹתוֹ
 25 לְבֵית דִּין, וּמַעֲדִינֵן עֲלָיו שֶׁכָּף אָמַר לָהֶן, וְסוֹקְלִין אוֹתוֹ.

26 ג. וְאִין הַמְּסִית צָרִיף הַתְּרָאָה. אָמַר לְאֶחָד - הוּא [האחד
 27 הניסת] אוֹמֵר: 'יֵשׁ לִי חִבְרִים רוֹצִים בְּכֶךְ', וּמַעֲרִים עֲלָיו
 28 עַד שֶׁסִּית בַּפְּנֵי שְׁנַיִם, כְּדִי לְהַרְגוֹ. אִם לֹא רָצָה הַמְּסִית
 29 לְהִסִּית לְשְׁנַיִם, מַצְוָה לְהַכְמִין לוֹ [להחביא עדים]; כָּל חֲבִי
 30 מִיתוֹת שְׁבַתוֹהָ, אִין מְכַמְנִין עֲלֵיהֶן - חוּץ מִנְּה. פִּיֶּצֵד
 31 מְכַמְנִין לוֹ? הַמוֹסֵת מְבִיא שְׁנַיִם, וּמַעֲמִידֵן בְּמִקוֹם אֶפֶל
 32 כְּדִי שִׁיִּרְאוּ הַמְּסִית וְיִשְׁמְעוּ דְּבַרֵי, וְלֹא יִרְאֶה אוֹתָם. וְהוּא
 33 אוֹמֵר לְמְסִית: 'אָמַר מֵה שְׂאֵמַרְתָּ לִי בְּיַחֲוֹד'; וְהוּא אוֹמֵר
 34 לוֹ, וְהַמוֹסֵת מְשִׁיבוֹ: 'הֵיאָךְ נִיחַ אֵת אֱלֹהֵינוּ שְׁבִשְׂמַיִם,
 35 וְנִלְף וְנִעְבַּד אֵת הַעֲצִים וְאֵת הָאֲבָנִים? אִם חֲזוּר בּוֹ, אוֹ
 36 שֶׁשְׁתַּק - פְּטוּר; וְאִם אָמַר לוֹ: 'כָּךְ הִיא חוֹבְתָנוּ, וְכָךְ יָפָה
 37 לָנוּ' - הָעוֹמְדִים שֵׁם בְּרוּחִק מְבִיאִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין,
 38 וְסוֹקְלִין אוֹתוֹ.

39 ד. מַצְוָה כִּיד הַמוֹסֵת לְהַרְגוֹ, שְׁנֵאמַר: "יָדָךְ תִּהְיֶה בּוֹ
 40 כְּרִאשׁוֹנָה לְהַמִּיתוֹ וְגו'". וְאִסּוּר לְמוֹסֵת לְאַהֵב אֵת הַמְּסִית,
 41 שְׁנֵאמַר: "לֹא תֹאבֶה לוֹ". וְלִפִּי שְׁנֵאמַר בְּשׁוּאָה: "עֲזוֹב
 42 תַעֲזוֹב עִמּוֹ", יְכוּל אִתָּה עוֹזֵב [עוזר] לָזֶה? תִּלְמוּד לּוֹמַר:
 43 "וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו". וְלִפִּי שְׁנֵאמַר: "לֹא תַעֲמַד עַל דָּם
 44 רַעַךְ", יְכוּל אִין אִתָּה עוֹמֵד עַל דָּמוֹ שֶׁל זֶה? תִּלְמוּד לּוֹמַר:
 45 "לֹא תַחוּס עֵינֶךָ עֲלָיו". וְאִסּוּר לְמוֹסֵת לְלַמֵּד עֲלָיו זְכוּת,

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ז טבת-ד' שבט ה'תשע"ה

35	יום חמישי ב' שבט ה'תשע"ה	יום ראשון כ"ז טבת ה'תשע"ה	1
36	מצות לא תעשה שכ.	מצות עשה רטו. סדר תפלות	2
37	המצוה המשלימה שלש מאות ועשרים — האזהרה	כל השנה, נהגו העם .. ימלוך עלינו וכו'	3
38	שהזכרנו מלעשות מלאכה בשבת, והוא אמרו: "לא-	המצוה הרט"ו — הצווי שנוצטוינו להמול, והוא אמרו	4
39	תעשה כל-מלאכה" (שמות כ, י). והעובר על לאו זה,	יתעלה לאברהם: "המול לכם פל-זכר" (בראשית יז, י).	5
40	פרש בו הפתוב (שם לא, יד) שהיא בכרת, אם לא ידע בו	ובפרוש הודיעה התורה על הכרת למבטל מצות עשה	6
41	הדין, ואם נתקיימה עליו העדות — חייב סקילה. פל-זה	זו, והוא אמרו יתעלה: "וערל זכר אשר לא-מול	7
42	אם הוא מזיד; ואם היה שוגג — מקריב חטאת קבועה.	את-בשר ערלתו ונכרתה וגו'" (שם שם, יד). וכבר נתבאר	8
43	וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת שבת.	דיני מצוה זו בפרק י"ט משבת (קל). ופרק ד' מיבמות	9
44	יום שישי ג' שבט ה'תשע"ה	(מזו): ואין האשה מצוה על מילת בנה כמו שהאב מצוה	10
45	מצות לא תעשה שכ.	על כך, כמו שנתבאר בקדושין (כט).	11
46	המצוה המשלימה שלש מאות ועשרים — האזהרה	סדר תפלות פל-השנה נדפס לעיל ע' קלו עד	12
47	שהזכרנו מלעשות מלאכה בשבת, והוא אמרו: "לא-	ע' קלט	13
48	תעשה כל-מלאכה" (שמות כ, י). והעובר על לאו זה,	יום שני כ"ח טבת ה'תשע"ה	14
49	פרש בו הפתוב (שם לא, יד) שהיא בכרת, אם לא ידע בו	נסח ברכות התפלה וסדרין נדפס לעיל ע' קלט	15
50	הדין, ואם נתקיימה עליו העדות — חייב סקילה. פל-זה	עד ע' קמט	16
51	אם הוא מזיד; ואם היה שוגג — מקריב חטאת קבועה.	נסח הוירוי נדפס לעיל ע' קמט עד ע' קנ	17
52	וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת שבת.	יום שלישי כ"ט טבת ה'תשע"ה	18
53	יום שבת קודש ד' שבט ה'תשע"ה	נסח ברכת המזון נדפס לעיל ע' קנ עד ע' קנב	19
54	מצות לא תעשה שכב.	מצות עשה קנד.	20
55	המצוה השכ"ב — האזהרה שהזכרנו מלהעניש את	המצוה הקנ"ד — הצווי שנוצטוינו לשבות בשבת,	21
56	החוטאים ומלהוציא את-הדין לפעל בשבת. והוא אמרו	והוא אמרו: "וביום השביעי תשבת" (שמות כג, יב). וכבר	22
57	יתעלה: "לא-תבערו אש" (שם לה, ג), הפונה בכך: לא	נכפל הצווי במצוה זו כמה פעמים. ובאר לנו יתעלה	23
58	תשרוף מי שנתחייב שרפה, והוא הדין לשאר מיתות.	(שמות כ, י), שהשבייתה הזאת מן-המלאכה היא חובה לנו	24
59	ולשון המכלתא (פרשת ויקהל שם): "לא תבערו אש"	ולבהמתנו ולעבדינו. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת	25
60	שרפה בפלל (האיסור על כל המלאכות) היתה ויצאת	שבת וגם במסכת יום טוב (ביצה).	26
61	(בנפרד) ללמד: מה שרפה מיוחדת שהיא אחת ממיתות	יום רביעי א' שבט ה'תשע"ה	27
62	בית דין ואינה דוחה את-השבת, אף פל-שאר מיתות לא	מצות עשה קנד.	28
63	ידחו את-השבת". וכבר אמרו (שבת ע): "הבערה ללאו	המצוה הקנ"ד — הצווי שנוצטוינו לשבות בשבת,	29
64	יצאת" (יצאה הבערה מכלל המלאכות שאין חייבין עליה	והוא אמרו: "וביום השביעי תשבת" (שמות כג, יב). וכבר	30
65	אלא מלקות כדין איסור של לאו), ולא נתקיים (לימוד זה	נכפל הצווי במצוה זו כמה פעמים. ובאר לנו יתעלה	31
66	להלכה) אלא (מטעם אחר פרטה הכתוב, והוא מפני) לחלק	(שמות כ, י), שהשבייתה הזאת מן-המלאכה היא חובה לנו	32
67	יצאת, והוא שהיא חייב על פל-מלאכה ומלאכה בפני	ולבהמתנו ולעבדינו. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת	33
68	עצמה. כמו שנתבאר במקומו. ובגמרא דגני מערבא	שבת וגם במסכת יום טוב (ביצה).	34
69	(ירושלמי סנהדרין פרק ד הלכה ו): "בכל משבתיכם רבי		
70	אילא בשם רבי ינאי: מאן לבתי-דינין שלא יהיו דינין		
71	בשבת".		

ישעיה א יד-כ

יד חֲדָשִׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שְׁנָאָה נִפְשִׁי הָיוּ עָלַי לְטָרַח נְלֵאִיתִי נְשֹׂא: טו וּבִפְרֹשְׁכֶם כְּפִיכֶם אֲעֲלִים עֵינַי מִכֶּם גַּם כִּי־תִרְבוּ תִפְלָה אֵינְנִי שֹׁמֵעַ יְדֵיכֶם דְּמַיִם מְלֵאוּ: טז רַחֲצוּ הַזְּפוֹ הַסִּירוּ רַע מֵעַלְלֵיכֶם מִגִּנְדַר עֵינַי תְּדַלּוּ הָרַע: יז לְמַדּוּ הַיֵּטֵב דְרָשׁוּ מִשִּׁפְטֵי אֲשֶׁר־וּ חֲמוּץ שִׁפְטוֹ יִתּוֹם רִיבוֹ אֲלֻמְנָה: (ס) יֵה לְכוּ־נָא וְנוֹכַחַה יֹאמֶר יְהוָה אִם־יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם בְּשָׁנִים בְּשִׁלְגַי יִלְפִינּוּ אִם־יִאֲדִימוּ כִתּוּלַע בְּצִמְרֵי יְהוָה: יח אִם־תֵּאָבִיבוּ וְשִׁמְעַתֶּם טוֹב הָאָרֶץ תֵּאָכְלוּ: (פ) כ וְאִם־תִּמְאָנוּ וּמְרִיתֶם חָרֵב תֵּאָכְלוּ כִּי פִי יְהוָה דָּבַר:

רש"י

(טו) ובפרשכם כפיכם אעלים עיני מכם. לפי שידכם דמים מלאו: דמיים. רציחה: (טז) רחצו הזכו. (פתח הוא) ל' צווי לפי שהוא מגזרת רחץ, אבל רחצו קמץ לשון עבר שהוא מגזרת רחץ. רחצו הזכו הסירו חדלו למדו דרשו אשרו שפטו ריבו לכו י' אזהרות של ל' תשובה יש כאן כנגד עשרת ימי תשובה וכנגד עשרה מלכיות וזכרונות ושופרות: חדלו הרע. חדלו ממעשים הרעים: הרע. כמו להרע א"צ לכתוב מלהרע, שכן לשון המקרא נופל על ל' חדלה וחדל לעשות הפסח (מדבר ט) עד כי חדל לספור (ברא' מא מט) כלומר חדלה הספירה חדלה העשיה אף כאן תחדלו הרעה: (יז) למדו. רפי נקוד והוא מגזרת למוד היו למדין להטיב המלמד לעצמו הוא ממשקולת ל' קל לפיכך צווי ל' רבים שלו נקוד בחירק כמו אמרו שמעו אבל המלמ' לאחרי' הוא ממשקולת ל' כבד המדגיש ואם בא לצוות את הרבים הוא נקוד למדו וכן דרשו מגזרת דרוש אבל אשרו שהשי"ן מודגש' ממשקולת ל' כבד ומגזרת אשר לפיכך ל' צווי לרבים נקוד פתח (כמו אשרו דברו ספרו בשרו): אשרו

(ויקרא' כו כה):

מצודת ציון

(יד) נלאיתי. ענין יגיעה כמו ומה הלאיתיך (מיכה ו): נשוא. מל' משא: (טו) אעלים. מל' העלמה והסתרה: (טז) הזכו. מל' זכות ובהירות: חדלו. מנעו: (יז) אשרו. מל' ישר ובאה האל"ף במקום הו"ו וכן בהפוך כמו ובכבודם תתימרו (לקמן סא) ומשפטו תתאמרו: חמוץ. עשוק כמו מכף מעול וחומץ (תהלים עא): (יח) לכו. הוא ענין לשון זרוז כמו ועתה לכו ונהרגוהו (בראשית לז) והלא לא הלכו אליו: ונוכחה. ענין ברור דבר כמו אשר הוכיח ה' (שם כד): כשנים. חוטים צבוע אדום כמו ותולעת שני (שמות כה): כתולע. הוא שם הצבע שצובעים בו אדום: (יט) תאבו. תרצו כמו לא אבה יבמי (דברים כה): (כ) תמאנו. מל' מיאון וסרוב: ומריתם. מל' מרי ומרד:

מצודת דוד

(יד) חדשיכם. זבחי חדשיכם וכו': לטורח. למשא כבד המטריח עד שאני עיף לשאת את המשא ואמר בלשון הנופל באדם להשמיע האוזן כפי שהורגלה: (טו) ובפרשכם כפיכם. בעת התפלה: ידכם וכו'. לפי שידים מלאים משפכת דם: (טז) רחצו הזכו. הסירו כתמות העון בתשובה: הסירו וגו'. לפי שרוע מעללי גבר עומדים מול ה' לקטרג עליו לזה אמר עשו תשובה ובוזה תסירם מנגד עיני: הרע. מלהרע: (יז) היטב. להטיב מעשיכם: דרשו. חקרו המשפט לדעת הדין עם מי והיו מישרים את העשוק ושפטו משפט היתום וריבו ריב האלמנה כי המה הנעשקים ע"פ רוב: (יח) ונוכחה. נברר הדברים לדעת מי סרח על מי: אם יהיו וכו'. ר"ל וכאשר תודו שהדין עמדי ותשובו לי אז אם יהיו חטאיכם אדומים כשני תולעת יולבנו כשגל ר"ל אכפר על חטאתכם (דמיה העון לכתם אדום שהוא צבע חזק ונראה למרחוק ולא יוסר מהר בכבוס): (יט) אם תאבו. להיות מוכנעים לי ושמעתם בקולי אז תאכלו מיטב הארץ: (כ) ואם תמאנו. אם תהיו ממאנים לשמוע אמרי ותמררו פי: חרב תאכלו. לא תהיו אוכלים אלא אוכלים לחרב: כי פי ה' דבר. ובידו לקיים מאמרו:

משלי ג יח-לא

יח עֵץ־חַיִּים הַיָּא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ וְתִמְכִּיחַ מְאֹד: יט יְהוֹה בְּחֶכְמָה יִסְד־אֶרֶץ פִּגְנֵן שְׁמִימִים פְּתוּבָה: כ בְּדַעְתּוֹ תְּהוֹמֹת נִבְקְעוּ וְשִׁחֲקִים יִרְעֹפוּ־מִל: כא בְּנֵי אֱלֹהִים מְעִינֵיךְ נֹצֵר תְּשִׁיחַ וּמוֹמָה: כב וַיְהִי חַיִּים לְנִפְשֶׁךָ וְחֵן לְגִרְגְּרֹתֶיךָ: כג אִז תִּלְךְ לְבַטַח דְּרָכָךְ וְיִרְגַלְךָ לֹא תִגּוֹף: כד אִם־תִּשְׁכַּב לֹא־תִפְחָד וְשִׁכְבְּתָ וְעִרְבָה שְׁנֵתֶךָ: כה אִל־תִּירָא מִפְּחָד פְּתָאֵם וּמִשֹּׁאֵת רִשְׁעִים פִּי תִבֹּא: כו פִּי־יְהוָה יִהְיֶה בְּכַסְלֶךָ וְשֹׁמֵר רְגְלֶךָ מִלִּבְד: כז אִל־תִּמְנַע־טוֹב מִבְּעִלְיֹו בְהִיּוֹת לְאֵל (יֵדִיךְ) יֵדֶךָ לַעֲשׂוֹת: כח אִל־תֵּאמֶר (לְרַעֲיֶךָ) לְרַעֲדֶךָ | לָךְ וְשׁוֹב וּמֹחֵר אִתְּךָ וְיֵשׁ אִתְּךָ: כט אִל־תִּתְרַשׁ עַל־רַעֲךָ רַעְיָה וְהוֹאִיוֹשֵׁב לְבַטַח אִתְּךָ: ל אִל־תִּרְוֹב (תִּרְוֹב) תִּרְיֹב עִם־אֲדָם חָמָס אִם־לֹא גִמְלֶךָ רַעְיָה: לא אִל־תִּקְנָא בְּאִישׁ חָמָס וְאִל־תִּבְחָר בְּכָל־דְּרָכָיו:

רש"י

שאתה כסיל בהן כך מצאתי בירושלמי: (כז) אל תמנע טוב מבעליו. אם ראית חבריך חפץ להטיב לעניים אל תמנעוהו: בהיות לאל ידך. להחדילו, ד"א אל תמנע טוב מבעליו, אל תמנע צדקה מן העני, בהיות לאל ידך לעשות צדקה שמא יבוא יום ואין לאל ידך: (כח) וכן אל תאמר לרעך. לעני: ויש אתך. מה שתתן לו, ורבותינו פירשו לך ושוב על שכן שכיר: (כט) אל תחרוש על רעך. אל תחשוב ואינו זו ממשמעות חרישה מה דרך החורש מכין מקום לזמן הזריעה אף החושב רעה מכין מקום תחבולות בלבו איך יעמוד ויעשנה: (ל) אל תריב עם אדם. להתלונן עליו: אם לא גמלך רעה. שעבר על המצוה הכתובה בתורה ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יט) ומי שהוא רשע רשאי אתה לשונאו: (לא) אל תקנא באיש חמס. לעשות כמעשיו אם תראהו מצליח:

מצודת ציון

(יח) מאושר. משובח כמו אשרי האיש (שם א): (כ) ירעפו. יטיפו כמו יערוף כמטר לקחי (דברים לג): (כא) ילזו. ענין הטיה והסרה: (כג) תגוף. ענין הכאה כמו פן תגוף באבן רגליך (תהלים צא): (כד) וערבה. ענין חתיקות כמו וערבה לה' מנחת (מלאכי ג): (כה) ומשואת. ענין חושך כמו אמש שואה ומשואה (איוב לא): (כו) בכסלך. ענין בטחון ותקוה כמו אשר יקוט כסלו (שם ח): (כז) לאל. ענין כח ואמצות: (כט) תחרוש. ענין מחשבה כמו חורשי און (שם ד):

סיבה להביא חיים לנפשך ולהלביש צוארך בהן: (כג) או. כשתהיה נשמר במעשה ובמחשבה אז תלך לבטח בדרכיך כי אין מחיריך: לא תגוף. לא תכה באבני מכשול המושלכים בדרך ר"ל לא תאונה אליך רעה: (כד) וערבה שנתך. כדרך הישן בוטח מבלי פחד: (כה) אל תירא. כי לא תבא אליך: כי תבא. כאשר תבא חשכת הרשעים לא תירא מזה כי לא תגע בכ לרעה: (כו) בכסלך. במה שתבטח ותקוה אליו והוא ישמור רגלך מן הלכידה: (כז) מבעליו. מבעל הטובה ר"ל ממי שבא לקבל הטובה: בהיות. בעת היות כח בידך לעשות הטובה: (כח) לרעך. המבקש הטובה: לך ושוב. לך היום ושוב למחר ואז אתן את שאלתך: יש אתך. דבר הטוב יש עמך ותוכל לתת מיד: (כט) והוא. הלא הוא יושב אתך לבטח ר"ל בוטח בכ כאיש על רעהו ולמה תחשוב עליו רעה: (ל) גמלך רעה. גם תחילת המעשה נקרא במקרא בלשון גמול וכן ואם גומלים אתם עלי (ויאל ד): (לא) באיש חמס. בהצלחת איש חמס:

מצודת דוד

(יח) למחזיקים בה. להאוחזים בה היא להם לעץ חיים כי בעבורה ישיג החיים. ותומכיה. התומך אותה בגדרים וסייגים הוא משובח: (יט) בחכמה. באמצעות חכמת התורה ברא העולם: בתבונה. תבונת התורה: (כ) בדעתו. בדעת התורה נבקעו תהומותיהם המעיינות הנובעים מתחת: ושחקים. מוסב על בדעתו לומר בדעת התורה יטיפו השמים טל: (כא) אל ילזו. הואיל וחשובה היא כ"כ מהראוי שאל יסורו מנגד עיניך: נצור תושיה ומזמה. ר"ל שמור התורה במעשה ובמחשבה: (כב) ויהיו. שמירת המעשה והמחשבה יהיו

ו כביצה שאמרו – לא גדולה ולא קטנה אלא בינונית. רבי יהודה אומר: מביא גדולה שבגדולות וקטנה שבקטנות, ונותן לתוך המים וחולק את המים. אומר רבי יוסי: וכי מי מודיעני איזוהי גדולה ואיזוהי קטנה? אלא הכל לפי דעתו של רואה.

ז כגרוגרת שאמרו – לא גדולה ולא קטנה אלא בינונית. רבי יהודה אומר: הגדולה שבארץ ישראל, היא הבינונית שבמדינות.

ח בזית שאמרו – לא גדול ולא קטן אלא בינוני, זה אגורי. בפעורה שאמרו – לא גדולה ולא קטנה אלא בינונית, זו מדפריית. בעדשה שאמרו – לא גדולה ולא קטנה אלא בינונית, זו מצרית. כל המטלטלין מביאין את הטמאה בעבי המרדע – לא גדול ולא קטן אלא בינוני. איזה הוא בינוני? כל שהקפו טפח.

ט האמה שאמרו – באמה הבינונית ושתי אמות היו בשושן הבירה: אחת על קרן מזרחית צפונית, ואחת על קרן מזרחית דרומית; שעל קרן מזרחית צפונית היתה יתרה על של משה חצי אצבע; שעל קרן מזרחית דרומית

פירוש ברטנורא

ו כביצה שאמרו. גבי טומאת אוכלים, שאין מטמאין בפהות מכביצה: ונותן לתוך המים. ממלא כוס מים, ונותן לתוכו גדולה שבגדולות וקטנה שבקטנות, וחולק המים היוצאין לשני חלקים, והחלק האחד הוא שיעור ביצה: וכי מי מודיעני. כלומר, כשלווק גדולה שבגדולות שמא יש יותר גדולה הימנה. וכן קטנה שבקטנות שמא יש יותר קטנה ממנה: הכל לפי דעתו של רואה. לפי אומד דעתו שהיא בינונית למראה עיניו. והלכה כר' יוסי:
ז כגרוגרת שאמרו. להוצאת שבת ולשיתופי מבואות. ואין הלכה כר':

ח בזית שאמרו. כגון כזית מן המת ומן הנבלה שמתמא, ורוב שיעורים שבתורה בכזית: אגורי. ששמנו אגור בתוכו: כשעורה שאמרו. עצם כשעורה: כעדרשה שאמרו. שרץ מטמא ככעדרשה, ומחיה ככעדרשה: מביאין טומאה. על אדם הנושא: בעובי המרדע. דהיינו מלמד הבקר. ועביו אצבע ושליש אצבע בגדול, שהם שתי אצבעות בקטנות. שהטפח ארבע אצבעות בגדול, שהם שש אצבעות קטנות. ונמצא הקפו טפח. שכל שיש ברחבו טפח יש בהקפו שלשה טפחים. וגזרו על שיש בהקפו טפח, אמו על שיש בעביו טפח שהוא מביא את הטומאה מן התורה:

ט האמה שאמרו. לענין שבת ועירובין וסוכה ומרות וכלאים: באמה בינונית. היא אמה בת ששה טפחים. דאיכא אמה בת המשה [קטנה ממנה], ואיכא אמה גדולה בת ששה ואצבע. ואמה בת ששה היא הבינונית: שתי אמות. שתי מרות שבהן מודדים האמות, וכל אחת מהן אמה: בשושן הבירה. חדר

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ו

כביצה – כשיעור ביצה, שאמרו – חכמים, כגון לענין טומאת אוכלים, שאין אוכלים טמאים מטמאים אוכלים אחרים אלא אם כן יש באוכלים הטמאים כשיעור ביצה, לא גדולה ולא קטנה אלא בינונית – אין משערים לא בביצה גדולה ולא בביצה קטנה אלא בביצה בינונית. רבי יהודה אומר: מביא גדולה שבגדולות – ביצה הגדולה ביותר, וקטנה שבקטנות – וביצה הקטנה ביותר, ונותן לתוך המים – לתוך כלי מלא מים, וחולק את המים היוצאים מן הכלי (שהם כשיעור שתי הביצים) לשני חלקים, וכל חלק שיעורו כביצה בינונית. אומר רבי יוסי: וכי מי מודיעני איזוהי גדולה ואיזוהי קטנה – כשכא להכניס במים ביצה גדולה וביצה קטנה, מי יודע איזו היא גדולה שבגדולות ואיזו היא קטנה שבקטנות? אלא הכל לפי דעתו של רואה – לפי אומד דעתו, ביצה הנראית בעיניו שהיא בינונית. והלכה כרבי יוסי.

באור משנה ז

כגרוגרת שאמרו – כגון לענין הוצאה בשבת ששינו (שבת ז, ד): "המוציא אוכלים כגרוגרת, חייב", וכן לענין עירובי חצרות ושיתופי מבואות, שכל אחד צריך ליתן כגרוגרת (עיין עירובין ז, ח). לא גדולה ולא קטנה אלא בינונית – אין משערים לא בגרוגרת גדולה ולא בגרוגרת קטנה אלא בגרוגרת בינונית. רבי יהודה אומר: הגדולה שבארץ ישראל, היא הבינונית שבמדינות – אחרות. ויש גורסים בדברי רבי יהודה: הקטנה שבארץ ישראל היא הבינונית שבמדינות ("תפארת ישראל").

באור משנה ח

בזית שאמרו – ברוב שיעורי התורה, לא גדול ולא קטן אלא בינוני – אין משערים לא בזית גדול ולא בזית קטן אלא בזית בינוני, זה אגורי – מין זית ששמו "אגורי". ובגמרא (ברכות א, ט) מבואר: "למה נקרא שמו 'אגורי'? ששמנו אגור בתוכו", כלומר שאינו פולט את שמנו כשכבים עליו גשמים, מה שאין כן שאר היתים שפולטים

את שמנם בגשמים (הגר"א לפי הידושלמי). בפעורה שאמרו – שעצם כשעורה מן המת מטמא במגע ובמשא (ענין לעיל א, ד). לא גדולה ולא קטנה אלא בינונית – אין משערים לא בשעורה גדולה ולא בשעורה קטנה אלא בשעורה בינונית, זו מדפריית – מין שעורים הנקרא "שעורה מדברית". בעדשה שאמרו – כגון בשרץ מת שמתמא כעדרשה, וכצורת שיעור "מחית בשר חי" כעדרשה (נגעים ז, ו). לא גדולה ולא קטנה אלא בינונית – אין משערים לא בעדרשה גדולה ולא בעדרשה קטנה אלא בעדרשה בינונית, זו מצרית – מין עדשים הנקרא "עדרשה מצרית". כל המטלטלין מביאין את הטמאה בעבי המרדע – מיטלטלים המאהילים בראשם האחד על המת ובראשם האחר על דברים טהורים, מטמאים את הדברים הטהורים אם עוביים של המיטלטלים המאהילים הוא כעובי המרדע, היינו מלמד הבקר, לא גדול ולא קטן אלא בינוני – לא כעובי מרדע גדול ולא כעובי מרדע קטן אלא כעובי מרדע בינוני. איזה הוא בינוני – מרדע בינוני? כל שהקפו טפח – ארבע אצבעות האגודל (כ"ט ט"ו). והרי שעוביו (היינו הקוטר) שליש טפח (כ"ב טנטימטרים: עיין משנה עירובין א, ה); וכיון שיש בעוביו טפח מביא את הטומאה מן התורה, לפיכך גזרו חכמים בדבר שיש בהיקפו טפח משום דבר שיש בעוביו טפח.

באור משנה ט

האמה שאמרו – כגון לענין שבת ("המעביר ארבע אמות ברשות הרבים"). תחום שבת (עיין עירובין ז, א; ג), סוכה, כלאים ועוד, באמה הבינונית – מודדים אותה, שהיא בת ששה טפחים; לא באמה קטנה שהיא בת חמישה טפחים ולא באמה גדולה שהיא בת ששה טפחים וחצי אצבע, או בת ששה טפחים ואצבע. ושתי אמות היו בשושן הבירה – בחדר שהיה בנוי על השער המזרחי של הר הבית, שעליו היתה מצורת שושן הבירה, אחת על קרן מזרחית צפונית, ואחת על קרן מזרחית דרומית – מידת אמה אחת היתה על קרן מזרחית צפונית, ומידת אמה אחת על קרן מזרחית דרומית; שעל קרן מזרחית צפונית, היתה יתרה על של משה – על האמה

היתה יתרה עליה חצי אצבע, נמצאת יתרה על של משה אצבע. ולמה אמרו אחת גדולה ואחת קטנה? אלא שהאמנין נוטלין בקטנה ומחזירין בגדולה, כדי שלא יבואו לידי מעילה. רבי מאיר אומר: כל האמות היו בינוניות, חוץ ממזבח הזהב והקרן והסוכב והיסוד. רבי יהודה אומר: אמת הבנין ששה טפחים, ושל כלים חמשה.

יא ויש שאמרו במדה דקה: מדות הלח והיבש שעורן באימלקי – זו מדברית. ויש שאמרו הכל לפי מה שהוא אדם: הקומץ את המנחה, והחופן את הקמרת, והשותה כמלא לגמיו ביום הפפורים, וכמוזן שתי סעודות לערוב. מוזנו לחל אכל לא לשבת, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: לשבת אכל לא לחל. אלו ואלו מתבנין לתקל.

פירוש ברטנורא

אחד בניו על שער מורחי של עזרה, ועליו שושן הכורה מצוירת, כדי שתהא עליהם אימת מלכות: על של משה. על אמה בת ששה טפחים: שהאומנין נוטלים בקטנה. שהיה הנוכח מתנה עם האומנים כך וכך אמות בנין תעשו לברק הבית מאמות של משה בכך וכך דמים, ומחזירים לו במדת האמה היתרה עליה אצבע, כדי שיוספו משלהם על תנאם, פן יפתחו ונמצאו באין לידי מעילה שנהנו מן ההקדש. ולמה שתיים, חדא לכספא ודהבא, שכשמתנים עם צורפי זהב וכסף לעשות טבלה בת ארבע וחמש אמות באמה של משה, מחזירים למדה היתרה עליה חצי אצבע, לא למדה היתרה עליה אצבע, לפי שאומנות יקרה היא ואין מפסידין אותן כל כך:

יב כל האמות היו בינוניות. באמה בת ששה: חוץ ממזבח הזהב. שהיה אמה על אמה: והקרן, של מזבח הנחושת. שהיו לו על ארבע פנותיו ארבע אבנים של אמה גובה ואמה על אמה עובי, ואותה אמה היתה באמה בת חמשה: והסוכב והיסוד. של מזבח הנחושת. ובפרק ג' דמסכת מדות הן מפורשים: אמת בנין. כגון חומת הבית ומזבח העולה: אמת כלים. כגון ארון ושלחן ומזבח הזהב. והלכה כר' מאיר:

יא במדה דקה. של מדבר קרויה מדה דקה. לפי שיש מדבריות ירושלמיות וצפורית, ומדברית קטנה שבכולן: מדות הלח. הן וחצי הין: והיבש. עשורן וחצי עשורן: באימלקי. במדה של איטליאה של יון. וזו היא מדברית שהיתה בימי משה: כפי מה שהוא אדם. בין קטן בין גדול: קומץ המנחה. דכתיב (ויקרא ב') וקמץ ממנו מלוא קמצו: וחפני קמורת. של יוה"כ, דכתיב (שם מ"ז) ומלא חפני קמורת סמים דקה: כמלא לזוגיו. אם שתה מלוא לזוגיו ביוה"כ חייב. ולפי לזוגיו של שותה משערינן: כמזון שתי סעודות לעירוב. עירובי תחומין אינו בכחות ממזון שתי סעודות: מוזנו לחול. כמזון לשתי סעודות של

משניות מבוארות – קהתי

אל שפתה סביב זרת האחד, וזה גב המזבח"; "וחיקי האמה" – זה יסוד, "ואמה רוחב" – זה סוכב, "וגבולה אל שפתה סביב" – אלו הקרנות, "וזה גב המזבח" – זה מזבח הזהב; כל אלו באמה בת חמישה טפחים, אבל שאר המידות באמה בת ששה טפחים (ענין "אליהו רבא" וענין "תוספות יום טוב"). רבי יהודה אומר: אמת הבנין – האמה שבנו על פיה את בנייני המקדש, כגון חומת הבית ומזבח החיצון, ששה טפחים – היתה של ששה טפחים; ושל כלים – האמה של כלי המקדש, כגון הארון והשלחן ומזבח הזהב, חמשה – היתה של חמישה טפחים. ברם, לדעת רבי מאיר, אף של כלים היתה בששה טפחים, חוץ ממזבח הזהב, כמו ששינו לעיל. והלכה כרבי מאיר.

באור משנה יא

ויש שאמרו – חכמים, במדה דקה – שמודדים במידה הקטנה; מדות הלח והיבש – שהיו במקדש, כגון ההין וחצי ההין לשמן ויין, והעשורן וחצי העשורן לסולת, שעורן פאיטלקי – במידה האיטלקית (כפי אותן המידות שנהגו אז בארץ איטליה). זו מדברית – וזו היתה שווה למידה שהיתה במדבר בימי משה, שהיא המידה הקטנה (שכן גדולה ממנה המידה הירושלמית, וגדולה מהירושלמית המידה הצפורית). ויש שאמרו הכל לפי מה שהוא אדם – שמודדים לפי גודל איבריו של האדם: הקומץ את המנחה – שכתוב בו (ויקרא ב, ב): "מלא קמצו". מלוא הקומץ שלו; והחופן את הקטרת – ביום הכיפורים, שנאמר בו (ויקרא טז, יב): "ומלא חפני קמורת סמים דקה"; והשותה כמלא לגמיו ביום הפפורים – שהוא חייב, והרי משערים לפי לזוגיו של השותה; וכמוזן שתי סעודות לערוב – מזון שאדם אוכל בשתי סעודות הוא השיעור שאדם זה צריך להניח בשביל עירוב תחומים שלו, מוזנו לחל – מזון כשיעור שתי סעודות של חול, אכל לא לשבת – לא כשיעור שתי סעודותיו של שבת, דברי רבי מאיר – כמו שנבאר טעמו להלן. רבי יהודה אומר: לשבת אכל לא לחל – מזון כשיעור שתי סעודותיו של שבת ולא של חול. אלו ואלו – נוסח אחר: וזה – מתבנין לתקל – כל אחד מהם מתכוון למעט בשיעורי העירוב. רבי מאיר סובר, שבשבת אוכל אדם יותר מבהול, לפי שמאכלי השבת טעמים

שהיתה בימי משה, והיא היתה בת ששה טפחים, חצי אצבע – כלומר שהיתה בת ששה טפחים וחצי אצבע; שעל קרן מזרחית דרומית, היתה יתרה עליה – על מידת האמה שבקרן מזרחית צפונית – חצי אצבע, נמצאת יתרה על של משה אצבע – שהיתה בת ששה טפחים ואצבע. ולמה אמרו – חכמים, שצריכים שתי מידות אמה, אחת גדולה ואחת קטנה – מידת אמה גדולה למקדש, שהיא בת ששה טפחים וחצי אצבע או בת ששה טפחים ואצבע, ומידת אמה קטנה של ששה טפחים? אלא שהאמנין נוטלין בקטנה – היו מתחייבים לעשות את מלאכתם להקדש לפי האמה הקטנה, היינו לפי האמה של משה, שהיא בת ששה טפחים, ומחזירין בגדולה – והמלאכה שעשו היו מחשבים להקדש לפי מידת האמה הגדולה, היתירה בחצי אצבע או אצבע, היינו הכלים שעשו מכסף ומזהב היו מחזירים במידה היתירה חצי אצבע, לפי שאומנות יקרה היא, ואין מפסידים אותם כל כך, ומה שעשו בבנין היו מחזירים במידה היתירה אצבע (גמרא מנחות צח, א), כדי שלא יבואו לידי מעילה – שלא יפתחו כלום ממלאכתם, ונמצאו נהנים מן ההקדש ובאים לידי מעילה; הלכך החזירו במידה היתירה, כדי שיוספו משלהם על מה שהתחייבו לעשות ולא יבואו לידי מעילה.

בתוספות (מנחות צח, א) מבואר, שמה ששינו במשנתנו: "כדי שלא יבואו לידי מעילה". לאו דוקא, שהקדש שווה מנה שחללו על שווה פרוטה מחולל, אלא שלא היו רוצים ליהנות משל הקדש (ענין "תוספות יום טוב" ו"משנה אחרונה" כא).

באור משנה י

רבי מאיר אומר: כל האמות היו בינוניות – שהן של ששה טפחים, חוץ ממזבח הזהב – שהיה אמה על אמה, והקרן – וכל קרן מקרנות המזבח החיצון, שהיתה אמה על אמה ברום אמה, והסוכב – בליטת הריבוע האמצעי של המזבח, שהיתה גבוהה חמש אמות ורחבה אמה, והיסוד – בליטת היסוד של המזבח, שהיתה גבוהה אמה ורחבה אמה (ענין מידות ג, א). כל אלה היו באמה של חמישה טפחים. ובגמרא (עירובין ד, א; מנחות צח, א) למדים זה מפסוק (ויחזקאל מג, יג): "ואלה מדות המזבח באמות, אמה (של חמישה טפחים) אמה וטופח (היינו של ששה טפחים). וחקי האמה, ואמה רוחב, וגבולה

רבי שמעון אומר: משתי ידות לכפר, משלש לקב. רבי יוחנן בן ברוקה אומר: מכפר בפנדיון מארבע סאין בסלע. יב ויש שאמרו במדה גסה: מלא תרוד רקב – במלא תרוד גדול של רופאים; וגרים נגעים – בגרים הקלקי; האוכל ביום הפפורים ככותבת הגסה, כמוה ונגרעניתה; ונדודות יין ושמן – שעורן בפיקה גדולה שלהן; ומאור שלא נעשה בידי אדם – שעורו במלא אגרוף גדול; זה הוא אגרופו של בן בטיח. אמר רבי יוסי: ישנו פראש גדול של אדם; ושעורו של אדם – שעורו במלא מקדח גדול של לשפה, שהוא בפנדיון האיטלקי, וכסלע הנירונית, וכמלא נקב שפעל.

פירוש ברטנורא

חול שאוכל מעט, ולא כמזון שתי סעודות של שבת דאכיל מפי משום דבסיס תבשיליה, ורווחא לכסומי שכיח: לשבת אבל לא לחול. דאדרכה, שתי סעודות של שבת פחותים משתי סעודות של חול, כיון דבשבת סעיד שלש סעודות אינו מרבה לאכול בכל סעודה: ואלו ואלו מתבוינים להקל. כל אחד מהן מתכוין למעט בככר של עירוב: משתי ידות לכפר משלש לקב. די לעירוב בשתי ידות של ככר של שלש ככרות לקב. נמצא ככר שלם שלישית הקב, ושתי ידותיו היו ככר של עירוב: מכפר בפנדיון. ככר הלכות בפנדיון מן הנחתום כשנמכרים ארבעה סאין בסלע. וארבעה סאין הן עשרים וארבע קבין שכל סאה היא ששה קבין, והסלע הוא ארבע דיגיים והדיג ששה מעין, נמצא הסלע עשרים וארבע מעין, ונמצאו כ"ד קבין לב"ד מעין קב לכל מעה, והמעה שני פונדיונים, הרי הככר הנמכר בפנדיון הוא חצי קב. אבל מפני שהחנוני רוצה להשתכר, ויציאת האפיה והטחינה, לא יהיה הככר הנמכר בפנדיון כשנמכרים ארבע סאין בסלע אלא רובע קב, והרובע האחר הולך בכשר החנוני ויציאת האפיה והטחינה. הרי ככר הלכות בפנדיון הוא רובע הקב והיינו ששה ביצים, והוא שיעור שתי סעודות, והיינו ככר של עירוב. וכן הלכה:

יב מלא תרודו רקב. מלא כף עפרורית מן המת אחר שכלה כל ליחות שבו: מלוא תרוד גדול של רופאים. שהוא גדול משאר תרודים. ושעורו מלא הפנים: בגרים הקלקי. כחצי פול הבא ממקום ששמו קלק, והפולים שבו גדולים משאר פולים. ושעור מקום גרים הקלקי תשע עדשות שלש על שלש מרובעות. ומקום ערשה, ארבע ערות, נמצא מקום הגרים שלשים ושש ערות: כותבת הגסה. גדולה משאר תמרים. ושעורה מעט פחות מכביצה: כמוה ובגרעניתה. שצריך למעך חללה: ונדודות יין ושמן. של עור שניקבו, שיעור הנקב שלהן, כפיקה גדולה. שמשוימים בפלך כשהנשים טוות בו: ומאור. כמין חלון שממנו האורה נכנסת לבית: שלא נעשה בידי אדם. כגון חור שחררוהו מים או שרצים, או שנפל העפר מאליו ונעשה שם נקב, ואם לא חשב עליו לתשמש או למאור, שיעורו להביא את הטומאה מאהל המת לבית לדרך הנקב, כאגרופו של בן אבטיח. דהיינו אדם ידוע אצלם, וכן במיח שמו, שהיה אגרופו גדול: ושעורו של אדם. שעשאו אדם להכניס את האורה: נירונית. מטבע של נירון קיסר: במלוא נקב שבעול. מלוא מקדח של לשכה. ופנדיון האטלקי וסלע הנירונית ומלוא נקב שבעול, כולן שיעור אחד להן, ויש מקומות שהיו יודעים באחד מהן ולא באחר, הלכך תנינהו לכולהו:

משניות מבוארות – קהתי

ב אור משנה יב

ויש שאמרו – חכמים, במדה גסה – שמודיים במידה הגדולה: מלא תרודו רקב – מלוא כף גדולה מעפר רקבין של מת מטמא אף באוהל, ושיעור התרוד, במלא תרוד גדול של רופאים – שנותנים בתוכו את סממניהם, והוא מחזיק מלוא חפניים של אדם בינוני; וגרים נגעים – שאין הנגע מטמא אלא אם כן הוא גדול כגריס, שהוא חצי פול, ושיעורו בגרים הקלקי – כגריס גדול הבא מארץ קיליקיה שבאסיה הקטנה (רח"א); האוכל ביום הפפורים ככותבת הגסה – כשיעור תמרה גדולה, כמוה ובגרעניתה – כפי שהיא עם גרעניה, והיא פחות מעט מ"כביצה", חייב (משנה יומא פ. א. ב): ונדודות יין ושמן – שניקבו, שעורן – להיטהר, כפיקה גדולה שלהן – אם הנקב גדול כמו הכדור הגדול שהיו מכניסים בו (עיין "תפארת ישראל"; ועיין ברטנורא, שאינו גורס "שלהן", ומפורש: כפיקה גדולה שנותנים בפלך כשהנשים טוות בו); ומאור – כמין "חלון" שדרכו נכנס האור לבית, שלא נעשה בידי אדם – כגון חור שנעשה בקיר על ידי מים או שרצים, שעורו – להביא את הטומאה מאהל המת לחדר אחר, במלא אגרוף גדול – שאם המאור גדול כאגרוף גדול, הריהו מביא את הטומאה, זה הוא אגרופו של בן בטיח – אדם שהיה ידוע להם כבעל אגרוף גדול. אמר רבי יוסי: ישנו פראש גדול של אדם – שיעור אגרוף גדול הוא כשיעור ראש גדול. ושעורו של אדם – ומאור שנעשה בידי אדם, להכניס את האור לבית, שעורו – להביא את הטומאה מאהל המת, במלא מקדח גדול של לשפה – מקדח שמשתמשים בו בלשכת בית המקדש לנקב בו נקבים, שהוא בפנדיון האיטלקי, וכסלע הנירונית – או כסלע שטבע נירון קיסר, וכמלא נקב שפעל – או כגודל הנקב שבעול; כל אלה גדלים שווה, אלא שהיו מקומות שידעו לשער באחד מהם ולא באחר. והוא פחות ממלוא אגרוף גדול, שהואיל והמאור נעשה בידי אדם הריהו חשוב אף בפחות ממלוא אגרוף.

ומעוררים תיבון, הלכך מיקל הוא לגבי העירוב וקובע שיעורו לפי סעודות של חול. ורבי יהודה סובר: הואיל ובשבת אוכל אדם שלוש סעודות, אינו מרבה לאכול בכל סעודה, ושתי סעודות של חול הן, איפוא, יותר משתי סעודות של שבת, הלכך בא להקל בעירוב וקובע שיעורו לפי שתי סעודות של שבת (רש"י; ברטנורא). ויש מפרשים, שמשערים שתי הסעודות בפת בלבד, ומכאן טעמו של רבי מאיר, שבסעודת שבת, שיש בה מיני מאכלים הרבה, אוכל אדם עמהם פת יותר מבסעודת חול, ולכן הוא משער בסעודות חול. ורבי יהודה סובר, שבסעודת שבת אוכל אדם פת פחות מבסעודת חול, לפי שהוא מלא כרסו במיני תבשיל ומעדנים, ולפיכך הוא משער בסעודות שבת (עיין באורנו למשנה עירובין פ. א. ב). רבי שמעון אומר: משתי ידות לכפר, משלש לקב – שתי סעודות הן שני שלישים של כיכר, כשעושים שלוש כיכרות מן הקב. נמצא שכיכר היא משליש הקב (כשיעור 8 ביצים), ושני שלישי כיכר (כשיעור 5 ביצים) הם מזון שתי סעודות של עירוב. רבי יוחנן בן ברוקה אומר: מכפר בפנדיון מארבע סאין בסלע – שתי סעודות הן מכיכר לחם הנקנית בפנדיון בשעה שארבע סאין חטים נמכרות בסלע. ארבע סאין הן עשרים וארבעה קבים (שס"טאה 6 קבים), והסלע היא ארבעים ושמונה פונדיונים, נמצא שקב נמכר בשני פונדיונים, וכיכר הנקנית בפנדיון היא מחצי קב חטים (כשיעור 12 ביצים). ברם, בגמרא (עירובין פב, ב) מבואר, שיש לנכות מזה מחצה, מה שהחנוני נוטל להוצאות הטחינה והאפייה ושכר טרחתו, ונמצא שהכיכר הנקנית בפנדיון אין מידתה אלא רבע הקב (כשיעור 6 ביצים). והוא מזון שתי סעודות לדעת רבי יוחנן בן ברוקה. וכן הלכה.

בענין ששינו במשנתנו: "והשוותה נמלוא לוגמיו ביום הניפורים", מובא בתוספות רבי עקיבא איגר: "גם לענין קידוש הדין כן, שצריך שיתעום כמלוא לוגמיו, כפי מה שהוא אדם" (תוספות יומא פ, א; פסחים קז, א). בטעם המחלוקת של רבי מאיר ורבי יהודה, אם מזונו לחול או מזונו לשבת, כותב בעל "תפארת ישראל", שיעקר מחלוקתן היא, שלדעת רבי מאיר, הואיל ומניחים העירוב בחול לפיכך משערים בסעודת חול, שהרי בשעת חול צריך שיקנה העירוב; ולדעת רבי יהודה, הואיל ולצורך שבת מניחו לפיכך משערים בסעודת שבת.

יג כל שפנים טהור, חוץ מקבל המים, מפני שהוא בורח ליבשה; דברי רבי עקיבא. העושה פלים מן הגדל פים וחבר להם מן הגדל בארץ, אפילו חוט, אפילו משיחה, דבר שהוא מקבל טמאה – טמא.

יד ויש פמה שנברא ביום הראשון טמאה, בשני אין בו טמאה, בשלישי יש בו טמאה, ברביעי ובחמישי אין בהם טמאה, חוץ מפנה העזו וביצת נעמית המצפה. אמר רבי יוחנן בן נורי: מה נשתנה פנה העזו מפל הפנפים? וכל שנברא ביום הששי – טמא.

זו העושה פלי קבול מקל מקום – טמא. העושה משפב ומושב מפל מקום – טמא. העושה פים מעור המצה, מן הנר – טמא. הרמון, האלון והאגוז, שחקקים התינוקות למוד בהם את העפר, או שהתקינום לכף מאזנים – טמא, שיש להם מעשה ואין להם מחשבה.

פירוש ברטנורא

יג כל שבים טהור. כל בריות שבים אם עשה מעורן כלים אין מקבלין טומאה, דכתיב (ויקרא י"א) או בגד או עור או שק, מה בגד מן הגדל מן הארץ אף עור מן הגדל מן הארץ: חוץ מקבל המים. לפי שכל שאר בריות שבים אין אחד מהם בורח ליבשה כשבאים לצוד אותם, אלא כלב הים בלבד, הלכך היו בכלל עורות היבשה, ואם עשה כלי מעורו מקבל טומאה. והלכה כרבי עקיבא: אפילו חוט אפילו משיחה. ובלבד שיחברנו לו בדרך שאם היו שניהם מן הגדל בארץ מחוכרים בחבור כזה היה טמא האחד כשנמצא הכיור:

יד יש במה שנברא ביום הראשון טמאה. הכי קאמר, יש דברים שנבראו ביום ראשון שהעושה כלים מהם יש בהם טומאה, כגון הארץ שנבראת ביום ראשון, וכלי חרס הנעשים ממנה טמאים: **בשני אין בו טמאה.** שבו נברא רקיע ואין בו טומאה: **בשלישי.** נבראו אילנות, וכלי עץ הנעשים מהם מקבלים טומאה: **ברביעי.** נתלו המאורות, ואין בהם טומאה: **בחמישי.** עופות ודגים, ואם עשה מהן כלים אין מקבלים טומאה: **חוץ מפנה העזו.** כגף העוניה. דרבנן גזרו טומאה בכלים הנעשים ממנה, דאתי לאחלופי בשאר כלים: **וביצת הנעמית המצופה.** בת הוענה מתרנגולין נעמיתא. ורבנן גזרו טומאה בביצתה כשהיא מצופה, כיון דכלא ציפוי נמי עומדת. אבל בשאר ביצים, אפילו במצופה לא גזרו, כיון דבאינה מצופה לא קיימא כלל: **כל שנברא ביום הששי טמא.** חיות ובהמות ושרצים ואדם, אם עשה כלים מעצמותיהן או מעורותיהן מקבלים טומאה:

טו העושה כלי קבול מכל מקום. ואפילו לא עשאו ראוי לקבל אלא משהו: **משפב ומושב מכל מקום.** לישיבה מועמת. כגון שהיה נשען או נתלה בו: **מעור המצה.** דלא מליח ולא קמחו ולא עפיץ: **ומן הניר.** העשוי מעשבים: **יש לוח מעשה.** כיון שחקקים: **ואין להם מחשבה.** אם חשבו למוד בהן עפר כמות שהן חקקים מאלוהו ולא עשו בהן מלאכה, אין מחשבתן מביאת לידו טומאה:

משניות מבוארות – קהתי

פן נורי: מה נשתנה פנה העזו מפל הפנפים – אלא כל הכנפיים שוות, שאם הן בנות קיום, הכלים העשויים מהן, אם יש להם בית קיבול כל שהוא, הרי הם מקבלים טומאה; וכל שנברא ביום הששי, טמא – שבים הששי נבראו בהמות וחיות ושרצים ואדם, והכלים הנעשים מעצמותיהם או מעורותיהם מקבלים טומאה.

בעל "משנה אחרונה" כותב, שלא נתפרש, מה באה משנה זו כולה להשמיענו, שהרי אין בה חידוש אלא בכנה העזו וביצת נעמית, ולמה תלה אותן בימי הבריאה? והלא יכולה היתה המשנה לשנות: כלים מעצמות העוף טהורים חוץ מכנה העזו וביצת נעמית? וצריך לומר, שלשם סימן סתם נשתנה המשנה, שימי הבריאה יהיו לך סימן לטמאים ולטהורים.

באור משנה טו

העושה פלי קבול מקל מקום – ואפילו אינו ראוי לקבל אלא משהו (ברטנורא); **ויש מפרשים,** שזה מוסב על המפורט להלן: "העושה כיון מעור המצה, מן הניר". כלומר העושה כלי קיבול אפילו מעור המצה וכו', כמבואר להלן, **טמא –** הרי הוא מקבל טומאה. **העושה משפב ומושב מפל מקום –** לכל שכיבה או ישיבה שהיא, כגון להישען עליו, **טמא –** הרי הוא מקבל טומאה. **העושה פים מעור המצה –** מעור שעדיין לא עובד ("לא מליח ולא קמחיח ולא עפיץ"). **מן הניר –** העשוי מעשבים, **טמא –** מקבל טומאה, הואיל והוא דבר של קיימא. **הרמון, האלון –** פרי עץ האלון – **והאגוז, שחקקים התינוקות –** לעשות מהם כלי משחק, כגון למוד בהם את העפר, או שהתקינום לכף מאזנים – שקשרו בהם חוטים ועשאו כמאזנים, **טמא –** הרי הוא מקבל טומאה, **שיש להם –** לתינוקות – **מעשה –** שעל ידי המעשה שעשו, החקיקה או התיקון, בשביל שיהיו כלי משחק, נעשו כלים לקבל טומאה, **ואין להם מחשבה –** אבל אם מצאו קליפות חקוקות וחשבו עליהם למוד בהם את העפר, ולא עשו בהם מעשה לעשותם כלי, אינם מקבלים טומאה (עיין רש"י חולין יג, א). ברם, כבר דעת שניי להלן (כת, ט): "כל הכלים יורדים לידי טומאתם במחשבה".

באור משנה יג

כל שפנים טהור – העושה כלים מעור או מעצמות של הבריות שבים, או מדרכים הגדלים בים, אינם מקבלים טומאה, שנאמר (ויקרא יא, לב): "או בגד או עור" – מקיש הכתוב עור לבגד, מה בגד מן הגדל על הארץ, אף עור מן הגדל על הארץ (תורת כהנים). **חוץ מקבל המים –** שהעושה כלים מעורו או מעצמותיו, הרי הם מקבלים טומאה, **מפני שהוא בורח ליבשה –** כשבאים לצוד אותן, הלכך דינו כבריות היבשה; **דברי רבי עקיבא –** והלכה כמותו. **העושה פלים מן הגדל פים וחבר להם מן הגדל בארץ, אפילו חוט, אפילו משיחה –** דבר שהוא מקבל טמאה – אם החיבור הוא מן הגדל בארץ, **דבר שהוא מקבל טמאה –** אם החיבור הוא באופן שאילו היו שניהם מדבר הגדל בארץ, היה טמא האחד כשנמצא חברו (דמביס; עיין "תפארת ישראל"; "משנה אחרונה"), **טמא –** הרי זה מקבל טומאה.

באור משנה יד

ויש פמה שנברא ביום הראשון טמאה – יש דברים שנבראו ביום הראשון, שהעושה כלים מהם, הרי הם מקבלים טומאה, שכן הארץ נבראה ביום הראשון, וכלי חרס הנעשים ממנה מקבלים טומאה; **בשני –** במה שנברא ביום השני, **אין בו טמאה –** שבים השני נברא הרקיע ואין בו טמאה; **בשלישי יש בו טמאה –** שבים השלישי נבראו האילנות, וכלי העץ הנעשים מהם מקבלים טומאה; **ברביעי –** בו נאמר: "יהי מאורות ברקיע השמים" וגו', **ובחמישי –** בו נבראו הבריות שבים והעופות, **אין בהם טמאה –** שהכלים הנעשים מבריות הים ומהעופות אינם מקבלים טומאה, **חוץ מפנה העזו –** מנוצות העוניה, שהכלים הנעשים מהן מקבלים טומאה, מגזירת חכמים, שמה יבואו להחליפם בכלים אחרים, **וביצת נעמית המצפה –** ביצת בת העינה כשהיא מצופה, שגזרו בה חכמים טומאה, הואיל והיא בת קיום. **ויש מפרשים,** שתיבת "המצופה" מוסבה אף על "כנה העזו" (עיין "תוספות יום טוב" בשם מהר"ם). **אמר רבי יוחנן**

מז קנה מאזנים והמחוק שיש בהן בית קבול מתכות, והאסל שיש בו בית קבול מעות, וקנה של עני שיש בו בית קבול מים, ומקל שיש בו בית קבול מזוזה ומרגליות – הרי אלו מטמאין. ועל פלן אמר רבן יוחנן בן זבאי: אוי לי אם אמר, אוי לי אם לא אמר.

וזה תחתית הצורפים – מטמאה, ושל נפחין – טהורה. משחוח שיש בה בית קבול שמן – מטמאה, ושאיין בה – טהורה. פנקס שיש בה בית קבול שענה – מטמאה, ושאיין בה – טהורה. מחצלת הקש ושפופרת הקש – רבי עקיבא מטמא; ורבי יוחנן בן נורי מטמאה. רבי שמעון אומר: אף של פקועות פיוצא בהן. מחצלת קנים ושל חלף – טהורה. שפופרת הקנה שחתכה לקבלה – טהורה, עד שיוציא את כל הפכי.

פירוש ברטנורא

טז קנה המאזנים. הרמאים עושין אותו חלול ומניחין בחללו כסף חזק, וכששקולין ממין בקנה מעט והולך הכסף חי לצד הדבר הנשקל ומכבד ומכריעו: והמחוק, שמוחקין בו המדה כשהיא גרושה, ואם עושין אותה של דלעת וכיוצא בה מן הדברים הקלים הוא מיקל ורע למוכר, ואם עושין אותה ממתכת הוא מכבד ורע ללוקח. אבל עושים אותה של זית ושל אגוז ושל אשכנז. והרמאי עושה המחוק של זית ושל אגוז חלול, כשהוא מוכר מכנים בו מתכת כדי שיכבדו, וכשהוא קונה מסלקו: והאסל. מוט שנושאים בו בכתף. וכשיש פועלים מרובים, לאחר שקבל שכרו משים בבית קיבול שכמוט את שכרו, ואומר לבעה"ב לא נתת לי שכרי, וכשמחפשים אותו אין נותנים לב לחפש שם: קנה של עני שיש בו בית קבול מים. ושוחה מהן, וכששואלים אותו אם טעם כלום, אומר אני מתענה היום. ורבותי פירשו, בית קבול מים, בית קיבול משקין. וכשמטרה אצל בעל הבית בבית הבר נוגב בו מן השמן: מקל שיש לו בית קיבול מזוזה ומרגליות. ועושין כן כדי לגנוב בו את המכס: אוי לי אם אמר. שמא ילמדו ממני בני אדם לרמות: ואוי לי אם לא אמר. שמא יאמרו הרמאין אין תלמודי חכמים בקיאים במעשה דינן, ומתוך כך יבואו לרמות יותר. ולמה אמרם, משום דכתב (הושע י"ב) כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בהם ופושעים יכשלו בהם:

יז תחתית הצורפים. צורפי זהב וכסף יש תחתיהם כלי ששמו תחתית, והוא עשוי לתת בתוכו גרוטאות של כסף ושל זהב. אבל של נפחים אין עשוי לקבל, ולא מיוחד נמי לשיבה: משחוח. של עץ שמשחוחין בה את הסכין. ועושין לה בית קבול שמן שמושחוחין בה שמן להשחוח: פנקס של שענה. שיש לחנוני ולשולחני שכותב עליו בחרט: קש. וזבות השבולים. ועושים מהם מחצלאות: ושפופרת הקש. שהוא חלול ויש לו בית קיבול: רבי עקיבא מטמא. ואע"פ שקיבולו מועט. דהא תנן לעיל העושה כלי קבול מכל מקום טמא, וקמפלגני אי הוי דבר העומד אי לא, דאין מטמא אלא דבר העומד מאליו. ור"ע

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה יז

באור משנה טז

קנה מאזנים – הקנה שבו תלויות כפות המאזניים, והמחוק – שמוחקים בו את המידה הגרושה, שיש בהן בית קבול מתכות – שהרמאים היו עושים את קנה המאזניים חלול, ומניחים בחללו כסף חי, וכששוקלים מטים הקנה מעט, ונמצאת המתכת מכבידה על כף המאזניים ומכריעה אותה לצד הדבר הנשקל; וכן המחוק היו עושים אותו הרמאים מעץ חלול, וכשהיו מוכרים, היו נותנים בחללו מתכת, כדי שייכנס מתוך כובדו לתוך המידה, וימחק גם מתוך חלל המידה; והאסל – מוט שנושאים בו משא בכתף, שיש בו בית קבול מעות – שהרמאי מטמין בחללו שכר מלאכתו שקיבל, וכיון שבעל הבית טרוד בפועליו, ואינו זוכר אם כבר שילם לו, הריהו בא ואומר שלא קיבל שכרו עדיין, וכשמחפשים אצלו אין נותנים לב לחפש באסל; וקנה של עני שיש בו בית קבול מים – כדי לשחות מהם, ואומר לאנשים שהוא בתענית, כדי שיחוסו עליו (דמ"ב); ויש גורסים: שיש בו בית קיבול שמן. שכשעובד בבית הבר, גונב לתוכו מן השמן; ומקל שיש בו בית קבול מזוזה ומרגליות – שמוניחים בו את המזוזה ותחתיה טומנים את המרגליות, כדי לגנוב את המכס (עיי' "תוספות יום טוב" שמבאר שם לפי הרמב"ם: מקל שיש בו בית קיבול מזוזה או בית קיבול מרגליות. כלומר שבית קיבול מזוזה אינו ענין של רמאות וגניבת מכס אלא ענין רגיל שהולכי דרכים היו נושאים עמם מזוזה לשמירה, ונקטה המשנה ענין המזוזה אגב ענין המרגליות). **רבי אלו מטמאין** – מקבלים טומאה, והואיל ויש להם בית קיבול, אף על פי שמשמש למעשה רמאות. ויש מפרשים, שמשנתנו באה להשמיע, שהואיל וביד הרמאים הרי הם חשובים כלי קיבול, אינם עולים מטומאתם אפילו באו אחר כך לידי כשרים, שאף על פי שבשבים אין זה חשוב בית קיבול, מכל מקום כיון שנעשו לקבלה קודם לכן, לעולם מקבלים טומאה ("משנה אחרונה"). **ועל פלן אמר רבן יוחנן בן זבאי: אוי לי אם אמר** – הלכות אלו, שמא ילמדו הרמאים לרמות, אוי לי אם לא אמר – שמא יאמרו הרמאים: אין החכמים בקיאים במעשינו, ומתוך כך יבואו לרמות יותר. בגמרא (בבא בתרא פט, ב) מובא, שמכל מקום אמר הלכות אלו, משום שכתוב (הושע יד, י) "כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בהם ופושעים יכשלו בהם".

תחתית הצורפים – כלי מעץ שהצורף עומד בתוכו בשעת מלאכתו, כדי שיפלו לתוכו הגרוטאות של כסף ושל זהב, מטמאה – מקבלת טומאה, לפי שיש לה בית קיבול העשוי לקבלה; ושל נפחין – אבל תחתית של נפחים, טהורה – אינה מקבלת טומאה, לפי שאין בית קיבול שלה עשוי לקבל, אלא להגן על הנפח מפני הניצוצות הניתנים מהברזל הבעור בשעה שמקיש עליו בקורנס ("תפארת ישראל"). **משחוח** – של עץ, שמשחוחים בה את הסכין, שיש בו בית קבול שמן – כדי למשוח המשחוח, מטמאה – מקבלת טומאה, משום בית קיבול שלה; ושאין בה – בית קיבול שמן, טהורה – אינה מקבלת טומאה, ואף על פי שהמשחוח שקערורית קצת באמצעיתה, והיא מקבלת מעט שמן שם, אין זה חשוב בית קיבול ("תפארת ישראל"; "משנה אחרונה"). **פנקס** – העשוי מדפי עץ דקים שממרחים אותם בשעווה וכותבים עליה בחרט, שיש בו בית קבול שענה – מקום להחזיק בו שעווה, מטמאה – הפנקס מקבל טומאה, ושאין בה – בית קיבול שעווה, טהורה – הפנקס אינו מקבל טומאה. **מחצלת הקש** – העשירה לסיכוך ולשכיבה, ושפופרת הקש – שיש לה בית קיבול, רבי עקיבא מטמא – שהואיל ומתקיימות זמן מה, הרי הן חשובות כלים ומקבלות טומאה, ורבי יוחנן בן נורי מטמאה – לפי שהקש מתמעך בקלות ואינו חשוב כלים בני קיימא, הלכך אינן מקבלות טומאה (ברטנורא; עיי' "תוספות יום טוב"). **רבי שמעון אומר: אף של פקועות** – שפופרת של פקועות (דלעת מדברית, ויש אומרים: אבטיחים קטנים מרים וקנה שלהם חלול כשפופרת של קש – ברטנורא). או מחצלת העשויה מהן, פיוצא בהן – נחלקו בהן רבי עקיבא ורבי יוחנן בן נורי, שרבי עקיבא מטמא ורבי יוחנן בן נורי מטהר. **מחצלת קנים ושל חלף** – מין עשב שעושים ממנו חבלים ומחצלות, טהורה – אינה מקבלת טומאה, לפי שהיא קשה ואינה עשירה לשכיבה אלא לסיכוך בלבד (עיי' "תוספות יום טוב"; "תפארת ישראל"; "משנה אחרונה"). **שפופרת הקנה שחתכה לקבלה** – שהתקין בה בית קיבול, טהורה – אינה מקבלת טומאה, עד שיוציא – מתוכה, את כל הפכי – המוח הלבן שבתוך הקנה. אבל קודם לכן, אין לשפופרת טומאה, ואפילו מדברי סופרים (רמב"ם; ברטנורא).

פרק שמונה עשר

א השדה – בית שמאי אומרים: נמדדת מפנימים, ובית הלל אומרים: נמדדת מבחוץ; מודים אלו ואלו, שאין עבי הרגלים ועבי לזבזין נמדד. רבי יוסי אומר: מודים שעבי הרגלים ועבי לזבזין נמדד, וביניהם אינו נמדד. רבי שמעון שזורי אומר: אם היו הרגלים גבוהות טפח – אין ביניהם נמדד, ואם לאו – ביניהן נמדד.

ב מוכני שלה, בזמן שהיא נשמטת – אינה חבור לה, ואינה נמדדת עמה, ואינה מצלת עמה באהל המת, ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש בתוכה מעות; ואם אינה נשמטת – חבור לה, ונמדדת עמה, ומצלת עמה באהל המת, וגוררין אותה בשבת אף על פי שיש בתוכה מעות. תקמרון שלה, בזמן שהוא קבוע – חבור לה ונמדד

פירוש ברטנורא

חשיב ליה דבר העומד, ור' יוחנן בן נורי לא חשיב ליה דבר העומד. והלכה כר' עקיבא: פקועות. דלעת מדכרית. וי"א אבטחיים קמנים מרים, וקנה שלהן חלול בשפופרת של קש: חלף. מין עשב הוא ועושים ממנו חלפים ומחצלות. וקורין לו בערבי חלפא: טהורה. מטומאת שרץ. אבל לא ממשכב ומושב. שהיא מטמאה משכב ומושב דאורייתא אם אינה עשויה לסכך: קנה שחתכו לקבלה. לתת בו כחול וכיוצא בו: הכבי. המוח הלכן שבתוך הקנה. וקודם לכן אין לקנה טומאה ואפילו מדברי סופרים:

י"ח א השדה. נמדדת מפנימים. דתנן לעיל (פרק ט"ו) כלי עץ שהמחזיק ארבעים סאה בלח שהן כוריים ביבש, טהור, והיינו אמה על אמה ברום שלש אמות. והכא קמפלגי כיצד מודדים, לבית שמאי מודדין חלל שבפנים, ולא עובי הדפנות והשולים. ולבית הלל הכל מודדין, חוץ מעובי הרגלים ולזבזים שהוא הויר שעל השפה. ולר' יוסי מודדים אף עובי הגלי השדה והלזבזים. ולר' שמעון אם אין רגליה גבוהים טפח מודדים אף האויר שבין רגל להגל. והלכה כבית הלל אליבא דתנא קמא:

ב המוכני. אופן כעין אופני העגלה. ולפי שהשדה נישאת עליה קרויה מוכני. לשון את הכיור ואת בנו (שמות ל'): בזמן שהיא נשמטת. שאדם יכול לסלקה מן העגלה: אינה חבור לה. והיא חשובה כלי לעצמה. ואי שירה בת קבולי טומאה שאינה מחזקת ארבעים סאה ונטמאת השדה לא נטמאת המוכני, ואי לאו בת קבולי טומאה היא ונגעה טומאה במוכני, המוכני טמאה, דלא חשיבא מן השדה והיא מיטלטלת מלאה ורקנית ויש לה בית קיבול: ואינה נמדדת עמה. בחשבון אמה על אמה ברום שלש אמות. דלא חשיבא כעובי הרגלים, ואפילו לר' יוסי אינה נמדדת עמה: ואינה מצלת עמה באוהל המת. שאם השדה בבית הקברות מצלת על כלים שבתוכה, כיון דמחזקת מ' סאה. ואם בולטים ממנה כלים כנגד [גובה] המוכני מלמעלה, אין המוכני מצלת עליה, דמוכני מקבלת טומאה ואינה חוצצת בפני הטומאה: בזמן שבתוכה מעות. דכלי בפני עצמה היא, ובסיס לדבר האסור. אבל אם אינה נשמטת שרי, מאחר דלא הוה בתוך השדה שהיא עיקר הכלי: קמרון. כעין קובא שעושין על גבי השדה: נמדד עמה. להשלים ארבעים סאה: כיצד מודדים אותה.

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה א

לעיל (טו, א) שנינו: "השדה והתיבה והמגדל... שיש להם שולים והן מחזיקין ארבעים סאה בלח שהם כוריים ביבש – הרי אלו טהורין", וכבר בארנו (סו). שמידה זו של ארבעים סאה בלח היינו נפח של אמה על אמה ברום שלוש אמות. משנתנו דנה בשדה, כיצד מודדים את נפחה, אם מפנימים, היינו החלל עצמו, או מבחוץ, שאף עובי הדפנות מצטרף למידה, ונחלקו בזה בית שמאי ובית הלל.

השדה – ששנינו לעיל (טו, א), שאם היא מחזקת ארבעים סאה בלח, הרי היא טהורה, **בית שמאי אומרים: נמדדת מפנימים** – החלל עצמו צריך שתהא לו מידה זו של ארבעים סאה בלח, היינו אמה על אמה ברום שלוש אמות, כדי להיטהר, **ובית הלל אומרים: נמדדת מבחוץ** – אף עובי הדפנות מצטרף לשיעור מידה זו. **מודים אלו ואלו** – בית שמאי ובית הלל, **שאין עבי הרגלים** – המחבורות מבחוץ ובולטות מן הדפנות, **ועבי לזבזין** – המסגרות סביב לשפה העליונה, **נמדד** – נכלל במידה. **רבי יוסי אומר: מודים שעבי הרגלים ועבי לזבזין נמדד, וביניהם אינו נמדד** – בית הלל אינם מודים לבית שמאי אלא בענין הרייח שבין הרגלים למטה, שאינו מצטרף למידה, אבל עובי הרגלים ועובי הלזבזים מצטרף לדעת בית הלל למידה. **רבי שמעון שזורי אומר: אם היו הרגלים גבוהות טפח, אין ביניהם נמדד** – אין הרייח שבין הרגלים נמדד להצטרף לשיעור ארבעים סאה, **ואם לאו** – ואם לא היו הרגלים גבוהות טפח, **ביניהן נמדד** – אף הרייח שבין הרגליים נמדד לדעת בית הלל, שרואים כאילו השוליים עבים עד הארץ.

באור משנה ב

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא דנה במוכני של השדה, וכן בקמרון שלה. ומהי המוכני של השדה? על כן ישנן דעות שונות במפרשים: יש מפרשים, שהמוכני היינו הגלגל של השדה, כעין גלגלי העגלה (רש"י; ר"ש; ברטנורא); ויש מפרשים, שאמנם הוא גלגל, אבל לא גלגל שלמטה אלא גלגל שלמעלה, שבו מעלים את המשא לתוך השדה (הראב"ד); ויש מבארים, ש"מוכני" היינו הבסיס שהשדה יושבת עליו (מלשון "כ"ן" עיין תוספת שבת מד, ב). הקמרון היינו כיסוי עגול. כעין כיפה, הנתון בראש השדה.

מוכני שלה – של השדה, כמבואר לעיל (בהקדמה למשנתנו). **בזמן שהיא נשמטת** – מן השדה, שאינה מהודקת יפה לשידה, **אינה חבור לה** – אלא היא חשובה כלי לעצמה, ואם השדה אינה מחזקת ארבעים סאה בלח ונטמאה השדה, לא נטמאה המוכני; וכן להיפך, אם נטמאה המוכני, לא נטמאה השדה. וכן אם השדה מחזקת ארבעים סאה ואינה מקבלת טומאה, המוכני מקבלת טומאה; **ואינה נמדדת עמה** – אין המוכני נמדדת עם השדה, היינו לשיעור של אמה על אמה ברום שלוש אמות, היינו לשיעור ארבעים סאה. **ואינה מצלת עמה באהל המת** – ששדה שאינה מקבלת טומאה כשהיא מכוסה הרי היא מצילה על הכלים שבתוכה שלא ייטמאו באוהל המת, ואין הדין כן במוכני אף על פי שהיא מכוסה (המאירי על שבת); ויש מפרשים, שאם יש נקב בשדה, והמוכני סותמת קצת מהנקב, באופן שלא נשאר בו פותח טפח, מכל מקום אין המוכני מצלת, הואיל והיא נשמטת (תוספות שבת מד, ב). ויש מבארים שאין כוונת המשנה לבית שיש בו מת, שבכגון זה אף שידה אינה מצלת, אלא פירוש המשנה הוא, שאם השדה בבית הקברות, הרי היא מצלת על הכלים שבתוכה, הואיל והיא מחזקת ארבעים סאה בלח, ואינה מקבלת טומאה, אבל המוכני אינה חוצצת בפני הטומאה כדי להציל על הכלים הבולטים מן השדה ומונחים כנגדה (רש"י; ברטנורא); **ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש בתוכה מעות** – האסורות בטלטול, שהמוכני אינה נעשתה בסיס לדבר האסור; **ואם אינה נשמטת** – אם המוכני אינה נשמטת מן השדה, שהיא מהודקת לה היטב, **חבור לה** – הרייה חיבור לשידה, **ונמדדת עמה** – להצטרף לשיעור אמה על אמה ברום שלוש אמות, **ומצלת עמה באהל המת** – כפי הביאורים שהבאנו לעיל, **וגוררין אותה בשבת אף על פי שיש בתוכה מעות** – שהואיל והיא חיבור לשידה, הרי זה חשוב ככלי אחד שהוא בסיס להיתר ולאיסור, שהרי השידה מיוחדת לכגדים וכלים המותרים בטלטול, הלכך אף המוכני מותרת בטלטול. **תקמרון שלה** – כמין כיפה הנתונה בראש השדה, **בזמן שהיא קבוע** – במסמרים

עמה; ואם אינו קבוע – אינו חבור לה, ואינו נמדד עמה. כיצד מודדין אותו? ראש תור. רבי יהודה אומר: אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה – מהורה.

פירוש ברטנורא

כשהוא קבוע: ראש תור. כאלכסון. דהאי קמרון אינו כנגד כל השדה אלא כיפה כנגד מקצת הללה, וכשבא למדוד אורה רואין כאילו חוט נתון כאלכסון מכותל השדה עד ראש הכיפה, וחלל שתחתיו נמדד: אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה. השדה בלא הקמרון הקבוע בה: טהורה. אע"פ שאינה מחוקת ארבעים סאה. ואין הלכה כר' יהודה:

משניות מבוארות – קהתי

טוכרים שאפילו אין הקמרון עובר את דופני השדה, אין מודדים אלא החלל שבתוך המשולש המחבר את אמצע ראש הקמרון עם קצותיו, כזה:

(רמב"ם; עין "מלאכת שלמה"). רבי יהודה אומר: אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה – אם השדה אינה יכולה לעמוד בלא הקמרון,

שמתנועעת היא לכאן ולכאן כשאינ עליה הקמרון, טהורה – אינה מקבלת טומאה, אף על פי שאינה מחוקת ארבעים סאה (רא"ש; ברטנורא); ויש מפרשים, שאם מחמת הקמרון שעליה אין השדה יכולה לעמוד בפני עצמה, וזקוקה היא לסמיכה, אינה מקבלת טומאה, אף אם אינה מחוקת ארבעים סאה (רמב"ם; "תפארת ישראל"; "משנה אחרונה").

לשדה, חבור לה – הוא נחשב חלק מהשדה, ונמדד עמה – להצטרף לשיעור אמה על אמה ברום שלוש אמות; ואם אינו קבוע – לשדה, אינו חבור לה, ואינו נמדד עמה – שהוא חשוב כלי בפני עצמו. כיצד מודדין אותו – את הקמרון, בזמן שהוא קבוע לשדה, כדי לצרפו לשיעור של אמה על אמה ברום שלוש אמות? ראש תור – לפי קרן זוית חדה. יש מפרשים, שהקמרון אינו כנגד כל השדה אלא כנגד מקצת הללה, וכשבאים למדוד רואים כאילו חוט נתון כאלכסון מכותל השדה עד ראש הקמרון, וחלל שתחתיו נמדד (ברטנורא; עין "תפארת ישראל"). ויש מפרשים שהקמרון עובר מכל צד מעבר לדופן השדה, כי הוא רחב יותר מן השדה, וכשבא למדוד חלל הקמרון שהוא כנגד השדה, מותח חוט מראש הכותל האחד של השדה עד אמצעיתו של ראש הקמרון וכן מראש הכותל האחר, והחלל שבין החוטים נמדד עם השדה (הרא"ש). ויש

המשך ביאור למסכת יבמות ליום שישי עמ' ב

28 להמתין מלייבמה עד שיגדל. אלא שרבי הוכיח שאם אסור לקטן
29 לייבם יהיה אסור לו לייבם אף כשיגדל.
30 שנינו במשנה: יבמה שאמרה בתוך שלשים יום וכו' לא נבעלתי,
31 כופין אותו שיחלוץ לה. מבררת הגמרא: מאן תנא – מי הוא התנא
32 הסובר דעד תלתין יומין מוקים איניש אנפשיה – שעד שלשים יום
33 אדם יכול להתאפק מלבעול. אמר רבי יוחנן, משנתנו בשיטת רבי
34 מאיר היא. דתנא בברייתא, מענת בתולים – נאמנות הבעל שנשא
35 אשה בחזקת בתולה, לטעון שלא היתה בתולה ולהפסידה
36 כתובתה, אינה דווקא למחרת הנישואין אלא כל שלשים יום מיום
37 שנשאה אפילו כבר התייחדה עמו, דכרי רבי מאיר. ואין לומר שמן
38 הסתם בא עליה מיד ומצאה בתולה, ולאחר כמה ימים כעס עליה
39 ועתה הוא טוען שהיתה בעולה, משום שיכול הבעל לומר עד
40 עתה לא בעלתי, ומקבלים את טענתו משום שעד שלשים יום
41 יכול אדם להתאפק מלבעול. רבי יוסי אומר, אם נסתרה – נתייחדה
42 עמו, אינו נאמן בטענת בתולים אלא לאלתר – מיד אחר הסתירה
43 כשימצא בית דין, אבל לאחר זמן אינו נאמן, שכיון שנתייחדו ודאי
44 בא עליה ומצאה בתולה, ועתה כעס עליה וטוען שמצאה בעולה.
45 ואם לא נסתרה עמו, יכול הוא לטעון טענת בתולים אף לאחר כמה
46 שנים. אם כן משנתנו שנקטה שעד שלשים יום היבמה נאמנת
47 לומר שלא בעל אותה, היא כשיטת רבי מאיר.
48 דוחה הגמרא: רבה אמר, אפילו תימא – יכול אתה לומר שמשנתנו
49 היא אפילו בשיטת רבי יוסי, משום שעד מאן לא קאמר – עד עתה
50 לא שמענו שאמר רבי יוסי ה"ם – שם בברייתא, שאין אדם
51 מתאפק מלבעול כשנתייחדה עמו, אלא באריותו דגנים בה – שהוא
52 רגיל בה ואינו מתבייש ממנה, ולכן הוא בועל אותה מיד, אכל
53 אשת אחיו

1 מקשה הגמרא: והא – והרי התנא במשנה הגדלנו קאמר, ומשמע
2 שהוא רשאי להמשיך לבא עליה עד שיגדלו, אף דכל ביאה וביאה
3 דאיסורא הוא לדעת רבי מאיר.
4 מסקנת הגמרא: אלא, מהוורתא – מחזור וברור הדבר, דמתניתין
5 דלא כרבי מאיר.
6 הגמרא דנה בשיטת חכמים המתירים לקטן לייבם. מקשה הגמרא:
7 קרי מאן – יש לקרוא כאן את הפסוק שנאמר לענין ייבום (דברים כה
8 א) 'להקים לאחיו שם בישראלי, והאי לאו בר הכי הוא – והקטן אינו
9 ראוי להוליד ולהקים שם, ואיך התיירו לו לייבם.
10 מתרצת הגמרא: אמר אביי, אמר קרא (שם כה ה) 'יבמה יבא עליה',
11 שמשמע אפילו יבם כל דהו – אפילו יבם כל שהוא כלומר שהוא
12 קטן, שאינו ראוי עתה להקמת שם אך לכשיגדל יהיה ראוי להקים
13 שם.
14 תירוץ נוסף: רבא אמר, בלאו הכי – ללא פסוק זה, נמי לא מצית
15 אקמרת – גם אינך יכול לומר שאסור לקטן לייבם, שאם כן מי אכא
16 מידי – וכי יתכן דהשתא אסידיא ליה – שעתה בשעת הנפילה ליבום
17 תהא היבמה אסורה לייבם, כיון שהוא קטן, ולבתר שעתא – לאחר
18 זמן כשיגדלו הקטן והקטנה שריא – תהיה מותרת לו, והא – והרי
19 אמר רב יהודה אמר רב, כל יבמה שאין אני קורא – שאי אפשר
20 לקיים בה פשעת נפילה ליבום את הפסוק (שם) 'יבמה יבא עליה', הרי
21 היא באשת אח שיש לו בנים שאין בה דין ייבום, ואסורה לעולם.
22 נמצא שלא תהיה מצות יבום ביבמה שנפלה לפני יבם בעודו קטן.
23 שואלת הגמרא: ואימא הכי נמי – ושמה באמת אין מצות יבום
24 באופן זה. משיבה הגמרא: אמר קרא בפרשת יבום (שם כה ה) 'כי
25 יבשו אחים יחדו, משמע שפרשה זו נאמרה בכל אופן שאחים
26 יושבים יחדו אפילו ביבם בן יום אחר. אלא שמפסוק זה עדיין אין
27 הוכחה שהיבם רשאי לייבם קודם שהגדיל, כי יתכן שיהיה עליו

ביאור עם "שפה ברורה – עזו והדר"

רש"י

דף עב עמוד ב: עוד בענין תלמיד חכם שאין תוכו כבדו: **אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, מאי דכתיב - מה מלמדנו הפסוק (משלי יז טז) 'למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה, ולב אין' - איזו תועלת יש לכסיל שביכולתו ללמוד תורה אם אין בליבו לקיימה. אוי להם לשונאיהן של תלמידי חכמים [היינו תלמידי חכמים עצמם] שעוסקין בתורה כדי להתפרסם ולהיחשב חכמים, ואין בהן יראת שמים לקיימה. מכריז רבי ינאי, חבל על אדם דלית ליה דרתא - שאין לו חצר, ורתעא לדרתיה עבדי - ושער לחצר הוא עושה. כלומר, חבל על אדם הטורח בלימוד התורה שהיא השער ליראת שמים ואין לו יראת שמים.**

אמר להו רבא לרבנן תלמידי, במטותא מינייכו - בבקשה מכם, לא תירדון תרתי גיהנם - אל תנהגו באופן שתירשו שני גיהנום. כלומר, אם תעסקו בתורה ולא תקיימוהו ותירשו גיהנום במותכם, נמצאתם יורשים שני גיהנום, בחייכם אין אתם נהנים מהעולם הזה מחמת טורח הלימוד, ובמותכם תאבדו את העולם הבא.

אמר רבי יהושע בן לוי, מאי דכתיב (דברים ד מ) 'וזאת התורה אשר שם משה', הן לשון 'שימה' אינו נופל כאן והיה צריך לומר 'אשר לימד משה'. אלא לכן נקטה התורה 'תשים' שהוא מלשון 'סם', להורות שאם זכה אדם ולמד תורה לשמה, נעשית לו התורה לסם חיים, ואם לא זכה אלא למדה על מנת לקנטר, נעשית היא לו סם מיתה. והיינו דאמר רבא, דאומן לה - מי שהתורה אומנתו, היינו שעוסק בה לשמה, הרי היא לו סמא דחייא, אך מי דלא אומן לה, הרי היא לו סמא דמותא.

אמר רבי שמואל בר נחמני, רבי יונתן רמי, כתיב (תהלים יט ט) 'פקודי ה' ישרים משמחי לב' הרי שהתורה משמחת לב אדם, ומאידך כתיב (שם יח לא) 'אמרת ה' צרופה' שמשמעו לשון צירוף וזיקוק, היינו שהתורה מצרפת את לומדיה ביסורים כמו שצורפים כסף. אלא, אם זכה אדם הרי היא משמחתו, אך אם לא זכה היא צורפתו ביסורים ובגיהנום. ריש לקיש אמר, מגופיה דקרא נפקא - מתוך הפסוק 'אמרת ה' צרופה' יש לדרוש כן [אף ללא הפסוק 'משמחי לב'], שכן 'צרופה' משמע לטובה ומשמע לרעה, לפיכך אם זכה צורפתו לחיים - לחיי העולם הבא, ואם לא זכה היא צורפתו למיתה.

הגמרא מביאה דרשות נוספות באותו פרק שדרשנו לעיל (פי"ט): **'יראת ה' מהורה עומדת לעד (שם י''), אמר רבי חנינא, פסוק זה נאמר על הלומד תורה במהרה - טהרת המחשבה, כלומר כשלומד בטהרה תורתו עומדת לעד. מבררת הגמרא: מאי היא, כלומר מה יעשה אדם כדי ללמוד בטהרה. משיבה הגמרא: נושא אשה כדי להימנע מהרהור עבירה, ואחר כך לומד תורה.**

עוד נאמר (שם ח): **'עדות ה' נאמנה', אמר רבי חיאי בר אבא, נאמנה היא התורה להעיד לעתיד לבוא בלומדיה ולומר מי קיימה ומי לא.**

הגמרא מקשה סתירה בפסוקים האמורים בצירוי אריגי המשכן: במקום אחד נאמר (שמות כו לו) שהצוירים שעל גבי האריגים היו עשויים 'מעשה רקם', ואילו בפסוק אחר נאמר (שמות כו א) שהיו עשויים 'מעשה חשב'. משיבה הגמרא: **אמר רבי אלעזר, אין כאן סתירה כיון ש'רוקם' ו'חושב' דבר אחד הם, והכוונה ש'רוקמין במקום שחושבין'. כלומר, בתחילה מצויר בצבע צורה על הבגד, ואחר כך רוקם את הצורה במחט.**

הגמרא מביאה דרשות נוספות באותו פרק שדרשנו לעיל (פי"ט): **'יראת ה' מהורה עומדת לעד (שם י''), אמר רבי חנינא, פסוק זה נאמר על הלומד תורה במהרה - טהרת המחשבה, כלומר כשלומד בטהרה תורתו עומדת לעד. מבררת הגמרא: מאי היא, כלומר מה יעשה אדם כדי ללמוד בטהרה. משיבה הגמרא: נושא אשה כדי להימנע מהרהור עבירה, ואחר כך לומד תורה.**

עוד נאמר (שם ח): **'עדות ה' נאמנה', אמר רבי חיאי בר אבא, נאמנה היא התורה להעיד לעתיד לבוא בלומדיה ולומר מי קיימה ומי לא.**

הגמרא מקשה סתירה בפסוקים האמורים בצירוי אריגי המשכן: במקום אחד נאמר (שמות כו לו) שהצוירים שעל גבי האריגים היו עשויים 'מעשה רקם', ואילו בפסוק אחר נאמר (שמות כו א) שהיו עשויים 'מעשה חשב'. משיבה הגמרא: **אמר רבי אלעזר, אין כאן סתירה כיון ש'רוקם' ו'חושב' דבר אחד הם, והכוונה ש'רוקמין במקום שחושבין'. כלומר, בתחילה מצויר בצבע צורה על הבגד, ואחר כך רוקם את הצורה במחט.**

הגמרא מביאה דרשות נוספות באותו פרק שדרשנו לעיל (פי"ט): **'יראת ה' מהורה עומדת לעד (שם י''), אמר רבי חנינא, פסוק זה נאמר על הלומד תורה במהרה - טהרת המחשבה, כלומר כשלומד בטהרה תורתו עומדת לעד. מבררת הגמרא: מאי היא, כלומר מה יעשה אדם כדי ללמוד בטהרה. משיבה הגמרא: נושא אשה כדי להימנע מהרהור עבירה, ואחר כך לומד תורה.**

נראים בו שני פרצופות - שתי צורות שאינן דומות זו לזו.

ב"ה, ב' שבט, תשט"ו
ברוקלין.

לכבוד הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ וכו'
מוה"ר יוסף שי המכונה דר. בורג

שלום וברכה!

בעתו קבלתי מכתבו בצירוף העתק החוות דעת בהנוגע להבאנדס, והחשש דרבית, ובודאי לדכוותי למותר לבאר עד כמה רעוע היתר שבחוות דעת זו, ובפרט כשהוא בגדר שיש לו מתירין בפשיטות על ידי הוספה של שתי מילים: בהיתר עיסקא. ומובן שאינני חושד אותו כלל, שמכיון שיש כמה רבנים הרוצים לעשות כקולא דב"ש וכקולא דב"ה.

ב"ה, ד' שבט, תשט"ו
ברוקלין.

ברכה ושלום!

במענה על מכתבה מכ"ב טבת, בו כותבת אודות... שי שהמורים אין שבעים רצון משקידתו בלימודו כי מעדיף הוא את המשחק על הלימוד בפרט בהנוגע ללימודי חול.

והנה בכלל רגיל הדבר אצל הנוער להגדיל המשחק על הלימוד ואפילו בגיל יותר גדול משל אחי, ובמילא אין להתרשם מזה ביותר, אף שכמובן צריך להשפיע עליו בדרכי נועם, והעיקר, ע"י התחרות והשוואה עם חברים בני גילו המתמידים יותר, וכדאי הי' ג"כ למעט השעות שלומד לימודי חול אם אי אפשר לבטל לימוד זה אצלו לגמרי, כי הרי אפשר שזהו הרמז שאינו רוצה בלימודי חול (אף שלעת עתה אינו מבין הענין הפנימי שבזה), ובדרך ממילא משפיע ג"כ על השקידה בלימודי קדש.

אקוה אשר למותר לעוררה על הזכות הגדול שלה שעוסקת בחינוך הכשר המקרב את לבם של בני ישראל לאבינו שבשמים, ובהתאם לזה גם האחריות שבדבר, אלא שבודאי ניתנו לה הכחות למלאות תפקיד זה במילואו ואין הדבר תלוי אלא ברצון, ומובטח אבינו שבשמים אשר אומר על כאו"א מבני ישראל בנים אתם לה' אלקיכם, להשפיע ברכתו שתצליח בעבודתה זו, ותומשך הצלחה גם בעניינים הפרטים שלה ושל המשפחה שיחיו.

בברכה.

ב"ה, ח' שבט, תשט"ו
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר חיים הלל שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתביו מג' וה' שבט עם הפ"נ והרשימות המוסג"ב, שאקראם בל"נ על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע, ובודאי למותר לעורר את אנ"ש על ידם מוסרים הפ"נ שמצדס יעוררו את המוסרים על פירוש כ"ק מו"ח אדמו"ר בעל ההילולא בהביטוי גשמי ברכה, אשר ברכה היא כמו גשם שצריך להיות חרישה וזריעה ואז ממשיך הגשם הצלחה מופלגה וכו', ובודאי ימצאו את האותיות המתאימות להסביר הענין והשי"ת יצליחם.

בודאי הסבירו גם לתלמידי הת"ת ע"ד בעל ההילולא, דברי ימי חייו ומקצת פעולותיו מתאים לפי השגתם, ואם גם לא עשו כזה עד עתה יש לעשות עכ"פ בימים הסמוכים ליום ההילולא. ויה"ר שיפעלו הדברים בהמדברים והשומעים.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש מתוך בריאות הנכונה הן בגשמיות והן ברוחניות.

יבמות. מצות חליצה – פרק שנים עשר דף קו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קצב רש"י

1 **בתי** עמודי – ללשון שפירש בקונטרס "עמודי וחלצי לו" משמע שצריך עמידה לחלוץ.
 2 ושוא לכתחלה בעי, ולא מיפסלא בהכי, כדפרישית לעיל (קגא), גבי בין עומד בין
 3 יושב בין מוטה.
 4 **אין** לו אלא שכרו – היינו דוקא כגון הכא, ששואל דבר גדול במקום שאין לוקחין אלא
 5 דבר מועט. וכן הוה ד'הגזל בתרא' (בבא קמא
 6 קט"ג.) גבי הלך להביא כרוב הורמסקין לחולה,
 7 דאין לו אלא שכרו. אבל היבא שלוקחין דבר
 8 גדול – התם אין יכול לומר לו משטה אני בך, ואף
 9 על פי שלא הוציא כלום מאותו דבר שתובע עליו
 10 שכר. **רבא** אמר רב סחורה – הוא דאמר
 11 "באלו מצאיות" (בבא מציעא לגא), אמר רבא:
 12 כגון רב סחורה דאסברן וזמאן ליסטרון, פירושו:
 13 שהאיר עיני באותה משנה אחת – "רבה" גרס
 14 התם, אבל רבא היה תלמידו מובהק, כדמשמע
 15 הכא ובבבא דוכתי, ואית גרסי התם "רבא". ויש
 16 לומר: דהכי קאמר, אפילו לא אסברן אלא וזמאן
 17 ליסטרון בלבד בתי דין חייב לקרוע עליו.
 18 **לפיכך** אין כותבין גט חליצה אלא אם כן
 19 מכירין בו – פירש בקונטרס:
 20 דחיישין שמא יטעו בית דין האחרון, ושיאזו
 21 בלא הכרת יבם, ויסמכו על בית דין הראשון. ואם
 22 תאמר: ואמאי חולצין בית דין הראשון אף על פי
 23 שאין מכירין וניחוש דלמא מיתויה סחודי שחלצה
 24 בבית דין, ויסמכו בית דין האחרון עליהו,
 25 ושיאזו לשוק בלא הכרתו ויש לומר: דעדים
 26 אינם מעידין לחצאן, וישאלו להם אם הכירום
 27 בית דין הראשון, ודכיל האי דאי לא חיישין,
 28 **ורבא** דידיה אמר כו' ולא חיישין לבית דין
 29 טועין – פירושו: שמא טעו בית דין הראשון ועשו
 30 בלא הכרה. כן פירש הקונטרס, וקשה: דאין
 31 פירוש בית דין טועין שזה, דחיישין לבית דין
 32 טועין דרב סחורה – היינו בית דין אחרון, ולא
 33 חיישין לבית דין טועין דרבא – היינו בית דין
 34 הראשון, ועוד קשה לרבינו יצחק, דאמר פרק "יש
 35 נחלץ" (בבא בתרא ק"ג), אמר רב דימי:
 36 הילכתא, לא חיישין לבית דין טועין, ופריך: מאי
 37 שנת מדרבא דאמר רבא אין חולצין אלא אם כן
 38 מכירין, דחיישין לבית דין טועין כו'. אלמא
 39 בדרבא גרסינן חוששין לבית דין טועין? ונראה
 40 לרבינו יצחק כגורסת ספרים ישנים, דגרסי בדרב
 41 סחורה: לא חיישין, ובדרבא: חיישין. הכי
 42 פירושו: לא חיישין לבית דין טועין שמא יטעו
 43 בית דין אחרון להשיאה על ידי חליצה, שיעידו
 44 בחליצה ולא בחיובא. ודכיל האי לא חיישין,
 45 אלא יחזרו עליהם אם הכירו בית דין הראשון.
 46 ורבא סבר: דאין חולצין אלא אם כן מכירין. שמא
 47 יטעו בית דין האחרון להשיאה על ידי עדים,
 48 ויאמרו שלא עשו כן אם בהכרה. והקשה הרב
 49 רבינו יודא: מדתניא בתוספתא (פרק יב) "חולצין
 50 לאשה אף על פי שאין מכירין אותה" – תיקשה
 51 לרבא משמיה דפנפשה ותיקין. ודחיתא מירי
 52 דאורייתא, ואמוראי דהכא אייזי ורבנן.
 רבא

1 על מנת שתתן לך מאתים וזו – ואף על גב דלא יבא ליה – חליצתה כשירה,
 2 כדמפורש בכתובות ב"המחיר" (עדא), דכל תנאי מבני גד ובני ראובן גמרינן. תנאה
 3 שאפשר להתנות על ידי שליח, עששה משא את יחושע שליח לתת להם את ארץ
 4 הגלעד – הוי תנאה תנאה, וכל תנאי דלא אפשר לעשות על ידי שליח, כגון חליצה –
 5 אין תנאי מועיל בה, וחו טעמו של דבר. בתי
 6 עמודי – עמודי והתיבמי לו. ישיבתה –
 7 מהתיבם לו. זו היא עמידתה – זו היא תקנתה.
 8 ידעת ליה – מכרת ליה בו שום דבר גנאי.
 9 אמרה ליה אין שאני על ידי שליח, עששה משא את יחושע שליח לתת להם את ארץ
 10 יודעת לה, שאני בא לייבמה אלא כדי לאכול
 11 ולבלות ממנה ולגרשה. לישנא אחרינא בתי
 12 עמודי – עמודי על רגליך, דכתיב (דברים ט"ז)
 13 "ועמדו שני האנשים" – בעמידה. ישיבתה זו
 14 היא עמידתה – קיסעת היא או חולה. אמר לה:
 15 ידע לה, מכיר הוא בה שרצה לייבמה? אמרה
 16 ליה: אין, וממנא חזא בה. הוה דרכי יוחנן –
 17 דאמר לעיל: עד שיכתובנו שניהם. הב ליה –
 18 דהא קבילת עלה. ואף על גב דחליצה הכי לא
 19 מיפסלא, מיהא איחיבא לקומי תנאה מדינא,
 20 כשאר שכירות דעלמא. אמר ליה – כיון
 21 דחליצה כשירה היא, משום דינא נמי ליה ליה.
 22 דכיון דעליה ליה למיעבד ולא בעי – "משטה
 23 אני בך" רבדי ליה. מעבדא – מעבד ס'
 24 בספנינא. אמר ליה אביי – לרב פפא. אבך היבא
 25 – כלומר, כדמורא איה שיש לך אב ואם סמוכין
 26 לך לספק צרכיך, לפיכך קא מחדרן שמעתין.
 27 ושכבו – אברה ואימיה. נש מושעת פסול – אם
 28 אינה מקיימת תנאה, דאיפשר לגט על ידי
 29 שליח. שהאומר רבנים: "כתבו ותנו גט לאשתך"
 30 – הרי אלו יכתבו ויתנו. הילכך דמי לתנאי בני
 31 גד, ומתני ביה תנאה. וכן גבינן נשים – כופין
 32 אותה עד שיאמר "רוצה אני". חולצין אף על פי
 33 שאין מכירין – יבם ויבמה שבאו לפנינו לחלוץ,
 34 ואין אנו מכירין בו שהוא יבמה – נוקקין לון
 35 בית דין וחולצין. ופסאני – בית דין נוקקין
 36 למאן, אף על פי שאין מכירין. לפיכך – הואיל
 37 ונוקקין להם אף על פי שאין מכירין אותם. אין
 38 כותבין גט חליצה – עדים הוראים בחליצה
 39 ובמיאון, אין כותבין ונותנין לה להיות בידה
 40 לזכות, אלא אם כן מכירין שהן יבם ויבמה.
 41 הדשאת דאין כותבין אלא אם כן מכירין, אי נמי
 42 לאו יבמה הוא, לא נפיק חרובה מניה, דכל
 43 כמה דלית לה גט חליצה – לא נסיב לה.
 44 חיישין לבית דין טועין – אם כתבו לה עדים:
 45 ראינו שחלצה בפנינו מלפני. ואפילו לא כתבו
 46 בו "אישתמודיענה" – חיישין שמא תראה גט
 47 זה לבית דין אחר, ויסמכו עליה, ולא יבדקו אם
 48 פלוגי זה הכתוב בגט זה יבמה הוא אם לא,
 49 ושיאו אותה, ויהיו טועין בחלכה, שאין יודעין
 50 שחולצין וממאנין ואף על פי שאין מכירין.
 51 לפיכך – הואיל ואין חולצין אלא אם כן
 52 מכירין, כותבין גט חליצה – עדים שראו
 53 שחלצה – יכולין לכתוב לה, ואף על פי שאין
 54 מכירין. ולא חיישין שמא טעו בית דין בחלכה
 55 זו, לומר: חולצין אף על פי שאין מכירין, וחלצו
 56 לה ממי שאינו יבמה.
 משנה

1 **תלמוד** דלא אמר "רוצה אני". דתניא: "קריב אותו", מלמד שזופין אותו. וכול בעל פרוח? תלמוד
 2 לומר "לרצונו". הא ביצד? כופין אותו עד שיאמר "רוצה אני". וכן אתה מוצא בגימט נשים:
 3 כופין אותו עד שיאמר "רוצה אני". אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא: חולצין אף

43 על פי שאין מכירין, וממאנין אף על פי שאין מכירין. לפיכך, אין כותבין גט חליצה אלא אם כן מכירין, ואין כותבין גט מיאון
 44 אלא אם כן מכירין, ויהיו טועין. ורבא דידיה אומר: אין חולצין אלא אם כן מכירין, ואין ממאנין אלא אם כן
 45 מכירין. לפיכך, כותבין גט חליצה אף על פי שאין מכירין, וכותבין גט מיאון אף על פי שאין מכירין, לבית דין טועין.
 משנה

1 רבא אמר אפסוקי מילתא לית לן בה - ואם תאמר: דאמר רבא בפרק "לולב הגזול" (סוכה
2 לח.ב.) לא לימא איניש ברוך הבא והדר בשם ה'. רב ספרא אמר: אפסוקי מילתא
3 היא. ולית לן בה? ויש לומר: דקבלה מרב ספרא, או שמא יש לחלק.

4 מודה רבא בלא אבה יבמי - "לא אבה" כתיב בספרים מזויקים. וכן מוכח במסורה: "לא
5 אבה" שלשה דסמיכי: "לא אבה ה'
6 השחיתוך" (דברים יג), "לא אבה יבמי" (שם כה),
7 "ישראל לא אבה לך" (תהלים פא). ויש שנים ריש
8 פסוק במשנה תורה: "ולא אבה סיתוך" (דברים ב),
9 "לא אבה ה' לשמוע אל בלעם" (שם כג). ויש עוד
10 פסוקים דלא שייכי לאותו מסורה: "ולא אבה"
11 נרשא בלוי דשאלו (שמואל א לא), "וגם אל מלך
12 מואב שלח ולא אבה" דפתח (שופטים יא).

13 עד דמטי להדי אפיה והדר אויל - והא דאמר
14 ב"החולץ" (יבמות לט.ב): ורקת קדמא
15 רוקא בבי דינא דמיתחזי על ארעא. ובכל ספרים
16 איתיה, וכן בסנהדרין בירושלמי - שמא למצוה
17 מן המוכרח הוא דבעינן הכי.

הדרן עלך מצות חליצה

13 יהודה אומר: מצוה על כל העומדים שם לומר: "חלוץ הנעל". גמרא אומר רב יהודה: מצות
14 חליצה: קוראה, וקורא, וחולצת, ורקקה, וקוראה. מאי קמשמע לן? מתניתין היא! הא
15 קמשמע לן: מצוה הכי, ואי אפיד - לית לן בה. תניא גמי הכי: בין שהקדים חליצה לרקקה,
16 ובין שהקדים רקקה לחליצה - מה שעשה עשוי. אמר אביי: האי מאן דמקרי גט חליצה -
17 לא יקרי לדידה "לא" לחודיה ו"אבה יבמי" לחודיה, דמשמע: אבה יבמי, אלא: "לא אבה
18 יבמי". ולא יקרי לדידה "לא" לחודיה "חפצתי" לחודיה, דמשמע: חפצתי לקחתה, אלא:
19 "לא חפצתי לקחתה". רבא אומר: אפסוקי מילתא היא, ואפסוקי מילתא - לית לן בה. רב
20 אשי אשכחיה לרב פהנא דקמצטער ומקרי לה "לא אבה יבמי". אומר ליה: לא סבר ליה מר
21 להא דרבא? אומר ליה: מודה רבא ב"לא אבה יבמי". אומר אביי: האי מאן דכתב גיטא
22 דחליצתא - ליכתוב הכי: אקריניה לדידה מן "מאן יבמי" עד "אבה יבמי", ואקריניהו לדידה
23 מן "לא" עד "לקחתה", ואקריניהו לדידה מן "פכה" ועד "חלוץ הנעל". מר זוטרא משרטט
24 וכתוב לכולא פרשה. מתקוף לה מר בר אבדי: והא לא ניתן ליכתב! והלכתא פותיה דמר
25 זוטרא. אומר אביי: רקקה וקלטתו הרוח - לא עשתה ולא כלום. מאי טעמא - "וירקה בפניו"
26 בעיני. הלכך: הוא ארוך והיא גוצה, קלטתהו הרוח - איכא "פפניו", היא ארוכה והוא גוי
27 - בעיני עד דמטי להדי אפיה והדר אויל. אומר רבא: כאכלה תומא ורקתה, אכלה גריגשתא ורקתה - לא עשתה ולא כלום. מאי
28 טעמא? "וירקה", מעצמה בעיני, ולפא. ואמר רבא: צריכי דיני למהו וזקא פי נפיק מפומא דיבמה, דכתיב: "לעני הנקנים וירקה".
29 "ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל" מצוה בדינין, ולא בתלמודים. תניא, אומר רבי יהודה: פעם אחת היינו יושבים לפני רבי
30 מרפון, ובאתה יבמה לחלוץ, ואמר לנו: ענו כולכם: "חלוץ הנעל", "חלוץ הנעל", "חלוץ הנעל".

1 משנה עצה ההוגנת לו - כלך אצל שכמותך, ואל תכניס קטטה לתוך ביתך. בלשון
2 חקדש היו אומרים - במסכת סוטה (לבא), נפקא לן מקראי: בפרק "אלו
3 נאמרין". בכפר עינים - בתלמידים היושבים שם לפני רבן בשעת החליצה.
4 גמרא קוראה - "מאן יבמי" (דברים כה). וקורא - "לא חפצתי לקחתה" (שם). חולצת
5 ורוקקה וקוראה - "ככה יעשה לאיש" (שם).
6 דמקרי גט חליצה - המקרא את האשה בשעת
7 חליצתה. מודה רבא בלא אבה יבמי - דבעינן
8 שלא יפסיק. דאי מופסיק, משמע דהאי "לא" -
9 ארישא קאי, דאמרה: "מאן יבמי להקים לאחיו
10 שם בישראל לא", כלומר: לא מאן, אלא אבה
11 יבמי. אבל ב"לא חפצתי לקחתה", שהיא פתיחת
12 קריאתו - ליכא למימר הכי "לא" לעיל קאי,
13 ואי מופסיק - לית לן בה. מפאן עד יבמי -
14 ומפני שהגט אינו משרטט, לא בעי למיכתב
15 כוליה פסוק, דקיימא לן (גיטין ו.ב.) אין כותבין
16 ארבע תיבות בלא שרטוט. משרטט - גט
17 חליצה, וכתב לכולא פרשתא אקרינה לדידה
18 "מאן יבמי" וגו', וכן כולם. וקיימא לן שלש
19 תיבות של מקרא כותבין בלא שרטוט, ארבע אין
20 כותבין, בפרק קמא דגיטין (ו.ב.). והא לא נתנו
21 ליכתב - פרשה בפני עצמה, במסכת גיטין
22 בפרק "הניקוד" (ס.א.), דקתני: אין כותבין מגילה
23 לתניוק להתלמד בה. והלכתא כמר זוטרא -
24 דכותבין, ולא דמי לכותב מגילה לתניוק
25 להתלמד בה, דהתם אדעתה דפרשתא כתיב
26 ליה, דתידיי במגילה קטנה, וקיס לן (שם): תורה
27 חתומה ניתנה. אבל האי - ספירת דברים הוא,
28 ולאו בקדושתיה הוא. הלכך, הלכתא כמר
29 זוטרא, דבמקום מצוה שרי. וקלטתו הרוח -
30 לרוק, והעבירו, שלא בא לפני דיבם. איכא
31 בפניו - כיון שיצא מפיה היה בפניו. להדי אפיה
32 - לנגד פניו, שיראוהו למול פניו קודם שיקלטוהו
33 הרוח. תומא - שומים. גריגשתא - *ארזיל"א.
34 "במעבה האדמה" (מלכים ז ז) מתרגמינן:
35 בגריגשתא דארעא

הדרן עלך מצות חליצה

13 יהודה אומר: מצוה על כל העומדים שם לומר: "חלוץ הנעל". גמרא אומר רב יהודה: מצות
14 חליצה: קוראה, וקורא, וחולצת, ורקקה, וקוראה. מאי קמשמע לן? מתניתין היא! הא
15 קמשמע לן: מצוה הכי, ואי אפיד - לית לן בה. תניא גמי הכי: בין שהקדים חליצה לרקקה,
16 ובין שהקדים רקקה לחליצה - מה שעשה עשוי. אמר אביי: האי מאן דמקרי גט חליצה -
17 לא יקרי לדידה "לא" לחודיה ו"אבה יבמי" לחודיה, דמשמע: אבה יבמי, אלא: "לא אבה
18 יבמי". ולא יקרי לדידה "לא" לחודיה "חפצתי" לחודיה, דמשמע: חפצתי לקחתה, אלא:
19 "לא חפצתי לקחתה". רבא אומר: אפסוקי מילתא היא, ואפסוקי מילתא - לית לן בה. רב
20 אשי אשכחיה לרב פהנא דקמצטער ומקרי לה "לא אבה יבמי". אומר ליה: לא סבר ליה מר
21 להא דרבא? אומר ליה: מודה רבא ב"לא אבה יבמי". אומר אביי: האי מאן דכתב גיטא
22 דחליצתא - ליכתוב הכי: אקריניה לדידה מן "מאן יבמי" עד "אבה יבמי", ואקריניהו לדידה
23 מן "לא" עד "לקחתה", ואקריניהו לדידה מן "פכה" ועד "חלוץ הנעל". מר זוטרא משרטט
24 וכתוב לכולא פרשה. מתקוף לה מר בר אבדי: והא לא ניתן ליכתב! והלכתא פותיה דמר
25 זוטרא. אומר אביי: רקקה וקלטתו הרוח - לא עשתה ולא כלום. מאי טעמא - "וירקה בפניו"
26 בעיני. הלכך: הוא ארוך והיא גוצה, קלטתהו הרוח - איכא "פפניו", היא ארוכה והוא גוי
27 - בעיני עד דמטי להדי אפיה והדר אויל. אומר רבא: כאכלה תומא ורקתה, אכלה גריגשתא ורקתה - לא עשתה ולא כלום. מאי
28 טעמא? "וירקה", מעצמה בעיני, ולפא. ואמר רבא: צריכי דיני למהו וזקא פי נפיק מפומא דיבמה, דכתיב: "לעני הנקנים וירקה".
29 "ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל" מצוה בדינין, ולא בתלמודים. תניא, אומר רבי יהודה: פעם אחת היינו יושבים לפני רבי
30 מרפון, ובאתה יבמה לחלוץ, ואמר לנו: ענו כולכם: "חלוץ הנעל", "חלוץ הנעל", "חלוץ הנעל".

הדרן עלך מצות חליצה

יבמות דף קו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום ראשון) קצה

58 ובהכרח היא נקראת יחד עם המשך דבריו 'חפצתי ליבמה'. מה
 59 שאין כן באמירת היבמה, שאם תפסיק לאחר תיבת 'לא', משתמע
 60 מכך שתיבה זו נקראת יחד עם תחילת דבריה 'מאן יבמי להקים
 61 לאחי שם בישראל, וממשיכה ואומרת, 'לא' מאן ייבם אלא
 62 'אבה יבמי'. על כן גם לשיטת רבא אין להפסיק בתיבות אלו.
 63 לאחר החליצה כותבים בית דין שטר ומפרטים בו את כל סדר
 64 החליצה, ונותנים אותו לאשה, לראיה שחליצה כדיון ומותרת
 65 להנשא אדם מן השוק. ושטר זה קרוי 'גט חליצה'. הגמרא
 66 מביאה כמה הלכות בסדר כתיבת שטר זה: **אמר אביי, האי מאן**
 67 **דכתב גיטא דחליצתא ליכתוב הכי, אקריניה לדידה** ו-הקראנו
 68 ליבמה מן 'מאן יבמי' עד 'אבה יבמי', ואחר כך אקריניהו לדידה
 69 ו-הקראנו ליבם מן 'לא' עד 'לקחתה', ואחר כך אקריניהו לדידה מן
 70 'בכה' ועד 'חלוץ הנעל'. ולא יכתבו פסוקים אלו בשלימותם, אלא
 71 רק את תחילתם וסופם, שכן אסור לכתוב יותר מארבע תיבות
 72 רצופות מהכתובים על קלף שאינו משורטט. ואולם מר זוטרא היה
 73 משרטט את גט החליצה וכתב **לכולא פירשה** – וכתב בו את
 74 הפסוקים בשלימותם. מתקורף לה מר פר אידי למר זוטרא, והא
 75 פסוק אחד לא נתן ליכתב בפני עצמו אפילו על קלף משורטט,
 76 שהרי הלכה בידינו שלא ניתנה התורה להכתב אלא בשלימותה.
 77 מסיקה הגמרא: והלכתא פותיה דמר זוטרא, שמותר לכתוב בגט
 78 חליצה משורטט פסוק בפני עצמו, מכיון שנכתב רק לעדות וסיפור
 79 דברים, ולצורך מצוה התירו לכותבו. והאסור לכתוב פסוק בפני
 80 עצמו הוא רק כשנכתב כפרשה בפני עצמה ללמוד בה.
 81 הגמרא מביאה כמה דינים ברקיקת היבמה: **אמר אביי, אם ריקקה**
 82 **היבמה וקללתה הרוח את הרוק והעיפה אותו למקום אחר ולא**
 83 **כנגד פני היבם, לא עשתה ולא כלום,** והרי היא צריכה לחזור
 84 ולירוק לפניו. מפרשת הגמרא: **מאי טעמא, יירקה בפניו בעיניו** –
 85 צריך שיעבור הרוק כנגד היבם. ומאחר שזה הוא הטעם לפסול
 86 יריקה זו, הלכך לא בכל אופן היא פסולה, אלא אם היבם הוא
 87 ארוך והיבמה היא נגיזה ו-נמוכה וקללתה הרוח את הרוק
 88 והעיפה הרוק אותו הצידה, הרי איבא בפניו, שהרי בשיצא הרוק
 89 מפיה עבר כנגד גוף היבם לפני שעף ברוח, והריקה כשירה. ורק
 90 אם היא ארוכה והוא גיב ו-נמוך ממנה, והעיפה הרוח את הרוק
 91 הריקה פסולה, משום שלא עבר הרוק כנגד היבם, ובעיניו עד
 92 דמטי להרי אפיה – וצריך שיגיע הרוק כנגד פניו של היבם, ויחד
 93 אויל – ורק לאחר שעבר כנגד פניו יכול הרוק ללכת משם וליפול
 94 במקום אחר.
 95 **אמר רבא, אם אכלה היבמה לפני הריקה תופא ו-שום,** ואחר כך
 96 **ריקה ו-ירקה** בפניו, או שאכלה וריגשתא ו-עפר ממעבה
 97 האדמה, ואחר כך ריקתה, לא עשתה ולא כלום, וצריכה לחזור
 98 ולירוק. מפרשת הגמרא: **מאי טעמא, יירקה מעצמה בעיניו,** ולא
 99 מחמת דבר אחר. וכשהיא יורקת לאחר שאוכלת שום או
 100 גריגשתא ליבא כאן יריקה מעצמה, אלא מאכלים אלו הם
 101 המביאים אותה לידי ריקקה זו.
 102 **ואמר רבא, צריכי דיני למהו יורקא בי נפיק** – צריכים הדיינים
 103 לראות את הרוק כשהוא יוצא מפומא דיקמה – מפה היבמה, עד
 104 שמיגע כנגד פני היבם. משום דכתב 'וגנשה יבמתו אליו לעיני
 105 הקהנים וגו' וירקה בפניו, ומכאן שצריכה הריקה להיראות לעיני
 106 הדיינים.
 107 שנינו במשנתנו: **ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל, מצוה בדיניו**
 108 **ולא בתלמידים.** תניא, **אמר רבי יהודה, פעם אחת היינו יושבים לפני**
 109 **רבי מרשון וקאתה יבמה לחלוץ לפניו, ואמר לנו לאחר שחלצה את**
 110 **נעל היבם, ענו בולבם שלש פעמים, 'חלוץ הנעל, חלוץ הנעל,**
 111 **חלוץ הנעל.** והיא שיטת רבי יהודה במשנתנו שמצוה על כל
 112 העומדים שם לומר כן.

113 הדרן עלך מצות חליצה

משנה

1 המשנה שלפנינו מפרשת את סדר החליצה: **מצות חליצה כיצד, פא**
 2 **הוא ו-היבם ייבמתו לבית דין, והן משיאין ו-מייעצין לו עצה**
 3 **ההוגנת לו, האם ראוי לו לייבמה, או שעדיף שיחלוץ לה.** ומקור
 4 דבר זה הוא ממה שנאמר (דברים כה ז) **יכרא לו יבמי עירו ודבריו**
 5 **אליו.** ולאחר שנתרצה לחלוץ, היא ו-היבמה אומרת לפני בית דין
 6 את הכתוב האמור בפרשה (שם כה ז), **מאן יבמי להקים לאחי שם**
 7 **בישראל לא אבה יבמי,** והוא ו-היבם עונה אחריה ואמר את
 8 הכתוב (שם כה ח) **לא חפצתי לקחתה,** ובלשון הפך היו אומרים
 9 פסוקים אלו. ולאחר שאמרו כן היבם והיבמה, **ונגשה יבמתו אליו**
 10 **לעיני הקהנים וחליצה נעלו מעל רגלו, ולאחר מכן יירקה בפניו** –
 11 יורקת על הקרקע שכנגד פניו ורק הנראה לדנינים. ולאחר היריקה,
 12 **ענתה ואמרה** ו-תענה היבמה ותאמרו, את הכתוב (שם כה ט) **בכה**
 13 **עשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו.**
 14 בתחילה, עד פאן היו מקרין בית דין לפני היבמה כדי שתענה
 15 ותאמר אחריהם, ולא גמרו להקרותה את הפרשה כולה. ואולם
 16 בשהקרא רבי הורקנוס תחת עץ האלה בכפר עיטם ליבמה לאחר
 17 חליצתה, ונמר את כל הפרשה עד ונקרא שמו בישראל בית חלוץ
 18 הנעל, מאותה שעה היו חוקי כל בתי הדינים להיות גומרין לקרוא
 19 את כל הפרשה, וקראה היבמה אחריהם את כולה. והכתוב
 20 האחרון ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל, מצוה בדיניו ולא
 21 מצוה בתלמידים – רק על הדיינים יש מצוה להקרותו לאחר
 22 החליצה, ולא על התלמידים היושבים שם לפניהם. רבי יהודה
 23 אומר, מצוה על כל העומדים שם לומר 'חלוץ הנעל'.
 24

גמרא

25 הגמרא מביאה את דברי רב יהודה בסדר חליצה, ומפרשת את
 26 החידוש בדבריו: **אמר רב יהודה, כך הוא סדר מצות חליצה,**
 27 **היבמה קוראה מאן יבמי, ואחר כך היבם קורא לא חפצתי**
 28 **לקחתה, ואחר כך חולצת, ואחר כך ריקקה, ואחר כך קוראה שוב**
 29 **בכה יעשה.** מקשה הגמרא: **מאי קמשמע לן רב יהודה,** הלא
 30 **מתניתין היא** – דבריו מפורשים במשנתנו. מתרצת הגמרא: **הא**
 31 **קמשמע לן רב יהודה באומרו 'מצות חליצה קוראה וקורא וכו',**
 32 **שאמנם מצוה הכי היא כסדר השנוי במשנתנו, ואולם אי אפיך את**
 33 **הסדר והקדים את הריקה לחליצה לית לן פה** – אין בכך כדי
 34 לפסול את החליצה. הגמרא מוכיחה כן מברייתא: **תניא נמי הכי,**
 35 **בין שהקדים חליצה לריקה, ובין שהקדים ריקקה לחליצה מה**
 36 **שעשה עשוי, והסדר אינו מעכב בדיעבד.**
 37 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים באופן הקריאה: **אמר אביי, האי**
 38 **מאן יבמי גט חליצה** – הדיין המקראי בשעת חליצה את הפסוקים
 39 לפני היבם והיבמה מילה במילה, כשמקריא לפני היבמה 'לא אבה
 40 יבמי לא ליכרי לדידה ו-להו' **לא' לחודיה ותענה אחריו ואחר כך**
 41 **יקריא לפניה 'אבה יבמי' לחודיה ותענה אחריו, משום דבאופן זה**
 42 **משמע מדבריה 'אבה יבמי' – שרוצה היבם לייבמה. אלא יקריא**
 43 **לא אבה יבמי' יחד, ותענה אחריו תיבות אלו בפעם אחת. וכן**
 44 **כשמקריא ליבם לא חפצתי לקחתה, לא ליכרי לדידה ו-להו' לא'**
 45 **לחודיה ו'חפצתי' לחודיה, משום דמשמע מכך 'חפצתי לקחתה,**
 46 **אלא יקריא לו לא חפצתי לקחתה' בפעם אחת. ורבא אמר, אפסוקי**
 47 **מילתא היא** – אין זו אלא הפסקה בעלמא, ואפסוקי מילתא לית לן
 48 **פה, הואיל וכונתו היתה לגמור דבריו, ולכן בדיעבד אין זה נחשב**
 49 **להפסק.**
 50 רב אשי אשכחיה ו-מצא לרב כהנא דקמצטער ו-שטרו וימקרי לה
 51 ליבמה **לא אבה יבמי' ביחד. אמר ליה, וכי לא סבר ליה מר להא**
 52 **דאמר רבא שקריאת היבמה כשהיא אף כשהיא מפסיקה בין 'לא'**
 53 **לבין 'אבה יבמי. אמר ליה רב כהנא, מודה רבא בלא אבה יבמי'**
 54 **שצריכה היבמה לאומרו בפעם אחת, ולא אמר שאפשר להפסיק**
 55 **אלא בין 'לא' לבין 'חפצתי ליבמה. שכן תיבת 'לא' שבאמירת**
 56 **היבם היא תחילת דבריו ואין לה שום משמעות בפני עצמה,**
 57

57 ותצא לאחר החופה בלא גט, יטעו לומר שהחופה נעשתה על
 58 תנאי והתנאי לא התקיים.
 59 מקשה הגמרא: מפר האב לשלוחי הפעל מאי איבא למימר, כלומר
 60 תקופת האירוסין של האשה מסתיימת לא רק בכניסתה לחופה,
 61 אלא גם כשהאב שקידש את בתו מוסר אותה לשלוחי הבעל לשם
 62 נישואין, באופן זה אין חיבת חופה ולא חיבת ביאה. אם כן גם
 63 כשאמה או אחיה של הקטנה מוסרים אותה לשלוחי הבעל, היא
 64 נחשבת לנשואה ולדעת בית שמאי אינה יכולה למאן, וקשה, הרי
 65 לא יטעו לומר שהיה תנאי בקידושין ולא התקיים שהרי באופן זה
 66 הבעל לא מוחל על תנאו. מתרצת הגמרא: לא פליגי רבנן – חכמים
 67 לא חילקו בתקנתם וכל קטנה נשואה אינה יכולה למאן אפילו
 68 באופן שאין הבעל מוחל.
 69 הגמרא מבארת את טעמם של בית הלל: ובית הלל, שמתירים
 70 לקטנה נשואה למאן ואינם גוזרים שיאמרו שיש תנאי בנישואין,
 71 טעמם מידע דיעי דנישואי קטנה דרבנן ניהו – אנשים יודעים
 72 שקידושי קטנה חלים רק מדרבנן, ויבינו שאם היא יוצאת בלא גט
 73 משמע שמיאנה בבעלה, ולא שהיה ביניהם תנאי שלא קויים
 74 והנשואין בטלים.
 75 ביאור נוסף במחלוקת בית שמאי ובית הלל: רבה ורב יוסף דאמר
 76 תרויהו – אמרו שניהם, מעמא דבית שמאי הוא, לפי שאין אדם
 77 עושה מעשה שיכול להביא לידי כך שבעלתו תהיה בעילת זנות.
 78 ומענה, אם קטנה נשואה תוכל למאן, ימנעו בני אדם מלשאת
 79 קטנה שמא תמאן ותעקור את קידושיה ויתברר שכל הבעילות
 80 שבעל אותה היו בעילות של זנות ולא של נישואין, ותיעקר תקנת
 81 רבנן להשיא את הקטנה כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר.
 82 מקשה הגמרא: נבנסה לחופה ולא נבעלה שלדעת בית שמאי אינה
 83 ממאנת, מאי איבא למימר – איזה טעם יש לומר בזה, הלא מאחר
 84 שלא נבעלה אין חשש שיעשו את בעילתו בעילת זנות. מתרצת
 85 הגמרא: לא ניהא ליה דתייתוי חופה דאיסורא – אין אדם רוצה
 86 שתעשה חופתו חופת איסור של ביאת זנות, וחוזר החשש שימנעו
 87 מלשאת את הקטנה ותתבטל תקנת חכמים.
 88 מקשה הגמרא: מפר האב את בתו לשלוחי הפעל, והוא הדין
 89 כשאמה או אחיה מסרוה לידי שלוחי הבעל שדינה כנשואה
 90 ולדעת בית שמאי אינה יכולה למאן, מאי איבא למימר – איזה
 91 טעם יש לומר בזה, הלא אין כאן לא חופה ולא ביאה של זנות.
 92 מתרצת הגמרא: לא פליגי רבנן – חכמים לא חילקו בתקנתם וכל
 93 קטנה נשואה אינה יכולה למאן אפילו באופן שאין בעילה או
 94 חופה של זנות.
 95 הגמרא מבארת את טעמם של בית הלל: ובית הלל, סוברים,
 96 כאשר קטנה נשואה ממאנת, בין דאיבא קדושין וכתובה
 97 בנישואיה, לא אתו למימר – לא יבואו לומר לאחר שמיאנה
 98 דבעלתו בעילת זנות, ולא ימנעו בני אדם מלשאת קטנה.
 99 ביאור נוסף במחלוקת בית שמאי ובית הלל: רב פפא אמר, מעמא
 100 דבית שמאי שקטנה נשואה אינה יכולה למאן הוא משום פירי –
 101 משום פירות נכסי מלוג של האשה, ומעמא דבית הלל שאף נשואה
 102 ממאנת, גם הוא משום פירי. ומבאר רב פפא: מעמא דבית שמאי
 103 משום פירי, דאי אמרת נשואה תמאן שמיא ואכיל להו מינה, הבעל
 104 יאכל את הפירות ולא יטרח לעבוד ולהשיב את השדה והיא
 105 תיפסד על ידי כך, כיון דסוף סוף למיפק קיימא – שבסופו של דבר
 106 אשתו תמאן ותצא ותמאן – כיון שאתה אומר שנשואה יכולה למאן,
 107 בין דאמרת תמאן – כיון שאתה אומר שנשואה יכולה למאן,
 108 אשבוני משבח להו – הבעל ישיב את הנכסים, קבר דאי לא – לפי
 109 שהוא סבור שאם לא ישיב את הנכסים, ענייני – ייעצו לה
 110 קרוביה של אשתו למאן ומפקי לה מינה – ויוציאו אותה ממנו.
 111 ביאור נוסף במחלוקת התנאים: רבא אמר, היינו מעמא דבית שמאי
 112 לפי שאין אדם מורח בבעלה של נישואין ומפסידה, ואם תוכל
 113 קטנה נשואה למאן, ימנעו לשאתה, שמא תמאן ויפסידו את דמי
 114 סעודת הנישואין. ובית הלל סוברים, תרויהו ניהא להו – לשניהם
 115 נוח בנישואין אלו ואף שיתכן שתמאן והוא יפסיד את דמי

פרק שלשה עשר - בית שמאי

משנה

1 מדין תורה קטנה שאין לה אב אינה יכול להתקדש, אולם חכמים
 2 תיקנו שקטנה יתומה יכולים אמה ואחיה לקבל עבורה קידושין
 3 ולהשיאה כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר. וכמו כן תיקנו שקטנה
 4 יתומה שהשיאה אמה או אחיה, רשאית לבטל את הקידושין
 5 הללו על ידי נמיאון, והיינו שאומרת שאינה רוצה בבעלה ויוצאת
 6 בלי גט.
 7 משנתנו שונה חמש הלכות בענין מיאון, בהן נחלקו בית שמאי
 8 ובית הלל: א. בית שמאי אומרים, אין ממאנין אלא ארוסות, כלומר
 9 קטנה רשאית למאן כל עוד שהיא ארוסה, אבל לאחר שבעלה
 10 נשאה אינה רשאית למאן בו ולצאת אלא צריכה ממנו גט. ובית
 11 הלל אומרים ממאנים בין ארוסות בין נשואות, כלומר גם לאחר
 12 שנישאת לבעלה, יכולה למאן בו ולצאת ללא גט.
 13 ב. בית שמאי אומרים, אין קטנה רשאית למאן אלא בבעל, ולא
 14 ביהם – שאם בעלה מת קודם שמיאנה בו ונפלה לפני אדיו ליבום,
 15 אינה יכולה למאן ביבום ולהפטר מזיקת היבום, אלא עליה להתמין
 16 עד שתהא גדולה ותחלוץ. ובית הלל אומרים, יכולה היא למאן
 17 בבעל בחייו, וביבם לאחר מות בעלה, ונפטרת מזיקת היבום בלי
 18 חליצה, ומותרת להינשא לאחר.
 19 ג. בית שמאי אומרים, בפניו – קטנה אינה ממאנת אלא בנוכחות
 20 בעלה. ובית הלל אומרים, יכולה למאן בפניו ושללא בפניו.
 21 ד. בית שמאי אומרים, קטנה אינה ממאנת אלא בבית דין. ובית הלל
 22 אומרים, בבית דין ושללא בבית דין.
 23 ה. אמרו להם בית הלל לבית שמאי, ממאנת והיא קטנה – כל זמן
 24 שהיא קטנה יכולה למאן. ואפילו נישאת כשהיא קטנה ארבע
 25 וחמש פעמים, בכל פעם שמתארסת או שנשאת רשאית למאן
 26 בבעלה ולצאת בלי גט. אמרו להם בית שמאי לבית הלל, אין פנות
 27 וישאל הפקר, שהיו מאורסות לכמה בעלים ויוצאות מהם במיאון
 28 בלי גט, לפי שהדבר נראה כפריצות. אלא ממאנת וממאנת
 29 מלהתארס עד שתגדיל ויהיו קידושיה לשני מהתורה, והמאן שוב
 30 בראשון ותנשא לשני ויהיו אלו נישואין גמורים, ולא תצא ממנו
 31 אלא בגט.
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56

גמרא

במנות. בית שמאי – פרק שלושה עשר דף קז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קצו
 רש"י תוספות

1 **בית** שמאי אמר רב יהודה אמר שמואל מאי טעמא דבית שמאי לפי שאין תנאי
 2 בנישואין — תימה: דברפך "המדיר" (כתובות עג,א), גבי קדשה על תנאי וכנסה סתם,
 3 קאמר שמואל דאין צריכה גט, ומוקי אביי פלוגתיהוהו בעל. דמפרש טעמא דרב שאין אדם
 4 בועל בעלתו בעילה זנות. אלמא, אפילו בבעל לשמואל יש תנאי בנישואין. וביה נמי לא
 5 פליגי אלא משום דסברי דליכא למיגור, דמידע
 6 ידעי דנישואי קטנה דרבנן ניהו. אבל הא מודו
 7 דאין תנאי בנישואין? ורבינו יהודה בן נתן הגיה
 8 כאן: אמר רב יהודה אמר רב. ואר"י: מכל מקום
 9 תיקשה לרבא, דאמר התם (עגב) בטעות אשה
 10 גרידתא מודה רב דיש תנאי בנישואין? ועוד:
 11 דאפילו בכנסה לחופה ולא נבעלה קאמר הכא
 12 דאין תנאי בחופה? ונראה לרבינו יצחק: דאביי לא
 13 היה מפרש טעמא דבית הלל משום דמידע ידעי
 14 כו', אלא משום דיש תנאי בנישואין. וסוגיא דהכא
 15 כעולא אמר רבי אלעזר, דאמר התם: דמקדש על
 16 תנאי ובעל — דברי הכל צריכה הימנו גט, דאין
 17 תנאי בנישואין, וגרס הכא: אמר רב יהודה אמר
 18 רב. ולשמואל בכנסה לחופה ולא נבעלה יש
 19 תנאי. והא דאמר אביי לעיל בסוף פרק "האשה
 20 רבה" (עגב) גבי פלוגתא דרב ושמואל דיבמה
 21 הרי היא כאשת איש, דאמר אביי לחד לישנא
 22 דשמואל ארבי: יצחק נפחא קאי, דמפרש מלתיה
 23 דרבי יוסי משום דאין תנאי בנישואין — לאו
 24 משום דלא מהני תנאה קאמר, אלא משום דאין
 25 רגילות שירו נשואין מתבטלין מחמת תנאי שהיה
 26 בקדושין, דרגילות הוא או שיועד וימנע מלישא,
 27 או גמרי מחלי אהרדי בשעת נישואין. וכן צריך
 28 לפרש על כרחך. דקאמר שמואל אינה כאשת
 29 איש, דבקדושין יצחק ובקדושין כולי עלמא מודו
 30 דיש תנאי. והרב רבינו חיים היה מפרש הא דהכא
 31 נמי בענין זה, והכי פירשו: לפי שאין תנאי
 32 בנישואין — פירוש: אין רגילות שיתבטלו נישואין
 33 מחמת שום תנאי. ואי אמרת נשואה תמאן, אתי
 34 למימר יש תנאי בנישואין? בתמיה, וכי יעלה על
 35 לב לומר שמחמת תנאי נתבטלו? הא אין רגילות
 36 מחמת קדושין קטנה נמי לא ידעי, אלא יאמרו
 37 קדשת איש יוצאה בלא גט.
 38 **מעמא** דבית שמאי לפי שאין אדם עושה
 39 בעלתו בעילה זנות — וקשה לרבינו
 40 יצחק: דברפך "חורק" (גיטין פא,א), גבי ההגשר
 41 את אשתו ולנה עמו בפנדק, דאמרי בית שמאי:
 42 אינה צריכה הימנו גט. ומפרש בגמרא טעמא,
 43 דסברי: אדם עושה בעלתו בעילה זנות, ואין לנו
 44 לחוש שקדשה בביאה, אלא בא עליה בלא
 45 קדושין? ותיקף: דשאני התם, דכיון דגירשה
 46 ונתיהוד עמה — גלי אדעתיה שבעלתו בעילת
 47 זנות. אבל הכא, שהיה מתחלה דרך נישואין, או
 48 בעלמא שאין הוכחה — אין לנו לומר שיעשה
 49 בעלתו בעילה זנות.
 50 אמרת תמאן שמיט ואביל לזו — ואם תאמר: בפרק "המפקד" (בבא מציעא
 51 לט,א) המוציא הוצאות על נכסי אשתו קטנה — כמוציא על נכסי אחר דמי, וישלמו
 52 לו מה שהוציא. ואם כן לא יפסיד כלום במיאונה? ואומר רבינו יצחק: דמכל מקום שמיט
 53 ואביל אפילו המזרות וגוף הקרקע אם כילה, דאין צריך לשלם אף על פי שאכל שלא כדון,
 54 כמוכח בכתובות בסוף פרק "אלמנה" (קא,א), דאמר שמואל אמתניתין "ולא בלאות": לא
 55 שנו אלא נכסי מלוג, אבל נכסי צאן ברזל — יש לה. הוי ברב פפא: אהיא? אילימא
 56 שכלה גם את הקרקע, דאי בהני שכלה כדון, אם כן, והכי מסיק גבי אילנות
 57 כדון, אלא דמיירי בפירות שאכלם שלא כדון, וליתנהו בעין, לא ישלם. ולכך קאמר
 58 שפיר דשמטי ואביל פרי, כיון שלא ישלם כלום. **תרווייהו** ניהא לזו כו' — הכי גרס בפירוש רבינו חננאל: תרווייהו ניהא לזו דליפוק עליהו קלא דאישות. ולא גרסינן ניהא ליה, דלדידה
 59 נמי ניהא לה, כדאמרי (גיטין מט,ב): יותר משהאיש רוצה לישא — אשה רוצה להנשא. ואמרין נמי (קדושין מא,א): טב למתב טן דר.

1 **משנה** אין ממאנין — יתומה שהשיאה אמה ואחיה, אלא מן האירוסין. כבעל — אבל
 2 אם מת ולא מיאנה בו, ונפלה לפני יבם, אינה יוצאת במיאן, אלא תמתין עד
 3 שתגדיל ותחלוץ. אין בנות ישראל חפקר — ואפילו מן האירוסין לא תמאן ותיאירס לאחר
 4 ותחזור ותמאן, אלא ממאנת בזה, ותמתין מלארס לאחר עד שתגדיל ויהיו קדושין
 5 גמורים, ולא תצא עוד משני במיאן, ותפאן —
 6 בראשון ותנשא. ובגמרא פריך: הא מיאנה בו
 7 כבר חדא זימנא! **גמרא** מאי טעמא דבית
 8 שמאי — דאמרי: נשואה לא מואנה, הא קטנה
 9 היא? לפי שאין תנאי — מועיל בנישואין של
 10 גדולה, ואפילו היה ליה תנאה בשעת קדושין —
 11 אחולי אחליה בשעת ביאה חופה, וחיילא לזו
 12 קדושין קמאי, ואי אמרת נשואה קטנה תמאן,
 13 לא ידעי אינשי דמשום קטנות הוא, אלא אמרי:
 14 תנאה היה ליה בנישואין, ואתו למימר יש תנאי
 15 בנישואי גדולה. נכנסה לחופה כו' מאי איכא
 16 למימר — לבית שמאי אמאי לא ממאנת?
 17 דקאמרי: אין ממאנין אלא ארוסות, ומשמע
 18 לאפוקי בכנסה לחופה או שנסמרה לשלוח
 19 הבעל, דנפקא לה מכלל ארוסה. לפי שאין תנאי
 20 מועיל בחופה — ואי אמרת קטנה שנסנסה
 21 לחופה ולא נבעלה תמאן, אמרי: תנאה היה
 22 לזו, ואתו למימר יש תנאי בחופה. מסר האב —
 23 מסרה האב לשלוחי הבעל מאי איכא למימר?
 24 אי נמי אתי למימר תנאי מועיל במסירה —
 25 שפיר קאמרי, שזריז אין כאן חיבה דנימא
 26 אחליה לתנאה דקדושין. האי "מסר האב" לאו
 27 דוקא, דאילו משקיבל אביה קידושה לא נפקא
 28 במיאן, דהאב זכאי בקדושה בתו, ואין מיאן
 29 אלא ביתומה שקדשה אמה ואחיה. והכי
 30 קאמר: מסר האב לשלוחי הבעל, דקיימא לן
 31 בכתובות (מתב) דנישואין ניהו, ודכוותה הכא:
 32 מסרה אחין לשלוחין הווי נישואין, ולבית שמאי
 33 לא ממאנת, מאי איכא למימר? לא פלוג רבנן
 34 — בין נישואין לנישואין. לפי שאין אדם כו' —
 35 ורבנן תקינו נישואין קטנה כדי שלא ינהו בה
 36 מנהג הפקר, כדאמר לקמן (ק"בב) בחרש
 37 שנשא, ואי אמרת ממאנה — מימנעי ולא נסבי
 38 לה, דאין אדם רוצה לעשות בעלתו בעילת
 39 זנות, ומיעקרא תקנתא דרבנן, דאיסורא —
 40 דבעילת זנות. מסר האב כו' — דקיימא לן
 41 דנישואין ניהו. ודכוותה בנישואין דרבנן היא
 42 מסירת אחין נישואין, ולבית שמאי לא ממאנה,
 43 דהא מילתא פסיקא קאמרי דאין ממאנין אלא
 44 ארוסות, מאי איכא למימר — לאו בעילת זנות
 45 היא ולא מימנעי. משום פירי — שלא יפסיד
 46 פירות נכסי מלוג, אבל ארוס לית ליה פירי. כבר
 47 דאי — דאם איני משביחן עיניי לה קרובה
 48 כו'. כסעודה — סעודת נישואין. הילכך, אי
 49 אמרת תמאן — מימנעי ולא נסבי, ניהא לזו כו'
 50 — הילכך לא מימנעי. אמר רבי אושעיא ממאנת למאמרו — לבית הלל דאמרי ממאנת
 51 ביבם — למאמרו ממאנת, שאם עשה בה מאמר — ממאנת ועוקרתה, שלא תהא צריכה
 52 גט למאמרו. אבל חליצה, שהיא בשביל זיקה — לא עקרא. דבעל כרחא — מקדושי
 53 ראשון, ומכח נישואין רביא עליה, ובראשון לא מיאנה. והרי ביאת — יבם, בעל כרחא
 54 היא, כדאמר ב"הבא על יבמתו" (בבמות נד,א), "יבמה יבא עליה" — בעל כרחא.
 ומציא

מירי דהוה אבעלת הגט - הקשה רבינו יהודה: אם כן מיאנה בבעל אמאי מותרת לאביו? נחוש מידי דהוה אבעלת הגט שאסורה לאביו! ואומר: דשמו הכא שייך למיחש טפי, כיון שאינה אשתו ואינה אסורה במיאון - הוא הדין דגט לא אסר לה, כיון שאינה אשתו.

מאן לא הודו לו אמר אביי רב - משמע: אבל רבי אושעיא הודה לו. ומיאנה בזה מותרת לאחין דקאמר - היינו לכל האחין, היה ליה כרבי אושעיא דאמר אינה ממאנת לזיקתו. מאן לא הודה לו - רבי אושעיא, דיש לו דאין מיאון לכולה וזקה, אבל רב אסי הודה לו, דאית ליה אין מיאון לחצי זיקה, הא לכולה זיקה - יש מיאון. והא דקאמר מותרת לאחין - היינו אף לו, כיון דאין מיאון לחצי זיקה. איכא דאמרי: אמרו רב אסי ובל שכן רבי אושעיא, וכן פירש בקונטרס. **תרי קטרי** עבדו ביה - בירושלמי פריך: אילו העושה דבר שלא כשורה מותרין ערה שלו? ומשני רב חסדא היא: הוא אמרה עברה ומיאנה מן הנשואין ושלם בפניו, על דעתיה דבית שמאי - מיאנה מיאון. ואין זו קושיא כל כך, דאיכא למימר דקידושי קטנה דרבנן ניתנה, ואפקעינהו רבנן לקידושין מיניהו. **מכשרין** בשנים - הוא הדין בחד, אלא שצריך לעדות שמיאנה. **הלכה** כאותו הוגג - פירש רבינו חננאל: דוקא בדיעבד, אבל לבתחילה - לא, דמכשרים - דיעבד משמע. אתי

כרבי אושעיא סבירא ליה, דאמר: אינה ממאנת לזיקתו! בחד יבם הכי נמי דמציא עקרא, הכא בשני יבמין עסקינן, דאין מיאון לחצי זיקה, כי אתא רבין אמר רבי יוחנן: מיאנה בזה - מותרת לאחין, ולא הודו לו. מאן לא הודו לו? אמר אביי: רב. רבא אמר: רבי אושעיא, ואמרי לה: רב אסי. "בית שמאי אומרים בפניו וכו'". תניא, אמרו להן בית הלל לבית שמאי: והלא פישון הנגמל מיאנה אשתו שלא בפניו! אמרו להן בית שמאי לבית הלל: פישון הנגמל במדה פפוישה מדר, לפיכך מדרו לו במדה פפוישה. מדקא אביל פורי, פשיטא נשואה היא, והאמרי בית שמאי נשואה לא ממאנה! תרי קטרי עבדו ביה. "בית שמאי אומרים בפני בית דין וכו'". תנן התם: החליצה והמיואנין - בשלשה. מאן תנא? אמר רבה: בית שמאי היא. אביי אמר: אפילו תימא בית הלל, עד כאן לא קאמרי בית הלל אלא דלא בעינן מומחין, אבל שלשה - בעינן. בדתניא, בית שמאי אומרים: בפני בית דין, ובית הלל אומרים: בפני בית דין ושלם בפני בית דין, ואלו ואלו מודים שצריך שלשה. רבי יוסי בר יהודה ורבי אלעזר פרבי שמעון מכשרין בשנים. אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן: הלכה פאוהו הווג. "בית שמאי אומרים תמאן וכו'". והא מיאנה חדא וימנא! אמר שמואל: עד שתגדיל ותאמר: רוצה אני במיואנים הראשונים. עולא אמר: תרתי קתני: או שתמאן ותגדיל ותיאמר, או שתמאן ותנשא לאלתר. בשלמא עולא - היינו דקתני "עד שתגדיל ותנשא", אלא לשמואל - "עד שתגדיל ותאמר" מוכיעי ליה! קשיא. **משנה** אי זו היא קטנה שצריכה למאן - כל שהשואה אמה ואחיה לדעתה, השואה שלא לדעתה - אינה צריכה למאן. רבי חנינא בן אנמינוגוס אומר: כל תינוקת שאינה יכולה לשמור קידושיה אינה צריכה למאן. רבי אלעזר אומר: אין מעשה קטנה בלום, אלא כמפותה. בת ישראל לכהן לא תאכל בתרומה, בת כהן לישראל תאכל בתרומה. רבי אלעזר בן עקב אומר: כל עקבה שהיא מן האיש - פאילו היא אשתו, כל עקבה שאינה מן האיש - פאילו אינה אשתו. **גמרא** אמר רב יהודה, ואמרי לה במתניתא תנא: בראשונה היו פותבין גט מיואן: "לא רעינא ביה, ולא צבינא ביה, ולית אנא בעיא להתנסבא ליה". פיון דהוה דנפיש דיבירא אמרי:

ומציא עקרא - שלא תהא צריכה גט לביאתה, דהא אמרי בית הלל ממאנת ביבם דומיא דבעל. נישואין קמאי עקרא - ושבו אבן כאן זיקה. כל שיכולה למאן - בפרק קמא (בבבא בתרא) כותב קטנה הנשואה לאחיו ולא קיבל אביה קידושין, כגון שהשיאה אביה תחלה לאחר ונתגרשה, והיא ויתומה בחיי האב, ויכולה למאן ולא מיאנה בו, ומת - צרתה חולצת, שאינה צרת הבת להפטר משום

צרת ערוה, הואיל והבת יכולה למאן - אין נישואין גמורין, ולא מתייבמת - הואיל ולא מיאנה הבת, היא לה דך צרת ערוה במקצת. צרת ערוה שאני - דאף על גב דמהני מיאון לקטנה יבמה בעלמא למיפק בלא חליצה, לא מהני לגבי ערוה, אם מיאנה באביה, דהוה יבמה, למידי צרתה מותרת ליבם. דתני רבי בר יוחקאל - קטנה שמיאנה בבעל מותרת לינשא לאביו, דעקרתינהו לנשואין והויא כאנטה ומפותה. אבל מת בעלה ולא מיאנה בו, ומיאנה ביבם, אף על גב דנפקא בלא חליצה, אלמא נישואין קמאי עקרא - אפילו הכי אסורה לאביו מהני מראית ערוה, אם מיאנה באביה, דהוה נישואין קמאי למיפל קמי יבם ולהצריכה מיאון לגבי יבם, נראית בלתו של חמיה. הכא נמי - אף על גב דעקרא לנשואין קמאי - נראית צרתה כצרת בתו, והואיל ואהוה נישואי אחיו בבתו למרמי קמיה. מיאנה - יבמה באחד מן האחין יבמין - אסורה לכולן. אבעלת הנש - אם נתן לה האחר גט - ספלה על בולן. אמר אביי רב - לא הודה לו, דאיהו אמר לעיל: מיאנה בזה אסורה לזה. רבי אושעיא לא הודה לו - מוקאמר רבי יוחנן מותרת לאחין, אף על גב דאיהו גופיה נמי במשמע. ומיהו, אי איכא אחין - אין, דהוה ליה מיאון לחצי זיקה, כרב אסי. אבל בחד יבם, דמיאנה בזיקה שלימה - אסורה. ולרבי אושעיא אפילו בחד יבם נמי שריא. דאין מיאון לזיקה, ואמרי לה רב אסי - נמי לא הודה לו, וכל שכן רבי אושעיא. דרבי יוחנן דוקא לאחין אמר, ולא לו, במדה פפוישה מדר - במדה כפוייה מדר, לשון אונאה, כמודד בשולי המדה, וחברו מצאתי בתוספתא דאהלות: קדידה שהיא נתונה בו, היתה כפוישה לשון "הכפישני באפר" (איכה א) שהיה מפסיד נכסי מלוג שלה. תרי קטרי עבדו ביה - שני קטרים עשו עליו לרעתו. והרי מיאנה חדא וימנא - בבעלה, ואמאי קתני ותמאן ותנשא? רוצה אני - שמא חזרה. תרתי קתני - לאו למיהדר למאן וימנא אחריה, אלא תרתי מילי ניתנה: ממאנת וממתנת מליארס לאחר עד שתגדיל, כדי שלא תחזור ותמאן בשני, או אם רצתה להנשא - ממאנת בבעל ותנשא לאלתר, דהו לא ממאנת לבית שמאי, דנשואה היא. **מתני** אין מעשה קטנה אלא כמפותה - כדקתני: בת ישראל לכהן לא תאכל בו, דכמי שלא נשאת דמי. כל עקבה בו - כל מה שהיא מעובדת אצלו בשבילו, כאילו היא אשתו. ובגמרא מפרש מה היא.

אתי
אתי

60 וְלֹא דִּמְיָא לְבַעֲלָת הַנֶּט – ואין זה דומה לגט שנתן יבם אחד שפוסלה
61 גם על שאר האחים, כיון שבעלת הנט, היא דמא עבד בה – היבם
62 הוא זה שעשה בה מעשה שנתן לה את הגט. אבל הִנָּה במיאון,
63 היא קַעֲבֵדָא בֵּיה – היבמה היא זאת שעשתה ביבם מעשה, דְּאָמְרָה
64 'לֹא רְעִינָא כְּךָ וְלֹא צַיִנָּא כְּךָ' – איני רוצה בך ואיני חפצה בך.
65 משמע שרק כִּךָ הוא דְּלֹא רְעִינָא – איני רוצה, הֵא כְּחַבְרָךְ – ביבם
66 השני, רְעִינָא – אני כן רוצה.
67 רַב אָסִי אָמַר, מֵיָאנָה בֵּיה מוֹתֶרֶת אֶפִּילוּ לוֹ – אפילו ליבם שמיאנה
68 בו. שואלת הגמרא: לֵמָּא – שמא נאמר שרב אסי פְּרָבִי אוֹשְׁעֵי
69 סְבִירָא לֵיה, דְּאָמַר מֵיָאנָה מְמָנַת לוֹיָקְתוּ, כלומר שמיאון אינו עוקר
70 את הזיקה של היבם, וכיון שכך, נשארה זיקתו ויכול הוא בעצמו
71 ליבמה.
72 משיבה הגמרא: כִּדְרֵי יָבָם הָכִי נָמִי דִּמְיָא עֲקָרָא – כשיש רק יבם
73 אחד, חולק רב אסי על רבי אושעיא וסובר כעולא שקטנה יכולה
74 למאן ולעקור את זיקת היבם ומותרת לשוק בלי חליצה. ומה
75 שאמר רב אסי שקטנה שמיאנה ליבם מותרת אף לו, הִנָּה בְּשֵׁנִי
76 יָבִימִין עֲסִיקִינִן – כאן מדובר שהיו שני יבמים ויותר. באופן זה סובר
77 רב אסי דָּיִן מֵיָאון לְחָצֵי זִיקָה, כלומר כיון שלשאר האחים יש גם
78 זיקה ליבמה, והמיאון ליבם אחד אינו עוקר אלא את הזיקה של
79 היבם שהיא ממאנת בו, ועדיין נשארה זיקה לשאר האחים, הרי
80 זה מיאון לחצי זיקה ואינו מועיל כלל אף ליבם שמיאנה בו, ולכן
81 היא מותרת לכולם.
82 כִּי אָתָּא רַבִּין מַארְץ יִשְׂרָאֵל לִבְבַל אָמַר בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחֲנָן, מֵיָאנָה בֵּיה
83 ביבם אחד מותרת לאחין של היבם, וְלֹא הוּדוּ לוֹ חֲכָמִים לְרַבִּי יוֹחֲנָן.
84 נחלקו אמוראים מי הם החכמים שלא הודו לרבי יוחנן. מבררת
85 הגמרא: מָאן לֹא הוּדוּ לוֹ, אָמַר אֲבֵירִי, רַב שֹׁסֹבֵר שְׂמִיאָנָה בּוּה
86 אסורה לכולם, חולק על רבי יוחנן שמותרת לכל האחים.
87 רַבָּא אָמַר, רַבִּי אוֹשְׁעֵיָא הַסּוֹבֵר שאין מיאון מועיל לזיקה כלל,
88 והממאנת ליבם מותר לו לכונסה, הוא החולק על רבי יוחנן. שכן
89 רבי יוחנן שאמר מיאנה בזה מותרת לאחים, הכולנה לכולם כולל
90 היבם שמיאנה בו. אלא שזה דווקא כשיש כמה אחים ומיאנה
91 באחד מהם, שבאופן זה לא מועיל המיאון, משום שאין מיאון
92 לחצי זיקה וכסברת רב אסי, אבל אם יהיה רק יבם אחד שהמיאון
93 הוא בכל הזיקה, יועיל המיאון ותהא אסורה ליבם.
94 וְאָמְרֵי לָהּ – ויש אומרים שגם רב אסי לא הודה לו. שכן רבי יוחנן
95 שאמר שהיא מותרת לאחים, הכולונה דווקא לאחים היא מותרת
96 אבל לא למי שמיאנה בו, ואילו רב אסי מתיר אפילו למי שמיאנה
97 בו, וכל שכן שרבי אושעיא אינו מודה לו שכן הוא סובר שמיאון
98 ביבם לא מועיל כלל להפקיע את הזיקה ומותר ליבם שמיאנה בו,
99 ליבמה.
100 הגמרא דנה במחלוקת בית שמאי ובית הלל אם מועיל מיאון שלא
101 בפני הבעל. שנינו במשנה: בֵּית שְׂמַיָא אוֹמְרִים בְּפָנָיו וְכוּ' ובית הלל
102 אומרים בין בפניו ובין שלא בפניו. תְּנֵינָא – שנינו בברייתא, אֲמַרוּ
103 לָהּ בֵּית הַלֵּל לְבֵית שְׂמַיָא וְהֵלֵא פִּישּׁוֹן הַנֶּמֶל מֵיָאנָה אִשְׁתּוּ שְׁלֵא
104 בְּפָנָיו. אֲמַרוּ לָהּ בֵּית שְׂמַיָא לְבֵית הַלֵּל, פִּישּׁוֹן הַנֶּמֶל בְּמַדָּה כְּפֹשָׁה
105 מִדֶּה, כלומר התנהג עם אשתו שלא כדִּין, שהיה מפסיד נכסי מלוג
106 שלה, לְפִיכְךָ מְדֵרוּ לוֹ בְּמַדָּה כְּפֹשָׁה, לכן התנהגו איתו חכמים
107 שלא כדִּין, והתירו את אשתו על פי מיאון שלא בפניו.
108 שואלת הגמרא: מְדָקָא אָבִיל פִּירֵי – מתוך כך פישון אבל פירות
109 נכסי מלוג של אשתו, שְׂשִׁמָא נְשׂוּאָה הִיא – פשוט הדבר שאשתו
110 הקטנה היתה נשואה לו, שהרי באירוסין אין הארוס אוכל פירות
111 נכסי מלוג, וְהָאֲמְרֵי בֵּית שְׂמַיָא בְּמִשְׁנַתוֹ נְשׂוּאָה לֹא מְמָנָה. משיבה
112 הגמרא: תָּרִי קִמְעֵי עֲבִידֵי בֵּיה – שני קשרים קשרו חכמים לרעתו,
113 האחד, שהתירה על פי מיאון שלא בפניו, והשני, שהתירה על פי
114 מיאון לאחר שכבר נישאת.
115 שנינו במשנה: בֵּית שְׂמַיָא אוֹמְרִים מִמַּנַּת בְּפָנָיו בֵּית דִּין וְכוּ' ובית
116 הלל אומרים בבית דין ושלא בבית דין. הגמרא מבארת ענין מיאון
117 בבית דין שהוזכר במשנה: תָּנַן הֵתֵם בְּמִשְׁנַת (סנהדרין ב), הַתֵּלְצִיחָה
118 שמתירה את היבמה לשוק, וְהַמֵּיאוֹנִין שמתירה לשוק את הקטנה

1 וְמֵיָאנָא עֲקָרָא – ואף על פי כן מצינו שלדעת בית הלל קטנה ממאנת
2 ביבם גם לאחר שכנסה ובה עליה, ועוקרת במיאונה את קנין היבם
3 שנעשה בביאה בעל כרחה. מוכח שאין טעמו של רבי אושעיא
4 שאינה ממאנת לזיקתו מחמת שהיא נוצרה בעל כרחה.
5 הגמרא מביאה טעם אחר לדבריה: אֵלֵּא, הטעם שמיאון עוקר ביאה
6 ומאמר ואינו עוקר זיקה, כִּיָּאָה וּמְאֵרֵה הוּא קַעֲבִיד – שהיבם
7 עושה אותם, מֵיָאנָא עֲקָרָא – יכולה לעקור אותם על ידי המיאון,
8 שכן לא חילקו חכמים בין מאמר וביאה של יבם לבין קידושין
9 ונישואין של קטנה סתם, אבל זיקה דְּרַחְמֵינָא וְיָמָא עֲלָה – שהתורה
10 הטילה עליה מחמת שלא מיאנה בבעלה קודם מותה, לֹא מֵיָאנָא
11 עֲקָרָא – אינה יכולה עתה לעקור על ידי מיאון.
12 יש החולקים על רבי אושעיא: עוֹלָא אָמַר, מְמָנַת הִיא אָף לוֹיָקְתוּ
13 של היבם ואינה צריכה חליצה. מָאן מְעֵמָא – מה הטעם שיכולה
14 למאן בזיקה, נִישׂוּאָי קָמָאָי קַא עֲקָרָא – המיאון עוקר את הנישואין
15 של בעלה הראשון שמת וממילא אין כאן שום זיקה.
16 מקשה הגמרא: אִיְתִיבֵיה רַבָּא לְעוֹלָא, שנינו במשנה (לעיל ב), כֵּל
17 אחת משם עשרה העריות שנמנו שם במשנה הפוטרות את
18 צרותיהן מחליצה ומיבום, שְׁיָכוּלָה הִיתָה לְמָאן בְּבַעְלָה בַּחַיִּי, כגון
19 שהיתה קטנה והיתה נשואה רק מדרבנן, וְלֹא מֵיָאנָה בו, כגון
20 ראובן השיא את בתו הקטנה והתגרשה או התאלמנה, ועתה הבת
21 הקטנה אינה עוד ברשות האב, ונישואיה מעתה עד שתגדיל הן
22 מדרבנן. שמעון אִיזִר ראובן שהיה כבר נשוי לאשה, נשא גם את
23 בתו הקטנה של ראובן ולא מיאנה בו. שמעון מת בלי בנים ונפלו
24 לפני ראובן, בתו וצרתה. הדין הוא שצרתה חולצת וְלֹא מִתְּיַבְמָת.
25 והטעם, כיון שהערוה, כלומר בתו, היתה נשואה לשמעון
26 בנישואין דרבנן, אין צרתה נחשבת בתו ערוה גמורה לפטורה
27 לגמרי אף מחליצה, אלא היא צרת ערוה במקצת שאסורה בייבום
28 וצריכה חליצה. וְקָשָׁה אָמַר – מדוע שצרתה לא תתייבם, תְּמָאן
29 הקטנה הַשְׂתָּא – עתה באביה היבם וְתַעֲקָרְיָהּ (לדעת עולא)
30 למפרע לְנִישׂוּאֵי קָמָאָי – את נישואי אחיו שמעון וְתַתִּיבְם צָרְתָה,
31 שהרי התברר למפרע שהיא מעולם לא היתה צרת ערוה. ועל
32 כרחך שמיאון ביבם אינו עוקר את נישואי הראשון ולא כדברי
33 עולא.
34 מתרצת הגמרא: צִרְתָּ עָרוּה שָׂאֵנִי – דינה שונה, דְּתֵנִי רַבִּי פִּר
35 וְהוֹקֵאל בְּבִרְיָתָא. קטנה שמיאנה בבעל בחייו מותרת להינשא
36 לְאָבִיו, לפי שהמיאון עקר את הנישואין למפרע, הרי זה נחשב
37 כאילו בא עליה באונס או בפיתוי שמוותרת להינשא לאביו. אבל
38 אם מת בעלה ומיאנה בְּיָבָם, היא יוצאת וניתרת לשוק בלי חליצה,
39 ואף על פי כן היא אֶסְנֵירָה לְאָבִיו. אֵלֵּמָא – מוכח מכאן שאף
40 שהמיאון הועיל לעקור את הנישואין הראשונים של הבעל שמת,
41 ואין עוד זיקה ויבום, מכל מקום כיון שנישואין אלו הועילו
42 להצריכה יבום, וְבַשְּׂעֵת נְפִילָה לֵייבום קודם שמיאנה היתה נְרָאָת
43 בְּכֻלְתּוּ של אביו, לכן משום מראית העין היא אסורה לאביו. ואם
44 כֵּן הִנָּה נָמִי – אף כאן לגבי קטנה שנפלה לפני אביה לייבום עם
45 צרתה, אף שהמיאון עוקר את הנישואין הראשונים והתברר
46 למפרע שצרתה אינה צרת ערוה כלל, מכל מקום מאחר וְבַשְּׂעֵת
47 הַנְּפִילָה לֵייבום היתה נְרָאָת בְּצִרְתָּ בְתוּ, לכן משום מראית עין
48 אסורה צרתה להתייבם לאב. **א**
49 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בקטנה שמיאנה ביבם ויש לו
50 אחים נוספים: אָמַר רַב, קִטְנָה שְׂמִיאָנָה בֵּיה – ביבם אחד והיו לו
51 אחים נוספים, כשם שאסורה להתייבם ליבם שמיאנה בו, כך
52 אֶסְנֵירָה להתייבם לָזוּה – לאחיו של היבם, וצריכה חליצה להתירה
53 לשוק. והטעם שנאסרת על כולם, מִיֵּדֵי דְּתָהוּ אַפְעֻלַת הַנֶּט – בדומה
54 לדינה של היבמה שקיבלה גט מאחד האחים, פְּעֻלַת הַנֶּט, לֹא כִּיּוֹן
55 דְּאִיתְקַרָּא לָהּ לְחֵד אִיתְקַרָּא לְהוּ לְבוּלָהוּ – האם לא אומרים שכשם
56 שנאסרת על האח שנתן לה את הגט, כך נאסרת על שאר האחים,
57 הִנָּה נָמִי לֹא שָׂאָה – אף כאן במיאון אין הדין שונה, וכשם שנאסרת
58 על היבם שמיאנה בו, כך נאסרת על שאר האחים.
59 וְשְׂמֵיֵאל אָמַר, מֵיָאנָה בֵּיה – ביבם אחד מותרת לָזוּה – ליבם אחר.

מבטלם, אבל בנשואה צריך מיאון מפורש.
הגמרא מנסה לפשוט את הספק ממעשה שהיה: **תא שמע, דבְּלָתִיהָ**
דְּאֶבְדָּן אִמְרוּ – כלותיו של אבדן ו-שהיו קטנות מרדו בבליהון.
שָׁדֵד רַבִּי זוּגִי דְרַבְּנָן – שלח רבי שני תלמידי חכמים לְמִבְדְּקֵינָהוּ –
לבודקם, אם נשאר במדרן. **אָמְרֵי לְהוּ נָשִׁי** – אמרו הנשים שישבו
שם לכלותיו של אבדן, **הוּוּ נְבָרִיבֵי דְקָאָתוּ** – ראו את בעליכם
שבאו, **אָמְרֵי לְהוּ** – ענו להן הקטנות, **נִהְוּוּ נְבָרִיבֵי דְיָדִכּוּ** – שהיו
הם הבעלים שלכם. **אָמַר רַבִּי אֵין לָךְ מִיָּאוֹן דְדִל מְזַה**. מבררת
הגמרא: **מַאי לָאוּ דְהָוָה נְסִיבָא** – האם לא מדובר בכלותיו
הנשואות של אבדן, ומוכח שמיאון קל מפקיע גם נישואין. דוחה
הגמרא: **לֹא**, אין ראייה מכלותיו של אבדן, משום דְהָוָה מִבְדְּקָא
קְדוּשָׁי – שיתכן שהן היו רק מקודשות ולא נשואות, ולכן הועיל
מיאון קל.
הגמרא קובעת הלכה: **וְהִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה בְּן בְּתִירָה**, שמיאון קל
מועיל וְאִפִּילוּ בְּנִישׁוּאִין דְקָמָא – ואף אם היתה הקטנה נשואה
לראשון.
שנינו במשנה: **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר וְכוּ'** אין מעשה קטנה כלום, ואין
דינה אלא כמפותה. הגמרא דנה בשיטת רבי אליעזר בנישואי
קטנה: **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל, הוֹרְנִי עַל כָּל צְדָדֵי חֲכָמִים,**
חזרתי ובדקתי בדברי החכמים לראות האם בכל הדינים שבין איש
לאשתו הקטנה, מתקיימת שיטתם בענין נישואי קטנה, **וְלֹא מְצָאֵתִי**
אָדָם שֶׁהִשְׁקוּהוּ מְדוּתָיו בְּקָמָא – שכל הדינים תואמים את שיטתו,
כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הסובר שנישואי קטנה אינם כלום. **שְׁהָרִי עֲשָׂאָה רַבִּי**
אֱלִיעֶזֶר (את הקטנה שנישאת) **בְּמִטְלֵית עֵמּוּ בְּחָצֵר, כְּלוֹמַר לֹא**
כִּאֲשֶׁר נִשׂוּאָה, וְעוֹמֶדֶת מְחִיקוּ שֶׁל בַּעֲלָה הַיִּשְׂרָאֵל לֵאחֶר שֶׁבֵּא
עֲלֶיהָ וְסוֹבְלָת וְנִסְתָּרָה וְאִוְכַלְתָּ וְתִרְוַמָּה לְעָרֶב, אִם הִיא בַת כַּהֵן
שֹׂאכֶלֶת בַּתְרוּמַת בֵּית אֲבִיהָ.
הברייתא מפרטת את שאר הדינים הנובעים משיטת רבי אליעזר:
תֵּנָּא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, אֵין מַעֲשֵׂה נִישׁוּאִין שֶׁל קָמָא בְּלוּם, וְלִכֵּן
אֵין בְּעֵלָה זְכָאִי לֹא בְּמִצִּיאָתָהּ וְלֹא בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיהָ וְלֹא בְּחַפְזָתָה נְדִירָה,
וְאֵינוּ יוֹרְשָׁה, וְאֵין מִיִּמְטָא לָהּ. כְּלָלוּ שֶׁל דָּבָר אֵינָה כֹּאֲשֶׁתוֹ לְכָל דָּבָר,
אֵלָא שְׂאָם הִיא רוצה לצאת ממנו צְרִיבָה מִיָּאוֹן. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר,
בְּעֵלָה זְכָאִי בְּמִצִּיאָתָהּ וּבְמַעֲשֵׂה יְדֵיהָ, וּבְחַפְזָתָה נְדִירָה, וְיוֹרְשָׁה,
וּמִיִּמְטָא לָהּ לֵאחֶר מִיִּתְהָ אִם כַּהֵן הוּא. כְּלָלוּ שֶׁל דָּבָר, הָרִי הִיא
כֹּאֲשֶׁתוֹ לְכָל דָּבָר, אֵלָא שִׁזְעָאָה בְּמִיָּאוֹן וְאֵינָה צְרִיבָה גַּט.
אָמַר רַבִּי נְרָאִין – מסתברים יותר **דְּכָרִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְדַבְּרֵי רַבִּי**
יְהוֹשֻׁעַ, לפי שְׂרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִשְׁוּהוּ מְדוּתָיו בְּקָמָא, ולדעתו בכל
הדינים שבין איש לאשתו, הוא סובר שאין מעשה קטנה כלום והם
אינם נחשבים לנשואים, ואילו רבי יהושע חֵלַק, כלומר חילק בין
הדינים. ושאלת הגמרא: מַאי חֵלַק – במה חילק רבי יהושע. משיבה
הגמרא: **אֵי לדעת רבי יהושע קטנה שנישאת אֲשֶׁתוֹ הִיא, כלומר**
דינה כנשואה לכל דבר, תִּבְעֵי גַּט – תצטרך גט כדי לצאת ככל
אשת איש, ואם מצינו שהיא יוצאת במיאון על כרחך שאינה
כנשואה גמורה.
מקשה הגמרא: **לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר נִמִּי יֵשׁ לִשְׂאוּל, אֵי לֹא אֲשֶׁתוֹ הִיא,**
מִיָּאוֹן נִמִּי לֹא תִּבְעֵי – לא תצטרך אפילו מיאון. דוחה הגמרא: **אֵלָא**
בְּכָרִי תִּיבּוֹק – וכי תצא בלא כלום, שאף על פי שלבעלה אין שום
זכות אשתו מכל מקום כיון שתקנו לה חכמים שם נישואין כדי
שלא ינהגו בה מנהג הפקר בודאי שאינה יכולה לצאת בלא כלום.
אבל לרבי יהושע שסובר שיש לו בה זכות גמורה, היה מסתבר
להצריכה גט, ולכך דברי רבי אליעזר מסתברים יותר מדברי רבי
יהושע.
שנינו במשנה: **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר וְכוּ'** כל עכבה שהיא מן
האיש, כלומר אם הסיבה שהיא מתעכבת ודרה עמו, היא מחמתו,
נחשב כאילו היא אשתו, כל עכבה שאינה מן האיש, כלומר
הסיבה שהיא מתעכבת ודרה עמו, אינה מחמתו, אינה נחשבת
אשתו. מבררת הגמרא: **הִיכִי דָּמִי –** במה מדובר, כלומר מה נחשב
לעֲכָבָה שְׂהִיא מִן הָאִישׁ שאו היא כאשתו, **וְעֲכָבָה שְׂאֵינָה מִן הָאִישׁ**
שאו אינה כאשתו. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל אִם תִּבְעוּהוּ אַחֵרִים

אֲתִי לְאִיחֻלוּפֵי בְּנִיטָא – יטעה סופר עם הארץ לכתוב גם בגט אשה
נוסח זה. לכך תְּקִינוּ הָבִי – תקנו חכמים שיכתבו בגט של מיאון,
כִּיּוֹם פְּלוּנִי מִיָּאֵנָה פְּלוּנִית בַּת פְּלוּנִי בְּאִנְפָּא – ובפנינו.
הגמרא דנה באופני המיאון: **תֵּנּוּ רַבְּנָן בְּבִרְיִיתָא, אֵי זְהוּ מִיָּאוֹן,**
אָמְרָה אֵי אֲפִשִׁי בְּפְלוּנִי בְּעֵלִי, או שאמרה **אֵי אֲפִשִׁי בְּקִדּוּשֵׁין**
שְׁקִידוּשֵׁי אִמִּי וְאִחִי, הִרִי זֶה מִיָּאוֹן. יתר על כן **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה,**
אִפִּילוּ הִיתָה יוֹשֶׁבֶת בְּאִפְרָיִם, וְהוֹלַכְתָּ מִבֵּית אֲבִיךָ לְבֵית בַּעֲלָה
לְחוּפָה, וְאָמְרָה אֵי אֲפִשִׁי בְּפְלוּנִי בְּעֵלִי, זְהוּ מִיָּאוֹן, ואין אומרים
שם באמת התכוונה למאן היתה יורדת מהאפריזן. **יְתֵר עַל כֵּן**
אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אִפִּילוּ הָיוּ אוֹרְחִין מְסוּבִין בְּבֵית בַּעֲלָה וְהִיא עוֹמֶדֶת
וּמִשְׁקָה עֲלֵיהֶם וְאָמְרָה לָהֶם אֵי אֲפִשִׁי בְּפְלוּנִי בְּעֵלִי הָרִי הוּא מִיָּאוֹן.
ואף שהיה מקום לומר שאינה מתכוונת באמת למאן, שהרי אלו
שמיאנה בפניהם אינם בית דין, ואף לא יפרסמו את דבר מיאונה,
מכל מקום אנו אומרים שכונתה למאן. **יְתֵר עַל כֵּן אָמַר רַבִּי יוֹסִי**
בְּרִי יְהוּדָה, אִפִּילוּ שִׁנְרָה – שלח אותה **בְּעֵלָה אֲצֵל הַנְּגִנִי לְהִבְיָא לֹא**
חֲפִץ מְשֻׁלּוּ, וְאָמְרָה הַקְטְנָה לַחֲנוּנִי אֵי אֲפִשִׁי בְּפְלוּנִי בְּעֵלִי, אֵין לָךְ
מִיָּאוֹן דְדִל מְזַה, ואף שמיאנה רק בפני החנוני שאינו אלא אחר,
וגם יתכן שלא התכוונה למאן, אלא אמרה כן מחמת שכנסה על
בעלה שהטריח אותה להביא חפץ משלו, מכל מקום זה נחשב
מיאון.
שנינו במשנה: **רַבִּי חֲנִינָא בְּן אֲנְשִׁינְגוּס אָמַר כָּל תִּינוּקַת וְכוּ'** שאינה
יכולה לשמור קידושיה אינה צריכה למאן. הגמרא קובעת הלכה:
אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל הִלְכָה כְּרַבִּי חֲנִינָא בְּן אֲנְשִׁינְגוּס.
הגמרא חוזרת לדון באופנים שונים של מיאון: **תֵּנָּא בְּבִרְיִיתָא,**
בְּקָמָא שְׂלֵא מִיָּאֵנָה בְּבַעֲלָה, וְעוֹמֶדֶת וְנִשְׂאָת לֵאישׁ אַחֶר, מִשׁוּם רַבִּי
יְהוּדָה בְּן בְּתִירָה אָמַר, נִישׁוּאֵיהָ הֵן הֵן מִיָּאוּנִיָּה, שמתוך שנישאת
לאחר הרי גילתה דעתה שאינה רוצה בבעלה הראשון.
מסתפקת הגמרא: **אֵיבְעִיא לָהּ, אִם הַקְטְנָה רַק נְתַקְדְּשָׁה** לאחר בלא
שמיאנה קודם, **מְהוּ, האם גם קידושיה לשני נחשבים למיאון**
בראשון, או שדווקא נישואיה לשני נחשבים למיאון בראשון.
הספק הוא שמא דווקא בנישואין שהיא נכנסת לרשותו של השני
לגמרי, יש בזה גילוי דעת שאינה רוצה בראשון, אבל קידושין
עדיין אינם נחשבים למיאון. הגמרא פרשתת את הספק מברייתא:
תֵּא שְׂמַע, קָמָא שְׂלֵא מִיָּאֵנָה וְעוֹמֶדֶת וְנִתְקַדְּשָׁה, מִשׁוּם רַבִּי יְהוּדָה בְּן
בְּתִירָה אָמַר, קִידּוּשֵׁיהָ הֵן הֵן מִיָּאוּנִיָּה, הִרִי שְׂגַם קִידּוּשֵׁיהָ לֵאחֶר
נחשבים למיאון.
הגמרא מוסיפה להסתפק: **אֵיבְעִיא לָהּ, פְּלוּנִי בְּרַבְּנָן עֲלֵיהָ דְרַבִּי**
יְהוּדָה בְּן בְּתִירָה – האם חכמים חולקים על רבי יהודה בן בתירה
וסוברים שהמיאון צריך להאמר בפירוש, או שחכמים לא חולקים
בוזה. **וְאִם תִּימְצִי לומר שחכמים פְּלוּנִי –** חולקים על רבי יהודה,
האם הם חולקים עליו רק בקידושין, ולדעתם קבלת הקידושין
מאחר אינה גילוי דעת גמור שאינה רוצה בראשון ואינה יכולה
להחשב למיאון. או שרובן חולקים על רבי יהודה **אִפִּילוּ בְּנִישׁוּאִין,**
וסוברים שצריך שתאמר בפירוש אי אפשי בפלוני בעלי. **וְאִם**
תִּימְצִי לומר פְּלוּנִי – שחכמים חולקים עליו **אִפִּילוּ בְּנִישׁוּאִין, האם**
הִלְכָה בְּמֹתוֹ – כרבי יהודה, או **אֵין הִלְכָה בְּמֹתוֹ, וְאִם תִּימְצִי לומר**
שֶׁהִלְכָה בְּמֹתוֹ, יש להסתפק האם רק בְּנִישׁוּאִין הִלְכָה בְּמֹתוֹ או
אִפִּילוּ בְּקִדּוּשֵׁין.
הגמרא פושטת את הספיקות מהברייתא שהובאה לעיל: **תֵּא שְׂמַע,**
אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל הִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה בְּן בְּתִירָה. ומתוך
שהברייתא לא חילקה, משמע שהלכה כמותו בין בנישואין ובין
בקידושין. ומתוך שהוצרך שמואל לומר שֶׁהִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה,
מְכַלְל דְּפְלוּנִי – משמע שחכמים חולקים עליו גם בקידושין וגם
בנישואין.
הגמרא ממשיכה להסתפק: **וְאֵבְתִי תִּבְעֵי לָךְ, האם הלכה כרבי**
יהודה שקידושיה לאחר נחשבים למיאון, אף בקטנה דְהָוָה נְסִיבָא
מְעִיקְרָא – שהיתה נשואה לבעלה הראשון, וגם מיאון קל יכול
לבטל נישואין, או **דְּלָמָא מִבְּדְּקָא –** או שמא הלכה כרבי יהודה
רק בפני שהיתה מקודשת לבעלה הראשון, ודווקא שם מיאון קל

1 אתי לאיחלופי בנימא - שיתבנו סופר בור בגט גירושין לגרש בו אשה. אפילו כשהיא
 2 יושבת באפריון - ונשאין אותה מבית אביה לבית בעלה לחופה, ואמרה: אי אפשי בו,
 3 דאיכא למימר: אי לא בעיא ליה תיחות ותולד, אפילו הכי הוי מיאון. אפילו אורחים -
 4 דליכא בית דין. ותו, דהני מישתק שתקי ולא קא מודעי. אצל חנוני - דליכא אלא חנוני,
 5 ואיכא למימר משום דאטרחה הוא להביא לו
 6 חפץ משלו. לא גרסינן "והגדילה". נתקדשה -
 7 לאחר, בלא מיאון. בקידושין - שנתקדשה
 8 לאחר פליגי, דלא הוי מיאון, אבל בנישואין
 9 מודו. או דלמא אפילו בנישואין שנישאת לאחר
 10 בלא מיאון פליגי? הלכה כרבי יהודה -
 11 אתרוייהו איתמר. דהוה נסיבא מעיקרא -
 12 לראשון, ואפילו הכי נפקא במיאון קל.
 13 למיבדקניהו - אי הוו מיהדרין ממרדייהו.
 14 ועומרת מחיקו - אם בת כהן לישראל היא.
 15 ושובלת - מפני תשמיש ששמשוה, ואובלת
 16 לערב בתרומה. רבי יהושע אומר וזכאי
 17 כמצאתה - דרבנן אפקדנה גביה, והפקר בית
 18 דין היה הפקר. וימציא לה - אם כהן הוא. ואף
 19 על גב דנישואין ידדה דרבנן, הא אוקימנא
 20 ב"האשה": כיון דירית לה היא לא כמת מצוה.
 21 בתעלה לנישא - בעודה תחתיו, ונתעכבה
 22 מלישא בשבילו, כאילו היא אשתו, וזריכה
 23 מיאון. נתן לה גט וזו היא עכבה מן האיש -
 24 דכיון שלא מיאנה בו גליא דעתה דבשבילו
 25 היתה מעכבת אצלו, ואשתו היא ליאסר
 26 בקרובותיה, ופסלה גביטו מן הכהונה. עכבה
 27 שאינה מן האיש - לא נתעכבה אצלו בשביל
 28 אשתו.
 29 משנה נתן לה גט - ואפילו היא קטנה, הרי
 30 היא כשאר גרושות, ואסורה
 31 בקרוביו. מותרת לחזור לו - אף על גב דאם לא
 32 החזירה ונישאת לאחר מתוך הגירושין,
 33 ונתארמלה, אסורה לראשון, אפילו הכי כי
 34 החזירה ומיאנה בו אתי מיאון וגלי עלה דקטנה
 35 היא, ובטלה לגיטה, ולא הוי בחזרה שניה
 36 כמחזיר גרושות משניסת לאחר.
 37 וה

אלמא

1 אתי לאיחלופי בנימא, תקינו הכי: "ביום פלוני מיאנה
 2 פלונית בת פלוני באנפנא". תנו רבנן: אי זהו מיאון?
 3 אמרה: "אי אפשי בפלוני בעלי", "אי אפשי בקידושין
 4 שקדשוני אמי ואחי". יתר על פן אמר רבי יהודה:
 5 אפילו יושבת באפריון והולכת מבית אביה לבית
 6 בעלה, ואמרה: "אי אפשי בפלוני בעלי" - זהו מיאון.
 7 יתר על פן אמר רבי יהודה: אפילו הוי אורחין מסובין
 8 בבית בעלה, והיא עומרת ומשקה עליהם, ואמרה
 9 להם: "אי אפשי בפלוני בעלי" - הרי הוא מיאון. יתר
 10 על פן אמר רבי יוסי בר יהודה: אפילו שיגרה בעלה
 11 אצל חנוני להביא לו חפץ משלו, ואמרה: "אי אפשי
 12 בפלוני בעלי" - אין לך מיאון גדול מזה. רבי חנינא
 13 בן אנטיגנוס אומר: כל תינוקת וכו'. אמר רב יהודה
 14 אמר שמואל: הלכה פרבי חנינא בן אנטיגנוס. תנא:
 15 קטנה שלא מיאנה, ועמרת ונישאת, משום רבי יהודה
 16 בן בתירה אמרו: נישואיה הן הן מיאוניה. איבעיא
 17 להו: נתקדשה מהו? תא שמע: קטנה שלא מיאנה,
 18 ועמרת ונתקדשה, משום רבי יהודה בן בתירה אמרו:
 19 קידושיה הן הן מיאוניה. איבעיא להו: פליגי רבנן עליה דרבי יהודה בן בתירה או לא? אם
 20 תימצי לומר פליגי בקידושין או אפילו בנישואין? ואם תימצי לומר פליגי אפילו בנישואין,
 21 הלכה כמותו או אין הלכה כמותו? ואם תימצי לומר הלכה כמותו, בנישואין או אפילו
 22 בקידושין? תא שמע, אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה פרבי יהודה בן בתירה. הלכה
 23 - מפלל דפליגי. ואפתי תיבעי לך: דהוה נסיבא מעיקרא, או דלמא מיקדשא? תא שמע:
 24 דכלתיה דאבדן אמרוד, שדר רבי זוגי דרבנן למיבדקניהו. אמרי להו נשי: חזו גברייכו
 25 דקאתו, אמרי להו: ניהוו גברייכו דידכו. אמר רבי: אין לך מיאון גדול מזה. מאי לאו -
 26 דהוה נסיבא! לא, דהוה מיקדשא קידושי. והלכה פרבי יהודה בן בתירה, ואפילו בנישואין
 27 דקמא. "רבי אלעזר אומר וכו'". אמר רב יהודה אמר שמואל: חורגי על כל צדדי חכמים, ולא מצאתי אדם שהשוה מדותיו בקטנה
 28 פרבי אלעזר. שעשאה רבי אלעזר כמטיילת עמו בחצר ועומרת מחיקו וטובלת ואוכלת בתרומה לערב. תניא, רבי אלעזר אומר:
 29 אין מעשה קטנה כלום, ואין בעלה זכאי לא במציאתה, ולא במעשה ידיה, ולא בהפרת נדריה, ואינו יורשה, ואין מיטמא לה. פללו
 30 של דבר: אינה פאשתו לכל דבר, אלא שצריכה מיאון. רבי יהושע אומר: בעלה זכאי במציאתה, ובמעשה ידיה, ובהפרת נדריה,
 31 ויורשה, ומיטמא לה. פללו של דבר: הרי היא פאשתו לכל דבר: אלא שיוצאה במיאון. אמר רבי: נראין דברי רבי אלעזר מדברי
 32 רבי יהושע, שרבי אלעזר השוה מדותיו בקטנה ורבי יהושע חלק. מאי חלק? אי אשתו היא, תיבעי גט - לרבי אלעזר נמי, אי לאו
 33 אשתו היא, מיאון נמי לא תיבעי! אלא בכדי תיפוק? "רבי אלעזר בן עקב אומר וכו'". היכי דמי עכבה שהיא מן האיש ועכבה
 34 שאינה מן האיש? אמר רב יהודה אמר שמואל: תבעיה לינשא, ואמרה: "מחמת פלוני בעלי" - זו היא עכבה שהיא מן האיש,
 35 "מחמת בני אדם שאינם מהוגנין לה" - זו היא עכבה שאינה מן האיש. אפיי פר אבין ורב חנינא פר אבין דאמרי תרוייהו: נתן לה
 36 גט - זו היא עכבה שהיא מן האיש, והוא אסור בקרובותיה, והיא אסורה בקרוביו, ופסלה מן הפהונה. מיאנה בו - זו היא עכבה
 37 שאינה מן האיש, והוא מותר בקרובותיה, והיא מותרת בקרוביו, ולא פסלה מן הפהונה. תא קתני לקמן: תממאנת באיש - הוא
 38 מותר בקרובותיה, והיא מותרת בקרוביו, ולא פסלה מן הפהונה. נתן לה גט - הוא אסור בקרובותיה, והיא אסורה בקרוביו, ופסלה
 39 מן הפהונה! פרושי קמפרש משנה הממאנת באיש - הוא מותר בקרובותיה, והיא מותרת בקרוביו, ולא פסלה מן הפהונה. נתן
 40 לה גט - הוא אסור בקרובותיה, והיא אסורה בקרוביו, ופסלה מן הפהונה. נתן לה גט והחזירה, מיאנה בו ונישאת לאחר, ונתארמלה
 41 או נתגרשה - מותרת לחזור לו. מיאנה בו והחזירה, נתן לה גט ונישאת לאחר, ונתארמלה או נתגרשה - אסורה לחזור לו.

הה

1 אתי לאיחלופי בנימא - שיתבנו סופר בור בגט גירושין לגרש בו אשה. אפילו כשהיא
 2 יושבת באפריון - ונשאין אותה מבית אביה לבית בעלה לחופה, ואמרה: אי אפשי בו,
 3 דאיכא למימר: אי לא בעיא ליה תיחות ותולד, אפילו הכי הוי מיאון. אפילו אורחים -
 4 דליכא בית דין. ותו, דהני מישתק שתקי ולא קא מודעי. אצל חנוני - דליכא אלא חנוני,
 5 ואיכא למימר משום דאטרחה הוא להביא לו
 6 חפץ משלו. לא גרסינן "והגדילה". נתקדשה -
 7 לאחר, בלא מיאון. בקידושין - שנתקדשה
 8 לאחר פליגי, דלא הוי מיאון, אבל בנישואין
 9 מודו. או דלמא אפילו בנישואין שנישאת לאחר
 10 בלא מיאון פליגי? הלכה כרבי יהודה -
 11 אתרוייהו איתמר. דהוה נסיבא מעיקרא -
 12 לראשון, ואפילו הכי נפקא במיאון קל.
 13 למיבדקניהו - אי הוו מיהדרין ממרדייהו.
 14 ועומרת מחיקו - אם בת כהן לישראל היא.
 15 ושובלת - מפני תשמיש ששמשוה, ואובלת
 16 לערב בתרומה. רבי יהושע אומר וזכאי
 17 כמצאתה - דרבנן אפקדנה גביה, והפקר בית
 18 דין היה הפקר. וימציא לה - אם כהן הוא. ואף
 19 על גב דנישואין ידדה דרבנן, הא אוקימנא
 20 ב"האשה": כיון דירית לה היא לא כמת מצוה.
 21 בתעלה לנישא - בעודה תחתיו, ונתעכבה
 22 מלישא בשבילו, כאילו היא אשתו, וזריכה
 23 מיאון. נתן לה גט וזו היא עכבה מן האיש -
 24 דכיון שלא מיאנה בו גליא דעתה דבשבילו
 25 היתה מעכבת אצלו, ואשתו היא ליאסר
 26 בקרובותיה, ופסלה גביטו מן הכהונה. עכבה
 27 שאינה מן האיש - לא נתעכבה אצלו בשביל
 28 אשתו.
 29 משנה נתן לה גט - ואפילו היא קטנה, הרי
 30 היא כשאר גרושות, ואסורה
 31 בקרוביו. מותרת לחזור לו - אף על גב דאם לא
 32 החזירה ונישאת לאחר מתוך הגירושין,
 33 ונתארמלה, אסורה לראשון, אפילו הכי כי
 34 החזירה ומיאנה בו אתי מיאון וגלי עלה דקטנה
 35 היא, ובטלה לגיטה, ולא הוי בחזרה שניה
 36 כמחזיר גרושות משניסת לאחר.
 37 וה

1 זה הכלל – כלומר, אפילו פעמים הרבה גירשה והחזירה ומיאנה, אם נשאת לאחר מתוך
2 גט – אסורה לחזור לו, מתוך המיאון – מותרת לחזור לו. **לאחר ומיאנה בו** – כלומר,
3 חזרה ונשאת לשלישי ומיאנה בו. כל שיוצאה ממנו בגט אסורה לחזור לו – אף על פי
4 שיצאה משל אחרון במיאון לא בטליה לגיטא דידיה. ובגמרא פרכין רישא לסיפא.

5 **גמרא תברא** – קשיין אהרדי. ומאי שנא
6 מיאון דחבריה דלא מכביל גיטא – דקמא,
7 לאישתרוי לה לקמא. דאידי דמכרת ברמיוותיו
8 ובקריעותיו – דקמא. אויל ומשבש לה – עד
9 דממאנת בחרתא, והיא שובשא ולא
10 אשתבשא – שהרי לאחר גירושין החזירה, ולא
11 יכול לפייסה שתעמוד עמו, ומיאנה בו. הילכך
12 ליכא למיחש לה לשיבושא, וכן כל היוצאת
13 במיאון לא חיישין לשיבושא. דמסתמא פייסה
14 כי הואי גביה שלא תמאן, ולא איפייסה. אבל כי
15 נישאת לאחר מתוך הגט – הולך ומפייסה,
16 וגיטא מתחרט אני בגירושין, והיא אדהבת,
17 שהרי על כרחא יצתה ממנו, הילכך הדרה
18 וממאנת בשני. הא מיאנה מותרת לחזור –
19 לראשון. אלמא אתי מיאון דחבריה – ומגלה
20 על קטנותו, ומכטל גיטא קמא. ששלשה בנישין
21 – שהוציאה שלש פעמים בגט, דמחזיא
22 בגדולה, תו לא הדרא לחד מנייהו, דלא אתי
23 מיאון דאחר רבטול. אבל קידם שתשלש –
24 אתי מיאון דחבריה ומכטל גיטא, ואי בעיא
25 לאהורה – מהדר לה. טאן תנא – דאמרן
26 לעיל: מי ששנה זו לא שנה זו. בשעת הכהנה –
27 שגורו שלא יעסקו בתורה. בכסף שתני – על
28 ידי שכירות למדנה את רבי ישמעאל רבי יוסי
29 ההתייבס לא גרסין, אלא אדרב פליג ואמר: לא
30 אתא זו אסורא רבי יהודה בן בתרא.
31 ותנאי דקאמר – היינו רב רבי ישמעאל, דרב
32 נמי תנא הוא. לאיסור כרת – איסור אשת איש
33 הפקעת ממנה בלא גט, אלמא אין מעשה שלה
34 כלום. לאיסור לאו – דמחזיר גרושתו – לא כל
35 שכן, גדלי דקטנה היא ולא היה גיטא כלום.
36 אשת אחי אהם – שניה מדברי סופרים, גזירה
37 משום אשת אחי ואב שהיא ערוה. מהו שתמאן
38 – בנישואין הראשונים, שלא תהא שנייה לו,
39 ותתייבס. אבל באישות דערה, כגון אשת אחיו
40 מאמו קטנה, ומת ונשאה אחיו מאביו – פשיטא
41 לן דלא אתי מיאון דלאדר מיתה למישרי ערוה
42 לייבומה. ופודה רב – אף על גב דלא אתי
43 מיאון דחבריה ומכטל גיטא דידיה, נהי דלידיה
44 לא הדרה – אבל לגבי אחיו נתבטל, דלא תיהוי
45 גרושת אחיו. והא דקתיני מתניתין: נתן לה גט
46 אסורה בקרוביו – היכא דתו לא נפיק מאחרים
47 במיאון, דלא איבטל גיטא דקמא. פשיטא –
48 דהא תנן במתניתין: אתי מיאון ומכטל גיטא,
49 ואפילו דידיה לא אסרנא אלא אידי דמכרת
50 ברמיוותיו אויל ומשבש לה. אבל אחיו – ליכא
51 למימר הכי. מהו דתינא נגזור אחיו אמו הוא
52 – דאי שריא ליה לאחיו, אמרי: הא חזינן דבטל
53 גיטא, ואתי איהו למנסב. משנה מותרת
54 ליבם – ולא אמרין: נישואין הראשונים מפילים
55 יבמה לפני יבם. ודרי נאסרו עליו ארון נישואין
56 בשעת שגירשה אחיו, והיא ליה גרושת אחיו.
ורבי

1 אתי מיאון ומכטל גיטא ורמינהי הממאנת באיש כו' – מגופה דסיפא הוה מצוי
2 לאקשווי, דמאי טעמא אמרין כל שיוצאה ממנו בגט אסורה – ואמאי לא
3 אמרין אתי מיאונה ומפקע קידושי שני, והוי כמו שוינתה אחר גירושין, דמותרת לחזור לו,
4 כדתנן בפרק שני דסוטה (יחב). אלא ניהא ליה לאקשווי רישא אסיפא.

5 **אזיל** ומשבש ומייתי לה – אבל לא ניהא ליה
6 למימר דאפילו ליכא גט לא יחזיר,
7 דלמא אויל ומשבש לה (תחתיו) – דהא כיון
8 דליכא למיחש למידי לא גרין. **אמר** רבי
9 אלעזר תברא כו' – רבא הוא דמסק הכי, אף על
10 גב דרב יהודה הוה בשינויא קמא – יודע היה
11 רבא שכן היתה הקושיא, ומשמיה דרבי אלעזר
12 ונאמר. וכי האי גונא בפרק "כירה" (שבת
13 מדא). דאמר רב הונא: משה שיחדה למעות כו',
14 ומותיב רב נחמן בר יצחק כו', אלא אי איתמר הכי
15 איתמר: אמר רב יהודה כו'. ולא קאמר משמיה
16 דרב הונא דרמעיסקא, לפי שהיה יודע האמת
17 שרב יהודה אמרה.

18 **כגון** ששלשה בגיטין דמחזיא כגדולה – ואם
19 תאמר: לרבי אלעזר למה איצטרך
20 למינהי מיאנה לאחר וגירשה תרי זמני? וש
21 לומר: דקא משמע לן אף על גב דגירשה תרי זמני
22 – לא חיישין למיחש כגדולה. **לאיסור** כרת
23 הותרת לאסור לא לא כל שכן – פירש בקונטרס:
24 איסור כרת דאשת איש, שהמיאון מפקיע
25 הקידושין. והקשה רבינו יהודה בן נתן: דלא דמי
26 איסור אשת איש למחזיר גרושתו, דמיאון מפקיע
27 הקידושין, שאומרת אי אפשי בקידושין שקדשני
28 אמי ואחי, אבל גט לא מפקיע! ולא קושיא היא,
29 דמהאי טעמא שמפקיע המיאון איסור דאשת
30 איש – אם כן היא כוונה אצלו, ומותרת לחזור
31 לו לאחר שגירשה, כדתנן פרק שני דסוטה (יחב).
32 ורבינו יהודה בן נתן פירש: איסור כרת הותרת –
33 שמותרת בקרוביו הוא בקרובותיה, אפילו למי
34 שיצאה ממנו בגט, הדיינו אשת אחיו ואחות
35 אשתו. ואין נראה, דאם כן תיקשה למאן דאמר
36 אלמא: לאיסור כרת לא הותרת. **יש** מיאון אחר
37 מיתה באחיו או לא – דוקא הכא הוה דמיבעיא
38 ליה באיסור שנייה, דרבנן היא, אבל באיסור ערוה
39 דאורייתא – תנן: כל שיכולה למאן ולא מיאנה
40 צרתה חולצת ולא מתייבמת.
41 היא

31 זו: הרי שיוצאה מראשון בגט ומשני במיאון, מהו שתחזור לראשון? שכרו אדם אחר בארבע
32 מאות זוז, ושאלו את רבי עקיבא בבית האסורין, ואמר: את רבי יהודה בן בתירה בנצייבין,
33 ואמר. אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי: לזו לא הוצרכנו, לאיסור פרת התרת, לאיסור לאו לא
34 כל שפני? ברם, כך שאלו: הרי היתה אשת אחי אמו שהיא שנייה לו, ונשאה אחיו מאביו
35 ומת, מהו שתמאן השתא ותעקרניה לנישואין קמאי ותתייבס צרתה? יש מיאון לאחר מיתה
36 במקום מצוה או לא? שכרו שני בני אדם בארבע מאות זוז, וכאו ושאלו את רבי עקיבא
37 בבית האסורין, ואמר: את רבי יהודה בן בתירה בנצייבין, ואמר. אמר רב יצחק בר אשיאין:
38 ומודה רב שמותרת לאחיו של זה שגאסרה עליו. פשיטא, הוא ניהו דמכרת ברמיוותיו
39 וקריעותיו, אבל אחיו לא! מהו דתימא ליגור האי אמו האי, קא משמע לן, ואיכא דאמרי אמר
40 רב יצחק בר אשיאין: בשם שאסורה לו, כך אסורה לאחיו, והא אינה מכרת בקריעותיהם
41 ורמיוותיהם! גזירה אחיו אמו הוא. משנה המגרש את האשה והחזירה – מותרת לכתם
ורבי

אוהבת אותו [שהרי על כרחיה יצתה ממנו] היא מתפתת וממאנת
 בשני.
 ומוסיף רבא: אלא אי קשיא – אם יש לך להקשות סתירה בדברי
 המשנה, דהכריה אדחבריה קשיא – מדין אחד של מיאון בבעל
 שמבטל גט שנתן לה חבירו שהיה בעלה, על דין אחר של מיאון
 בבעל שלא מבטל גט שנתן לה חבירו שהיה בעלה, יש להקשות.
 שנינו במשנה: מיאנה בו והחזירה ואחר כך נתן לה גט ונשאת לאהר,
 ונתארמלה או נתגרשה מהשני, אסורה לחזור לו. מדייקת הגמרא:
 מעקמא – הטעם שהיא אסורה לחזור לראשון, הוא משום
 דנתארמלה או נתגרשה הא – אבל אם מיאנה בשני, מותרת לחזור
 לו לראשון, אלא – מוכח מכאן, אתי מיאון דהכריה ומבטל גיטא
 דידיה – שבא מיאון שמיאנה בחבירו ומבטל את הגט של הראשון,
 ולכן מותר לראשון להחזירה. ורמינהי – ויש להקשות על כך ממה
 ששנינו בסיפא של משנתנו, קטנה הממאנת פאישי והלכה ונשאת
 לאהר ויגרשה, ונשאת לאהר ומיאנה בו, ושוב נישאת לאהר
 וגירשה, זה הכלל, כל בעל שיצתה ממנו פגם אסורה לחזור לו, וכל
 בעל שיצאה ממנו פמיאון, מותרת לחזור לו. אלא – מוכח שלא
 אתי מיאון דהכריה, ומבטל גיטא דידיה – שמיאון שמיאנה בחבירו
 אינו מבטל את הגט שלו.
 מתרצת הגמרא: אמר רבי אלעזר, תברא – שביירה, כלומר, אמנם
 שני הדינים סותרים זה את זה, וצריך לומר שמי ששנה זו – התנא
 ששנה דין זה, לא שנה זו – לא שנה את הדין השני, אלא תנא אחר
 שנאו.
 דרך נוספת ליישב המשנה: עולא אמר, את משנתנו שנה תנא אחד,
 אלא שהדין בסיפא שמיאון בבעל זה אינו מבטל גט של חבירו,
 מדובר בגון ששלישה בנייני – ששלוש פעמים יצאה מבעלה בגט,
 דמיחזיא בגדולה – באופן זה היא נראית כגדולה, ואין המיאון
 באחד יכול לבטל את שלשת הגיטין של הבעלים הקודמים. אבל
 גט שנתן בעל אחד או שני גיטין של שני בעלים, יכול מיאון בבעל
 שלישי שאחריהם לבטלם, והראשונים רשאים להחזירה.
 מבררת הגמרא: לפי תירוצו של רבי אלעזר, שאת משנתנו שנו
 שני תנאים, מאן תנא – מי הם התנאים שנחלקו בדבר. אמר רב
 יהודה אמר רב, מאי דתניב – מה כוונת הפסוק המתאר את צרות
 החורבן (איכה ד' ד), מימינו ככסף שתינו עצינו עמחור וכו', בשעת
 הפקנה שגזרו שלא ללמוד תורה, נתבקשה – נשאלה הלכה זו,
 תרי שיצאה מראשון פגם ומשני פמיאון, מהו שתחזור לראשון, האם
 המיאון של השני מבטל את הגט של הראשון או לא, ולא היתה
 בידם תשובה. שקרו אדם אהר פארע מאות וזו וזוהו התקיים
 הפסוק מימינו בכסף שתינו, והיינו שהיו צריכים לשלם כסף רב
 כדי ללמוד דבר תורה שנמשלה למים ושאלו על ידו את רבי
 עקיבא שהיה אז בבית האסורין, ואמר. וכן שאלו את רבי יהודה בן
 בתירה שהיה גר פניבין, ואמר.
 יש אנמרים ששאלה אחרת נשאלו התנאים האלו: אמר רבי
 ישמעאל ברבי יוסי, לשאלה זו לא הוצרכנו לתשובה, שהרי אם
 לאיסור פרת של אשת איש, כלומר כל קטנה שנתקדשה ונישאה
 והיא אשת איש האסורה לכל העולם באיסור כרת (מדרבנן), את
 זה התרת – הפקעת על ידי המיאון של הקטנה בלי גט, הרי שעל
 ידי המיאון הוברר שמעשה הקטנה אינם כלום, אם כן לאיסור לאו
 של מחזיר גרושתו לא כלל של דהמיאון מתירו על ידי שמגלה
 שנישואיה והגט אינם כלום. פרום – אולם כך שאילו, הרי שהיתה
 קטנה יתומה אשת שמעון שהיה אחי אמו של ראובן, שהיא שנייה
 לו – שאסורה על ראובן מדרבנן, ומת שמעון אחי אמו ונשאה לוי
 שהיה אחיו של ראובן מאביו ולא מאמו ולכן היתה מותרת לו. ומת
 לוי אחיו מאביו, ועתה נפלה אשתו לפני ראובן (אחיו מאביו) היתה
 ליבום. יבמה זו אסורה על ראובן היבם משום שניה שהרי היתה
 אשת שמעון אחי אמו, והספק הוא מהו שתמאן השתא – האם
 יכולה היבמה למאן עתה לאחר מות שמעון בנישואיה איתו
 ומקרינהו לנישואין קמאי – ותעקור למפרע את אותם הנישואים
 הראשונים ושוב לא תהיה על ראובן ערוה, ותתייבם (צרתה) לו.

זה הכלל, גם אחר מיאון אסורה לחזור לו, כלומר אף אם פעמים
 רבות נשאה ויצאה ממנו וחזר ונשאה ושוב יצאה ממנו, פעם
 יצאה ממנו בגט ופעם במיאון, אם לאחר שיצאה ממנו בגט הלכה
 ונישאה לאדם אחר, ומת אותו אדם או גירשה, אסור לו להחזירה
 כדין מחזיר גרושתו לאחר שנישאת לאחר. אבל מיאון אחר גם
 מותרת לחזור לו, כלומר אבל אם לאחר שיצאה ממנו במיאון
 הלכה ונישאה לאדם אחר, ומת אותו אדם או גירשה, מותר לו
 להחזירה.
 הממאנת פאישי, ונשאת לאהר ויגרשה השני, וחזרה ונישאת לאהר
 ומיאנה בו (בשני), ושוב נישאת לאהר ויגרשה השלישי, ועתה
 רוצה לחזור לאחד מבעליה הראשונים, זה הכלל, כל מי שיצאה
 הימנו פגם, אף אם יצאה מהבא אחריו במיאון אסורה לחזור לו,
 ואין אומרים שהמיאון של הבא אחריו מבטל את הגט שקיבלה
 מהקודם לו, ועוקר את הנישואין הקודמים. וכל מי שיצאה ממנו
 פמיאון מותרת לחזור לו, לפי שהמיאון עוקר את הנישואין למפרע,
 ואין זה מחזיר גרושתו.
 גמרא
 שנינו בתחילת המשנה: קטנה שנישאת ויצאה מבעלה בגט
 והחזירה ומיאנה בו, ונשאת לאחר ומת אותו אדם או גירשה,
 יכולה לחזור לראשון. אומרת הגמרא: אלא – מוכח מדברי
 המשנה, אתי (בא) מיאון של הנישואין השניים ומבטל את הגט
 שקיבלה בנישואין הראשונים, והתברר שנישואיה היו מעשה
 קטנה שאינם כלום. מקשה הגמרא: ורמינהי – יש להקשות על כך
 ממה ששנינו בסיפא, הממאנת פאישי ונשאת לאהר ויגרשה, ושוב
 נשאת לאהר ומיאנה בו, ושוב נשאת לאהר ויגרשה, זה הכלל, כל
 שיצתה הימנו פגם, אסורה לחזור לו, וכל שיצאה ממנו פמיאון,
 מותרת לחזור לו. אלא – מוכח מכאן, לא אתי מיאון דהכריה –
 שלא בא המיאון שמיאנה בחבירו ומבטל גיטא דידיה – ומבטל את
 הגט שלו, ואף שאחרי שהוא נתן לה גט היא מיאנה בנישואין של
 חבירו, אין אומרים שהמיאון בחבירו ביטל את הגט שלו.
 מתרצת הגמרא: אמר רב יהודה אמר שמואל, תברא – שביירה,
 כלומר, שני הדינים אכן סותרים זה את זה, וצריך לומר שמי ששנה
 זו – התנא ששנה דין זה, לא שנה זו – לא שנה את הדין השני, אלא
 תנא אחר שנאו.
 הגמרא מביאה תירוץ אחר: אמר רבא, ומאי קושיא, ודלמא מיאון
 דידיה מבטל גם דידיה – שמא מיאון מבטל גט דווקא כשממאנת
 בבעל שנתן לה את הגט, אבל מיאון דהכריה לא מבטל גיטא דידיה.
 ומעתה, ברישא של המשנה מדובר שהיא מיאנה באותו בעל
 שנתן את הגט, ולכן הגט בטל, ואילו בסיפא היא לא מיאנה בבעל
 שנתן לה את הגט אלא בבעל אחר. ומבאר רבא: ומאי שנא מיאון
 דהכריה דלא מבטל גיטא דידיה – ובמה שונה מיאון בבעל שלא
 נתן את הגט שאינו מבטלו, ממיאון בבעל שנתן את הגט שמבטלו,
 הלא בשני המקרים המיאון מגלה שהיא קטנה ואין מעשיה כלום
 וגיטתה בטל. אלא אידי – על ידי דמפרת פרמיוותיו וקריצותיו, אול
 ומשבש ומייתי לה – על ידי רמיוותיו וקריצותיו, בעלה יפתה אותה
 למאן בשני ויחזיר אותה אליו. לכן תקנו חכמים שהמיאון של
 השני לא יבטל את הגט של הבעל הקודם, וממילא תהא אסורה
 לו כדין מחזיר גרושתו. שואלת הגמרא: מיאון דידיה נמי לא ליבטל
 גיטא דידיה – שגם מיאון באותו בעל שנתן לה בעבר גט לא יועיל,
 ואם נישאת לאדם אחר תיאסר לחזור אליו, שכן יש לחשוש
 דאידי – שעל ידי דמפרת פרמיוותיו וקריצותיו, אול משבש ומייתי
 לה – יפתנה שתמאן בבעלה השני ויחזירה אליו. משיבה הגמרא:
 הא כבר שקשיא ולא אישכשא – הלא כבר ניסה לפתותה ולא
 התפתתה. כלומר אם לאחר שגירשה החזירה, מסתבר שהוא ניסה
 לפתותה שתשאר אצלו ולא תמאן, והיא לא התפתתה ומיאנה בו,
 לכן לא חוששים שלאחר שנישאת לאחר שיצליח לפתותה
 שתמאן בבעלה שני ותחזור אליו. אבל כשגירשה ונישאה לאחר,
 יש חשש שיפתנה ויאמר שהוא מתחרט שגירשה, ומחמת שהיא

59 לאביה עוד זכות בה לקבל את קידושיה, ואם התורה בעודה
 60 קטנה ומת, דברי הכל שאסורה ליבם, וקשה האי מאי למימרא - מה
 61 בא התנא להשמיענו, פשיטא - פשוט הוא שאסורה ליבם, שהרי
 62 מהתורה היא גרושת אחיו, והחזרתה אינה אלא מדרבנן, ואין
 63 בכוחם של נישואין דרבנן לבטל דין גרושת אחיו מהתורה. אלא
 64 לאו האי קא משמע לן - אלא ודאי זאת צרתה המשנה להשמיענו,
 65 מעמא דרבי אלעזר, הסובר שגם כאשר הגירושין הם מדרבנן וכמו
 66 במקרים הראשונים במשנה, אסורה להתייבם, הוא משום דגור
 67 הניק ששום האי - באופנים שהגירושין דרבנן שמה יתירו גם
 68 במקרה שהגירושין מהתורה. מסקנת הגמרא: שפע מינה - אכן
 69 מוכח שזה טעמו של רבי אלעזר.

70 הגמרא מביאה ראייה לתירוצו של רב אשי: תניא בברייתא פותיה
 71 דרב אשי, מודים חכמים לרבי אלעזר בקמנה שהשיאה אביה
 72 ונתגרשה, והרי היא כיתומה בחיי האב, והתורה ומת ונפלה ליבום
 73 לפני אחיו, שאסורה ליבם, מפני שגירושיה גירושין מן
 74 התורה, ואין חזרתה חזרה מן התורה אלא מדרבנן. פמה
 75 דברים אמורים, שגירושיה כשהיא קמנה שגירושיה מהתורה,
 76 והתורה כשהיא קמנה ומת בעודה קטנה שקידושיה מדרבנן, אבל
 77 גירושיה כשהיא קמנה והתורה כשהיא גדולה, שגם קידושיה השניים
 78 מהתורה, אי נמי - או גם באופן שהתורה כשהיא עדיין קמנה ונדלה
 79 אצלו ובא עליה לאחר שגדלה, שבכך נעשו קידושיה מהתורה,
 80 ומת ונפלה לפני אחיו ליבום, או חולצת או מתייבמת, זו שית
 81 חכמים. משום רבי אלעזר אמרו, גם כאשר קידושיה השניים
 82 מהתורה חולצת ולא מתייבמת. ומתוך שהברייתא כתבה בתחילה
 83 שמודים חכמים לרבי אלעזר שיתומה בחיי האב אסורה ליבם,
 84 משמע שגם רבי אלעזר עסק בהלכה זו, ועל כרחק שמחמת הלכה
 85 זו אסר רבי אלעזר גם באופנים האחרים.

86 הגמרא דנה בשיטת רבי אלעזר: בעא מיניה - שאל ממנו רבא מרב
 87 נחמן, לדעת רבי אלעזר שגדולה שנתגרשה והחזירה אסורה
 88 להתייבם, צרתה שלא גירשה מהו - האם היא מותרת להתייבם,
 89 או שמה נגזור צרתה שלא הגרשה משום אשתו שהתגרשה.
 90 אמר ליה רב נחמן לרבא, היא גופה גזירה - הרי גדולה שגירשה
 91 והחזירה, היא בעצמה אינה אסורה אלא מחמת גזירה משום
 92 קטנה יתומה בחיי האב שגירשה והחזירה, ואנן ניקום ונגזור גזירה
 93 לגזירה - וכי נעמוד ונגזור גזירה על גזירה ונאסור גם את צרתה.
 94 מקשה הגמרא: והא תניא - והרי שנינו בברייתא, משום רבי אלעזר
 95 אמרו היא וצרתה חולצת, ויש לתמוה, היא וצרתה סלקא דעתך -
 96 וכי יעלה על דעתך ששתיהן חולצות, הרי ודאי שחולצת אחת
 97 מהן פוסלת חזרתה, אלא לאו - אלא ודאי זו כוונת הברייתא, או
 98 היא או צרתה חולצת, הרי שרבי אלעזר גזר גם בצרתה שחולצת
 99 ולא מתייבמת, ולא כרב נחמן שאמר שרבי אלעזר צרתה
 100 מתייבמת. מתרצת הגמרא: לאו תרוצי קמרתצת - וכי לא הוקשה
 101 לך לשון הברייתא והוצרכת לפרש את כוונתה, אלא כן תריץ הכי
 102 - תתירך כך, היא - הגדולה שגירשה והחזירה חולצת, אבל צרתה
 103 או חולצת או מתייבמת.

משנה

104 משנתנו דנה בשני אחים שנשאו שתי אחיות שאחת מהם או
 105 שניהם היו בנישואין דרבנן ומת אחד מהם: שני אחין שהיו נישואין
 106 לשתי אחיות יתומות קמנות שקידושיהן מדרבנן, ומת בעלה של
 107 אחת מהן בלא בנים, הלוי תצא - זו שמת בעלה מותרת לשוק בלא
 108 חליצה יבום, משום שהיא ערות אחות אשה מדרבנן. וכן הדין
 109 בשתי אחיות חרשות, שגם נישואי חרשת אינה אלא מדרבנן, ואין
 110 אחת מהן מתייבמת כשהיבם נשוי לאחותה החרשת.
 111 שני אחים שהיו נשואים לשתי אחיות, אחת גדולה שנישואיה
 112 מהתורה, ואחת קמנה שנישואיה מדרבנן, ומת בעלה של קמנה
 113 ונפלה לפני בעלה של הגדולה ליבום, תצא הקמנה משום אחות
 114 אשה ופטורה מיבום וחליצה. מת בעלה של גדולה ונפלה הגדולה
 115 לפני בעלה של הקטנה ליבום, והרי ליבם יש זיקה מהתורה לאחות

1 ורבי אלעזר אוסר. וכן המגרש את היתומה הקטנה שהיתה נשואה
 2 לו מדרבנן, והחזירה בין בעודה קטנה ובין לאחר שגדלה, ומת,
 3 מותרת ליבם, כיון ששעת המיתה היא הקובעת את מצות היבום,
 4 ואו היא היתה אשתו. ורבי אלעזר אוסר. קמנה שהשיאה אביה והיא
 5 מקודשת מהתורה, ונתגרשה בקטנותה על ידי אביה שקיבל את
 6 גיטה, הרי היא כיתומה בחיי האב ושוב אין לו זכות לקבל
 7 קידושיה, ואם התורה בעלה הראשון בעודה קטנה, ומת ונפלה
 8 ליבום, דברי הכל אסורה ליבם. והטעם, כיון שמהתורה היא גרושה
 9 ואסורה לאחיו היבם, ואף שהחזירה, מדין תורה אינו כלום שהרי
 10 אין לה יד לקבל קידושיה, ואף שחכמים תקנו לה קידושין על ידי
 11 אמה או אחיה, מכל מקום אין כח בקידושין דרבנן לעקור את
 12 האיסור של גרושת אחיו, לכן לכל הדעות היא אסורה על היבם.

גמרא

13 הגמרא דנה בטעמו של רבי אלעזר: אמר עיפה - (שם חכם) מאי
 14 מעמא - מהו טעמו דרבי אלעזר שאוסר לייבם את גרושת אחיו
 15 שהחזירה, הואיל ועמדה עליו שעה אחת באיסורא - כיון שהיה פרק
 16 זמן אחד שבו נאסרה על היבם באיסור כרת כשהיתה גרושה, שוב
 17 אינה ניתרת מאתו איסור אף שהחזירה וכשמת היתה אשתו.
 18 מקשה הגמרא: אמרו ליה רבנן לעיפה, אי הכי - אם זהו טעמו של
 19 רבי אלעזר, חליצה נמי לא תיבעי - גם חליצה לא תצטרך שהרי
 20 היא ככל העניות שפטורות מחליצה ויבום. וכי תימא הכי נמי
 21 שהיא פטורה אף מחליצה, והתניא - והרי שנינו בברייתא, משום
 22 רבי אלעזר אמרו, אשה שנתגרשה והחזירה בעלה ומת בלי בנים,
 23 חולצת. תשובת עיפה לחכמים: אלא אמר עיפה, רבי אלעזר לא
 24 דענא מאי מעמא - איני יודע את טעמו של רבי אלעזר.

25 ביאור אחר בדברי רבי אלעזר: אמר אביי, היינו מעמא דרבי אלעזר
 26 שאוסר להתייבם ומצריכה חליצה, מספקא ליה - רבי אלעזר
 27 מסופק, אי מינה מפלת, כלומר שעת המיתה היא המתירה
 28 את איסור אשת אח וקובעת את מצות היבום, אי נישואין הראשונים
 29 מפילים - קובעים את מצות היבום. ומבארת הגמרא: אי שעת
 30 המיתה מפלת - קובעת את היבום, הלא אז היא היתה אשתו והא
 31 רמיא קמייה לייבום - והיא נופלת לפניו ליבום. אולם אי נישואין
 32 הראשונים מפילים - קובעים את היבום, באופן שבעלה גירשה
 33 והחזירה, הנישואין הראשונים כבר אינם יכולים לקבוע את היבום
 34 שהרי הא עמדה עליו שעה אחת באיסור כשהתגרשה, ונאסרה
 35 עליו ועולמית, ואמנם דיו אחר כך נישואין שניים, אולם אלה אינם
 36 קובעים את היבום. מחמת הספק הצריך אותה רבי אלעזר חליצה.
 37 ביאור נוסף בדברי רבי אלעזר: רבא אמר, לעולם פשיטא לרבי
 38 אלעזר דמיתה מפלת, ולפיכך מעיקר הדין מותרת אף להתייבם,
 39 ומיהו - אולם הכל בקיאין בגירושין כלומר, כאשר אשה מתגרשת
 40 מתפרסם הדבר והכל יודעים שנתגרשה לאחר הנישואין
 41 הראשונים, ואין הכל בקיאין בחזרה שחזר ונשאה פעם שניה, ויש
 42 חשש שיאמרו שהיא אסורה מייבם גרושת אחיו. הגמרא תמהה: אדרבה
 43 - להיפך, החזרה לאחר הגירושין, בין דיתבא תותיה אית ליה קלא
 44 - כיון שהיא יושבת תחתיו, יש קול לדבר ומתפרסם יותר
 45 מגירושין. מתרצת הגמרא: מי לא עסקינן - וכי לא יתכן שמדובר
 46 כאן באופן דאחרתה פאורתא ושכיבי בצפרא - שהחזירה בלילה
 47 ומת בבקר, ועדיין לא התפרסם הדבר שהחזירה, ורבי אלעזר
 48 אוסר לייבם רק באופן כזה שלא היה קול לנישואין השניים.

49 ביאור נוסף בדברי רבי אלעזר: רב אשי אמר, היינו מעמא דרבי
 50 אלעזר שאוסרה להתייבם ומצריכה חליצה, דגור הני - שכן הוא
 51 גזר במי שגירש אשתו הגדולה והחזירה ומת משום קטנה ותומה
 52 בחיי האב והחזירה, המובא בסוף המשנה, ואם יתירו בגדולה
 53 להתייבם יתירו גם ביתומה קטנה, ושם לכל הדעות אסורה
 54 להתייבם מן התורה.

55 מוסיפה הגמרא: הכי נמי מסתברא - וכך גם מסתבר שזה טעמו של
 56 רבי אלעזר, מקמינני - ממה ששינונו בסיפא של המשנה, קמנה
 57 שהשיאה אביה ונתגרשה, דינה כיתומה בחיי האב, כלומר אין

1 ורבי אלעזר אוסר - מפרש טעמא בגמרא. וכן המגרש היתומה - קטנה שהשיאה אמה
2 ואחיה, והחזירה בין בקטנותה בין בגדלותה - מותרת ליבם, כדאמר דמיתה מפלת,
3 ובשעת מיתה היתה אשתו. קטנה שהשיאה אביה ונתגרשה - בקטנותה, וקבל אביה
4 גיטה, כדאמר בפרק "נערה שנתפתחה" (כתובות מו,ב): ומקבל את גיטה, דהי היא
5 כיתומה בחיי האב, אף על פי שאביה חי הוא -
6 היא כיתומה לענין קידושין, דשוב אין לו כח
7 לקבל קידושיה, כדאמר תם: אם משהשיאה -
8 אין לאביה רשות בה. והחזירה בקטנותה אכורה
9 ליבם - אם מת בגטותה, ואפילו לרבנן,
10 דגירושיה גירושין גמורין ואין חזרתה חורה
11 גמורה, דקידושי קטנה אינן כלום, הואיל ופקע
12 זכות אב והיא אין לה יד, והיא לה כגרושה
13 ועומדת. **גמרא עיפה** - שם חכם. שעה אחת
14 - באיסור גרושת אחיו, שהיא כברת. אי מיתה
15 בעל מפלת - לייבום אם כח נישואין הראשונים.
16 בקיאים בגירושין - הכל רואין שגרשה,
17 דגירושין קלא אית לה. אבל חורה לית לה
18 קלא, דזימנין דקא מהדר לה באורחא ושכיב
19 בעצרא, דלא חזו אינשי בחזרתה, ואמרי: זה
20 מייבם גרושת אחיו. מי לא עסקינן - מי ליבא
21 לאוקימו נמי מתניתין בהכי, דזימנין דהוי הכי.
22 דגור הנך - כל מחזרת גזר משום יתומה בחיי
23 האב, דאמרין במתניתין דלאחר חזרתה הרי
24 היא כגרושה. **פשיטא** - דהואיל ואין לאביה
25 רשות בה, והיא קטנה - אין חזרתה חורה, דהרי
26 היא כגרושה. אלא להכי תנייה במתניתין,
27 לאשמועינן דטעמא דקמייתא משום הא. כמה
28 דברים אמורים - דהכמים מודים כשגורשה
29 כשהיא קטנה וקבל אביה גיטה והחזירה כשהיא
30 קטנה, דאין כח לא לאביה ולא לה לקדשה, ומת
31 כשהיא קטנה, דלא בעלה משגולה דהתי
32 ביאה משגולה קידושין. וגדלה אצלו - אמרינן:
33 סתם ביאה ראשונה משגולה קידושין הן. משום
34 רבי אלעזר אמרו בו' - ומדקתני לעיל. ומודים
35 חכמים לרבי אלעזר ביתומה בחיי האב -
36 אלמא איירי בה רבי אלעזר, דטעמא
37 דבאחרניתא משום הא. צרתה - דמחזרת
38 גדולה לרבי אלעזר. **פשיטא** - היא נופא גיירה -
39 משום יתומה בחיי האב. גיירה לגיירה - צרתה
40 אטו היא. היא חולצת - אם בא יבם להזקק לה
41 - חולצת ופוסרת צרתה, ולא מתייבמת. אבל
42 אם נזקק לצרתה - או חולצת או מתייבמת,
43 והיא נפטרת. **משנה** תצא משום אחות אשה
44 - ופטורה מחליצה ומייבום. מת בעלה של
45 נחילה - ונפלה לפני בעל הקטנה - זיקתה של
46 גדולה שהיא מן התורה אוסרת הקטנה עליה,
47 דנישואיה מדרבנן, ולא אלימא לאפקועי זיקה
48 דאורייתא, והוא לא אחות וזקוקתה, ומה יעשו?
49 רבי אלעזר אוסר מלמדן הקטנה שתמאן בו -
50 ותעקור נישואיה. והיא מייבם את הגדולה. רבן
51 גמליאל אוסר - אין זיקתה אוסרת את זו. דרבן
52 גמליאל סובר אין זיקה, כלומר: לא אלימא
53 זיקה, כדפירשתי בפרק "רבן גמליאל" (יבמות
54 נא.א). הלכך, אם מיאנה - מיאנה, ותתייבם גדולה. ואם לאו -
55 דפסל את הקטנה עליו משום אחות חולצה. אי לו - אי לו. מוציא את אשתו בנט - ואין מלמדן אותה למאן, כדאמר בגמרא: יתרחק אדם מן המיאונין. ומיהם נמי לא יתבה תותיה,
56 דקסבר: לרבי זיקה, אלא תצא בגט, וזו לא תתייבם - משום אחות גרושה, אלא תצא בחליצה. **גמרא** וי' שרי - ללמד קטנה שתמאן, ידבק אדם בו' - מפרש טעמא דרבולו לקמן.
57 מן ערבון - שלא יהא ערב. כאבא שאול - פרק "החולץ": הכנס יבמות לשם גוי וכו'.

1 **היא** גופה גיירה ואין ניקום ונגזר גיירה לגיירה - פירש בקונטרס: היא גופה גיירה, משום
2 יתומה בחיי האב. ואין נראה לרבינו יצחק: דהא רב אשי הוא דאמר להאי טעמא,
3 ולא רבא? אלא יש לפרש: היא גופה גיירה - שנאו יאמרו העולם יבם גרושת אחיו, לפי
4 שהכל בקיאים בגירושין ואין הכל בקיאים בחורה, כדאמר רבא לעיל. ולא דוקא קאמר גיירה
5 לגיירה, דלא שייך הכא. אלא כלומר: אינה אלא
6 איסורא דרבנן.
7 **ויתרחק** מן המיאונים - פירש רבינו הנגאל
8 בריש פירקין (יבמות קז,ב) בשם
9 גאון: דאין לקדש יתומה עד שיביאו ראהי שהיא
10 בוגרת, כדי להתרחק מן המיאונים. והא דתקינו
11 לה רבנן נישואין כדאמר לקמן (ק"ב,ב) - צריך
12 לומר לדברי הגאון דהיינו דוקא היכא שיש לחוש
13 שלא יתגזר בה מנהג הפקר. ומיהו, מהכא אין לו
14 ראהי אלא שלא ילמדה למאן. אתיא

1 **ורבי אלעזר אוסר**. וכן המגרש את היתומה והחזירה
2 - מותרת ליבם, ורבי אלעזר אוסר. קטנה שהשיאה
3 אביה ונתגרשה - פיתומה בחיי האב. והחזירה -
4 דרבי הכל אסורה ליבם. **גמרא** אמר עיפה: מאי
5 טעמא דרבי אלעזר - הואיל ועמדה עליו שעה אחת
6 באיסורא. אמרו ליה רבנן לעיפה: אי הכי, חליצה נמי
7 לא תיבעי! וכי תיקא הכי נמי - והתניא, משום רבי
8 אלעזר אמרו: חולצת! אלא אמר עיפה: רבי אלעזר
9 לא ידענא מאי טעמא. אמר אביי: היינו טעמא דרבי
10 אלעזר: מספקא ליה אי מיתה מפלת, אי נישואין הראשונים מפילים. אי מיתה מפלת - הא
11 רמיא קמיה לייבום, אי נישואין הראשונים מפילים - הא עמדה עליו שעה אחת באיסור.
12 רבא אמר: לעולם פשיטא לרבי אלעזר דמיתה מפלת. ומיהו, הכל בקיאים בגירושין ואין הכל
13 בקיאים בחורה. אדרבה: חורה, בין דיתבא תותיה אית ליה קלא! מי לא עסקינן דאתהרהר
14 באורחא ושכיב בעצרא. רב אשי אמר: היינו טעמא דרבי אלעזר: דגזר הני משום יתומה
15 בחיי האב והחזירה. הכי נמי מסתפרא, מדקתני סיפא: קטנה שהשיאה אביה ונתגרשה
16 - פיתומה בחיי האב, והחזירה - דרבי הכל שאסורה ליבם. האי מאי למימרא? פשיטא!
17 אלא לאו הא קא משמע לן: טעמא דרבי אלעזר דגזר הנך משום הא, שמע מינה. תניא
18 בנותיה דרב אשי, מודים חכמים לרבי אלעזר בקטנה שהשיאה אביה ונתגרשה - הרי
19 היא פיתומה בחיי האב, והחזירה - שאסורה ליבם, מפני שגירושיה גירושין גמורין ואין
20 חזרתה חורה גמורה. כמה דברים אמורים - שגירשה פשהיא קטנה והחזירה פשהיא קטנה,
21 אבל גירשה פשהיא קטנה והחזירה פשהיא גדולה, אי נמי החזירה פשהיא קטנה, וגדלה
22 אצלו ומת - או חולצת או מתייבמת. משום רבי אלעזר אמרו: חולצת ולא מתייבמת.
23 בעא מיניה רבא מרב נחמן: צרתה מהו? אמר ליה: היא גופה גיירה, ואין ניקום ונגזר
24 גיירה לגיירה? והא תניא, משום רבי אלעזר אמרו: היא וצרתה חולצת. היא וצרתה
25 סלקא דעתך? אלא לאו - או היא או צרתה חולצת?! לאו תרוצי קמתרצת? תריץ הכי:
26 היא חולצת. צרתה - או חולצת או מתייבמת. **משנה** שני אחין נישואין לשתי אחיות
27 קטנות, ומת בעלה של אחת מהן - הלזו תצא משום אחות אשה. וכן שתי חרשות.
28 גדולה וקטנה, מת בעלה של קטנה - תצא הקטנה משום אחות אשה. מת בעלה של
29 גדולה - רבי אלעזר אוסר: מלמדן את הקטנה שתמאן בו, רבן גמליאל אוסר: אם
30 מיאנה - מיאנה, ואם לאו - תמתין עד שתגדיל, ותצא הלזו משום אחות אשה. רבי
31 יהושע אוסר: אי לו על אשתו, אי לו על אשת אחיו. מוציא את אשתו בגט ואשת אחיו
32 בחליצה. **גמרא** ומי שרי? ותניי בר קפרא: לעולם ידבק אדם בשלשה דברים ויתרחק
33 משלשה דברים. ידבק בשלשה דברים: בחליצה, ובהבאת שלום, ובהפרת גדרים. ויתרחק
34 משלשה דברים: מן המיאונין, ומן הפקדונות, ומן הערבונות! מיאון דמצוה שאני. גופא,
35 תני בר קפרא: לעולם ידבק אדם בשלשה דברים: בחליצה - כאבא שאול, דתניא, אבא
36 שאול אוסר: הפונם את יבמתו לשם גוי, לשם אישות, לשם דבר אחר - פאילו פוגע
37 בערוה, וקרוב בעיני להיות הולך ממנו. בהבאת שלום - דכתיב: "בקש שלום וירפהו"
אמר

אתניא רדיפה רדיפה – אבל מדכתבי לעיל: מי האישי החפץ חיים? וגו' – לא מצי דיין, דדלמא קאי אבולא פרשתא: 'צנור לשונך מרע', 'סור מרע ועשה טוב' וגו' דהיינו כל התורה כולה. אי נמי, הכא כתיב: 'צדקה חיים וכבוד' דלא היה נפקא טו' מההוא קרא בפרק קמא קידושין (מא), דאדם אובל מפירותיהן בעולם הזה החקין קיימת לו לעולם הבא. **הנודר** כאילו בנה במה – יש מפרשים דנפקא לו 'חולה', 'חולה', כתיב הבא: 'וכי תחולד לגורו', וכתיב התם: 'חולו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב', ואמר בפרק קמא דברכות (ידא), אל תקרי 'במה' אלא 'במה' וגויה שוה ד'חולה' דריש בפרק 'ארבעה נדרים' (כבא), אמר שמואל: הנודר, אף על פי שמקימו נקרא רשע, אמר רבי אבהו: מאי קראה? כתיב הבא: 'וכי תחולד לגורו', וכתיב התם: 'שם רשעים חולו רוגזו'. **רעה** אחר רעה תבא למקבלי גרים – אמר רבינו יצחק: דהיינו – היכא משמיאן אותן להתגיר, או שמוקבלן אותן מיד. אבל אם הן מתאמצין להתגיר יש לנו לקבלם. שהרי מציו שגעשו אברהם יצחק ויעקב שלא קבלו לתנע שבאתה להתגיר, והלכה היתה פלגש לאליפו בן עשו, ונפק מינה עמלק דצערניהו ישראל, כדאמרין בהגדת 'חלק' (סנהדרין ע"ט.ג). וגם ידוע קבל רחב הזונה, ועמה, ורות המואביה. ובריש פרק 'במה מנדקיך' (שבת לא.א) שניר הלל אותו שאמר: 'גייירני על מנת שתשימיני בוך גדול', ואותו ד'על מנת שתלמדני כל התורה כולה', ואף על פי שלא היו מתאמצין להתגיר – יודע היה הלל בוך שסופם להיות גרים גמורים, כמו שעשה לבסוף. **מהו** דתימא אית ליה אנרא – תימה, דאמרין בפרק בתרא דימא (פא.א), כל דהמבא את דרביבא אין חטא בא על ידו, ומפרש טעמא התם שלא יאמרו הרב בגידתם ותלמדו בגן עדן! ועוד קשה לרבינו יצחק: הרי אחר, דרבי מאיר למד לפניו, ואפילו הכי יצא לתרבות רעהו ושמו, היכא שהוא רע מתחלה קודם שמלמד אחרים, התם לא שייך האי טעמא, אבל היכא שהיה טוב מתחלה, אז ודאי אין חטא בא על ידו, ואחר – מתחלתו היה רע, כדאמר בחגיגה (טו.ב) שכלי זמר לא פסק מתוך ביתו וגם ספרי צדוקים היו נושרים מדיקו. **ששים** גבורים כסבי לה – פירש בקונטרס (הבא) ובסנהדרין (ו.א) דאלשבת הגזית קאי. וקשה: דהוא ליה למימר שבעים, או שבעים ואחד? אלא יש לומר: דאששים ריבוא ישראל קאי. **אחוזי** חרב – משמע ליה מוזיין בדין, כדדרשינן בסנהדרין (לו.א) מ'ויחגור דוד חרב' – שדנו לנבל בסנהדרין, ואף על גב דבתרה כתיב: 'חגור חרבך על ירך גבור' (תהלים מה). **וכי** גדלה גדלי בחדה ואף על גב דלא בעל – ואפילו כתיב: 'מקדש אבות יבמה לא נפטרה יבמה, מכל מקום היכא שהקידושין היו באים – ממילא נפטרה יבמה מעצמה. **הוא** עדיף מינאי – פירושו: שיכול להוציאני בגט בעל כרחי, ואנא עדיפא מיניה שאוכל למאן בו כל זמן שלא בעל. והיינו דוק מן התורה יכולה למאן, אבל מדרבנן – אין יכולה משהביאה שתי שערות, דתנן בפרק 'בא סימן' (נדה נב.א), עד מתי הבת ממאנת – עד

ואמר רבי אבהו – במסכת קידושין. אתיא רדיפה רדיפה – תשלום שבר גדול להבאת שלום, שאוכל פירותיהן בעולם הזה, והקין קיימת לו לעולם הבא, כגמילות חסדים דכתיב בוה: 'ימצא חיים צדקה' בעולם הבא, וכבוד בעולם הזה. **כאילו בנה במה** – בשעת איסור הבמות. דחוטא הוא, דכתיב (דברים כג): 'וכי תחולד לגורו' וגו', הא לא תחולד – יהיה בך חטא. **כאילו הקריב קרבן** – שעבר עליו שתי עבירות. אלא ילך אצל חכם ויתירו, כדי שלא יהא רגיל בכך. **כבר מתא** – לא יקבל פקדון מבן עירו. דביתיה בי ביתיה דמי – שרגיל אצל, ויטול את שלו, ויחזור ויתבענו. **שליצין** – שם משתין חלה ותופסין הערב. לישנא אחריני: שליצין קוראין שם הערב, על שם נטריקון שלוף דוץ – שלוף עצמו מן הלחה, ותוקע עצמו על הערב. דוץ – לשון תיקוע, כדאמר. דצה שלפה (שבת נב.ב). רע ידוע – רעה אחר רעה. **כי ערב זר** – המערב זרים גרים בישראל. והנכנס בערבון נמי משמע. ולהוקע עצמו – סיפא דקרא 'שונא וקונים בוטח', וכולה מפרש לה. תוקע עצמו לדבר הלכה – שאומר: הריני שונה ואיני מקיים, ואקבל שבר למוד. קשים גרים – שאין בקיאן בדקדוקי מצות, ולמדין ישראל ממעשיהן. **כספחת** – לישנא דקרא נקט: 'נולדה הגר עליהם, ונספחו על בית יעקב' (ישעיהו יד). אין לו תורה – אינו שוסק בתורה. אין לו תורה – אין מקבל שבר למוד. אלא תורה – (א) ואין מקיים. אפילו תורה – אפילו שבר למוד אין לו. ואיבעית אימא – כדמעיקרא, אין לו אלא תורה, ודקאמרת האי נמי פשיטא – לא צריכא בר, אית ליה אנרא – דעשיה. ונמר הלכה – יודע הלכה, שאין דומה לדין הבא לפניו כל כך, ומדמי מילתא למילתא, ולא משאל לרביה, ודהיינו תוקע – שסומך ונשען על ההלכה שהוא יודע. גבורים – דינים. שלשלמה – שהשלום שלו. פמתי – בית המקדש, ששם לשבת הגזית. **מאי טעמא** דרבי נפיליא – דאמר: כשתגדיל זו תצא זו בולא כלום. גדלי בחדה ואף על גב דלא בעל – דניקדשה השתא, מכל מקום, משגולה – תפסי קידושי מעיקרא, ואיגילי מילתא למפרע דזיקה דהך לא כלום הוא. או דלמא – קידושין קמאי לא כלום ניהו, ומשום קידושין דבעילה דמשגולה נפקא חך יבמה, ואף על גב דזיקה קודמת לקידושין – קסבר: המקדש אבות יבמה נפטרה יבמה, דאתי קידושי ומבטלי לזיקה. מיתלא תלי – כל ימי קטנות, ספק יבעול ומשתגדיל ותהיה אשתו, ספק לא יבעול ולא סמכה דעתה. דאמריה איהו עדיף מינאי – ויציאני בגט בעל כרחי. ואנא עדיפנא מיניה – וכל זמן שארצה אצא במיאון על כרחי. **מאי**

יבמה והלכה לה, אי בעל אין, אי לא בעל – לא? אמר ליה: היינו טעמא דרבן גמליאל, משום דקסבר: המקדש אבות יבמה, נפטרה יבמה והלכה לה, אי בעל אין, אי לא בעל – לא. אמר רב ששת: אמיןא, פי ניים ושכיב רב אמר להא שמעתיא. דתניא: המקדש את הקטנה – קידושיה תלוין, מאי תלוין, לאו פי גדלה גדלי בהדה, ואף על גב דלא בעל? אמר ליה רבין בריה דרב נחמן: הא מילתא דקטנה מיתלא תליא וקיימא: אי בעל – אין, אי לא בעל – לא. דאמריה: הוא עדיף מינאי ואנא עדיפנא מיניה. וסבר רב: אי בעל – אין, אי לא בעל – לא? והא איתמר, קטנה שלא מיאנה והגדילה ועמדה ונשאת, רב אמר: אינה צריכה גט משני, ושמואל אמר: צריכה גט משני, מאי

60 כוונת הברייתא כפי שסברנו תחילה שכל האומר אין לו אלא
 61 לימוד תורה ואינו מקיימה אין לו שכר אלא על לימוד התורה, ומה
 62 שהקשינו מה החידוש בדבר, מתרצת הגמרא: לא צריכא - לא
 63 הוצרכה הברייתא לומר זאת אלא באופן דקא מנמר לאהרני -
 64 שמלמד תורה לאחרים, ואולי ועבדי - ואלה הולכים ומקיימים מה
 65 שלמדו אצלו. מהו דתימא אית ליה אגרא לדרייה - שמה תאמר
 66 שיש לו שכר על המצות שהוא לימד ושהאחרים קיימו אותם, קא
 67 משמע לן - משמענו הברייתא שהוא אינו מקבל שכר אלא על
 68 הלימוד. לפי האמור כאן, מה שרבי יצחק למד מהפסוק שבת
 69 רעה לתוקע עצמו לדבר הלכה, הכוונה שהוא מתרכז אך ורק
 70 בלימוד ההלכה ולא בקיומה. ואמנם אם הוא מלמד את ההלכה
 71 לאחרים והם מקיימים אותה, תבא עליו רעה בכך ששכרו
 72 מצומצם שאינו אלא על הלימוד.
 73 פירוש נוסף: ואיבעית אימא, תוקע עצמו לדבר הלכה מדובר בדינא
 74 דאחי דנא לקמייה - בדין שבא דין לפניו, ונמר הלכה - והוא יודע
 75 הלכה במקרה אחד שאינו דומה כל כך למקרה הנוכחי, ומדמי
 76 מילתא למילתא - ומדמה את שתי ההלכות ופוסק על פני הדין
 77 שהוא יודע. ואת ליה קפה - ויש במדינה גדול מסמך בהכמה
 78 שיכול להתייעץ עמו כיצד לפסוק, ולא אויל משאל - ואינו הולך
 79 ומתייעץ עמו, שגם עליו תבא רעה. דאמר רבי שמואל בר נחמני
 80 אמר רבי ינאי, לעולם היין עצמו פאילו חרב מונחת לו בין
 81 וריביתו, וניהנם פתוחה לו מתחתיו, שנאמר (שיר השירים ג-1) הנה
 82 מפתו של שלמה ששים גברים כבי ליה מגברי ישראל וגו' בלם אחיו
 83 חרב מלמדי מלחמה איש חרבו על ירכו מפחד בלילות. חכמים
 84 דרשו 'מסתו של שלמה' הכוונה לבית המקדש, שם מקום השכינה
 85 של מי שהשלים שלו. ששים גבורים סביב לה וגו' כלם אחויו
 86 חרב, הכוונה לשלכת הגזית הנמצאת סמוך למקדש, שם יושבים
 87 ששים דינים תלמידי חכמים מדייני ישראל, 'מלומדי מלחמה'
 88 שהם גבורים במלחמתה של תורה. ואולם איש חרבו על ירכו,
 89 כלומר כל אחד מהם רואה את עצמו כאילו חרב מונחת על ירכו,
 90 מחשש שמה יטעה בדין, מפחד בלילות, כלומר מפחד של גיהנם
 91 שדומה ללילה.
 92 מעתה יתפרש הפסוק רע ירוע כי ערב ור ושנא תוקעים בוטח' כר,
 93 רעה אחר רעה תבא למי שהוא 'ערב ור' דהיינו מערב בפזיות
 94 גרים ישראל או שנעשה ערב על הלואה. אבל 'שנא תוקעים
 95 בוטח', כלומר מי ששונא את התוקעים עצמם לדבר הלכה,
 96 כלומר הלומדים ואינם מקיימים או שליבם גס בהוראה, ומן הסתם
 97 השונא אותם אינו נוהג כמותם, הוא יהיה בטוח שלא תבא עליו
 98 רעה.
 99 שנינו במשנה: רבן גמליאל אומר אם מיאנה וכו' מיאנה, ואם לאו,
 100 תמתין עד שתגדיל אשתו הקטנה, ואז תצא היבמה בלי חליצה,
 101 כדין ערות אחות אשה. משמעות הדברים, שאף שמתחילה היתה
 102 נשואה בנישואין דרבנן, מכל מקום כשתגדל נעשית נשואה לא
 103 התורה, ואחותה נאסרת על היבם מדין אחות אשה. הגמרא
 104 מסתפקת מה טעמו: בעא מיניה רבי אלעזר מרב, מאי טעמא דרבן
 105 גמליאל שאמר שכשתגדל אשתו, תצא היבמה בלי חליצה. האם
 106 משום דקפכר קדושי קמנה מיתלא תלו - שמעשה קידושין
 107 שקידשה בהיותה קטנה תלויים ועומדים הם, וכי גדלה הקטנה,
 108 גדלי קידושה בתרה - יחד עמה, ונעשו מעתה קידושין מהתורה.
 109 ואף על גב דלא בעל אותה בעלה לאחר שגדלה. או דלמא - או
 110 שמה נאמר שהקטנה כשתגדל מתקדשת בביאת הבעל בקידושין
 111 מהתורה, ובכך פוקעת זיקתה של היבמה. ואף שהזיקה קדמה
 112 לקידושי אחותה אין בכך כלום משום דקפכר רבן גמליאל
 113 שהתקדש אחות יבמה לאחר שזו כבר נפלה לפניו ליבום, נפמרה
 114 יבמה והלכה לה בלי חליצה. לפי זה אי בעל - אם היבם בא על
 115 אשתו לאחר שגדלה, אין - אכן נפטרת היבמה אחותה הגדולה
 116 משום אחות אשה בלי חליצה. אבל אי לא בעל, לא תצא אחותה
 117 בלי חליצה, שהרי אחותה נשואה לבעלה עדיין רק בקידושין
 118 דרבנן.

1 ואמר רבי אבהו במסכת קידושין (מ, א) - למדים זאת בגזירה
 2 שוה 'רדיפה' 'רדיפה' מגמילות חסדים, כתיב קבא - כתוב כאן
 3 ובפסוק העוסק בענין השכנת שלום בין אדם לחבירו לשון רדיפה
 4 (תהלים לד טו) 'בְּקֶשׂ שְׁלוֹם וְרַדְפָּהוּ, וְכֵן כָּתִיב הָתָם בְּעֵנִי גַמְלוֹת
 5 חסדים לשון רדיפה (משלי כא כא) 'וְרַדְּף צַדִּיקָה וְחַסֵּד יִמְצָא חַיִּים צַדִּיקָה
 6 וְכַבֹּד', ובאה הגזירה שוה ללמדנו שכשם שהעוסק בגמילות
 7 חסדים ימצא חיים וצדקה בעולם הבא וכבוד בעולם הזה, כך
 8 העוסק בהבאת שלום אוכל פירות שכר המצוה בעולם הזה והקִרן
 9 קיימת לו לעולם הבא.
 10 עוד נאמר בברייתא שיש להידבק בהפְּרַת נְדָרִים, והיינו פשיטת
 11 רבי נתן, דתנא בברייתא, רבי נתן אומר, הנודר ואוסר על עצמו
 12 דבר מה, עובר בכך עבירה, שנאמר (דברים כג כג) 'כִּי תִחְדַּל לְנָדַר
 13 לֹא יִהְיֶה בְךָ חֵטָא, ויש לדייק מהפסוק שאם לא תחול ותדור יהיה
 14 בך חטא. ודומה פאילו פנה כמה בשעת איסור הבמות כדי להקריב
 15 עליה, שגם הוא עבר עבירה בבניית הבמה. והמקיימו, כלומר ואם
 16 אינו נשאל לחכם שיתיר לו את הנדר, עובר בכך עבירה נוספת
 17 לפי שהוא מרגיל את עצמו לנדור, ודומה פאילו הקריב עליה ו-על
 18 הבמה קרפן, וגם הוא עבר בכך עבירה נוספת שחט קרבן בחוץ.
 19 עוד שנינו בברייתא: ויתרה משלשה דברים, מן הפיאוני. מבאר
 20 הגמרא: הטעם שיש להתרחק ממיאון, דלמא גדלה ומיהימא פה -
 21 שמה תגדל ותתחרט שמיאנה בבעלה, ויש לחוש שלאחר
 22 שתינשא לאחר ינסה בעלה הראשון לפתותה ולהוציאה מתחת
 23 בעלה כשידע שהתחרטה.
 24 עוד נאמר בברייתא: להתרחק מן הפקדונות, כלומר להמנע
 25 מלקבל פקדונות מבני אדם. מבאר הגמרא: מדובר בבר קתא -
 26 שהמפקיד הוא בן עירו של הנפקד, דבייתיה פי ביייתיה דמי -
 27 שהמפקיד רגיל לצאת ולהיכנס בביתו של הנפקד כאילו זה ביתו,
 28 ויש חשש שמפקיד אינו הגון יטול את פקדונו מבית הנפקד מבלי
 29 שהלה ידע, ולאחר מכן יחזור ויתבע מהנפקד את פקדונו.
 30 עוד נאמר בברייתא: להתרחק מן הערבון, כלומר לא להיות ערב
 31 להלואה של אחר. מבאר הגמרא: מדובר בערבי - בערבים של
 32 מקום הנקרא שלציון, שגובים מהערב קודם שתובעים את הלוח.
 33 הגמרא מביאה פסוק המלמד עד כמה יש להתרחק מערבות:
 34 דאמר רבי יצחק, מאי דכתיב - מהו ביאור הכתוב (משלי יא טו) 'רע
 35 ירוע פי ערב ור ושנא תוקעים בוטח'. רע ירוע, פירושו רעה אחר
 36 רעה קבא עליו 'כי ערב ור', משום שעירב גרים בעם ישראל,
 37 ומכאן אוהרה למקבלי גרים בחפזה לעם ישראל. וכן לערבי שלציון
 38 - למי שמקבל על עצמו ערבות הנוהגת בשלציון. וכן לתוקע עצמו
 39 לדבר הלכה שגם עליו תבא רעה.
 40 מבאר הגמרא: הפסוק מגנה את מקבלי גרים, והיינו דבריו רבי
 41 הלבו, דאמר רבי הלבו, קשים גרים לישראל כספחת ו-כצרעת
 42 בעור, לפי שאינם בקיאים בדקדוקי המצוות, וישראל למדים
 43 ממעשיהם.
 44 עוד נאמר שתבוא רעה על ערבי שלציון, דעבדי שלוף דוין, כלומר
 45 שהמלוה תובע את החוב מהערב, מבלי לתבוע תחילה את הלוח.
 46 הפסוק מגנה את התוקע עצמו לדבר הלכה. מבאר הגמרא: דתנא
 47 בברייתא, רבי יוסי אומר, כל האומר אין לו תורה, כלומר אינו
 48 עוסק בתורה, אין לו שכר לימוד תורה. שואלת הגמרא: פשימא
 49 הרי הוא לא למד. משיבה הגמרא: אלא זו כוונת הברייתא, כל
 50 האומר אין לו אלא תורה, כלומר די לו בלימוד תורה ואינו מקיים
 51 מה שלומד, אין לו שכר אלא על לימוד תורה. שואלת הגמרא: האם
 52 נמי פשימא שהרי אינו אלא לומד. משיבה הגמרא: אלא זו כוונת
 53 הברייתא, דאפילו שכר על לימוד תורה אין לו. מבררת הגמרא:
 54 מאי טעמא - מה הטעם שאינו מקבל שכר על הלימוד. אמר רב
 55 פפא, אמר קרא - הכתוב אומר 'ולמדתם ונשיתם', כל שאינו
 56 בעשיה ישנו בלמידה, כלומר רק מי שמקיים מה שלומד מקבל
 57 שכר גם על הלימוד, וכל שאינו בעשיה אינו בלמידה - אולם מי
 58 שאינו מקיים מה שלומד אף אינו מקבל שכר על הלימוד.
 59 ביאור נוסף: ואיבעית אימא, לעולם דאמריהו מעיקרא - באמת

שתי המחלוקות].
הגמרא מקשה סתירה נוספת בדעת רב: ומי – וכי אמר רב כי בעל
אין – שדווקא אם בא עליה משגדלה הרי היא מקודשת לו מן
התורה, ואי לא בעל, לא – אינה מקודשת לו. והא הוה עובדא
דההוה – והרי היה מעשה בגירש [שם מקום], ואיך רישא –
שנתקדשה יתומה בשהיא קטנה, ונרלה, ואותביה אבי בורסיא –
והושיביה בתוך אפריון. ואתא אחרינא – ובא אדם אחר והפכה
מיניה וקידש אותה. ורב פרוניא ורב הננאל תלמידי רב הוה התי –
היו שם, ולא הצריכה נימא מכתרא – ולא הצריכו שהשני יתן לה
גט. משמע שהם סברו שמגדלה נעשו קידושיה לראשון
מהתורה אף שלא בא עליה עדיין, שהרי היה שם רק אפריון
שבדרך כלל נעשה קודם שבא עליה.

מתרצת הגמרא: אמר רב פפא, בגירש מינסב נסיכי והדר מותבי אבי
בורסיא – בגרש היה המנהג שתחילה האשה נישאת ורק לאחר
מכן מושיבים אותה באפריון. ולכן לא הצריכה תלמידי רב גט
מהשני, כיון שבעלה בא עליה כשגדלה והתקדשה בביאה זו
מהתורה, וקידושי השני אינם כלום.
תירוצ נוסף: רב אשי אמר, אמנם מעיקר הדין היה עלינו להצריכה
גט מהשני כיון שקידושי הראשון אינם מהתורה, אבל כאן הדין
שונה, שכיון שהוא עשה שלא פהוגן בכך שחטף אשה מבעלה
לאחר שהיתה מקודשת לו מדרבנן, לפיכך עשו פו – התנהגו אתו
חכמים שלא פהוגן, ואפקעיניה רבנן לקדושי מיניה – והפקיעו
חכמים ממנו את הקידושי, ואמרו שהיא אינה מקודשת.
הגמרא דנה באופן שבו הפקיעו חכמים את הקידושי. מקשה
הגמרא: אמר ליה רבינא ורב אשי תינה דקריש בכספא – זה מובן
אם החוטף קידש אותה בכסף, הפקעת הקידושי נעשית באופן
שחכמים קבעו ועל פי ההלכה בעניני ממונות שהפקר בית דין
הפקרן שהכסף שנתן לא יהא כסף קידושי אלא כסף מתנה. קריש
בביאה מאי – אבל אם קידשה בביאה שאין זה ענין ממוני, באיזה
אופן נעשית הפקעת הקידושי. מתרצת הגמרא: שויה רבנן
לבעילתו בעילת זנות – חכמים קבעו שביאתו לא תהיה מעשה
קידושי אלא ביאת זנות.

הגמרא חוזרת למחלוקת התנאים במשנתנו לעיל (sup) בענין יבם
שהיה נשוי לקטנה בנישואין דרבנן ונפלה לפניו אחותה הגדולה
ליבום. הגמרא קובעת את ההלכה: אמר רב יהודה אמר שמואל,
הלכה כרבי אליעזר, וכן אמר רבי אליעזר, הלכה כרבי אליעזר
שמלמדים את הקטנה למאן בבעלה כדי שיוכל לייבם את אחותה.

משנה

משנתנו דנה ביבם שנפלו לפניו שתי יבמות [מבעל אחד] ונישואי
אחת מהן או שתיהן אינן אלא מדרבנן: מי שהיה נשוי לשתי
יתומות קטנות שאינן קרובות זו לזו, ומת, ונפלו לפניו אחיו, ביאתה
של אחת מהן גם בהיותן קטנות, או חליצתה של אחת מהן
לכשתגדל, פומרת צרתה. וכן שתי חרשות ושינושואיהן מדרבנן
שהיו נשואות לאדם אחד ונפלו שתייהן ליבום, ביאתה או חליצתה
של אחת מהן פוטרת צרתה.
אבל מי שהיה נשוי קטנה וחרשת ומת ונפלו ליבום, אין ביאת אחת
מהן פומרת צרתה, משום שאין אנו יודעים במי היה בעלה חפץ
יותר והיא נחשבת לאשתו יותר מצרתה. היה נשוי פקחת וחרשת
ומת ונפלו ליבום, ביאת הפקחת שנישואיה וזיקתה מהתורה,
פומרת את החרשת שהיו נישואיה רק מדרבנן, ואין ביאת החרשת
שזיקתה רק מדרבנן, פומרת את הפקחת שזיקתה מן התורה. היה
נשוי גדולה וקטנה, ביאת הגדולה שזיקתה מהתורה פומרת את
הקטנה שזיקתה מדרבנן, ואין ביאת הקטנה פומרת הגדולה.

גמרא

שינוי במשנה: וכן שתי חרשות, כלומר דינן של שתי חרשות
שנפלו מבעל אחד ליבום כדין שתי קטנות שנפלו ליבום, שבביאת
אחת מהן או חליצתה, נפטרת צרתה. תמזה הגמרא: וחרשת בת

מבררת הגמרא: מאי לאו דלא בעל – האם אין מדובר שבעלה
הראשון לא בא עליה לאחר שגדלה, ואף על פי כן סובר רב שהיא
מקודשת לראשון מהתורה, ואילו לעיל התבאר בדברי רב
שדווקא אם בעל נעשו קידושיה מהתורה. מתרצת הגמרא: לא
כמו שסברת, אלא מדובר דבעל אותה משגדלה, שמאחר והוא
יודע שקידושי קטנה לא חלים מן התורה, מן הסתם כשבא עליה
לאחר שגדלה, כוונתו היתה לשם קידושי, ולכן אינה צריכה גט
מהשני.

מקשה הגמרא: אי דבעל – אם אכן מדובר שהבעל הראשון בא
עליה משגדלה, מאי פקמא דשמואל שהצריכה גט מהשני. מתרצת
הגמרא: קפכר שמואל כל הבעל אשה שכבר היתה מקודשת לו,
על דעת קדושי הראשונים הוא בועל, כלומר, מאחר ולא אמר
בפירוש שמקדשה בביאה זו, מן הסתם לא התכוין לקדשה מחדש
אלא להשאר בקידושי ראשונים שהיו רק מדרבנן. וכיון שקידושי
השני הם קידושי תורה לכן צריכה גט מהשני.

נמצא שנחלקו רב ושמואל, במי שקידש אשה והקידושי לא היו
גמורים ואחר כך בא עליה בסתם ולא פירש שבדעתו לקדשה
בביאתו בקידושי גמורים. לדעת רב אכן כוונתו היתה לקדשה
בביאתו בקידושי גמורים, ושמואל סובר שכל שלא פירש את
כוונתו, מן הסתם דעתו להשאר בקידושי הראשונים. מקשה
הגמרא: והא פליגי בה קרא וימנא – והרי כבר נחלקו בזה פעם
אחת, דאימנא – נאמר בבית המדרש, קדשה לאשה על תנאי שאין
בה מומים או שאין עליה נדרים, ונקשה – ונשאה ובא עליה סתם
ולא פירש שבא עליה לשם קידושי, ונמצאו בה מומים או נדרים.
רב אמר, צריכה הימנו גט משום שוראי בא עליה לשם קידושי
חדשים כיון שהוא ידע שהקידושי הראשונים עלולים להתבטל
מחמת התנאי וביאתו תהיה ביאת זנות. ושמואל אמר אינה צריכה
הימנו גט, שמאחר ולא פירש מן הסתם בא עליה על דעת שאין
עליה נדרים. הגמרא מבארת את טעמם: רב אמר צריכה הימנו גט,
כיון דנקשה – שנשאה ובא עליה ולא חזר שוב על תנאו, מן הסתם
אחולי אחליה לתנאיה – מחל לה על תנאו שהתנה בשעת
הקידושי, ועתה בא עליה לשם קידושי חדשים, ולכן צריכה
ממנו גט. ושמואל אמר, אינה צריכה הימנו גט לפי שכל הבעל על
דעת קידושי הראשונים הוא בועל, ואין דעתו למחול על תנאו
ולקדשה מחדש. ואם כן מדוע עוצרו רב ושמואל לחלוק פעמיים
באותה מחלוקת.

(צריבא דאי איתמר ההיא כההיא קאמר רב משום דאיכא תנאה
וכיון דבעל אחליה לתנאיה אבל כהא אימא מודה ליה לשמואל. ואי
איתמר כהא כהך קאמר שמואל אבל כהך אימא מודה ליה לרב
צריבא)

מתרצת הגמרא: [צריבא – יש צורך בשתי המחלוקות כדי לדעת
את שיטת רב ושמואל. דאי איתמר – אם היתה נאמרת מחלוקתם
בהא – רק בענין קטנה שלא מיאנה וגדלה ונישאת, הייתי אומר
שדווקא בהא – באופן זה קאמר רב שמן הסתם בעלה בא עליה
כשגדלה לשם קידושי, משום דליכא תנאה – שאין כאן תנאי
שניתן היה לומר שגם כשבא עליה כוונתו היתה שהתנאי יתקיים,
אלא עצם הקידושי של קטנה אינם כלום מדין תורה, ולכן יש
סברא שבא עליה לשם קידושי חדשים. אבל בהא – במקדש את
האשה על מנת שאין עליה נדרים, דאיכא תנאה – שיש תנאי ואם
יתקיים התנאי הקידושי יועילו מהתורה, אימא מודה ליה רב
לשמואל שאם הבעל לא פירש שבא עליה לשם קידושי מוכח
שהוא רוצה בקידושי הראשונים, והוא בועל על דעת שאין עליה
נדרים.

ואי איתמר – ואם היתה נאמרת מחלוקתם בההיא – רק במקדש
אשה על מנת שאין עליה נדרים, הייתי אומר שדווקא בההיא
קאמר שמואל שכל הבעל על דעת הקידושי הראשונים
המועילים מהתורה הוא בועל, אבל בהא – בקטנה שלא מיאנה
וגדלה ונישאת שקידושיה מהתורה אינם כלום, אימא מודה ליה
לרב שבעלה בא עליה לשם קידושי חדשים, ולכן צריבא – את

מאי לא דלא בעל - ראשון משגדלה. וקאמר רב: אינה צריכה גט משני, דחלו קידושין הראשונים בשגדלה. כשבעל - לפיכך אינה צריכה גט משני, דבעלה שבעל הראשון משגדלה - סתמא לשם קידושין נתכוון, וידוע היה שאין קידושי קטנה כלום. על תנאי - שאין עליה נדרים או מומין. וכנסה סתם - ואחר כך נמצאו עליה נדרים, צריכה גט.

דביאה לשם קידושין הוא, וידוע היה שאין קידושין הראשונים כלום. הכי גרסינן: צריכא דאי איתמר בהא - בהא קאמר רב משום דליכא תנאי - והכי איתא בכתובות פרק "המדר" (ע.ג.א.). דאי איתמר בהא - גבי קטנה שלא מיאנה. בהא קאמר רב - דאסקי אדעתיה לבעול לשם קידושין משגדלה, משום דליכא תנאה - אין פסול קידושין הראשונים משום תנאי, אלא משום קטנות, ואדם יודע שאין קידושין הראשונים כלום, חוזר ובעל לשם קידושין. אבל בהחייא - דאיכא תנאי, אימא מודה דלשמואל, ואדעתא דתנאי בעל, כסברה שאין עליה נדרים, וקיימא תנאי שביניהן. אבי כורסייא - באפריון. וקסלקא דעתך כשאר חופות, שעדיין לא בעלה, ואפילו הכי לא הצריכה גיטא מבתרא, אלמא: חלו קדושי קמאי. מינסב נכסי - ונתקדשה בבעילה משגדלה, וקא אפקעינהו לקידושין מניה - דכל דמדקדש תולה ברעת חכמים הוא, דהא "בדת משה וישראל" קאמרינן. ורבנן אמרי דחוסף אשה מבעלה לא ניהוי קידושין. תינח קדיש בכספא - איכא למימר דאפקעינהו לקידושין, ושוו מעות מתנה, דהפקר בית דין היה הפקר. קדיש כביאה - מאי הפקר בית דין איכא למימר? שוויה לבעילתו בעילת זנות - והוא בדעתם תלה. כרבי אליעזר - דמלמדין הקטנה למאן. משננה שתי יתומות - נכריות, או חליצתה - לאחר שתגדיל. קטנה וחרשת - לא ידעינן בדי ניהא ליה, ודי חשיבה אשתו טפי. גמרא וחרשת בת חליצה היא - דתני מתניתין: וכן שתי חרשות. כי היכי דעל - לבעל הראשון שכנסה ברמיזה, הכי נמי נפיק מיבם ברמיזה. נשואין שתי נכריות - פקחת לפקח, וחרשת לחרש. כונס - שאינה בת חליצה משום קרייה, אלא כונסה, ואם רצה להוציאה אחר כך מוציא בנג, שכשם שנכנסה ברמיזה - כך תצא ברמיזה, ולא צריכה חליצה. כונס ואין מוציא לעולם - שאין גיטו מפקיע קידושי אחיו פקח שהזקיקה לו ליבום. חולץ

קסבר שמואל כל הבעול על דעת קידושין הראשונים הוא בעל - ואם תאמר: לשמואל דלית ליה דקדושין גדלי בהדי, מאי טעמא דרבן גמליאל? ולעיל בריש פרק שני (ח.א.) משמע דשמואל אית ליה מילתא דרבן גמליאל, דפריך אמילתיה: ואי אין זיקה תיבטל, דהא אמר רבן גמליאל כו': ויש לומר: דלשמואל צריך לומר דמיימי כדמפרש בהדיא שבעול לשם קידושין. ועוד אמר רבנו יצחק: דהתם, כיון דביבמות ואשתו שתיזן לפניו - אפילו בסתמא בעל לשם קידושין כדי לדחות יבמותו ממנו, דבאשתו ניהא ליה מיבמותו. ומיהו קשה: דתיקשה לשמואל מדרבנן דרבי אליעזר, כשהחזירה כשהיא קטנה וגדלה אצלו, דמסתמא בעל לשם קידושין. דליכא למימר דאיירי כשפירש שבעול לשם קידושין, דאם כן - היכי פריך מניה ב"המדר" (כתובות ע.ג.ב.) לרבו! אלא על כרחך כשבעול סתם, ולא מצי לאוקומי כשפירש - דאם כן היינו החזירה כשהיא גדולה. ואמר רבנו יצחק: דשמואל סבירא ליה כרבי שמעון בן יהודה (משום רבי ישמעאל). דאמר ב"המדר" אם בעלו לא קנו. אי נמי: כרבי ישמעאל, דאמר שמואל משום רבי ישמעאל, ויהי לא נתפסה בו. והא אפילו בה חזא ימנא - תימה לרבינו יצחק: והא תרייהו צריכי, דאי אתמר הדיא דאמר רב צריכה הימנו גט - הוה אמאי פליגי בספק, ולדא ידעינן אי בעל לשם קידושין אם לאו, קא משמע לן דאין צריכה גט משני, דהויא ראשון בעל לשם קידושין. ואי אתמר הדיא דקאמר שמואל צריכה גט משני - הוה אמאי פליגי היינו מספק, ומראשון נמי צריכה גט מדאורייתא, דשמואל לשם קידושין בעל! ואמר רבנו יצחק דהכי פריך: והא איפליגו בה חזא זונא, ואמאי פליגי בשני מקומות: דבחד מותבן הוה מצי לאשמעינן, ולימא הכי: קדשה על תנאי ובעל, רב אמר: צריכה גט מראשון ולא משני, ושמואל אמר: אין צריכה גט מראשון אלא משני. אי נמי לייתי באידך: קטנה שהגדילה ועמדה ונשאת, רב אמר: אינה צריכה גט משני אלא מראשון, ושמואל אמר: צריכה גט משני ולא מראשון מן התורה, אבל מדרבנן צריכה.

בהחייא קאמר רב משום דאיכא תנאי אחולי אחליה לתנאי - פירוש: משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, אית לן למימר דאתליה לתנאי, ודיה דעתו שיחולו קידושי כסף מולא הזכיר התנאי. אבל בהא, דליכא בעילת זנות, שדורי יש שם קדושין דרבנן, ועוד, דליכא קדושין הראשונים דינמא שיחולו - אימא מודי ליה לשמואל. ובקונטרס הגיה הכא צריכותא דכתובות. ואין למחוק גיטא זו, דהא למאן דאמר ב"המדר" (כתובות ע.א.) קדשה על תנאי ובעל דברי הכל צריכה הימנו גט, ואפילו הכי פליגי (שם ע.ג.א.) בקטנה שלא מיאנה והגדילה ועמדה ונשאת - אם כן פשיטא ליה טפי במקדש על תנאי דצריכה גט מבעולתה שלא מיאנה, דכחותיה מיתוקמא דך צריכותא דהכא וצריכותא דכתובות אליבא דאביי. לפיכך עשו לו שלא כהוגן ואפקעינהו לקידושי מניה - מספקא לרבינו יצחק: אי טעמא דאפקעינהו משום דכל דמדקדש דרבנן מקדש, או משום דיש בה ביד חכמים לעקור דבר מן התורה. מרלא הזכיר כאן כמו שהזכיר בכל מקום בכל דמדקדש דרבנן מקדש, וחרשייה בת חליצה היא והתנן כו' - ואם תאמר: ותיקש נמי מקטנה, דתנן במתניתין דחליצת אחת מהן פוטרת צרתה, ואילו בפרק "מנות חליצה" (יבמות קד, ב.) תנן: קטנה שחליצה תחלוץ משתגדיל, ואם לא חליצה חליצתה פסולת! ומיהו בקונטרס פירש דחליצתה לכשתגדיל פוטרת צרתה. ועוד: דאיכא לאוקמא מתניתין דהכא כרבי יוסי, דאמר "אשה" - בין גדולה בין קטנה. ולפי הירושלמי גרסינן לעיל ואם לא חליצה חליצתה כשרה - אתי שפיר טפי.

והולצת מן הקטן - חליצתה פסולה! אמר רב גידל אמר רב: אביאה. רבא אמר: אפילו תימא אחליצה, פאן בחרשת מעיקרא, פאן בפקחת ואחר פד נתחרשה; חרשת מעיקרא, פי היכי דעל - הכי נפק, פקחת ואחר פד נתחרשה - לא, דמעכבא בה קרייה. איתביה אביי: וחרשת מעיקרא בת חליצה היא? והתנן: שני אחין, אחד פקח ואחד חרש, נשואין לשתי נכריות, אחת פקחת ואחת חרשת. מת חרש בעל חרשת, מה יעשה פקח בעל פקחת? פונם, ואם רצה להוציא יוציא. מת פקח בעל פקחת, מה יעשה חרש בעל חרשת? פונם, ואינו מוציא לעולם. מאי לאו - בחרשת מעיקרא, וקתני: פונם - אין חולץ

אדעתא דרבנן מקדש, או משום דיש בה ביד חכמים לעקור דבר מן התורה. מרלא הזכיר כאן כמו שהזכיר בכל מקום בכל דמדקדש דרבנן מקדש, וחרשייה בת חליצה היא והתנן כו' - ואם תאמר: ותיקש נמי מקטנה, דתנן במתניתין דחליצת אחת מהן פוטרת צרתה, ואילו בפרק "מנות חליצה" (יבמות קד, ב.) תנן: קטנה שחליצה תחלוץ משתגדיל, ואם לא חליצה חליצתה פסולת! ומיהו בקונטרס פירש דחליצתה לכשתגדיל פוטרת צרתה. ועוד: דאיכא לאוקמא מתניתין דהכא כרבי יוסי, דאמר "אשה" - בין גדולה בין קטנה. ולפי הירושלמי גרסינן לעיל ואם לא חליצה חליצתה כשרה - אתי שפיר טפי.

יבמות. בית שמאי - פרק שלושה עשר דף קי עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" תוספות

מאי

לאו מדהוא פקח מעיקרא - דהכי משמע שפקח נשא חרשת. משמע שבשעת נישואין דיה זה פקח וזה חרשת. אבל בבבא קמייתא דחרש בעל חרשת לא מצי לאוקומי בחרשת מעיקרא דומיא דפקח בעל פקחה, דהא לא שייכי מידי אהרדי.

וכי

תימא הבא נמי בפקח ואחר כך נתורש ונמי מצי מפיק לה - הוה מצי לאקשוויי טפי:

דכיון דפקח הוה, דנשואין דאורייתא הוי - אמאי צריך לגרש את אשתו, דקתני: ומוציא את אשתו בגט, והלא תצא אחרתה משום אחרת אשה! אלא אחרתה נקטיה, דאפילו היה צריך גט - מי מצי לאפקי.

או

נשתת לא יוציא עולמית - ואם תאמר: מאי קושיא? דהא רבן שמעון בן גמליאל פליג עליה בפרק "מי שאחור" (גיטין עא. ושם) ואית ליה בפקח ואחר כך נתורש הוה היה כותב ואחרים חותמים, ונוקי חק משנה כרבן שמעון בן גמליאל? ויש לומר: דלא בעי לאוקומי כרבן שמעון בן גמליאל, כיון דרישא לא מיתוקמא כוותיה דהיא דנקט חרש או נשתתה. ועוד: דבלאו הכי הוה פרך ליה. ונמי מצי לגרש את אשתו, כדמרש.

ותנן

גבי נבירה כונס אין חולץ לא אשתך - הכא לא בעי לשנויי: הא כדאיתא דהא כדאיתא, כדמשני לעיל גבי פקח חרשת - שהם שני מינין, אבל הכא כונס שניהם חרשים, ובמין אחד לא שייך לממר הא כדאיתא והא כדאיתא. מאי טעמא לא תרוביה מהא - תימא לרבינו יצחק: דמה היה בדעתו של אביי שלא הקשה לו מזאת הבבא שהיא ראשונה, וקושיא טובה, ולא היה צריך לכל אלו הבבות?

וקמקו

אקווא - פירש בקונטרס: מקשין קושיות זה לזה. וכן פירש רבינו חננאל, והביא ראיה מרבי ירושע קיחה וטהר" (נגעים פרק ד משנה י"א) - דקדק בדבר הרבה וטירה. קסבר רב חרשת קניה ומשוירת קטנה קניה כו' - ואם תאמר: והיכי שמעינן דקסבר רב הכי? דלמא לעולם מספקא ליה אי חרשת קניה ומשוירת, קטנה קניה ואינה קניה, או איפכא, להכי קאמר כונס את החרשת ומוציאה בגט וקטנה תמתין עד שתגדיל. דמספיקא אילו לחומרנא ויש לומר: דקים ליה לרב חסדא חרדא קניה ומשוירת וחרדא קניה ואינה קניה, אלא דהוא לא הוה ידע הי מיניה. והשתא פשיטא דחרשת משוירת, וקטנה קניה ואינה קניה. ומבריתא נמי מצי למפשט דקטנה קניה ואינה קניה, אבל כל כמה דלא ידע ברייתא פשיט ממילתיה דרב.

תיתיב

מעיקרא, ומדהן חרשין מעיקרא - אינהו נמי חרשות מעיקרא, וקתני: אם היו נכריות -

יכנסו, יכנסו - אין, יהלצו - לא, תיובתא דרפה! תיובתא. "קטנה וחרשת וכו'" - אמר

רב נחמן: אשפתיה לרב אדא בר אהבה ולרב חנא חתניה, דיתבי וקמקו אקווא בשוקא

דפומבדיתא ואמרי: הא דתנן קטנה וחרשת אין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה - הגי מילי

דנפלה ליה מאחיו פקח, דלא דעינן אי בקטנה ניהא ליה אי בחרשת ניהא ליה: אי בקטנה

ניהא ליה - דאתיא לכלל דיעה, אי בחרשת ניהא - דגדולה היא, וכת ביאה היא. אבל

נפלה מאחיו חרש - ודאי בחרשת ניהא ליה, דכת ביאה היא, וכת מיניה היא. ואמרינן

להו אנא: אפילו נפלה ליה מאחיו חרש - נמי מספקא ליה. ביצד תקנתן? אמר רב חסדא

אמר רב: כונס החרשת ומוציאה בגט, וקטנה תמתין עד שתגדיל, ותחלוץ. אמר רב חסדא:

שמע מינה, קסבר רב: חרשת קניה ומשוירת, קטנה - קניה ואינה קניה, דאי סלקא

דעתך חרשת קניה ואינה קניה, קטנה קניה ומשוירת - חרשת אמאי כונס ומוציאה בגט?

תיתיב

חולץ לא - משום קרייה. מוציא אשתו בגט - דזיקת אחרתה פקחה אוסרתה, שנישואיה

גמורין, וזו ספק, ואין כח בקידושה לפטור את אחרתה משום אחרת אשה. ואשת אחיו

אסורה לעולם - דחרש לא מצי חליץ, ומיכנס נמי לא מצי כניס לה, דאחרת גרשתו

היא, דאחרתה חרשת היתה קניה במקצת לאחיו החרש, הילכך לא אפשר (שהרי אחרת

גרשתו היא), ומדך מתניתין לא מותיב ליה

לרבא, דבא מדינא לא חליץ האי חרש

לפקחה, שהרי אשת פקח היתה זיקתה גמורה.

וליא למימר כי היכי דעל הכי נפיק, אלא להכי

מיייתי לה: לגלויי אהך תרתי תיובתי קמייתא

דבחרשת וחרש מעיקרא קמיירי, דהא כולהו

תניא להו גבי הדיי במתניתין לקמן, בחרש

שנשא פקחה (ק"ב). מי מצי מפיק - דקתני:

מוציא את אשתו בגט, ומדקתני בגט - משמע

שהוא מותרת לאחרים. נשתת לא תצא -

חולץ

חולץ לא - משום קרייה. מוציא אשתו בגט - דזיקת אחרתה פקחה אוסרתה, שנישואיה

גמורין, וזו ספק, ואין כח בקידושה לפטור את אחרתה משום אחרת אשה. ואשת אחיו

אסורה לעולם - דחרש לא מצי חליץ, ומיכנס נמי לא מצי כניס לה, דאחרת גרשתו

היא, דאחרתה חרשת היתה קניה במקצת לאחיו החרש, הילכך לא אפשר (שהרי אחרת

גרשתו היא), ומדך מתניתין לא מותיב ליה

לרבא, דבא מדינא לא חליץ האי חרש

לפקחה, שהרי אשת פקח היתה זיקתה גמורה.

וליא למימר כי היכי דעל הכי נפיק, אלא להכי

מיייתי לה: לגלויי אהך תרתי תיובתי קמייתא

דבחרשת וחרש מעיקרא קמיירי, דהא כולהו

תניא להו גבי הדיי במתניתין לקמן, בחרש

שנשא פקחה (ק"ב). מי מצי מפיק - דקתני:

מוציא את אשתו בגט, ומדקתני בגט - משמע

שהוא מותרת לאחרים. נשתת לא תצא -

פקחה שנתשתית לא תצא מבעלה, אף על פי

שהאשה יוצאת לרצון ושלא לרצון - רבנן

תקון שלא תצא, כדי שלא ינהגו בה מנהג

הפקח, לפי שאינה יודעת לשמור עצמה. אבל

נתורשה - יוצאת, דלא בעינן דעת אשה בגט,

שהרי אפילו פקחה בעל כרחיה מוציא. והכא לא

תקון רבנן מידי, דהא יודעת לשמור עצמה.

נתורש הוא כו' - דקדושה הוה גמורין,

וגירושין בלא דעת. נכריות נמי - הנך תרתי

דלעיל חרשות מעיקרא קאמר, דהא גבי הדיי

תנין, והמנגנום לומר: למה לי כל הנך דיוקי,

דקאמר מדהוא חרש מעיקרא אידי נמי חרשת

מעיקרא כו', ומדאחיות חרשות מעיקרא כו' -

לוחיב מחד, ומדהוא חרש מעיקרא הנך נמי

דלעיל חרשות מעיקרא, וקתני ברו כונס - אין,

חולץ - לא! לאו מילתא היא, דכל הנך חרשין

דלעיל נפלה לפניהן פקחה מכח קידושי פקח,

וליא למימר כי היכי דעל הכי נפיק, אבל

בחרשת דלעיל איכא למימר הכי, ואפילו הכי

קתני כונס פקח ולא חולץ. שני אחין חרשין -

נישואיהן שוין, בין שהן פקחות בין שהן חרשות,

בין אחת פקחה ואחרת חרשה, שהרי כניסין

לבעליהן ברמיזה. וכן שתי חרשות כניסין

ברמיזה, ואף על פי שהן פקחות או אחד פקח

ואחד חרש - נישואיהן שוין. הילכך יוצאת

הדימה משום אחרת אשה. ואם היו נכריות -

ומת אחד מהן - יכנסו השני, דלאו בר חליצה

הוא, או היא אינה בת חליצה. ומדקן חרשין

מעיקרא כו' לא גרסינן, דבלאו הכי מצי מותיב

מנייהו. ומקו אקווא - מקהילים תלמידים

סביבם, שהיו באים לשמוע דבריהם. לישנא

אחרת: דמקו אקווא - משיבין קושיות זה

לזה. ביצד תקנתן - דקטנה וחרשת, וראיל ואין

האחת פוטרת צרתה. וחרשת לאו בת חליצה

היא דניפוק תריויהו בחליצה, ואי מייבב לה

וחליץ לקטנה כשתגדיל - מיפסלא קמייתא

עליה, דקם ליה ב"לא יבנה", דהא ביאה

דחרשת לא דחיא זיקה דנימא אן אחריה כלום.

כונס את החרשת ומוציאה בגט - דחליצת

קטנה תפסל לה עליה. חרשת קנויה במקצת

ומשוירת - קטנה, ספק קנויה כולה ספק אינה

קנויה כלל, דבשתיתן קנויות ומשוירת לכא

למימר - דמתניתין שמעינן לה, דאם כן

תיפטר חדא בביאת חברתה. ושתיהן ספק נמי

ליכא למימר, מדקתני סיפא דמתני: בא יבם על

הקטנה, וחזר ובא על החרשת - פסל את

הקטנה, בא יבם על החרשת, וחזר ובא על

הקטנה - פסל את החרשת. ואי שתיהן ספק,

קמייתא.

תיתיב

תיתיב

תיתיב

תיתיב

תיתיב

תיתיב

תיתיב

תיתיב

תיתיב

תיתיב

תיתיב

תיתיב

תיתיב

60 דחה שמדובר בפיקחת שנתחרשה, ותנן גבי – ושנינו במשנה לגבי
 61 הדין של נכריות, בונים אין חולץ לא – לייבם אותה הוא יכול
 62 ולחלוץ אינו יכול, מוכח אם כן שגם חרשת מתחילת נישואיה
 63 אינה בת חליצה. אישתיק – רבא שתק ולא ענה לאביי על קושיותיו.
 64 פי אחא – כאשר בא אביי לקפיה דרב יוסף, ואמר לו את קושיותיו
 65 על דברי רבא, אמר ליה רב יוסף, מאי מעמא תותביה מהא – מדוע
 66 הוכחת לרבא מהדין של פיקחת וחרשת אחיות שגם הדינים של
 67 פיקחת וחרשת נכריות עוסקים בחרשת מעיקרא, דכבול לשנייה לך
 68 – שיכול היה רבא לתרץ לך שאין ראייה מהדין השלישי לשנים
 69 הראשונים, משום שיתכן שהדין השלישי של פיקחת וחרשת
 70 אֲחִיּוֹת אמנם מדבר בחרשות מעיקרא, אולם הדינים של פיקחת
 71 וחרשת נכריות שמשם הקשית על רבא, עוסקים בפיקחות ואחר כך
 72 נתחשו. אלא איבעי לך לאותביה מהא – היה לך להקשות מדין
 73 אחר במשנה ההיא שלא יתכן להעמידו בפיקחת שנתחרשה אלא
 74 רק בחרשת מעיקרא, ומוכח שם שגם לה אין חליצה. וכך שנינו
 75 במשנה: שני אחין חרשין שהיו נשואין שתי אֲחִיּוֹת פקחות או שתי
 76 אֲחִיּוֹת חרשות או שתי אֲחִיּוֹת פקחות אחת פקחה אחת חרשה, וכן שתי
 77 אֲחִיּוֹת חרשות שהיו נשואות לשני אחין פקחין, או לשני אחין חרשין,
 78 או לשני אחין אחד פקח ואחד חרש, הרי אלו נשותריהם הנופלות
 79 לפני האח השני, פטורות מן החליצה ומן הייבום, כדין אחות אשה.
 80 ואם היו שתי הנשים נכריות זו לזו, יבנסו ויבמו. ואם רצו אחר
 81 כך להוציא אותן יוציא אותן בגט. חליצה לא הוזכרה בדין זה כיון
 82 שבאופן שהיבם או היבמה חרשים אינם ראויים לחליצה.
 83 מבררת הגמרא: היכי דמי – באיזה חרשים מדובר כאן, אילימא –
 84 אם תאמר שמדובר בפקחים ולכפוף נתחשו, מי מצי מפיקי – וכי
 85 הם יכולים להוציא את נשותיהם בגט. והתנן – והרי שלינו במשנה
 86 שם, נשתפית לא יוציא, נתחשו הוא או נשתפו לאחר שנשא אשה
 87 לא יוציא עולמית. אלא לאו – על כרחך המשנה מדברת אחרשין
 88 מעיקרא – שהיו חרשים מתחילת הנישואין וכנס ברמיזה ומוציא
 89 ברמיזה. וידיהן חרשין מעיקרא – ומאחר שהבעלים חרשים
 90 מתחילת נישואיהם, אִנְהוּ – נשותיהם החרשות שהזכרו, נמי
 91 חרשות מעיקרא – גם הן חרשות מתחילת נישואיהן, וקתני – ושנינו
 92 במשנה, אם היו נכריות יבנסו, ומשמע יבנסו אין חליצה לא, הרי
 93 שאף חרשות מתחילת נישואיהן אינן חולצות. תיבבא דרבה – זו
 94 פירכא לדברי רבה שאמר שחרשת מתחילת נישואיה חולצת.
 95 מסיימת הגמרא: תיבבא – אכן פירכא היא ונדחו דבריו.
 96 שנינו במשנה: קמנה וחרשת וכו' שנפלו ליבום מבעל אחד, אין
 97 ביאת אחת מהן פוטרת צרתה. הגמרא מביאה דיון בענין זה: אמר
 98 רב נחמן, אשפתייה – מצאתיו לרב אדא בר אבהו ולרב הונא חגיגה
 99 – חתנו, דרבי יקמקו אקנותא – שהיו יושבים ומקהילים סביבם
 100 תלמידים שהיו באים לשמוע דבריהם, פשוטא דפומבדיתא. ואמר,
 101 הא דתנן – דין זה ששנינו במשנתנו, קמנה וחרשת שנפלו ליבום,
 102 אין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה, הני מילי – דברים אלו נאמרו
 103 דוקא במקום הנפלה ליה ליבום מאחיו שהיה פקח, ולא דיענין אי
 104 בקמנה ניהא ליה – אם בעלה היה רוצה יותר את הקטנה אי
 105 בחרשת ניהא ליה יותר. וצדדי הספק, אי בקמנה ניהא ליה כיון
 106 דאתא – שהיא עתידה לבוא לכלל דיעה כשתגדל, אבל חרשת
 107 לעולם לא תבוא לכלל דעה. אי בחרשת ניהא, כיון דנדולה היא
 108 וכת ביאה היא, לעומת הקטנה שאינה ראויה עדיין לביאה, אבל
 109 אם נפלה ליבום מאחיו חרש, ודאי בחרשת ניהא ליה – רוצה
 110 אותה, משום דכת ביאה היא עתה, וכת ביאה היא – והיא גם בת
 111 מינה, כלומר חרשת כמותה, ולפיכך הוא מעדיף את החרשת על פני
 112 הקטנה.
 113 והוסיף רב נחמן, ואמינא להו אנא – אבל אמרתי להם, אפילו נפלה
 114 ליה מאחיו חרש, נמי מספקא ליה – גם כן הסתפק הונא במי בעלה
 115 היה רוצה, ואף באופן זה אמרה המשנה שאין ביאתה של אחת
 116 מן פוטרת צרתה.
 117 שואלת הגמרא: כיצד תפנתן כלומר, מאחר וקטנה וחרשת שנפלו
 118 ליבום אין ביאת אחת פוטרת את צרתה, כיצד מפקיעין את זיקתן

1 חולץ לא, כלומר לכנוס הוא יכול אבל לחלוץ אינו יכול, ולא
 2 כרבא שאמר שחרשת מתחילת נישואיה חולצת. מתרצת הגמרא:
 3 לא – אין מדובר במשנה בחרשת מתחילת נישואיה, אלא בפיקחת
 4 ואחר כך נתחרשה, שבאופן זה היא זקוקה ליבום מן התורה ואינה
 5 יכולה לחלוץ כיון שאינה ראויה לקריאת הפסוקים.
 6 אביי מוסיף להקשות: תא שמע ראייה מדין אחר באותה משנה, שני
 7 אחין פקחין שהיו נשואין שתי נשים נכריות ו-שאינן אחיות, אחת
 8 פקחה ואחת חרשה, ומת פקח בעל החרשת ונפלה החרשת ליבום
 9 לפני אחיו, מה יעשה האח הפקח בעל הפקחה, פונם ו-מיבם) את
 10 החרשת ואינו יכול לחלוץ לה לפי שחרשת אינה בת חליצה, ואם
 11 לאחר מכן הוא רוצה להוציא אותה בגט, יוציא. ואם מת הפקח בעל
 12 הפקחה, ונפלה הפיקחת לפני אחיו מה יעשה אחיו הפקח בעל
 13 החרשת, או חולץ או מיבם את הפיקחת.
 14 מבררת הגמרא: מאי לאו – האם אין לדייק מלשון המשנה מדהוא
 15 פקח מעיקרא – מאחר שהבעל הוא פקח מתחילת נישואיו, כך היא
 16 ו-אשתו החרשת האמורה במשנה) נמי חרשת מעיקרא – גם כן
 17 חרשת מתחילת נישואיה. וקתני – ושנינו שהפקח שנפלה לפניו
 18 החרשת בונים אין חולץ לא – לכנסו אותה הוא יכול אבל לא
 19 לחלוץ, וקשה לרבא שאמר שניתן לחלוץ לחרשת מתחילת
 20 נישואיה.
 21 מתרצת הגמרא: מידי ארריא – וכי ראייה היא זו, הא פדאיתא והא
 22 פדאיתא – כל אחד נשנה לפי עיניו, הבעל היה פקח מתחילת
 23 נישואיו ואילו אשתו היתה פיקחת בנישואיה ונתחרשה ולכן אינו
 24 חולץ לה, אבל אם היתה חרשת בנישואיה ניתן לחלוץ לה וכרבא.
 25 אביי מביא עתה דין שלישי מהמשנה שם, ומוכיח שהדין ההוא
 26 יתכן רק בחרשת מתחילת נישואיה. ואם כן גם הדינים הראשונים
 27 שהובאו מהמשנה, עוסקים בחרשת מתחילת נישואיה, ולא כמו
 28 שרבא דחה שמדובר בפיקחת שנתחרשה: איתיביה אביי לרבא,
 29 שני אחין אחד פקח ואחד חרש, שהיו נשואין שתי אֲחִיּוֹת, אחת
 30 פקחה הנשואה לפיקח, ואחת חרשת הנשואה לחרש. אם מת
 31 החרש בעל החרשת, ונפלה החרשת ליבום לפני אחיו הפיקח, מה
 32 יעשה הפקח בעל הפקחה, הלא היבמה החרשת ערוה עליו מן
 33 התורה, ולכן תצא החרשת בלי חליצה משום אֲחִיּוֹת אשה. אבל אם
 34 מת הפקח בעל הפקחה, מה יעשה החרש בעל החרשת, מוציא את
 35 אשתו החרשת בגט, לפי שאחותה הפיקחת שנפלה לפניו ליבום מן
 36 התורה אוסרת עליו את אשתו כדין אחות זקוקתה, ואשת אחיו
 37 הפיקחת, הנופלת לפניו ליבום, אסורה לעולם, שהרי לחלוץ אינו
 38 יכול משום שחרש לאו בר חליצה הוא, ולייבם אינו יכול משום
 39 שהיה נשוי לאחותה מדרבנן ואסורה משום אחות גרושתו,
 40 וממילא אין לה היתר להתחתן עם אחרים לעולם.
 41 אביי מוכיח שדין זה לא יתכן בפיקח שנחרש: וכי תימא תבא נמי
 42 – ואם תאמר שגם בדין הזה מדובר בפקח ואחר כך נתחשו, אם כן
 43 יקשה, מי מצי מפיקי – וכי הוא יכול להוציא את אשתו בגט
 44 ולהתירה להינשא לאחרים, והתנן – והרי שנינו באותה משנה
 45 (קבי), פיקח שנשא פיקחת ונתחרשה תחתיו יוציא – יגרשה בגט,
 46 ואין חשש שינהגו בה מנהג הפקר לפי שחרשת יודעת לשמור
 47 עצמה. אבל אם נשתפית תחתיו, לא יוציא ו-לא יגרשנה) כדי שלא
 48 ינהגו בה מנהג הפקר שהרי אינה יודעת לשמור את עצמה. אבל
 49 אם נתחשו הוא או נשתפה, לא יוציא עולמית, שכיון שקידושיו
 50 כשהיה פיקח חלו מן התורה, אינו יכול עתה להפקיע את
 51 הקידושין לפי שאינו בר דעת. ובעתה איך אמרה המשנה שהחרש
 52 בעל החרשת מוציא את אשתו בגט. אלא לאו – אלא ודאי מדובר
 53 בחרש מעיקרא – מתחילת נישואיו, וכשם שמכניס ברמיזה כך
 54 מוציא ברמיזה. ומדהוא חרש מעיקרא – ומאחר שהבעל חרש
 55 מתחילת נישואיו, היא – אשתו החרשת נמי ו-גם כן חרשת
 56 מעיקרא – מתחילת נישואיה. ומדאֲחִיּוֹת – ומאחר שבמקרה של
 57 הדין השלישי שהפיקחת והחרשת אחיות, מדובר בחרשות
 58 מעיקרא, נכריות נמי – במקרים של הדינים הראשונים שהפיקחת
 59 והחרשת נכריות, גם מדובר בחרשות מעיקרא, ולא כמו שרבא

יבמות. בית שמואי - פרק שלושה עשר דף קיא עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) ר"ג רש"י

1 תיביב גביה ממה נפשך - דהא אחרונה לא פסלה לה עליה, דאם שתייהו קנויה - אין
2 האחרונה פוסלת הראשונה, דאין אחר ביאה כלום. ואם זו (קנויה) וזו אינה קנויה - אין
3 צרות זו לזו. אלא חדא קנויה ומשווירת, וחדא ספק. ומדרב שמעינן דחרשת היא הקנויה
4 והמשווירת וקטנה ספק, משום הכי תצא חרשת בגט, דלמא קטנה קנויה היא לגמרי
5 ועדיפא מחרשת, ופסלה לה חליצה עליה. הא

6 קנויה היא - ותו ליכא זיקה אבדתייתא. נכרית
7 בעלמא היא - ולא פסלה לה חליצת קטנה.
8 (ולישמעינן) קטנה אמאי תמתין ותחלוץ -
9 ישאנה מתחלה ותשב אצלו דלמא איתי למיבעל. חרשת
10 במאי תיפוק - הא לאו בת חליצה היא. ורב
11 תקנתא לתרויהו קתני. ואי קשיא מתניתין,
12 דקתני: בא על הקטנה וחזר ובא על החרשת -
13 פסל את הקטנה, אמאי פסלה? האייל ונסבה
14 ברישא, תיפוק חרשת בגט, וקטנה תיביב גביה
15 ממה נפשך כדאמרן, ואיכא תקנתא לתרויהו:
16 תריץ. מתניתין משום גזירה דלמא איתי למיבעל
17 חרשת ברישא, והכי נמי מתריץ לה בברייתא
18 לקמן. כדקא מתריץ בו - חרשת קנויה
19 ומשווירת, קטנה קנויה ואינה קנויה. מת בעלה
20 של קטנה חרשת יוצאה בגט - דויקת קטנה
21 אוסרתה עליה, דחרשת קנויה ומשווירת, וקטנה
22 שמה קנויה לגמרי, והיא לא חרשת אחות
23 זקוקת. קטנה תצא בגט - דויקת חרשת
24 אחותה אוסרתה. שמה קטנה אינה קנויה כלל,
25 והיא במפותה, וחרשת קנויה ומשווירת, והיא
26 לא אשתו אחות זקוקת. וחרשת אמורה לעולם
27 - לכונסה אי אפשר שמה קנויה היא. וזו
28 אחות גרושתו ואין זקוקה לו. ואפילו מתה קטנה
29 אחר כך ופקע איסור אחות אשה - אסורה
30 משום אהרן. והואיל ובשעת נפילה בפטרה
31 ממנו. ובחליצה אי אפשר, דלאו בת חליצה
32 היא. ואם עבר ובא על החרשת - אחר שגירש
33 הקטנה, נותן לה גט והותרה לישוק ממה נפשך.
34 אי קטנה קנויה הואי - נפקא לה דף מרישא
35 משום אחות אשה, והך כניסה גזרת בעלמא
36 היא. ואי קטנה לאו קנויה היא - שפיר ייבם.
37 אמאי נותן לה גט והותרה - הא איכא למימר
38 דלמא חרשת קנויה היא לגמרי לאחיה, וזקוקה
39 לה, וקטנה לא דדיא לה, דקנויה ומשווירת היא,
40 וביאתה ביאה פסולה, שהרי אחות אשה
41 במקצת היא, וביאה פסולה לא פטרה מייבום,
42 וצריכה גט לביאתה וחליצה לזיקתה, וחרשת לאו

43 בת חליצה היא. רבי נחמיה - בפרק "רבן גמליאל" (יבמות ג.ב.) יתומות נטו. נאסרו שתייהו עליו - אף על גב דקטנה מדינא לא מיפסלא עליה משום ביאה דחרשת
44 ממה נפשך: אי קטנה קנויה - ליכא מידי בתר ביאתה, ואי לאו קנויה היא - נכרית בעלמא היא, אפילו הכי אסורה, כדמפרש לקמן, משום גזירה דלמא איתי למיעבד איפכא ובעיל
45 חרשת ברישא. וביאת קטנה פסלה לה, דשמה קנויה היא כולה, ואתי למימר נמי תיביב חרשת גביה. חרשת יוציא בגט - ושריא ממה נפשך: אי קטנה קנויה היא - מיפטרא חרשת
46 בביאתה דקטנה, ואי לאו קנויה היא - פטורה בביאה דידה. קטנה תמתין בו' - כדמפרש טעמא. אי אמרת כשלמא - רישא, גבי אחיות, דקתני: אם בא על החרשת - נותן לה גט
47 והותרה, משום דחרשת קנויה ומשווירת, וקטנה קנויה ואינה קנויה. וממה נפשך חרשת בתר גיטא מיפטרא: אי משום אחות אשה, אי משום יבומה שהיה בהיתר, שאחותה לא היתה
48 קנויה. אבל אי הוה אמרינן איפכא: קטנה קנויה היא ומשווירת, וחרשת ספק - תו לא מיפטרא חרשת בגט, דלמא קנויה היא, ולא נפקא משום אחות אשה, שקנין אחותה הקטנה
49 משווירת. ובביאתה נמי לא מיפטרא, דביאה פסולה היא, שהרי אחות אשתו היא. ומתניתין רבנן היא, ומשום הכי קתני סיפא גבי נכרית קטנה בעיא חליצה. ואף על גב דממה נפשך
50 ביאתה בהיתר הואי, וגיטא גט גמור - משום גזירה דלמא קדים ובעיל חרשת ברישא ואתי למימר נמי תרויהו ליפקו בגט. וקטנה שהיא אחרונה לא סגי לה בגיטא, דלמא קנויה היא
51 ורמיא קמיה, דלא איפטרא בביאת חרשת המשווירת. ובביאה דידה נמי לא מיפטרא, דביאה פסולה היא, דקם עליה באיסור שני בתים. אלא אי אמרת קטנה קנויה ומשווירת -
52 וחרשת ספק, ומרישא - דקתני באחיות אם בא על החרשת נותן לה גט והותרה - שמעינן דביאה פסולה פוטרת, סיפא בכברית אמאי קטנה בעיא חליצה? בשלמא אפוקי מפקינן
53 לה מנייה - דלמא חרשת אחרונה קנויה כולה, ופסלה לה עליוהי. אלא בגיטא תיטיג לה, דביאת עצמה פוטרתה, דביאה כשרה היא! ואי נמי חשיב לה פסולה משום דקיימא זיקת
54 חרשת, דאיכא למימר קנויה לגמרי - הא אמר רבי נחמיה: ביאה פסולה פטרה. מרישא נמי - גבי אחיות. שפע מינה דרבנן היא - דקתני גבי מת בעלה של חרשת. אם בא על
55 החרשת - נותן לה גט. וגיב מת בעלה של קטנה, דקתני קטנה תמתין, ולא קתני אם בא על הקטנה נותן לה גט והותרה - אלמא רבנן היא. ומשום הכי לא נפקא בגט, דביאתה
56 פסולה, דחרשת קנויה במקצת, וזו אסורה משום אחות אשה. ומייבום לא מרחיא דלמא קטנה קנויה כולה, וקנין משווירת דאחותה לא דחי לה. דלית לה תקנתא דהיתריא - דקתני
57 בה. וחרשת אסורה לעולם.

1 תיביב גביה ממה נפשך: אי קנויה היא - הא קנויה היא
2 היא, ואי לאו קנויה היא - הא נכרית בעלמא היא.
3 וכי תימא: קטנה אמאי תמתין עד שתגדיל ותחלוץ?
4 תיביב גביה, אי קנויה היא - הא קנויה היא, אי לאו
5 קנויה היא - נוכריתא בעלמא היא! אם כן, חרשת
6 במה תיפוק? אמר רב ששת: הכי נמי מיסתברא
7 כדקא מתריץ רב חסדא אליבא דרב. דתניא: שני
8 אחין נשואין שתי אחיות יתומות, קטנה וחרשת. מת
9 בעלה של קטנה - חרשת יוצאה בגט, וקטנה תמתין
10 עד שתגדיל, ותחלוץ. מת בעלה של חרשת - קטנה
11 יוצאה בגט, וחרשת אסורה לעולם. ואם בא על
12 החרשת - נותן לה גט והותרה. אי אמרת בשלמא
13 חרשת קנויה ומשווירת, קטנה קנויה ואינה קנויה - משום הכי, דכי בא על החרשת נותן
14 לה גט והותרה, דאמרת: ממה נפשך: אי קטנה קנויה היא - הא נפקא משום אחות
15 אשה, אי לאו קנויה - שפיר מיבם. אלא אי אמרת חרשת קנויה ואינה קנויה, קטנה קנויה
16 ומשווירת - כי בא על חרשת אמאי נותן גט והותרה? הויא ליה ביאה פסולה, וביאה
17 פסולה לא פטרה! הא מני? רבי נחמיה היא, דאמר: ביאה פסולה פוטרת מחליצה. אי
18 רבי נחמיה - אימא סיפא: מי שהיה נשוי שתי יתומות, קטנה וחרשת, ומת. בא יבם על
19 הקטנה וחזר ובא על החרשת, או שבא אחיו על החרשת - נאסרו שתייהו עליו. ביצד
20 תקנתין? חרשת יוצאת בגט, וקטנה תמתין עד שתגדיל, ותחלוץ. אי אמרת בשלמא חרשת
21 קנויה ומשווירת, קטנה קנויה ואינה קנויה, ורבנן היא, משום הכי תמתין עד שתגדיל
22 ותחלוץ, דדלמא קדים ובעיל חרשת ברישא, והויא ליה ביאה דקטנה ביאה פסולה. אלא
23 אי אמרת: רבי נחמיה - הא אמר: ביאה פסולה פטרה. אלא, שמע מינה רבנן היא, שמע
24 מינה. אמר רב אשי: מרישא נמי שמע מינה דרבנן היא, דקתני: אם בא על החרשת
25 נותן לה גט והותרה, ולא קתני: אם בא על הקטנה נותן לה גט והותרה! אי משום
26 הא לא אוריאי: חרשת, דלית לה תקנתא דהיתריא, קתני תקנתא דאיפורא, קטנה דאית
27 לה תקנתא דהיתריא - לא תני תקנתא דאיפורא. משנה מי שהיה נשוי שתי יתומות
28 קטנות, ומת, ובא יבם על הראשונה, וחזר ובא על השנייה, או שבא אחיו על השנייה,
לא

1 בת חליצה היא. רבי נחמיה - בפרק "רבן גמליאל" (יבמות ג.ב.) יתומות נטו. נאסרו שתייהו עליו - אף על גב דקטנה מדינא לא מיפסלא עליה משום ביאה דחרשת
2 ממה נפשך: אי קטנה קנויה - ליכא מידי בתר ביאתה, ואי לאו קנויה היא - נכרית בעלמא היא, אפילו הכי אסורה, כדמפרש לקמן, משום גזירה דלמא איתי למיעבד איפכא ובעיל
3 חרשת ברישא. וביאת קטנה פסלה לה, דשמה קנויה היא כולה, ואתי למימר נמי תיביב חרשת גביה. חרשת יוציא בגט - ושריא ממה נפשך: אי קטנה קנויה היא - מיפטרא חרשת
4 בביאתה דקטנה, ואי לאו קנויה היא - פטורה בביאה דידה. קטנה תמתין בו' - כדמפרש טעמא. אי אמרת כשלמא - רישא, גבי אחיות, דקתני: אם בא על החרשת - נותן לה גט
5 והותרה, משום דחרשת קנויה ומשווירת, וקטנה קנויה ואינה קנויה. וממה נפשך חרשת בתר גיטא מיפטרא: אי משום אחות אשה, אי משום יבומה שהיה בהיתר, שאחותה לא היתה
6 קנויה. אבל אי הוה אמרינן איפכא: קטנה קנויה היא ומשווירת, וחרשת ספק - תו לא מיפטרא חרשת בגט, דלמא קנויה היא, ולא נפקא משום אחות אשה, שקנין אחותה הקטנה
7 משווירת. ובביאתה נמי לא מיפטרא, דביאה פסולה היא, שהרי אחות אשתו היא. ומתניתין רבנן היא, ומשום הכי קתני סיפא גבי נכרית קטנה בעיא חליצה. ואף על גב דממה נפשך
8 ביאתה בהיתר הואי, וגיטא גט גמור - משום גזירה דלמא קדים ובעיל חרשת ברישא ואתי למימר נמי תרויהו ליפקו בגט. וקטנה שהיא אחרונה לא סגי לה בגיטא, דלמא קנויה היא
9 ורמיא קמיה, דלא איפטרא בביאת חרשת המשווירת. ובביאה דידה נמי לא מיפטרא, דביאה פסולה היא, דקם עליה באיסור שני בתים. אלא אי אמרת קטנה קנויה ומשווירת -
10 וחרשת ספק, ומרישא - דקתני באחיות אם בא על החרשת נותן לה גט והותרה - שמעינן דביאה פסולה פוטרת, סיפא בכברית אמאי קטנה בעיא חליצה? בשלמא אפוקי מפקינן
11 לה מנייה - דלמא חרשת אחרונה קנויה כולה, ופסלה לה עליוהי. אלא בגיטא תיטיג לה, דביאת עצמה פוטרתה, דביאה כשרה היא! ואי נמי חשיב לה פסולה משום דקיימא זיקת
12 חרשת, דאיכא למימר קנויה לגמרי - הא אמר רבי נחמיה: ביאה פסולה פטרה. מרישא נמי - גבי אחיות. שפע מינה דרבנן היא - דקתני גבי מת בעלה של חרשת. אם בא על
13 החרשת - נותן לה גט. וגיב מת בעלה של קטנה, דקתני קטנה תמתין, ולא קתני אם בא על הקטנה נותן לה גט והותרה - אלמא רבנן היא. ומשום הכי לא נפקא בגט, דביאתה
14 פסולה, דחרשת קנויה במקצת, וזו אסורה משום אחות אשה. ומייבום לא מרחיא דלמא קטנה קנויה כולה, וקנין משווירת דאחותה לא דחי לה. דלית לה תקנתא דהיתריא - דקתני
15 בה. וחרשת אסורה לעולם.

16

לאחר שלשים יום מבקשים ממנו שיהלוץ לה - ואם אמרו: מה הוא מפסיד אם חולץ לה, ולמה אכן כופין כדי להתייר? ויש לומר: שהוא מתיישב בבית דין לחלוץ לה, שתרוק בפניו.

לאחר מיתה בעלה מבקשים ממנו שיהלוץ לה - ולא אמרין כופין שנתן אצבע בן שניה, שלא היפר לה. שהרי אין יכול

להפר עד שיבעול. ואי סברא ליה דמצי מיפר, דפלוגתא היא בנדרים בפרק "יערה" (עד,א) ומייתי לה בפרק "ארבעה אחין" (יבמות כט,ב) - כסירא ליה כמאן דאמר בכתובות (נט,ב): היא נתנה אצבע בין שניה. ולחכי מבקשים ולא כופין. קרי כאן להקים לאחיו שם בישראל, והאי לאו בר הכי הוא - ואף על פי שיבא לכלל הקמת שם - לא מנהיגי. כיון שלא היה לו שעת הבורה, כי היכי דפסלין ב"הערל" (יבמות עט,ב) סריס חמה שלא היה לו שעת הבורה, אף על פי (יבמות פ,א) שבמינו מתרפאים באלכסנדריא של מצרים. ומשני: אמר קרא בר, ולא דמי לסריס חמה. שאין רפואתו ברורה לבוא כמו קטן שיעיג לכלל גלות.

יבמה יבא עליה כל דהו - מדלא כתיב "אחי חמת יבא עליה".

אמר קרא כי ישבו אחים יחדו - וממעטין מניה לעיל בפרק שני (ד,ז) אשת אחיו שלא היה בעולמו, מכלל שאם היה בעולמו, אפילו יום אחד - מייבם. אבל ליכא למימר דמי'יחדו' דריש, דאם כן - אפילו סריס נמי לייבם. מהאי טעמא, דהא יחדו אינהו.

מענת בתולים כל שלשים יום - אפילו ראינו שנסתרה כבר, רבי יוסי אומר נסתרה לאלתר - לאלתר לאו דוקא. דאי אפשר לטעון עד שימצא בית דין.

לא נסתרה אפילו אחר כמה שנים - כלומר: שאין אנו יודעין שנסתרה אף על פי שנבנסה לחופה. ורבי מאיר סבירא ליה, דלא מוקי איניש אנפשיה שלא יסתרו ויבעול בעילת מצוה. אי נמי: לא נסתרה - שאנו יודעין כדאי שלא נסתרה, ובהא לא פליגי רבי מאיר, היא

28 - מבקשין הימנו שיהלוץ לה. ואם נתכוונה לכך - אפילו פתני בעלה, מבקשין הימנו שיהלוץ לה. גמרא לימא מתניתין דלא פרבי מאיר. דתניא: קטן וקטנה - לא חולצין ולא מתייבמין, דברי רבי מאיר. אפילו תימא רבי מאיר: פי אמר רבי מאיר - גדולה לקטן, וקטנה לגדול, דחד מינייהו ביאה דאיפורא הוא, אבל קטן הפא על הקטנה, דתרוניהו כי תדרי גינהו - לא אמר. והא קתני: פא על יבמה גדולה - תגדלנו! אמר רבי תינא הוואה: פא - שאני. והא תגדלנו קאמר, דכל ביאה וביאה דאיפורא הוא! אלא מחזורתא מתניתין דלא פרבי מאיר. קרי פאן "להקים לאחיו שם", והאי לאו בר הכי הוא! אמר אביי: אמר קרא "יבמה יבא עליה" - פל דהו. רבא אמר: בלאו הכי נמי לא מצית אמרת, מי איפא מירי דהשתא אסירא ליה ולבתר שעתא שריא? והא אמר רב יהודה אמר רב: פל יבמה שאין אני קורא בשעת נפילה "יבמה יבא עליה" - הרי היא פאשת אה שיש לו בנים, ואסורה.

38 ואימא הכי נמי! אמר קרא "פי ישבו אחים יחדו" - אפילו בן יום אחד. "יבמה שאמרה בתוך שלשים יום וכו'", מאן תנא דעד תלתין יומין מוקים איניש אנפשיה? אמר רבי יוחנן: רבי מאיר היא. דתניא: טענת בתולים - פל שלשים יום, דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר: נסתרה - לא נסתרה - אף לאחר כמה שנים. רבא אמר: אפילו תימא רבי יוסי. עד פאן לא קאמר רבי יוסי התם - אלא בארוסתו, דגיס בה, אבל אשת אחיו

29 - יום - דיכול לטעון לא בעלתי עד עתה. נסתרה לאלתר - הוא טוען, ואם טוען לאחר זמן - אינו נאמן, ודאי מרישא בעל ומצאה בתולה ושתק, והשתא הוא דרתח עלה. מייבז

1 לא פסל את הראשונה - שהרי ביאתן שוה. ואי ראשונה קניה היא - הרי היא אשתו, ואחרונה ביאת זנות; ואי לא קניה היא - הרי שתיהן נבריות אצל, שלא היתה קניה לאחיו. ומקיים את הראשונה שלא נפסלה עליו. אבל אחרונה - לא, דלמא קניות הו, ומשבא על הראשונה קמה חך עליה באיסור שני בתים. פסל את הקטנה - משום גזירה דלמא קדים ובעיל חרשת ברישא, וכדאמר בגמרא. ואף על גב דממה נפשך היא שריא ליה, הואיל וראשונה היא; אי קניה היא - הא קניה היא; אי לאו קניה היא - נברית בעלמא היא. פסל את החרשת - שמא קטנה קניה כולה, וקנין החרשת משוירית. רבי אלעזר - הכי גרסינן במתניתין, ובקמייתא "רבי אליעזר" גרס, והכי אמרן בפרק קמא דנדה (ח,א): מלמדך את הקטנה שתמאן בו ותעקר נישואיה, ויקיים את הגדולה. גמרא וכן אמר רבי אלעזר - בן פדת, דאמראי הוא: הלכה כרבי אלעזר דמתניתין, והוא רבי אלעזר בן שמעון. וצייכא - לשמואל ורבי אלעזר בן פדת למימר בקמייתא הלכה כרבי אלעזר, ובהא נמי הלכה כרבי אלעזר, דבתרייהו מלמדך את הקטנה למאן, דאי איהר בקמייתא - גבי אחיות (יבמות ט,א) - משום דאבתי לא איקיים מצות ייבום, הילכך מלמדך את הקטנה אשתו למאן, ותתייבם יבמתו. אבל בהא איקיים מצות ייבום - בשתייהן, אימא לא אמר שמואל הלכה כרבי אלעזר, אלא יוציא שתיהן בגט. ואי אשמעינן בהא משום גדולה רביא קמה - לייבומי, משום הכי מהירינן אמיאן דקטנה, כדי שתתייבם גדולה. אבל אידך - בהדיא דאחיות, גדולה אחות אשתו היא - נימא לא רביא קמיה, ולא למדור קטנה למאן בשביל ייבומיה של גדולה, צריכא. משנה יגדלו זה עם זה - ואם בא לגרשה - אינו יכול עד שיגדיל, דגט קטן אינו גט. היבמה שאמרה בתוך שלשים יום - שנבנסה היבם. לא נבעלתי לו - ליבם, וגט יבמין יוצא מתחת ידה, כדמפרש בגמרא, והוא אומר בעלתך, ודיך בגט - כופין אותו לחלוץ, והיא נאמנת. דעד תלתין יומין מוקי איניש אנפשיה מלבעול. לאחר שלשים יום - הוא נאמן, דלא מוקים איניש אנפשיה מלבעול. ומיהו, אידי לא משתריא, דשירתה לפשה חתיכה דיאסורא, ובעיא חליצה. ומבקשין הימנו, אבל כופין - לא, דהא בעל. כתיב בעלה אחר - ולא נתכוונה לפטור עצמה הימנו אחר מיתה בעלה, אלא שהיה להם כעס זה עם זה. גמרא לא חולצין ולא מייבמין - קטן - שמא ימצא סריס; קטנה - שמא תמצא איילונית, ואינם בני ייבום. נמצאו פוגעין בערוה. ביאה דאיסורא - קטן בגדולה, גדולה בת עונשין היא, ושמא הקטן ימצא סריס, והרי נבעלה לאסור לה שלא במקום מצוה. וכן גדול בקטנה: אם תמצא איילונית נמצא שפגע גדול בערוה; אבל קטן וקטנה, אפילו אין בני ייבום, כגון הוא סריס והיא איילונית - אין כאן איסור, דקטן אוכל נבלות אין בית דין מצוין להפרישו. והבא נמי שניחן לאו בני עונשין. ולבתר שעתא - כשיגדלו, ואימא הכי נמי - לעולם אסורה לו. אפילו בן יום אחד - "ישבו יחדו" קאמר קרא "יבמה יבא עליה". ואפילו לא הו' משמע כל דהו - מסברא שריא ליה בקטנות, כדאמר. מענת בתולים - להפסיד כתובתה. כל שלשים

יום - דיכול לטעון לא בעלתי עד עתה. נסתרה לאלתר - הוא טוען, ואם טוען לאחר זמן - אינו נאמן, ודאי מרישא בעל ומצאה בתולה ושתק, והשתא הוא דרתח עלה. מייבז

59 תהפוך לביאת ייבום כשירה. אָבֵל אֵיךָ – במשנה לעיל, לא נלמד
60 את הקטנה למאן, לפי שהיבמה הגדולה היא אחות אשתו של
61 היבם מדרבנן, ולא מוטל עליו לייבמה. לכן צָרְכָא – לכן הוצרכו
62 להשמיענו בשני המקרים שמלמדים את הקטנה למאן.

משנה

63 משנתנו דנה ביבם קטן שייבם יבמה קטנה: יָבֵם קָטָן בן תשע שנים
64 ויום אחד שָׁבָא עַל יָבֵמָה קְטָנָה שכבר מלאו לה שלש שנים אך לא
65 הביאה עדיין שתי שערות, יְגִדְלוּ זֶה עִם זֶה, וכשיגדל יוכל לגרשה
66 אבל לא קודם לכן, לפי שגט של קטן אינו גט. בָּא יָבֵם קָטָן עַל יָבֵמָה
67 יְגִדְלוּהָ, תְּגִדְלוּנוּ – תישאר נשואה איתו עד שיגדל ואז יוכל לגרשה
68 בגט.
69 להלן דנה המשנה ביבמה שטוענת שהיבם לא בא עליה, וכן ביבם
70 שמונע מלבוא על יבמתו בגלל נדר שגדרה: הַיָּבֵמָה שְׂאֵמְרָה בְּתוֹךְ
71 שְׁלֹשִׁים יום מאז שכנסה היבם ונתייחד עימה, לֹא נִבְעֲלָתִי לוֹ ובידה
72 גט שגרשה היבם בו, והיא דורשת חליצה כדי להתירה להינשא,
73 ואילו היבם טוען שבא עליה, בּוֹפִין אוֹתוֹ בית דין שִׁחְלוּזִין לָהּ,
74 ומאמינים לה שלא בעל אותה, כיון שעד שלשים יום אדם עשוי
75 להתאפק ולא לבעול את יבמתו. אולם אם היבמה טוענת שטעה זו
76 לְאַחַר שעברו שְׁלֹשִׁים יום מוזמן שכנסה, והיבם טוען שבעל והיא
77 אינה זקוקה לחליצה, מאמינים לו שבא עליה משום שבזמן ארוך
78 כזה אדם אינו עשוי להתאפק מלבא על יבמתו. ואולם מאחר והיא
79 טוענת שלא בא עליה, אסור לה להינשא משום שלדבריה היא
80 זקוקה לחליצה, ולכן מְבַקְשִׁין הַיָּמֵנוּ שִׁחְלוּזִין לָהּ אבל אין כופים
81 אותה על כך, וּבְיָמֵנוּ שְׁהוּא מוֹדָה לדבריה שלא נבעלה לו, אֲפִילוּ
82 לְאַחַר שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ, בּוֹפִין אוֹתוֹ שִׁחְלוּזִין לָהּ.
83 תְּנוֹדֶרֶת הַנָּאָה מִיָּבֵמָה בְּתִי בַעֲלָה וּמַתְּמָה הַנְּדָר לֹא יְכוּל
84 היבם לכונסה, בּוֹפִין אוֹתוֹ שִׁחְלוּזִין לָהּ, משום שמן הסתם כשגדרה
85 בחי בעלה לא היתה כוונתה למנוע מהיבם לייבמה, אלא היא
86 כעסה עליו ומחמת כן נדרה הנאה ממנו. אולם אם נדרה הנאה
87 מיבמה לְאַחַר מִיתַת בַּעֲלָהּ, מְבַקְשִׁין הַיָּמֵנוּ שִׁחְלוּזִין לָהּ אבל אין
88 כופין אותו, כיון שמן הסתם כוונתה היתה למנוע מהיבם לייבמה.
89 וְאִם נִרְאָה לְדִינָיִים שכשגדרה הנאה מיבמה נִתְפַּוְּנָה לְכַף
90 ו-לפטרה מיבום, אֲפִילוּ נִדְרָה בְּתִי בַעֲלָהּ, מְבַקְשִׁין הַיָּמֵנוּ שִׁחְלוּזִין
91 לָהּ ואין כופים אותו.
92

גמרא

93 שנינו במשנה: יָבֵם קָטָן שבא על יבמה קטנה יגדלו זה עם זה.
94 שואלת הגמרא: לִיָּמָה מִתְּנִיתִין – האם נאמר שמשנתנו דְּלֹא בְּרַבִּי
95 מֵאִיר, דְּתֵנִיָּא בְּרֵייתָא, קָטָן וְקְטָנָה לֹא הוֹלְצִין וְלֹא מִתְּנִיבִין, דְּבִרֵּי
96 רַבִּי מֵאִיר. וטעמו שיש חשש שהקטן כשיגדל יתברר שהוא סריס
97 והקטנה כשתגדל יתברר שהיא אילונית ואינם ראויים להקמת
98 שם, וממילא הם אסורים זה על זה באיסור אשת את. דברי רבי
99 מאיר סותרים לנאמר במשנתנו שקטן מייבם את הקטנה.
100 משיבה הגמרא: אֲפִילוּ תֵימָא – אפילו תאמר שמשנתנו היא גם
101 בשיטת רבי מאיר, כִּי – באיזה אופן אָמַר רַבִּי מֵאִיר שאסור לקטן
102 או לקטנה להתייבם, דווקא יבמה יְגִדְלוּהָ לְיָבֵם קָטָן, וְקְטָנָה לְיָבֵם
103 יְגִדְלוּ, דְּחַד מִיֵּינֵיהּ בִּיאָה דְּאִסְוִרָא הוּא – שאחד מהם עובר בביאה
104 זו על איסור ערוה. אָבֵל קָטָן תָּבֵא עַל קְטָנָה, דְּתַרְוֵיהּ כִּי תְּדִי
105 יִנְהוּ – ששניהם אינם בני עונשים, לֹא אָמַר רַבִּי מֵאִיר שאסורים
106 להתייבם.
107 מקשה הגמרא: וְהָא קָתְנִי – והרי שנינו במשנתנו שאם בָּא היבם
108 הקטן עַל יָבֵמָה יְגִדְלוּהָ, תְּגִדְלוּנוּ, מוכח שמשנתנו מתירה יבום גם
109 כשאחד מהם הוא גדול, וחזרת השאלה שמשנתנו לא כרבי
110 מאיר.
111 מתרצה הגמרא: אָמַר רַבִּי תֵינִיָּא חוּצָא, כָּא שְׂאֵנִי, כלומר במשנה
112 לא נאמר שלכתחילה רשאי הקטן לייבם את הגדולה, אלא
113 בדיעבד כשכבר בא עליה תגדלנו, ובאופן זה הדין שונה, וגם רבי
114 מאיר מודה שאין צורך להפרישם זה מזו.
115

1 לא פָּסַל – לא אסר בכך עליו אֶת הַרְאִשׁוֹנָה, והוא רשאי לקיימה,
2 משום שזיקת שתי הקטנות שוה, והן ספק קנויות ספק אינן קנויות.
3 והיינו שאם קטנה קנויה לבעלה, הראשונה שהיבם בא עליה,
4 התקיים בה מצות יבום והשניה נפטרה וביאתו עליה היא ביאת
5 זנות. ואם קטנה אינה קנויה, נכרית בעלמא הן, אבל את השניה
6 אסור ליבם לקיימה, שמא קטנה קנויה וכשבא על הראשונה
7 נאסרה השניה באיסור שני בתים. וְכֵן שְׁתֵּי תְּרֻשׁוֹת שִׁנְפְּלוּ לִפְנֵי
8 היבם מאחיו, ובא על זו וחזר ובא על זו, אין ביאת השניה אוסרת
9 את הראשונה, לפי שזיקת שתיהן שוה ששתיהן קנויות ומשוויירות
10 וביאת האחד פוטרת את השניה, והיא אף אסורה עליו באיסור
11 שני בתים מדרבנן.
12 היו שתי הנשים קְטָנָה וְתְרֻשָׁת, וְכָא יָבֵם עַל קְטָנָה וְחֹזֵר וְכָא עַל
13 הַתְּרֻשָׁת, או שָׁבָא אַחִיו עַל הַתְּרֻשָׁת, פָּסַל – אסר בכך עליו אֶת
14 הַקְּטָנָה וחייב לגרשה. וגזירת חכמים היא זו, שמא יבא תחילה על
15 החרשת שקנינה משויר ויחזור ויבא על הקטנה שיתכן שקנינה
16 גמור, ותאסר החרשת עליו באיסור שני בתים, כמו שהתבאר
17 בגמרא לעיל (א). כָּא הַיָּבֵם עַל הַתְּרֻשָׁת וְחֹזֵר וְכָא עַל הַקְּטָנָה, או
18 שָׁבָא אַחִיו עַל הַקְּטָנָה, פָּסַל בכך אֶת הַתְּרֻשָׁת ואסור ליבם לקיימה
19 כמו שהתבאר.
20 היו שתי הנשים פְּקֻחָה וְתְרֻשָׁת, כָּא הַיָּבֵם עַל הַפְּקֻחָה וְחֹזֵר וְכָא עַל
21 הַתְּרֻשָׁת, או שָׁבָא אַחִיו עַל הַתְּרֻשָׁת, לֹא פָּסַל בכך אֶת הַפְּקֻחָה, כיון
22 שאין בכח החרשת שקנינה משויר לפסול את הפקחת שקנינה
23 גמור מהתורה. כָּא יָבֵם עַל הַתְּרֻשָׁת וְחֹזֵר וְכָא עַל הַפְּקֻחָה, או שָׁבָא
24 אַחִיו עַל הַפְּקֻחָה, פָּסַל אֶת הַתְּרֻשָׁת ואסור לו לקיימה משום איסור
25 שני בתים.
26 היו שתי הנשים יְגִדְלוּהָ וְקְטָנָה, כָּא יָבֵם עַל הַיְגִדְלוּהָ וְחֹזֵר וְכָא עַל
27 הַקְּטָנָה, או שָׁבָא אַחִיו עַל הַקְּטָנָה, לֹא פָּסַל אֶת הַיְגִדְלוּהָ. כָּא יָבֵם
28 תְּחִילָה עַל הַקְּטָנָה וְחֹזֵר וְכָא עַל הַיְגִדְלוּהָ, או שָׁבָא אַחִיו עַל הַיְגִדְלוּהָ,
29 פָּסַל אֶת הַקְּטָנָה, כיון שבביאתו על הגדולה פקעה הזיקה מדין
30 תורה, והקטנה נאסרת עליו באיסור שני בתים וצריכה גט. אמנם
31 גם הגדולה צריכה גט וחליצה, שמאחר שבא תחילה על הקטנה
32 נעשתה ביאתו על הגדולה ביאה פסולה, ואינה פוטרתה מחליצה.
33 רַבִּי אֱלֵעָזָר אוֹמַר, מְלַמְדִין הַקְּטָנָה שֶׁתִּמָּאן בּוּ, ועל ידי כך ייעקרו
34 למפרע נישואיה של הקטנה וביאתה על ידי היבם לא תהיה ביאת
35 יבום כלל, ויוכל לקיים את הגדולה.

גמרא

36 שנינו במשנה: בא יבם על הקטנה וחזר ובא על הגדולה פסל את
37 הקטנה, רבי אלעזר אומר מלמדיו הקטנה שתמאן בו. הגמרא
38 מכריעה להלכה: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל, הֲלֵכָה בְּרַבִּי אֱלֵעָזָר,
39 וְכֵן אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר הֲלֵכָה בְּרַבִּי אֱלֵעָזָר, כלומר האמורא רבי
40 אלעזר בן פרת לימד שהלכה כחנא של משנתנו שהוא רבי אלעזר
41 בן שמוע שמלמדים את הקטנה למאן.
42 בענין אחר הכריעו אותם אמוראים פעם נוספת להלכה שמלמדים
43 את הקטנה למאן והתנא שם היה רבי אלעזר, והגמרא דנה מדוע
44 הוצרכו לפסוק הלכה זו פעמיים. מבארת הגמרא: וְצָרִיכָא – היה
45 צורך לפסוק בשני המקרים שמלמדין את הקטנה למאן. דְּאִי
46 אִיתְמַר בְּהָא קְמִיתָא – במשנה לעיל בענין יבמה גדולה שנפלה
47 ליבום לפני אה שיהיה נשוי לאחותה הקטנה, הייתי אומר שדווקא
48 בְּהָא קְמִיתָא שְׂמוּאֵל הֲלֵכָה בְּרַבִּי אֱלֵעָזָר שמלמדים את הקטנה
49 למאן, מְשׁוּם דְּלֹא קָנִים היבם עדיין מְצֻנֵת יָיבּוּם, וכשהקטנה תמאן
50 ליבם לקיים מצות יבום בגדולה, אָבֵל בְּהָא – במשנתנו שהיבם כבר
51 בא על שתיהן, דְּאִי קָנִים – שכבר התקיימה מְצֻנֵת יָיבּוּם, אִיתָא
52 הייתי אומר שאין מלמדים את הקטנה למאן, אלא תְּרֻוּיְהוּ לְפָקִי
53 בְּגַבְּ – שתיהן יצאו בגט והגדולה אף בחליצה.
54 וְאִי אֲשַׁמְעִין בְּהָא – במשנתנו, הייתי אומר שדווקא כאן מלמדים
55 את הקטנה למאן, מְשׁוּם דְּגִדְלוּהָ רַבִּיָּא קְמִיתָא – שהגדולה מוטל
56 עליו לייבמה מן התורה, לפי שהיא לא נפטרה בביאת הקטנה
57 שזיקתה רק מדרבנן, לכן תמאן הקטנה כדי שביאתו על הגדולה
58

54 היבמה שלא נבעלה, צרתה מהו, כלומר האם גם צרתה נאסרת
 55 לשוק עד שהיבם יחלוץ. השיב רב נחמן: אמר ליה להון בנו, ובי
 56 מפני שאנו בופין ומבקשין מהיבם לחלוץ תאמר הצרת, ודאי שלא,
 57 כיון שחוקה הכונס את האשה בועל מיד, ומה שכופים ומבקשים
 58 ממנו לחלוץ אין זה אלא לצורך היבמה שאמרה לא נבעלתי
 59 ואסרה על עצמה להנישא בלי חליצה.
 60 שנינו במשנה: הנודרת הנאה וכו'. הגמרא מביאה משנה הדנה
 61 באשה שאסרה את עצמה על בעלה: תנן התם (נדרים צ), כראשונה
 62 היו אומרים, שלש נשים יוצאות בעל כרחם של בעליהן ונזולות
 63 בתוכם, אשת כהן האומרת טמאה אני לה, כלומר נאנסתי ואני
 64 אסורה לך ועלך לגרשני. או אשה הטוענת לבעלה, השמים ביני
 65 לבינה, כלומר גלוי וידוע לפני היושב בשמים שאיך יכול לבוא
 66 עלי כדרך בני אדם, ואין איש שיכול להעיד עבורי על כך ועלך
 67 לגרשני. או אשה האומרת נטולה אני מן היהודים, כלומר תשמיש
 68 קשה לה והיא רוצה שבעלה יגרשנה, ולכן אסרה על עצמה הבאת
 69 תשמיש מכל היהודים. כוונתה בנדר זה להוכיח שהתשמיש קשה
 70 לה ולכן היא רוצה להתגרש, ושלא יחשדו בה שענינה נתנה
 71 באחר ובדעתה להתגרש ולהנישא לו. וכיון שהיא אנוסה לכן
 72 כופים אותו לגרשה ואינה מפסידה כתובתה. וקרוי חכמים לומר
 73 שאינה נאמנת בשלש טענות אלו, כדי שלא תהא אשה נזנית
 74 עניה פאחה, ומקלקלת על בעלה – ואוסרת את עצמה על בעלה
 75 בטענות הללו כדי שיגרשנה ותקבל כתובה ותלך למקום שאין
 76 מכירים אותה ואת נדרה ותנישא לאותו אדם. אלא אמרו חכמים,
 77 האומרת טמאה אני לה, תביא ראיה לדבריה, ואינה נאמנת לאסור
 78 עצמה עליו ללא ראיה. האומרת השמים ביני לבינה, יעשו דרך
 79 בקשה, כלומר יבקשו מבעלה לנהוג עמה כדרך כל בני אדם.
 80 והאומרת נטולה אני מן היהודים, יגר הבעל את חלקו, ומשפשתו
 81 ותהא נטולה מן שאר היהודים, שהרי חלק זה הבעל לא יכול
 82 להפר.
 83 הגמרא מביאה ספק בענין זה: איבעיא להו – שאלו בני הישיבה,
 84 אשה שאמרה בחיי בעלה נטולה אני מן היהודים, ומת בעלה
 85 ונפלה לזכר מהו – האם חל הנדר על היבם. לעיל התבאר
 86 שכוונתה בנדר זה להוכיח לבעלה שתשמיש קשה לה ולא שנתנה
 87 עניה באחר, ואם כן צדדי הספק הם, מי מפקה אדעתה, דמיות
 88 בעלה – האם היא מעלה לה דעתה בשעת הנדר שבעלה ימות
 89 בלא בנים ונפלה קמי זכר, והיא אסרה את עצמה על כל אדם
 90 בעולם שיתכן בכל אופן שהוא שתהיה מותרת לו כולל היבם.
 91 ואמנם הבעל יכול להפר את חלקו אבל היבם אינו מפר את נדריה
 92 מנישואי אחיו, ולכן עליו לחלוץ לה. או שלא העלתה בדעתה
 93 לאסור את עצמה על היבם כי כוונתה היתה לאסור את עצמה
 94 לכל מי שיתכן שתהיה מותרת לו על ידי גירושין, אבל לא על ידי
 95 מצות יבום.
 96 ונחלקו אמוראים בדבר: רב אמר, יבם אינו פבעל, דהיינו הבעל
 97 צריך להפר את חלקו אבל היבם מותר בה ללא הפרה, לפי שהיא
 98 לא התכוונה לכלול בנדרה את היבם. ושמואל אמר, יבם הרי הוא
 99 פבעל, דהיינו היבם אסור בה ללא הפרה, לפי שכללה בנדרה גם
 100 את היבם, והוא אינו יכול להפר לה את חלקו, ועליו לחלוץ לה.
 101 הגמרא מביאה סיוע לרב ממשנתנו: אמר אביי, כנותיה דרב
 102 מסתברא – מסתבר כדעת רב שיבם אינו כבעל, ואינו נאסר בה לפי
 103 שאינה מעלה בדעתה לאסור עצמה עליו, דתנן במשנתנו, הנודרת
 104 הנאה מיבמה פתוי בעלה, בופין אותו שיתחלוץ. ואם איתא דמסקת
 105 אדעתה – ואם נכונים דברי שמואל שהיא מעלה על דעתה שימנה
 106 בעלה ומתכוונת לאסור עצמה על יבמה,

1 מיבין פיו מנה – הוא מתבייש ממנה, ויתכן שאף רבי יוסי מודה
 2 שהוא יכול להתאפק מלבעול את יבמתו עד שלושים יום.
 3 שנינו במשנה: היבמה שאמרה בתוך שלושים יום לא נבעלתי
 4 כופין אותה לחלוץ. מקשה הגמרא: עד שבופין אותו לחלוץ ניכפנו
 5 לייבם, כלומר אם מדובר שהיבם רוצה לייבם מדוע נכפה אותו
 6 לחלוץ, ואם הוא אינו רוצה לייבם מדוע לא נכפה אותו לייבם.
 7 מתרצת הגמרא: אמר רב, בשנייה יוצא מתחת ידה, כלומר שהיבם
 8 נתן לה גט, ולכן אף אם עדיין לא נבעלה אסור לו לבא עליה
 9 וכופים אותו לחלוץ.
 10 מקשה הגמרא: מיתיבי – הקשו בני הישיבה על תירוץו של רב,
 11 שנינו בברייתא: יבמה שאמרה בתוך שלושים יום משכנסה היבם,
 12 לא נבעלתי, בין שהוא אומר בעלתי בין שהוא אומר לא בעלתי,
 13 בופין אותו שיתחלוץ לה. ואם לאמר שלשים יום אמרה לא נבעלתי,
 14 מבקשין היבמו שיתחלוץ לה אבל לא כופים.
 15 עברו שלשים יום מאז שכנסה היבם והיא אומרת נבעלתי והיא
 16 אומר לא בעלתי, היא נאמנת ואינה זוקקה לחליצה משום שאין
 17 אדם מעמיד עצמו מלבעול יותר משלשים יום, ואם הוא רוצה
 18 להוציאה הרי זה יוציא בנפ. עברו שלשים יום מאז שכנסה היבם
 19 והיא אומר בעלתי והיא אומרת לא נבעלתי, אף על פי שחזר ואמר
 20 לא בעלתי אין מאמינים לדבריו האחרונים, כיון שאין אדם מעמיד
 21 עצמו יותר משלשים יום, והיא צריכה גט, כיון שהוא ודאי בא
 22 עליה כמו שאמר בתחילה, וחליצה, כיון שלפי דבריה עדיין לא
 23 נבעלה והיא אסרה על עצמה להנישא בלי חליצה. ומאחר ונאמר
 24 בברייתא שהיא צריכה גט, משמע שעדיין לא נתן לה גט, וחזרת
 25 קשייתנו על הרישא של הברייתא מדוע אם בתוך שלשים אמרה
 26 לא נבעלתי כופים אותו לחלוץ ולא כופים אותו לייבם.
 27 מתרצת הגמרא: אמר רבי אמי, צריכה חליצה עם יבמה, כלומר גם
 28 הברייתא מדברת שכבר נתן לה גט, וכוונת הברייתא שהיא צריכה
 29 חליצה בנוסף לגט שכבר קיבלה.
 30 הגמרא מתרצת תירוץ נוסף: רב אשי אמר, לעולם מדובר גם
 31 בברייתא שכבר נתן לה גט, ושונה הגט הנזכר בסיפא מהגט הנזכר
 32 ברישא. התם – ברישא של הברייתא מדובר שנתן לה גט לזיקתו,
 33 היבמה – גט ברישא מדובר בגט לביאתו. כלומר ברישא מדובר שיש ביד
 34 היבמה גט שנכתב בו שהוא ניתן ליבמה בדיוחה שומרת יבם קודם
 35 שהתייבמה, ועל ידי כך פסל אותה מלהתייבם, ולכן לא כופים
 36 אותו לייבם רק לחלוץ. אך בסיפא מאחר והוא אמר שבא עליה
 37 לאחר שקיבלה גט, הרי היא צריכה גט להפקיע את קנינו שקנה
 38 אותה על ידי הביאה. וכך מתפרשת הברייתא, עברו שלשים יום
 39 מאז שכנסה היבם ובידה גט לזיקתה, והוא אמר בעלתי לאחר
 40 נתינת הגט והיא צריכה גט לביאתו והיא אומרת לא נבעלתי ודי
 41 לי בחליצה, אף על פי שחזר ואמר לא בעלתי ולדבריו האחרונים
 42 די לה בחליצה, בכל זאת צריכה גט לחליצה.
 43 הגמרא מביאה מעשה הקשור לענין זה: הנהו שנייה מודים –
 44 מעשה יבמה שטענה שלא נבעלה והיבם טען שבעלה ואחר כך
 45 חזר בו והודה שלא בעלה, דאיתו לקמיה דרבא – שבאו לפני רבא
 46 שוירה להם כיצד להתירה לשוק, אמר להו רבא לחכמים חלוצו
 47 לה, ושרו לה תינא – פטרו אותה ושלחוה מבית דין. אמר ליה רב
 48 שרבא לרבא, ותניא בברייתא, צריכה גט וחליצה, ומדוע הצרכת
 49 רק חליצה. אמר ליה רבא לרב שרביא אי תניא תניא, כלומר אם
 50 חזר שנינו בברייתא, חזרתי בי וכן יש לנהוג ולהצריכה גם גט.
 51 הגמרא מסתפקת ביבמה שטענה שהיבם לא בא עליה מה דין
 52 צרתה: בעא מיניה – שאל הון גריה דרב נהמן מרב נהמן, יבם
 53 שכנס את יבמתו ובית דין פטרו את צרתה, ולאחר זמן טענה

1 מיבז ביוז - בוש הימנה. בשגיפה יוצא - שנתן לה גט, וקא סלקא דעתך גט גמור
2 לביאתו הוא. היא אומרת נבעלתי - לאחר שלשים קאי. יוציא בנש - אם בא להוציאה
3 לדיה בגט, דדיא נאמנת, דכולי האי לא מוקים. צריכה נש לביאתו - משום דאמר
4 בעלתי, ולאחר שלשים יום אידו מדימק. וחליצה - משום דהיא שויתה לפנשה חתיכה
5 דאיסורא. ומדקאמר צריכה גט - מכלל דבאין
6 לה גט עסקינן, ואמאי קתני רישא כופין לחלוץ? 1
7 ניכפניהו לייבום אמר רבי אמי - לעולם
8 בשגיטה בידה, וחכי קאמר: צריכה חליצה עם
9 גיטה. ואף על פי דקתני - אמבקשים קאי, וחכי
10 קאמר: אף על פי שחור ואמר לא בעלתי, דאיכא
11 למימר כופין, הואיל ומודה - אפילו הכי אף
12 כופין, אלא צריכה חליצה. ואי לא בעי למיחלוץ
13 - לא כייפינן, דסמכינן אדירבירה קמא, הואיל
14 ולאחר שלשים יום אידו. רב אשי אמר - לעולם
15 צריכה גט אחר לבד גט הראשון, דהתם גט
16 לזיקתא, ונפסלה עליו, לפיכך לא נכפינן לייבום.
17 וכיון דאמר בעלתי - צריכה גט לביאתו, דיש
18 ביאה אדר הגט, והשתא מסתברא אף על פי
19 דקתני, וחכי קאמר אף על פי שחור ואמר לא
20 בעלתי, ואיכא למימר לא תיבעי גט אלא
21 חליצה - אפילו הכי בעיא גט. שניהם מודים -
22 שלא נבעלה, ומעיקרא אמר בעלתי. הוין - כך
23 שמו. צרתה מהו - יבמה שכנסה היבם ונפטרה
24 צרתה, ואמרה יבמה לאחר זמן. אף על פי שחור
25 מהו ליאסר צרתה מפני דיבורה של ז? מפני
26 שאנו כופין ומבקשים - לצרכה, דריחיה שויתה
27 לפנשה חתיכה דאיסורא, נאסרה צרתה? ודאי
28 לא מיתסרא, דחוקה הכונס את האשה בעל
29 לאלתה. האומרת נפסדה אני לך - אשת כהן
30 שאמרה לבעלה נאנסתי, דאיסורא עליה,
31 וכתובתה לא מיפסדה, ובאשת כהן מוקמינן לה
32 כפרק בתרא גדרים. השמים ביני לבניך - גלגל
33 וידוע לפניו שאיך נוקק לך כדרך בני אדם, ואין
34 איש עד להוכיח בין שנינו. נטולה אני מן
35 היהודים - נדרה היא שלא תיבעל ליהודים;
36 ומדאסרה נפשה אכולי עלמא - שמע מינה
37 תשמיש קשה לה, ואנוסה היא, לפיכך נוטלת
38 כתובתה. ונתנת עיניה באחר - ותלך למקום
39 שאין מכירין בה ונבדלה. והנשא לו. תביא ראה
40 לדבריה - ואם לאו - לא כל כמינה דאסרה
41 נפשה עליה. יעשו דרך בקשה - לבעל,
42 להתנתן בה מנהג יפה. ליבם מהו - מי אסירא
43 ליבם מפני נדר זה שנדרה בחייה בעלה, או לא.
44 מי מסקה אדעתה דמית בעלה - בלא בנימ,
45 ונפלה קמי יבם, ונדרה נמי אדעתא דידיה. ובעל
46 לא הפר אלא לחלקו, ויבם נמי לא מצו מיפר, שאפילו בעל אין מיפר בקודמים, ואסורה
47 לו. או לא אסקה ארעתה - ולא נדרה זו אלא לאסור עצמה על כל מי שמתורת לו על
48 ידי גירושי בעלה, ולהפסי דעתו של בעל, שלא יחדנה בנותנת עיניה באחר, כדי
49 שיתרצה לנרשה. אבל איבם, שאסורה לו ועומדת אפילו אחר גירושה - לא נתכונה,
50 ומותרת לו אם מת בעלה ולא גירשה. איני כבעל - שיוזיה צריך להפר כבעל. אדעתא
51 דבעל נדרה, וצריך הוא להפר, אבל ליבם מותרת בלא הפרה.

מבקשין

1 יצחק. השמים ביני לבניך - פירש בקונטרס: גילו וידוע לשמים שאין נוקק עמי כשאר בני אדם. ולא נהירא, דבשלהי נדרים (צא"א) מפרש בגמרא בהדיא דהיינו - שאינו יורה כחך.
2 יעשו דרך בקשה - פירש רבינו תם: יתפלו למקום ויתן להם בנים. ורבינו חננאל פירש: יעשה סעודה ויפייסה, וכן בירושלמי. איכעיא - להו נטולה אני מן היהודים מהו ליבם -
3 פירש בקונטרס: מי אסורה ליבם משום נדר זה, דמסקה אדעתה דמית בעלה ונפלה קמיה ואסורה לו, או לא מסקה אדעתה ולא אסרה נפשה איבם? וקשה לרבינו יצחק על פירושו: דפשיטא
4 דאסרה נפשה אבל היהודים! ועוד: מאי אנו כבעל? אינו כשאר אדם מיבעי ליה? ועוד: מאי קאמר שמע מינה כופין כרב, וחלא היא מותרת לוי על כן נראה לו לפרש, דמיבעיא ליה אי מסקה
5 אדעתה לאסור נפשה על היבם - ומבקשין לחלוץ, או שמא לא עשתה כדי לאסור עצמה על יבמה, כמו על בעלה. וקאמר רבי: יבם אינו כבעל, דלא מסקה אדעתה לאסור עצמה איבמה
6 כמו על בעלה - ולכך כופין שידחלוץ לה. ושמואל אמר: יבם הרי הוא כבעל - ומבקשין שידחלוץ, דמסקה אדעתה לאסור עצמה על יבמה. כן נראה לי עיקר לפי שטח זו.

1 היא אומרת נבעלתי הוא אומר לא בעלתי יוציא בגט - פירש בקונטרס: דאחר שלשים
2 יום קאי. וכן נראה, דומיא דסיפא דהוא אומר בעלתי והיא אומרת לא נבעלתי, אף
3 על פי כן צריכה גט החליצה - והיינו דוקא אחר שלשים, דבתוך שלשים משמע ברישא
4 דאינה צריכה גט, דקתני כופין אותו שידחלוץ, ולא קתני וצריכה גט. והוא הדין דרך כבא נמי
5 דהיא אומרת נבעלתי - אלאחר שלשים יום קאי.
6 אבל בתוך שלשים יום צריכה חליצה. דאי אתוך
7 שלשים נמי קאי - ליתניהו נמי לעיל גבי תוך
8 שלשים, שלא נטעה להעמידה דוקא אלאחר
9 שלשים כמו סיפא. ולפי זה לא יתכן הא דאמר
10 בסמוך וכי מפני שאנו כופין ומבקשים נאסור
11 צרתה, ופירש בקונטרס, וכן רבינו חננאל; וכי מפני
12 שאנו כופין בתוך שלשים ומבקשים אחר שלשים
13 נאסרה צרתה? ואמאי שריא צרתה בתוך שלשים!
14 הא אידו גופה, כי אמרה נבעלתי בתוך שלשים -
15 בעיא חליצה, וכל שכן צרתה, דלא קים לה
16 בבעלה כמותה, שיש לנו לאוסרה בלא חליצה.
17 אלא נראה דצרתה לא שריא בסמוך אלא אחר
18 שלשים דוקא. וכופין - היינו כי אמר בעלתי וחור
19 ואמר לא בעלתי, דומיא דסיפא דברייתא. אבל
20 כשלא אמר מתחלה בעלתי, אלא שניהם מודים
21 מתחלה ועד סוף שלא בעל, אפילו אחר שלשים
22 לא שריא צרה, דהא משמע דסיפא דוקא באשמו
23 מתחלה בעלתי צריכה גט, אבל אם אמר מתחלה
24 לא בעלתי אינה צריכה גט. ולא יתכן שתהא
25 מותרת הצרה כשניהם מודים שלא בעל,
26 ולהחזיקה כודאי בעולה, כיון דאידי לא בעיא גט.
27 ומיזו יש לומר דאידי נמי בעיא גט, אפילו שניהם
28 מודים שלא בעל, והא דנקט והוא אומר בעלתי
29 חזור ואמר כו' - הוא הדין אפילו אמר לא בעלתי
30 בעיא גט, אלא לא נקט "אמר מתחלה בעלתי"
31 אלא לאשמועינן דאפילו הכי כופין אותו לחלוץ.
32 ולא ממו שפירש בקונטרס מודים שאלא דאין
33 כופין. ועוד יש לפרש: דבסמוך שריא צרתה אפילו
34 תוך שלשים, כמו שפירש בקונטרס ורבינו חננאל,
35 והוא אומר לא בעלתי - קאי נמי אתוך שלשים.
36 וכן סיפא דהוא אומר בעלתי - קיימא נמי אתוך
37 שלשים. ואפילו שניהם מודים שלא בעל צריכה
38 גט בהדי חליצה, אפילו תוך שלשים. ולא דוקא
39 נקט "הוא אומר בעלתי", כדפירשתי. ורישא
40 דקתני: כופין אותו לחלוץ - הוא הדין דגט נמי
41 בעיא, כדקתני בסיפא, אלא אבתי לא אתא
42 לאשמועינן תקנתא דגט בהדי חליצה, אלא דין
43 כפייה ובקשה דחליצה. ומחמת שתי הלשונות
44 שפירש רבינו יצחק נראה לאסור הצרה עד לאור
45 שלשים יום, אם לא יודו שניהם שבעל, ולהצריך
46 גט לכנסה אפילו תוך שלשים - אפילו שניהם מודים שלא בעל.

1 אמר רבי אמי - לא בעי לאוקמי דך משנה כמשנה אחרונה (יבמות ל"ט), דמצות
2 חליצה קודמת, ולכך כופין לחלוץ - דאמתניתין קאי, ומתניתין דאריי בידי ייבם
3 לפי משנה ראשונה קיימא.
4 אמר רבי אמי צריכה חליצה עם הגט - פירושו: גיטה שהיה כבר. ואם תאמר: ואם כן,
5 מאי הא דקתני ואף על פי שחור ואמר לא בעלתי צריכה גט וחליצה? אדרבה, היא
6 הנותנת; דכיון דלא בעל - צריכה חליצה! ויש לומר, דהכי קאמר: אף על פי שאמר לא
7 בעלתי - צריכה להיות בידה גיטה לראיה, כי לא תוכל לתנשא על פי חליצה בלבד. רבינו
8 יצחק. השמים ביני לבניך - פירש בקונטרס: גילו וידוע לשמים שאין נוקק עמי כשאר בני אדם. ולא נהירא, דבשלהי נדרים (צא"א) מפרש בגמרא בהדיא דהיינו - שאינו יורה כחך.
9 יעשו דרך בקשה - פירש רבינו תם: יתפלו למקום ויתן להם בנים. ורבינו חננאל פירש: יעשה סעודה ויפייסה, וכן בירושלמי. איכעיא - להו נטולה אני מן היהודים מהו ליבם -
10 פירש בקונטרס: מי אסורה ליבם משום נדר זה, דמסקה אדעתה דמית בעלה ונפלה קמיה ואסורה לו, או לא מסקה אדעתה ולא אסרה נפשה איבם? וקשה לרבינו יצחק על פירושו: דפשיטא
11 דאסרה נפשה אבל היהודים! ועוד: מאי אנו כבעל? אינו כשאר אדם מיבעי ליה? ועוד: מאי קאמר שמע מינה כופין כרב, וחלא היא מותרת לוי על כן נראה לו לפרש, דמיבעיא ליה אי מסקה
12 אדעתה לאסור נפשה על היבם - ומבקשין לחלוץ, או שמא לא עשתה כדי לאסור עצמה על יבמה, כמו על בעלה. וקאמר רבי: יבם אינו כבעל, דלא מסקה אדעתה לאסור עצמה איבמה
13 כמו על בעלה - ולכך כופין שידחלוץ לה. ושמואל אמר: יבם הרי הוא כבעל - ומבקשין שידחלוץ, דמסקה אדעתה לאסור עצמה על יבמה. כן נראה לי עיקר לפי שטח זו.

1 הדרן עלך בית שמאי

ואם רצה לקיים יקיים - הא פשיטא אלא, אנב דתנא יוציא - תנא יקיים. העיר רבי יוחנן בן גודגאד - רבנן הביאוה לבית המדרש להביא ראייה לדבריהם מי אמרו לו אף זו כיוצא בה'. ואם תאמר: לרבי יוחנן בן נורי, למה אינה מתגרשת? הלא אינה חוזרת כשמרמזים לה? ויש לומר: דמכל מקום, בשעת נתינת הגט משלחה וחוזרת היא, ואינה מבניה עד שמרציאין אותה על כרחיה.

יש גורסים במשנה 'ועל קטנה בת ישראל' 1
שאוכלת בתרומה, כמו שהוא בגמרא 2
בפרק 'הניזקין' (גיטין נה.א). ואין צריך לגרוס זו 3
כאן, שהרי לא הביאו העדות אלא ראייה 4
לדבריהם, וקטנה למה זיכירו כאן. 5
דאין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת - מיהו, 6
היכא שנישאת לו כבר תקינו רבנן 7
שאינה מתגרשת, כיון שאינה יודעת לשמור 8
עצמה, כדלקמן (ק"ב).

הדרן עלך בית שמאי

מבקשין מובעו ליה! הכא כמאי עסקינן - פאשה 1
שיש לה בנים, דכולי האי לא מסקה אדעתה. אבל 2
אין לה בנים, מאי - מבקשין? אדתני 'אם נתפוננה 3
לקד' - אפילו בחיי בעלה מבקשין ממנו שיחלוץ לה, 4
ליפלוג וליתני בדידה: במה דברים אמורים - בשיש 5
לה בנים, אבל אין לה בנים - מבקשין! אלא שמע 6
מינה: לא שנא יש לה בנים, ולא שנא אין לה בנים 7
- כופין אותה, קרב, שמע מינה.

מבקשין מיבעי ליה - דאיכא למימר להכי איכוונה.

הדרן עלך בית שמאי

חרש. כשם שכונס ברמיזה - מה טעם 2
קאמר, כלומר: בקידושין כך גירושין.

וכן פקח בהרשת ברמיזה בנס, שרמז באצבע עד 4
שנתרצית לו. וברמיזה, אם רצה להוציא - 5
יוציא. פקח שנשא פקחת ונתחרשה - אף על 6
פי שקידושה גמורים, אם רצה - יוציא, דבגט 7
לא בעינן דעת האשה, כדמפרש לקמן 8
במתניתין. נשתתית לא יוציא - בגמרא מפרש, 9
שלא יתנהו בה מנהג הפקר, ותקנתא דרבנן היא. 10
נתחרש הוא - לאחר קידושין. הואיל וקידושה 11
גמורים היו - לא יוציא עולמית. שהשיאה אביה 12
- בקטנותה, וקיבל קידושה, והוה קידושין 13
גמורים, שיוצאה בגט; ואפילו משגולה ופקע 14
כח אב - מקבלת היא את גיטה. אף זו - פקחת 15
שנתחרשה כיוצא בה. הרי אלו פטורות - 16
הואיל ושתיהן חרשות, או שניהן חרשים - 17
בקידושין זו כך קידושין זו, ואתו קידושין דאשתו 18
ומפקעי זיקה. יבנוסו - שאין חליצה בהרשת 19
וחרש, שאינן ב'אמר' 'ואמרה'. ואחר כך, אם 20
רצו - יוציא בגט, דאתא גט ברמיזה ומפקיע 21
נישואין דידיה וזיקת אחיו דהוא ברמיזה. מוציא 22
אשתו בגט - זיקת אחותה הבאה מכה 23
קידושין גמורים אסורתה עליו, ואין כח 24
בקידושין דידיה לדחותה משום אחות אשה. 25
ואשת אחיו אסורה לעולם - דחרש לא חליץ, 26
ולכונס אי אפשר משום אחות אשה. @כונס ואין 27
מוציא לעולם - דלא אתי גט דידיה ומפקע 28
זיקת יבמו' אחיו הראשון. גמרא דתקינו להו 29
רבנן נישואין - דקתני מתני' שצריכות חליצה. 30
אלמא: יש נישואין וקידושין לחרש, ואין על גב 31
דלאו בר דעה הוא, ומדאורייתא אין קנינו קנין. 32
הכי גרסינן: שוטה וקטן שנשאו נשים - 33
נשותיהן פטורות מן החליצה ומן הייבום. 34
דקיימא תקנתא דרבנן - שדרך להיות שלום 35
ביניהם, אפילו חרש עם חרשת, וכל שכן 36
כשהאיש פקח. אבל שוטה, אפילו בפקחת 37
לשוטה ושוטה לפקח - אין שלום ביניהם, וכל 38
שכן שוטה לשוטה. בכפיפה אחת אשה. 39
אחת. ומאי שנא קטן - דקתני לעיל: שוטה 40
וקטן שנשאו בו'. חרש דלא אתי - לעולם 41
לכלל נישואין דאורייתא. תקינו ליה רבנן 42
נישואין - כדי שלא יבטל. שלא יתנהו בה מנהג 43
הפקד - אי לא מוצאה דמנסבה - אין לה מי 44
ישמרה, ויתנהו בה מנהג הפקר בנות. 45

חרש שנשא פקחת, ופקח שנשא חרשת: אם רצה להוציא - יוציא, ואם רצה לקיים 9
- יקיים. כשם שהוא פונס ברמיזה - כך הוא מוציא ברמיזה. פקח שנשא פקחת 10
ונתחרשה, אם רצה - יוציא, ואם רצה - יקיים. נשתתית - לא יוציא. נתחרש הוא או 11
נשתתה - אינו מוציאה עולמית. אמר רבי יוחנן בן נורי: מפני מה האשה שנתחרשה 12
יוצאה והאיש שנתחרש אינו מוציא? אמרו לו: אינו דומה האיש המגרש לאשה המתגרשת, 13
שהאשה יוצאה לרצונה ושלא לרצונה, והאיש אינו מוציא אלא לרצונו. ה העיר רבי יוחנן 14
בן גודגאד על התרשת שהשיאה אביה שהיא יוצאה בגט. אמרו לו: אף זו פיוצא בה. 15
שני אחין חרשין נשואין לשתי אחיות חרשות, או לשתי אחיות פקחות, או לשתי אחיות 16
אחת חרשת ואחת פקחת, או שתי אחיות חרשות נשואין לשני אחין פקחין, או לשני אחין 17
חרשין, או לשני אחין אחד חרש ואחד פקח - הרי אלו פטורין מן החליצה ומן הייבום. 18
ואם היו נכריות - יבנוסו; ואם רצו להוציא - יוציא. שני אחין, אחד חרש ואחד פקח, 19
נשואין לשתי אחיות פקחות, מת חרש בעל הפקחת - מה יעשה פקח בעל הפקחת? תצא 20
משום אחות אשה. מת פקח בעל הפקחת - מה יעשה חרש בעל פקחת? מוציא אשתו 21
בגט, ואשת אחיו אסורה לעולם. שני אחין פקחין נשואין לשתי אחיות, אחת חרשת ואחת 22
פקחת; מת פקח בעל חרשת - מה יעשה פקח בעל פקחת? תצא משום אחות אשה. 23
מת פקח בעל פקחת - מה יעשה פקח בעל החרשת? מוציא את אשתו בגט ואת אשת 24
אחיו בחליצה. שני אחין, אחד חרש ואחד פקח, נשואין לשתי אחיות, אחת חרשת ואחת 25
פקחת, מת חרש בעל חרשת - מה יעשה פקח בעל פקחת? תצא משום אחות אשה. 26
מת פקח בעל פקחת - מה יעשה חרש בעל חרשת? מוציא את אשתו בגט, ואשת אחיו 27
אסורה לעולם. שני אחין, אחד חרש ואחד פקח, נשואין לשתי נכריות פקחות; מת חרש 28
בעל פקחת - מה יעשה פקח בעל פקחת? או חולץ או מייבם. מת פקח בעל פקחת - מה 29
יעשה חרש בעל פקחת? פונם, ואינו מוציא לעולם. שני אחין פקחין נשואין לשתי נכריות, 30
אחת פקחת ואחת חרשת, מת פקח בעל חרשת - מה יעשה פקח בעל פקחת? פונם. ואם 31
רצה להוציא - יוציא. מת פקח בעל פקחת - מה יעשה פקח בעל חרשת? או חולץ או 32
מייבם. שני אחין, אחד חרש ואחד פקח, נשואים לשתי נכריות, אחת חרשת ואחת פקחת; 33

מימנעי

מת חרש בעל חרשת - מה יעשה פקח בעל פקחת? פונם. ואם רצה להוציא - יוציא. מת פקח בעל פקחת - מה יעשה חרש 34
בעל חרשת? פונם, ואינו מוציא לעולם. גמרא אמר רמי בר חמא: מאי שנא חרש וחרשת דתקינן להו רבנן נשואין, ומאי 35
שנא דשוטה ושוטה דלא תקינו להו רבנן נשואין? דתניא: שוטה וקטן שנשאו נשים ומתו - נשותיהן פטורות מן החליצה ומן 36
הייבום; חרש וחרשת, דקיימא תקנתא דרבנן - תקינו להו רבנן נשואין. שוטה ושוטה דלא קיימא תקנתא דרבנן - דאין אדם דר 37
עם נחש בכפיפה אחת - לא תקינו רבנן נשואין. ומאי שנא קטן דלא תקינו רבנן נשואין, וחרש תקינו ליה רבנן נשואין? חרש, 38
דלא אתי לכלל נשואין - תקינו רבנן נשואין, קטן, דאתי לכלל נשואין - לא תקינו רבנן נשואין. והרי קטנה, דאתיא לכלל נשואין 39
סותקינן רבנן נשואין! התם, שלא יתנהו בה מנהג הפקר. ומאי שנא קטנה דממאנה, ומאי שנא חרשת דלא ממאנה? דאם בן 40
מימנעי

56 התורה, שהיו בני דעת, וכיון שעכשיו אין בו דעת אינו יכול
57 לגרשה עולמית עד שיתרפא.
58 **אמר רבי יוחנן** בן נורי לחכמים, **מפני מה האשה שנתהרשה ויצאה**
59 **בגט והאיש שנתהרש אינו מוציא עולמית**, כלומר, מדוע יש הבדל
60 ביניהם הרי שניהם אינם בני דעת. **אמרו לו** חכמים, **אינו דומה**
61 **האיש המגרש לאשה המתגרשת, שהאשה יוצאה לרצונה ושלא**
62 **לרצונה** שכן היא מתגרשת בעל כרחיה, וכיון שאין צריכים את
63 דעתה, אף חרשת יכולה להתגרש. **והאיש אינו מוציא אלא לרצונו**,
64 שאין הגירושין חלים אלא לדעתו, ולכן כשנתחרש אינו יכול
65 לגרש.
66 חכמים מביאים ראייה לדבריהם: **העיד רבי יוחנן בן גודא על**
67 **החרשת שהשיאה אביה בקטנותה שהיא יוצאה בגט**, אפילו שחלו
68 קידושיה מן התורה על ידי אביה, מכל מקום אף לאחר שגדלה
69 ופקע ממנה כח האב, הרי היא מתגרשת בעצמה, והיינו משום
70 שאין צריך את דעת האשה בגירושין. ומכאן אמרו לו חכמים לרבי
71 יוחנן בן נורי, **אף זו ביוצא לה** – אף אשה שהיתה פקחת וחלו
72 קידושיה מן התורה, ואחר כך נתחרשה, תוכל להתגרש מחמת
73 אותו הטעם שאין צריך את דעת האשה לגירושין.
74 עתה מבארת המשנה את דינם של חרש וחרשת לענין יבום
75 וחליצה: **שני אחין חרשין נשואין לשתי אחיות חרשות**, או שהיו
76 נשואין לשתי אחיות פקחות, או שהיו נשואין לשתי אחיות שאחת
77 מהן חרשת ואחת מהן פקחת. או שהיו שתי אחיות חרשות נשואות
78 לשני אחין פקחים, או לשני אחין חרשין, או לשני אחין אחד חרש
79 ואחד פקח, שבכל אופנים אלו הקידושין אינם חלים אלא מדרבנן,
80 אם מת אחד מן האחים בלא בנים, הרי אלו הנשים (אשתו של מת)
81 פטורות מן החליצה ומן הייבום, כיון שהיא אחות אשתו של היבום,
82 והרי היא ערוה הפטורה מן היבום. ואף שקידושי אשתו לא חלו
83 אלא מדרבנן, ומן התורה אחותה אינה ערוה, מכל מקום איסור
84 ערוה דרבנן פוטר מיבום דרבנן, שהרי אף קידושי היבמה לאח
85 המת לא חלו אלא מדרבנן, ולכן מתרת לשוק.
86 **ואם היו נקרויות**, כלומר, בכל האופנים האמורים לעיל אם הנשים
87 לא היו אחיות, ונפלו ליבום, ויבנסו אותם היבמים, ולא יחלצו,
88 שכן חרש וחרשת אינם יכולים לקיים את כל דיני החליצה. ואחר
89 שכנסו אם רצו להוציא אותן בגט, יוציאו ברמיזה ככל חרש
90 שמגרש. שכיון שכל זיקת היבום היא מדרבנן, שהרי באה מחמת
91 נשואין דרבנן, יכול היבם לגרשה ברמיזה, והוא בכלל מה שאמרו
92 לעיל בנישואי חרש כשם שכנסו ברמיזה כך מוציא ברמיזה.
93 המשנה מביאה דיני יבום בשני אחים פקח שקידושי חלו מן
94 התורה וחרש שקידושי מדרבנן. היו שני אחין אחד חרש ואחד
95 פקח נשואין לשתי אחיות פקחות, שקידושי הפקח חלו מהתורה
96 ואילו קידושי החרש אינם אלא מדרבנן, ומת החרש בעל הפקחת
97 בלא בנים, מה יעשה בעל הפקחת. הדין הוא שתצא אשת
98 החרש ותנשא לשוק בלא יבום וחליצה, שאסורה ליבם משום
99 ערות אחות אשה מן התורה, שהרי אשת הפקח מקודשת מן
100 התורה. אולם אם מת הפקח בעל הפקחת בלא בנים, ונפלה אשתו
101 ליבום לפני האח החרש, מה יעשה חרש בעל הפקחת, הרי מן התורה
102 אשת הפקח זקוקה לו ליבום, אך מדרבנן אינו יכול לייבמה, משום
103 שהיא אחות אשתו. לכך מוציא אשתו בגט, שנאסרה עליו אשתו
104 עתה משום שהיא אחות זקוקתו. ואשת אחיו אסורה לעולם – אינה
105 יכולה להינשא לשום אדם, לפי שמן התורה היא זקוקה ליבום
106 לחרש, ולזה אינו יכול לחלוץ חרש חולץ, וכמו כן החרש
107 אינו יכול לייבמה שכן היא 'אחות אשתו' מדרבנן, ואסורה עליו.
108 המשנה מביאה דיני יבום בשתי אחיות פקחת שקידושיה חלו מן
109 התורה וחרשת שקידושיה מדרבנן: **שני אחין פקחין נשואין לשתי**
110 **אחיות אחת חרשת שקידושיה חלו מדרבנן, ואחת פקחת**
111 **שקידושיה חלו מדאורייתא. ומת פקח בעל חרשת, מה יעשה פקח**
112 **בעל פקחת**. הדין הוא שתצא היבמה משום אחות אשה, ומותרת
113 לשוק. שהרי אשתו מקודשת לו מן התורה, ונמצא שאחותה היא
114 ערוה אחות אשתו שפטורה מחליצה ויבום. ואם מת פקח בעל

1 **מפקשין מיפעי ליה** – המשנה היתה צריכה לומר שמבקשים מהיבם
2 לחלוץ, ולא שכופין אותו, שהרי היא התכוונה לאסור על עצמה
3 את היבם, ומוכח כדעת רב שאין בכונתה לאסור על עצמה את
4 היבם.
5 דוחה הגמרא: **הכא במאי עסקינן, באשה שיש לה בנים ממנו**, דכילי
6 **האי לא מספקא אדעתיה** – שער כדי כך אינה מעלה על דעתה
7 שימותו גם הבנים וגם הבעל.
8 מדייקת הגמרא: **אבל אם אין לה בנים** ממנו והיא נדרה הנאה
9 מאחי הבעל, **מאי** – מה יהיה הדין לפי שמואל, **מפקשין אותו**
10 לחלוץ ואין כופים אותו. מקשה הגמרא: **אדתני** – במקום שהתנא
11 יכתוב בסיפא **אם נתפוננה לך** להפקיע עצמה מייבום, **אפילו**
12 **נדרה פתחי בעלה** אין כופין את היבם רק **מפקשין ממנו שחלוץ לה**,
13 **לפילוגי, וליתני בידה** – היה לו לתנא לשנות חילוק זה באותו ענין
14 עצמו שדיבר בו, והיינו **במה דברים אמורים** – שכופים את היבם
15 לחלוץ, **באשה שיש לה בנים**, אבל באשה שאין לה בנים שנדרה
16 הנאה מיבמה, כיון שמעלה בדעתה שימות בעלה ותיפול לייבום,
17 ומתכוונת שנדרה למנוע את הייבום, **מפקשין ממנו לחלוץ לה**, אך
18 אין כופין אותו על כך. **אלא שפע מינה** – מוכח מהמשנה לא שניא
19 – שאין הבדל בין אם יש לה בנים, ולא שניא – ובין אם אין לה בנים,
20 **בזמין אותה לחלוץ לה ופדעת רב**, שאינה מעלה על דעתה בשעת
21 נדרה שתיפול לייבום. ומסקנת הגמרא: **שפע מינה** – אכן יש
22 להוכיח כך.

הדרן עלך בית שמאי

פרק ארבעה עשר – חרש שנשא

24
25
26 בפרק זה יבואר ענייני יבום וחליצה בנישואי חרש וחרשת שאינם
27 חלים מהתורה אלא מתקנת חכמים. כדי לבאר ענין זה הקדימה
28 לנו המשנה כלל ענייני נישואין וגירושין באלו שאין נישואיהם
29 נישואין גמורים.
30 סתם חרש שאמרו חכמים בכל מקום הכוונה לחרש שאינו שומע
31 ואינו מדבר, ואין בו דעת לקנות ולהקנות, ומן התורה אין קידושי
32 חלים, אמנם חכמים תקנו שקידושי חלים. ובאופן זה שחרש קידש
33 אשה מדרבנן, הוסיפו חכמים ותקנו שיכול לגרשה, על אף שאין
34 בו דעת. אך אם היו פקחים בשעת קידושין וחלו קידושיהם
35 מהתורה, אין החרש יכול לגרשה, שהרי אין לו דעת לגרש, ואין
36 זה גירושין של תורה. אבל חרשת יכולה להתגרש מן התורה, שכן
37 אשה מתגרשת אפילו בעל כרחיה.

משנה

38 המשנה מביאה תחילה דיני נישואין וגירושין של חרש וחרשת:
39 **חרש שנישא אשה פקחת** – שאינה חרשתו, וכן פקח שנישא חרשת,
40 שבשניהם הקידושין חלו מדרבנן, **אם רצה הבעל להוציא** – לגרש
41 את האשה, **יוצא אותה בגט**. ואם רצה שלא לגרשה אלא לקיים
42 אותה ולדור עמה, וקיים. ואף שחרש אינו בר דעת, מכל מקום
43 יכול לגרש, ששם שהוא בונים ברמיה כף הוא מוציא ברמיה.
44 כלומר, כשם שתקנו לו חכמים קידושין על ידי רמיזה, כך תקנו לו
45 גירושין על ידי רמיזה, שמרמו שרצונו לגרשה.
46 המשנה מבארת מה הדין אם בשעת קידושין היו פקחים: פקח
47 שנישא פקחת ונישואיהם חלו מן התורה, ואחר הנישואין נתהרשה
48 האשה, ואינה בת דעת, **אם רצה לגרשה**, יוציא בגט, אף שאינה בת
49 דעת, משום שיכול לגרשה בעל כרחיה וכמבואר להלן, **ואם רצה**
50 לקיימה ולהמשיך לדור עמה אחר שנתגרשה וקיים. אבל אם
51 נשתפית האשה אחר הנישואין ורוצה לגרשה לא יוציא, שאסרו
52 חכמים לגרש שוטה כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר.
53 אולם אם נתהרש הוא – הבעל, או נשתפיה לאחר הקידושין, אינו
54 מוציא עולמית – אינו יכול לגרשה, שהרי חלו הקידושין מן

המשך ביאור למסכת יבמות ליום שלישי עמ' א

21 קמפרש – המשנה הבאה מפרשת את דברי רבי אליעזר בן יעקב
 22 במשנתנו.

23 **משנה**

24 משנתנו דנה בקטנה שיוצאת מבעלה לאחר שהיתה נשואה לו
 25 מדרבנן, באילו אופנים שזה דינה לדין אשת איש גדולה היוצאת
 26 בגט: הממאנת באיש, המיאון עוקר את הנישואין, ונחשבת כאילו
 27 לא היתה נשואה מעולם, ולכן הוא מותר בקרובותיה והיא מותרת
 28 בקרוביו, ולא פסקה מן הכהונה. אולם נתן לה גט, הוא אסור
 29 בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו, ופסקה מן הכהונה. נתן לה בעלה
 30 גט והחזירה, ואחר כך מיאנה בו, ונשאת לאחר ונתארמלה או
 31 נתגרשה מהשני, מותרת לחזור לו – לראשון. ועל אף שמנישואיה
 32 הראשונים איתו היא יצאה בגט ולבאורה היה אסור לו להחזירה
 33 מדין מחזיר גרושתו לאחר שנישאת, מכל מקום כיון שמנישואיה
 34 השניים איתו היא יצאה במיאון, הרי זה מגלה שהיא קטנה ומבטל
 35 גם את הנישואין הראשונים וגם את הגט שניתן לה ואינו בדין
 36 מחזיר גרושתו משנישאת. מיאנה בו והחזירה, ואחר כך נתן לה גט
 37 ונשאת לאחר ונתארמלה או נתגרשה מהאחר, אסורה לחזור לו
 38 לראשון, מכיון שבפעם השניה יצאה ממנו בגט, דינו כמחזיר
 39 גרושתו לאחר שנישאת.

1 לנישא להם, ואמרה מהמת פלוני שהוא עדיין בעלי איני יכולה
 2 להינשא להם, זו היא עקבה שהיא מן האיש, וזו הוכחה שהיא רוצה
 3 בו וצריכה מיאון. אבל אם היא אומרת שאינה מסכימה להינשא
 4 לאחרים מהמת שהם בני אדם שאינם מהזננין לי, זו היא עקבה
 5 שאינה מן האיש, שהרי משמע מדבריה שאם היו מהזננים היתה
 6 נישאת להם, וזה נחשב למיאון.

7 אופן נוסף לעכבה מחמתה: אפיי בר אבין ורב הנינא בר אבין האמרי
 8 תרזייהו – שאמרו שניהם, נתן לה גט, זו היא עקבה שהיא מן האיש
 9 שכיון שלא מיאנה בו מוכח שהתעכבה אצלו משום שרצתה
 10 להיות אשתו, ולכן הוא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו,
 11 ופסקה על ידי הגט מן הכהונה. אבל אם מיאנה בו זו היא עקבה
 12 שאינה מן האיש – שלא התעכבה אצלו בשביל להיות אשתו,
 13 ולכן הוא מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו ולא פסקה מן
 14 הכהונה.

15 מקשה הגמרא: הא קתני לקמן – הרי חילוק זה בין יוצאת בגט לבין
 16 יוצאת במיאון מבואר במשנה להלן, הממאנת באיש הוא מותר
 17 בקרובותיה של הממאנת, והיא מותרת בקרוביו, ולא פסקה מן
 18 הכהונה. אבל נתן לה גט, הוא אסור בקרובותיה והיא אסורה
 19 בקרוביו, ופסקה מן הכהונה. ולא מסתבר שרבי אליעזר בן יעקב
 20 כבר אמר את הדברים במשנה הקודמת. מתרצת הגמרא: פרושי

אגרות קודש

ב"ה, ב' שבט, תשי"כ
 ברוקלין.

הווי"ח אי"א נ"נ עוסק בצ"צ מו"ח
 יצחק יעקב שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מאור ליום החמישי והקודמיו, ונעם לי לקרות בו בסיומו, אשר
 נשמעים היהודים במחננו עתה, להבין ההבדל בין ישראל לעמים וכו'.

ויהי רצון אשר תתגדל ההבנה ותתעמק, שהרי שבע הבדלות הן (פסחים קד, א) עד ששיגו גם
 ההבדלה בין קדש לקדש, והרי השגה בענין, הרי זוהי שייכות עכ"פ בדרך מקיף להענין, ואשרי כל אחד
 המשתדל בהפצת עניני תורתנו הק' תורת חיים בכל מקום שידו מגעת, ובפרט שזכה ונשמעים דבריו
 ככתבו.

ומענין לענין באותו ענין, כאשר מתקרבים אנו ליו"ד שבט הבע"ל, יום ההילולא של כ"ק מו"ח
 אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע, ובטח יודע כמה פרטים מחיי בעל ההילולא בעלמא דין, מהנכון
 שבהסברה מתאימה יספר להם מעבודתו של בעל ההילולא בעניני התורה ומצותי, ועד לסכנת נפשות
 ממש, שמזה מובן גודל החובה והשתדלות מצד כל אחד הנמצא במקום, שאפשרית מלאה בידו לעשות
 בזה מבלי כל מפריע וכו'.

ויהי רצון שבכל הני"ל יבשר טוב מתוך בריאות הגוף ומנוחת הנפש.

בברכה.

21 אָחיו שהיא אינה מכרת רמיוותיו וקריצותיו, לא קיים החשש
 22 שיפתה אותה למאן בבעלה כדי שישאנה, ופשוט שעל ידי המיאון
 23 אינה עוד גרושת אחיו. מתרצת הגמרא: מהו דתיבא – שמא תאמר
 24 לַיָּגוּר הָאִי – שיש לגזור ולאסור באחי המגרש אָמוּ הָאִי – משום
 25 המגרש עצמו, שאם נתיר לאחיו יטעו להתיר גם לבעלה שיוכל
 26 להחזירה, קָא מְשַׁמְעֵ לָן רַבִּי יִצְחָק שְׁלָא גִזְרוּ כֵן וּמוֹתֵרֵת לִישָׂא
 27 לאחיו.
 28 יש ששנו את דברי רב יצחק בר אשיאן באופן שונה: וְאִיבָא דְאִמְרֵי
 29 – ויש אומרים שכך אָמַר רַב יִצְחָק בְּרַ אֲשִׁיאָן, כְּשֶׁם שְׁאִסְרָהּ לּוֹ,
 30 כִּדְ אִסְרָהּ לְאָחִיו. מקשה הגמרא: וְהָאִינְהּ מְכַרְתָּ בְּקְרִיצוֹתֵיהֶם
 31 וְרַמְיּוֹתֵיהֶם שֶׁל הָאֲחִים וְאִם כֵּן לָא קִיִּים לְגַבֵּם הַחֲשָׁשׁ שִׁיפְתּוּ אוֹתָהּ
 32 לְמַאֵן בְּבַעֲלָהּ. מתרצת הגמרא: גְּזִירָה אָחִיו אָמוּ הוּא – חכמים
 33 חששו שאם נתיר לאחים לשאת אותה יטעו להתיר גם לבעלה
 34 שגירשה, ולכן אסרו אותה גם לאחים.

משנה

35 משנתנו דנה ביבום אשה (גדולה או קטנה) שהיתה גרושת אחיו
 36 בנישואים ראשונים: הַמְּגַרֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה וְהַחִיירָהּ וּמֵת בְּלֹא בָנִים
 37 מוֹתֵרֵת לְיָכֶם, ולא אומרים שמאחר שהתגרשה מאחיו בנישואיה
 38 הראשונים איתו, יש לאוסרה על היבום מדין גרושת אחיו.
 39

1 וצדדי הספק, האם יש מיאון לאַחֵר מִיְתָה בְּמִקּוֹם מְצוּהָ, כלומר
 2 האם יש להתיר לקטנה למאן אחר מיתת בעלה כדי להפקיע
 3 ממנה איסור שניה על מנת לקיים מצות יבום, או לא. שְׂכָרוּ שְׁנֵי
 4 כְּנִי אָדָם בְּאַרְבַּע מֵאוֹת זוּז, וּכְאִוּוֹ וְשָׂאֻלוּ אֶת רַבִּי עֲקִיבָא בְּבֵית
 5 הָאִסְוֵרִין וְאָסַר, וכן שאלו אֶת רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בֶּתְרִיהָ בְּנִצְיָבִין, וְאָסַר.
 6 נמצא שלדעת רב, התנאים (רבי עקיבא ורבי יהודה בן בתירה)
 7 סוברים שמיאון בבעל השני אינו מבטל גט של בעלה הראשון,
 8 ואילו רבי ישמעאל ברבי יוסי סבר שכלל לא נשאלו שאלה זו, לפי
 9 שפשוט שמיאון בבעל זה מבטל גט של בעלה הקודם. מעתה שני
 10 התנאים ששנו את משנתנו, הם רבי ישמעאל ברבי יוסי ששנה את
 11 הרישא, ורב ששנה את הסיפא.
 12 הגמרא דנה בשיטת רב שמיאון בבעל זה אינו מבטל גט של בעל
 13 קודם: אָמַר רַב יִצְחָק בְּרַ אֲשִׁיאָן, וּמוֹדָה רַב שְׁמוּעֵלְתָּר לְאָחִיו שֶׁל יְהוֹ
 14 שְׁנַאֲכָרָה עָלָיו. כלומר, אף שלבעל הראשון שנתן גט אסור
 15 להחזירה אף אם מיאנה בבעל שנישאה לו לאחריו, מכל מקום
 16 לאחיו של הבעל הראשון מודה רב שמותר לו להינשא לה, ואינה
 17 נחשבת לגרושת אחיו. מקשה הגמרא: מְשִׁיבָא שְׂכָךְ הָדִין שֶׁלֹּאֲחִיו
 18 היא מותרת, שהרי דווקא הוּא יְנִיחָהּ – הוא זה דְּמְכַרְתָּ הַקְּטַנָּה
 19 בְּרַמְיּוֹתֵיו וְקְרִיצוֹתֵיו, וחששו חכמים שהוא יפתה אותה למאן
 20 בבעלה השני כדי שתחזור אליו, ולכן אסרו לו להחזירה, אָבֵל

אגרות קודש

ב"ה, ב' שבט, תשי"כ
 ברוקלין.

הנהלת צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו
 סניף ירושלים עיה"ק ת"ו
 ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

מאשרים קבלת מכתבם והדו"חיים עם המצורף אליהם.

ויהי רצון שיבשרו טוב בעניני הפצת המעינות חוצה, באופן דמוסיף והולך, והרי זהו ג"כ תוכן
 הדרישה, יפוצו דוקא.

ובזה כמובן וגם פשוט, בהנוגע להכנה ליום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה
 נבג"מ זי"ע, נשיא דורנו.

והרי זכות הרבים מסייעתם להצלחה מופלגה בכל האמור, ביחד עם הנקודה שנמצאים אנו
 בשנת המאתים להסתלקות הילולא של הבעש"ט ז"ל.

ויהי רצון שגם בזה תתאחדנה שתי הנקודות, הגבוה גבוה יותר, שזהו ענין הילולא, שהנשמה
 עולה עוד עלי, ויומשך בהנוגע לפועל עד למטה מטה יותר, למעשה בחיי היום יומי במשך כל השנה,
 שרובה ימות החול דוקא. וק"ל.

בברכה לבשו"ט ומפורטות בכל האמור,

מ. שניאורסאהן

18 **אִי בָּעַל אֵין אִי לֹא בָּעַל לֹא**, כלומר הקידושין תלויים בהסכמתה
 19 להיות מקודשת לו מהתורה, והסכמתה תלויה בביאה שיבא עליה
 20 כשתגדל, שרק אז תסכים ותרצה להתקדש לו, אבל אם לא יבא
 21 עליה אינה רוצה בקידושי תורה אלו. משום דְּאִתְּמַר הַקְטָנָה
 22 לעצמה, כל עוד שאיני מקודשת מהתורה, הוא עֲדִיף מִינָאי – יש
 23 לו עדיפות עלי, בזה שהוא יכול להוציאני בגט נגד רצוני, וְאֵנָּה
 24 עֲדִיפָנָא מִינִי – ולי גם יש עדיפות עליו, בזה שביכולתי למאן
 25 ולצאת בלא גט, אבל כשאיה מקודשת מהתורה שוב לא אוכל
 26 למאן.
 27 מקשה הגמרא: וְכִכְר רַב – האם אמנם טובר רב אִי בָּעַל אותה
 28 כשגדלה אֵין – אכן קידושיה מהתורה, אִי לֹא בָּעַל לֹא, וְהָא אִיתְּמַר
 29 – והרי נאמרה בבית המדרש מחלוקת אמוראים, קְמָנָה שְׁלֹא
 30 מִיָּאָנָה בבעלה וְהַגְדִּילָה וְעָמְדָה וְנִשְׂאָת לָאָדָם אחר בלא שקיבלה
 31 גט מבעלה, רַב אָמַר, אֵינָה צְרִיכָה גִט מִשְׁנִי, שכיון שהיא עדיין
 32 נשואה לראשון מן התורה לא חלו כלל הקידושין של השני.
 33 וְשִׁמוּאֵל אָמַר, צְרִיכָה גִט מִשְׁנִי.

1 תשובת רב לספיקו של רבי אלעזר: אָמַר לִיה רַב לרבי אלעזר, הֵיִינוּ
 2 מְעֵמָּא דְרַבִּין זְמַלְיָאֵל, מְשֻׁם דְּקָסְבַּר, שֶׁהַמְקַדֵּשׁ אַחֲזֵת יָבָמָה, נִפְטָרָה
 3 יָבָמָה וְהַלְבָּה לָהּ, והיינו שניתן להפקיע את הזיקה גם לאחר שכבר
 4 חלה, על ידי קידושי היבם באחותה, ולפי זה אִי בָּעַל את אשתו
 5 משהגדלה, אֵין – תצא אחותה בלי חליצה, וְאִי לֹא בָּעַל לֹא – אין
 6 האחות נפטרת.
 7 מקשה הגמרא: אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, אִמְיָנָא כִּי נֵיִים וְשָׂבִיב רַב אָמַר לָהּ
 8 שְׂמַעְתָּא – אומר אני שרב אמר שמועה זו בשעה שהתנמנם ושכב,
 9 שהרי אין דבריו נכונים, דִּתְנִיָּא בברייתא, הַמְקַדֵּשׁ אֶת הַקְּמָנָה
 10 קִדְּוִשִׁיהָ תְּלוּיָן, מבררת הגמרא: מֵאֵי – מה הכוונה שקידושיה
 11 תְּלוּיָן, לֹא כִּי נְדָלָה נְדָלִי בְּהֵרָה – האם אין הכוונה שכאשר היא
 12 נעשית גדולה, נעשים ממילא קידושיה מהתורה, וְאִף עַל גַּב דְּלֹא
 13 בָּעַל אותה לאחר שגדלה, ולא כרב הסובר שרק בבעילתה נעשו
 14 קידושיה מהתורה.
 15 מתרצת הגמרא: אָמַר לִיה רַבִּין בְּרִיה דְּרַב נַחְמָן לרב ששת, אין
 16 כוונת הברייתא שקידושי הקטנה תלויים בזמן הגעתה לגיל
 17 שנעשית בו גדולה, אלא הָא מִילְתָּא דְקָמָנָה מִיתְּלָא תְּלִיא וְכִינָּא

אגרות קודש

ב"ה, ב' שבט, תשי"כ

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה לשני מכתביו מכ"ד טבת, יום ההילולא של רבנו הזקן.

במ"ש מה לעשות עם הכספים שקבלו.

ע"פ מאמר רז"ל בכגון דא, יעשה בהם סגולה (כמובן באם הוא בהסכמתה המלאה של זוגתו הרבנית תחי'), מהנכון אשר לערך חומש (שהרי אין מדקדקין בעניני צדקה), יפריש תיכף לצדקה, ובהשאר ישתמשו במשך הזמן לעניני תורה ומצות, ובהם כמובן וגם פשוט הוצאות חינוך על טהרת הקדש של יו"ח ש"י, אלא שבינתיים יוכלו להשקיע (אינוועסטירן) בענין שיהי הקרן קיים ונושא פירות, ועד"ז, ז. א. בהנוגע להשקעה להטראסט פאנד, אלא שגם על זה יפרישו ממעותיהם הם לצדקה, בין מעשר לחומש, שהרי זכין לאדם שלא בפניו, ובפרט קטנה שברשות אבי' היא.

בטח מתכוננים ליום ההילולא יו"ד שבט הבע"ל, ויהי רצון שיהי רישומו ניכר בכל השנה

כולה.

בברכה לבשו"ט.

6	תִּישִׁינָן לְבֵית דִּין טוֹעִין – ואין להם לחשוש שמא טעו בית דין ועשו	1	חולצת לו הוא אכן אחי בעלה. וכן אין מִמָּאֵינִי אֵלָּא אִם בֵּן מִפִּירִין
7	את החליצה והמיואון מבלי להכיר את האיש והאשה, אלא יכולים	2	בית דין את הקטנה, ויודעים שהיא אכן אשת זה שהיא ממאנת בו.
8	העדים לסמוך על כך שלא היו בית דין מניחים אותם לחלוץ או	3	לְפִיכָּךְ עֵדִים שְׂרָאוּ אֶת הַחֲלִיצָה בְּתֵבֵינִי גַם חֲלִיצָה, אָף עַל פִּי שְׂאִין
9	למאן קודם שהתברר להם מי הם.	4	הם מִפִּירִין את היבם והיבמה, וכן עדים שרואים את המיואון
		5	בְּתֵבֵינִי גַם מִיֹּאֵן אָף עַל פִּי שְׂאִין הֵם מִפִּירִין את הקטנה, וְלֹא

אגרות קודש

ב"ה, ב' שבט, תשכ"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ד טבת, בו כותב אודות החלטתו הטובה בעת קבלתו מכתבי הקודם, ושלאחרי זמן, בכל זה לא יכול לעמוד בנסיון וכו'.

וידועים דברי חכמנו ז"ל בכגון זה, אשר אל יפול לב האדם עליו באם לא עמד בנסיון ונכשל חייו, וכל שכן שלא יבוא לידי יאוש חייו במלחמתו עם היצר הרע, כי אדרבה, היאוש ונפילת רוח הם מכלי זינו ותכסיסי מלחמתו של היצר הרע, באמרו לאדם - ישראל עם קרובו אתם קרוים אדם - שכל אחד מהם נקרא בן אברהם יצחק ויעקב, לשלול המלחמה אתו, כיון שלא תצליח חייו וכו', ואדרבה באם נכשל ורואה איך שרע ומר הכשלוך שלא לבד שזהו היפך רצון הבורא נותן התורה ומצוה המצוה, אלא שזהו גם כן מביא חורבן והירוס חייו הגשמים, חייו בעולם הזה, על ידי זה יתוסף בו כח חדש וחזק במלחמה האמורה וסוף סוף מתקיימת ההבטחה, אדם מקדש עצמו מעט מלמטה מקדשין אותו הרבה מלמעלה.

(א) בכדי לחזק מלחמה האמורה ולקרב הנצחון, מהנכון ביותר, שישתדל שלא יהי אצלו מעות מלבד סכומים **הכי** נחוצים לקנות דברים **קטנים** וכיו"ב.

(ב) ויתחבר ככל האפשרי אך ורק עם אנשים שומרי תורה ומצוה, ובפרט שכל אחד מישראל נצטוה על זה, וכמאמר חכמנו ז"ל הרבה חברות עושה, וטוב לצדיק וטוב לשכנו ולהיפך.

(ג) כיון שכמה רופאים יודעים תרופות בכדי להתחזק ולהתגבר על הרצון, הנוטה למשקים חריפים כיו"ב ובמשך הזמן לבטלו כלה, ישאל אותם וימלא ההוראות שלהם, ועוד וגם זה עיקר יעשה בקי באיזה פרקים משניות איזה סימני תהלים ומזמן לזמן יחזור עליהם, ובפרט בזמן שנדמה לו שכאילו נתעורר הרצון שלא כציווי האמור.

לכתבו שאין לו התמדה כמו שצריך - מהעצות היעוצות בזה, כשרואה שנתמעטה ההתמדה, להחליף הלימוד מהלכה לאגדה, מתורה שבכתב לתורה שבעל פה או להיפך.

ולעת קבלת מכתבי זה, יהי הזמן בסמיכות ליום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא ישראל, וכמו מכל ענין גם בזה יש על כל אחד מאתנו וגם הוא בכלל כמובן, ללמוד הוראה בעבודת האדם לקונו, והוא: ומה במקום של סכנת נפשות ממש אשר אין לך רצון חזק יותר באדם מהרצון לחיים, הנה למען התורה והמצוה מסר בעל ההילולא נפשו בשביל לקיים רצון הבורא ואמר אשר זהו המקוה מכל אחד, עאכ"כ כשאין כל סכנה חייו כלל וכלל כי אם תאווה עוברת ורצון עובר, שלאחרי איזה רגעים יתחרט על הרצון והתאוה, שמביא רק לידי הירוס חייו, הרי פשוט שצריך לקיים מצות הבורא ולהתנהג בדרכי נועם בדרכי שלום דרך תורתנו תורת חיים,

ואחכה למענתו בכל האמור לעיל בהקדם האפשרי ות"ח מראש.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

המשך ביאור למסכת יבמות ליום שישי עמ' א

12 תַּקְנָתָא דְהֵיתִירָא – שיש ליה תקנה באופן המותר, דהיינו לחלוץ
 13 כשתגדל, לא תני תַּקְנָתָא דְאִיסוּרָא – לא שנה התנא תקנה בדרך
 14 של איסור.

משנה

15 משנתנו ממשיכה לדון ביבם שנפלו לפניו שתי יבמות (מבעל אחד)
 16 ונישואי אחת מהן או שתיהן אינן אלא מדרבנן: מִי שֶׁהָיָה נָשׁוּי
 17 לְשֵׁנֵי יְתוּמֹת קָמָנוֹת וּמָת, וּבָא הֵיכֶם עַל אִשְׁתּוֹ הָרִאשׁוֹנָה, כְּלוֹמַר
 18 עַל אַחַת מֵהֶן, וְחֹזֵר וּבָא עַל הַשֵּׁנִית, או שָׁבָא אָחִיו עַל הַשֵּׁנִית
 19

1 במקצת, ונמצא שביאתה ביאה פסולה שאינה מועילה להפקיע
 2 את זיקתה, ומאידך קניינה המשווייר של החרשת אינו די לדחות
 3 את הקטנה מיבום, כיון שיתכן שהקטנה קנויה לגמרי, ולכן הקטנה
 4 צריכה חליצה ולא די לה בגט.
 5 דוחה הגמרא: אִי מְשׁוּם הָא לֹא אִירִיא – אם זו הראיה, היא אינה
 6 מוכרחת וניתן לדחותה. שלעולם יתכן שהבריייתא בשיטת רבי
 7 נחמיה, ומה שלא הזכיר התנא של הבריייתא את הדין באופן
 8 שהיבם עבר ובא על הקטנה, כפי ששנה לענין חרשת, משום
 9 שחֲרֻשֶׁת דְּלִית לָהּ תַּקְנָתָא דְהֵיתִירָא – שאין לה תקנה באופן המותר,
 10 לכן קָמָנוּ – שנה התנא תַּקְנָתָא דְאִיסוּרָא – תקנה באופן האסור,
 11 דהיינו שהיבם עבר על איסור ובא עליה. אבל קָמָנָה דְאִית לָהּ

אגרות קודש

ב"ה, ג' שבט, תש"כ
 ברוקליו.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ה טבת, בו כתב אודות השידוך אשר ישר הדבר בעיני שניהם, אבל בני המשפחה של המדוברת מעכבים בדבר.

ואף שכותב הטעם הנאמר להסירוב מצד המשפחה שלה - יש רושם שהטעם הפנימי הוא שרוצים יראת שמים שלימה יותר מצדו ואם כן הוא, הרי מובן וגם פשוט שעליו למלאות דרישה זו ולא רק מפני שהמשפחה דורשת האמור, אלא בעיקר - שהוא ציווי תוה"ק תורת חיים ונצטוינו להעלות בקדש, ואם בכל המקומות ובכל הזמנים נצטוינו על זה, עאכ"כ בזמננו ובאה"ק ת"ו ביחוד אשר עלי נאמר, עיני ה"א בה מראשית השנה ועד אחרית שנה.

וכשמתכוונים לצעד כה החלטי וחיוני לבנות בית בישראל בנין עדי עד, הרי האמור הכרחי וחיוני הוא, ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

ביחד עם האמור, וכיון שעל האדם לעשות בדרך הטבע את התלוי בו, יש להשתדל ע"י ידידים ומכירים של משפחתה שישפיעו על המסרבים לשנות דעת[ם].

ומאחר שכל ענין בהשגחה פרטית, ומזכיר במכתבו אשר הסבא שלו הי' ממיסדי ומראשוני קהלת המקובלים, עלי החובה (והזכות) להעירו על ההכרח הגמור וחובת גברא לקבוע עתים בלימוד פנימיות התורה, אשר בדורנו נתגלתה בתורת החסידות, ולפשיטות הענין באריכות בזה אך למותר.

בברכה לבשו"ט בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

33 מהתורה ושוב לא תוכל למאן, או שתמאן ותנשא לאלתר, ושוב
 34 לא תוכל למאן ולדעת בית שמאי שאין מיאון מן הנישואין.
 35 מקשה הגמרא: פשלתא - מובן הדבר לפי עולא, היינו דקתני - זה
 36 מה שכתבה המשנה עד שתגדיל ותנשא, והכוונה או שתגדיל או
 37 שתנשא ושוב לא תמאן. אלא לשמואל שפירש בכונת המשנה
 38 שהיא צריכה לקיים את מיאונה הראשון, עד שתגדיל ותמאן
 39 מיפעי ליה - הוצרכה המשנה לכתוב. מסיימת הגמרא: קשיא - אכן
 40 לשמואל לשון המשנה קשה.

משנה

41 משנתינו דנה באלו אופנים חלים קידושין דרבנן בקטנה להצריכה
 42 מיאון: אי זו היא קטנה שקידושה מדרבנן ושצריכה למאן כדי
 43 לצאת בלי גט, כל שהשיאוה אמה ואחיה לדעתה - בהסכמתה.
 44 אבל אם השיאוה שלא לדעתה, אין הקידושין תופסים בה אפילו
 45 מדרבנן ואינה צריכה למאן אלא עוזבת אותו והולכת. רבי חנינא
 46 בן אנמינא אומר כל הנינוקת שאינה יכולה לשמור על כסף או
 47 שטר קדושה, לא חלים הקדושין אף מדרבנן ואינה צריכה למאן.
 48 רבי אלעזר אומר אין מעשה קטנה כלום, ואינה נחשבת כאשתו
 49 אלא כמפופתה. לפיכך פת ישראל קטנה שנישאת לכהן, לא תאכל
 50 בתרומה. ופת כהן קטנה שנישאת לישראל, תאכל בתרומה. רבי
 51 אליעזר בן יעקב אומר כל עקבה שהיא מן האישי, כלומר אם הסיבה
 52 שהיא מתעכבת ודרה עמו, היא מחמתו, נחשב כאילו היא אשתו.
 53 וכל עקבה שאינה מן האישי, כלומר שלא מחמתו, נחשבת כאילו
 54 אינה אשתו, והגמרא תפרש את דבריו.

גמרא

56 אמר רב יהודה, ואמרי לה פמתניתא תנא - ויש אומרים ששנינו
 57 בברייתא, פראשונה היו בית דין פותחין גט מיאון כדי שידעו
 58 שהמאן נעשה כהלכה. וכך היו כותבים בו, לא רעינא ביה - איני
 59 רוצה בו ולא צקנא ביה - ואיני חפיצה בו, ולית אנא בעיא
 60 להתקבא ליה - ואין אני רוצה לינשא לו. בין דחזו דנפיש דיבורא
 61 - כיון שראו שיש בזה אריכות דברים, אמרי - אמרו חכמים

1 שהשיאוה אמה ואחיה, צריך שיעשו בשלשה - לפני שלשה
 2 דיינים. מבארת הגמרא: מאן תנא - מיהו התנא הסובר שמיאון
 3 צריך להיעשות בפני שלושה דיינים. אמר רבה, בית שמאי היא,
 4 שכן שנו במשנתנו. דוחה הגמרא: אפי' אמר, אפילו תימא - תאמר
 5 שהמשנה סוברת כבית הלל שאין צריך למאן בפני בית דין, מכל
 6 מקום עד פאן לא קאמרי - עד עתה לא שמענו שאמרו בית הלל
 7 אלא דלא בעינו - שלא צריך שתמאן בפני בית דין מוקחין, אבל
 8 מיאון בפני שלשה הדיינות בעינו - גם בית הלל מודים שצריך.
 9 פדתנא - וכך שנינו בברייתא, בית שמאי אומרים, ממאנת בפני בית
 10 דין, ובית הלל אומרים, בפני בית דין, ושללא בפני בית דין, ואלו ואלו
 11 מודים שצריך שלשה, הרי מפורש בברייתא שאף לדעת בית הלל
 12 צריך שלשה דיינים. ממשכיבה הבריייתא: רבי יוסי בר יהודה ורבי
 13 אלעזר רבוי שמעון מכשרין מיאון בשנים - לפני שני עדים. הגמרא
 14 קובעת הלכה: אמר רב יוסף בר מנימי אמר רב נחמן הלכה פאוהו
 15 הווי, כלומר מיאון כשר אף בפני שנים.
 16 שנינו במשנה: אמרו להם בית הלל לבית שמאי, ממאנת והיא
 17 קטנה, כלומר, כל זמן שהיא קטנה יכולה למאן, ואפילו נישאת
 18 כשהיא קטנה ארבע חמש פעמים, בכל פעם שמתארסת או
 19 שנשאת רשאית למאן בבעלה ולצאת בלי גט. בית שמאי אומרים
 20 אין בנות ישראל הפקר, שיהיו מאורסות לכמה בעלים ויוצאות
 21 מהם במיאון בלי גט, אלא ממאנת וממתנת עד שתגדיל ותמאן וכו'
 22 ותינשא.

23 לכאורה משמע שעליה למאן פעם נוספת. מקשה הגמרא: והא
 24 מיאנה דראי וימנא - והרי כבר מיאנה פעם אחת בבעלה בקטנותה,
 25 ומדוע צריכה למאן עוד פעם לבשתגדיל. מתרצת הגמרא: אמר
 26 שמואל, כוונת בית שמאי לומר שהיא צריכה להמתין עד שתגדיל,
 27 ותאמר רוצה אני פמיאונים הראשונים, וכך נדע שהיא לא חזרה
 28 בה מהמיאון.

29 ביאור נוסף: עולא אמר, אין כוונת בית שמאי להצריכה מיאון פעם
 30 נוספת, אלא תרתי קתני - בית שמאי נקטו את שתי האפשרויות
 31 העומדות לפני הקטנה, או שתמאן ותמתין עד שתגדיל ולא
 32 תתארס בינתיים כדי שלא תשוב ותמאן, ואו תתארס וקידושה יהיו

19 מועילה, והחרשת היא שוטה שאינה יודעת לקרוא.
 20 מקשה הגמרא: איתבייה אפי' לרבה, וכי תרשת מעיקרא פת חליצה
 21 היא מדרבנן, והתנן - והרי שנינו בסוף המשנה להלן (ק"ב) שני אחין
 22 אחד פקח ואחד חרש, שהיו נשואין לשתי נכריות - שאינם אחיות
 23 אחת פקחת שהיתה נשואה לפיקח, ואחת חרשת, שהיתה נשואה
 24 לחרש. מת החרש בעל החרשת, ונפלה לפני אחיו הפיקח ליבום
 25 מדרבנן, מה יעשה היבם שהוא פקח בעל הפקחת, לחלוץ לה אינו
 26 יכול, לפי שאינה ראויה לקריאת פוסקים, אלא פונם את יבמתו
 27 החרשת ואם רצה אחר כך להוציא אותה בגט על ידי רמיה, יוציא,
 28 שכשם שנכנסה לבעלה החרש ברמיה כך יוצאת מהפיקח
 29 ברמיה. ואם מת הפקח בעל הפקחת, ונפלה לפני האח החרש
 30 ליבום, מה יעשה היבם שהוא חרש בעל החרשת, לחלוץ לה אינו
 31 יכול לפי שהוא אינו יכול לקרות, והקריאה מעכבת את החליצה,
 32 אלא פונם אותה ואינו מוציא אותה לעולם, לפי שאין החרש יכול
 33 לתת לה גט ולהפקיע בכך את קידושי אחיו הפיקח, שמכחו היא
 34 נפלה לפניו ליבום. מדייקת הגמרא: מאי לאו - האם אין מדובר
 35 במשנה זו בתרשת מעיקרא - באשה שהיתה חרשת בנישואיה.
 36 וקתני - ואף על פי כן בקטנה המשנה שהיבם הפיקח פונם אין

1 חליצה היא, והתנן במשנה (לעיל ק"ד) חרש שנחליץ - שחליץ, ותרשת
 2 שתקחה, וחליצת מן הקטן - החולצת ליבם קטן, חליצתה פסולה.
 3 מתרצת הגמרא: אמר רב נידל אמר רב, אביאה - המשנה שאמרה
 4 שדין החרשות כדין הקטנות התכוונה רק לביאה, והיינו שביאת
 5 אחת מהן פוטרת צרתה.
 6 תירוצ נוסף: רבא אמר, אפילו תימא אחליצה - אפילו אם תאמר
 7 שדברי המשנה נאמרו גם על חליצה, אין להקשות מהמשנה
 8 האומרת שחליצת חרשת פסולה, משום שקאן - משנתנו עוסקת
 9 בתרשת מעיקרא, כלומר שנישאה בהיותה כבר חרשת שחליצתה
 10 כשירה, ואילו פאן - המשנה לעיל, עוסקת בפקחת - בחרשת
 11 שבשעת נישואיה היתה בריאה ואחר כך נתחרשה, שחליצתה
 12 פסולה. ההבדל ביניהן הוא, שתרשת מעיקרא - משעת הנישואין,
 13 פי היכי דעל - כשם שאחיו כנס אותה על ידי רמיה, הכי נפק -
 14 כך היא יוצאת מהיבם ברמיה, והחליצה לא גרועה מרמיה. אבל
 15 אשה שהיתה פקחת בשעת נישואיה, זיקתה ליבם היא מהתורה,
 16 ואם אחר כך נתחרשה, היא אינה יוצאת ברמיה וחליצה לא תתיר
 17 אותה, כיון דמעקבא פה - שמעכבת בחליצה קרייה - קריאת
 18 פוסקים על ידי היבמה בעת החליצה שבלעדם החליצה אינה

המשך ביאור למסכת יבמות ליום רביעי עמ' א

22 מקשה הגמרא: ומי שרי - וכי מותר ללמד את הקטנה שתמאן,
 23 והתני - והרי שנה פר קפרא בברייתא, לעולם ידבק אדם בשלישה
 24 דברים, ויתרחק משלישה דברים. ידבק בשלישה דברים, בחליצה,
 25 ובהקבאת שלום בין אדם לחבירו, ובהפדת נדרים. ויתרחק משלישה
 26 דברים, מן המיאון, ומן הפקדונות - מלקבל פקדונות, ומן הערכונות
 27 - שלא להיות ערב על הלואה של אדם אחר. הרי שיש להתרחק
 28 מן המיאון, ואיך אמר רבי אליעזר במשנתנו שמלמדים את הקטנה
 29 למאן. מתרצת הגמרא: מיאון דמצנה שאני - שונה מיאון לצורך
 30 קיום מצוה, כגון כאן שממאנת כדי שתוכל אחותה לקיים מצות
 31 יבום, שמותר ללמדה שתמאן.
 32 גופא - נשוב לעצם דברי הברייתא שהובאה לעיל, תני פר קפרא,
 33 לעולם ידבק אדם בשלישה דברים, ואחד מהם בחליצה. מבארת
 34 הגמרא: הברייתא סוברת באבא שאיל, דתניא אבא שאיל אומר,
 35 הבנים את יבמתו שלא לשם מצוה, אלא לשם נוי - מחמת יופיה,
 36 או שכנסה לשם אישות, שרוצה שיצא עליו שם שהוא נשוי, או
 37 לשם דבר אחר מלבד מצות יבום, כאילו פוגע בערוה של אשת אה,
 38 וקרוב בעיני להיות הולד שגולד מהם, ממור, ולכן ראוי לחלוץ ולא
 39 לייבם כדי לא להכשל באמור לעיל.
 40 עוד נאמר בברייתא שיש לדבוק בהקבאת שלום, וזה על פי מה
 41 דבבבב (תהלים לד טו) 'בְּקֶשׁ שְׁלוֹם וְרַדְּפוּהוּ',

1 הגדולה, ומחמת כן האחות הקטנה נישואיה רק מדרבנן נאסרת
 2 עתה על בעלה מדין אחות זקוקתו, ואם כן כיצד ינהגו. ונחלקו
 3 בכך התנאים: רבי אליעזר אומר, מלמדיו את אשתו הקטנה שתמאן
 4 בו ביבם ותעקור את נישואיה עמו ויוכל לייבם את הגדולה, לפי
 5 שאינה עוד אחות אשתו.
 6 רבן גמליאל אומר, אין מלמדים את הקטנה למאן בבעלה אלא אם
 7 מיאנה, מיאנה, וייבם את הגדולה, ואם לאו, שלא מיאנה, תמתיך
 8 הקטנה ולא תבעל עד שתגדיל ויהיו נישואיה גמורים מן התורה,
 9 ותצא הליו - האחות הגדולה משום ערות אשה. אבל לא
 10 יחלוץ ליבמה קודם שאשתו תגדיל, כיון שאשתו תאסר עליו
 11 משום אחות חלוצתו.
 12 רבי יהושע אומר, אי - אוי לו, על אשתו ואי - ואוי לו על אשת אחיו
 13 כלומר, אין תקנה לשתיהן, לפי שרבי יהושע סובר שיש להתרחק
 14 כמה שאפשר ממיאון כמבואר להלן בגמרא, ולכן אין מלמדים את
 15 הקטנה למאן, וכן הוא סובר שיש זיקה והקטנה נאסרת על היבם
 16 משום אחות זקוקתו, נמצא ששתייהן אסורות עליו, ולכן מוציא את
 17 אשתו הקטנה בנמי, ואת אשת אחיו פוטר בחליצה. אבל אינו יכול
 18 ליבמה לאחר שגירש את אשתו, כיון שהיא אסורה עליו משום
 19 אחות גרושתו.

נמרא

20 שנינו במשנה: רבי אליעזר אומר מלמדים את הקטנה שתמאן.
 21

אגרות קודש

ב"ה, ג' שבט, תשי"כ
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ה טבת, בו כותב ראשי פרקים מאשר עבר עליו ועל משפחתו שיי' עד עתה,
 ואשר ראו חסדי השי"ת שנתקיים ענין עלייתם לאה"ק ת"ו בשלום, ושואל עצתי במה עליו להתענין
 עתה.

והנה לכל לראש מובן וגם פשוט, שעליו ועל כאו"א מבני המשפחה, בתוככי כל אלו הרואים
 חסדי השי"ת במוחש, להביע תודתם או בסגנון חז"ל, להביא קרבן תודה, ובעניני הוא, אשר שנה
 הראשונה לעלותו לארץ אשר עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה, יקדיש להשתלמות
 בתוה"ק תורת חיים, ובהנוגע לקיום מצותי כדבעי, ולכן עכ"פ (עד ראש השנה הבע"ל וגורר זה) עד
 לאחרי הימים הטובים סוכות הבע"ל, דעתי ברורה שילמוד בישיבת תומכי תמימים בלוד בהתמדה
 רבה ובשקידה, ובודאי שלא רק שלא יפריע זה להסתדרות טובה בפרנסה בעתיד אלא אדרבה תוסיף
 הצלחה בזה, ולרוב פשיטות האמור, אין צורך בביור נוסף, ורק להוסיף אשר ע"פ הוראת רבותינו
 נשיאינו, ביחד עם לימודו לעצמו וכנ"ל בהתמדה ושקידה נגלה וחסידות, יקדיש מזמנו לפרקים
 מסוימים להפצת המעיינות חוצה במסגרת פעולות תלמידי תומכי תמימים בלוד, צעירי אגודת חב"ד
 וכיו"ב.

בטח יודע משלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים, ועכ"פ ישמור עליהם מכאן
 ולהבא.

ברכה לבשו"ט בכל האמור.

ב"ה, ב' שבט, תשי"ז
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ד טבת הוא יום ההילולא של רבנו הזקן בעל התניא והשולחן ערוך,

(א) איך להתנהג בכדי להשפיע על תלמיד ישיבה להמשיך בלימודו בישיבה.

מובן ע"י הסברה אשר תורתנו היא תורת חיים גם כפשוטה, חיים בעולם הזה, ומובן הדבר שהרי נתנה מבורא העולם בכלל ובורא האדם ביחוד, אשר רק הוא ית' יכול לדעת מהו הטוב באמת בשביל האדם הנמצא בעולם זה, והבורא הודיע אותנו הוראות מפורטות בתורתנו, ואחד הציוויים העיקרים בה הוא לימוד התורה, וחשיבות נוספת ללימודה בימים המשמשים יסוד והכנה לדרך האדם כשיצא לחוץ מדי אמות של ביתו של בית הכנסת ושל בית המדרש, וכמה דברי התעוררות והסברה בזה נמצאים בספרים בכלל ובספרי החסידות ביחוד.

(ב) איך לגרש המחשבות זרות המבלבלות בעת התפלה והלימוד.

אחת העצות לזה היא ללמוד מתוך הספר ואפילו בעת שעובר במחשבתו על הסוגיא והעיון יהי' הספר פתוח לפניו באותו הענין בו ואודותו מתבונן, וכשירגיש שהמחשבה מתחילה לשוטט הצדה, יביט בפנים הספר, ואותיות ואוחזות מסבירות ומאירות.

(ג) ענין החלומות המבלבלים.

ידוע ומרומז גם במאמרי רז"ל, אין אדם רואה אלא מהרהורי לבו, אשר החלומות הם תולדות המחשבה בטלה וכו' אשר במשך היום, וכשממעטים הסיבה בדרך ממילא מתמעט המסובב, וכיון שעוד סיבות לחלומות (עיון תניא פרק כ"ט וש"נ) יש להיות זהיר בק"ש שעל המטה, שיהי' גופו טהור יהי' זהיר בטבילת עזרא, והמזווה בפתח חדרו כשרה.

(ד) חיזוק בעניני אמונה ובטחון וכו', ילמוד חסידות בשופי ויתוסף בכל הני"ל.

(ה) איך להתנהג עם המנגדים לחסידות.

מובן שמבהיל הדבר איך זה מנגדים לחלק מתורת ה' ובטח בא זה מחסרון ידיעה מה זה תורת החסידות, ולכן מהנכון שלא להכנס בוויכוחים כי אם להפיץ אור תורה ומאור שבתורה וזהי פנימיות התורה ככל האפשרי על ידי הוספה בלימוד עצמו ועל ידי השפעה בסביבתו שיתפשט לימוד זה גם שם, וכנ"ל מבלי להכנס בוויכוחים בזה, ובדרך ממילא תתמעט ההתנגדות הלוך פחות ותתרבה הדיעה והחכמה בתורת דא"ח.

בודאי יודע אשר בעשירי לחדש זה ש"ק פ' בשלח הבע"ל הוא יום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר זוקלה"ה נב"מ זי"ע וכל הרוצים להיות קשורים להוראותיו ולתורתו מתעוררים ומחליטים ביום זה להוסיף בלימוד התורה ובהידור בקיום מצותי'.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

נ. ב. כבקשתו ובתור יוצא מן הכלל הנני בא על החתום, אבל גם כשחותם המזכיר, פשוט אשר מקודם לזה קורא אני כל המכתבים המתקבלים על שמי, ומקריא המענה על כל אלו המכתבים החתומים בשמי וקודם ששולחים אותם נקרא המענה על ידי, ולפלא החשד המוזר שאין כן הסדר והרי לא נחשדו בני ישראל על ענינים כחשד האמור.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ה. ... וַיֵּשׁ אֲמָרִים שְׁבָדֵי עֶבֶד יָכוֹל לְהַשְׁלִימָה עַד סוֹף יוֹם ג' בְּשַׁבָּת כְּמוֹ שֶׁיִּתְפָּאֵר לְעֵנֵן הַבְּדֵלָה בְּסִימָן
2 רצ"ט³⁴ וַיֵּשׁ אֲמָרִים שְׁבָדֵי עֶבֶד יָכֹל גַּם בֵּן לְהַשְׁלִימָה עַד שְׁמַחַת תּוֹרָה שְׂאֵז מִשְׁלִימִין פֶּלַח הַצְּבוּר אֶת
3 פֶּלַח הַתּוֹרָה וְטוֹב לְחוּשׁ לְדַבְרֵיהֶם שְׁמִי שְׁעֵבֶר וְלֹא הַשְׁלִים בְּזִמְנָה יִשְׁלִים עַד סוֹף יוֹם ג' וְאִם לֹא הַשְׁלִים
4 יֵשׁ לוֹ לְהַשְׁלִים עַד שְׁמַחַת תּוֹרָה שְׁנַיִם מְקָרָא וְאַחַד תְּרִגּוֹם^{כב} וְלֹא פְּאוּתָן שְׂאוּמָרִים מְקָרָא לְבָר:

סימן רפה לקרות הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום סוף סעיף ה

הלכתא רבתא

הצבור³⁷

כג] ואחד תרגום - כשמשלים יקרא על הסדר ויתחיל מהפרשה שהחסיר ואחריה פרשת השבוע³⁸, ואם החסיר הרבה עד שלא יוכל להשלים ולהעביר פרשת שבוע זה³⁹ - יקרא קודם פרשת שבוע זה ולאחר מכן ישלים את שהחסיר.

כב] ואחד תרגום - יש להשלים קודם תפלת שחרית של שמחת-תורה³⁵, ומכל-מקום אם לא השלים ביום שמחת-תורה קודם התפלה, יש לו להשלים כל היום³⁶. ואם חל שמחת-תורה בשבת כמו שמצוי בארץ-ישראל יכול להשלים עד סוף יום ג', דג' ימים אחר השבת שיכיים לשבת העבר - וממילא הוי כהשלים עם

ציונים והוספות

וזאת הברכה אתמול בשמ"ע מ"מ לגבי דידי' עדיין הוא יו"ט וזמן קריאת וזאת הברכה, וכן א"י שבא לחו"ל ודעתו לחזור די"ט שלו הוא רק יום א' בשמ"ע, מסתבר דיכול להשלים למחר בש"ת, כיון שהוא אצל צבור שקוראין וזאת הברכה, הוי משלים עם הצבור (קצות השלחן סי' עב ס"ק ט).
וראה התועדויות ה'תשמ"ז שיחת ליל שמח"ת אות כו, שגם אם בכל שבת אפשר להשלים עד יום ג', מ"מ בשמח"ת צע"ג אם אפשר להשלים עד יום ג' - משום דזהו ענין חדש לגמרי (אם כי "דחק ונכנס" מועיל תמיד).
(38) עיין תשובת מהרש"ם או"ח סי' רי"ג, שציין לס' כר"ש ואינו מצוי אצלי, ואח"כ מביא ראייה מתשובת צ"צ סי' קכ"ו שיקרא על הסדר, ומה שמעורר בתשובת מהרש"ם כיון דאין מוקדם ומאוחר בתורה, מאן יימר דאם קורא פ' שבוע זו קודם דהוי שלא כסדרן, צל"ע דבסדרות שלימות ודאי לא שייך לומר שכל הסדרה השניה היא מוקדמת לסדרה שלפניה וכמו פ' וארא לפ' שמות שע"ז באה השאלה שם, גם מה שמקשה שם מהא דהקדים תפלת חובה לתפלת התשלומין דאפי' בדיעבד לא יצא, י"ל בפשיטות לפי מש"כ אדמו"ר בסי' ק"ח א' טעם הקדמת החובה להתשלומין לפי שלא תקנו תשלומין אלא כשעוסק בתפלה שהיא חובת שעה שאז חוזר ומשלים מה שפסק בתפלתו ולא קודם לכן, לפי"ז בתפלה שמתחלה לא תקנו תשלומין כלל רק כשעוסק בתפלה בלא-הכי, ע"כ אם הקדים התשלומין לא יצא. אבל בנ"ד שיכול להשלים השמו"ת כל זמן שירצה אפילו אינו עוסק בקריאת פ' השבוע כלל, ע"כ אינו מעכב מה שלא הקדים החובה, ומעלת הקריאה על הסדר עדיף טפי (קצות השלחן סי' עב ס"ק ט).
(39) כגון שאם ישלים קודם הפרשה הקודמת לא יוכל לומר שמו"ת כפי הרגלו בע"ש, או בשבת שחרית או עד מנחה עכ"פ.

(34) סעיף ח (לענין הבדלה): אם לא הבדיל למחר ביום א' יבדיל ביום שני קודם שיטעום כמו שנתבאר ביום א' וכן עד סוף יום ג' אבל משם ואילך אינו יכול להבדיל עוד לפי שג' ימים הראשונים של השבוע נקראים ימים שאחר השבת והרי הן בכלל מוצאי שבת אבל ג' ימים האחרונים נקראים ימים שלפני השבת הבאה ואין להם ענין לשבת שעברה.
(35) דאחר התפלה כיון שהצבור מתחילין לקרוא בראשית, עובר זמנם של פרשיות שעברו, כמו ש"א דאחר מנחת שבת עבר זמן הפרשה שעברה, כן אפשר דאפילו האומרים שאין עובר הזמן עד שסיימו כל התורה, מכל-מקום אחר שסיימו והתחילו התורה מראשיתה עבר זמן פרשיות השנה הקודמת.
(36) ל"א דפ' השבוע יכול להשלים עד סוף יום ג', ואע"פ דביו"ט לא נחשב ג' ימים אחר יו"ט לענין הבדלה כמ"ש המשנ"ב סי' רצ"ט בשם הגרע"א (מיהו בשע"ת סי' תצ"א כ' מבית יהודא דכל השבוע יכול להבדיל ביו"ט וא"כ אפשר דה"ל לענין שמו"ת) מ"מ יום ש"ת עצמו ודאי שייך לוזאת הברכה כמ"ש לעיל ס"ק ז לענין יום שבת עצמו, ומסתימת הפוסקים להשלים בשמיני עצרת משמע ג"כ דהיינו כל היום, והיינו דסמכינן א"א דזמן ההשלמה הוא עד סיום התורה בצבור, וגם דבזה שהתחילו בפ' בראשית לא עבר עדיין זמן הפרשיות הקודמות (ובס' כה"ח מביא ממטה יהודה דאחר קה"ת של ש"ת שוב אינו יכול להשלים וצ"ע).
(37) והפמ"ג בא"א כ' וז"ל ולדידן בש"ת מיקרי שפיר משלים עם הצבור ומכאן ואילך עבר זמנו עכ"ל, אפשר דעל חו"ל כ' כן דעבר זמנו דאינו חל ש"ת בשבת אבל בא"י אם חל ש"ת בשבת שפיר יכול להשלים עד ג' ימים וצ"ע.
ובן חו"ל שבא לא"י ודעתו לחזור והוא נוהג יו"ט ב' של גלויות אפשר דיכול להשלים ביום זה, אע"פ ששמע כבר

שולחן ערוך – הלכות שבת

33 סומא ואפילו אין הנשים המתעסקות עמה צריכות לנר שהיו
34 יכולות להתעסק עמה כל צרכה בלא נר אעפ"כ מדליקין
35 בשבילה שאע"פ שהיא אינה רואה מתיישב לבה יותר
36 כשיודעת שיש כאן נר שאומרת בלבה אם יש דבר הצריך
37 לי חברותי רואות ועושות לי משא"כ כשתדע שאין כאן נר
38 יש לחוש שתסתכן מיוחד לבלבה אשר תפחד שמא אין עושין
39 לה יפה מה שהיא צריכה.

40 ומכל מקום הואיל וכאב היולדת דברים טבעים הם ואין
41 אחת מאלף מתה מחמת לידה לפיכך החמירו חכמים לשנות
42 בכל מה שאפשר לשנות בו כגון אם צריכים להביא לה כלי
43 דרך רשות הרבים תביאנו לה חברתה תלוי בשערה שהיא
44 הוצאה שלא כדרכה ואין בה איסור מן התורה וכן כל כיוצא
45 בזה ואם צריכה לשמן לא תסוך חברתה שמן בשערותיה
46 ותבא אצלה ותסחוט אותן אלא תביאנו בכלי תלוי בשערה
47 שמוטב לעשות הוצאה בכלי ע"י שינוי מבלי איסור אחר
48 מלהוסיף איסור סחיטה אע"פ שסחיטת שער אינה אסורה
49 אלא מדברי סופרים כמו שנתבאר בס"י שכו"ו:

50 **ב** נכריה אין מילדין אותה בשבת אפילו בדבר שאין בו
51 חילול שבת כגון שכבר נעקר הולד לצאת שאין
52 בהוצאתו משום עוקר דבר מגדולו וגם הישראלית היא
53 מילדת ידועה ונותנים לה שכר שמותר לה לילד נכריות
54 בחול משום איבה מכל מקום בשבת אין כאן איבה שיכולה
55 להשטט ולומר הנשים שלנו ששומרות את השבת מותר
56 לילד אותן בשבת אבל שלכם שאינן שומרים את השבת
57 אסור לנו לילד אותן בשבת.

58 ואפילו ישמעאלית שאינן עובדים עבודה זרה (ואין איסור
59 לילד אותן בחול כמו בנכרים עובדי עבודה זרה שאסרו
60 אותן מפני שמילדת בן לעבודה זרה, מכל-מקום בשבת)
61 אסור משום מלאכה שלא לצורך כמו שיתבאר בס"י של"ב
62 (הואיל ואפשר להשטט בלי איבה) אבל הקראיים כיון שהם
63 שומרים שבת מותר לילד אותן (בשכר בדבר שאין בו חלול
64 שבת משום איבה) ואפילו בנכרים עובדי עבודה זרה אם אי
65 אפשר להשטט בלי איבה מותר בדבר שאין בו חילול שבת:

חלק ב סימן של דיני יולדת בשבת טע"פ אב

1 **ך** נכרים שצרו על עיירות ישראל אם באו על עסקי ממון
2 אין מחללין עליהם את השבת ואם באו על עסקי נפשות
3 ואפילו באו סתם ויש לחוש שמא באו על עסקי נפשות
4 ואפילו עדיין לא באו אלא ממשמשים לבא יוצאים עליהם
5 בכלי זיין ומחללין עליהם את השבת ובעיר הסמוכה לספר
6 אפילו אינן רוצים לבא אלא על עסקי תבן וקש מחללין
7 עליהם את השבת שמא ילכדו העיר ומשם תהא הארץ נוחה
8 ליכבש לפניהם:

9 **ץ** יש אומרים שבזמן הזה שאנו דרין בין האומות ששוללין
10 והורגיין אפילו אם לא באו אלא על עסקי ממון מחללין
11 עליהם את השבת לפי שאם לא יניחנו הישראל לשלול
12 ולבוז יהרגנו וחזקה שאין אדם מעמיד עצמו על ממונו ויש
13 לחוש שמא יעמוד אחד נגדם ויהרג והרי זה עסק נפשות
14 ומכל מקום הכל לפי הענין אבל יחיד שבאו עליו ליקח
15 ממונו ניח להם ליטול כל אשר לו ולא יחלל שבת אפילו
16 באיסור דברי סופרים אלא ע"ד שנתבאר בס"י ש"א:

17 **ך** הרואה ספינה שיש בה ישראל המטורפת בים וכן נהר
18 שוטף וכן יחיד הנדרף מפני נכרי מצוה על כל אדם
19 לחלל עליהם שבת כדי להצילם ואפילו הוא ספק אם יציל
20 ומכל מקום אם יש סכנה אין לו לסכן עצמו כדי להציל את
21 חבריו מאחר שהוא חוץ מן הסכנה ואף שרואה במיתת
22 חבריו ואע"פ שהוא ספק וחבירו ודאי מכל מקום הרי נאמר
23 וחי בהם ולא שיבא לידי ספק מיתה על ידי שיקיים מה
24 שנאמר לא תעמוד על דם רעך:

25 **ט** כל היוצאים להציל חוזרים בכלי זיינם למקומם אם
26 מתפחדים מפני הנכרים לשבות במקום שהצילו כמו
27 שיתבאר בס"י ת"ז:

28 **י** מי שרוצים נכרים לאנסו להמיר אם מחללין עליו להצילו
29 נתבאר בסוף ס"י ש"ו:

חלק ב סימן שכט על מי מחללין שבת טע"פ רי

30 **א** יולדת היא כחולה שיש בו סכנה ומחללין עליה את
31 השבת לכל מה שהיא צריכה קורין לה חכמה ממקום
32 למקום ומיילדין אותה ובלילה מדליקין לה הנר אפילו היא

לקוטי תורה

9 ידוע מ"ש הרמב"ן דלשון "ברא" מורה על
10 חידוש "יש מאין", דלשון יצירה ועשי' משמעו
11 "יש מיש", פירוש, שעצם הדבר כבר קיים אלא
12 שמשנים צורתו ומתקנים אותו; משא"כ ל' בריאה
13 נופל על עצם התהוות הדבר מ"אין".

14 ונמצא, שבמאמר זה ("בורא קדושים")
15 מודגש, שאפילו ה"קדושים" (נשמות ישראל) הן
16 בריאה מאין לישי.

1 **תוכן הפרק:** פירוש "והחכמה מאין תמצא", וביאור
2 דברי התרגום "בראשית ברא - בחוכמתא ברא"
3 [לאחרי שנתבאר בפרקים הקודמים הענין
4 ד"שתבח שמך", שכל העליות של הנשמות אינן אלא
5 בבחינת "שם" - יבאר בפרק זה דיוק הלשון "בורא
6 קדושים ישתבח שמך":]

7 ולכן אמר בורא קדושים, שהם בחינת בריאה
8 מאין לישי.

41 העלול שהי' כלול בתוכה (וכפי שימשיך בסמוך
42 בדוגמאות לדבר).

43 - הניגוד לזה הוא "יש מאין", שמשמעו,
44 שהדבר שנתהוה הוא דבר חדש לגמרי ולא הי'
45 "כלול" תחילה במקורו אפילו בהעלם, ולא היתה
46 קיימת שום אפשרות למציאותו אלא הי' היפוכו
47 ממש שהוא האין (כך שאין שום ערך ויחס בין
48 המקור, הבורא את היש, ל"יש" עצמו).

49 ועל זה נאמר "והחכמה מאין תמצא",
50 שהתהוות ספירת החכמה דלמעלה מאין-סוף ב"ה
51 היא לא בדרך "עילה ועלול" אלא בדרך "יש
52 מאין".

53 [והולך ומביא משל לענין "עילה ועלול":]

54 כמשל באדם, שיש בו שכל ומדות ומחשבה
55 ודבור ומעשה, שמשתלשלים זה מזה, הנה
56 השכל עצמו נמשך ומתלבש בהמחשבה, וכן
57 המחשבה בהדבור וכן השכל ומדות בו'.

58 המדרגות השונות בנפש האדם נחלקות, בדרך
59 כלל, לחמש - שכל, מדות (שהם נק' כוחות הנפש),
60 מחשבה דיבור ומעשה (הנק' לבושי הנפש), אשר
61 כל אחת מהן "משתלשלת" ממדרגה שלמעלה
62 ממנה:

63 ה"מדות" "משתלשלות" מן השכל, לדוגמא -
64 כשאדם מבין ומשיג היטב בשכלו שדבר פלוני
65 יגרום לו הנאה ועונג מרובה, יתעורר בלבו (מדה)
66 רגש של אהבה ותשוקה להשיג את הדבר ההוא;

67 וכן מחשבות האדם "משתלשלות" מן השכל
68 והמדות, כמו אדם הלומד סוגיא קשה, ומתייגע
69 להבין סברא מסויימת, הרי השכל עצמו יוצר את
70 האותיות שבהן מלוכש ההגיון והסברא במחשבתו;
71 וכן אדם שמתעורר ברגשי אהבה לחבירו, הרי
72 מוחו מתמלא בדרך ממילא במחשבות טובות
73 אודות אהובו וכו';

74 והדיבור "משתלשל" מהמחשבה - שבתחלה
75 חושב בענין מסויים, ואח"כ מוריד מחשבות אלו
76 באותיות הדיבור;

77 וממחשבתו ודיבורו באיזה ענין יבא לידי
78 מעשה - שעושה מעשה בהתאם למה שעלה
79 במחשבתו.

[וביאור הענין:]

2 כי הנה כתיב והחכמה מאין תמצא, פירוש, כי
3 התהוות החכמה, שהוא ראשית השתלשלות
4 מאין-סוף ב"ה, אינו כמו השתלשלות
5 שמהחכמה למטה, שהוא דרך עילה ועלול.

6 הענין יובן בהקדם הפירוש הפנימי בכתוב
7 "והחכמה מאין תמצא":

8 "חכמה" כאן קאי על "ספירת החכמה" (היינו
9 חכמתו של הקב"ה), שהיא הספירה הראשונה
10 מ"עשר הספירות" העליונות [שהם עשרה כוחות
11 אלקיים - חכמה בינה דעת, חסד גבורה תפארת,
12 נצח הוד יסוד מלכות] - שעל ידם הקב"ה בורא
13 ומנהיג את כל העולמות כולם.

14 ועל זה אמר הכתוב, שהתהוות וגילוי החכמה
15 מן ה"אין סוף ב"ה" (היינו הקב"ה עצמו) היא
16 בריאה "יש מאין" ("מאין תמצא"). דלפי שחכמה
17 היא ה"ספירה" הראשונה, על כן היא "ראשית
18 השתלשלות", פירוש: כל העולמות עם כל פרטי
19 המדריגות שבהם נקראים בשם "סדר השתלשלות",
20 שכל עולם (ומדריגה) "משתלשל" מעולם
21 (ומדריגה) שלמעלה ממנו - והחכמה היא "ראשית
22 השתלשלות", היינו המדריגה הראשונה של "סדר
23 השתלשלות", להיותה "המעלה ומדרגה הראשונה
24 אצל הנבראים", וכמו שמצינו בנפש האדם,
25 ששכלו הוא הכח היותר עליון שבה (וממנו נמשכו
26 שאר כוחות הנפש), ובשכל גופא, החכמה היא
27 למעלה מן הבינה והדעת.

28 ולפיכך היא נתהוותה ו"נמצאה" מן ה"אין
29 סוף" (שלמעלה מגדר "השתלשלות" העולמות)
30 בדרך "יש מאין" ("מאין תמצא") - בניגוד לשאר
31 תשע הספירות (שלמטה מחכמה), שהן
32 "משתלשלות" מספירת החכמה בדרך "עילה
33 ועלול".

34 פירוש "עילה ועלול": "עילה" הוא השורש
35 והמקור, והדבר הנוצר ממנו נקרא "עלול", וביטוי
36 זה מורה על יחס של קירוב קיים בין המקור לדבר
37 שנוצר ממנו. דאופן יצירת "עלול" מ"עילתו" הוא,
38 שה"עלול" כלול תחילה ב"עילתו", פירוש,
39 שמציאותו מתחילה בתוך העילה עצמה, ויצירתו
40 היא ע"י שהעילה "מגלה" מההעלם אל הגילוי את

מאחר שכל "ספירה" "משתלשלת" 42
 מה"ספירה" שלמעלה ממנה [היינו שמציאותה 43
 מתחילה ממקורה, והיא כלולה בו, כנ"ל] - הרי 44
 נמצא, שבספירת ה"חכמה", שהיא ראשית כולן, 45
 "כלולות" (בדקות דקות) כל שאר הספירות, 46
 מאחר שכולן מסתעפות ממנה. 47

וזהו פירוש הכתוב "כולם בחכמה עשית", 48
 שכל הנבראים נתהוו מחכמה, והיינו לפי שכל 49
 הספירות (שמהן נמשכו כל התכונות של כל 50
 הנבראים כולם) היו כלולות תחילה בספירת 51
 החכמה. אלא ששם הן נמצאות "בהעלם", וענין 52
 יצירתם על ידי "השתלשלות" הוא - שהן נמשכות 53
 מן ההעלם (שבחכמה) אל הגילוי. 54

והוא בחינת המאמר האחד שבו יכול 55
 להבראות, דהיינו שהוא הכולל לכל פ' 56
 מאמרות. 57

זהו הפירוש הפנימי במאמר רז"ל "בעשרה 58
 מאמרות נברא העולם כו' והלא במאמר אחד יכול 59
 להבראות", שהכוונה ב"מאמר אחד" היא לספירת 60
 החכמה (כדלקמן), שבה כלולות (בהעלם) שאר כל 61
 הספירות (שהן שורש לכל התכונות שבכל 62
 הנבראים כולם) - וזהו שב"מאמר אחד" זה יכול 63
 להבראות הכל, מאחר שבחכמה כלולות שאר כל 64
 הספירות. 65

וכן הוא למטה ג"כ כשעלה ברצונו לברוא העולם, 66
 במחשבה א' נבראו כל העולמות בדרך כלל. 67

עומק הכוונה במאמר חז"ל "במאמר אחד יכול 68
 להבראות" הוא - שאין זו רק "יכולת" (שלא יצאה 69
 לידי פועל), אלא שמ"יכולת" זו נעשה כן בפועל, 70
 דתיכף כשעלה ברצונו יתברך לברוא את העולם, 71
 הרי ממחשבה זו עצמה נבראו כל העולמות כולם, 72
 כמאמר במחשבה אחת נבראו כל העולמות - והיא 73
 ההתהוות שמצד בחינת ה"חכמה" (שזהו ה"מאמר 74
 אחד", כנ"ל), שבה כלול הכל בהעלם; 75

אלא שהתהוות זו היא רק "בדרך כלל", פירוש, 76
 שבהתהוות זו ישנה רק הנקודה הכללית של כל 77
 הנבראים כולם, כי התכונות הפרטיות של הנבראים 78
 מתגלות רק על ידי הבריאה משאר הספירות כפי 79
 שכל ספירה פרטית באה לידי התגלות. 80

[נקצת משל לזה - מציאות הגרעין, שבו 81
 נמצאים בהעלם כל פרטי האילן הצומחים ממנו 82

ונמצא שיש יחס ודמיון מסוים בין המקור לכח 1
 ה"משתלשל" ממנו, שמהות המקור עצמו מתלבשת 2
 בכח הנוצר ממנו, כמו: השכל עוסק בהבנת טיב 3
 הדבר עד שנוצר ממנו תשוקה בלב להדבר, וככל 4
 שמבין יותר טיב הדבר ההוא ואשר ראוי לאהוב 5
 אותו כך תגדל התשוקה בלב (לפי שהשכל עצמו - 6
 היינו הבנת טיב הדבר) שזהו הטעם וסיבת המדה (7
 - מלובש במדות, והוא חיות המדה); וכן הסברא 8
 השכלית או רגש המדה, הם עצמם "יוצרים" את 9
 האותיות במחשבתו, המכילות את הרעיון או הרגש 10
 שבלב; וכן המחשבה עצמה מתלבשת באותיות 11
 הדיבור, שאותן האותיות והתיבות שאדם מוציא 12
 מדיבורו כבר היו קיימות במחשבתו, אלא ששם היו 13
 אותיות רוחניות, ובדיבור ירדו ונשתנו להיות 14
 אותיות ותיבות גשמיות, אבל מהותן כבר היתה 15
 במציאות בהיותן במקורן במחשבת האדם. 16

וזהו הנק' השתלשלות עילה ועלול, שהוא 17
 בחינת יש מיש, ולא יש מאין, כי העילה עצמה 18
 נתפסת ומתלבשת בהעלול. 19

וזהו גדר "השתלשלות עילה ועלול" - 20
 שהמדריגה התחתונה נמשכת ו"משתלשלת" בסדר 21
 מסודר מהמדריגה שקדמה לה, באופן שמציאותה 22
 כבר התחילה בתוך המקור עצמו, ונמצא שהוא 23
 "יש מיש", שמציאות ה"עלול" אינה "חידוש" אלא 24
 היא כבר התחילה בתוך המקור (ה"עילה") עצמו, 25
 ויצירתו היא ע"י שהמקור עצמו "יורד" ומתלבש 26
 בה"עלול". 27

ובך הוא ענין השתלשלות עילה ועלול 28
 שנאצילות מהחכמה ולמטה כמ"ש בזהר 29
 בראשית. 30

וזהו הביאור במה שאמרנו למעלה 31
 ש"השתלשלות שמהחכמה למטה היא דרך עילה 32
 ועלול" (מושג זה מקורו בזהר פ' בראשית), 33
 והכוונה, שתשע הספירות (של עולם האצילות) 34
 שלמטה מן החכמה (דאצילות) התגלותן היא בדרך 35
 "השתלשלות", שכל ספירה "משתלשלת" מספירה 36
 שלמעלה ממנה - ע"ד ומעין "השתלשלות" כוחות 37
 הנפש זה מזה (כנ"ל). 38

וכמ"ש כולם בחכמה עשית, שכל ההתהוות 39
 נמשכו מהעלם לגילוי מבחינת חכמה, שבתחלה 40
 היו כלולים יחד בבחינת חכמה. 41

42 אך החכמה עצמה מתהווה מה"אין-סוף" ב"ה
43 בדרך "יש מאין ממש", כי הקב"ה בכבודו ובעצמו
44 אינו בגדר "חכמה" כלל.

45 פירוש:

46 איתא בתיקונים (בהמשך לביאור ענין "עשר
47 ספירות") - "לאו מכל אלין מדות איהו כלל" [הוא
48 יתברך אין בו כל המדות הללו כלל].

49 ביאור הדברים בקצרה:

50 הקב"ה נקרא "אין סוף", ואין פירוש "אין
51 סוף" רק שיש להקב"ה כוחות בלי גבול (בניגוד
52 לנפש האדם להבדיל, המורכבת רק מעשרה
53 כוחות), אלא הכוונה ב"אין סוף" היא שהוא
54 יתברך "פשוט בתכלית הפשיטות", שאין בו שום
55 ציור והגדרה.

56 זאת אומרת: לא זו בלבד שהקב"ה אינו בעל
57 תמונה גשמית, אלא גם ציור רוחני אין לו, כי הוא
58 יתברך מופשט מכל תואר והגדרה, ואין אנו יכולים
59 להגדיר אותו בשום צורה שהיא. למשל: אין אנו
60 יכולים לומר עליו שהוא חכם או חסדן (ואפילו
61 לומר שחכמתו וחסדו ית' אין להם סוף), כי כשאנו
62 אומרים על אחד שהוא חכם או חסדן הרי תואר זה
63 נותן הגדרה וציור מסויים לאדם זה, ציור של חכמה
64 או חסד. אבל הקב"ה אין לו שום ציור והגדרה, והוא
65 יתברך מופשט מכל תואר).

66 [וכל התוארים שאנו מתארים את הקב"ה -
67 כמו חכם ("אנת הוא חכים"), חסדן ורחמן, הגדול
68 והגבור וכיו"ב - אינם במהותו ועצמותו של
69 הקב"ה אלא רק כפי שמתמצצם בעשר ספירות
70 עליונות].

71 ולפיכך, גילוי הספירה הראשונה - היא ספירת
72 החכמה - מאתו יתברך, הוא בדרך "יש מאין",
73 שהוא דבר חדש ממנו, כי אי אפשר כביכול
74 "להוציא" את כח החכמה מתוך ה"אין סוף" -
75 שהרי, כנ"ל, ב"אין סוף" לא נמצא שום כח מוגדר
76 ומסויים, ולפיכך "היא בריאה חדשה לגמרי שלא
77 היתה במציאות קודם".

78 [ועתה חוזר לענין ראשון - ביאור הלשון "בורא
79 קדושים ישתבח שמך":]

80 וזהו בורא קדושים, פירוש, שהנשמות שעלו
81 במחשבה שלכן נק' קדושים, שכללותן ומקורן

1 (השורש, גזע, ענפים, עלים, וכן הפירות עם כל
2 הפרטים של הפרי), אך מכל מקום, בגרעין עצמו
3 לא ניכרים לעין כל הפרטים הכלולים בו, אלא רק
4 נקודה אחת כללית].

5 והוא מ"ש בראשית ברא ותרגם ירושלמי
6 בחוכמתא, ונפרטו אח"כ כמ' מאמרות בששת
7 ימים כו'.

8 איתא בגמ' "בראשית נמי מאמר הוא", פירוש,
9 ש"בראשית" הוא המאמר הראשון מעשרה
10 מאמרות שבהם נברא העולם.

11 וזה עולה בקנה אחד עם מה שנתבאר לעיל
12 בפירוש "במאמר אחד יכול להבראות", דקאי על
13 ספירת החכמה - כי ה"מאמר אחד" הוא הוא
14 מאמר "בראשית" והוא בחינת החכמה; וזהו
15 שתרגם ירושלמי בראשית ברא "בחוכמתא ברא".
16 נמצא שמהמאמר הראשון "בראשית" (היינו
17 ההתהוות שמבחינת החכמה) נברא ה"כלל", כנ"ל,
18 ובתוכו כלולים כל תשעה המאמרות הפרטיים
19 שנאמרו במשך ששת ימי בראשית (שמהם נבראו
20 פרטי כל הנבראים כולם).

21 [וזו גופא היא סיבת ההבדל, שב"בראשית" לא
22 מפורש "ויאמר" כתשעת המאמרות שלאח"ז, כי
23 הדיבור מורה על "ציאת האור והחיות ממנו ית'
24 מההעלם אל הגילוי לברוא עולמות ולהחיותם..
25 והן הן עשרה מאמרות שבהן נברא העולם" -
26 שיציאה והתגלות זו היא בבריאת הנבראים באופן
27 שכל פרטיהם באים לידי התגלות, ולא כשהם עדיין
28 בכח ובהעלם כבבריאה שעל ידי מאמר כללי
29 ("במאמר אחד יכול להבראות")].

30 [ועתה חוזר לראש דבריו, וממשיך להסביר
31 שהחכמה אינה כשאר הספירות שמשתלשלות מעילה
32 לעולו בבחינת יש מיש, אלא היא בחינת יש מאין.
33 וזהו דיוק הכתוב "והחכמה מאין תמצא":]

34 אבל התהוות החכמה מאין-סוף ב"ה הוא יש
35 מאין ממש, להיות כי אין-סוף ב"ה הוא למעלה
36 מעלה אין קץ מבחינת ומדרגת חכמה, ולכן כדי
37 שיהיה התהוות בחינת חכמה זהו בריאה יש
38 מאין.

39 כל משנת"ל בענין "השתלשלות עילה ועלול"
40 הוא רק לענין התהוות הספירות שלמטה מן
41 החכמה.

33 בריאה יש מאין (כמו ספירת החכמה, כנ"ל),
 34 שבאופן זה אין המקור עצמו מלוכב בדבר הנברא
 35 ממנו, והחיות הנמשכת מן המאציל ית' להחיות
 36 את מציאות החכמה (והנשמות שרשן מהחכמה)
 37 היא הארה חיצונית שאינה נוגעת לעצמותו כלל
 38 [בניגוד ל"השתלשלות עילה ועלול", ש"העילה
 39 עצמה נתפסת ומתלבשת בהעלול"] - נמצא,
 40 שבריאת הנשמות ("קדושים") היא רק על ידי
 41 בחינת "שמך" (שמו של הקב"ה), וכפי שנתבאר
 42 לעיל בארוכה, ד"שם" מורה על הארה חיצונית
 43 בעלמא.

וזהו ישתבח שמך.

44 ומטעם זה גופא כל עבודתם באמירת שבח
 45 והילול (המורה על עלייתם מחיל אל חיל בהשגה
 46 ותענוג מאלקות) היא רק בבחינת "שמך", שם
 47 והארה מאלקות (ולא עצמותו ומהותו יתברך).

48 כי מאחר שהוא ית' מובדל ומרומם לגמרי
 49 מהם, על כן, אי אפשר לנשמות להגיע (בכח עצמן)
 50 לשום דביקות או קשר לאין-סוף ב"ה עצמו, וכל
 51 השגתן ודביקותן אינן אלא בבחינת "שמו" בלבד.

52 ולכן ירדו ונתלבשו בגוף שהיא צורך עלייה:
 53 ע"פ כל הנ"ל יובן איך יתכן שהנשמה יכולה
 54 להתעלות למעלה עוד יותר ממדריגתה כפי שהיתה
 55 קודם ירידתה למטה, אף שישאל עלו במחשבה
 56 והם עולים שם מחיל אל חיל תמיד; לפי שכל
 57 העליות של הנשמות למעלה בגן-עדן הן רק
 58 בבחינת "שמך", שם והארה בלבד, ולכן ירדו
 59 הנשמות למטה בגוף כדי שיוכלו להתעלות למעלה
 60 ממדריגתם כפי שהיו קודם ירידתם למטה, וזהו
 61 ענין "ירידה צורך עלי"."
 62

ד"ה את שבתותי תשמרו פרק ז

1 הוא מבחינת חכמה עילאה שנק' קדש, וכמו
 2 הבן שהתהוותו הוא מבחינת מוח האב.

3 נתבאר לעיל שנשמות ישראל נק' "קדושים",
 4 מלשון הברלה, להיותן מובדלות לגמרי מגדר גוף
 5 (ומהגבלות זמן ומקום).

6 והטעם ל"קדושה" והברלה זו הוא, לפי
 7 ש"ישראל עלו במחשבה", וכמו שנתבאר לעיל
 8 הפירוש בזה, שנשמות ישראל נמשכו ממחשבתו
 9 יתברך, המיוחדת בו יתברך (מעין ההתאחדות בין
 10 המחשבה שבאדם עם נפשו). אשר עומק הפירוש
 11 ב"עלו במחשבה" הוא - שהנשמות נמשכו
 12 ממחשבתו וחכמתו יתברך [וכפי שהובא לעיל
 13 ש"השכל והמחשבה הם תרין ריעין דלא
 14 מתפרשין"], שלכן נקראים בשם בנים להקב"ה,
 15 "בנים אתם לה' אלקיכם", "פירוש, דכמו שהבן
 16 נמשך ממוח האב כך כביכול נשמת כל איש ישראל
 17 נמשכה ממחשבתו וחכמתו ית'".

18 ולכן נקראות הנשמות בשם "קדושים" - כי
 19 "חכמה עילאה" (חכמה העליונה, שהיא ספירת
 20 החכמה) נקראת (בזהר) בשם "קדש", ולפיכך גם
 21 הנשמות שרשן ב"חכמה עילאה" נק' "קדושים".

הנה הם בחינת בריאה יש מאין.

22 והנה עם כל המעלה הנפלאה שבנשמות
 23 ישראל, שנק' "קדושים" להיותן קדושים ומובדלים
 24 מגדר גוף (וזמן ומקום) - מחמת התאחדותם עם
 25 אלקות בתכלית האחדות - מכל מקום, גם הן בגדר
 26 "נברא" לגבי האין-סוף ב"ה עצמו, שהתהוותן מן
 27 האין-סוף היא בדרך "בריאה יש מאין" (כמו
 28 ספירת החכמה עצמה שעלי' נאמר והחכמה מאין
 29 תמצא כנ"ל), ולכן נאמר "בורא קדושים".

והיינו מבחינת שמך.

30 היות שהנשמות נבראו מן האין-סוף ב"ה בדרך

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

4 מן הדיבור אבל קודם שבא אל הדיבור הרי נק' מקור
 5 החיים שהוא בחי' סובב ומקיף שכולל הכל מה
 6 שנברא יש מאין מן הדיבור כמחשבה אחת שמקפת

1 (ג) אך הענין הוא דפי' הוא צוה היינו שצוה ברצונו
 2 ומחשבתו שיומשך בדיבור באותיות דודאי
 3 עיקר התהוות מציאות הנבראים בחי' יש מאין נמשך

1 כל פרטי אותיות הדיבור כידוע אבל מיד שצוה ברצון
2 ומחשבה הרי מה שיצא לגילוי ע"י הדיבור בכח
3 הפועל כנ"ל כבר נבראו ממילא ומאליהם לפי שאין
4 צמצום אותיות הדיבור עושה רק גילוי ההעלם
5 שבמחשבה ונמצא שכל בריאה כבר נמצא ממילא

6 כשהוא במחשבה ואין שייך שם לשון התהוות בפועל
7 אבל כשבא לדיבור שייך לשון פועל שבורא כו' וזהו
8 ההפרש בין כי הוא צוה ונבראו ממילא להוא אמר ויהי
9 הוא צוה ויעמוד שקאי על בחינת הפעולה וההמשכה
10 שבאמירה זו וד"ל:

שער הפורים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

1 והנה בזה יובן מ"ש בגמ' בזמן שישראל עושין רצונו
2 של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים שנאמר
3 ועמדו זרים ורעו צאנכם, ובזמן שאין ישראל עושין
4 רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י עצמן שנאמר
5 ואספת דגנך כו', אשר לכאורה תמוה דהא ואספת דגנך
6 קאי על והי' אם שמוע תשמעו כו' ולעבדו ככל לבבכם
7 ובכל נפשכם ואיך זה נק' אין עושין רצונו של מקום,
8 ויובן בהקדם להבין ענין מהו עושים רצונו של מקום
9 כי מקום הוא ו"ק מעלה ומטה מזרח ומערב צפון ודרום
10 היינו שיש בזה התחלקות מדריגות מעלה ומטה והיינו
11 בחי' ממכ"ע ומזרח הוא בחי' חכמה ומערב הוא בחי'
12 מל' וצפון ודרום הם חו"ג, ועושים רש"מ הוא כמו

13 ברוך המקום דהיינו שממשיכים מסוכ"ע לממכ"ע
14 והיינו התגלות אור רצה"ע לבחי' מקום זהו עושין
15 רש"מ, והיינו שהמקום יהי' בטל ונכלל בבחי' שלמעלה
16 מהמקום, וע"ד שכ' הנה מקום אתי והיינו כי רצונו של
17 מקום הנ"ל דבחי' ממכ"ע להיות בו גילוי אור א"ס ב"ה
18 מה שלמעלה מבחי' מקום והיינו בחי' סוכ"ע, וענין
19 גילוי זה יובן ממה שארז"ל מקום הארון אינו מן המדה
20 הרי רואים שהגם שהארון הי' במדה אמתים וחצי עכ"ז
21 לא הי' בחשבון העשר אמות נמצא יוכל להיות גילוי
22 אלקות גם במקום גשמי שלא יהי' תופס מקום והיינו
23 משום שהאיר בהמקום בחי' שלמעלה מהמקום והיינו
24 ע"י המשכת סובב בממלא וזהו ענין עושין רש"מ.

ערב שבועות תרס"ו

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

1 והענין יובן בקשת משה ונפלינו אני ועמך, ביקש
2 שלא תשרה שכינה על או"ה, והיינו מפני כי
3 ארך אפים ראה שמאריך אף גם לרשעי', להיות כי שם
4 הוא בחי' כחשיכה כאורה ע"י בחי' ב' שמות ה' שקודם
5 יגמה"ר שמשם נמשכי' יגמה"ר, ומשם יכול להיות
6 נמשך הנבואה גם בלתי הכנת המקבל כלל, כמו בלעם
7 שהי' מזוהם מ"מ ארז"ל בישראל לא קם אבל באו"ה
8 קם ומנו בלעם, ולזאת התפלל משה שלא תשרה שכינה
9 כו', פי' שגם מבחי' פלא שהוא בחי' הכתר יומשך ג"כ
10 רק למקום הראוי בבחי' הכנה, וזהו אומרו ונפלינו אני
11 ועמך שגם מבחי' פלא יומשך כנ"ל דוקא והיינו ע"י

התשובה כנ"ל, ואמר לו הקב"ה גם את הדבר הזה
אעשה שהבטיחו על הדבר הזה. וההכנה לזה הי'
ביצ"מ, וכמו יצ"מ בכלל הי' הכנה למ"ת כן הי' במצרי'
גם הכנה על הבטחת דבר זה ג"כ, וקמ"י הי' גלוי וידוע
כי יברח העם כדפרי"ז בסש"ב ע"פ כי ברח העם שברחו
מהרע, וא"כ הי' קצת הכנה לזה לכן הי' נגוף ורפוא
כו'. ומ"מ עיקר ענין זה הי' בקרי"ס להיות קרי"ס הי'
לאחר הבריחה בפועל ממש כו', אך גם בהיותם במצרי'
מוכנים [לעשות] כל אשר ציוה להם משה מפי הגבורה
ה"ז ג"כ הכנה, לכן גם מבחי' אני ואו"ס עצומ"ה
נמשך להיות נגוף למצרי' ורפוא לישראל.

ועברתי בארץ מצרים

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

1 והענין דהנה ידוע דחכמה וכינה הן ראייה ושמייעה
 2 שחכמה היא בחינה של ראייה וכינה היא בחינה של
 3 שמייעה, וחכמינו אמרו¹⁹ דאינו דומה שמייעה לראייה,
 4 וההפך בנייהם ידוע דשמייעה הוא מרחוק והיינו רק
 5 השגת מציאות הדבר, וראיה מקרוב שהוא ראיית עצם
 6 הדבר, - אין הכוונה לקירוב וריחוק פיזי, אלא להבדל
 7 בין היחס של האדם לדבר ששמע לבין דבר שראה,
 8 ששמייעה היא מרחוק וניתן להקשות קושיות וכו', אך
 9 דבר שאדם ראה בעיניו הוא בהתאמתות גדולה אצלו.
 10 שזוהו ענין בחינת החכמה שנקראת ראיית השכל שהוא
 11 תפיסת הדבר באופן של התאמתות הדבר לא מצד
 12 ההשגה כייאם מה שבעין השכל רואה אמיתות הדבר
 13 כמו שהוא כו' וכמו שנתבאר במקום אחר דראיה
 14 דחכמה הוא הראיה בעצם המהות שלמעלה מהשגה,
 15 וזהו בחינת עצמות החכמה כו' כי גם בחכמה גופא יש
 16 כמה דרגות.
 17 ואמנם דרגת החכמה בכללות היא ראייה והתאמתות,

18 הנה כשמפרטים יותר: (ובחכמה²⁰ יש גם כן עשר
 19 ספירות ובחינת נ' ראשונות דחכמה - החכמה בינה
 20 ודעת שבתוך ספירת החכמה גופא הוא הראיה בעצם
 21 הדבר שאינו שייך עדיין למדות כו', אך גם המדות
 22 שבחכמה שהן הז' הספירות התחתונות שבחכמה הן גם
 23 כן בבחינת התאמתות שלמעלה מהשגה של הכינה וכמו
 24 שנתבאר במקום אחר²¹ בענין שתיק רב²² - בשעה
 25 שהקשו עליו קושיה שתק ולא היה לו מה לענות,
 26 דמכל-מקום לא הדר ביה (לא חזר בו) מהדין שפסק,
 27 והוא שהתאמת אצלו שהוא אסור רק שלא היה לו מעם
 28 מושג על זה בבינה, והיינו שהאיר אצלו בחינת המדות
 29 שבחכמה שהן בבחינת התאמתות למעלה מהשגה כו'.
 30 כלומר היה ברור לו מצד המידות שבחכמה שזה אסור
 31 (שהרי להחמיר או להקל זה מצד המידות - חסד או
 32 גבורה) ולכן לא חזר בו אף שהקשו עליו מצד השגת
 33 הדבר.

שבת פרשת מטות מסעי תער"ב

21. ראה ספר המאמרים תרנ"ד עמוד רפו ואילך. תרנ"ט
 עמוד עד ואילך. תרצ"ב עמוד שלא. וש"נ.
 22. ביצה ו, א.

19. מכילתא שמות, יט, ט.
 20. בשולי הגיליון: בגוף כתב-יד קודש חסר סיום החצאי
 עיגול, ואולי צריך להיות לאחר "למעלה מהשגה כו'".

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים - ה'תרפ"ו

1 יתכן שהאדם יעשה מעשים טובים, וזה אינו פועל הטבה בעצם מהותו, ואפילו אם עוסק
 2 בתורה לפני התפלה או שמתפלל בחיות, והסיבה לזה: כיון שלא הרחיק את הרע שבנו,
 3 לכן אין שיפור במצבו, והאור האלקי אצלו בגלות
 4 וְטַעַם הַדְּבָר הוּא לְפִי שֶׁהַטּוֹב נִבְלַע בְּרַע, אֲשֶׁר דִּגְמָתוֹ
 5 בְּטַבְעֵי בְּנֵי אָדָם, וְכִמּוֹ מִי שֶׁהוֹלֵךְ בְּשִׁרְיֹת לְבוֹ
 6 הֵנָּה גַם כְּשֶׁעוֹשֶׂה אֵיזָה עֲשִׂית טוֹב אֵין מַעֲשֶׂה הַטּוֹב
 7 הַהוּא פּוֹעֵל בּוֹ שִׁיחָה טוֹב מְשׁוּם זֶה, דְּלִכְאוּרָה הָרִי
 8 עֲשִׂית הַטּוֹב הֵנָּה צָרִיף לְפַעַל אֵיזָה טוֹב בּוֹ בְּעֲצָמוֹ גַם
 9 כֵּן, וּמִכָּל-מְקוֹם אֵינוֹ פּוֹעֵל, כִּי הַטּוֹב הֵנָּה נִבְלַע וְנֶאֱבַד
 10 בְּתוֹכוֹ, דִּהְרַע שְׁלוֹ מְאֹד וְכוּלַּע אֶת הַטּוֹב. וְהֵנָּה מִדָּה

11 זו זכור כל אדם למצא בעצמו, ואפלו אלו אשר בדרך
 12 כלל שייכים לעסק התורה ועבודה שבלב לעת מן
 13 העתים, הנה עם כל זה הטוב שעושים אינו פועל בהם
 14 הטובה בעצם מהותם לפי ערך הטוב שהמה עושים,
 15 וכמו שאנו רואים במוקדש דייכול להיות שעוסקים
 16 בתורה קדם התפלה, ומכל-מקום הנה ההתעסקות אינה
 17 פועלת הטובה בעצם מהותם שהיתה התפלה כדב"י

י"ד. כפי שצריך.

19 ביהלכו בעסקו גם כן איזה רשם מהעבודה שבתפלה,
 20 וטעם הדבר הוא לפי שהטוב שעושה בלמוד התורה
 21 או בהעבודה דתפלה אינו פועל הטובה בעצם מהותו
 22 אשר הוא עצמו יהיה טוב, אז ער אליין זאל ווערין
 23 בעסער דורך דעם י, וסבת הדבר הוא לפי שלא ברר
 24 ורחק הרע שבו, ועל כן הנה הרע שבו בולע את הטוב,
 25 והטוב רחמנא-לצלן נבלע בהרע, ולכן אינו נכר בו שום
 26 הטובה כלל על ידי עשיית הטוב שלו בתורה ותפלה,
 27 אלא אדרבה מראיהן רע פאשר בתחלה. (ויבאמת הנה
 28 ההנהגה הרעה הנ"ל גורם חס-ושלום דחיה גדולה כו').
 29 וכמו כן בלעמתיזה האור דקנשה נבלע בהם שאינו
 30 נרגש בהם כלל, והוא על-דרך כמו ענין הגלגולים
 31 רחמנא-לצלן, שנפש האדם מתגלגל בבעל-חי רחמנא-
 32 לצלן, הנפש האדם אינו מחיה את הבעל-חי שיהיה גם
 33 להבעל-חי שכל ומדות כמו באדם, אלא שהוא אסור
 34 וקשור בו, ועל-דרך-זה הוא בהחיות ואור האלקי
 35 שנמשך בלעמתיזה, הרי אינו מוסיף בהם דבר, כפי-אם
 36 הוא בסוד גלות.

שבת פרשת מקץ, שבת חנוכה (תרפ"ז)

1 ושיקבע ענין יראת שמים בלבם כדכתיב למיהויטי,
 2 (ולפעמים הרי יכול להיות הפך מזה ממש, ועומדים בתנועה
 3 של פריקת על חס-ושלום, והינו שמדברים בשעה שהצבור
 4 מתפללים, ואינם עונים "אמן, יהא שמייה רבה", ואינם
 5 שומעים קדיש וקריאת התורה, וגם אפילו אם הדבור הוא
 6 המשך הלימוד אבל הוא הפך הפונה האמתית של הלימוד,
 7 דכל ענינו אינו אלא בשביל העבודה שבלב זו תפלה, ואם
 8 אין דעתו לעסק בתפלה ולהאריך בה (פי לא כל העתים
 9 שוות כו') אז צריכים להתפלל בצבור דוקא. וגם אם
 10 פונתו לטובה להאריך בתפלה בהתבוננות פראוי, הנה
 11 גם אז אין אדם רשאי לדבר בשעה שהצבור מתפללים
 12 בכלל ואמירת קדיש תזרת השליח-צבור וקריאת
 13 התורה בפרט, ואלו שאינם נזהרים בזה הנה לבד זאת
 14 שהיא הפך האמת וגורמים חלול השם רחמנא-לצלן י,
 15 הנה עוד זאת גדול עונם מנשוא שהם עוברים בשאט
 16 נפש ובקלות הדעת על האמור בתורה כו'). וכן בעסק
 17 התפלה, הרי אנו רואים במוחש שיכול להיות שמתפלל
 18 בחיות וכו', ואין זה נוגע כלל על לאחר התפלה

טו. כפי שצריך להיות. טז. השם ישמרנו.

לקוטי דיבורים

פרק ט.

פעילות חשאית לשחרורו של הרבי

19 ד"ר אוסקר קוהן התגייס מיד לעבודת ההצלה.
 20 התראה עם ד"ר שטרומן שר החוץ הגרמני ויחד עם
 21 הרב הילדסהיימר והרבינר ד"ר בק התראה עם מר
 22 וויסמן סגן הרייכס-קנצלר הגרמני.
 23 מר וויסמן הבטיח לעשות ככל אשר ביכלתו
 24 להצלת הרבי, והפעיל את יחסיו הידידותיים עם הציר
 25 הסובייטי בברלין מר קרסטינסקי, הציע בפניו את
 26 פרשת מאסרו של הרבי ובקשו לפעול לשחרורו.
 27 תשובתו של קרסטינסקי אל סגן הרייכס-קנצלר
 28 הגרמני, היתה:
 29 - הנני משוכנע, שהמשלה הסובייטית לא היתה
 30 מעוניינת במאסרו של הרבי. אני רואה בכל הפרשה,
 31 פעולת נקם בלבד מצד ה"יבסקציה" נגד הרבי הפועל
 32 בעניני הדת. לדעתי אין לממשלה הסובייטית כל ענין
 33 במאסרו של הרבי, ומאמין אני שאפשר יהיה
 34 להסביר את כל הענין בפני הממשלה ואני מצדי אנצל
 35 את כל האמצעים שברשותי לעשות זאת ולעזור
 36 לשחרורו של הרבי.

1 כאמור, החליט הועד להימנע מכל פניה אל
 2 גורמים מדיניים וציבוריים שמחוץ לרוסיה, מחשש
 3 שלא לסבך את המצב. ברם, דבר מאסרו של הרבי
 4 נודע בעולם הגדול ממקורות פרטיים. מברקים
 5 ומכתבים רבים השואלים לשלומם של הרבי, נתקבלו
 6 בחוגים הקשורים אל הרבי, מארצות רבות, מאנגליה,
 7 גרמניה, צרפת, ארצות הברית, ארץ ישראל
 8 ומהארצות הסקנדינביות. אולם, כל אלה נשארו ללא
 9 מענה, מתוך הנימוק האמור שלא ייראה הדבר בעיני
 10 השלטון הסובייטי כניהול תעמולה בחוץ לארץ נגד
 11 ברית המועצות.
 12 היהדות העולמית החלה בפעולות להצלת הרבי
 13 על דעת עצמה.
 14 ביחוד עמלו יהודי גרמניה. הרב ד"ר הילדסהיימר,
 15 רבה החרדי של ברלין, וד"ר ליאו בק, הרבינר
 16 הריפורמי, פנו אל ד"ר אוסקר קוהן, יהודי שהיה ציר
 17 בבונדסטאג הגרמני מטעם המפלגה הסוציאליסטית
 18 והשתייך גם לפועלי ציון, ובקשו עזרתו להצלת הרבי.

- 1 ואכן, קרסטינסקי לא השהה ביצוע הבטחתו ופנה
2 מיד למוסקבה בענין זה.
3 מכל ערי ועיירות רוסיה נשלחו אלפי מברקים אל
4 קאלינין וריקוב בדרישה ובבקשה לשחרר את הרבי.
5 והתשובה היתה אחת:
6 - הרבי נאסר כעבריון כבד עוון, מצבו לא נשתנה.
7 משלחות יהודיות ממרכזי הישוב ברוסיה בקשו
8 להתראות עם ראש הג.פ.א.ו. הכל רוסית מנזשינסקי,
9 בענין הרבי, אך הוא השיב את פניהם ריקם.
10 אולם יהודי חוץ לארץ לא נחו ולא שקטו, וכאמור
11 הצטיינו יהודי גרמניה בפעילותם העקבית.
12 משקל רב נועד להשתדלותה של גב' פישקובה
13 יו"ר הצלב האדום ברוסיה, שהשקיעה מאמצים
14 רבים בענין.
15 גב' פישקובה פנתה אל ריקוב ואל מנזשינסקי
16 ודרשה להוציא את הרבי לחפשי.
17 היו גם קומוניסטים חשובים, יהודים ולא יהודים,
18 שהצטרפו לפעילות זו לשחרורו של הרבי.
19 הועד המוסקבאי להצלת הרבי שיתף עמו עסקנים
20 יהודיים מערי רוסיה הגדולות.
21 עסקנים יהודיים חשובים מחרקוב, קיוב, מינסק,
22 ויטבסק ועוד, באו למוסקבה והשתתפו בישיבות
23 הועד לשחרור הרבי.
24 הפעילות והשתדלנות לשחרור הרבי הופעלה
25 במרץ ובמאמץ רב. אך ביחוד טרחה גב' פישקובה

- 26 ולזכותה יש לומר שהיא לקחה על עצמה את החלק
27 הארי של העבודה.
28 לבסוף הוכתרה פעילות מאומצת זו בהצלחה.
29 ראשונה: עונש המות בוטל.
30 במקום זה הוחלט להגלות את הרבי לעשר שנות
31 גירוש לאי סולובקי.
32 ועד ההצלה סיים זה עתה התייעצותו, כשהגיעה
33 הבשורה דרך הטלפון:
34 - ברוך השם, לא מות, רק גירוש עשר שנים לאי
35 סולובקי.
36 הנאספים היו מאושרים לשמוע את הבשורה
37 וראו בזה חסד ה', אולם באותו מעמד הוחלט, כי אין
38 זה אלא שלב ראשון בהצלה. גם הגירוש טומן בחובו
39 סכנה חמורה לחיי הרבי. והוחלט להמשיך
40 בהשתדלות באותו מרץ שהתחילו בו.
41 משלחת מיוחדת פנתה מיד אל הגב' פישקובה
42 ובקשו אותה לפנות שוב אל מנזשינסקי לבטל את
43 פסק דין הגירוש. אם זה בלתי אפשרי - להשהות
44 לכל הפחות את ביצוע פסק הדין לזמן מאחר יותר.
45 ואם גם זה בלתי אפשרי - להסיע לפחות את הרבי
46 החולה באופן עצמאי על חשבוננו ולא בקרון
47 האסירים.
48 גב' פישקובה הבטיחה למשלחת נאמנה שתעשה
49 כל אשר ביכלתה להשיג כל אשר ניתן להשיג.
50 היא עבדה ועשתה עד עתה ותמשיך לעשות
51 ולפעול בלי ליאות עד השחרור המלא.

יסוריו של הרבי מליובאוויטש ברוסיה הסובייטית

אגרות קודש

- 5 אשר מצבו החומרי לא בטוב הוא, והשי"ת ירחם ויתן לו
6 פרנסה טובה בריוח. והנני בזה לבקשו להודיעני במה
7 אוכל בעזרתו ית' להועיל לו. בזה הנני שולח לו סך חמשה
8 צערוואנצעס, אשר יעשה בהם איזה מסחר וקנין או יתנם
9 בה"ע או יהיו לפרנסתו מהקרן. ואחכה למכתבו, והאל
10 הטוב יזכנו בשנה טובה ומתוקה בגו"ר.
11 והי' ברכה ושלוש כאוי"ו והדו"ש ומברכו בכוח"ט.
- ב"ה א' י"ד אלול פ"ג
ראסטוב דאן
כבוד ידידי הנכבד והנעלה וו"ח אי"א
מוה"ר יצחק ש"י ליפשיץ
שלוש וברכה.
- 2 זה כשנה ויותר מעת היות פה בנו ש"י חתן ידידנו
3 רמ"מ ש"י באסס, לא שמעתי מהנעשה עם ידידי, רק
4 בהיותי עתה בקיסלאואדסק הזדמן לי לשמוע דרך אגב

אג"ק מוהרי"צ כרך יד

פרשת בא

י וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פְּרַעֲהוּ כִּי־אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת־לְבָבוֹ וְאֶת־לֵב עֲבָדָיו לְמַעַן שְׂתִי אֶתְתִּי אֵלָה בְּקִרְבּוֹ: וְלִמְעַן תִּסְפַּר בְּאָזְנֵי בְנֵי וּבְנֵי־בְנֵיךָ אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלֹתִי בְּמִצְרַיִם וְאֶת־אֶתְתִּי אֲשֶׁר־שַׂמְתִּי בָּם וַיִּדְעֹתֶם כִּי־אֲנִי יְהוָה: וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פְּרַעֲהוּ וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים עַד־מַתִּי מֵאַנְתָּ לַעֲנֹת מִפְּנֵי שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי: (י"ז) ד כִּי אִם־מֵאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח אֶת־עַמִּי הַנִּנְי מִבְּיַד מֶחֶר אַרְבָּה בְּגִבְיֹתֶיךָ: ה וְכִסְפָּה אֶת־עֵינַי הָאָרֶץ וְלֹא יוּכַל לִרְאוֹת אֶת־הָאָרֶץ וְאָכַל אֶת־יִתְדֵי הַפְּלֹטָה הַנִּשְׁאָרֶת לָכֶם מִן־הַבְּרֹד וְאָכַל אֶת־פְּלֵהֶעָץ הַצֹּמַח לָכֶם מִן־הַשָּׂדֶה: וּמִלֹּא בְּתִיד וּבִתִּי כָל־עֲבָדֶיךָ וּבִתִּי כָל־מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא־רָאוּ אֲבֹתֶיךָ וְאֲבוֹת אֲבֹתֶיךָ מִיּוֹם הָיוּתָם עַל־הָאֲדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפֶן וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרַעֲהוּ: (י"ח) וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פְּרַעֲהוּ אֵלָיו עַד־מַתִּי יְהִיֶּה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שְׁלַח אֶת־הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבְדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם הַטֶּרֶם תִּדְעֶ כִּי אֲבָדָה מִצְרַיִם: ה וַיּוֹשֶׁב אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן אֶל־פְּרַעֲהוּ וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לְכוּ עֲבָדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִי וּמִי הַהֹלְכִים: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנַעֲרֵינוּ וּבִזְקֻנֵינוּ גֵלְךָ בְּבָנֵינוּ וּבְבָנוֹתֵנוּ בְּצִאֲנָנוּ וּבְבִקְרָנוּ גֵלְךָ כִּי חָגִי יְהוָה לָנוּ: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יְהִי כֵן יְהוָה עִמָּכֶם כָּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְאֶת־טַפְכֶם רְאוּ כִּי רָעָה נִגְדַּד פְּנִיכֶם: י לא כֵן לָכוּ נָא הַגְּבֵרִים וַעֲבָדוּ אֶת־יְהוָה כִּי אַתָּה אַתָּם מִבְּקָשִׁים וַיַּגִּישׁ אֹתָם מֵאֵת פְּנֵי פְּרַעֲהוּ: ט

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש ב עמ' שלב)
 לכו נא הגברים ועבדו את ה' (י"ח)
 זוהי שיטת פרעה. אך שיטת משה (ואתפשטותיה בכל דרא ודרא) היא, אשר בנערינו, בשנים או בחכמה, ובזקנינו גלך, בבנינו ובבנותינו - ודוקא על ידי זה חג ה' לנו.

וכדאימא בזהר על הפסוק "נודע בשערים בעלה": 'בעלה' דא קודשא בריך הוא, 'דאיחו אתידע'. לכל חד וחד לפום שיעורא דיליה, לפום מה דמשער בליביה". והינו, שכלם צריכים לדעת את ה', כל אחד לפי שעורו.

שני י וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטָּה יָדְךָ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאַרְבַּה וַיַּעַל עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּאכַל אֶת־כָּל־עֵשֶׂב הָאָרֶץ אֶת כָּל־אֲשֶׁר הַשָּׂאִיר הַבָּרָד: י וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־מַטְּהוֹ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיְהוֶה נִחַג רוּח־קָדִים בְּאֶרֶץ כָּל־הַיּוֹם הַהוּא וְכָל־הַלֵּילָה הַבֶּקֶר הָיָה וְרוּחַ הַקָּדִים נִשָּׂא אֶת־הָאֲרָבָה: י וַיַּעַל הָאֲרָבָה עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיָּנַח בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם כְּבַד מְאֹד לִפְנֵי לֹא־הָיָה כֵן אַרְבָּה כְּמֹהוּ וְאַחֲרָיו לֹא יְהִיֶּה־כֵן: י וַיִּכֶם אֶת־עֵינַי פְּלֵהֶעָץ וְתַחֲשֹׁף הָאָרֶץ וַיֹּאכַל אֶת־כָּל־עֵשֶׂב הָאָרֶץ וְאֶת כָּל־פְּרֵי הָעֵץ אֲשֶׁר הוֹתִיר הַבְּרֹד וְלֹא־נֹתֵר כָּל־יֶרֶק בְּעֵץ וּבְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: י וַיִּמְחַר פְּרַעֲהוּ לִקְרֹא לְמֹשֶׁה וְלֵאחֲרָיו וַיֹּאמֶר חֲטַאתִי לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלָכֶם: י וְעַתָּה שָׂא נָא חַטָּאתִי אִיךָ הַפֶּעַם וְהַעֲתִירוּ לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וַיִּסַּר מֵעַלִּי רַק אֶת־הַמּוֹת הַזֶּה: י וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרַעֲהוּ וַיַּעֲתֵר אֶל־יְהוָה: י וַיִּתְפַּךְ יְהוָה רוּחֵים חֲזָקִים חֲזָק מְאֹד וַיִּשָּׂא אֶת־הָאֲרָבָה וַיִּתְקַעְהוּ יָמָה סוּף לֹא נִשְׂאֵל אַרְבָּה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם: י וַיִּחַזַּק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרַעֲהוּ וְלֹא שָׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטָּה יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֶשֶׁךְ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּמַּשׁ חֶשֶׁךְ: י וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֶשֶׁךְ־אֲפֹלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים: י לֹא־רָאוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו וְלֹא־קָמוּ אִישׁ מִתַּחְתּוֹ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אֹר בְּמוֹשְׁבֹתָם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 2)
 ולא היו רוצים לצאת, ומתו בשלשית ימי אפלה (רש"י, כב)

שהיו במצרים, כולל גם נצוצות הקדשה שהיו בכסף ובזהב של בנות מצרים. מוכן אפוא, שמדבר בענין עקרי שאין לומר עליו.

רביעי - ויאמר משה כה אמר יהוה פחצת הלילה אני יוצא בתוך מצרים: וימת כל בכור בארץ מצרים מבכור פרעה הישב על כסאו עד בכור השפחה אשר אחר הרחיים וכל בכור בהמה: והיתה צעקה גדלה בכל ארץ מצרים אשר פמהו לא נהיתה וכמהו לא תסף: ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשנו למאיש ועד בהמה למען תדעון אשר יפלה יהוה בין מצרים ובין ישראל: ויורדו כל עבדיך אלה אלי והשתחווי לי לאמר צא אתה וכל העם אשר ברגליך ואחריכּן אצא ויצא מעם פרעה בחריוֹף: ויאמר יהוה אל משה לא ישמע אליכם פרעה למען רבות מופתי בארץ מצרים: ומשה ואהרן עשו את כל המפתים האלה לפני פרעה ויחזק יהוה את לב פרעה ולא שלח את בני ישראל מארצו: ויאמר יהוה אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר: החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה: ודברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשר לחדש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבתו שה לבית: ואם ימעט הבית מהיות משה ולקח הוא ושכנו הקרב אל ביתו במכסת נפש איש לפי אכלו תכסו עליה: והיה זה תמים זכר בן שנה יהיה לכם מן הכבשים ומן העזים תקחו: והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה ושחטו אתו כל קהל עדת ישראל בין הערבים: ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף על הבתים אשר יאכלו אתו בהם: ויאכלו את

ואלו בגאלה העמידה, שהיא אחרי מתן תורה, וגאלו גם אותם הרשעים שלא נגאלו ממצרים, שהרי אז הקב"ה "אחוז בידיו ממש איש איש . . . תלקטו לאחד אחד בני ישראל" (רש"י נצבים ל, ג). ובלשון ספר התנ"א: כל יהודי "בנדאי סופו לעשות תשובה . . . כי לא ידח ממנו נדח". והו "אלו היה שם לא היה נגאל" - מה שאין פן בגאלה העמידה סופו לעשות תשובה ואף הוא נגאל.

שלישי - ויקרא פרעה אל משה ויאמר לכו עבדו את יהוה רק צאנכם ובקרכם יצג גם טפכם ילך עמכם: ויאמר משה גם אתה תתן בידנו זבחים ועלת ועשינו ליהוה אלהינו: וגם מקננו ילך עמנו לא תשאל פרסה פי מננו נקח לעבד את יהוה אלהינו ואנחנו לא נדע מה נעבד את יהוה עד באנו שמה: ויחזק יהוה את לב פרעה ולא אבה לשלחם: ויאמרו לו פרעה לך מעלי השמר לך אל תתסף ראות פני פי ביום ראתך פני תמות: ויאמר משה פן דברת לא אסף עוד ראות פניך: פ יא ויאמר יהוה אל משה עוד נגע אחד אביא על פרעה ועל מצרים אחרי כן ישלח אתכם מזה בשלחו פלה גרש יגרש אתכם מזה: ודבר נא באוני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה פליכסף וכלי זהב: ויתן יהוה את חן העם בעיני מצרים גם האיש משה גדול מאד בארץ מצרים בעיני עבדי פרעה ובעיני העם: ו

נקודות משיחות קודש - (קוסי שיחות כא עמ' 15)
 דבר נא באוני העם וישאלו איש מאת רעהו . . . פלי כסף וכלי זהב (יא, ב)
 יש לשאל: הרי בני ישראל ותריו על בנות מצרים, כמאמר ר"ל (ברכות ט, ב) "אמרו לו, ולואי שנצא בעצמנו. משל לאדם שהיה חבוש בבית האסורים, והיו אומרים לו בני אדם, מוציאין אותך מחר . . . ונתנין לך ממון הרבה, ואומר להם . . . הוציאוני היום ואיני מבקש כלום". מדוע, אם כן, לא ותר הקב"ה עליה. ויש לומר, דהנה התכלית של גלות מצרים היתה כדי להוציא ולהעלות את ניצוצות הקדשה

ולכשל לגמרי. ראשו - השכל המגבל הופך לסמכות עליונה. פָּרְעָיו - פְּאוֹת השלטון והכח מביאה אֶת הָאָדָם לרמס ברגליו אֶת כָּל הסוכב אותו. קָרְבוֹ - מזונו של אָדָם ופרנסתו הופכים ל'אליל' וְכָל האמצעים פְּשִׁים כְּדֵי להשיגם.

חמישי כ" ויקרא משה לכל־זקני ישראל ויאמר אלהם משכו וקחו לכם צאן למשפחתיכם ושחטו הפסח: כ" ולקחתם אגדת אזוב וטבלתם בדם אֲשֶׁר־בַּסֶּף והגעתם אל־המשקוף ואל־שתי המזוזות מן־הדם אשר בַּסֶּף ואתם לא תצאו איש מפתח־ביתו עד־בקר: כ" ועבר יהוה לנגף את־מצרים וראה את־הדם על־המשקוף ועל שתי המזוזות ופסח יהוה על־הפֶּתַח ולא יתן המִשְׁחִית לָבֹא אל־בְּתֵיכֶם לנגף: כ" ושמרתם את־הדבר הזה לחק־לְךָ ולבניך עד־עולם: כ" והיה כִּי־תבאו אל־הָאָרֶץ אשר יתן יהוה לכם באשר דבר ושמרתם את־העבדה הזאת: כ" והיה כִּי־יאמרו אליכם בניכם מה העבדה הזאת לכם: כ" ואמרתם זבח־פסח הוא ליהוה אשר פָּסַח על־בְּתֵי בני־ישראל כַּמִּצְרִים בנגפם את־מצרים ואת־בְּתֵינוּ הִצִּיל ויקד העם וישתחוּו: כ" וילכו ויעשו בני ישראל באשר צוה יהוה את־משה ואהרן בן עשו: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ב עמ' 666)

משכו וקחו לכם צאן . . . ושחטו הפסח (יב, כא)
משכו ודיכם מעבודה זרה . . . ושחטו לאלהיהם של מצרים (מכילתא)

עבודה זרה - היינו עבודה שהיא זרה ליהודי, שנבדל אף ורק לשמש את קונו. שחטו לאלהיהם של מצרים - של כל הסביבה, שהיא מגבלת ומדודה במצרים וגבולים של החמר והגשם. ויש לעשות זאת בבחינת פסח ו'דלוג', לא רק בעליה מדונה לזונה; צריכים להפך את החשק של הגוף והנפש בהמית לאור ולקדשה.

ששי כ" ויתן | בחצי הלילה ויהיה הכה כל־בכור בארץ מצרים מבכר פרעה הישב על־כסאו עד

הבשר בלילה הזה צלי־אש ומצות על־מִרְיָם יאכלוהו: כ" אל־תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים כי אם־צלי־אש ראשו על־פְּרָעָיו ועל־קרבו: וְלֹא־תוֹתִירוּ ממנו עד־בקר והנותר ממנו עד־בקר באש תשרפו: כ" וְכַבֵּה תֹאכְלוּ אותו מתניכם חגרים געליכם ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אותו בחפזון פסח הוא ליהוה: כ" ועברתי בארץ־מצרים בלילה הזה והפיתו כל־בכור בארץ מצרים מאדם ועד־בהמה ובכל־אלהי מצרים אעשה שפטים אני יהוה: כ" והיה הַדָּם לָכֶם לָאֵת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אֲתֶם שָׁם וראיתי את־הדם ופסחתי עליכם ולא־יהיה בכם נגף למשחית בהפתי בארץ מצרים: כ" והיה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן וְחַגְתֶּם אֹתוֹ חַג ליהוה לדרתיכם חקת עולם תחגגו: כ" שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם כי | כל־אכל חמץ ונכרתה הנפש ההוא מישראל מיום הראשון עד־יום השביעי: כ" וביום הראשון מקרא־קֹדֶשׁ וביום השביעי מקרא־קֹדֶשׁ יהיה לָכֶם כַּל־מְלֶאכֶה לא־יעשה בהם אך אשר יאכל לַכֹּל־נֶפֶשׁ הוּא לָבֹדוּ יַעֲשֶׂה לָכֶם: כ" ושמרתם את־המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי את־צבאותיכם מארץ מצרים ושמרתם את־היום הזה לדרתיכם חקת עולם: כ" בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת עד יום האחד ועשרים לחדש בערב: כ" שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם כי | כל־אכל מחמצת ונכרתה הנפש ההוא מעדת ישראל בגר ובאזרח הארץ: כ" כַּל־מִחְמַצֵּת לֹא תֹאכְלוּ כַּל־מוֹשְׁבְּתֵיכֶם תֹאכְלוּ מִצּוֹת: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש כד עמ' קח)

ראשו על פְּרָעָיו ועל קרבו (יב, ט)
לפנינו שלשה סוגים של 'עבודה זרה', שיש 'לשרף'

אתו: ^{מח} וכי יגור אתך גר ועשה פסח ליהוה המול לו כל־זכר ואז יקרב לעשותו והיה באזרח הארץ וכל־ערל לא־יאכל בו: ^{מט} תורה אחת יהיה לאזרח ולגר הגר בתוככם: ^נ ויעשו כל־בני ישראל כאשר צוה יהוה את־משה ואת־אהרן כן עשו: ^{נא} ויהי בעצם היום הזה הוציא יהוה את־בני ישראל מארץ מצרים על־צבאתם: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש בו ענר שטא)

המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו (יב, מח)

מילת בני הקטנים . . מעבדת אותו (ומב"ם הלכות קרבן

פסח ה, ה)

מפאן יש ללמד הוראה על גדל החשיבות של חנוכה: אבא שלא מלא את חובתו כלפי בנו ולא הכניסו לברית, פוגע לא רק בטובת בנו, אלא גם בטובתו שלו עצמו. שכן, הוא מנוע מלהקריב קרבן פסח והוא מפסיד אף את הברכה הנובעת מקיום מצוה זו - פגעי העולם פוסחים עליו ולא מזיקים לו.

שביעי יג א וידבר יהוה אל־משה לאמר: ^ב קדש־לי כל־בכור פטר פל־רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא: ^ג ויאמר משה אל־העם זכור את־היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים פי בחוק יד הוציא יהוה אתכם מזה ולא יאכל חמץ: ^ד היום אתם יצאים בחדש האביב: ^ה והיה כִּי־יביאך יהוה אל־ארץ הפנעני והחתי והאמרי והחני והיבوسی אשר נשבע לאבותיך לתת לך ארץ זבת חלב ודבש ועבדת את־העבדה הזאת בחדש הזה: ^ו שבעת ימים תאכל מצות וביום השביעי חג ליהוה: ^ז מצות יאכל את שבעת הימים ולא־יראה לך חמץ ולא־יראה לך שאר בכל־גבלך: ^ח והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה יהוה לי בצאתי ממצרים: ^ט והיה לך לאות על־ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת יהוה בפניך פי ביד חזקה הוצאת יהוה ממצרים: ^י ושמרת את־החקה הזאת למועדה מימים

בכור השבי אשר בבית הבור וכל בכור בהמה: ^א ויקם פרעה לילה הוא וכל־עבדיו וכל־מצרים ותהי צעקה גדלה במצרים ביאן בית אשר אין־שם מת: ^ב ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמר קומו צאו מתוך עמי גם־אתם גם־בני ישראל ולכו עבדו את־יהוה פִּדְבְּרְכֶם: ^ג גם־צאנכם גם־בקרכם קחו פִּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם ולכו וברכתם גם־אתי: ^ד ותחזק מצרים על־העם למחר לשלחם מן־הארץ פי אמרו בלנו מתים: ^ה וישא העם את־בצקו מים יחמץ משאתם צררת בשמלתם על־שכמם: ^ו ובני־ישראל עשו פִּדְבַר מֹשֶׁה וישאלו ממצרים פִּלִּי־כֶסֶף וכלי זהב ושמלת: ^ז ויהיה נתן את־חן העם בעיני מצרים וישאלום וינצלו את־מצרים: ^ח ויסעו בני ישראל מרעמסס סכתה פִּשְׁש־מאות אלף רגלי הנברים לבד מִפָּרֶךְ: ^ט וגם־ערב רב עלה אתם וצאן ובקר מקנה כבד מאד: ^י ויאפו את־הבצק אשר הוציאו ממצרים ענת מצות פי לא חמץ פי־גרשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגם־צדה לא־עשו להם: ^{יא} ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה: ^{יב} ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה ויהי בעצם היום הזה יצאו כל־צבאות יהוה מארץ מצרים: ^{יג} ליל שמרים הוא ליהוה להוציאם מארץ מצרים הוא־הלילה הזה ליהוה שמרים לכל־בני ישראל לדורתם: ^{יד} ויאמר יהוה אל־משה ואהרן זאת חקת הפסח פִּל־בְּנֵי־נֹכַח לא־יאכל בו: ^{טו} וכל־עבד איש מקנת־כֶּסֶף ומלתה אתו אז יאכל בו: ^{טז} תושב ושכיר לא־יאכל בו: ^{יז} בבית אחד יאכל לא־תוציא מן־הבית מן־הבשר הוצה ועצם לא תשברו־בו: ^{יח} כל־עדת ישראל יעשו

חצי קריש

וַתִּגְדַּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמֹהּ רַבָּא. אַמֵּן בְּעֶלְמָא דִּי בְרָא
 כְּרַעוּתָהּ וַיִּמְלִיד מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פְּרוּקְנָהּ וַיִּקְרַב
 מְשִׁיחָהּ. אַמֵּן בְּחַיִּיכוּן וּבְיוֹמֵיכוּן וּבְחַיֵּי דְכָל בּוֹת יִשְׂרָאֵל,
 בְּעֶגְלָא וּבְזִמְן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אַמֵּן יְהֵא שְׁמַה רַבָּא מְבָרַךְ
 לְעַלְמָא וּלְעַלְמֵי עֲלַמְיָא. יִתְבָּרַךְ: יְהֵא שְׁמֹהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעַלְמָא
 וּלְעַלְמֵי עֲלַמְיָא. יִתְבָּרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיְתַרְוֶמָּם,
 וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמֹהּ דְקַדְשָׁא
 בְּרִיד הוּא. אַמֵּן לְעֵלְמָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא,
 תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחְמְתָּא, דְאִמְרוּן בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אַמֵּן

מפסיר ד' וְהָיָה כִּי־יִשְׁאֲלֶךָ בְּנֶךְ מִחָר לֵאמֹר מַה־
 זֹאת וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה
 מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: 10 וַיְהִי כִּי־הִקְשָׁה פְרַעֲהַ
 לְשַׁלְחָנוּ וַיְהַרְגֵהוּ יְהוָה כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם
 מִבְּכֹר אָדָם וְעַד־בְּכוֹר בְּהֵמָה עַל־פְּנֵי אֲנִי זִבְחַ
 לַיהוָה כָּל־פֶּטֶר רַחֵם הַזְּכָרִים וְכָל־בְּכוֹר בְּנֵי
 אֶפְרָיִם: 11 וַהֲיָה לְאוֹת עַל־יְדֹכָהּ וְלְטוֹטַפַּת בֵּין
 עֵינָיִךְ בִּי בְחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם:

ססס

ק"ה פסוקים, ימנ"ה סימן.

יְמִימָה: פ 11 וְהָיָה כִּי־יִבְכְּךָ יְהוָה אֶל־אֶרֶץ
 הַכְּנַעֲנִי פֶאֶשֶׁר נִשְׁפַּע לְךָ וְלֹא־בְחִיךָ וּנְתַנָּה לְךָ:
 12 וְהָעִבְרָתָ כָּל־פֶּטֶר־רַחֵם לַיהוָה וְכָל־פֶּטֶר |
 שֹׁגֵר בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ הַזְּכָרִים לַיהוָה:
 13 וְכָל־פֶּטֶר חֵמֹל תִּפְדֶּה בְשֵׁהּ וְאִם־לֹא תִפְדֶּה
 וְעִרְפָּתוֹ וְכָל בְּכוֹר אָדָם בְּבִנְיֹד תִּפְדֶּה: ד' וְהָיָה
 כִּי־יִשְׁאֲלֶךָ בְּנֶךְ מִחָר לֵאמֹר מַה־זֹּאת וְאָמַרְתָּ
 אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית
 עַבְדִּים: 10 וַיְהִי כִּי־הִקְשָׁה פְרַעֲהַ לְשַׁלְחָנוּ וַיְהַרְגֵהוּ
 יְהוָה כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר אָדָם
 וְעַד־בְּכוֹר בְּהֵמָה עַל־פְּנֵי אֲנִי זִבְחַ לַיהוָה כָּל־
 פֶּטֶר רַחֵם הַזְּכָרִים וְכָל־בְּכוֹר בְּנֵי אֶפְרָיִם:
 11 וַהֲיָה לְאוֹת עַל־יְדֹכָהּ וְלְטוֹטַפַּת בֵּין עֵינָיִךְ בִּי
 בְחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם: ססס

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש ד עמ' 101)

היום אתם יוצאים בחדש האביב (יג, ד)

בתקופת החורף נראה כאלו העולם גדל מלצמח
 ולהתקדם, ולפתח, בחדש האביב, האילנות מלבלבים
 והשדות צטופים ירק. כף מתגלה לעין כל, שימות החורף היו
 ימים של אגירת כחות לקראת בלוב ופריחת האביב. ואף
 בחג הפסח כן: בגלות מצרים שקעו ישראל במ"ט שערי
 טמאה, אף במשך זמן מועט, תמשים יום, וכו' לקבל התורה
 מפי הקב"ה בכבודו ובעצמו! כף התגלה לעין כל, שימות
 הגלות היו ימים של זכוף והקנה לקבלת התורה.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
 ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
 (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
 לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עץ־חיים היא למחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי־נעם, וכל־נתיבותיה שלום. אךך ימים בימינה,
 בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים
 בתחילת שליש התחנות של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

שי למורא

יג הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא לְבֹא לְבֹא מִרַם בּוֹאָ שֶׁל נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל לְהַכּוֹת אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם: יד תְּחִלָּה הִגִּידוּ בְּמִצְרַיִם שֶׁנְּבוּכַדְרֶאצַּר בָּא עֲלֵיהֶם וְהִשְׁמִיעוּ בְּמַגְדֹּל וְהִשְׁמִיעוּ בְּנֶגֶד וּבְתַתְּפִנְתָּם שֶׁהֵם עֲרֵי מִכְצָר מִמִּצְרַיִם אֲמָרוּ הַתִּינָצֵב שֶׁתִּינָצְבוּ בְּמִכְצָרֵיהֶם

(יג) לְבֹא, שְׂבִיבֹא. לְהַכּוֹת אֶת מִצְרַיִם, זוּ מִכָּה שְׁנֵיה שֶׁהַחֲרִיב נְבוּכַדְרֶאצַּר אֶת מִצְרַיִם, בְּשֵׁנֵי עֶשְׂרִים וְשֶׁבַע לְמַלְכוּתוֹ. יד) אֲמָרוּ, אֲתֵם הַמִּשְׁמָעִים קוֹל, אֲמָרוּ לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם. הַתִּינָצֵב, הַחֲדָדוּ. וְהָכֵן לָךְ, הָכֵן לָךְ פֶּל צְרִיב הַמַּלְחָמָה. מז) נִסְתַּחַף, נִשְׁמַח וְנִגְרַף, אֲבִירִיד, פֶּל אֶחָד מִנְבוּרִיד. מז) הַרְבֵּה בּוֹשָׁל,

ולא יצאו לקראת האויב והכן לך שם

כלי נשק כי כבר אכלה חרב

סביבך: מן מודיע נסתחף נשטפו

והחליקו כל אחד ואחד מן אביריך

גבוריך לא עמד לא מצליח לעמוד

בעצמו כי יהיה הרפו וה נלחם בו:

מז הקדוש ברוך הוא הרבה בושל

ועל ידי המכשול גם־נפל הגוים

הכאים לעונת מצרים, והם התחברו

איש אל־רעהו ויאמרו זה לזה

קומה | ונשבה אל־עמנו ואל־

ארץ מולדתנו מפני חרב היונה

היא חרב של נבוכדנצר, שפילכי אשר

ובכל היה להם צורת יונה על דגלים: ז

תחלה קראו ופרסמו שם במצרים,

כי פרעה מלך־מצרים בא בשאון

קול תשאות גדול ועם רב להתהלל

בחילותיו, ואחר כך קראו כי פרעה

העביר המועד קבע מועד אחר

למלך בכל לצאת להלחם עמו כי בא

מוֹרֵךְ בְּלִבּוֹ: יח חִי־אֲנִי נָא־

הַמֶּלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ בִּי

בְּתַבּוֹר קִבּוֹעַ בְּהָרִים וּכְכַרְמֶל בָּיִם

עומד בָּיִם על יד הַיָּם, מִן יְבֹא

נְבוּכַדְרֶאצַּר על מִצְרַיִם: יט כִּלֵּי גֹלָה

עָשִׂי לָךְ לְשִׁתּוֹת וְלֵאכּוֹל וְיִשְׁבַּת

לְבַטַּח בְּתִימְצַיִם כִּי תִגְלוּ מִמֶּנָּה כִּי־נָרַף שְׁתִּיתָה עִיר מִמְלַכְתָּה לְשִׁמְחָה לְשִׁמְחָה תִּהְיֶה וְנִצַּתָּה וְתִהְיֶה שְׂמֵחָה מֵאֵין וְיִשְׁב: ב עֲגָלָה יִפְהַפְּהָ יִפְהַפְּהָ הִיא

הפטרה לפרשת בא לקריאה בציבור

ולשמו"ת בירמיה פרק מו

מִן יַגִּידְךָ אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־

יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא לְבֹא נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ

בָּבֶל לְהַכּוֹת אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם: יד הִגִּידוּ

בְּמִצְרַיִם וְהִשְׁמִיעוּ בְּמַגְדֹּל וְהִשְׁמִיעוּ

בְּנֶגֶד וּבְתַתְּפִנְתָּם אֲמָרוּ הַתִּינָצֵב וְהָכֵן

לָךְ פִּי־אֲכַלְהָ חֲרִב סְבִיבֶיךָ: טו מְדוּעַ

נִסְתַּחַף אֲבִירֶיךָ לֹא עָמַד כִּי יְהוָה הִדְפּוֹ:

מז הַרְבֵּה בּוֹשָׁל גַּם־נָפַל אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וַיֹּאמְרוּ קוּמָה | וְנִשְׁבָּה

אֶל־עַמְּנוּ וְאֶל־אֶרֶץ מוֹלַדְתָּנוּ מִפְּנֵי חֲרִב הַיּוֹנָה: יז קָרָאוּ שֵׁם

פְּרַעְיָה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם שְׂאוֹן הָעֵבֶיר הַמוֹעֵד: יח חִי־אֲנִי נָא־

הַמֶּלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ בִּי בְּתַבּוֹר בְּהָרִים וּכְכַרְמֶל בָּיִם

יְבֹא: יט כִּלֵּי גֹלָה עָשִׂי לָךְ יוֹשְׁבַת בְּתִימְצַיִם פִּי־נָרַף לְשִׁמְחָה

תִּהְיֶה וְנִצַּתָּה מֵאֵין וְיִשְׁב: כ עֲגָלָה יִפְהַפְּהָ יִפְהַפְּהָ הִיא

לְבַטַּח בְּתִימְצַיִם כִּי תִגְלוּ מִמֶּנָּה כִּי־נָרַף שְׁתִּיתָה עִיר מִמְלַכְתָּה לְשִׁמְחָה לְשִׁמְחָה תִּהְיֶה וְנִצַּתָּה וְתִהְיֶה שְׂמֵחָה מֵאֵין וְיִשְׁב: ב עֲגָלָה יִפְהַפְּהָ יִפְהַפְּהָ הִיא

עטרת מרים

שי למורא

בחרים לעבודה ורה של מצרים קרין רמיהו היו להם על ידי מנחשים כי מצפון מקבל שהיא צפונות מצרים בא בא ובא עליה נבוכדנצר: כא גם שכריה שרה אשר בקרבה יוכלו לפנח פנגלי מרפק מפומים כייגסמה השרים הפנו ערף מן המלחמה ללכת לארצם נסו יחדיו לא

פיה מצרים, מצרים שהיתה מלכות יפה פעלה יפה. קרין, חתוד וכתיה. מצפון, מקבל. בא בא, כפל המלה לחוק ולומר שבנדאי ובא. כא) שכריה, שרה. פרוש אחר, "שכריה", גיסות ששכרו לעורה. פנגלי מרפק, יוכלו לפנח פנגלים מפומים מרפק (= גרפת). גם המה, גם השרים, (גם השכרים). הפנו, הפנו ערפם לנוס.

עמדו על עמדם ולזה כאשר השגם האוב נפלו בפלים פי יום אידם עת רעתם בא עליהם עת פקדתם פקודת כל חי למות: כב קולה של מצרים פנחש ילד (בשקמטע הקדוש ברוך הוא את רגלי הנחש (בראשית ג יד) הלך קולו של נחש מסוף העולם ועד סופו) פי הששים בחיל רב ולכו עליהם ובקדמות לקצץ רגליהם באו לה פחמבי עצים שקוצצים בקדמות: כג אתם בני כשדים פרתו יערה הרגו כל אנשי מצרים נאם יהוה פי לא יחקר מספר אנשי כשדים פי רבו מארבה ואין להם מספר: כד הכישה הפלמי בת ערת מצרים פי נתנה ומסרה ביד עם צפון הם כשדים: כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל הנני פוקד אשנים להביא פורענות אל אמן מנא מעיר נא שהיא אלפסנדריה ועל פרעה ועל מצרים ועל אלהיה ועל מלכיה של ממלכות רבות שישבו בארץ מצרים, כמו שאפוקד ועל פרעה ועל הבטחים בו פן אפקוד על העוים הפוטחים בו: הפורענות הבאה למצרים היא לעוש שתרע לישראל ביניהם שישק מלך מצרים וכן פרעה נכה שהמית ואשרו בו ונתתים ביד מבקשי נפשם וביד נבוכדנצר מלך בבל וביד עבדיו ואחריו כן תשכן בימי קדם בלי גלות נאם יהוה: בא לנחם העולם לבל ותאשו מן הנאולה בראותם שמצרים גלו וחרוד מחר והם גלו ועדן לא שבו בו ואתה אל תירא עבדי יעקב

בא בא: כא גם שכריה בקרבה פנגלי מרפק כייגסמה הפנו נסו יחדיו לא עמדו פי יום אידם בא עליהם עת פקדתם: כב קולה פנחש ילד פי בחיל ילכו ובקדמות באו לה פחמבי עצים: כג פרתו יערה נאם יהוה פי לא יחקר פי רבו מארבה ואין להם מספר: כד הכישה בת מצרים נתנה ביד עם צפון: כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל הנני פוקד אל אמן מנא ועל פרעה ועל מצרים ועל אלהיה ועל מלכיה ועל פרעה ועל הבטחים בו: כו ונתתים ביד מבקשי נפשם וביד נבוכדנצר מלך בבל וביד עבדיו ואחריו כן תשכן בימי קדם נאם יהוה: כז ואתה אל תירא עבדי יעקב ואל

אידם, לשון שכר ואסון. עת פקדתם, זמן מיתתם. כב) קולה פנחש ילד, כמו הנחש שנקצצו רגליו, פן מצרים יקצצו רגליהם, בלומר שלא יוכלו ללכת ממקומם למשל חוץ לארצם. פי בחיל ילכו, הפשדים ילכו עליהם בחיל רב. ובקדמות באו לה, יבואו עליה לכתה בקדמות. פחמבי עצים, שלא יוכלו למנוע מעצמם את חרב הכשדים, כמו העצים. כג) פרתו יערה, פת יש בהם לכתת כל יערה. פי לא יחקר, לא יחקר מספר צבא הכשדים. כד) הכישה, התכשטה. כה) אמן מנא, כמו המון. פרוש אחר, "אמן", שם שר העיר "נא". "מנא", מהעיר "נא", והיא "אלפסנדריה". כו) ואחריו כן, מקץ ארבעים שנה. בימי קדם, בלומר שישבו בשקט בארצם. כז) ואתה אל תירא, צדיקים שבתוך מצרים, שהגלו לשם בעל פיהם. כח) ויפרתוך למשפט, אשר אותך במשפט ובאפן שתוכל לטבל מעט מעט ונקח לא אנקח, ולא אנקח אותך מן העולם. פי ישראל עמדו בארצם בימי השמים על הארץ.

תחת ישראל פי הנני מושעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבים ושב יעקב ושקט ושאנן ואין מחריד: כח אתה אל תירא עבדי יעקב נאם יהוה פי אתך אני פי אעשה כלה בבל הגוים | אשר הדרתוך שמה ואתך לא אעשה כלה ויפרתוך למשפט ונקח לא אנקח:

פי לא תשא בנולה ואל תחת ישראל פן ישמקעו שמה בבל פי הנני מושעך מרחוק מקום שאתה שם ואת זרעך גדולים וקטנים מארץ שבים ומאן ותלאה ושב יעקב ושב יעקב ושקט במנחה ושאנן בשלחה ואין מחריד ולא ימצא עוד מי יחרידו: כח הנם שבעת שכשב נבוכדנצר את מצרים נהרגו בני כל ישראל שהיו במצרים, בכל זאת, אתה אל תירא עבדי יעקב נאם יהוה פי אתך אני פי אעשה כלה בכל הגוים | אשר הדרתוך שמה ואתך לא אעשה כלה עם פי תהיה בארצם ויפרתוך אשר אותך למשפט במשפט פפי עונך אבל ונקח לא אנקח מן העולם, בלומר: לא אכריחך מן העולם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמוֹם, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצַדִּיק:
נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבַר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שִׂמְחָנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבֹדָה, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחָה,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִפְנֵינוּ, עַל כְּסֹאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לּוֹ, שְׁלֹא יִכְפֹּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּת לָנוּ יְיָ
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וְלִמְנוּחָהּ, לְכָבוֹד וְלִתְפָאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יְתַבָּרֶךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

אגרות קודש

ב"ה, א' שבט, תשי"ז
ברוקלין.

האברך נחום שי"

שלום וברכה!

...בשאלתו אודות מנהגי היארצייט יום ההילולא כשהקביעות היא כמו בשנה זו ביום הש"ק,
מובן שעובדין דחול וכיו"ב אין לעשותם ביום הש"ק כי אם בערב שבת מתאים להכרעת האחרונים
בכגון דא, וראה כף החיים על אורח חיים סי' תקס"ח, עיקרי הדי"ט יו"ד סי' ל"ו אות ל"ה ועוד (ודלא
כמש"כ בס' גשר החיים בזה).

נעם לי לקרות בסיום מכתבו שמשתתף בהתועדויות דצעירי אגו"ח ואנ"ש בכלל ובודאי למותר
לעוררו אשר העיקר הוא הבכון מזה שתפעול ההתעוררות בענינים של פועל במחשבה דבור ומעשה.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

לוח זמנים לשבוע פרשת בא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

שבת יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								אדמוה"ז		מג"א				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
17:46	16:47	17:36	17:31	17:08	17:03	10:08	10:07	9:13	9:13	8:38	8:38	6:38	6:40	באר שבע (ח)
17:43	16:37	17:33	17:27	17:08	17:02	10:08	10:08	9:14	9:14	8:38	8:38	6:40	6:42	חיפה (ח)
17:44	16:30	17:33	17:28	17:11	17:05	10:06	10:06	9:12	9:12	8:37	8:36	6:37	6:39	ירושלים (ח)
17:45	16:47	17:35	17:29	17:08	17:02	10:08	10:08	9:14	9:14	8:38	8:38	6:39	6:41	תל אביב (ח)
17:31	16:21	17:17	17:09	16:41	16:32	10:35	10:36	9:48	9:50	9:01	9:02	7:33	7:38	אוסטריה, וינה (ח)
21:24	20:23	21:11	21:15	20:41	20:44	11:09	11:06	9:56	9:52	9:12	9:07	6:24	6:17	אוסטרליה, מלבורן (ק)
17:37	16:29	17:24	17:16	16:49	16:40	10:36	10:37	9:48	9:49	9:03	9:04	7:30	7:35	אוקראינה, אודסה (ח)
17:06	15:56	16:52	16:44	16:15	16:07	10:10	10:10	9:22	9:24	8:35	8:36	7:07	7:12	אוקראינה, דונייצק (ח)
17:16	16:06	17:02	16:54	16:25	16:16	10:21	10:22	9:34	9:35	8:47	8:48	7:19	7:25	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)
17:37	16:25	17:23	17:14	16:44	16:35	10:49	10:50	10:02	10:04	9:13	9:15	7:51	7:57	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
17:30	16:17	17:15	17:06	16:36	16:27	10:41	10:42	9:55	9:57	9:06	9:07	7:44	7:50	אוקראינה, קייב (ח)
18:05	17:01	17:52	17:45	17:20	17:12	11:01	11:02	10:12	10:14	9:28	9:29	7:53	7:58	איטליה, מילאנו (ח)
19:02	18:12	18:53	18:52	18:30	18:28	10:25	10:23	9:22	9:20	8:52	8:50	6:22	6:20	אקוודור, קיטו (ח)
20:47	19:49	20:35	20:39	20:07	20:09	10:46	10:42	9:34	9:30	8:53	8:48	6:06	6:00	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
22:00	20:55	21:46	21:51	21:13	21:17	11:32	11:28	10:17	10:13	9:30	9:24	6:41	6:34	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
18:00	16:58	17:48	17:42	17:17	17:11	10:39	10:39	9:47	9:48	9:08	9:08	7:20	7:23	ארה"ב, בולטימור (ח)
17:47	16:44	17:35	17:28	17:03	16:56	10:30	10:30	9:38	9:39	8:58	8:59	7:13	7:16	ארה"ב, ברוקלין (ח)
17:47	16:45	17:35	17:29	17:04	16:57	10:30	10:30	9:39	9:40	8:59	8:59	7:13	7:17	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)
18:20	17:16	18:08	18:01	17:36	17:28	11:07	11:08	10:17	10:18	9:35	9:36	7:53	7:57	ארה"ב, דטרויט (ח)
18:29	17:34	18:19	18:14	17:53	17:48	10:48	10:47	9:52	9:53	9:18	9:17	7:15	7:17	ארה"ב, האוסטון (ח)
17:54	16:56	17:43	17:38	17:15	17:09	10:21	10:20	9:27	9:27	8:50	8:51	6:54	6:56	ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)
18:34	17:40	18:24	18:20	17:59	17:54	10:45	10:44	9:48	9:48	9:15	9:14	7:08	7:09	ארה"ב, מיאמי (ח)
17:42	16:39	17:30	17:23	16:58	16:51	10:26	10:26	9:35	9:36	8:54	8:55	7:10	7:14	ארה"ב, ניו הייבן (ח)
17:40	16:36	17:27	17:20	16:55	16:48	10:25	10:25	9:35	9:36	8:53	8:54	7:10	7:14	ארה"ב, שיקגו (ח)
19:46	18:54	19:37	19:37	19:12	19:12	10:35	10:33	9:29	9:26	8:56	8:53	6:17	6:14	בוליביה, לה פס (ח)
18:12	16:58	17:57	17:48	17:18	17:08	11:27	11:28	10:41	10:43	9:51	9:52	8:31	8:38	בלגיה, אנטוורפן (ח)
18:13	17:00	17:59	17:50	17:20	17:10	11:27	11:28	10:40	10:43	9:51	9:52	8:30	8:36	בלגיה, בריסל (ח)
19:34	18:44	19:24	19:25	19:02	19:03	10:06	10:03	8:57	8:54	8:22	8:19	5:40	5:35	ברזיל, סאן פאולו (ח)
19:20	18:27	19:10	19:11	18:44	18:45	9:54	9:52	8:46	8:43	8:11	8:08	5:29	5:25	ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)
17:30	16:20	17:15	17:06	16:37	16:27	10:45	10:46	9:59	10:02	9:09	9:11	7:50	7:57	בריטניה, לונדון (ח)
17:33	16:19	17:18	17:08	16:36	16:25	10:56	10:58	10:12	10:15	9:19	9:21	8:07	8:14	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
17:33	16:19	17:18	17:08	16:39	16:28	10:53	10:54	10:08	10:10	9:16	9:17	8:00	8:07	גרמניה, ברלין (ח)
17:58	16:45	17:43	17:35	17:05	16:56	11:09	11:09	10:22	10:24	9:33	9:35	8:10	8:16	גרמניה, פרנקפורט (ח)
19:40	18:52	19:30	19:31	19:10	19:11	10:05	10:02	8:55	8:52	8:19	8:16	5:35	5:31	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:01	18:08	18:51	18:48	18:27	18:23	10:59	10:58	10:01	10:00	9:29	9:28	7:15	7:15	הודו, מומבאי (ח)
18:58	18:05	18:48	18:45	18:24	18:20	10:54	10:53	9:56	9:55	9:25	9:24	7:10	7:10	הודו, פונה (ח)
17:22	16:13	17:08	17:00	16:32	16:23	10:24	10:24	9:36	9:38	8:50	8:51	7:20	7:25	הונגריה, בודפשט (ח)
17:51	16:48	17:38	17:32	17:07	17:00	10:34	10:35	9:43	9:44	9:03	9:03	7:18	7:22	טורקיה, איסטנבול (ח)
18:20	17:20	18:09	18:03	17:39	17:32	10:57	10:57	10:05	10:05	9:26	9:26	7:36	7:39	יוון, אתונה (ח)
17:44	16:35	17:30	17:22	16:55	16:46	10:44	10:45	9:56	9:58	9:11	9:12	7:39	7:44	מלדובה, קישינב (ח)

לוח זמנים לשבוע פרשת בא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
18:58	18:05	18:48	18:45	18:24	18:20	10:56	10:55	9:58	9:58	9:26	9:25	7:12	7:13	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
21:03	19:53	20:47	20:53	20:10	20:15	10:11	10:07	8:54	8:49	7:59	7:52	5:12	5:03	ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)
18:14	17:19	18:04	17:59	17:38	17:33	10:28	10:28	9:33	9:33	8:59	8:58	6:54	6:55	נפאל, קטמנדו (ח)
19:51	19:00	19:42	19:40	19:18	19:17	11:16	11:14	10:14	10:12	9:43	9:41	7:15	7:13	סינגפור, סינגפור (ח)
17:03	15:48	16:48	16:39	16:08	15:57	10:22	10:23	9:37	9:39	8:45	8:47	7:29	7:36	פולין, ורשא (ח)
19:14	18:23	19:05	19:05	18:41	18:41	10:13	10:11	9:08	9:06	8:36	8:34	6:00	5:57	פרו, לימה (ח)
18:22	17:15	18:09	18:01	17:34	17:26	11:19	11:20	10:30	10:32	9:46	9:47	8:11	8:16	צרפת, ליאון (ח)
18:26	17:17	18:12	18:03	17:36	17:27	11:32	11:33	10:45	10:47	9:58	9:59	8:31	8:37	צרפת, פריז (ח)
18:38	17:47	18:29	18:27	18:05	18:03	10:09	10:08	9:08	9:07	8:38	8:36	6:12	6:10	קולומביה, בוגוטה (ח)
18:03	17:01	17:51	17:43	17:20	17:13	10:54	10:54	10:04	10:05	9:21	9:22	7:42	7:46	קנדה, טורונטו (ח)
17:37	16:31	17:23	17:16	16:50	16:42	10:32	10:33	9:43	9:45	8:59	9:00	7:24	7:29	קנדה, מונטריאול (ח)
17:46	16:47	17:35	17:29	17:06	17:00	10:15	10:15	9:22	9:22	8:45	8:45	6:50	6:52	קפריסין, לרנקה (ח)
18:17	16:57	18:01	17:50	17:17	17:05	11:46	11:47	11:02	11:05	10:07	10:09	9:00	9:08	רוסיה, ליובאוויטש (ח)
17:48	16:30	17:31	17:20	16:50	16:38	11:21	11:22	10:38	10:41	9:41	9:43	8:38	8:46	רוסיה, מוסקבה (ח)
18:00	16:51	17:46	17:38	17:10	17:02	11:01	11:02	10:13	10:15	9:27	9:28	7:56	8:02	רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)
18:04	17:00	17:51	17:42	17:19	17:11	11:06	11:06	10:18	10:20	9:32	9:33	8:01	8:07	שוויץ, ציריך (ח)
18:48	17:56	18:38	18:35	18:14	18:11	10:35	10:34	9:36	9:35	9:05	9:04	6:46	6:46	תאילנד, בנגקוק (ח)

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולכרך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבלדה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:**

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעידינו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף פל־אויב ואורב ולסמים וחיזות רעות בדרך ומפל־פורעניות המתרגשות וכאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול התפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00461
18/01/2015

P.P.
שולם
1949
תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7